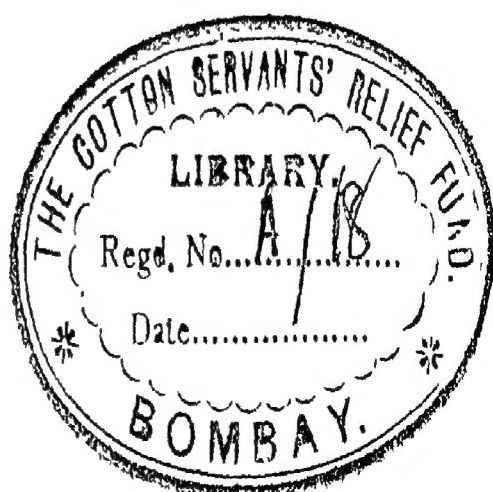

ભાઈ ઝવેરીલાલ ઉમીયાશંકર,

તમે વિક્લેપના પરિશ્રમ બાણો છો-મારી પેઠે કવિ દયારામનાં પુસ્તકો
છપાઈ પ્રગટ થયલાં જોવાને ઘણા ઈચ્છો છો-મારા સ્નેહી છો, એ ત્રણ વાતનું
સંભારણું રહેવાને હું આ રૂઝાં પુસ્તક સાથે તમારું રૂઝું નામ સ્નેહથી જોડી રાખું છું.

નર્મદાશંકર લાલશંકર.

પહેલી આવૃત્તિની સૂચના.

મૂળ ચાણોદના પણ ઉલોઘના કહેવાતા દયારામભાઈના પ્રસિદ્ધ રસિ કાવ્ય વાંચવાને લોકને લલચાવવા સારુ અને એ જૂનું કાવ્ય જૂદે જૂદે ઠેક જોથી ભેગું કરી આવી રીતે ફરી છપાવવામાં સને ૧૮૫૮ ના વરસથી મ તન, મન, ધન, કાળ એઓનો જે જે મોટો ખર્ચ થયો છે, તે વિષે બોલ સારુ ગ્રંથને પ્રસ્તાવના જોડવી, એ કંઈ મને અગત્યનું લાગતું નથી.

તા. ૬ આગષ્ટ ૬૦.

ન. લા.

તા. ૬.-આ ગ્રંથમાં હિંદુસ્તાની કાવ્ય તાકીદથી છપાવવું પડ્યું છે, માટે પ્રત પ્રમાણે જ નકલ કરી છપાવ્યું છે-શુદ્ધ કરવાને અવકાશ મળ્યો નથી.

તા. ૨૫ આગષ્ટ ૬૫.

ન. લા.

કવિ નર્મદાશંકર સંગ્રહિત ઉલોઘવાસી દયારામકૃત કાવ્યસંગ્રહના આ ગ્રંથની ચોથી આવૃત્તિ ગુર્જર મંડળ સમક્ષ મૂકતાં, જણાવવાની આવશ્યકતા છે કે, આ ગ્રંથના હિંદી ભાગના કાવ્યમાં છૂટક ઉલોઘથી એક જૂની પ્રત પ્રાપ્ત કરી, બહુ સુધારો કીધો છે. સતસૈયાના હુહા ઘણા અશુદ્ધ હતા, તે એક હિંદી ભાષાના સારા કવિ પાસે સુધારાયા છે.

ખાસ કરી, ગુજરાતના આ રસિક કવિનું કાવ્ય સામાન્ય જનસમાજને લેવાની સર્વ પ્રતિની સવડતા થાય, તે માટે કિંમતમાં ઘણો મોટો ઘટાડો કીધો છે, જે બંને ગુર્જર વિદ્વાનોને આવકારદાયી થઈ પડશે.

સંવત ૧૯૬૫ વર- }
સાવિત્રી પૂર્ણિમા. }

દયારામકૃત કાવ્યસંગ્રહ.

[સુધારા તથા વધારા સાથે]

અંથ ૧ લો.

સંગ્રહ કરનાર
કવિ નર્મદાશંકર લાલશંકર.

ચોથી આવૃત્તિ.

પ્રકટ કર્તા
“ગુજરાતી” પ્રેસના માલિક.
મુંબઈ:—“ગુજરાતી” પ્રીટીંગ પ્રેસ.

સં ૧૯૬૫.

ઈ. સ. ૧૯૦૯.

કોમિત રૂ. ૧-૮-૦.

સાંકળીયું.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
વદ્ધીતામાહાત્મ્ય	૧
ક્રેતપોષણ	૫૭
મણિવિવાહ	૭૦
વજ્રામાવિવાહ	૭૮
નરસંગીતા	૯૧
ત્રયાજના મહિના	૧૦૨
ગુર્યાતુરી	૧૦૭
વણી	૧૧૧
તવેલ	૧૧૩
તુરીનો ગરબો	૧૧૭
રાંચરિત્ર	૧૨૧
પરીક્ષા	૧૨૩
રાશી વૈષ્ણવ	૧૨૫
ભિનો પરિવાર	૧૨૮
કૃષ્ણસ્તવનમંજરી	૧૩૦
યાયનીનો ગરબો	૧૩૨
૨ તિથિ (સુણો ઓઘવજી)	૧૩૩
ળલીલા (કુંવરને વારીની પ્રજ્ઞાણી)..	૧૩૫
કવિલાસ	૧૩૬
પ્રખેધ-ક્રકો	૧૩૮
કળ કળા	૧૪૦
હની સ્વરૂપ... ..	૧૪૧
પદ્મધક્ષમાસ્તોત્ર	૧૪૪
શું	૧૪૫
પ્રેકાતું સ્વપ્ન	૧૪૭
પ્રેકાતાં વખાણ	૧૪૮
કા પોતાની માતાને કહે છે.	૧૪૯
૧ તિથિ (પડવે પ્રાણજીવન પાળે... ..	૧૫૦
જનો વેવાળેલ	૧૫૧
જાન ગરુડનો સંવાદ	૧૫૨

વિષય.	પૃષ્ઠ.
શ્રીશેષશાઘનું ઘોળ	૧૫૫
શ્રીનાથજીનું વર્ણન	૧૫૬
વહાલાજના મહિના	૧૫૮
રાસલીલા	૧૫૯
ખાજલીલા	૧૬૦
પ્રખંધ-ભગવત્તમાવલી	૧૬૨

ગરબી સંગ્રહ.

મહિયારી મીલી ચાલી...	૧૬૩
મારગડો મેહેલો મોહનલાલજી	૧૬૪
ઓરો આવની સલુણા...	૧૬૫
સાચૂ માનની રૂપાળી...	૧૬૬
સાંભળ વચન મહારું ...	૧૬૭
સુણો સામળા હું ...	૧૬૮
સાંભળેરે તું સળી મહારી	૧૬૯
શ્યામ સલક્ષણા રોહો ...	૧૭૦
સમે સમો તમે સમને	૧૭૧
વંશકરણી છે ધિજનારિનેજરે	૧૭૧
વારું છું વાલમ વળી વળી	૧૭૨
માને તમારું તે તો ઘેલડી...	૧૭૨
વાંકું મા જોશો વરણાગિયા	૧૭૨
આવોની લાલ વરણાગિયા...	૧૭૩
પ્રેમની પીડા તે કોને કહિયેરે	૧૭૩
પ્રીતડીની રીત અતિ ...	૧૭૪
શ્યામરંગ સમીપે ન જાવું	૧૭૪
આવોને મહારે ઘેર માણવા	૧૭૪
કાચે ઠામે મોહની ન જાણીરે.	૧૭૪
શોભા સલુણા શ્યામની	૧૭૫
મૂકને મહારા સમ માનની	૧૭૫
મર્મના વચન શું બોલેરે	૧૭૫

સાંકળીયું.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
રાતલડી કોહોની સંગે જગ્યા ...	૧૭૫
પ્રીતલડી જીવણજીની તોડી ...	૧૭૬
કઠસંગે લપટાણા ...	૧૭૬
હારે પ્રેમે હું મોહ્યો રાધીકે ...	૧૭૭
શ્યામા તું તો સીદને ...	૧૭૭
હાવાં હું સખી નહીં યોલૂંરે ...	૧૭૮
લલિતા કહે સુણો સ્વામીરે ...	૧૭૮
ધ્યારી મનાવાને કારણે ...	૧૭૯
વહાલો માહારો કુંજમાં... ...	૧૮૦
શ્રી જમુનાજીના ઘાટમાંરે ...	૧૮૦
માયો મનનો મોહનવર ...	૧૮૦
વાંસલડી વાળે ...	૧૮૧
માણીગર આવો મહારે... ...	૧૮૨
આવ્યા વાહાલો શ્રી ...	૧૮૨
આંખ ભરે મા અલખેલડા ...	૧૮૨
લલિતાજી આવ્યાં પ્રેર્યાં ...	૧૮૩
વળતાં વહાલમાંરે નયાવ્યાં ...	૧૮૩
સુણ સાહેલડીરે ...	૧૮૪
હું શું જાણું ને વહાલે... ...	૧૮૫
રાધે તું ધ્યારીને બીજું... ...	૧૮૫
શિખ સાસુજી દે છેરે... ...	૧૮૫
એહેવાં વચન સુણીનેરે... ...	૧૮૬
સામું જો નંદના છોગાળા ...	૧૮૬
લાડીલા લાલ બીહારીજી ...	૧૮૬
ઉભા રહો તો કહું વાતડી ...	૧૮૭
નંદલાલ સાથે લાગ્યું છે લગ્ન ...	૧૮૭
ઉભા રોહો અલખેલા ...	૧૮૮
વહાલાજીને કેહેજો ...	૧૮૯
મોહનલાલજીરે માહારા... ...	૧૮૯
આઠ કુવા ને નવ વાવડીરે ...	૧૯૦
વૃદાવનમાંરે અંસીખટને ...	૧૯૦
નંદનો નંદન છબીલો ...	૧૯૧
ગરબે રમવાને ગોરી ...	૧૯૨
ચાતીની તં છે મોહનનાળી ...	૧૯૨

વિષય.	પૃષ્ઠ.
ઘેલી કીધી છે ઘેલી ...	૧૯૧
ઘણિ ગજબીરે ગિરધારી ...	૧૯૧
કાળજ કોયું તે કોને ...	૧૯૧
રસિયાજી તમો ક્યાં રમિ ...	૧૯૧
નંદનંદન અલખેડોરે ...	૧૯૧
બોલી એમ કિરતી કુમારી ...	૧૯૧
રોડ્યો પનઘટ રસિયા... ...	૧૯૨
નંદકુંવરજીતું પ્રાણજીવન ...	૧૯૨
ઘેલી મુને કીધી શ્રીનંદજી ...	૧૯૨
ઉભા રોહો તો કહું ...	૧૯૨
નેહુ નયાવતા નંદના ...	૧૯૨
આવો અલખેલારે વહાલા ...	૨૦૦
શ્રીગુરુ ગોવિંદનેરે, પાયે ...	૨૦૦
એક વૃદાવનમાંહેની ...	૨૦૧
ગિરધારીજી તતથૈથૈ તાયે ...	૨૦૧
કાળજ કોયું મારા રાજ ...	૨૦૧
સખી પુછીજો, અડી ...	૨૦૧
ગરજ સવાદી ના થઇયે ...	૨૦૨
જળ જતાં આજ ...	૨૦૨
તાહારા સમજો તારણી... ...	૨૦૨
આવ ઓહોરા અલખેલડા ...	૨૦૨
ક્યાંથી ને પધાર્યારે પ્રીતમ ...	૨૦૪
મોહોલે પધારો માહારા... ...	૨૦૪
લોચન મનનોરે કે ઝંઘડો ...	૨૦૪
જાઓજી જાઓજી જીવાણુ ...	૨૦૫
તમારો તમારો ધ્યારી ...	૨૦૫
મધુવત કેહેજોરે ...	૨૦૫
ઓહોરા આવોની ઉચું... ...	૨૦૫
ઉધવજી વિચારોરે અંતર... ...	૨૦૫
મુને અંગોઅંગ લાગી લાલ ...	૨૦૬
કામણુ દીસે છે અલખેલા... ...	૨૦૬
તે તો ઘટઘટમાં ધર કીધું ...	૨૦૬
રૂડા દીસોછો રાજેશ્વર ...	૨૦૬
ચતરાં ચોટ્ર એવં જાણીરે ...	૨૦૬

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
રૂપાળી રાધા તારું તનરે.	... ૨૧૦	ગિરિવરધર ગોવિંદસ્વયં	... ૨૨૪
કાનુડો કામલુગારો ૨૧૦	મોહોટાનું વચન સુખધામ	... ૨૨૫
ગિરધારીયા ગુમાનીરે ૨૧૦	જીવ જાણીલો, જનપ્રીત...	... ૨૨૬
સખી હું તો જાણતી જે...	... ૨૧૧	રૂપાળા શ્રી રણછોડ છેજી	... ૨૨૬
રાંક મારી રાધાને દગો...	... ૨૧૧	ધન્ય જેણે હરીગૂણ ગાયા	... ૨૨૭
હો મોહનારે મુને માયા...	... ૨૧૧	સરવના શિરોમણી ૨૨૭
એટલું તું મારું કહું માન..	... ૨૧૨	સહુ સાધન બળભક્તિ ૨૨૮
મનડાના માન્યા મોહન...	... ૨૧૨	રાધે માધવ મનમાં વસ્યાં	... ૨૨૮
રંગભર આવે સલૂણો છેલ	... ૨૧૨	શંરણ પડયો હું રે શ્રીહરી	... ૨૨૯
ચાલ જોલી અલખેલી...	.. ૨૧૩	દરશણ ધોનીરે દાસને...	... ૨૨૯
ચાલ ચપળા બૃષ્મભાનની	... ૨૧૪	જે કોઈ જન કહ્યાણુ ચાહો	... ૨૩૦
રસિયે વળડી રંગવાંસળી	... ૨૧૪	સહુથી સમરથ રાધાવરનો	... ૨૩૦
મુને કાંઈ કાંઈ કાંઈ કહેછેરે	... ૨૧૫	ગુરુ ગોવિંદ કૃપાનિધિ કેશવ	... ૨૩૧
લાલ તમારો લાડકવાયો	... ૨૧૫	તારો અમૂલ્ય અવસર	... ૨૩૨
હાવાં નહિં મૂકુંરે...	... ૨૧૫	હરિ હું શું કરું રે ૨૩૩
મહારા બહાલારે લાગોછો...	... ૨૧૬	હરિ જેવો તેવો હું દાસ	... ૨૩૩
માડી નંદનો દુંવર મારી	... ૨૧૬	હે મનવા શ્રીહરી શરણે	... ૨૩૩
નંદનો દુંવર પરણાવ ૨૧૬	દામોદર દુખડાં કાપોરે...	... ૨૩૪
વિઠલ વાંકલડું મા ગ્રાંખરે	... ૨૧૭	સાંભળ શિક્ષા તું મન મારી	... ૨૩૫
વિઠલ વાંસલડી મા વાસરે	... ૨૧૭	વસિયે તો સામળિયો વસિયે	... ૨૩૬
સખી આ જોની લાલે ૨૧૭	સદા શ્રીકૃષ્ણ સેવારે ૨૩૬
મુજને અડશે મા ૨૧૮	સાચા સંત તે દુઃખ દે	... ૨૩૬
લોકાડયાં દેખે છે લાલ ૨૧૮	કોટી પ્રયત્ન કરો તોયે પાણુ	... ૨૩૭
નવ કીજેરે નવ કીજે ૨૧૮	હરિભજનયત્રી ૨૩૮
ક્યમ ભરિયેરે ક્યમ ભરિયે	... ૨૧૯	કૃષ્ણ કેહેતાં શું ખેસે નાણું	... ૨૩૮
આ તે શું અલખેલા છેક	... ૨૧૯	કૃષ્ણ કરુણા કરી ૨૩૯
		જેને સહાય શ્રીકૃષ્ણની...	... ૨૩૯
		શ્રી ગોવરધનધર લાડીલોરે	... ૨૪૦
		કર ચિત ચિંતન કોઈ પ્રકારે	... ૨૪૦
		શ્રીહરિ શરણે રહેજે હો	... ૨૪૧
		શ્રીદ્વારીકાધીશ છો શીશ	... ૨૪૧
		માહારા શ્રી માહા પ્રભુજી	... ૨૪૨
		કહો કંઠપેર કહિયે પ્રભુ	... ૨૪૨
		કાંઈ નથી જોતા કૃષ્ણ કૃપા	... ૨૪૨
નીતિ ભક્તિ.			
ધન સરવસ્વ સદા મહારું	... ૨૨૦		
શ્રીગુરુદેવ મન અભિલાખ	... ૨૨૧		
સાંભળો સહુ કો આ છે	... ૨૨૨		
શ્રીમદ્વલ્લભ કરુણારસ ૨૨૨		
ત્રિલોક મુંદર મુકુટ મણીરે	... ૨૨૩		
શ્રીવૃંદાવન સુખકારીરે ૨૨૩		

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
હરી માહારું અંતર શુદ્ધ ...	૨૪૩	સર્વ તજને ભજ લે ...	૨૫૯
નંદનંદન ભજ ભજ મન ...	૨૪૩	મહારું ઢલુકું ઢોર ...	૨૬૦
હો સ્વતંત્ર શ્રીજી કરો તમો ...	૨૪૩	મેં શ્રીકૃષ્ણજી વર્યા ...	૨૬૦
હે હરી હું તો હાવા હાર્યો ...	૨૪૫	એહવા શ્રીહરિને શૈ નવ... ..	૨૬૧
જવતો મુઓરે મુખ ...	૨૪૫	શું જાણે વ્યાકર્ણી ...	૨૬૧
પ્રજ વાહલૂરે વૈકુંઠ નહિ ...	૨૪૫	કરો માહારા મર્મનો ઉત્તર ...	૨૬૧
હરિને ભજે નહિ ...	૨૪૬	હે નાથ હું શું કરું ...	૨૬૨
તારાં સહુ દુઃખ જશે ...	૨૪૭	શાણ્ણરે સમજાણ એહવી ...	૨૬૨
મીથ્યા શીદને માથાકુટ... ..	૨૪૭	હરિ તુને પ્રસંન તે ક્યમ ...	૨૬૩
માહારો કર ગ્રહો કેશવરાયરે ...	૨૪૭	શ્રી વલ્લભ વિઠલ શ્રીજી ...	૨૬૪
કહે કીયે વિહારેરે ...	૨૪૮	જેહેના સમોવડ કોઇના... ..	૨૬૪
૨૪ શ્રી રાધા રાધાવર ...	૨૪૮	નામ સાર છે રે નામ... ..	૨૬૫
હરિભાવવિના કેવળ કૃતી ...	૨૪૯	તું તો સાચો રહેજે જન... ..	૨૬૫
ચિત તું શિદને ચિતા ધરે ...	૨૫૦	સાધુ શ્રમ ના કરશેરે... ..	૨૬૬
નિશ્ચેના મેહેલમાં વસે... ..	૨૫૧	પુલ્કો શું ફેરેછે ભૂલ્યો... ..	૨૬૬
એક વર્યો ગોપીજન વલ્લભ ...	૨૫૧	ગર્ભવાસ રાખ્યો રે કિરપા. ...	૨૬૭
જે વિચારી જવ તારી શી ...	૨૫૧	મહારે અંત સમય ...	૨૬૮
ભજન શ્રીહરી કરી સહુ ..	૨૫૨	માયા કાળ કરમ ભય... ..	૨૬૮
સેવની શ્રીકૃષ્ણ રસિક ...	૨૫૨	હે હરી હું તો હાવા હાર્યો ...	૨૬૯
જે કોઇ પ્રેમઅંશ અવતરે ...	૨૫૨	શિરમણી સાધન દીનતા. ...	૨૬૯
હરિ મોઢા હરિ મોઢા... ..	૨૫૩	સાચું તે સગપણ રે ..	૨૭૦
શ્રી લક્ષ્મણભટજનાં ભાવે ...	૨૫૩	મનજ મુસાફરે આલો... ..	૨૭૦
શું કહિયે શ્રીજી શરણ પડ્યાને ...	૨૫૪	સાચા સગા સમર ...	૨૭૧
હરિસેવા હરિસેવા માગું ...	૨૫૫	શ્રીજી સાર સરવનો ...	૨૭૨
અધરો દિવસ એક આવશે ...	૨૫૫	જેતું ધન્ય ભાગ્યેગ ...	૨૭૨
હાવાં તો હરીને ભજેરે ભજેરે મન. ...	૨૫૫	વદનકમળ જેથું જેણે ...	૨૭૨
શામ સેવિયેરે ગોવિંદ ગાઇયે ...	૨૫૬	વૈષ્ણવ નથી તું થયો રે શિદ. ...	૨૭૩
હરીને ભજતારે વારે તેહેને ...	૨૫૬	હદે આ સ્વપ રંગીહું... ..	૨૭૩
હું જુઠો જગદીશ લન્યા ...	૨૫૬	દુઃસ્વભાવથી જતાડો ...	૨૭૪
જેહેવો છું તેહેવો હું ...	૨૫૭	રાધાકૃષ્ણ રાધાકૃષ્ણ ...	૨૭૫
ભટકતાં ભવમારે ...	૨૫૭	વૃજલાડિલાને ખમા રાજ. ...	૨૭૫
કૃપાસિંધુ કહાવોરે ...	૨૫૮		
સીતાપતિ રામની સોવા ...	૨૫૮		
ગાજે ગાજેરે ગોવિંદ ગુણ ...	૨૫૯		

હિંદુસ્તાની.

સતસૈયા ... ૨૭૭

વિષય.	પૃષ્ઠ.
ચસ્તુવૃંદદીપિકા ...	૪૪૪
વૃંદાવન વિલાસ ...	૫૧૫

શૃંગાર.

આજ કો દીન ધન ધન...	૫૧૯
તિહારી ચલી ચખ્ખ ...	૫૨૦
આંધ ઠરી નહિ આયે...	૫૨૦
મોહે નેનાં લાગીરે. ...	૫૨૧
ગિરધારી હયો મેરો...	૫૨૧
હો શ્રી નાથજી મોખે ...	૫૨૧
હોં મરીરે મોહનલાલ...	૫૨૧
મેરે હિયરા કેસે ...	૫૨૧
આ ખ્યારીજી મેરી પુંહી	૫૨૨
પતિયાં પકાઠિ કોઈ...	૫૨૨
રતનારી નેનાં મોહે લાગી	૫૨૨
ગારી મત દે રે શુમાની	૫૨૩
મેરે નાથ ગિરધારી ...	૫૨૩
કોઈ નહી દીલદાર હમારાવે	૫૨૩
મોહું ઔર ન ભાવેરી...	૫૨૪
મોહે બાંકે નેન ખંજરસે.	૫૨૪
કહાં લગી બરતું મેં આપ	૫૨૪
મારી તારી મોહન તેરી	૫૨૫
સઘન બનમેરે સઘન...	૫૨૫
રાધા ગોવિંદ રે તું જપરે...	૫૨૫
પાનીડાં ન જધયોરે દેખ	૫૨૫
જેબન રસ બલકાય ...	૫૨૫
નહુકો કા કહા કામ હેં...	૫૨૬
કર મન આહિ છેલસોં...	૫૨૬
કરિનેં ડસી રે મા કાનડ કરિને	૫૨૬
બસીબાલે તેરે ચાર સખ	૫૨૭
આલીરી બંસી મોહનકી	૫૨૭
મહનમોહનકી એ મોદલી.	૫૨૭
કેસેં જાળિં કેસેં જાળિં...	૫૨૭
આવ મત મેરી ગલી...	૫૨૮

વિષય.	પૃષ્ઠ.
અખ બને દે અખ બને...	૫૨૮
ગિરધારીજી અખિયાં ...	૫૨૮
બન ગધરે બન ગધ ...	૫૨૮
પ્રાન બત મેરો લલિતા ...	૫૨૮
ધરં આયે લાલ રીસાય...	૫૨૯
માઘ તેરા બાલાહું ...	૫૨૯
ભોલે શંકર કૃષ્ણ દરસ...	૫૨૯
એરી ભોરી માનરી એતી..	૫૨૯
ભુઠી ચોરી લગાઈ મૈયા..	૫૩૦
હો પિયાજી મોસોં બોલોજી	૫૩૦
અખ તો મેં બઈ તિહારીજી	૫૩૦
ચાર ક્યૂં સનોંદા મેરી...	૫૩૦
માતું લે ચલના ભલા બંસીબાલે...	૫૩૧
માઘરે મોહોકોં જગાઈ...	૫૩૧
નંદમેહેરસેં લગા હમારા દિલ.	૫૩૧
હો હરિરે પીયા બનદે...	૫૩૧
મોતીવાલે મેં બના પાઘરે	૫૩૨
નગર સખ સોવે હે ...	૫૩૨
સ્થામ મેરે નેનખીચ...	૫૩૨
પીયાબીન દુબરી મેં...	૫૩૨
તાહારે પૈયાં લાગુરે ...	૫૩૨
ખ્યારી રાધે ગોવિંદજીકો...	૫૩૩
અખતો માન મિલજવે...	૫૩૩
ચાર મેં હોં તેરી છેલા...	૫૩૩
થારી નથ ડારો મોતી...	૫૩૩
આખ અલખેલી થારી...	૫૩૪
ગીરધરલાલજીરો મુખચંદ...	૫૩૪
મુખરાધા મોહન તાયૈયા	૫૩૪
મોહનારે મોહની ત્યાહારી	૫૩૫
સામલડા વે પુંહી મેંડા...	૫૩૫
બિર પેંડો પ્રેમકો નોખો..	૫૩૫
મેરા મનડાને માના હો...	૫૩૫
સો તતતત થૈતાત્ત.....	૫૩૬
સોહગન લગિયાં સો.....	૫૩૬

વિષય.	પૃષ્ઠ.
થેં કોણ મંત્ર સાધ્યો ...	૫૩૬
નવલ સનેહી ધન સામલડો ...	૫૩૬
સેહેજરો પ્રેમરસ પાળો... ..	૫૩૬
થારા લેહેરિયારા નોઝાં... ..	૫૩૭
માઈ કેસે કરું પીયા બસેં ...	૫૩૭
જ્યાંની હમારા ઔર... ..	૫૩૭
મેંતો મેરો બાલાબેબન... ..	૫૭૮
પ્રાન પ્રિયા સંગ ક્યોં... ..	૫૩૮
બનમેં શુભરીયાં લૂંટી... ..	૫૩૮
નંદકે નંદસોં નેતાં લાખી ...	૫૩૮
મેરે નેતાં મોહનપેં જંથ ...	૫૩૮
બરસાનેકી ડગર બતાદે... ..	૫૩૯
તુમ દગ બાન મત મારો ...	૫૩૯
મેરો પતઘટ જાઓ... ..	૫૩૯
બંસી બાજ સો મેરે મન ...	૫૩૯
બંસીકે બળનેવાલે તેં મેરા. ...	૫૪૦
એક ખૂબસુરત ગબરુ... ..	૫૪૦
મદનમોહન પ્યારે મેહેબૂબ ...	૫૪૦
લગી હૈં યાદ પ્રીતમકી... ..	૫૪૧
નંદનંદન પ્યારે જુ તેરી ...	૫૪૧
ઇસકે મેહેલ મત ધસો કોઈ ...	૫૪૨
પ્રેમકે પંથ નહીં પરના ...	૫૪૨
લિખું લ્યાઓ પ્રીતમહું... ..	૫૪૨
પ્રથમ નામ લઈ ગુરુ ...	૫૪૩
મેરા પ્રભુ કૃષ્ણચંદ્ર બંકા ...	૫૪૩
લગન મગ મત પરિયો બાઈ ...	૫૪૩
યસોમતિ કેહે સુનો મેરે ...	૫૪૪
નંદમેહેરકા નિહર કહેયા ...	૫૪૬
અપને દિલમેં સમજ નહિં ...	૫૪૭
બે અદબીકા કામ હૈં ...	૫૪૭
દિલ અંદરકા માંચના ...	૫૪૭
કહાં નાથ સો સખ કીયા ...	૫૪૭
બેતું મોહનકી, સુન સુધ ...	૫૪૮
નાગર નટરે મિલજાઓ... ..	૫૪૮

વિષય.	પૃષ્ઠ
સકલ સખી મુખ તાથૈયા ...	૫૪૯
કો ખેલે એસી હોરી ...	૫૪૯
વોતો હોરીકો ખેલવાર ...	૫૫૦
આલી હોરીકો છેલ મોહે ...	૫૫૧
મેંતો રંગીલૂં રંગીલેકે ...	૫૫૧
હોરીકે દીન ક્યોં બરજો ...	૫૫૧
પ્યારી તેરી સારી બસંતી ...	૫૫૧
કેસે હોરી ખેલું દૈયારે... ..	૫૫૨
નંદકો નટ નાગરરી બરજોરી ...	૫૫૨
પ્રોયે પ્રાનબાન રસિયાકે ...	૫૫૨
જન જાઓરે આજ કોઈ ...	૫૫૨
કેસે હોરી ખેલો પીયાજરે ...	૫૫૨
બસંતબિહારી મન લે ગયો ...	૫૫૩
નંદમેહેરજીકે મેહેલ મયી ...	૫૫૩
ગોરસ ચાહો તો પીયો મેરે ...	૫૫૩
હોરી ખેલનકે દિન આયે ...	૫૫૪
ક્યોં ન પિયા સંગ ...	૫૫૪
રાધા આઈ ખેલન ...	૫૫૪
આધરી બહાર ઝરન લાગી ...	૫૫૫
મેં મરી મીલો મોહનલાલ ...	૫૫૫
સામલડા મેંડા ક્યોં ...	૫૫૫
જિંદગી તું સાંડે ના લગી ...	૫૫૫
થારી લોહણિયારી નોકો ...	૫૫૫
બાલપણારે આજો નેહ ...	૫૫૬
નંદકે નેનો તેરે જાદુવારી ...	૫૫૬

ભક્તિ.

હમતો કૃષ્ણ છબીલો ગાવે ...	૫૫૬
દરસન દેનાં હમે ડાકાર ...	૫૫૬
અબતો ચેહી બૃત મેરે ...	૫૫૭
માયા તજ બનિ લેહુ ...	૫૫૭
થિર મન રહેગો તબ હરિ ...	૫૫૭
શ્રીરામકૃષ્ણ ગોવિંદ ગદાધર ...	૫૫૭
હમ સાકાર ઉપાસી વે ...	૫૫૮

દયા રા મ કૃ ત

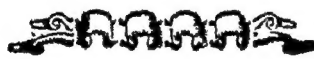
કાવ્ય સંગ્રહ.

[બે ભાગમાં]

[ગુજરાતી તથા હિંદુસ્તાનીમાં.]

ભાગ ૧.—ગુજરાતી.

ભગવદ્ગીતા માહાત્મ્ય.

પ્રથમ અધ્યાય—રાગ કેદારો.

શ્રીગુરુ પ્રથમ પ્રણામું પાપ, જોથી કાર્ય સદા શુભ થાય;
વંદુ ઇષ્ટ સદા શ્રીકૃષ્ણ, દાસ લહી પૂરો મન તૃણુ;
સ્થાય કરો હું શુભ મતી લહું રે.—૧.

શ્રીવલ્લભ શ્રીવિઠ્ઠલરાય, સનમુખ વિદ્ય વિમુખ થઈ જાય;
ઈષ્ટ કૃણુ સકળ શિરમણી, મુજપર કરૂણા કરવી ધણી;
ગીતા મહાત્મ કથા કહું રે.—૨.

42443

ત્હેના ધ્યાનથી મુજ લોચન, ચચળ્યાથી વીરામે;	
જેમ કો નૃપ નિજ વૈભવનોજ, વિચાર કરી સુખ પામે.	૧૬
એવું વચન સુણી કહે કમળા, કૌતક મુજને લાસે;	
કૃપા કરી મુજને કહો સ્વામી, સંદે સકળ વિનાશે.	૧૭
છે ઐશ્વર્ય તમારું એવું, તમે ધ્યાનમાં ધારો;	
તો મુનિ કાં તેને મૂકીને, કરે વિચાર તમારો.	૧૮
હરી કહે એ ઐશ્વર્ય માહારું, અગાધ છે સુણ વાત;	
તે માટે અવિલંબ્યા છે મુનિ, મુજરૂપે સાક્ષાત.	૧૯
જદપી મુજ ઐશ્વર્ય તથા હું, ભિન્ન ને નિઃસંદેહ;	
જેમ અન્ય અગ્નિની જ્વાળા, એક ઉભય છે દેહ.	૨૦
તદપી મૂજ સ્વરૂપ આશ્રયવળુ, કાધે નથી કલ્યાણ;	
માટે મુજ સ્વરૂપે અવિલંબ્યા, મૂની મહદ સુખાણ.	૨૧
જેહતણા ઐશ્વર્યતણો નવ, પામે કો પણ પાર;	
તો સ્વરૂપની અગાધતાનું, શું કહેવું તે વાર.	૨૨
માટે સ્વરૂપનો આશ્રય કરવો, લાખું તવ શ્રી કૃષ્ણ;	
પદ્માએ શ્રી પ્રભૂજીને, પુનઃ પુછ્યું પ્રશ્ન.	૨૩
અગાધ છે ઐશ્વર્ય તદા કેમ, ગીતા શક્યા વખાણી;	
વેદથી ઉત્તમ છે ગીતા, મહા વિષ્ણુ કહી વાણી.	૨૪
નિગમ પ્રકટ કાધા છે મેં તો, સ્વભાવસ્થા માંહે;	
જગૃત સમયથી છે ગીતા, તે સમ હોયે ક્યાંહે.	૨૫
શ્રી ભગવદ્ગીતા તે મહારું, નિશ્ચે જાણુ સ્વરૂપ;	
ત્હેનાં તુજને કહું હું સ્થાનક, સાંભળ વાંત અનૂપ.	૨૬
પંચ આદિ અધ્યાય રમા તે, મસ્તક મહારું કહિયે;	
દશ અધ્યાય પછી તે મહારા, ભુજને સ્થાનક લહિયે.	૨૭
સાર પછે જે ત્રણ રજા તે, ચરણ મહારા જાણુ;	
શબ્દમય એ સ્વરૂપ મહારું, તે સાંભળ નિરવાણ.	૨૮
એ ગીતા એકા અધ્યાયજ, અથવા એકા શ્લોક;	
અથવા એકા અક્ષર લાખે, શ્રવણ કરે કો લોક.	૨૯
સાંભળ રમા પરમપદ તે જન, નિશ્ચે પામે મહારું;	
એ ગીતાનો અદ્ભુત મહિમા, શી રીતે વિસ્તાર.	૩૦
એવાં વચન સુણી કમળા કહે, સુણિયે જગજીવન;	

ઢાળ.

- ગીતા મહાત્મ કથા અતિ પાવન, સાંભળતાં સુખ થાય;
અષ્ટાદશ અધ્યાય વરણુઓ, પૃથક્ પૃથક્ મહિમાય. ૧
- પદ્મપુરાણ વિશે છે ભાખી, કથા અનુપમ સારી;
કૃષ્ણભક્તિ ઊત્પન્ન કરે ઊર, કોટિક કિલમિપહારી. ૨
- શ્રોતા વક્તા હોય કૃતારથ, ઉપજે અતિ આદહાદ;
કૃષ્ણકૃપાથી દયો વરણુવે, શિવ ઉમિયા સંવાદ. ૩
- એક સમે કૈલાસવિશે, પારવતી બોલ્યાં વાણી;
તમ મુખથી મેં શ્રવણ કરી છે, સકળ કથા શુભપાણી. ૪
- ઘૃષ્ણ એક મુને છે તદપી, પૂર્ણ કરો અવિનાશી;
શ્રી ભગવદ્ગીતાનો મહિમા, શ્રવણ કરાવો દાશી. ૫
- એવું વચન સુણી શક્તિનું, બોલ્યા શિવ સાક્ષાત;
પ્રસન્ન થઈ કહે ધન્ય રમા તું, ઉત્તમ પૂછી વાત. ૬
- સાંભળ શૈલ્ય સુતા કહું તુજને, અદ્ભુત એ આખ્યાન;
જેમ પૂરવે કમળા પ્રત્યે, ભાખ્યું છે શ્રીભગવાન. ૭
- જેની અતીશી કુસમ સરીખી, કાંતી છે સાક્ષાત;
એવા કોટિ દર્પહર કંદ્રપ, શેષશર્ધ જગતાત. ૮
- તે પ્રભુ ક્ષીરસાગર પોઢ્યા છે, શેષની ઊપર જ્યાંહ;
પદ્મા પાય તળાંશે સનમુખ, ગરુડ રહ્યા છે ત્યાંહ. ૯
- તેહ સ્થળ કો સમય રમાએ, સર્વ લોકહિત ધાર્યું;
ગીતામહાત્મ પતીને પૂછ્યું, એવું મન વિચાર્યું. ૧૦
- વાતે વાત અનૂસંધાને, પૂછીશે ચિત રાખ્યું;
શ્રીનારાયણ પ્રત્યે શ્રીએ, યુક્તિ વાએક ભાખ્યું. ૧૧
- હે સ્વામી શે કારણ છો નીજ, નિદ્રાળુ વા ઉદાસી;
તેનો અભિપ્રાય હોયે તે, મુજને કહો અવિનાશી. ૧૨
- એવું વચન સુણી કમળાનું, શ્રીહરિ બોલ્યા વળતું;
હું નથિ નિદ્રાળુ ન ઉદાસી, સાગરજ્ઞ સાંભળ તું. ૧૩
- હું મહારા ઐશ્વર્ય તણોજ, વિચાર કરું છું સત્ય;
કેહેવું છે તે ત્હેની તુજને, કહું વિસ્તારી ગત્ય. ૧૪
- અખંડ છે વળિ પ્રભરૂપ છે, અનર ને આત્માસ્વરૂપ;
દશ પ્રકારનું એ વિધિ મહારું, છે ઐશ્વર્ય અનૂપ. ૧૫

- ત્હેના ધ્યાનથી મુજ લોચન, ચચળ્યાથી વીરામે;
જેમ કો નૃપ નિજ વૈભવનોજ, વિચાર કરી સુખ પામે. ૧૬
- એવું વચન સુણી કહે કમળા, કૌતક મુજને ભાસે;
કૃપા કરી મુજને કહે સ્વામી, સંદે સકળ વિનાશે. ૧૭
- છે ઐશ્વર્ય તમારું એવું, તમે ધ્યાનમાં ધારો;
તો મુનિ કાં તેને મૂકીને, કરે વિચાર તમારો. ૧૮
- હરી કહે એ ઐશ્વર્ય માહારું, અગાધ છે સુણ વાત;
તે માટે અવિલંબ્યા છે મુનિ, મુજરૂપે સાક્ષાત. ૧૯
- જદપી મુજ ઐશ્વર્ય તથા હું, ભિન્ન ને નિઃસંદેહ;
જેમ અન્ય અગ્નિની જ્વાળા, એક ઉભય છે દેહ. ૨૦
- તદપી મૂજ સ્વરૂપ આશ્રયવણ, કીધે નથી કલ્યાણ;
માટે મુજ સ્વરૂપે અવિલંબ્યા, મૂની મહદ સુખાણ. ૨૧
- જેહતણા ઐશ્વર્યતણા નવ, પામે કો પણ પાર;
તો સ્વરૂપની અગાધતાનું, શું કહેવું તે વાર. ૨૨
- માટે સ્વરૂપનો આશ્રય કરવો, ભાખું તવ શ્રી કૃષ્ણ;
પદ્માએ શ્રી પ્રભૂજીને, પુનઃ પુછ્યું પ્રેશ. ૨૩
- અગાધ છે ઐશ્વર્ય તદા કેમ, ગીતા શક્યા વખાણી;
વેદથી ઉત્તમ છે ગીતા, મહા વિષ્ણુ કહી વાણી. ૨૪
- નિગમ પ્રકટ કીધા છે મેં તો, સ્વભાવસ્થા માંહે;
જગૃત સમયથી છે ગીતા, તે સમ હોયે ક્યાંહે. ૨૫
- શ્રી લગવદ્ગીતા તે મહાઈ, નિશ્ચે જાણુ સ્વરૂપ;
ત્હેનાં તુજને કહું હું સ્થાનક, સાંભળ વાંત અનૂપ. ૨૬
- પંચ આદિ અધ્યાય રમા તે, મસ્તક મહારું કહિયે;
દશ અધ્યાય પછી તે મહારા, ભુજને સ્થાનક લહિયે. ૨૭
- સાર પછે જે ત્રણ રહ્યા તે, ચરણ મહારા જાણુ;
શબ્દમય એ સ્વરૂપ મહાઈ, તે સાંભળ નિરવાણુ. ૨૮
- એ ગીતા એકો અધ્યાયજ, અથવા એકો શ્લોક;
અથવા એકો અક્ષર ભાષે, શ્રવણ કરે કો લોક. ૨૯
- સાંભળ રમા પરમપદ તે જન, નિશ્ચે પામે મહાઈ;
એ ગીતાનો અદ્ભુત મહિમા, શી રીતે વિસ્તાઈ. ૩૦
- એવાં વચન સુણી કમળા કહે, સુણિયે જગજીવન;

ગીતા મહાત્મ કહો વિસ્તારી, સાંભળવા મુજ મન.	૩૧
ત્યારે નારાયણ કહે દાધળ, તુજને ઇચ્છા એવી;	
તો ગીતા મહિમાની અદ્ભુત, કથા કહૂં હૂં તેવી.	૩૨
શિવજી કહે ઉમિયાને પુરવે, શ્રીહરી ભાખ્યું જેમ;	
સાંભળ સ્નેહ ધરીને તું પણ, કહૂં કથા હૂં તેમ.	૩૩
હરિ કમળા હર ઉમિયા પ્રત્યે, ભાખ્યો જે મહિમાય;	
કૃષ્ણ કૃપાથી દયો કહે હૂં, કહૂં છું તેહ કથાય.	૩૪
પ્રથમ તણો અધ્યાય થયો, પ્રારંભ સુણો સહુ જન;	
કમળાને કહે સાંભળ હાવાં, યોદ્યા જગજીવન.	૩૫
પ્રાદ્ધણ એક સુશરમા નામે, વેદતણો ભણનાર;	
પણ તે વેદ વિરહ કર્મો, આચરણ કરે અપાર.	૩૬
તેની ન્યાતી કુટુંબતણા જન, સરવે કહિયે એવા;	
મહારા ધર્મતણા તે દ્રેષી, મુજ દ્રેષી પણ તેવા.	૩૭
મહિરા માંસતણા આહારી, વળી બહિરમુખ તેહ;	
કરે કૃશી વળિ કર્મ વિદારે, હલ ગૃહી અવની દેહ.	૩૮
તેમાંનો દ્વિજ તે પણ હુતો, નામ સુશરમા જેહ;	
બદરકૂટ ગૃહેવાર્થ ક્ષેત્રમાં, ગયો એકદા તેહ.	૩૯
સરપે ડંસ કર્યો ત્યાં તેને, તતક્ષણ પામ્યો મર્ણુ;	
તે મહીસુર મુક્તિ કેમ પામે, ભજ્યા ન અશરણશર્ણ.	૪૦
જમકંકર તેને ગ્રહી આત્યા, દેતા દુઃખ અપાર;	
નાંખ્યો નર્ક વિશે જઘ તેહેને, કષ્ટજ પારાવાર.	૪૧
અતી યાતના ભોગવી પામ્યો, બળદતણો તે દેહ;	
એક પાંગળે મૂલે લીધો, વાહન કરવા તેહ.	૪૨
તે ઉપર આરૂઠ થઇને, ભિક્ષા કરવા જાય;	
ભુવન ભુવન હાટે હાટે ફરતાં, દીન સકળ પલાય.	૪૩
અનેક ફંદ કરે રહી ઉપર, કુદી કરે તન ચૂર્ણ;	
લોક રીઝવે પણ તે વૃષભનૂં, પેટ ભરે નહિ પૂર્ણ.	૪૪
એમ ધણા દિન ભુક્તિ વિટંબણા, બળદ થયો બગહીણ;	
એક અહર મુરઘાવશ થઇને, પડ્યો ધરણિ મુખ શીણ.	૪૫
તદપિ મર્ણુ થયું નહિ તહેનું, જીવ્યાનું પણ ફેક;	
ધણિક વાર પગ પૃથિવ પછાડ્યા, જોવા મળિયા લોક.	૪૬

- ક્રોએક બોલ્યું દુષ્ટત એનું, દે છે એને દુઃખ;
ક્રિયિત ક્રિયિત દો સહુ સુષ્ટત, સઘજ થાશે સૂખ. ૪૭
- તેહ સમે ત્યાં આણુ આણુ સુકૃત, અરખ્યું સરવે જન;
તદપી તેહ વૃષભતણો જીવ, ગયો નહીં મુકી તન. ૪૮
- તેહ સમય એક ગણિકા આવી, બળદ પડ્યો જ્યાં ધર્મ;
તેણે નિજ સુકૃત સહુ અરખ્યું, તતક્ષણ પામ્યો મર્મ. ૪૯
- વળિ તે કાળે યમક્રિકર, આવીને તેને વળગ્યા;
વિષ્ણુદૂત આવ્યા એવામાં, તતક્ષણ કીધા અળગા. ૫૦
- ત્યાર પછી તેને અવતાર્યો, ઉત્તમ દ્વિજને ઘેર;
જાતીસ્મરપણું સાંપડિયું, વળિ તે ગણિકાની મ્હેર. ૫૧
- પછી તે બાળક સહુકાને, પ્રેરે પૂછતો એહ;
એ ગણિકા શું પુણ્ય સમરખ્યું, કહો મુને કાઈ તેહ. ૫૨
- પૂછતાં એમ શુક એક મળિયો, તેને પૂછી વાત;
ગણિકા પુણ્ય કર્યું શું ભાષ્યો, પુછું સુત શરતાત. ૫૩
- તે શુક પણ જાતીસ્મર હુતો, વાડવસૂં કરિ વાણી;
સાંભળિયે દ્વિજ કહૂં એક હૂં, પૂર્વ કથાય વખાણી. ૫૪
- હૂં પણ પૂર્વે બ્રાહ્મણ હૂતો, પંડિત વડો વિવાદી;
વાદે બહુ વિદ્વજ્જન જીત્યા, વિવાદનો હૂં સ્વાદી. ૫૫
- વળી વિષ્ણુનો દ્વેષી હૂતો, તેથી નરકે પડિયો;
અતી દુઃખ ભુક્તિનું લાંથી, શુકજાતી અવતરિયો. ૫૬
- પછે મુને એક દ્વિજ જન મંદિર, રાખ્યો પંજરમાંહે;
તેનો સુત અધ્યાય આદી ગીતા, ભણતો નિત્ય ત્યાંહે. ૫૭
- તેનું શ્રવણ કર્યું ત્યાં મુજને, આવડિયો એકજ શ્લોક;
તદનંતર હું ચડીમારકર, ચડિયો ત્યાં દુઃખ થોક. ૫૮
- તેણીએ ગણિકાઘેર વેચ્યો, ત્યાં હું રેહેતો સૂખે;
નિત્ય એહ અભ્યાસ શિષ્યેલો, શ્લોક ગોખતો મૂખે. ૫૯
- તે ગણિકાને શ્રવણે શબ્દ પડે, પણ મહાત્મ નવ જાણે;
દેખાદેખી પુણ્ય સમરખ્યું, સહુ નિજનું તે દાણે. ૬૦
- તે પુણ્યે સહુ પાતિક પ્રજળ્યું, વૃષભવપુ ધૂટ્યું બ્રાત;
જ્ઞાનવિના પણ વ્યર્થ જાય ક્યમ, ગીતાજી સાક્ષાત. ૬૧
- તે પુણ્યે તું ઉત્તમ બ્રાહ્મણ કેરો પામ્યો દેહ;

તે અધ્યાય મુને સંભળાવે, જોલ્યો બાળક તેહ	૬૨
અતિ આતુર અવલોકિ કીરે, ભાવસહિત તે ભાખ્યો;	
તે બ્રાહ્મણ ને ગણિકા બંધે, શ્રોતા થઈ રસ ચાખ્યો.	૬૩
હરિજન સહિત વિમાન આવિયું, તેહ સમય તે હામ;	
ગુણિકા શુક સુશરમા જોશી, પો'તાં વેંકુઠ ધામ.	૬૪
પદ્મ પુરાણે પ્રથમાધ્યાયે, એ ગીતા મહાત્મ;	
દયો કહે ક્રમળાને શ્રવણ, કરાવ્યું શ્રી પરમાત્મ.	૬૫
પૂર્વાધ્યાય થયો સંપૂરણ, શ્રીશંકર જોલ્યા વાણી;	
ઉત્તમ કથા ઉમા સાંભળિને, અંતઃકરણે આણી.	૬૬

इतिश्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे प्रथमोऽध्यायः ॥

બીજો અધ્યાય—રાગ અસાવરી.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

શિવજી કહે સાંભળરે સતી; કહું અધ્યાયઅપરની ગતી;	
મહાત્મ સુણ્યું પ્રથમાધ્યાયનું, રમા થયાં રોમાંચિત તનું.	૧
પ્રાણપતીશું જોલ્યાં ફરી, અપરાધ્યાય મહાત્મ કહો હરી;	
તદા ઊત્તર્યા સુંદરસ્થામ, સાંભળરે સ્થામા સુખધામ.	૨
એક દેવશરમા દ્વિજ નામ, પૂર પુરંધર તેનો હામ;	
તેહ ચૌદ વિદ્યાનો બાણ, ધર્મ આચરે વેદપ્રમાણ.	૩
જો અતીત આવે કો દ્વાર, આદર સેવા કરે અપાર;	
પુણ્યશીલ નહિ અસત અલાપ, પણ ઉરમાં રહેતો પરિતાપ.	૪
સરવે મોહોટા જનને નમે, પણ અંતરનો તાપ ન સમે;	
મહદ્દમુનીને આશ્રમ જાય, સેવા કરે નમે ગુણ ગાય.	૫
તે મધ્યે એક એવો રૂખી, બ્રહ્માનંદવિષે જે સુખી;	
સુશીલ રૂઠો જ્ઞાની પર્મ, સરવે રહિત થયો છે કર્મ.	૬
કરમ કલાં છે જેહ સમગ્ર, તે તે 'રે'તાં નાશાની અગ્ર;	
પછે દેવશરમા મન ધરી, તે બ્રાહ્મણની પુજા કરી.	૭
કરિ પ્રણામ ને ઉભો રહ્યો, તુષ્ટમાન તે બ્રાહ્મણ થયો;	
પૂછ્યું શી ચિંતા છે તુને, પ્રગટ પુકારી કહે તે મુને.	૮

- કહે દેવશરમા હે ઋષી, ઉર પરિતાપે હું બહુ દુઃખી;
સાંગ ભણ્યો છઉં ચારે વેદ, સકળ શાસ્ત્રના જાણું ભેદ. ૯
- ભણ્યો અષ્ટાદશ પૂરાણ, વિદ્યા ચૌદેમાંહિ સુજાણ;
કરતો નથી કશું હું પાપ, તદપી શમે ન ઉર પરિતાપ. ૧૦
- એવી વાત સૂણી તે તણી, મન વિચાર કીધો મુનિમણી;
પછે કહ્યું હે દ્વિજ સુણ સાર, નગ્ર એક નામે શોપાર. ૧૧
- અજ્ઞપાળ એક રહે છે લાંહે, અજ્ઞ ચરાવે દિન વનમાંહે;
મિત્રવાન છે તેનું નામ, અજ્ઞ પાળવા કરું કામ. ૧૨
- જા દ્વિજ તું તે રહે છે જ્યાંહે, અર્થ તાહરો સરસે લાંહે;
મિત્રવાન તે ડાહ્યો ધણું, સમાધાન કરશે તુજતણું. ૧૩
- સુણી એમ કાંઈ સુખીયો થયો, તહાં દેવશરમા દ્વિજ ગયો;
ઉત્તર દીશ છે વનપુર થકી, મિત્રવાન ત્યાં છે થઈ વકી. ૧૪
- બ્રાહ્મણ ચાલ્યો તે વન ગયો, અરણ્યમાં જઈ ઉભો રહ્યો;
અદ્ભુત શોભા દીડી ત્યાંહે, ખટ ઋતૂ કુસમીત ફળ જ્યાંહે. ૧૫
- ભરવૃંદ બહુ ભમતા ફરે, પુષ્પગુચ્છ ઊપર જઈ ઠરે;
નવપદ્મવ તરુ શોભે ધણું, આનંદમય વન નહિ કશિ મણા. ૧૬
- શાર્દૂલ ઘેનુ ચરે એક ઠામ, ન મળે વૈરતાણું ત્યાં નામ;
નિરખી વન પામ્યો હુલાસ, મિત્રવાન દીઠો એક પાસ. ૧૭
- તે પાસે તે બ્રાહ્મણ ગયો, દરશન કરતાં સુખીયો થયો;
કરિ પૂજન કીધું પરણામ, કરજોડી ઉભો તે ઠામ. ૧૮
- મિત્રવાન પણ છે ગુણવાન, કીધું દ્વિજ આદર સનમાન;
વચન ઉચર્યો અતિ સુખદાય, કહો કૃપા કરિતે મુનિરાય. ૧૯
- મુનિ કહે કારણ સુણિયે આપ, અખંડ મુજ અંતર પરિતાપ;
કોઈ પ્રકારે તે નવ સમે, તે તે ક્યમ કારણ કહો તમે. ૨૦
- મિત્રવાન સુણિ વાણી વદે, ધરજો મુની કહું તે હદે;
પુરવતણો કહું છું ઇતિહાસ, જેથી ભાગે મનનો ત્રાસ. ૨૧
- પ્રતિધાનપુર નામ અનૂપ, નામ ત્રિવિક્રમ ત્યાંનો ભૂપ;
તે પુરમાં એક દ્વિજનું ધામ, દુર્દમ તે બ્રાહ્મણનું નામ. ૨૨
- તે સહુ દાન પ્રતિગ્રહ કરે, ઉદર એજ ઉદ્ધમથી ભરે;
અભ્યાગત સહુ જાય નિરાશ, નવ આપે કોને એક ગ્રાસ. ૨૩
- પછે તેહ મૃત્યુ વશ થયો, યમકિંકરને હાથે ગયો;

નર્કદુઃખ ભોગવ્યું અપાર, પછે બહિર્મુખ દ્વિજ અવતાર.	૨૪
તરુણાવસ્થા થઈ જે વાર, અસ્ત્રી આવી માંજો સંસાર;	
તે બ્રાહ્મણ ભિક્ષાને જાય, તવ અસ્ત્રી ચાલે અન્યાય.	૨૫
થઈ અતિસે વિભીચારણી, નિત્ય નવલ નર આરત ધણી;	
એક દિવસ મળિયો ચંડાળ, તેથી રમણ કયું તતકાળ.	૨૬
તેહેનો ગર્ભ રહ્યો તે વાર, પછે પુત્રિ પ્રસવી તે દાર;	
કહું મહિમા તે પુત્રી તણો, તેને એક વળગ્યો ડાકણો.	૨૭
તેહથકી તે ડાકણ થઈ, વાધરી ખાધો તેણે જઈ;	
અંતે વાધરી અવતર્યો વાધ, વેર લૈશ મન રાખ્યો ડાધ.	૨૮
વળતી ડાકણ પણ ગઈ મરી, તે બકરી થઈને અવતરી;	
તે આવી મુજ બકરામાંય, સહુમાં ચરતી હૂતી લાય.	૨૯
પેલો વ્યાધ આવ્યો તે કામ, વેર આપણું લેવા કામ;	
આવે છે હણવા જેટલે, અજ પલાયણ કયું તેટલે.	૩૦
આવી તે વનમાં મુજપાસ, તદા શાર્દૂલ થયો નિરાશ;	
આવ્યો દોડ્યો રીસે ભર્યો, શાંત થઈ આ વનમાં ઠર્યો.	૩૧
કરે દૃષ્ટિ બકરીની ભણી, સમ્યું વૈર કેમ જાયે હણી;	
તદા અજ બોલી તે કાર, બહેલો થા અલ્યા મુજને માર.	૩૨
તેહ સમે લાં બોલ્યો વાધ, મારા મનનો છુટ્યો ડાધ;	
ક્ષુધા તૃષાદિક વૈર સમસ્ત, આ વન આવે પામ્યું અસ્ત.	૩૩
અજ કહે પૂછું છું તુને, વેર ગયું કેમ કહે તું મુને;	
શાર્દૂલ કહે હું લેતો નથી, પુછો કોઈને જો કહે કથી.	૩૪
ઉભય મળી આવ્યા મુજ કને, વેર ટળ્યું કેમ પૂછ્યું મને;	
મેં પણ ભાખ્યું હું નવ લહું, જો જાણું તો કેમ ન કહું.	૩૫
આ વનમાં સહુ રહે સ્નેહસૂ, પણ પ્રીછું નહિ કારણ કશું;	
ત્રણે મળિને કયો વિચાર, પૂછો કહેને મળશે પાર.	૩૬
એક હતો વાનર અધિપતિ, તેને પુછી એની ગતિ;	
કહો કપીશ હમને નેહસું, વૈર નિવર્ત્યું કારણ કશું.	૩૭
કપીશ કહે, સાંભળજો તમો, તેનું કારણ કહું-છું અમો;	
પુરવે એક વિપ્ર અભિરામ, હતું સુકર્મા તેનું નામ.	૩૮
અંબકમાં તે રહેતો હતો, મહાદેવ નિત્યે પૂજતો;	
જળ પુષ્પાદીક રૂડી રીત, વિધિએ પૂજન કરતો નીત.	૩૯

તે મુનિનું સ્થળ હૂતું જ્યાંહ, અતીત કો એક આવ્યો સાંહ;
 નિરમળ હૃદય સુકરમાતણું, અરચન પૂજન કીધું ધણું. ૪૦
 કંદ મૂળ ફળ જે નિરદોષ, અરખ્યાં તે પામ્યો સંતોષ;
 મહાપુરૂષ હૂતો સાક્ષાત, તેણે દ્વિજને પૂછી વાત. ૪૧
 હે બ્રાહ્મણ તું એ શું કરે, કહે પૂજન કાનું આચરે;
 કરે સર્વ, એ સમજી કરી, કે દેખાદેખી કે ખરી. ૪૨
 તદા કહ્યું તે દ્વિજતો ખરું, સર્વ કરે લયમ હું પણ કરું;
 ત્યારે બોલ્યા યોગીરાય, સુણ બ્રાહ્મણ એણે શું થાય? ૪૩
 અપર અનંત કરેશ ઉપાય, પરમ શ્રેય કોથી નવ થાય;
 તદા સુકરમા કહે શું કરું, તમે કહો તે કૃતિ આચરું. ૪૪
 મહાપુરૂષ કહે સાંભળ બ્રાત, તાહરાં ભદ્રતણી કહું વાત;
 દ્વિતિયોધ્યાયજ ગીતાતણો, પૂરણ ભાવ ધરીને ભણો. ૪૫
 સુણિ યોગીસૂ બોલ્યો રૂખી, તમો મૂને આપો લખી;
 યોગ્ય પત્ર કળ્લલ તો કહ્યાં, સુંદર શીળા હુતી એક તહાં ૪૬
 રહેતી ઉપર યોગીરાય, લખિ આવ્યો દ્વિતિયોધ્યાય;
 કહ્યું પછે ના મુકીશ કદા, ભણી પાઠ કરજે તું સદા. ૪૭
 એટલેથી હરિપદ પામેશ, એમ કહી ચાલ્યો યોગેશ;
 પછે સુકરમા તે અધ્યાય, ભણ્યો પાઠ નિત કરતો જાય. ૪૮
 ભણતો ભણતો વનમાં પ્રેરે, વનદ્રુમ શબ્દ શ્રવણુ તે કરે;
 તેથી સહુ આનંદી થયાં, સુંદર રૂપ અતિ શોભી રહ્યાં. ૪૯
 તેહ ક્ષેત્ર તે છે આ કહ્યું, મિત્રવાન તે હું જ્યાં રહું;
 આ અવની મહિમા છે ધણો, તે પ્રતાપ તે શબ્દજ તણો. ૫૦
 તે અક્ષરને સ્પર્શી કરી, વાયૂ પોહોંતો વેગજ ધરી;
 સાંભળિ વનભૂમી જેટલી, છે વૈકુંઠસમી તેટલી. ૫૧
 નહિ માંહોમાં કેને વેર, તે સુકરમા દ્વિજની મહેર;
 વૈર નિવર્ત્યુ આ બેહનું, હેતૂ મેં ભાખ્યું તેહનું. ૫૨
 તદા ઉચર્યા ચારે જણા, વિનય વચન કરજોડી ધણા;
 તે અધ્યાય અમોને કહો, પાપ તાપ સરવેનો દહો. ૫૩
 હા કહિને ભાખ્યો હરિરાય, ગીતાનો બીજો અધ્યાય;
 શ્રદ્ધાથી સુણિયો ચાજણે, વિમાન ત્રણ આવ્યાં તતક્ષણે. ૫૪
 અજ્ઞ શાર્દૂલ ને મિત્રવાન, ત્રણે બેઠા ચડી વિમાન;

કપીશ સુકરમા કયોં પ્રણામ, તે ત્રણ પોતાં વૈકુંઠધામ.	૫૫
પછે દેવશરમા દ્વિજ જોહ, ભણિ અધ્યાય ગયો ધર તેહ;	
હરિમંદિર એક કીધું સાર, આનંદ ઉરમાં ઉદય અપાર.	૫૬
મંજુલ રચના રચી અનૂપ, પંધરાવ્યું શ્રીકૃષ્ણ સ્વરૂપ;	
દિક્ષા લીધી શુભ વૈષ્ણવી, સુભાગ્ય રેખા પ્રગટજ હવી.	૫૭
તિલકસું મુદ્રા માળા ધરે, હરિ સ્વરૂપની સેવા કરે;	
નિત્યે મંદિર સનમુખ રહી, કર જોડીઅતિ પ્રેમે સહી.	૫૮
ગીતાનો દ્વિતિયો અધ્યાય, ગદગદ કંઠે ભણતો જાય;	
એમ કરતાં સુણ કહું તુંને, તે બ્રાહ્મણ પણ પામ્યો મુને.	૫૯
વૃક્ષ સકળ તે વનમાં જોહ, સંસારમાં વૈકુંઠે તેહ;	
હે ઉમિયા તે સધળાં વૃક્ષ, શ્રીને હરિ દાખ્યા પ્રત્યક્ષ.	૬૦
પદ્મપુરાણ વિશે મહિમાય, સંપૂરણ ખીજે અધ્યાય;	
ગાયો દયે ગુરૂની દયા, શ્રી ગીતાજી કરજો મયા.	

इतिश्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे द्वितीयोऽध्यायः ॥

શ્રીજીને અધ્યાય.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

મહાદેવ કહે સુણ શૈલતનયા, તૃતીયનો મહિમાય,	
જેમ પુછતાં પદ્મા લલાં, ને કહ્યો કેશવરાય.	૧
દ્વિજ એક નાશક ત્ર્યંબકે, જડકરમ એવું નામ;	
તે વણિજ કેરું કર્મ કરતો, અનાચારનું ધામ.	૨
મુજથી બહિર્મુખ મદ્યપાની, કરે અભક્ષાભક્ષ;	
વ્યભિચાર આદિ અધર્મ અતી, મતીં પાપરૂપ પ્રત્યક્ષ.	૩
દ્વિજ યર્ષ મૃગયા પણ રમે, બહુ જીવ મારે પુષ્ટ;	
તેતણું પણ ભક્ષણ કરે, રતિ પાપ કરવા દુષ્ટ.	૪
ધન હતું બહુ ખરચી રહ્યો, આચરી પંથ અધર્મ;	
પછી થયો હાલો તદા, માંડ્યું ચોર કેરું કર્મ.	૫
એકદા એક બ્રાહ્મણે કષ્ટે, હતું ઉપાજ્યું વીત;	
સંગ્રહ કરિ રાખ્યું હતું, શુભ યજ્ઞકાર્ય નિમીત.	૬

તે ચાર કરમે લાવિયો, સહુ દ્રવ્ય હૂતું અત્યંત;
લધને ગયો વેપાર અર્થે, દિશા ઉત્તર પ્રત્ય. ૭
જઈ ચમર ચાર વોહોરિયાં વળિ અવર અદ્ભુત માલ;
બહુ શકટ ભરિને ક્યો પાછો, થાશ જાણ્યું ન્યાલ. ૮
તે હુંટવા ઠગ થયા પૂઠળ, મળ્યા આવી વાટે;
સહુ વાતથી ચોકસ ધણો, તસ્કર ન ફાવે માટે. ૯
કહું લાગ તો પામ્યા નહીં, ઠગ રચી યુક્તિ અનેક;
પછે એમ કરતા આવિયું, પુર રહ્યું જોજન એક. ૧૦
ત્યાં તે સમયે થઈ નીશા, થાક્યા શકટ વૃષભ અપર;
ત્યાં દુમતળે વાસો રહ્યા, નિદ્રા થઈ તેવાર. ૧૧
ગઈ મધ્યરાત્રિ તે સમે, સહુ ઠગ થયા હુશિયાર;
સહુ શકટ ઘેર્યો ક્યો સહુને, શસ્ત્રકેરો પ્રહાર. ૧૨
ભયભીત થઈ નાશી ગયા, સહુ હતા સેવક જેહ;
નવ પળાયો લોભે કરી, જડકરમ નામા તેહ. ૧૩
ત્યાંહાં ઠગે મસ્તક છેદિયું, ડાટીઓ તેણે ઠામે;
તેહ માલ ગ્રહી ગયા ઠગ, પહોંચિયા નિજ ગામ. ૧૪
જડકરમ દિજ માલ લેવા, ગયો જેણે કાળ;
તે સમય મૂકી ગયો હતો, લઘુ વય એક બાળ. ૧૫
તે થયો મોટો સુશીલ શાણો, વડો વૈષ્ણવ જન;
નિત કરે સેવા શ્રી હરિની, અમળ જેહેનું મન. ૧૬
તેણે પિતાની શોધ માંડી, પુછે સહુને વાત;
કાણે કહ્યું વ્યાપારને, હાંથી ગયો તુજ તાત. ૧૭
બહુ માલ ગ્રહિ આવ્યો નિકટ, હાંથકી જોજન એક;
પછી કાણુ જાણે શું થયું, જે શોધ ન મળી છેક. ૧૮
તે સાંભળી સુત સમજિયો, જે મૃત્યુ પામ્યો તાત;
ધનલોભથી કહું એ મરાયો, મન ઉતરી એ વાત. ૧૯
એક સાથ જતો હતો, કાશીક્ષેત્ર કહાવે જાંહે;
નિજ જનકના ઉદ્ધારઅર્થે, આપ ચાલ્યો તાંહે. ૨૦
નિજ નગર મૂકી ચાલતો, દિન વીતિયો યુગયામ;
તે મગલ પહેલી જૈ રહ્યા સહુ, દિજ હણ્યો જે ઠામ. ૨૧
જે વૃક્ષ હેઠળ ડાટિયો, જડકરમ બ્રાહ્મણ જ્યાંહ;

શ્રીમનલાલ મંગેળદાસ ગ્રંથાલય.

શુભરાત્રી સાહિત્ય પરિષદ.

કપીશ સુકરમા કર્યો પ્રણામ, તે ત્રણ પોતાં વૈકુંઠધામ.	૫૫
પછે દેવશરમા દ્વિજ જેહ, ભણિ અધ્યાય ગયો ધર તેહ;	
હરિમંદિર એક કીધું સાર, આનંદ ઉરમાં ઉદય અપાર.	૫૬
મંજુલ રચના રચી અનૂપ, પધરાવ્યું શ્રીકૃષ્ણ સ્વરૂપ;	
દિક્ષા લીધી શુભ વૈષ્ણવી, સુભાગ્ય રેખા પ્રગટજ હવી.	૫૭
તિલકસું મુદ્રા માળા ધરે, હરિ સ્વરૂપની સેવા કરે;	
નિત્યે મંદિર સનમુખ રહી, કર જોડીઅતિ પ્રેમે સહી.	૫૮
ગીતાનો દ્વિતિયો અધ્યાય, ગદગદ કંઠે ભણતો જાય;	
એમ કરતાં સુણ કહું તુંને, તે બ્રાહ્મણ પણ પામ્યો મુને.	૫૯
વૃક્ષ સકળ તે વનમાં જેહ, સંસારમાં વૈકુંઠ તેહ;	
હે ઉમિયા તે સધળાં વૃક્ષ, શ્રીને હરિ દાખ્યા પ્રત્યક્ષ.	૬૦
પદ્મપુરાણ વિશે મહિમાય, સંપૂર્ણ જીજ્ઞે અધ્યાય;	
ગાયો દયે ગુરૂની દયા, શ્રી ગીતાજી કરજો મયા.	

इतिश्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे द्वितीयोऽध्यायः ॥

ત્રીજો અધ્યાય.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

મહાદેવ કહે સુણ શૈલતનયા, તૃતીયનો મહિમાય,	
જેમ પુછતાં પદ્મા લલાં, ને કહ્યો કેશવરાય.	૧
દ્વિજ એક નાશક ત્ર્યંબકે, જડકરમ એવું નામ;	
તે વણિજ કેરું કર્મ કરતો, અનાચારનું ધામ.	૨
મુજથી બહિર્મુખ મદ્યપાની, કરે અભક્ષાભક્ષ;	
વ્યભિચાર આદિ અધર્મ અતી, મતી પાપરૂપ પ્રત્યક્ષ.	૩
દ્વિજ થઈ મૃગયા પણ રમે, બહુ જીવ મારે પુષ્ટ;	
તેતણું પણ ભક્ષણ કરે, રતિ પાપ કરવા દુષ્ટ.	૪
ધન હતું બહુ ખરચી રહ્યો, આચરી પંથ અધર્મ;	
પછી થયો હાલો તદા, માંડ્યું ચોર-કેરું કર્મ.	૫
એકદા એક બ્રાહ્મણે કષ્ટે, હતું ઉપાજ્યું વીત;	
સંગ્રહ કરિ રાખ્યું હતું, શુભ યજ્ઞકાર્ય નિમીત.	૬

તે ચોર કરમે લાવિયો, સહુ દ્રવ્ય હૂતું અત્ય;	
લઇને ગયો વેપાર અર્થે, દિશા ઉત્તર પ્રત્ય.	૭
જઈ ચમર ચાર વોહોરિયાં વળિ અવર અદ્ભુત માલ;	
બહુ શકટ ભરિને કર્યો પાછો, થાશ જાણ્યું ન્યાલ.	૮
તે હુંટવા ઠગ થયા પૂંઠળ, મળ્યા આવી વાટે;	
સહુ વાતથી ચોકસ ઘણો, તસ્કર ન પ્રાવે માટે.	૯
કહું લાગ તો પામ્યા નહીં, ઠગ રચી યુક્તિ અનેક;	
પછે એમ કરતા આવિયું, પુર રહ્યું જોજન એક.	૧૦
ત્યાં તે સમયે થઈ નીશા, થાક્યા શકટ વૃપલ અપર;	
ત્યાં દુમતળે વાસો રહ્યા, નિદ્રા થઈ તેવાર.	૧૧
ગઈ મધ્યરાત્રિ તે સમે, સહુ ઠગ થયા હુશિયાર;	
સહુ શકટ ઘેર્યાં કર્યો સહુને, શસ્ત્રકેરો પ્રહાર.	૧૨
ભયભીત થઈ નાશી ગયા, સહુ હતા સેવક જેહ;	
નવ પળાયો લોભે કરી, જડકરમ નામા તેહ.	૧૩
ત્યાંહાં ઠગે મસ્તક છેદિયું, ડાટીઓ તેણે ઠામં;	
તેહ માલ ગ્રહી ગયા ઠગ, પહોંચિયા નિજ ગામ.	૧૪
જડકરમ દ્વિજ માલ લેવા, ગયો જેણે કાળ;	
તે સમય મૂડી ગયો હતો, લધુ વય એક બાળ.	૧૫
તે થયો મોટો સુશીલ શાણો, વડો વૈષ્ણવ જન;	
નિત કરે સેવા શ્રી હરિની, અમળ જેહેનું મન.	૧૬
તેણે પિતાની શોધ માંડી, પુછે સહુને વાત;	
કાણે કહ્યું વ્યાપારને, હાંથી ગયો તુજ તાત.	૧૭
બહુ માલ ગ્રહિ આવ્યો નિકટ, હાંથકી જોજન એક;	
પછી કાણુ જાણે શું થયું, જે શોધ ન મળી છેક.	૧૮
તે સાંભળી સુત સમજિયો, જે મૃત્યુ પામ્યો તાત;	
ધનલોભથી કહું એ મરાયો, મન ઉતરી એ વાત.	૧૯
એક સાથ જાતો હતો, કાશીક્ષેત્ર કહાવે જાહે;	
નિજ જનકના ઉદ્ધારઅર્થે, આપ ચાલ્યો તાંહે.	૨૦
નિજ નગર મૂડી ચાલતો, દિન વીતિયો યુગયામ;	
તે મજલ પહેલી જૈ રહ્યા સહુ, દ્વિજ હણ્યો જે ઠામ.	૨૧
જે વૃક્ષ હેઠળ ડાટિયો, જડકરમ બ્રાહ્મણ જ્યાંહ;	

શ્રીમનલાલ મંગેળદાસ ગ્રંથાલય.

ગુજરાતી સાહિત્ય પ્રસિદ્ધ.

તે તણે સુત દૈવયોગથી, ઠામ પામ્યો ત્યાંહ.	૨૨
તે સ્થળે બેસી કરી સંધ્યા, પોતાનું જે કર્મ;	
વળી પાઠ ગીતા તૃતીય, અધ્યાયનો કિંધો પર્મ.	૨૩
માહા પ્રેતગતિ પામ્યો હતો, જડકર્મ સુતનો તાત;	
નલ પંથમાં ભમતો હતો, દુષ્ણ ભુક્ત તો બહુ ભાત.	૨૪
અધ્યાય ત્રીજો પાઠ કરતાં, થઈ અદ્ભુત વાત;	
તત સમય એક ભડકો થયો, બ્યોમમાં આકસ્માત.	૨૫
આકાશથી આવી પડ્યો તે, પ્રેત પુત્રની પાસ;	
તે દેખિતે અતિ પામિયો, બાળકો મનમાં ત્રાસ.	૨૬
સહુ લોક વિસ્મય થયા જોતાં, આવિયુંજ વિમાન;	
માંહે બેસાડ્યો વિષ્ણુ ગણે, જડકર્મ કરી સનમાન.	૨૭
જાતી સમય તે પૂછ્યું પુત્રે, કાણુ છો કહો વાત;	
તે વાર બોલ્યો તનયસૂં, વૈમાન બેસી તાત.	૨૮
હે પુત્ર તુજને ધન છે, વૈષ્ણવશિરોમણી સાર;	
તે ગીતાનો અધ્યાય તૃતીયો, ભણ્યો જેણી વાર.	૨૯
મેં સાંભળ્યો તેથકી હું, ઉદ્ધાર પામ્યો અઘ;	
હે તાત તુજવિન કાણુ મુજને, દે પરમ ગતિ સઘ.	૩૦
તું કાશી જઈ શું કરિશ, હે સુત જાની પાછો ધામ;	
તું છે શુચી, છે કૃતારથ, તો રડવડે શું કામ ?	૩૧
તું થયો વૈષ્ણવ, ભણ્યો ગીતા, કશું હાવાં તુન્ય;	
તુજ દરશને બહુ પ્રેત તરિયા, પ્રગટ એ તુજ પુન્ય.	૩૨
મેં જન ભક્ષ્યા જેટલા, તે સર્વ હતા પ્રેત;	
તુજ પ્રતાપે પદ પર્મ આલ્યા, સકળ હુંજ સમેત.	૩૩
હે પુત્ર હું એક કાર્ય કહું, તે કરો જઈને ઘેર;	
સહુ કુટુંબી દુર્ગતિ પામ્યાં, તેની કરજો પેર.	૩૪
એક હંથકી અતિ દુષ્ટ હતો, ભ્રાત મારો જેહ;	
સહુ કુટુંબી મુજ સંઘાતી, દુર્ગતિ પામ્યા તેહ.	૩૫
એ નિમિત્ત એક પાઠ કરજે, ગીતાનો અધ્યાય;	
તે થકી સદ્ગતિ થશે સહુની, એવો છે મહિમાય.	૩૬
મુણિ એમ તે સુત સદન જઈ, પછી ક્યોં તેજ પ્રકાર;	
હરિ સેવાથી પ્હોંચી રહ્યો, સનમૂખ ઉભો સાર.	૩૭

લાં પાઠ કીધો તૃતીય, અધ્યાયનો જોણી વાન;	
નિજ કુટુંબી કાકાસહિતનો, થવાને નિસ્તાર.	૩૮
તે સમય ગરડારૂઠ, ગરડારૂઠ થઈ પ્રસક્ત;	
યમપુરી નિકટે આવીને, ઊભા રહ્યા અંતરિક્ષ.	૩૯
લાં રહી નિજજન પ્રેરિયા; આજ્ઞાજ આપી એહ;	
જડકર્મ દિજના કુટુંબીસહ, બ્રાત હોયે જેહ.	૪૦
તે સર્વ કાઢો નરકથી, શ્રીમુખે જોડ્યા વાણ;	
તત્કાળ મહાપદ મોકડ્યા, સહુ નમ્યા જોડી પાણ.	૪૧
તે સમે રાજા ધરમને, અજ ઉભય સ્તવ્યા નાથ;	
પછિ ધરમ રાજા જોડિયા, કરી વિનય જોડી હાથ.	૪૨
મહારાજ હું નિરદય ધણો, બહુ જીવને દેઈ કષ્ટ;	
એવું સુણીને ઓચર્યા, ભગવાન વાયક સ્પષ્ટ.	૪૩
તુજ વડે હું નિશ્ચંત છર્જી, સુણ સંયમનીના ભૂપ;	
નિશ્ચે કરીને જાણજે, તૂં બીજું મહારૂં રૂપ.	૪૪
તું ડંડ દેખને કરે છે, અનુગ્રહ સહુ જીવ;	
તો કોઈ કાળે પણ થઈ શુચી, તેહ પામે શીવ.	૪૫
એવું કહી શ્રી પંધાર્યા, સહુ ગયા નિજ ધામ;	
જઈ શેષ ઉપર પોઢિયા, શ્રીરંગ સુંદર સ્થામ.	૪૬
અધ્યાય તૃતીય થયો પૂરણ, ગીતાનો મહિમાય;	
કહે દયો શિવશક્તિ કહ્યો, જેમ રમા જદુરાય.	૪૭

इति श्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मी संवादे तृतीयोऽध्यायः ॥

ચોથો અધ્યાય.

શ્રી મહાદેવોવાચ:—

શંકર કહે સાંભળ ગિરિતનયા, પદ્મપુરાણ કથાય;	
કૃષ્ણે કહ્યો કમળા ચતુરથ, અધ્યાત્મો મહિમાય.	૧
શ્રી મહાલક્ષ્મી કરજોડીને, જોડ્યાં સુણિયે સ્વામી;	
ચોથા અધ્યાયનો કહો મહિમા, મારા અંતરજમી.	૨
એવું વચન સુણી શ્યામાનં, શ્રીહરિ જોડ્યા વાણી;	
કાશીમાં એક બ્રાહ્મણ હતો, ભર્ત નામ સુણ રાણી.	૩

યુક્તાત્મા તે એક દિવસ, તીરથ કરવાને સાડ;	
પૂર ખહાર નીસરિયો આવ્યો, વન હતું જ્યાં ચાડ.	૪
તે વનમાં બદ્રીનાં વૃક્ષ, હતાં જે પાસપાસે;	
છાયા ધુમટ તે યુગ તરની, દીડી લગવતદાસે.	૫
તેહ તજે આતપ અતિ બાણી, સૂતો તે રૂપીરાય;	
એક બદ્રી થડ કરી ઉસીસૂં, અન્ય અરાડી પાય.	૬
કોઈ એક અતિ મધ્યાન સમયનો, ગાળીને પરીતાપ;	
હરિનું ધ્યાન કરતાં લાંથી, આવિયો આશ્રમ આપ.	૭
તે બદ્રી જે પ્રાણુરહીત તતક્ષણુ, થૈ પણુ થૈ ધન્યા;	
એક હતો ઉત્તમ દ્વિજ તે ધર, ઉભય અવતરી કન્યા.	૮
તે જેહુ કન્યા સમ સમ, સંવત્સરની થઈ જ્યાંહ;	
બ્રાહ્મણ પેલો ભર્તૃ યદુછા, આવી નીસર્યો લ્યાંહ.	૯
દરશન કરતાં જાતીરમર થઈ, ફૂલી અંતસકરણુ;	
બન્ને જણિયે નમન કર્યું જઈ, તે બ્રાહ્મણને ચરણુ.	૧૦
પૂજન સ્તવન કરીને બોલી, સાંભળીએ મુનિરાય;	
ઉત્તમ જનમ અમો પામી છર્જી, આપ તણી કરૂણાય.	૧૧
પૂર્વ જન્મ બદ્રી જેઉ હૃતિ, અમો આપ તન સ્પર્શે;	
દ્વીજપુત્રી થઈ વળી જાતીરમર, તેહ અધૂના દર્શે.	૧૨
એમ સુણીને ભર્તે ભાખ્યું, હું તો કશું ના જાણું;	
કહે કન્યા સુણિયે મુની પૂરવ, નીજ વૃત્તાંત વખાણું.	૧૩
ગોદાવરી ગંગાને તીરે, સુતપા દ્વિજ એક નામ;	
ક્ષીણુ પાપ છે ઘાટ એક લાં, તે કરતો વિશ્રામ.	૧૪
સ્નાન કરેથી પાપ સમૂળાં, જાય સકળ તે ઘાટે;	
ક્ષીણુ પાપ તે તીરથકેરું, નામ હતું તે માટે.	૧૫
લાં રહી તે દ્વિજ તપ કરતો, બહુ શીતે રેહે જળમાંય;	
ગ્રીષ્મકાળે પંચાનલ સેવે, વૃષ્ટા વસે વણુ છાંય.	૧૬
અવર વીધી વળિ ઘણી ઘણી કરતો, પછિ થયો આત્મવિત તેહ;	
દ્વંદ્વ ભાવથી રહિત શુદ્ધ, નીપતો તે નિઃસંદેહ.	૧૭
તે પાસે બ્રહ્માએ આવી, ઘણી પ્રશંસા કીધી;	
કામીજન બહુ સ્તુતી કરી થઈ, સઘળે વાત પ્રસીદ્ધી.	૧૮
એવો જશ તે મુનીનો સાંભળી, સુરનાયક મન ત્રાસ્યું;	

એ માઈ ઈંદ્રાસન લેશે, એવું ચિતમાં ભાસ્યું.	૧૯
મદનોદિત સેના સાથે ત્યાં, અમરપતી જઈ અડિયો;	
ધણું પ્રયત્ન કર્યું પણ તે રૂખી, તેહથકી નવ પડિયો.	૨૦
ત્યારે ઈંદ્રે ઉભય અપ્સરા, સુંદર છે સહુમાંય;	
તેહેને આજ્ઞા આપી છળજે, તમો વસી બેહુ-હાંય.	૨૧
પોતે તો નિજલોક ગયો, જુગ સુંદરિને ત્યાં રાખી;	
તે સુંદરિઓએ નિત મુનિને, મોહકળા બહુ દાખી.	૨૨
૩૫ મનુષ્યનું ધાર્યું કા નવ, બાણે જે સુરનારી;	
મુનીશું પ્રીતી કરવા માંડી, સ્ત્રીચરિત્ર વિસ્તારી.	૨૩
નૃત્ય ગાન અતિ કુટિલ કટાક્ષે, જગત ચિત્રવત કીધું;	
એક દિવસ નાચતાં ઉરનું, અંગર અળગું લીધું.	૨૪
મદનઉદય મુનિ મંન થયો, જ્યાં ચતુરાએ ચિત તાણ્યું;	
પ્રાણાયામ કરીને જોયું, ત્યારે નિશ્ચયે જાણ્યું.	૨૫
એ તો ઇન્દ્ર અપ્સરા દેખું, મુજને છળવા આવી;	
કંટક રૂપ થઈ મુજ તપમાં, છળ નાહના વિધ લાવી.	૨૬
માટે જાઓ તમો બન્ને જણી, કંટક તરૂં તન ધારો;	
બદ્ધકેરાં વૃક્ષ થાઓ વન, શ્રાપ એટલો માહારો.	૨૭
શ્રીગંગા ભાગીરથી તીરે, વારાણસી પુરી પાસે;	
તમો અવતરો સુણિ જુગ જુવતી, સૂતપાશું કહે ત્રાસે.	૨૮
વિનયજુક્ત જુગ કરજોડીને, શ્રાપ અનુગ્રહ માંગ્યો;	
દીન વચન સુણી દયા કરી, મુની મંનથકી મનુ ત્યાગ્યો.	૨૯
સુણુ કાશીનો મોટો વૈષ્ણવ, એક બ્રાહ્મણ નામે ભર્ત;	
તે પુરિથો બાહરે નિસરશે, તીરથ કરવા અર્થ.	૩૦
તહેનાં તનનો સ્પર્શ થશે, ત્યાંહાં તમે પાવન થાશે;	
તેથી ઉત્તમ દેહ પામશે, પછિ વૈકુંઠે જાશે.	૩૧
કાંજે તે શ્રી ગીતાકેરો, ચતુરથો અધ્યાય;	
પાઠ કરે છે પ્રેમે તે, તમને થાશે સુખદાય.	૩૨
તે અપ્સરા હમો બેહુ હૂતી, બદ્ધિતરૂં છે જ્યાંહ;	
હે મુની તે મુનીને વચને નિજ, આવી પોઢયા ત્યાંહ.	૩૩
અંગ તમાઈ અડ્યું હમોને, શીશ એક ને પાય;	
તેહ પ્રભાવે ઉત્તમ ચોની, પામ્યા છું રશીરાય	૩૪

તન રૌમાંચ થયું ત્યાં ભર્તનું, સૂણી કન્યાવાણી;	
શ્રી ભગવદ્ગીતા બળ મ્હોડું, અતિ દૃઢતારતિ આણી.	૩૫
તેહ સમય તે ચોથો મુનિએ, સંભળાવ્યો અધ્યાય;	
થઈ કૃતારથ કન્યા બન્યો, લાખ્યું શ્રી હરિરાય.	૩૬
તેહ સમય ત્યાં મુજ પારખદ, વીમાન લઇને આવ્યા;	
બન્ને કન્યાને બેસાડી, શ્રી વૈકુંઠે લાવ્યા.	૩૭
અઘાપી ત્યાં વાસ અચળ છે, ભગવદી ભર્ત પ્રતાપે;	
તે પછે તે અધ્યાય ભણે, નિત્યે મુજ સેવે આપે.	૩૮
વિશ્વેશ્વરને જઈ સંભળાવે, પ્રિય બાણી મુજ વાણી;	
માહારા દ્વાદશ ભક્ત વિશે છે, મુખ્ય એમ મન આણી.	૩૯
જે સંગે અપ્સરા ઉધરી, આપ પરમ પદ પામ્યો;	
જે કો જન ગીતા અવિલંબ્યો, તે સહુ દુખ અધ વામ્યો.	૪૦
એહ કથા શ્રીકેશવે, કમળાને સંભળાવી જેમ;	
ધ્રુવે પણ ઉમિયાને શ્રવણ, કરાવી સમજે તેમ.	૪૧
પદ્મપુરાણ વિશે તે વ્યાસે, સંસ્કૃતે વિસતારી;	
દ્યૌ કહે ગુરૂકૃપા સુગમ, પદબંધે વાણી માહારી.	૪૨

इति श्री पद्मपुराणे श्री गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे चतुर्थोऽध्यायः ॥

પાંચમો અધ્યાય.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

હાળ.

શિવજી કહે સુણ સતી વાણી, તૂંને શ્રદ્ધાળૂ મેં બાણી;	
શ્રી ગીતામહીમા મીઠો લાગે પ્રતિદીન અતિસં દીઠો.	૧
માટે કહું પંચમ અધ્યાય, જેનો સુણ્યો અદ્ભુત મહિમાય;	
તેં આતુર પૂછ્યું અમળા, જેમ કાંતને પૂછ્યું કમળા.	૨
સારે ઉચરિયા પરમાત્મ, પંચમ અધ્યાયનું મહાત્મ;	
એક મદ્રદેશ છે જ્યાંહ, પૂર કંચનચ તે માંલ.	૩
સાંહાં બ્રાહ્મણ પીલંગ નામ, લણ્યો ચારે વેદ અભિરામ;	
લણ્યો અંગ તેનાં જે કહાવે, એહેવો જે શિષ્ય ભણાવે.	૪
વળિ સંગીતશાસ્ત્રને ભણિયો, વાદ્ય માત્ર વગાડે અગ્રણિયો;	
અતી સુંદર રીતે ગાય, નિલ સંગીતશાળામાં જાય.	૫

શીખવે સહને વિદ્યાય, ધણું ચતૂર સાંભળ્યો રાય;
 ઘેર તેડીને વિદ્યા જોઈ, મન માન્યો જે આવો ન કોઈ. ૬
 અધિકાર પ્રધાનનો દીઘો, વળી અર્ધ રાજપત કીઘો;
 યશવરતી ધણો થયો નર્પ, સારે વાંધ્યો વપૂ અતી દર્પ. ૭
 થયો લંપટ બહુ વ્યભિચારી, માંડી ભોગવવા પરનારી;
 જૂઠી ચાડી શાખ પાખંડ, જુઠાં છિદ્ર કાઠી લે દંડ. ૮
 અસ્ત્રીએ જાણ્યું સ્વામી કરે કહેર, નીશા પણ નવ આવે ઘેર;
 દારણા તે સ્ત્રીનું નામ, તેણે પણ માંડ્યું તેવું કામ. ૯
 પરપુરુષસૂં લાગી રમવા, લાગ્યું અણુદિન અતિ ધણું ગમવા;
 ધણું થાતાં પ્રસિદ્ધતા પામી, થયો માહેર મદભર્યો સ્વામી. ૧૦
 પશૂમાર નિતપ્રતિ મારે, ન દયા અતી અબળા પુકારે;
 સ્ત્રીએ પ્રહાર સ્હેવાયો ન જ્યારે, મતિ દુષ્ટ ધરી પછી ત્યારે. ૧૧
 મદમત્ત થયો પતી હૂતો, એકદા ઘેર આવીને સૂતો;
 પડ્યો ગાઠ નિદ્રામાં જ્યારે, દારણા પછી ઉઠી સારે. ૧૨
 તેને શસ્ત્રે તેનું શીશ કાપ્યું, મારમાર્યાંતણું ફળ આપ્યું;
 ખાડો ખોદી સુવાડી માંછ, પુરી લવણને ડાટ્યો ત્યાંહ. ૧૩
 યમદૂત આવ્યા તેણીવાર, લૈ ચાલ્યા દેતા બહુ માર;
 જમરાય આગળ જઈ રાખ્યો, કહ્યું તેહ નરકમાં નાખ્યો. ૧૪
 ધણું કુષ્ટ ભોગવી તેહ, પામ્યો સીચાણુનો દેહ;
 પેલી જીવતીના જગ્યા ભોગ, તેને થયો ભગંદર રોગ. ૧૫
 પતી પૂઠે જીવી ખટ માસ, પછી પામી નર્કની વાસ;
 દુખ દારણ પામી દાર, પામી પોપટીનો અવતાર. ૧૬
 જે વનમાં અવતરી એહ, પેલો પણ વસીઓ વન તેહ;
 એક દીન સીચાણુની દૃષ્ટે, પોપટી પડી ધાયો પૃષ્ટે. ૧૭
 બેઠું લથપથ વળગ્યાં વઢ્યાં, આવી એક નદી ત્રટ પડ્યાં;
 શુકી સેન વિદારવા લાગ્યો, વૈરભાવ પુરૂષને જાગ્યો. ૧૮
 એટલે નાંખી પારધી જળ, બંને બાઝ્યાં દીકાં તત્કાળ;
 પાસે આવી જાંખરૂં ઝીટ્યું, બેહુ પક્ષીનું જીવવું ફીટ્યું. ૧૯
 એક કૌતક નીપન્યું એહવે, જવ જાંખરૂં નાંખ્યું તેહવે;
 કોના મસ્તક ફેરી એક, હુતી ખોપરી નિકટ જ છેક. ૨૦
 તેમાં હતું નીર ભરાણું, જીતું જીટતાં તે અપંડાણું;

ઉડ્યા છાંટા ઉભય લાખગ, એહવે પ્રાણુ પોપટીના ભાંગ્યા.	૨૧
સીચાણાને હણ્યો પેલે વાધ, પામ્યા પીડા પૂરવ અપરાધ;	
અંધે થયા ચતુરભુજ રૂપ, ચડી બેઠા વિમાને અનૂપ.	૨૨
યમદૂત આવ્યા તેણી વાર, રહ્યા દૂર દેખી ભુજ ચાર;	
દિવ્ય દેહ થયાં બુદ્ધિ જ્યારે, સહ જ્ઞાન ઉદે થયું ચારે.	૨૩
પરસ્પરે વિચારે બેહ, કેમ પામ્યા અલૌકિક દેહ;	
હૂતાં પૂર્વનાં આપણે પાપી, ગતિ ઉત્તમ કોણે આપી.	૨૪
પેલા અળગા ઉભા જમદાસ, પામે બિલટા આપણથી ત્રાસ;	
સંશયરહીત કોણુથકી થયે, ચાલો ધરમને પૂછવા જૈયે.	૨૫
જાણી આવતા તે તતકાળ, સામા આવિયા ધરમ ભુપાળ;	
સનમાન અતિસેં દીધું, આપ્યું આસન પૂજન કીધું.	૨૬
પછે પૂછ્યો પેલો સંદેહ, દિવ્ય દેહ થયાં કેમ બનેહ;	
એવું સુક્રિત કહો શું અમારું, નહિ હોય અગ્નિયું તમારું.	૨૭
એવું સાંભળી બોલ્યા ધર્મ, જાણું તમારાં સહ કુકર્મ;	
પણ શે પુન્યે દિવ્ય દેહ, તે તો મૂજને પણ સંદેહ.	૨૮
ચાલો શિવજીને પુછિયે જૈને, આવ્યા કૈલાસ એકઠા થૈને;	
માહાદેવજી સામા આવ્યા, સનમાન કરી ઘેર લાવ્યા.	૨૯
શુભ આસને બેઠું બેસાડ્યું, જટામાંથી ગંગાજળ કહાડ્યું;	
પગાળ્યા તે વડે બેહુના પાય, કીધી અર્ધપાદ પૂજાય.	૩૦
થયા વિસ્મિત કાંઈ ના સૂજે, આ તે શું શિવ સરિખા પૂજે;	
પછે શંભુને દંપતિ પૂછે, એવું પુન્ય-હમારું શું છે.	૩૧
કેમ દુષ્ટ પામ્યા દિવ્યદેહ, હોય હેતૂ તમે કહો તેહ;	
ભવે કહે જાઓ બ્રહ્મા પાસ, ત્યાંહાં સંશય પામશે નાશ.	૩૨
પતિપત્ની ધર્મસહ દૂત, આવ્યું બ્રહ્મસદન સહ જૂથ;	
સતી કહે પતિ ચાલો જૈયે, સુણી તે નિઃસંદેહ થૈયે.	૩૩
શીવ શક્તિ પણ ત્યાં આવ્યાં, વીધીએ પણ પૂજા પધરાવ્યાં;	
ચારે તો પેલાં સ્ત્રી ભરથાર, હવાં ચક્રિત ચિતમાં અપાર.	૩૪
અમો માહા દોષભંડાર, આવો કેમ બિપનો અધિકાર;	
આ તે સ્વપ્ન હશે કે સત્ય, એમ વિસ્મયતા થઈ અત્ય.	૩૫
પેલું પૂછ્યું વિધાતાને વળતું, એનું કારણ કહો નંધી મળતું;	
અમો દિવ્યદેહ કેમ પામ્યાં, શે સાધને અધદુઃખ વામ્યાં.	૩૬

વિધાતા કહે મતી પોંચી ન મહારી, એવી શુભકૃતિ શી છે તમારી;	
ચાલો શ્રી વિષ્ણુજી પાસે, વસે જાંહાં નિત વૈકુંઠવાસે.	૩૭
જ્યાંહાં શ્રીમાધવજી મળશે, ત્યાંહાં સંદેહ સમૂળો ટળશે;	
પછે શ્રી વૈકુંઠે આવ્યા, હરી સ્વાગત કીધું યોલાવ્યા.	૩૮
પેલા સરવેને સ્ત્રી ભરતારે, પાણી જોડીને પૂછ્યું તેવારે;	
છેદો સંદેહ હમારો સ્વામી, સહુ જાણો છો અંતરજમી.	૩૯
પછે યોલિયા સારંગપાણી, તમે સર્વ સુણો મુજ વાણી;	
એક બંદુ નામ મુજ ભક્ત, જેનું મન એક મુજ આસક્ત.	૪૦
લલો આલણ લાવ અનન્ય, તેનું પ્રગટ્યું છે આ પુન્ય;	
શંખ ચક્રાદીક ભૂષીત, ગ્રીવ તૂળશીમાળ શોભીત.	૪૧
ઉર્ધ્વપુંડ્રાંકીત ભૂદેવ, નિત્યે કરતો માહારી સેવ;	
પછે શ્રી ગીતા મુજ કાય, પઢતો પંચમ અધ્યાય.	૪૨
તેહનાં મસ્તકની ખોપરી, પડી દૂતી પાસે જળ ભરી;	
પેલે વ્યાધે જીટા કાંટા, તેથી તમને લાગ્યા તન છાંટા.	૪૩
તે પ્રતાપે હવે દિવ્ય દેહ, સહુ સમજી તજ્યો સંદેહ;	
તેથી કી દુઃખ દુકિત વામ્યાં, ધણું દુર્લભ મુજ પદ પામ્યાં.	૪૪
બીજા લોક ઉત્તમ હોય જોવા, જોઈ આવોની ત્રણણા ખોવા;	
નિત્ય પદ મેં આ તમને આપ્યું, કદા કોઈ ન જાય ઉઠાપ્યું.	૪૫
પછે તે જોહુ રહ્યાં પ્રભૂ પાસે, સહુ આવ્યા પોતાને અવાસે;	
હેવું વદિયા વિશ્વના તાત, થયા પ્રસન્ન સૂણી જગમાત.	૪૬
એવું શિવ શક્તિ શું રે ભાખ્યું, દયારામે કથી તેમ દાખ્યું.	૪૭

इति श्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे पंचमोऽध्यायः ॥

છઠો અધ્યાય

રાગ રામગ્રી.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

શંકર ખોલ્યા સાંભળ શક્તીજી, ગીતા મહિમા રાંખી ભક્તીજી;	
પ્રીતે પદ્મા પ્રભૂને પૂછેજી, હાળ પદ્મ અધ્યાય મહિમા શું છેજી.	૧
શું છે કહોં કરુણા કરી, પુછ્યું જોડી પાણી;	
બહુ પ્રીત દેખી પ્રીયાની, પરબ્રહ્મ વદિયા વાણી.	૨

- હે વલ્લભા સ્નાણ કહું કથા, આનંદ આણી ઉર;
ગોદાવરી ગંગાતટે, એક પ્રતિષ્ઠાન સુપૂર. ૩
- ત્યાંહાં રહે મોટા મુનીશ્વર, દુખ દૂરમતિથી દૂર;
સેવા કરે છે હંસ તે, મુનીતણી થઈ શૂર. ૪
- પાંખે કરી પંખો કરે, સ્થળ શુદ્ધ પક્ષસમીર;
વળિ પક્ષ પવને રેહે શીતળ, ધણૂં ગંગાતીર. ૫
- જેને એહનો છાંટો ઉડે, મહા પતિત હોય પવિત્ર;
તે સુર સરીતટ સ્વપ્ન સુંદર, ઉર્ધ્વ અતિ વીચિત્ર. ૬
- તેતણી કાંતિ ઇંદ્રપુરીને, અડે છે શું અનૂપ;
દેદીપ્યમાન અતિ ધણૂં, તેથકી સ્વર્ગ સ્વરૂપ. ૭
- પ્રતિ સદન શોભે ધ્વજ લાગે, સુર્યમંડળ વાય;
તેથકી જાણે મિત્રમંડળ, શીઘ્ર ચાલ્યું જાય. ૮
- તે નગ્રમાં ચંદનતણા, ઢગ ધણા ગ્રહે નહિ કોઈ;
પાષાણુમય મુંડિત મક્કય, ગિરિ શોભતો શું ન હોય. ૯
- છે પડ્યા મુક્ત સમૂહ હાટે, હાટ કિરણપ્રકાશ;
તેથકી શોભે જાણિયે, શું કરે નગરી હાસ. ૧૦
- મહારાષ્ટ્ર વધૂઓતણી, મુખ શોભા કહી નવ જાય;
સુધાકર ચંદ્ર તે લખી, ક્ષય થયો તે લજવાય. ૧૧
- તે નગ્રનૃપ જ્ઞાતાશ્રુતી, શુભ નામ ધર્મસમુદ્ર;
આચરણ એવાં શેષને, ક્ષીતી ભાર લાગે કુદ્ર. ૧૨
- તેને ધુપ ધુમે કરીને, આકાશ દીસે સ્યામ;
બ્રાહ્મણતણી ધણી કરે સેવા, તન મને સહ દામ. ૧૩
- મુની તપસ્વી ને યાગ યાગ્યક, સહુ કરે સંતુષ્ટ;
બહુ યજ્ઞ કરીને દેવ સરવે, પમાડ્યા પુષ્ટ. ૧૪
- નવખંડનાયક સુચશ સધળે, સકળ પ્રવર પ્રસંશ;
આરંભ કીધો યજ્ઞ તેણે, અશુભ કરવા ધ્વંશ. ૧૫
- તે યજ્ઞમધ્યે આવિયા, બ્રહ્મા ચઢી વાહન;
સહુ દેવ ઋષિ મુનિ આવિયા, નૃપ પૂજી કીધા પ્રસન્ન. ૧૬
- તે સમય સરવે સ્તવન કીધું, ભૂપ જીવિત ધન્ય;
તું થકી તેજસ્વી નથી, કો જગત મધ્યે અન્ય. ૧૭
- એ વિષે સહુકો સલામધ્યે, કરી મહિપ પ્રસંશ;

તે સમય એવું બોલિયો, બ્રહ્માતણો ત્યાં અંશ.	૧૮
એ રાય કરતાં અતી અધીકા, પરમ તેજનું ધામ;	
સાંભળો છો એક મુનિ મોટો, રધક એવું નામ.	૧૯
મન ગમે તે તીરથે રહે છે, પોતાને સ્વાધીન;	
વશવરતી અષ્ટે સિદ્ધી છે, એ મુક્તિ પણ આધીન.	૨૦
તદપી તે સનમુખ જુએ, નિસ્પૃહી તે છે અલ;	
ગુણ ધણા છે એ વીના ખીજ, હંસ કહે કહું સલ.	૨૧
સાંભળી કિરતી મદારમુખ, શુભ મુનીશ્વરની અપાર;	
જ્ઞાતા સુણી નૃપ કહે તે, પધરાવવા નીરધાર.	૨૨
બોલાવીયો નિજ સારથિ, રથ આપિયા બહુ દામ;	
સહુ રીત સમજાવી કહ્યું, ઋષિ રધક એવું નામ.	૨૩
કોઈ એક તીરથમાં વસેછે, શોધજે રૂડી પેર;	
રતનથી અધીકું જતન કરી, પધરાવી લાવો ઘેર.	૨૪
સારથિ ચાલ્યો શોધવા, આવિયો કાશી માંય;	
વિશ્વેશ્વરનું દરસણ કર્યું, મુની તો મળ્યા નહિ ત્યાંય.	૨૫
ત્યાંથી ગયાક્ષેત્રે ગયો, કાંધી ગદાધર સેવ;	
ત્યાંથી ગયો કેદાર ક્ષેત્રે, કેદારેશ્વર દેવ.	૨૬
જ્યાં સ્નાન કરતાં માત્રમાં, મુક્તિ લહે પાપીષ્ઠ;	
ત્યાં નાહિ શંકર નિરખિયા, રધક ન પડ્યા દૃષ્ટ.	૨૭
પછી બદ્રિનાથજી આવિયો, જાંઠાં નારાયણ ભગવાન;	
ઉદ્ધાર જેહેનાં નામથી, તે વસે તેણે સ્થાન.	૨૮
યાત્રા કરી મુનિ ના મળ્યા, પછી કર્યો ગંગાવાસ;	
ત્યાંથી સિંધુ સાગરે, જઈ કર્યો પરમ પ્રયાસ.	૨૯
શ્રી દારિકાપુરિ આવિયો, ત્યાંહાં થકો ચાલ્યો તેહ;	
યાત્રા કરી શ્રીકૃષ્ણ નિરખ્યા, ધરી અંતર સ્નેહ.	૩૦
ત્યાંહાંથી પહોંચ્યો પંચવટી, નાશકે નહાયો ગંગ;	
શ્રીત્રંબકેશ્વર પૂજ્યા, નવ થયો રધક પ્રસંગ.	૩૧
ત્યાંથી ગયો ગોકરણક્ષેત્રે, ના મળ્યા મુનિ ધીર;	
શ્રીઉડપ કૃષ્ણ નિહાળિને, પછી ગયો સાગરતીર.	૩૨
શુભ કુમારિ કન્યકાકેરૂં, ક્ષેત્ર જોયું ત્યાંહ;	
સોમેશ્વર પૂજી આવિયો, છે તુંગલદ્રા જ્યાંહ.	૩૩

- ત્યાંહાંથી સ્વામી કારત્યગ, અર્ધનારીશ્વર જોઇ;
 શ્રી રામ લક્ષ્મણુ જનકી, જળપાન કીધું સોઇ. ૩૪
- તે કુંડ સ્થળ વળી અગસ્તાશ્રમ, ના મળ્યા મુનિજન;
 કાવેરી ત્રટ શ્રીરંગસ્વામી, નિરખ્યા પરસંન. ૩૫
- મુનિ મળ્યા નહીં કાશમેર, પહોંચ્યો ત્યાંથી નૃપદાસ;
 જે નય મધે કર્યા છે મુની, મહદ બ્રાહ્મણવાસ. ૩૬
- પતત પુનિત રણિયામણુ, જળ સ્થળ કમળ જ્યાં અત્ય;
 ગુંગર ધણું મધુવૃત કરે, મકરંદ મોહિત મત્ય. ૩૭
- જ્યાંહાં યાગ કીધા છે ધણુ, પૃથ્વી પવિત્ર વખાણુ;
 જે યજ્ઞ ધુત્રની અશિતતા, ઈંદુ અડી છે બાણુ. ૩૮
- તે શહેર સધળું ખોળિયું, પછિ આવિયો ઉપવન;
 એક વાટિકામાં રઇક મુનિનાં, થયાં છે દરસંન. ૩૯
- હંસથી સુણી નૃપ કલાં હતાં, રઇક લક્ષણુ જેહ;
 તે સર્વ દીડાં તેહમાં, તવ ઓળખ્યા મુનિ એહ. ૪૦
- જઇ કર્યો દંડ પ્રણામ જોડી, હસ્ત થઇ આધીન;
 વિનતી કરી ઉભા રહી, સાંભળો હે સ્વામીન. ૪૧
- એક જ્ઞાતશ્રુતી છે ભૂપતી, પુર પ્રતિજ્ઞાન નિવાસ;
 આપણા દરશણુની ધણી, અભિલાખ રાખે દાસ. ૪૨
- મહિમા તમારો સાંભળ્યો, બહુ હંસમુખ મુનિરાય;
 તેથી આતુરતા ધણી, જે દરશ કર્યારે થાય. ૪૩
- હું સકળ તીરથ શોધતો, શોધતો આવ્યો હાંથ;
 લક્ષણુવડે મેં ઓળખ્યા, આ વાટિકાની માંછ. ૪૪
- વિજ્ઞાપિ મહારી એટલી, પ્રભુ કૃપા કરિયે ત્યાંહ;
 તેવિનય સધળો સાંભળી, સમજી રહ્યા મન માંછ. ૪૫
- કહું ભહું દરશણુ થશે, ખોલ્યા રઇક વચન;
 તે સાંભળી સારથિ સમજ્યો, આવવા નથિ મન. ૪૬
- ત્યાંહાં થતો આવ્યો પતિ પાસે, કહ્યું સર્વ વૃતાંત;
 છે કાશમેર વિશે મુની, તે નિસ્પૃહી છે શાંત. ૪૭
- વિનતી સુણી વાર કહ્યું, દરશણુ થશે વચ એજ;
 બહુ ખોલ ખોલી નવ શકે, તે તપસ્વી અતિ તેજ. ૪૮
- સુણી સારથીવચ લહું, નર નિસ્વારથી શી આશ;

બહુ સૈન્ય સાથે આવિયો, અવનીશ મુનીપદ પાસ.	૪૯
દરશ થતાં દંડવત કીધો, ભેટ કીધી અત્ય;	
બહુ રતન મુકતા હીરા હય ગજ, આદિ વસ્તુ ભૂત્ય.	૫૦
ઋષિરાય કાંઈ રાખ્યું નહીં, નિસ્પૃહીને શું કામ;	
પછી પાણુ જોડી રમક મૂની, પ્રત્યે કહ્યું નૃપ આપ.	૫૧
મહારાજ તેજ તમાહરાંની, ન કો તુલના જગત;	
તે શાથકી મુજને કહો, શી વસ્તુ મન આસકત.	૫૨
મુનિ કહે મહિપતિ ગ્રહે દીક્ષા, વૈષ્ણવી વણુ બ્રાંત;	
તો કહું તુજને તુરત માહારા, હૃદયનો સિદ્ધાંત.	૫૩
કહ્યું રમકરાયે ત્યમ કર્યું, વૈષ્ણવી દીક્ષા લીધ;	
તે વારે હૂતી તે કહી, મનતણી વસ્તુ સિદ્ધ.	૫૪
અધ્યાય ખટમો નિત્ય, શ્રી ગીતાતણો કરં પાઠ;	
એટલાથી જ સદા મુને, આનંદ યામ સુઆઠ.	૫૫
આસક્તિ સકળ પ્રપંચની, શેહે જેટલી સુણુ રાય;	
તે માટે તું કહું એજ ભણુ, સહુ સુક્રિત સપ્રણિત થાય.	૫૬
પછિ મુનીમુખથી ભણ્યો ભૂપતી, પષ્ટમો અધ્યાય;	
અર્ધ ગયો શુદ્ધ સ્વરૂપ નૃપ, કાંતી કહી નવ જાય.	૫૭
વરદાન દેવા રાયને, આળ્યા હૂતા સહુ દેવ;	
ના કંહી નવ માગ્યું કરૂં, છૂં પુર્ણ બોલ્યો એવ.	૫૮
સહુ અમર અમરાવતી ગયા, નવ માગિયું વરદાન;	
રાજા તથા મુનિ રમકને, આવિયું ત્યાં વૈમાન.	૫૯
બેશી ગયા વૈકુંઠ બંધે, મળ્યા શ્રી ભગવાન;	
જ્યાંથીકી પુનરાગમન નહિં, પામિયા તે શુભ સ્થાન.	૬૦
શ્રી હરિહરે સ્વકીયાની પ્રત્યે, ગાઇ ગાથા જેહ;	
શ્રી ગુરૂ પ્રતાપવડે દયે, પ્રબંધ ભાખ્યું તેહ.	૬૧

इति श्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे षष्ठोऽध्यायः ॥

સાતમો અધ્યાય.

શ્રી મહાદેવોવાચ:—

સાંભળ દેવી શંભૂ વદે, શ્રદ્ધા ધણી રમાને હૃદે;
જાણી બોલ્યા જગજીવન, સુણિ ભણિ વિશ્વ થાય પાવન.

- પાટલપૂરપતન એક નામ, ત્યાં એક બ્રાહ્મણ કૃતી વામ; ૨
 શંકુકર્ણુ નામ તેતાણું, ન્યાયશાસ્ત્રમાં સમજે ધણું.
 ઝગડા લોકોના ચૂકવે, લેવે શાણો નહીં મૂકવે; ૩
 ઉપરથી દેખાડે ન્યાય, છાનું કપટ કરે અન્યાય.
 છાતી છાપ રચાવી કરી, પોતાને ઘેર રાખે ધરી; ૪
 ખત પરવાના જૂઠા કરે, તે ધન લોકોને છેતરે.
 પુરપતી માન ધણું આપતો, કળ્યા સહુ તેને સાંપતો; ૫
 જેથી રંજીત રહે મન રાય, એવી નીતિ શીખવ્યો જાય.
 ભેદ પરાંજય જય ના લહે, રૂદ્ધ કપટ મૂખ મીઠું કહે; ૬
 દ્રવ્ય અધર્મે કીધાં ઢેર, ઉપમા દેવા એક દૂબેર.
 પણ અયંત કરે કોશીર, પિત્રિ પિંડ કર્યા દે નવ નીર; ૭
 કોઈ દેવનું નહીં પૂજન, કોને પૈસા ભાર ન અન્ન.
 ત્રણ ત્રિયા માંડ્યું ધર સૂત્ર, એકો પણ નહીં પ્રગટ્યો પુત્ર; ૮
 અસ્ત્રી ત્રણે મૃત્યુવશ થઈ, એથી વરવા મનસા ગઈ.
 આપી કન્યા દેખી ધન, લગ્ન તણો આવ્યો છે દન; ૯
 બિધલી જાતી વાસો વસ્યો, મધ્ય રાત્રે ત્યાં સરપે ડસ્યો.
 હતું પાછલી રાતે લગ્ન, થયો સરવ મનસૂળો લગ્ન; ૧૦
 વિખન વળ્યું બહુ કર્યા ઉપાય, નથિ એસડ કહું મૃત્યું પળાય.
 લગ્ન લગ્નને ઠામે રહ્યું, એ લૈયાનું તો મરણજ થયું; ૧૧
 પણ દાખ્યું કંઈ વિખની લહેર, શિદ્ધ ગયા ભત્રીજા ઘેર.
 કર્યું હસ્ત સહુ વિત્તને વસ્ત, પછે કહ્યો કાકાનો અસ્ત; ૧૨
 કરી રીત આવી જે થતી, કહું સુણ શંકુકરણ શી ગતી.
 થયો સર્પ માહા મોટો પ્રેત, તદપી દ્રવ્ય ઉપર બહુ હેત; ૧૩
 મહાર્ છે મહાર્ છે લહે, ડાટ્યું છે ત્યાંહાં ખેસી રહે.
 ભત્રીજા સહુ ટોળે મળી, કર્યું કર્મ નારાયણબળી; ૧૪
 પછે પ્રેતને વાચા થઈ, દિધું સ્વપ્ન સરવેને જઈ.
 પીતરાય ભત્રીજા બ્રાત, સહુને સ્વપ્નને એકજ વાત; ૧૫
 કરો કોઈ માહારો ઉદ્ધાર, એજ કહે ન અવર ઉચ્ચાર.
 વળતી દુખ દેવા લાગિયો, એ સંતાપ સકળ જાગિયો; ૧૬
 પછે એક ભત્રીજે લખ્યું, વેદ પુરાણે સધળે લખ્યું.
 મહા પ્રેતનો પણ ઉદ્ધાર, ગયાશ્રાદ્ધ કરતાં નિરધાર;

ખીજે એમ કહ્યું તે સમે, એક વિચાર મને તો ગમે.	૧૭
તેલકઢા તાતી કીજીયે, તેમાં અહીં નાખી દીજીયે;	
એની ગતી ગમે તે થાય, આપણની તો મટે બલાય.	૧૮
અવર અવર મનસૂખો થયો, તે તો દ્રવ્ય ખોદવા ગયો;	
ખણવું માડ્યું જેણીવાર, નિકળ્યો સર્પ કરી પુતકાર.	૧૯
ખોત્યો ઉગ્ર ખતાવી ત્રાશ, દ્રવ્ય લેશ તો કરડી ખાશ;	
એકવાર મુજકરે ઉદ્ધાર, લેજે વળતો ધન ભંડાર.	૨૦
પછી તેણે ત્યાંહાં પૂછ્યું એમ, તમ ઉદ્ધાર થાય કહો કેમ;	
તે પ્રત્યે વશીએર કહે વાત, સત્ય વચન સાંભળ હે તાત.	૨૧
ગયાશ્રાદ્ધ તું કોટીક કરે, કોટી તીરથે ભમતો પ્રેરે;	
યાગાદીક કર કોટીયુક્ત, પણ તેથી થાશે નહીં મુક્ત.	૨૨
કહું તેમ કર મુજ મુક્તી થાય, શ્રીગીતા સમ્પન્ન અધ્યાય;	
મૂળ નિમિત્ત ઉત્તમ સિદ્ધજ પાસ, ભણાવીશ તો હું મૂકાશ.	૨૩
સૂણ્યું મહાત્મા મેં નારદ મૂખે, નાગ વાસુકી ભુવને સૂખે;	
દેહ સર્પ મુજ જોર થયો, સંગથકી સમ્રથ ધેર ગયો.	૨૪
ત્યાંહાં યોગ્ય એ આવ્યો બણી, માટે મૂળને શ્રદ્ધા ધણી;	
મૂળ સંવત્સરી આવે યદા, કહું તે વીધીએ કરજે સદા.	૨૫
ભગવદી આજ્ઞાણ તે નોતરી, આવ ભોજને તૃપ્તી કરી;	
તે પાસે સમ્પન્ન અધ્યાય, ભણાવતાં શુભ ગતિ મુજ થાય.	૨૬
સરપે વીધી કહ્યો સુત લહ્યો, સમાચાર તે સહુને કહ્યો;	
ભલું કહ્યું સહુને ભાવિયું, જ્યારે સંવત્સરી આવિયું.	૨૭
સહુ સુંદર કીધું મન ધર્યું, કહ્યા થકી અધિક પણ કહ્યું;	
ભોજ ઉતર જ્યાં દ્વિજરાય, ભણવા માંડ્યો તે અધ્યાય.	૨૮
તેહ સમે આ એવો સર્પ, પ્રસન્ન થયો મૂક્યો મન દર્પ;	
દ્રવ્યાદિ વસ્તુ કંઈ જેહ, આપી વેહેંચી સહુ સમ તેહ.	૨૯
જેણે આગળ થઈ સહુ કીધ, તેને કાંઈ એક અધિકું દીધ;	
ધરમ પંથ ધન જીવું ધર્યું, કેટલું એક પરમારથ કર્યું.	૩૦
વાપી કૃપ સરોવર તીર, કેટલું સદાવર્ત મંદીર;	
પછે તેહ શ્રી ગીતાતણો, સમ્પન્ન અધ્યાય જે પ્રીયે ધણો.	૩૧
તે સાંભળતાં સહુ દેખતાં, વાર ન લાગી મુક્ત થતાં;	
ચડી વૈમાન વૈકુંઠે ગયો, વૈકુંઠવાસી મળતો થયો.	૩૨

સર્પ મટયો પામ્યો ભુજ ચાર, સહુ પીતરાઈ કર્યો ઉદ્ધાર;
માધવ ઉમાધવે એ કહ્યું, દયો કેહે મેં ભાખ્યું લહ્યું. ૩૩

इति श्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे सप्तमोऽध्यायः ॥

આઠમો અધ્યાય.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

કેહે ત્રિપુરારિ સાંભળ નારીજી, ગીતામહિમા કહું વિસ્તારીજી;
પદ્મા બોલ્યાં સુણીએ સ્વામીજી, ગીતામહિમાએ ત્રપતી ન પામીજી. ૧

ઢાળ.

ત્રપતી ન પામી અંતરજામી, પ્રતીપદ મંત્ર લોભાય;
હે પ્રાણેશ્વર કહો મુજને, મહિમા અષ્ટમ અધ્યાય. ૨
પ્રાણપ્રીયાનાં વચન સુણી, શ્રી પરીવૃઢ બોલ્યા વળતું;
મહાત્મા કહું અષ્ટમ મોહોદૂં, સૌમસ્વસા સાંભળ તું. ૩
દક્ષણ દેશવિશે છે એક, નગર મરદકપુર નામ;
બ્રાહ્મણ ત્યાં એક ભવશરમા, અભિધાન કરે વિશ્રામ. ૪
શૈવશાસ્ત્રમાં પ્રવિણ પૂરો, છેદે સહુ સંદેહ;
કરે ઉપાસન શિવશકતીનું, અભેદ લાવે તેહ. ૫
કરે શિષ્ય શાખા સ્માર્ત પંથ, થયો પ્રવર્તક ખ્યાત;
કહે કમળાપતી કમળાપ્રત્યે, સાંભળ મહારી વાત. ૬
શાસ્ત્ર પુરાણ તથા જીવો પણ, ત્રણ પ્રકારના જાણ;
રાજસ, તામસ, સાત્વિક એ ત્રણે, ૫૭ કહું ઉર આણ. ૭
રાજસ શાસ્ત્ર મારગી પામે, સ્વર્ગાદિકમાં ગલ્ય;
તામસ શાસ્ત્ર મારગી તામસ, યોની પામે સત્ય. ૮
સર્પ રાક્ષસાદિક જાતીમાં, પામે તે અવતાર;
સાત્વિક શાસ્ત્ર મારગી, મુજને પામે નિરધાર. ૯
એવું વચન સુણીને પદ્મા, પૂછ્યું ત્યાંહ શીર નામી;
તામસ શાસ્ત્ર કોણે પ્રગટ કીધાં છે, કહો મૂજને સ્વામી. ૧૦
મહા પ્રભૂ કહે મહાદેવે કીધાં, રમા કહું શામાટે;
એવાં કરવાં શિવને ન ઘટે, જિવ જાય અધવાટે. ૧૧

- હરિ કહે હર નીજ મંત્રી, માનની એ કૃતી નથી કીધી;
થાવા તેવા મોટા જીવ, શિવને મેં આજ્ઞા દીધી. ૧૨
- દીધી આયશ તદ્દપી શંકર, કામ ઉચિત એ કરવું;
મોહશાસ્ત્ર રચી જીવ ભાભાવ્યા, તેહેને પછિ ક્યાં તરવું. ૧૩
- હે શ્રી શિવ જાતે નહિ કીધું, રૂપાંતર એ કામ;
દક્ષયજ્ઞ વિષ્વંશ કર્યો, તે વીરભદ્ર ગણુ નામ. ૧૪
- તે ગણુદ્વારાએ ભવ ઉદ્ભવ, મોહગ્રંથ ગણુ કીધો;
સુણુ સ્યામા તેણેજ જનમ જૈ, મરદકપુરમાં લીધો. ૧૫
- નામ કૌલ ત્હેનું ત્યાં પડિયું, રચ્યા મોહક ગ્રંથ;
રચવા મોહ કરી લોકોને, પાડ્યા તામસ પંથ. ૧૬
- ઉત્તમ અધમ રંક ને રાજ, સહુકો ખેંચી લીધા;
અતુર વર્ણના જીવ સર્વ કો, વામ મારગી કીધા. ૧૭
- મૃત્યુ પામેલા જીવાડે, નિરધન સંપત્તી દીધી;
ધત્યાદી કરિં પ્રપંચ તામસ, શાસ્ત્ર પ્રવર્તી કીધી. ૧૮
- તેનો શિષ્ય થયો પેલો! આહાણુ, ભવશરમા જે ભાખ્યો;
તેણે પણ તે ક્રિયા આચરી, ત્હેવો મહિમા દાખ્યો. ૧૯
- ધણા લોક પોતા વશ કીધા, વીત વટી ભવ બહુ લીધો;
તેથી અનૂચિત કરવા માંડ્યું, દ્રવ્ય ધણો મદ વાધ્યો. ૨૦
- પોતાની પત્ની પરહરિને, ગુણુકા ધરમાં રાખી;
તે પોખે ભલી નીતે, પર પ્રેમદાનું તન અભિલાખી. ૨૧
- મૃગમાંસતણો આહાર કરે, મૃગયા કૃતિ પણુ ગ્રહિ લીધી;
એક દિવસ વન તાડે જામને, તાડી અતિસેં પીધી. ૨૨
- તેનું થયું અજીરણુ તેથી, મર્ણુ થયું તે વાર;
'મરણુ યા મતિ સા ગતિ' પામ્યો, તાડનોજ અવતાર. ૨૩
- તેહ તજે આવીને બેઠો, દ્વિજ એક કો ઉત્તમ વર્ણ;
સ્ત્રી પણુ ત્હેને સંગે હૂતી, બેહુ ત્યાં પામ્યાં મર્ણુ. ૨૪
- થયાં અક્ષરાક્ષસ તે દંપતી, કષ્ટ કહૂં શું મૂખે;
વામા ધણી વિકળતા પામી, ક્ષુધા ત્રપાને દુઃખે. ૨૫
- એમ સુણી પરમેશ્વરિએ ત્યાં, પૂછ્યું તેણી વાર;
કહો કાંત તે કોણુ હતો, આહાણુ બે સ્ત્રી ભરથાર. ૨૬
- શેં કમે ઋવાદ થયાં તે, કથા કહો અથ ઇતી;

સુણિને શ્રીભગવાન યોલિયા; સાંભળ છે જો પ્રીતી.	૨૭
એક કુંશાંબુ નામે બ્રાહ્મણ, મધ્યદેશમાં ધામ;	
તેની સ્ત્રીનું અનિષ્ટકરમા, એવું હતું નામ.	૨૮
ચારે વેદ ભણ્યો સહઅંગે, સંગે શાસ્ત્ર પુરાણ;	
પ્રવિણ કર્મપંથે પણ કરિયાં, પ્રતિગ્રહ નાહ પ્રમાણ.	૨૯
રાજા દાન લીધું વળી, કાળપુરૂષનું લીધું દાન;	
શય કરતાં ભોજન પણ કીધાં, નહીં નસિધનું ભાન.	૩૦
કર્યાં કર્મ કૂડા બહુ પાછળ, પ્રાયશ્ચિત નવ કીધું;	
સ્ત્રી પણ તેવી પુણ્યપંથ કંઈ, ખરચવા નવ લીધું.	૩૧
ધણા પ્રતિગ્રહ કીધા પણ નવ, ગયું દારિદ્ર મૂઢેનું;	
બીજું સુખ તો ક્યાંથી બીજું, પેટ ભરાય ન બેનું.	૩૨
ત્યારે તે પછિ મંદિર મૂંડી, નિકળ્યાં બેહુ રઝળતાં;	
પેલા તાડતજે જઈ બેઠાં, મૃત્યુ પામ્યાં વળતાં.	૩૩
થયાં તેજ બે બ્રહ્મ નિશાચર, દીન થયાં દુખ પામી;	
અળખા અતિ આતુર થઈ પૂછું, સાંભળિયે હે સ્વામી.	૩૪
આ દારણ દુખથી છૂટયાનો કહો, કાંઈ હોય ઉપાય;	
સ્વામી કહે સુકિત નવ કીધાં, સુખ શી પેરે થાય.	૩૫
હે સ્ત્રી આપણને નથી અન્નણ્યું, અધ્યાત્મક જે જ્ઞાન;	
સુખની વાત હવે શી જોવી, દુસ્તર લીધાં દાન.	૩૬
એમ સુણીને આકસ્માતજ, તે દ્વિજકેરી જાયા;	
તેણે બે ત્રણેક અન્નણ્યા, ગીતા વરણવ બોલ્યા.	૩૭
કિં તદબ્રહ્મ કિં અધ્યાત્મ, કિં કરમા એમજ પૂછ્યું;	
એટલામાંજ ખરે શું એણે, દુખ લખ્યું સહુ લુછ્યું.	૩૮
તતક્ષણ સાંજ વિમાન લઇને, વિષ્ણુપાર્ષદ આળ્યા;	
તે બંધેને બેસાડીને, શ્રી વૈકુંઠે લાળ્યા.	૩૯
શ્રી ગીતાજ્ઞતા બે ત્રણેક, શબ્દ સહજ જે ભખિયા;	
તેટલા તેજ તાડને પત્રે, જતા જતા ભખિયા.	૪૦
પછે તે તાડ અવતર્યો કાશિમાં, બ્રાહ્મણકેરે ઘેર;	
જાતીસ્મણ પણ થયો તેહ તે, દ્વિજપત્નીની મેહર.	૪૧
તે પછિ તે ભણિયો ભાષે, શ્રીગીતા અષ્ટમ અધ્યાય;	
એકો ક્ષણ સુખ નવ મૂકે, એ જ અહરનિશ ગાય.	૪૨

એવું થતાં વિમાસણ માંડી, અખિલ વિશ્વને ધરી;	
એ બ્રાહ્મણે બહુ પાઠ કર્યા, એને કૃળ શૂં આપીશે.	૪૩
એ અષ્ટમ અધ્યાયતણો મહિમા, મુખે કહ્યો નવ જાય;	
એ સાધનસમ કૃળ કશું છે નહીં, તે ચિતમાં ચંતાય.	૪૪
ભેદ ઉદાસી કમલનયનને, કમલા પૂછ્યું એમ;	
બ્રાહ્મનાથ મુજને કહિયે, ચિત ચિતાતુર કેમ.	૪૫
પ્રભૂ કહે પેલો બ્રાહ્મણ ગીતાનો, ભણે અષ્ટમ અધ્યાય;	
મધ્ય ત્રીશા પણ નથી મૂકતો, તેહ વિમાસણ થાય.	૪૬
એથી અરુણી થવાનો મારગ, મૂજ દૃષ્ટ ન આવે;	
શ્રી કહે સંમ્રથ પરમેશ્વર છો, આપો જે મન ભાવે.	૪૭
પછે પોતેજ ગરૂડારૂ થઈ, તે દ્વિજ પાસે આવ્યા;	
તેહ ને તેજ શરીર ગરૂડ, ચડાવી નિજ ઘેર લાવ્યા.	૪૮
તે દ્વિજ પેલાં જે અઘાપી, વૈકુંઠમાંજ વસે છે;	
પારવતીજ પ્રતે હરિ કહ્યું, સદાશિવજ કહે છે.	૪૯
ગાથા પરમ પવિત્ર ઉભય, દંપતિકેરો સંવાદ;	
ગુરૂ પ્રતાપે ગાયો તે, પદ્યંધેજ દયે મન સ્વાદ.	૫૦

इति श्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे अष्टमोऽध्यायः ॥

નવમો અધ્યાય.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

શિવજ બેલિયારે, સાંભળ શીવા થૈ નિશ્ચંત;	
કમળાને કહ્યુંરે, પૂરણ પ્રેમે શ્રી ભગવંત.	૧
મહોદું માહાત્મ્ય છેરે, ગીતાનો નવમો અધ્યાય;	
સાંભળ સિંધુજ રે, શ્રવણ કરાવું તે કથાય.	૨
નગરી એક છેરે, માહીસ્મતી આખ્ય અભિરામ;	
ત્યાં રાયક વિપ્ર હતોરે, સુંદર માધવ એવું નામ.	૩
ચારે વેદનોરે, પાઠી શાસ્ત્રતણો પણ સત્ય;	
નિજ વિદ્યાબળેરે, તેણે ધન ઉપાન્યું અત્ય.	૪
તેણે માંડિઓરે, અગ્રીષ્ટોમ યજ્ઞ આરંભ;	
ત્યાંહાં મંડપ રચ્યોરે, રોખ્યા કદલીકેરા સ્થંભ.	૫

વાડવ વેદ ભણેરે, કેટલા કરે શાસ્ત્રચરચાંચ;	
નાનાવિંધીતણીરે, કીધી મંડપમાં રચનાય.	૬
પુષ્ટ કર્યો હતોરે, બકરો યાગમધ્ય ખટમાસ;	
તેને આણિયોરે, ચત્તસભામાં બાંધી પાસ.	૭
બકરો બેલિયોરે, કીધી વિપ્રશું ચરચાવેદ;	
સધળા શાસ્ત્રમારે, પ્રવીણ પૂછયા ભાખ્યા ભેદ.	૮
આશ્ચર્ય પામિયારે, સરવે પશુને વાણી કેમ;	
તુરતજ છોડિયોરે, છુટો ઉભો સહુકો જેમ.	૯
સહુકો સાંભળેરે, એમ વદો માધવશું મેધ;	
તમો આ જે કરોરે, તે છે મિથ્યા કર્મ અરોધ.	૧૦
વેદે તો કહ્યુંરે, હિંસા નવ કરવી કો જંત;	
પુરાવૃત છેરે, પહોંચે બ્રહ્મલોક પર્યંત.	૧૧
સંસૃતી ના મટેરે, સારે કર્મ વીશે શો માત્ર;	
સહુ મિથ્યા ઠર્યોરે, નહિ એ પરમ ગતિનો ચાલ.	૧૨
કાંઈ બોલ્યું નહીરે, વેદવચન ઉપર શું જોર;	
માધવે પૂછિયુંરે, તું કાણ કહે કરી શોર.	૧૩
શે કરમે કરીરે, તારે થવું પડ્યું પશુજાત;	
અજ ત્યાં ઉચર્યોરે, હું પણ બ્રાહ્મણ હતો બ્રાત.	૧૪
મહારી ભારજરે, તેણે પુણ્યાં ભવાની માત;	
દિધું બળિદાનમારે, બકરું મુજને પુછી વાત.	૧૫
કહ્યું કર્યું સ્ત્રીતણૂંરે, મેં વારી નહીં દેખી ત્રાસ;	
તે પાપે કરીરે, હું પામ્યો બહુ નર્કનિવાસ.	૧૬
દુઃખ બહુ ભોગવીરે, પછી હું પામ્યો મરકટતંન;	
હું વસતો ત્યાંહારે, હૂં તું વાડવકેરું વન.	૧૭
બાળક વિપ્રનારે, નૃત્ય કરાવે બહે જાગી;	
છોડે નહીં ઘડીરે, જેહું પત્ર ફૂલફળ ખાઉં.	૧૮
પછે ત્યાંથી પહોંરે, હું વશમા નારદ એકજનન;	
શિખવે નાચવુંરે, નવ આવડતાં ટીપે તંન.	૧૯
થોડા દિવસમારે, મુજને નવ આવડિયું નૃત્ય;	
મારી જોષિકારે, લોહતણી કોપીને અત્ય.	૨૦
ઝાઝા જોરમારે, વાગે વિકળ થયો અતિ દુઃખ;	

વમન રૂધિર થયુંરે, મુરછા આવી ઉદરે ભૂખ.	૨૧
મૃત્યુ પામિયોરે, પછી અવતરિયો શ્વાનશરીર;	
માયો ભૂખનોરે, ભટકું ધરધર નહીં ફાળુ ધીર.	૨૨
કોઇ એક ગૃહસ્થનારે, પેઠા જઈ રસોડામાંય;	
ખાવા લાગિયોરે, રાંધ્યું અન્ન ઢાંકિયું ત્યાંહ.	૨૩
બહુ ભૂખ્યો હતોરે, તેણે થર થર કંપે દેહ;	
સુણું સ્વર કોઈનોરે, જાણું આળ્યો ધરધણી એહ.	૨૪
એમ ખહીતો થકોરે, ખાતો ફૂતો જેણે ઠાર;	
આવી એટલેરે, પુત્ર સહિત તે ધરની નાર.	૨૫
દીઠો મુજનેરે, દીધાં જઈ સઘળાં દાર;	
જેહુ કુતકાં ગ્રહારે, મુજને માયો માર અપાર.	૨૬
કટિ છૂટી ગઈરે, કરિ જે અગ્ર પાગનું જોર;	
ધસડાતો થકોરે, ખહાર પડ્યો જઈ કરતો શોર.	૨૭
રૂધિર વહું ધણુંરે, કીટ પડ્યા પછિ પામ્યો મર્ણુ;	
વળતી અવતર્યોરે, અશ્વ કલાલ ઘેર નહિં તર્ણુ.	૨૮
તેણે વેચિયોરે, લીધો કોઇ એક વૃક્ષ દાર;	
ચાલી દારિકારે, મુજપર જેસાડે સુત ચાર.	૨૯
પંથ કઠિણ ધણોરે, ભૂખે શીઘ્ર ધણું ન ચલાય;	
પેલી પાછળથકીરે, મુજને ડોશી હણતી જાય.	૩૦
પેટ ભરે નહીરે, મુરછા આવી પડીયો ધરણુ;	
પગ પછાડતારે, ત્યાંહાંથી પણ પામ્યો મરણુ.	૩૧
વળિ નરકે પડ્યોરે, કષ્ટ ભોગવ્યું કેટલા કાળ;	
પછી હું અવતર્યોરે, હવડાં થઈ બકરાનો બાળ.	૩૨
પછી તમે આણિયોરે, હિંસા કરવા મુજને ક્ષાત;	
અથ ઇતી કહીરે, તમને પૂરવની મુજ વાત.	૩૩
હાવાં એક સાંભળોરે, બહુ આશ્ચર્યજન્ય કથાય;	
ચંદ્રશ્વરમા હતોરે, નામે મોહોટો સમરથ રાય.	૩૪
તે કુરુક્ષેત્રમારે, આળ્યો સૂર્યપરવ સમે જોઈ;	
કાળેપુરુષ ક્યોરે, દેવા ગ્રેહવા પાત્ર ન કોઈ.	૩૫
તે કાળપુરુષમારે, કાટી ચૌદ કનકમુદ્રાય;	
આહણુ વેદિયોરે, લેવા સમરથ કોઈ ન થાય.	૩૬

સહુ ડરથી રહારે, વિદ્યાવાળા વિપ્ર અનેક;	
ત્યાંહાં તેવે સમેરે, આવ્યો સમરથ બ્રાહ્મણ એક.	૩૭
વેદ વેદાન્તનોરે, જ્ઞાતા શાસ્ત્રતણો ભણનાર;	
તેણે કહ્યું લેશ હુંરે, મુને શું છે એ કરનાર.	૩૮
મુણી ગયો સ્નાતેરે, રાય અંતર ઉપનો ઉમંગ;	
બાલ્યો તે સમેરે, કાળપુરૂષ બ્રાહ્મણની સંગ.	૩૯
તું આ દાનતેરે, આ સમે ગ્રહિ ક્યાં ધૂટેશ;	
દ્વિજ કેહે બળ ધણૂંરે, મહારે તાહરો ભય નથિ લેશ.	૪૦
એટલે આવીયારે, નૃપતી કરી સરસ્વતિ સ્નાન;	
તીલક મુદ્રા ધરીરે, આપિયું ઋષિ દ્વિજ દાન.	૪૧
તે કાળપુરૂષથીરે, જોતાં સફળ ત્યાંહાં તતકાળ;	
રૂપ જે નિકળ્યારે, કેવળ પાપરૂપ ચંડાળ.	૪૨
દુરગંધી ધણીરે, રાતાં લોચન સ્ત્રી ભરથાર;	
પેશવાને ગયારે, પ્રતિગ્રહી વિપ્રવપુ જાર.	૪૩
તે સમે તે દિજેરે, નવમા અધ્યાયનો એક શ્લોક;	
ભણવા માંડીઓરે, જોતાં ભૂપ તથા સહુ લોક.	૪૪
અક્ષર જેટલારે, તેટલા થયા સુદરશન ચક્ર;	
બાળ્યા બેહુ બાણારે, ભરમ કર્યા યદપી અતિ વક્ર.	૪૫
પ્રગટ પ્રતાપનેરે, દેખી મુનિ પૂછ્યું ભૂપાળ;	
કહો ઋષિ શું ભણ્યારે, પ્રલય થયા બેહુ ચંડાળ.	૪૬
ગુપ્ત રાખ્યું નહીરે, ભૂસુર પ્રગટ કહ્યો મહિમાય;	
શ્રી ગીતાતણોરે, મેં ભણિયો નવમો અધ્યાય.	૪૭
બળ એક એ જ છેરે, બીજું નવ આવે મુજ ચંત;	
એમાં શું એ જે બળ્યારે, એવા બાળું કોટિ અનંત.	૪૮
ચંદ્રશરમાતણારે, ચિતમાં ચોંટ્યો એ અધ્યાય;	
પ્રારથના કરીરે, મુજને ભણાવો ઋષિરાય.	૪૯
ભાવ ભુપતીતણોરે, દેખી ભણાવ્યો ભૂદેવ;	
બેશી વિમાનમાંરે, બેહુ પ્રભુપદ પોહોંચ્યા તતખેવ.	૫૦
એવી એ વસ્તુ છેરે, હે માધવ તે ભણુ ધરિ ભાવ;	
મુકી કર્મકૂટનેરે, વણુ શ્રમ લેની મોટો લાવ.	૫૧
મુણ્યું સહુ બ્રાહ્મણોરે, મુકી દીધો કર્મપ્રયાસ;	

અજ અધ્યા ભણ્યારે, માંડયો અંતરથી અભ્યાસ.	૫૨
માધવ કૂલિયોરે, તેમ કર્યું જેમ લાખ્યું મેષ;	
એહુ વૈકુંઠ ગયારે, હરિ મળતાં ન થયો શ્રમ લેશ.	૫૩
દીંદિરાને કહોરે, નવમા અધ્યાયતણો મહિમાય;	
ઉમિયાને કહીરે, ઇશે તેજ પ્રમાણ કથાય.	૫૪
તે પદઅંધથીરે, કીધો દયારામ અલાપ;	
હરિ પદ પામવારે, સમવા સકળ પાપ પરિતાપ.	૫૫

इतिश्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे नवमोऽध्यायः ॥

દસમો અધ્યાય.

છંદ દ્રીટપદા.

।હાદેવોવાચ.

શિવજી કહે સુણ સુંદરી, સુંદર મહીમાએ;	
કેશવને કમળા કહ્યું, મુને ત્રપતી ન થાએ.	૧
નવા નવા નવના સુણ્યા, મોહોટા મહિમાએ;	
ફળ દસમા અધ્યાયનું, મુને કોહો જગરાએ.	૨
શ્રીહરિ સુણિ એમ બોલિયા, સાંભળ પટરાણી;	
બળ દસમા અધ્યાયનું, કહે પોંચે ન વાણી.	૩
પદ અક્ષરના અંધથી, સહુ અંધદુઃખ વામે;	
એકવાર કહે સાંભળે, તે મ્હારૂં પદ પામે.	૪
એહેના ધણા ઇતિહાસ છે, એક કહું અભિરામ;	
કાશીમાં એક દિજ હતો, ધીરધીશુર નામ.	૫
શુભ વિદ્યા શુભ કૃતિની, કરે સર્વ પ્રશંસ;	
નીજ સાધન બળે તે થયો, બ્રહ્માનો હંસ;	૬
ચંદ્રચૂડ કહે સુણ સતી, એક વન હતું સાંડું;	
એક શીલ્યા ગિપર હતું, ત્યાંહાં આસન મ્હારું;	૭
ખટરિતુ જ્યાંહાં પ્રકૃલિત સદા, વહે સારસ મોર;	
હંસ કારંડવ કેકિલા, ચારુ શબ્દ ચકોર.	૮
ઇલાદિક શોભા વડે, ઘણું શોભે છે વન;	
હું ત્યાંહાં બેઠો હતો સુખે, અતિ પ્રકૃલિત મન.	૯

- તેહ સમય પેલો હંસ ત્યાં, તુજ પાસે આવ્યો; ૧૦
 દંડપ્રણામ સ્તુતિ કરી, માહારી મુજ ભાવ્યો.
 લક્ષણ સરવ મરાળનાં, પણ અંગે શ્યામ; ૧૧
 મેં પૂછ્યું તું કાણ છે, ક્યાંહાં ત્હારો ઠામ.
 તેણે સહુ વિસ્તારથી, કહ્યું મસ્તક નામી; ૧૨
 હું વિધિનું વાહન છઠ્ઠી, સાંભળિયે સ્વામી.
 માનસરોવર હું ગયો, મોતી ચારે ચરિયો.
 પાન પુનિત પયનું કર્યું, પછી પાછો ફરિયો. ૧૩
 જવાને બ્રહ્મલોક હું, ઊડિ આકાશે ચડિયો;
 વ્યાકુળ આકસ્માત થૈ, પાછો શરતટ પડિયો. ૧૪
 ગ્રાણ પિઠાવા લાગિયો, હું તીરે લુક્યો:
 તેહ સમય જળ કમળથી, એક શબ્દ જ બિઠ્યો. ૧૫
 અહો! હંસ તું આ કમળને, નમની દુઃખ જશે;
 અંગે અડિને પરાગ લે, તુજને સુખ થાશે. ૧૬
 એવું સુણિ હું બિઠીઓ, નીરજ શીર નામ્યું;
 સ્પર્શ કરી ગૃહો ગંધ મેં, એટલે સુખ પામ્યું. ૧૭
 તેહ સમય મેં પૂછ્યું, તેહ કમળની પ્રત્ય;
 કહે મુને તું કાણ છે, આશ્ચર્ય છે અત્ય. ૧૮
 મેં અપરાધ કર્યો નથી, જાતો તો હું વાટે;
 રોધ થયો બ્રહ્મલોકનો, તે કહેની શા માટે. ૧૯
 ત્યારે જોયી તે પદમની, ખીજું પાપ ન ત્હાંડે;
 આંહાંથકી બિડતાં, થયું ઉલંઘન મ્હાંડે. ૨૦
 અપરાધ તુજને એટલો, આવીને અડીયો;
 માટે ન બ્રહ્મસદન ગયો, તું પાછો પડીયો. ૨૧
 એમ સુણી ફરિ પૂછ્યું, કરી વિનય વિધાન;
 જ્ઞેતાં જડ જાતિ તમો, કેમ આવડું જ્ઞાન. ૨૨
 ત્યારે કહ્યું મુને કમળિની, ત્હારી ભાંગૂ બ્રાંત;
 સાંભળ મ્હારા પૂર્વનું, હે હંસા વૃત્તાંત. ૨૩
 પ્રથમ હતી હું બ્રાહ્મણી, પંતી પુનીત હું પામી;
 તે બ્રાહ્મણ તપસ્વી ધણો, કશી ન મળે ખામી. ૨૪
 મેં મેના પાળી હતી, એક ત્યાંહાં મન માહાંડે;

- નુન્ય પડી સ્વામી સેવમાં, થયું કામ નકારું. ૨૫
- કાંતે કહ્યું સચવાય ના, એકે મેન બેનાં; ૨૬
- આપ દીધો મૂને તે સમે, તૂં પણ થા મેનાં. ૨૬
- તતક્ષણ હું મેના થઈ, ગ્રહી પાર્થી પાંખી; ૨૭
- પણ તેણે દ્રવ્યલોભથી, એક વિપ્રને આપી. ૨૭
- તે બ્રાહ્મણ રૂડો ધણો, તેને પુત્રી એક; ૨૮
- તે દસમા અધ્યાયને, ભણે નિત્યે ટેક. ૨૮
- તેણે મુને પણ શીખવ્યો, દશમે અધ્યાય; ૨૯
- રાગે હું ભણુવા લાગતી, અતી આનંદ થાય. ૨૯
- કટલેક દીને પછી, ત્યાંથી છૂટ્યું તન; ૩૦
- ત્યાર પછી થઈ અપહરા, વસી સ્વર્ગભૂવન. ૩૦
- નામ પર્યૂ પદમાવતી, રૂડી આકૃતિ જોહની; ૩૧
- પદમા નામે અપહરા, રહી થઈ સખી તેહની. ૩૧
- એક દિવસ આવી હતી, જળક્રીડા કરવા; ૩૨
- માન સરોવરને વીશે, આહા તનતપ હરવા. ૩૨
- નીરાવરણ નાહાતી હતી, સુખમાં દુખ લાવ્યા; ૩૩
- એવે સમે દૈવયોગથી, ત્યાં દુર્વાસા આવ્યા. ૩૩
- મેં મરજાદા રાખવા, રૂપ બદલી લીધું; ૩૪
- શદ પંચક મળી, પરિયૂ વાંકૂ સીધું. ૩૪
- સુણ મરાળ મુનિ શંકમે, કરી કમળની કાય; ૩૫
- પંચકી હા મુખ એક, એ કર ને એ પાય. ૩૫
- લાગી હું સર શોભાવવા, તે મુનિ મંત બાણ્યું; ૩૬
- રૂડું કરતાં રહ્યા, બિલટું દુખ આણ્યું. ૩૬
- મુને આવતો જોઈને, ધર્યું છળતનું જોવું; ૩૭
- જા શત સંવત્સર લગી, રે'જે એવુંનું એવું. ૩૭
- તે જ દિવસની પદમની, થઈ આંહાં રંહીછું; ૩૮
- પણ દશમા અધ્યાયથી, જાતીસ્મર થઈછું. ૩૮
- વારિતણી નથી વેદના, સુખમાં નિત્યે રહુંછું; ૩૯
- અદભૂત એક કથા વળી, સાંભળ તુજને કહુંછું. ૩૯
- એક સમે આ સરોવરે, મુનિ સાંઠ હમર; ૪૦
- સુંદર તપ કરતા હતા, શું થયું એક વાર. ૪૦

એક ચંપકસ્તની અપસરા, આવી તે જોઇ;	
વિહુળ સર્વ ઋષિ થયા, ન રહ્યો ધ્રુવ કોઇ.	૪૧
આવ્યા સમીપે સહુ જણા, વદે વાણી ઘેઠેલી;	
એક : કહે રાખો સહુ, દીઠી મેં પહેલી.	૪૨
અન્ય કહે તું વ્યર્થ છે, પૂરવ મેં ભાળી;	
સ્વામી એ સુંદરીતણો, કો નથી કૂટાળી.	૪૩
એમ માહોમાં વઢી પડ્યા, મૂંઝી પાડુ પ્રાહારે;	
મૃત્યુ મુનિ સહુ પામિયા, રહ્યા વઢતા ત્યારે.	૪૪
દુરગતિ પામિયા તે સહુ, લલ્યા તીડનો દેહ;	
એક : સમે વનદવ વિશે, થયા પલ્લવ તેહ.	૪૫
ત્યારપછી ગજ અવતર્યા, સરવે એક સાથી;	
વીષજળ પીવાયું કહું, ધૂર્યાં વપુ હાથી.	૪૬
તદનંતર ભમરા થયા, આ સરોવરે આવ્યા;	
એશિત દષ્ટિસંબંધથી, ત્રીજનમ ભમાવ્યા.	૪૭
પછી પ્રરાગ મારો ગ્રહો, સહુ સહ દુષ્પ વામ્યા;	
થયા ચતુરભુજ તે સમે, વૈકુંઠપદ પામ્યા.	૪૮
કાંજે મહારે સંબંધ છે, દસમો અધ્યાય;	
માટે મારા સ્પર્શથી, પામીયા હરિપાય.	૪૯
માટે તે અધ્યાય તું, પણ ભણુ હે બ્રાત;	
તુજને પણ પ્રાપ્તિ થશે, પ્રભુપદ સાક્ષાત.	૫૦
તું પૂરવે કાશીતણો, આલ્મણ હું જાણું;	
ધીરધી નામ હતું લાહાં, સહુ વાત વખાણું.	૫૧
અપરાધ તુજને એટલો, આવીને જાગ્યો;	
ગરુડસિંહાસને વિશે, પગ તાહારો લાગ્યો.	૫૨
તેણેકરિ તુજને મળ્યું, આ મરાળનું ગાત્ર;	
જ્ઞાન ધણું છે તૂજને, ખગ કેહેવા માત્ર.	૫૩
તે પણ હાવાં નહિ રહે, તું ચતુરભુજ થાશે;	
ભણી દશમા અધ્યાયને, વૈકુંઠ જાશે.	૫૪
સુણી મુજને આદર થયો, અધ્યાય વિભૂતી;	
પદમની પાસે હું ભણ્યો, તે જાણતી હતી.	૫૫
એવું વચન તે ગચરી, મુજ સાથે તૂણું;	

થયાં વરસ શત શ્રાપનાં, માહારે પરિપૂર્ણ.	૫૬
જઈ છર્ગી હું વૈકુંઠમાં, હવા જાંહા ભગવાન;	
એવું કહેતામાં આવીર્ગી, તતકાળ વીમાન.	૫૭
ચતુરઆહુ થઈને ચડી, પ્રભુનું પદ પામી;	
ગર્ભ કમળ એક આપતી, મૂળને હે સ્વામી.	૫૮
હું પણ ત્યાં જાતો હતો, વળી મન વીચાર્યું;	
મહિમા આ અધ્યાયનો, જાણશે કાણુ ધાર્યું.	૫૯
આપ કને આવ્યો પછી, તે તે કહેવા સાંઝ;	
ગીતા દશમાધ્યાયનો, મહિમા જે આર.	૬૦
હસ્તી હંસે પદ્મને, પછી મૂળને સમર્પ્યું;	
કથા કહી સઘળી સુને, મન હરિપદ અર્પ્યું.	૬૧
થયો ચતુરભુજ તે પછે, વૈમાને ચડીયો;	
પહોંચ્યો જઈ વૈકુંઠમાં, પરમાનંદ ગડીયો.	૬૨
એ કથા ચપળા ધરી ચિત્તે; ભગવંતે ભાખી;	
ગિરજાને ગંગાધરે, તે કહીને દાખી.	૬૩
શ્રી ભગવદ્ગીતાતણો, દશમો અધ્યાય;	
પદ્યંધે ગાયો દયે, એ તે મહિમાય.	૬૪

इति श्री पद्मपुराणे श्री भगवद्गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे दशमोऽध्यायः ॥

અગિયારમો અધ્યાય.

ઢાળ.

શ્રીમહાદેવોવાચ.

શશિશેખર વળી જોલિયા, સાંભળ શૈલકન્યાય;	
એકાદશમાધ્યાયનો, તુજને કહું મહિમાય.	૧
પદમાલયા વળી જોલિયાં, પ્રીતમરાએજી પ્રત્ય;	
જેમ જેમ મહાત્મ હું સાંભળું, તેમ તેમ આદર અત્ય.	૨
માટે એકાદશમા અધ્યાયનો, મહીમા જેહ;	
વરણન વૈકુંઠનાથજી, સમ્યક કરિયે તેહ.	૩
સાંભળ શ્રી કહિ ઉચર્યા, સુંદર શ્યામશરીર;	
એક મેઘંકર નામ નથ, પ્રણીતા નદીતીર.	૪

નગર ધણું રંજિયામણુ, ઉંચાં અનુપમ ધામ;	
કંચનરત્નમય વિશાળ, અતી અભિરામ.	૫
ભીત થાતે રાહુ સ્તંભે, કનકની વેળ જડીત;	
મહા મનોહર સદન સદનપ્રતિ, શોભા વિચિત્ર.	૬
ધન પતાકા ને તોરણ, પ્રતિગૃહે ચઢિટામાંલ;	
શીતળતા ધણી તેથકી, આતપ ભાસે ન ક્યાંહ.	૭
લોક સર્વ કોઈ તે પુરના, છે માહારા ભક્ત;	
તુળસીમાળ ગ્રીવ શંખ ચક્રાદિ, વિભૂષિત રક્ત.	૮
સેવન મારા સ્વરૂપનું, નિત્ય કથામૃતપાન;	
સુંદરિઓ ધણી સુંદર, મુસ્વર મુજ ગુણુગાન.	૯
સારંગપાણીજી નામે, ત્યાંહાં એક માંડે સ્વરૂપ;	
ભાવસહિત ભજે સહ, આનંદમય છે અનૂપ.	૧૦
ત્યાંહાં એક વિપ્ર સુનંદ નામ, માહારો ઉત્તમ દાસ;	
તે મુજ સ્વરૂપની આગળ, અંતર આણિ હુલાસ.	૧૧
એકાદશમે શ્રીગીતાજીનો, ભણતો અધ્યાય;	
નિત્ય જ નેમ એ રાખતો, મુજને સુણી સુખ થાય.	૧૨
સિંહસ્થ વરષમાં આવિયો, તે ગોદાવરી માંહે;	
તિરથ સકળ આવી એક, સંવત્સર વસે છે જાંહે.	૧૩
અષ્ટતીરથ કર્યું સ્નાન વળી, બીજાં તીર્થ અતેક;	
કરતો ચાલ્યો ત્યાંહાં આવિઉં, મધ્ય શિવાલય એક.	૧૪
પૂજી પ્રણામ કરી વળી, ત્યાંહાં થકી ચાલિયો જ્યાંહ;	
શકતીનું સ્થાનક આવિયું, નમન કર્યું વળી ત્યાંહ.	૧૫
ત્યાંહાંથકી આગળ ચલિયો, આવિયું લક્ષ્મીનું ધામ;	
આદર અતી અરચન કર્યું, વળી દંડ પ્રણામ.	૧૬
આગળ ચાલતાં આવિયું, નગ્ર એક અભિરામ;	
વિવાહમંડપ એહેવું નામ, મળ્યો નહીં વાસનો હામ.	૧૭
આહાણુ ભટકીને થાક્યો આવ્યો, પુર પટેલની પાસ;	
વાસો રહેવા સ્થળ માગિયું, દેખાડિયો એક અવાસ.	૧૮
તે ઘરમાં સુનંદે કર્યો, સૂખથી વિશ્રામ;	
પ્રાતસમે પાછો પટેલે, રાખ્યો અભિરામ.	૧૯
પ્રસન્ન થેને તે બોલિયો, સાંભળો હે ભૂદેવ;	

એ ધરમાં જ રહો તમો, કરશું અમો સહુ સેવ,	૨૦
એમ સુણીને સુનંદે, કયો પછી ત્યાં જ નિવાસ;	
આમપાળ પેલો રેતો આવ્યો, એક દીન દ્વિજપાસ.	૨૧
સુણિયે ઋષિ આંહાં રાક્ષસ, એક રહેછે ભ્રષ્ટ;	
તેણે ભક્ષ્યો મહારો પુત્ર આજ, ધણું પામું છું કષ્ટ.	૨૨
તમને જોવાને મેં મોકલ્યો હતો, સાંભળો સત્ય;	
મિત્ર તેનો એકસંગે હતો, તેની પણ એ ગત્ય.	૨૩
મેં તમને કપટે કરી, આપ્યું હતું ધર એહ;	
રાક્ષસાદિ રહે ધણા, માટે ન જીવે તેહ.	૨૪
દુષ્ટ દારણે પણ હે મુનિ, માન્યો તમારો ત્રાસ;	
એવું કહી ગયો ઈષ્ટો દેવા, પેલા રાક્ષસ પાસ.	૨૫
અરે ભુંડા મહારો પુત્ર હણ્યો, તે તુંને ધિક્કાર;	
મેં તો તુને કરી આપ્યો હતો, આગળથી આહાર.	૨૬
સુણી રાક્ષસ એમ જોલિયો, સાંભળ માહારી વાત;	
હું કહું તે તું વીધી કર, જીવસે તાહરો તાત.	૨૭
આહ્વાણ પેલો સુનંદ નામ, આવ્યોછે આંહે;	
તારા કલ્પાથી રહ્યો ત્યાંહાં, રે'તા હતા હમો જાંહે.	૨૮
તે ભણે છે નિત્ય ગીતા, એકાદશમો અધ્યાય;	
સાત વાર ફરી ફરી ભણી, જળ છાંટતો જન્ય.	૨૯
તો જીવે તાહરો પુત્ર, ભદ્ર માહારૂં પણ થાએ;	
એથકી માહારો મોક્ષ છે, સાંભળ પૂર્વ કથાએ.	૩૦
હું પુર્વે આહ્વાણ હતો, કરતો કૃષિવળ કર્મ;	
પૂરવતણો તપેશ્વરી, વૃક થયો કરતો અધર્મ.	૩૧
એકદા ક્ષણે એક પથીક અણો, મૂળ ક્ષેત્રની પાસ;	
મેં કરી પક્ષ મૂકાવિયો, કરવા ના દીધો નાશ.	૩૨
અપર અણો વળી તે ન મૂકાવિયો, થયું એ પાપ;	
તે આ પણ પછિ ધૂટિયો, પોતાના તપને અતાપ.	૩૩
તેણે દીધો મુને આપ, થજે તું રાક્ષસ દેહ;	
સાહે કરી ના સમીપ હતો, કતી રાક્ષસ એહ.	૩૪
હિંસા થતી હોય જાણે ન વારે, ન યજ્ઞ સમ ધાયે;	
તો પછી તે પણ પાપ પેલાનો, વિભાગી થાયે.	૩૫

નગર ધણું રંગિયામણુ, ઉંચાં અનુપમ ધામ;	
કંચનરત્નમય વિશાળ, અતી અભિરામ.	૫
ભીત થાતે રાહુ સ્તંભે, કનકની વેળ જડીત;	
મહા મનોહર સદન સદનપ્રતિ, શોભા વિચિત્ર.	૬
ધજ પતાકા ને તોરણ, પ્રતિગૃહે ચઢિટામાંલ;	
શીતળતા ઘણી તેથકી, આતપ ભાસે ન ક્યાંહ.	૭
લોક સર્વ કોઈ તે પુરના, છે માહારા ભક્ત;	
તુળસીમાળ ગ્રીવ શંખ ચક્રાદિ, વિભૂષિત રક્ત.	૮
સેવન મારા સ્વરૂપનું, નિત્ય કથામૃતપાન;	
સુંદરિઓ ઘણી સુંદર, સુસ્વર મુજ ગુણગાન.	૯
સારંગપાર્ણીજી નામે, ત્યાંહાં એક માફે સ્વરૂપ;	
ભાવસહિત ભજે સહ, આનંદમય છે અનૂપ.	૧૦
ત્યાંહાં એક વિપ્ર સુનંદ નામ, માહારો ઉત્તમ દાસ;	
તે મુજ સ્વરૂપની આગળ, અંતર આણિ હુલાસ.	૧૧
એકદશમે શ્રીગીતાજીનો, ભણતો અધ્યાય;	
નિત્ય જ નેમ એ રાખતો, મુજને સુણી સુખ થાય.	૧૨
સિંહસ્થ વરષમાં આવિયો, તે ગોદાવરી માંહે;	
તિરથ સકળ આવી એક, સંવત્સર વસે છે જાંહે.	૧૩
અષ્ટતીરથ કર્યું સ્નાન વળી, બીજાં તીર્થ અનેક;	
કરતો ચાલ્યો ત્યાંહાં આવિકે, મધ્ય શિવાલય એક.	૧૪
પૂજી પ્રણામ કરી વળી, ત્યાંહાં થકી ચાલિયો જ્યાંહ;	
શકતીનું સ્થાનક આવિયું, નમન કર્યું વળી ત્યાંહ.	૧૫
ત્યાંહાંથકી આગળ ચલિયો, આવિયું લક્ષ્મીનું ધામ;	
આદર અતી અરચન કર્યું, વળી દંડ પ્રણામ.	૧૬
આગળ ચાલતાં આવિયું, નગ્ર એક અભિરામ;	
વિવાહમંડપ એહેવું નામ, મળ્યો નહીં વાસનો ઠામ.	૧૭
બ્રાહ્મણ ભટકીને થાક્યો આવ્યો, પુર પટેલની પાસ;	
વાસો રહેવા સ્થળ માગિયું, દેખાડિયો એક અવાસ.	૧૮
તે ઘરમાં સુનંદે કર્યો, સૂખથી વિશ્રામ;	
પ્રાતઃસમે પાછો પટેલે, રાખ્યો અભિરામ.	૧૯
પ્રસન્ન થેને તે બોલિયો, સાંભળો હે ભૂદેવ;	

એ ધરમાં જ રહો તમો, કરશું અમો સહુ સેવ,	૨૦
એમ સુણીને સુનંદે, ક્યો પછી ત્યાં જ નિવાસ;	
ગ્રામપાળ પેલો રોતો આવ્યો, એક દીન દ્વિજપાસ.	૨૧
સુણિયે ઋષિ આંહાં રાક્ષસ, એક રહેછે બ્રહ્મ;	
તેણે ભક્ષ્યો મહારો પુત્ર આજ, ધણું પામું છું કષ્ટ.	૨૨
તમને જીવાને મેં મોકલ્યો હતો, સાંભળો સત્ય;	
મિત્ર તેનો એકસંગે હતો, તેની પણ એ ગત્ય.	૨૩
મેં તમને કપટે કરી, આપ્યું હતું ધર એહ;	
રાક્ષસાદિ રહે ધણા, માટે ન જીવે તેહ.	૨૪
દુષ્ટ દારણે પણ હે મુનિ, માન્યો તમારો ત્રાસ;	
એવું કહી ગયો ઇન્દ્રકો દેવા, પેલા રાક્ષસ પાસ.	૨૫
અરે ભુંડા મહારો પુત્ર હણ્યો, તે તુંને ધિક્કાર;	
મેં તો તુંને કરી આપ્યો હતો, આગળથી આહાર.	૨૬
સુણી રાક્ષસ એમ બોલિયો, સાંભળ માહારી વાત;	
હું કહું તે તું વીધી કર, જીવસે તાહરો તાત.	૨૭
બ્રાહ્મણ પેલો સુનંદ નામ, આવ્યોછે આંહે;	
તારા કહાથી રહ્યો ત્યાંહાં, રે'તા હતા હમો જાંહે.	૨૮
તે ભણે છે નિત્ય ગીતા, એકાદશમો અધ્યાય;	
સાત વાર ફરી ફરી ભણી, જળ છાંટતો જાય.	૨૯
તો જીવે તાહારો પુત્ર, ભદ્ર માહારૂં પણ થાએ;	
એથકી માહારો મોક્ષ છે, સાંભળ પૂર્વ કથાએ.	૩૦
હું પુર્વે બ્રાહ્મણ હતો, કરતો કૃષિવળ કર્મ;	
પૂરવતણો તપેશ્વરી, વૃક થયો કરતો અધર્મ.	૩૧
એકદા ક્ષણે એક પથીક ગ્રહો, મુજ ક્ષેત્રની પાસ;	
મેં કરી પક્ષ મૂકાવિયો, કરવા ના દીધો નાશ.	૩૨
અપર ગ્રહો વળી તે ન મૂકાવિયો, થયું એ પાપ;	
તે એ પણ પછિ ધૂટિયો, પોતાના તપને પ્રતાપ.	૩૩
તેણે દીધો મુને શ્રાપ, થજે તું રાક્ષસ દેહ;	
સાહે કરી ના સમીપ હતો, કૃતી રાક્ષસ એહ.	૩૪
હિંસા થતી હોય જાણે ન વારે, ન જળ સમ ધાયે;	
તો પછી તે પણ પાપ પેલાનો, વિભાગી થાયે.	૩૫

મેં ડરીને કરી વીનતિ, ભાગો અનુગ્રહ શ્રાપ;	
તેણે કહ્યું કરુણા કરી, થોડામાં ધૂટેશ પાપ.	૩૬
વિવાહ નગમંડપમાં, ત્હારો વસવાતો ઠામ;	
ત્યાંહાં એક બ્રાહ્મણ આવશે, સુંદર સુનંદ નામ.	૩૭
તે એકાદશમે અધ્યાય ભણ્યો, જળ અંજલિ સાત;	
જા તુંને છાંટશે થાશ સદા, દિવ્ય તંત્ર અવદાત.	૩૮
તાહારા ઉદરવિશે અસ્તી હશે, ધણા લોકનાં જોહ;	
તે સહુ મોક્ષને પામશે, તેહેમાં નહિં સંદેહ.	૩૯
જેથી વીમાને ચતુરભુજ થૈ, તૂં વૈકુંઠે જાશ;	
કાંજે એકાદશ અધ્યાય મહીમા, ધણો છે પ્રકાશ.	૪૦
સાંભળે એક મુનિ અપવિત્ર, ગ્રામ જળ માંહે;	
નાહાયો અબળે ભણતાં, એ અધ્યા ને ત્યાંહે.	૪૧
લોક કહે તમે એહેમાં શૂં, નહાયે નથી કશું જ્ઞાન;	
તેણે કહ્યું તમે સમજ્યા નહીં, એ તો તિર્ય મહાન.	૪૨
ભણતાં મુખે અગિયારમે, ગીતાજીનો અધ્યાય;	
સ્નાન કરતાં મેં હવડાજ દીડો, અકથ મહિમાય.	૪૩
કાંઈ એક પક્ષિની ચંચુથી, અસ્તી પડ્યું એ નીર;	
પહોચ્યું પરમ પદ દીડું મેં, થૈ ગયું દિવ્ય શરીર.	૪૪
સુણિને સરવે પછે નાહાયા, જોવા ગયા વૈકુંઠ ધામ;	
માટે સુનંદને કહે જઈ કરો, એ રૂડું કામ.	૪૫
પટેલે પછે જઈને તેમ કહ્યું, કર્યું બ્રાહ્મણે તેહ;	
છાંટતાં નીર નિશાચર; પામ્યો ચતુરભુજ દેહ.	૪૬
ભક્ષ્યા હતા જે જીવ તે સહુ, ગયા વૈકુંઠધામ;	
બાળક પેલો બતાવ્યો, ચતુરભુજ તન અભિરામ.	૪૭
રાક્ષસ કહે પેલોપુત્ર ત્હારો, કહેવું હોય તે ભાખ;	
જો એ તો વિષ્ણુસરીખો થયો, બળતો હોય તો રાખ.	૪૮
પટેલે પુત્રનો પિતાંબર, પાલવ સાહો ત્યાંહ;	
હે સુત તૂં કાંહાં જાય છે, હું ત્હારો તાત છું આંહ.	૪૯
ત્યારે પુત્ર પછિ બોલિયો, સાંભળ તૂં મ્હારી વાત;	
કાણુ પિતા કાણુ પુત્ર છે, એ સહુ મિથ્યા ખ્યાત.	૫૦
કો સમે મ્હારો પુત્ર થયો, કો સમે હું ત્હારો બાળ;	

એમ અનાદિક આગળની, ચાલી જાયે ધટમાળ.	૫૧
મોટે કહ્યું કર માહર તો, આવિશ મહારી પાસ;	
શીખ તૂં એજ અધ્યાય, થઇને સુનંદનો દાસ.	૫૨
એમ કહી ચડી બેઠો વિમાન, ગયો માહા ધામ;	
રાક્ષસાદિ વસ્યા વૈકુંઠમાં, સહુ એકે ઠામ.	૫૩
પછે ભણ્યો પેલો પટેલ, એદાદશમો અધ્યાય;	
સહિત સુનંદ ગયા, બેહુ વૈકુંઠ શ્રીહરિ રાય.	૫૪
એમ કહ્યું કમળાપતિયે, કમળાની પ્રત્ય;	
ગૌરીને ગંગાધરે કહ્યું, આનંદ પામ્યાં અત્ય.	૫૫
તે અનુસારે કર્યું પદબંધ, શ્રીકૃષ્ણ પ્રતાપ;	
ગાન ગીતાજી કરેા સહુ, કહે દયો સમશે તાપ.	૫૬

इति श्रीपद्मपुराणे श्री गीतासाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे एकादशोऽध्यायः ॥

બારમો અધ્યાય.

મહાદેવોવાચ.

મહારૂઢ કહે સુણુ શક્તી, ગીતામાહાત્મ્ય ધરી મન ભક્તી;	
રમા રમણશું બોલ્યાં વાણી, અગ્ર કહેા મુને સારંગપાણી.	૧
વધા વળતા શ્રી વિશ્વના રાય, દ્વાદશમાનો મહિમાય;	
દેશ દક્ષણમાં અભિરામ, કોહોલાપૂર નગ્રનું નામ.	૨
ત્યાંના લોક સરવ સુખિ પુષ્ટ, નહિં નિર્ધન નહિં કોષ દુષ્ટ;	
દીવી ભુષણ દે એવા ધામ, પ્રાકાર ગોપુર અભીરામ.	૩
ચાર ચઉટાની રચના રૂડી, કશી વસ્તૂ જ્યહાં નહિં દૂડી;	
પતાકા ધ્વજ ભુવન ભુવન, તેહેને પવન શિતળ ગીરીવન.	૪
ગયા ક્ષેત્ર જે રૂંડુ જ્યાંહે, કાટી લિંગ રૂપાનાં ત્યાંહે;	
પરશકિત લક્ષ્મીનું ધામ, મનવાંછિત પરિપૂર્ણ કામ.	૫
ત્યાંહાં મણિકુંડ નામે છે ઘાટ, મટે મનન કરતાં ઉચ્ચાટ;	
ત્યાંહાં પુરુષ આએવો એક, વેદ શાસ્ત્ર સૂત્રાણુ વિવેક.	૬
મણીકુંડમાં મર્જન કીધું, શંખ ચક્રાદિ ભૂષણુ દીધું;	
આએવો પરશકિત મંદીર, સ્તુતિ કીધી બેડી કરવીર.	૭
સહુ શુરસ્થીતી આપ પ્રતાપે, ધર્યું તેજ વીધી આપે;	
હે જગતમાત હરતાંપ, છો જગતનું કારણ આપ.	૮

- ઉદભવસ્થિતિ લયત્રણુ બાળ, આપ બળથકી સર્વહે માળ; ૯
- ત્રીયવસ્થા તમારો આધાર, તુર્યરૂપ તમો નીરધાર. ૧૦
- તમો તુર્યાતીત પણ કહાવો, શુદ્ધ સ્વરૂપ તમો મન ભાવો;
- તમો સાવીત્રી શ્રદ્ધાણી, વૈષ્ણવી મહાલક્ષ્મી રાણી. ૧૦
- દુષ્ટ દળની શક્તિ જાણી, તમો માહાકાળી રૂદ્રાણી;
- ચંડ મુંડ ને મહિપાસૂર, રક્તખીજાદિ હણિયા કૂર. ૧૧
- નિરંજન નિરાકાર તે તમો, રાખી કેમ શકિયે જીવ અમો;
- એમસ્તવિયાં ભૂપ ધરી ભક્તી, થયાં પ્રસિદ્ધ વદ્યાં પરશક્તી. ૧૨
- હે રાજપુત્ર વર માંગ, સુણી જોલીયો તે નમી પાંગ;
- હું તો રાજપુત્ર છૂં હે માળ, મારી બગડે છે બહુ બાળ. ૧૩
- અશ્વમેધ યજ્ઞ પીતુ માંડ્યો, દૈવયોગે દેહ તેણે છાંડ્યો;
- તેલમાંહે તળી તન રાખ્યું, કર્મ ચલવ્યું કર્યું તેમ ભાખ્યું. ૧૪
- પણ હય જો ગયું કાઠ હરીને, ચાલે કર્મ હવે કેમ કરીને;
- તે અશ્વ આવે જોવારે, થાએ યજ્ઞ ચાલતો સારે. ૧૫
- સુણી શક્તિ જોડ્યા સુણ બાળ, તહારું કાર્ય થશે તત્કાળ;
- મુજ મંદિરતટ એક ઠામ, વસે સિદ્ધસ્માધ મુનિ નામ. ૧૬
- તેને મળતાં થશે સિદ્ધ કાળ, સુણી મળિયો મુનિને રાજ;
- કીધો પ્રણામ શ્રદ્ધા આણી, પાસે ઉભો જોડી જુગપાણી. ૧૭
- જોડ્યા સિદ્ધસ્માધ એવી વાણી, તારા મનની વાત મેં જાણી;
- આવ જોશ કુંવર બુદ્ધિવંતા, રખે અશ્વની રાખે ચિંતા. ૧૮
- એમ મંત્ર ભણ્યા તતખેવ, કીધું આકરશણ સહુ દેવ;
- એટલે સહુ તેત્રીશ કોડ, આવી ઉભા રહ્યા કરજોડ. ૧૯
- મુનિ કહે હય હરિયો કોણે, લાવો શિશુ મૂકો સ્થળ આણે;
- નહિ તો સ્થાનક મૂકાવીશ, સુણી કંપ્યા કોટી તેત્રીશ. ૨૦
- હુતો ઈંદ્રે તુરીને લીધો, પણ પહેલો મોકલી દીધો;
- ઈંદ્રે પૂછાવ્યું જો મુનિ હાવું, આજ્ઞા હોય તો નમવા આવું. ૨૧
- સુખથી આવ' કહું ઋષી જ્યારે, ઈંદ્ર આવી પગો પગ સારે;
- રાજપુત્રને ઘોડો આપ્યો, અંગોઅંગે આનંદ વાપ્યો. ૨૨
- મુનિ મહિમા નીહાળ્યો અપાર, રાજપુત્રને ઉપજ્યો વિચાર;
- એનું અકળિત બળ ખ્યાત, એ તો જીવાડે માહારો તાત. ૨૩
- એવું ધારીને વિનતિ કીધી, હસી હા કહી આજ્ઞા દીધી;

તહારું કારજ સિદ્ધ પમાડ્યું, ચાલ તાત તહારાને જીવાડું.	૨૪
રાજપુત્ર ઘોડો ઘેર લાવ્યા, મોટા સિદ્ધ સદન પધરાવ્યા;	
તળી રાખ્યો હુતો નૃપ જ્યાંહે, મુનિરાય પધાર્યા સાંહે.	૨૫
જેતાં સકળ વાડવનું વંદ, મુનિ ધ્યાન ધર્યું ગોવિંદ;	
લીધું ઉદક અંજળી ભરીને, છાંટ્યું જ્યાં અભિમંત્રણ કરીને.	૨૬
કાંઈ નિદ્રાથી ઉઠે જેમ, ભૂપ જ્યેહો થયો ઝટ તેમ;	
વીતિ વાત કહી વિસતારી, સિદ્ધસ્માધ મહીમા ભારી.	૨૭
નૃપ નમીયો પાગ શીર ધારી, હેતુ પૂછવા વાતવિચારી;	
પાણિ જોડી પુછ્યું ભુપ એમ, પામ્યા આવડું પ્રાકૃમ કેમ.	૨૮
સિદ્ધસ્માધ કહે સૂણ ભૂપ, તહેનું કારણ ભાખું અનૂપ;	
સૂણ શ્રી લગવતગીતાય, તેનો દ્વાદશમો અધ્યાય.	૨૯
તહેને નિત્ય ભણું વિશ્વાસે, બળ અવર ન રાખું પાસે;	
એ અધ્યાનું જોરે પ્રચંડ, ચાહું તો રચું નવલ પ્રહંડ.	૩૦
એક મૃત્યુકને જીવન દીધું, એમાં તે શૂં પ્રાકૃમ કીધું;	
સુણી સિદ્ધસ્માધની વાણી, નૃપનમિયો જોડીભુગ પાણી.	૩૧
ભણાવો મુંને તે અધ્યાય, નીજ ભૂત્ય જાણીમુનિરાય;	
સાચો પ્રેમ લલ્હો ઋષિ આવ્યો, પિતા પુત્ર બંધેને ભણાવ્યો.	૩૨
બળ ઉભય અલૌકિક પામ્યા, કાળકર્મ અવિદ્યા વામ્યા;	
વૃહદ્રથ નામા એ ભૂપ, થયો શુદ્ધ નારાયણરૂપ.	૩૩
ભૂપ પામિયો વૈકુંઠવાસ, વસે જ્યાં સદા હરિ હરિદાસ;	
ઝાઝો મહિમા કહું તુંને શુંય, અદ્યાપિ તેને પૂજું છું હુંય.	૩૪
હરખ્યાં પદ્માસુણી પતિ વાણી, નીલગ્રીવે તે વાત વખાણી;	
તહેને સ્પૃટકરી જનદયારામે, સાધારણમતિ સુખ થવા કામે.	૩૫

इति श्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्रीनारायणलक्ष्मीसंवादे द्वादशोऽध्यायः ॥

તેરમો અધ્યાય.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

નીલકંઠ, કહે સાંભળ નારી, પદ્મપુરાણ કથાયજી;	
ત્રીદશમા અધ્યાયતણો હું, કહું તુજને મહિમાયજી.	૧
લહી લાલસા લક્ષ્મીકરી, જોડ્યા લક્ષ્મીકંતજી;	
મહાત્મ ત્રયોદશમાનું કહું કેમ, હે લલના નથી અંતજી,	૨

સાંભળ દક્ષણ દેશ વિશે એક, હરિહર નગ્નનું નામજી;	
તુંગલદ્રાસરિતાશુચિતીરે, અતિ વિશાળઅભિરામજી.	૩
હરિદીક્ષિત નામે એક બ્રાહ્મણ, દક્ષ વિવેક વિચારજી;	
સુભગ સુશીલ સદાચારી, ત્રીવેદતણો ભણુનારજી.	૪
પણ તેની સ્ત્રી દુરાચારિણી, અતિ વધ્ધલ વ્યભિચારજી;	
રમણ કરે પરપુરુષની સંગે, નિત્ય નવા નહિ પારજી.	૫
સ્વામીતણી મરિયાદા ન માની, થઇ પ્રસિદ્ધતા યોડેજી;	
શિક્ષા દે તેને સ્વામીની, પેઠે કરડવાને દોડેજી.	૬
સ્વસુર પક્ષીથી નેત્ર જ તાણે, સામું નવ બોલાએજી;	
નિરંકુશ થઈ તે વળતી, મન માને ત્યાં જાએજી.	૭
એક સમે અતિ કામાતુર થૈ, વિરહાનજે તપાવીજી;	
કર્મૂ હૂતું વન સંકેતસ્થળ, વિરહ વિકળ ત્યાં આવીજી.	૮
રત વસંત દ્રુમ બેલ નવાંકુર, વિવિધ કુસુમ રહ્યાં ફૂલીજી;	
લલીત લતા પ્રપ્તલીત લુમઝુમે, મધુપ રહ્યા ત્યાં ઝુલીજી.	૯
વાયુ સુગંધી ચોદિશ ચાલે, કલરવ કોકિલ મોરજી;	
શુક સારિકા સુભગસ્વર સારસ, વિરહીજન ચિતચોરજી.	૧૦
દ્વિજ ઇત્યાદિક મધુરં બોલે, ભમર કરે ગુંબરજી;	
મદન હિંદ્ય જોતાં મન પામે, ત્યાંહાં આવી તે દારજી.	૧૧
વસ્ત્ર વસંતી અનૂપમ આભ્રણ, સજી સોજે સણગારજી;	
અન્ય પુરુષસંગ લાલસા, વાળે મદન અપારજી.	૧૨
વસંતઋતુની જેમજેમ વનદ્રુમ, અતી છત્રી જેવા લાગીજી;	
તેમ તેમ તરણપુરુષ મળવાની, વિરહવેદના જાગીજી.	૧૩
એમ કરતાં રજની થઇ પછી, ચંદ્રચંદ્રિકા ખીલીજી;	
વનશોભા વાધી પ્રહે વાધ્યો, દેહદશા ગઇ ભૂલીજી.	૧૪
વૃક્ષ વૃક્ષને દે આલિંગન, ચુંબન દે નરભ્રાંતજી;	
તેમતેમવિકળ થઇ અતિઅબળા, ચિત્ત ન પામ્યું શાંતજી.	૧૫
એમ કરતાં આગળ ચાલી, મૃગસૂતા જ્યાં જોએજી;	
પતિઆશંકા જઇને જગાડે, ભાન રહ્યું નહિ કાએજી.	૧૬
એવામાં એક બ્યાઘ્ર આવિયો, દોડી ગઇ તે પાશજી;	
જોઅનવંત પુરુષ જાણીને, આલિંગનની આશજી.	૧૭
શાહી શારદુલે હૃદય પીડારણ, કરવા માંડ્યું જાહેજી;	

ત્યારે સમજી વ્યાધ નોહે નર, વચનવદી પછી ત્યાંહેજી.	૧૮
અરે વ્યાધ મુજને શીદ મારે, મેં તુજને નથી જાણ્યોજી;	
કોઈ એક ભાવ સમીપેઆવી, જાણ્યો તે નવ માણ્યોજી.	૧૯
પછી વાદ્ય બોલ્યો હે સ્ત્રી મેં, જાણી કીધી ધાતજી;	
સાંભળ મહારા પૂર્વ જનમની, કહું વિસ્તારી વાતજી.	૨૦
મુનિબ્રહ્મ નામે નગ્ર તાંહાં, હું રેહેતો બ્રાહ્મણ જાતીજી;	
તીર્થમલાપહ પંચલિંગશિવ, સ્થાપક ત્યાંહાં વિક્ષાતીજી.	૨૧
રાતદિવસ ત્યાં બેઠો રેહેતો, કંઈ પ્રતિગ્રહ સર્વજી;	
વેદતણો પાઠી સંપૂરણ, સહુ દ્વિજ ગાળ્યા ગર્વજી.	૨૨
જ્યાંહાં ત્યાંહાં દ્રવ્યની લાલચે ભણતો, નહિં શ્રદ્ધાનો ગંધજી;	
ઉદર ભરું એટલું ફળ પામ્યો, વૃદ્ધ થયો પછે અંધજી.	૨૩
તદ્દપિ અન્ય અંગુળી ગ્રહીને, પ્રતિગ્રહ કરવા જાતોજી;	
ન ઘટે ત્યાં હું દરભ આપતો, પ્રેતતાણું અંન ખાતોજી.	૨૪
વળતો વૃદ્ધ ધણું દુખ પામ્યો, મરણથકી તે વારજી;	
ધણા કાળલગી નર્કે ભોગવી, થયો વ્યાધ અવતારજી.	૨૫
વીના ભાવ પણ વેદ વદ્યો, તે છેક વ્યર્થ કેમ જાણ્યોજી;	
જાતિસ્મર છું તેહ પ્રભાવે, સમજી માંડું પાણ્યોજી.	૨૬
જે કો જન ધર્મિષ્ઠ હરિજન, સાધવી સ્ત્રી નવ મારંજી;	
તું છે માહા વ્યભીચારિણી દુષ્ટ, માટે તુજને વિડારંજી.	૨૭
એમ કહી કટકા કરી નાંખ્યા, આવ્યા યમના દૂતજી;	
યમરાજની પાસે લાવ્યા, દેતા દુખ અદભૂતજી.	૨૮
વિષ્ટા કુંડવિશે જઈ નાખી, ઉચિત વીચારે આવ્યુંજી;	
રૌરવ કુંભિપાકાદિક બહુ, નર્કકંઠ ભુકતાવ્યુંજી.	૨૯
વળતી એક મન્વંતર ભુકતાવ્યું, અગ્નિ કુંડદુખ ભારીજી;	
સાર પછી તે દુષ્ટા દારા, ચાંડાળી અવતારીજી.	૩૦
ત્યાંહાંપણથૈ વ્યભીચારિણી પાછી, અવર ન સૂઝે કાર્યજી;	
એકં સમે એક ઉત્તમ બ્રાહ્મણ, વાસુદેવ આચાર્યજી.	૩૧
વૈષ્ણવ તેજસ્વી શોભે છે, ઉર્ધ્વપુંડ્ર શુભ ભાળજી;	
ધર્યાં શંખ ચક્રાદિક કંઠે; તુળસીકાષ્ઠની માળજી.	૩૨
કરે વેદના અર્થ અપૂરવ, વેદની આજ્ઞા પાળેજી;	
એક દિવસ તીરથે હરિમંદીર, સનમૂખ કૃષ્ણ નીહાળેજી.	૩૩

ત્રીદશમો અધ્યાય ગીતાનો, ભણે જાએ છે જ્યાંહેણ;
 હરિષ્ઠિયા પેલી ચાંડાળી, આવી નીસરી ત્યાંહેણ. ૩૪
 દૂર રહી તે શ્રવણે ધરિયો, વાણી લાગી મીઠીણ;
 સઘ દિવ્ય થઈ ચડી વિમાને, વાસુદેવ તે દીકીણ. ૩૫
 પૂછ્યું તેહ સમય તું કાણુ છે, શે પુન્યે આ ગલણ;
 તેણે કહ્યું એ તમારે પુન્યે, હું હતી દુષ્ટા અલણ. ૩૬
 વાસુદેવ ભગવાન સરીખા, વાસુદેવ છો આપણ;
 વાસુદેવથી પતિત ઓધરે, તેમ હું તમ પ્રતાપણ. ૩૭
 ત્રીદશમો અધ્યાય તમો મુખ, સાંભળિયો શ્રદ્ધા ખાલીણ;
 તેથકી કૃણસહિત જાઉં છું, વૈકુંઠે કહી ચાલીણ. ૩૮
 તે વિમાન સરવેનાં દીકાં, વાસુદેવ નીજ દુષ્ટેણ;
 દુર્લભ દેહ પામ્યા વણુશ્રમથી, જે ન મળે મહા કુષ્ટેણ. ૩૯
 હરિ બોલ્યા શ્રીમહાત્મ અપરમિત, કહ્યો એક ધતિહાસણ;
 ભૂતેશ્વરે ભદ્રાને ભાખ્યું, બિપજ્યો અતિ ઉદ્ધાસણ. ૪૦
 દયારામ પદ્યંધે ગાએ, ગુરુગોવિંદ કૃપાએણ;
 ગીતા ત્રિદશમા અધ્યાયતણો, અદભૂત મહિમાએણ. ૪૧
 શ્રી પદ્મપુરાણે શ્રી ગીતામાહાત્મ્યે શ્રી નારાયણલક્ષ્મીસંવાદે ત્રિદશોઽધ્યાયઃ ॥

ચૌદમો અધ્યાય.

હાળ.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

શ્રી મહાદેવ વળી બોલિયા, સાંભળ સુંદરીરે;
 પ્રી કમળા કહ્યું કરજોડી, કહો મૂને શ્રી હરિરે.
 અગ્ર કહેવો છે અધ્યાય, ચતુરદશમાતણોરે;
 બોલ્યા પ્રભૂ સ્ત્રી જે તુને, આદર છે ધણોરે.
 એક ભૂતળે ભર્તખંડમાંહે છે, ભૂષણ સહુતણુરે;
 કાશમેર મંડળ અતિ સુંદર, નગ્ર સોહામણુરે.
 તે નગ્રતણી અધિષ્ઠાત્રી, દેવતા સરસ્વતીરે;
 તેને ઉપાસીને ધણા લોક પામે છે, બ્રહ્મલોકને ગતીરે.
 સૂર્યવર્મા ત્યાંહાંનો ભૂપ, પ્રતાપી પવીત્રતારે;
 છે વિક્રમ વેતાળ, ભૂપાળની સંગે મિત્રતારે.

પોત પોતાના દેશની વસ્ત્ર, મોકલે સોહામણીરે;
 એમ પરસ્પરે કરે મનહાર, કરે મનથી ધણીરે. ૬
 એકદા કાશમેર મહીપે, શીંગળના ભૂપતેરે;
 જુગ સ્વાનની મોકલી સુંદર, જોઈ સ્વરૂપતેરે. ૭
 તેથી વિક્રમ વૈતાળની, પ્રસન્નતા થૈ ધણીરે;
 તેણે મોકલિયા જે હસ્તી, સહુ ગજમાં મણીરે. ૮
 પેલી સ્વાનનીને સુખપાલે, જેસાડે પ્રીતથીરે;
 કરે ચમરે એકેકા સેવક, રાખે એ રીતથીરે. ૯
 પછે એકસમે નૃપતિ નીસર્યો, મૃગયા કારણેરે;
 લીધા કુંવર પોતાના સંગ, આલ્યા પુર ખારણેરે. ૧૦
 માંજો સસલાનો પરીશોધ, એક કાઠ ભાસીયેરે;
 કીધો બહુ શ્રમ આવ્યો ન હાથ, પ્રાણ લેઈ નાસીયેરે. ૧૧
 તેહેની ઉપર મૂકી કુતરી, દિસે ના દોડતીરે;
 થઈ કણમાં શશાની લગલગ, શીઘ્ર ધણી ગતીરે. ૧૨
 પેલો સસલો ધણા વેગવાળો, તોયેપણ હરમડોરે;
 કહું સંતાવવાસાર એક, ખાડામાંહે પડ્યોરે. ૧૩
 ત્યાંથી પણ સાહો રંડાયે, શોધીને વિદારણ કર્યોરે;
 સમો પામી છુટી વળી નાઠો, તે રૂધીરનો ભર્યોરે. ૧૪
 ધણું નાઠો ધુમરડી દેઈ, ચુકવીને ચાલિયોરે;
 દુષ્ટા સ્વાની ખોરાક ખાનારી, કંઠે જઈ ઝાલિયોરે. ૧૫
 પછે તે સમે રાજાને લોકે, હોકારો બહુ કર્યોરે;
 કાંઈ ડરપી ખરી મુખ ઢીલું, પડ્યું છૂટી નીસર્યોરે. ૧૬
 શંકાપત્ર પડ્યાં દૂતાં અગ્ર, સંતાયો ત્યાં જળ્યોરે;
 આવી શોધતી શોધતી ત્યાંહ, શુની નીસરી તે પળ્યોરે. ૧૭
 એક વત્સ નામા ભલો બ્રાહ્મણ, વંન ત્યાંહાં તેતણુંરે;
 તે મ્હોટો વૈષ્ણવરાજ, સુશીલ શુચી ધણુંરે, ૧૮
 જે વનમાં કદલી વૃક્ષ, બિરાજે છે ધણારે;
 જેમાં નીપજે સુલગ કપૂર, ન શોભામાં મણારે. ૧૯
 જ્યાંહાં સહિત મુંગંધી શીતળ, વાયૂ વાએ છેરે;
 જેહેનો સ્પર્શ થતામાં સ્વાભાવિક, વૈર સમાયે છેરે. ૨૦
 જ્યાંહાં હસ્તી સિંહ અહી મયૂર, સદા એકઠાં રમેરે;

ત્રીદશમો અધ્યાય ગીતાનો, લણે જાએ છે જ્યાંહેણ;	
હરિધ્વજા પેલી ચાંડાળી, આવી નીસરી ત્યાંહેણ.	૩૪
દૂર રહી તે શ્રવણે ધરિયો, વાણી લાગી મીઠીણ;	
સઘ દિવ્ય થઈ ચડી વિમાને, વાસુદેવ તે દીડીણ.	૩૫
પૂછ્યું તેહ સમય તૂં કોણુ છે, શે પુન્યે આ ગયણ;	
તેણે કહ્યું એ તમારે પુન્યે, હું હતી દુષ્ટા અલણ.	૩૬
વાસુદેવ ભગવાન સરીખા, વાસુદેવ છો આપણ;	
વાસુદેવથી પતિત ઓધરે, તેમ હું તમ પ્રતાપણ.	૩૭
ત્રીદશમો અધ્યાય તમો મુખ, સાંભળિયો શ્રદ્ધા ખાલીણ;	
તેથડી કૃણસહિત જાઉં છું, વૈકુંઠે કહી ચાલીણ.	૩૮
તે વિમાન સરવેનાં દીઠાં, વાસુદેવ નીજ દૃષ્ટેણ;	
દુર્લભ દેહ પામ્યા વણુશ્રમથી, જે ન મળે મહા કષ્ટેણ.	૩૯
હરિ જોડ્યા શ્રીમહાત્મ અપરમિત, કહ્યો એક ધતિહાસણ;	
ભૂતેશ્વરે ભદ્રાને ભાખ્યું, ઊપજ્યો અતિ ઉદ્ધાસણ.	૪૦
દયારામ પદ્યંધે ગાયે, ગુરુગોવિંદ કૃપાએણ;	
ગીતા ત્રિદશમા અધ્યાયતણો, અદ્ભૂત મહિમાએણ.	૪૧

इति श्री पद्मपुराणे श्री गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे त्रिदशोऽध्यायः ॥

ચૌદમો અધ્યાય.

ઢાળ.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

શ્રી મહાદેવ વળી જોલિયા, સાંભળ સુંદરીરે;	
ફરી કમળા કહ્યું કરજોડી, કહો મૂને શ્રી હરિરે.	૧
અગ્ર કહેવો છે અધ્યાય, ચતુરદશમાતણોરે;	
જોડ્યા પ્રભૂ સ્ત્રી જે તુને, આદર છે ધણોરે.	૨
એક ભૂતળે ભર્તૃખંડમાંહે છે, ભૂષણ સહુતાણુરે;	
કાશમેર મંડળ અતિ સુંદર, નગ્ર સોહામણુરે.	૩
તે નગ્રતણી અધિષ્ઠાત્રી, દેવતા સરસ્વતીરે;	
તેને ઉપાસીને ધણા લોક પામે છે, બ્રહ્મલોકને ગતીરે.	૪
સૂર્યવર્મા ત્યાહાંનો ભૂપ, પ્રતાપી પવીત્રતારે;	
છે વિક્રમ વેતાળ, ભૂપાળની સંગે મિત્રતારે.	૫

પોત પોતાના દેશની વસ્ત્ર, મોકલે સોહામણીરે;
 એમ પરસ્પરે કરે મનહાર, કરે મનથી ધણીરે. ૬
 એકદા કાશમેર મહીપે, શીંગળના ભૂપનેરે;
 જુગ સ્વાનની મોકલી સુંદર, જોઈ સ્વરૂપનેરે. ૭
 તેથી વિક્રમ વૈતાળની, પ્રસન્નતા થૈ ધણીરે;
 તેણે મોકલ્યાં જે હસ્તી, સહુ ગજમાં મણીરે. ૮
 પેલી સ્વાનનીને સુખપાલે, જેસાડે પ્રીતથીરે;
 કરે ચમર અંકેકો સેવક, રાખે એ રીતથીરે. ૯
 પછે એકસમે નૃપતિ નીસર્યો, મૃગયા કારણેરે;
 લીધા કુંવર પોતાના સંગ, ચાલ્યા પુર ખારણેરે. ૧૦
 માંજો સસલાનો પરીશોધ, એક કોઈ ભાસીયોરે;
 કીધો બહુ શ્રમ આવ્યો ન હાથ, પ્રાણ લેઈ નાસીયોરે. ૧૧
 તેહેની ઉપર મૂકી કુતરી, દિસે ના દોડતીરે;
 થઈ ક્ષણમાં શશાની લગલગ, શીઘ્ર ધણી ગતીરે. ૧૨
 પેલો સસલો ધણા વેગવાળો, તોયેપણ હરમંડોરે;
 કહું સંતાવવાસાર એક, ખાડામાંહે પડ્યોરે. ૧૩
 ત્યાંથી પણ સાલો રંડાયે, શોધીને વિદારણ કર્યોરે;
 સમો પામી છુટી વળી નાઠો, તે રૂધીરનો ભર્યોરે. ૧૪
 ધણું નાઠો ધુમરડી દેઘ, ચુકવીને ચાલિયોરે;
 દુષ્ટા સ્વાની ખોરાક ખાનારી, કંઠે જઈ ઝાલિયોરે. ૧૫
 પછે તે સમે રાજને લોકે, હોકારો બહુ કર્યોરે;
 કાંઈ ડરપી ખરી મુખ ઢીલું, પડ્યું છટી નીસર્યોરે. ૧૬
 શંકાપત્ર પડ્યાં હૂતાં અગ્ર, સંતાયો ત્યાં છળ્યોરે;
 આવી શોધતી શોધતી ત્યાંહ, શુની નીસરી તે પળ્યોરે. ૧૭
 એક વત્સ નામા ભલો બ્રાહ્મણ, વંન ત્યાંહાં તેતણુંરે;
 તે મ્હોટો વૈષ્ણવરાજ, સુશીલ શુચી ધણુંરે, ૧૮
 જે વનમાં કદલી વૃક્ષ, ખિરાજે છે ધણુંરે;
 જેમાં નીપજે સુભગ કપૂર, ન શોભામાં મણારે. ૧૯
 જ્યાંહાં સહિત સુગંધી શીતળ, વાયૂ વાગ્યે છેરે;
 જેહેનો સ્પર્શ થતામાં સ્વાભાવિક, વૈર સમાયે છેરે. ૨૦
 જ્યાંહાં હસ્તી સિંહ અહી મયૂર, સદા એકઠાં રમેરે;

- નારો આવ્યો સસલો ત્યાંહ, કંપે તન જીવ ભમેરે. ૨૧
- વત્સ વિહારથી પગ ધોવાને ઠામ, હતો બંહેરે;
- દેરી કચરો હૂતો શશો આવી, સંતાયો છે તાંહેરે. ૨૨
- પેલો સ્વચ્છ વિપ્ર અધ્યાય, ચૌદમો નીતે ભણેરે;
- તેણે શીખવિયા સહુ શિષ્ય, તેથી પણ એ બણેરે. ૨૩
- ખીજી વિદ્યા ધણી પણ, નમે એક એહનેરે;
- તેહેના પગપયે પલળી રજ, અડકી તન તેહનેરે. ૨૪
- પેલી કૂતરી શોધતી આવી, તહેને કચરો અડ્યોરે;
- ધૂટી ગયું તતક્ષણ વૈર, બંધેનો દેહ પડ્યોરે. ૨૪
- આવ્યું બંધેને વૈમાન, ચતુરભૂજ તે થયારે;
- પ્રભૂ કેહે માહારા પારશદ સાથે, તે વૈકુંઠ ગયારે. ૨૬
- તે દીઠું પ્રત્યક્ષે ભૂપ ને, આશ્ચર્ય પામીઓરે;
- વત્સ વીદ્યારથીને પૂછ્યું, મુગુટ શીર નામીઓરે. ૨૭
- તે મંદ હસી બોલીયા, રાયજી સાંભળોરે;
- એ પૂર્વતણાં દંપતી છે, શિદ ચિત્તથી ચળોરે. ૨૮
- હું તો કેશવ નામે બ્રાહ્મણ, દેશ મહારાષ્ટ્રનોરે;
- હું તો ચોસઠ વિદ્યા પ્રવિણ, પાર નહીં કષ્ટનોરે. ૨૯
- થૈ વામા ધણી વ્યભિચારિણી, રીસે બળે ધણૂંરે;
- તેણે મારી ધણી એક દિવસ, મરણ થયું તેહનૂંરે. ૩૦
- તે સ્ત્રી પછે અવતરી સ્વાની, શશો કેશવ થયોરે;
- વૈરભાવ પૂરવનો તે તો, આ સ્થળથી ગયોરે. ૩૧
- મણીભૂપનો ભાગ્યો ભ્રમ, મનમાં લાવીઓરે;
- પેલા વત્સ મુનિને શરણ, પુત્રસહ આવીઓરે. ૩૨
- ભણ્યા અધ્યાય ગીતાનો ચૌદમો, દુઃખઅગ વામીયોરે;
- અંતે કુરવ વિક્રમ વૈતાળ, મહાર્ પદ પામીયોરે. ૩૩
- એમ કૃષ્ણે કહ્યું કમળાને, શિવે કહ્યું શક્તિનેરે;
- તેમ દયે કથ્યું પદ બંધ, થવા ઉર ભક્તિનેર. ૩૪

इति श्री पद्मपुराणे श्री गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे चतुर्दशोऽध्यायः ॥

પંદરમો અધ્યાય.

ઢાળ.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

- કેહે પશુપતી સુણ સતી, બાણ આ ઉપચાર છે શસ્ત્રત્રિશૃંગનોરે;
કહ્યું પદ્માને પરબ્રહ્મ, સુણ મહિમા પુરૂષોત્તમ યોગનોરે. ૧
- એક ગોડ દેશનો ભૂપ, ગુણે કોઈ સમોવડ ન મળેરે;
નામ નૃસિંહરાયે અનુપ, સદગુણ વાસ્ત્યા સહુ તેની તળેરે. ૨
- ભીજી રહેછે ભુમી સદાકાળ, હસ્તી મદે જેમ ચોમાસે કરીરે;
જેહના તુરી પગ ખુરીથી ખણાઈ, પૃથવી થઈ રહી છે ઘણી નીજરીરે. ૩
- એહેવા ગજેન્દ્ર જેહેને ઘેર, ઈંદ્ર ભય જાણે શરણે આવી રહ્યો રે;
પોતે હેવો વિષ્ણુવરાય, જાણે પરીક્ષતરાય પ્રગટ થયોરે. ૪
- જેહેને દેશે અવૈષ્ણુવ કોઈ નહીં, નહીં ભાર તેહેનો શીર શેષનેરે;
હરી ગુરૂ દ્વિજ સંતનો દાસ, શમ્ય સમજે ધરમ અશેષનેરે. ૫
- તહેનો સૈન્યપતી એક સાર, શરભપેરંડ નામે બળિયો ધણોરે;
નૃપ જેટલો વૈભવ ધેર, તેવો પ્રતાપ જાણે સહુ તે તણોરે. ૬
- એ રાજ લાલસામાટે, શરભપેરંડને સરખો વધારિયોરે;
દુષ્ટે કપટ કર્યું તે સાથ, રાજ ભોગવવા મહિપતિ મારિયોરે. ૭
- તેના માર્યા સઘળા પુત્ર, રાણિયો હણિયો સહુ જમર કર્યોરે;
કર્યો વૈભવ સઘળો હાથ, બેઠો નૃપ આસન નૃપ પોતે ઈર્ષ્યોરે. ૮
- પણ પોહોંચ્યું નહી બહુ દીન, ખૂરછીત થૈ મુત્ર બંધાયું મુઓરે;
ઘણા કાળ ભોગવી નૈક, પછે તુરી પરીક્ષત ધેર અવતર્યોરે. ૯
- દેશ કાશમેર મોજાર, ઉત્તમ પંચકલ્યાણો તે તુરીરે;
લીધો એક વૈષ્ણુવને બાળ, મુલ્ય આપ્યું છે તેહેનું ભરીરે. ૧૦
- તે વીના શત સોવર્ણ મોહોરે, આપી સોદાગરે અધીક ઇનામમારે;
તે લાવ્યો પોતાને ધામ, કોઈ એક દહાડો આવ્યો કામમારે. ૧૧
- પછે દીઠો કોઈએક રાએ, મુલ આપ્યું મુખે માગ્યું ગ્રહોરે;
જેવો અશ્વ તેવો રાએ, થયો સ્વાર ધણો શોભી રહ્યોરે; ૧૨
- ઘણી સૈન્યા લીધી સંગ, રંગ ભર્યો મૃગયા રમવા ચડ્યોરે;
એક મૃગપુઠળ કરી રેડ, સેનથકી અતીસેં અળગો પડ્યોરે. ૧૩
- થયો શ્રમીત ધણોજ તૃપાર્ત, ન મળે જંગળાશ્રય દૃષ્ટ કીધી દુરીરે;
દીઠી છાયા ગયો ત્યાં રાય, એક શીલા હતી ત્યાં બાંધ્યો તુરીરે. ૧૪

પંદરમા અધ્યાયનો શ્લોક, અડધો લખ્યો શીલાપર દીઠોરે;
 તે વાંચવા લાગ્યો રાએ, પ્રગટ પોકારી લાગ્યો મીઠોરે. ૧૫
 પડ્યા શબ્દ અશ્વને કાન, છૂટ્યું શરીર ચતૂરભુજ થયોરે;
 લાગ્યા વિષ્ણુદાસ વિમાન, ગોનૃપે ચઢીને વૈકુંઠ ગયોરે. ૧૬
 ચઢ્યો ડુંગર ઊપર રાય, જોવાને સહુ સૈન્ય પોતાતણુંરે;
 દૂમ કેતકી જાય ચમેલી, પ્રલ કૂલે વન દીઠું સોહામણુંરે. ૧૭
 સાંહાં બ્રાહ્મણ દીઠો એક વસ્તો, પંડીત વૈષ્ણવતા ખરીરે;
 શંખ ચક્ર તીલક શુભ ભાળ, તુલશીની માળા કંઠે ધરીરે. ૧૮
 ભૂપે જઈને કર્યો પ્રણામ, પૂછ્યું વિનય કરી મુજ સંદેહ ખુવોરે;
 મુનિ કહીએ કારણ હોય, અશ્વ એકાએક કેમ મહારો મુવોરે. ૧૯
 વળી ધરી અલૌકિક દેહ, દીઠો મેં દૃષ્ટ ઉરધ પંથે ગયોરે;
 હશે હેતુ કશુ મહારાજ, જોયું છે ચારનો હું તો ચક્રિત થયોરે. ૨૦
 એમ સુણી, કહ્યું સાધુ વિપ્ર, સંશય છેદવા રૂડા રાયનોરે;
 પેલી શીલા ઊપર અર્ધ શ્લોક, છે લખેલો પંદરમાધ્યાયનોરે. ૨૧
 તે તે વાચ્યો હો પોકારીને રાએ, સાંભળ્યો અશ્વ ઉધાર તેથી થયોરે;
 છુટ્યાં પૂર્વતણાં માહાપાપ, એટલા અક્ષરે અક્ષયપદ ગયોરે. ૨૨
 તહારો સૈન્યાપતી એ પુરવે, રાજ લીધું તુને મારી અંધર્મ કર્યોરે;
 તું. તો હતો પણ રૂડો રાએ, એ અધવાન તે અશ્વ અવતર્યોરે. ૨૩
 હેતુ સાંભળી હરખ્યો રાય, શ્લોક પેલો અડધો પુરો લખ્યોરે;
 અંતે મને પામ્યો તેહ, ગીતાનો મહિમા મુખે નન્યો ગણ્યોરે. ૨૪
 જેમ સાગરથી ખગચંચ, રંચક હોમે રમા તેમ તુજનેરે;
 પંચદશમાધ્યાયનું માહાત્મ, વરણતાં ન પાર લાગે મૂજનેરે. ૨૫
 એજ વદિયા શ્રી વૈકુંઠનાથ, તેમ શીવે શૈલમુતાં પ્રત્યે કહ્યુંરે;
 તે ગાયું દયે પદપંથ, શ્રી ગુરુદેવ પ્રતાપે જે લહ્યુંરે. ૨૬

इतिश्री पद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे पंचदशोऽध्यायः ॥

સોળમો અધ્યાય.

રાગ વલ્લભરાનો.

શ્રી મહાદેવોવાચ.

ચંદ્રચૂડ વળી બોલિયા, સૂણુ શ્યામારે;
 એમ પુછ્યું પરમાનંદ, રંગ ભરી રામારે.

ખટદશમાનું માહાત્મ, કહું સૂણુ શ્યામારે;	
સુણી બોલ્યા આનંદકંદ, રંગભરિ રામારે,	૨
એક ગુર્જર મંડળીને વીશે, સૂણુ શ્યામારે;	
શુભ સોરઠ દેશનો રાય, રંગભરી રામારે.	૩
પડખાહુ નામ સોહામણું, સૂણુ શ્યામારે;	
ચંદ્ર સરખો સકળ સુખદાય, રંગ ભરી રામારે.	૪
તે ભૂપતીને ત્યાં હસ્તી ધણા, સૂણુ શ્યામારે;	
તેમાં એક મોટો સરદાર, રંગભરી રામારે.	૫
અધીકાર તેને અતી ધણો, સૂણુ શ્યામારે;	
એવે સેવક તેને અપાર, રંગભરી રામારે.	૬
તે મદોન્મત્ત ધણો હુતો, સૂણુ શ્યામારે;	
શત ઠામે ઝરે મદવાસ, રંગભરી રામારે.	૭
લોહ શંખલાએ લહો સ્થંભથી, સૂણુ શ્યામારે;	
હુતો સાંકળ્યો ચારે પાસ, રંગભરી રામારે.	૮
તે એક સમે અર્ધનીશા, સૂણુ શ્યામારે;	
તોડયું બંધન બહુ ધરી ગર્વ, રંગભરી રામારે.	૯
ગજશાળા ભાંજી સ્તંભ પાડ્યા, સૂણુ શ્યામારે;	
પછે માહાવત માર્યા સર્વે, રંગભરી રામારે.	૧૦
ત્યાંથી છુટીને ચાલ્યો શેહેરમાં, સૂણુ શ્યામારે;	
પાડ્યાં વૃક્ષ કર્યાં ધર ચૂર, રંગભરી રામારે.	૧૧
હાહાકાર થયો સહુ નગ્રમાં, સૂણુ શ્યામારે;	
નાહું જે જેમ તે તેમ દૂર, રંગભરી રામારે.	૧૨
એમ પ્રાતસમે પછી થૈ ગયો, સૂણુ શ્યામારે;	
એક દેવતીરથ દ્વીજ નામ, રંગભરી રામારે.	૧૩
તે સ્નાન કરી આવતો હુતો, સૂણુ શ્યામારે;	
જતો હતો પોતાને ધામ, રંગભરી રામારે.	૧૪
વાર્યો સરવે કહ્યું ગજ ધૂટિયો, સૂણુ શ્યામારે;	
રખે જાએ તું મારગ એહ, રંગભરી રામારે.	૧૫
કહ્યું કોઇનું ન તેણે માનીયું, સૂણુ શ્યામારે;	
ચાલ્યો હસ્તી સનમુખ તેહ, રંગભરી રામારે.	૧૬
રહ્યા લોક જોવ કેમ થાય છે, સૂણુ શ્યામારે;	

ગજ આવ્યો ધસ્યો દ્વિજપાસ, રંગભરી રામારે.	૧૭
કર કરીવરપર દ્વીજે ફેરવ્યો, સૂણુ શ્યામારે;	
થઈ શાંત ઉભો જેમ દાસ, રંગભરી રામારે.	૧૮
આવી નમન કર્યું નૃપે તે સમે, સૂણુ શ્યામારે;	
જપો છો શા એવા મંત્ર, રંગભરી રામારે.	૧૯
માહા વીરેલો વારણ હતો, સૂણુ શ્યામારે;	
જેથી ક્ષણમાં કર્યો સ્વતંત્ર, રંગભરી રામારે.	૨૦
કહ્યું બ્રાહ્મણે હું હરીદાસ ધૂ, સૂણુ શ્યામારે;	
આવ્યો ભણતો બે ત્રણ શ્લોક, રંગભરી રામારે.	૨૧
શ્રી ગીતા સોળમાધ્યાયના, સૂણુ શ્યામારે;	
તેણે કર્યું પરાક્રમ શેક, રંગભરી રામારે.	૨૨
સુણી કંચનસ્નાન કરાવીયું, સૂણુ શ્યામારે;	
મોહલે પધરાવ્યા મુનીરાય, રંગભરી રામારે.	૨૩
કરી ભેટ મહાર કાટી કનકની, સૂણુ શ્યામારે;	
પ્રેમે પૂછને લાગ્યો પાય, રંગભરી રામારે.	૨૪
ભણ્યો શ્લોક પેલો પછી ભૂપતી, સૂણુ શ્યામારે;	
જઈ હસ્તી અરાડ્યો હસ્ત, રંગભરી રામારે.	૨૫
પછી પૂરણ પ્રીતી રહે નસી, સૂણુ શ્યામારે;	
ગુરુગીતા એ અધ્યયન, રંગભરી રામારે.	૨૬
એવે કરીદ્રનું તન દુઃખીયું, સૂણુ શ્યામારે;	
થઈ સ્પર્શ રૂપી ગળી રાય, રંગભરી રામારે.	૨૭
રાજ આધ્ય રાગએ પુત્રને, સૂણુ શ્યામારે;	
આવ્યાં ત્રણેને ત્રેમાન, રંગભરી રામારે.	૨૮
સઘ રૂપ ચતુરભૂજ થૈ ગયા, સૂણુ શ્યામારે;	
બે વસ્તુ વિના ભગવાન, રંગભરી રામારે.	૨૯
ત્રણે વૈકુંઠપદને પામિયા, સૂણુ શ્યામારે;	
દ્વિજ ગજ નૃપ નીરખ્યા નાથ, રંગ ભરી રામારે.	૩૦
એમ કહી ગયા શ્રીનાથજી, સૂણુ શ્યામારે;	
કહી દયા કરી શિવગાય, રંગ ભરી રામારે.	૩૧

इति श्री पद्मपुराणे श्री गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे षोडशोऽध्यायः ॥

સત્તરમો અધ્યાય.

રાગ ચોપાદ.

શ્રી મહાદેવોવાચ:—

- ખોદ્યા શંભૂજ સૂણુ ધન્યા, પૂછું પુનઃ પયોધીકન્યા;
સપ્તદશમા અધ્યાયનું માહાત્મ, મુને કહિયે પરમાત્મ. ૧
- એક પડાકુ બાહુ ભૂપ, તેનો કુંવર એક અનૂપ;
તેનો બ્રાત એક અભીરામ, તેહેનું દુઃશાસન એવું નામ. ૨
- એકદા તે ગયો વનમાંહ, કીધો હસ્તીનો ખેદો ત્યાંહ;
માયો માતંગે કરતાં મસ્તી, રહી વાસના અવતર્યો હસ્તી. ૩
- સુણ્યો સત્તરમો અધ્યાય, ગતિ પામ્યો કહું હરિરાય;
સુણી ખોદ્યાં કમળા વાણી, મુને કહો વિસ્તારે વખાણી. ૪
- કહી પેરે યોગ્ય કાંઠાં મળિયો, સપ્તદશમો અધ્યા કાંઠાં સાંભળિયો;
તે કોહો મુને શ્રીરણછોડ, ધણું શ્રવણ કરવા કોડ. ૫
- ત્યારે ખોલિયા અકળ સ્વરૂપ, સૂણુ સૂરદીપ એક ભૂપ;
તે ઘેર અવતર્યો તેહ, પેલો દુઃશાસન ગજદેહ. ૬
- એકદો કો કવેશ્વર આવ્યો, રૂડીપેરે રાજને રીઝાવ્યો;
કવી વિપ્ર હૂતો વિદવાન, દીધું દુઃશાસન ગજદાન. ૭
- કરે પૂરણ સમસ્યા જેહ, ધણું માને ભૂપ કવી તેહ;
એક હસ્તી આવો સારો, સિંહલદ્વીપ ભૂપનો ધારો. ૮
- ગજદાન ગરીબે લીધો, વસૂ લેને વિક્રે કીધો;
એક માલવદેશ અધીપ, તેણે લીધો વેચાતો દીપ. ૯
- ત્યાંહાં સુખમાં દિવસ તે કહાડે, પડ્યો મંદ કેટલેક દહાડે;
જવર પીડા નેત્રે જળવહે છે, જાતીસ્મર છે વાત સહુ દહેછે. ૧૦
- ધાર્યું માવતે રાજને કહિયે, ગતી દેવની કહેવી ના લહિયે;
ધણીને સમાચાર સુણાવ્યો, મદ જોવા મહીપતી આવ્યો. ૧૧
- ખોદ્યો હસ્તી સુણો હે રાય, એકવાતે રોગ મ્હારો જાય;
કોઈ વૈષ્ણવ વિપ્રને લાવો, સપ્તદશમો અધ્યાય સૂણાવો. ૧૨
- એવું સાંભળી હરખ્યો રાય, વઘો વારણ અચરજ થાય;
પછે તેહવો જ વૈષ્ણવ વિપ્ર, આણ્યો હરિશાસ્ત્રથી સિદ્ધ, ૧૩
- સંભળાવ્યો સત્તરમો અધ્યાય, શ્રીગીતા જે પરમપદદાય;
લાવે હસ્તીએ સાંભળ્યો તેહ, સઘ મૃત્યુ લલો દિવ્ય દેહ. ૧૪

થયો દીરો ચતૂરભુજ રૂપે, તે સમે એમ પૂછ્યું ભૂપે;
 તમે કાણ કહો વિસ્તારી, કેમ કાયા કરી ભીની ભારી. ૧૫
 શાં સુકૃતથી પદ પરંમ, તેનો હમને કહો જે મરંમ;
 પછે દ્વિરદે હણી નૃપ ભ્રાંત, કહ્યું પૂર્વનું સર્વ વૃતાંત. ૧૬
 સપ્તદશમે અધ્યાયે શું ગલ, પામ્યો સાંભળ માલવપત્ય;
 એમ કહિને ગયો માહા ધામ, માંડ્યું મહિપતિથી પણ એ કામ. ૧૭
 શ્રી ગીતાનો સત્તરમો અધ્યાય, ભણે ભાવ થકી નિલ રાય;
 અંતે તે પણ મુજ પદ પામ્યો, પણ શ્રમ ભય સધળાં વામ્યો. ૧૮
 ગીતા ગૌરવ જેમ શ્રીશ, કહ્યું તેમ ગીરજ ગૌરીશ;
 તે પદઅંધે દયારામ, ગાયું કરુણાખળ ધનશ્યામ. ૧૯

इति श्री पद्मपुराणे श्री गीतामाहात्म्ये श्री नारायणलक्ष्मीसंवादे सप्तदशमोऽध्यायः ॥

અઢારમો અધ્યાય.

રાગ રામઘી.

સાંભળવા કંઠી ભવ વાણીજી, ગીતાગરતા કહું વખાણીજી;
 કમળનેનસું કમળાં ઘોડ્યાંજી, મહિમા મ્હોટો સુણીને ડોડ્યાંજી. ૧

ઢાળ.

ડોડ્યાં સુણી પ્રભૂ ભાવ પ્રૌઢ, ન તદપી તૃપ્તી કથાએ;
 અષ્ટાદશમાનો કહો માહા, કહુંજ મુજ મહિમાએ. ૨
 સુણી શ્રીમદનારાયણ વદિયા, સુણુ વિશ્વજનની જાણ;
 અદભૂત એ ઇતીહાસ છે, એ અધ્યાયનો તું જાણ. ૩
 શરીતા શિરોમણી જેમ ગોમતી, જેમ દિત્તમણી ભગવંત;
 મુનિમાંહે વેદવ્યાસજી, પુષ્કર તીર્થમાંહે મહંત. ૪
 જેમ પતિવ્રતામાં અરૂંધતિ, જેમ પુષ્પમાં મણી પદ્મ;
 રસ પાંચમાં જેમ શ્રેષ્ઠ અમૃત, સ્વાદકેરે સદ્મ. ૫
 તેમ શાસ્ત્ર સદ્મમાં સમજવો, અધ્યાય આ સરદાર;
 જે શ્રવણ કરતાં ના મળે, કહું પુન્યકેરો પાર. ૬
 સુણુ એકદા અમરાવતી, સહુ અમરનો જ્યાં વાસ;
 જ્યાંહાં કલ્પતરૂ મંદાર, પારીજાતકાદી સૂવાસ. ૭

વળી ભોગ નાહના ભાતના, સહુ કરે અમૃતપાન;	૮
ત્યાં ઈંદ્ર ઈંદ્રાસને બેઠો, થાય છે શુભ ગાન.	
એહેવે સમે એક પુરૂષ લોચન, સહેસ તેજ મહાંત;	૯
આવતો દેખી ઈંદ્ર કેરી, કાંતી પામી શાંત.	
તે આવી ઈંદ્રાસને બેઠો, શક બેઠો દૂર;	૧૦
સહુ દેવ કર્ણોડી રહ્યા, શું પ્રતાપ દેખી પૂર.	
અપહરણ લાગી નૃલ કરવા, કર્યું ગાંધર્વ ગાન;	૧૧
ઈંદ્રાણી અમૃત કળશ લેને, આવી તેણે સ્થાન.	
તે બેસાડી અરધાંગ તેણે, રોહણી જેમ ચંદ્ર;	૧૨
નિસ્તેજ થઈને લાંઠાં થકો, જઈ દૂર બેઠો શક.	
મન વિચારે જે આવડો. અધીકાર આકસમાત;	૧૩
શા થકી પાક્યો હશે હેતુ, નવ જડ્યો અવદાત.	
હયમેધયજ્ઞ ક્રીધા નથી, નહિ વાપી કૂપ તડાગ;	૧૪
નથી અન જળનાં સદાવૃત, આપીયાં ધરી અનુરાગ.	
એણે ન રડાં વૃક્ષ રોપ્યાં, નહીં પૃથ્વીદાન;	૧૫
નથી અન્નઆખ્યું ક્ષૂધીતને, હણ્યું દુઃખ નથી દુખવાન.	
નથી મનોરથ કો તંણો પૂર્યો, આર્ત આરતીહર્ણ;	૧૬
ધૃત્યાદી કાંઈ કર્યું નથી, નવ રાખ્યું કો શર્ણ.	
એમ વિચાર્યું ધણીવાર પણ, નવ ક્ષય થયો સંદેહ;	૧૭
પછે કેટલા સુરસંગ લેઈ, તટ સિંધુ આવ્યો એહ.	
ત્યાં ઉપાસન મ્હારું કર્યું, મેં પૂજ્યું શી તૃણ;	૧૮
તે સમય શકે જોડી કર, મુજ પ્રત્યે ક્રીધું પ્રશ્ન.	
હે નાથ પેલો પુરૂષ, ઈંદ્રાસને બેઠો જેહ;	૧૯
ઉથાપીયો મુજને કર્યું, શું પુન્ય લાખો તેહ.	
તે સમે હે શ્રી મેં ક્યો, ઈંદ્રને સંશયયુક્ત;	૨૦
કહ્યું હુતો પુરવે વિપ્ર એ, વૈષ્ણવી દીક્ષાયુક્ત.	
શ્રીગીતાજનો અધ્યાય, અષ્ટદશમો અભિરામ;	૨૧
તેતણા પંચજ શ્લોક લણતો, હતું મન સકામ.	
નિષ્કામ હોત કદાપી તો, વૈકુંઠ પામત તેહ;	૨૨
કામના મન હતી તેથી, ઈંદ્રાસન પામ્યો એહ.	
સાંભળ્યાં શ્રીજનાં વચન, ઈંદ્રે ક્યો પરણામ;	

આવિયો ગોદાવરી ગંગા, તીરથનું અભિરામ.	૨૩
પછે વીચાર્યું શ્રી હરી, મૂળને બતાવો એ મર્મ;	
નિષ્કામ પાંચજ શ્લોકથી, એ લહત મુજપદ પર્મ.	૨૪
તે માટે હું નિષ્કામ થઈને, ભણું એ અધ્યાય;	
ત્યાંહાં હતો બ્રાહ્મણ એક અદભૂત, પરમ વૈષ્ણવરાય.	૨૫
ભગવંત સેવા કરી નિત્યે, અરાડે અધ્યાય;	
શ્રીગીતાજીના ભાવયુક્તે, ભાગ્ય માની ગાય.	૨૬
તેતાણું દરશન કરે, તેનું કરે દરસન જોઈ;	
વૈકુંઠ પદ તે લહે નિશ્ચે, રમા નહીં સંદેહ.	૨૭
ધમ્ધું છું હૂંપણુ તે તાણું, દરશન અતિ અભિરામ;	
તે વિપ્રપાસે ઇંદ્ર આવ્યો, કર્યો ડંડ પ્રણામ.	૨૮
સંસ્કાર પાંચે પુરવના, વૈષ્ણવ થયો સુરરાય;	
તે વૈષ્ણવને હુંહું કરી ભણિયો, છેલ્લો એ અધ્યાય.	૨૯
પછે થોડે દિવસ લોક માહારા, લીધો ઇંદ્ર પ્રવીણ;	
તે સૂખ આગળ કોટી ધણું મુખ, સ્વર્ગનું લાગું હીણ.	૩૦
શ્રી ભગવદ્ગીતા મહાત્મનો, નથી એટલે નિસ્તાર;	
જો કોટી કલ્પ લગી કહું, તોયે ન આવે પાર.	૩૧
તેમાટે પ્રતિઅધ્યાયે, કહ્યો અફેકો ધત્તીહાસ;	
જે કોઈ આણું અભ્યાસ ગીતા, સ્વપ્ને નહિ યમત્રાસ.	૩૨
જે કોઈ શ્રી ગીતાતણો, રૂચિથી સાંભળે મહીમાય;	
તહેને અષ્ટાદશોત્તરશત, રોગ રૂજ નવ થાય.	૩૩
સંસાર ભય તેહેને નહીં, મુજ પરમ પદ ત્યાં જાય;	
જ્યાંહાંયકી પુનરાવૃત્તિ નહીં, માહા ધામ જે કહેવાય.	૩૪
એમ કહ્યું ગીતામહાત્મ, શ્રીહરી રમાજી પ્રત્ય;	
તેમ કહ્યું શ્રી મહાદેવ ઉમિયાને, હરખ જિરે અલ.	૩૫
શ્રી નર્મદાતટ પરમ પાવન, ચાર ચંદીગ્રામ;	
શ્રી શેષશાઈ પ્રભૂ સદા, જ્યાં કર્યો છે વિશરામ.	૩૬
તે પુરી માંહે વસે કવી, શ્રીકૃષ્ણકેરો દાસ;	
વૈષ્ણવની દીક્ષા વલ્લભી, જગતવીદીત વેદ પ્રકાશ.	૩૭
શ્રીમંત ભટ સાહોદરા, દ્વીજ ન્યાતી નાગર શ્રેષ્ઠ;	
તે વંશ પ્રભુરામાત્મજે, આ ગાઈ ગાથા મિષ્ટ.	૩૮

છે દયાશંકર નામ વિકૃતિ, કરાવી ગુરુ દેવ;	
દરભાવતી કે દિવસ વશી, રચના રચી છે એવ.	૩૯
વક્તા તથા શ્રોતા કૃતારથ, થાએ પૂરણ કામ;	
શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર પ્રસન્ન તેહેને, સકળ સુખનાં ધામ.	૪૦
શ્રીકૃષ્ણ બદનસરોજ પ્રગટ્યાં, સભા સંત વિલાસ;	
હે શ્રીભગવદગીતે દયા ગીર, વક્ત કરિયે વાસ.	૪૧
શક અષ્ટદશ અધ્યાયના, શ્રીમધ્ય સુભગ શ્રાવણ માસ;	
જન્માષ્ટમી ભૂગૃવાર ગાયા, પૂરણ થઈ ઇતિહાસ.	૪૨

(૩)

ભક્તિ પોષણ.

(ચન્દ્રાવળા)

શ્રી ગુરુ વલ્લભ દેવને હું, પ્રથમ કરું પરણામ;
શ્રી વિકૃલ શ્રી કૃષ્ણ યમુને, મહા પૂરણ કામ;
પૂરણ કામ દામોદરદાસ, અષ્ટસખા પૂરે ગીરવાસ;
શુભ મતિ દો અતિ પરમ પવિત્ર, ભક્તિ સુપોષણ ગાળી ચરીત્ર.—

સેવા શ્રી કૃષ્ણ કૃપાળ. ૧

ચાર વેદ ખટ શાસ્ત્રનો, વારે વારે કર્યો વિચાર;
ઉપનિષદના અર્થને, શોધતાં નિકળ્યો સાર;
નિકળ્યો સાર શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ, સતસંગમાં કરવી આસક્તિ;
પૂરણ પુરષોત્તમયુગ ચરણે, સર્વ સમર્પીને રેહેવું શરણે.—સેવા૦ ૨

નહીં કોઈ જેહેની સમોવડી, કોઈ ઈશ નહીં જેને શીશ;
સરવ વસ્તુ જેથડી થઈ, એકો કહાવે સરવના અધીશ;
સરવ અધીશ વંદે સહુ જેને, નીગમ નેતિ નેતિ કહે તેને;
શેષ મહેશ વિધી શ્રી અગમ્ય, તેને કહીયે પૂરણ પુરષોત્તમ.—સેવા૦ ૩

પુરષોત્તમને પરહરી જેનું, અન્ય અમર મન મોહે;
કામદુર્ગા મળી મુકીને, મહીષીપુત્રીનું પય દોહે;
દોહે ગાય મુકી મૂઠ પાડો, તરસ્યો ગંગાતીર ખોદે છે ખાડો;
તેમ પૂરણ તન અવર આરાધે, મેહેનત માથે પડે કાંઈ ન લાધે.—સેવા૦ ૪

રાખી ભરોસો અન્યતો, ન કરે આશરો અવિનાશ;
 ધંધી અખિલ દુખ વામવા, વળી શ્રેય થવા મન આશ;
 આશ કરે તરવા દધી પૂર, સ્વાનનું હાથ ગ્રહી લંગૂર;
 તે જોવો પામશે સાગર પાર, તરશે તેવો હરિ વિમુખ સંસાર.—સેવો ૫
 કોટી ઉપાસન મલીનનું, જન તામ્રમુદ્રાસમ જાણો;
 રૂપેયો સુરસેવના વ્યુહ, કંચન મોહાર પ્રમાણો;
 કંચન મોહાર વ્યુહ હીરો, એમ અંશ અંશી સમજ રો;
 સર્વ એ દ્રવ્ય હીરાથી થાયે, હીરો કયો કોહોનો નવ કેહેવાયે.—સેવો ૬
 જક્ત વૃક્ષ તેહેનું મૂળ હરી, મૂળ પોચે વૃક્ષ પોષાયે;
 પ્રતિશાખા જળ સીચીયે તેથી, તૃપ્તિ ન કોઈને થાયે;
 તૃપ્તિ ન થાયે વૃથા શ્રમ પોહોચે, સમજણ આવે તારે પછી શોચે;
 મુખદ્વારા સહુ ઈંદ્રી સંતોષે, ભોજન અંગ લેવું કો ન પોષે.—સેવો ૭
 જુઓ સ્વભાવ શ્રીકૃષ્ણનો, અવગુણને ગુણ જાણે;
 અવળું પડે અન્ય દેવને, સામું દે દુખ શત્રુ પ્રમાણે;
 પ્રમાણ નહીં ફળ દેતો એ જાણે, હરિનું આખું કદી નાશ ન થાયે;
 અમર અલ્પ વર અધિક પ્રયત્ન, પ્રભુ કોડી સાટે દે એ રત્ન.—સેવો ૮
 વેલું પીલતાં જો તેલ નીકળે, જળમધ્યે નવનીત હોયે;
 મૃગજળથી જો તૃણ દળે તોયે, ભક્તિ વિના ભદ્ર ન હોયે;
 ભદ્ર ન હોયે મહત કદાપી, અલય ના હરિવિના કો શકે આપી;
 હું નથી કેહેતો પોકારે છે વેદ, સમરો શ્રી કૃષ્ણ દળે સહુ ખેદ.—સેવો ૯
 મંત્ર આધીન સહુ દેવતા, યોગે વીરાટ પણ વશ થાય;
 જ્ઞાની અક્ષરને જઈ મળે, પુરૂષોત્તમ પ્રેમે પમાય;
 પ્રેમ ભક્તિવશ પુરણાનંદ, એ ન અડે અન્ય સાધન ફેદ;
 શ્રીમુખે ભાખ્યું શ્રીગીતામાંહ, ના માનો તો જો જો ત્યાંહ.—સેવો ૧૦
 શ્રવણ કીર્તન શ્રીકૃષ્ણનું, સ્મરણ સેવન અરચન;
 વંદન દાસત્વ સખ્યતા, વળી આત્માનિવેદન;
 આત્માનિવેદન નવધા કહિયે, પ્રેમલક્ષણ દશમી લહીયે;
 એ ભક્તિ સહુ સાધન તાજ, જે પામે વશ થાયે ધનરાજ.—સેવો ૧૧
 શ્રવણ પરીક્ષિત શુક કરી, કીર્તન સ્મરણ પ્રહ્લાદ;
 શ્રી સેવન પૂજન પ્રયુ, વંદન અકૂર આહ્લાદ;
 આહ્લાદ માન્યો કપીશ કિકરતા, સખ્યતા ભક્તિ સુલદ્રાભર્તા;

આત્મનિવેદન બળીએ કીધી, ગોપીજને પ્રેમ લક્ષણા લીધી.—સેવો ૧૨
 નામ કેશવનું કરણમાં પડતાં, સહુ થાએ પવીત્ર;
 શરદ ઋતુના સંગથી, જેમ નિરમળ નીર વિચિત્ર;
 વિચિત્ર જળ તેમ જાતીરે જાણો, સર્વ સાચી સદનામે પ્રમાણો;
 શુદ્ધ સુવર્ણ જેવું અગ્નીએ થાય, માંજે ઓપે તેનો મેલ ન જાય.—સેવો ૧૩
 નામ કીરતન શ્રીકૃષ્ણનું, કળિમાં સહુ સાધન ત્યાજ;
 ભવસાગર તરવા તણી, સહુને એ સુખપથ ધ્યાજ;
 ધ્યાજ પ્રગટ શ્રમ નહીં ધાણું રહેલું, દામવિના ફળ થાય પળ પહેલું;
 સર્વે રસ્તામાં સહુ ઠાર, અધમ ઉતમ સહુને અધિકાર.—સેવો ૧૪
 સતયુગે જે ફળ ધ્યાનથી થાતું, ત્રેતામાં યજ્ઞથી જેહ;
 દ્વાપરે પૂજને પામતા, સહુ કળિ હરિ કીરતન તેહ;
 તેહ થકી પણ અધિક ફળ ગાતા, તો શું થયું તપ તીરથ નહાતા;
 મણી મળ્યો તે શોધે શીદ કોડી, વણ વિચાર આશે મરે મૂઢ દોડી.—સેવો ૧૫
 કળી રૂડી આશૂચમાં, કોઈ કર્મનો નહીં અધિકાર;
 અડે ન સૂતક નામને, નિરલય નીત કરીએ ઉચાર;
 ઉચાર પાત્રે અભયપદ આપે, સકળ પાપ સંતાપને કાપે;
 વેદ શાસ્ત્ર સહુ પુરાણ પોકારે, તો હરિ હરિ તૂં શેં ના ઉચારે.—સેવો ૧૬
 નામે અન્નમેળ ઓધર્યો, નામે તાર્યા શીખે બહુ પાપી;
 અવળે નામે વાલમીક તાર્યો, અરધે ગુણકા ગત આપી;
 આપી ગત્ય ઇત્યાદિક બહુને, જેણે જેણે આશ્રય કર્યો સહુને;
 બે અક્ષરમાં બાંધ્યો સાર, જેણે લહ્યો તે પામ્યો પાર.—સેવો ૧૭
 સ્નેહ સહિત શ્રીકૃષ્ણનું, કથા કીરતન જહાં નીત થાય;
 કોટિ તીરથ આવી ત્યાં વસે, જેનું ભાગ્ય હોએ તે નહાય;
 નહાયો તેમાં તે પવિત્ર પ્રમાણો, તે વિના સર્વેને સૂતકી જાણો;
 જીવતાં શબ્દ સરખા સહુ તેહ, ભૂતજે ભાર કર્યો ધરી દેહ—સેવો ૧૮
 નટવર છબ્બ નંદલાલની, એવું ચિંતન કર ચિંત મહાંય;
 મોર મુગટ શીર તીલક કુંડળ, નક વેસર ચિચુક સોહાય.
 સોહે કૌસ્તભ મુક્તા વનમાળ, કંકણી કર ગ્રહે મોરલી રસાળ;
 પીતાંબર કટિમેખળા સોહે, નુપુર નખશિખસું મન મોહે—સેવો ૧૯
 સોળ ચિન્હ પદ પંકજે, દક્ષણ નવ વામે સાત;
 સ્વસ્તી અષ્ટકોણ અંબુ ફળ, જવ પત્રી ધ્વજ ઉર્ધ્વરેખ વિદ્યાત;

ક્ષાત અંકુશ અંબુ જમ વ્યોમ, કળશ ઈંદ્ર ધનુ ને અર્ધ સોમ;
 ત્રિકોણ ગોપદ ખટ દશ ધ્યાન, નિત્ય કરે નિરભય પદ દાન—સેવો ૨૦
 જેમ નટ દગ દોરમાં પણિહારીનું બેડલાં માહે;
 ચિત્ત પરસ્પર જાનું, વળગ્યું રહે તહાનું તાહે;
 તાંહ તેમ મન પ્રભુમાં નીત દેવું, સંસારમાં સાક્ષીવત રહેવું;
 જગત ભણે એ છે જંજલી, રાખ હૃદે ત્રીકમસું તાલી—સેવો ૨૧
 કંસ શીશુપાળ પુતનાદીકે, કામે વેર સમર્યા શ્યામ;
 એ વીના નાના ભાવથી, સમરે સર્પાં સરવેનાં કામ;
 કામ થયા તુચ્છ ભાવે જાંરે, શું કેવું સ્નેહે સમરપેછે તહારે;
 ચિત્ત અચળ જેનું કૃષ્ણમાં લાગ્યું, તો સંકટ તેનું સહુ ભાગ્યું—સેવો ૨૨
 અન્ય સાધન શ્રે આપણું, પણ શ્રીહરીને સૂખ;
 સેવામાં આનંદ ઉભયને, માટે ભજનાનંદ તે મુખ્ય;
 મુખ્ય સેવન તે સુખી પ્રભુ કરવા, લોક વેદના ભય નવ ધરવા;
 પુણ તે ચળે શ્રુતિ પ્રમાણ, સેવા તે જેમાં સ્નેહ બંધાણ—સેવો ૨૩
 એકવાર આખા જન્મમાં, જે શ્રીકૃષ્ણ સમરાય;
 તો દરશણ ચમદ્ગતનું, કદા સ્વપ્ને પણ નવ થાય;
 થાએ જે ભાવસહિત કરે ધ્યાન, તો પછી શું કહું ભાગ્યનું માન;
 હરી ઊર નહીં તો તપે શું થાય, જે છે તો કરે કષ્ટ બલાય—સેવો
 આપ્યું ઊરચળ મુકીને, રમા ચરણ સેવા નવ ચૂકે;
 હૃદે રહિત કદા હરી કરે, પદ આશ્રિત નહીં મૂકે;
 મુકે ના અંધી છે ભક્તિ નિવાસ, માટે અવિલંબે સહુ દાસ;
 એ ભક્તિ છે અતીસેં દુર્લભ, પ્રાપ્ત થાયે સર્વે પદ સુલભ—સેવો
 હરિ વ્યાપક લહી સર્વમાં, નવ આણવો કોઈનો દોષ;
 મન ક્રમ વચ્ચે જેમ બને, તેમ કરવો સહુને સંતોષ;
 સંતોષે પ્રાણી પ્રભુ પરસંન, તેથી સુખી પોણે હરી દરશન;
 સધળે દયા એ પુણ પ્રભુકેરી, દેહીને દેખે તે કૃષ્ણનો વેરી—સેવો
 એક પણ પરણામ શ્રીકૃષ્ણને, જન્મ ધરી જેણે કીધો;
 અશ્વમેધ દશ અવબ્રતનાં, કૃષ્ણપર પગ તેણે દીધો;
 દીધો પગ શા માટે કેવાય, યજ્ઞ કરે તોયે જન્મ તો થાય;
 કૃષ્ણ પ્રણામીને નહિ દેહ, મુક્તિ અધિકતા જોઈમાં જોહ—સેવો
 નમન કર્યું નંદલાલને, સ્નેહે મન ક્રમ વચ્ચે જેણે;

ધર્મ સાધન પૂર્ણ સહુ કર્યો, નિશ્ચે જાણજ્ઞે તેણે;
 તેણે કર્યું હરિપદ અનુકૂળ, દુષ્પાપનું ટાળ્યું મૂળ;
 દીનભાવે કર્યું વંદન હરીને, તે જનુની ગર્ભ ન આવે ફરીને—સેવો. ૨૮
 દાસપણમાં સૌભાગ્ય છે, પતિ પુરુષોત્તમ જેને માથે;
 ધણી છતે વીધવાપણું, બ્રહ્મજ્ઞાનીનાં મન સાથે;
 મન સાથે માન્યું હું ન ભૂપ, જગત પુજે જાણી રાણીનું રૂપ;
 પણ પતિસુખ સ્વપ્ને નહિ એને, એણે એ અથડાયે છે સેને—સેવો. ૨૯
 દાસપણે જે આનંદ છે, તે નહીં ભણે જગદીશ;
 જ્ઞાનીનું સુખ એવું જાણજ્ઞે, પાગે આશે છેદાવે શીશ;
 શીશ છેદા પછી મુગટ કહાંધારે, સહુ મૂરખ દેા મનમાં નવિચારે;
 જળને શો જળપાનનો સ્વાદ, જન જુદો રહી પામે આહ્લાદ—સેવો. ૩૦
 જીવ બ્રહ્મ થાયે નહીં, થાયે તો બ્રહ્માનંદ કહાંને;
 ભોક્તાપણું જ્ઞે માનશો, તો જીવ ટળ્યો કહો શાને;
 શાને કહો ભારે નથી બ્રહ્મનામી, ક્યમ બોલો જનક સાયુજ્યતા પામી;
 બોલે તે બીજે કહેવાય, ઈશ્વર જીવ કદા નવ થાય—સેવો. ૩૧
 અહો ભાગ્ય ભાગ્યધન, વ્રજ જન પરમ પવીત્ર;
 પૂરણ બ્રહ્મ સનાતન, પરમાનંદ થયા જેના મીત્ર;
 મીત્ર થઈ સરવે સુખ દીધું, સર્વભાવે કારણ બહુ કીધું;
 શેષ મહેશ વિધી શ્રી અલભ્ય, તે પ્રજા શ્રી ગોપીજન લભ્ય—સેવો. ૩૨
 દેહ પ્રાણ ઈંદ્રી અન્તઃકર્ણ, ધર્મ દાર ગૃહ ધન;
 પુત્ર આત્મ આત્મા સહુ સર્વ, સમરપી જીગજીવન;
 જીગજીવન સર્વાત્મા ભાવે, સેવાકરે સદા સહજ સ્વભાવે;
 તેજ ગમે પ્રભુ જેમ સુખી થાય, આત્મનિવેદન એ કહેવાય—સેવો. ૩૩
 સર્વ વસ્તુ છે શ્રી કૃષ્ણની, જેની છે તેને શે ન સમર્પે;
 આત્માસહિત અરપણ કરી, હરિદાસ થાની શીદ ડરપે;
 ડરપેછે કાળથી રહેછે ઊંચાટે, તે પરનું માન્યું પોતાનું માટે;
 જેથી બંધાંઓ તે વસ્તુ દે મુકી, તારી ન જાણીશ એ રાડ મુકી—સેવો. ૩૪
 રૂપ દ્રવ્ય ગુણ ત્રણ એ; કારણ પ્રીતી થવાનાં કહાવે;
 એ ત્રણ વિકાર રહિત સહજ, સ્નેહ તે શ્રી કૃષ્ણને ભાવે;
 ભાવે એ પ્રેમે વાહાલો વશ થાએ, તેને મુકી ક્ષણ દૂર નવજનએ;
 તે જને માન્યું મત એહ, જેમ તેમ થાયે સુખી પ્રભુ તેહ—સેવો. ૩૫

પ્રેમ આસક્તિ વ્યસન એ, ત્રણે રૂપ સ્નેહનાં લક્ષ્યે;
 તે ઉપર ચોથી તન્મયતા, તે થકી કાંઈએ ન કહીયે;
 કહીએ પ્રેમનું લક્ષણ એહ, જ્યારે મળે તારે તેનો તે સ્નેહ;
 વીળેગ થાય તારે તપે તન, તાંહાંનું તાંહાં વળગ્યું રેહ મન-સેવો ૩૬
 એકવાર પણ આખા દિવસમાં, મળ્યાવના નવ રેહવાએ;
 જો ન મળે તો વિકળ થાય, આસક્તિ એ કેહેવાએ;
 કેહવાયે વ્યસન આવું જારે જાંએ, સામાસામી રૂપ આપી ધાએ;
 તન્મયતા તે મૃત્યુ સમાન, એ ચારે આવે આપે હરિદાન-સેવો ૩૭
 પ્રેમલક્ષણા વળિ દ્રગ રચિ સ્મૃતી, અભિલાષા ઉદ્વેગ ચાર;
 વ્યાધી પ્રલાપ ને ઉત્તમાદ ત્રણે, આસક્તિના પ્રકાર;
 પ્રકાર વ્યસનતણા એ કહિયે, જડતા ને વળી મુરછતા લહિયે;
 તન્મયતાનું લક્ષણ એક, મૃત્યુ સાદ્રશ પણ મર્ણુ ન છેક-સેવો ૩૮
 જાતી જુઓ તો આહીરની, તેમ અળગા અધમ અવતાર;
 વેદાદીક નોતી ભણી, નોતો ઉત્તમ કર્મઅધીકાર;
 અધીકાર પણ એક પ્રેમપ્રતાપ, કર્યા અધીન શ્રીકૃષ્ણ જે આપ;
 ગોપીની પદરજ વંદે ધશ, પ્રેમલક્ષણા તે સહુને શીશ-સેવો ૩૯
 સેવા સંગત હરી ભક્તની, કરે પ્રેમ ભક્તિ ઉત્તમન;
 તે કરે કૃતારથ એકલી, નવ જોધયે કોઈ સાધન;
 જોધયે નવ અવિદ્યા વીત વર્ણ, રૂપ પરાક્રમ પવીત્રાચર્ય;
 કેહેશે જો આંનથી કહોકીએઠામ, તો શુણો પ્રગટ્યતાવું નામ-સેવો ૪૦
 ધ્રુવજીને કહાં વય હતું, કહાં હતું સુદામાને ધન;
 કુબ્જજીને હતું રૂપ કહાં, ઉગ્રસેનને પુરુષાતન;
 પુરુષાતન નોતું ઉગ્રરાય, ગજને કહાં દૂતી બ્રહ્મ વિદ્યાય;
 પાર્ધવીમાં કહાં શુભ આચર્યું, કેવળ ભક્તી પામ્યો ગીરધર્ણુ-સેવો ૪૧
 દ્વાદશગુણ સંયુક્ત છે, દ્વીજ પંડીત સરખો કોય;
 પદ્મનાભ પદવી મુખ છે, તેથી શ્વપચ ભલેરો સોય;
 સ્વપચ ભલો જોને કૃષ્ણઆસક્તી, મન ક્રમવચને કરે હરી ભક્તી;
 ફૂલસહીત એ પામ્યો તેહ, વિપ્ર કરે ન કરી શુચી બેહ-સેવો ૪૨
 શ્રીકૃષ્ણભક્તી અંક છે, ખીજાં સાધન સરવે શુન્ય;
 અંક વીના સહુ અફળ છે, સહશુન્ય શુન્ય દશશુન્ય;
 દશ ગણો ખીંદુ આદે ગણ એક, અંક વીના શું શૂન્ય અનેક;

- ભક્તો કરી તેણે સહુ કાંઈ કીધું, ભક્તી વીના ખીજું કાંઈ ન સીધું—સેવો ૪૩
નૃગભુપે ગૌદાન કર્યા કેટલાં, કંઈ ગણતી ન આવે અપાર;
એક દીવસ અણુ દોષ પડે, કૃત્ત્વાસ થયો અવતાર;
અવતાર અધમ થઈ જગ હાંસી, ગૌદાન પુન્ય ગયું કહું નાશી;
દાન કર્યો તોય પામ્યો દુઃખ, શામાટે હૂતો ભક્તી વિમુખ—સેવો ૪૪
પ્રાચીન ખરહીંસ ભૂપને, જુઓ કીધા યજ્ઞ અપાર;
ઉરવી મખાંકીત સહુ કરી, તોએ કાંઈ ન દીઠો સાર;
સાર ભાલ્યોએ જે જે પશુ પાડા, તે રહા હણવી નારદજી દેખાડા;
ભય દેખી લીધું સુરઝપીશર્ણુ, ભક્તી કરીને પામ્યો હરીચર્ણ—સેવો ૪૫
ભક્તી તારે ચંડાળને, જેમાં કોય ન ભુખ આચર્ણ;
શૂં પછી કહેવું તેહનું, ઉધારે અધમ અનવર્ણ;
વર્ણ સરવ ઉધારે જકત, નીચ ઊંચ જેની આસક્ત;
એક અંગભક્તી ભદ્રાય, અચરજ શું પૂરણ શ્રે થાય—સેવો ૪૬
ભક્તી નૌકા તારે સર્વને, જે કો સરણે આવે શુચી પાપી;
ધન સાધન દાર તુંબિકા, ગૃહે સંભવત તરે કો કદાપી;
તરે કદા બચે કામાદી ગ્રાહાથી, સામૃથ નહીં અણૂં તારવા સાથી;
વિબુધ વિચારી જુઓ નીજ મન, ભક્તી મળીકે સાધન અન્ય—સેવો ૪૭
ભક્તી મણી જ્ઞાન દીપ છે, ટાળે ઉભય ખરા અંધકાર;
મણી અભય દુતી અચળ છે, દીપકને ભય છે અપાર;
અપાર ભય વાયૂથી વામે, તેલ પાત્ર ખાતી વણુ લય પામે:
જ્ઞાનસભય તો અન્ય કુણ માત્ર, નિર્ભય ભક્તી સકળ સુખપાત્ર—સેવો ૪૮
ભક્ત તે ભક્તીસ્વરૂપ છે, માયા ના પીડે લેશ;
સ્ત્રીથકી સ્ત્રી મહોવાય નહીં, મોહ પામે પુરુષવેશ;
પુરુષ જ્ઞાન વૈરાગને થોગ્ય, તહેને પીડે અજ્ઞ રૂપીયો રોગ;
તે કારણ ભૂટ થાએછે તેહ, ભક્તને અચળ હરિસું સ્નેહ—સેવો ૪૯
નિરમે નેત્ર નંદલાલને, શ્રુતીકથા રટે સુખ નામ;
નાસીકા સુંઘે પ્રેમસું, પ્રસાદી તુળશી પુષ્પદાન;
દામ ગૃહણુ કરે કરે હરી સેવા, દોડે ચરણ પ્રભૂ દરશન લેવા;
મને ધ્યાન નટવર છાપી શ્યામ, સર્વાંગે કરે દંડ પ્રણામ—સેવો ૫૦
ભક્તિવીના કેવળ કૃતી કરે, કૃળ પરલોક ન થાય;
મણીધર પ્રવન લક્ષી રહે, જુઓ મચ્છ તીરથજળ ન્યાય;

મીન તીરથ ભીલ મૃગ વનવાસી, અંધગૃહે દંડ, કાસદ જાય કાશી;
 સર્પ દંડવત નટ સીધવેશ, દરશ તપોધમ ભાવ ના લેશ—સેવો ૦ ૫૧
 શ્રીકૃષ્ણ શ્રીગુરુ ભગવદી, એ ત્રણે એક સ્વરૂપ;
 ત્રયધારા જ્યમ સુર સરી, તેમાં ભેદ નહીં તદરૂપ;
 ભેદ નહીં ત્રણ નામ જ માત્ર, જોતાં વીમાસી એક જ ગોત્ર;
 રમેહ વીવેકે સેવો સરે અર્થ, અવસર અમુલ ખુવો શીદ વ્યર્થ—સેવો ૦ ૫૨
 સતસંગ સર્વતો સાર છે, તેનો મૂઠ ન જાણે મર્મ;
 અદીપ દીપ મળે થયો, દીપ સમતા મળી વણુ શર્મ;
 શ્રમ વીના શ્રીનાથ મળાવે, કલ્પનું કામ તે પલકે સરાવે;
 નીચ નિરમળતા ગંગા ગંગ, એ સમોવડી દીસે સતસંગ—સેવો ૦ ૫૩
 લવ હરી સંગની સંગના, સુખની સમતા નહીં કોય;
 સ્વર્ગ તથા અપવર્ગનું, સુખ પણ સમોવડ નવ હોય;
 નવ હોય સમતા મોક્ષાનંદ, તો ક્યાંહાં જનઘચ્છિત સુખ મંદ;
 અણુ અનુભવીને આશ્ચર્ય થાય, પણ અનુસંધેછે નહિં રાય—સેવો ૦ ૫૪
 શ્રી ગંગાજી હરે પાપને, શશી તાપ હરે ગયે શર્ણુ;
 દાળિદ્ર ટાળે સુરેતરૂ, મળી ત્રણ કરે ત્રણ હર્ણુ;
 હરણુ કરે ત્રણ તે તત્કાળ, મળતાંમાં હરીજન દયાળ;
 જ્ઞાને તાપ હરે દરશને દોષ, દૈન્ય ટાળે ઉપજાવી સંતોષ—સેવો ૦ ૫૫
 યોગ યજ્ઞ જપ તપ વ્રતે, બહુ કીધો કાષ્ટા કર્મ;
 જ્ઞાન ધ્યાન અતિ દાનથી, તીરથ આચરતા ધર્મ;
 ધર્માધ્યાયન વેદશાસ્ત્ર પુરાણ, કોટી સાધનથી ન પરમ કલ્યાણ;
 શ્રે નવ થાય ઉપાય અનેક, વીના મહદ પદરજ અભિષેક—સેવો ૦ ૫૬
 હરિજન તે હરીરૂપ છે, તેને મૂરખ નીજસમ જાણે;
 જેમ શશી સાગરમાં હતો, માનો મીન પ્રમાણે;
 મીન પ્રમાણે થયો નહીં સોમ, મકર રહ્યો જળ તે વસ્યો વ્યોમ;
 તેમ વૈષ્ણવ વૈકુંઠે જાશે, અધમ તે હાંના હાં અથડાશે—સેવો ૦ ૫૭
 ચાર વરણુમાં શ્રેષ્ઠ સર્વથી, આહ્વાણુવર્ણુ વીક્ષાત;
 તે સહુના પણ કહાવે શિરોમણી, મ્હોટા મુનિવર સાત;
 તે સાતે કરે ધ્રુવની પરીક્રમા, ધ્રુવ સુત ક્ષત્રી ને તે સુત બ્રહ્મા;
 વિબુધ વિચાર કરો તમો એહ, ભક્ત મોટા કે આહ્વાણુદેહ—સેવો ૦ ૫૮
 બ્રહ્માદીક વ્રજભક્તની, પદરજ વંદે ગુણધામ;

દુર્વાસા રૂપી દીન થૈ, કર્યો અંબરીષને પરણામ;
 કર્યો પ્રણામ જ્યારે અથડાયા, વળી શયરી પદજળ દ્વીજ નહાયા;
 હરીજનથી મ્હોટું નહીં કોય, દુભવે તે દુષ્પ પામે સત ખોય-સેવો ૫૮
 સંત સેવે નારદ થયા, જુઓ દાસીસુત હરિમંન;
 તે સુરરૂપીના સંગથી, સમી વાસના ઊરની અગંન;
 અગન મટી સમજળ્યા મર્મ, શ્રીભાગવત રચ્યું છાંડીને કર્મ;
 કલેશ મટે કરે પ્રભૂજન પ્રીત, દુભવેથી શાંતે સુકરીત-સેવો ૬૦
 યોગી તરે કદા એકલો, હરીજન તારે સહ સંગી;
 સિદ્ધ ઉદાસી રહે સદા, હોય સંત સુંદર રસરંગી;
 રંગે રસીક સેવે ગુણ ગાય, પોતે પીયે સુધા સામાને પાય;
 ભકતસ્નેહી સહુનું સરે કામ, ધ્યાની સાથે કોઇનો નહિ ઠામ-સેવો ૬૧
 સરવ પ્રાણી ઉપર દયા, આણવો નહિ કોઇનો દોષ;
 વશ કરવી ઈંદ્રી સહ, યદ્રીચ્છા લાલ સંતોષ;
 સંતોષ ધરી વદવી સત્યવાણી, ધ્રુવ આશ્રે પ્રભૂ દીનતા આણી;
 દુષ્ટસંગથી રેહેવું દૂર, વસવું સદા હરીજન હજૂર-સેવો ૬૨
 દુષ્ટ સંગ તેને જાણીએ, જે ભૂલાવે ભગવંત;
 સ્નેહ કરાવે શ્રી કૃષ્ણસું, તે તે કહિયે સાચા સંત;
 સંત સાચા તેની સંગત કરિયે, અસમર્પીત અન્ય શ્રેથી ડરિયે;
 હું હરીનો હરી માહારા નાથ, એ નિશ્ચે કરવું મન સાથ-સેવો ૬૩
 અન્યાશ્રય સમરપીત, એ એ મ્હોટા દુસ્તર રોગ;
 સરવ વસ્તુ શ્રીનાથને અરપી, ઉચીટ કરવો ભોગ;
 ભોગ કરવો હરીભકતની સંગે, એક જ શ્રીકૃષ્ણ સેવવા રંગે;
 ધ્રુવ આશ્રે ગુરુદેવનો ધરવો, તો વસપદવત ભવદંધી તરવો-સેવો ૬૪
 ગૂણની ઉપર ગુણ કરે, એ તો રીત જગતમાં પ્રકાશ;
 પણ અવગુણ સામે ગુણ કરે, તે મ્હોટા હરિદાસ;
 દાસ દોષ સહુના સંતાડે, હોય અલ્પ તે અધિક દેખાડે;
 સાગર લંછન વિષ્ણુ શિવ પીઠું, શશીધર પ્રગટ લલાટે લીઠું-સેવો ૬૫
 વિશ્વંભર વશ તેહને, જેનું ચિત્ત સદા પ્રભુપાસ;
 હિત ઇચ્છે સહુ જગતનું, નવ ધરે કોઈની આશ;
 આશ ધરે એક શ્રીગોપાળ, વીતીત કરે હરી સેવામાં કાળ;
 એવા ગુરુનો લખ્યે ઉપદેશ, ધરિયે સાચો વૈષ્ણવનો વેશ-સેવો ૬૬

ધ્યાન મૂળરૂપ શ્રીગુરૂ પૂજન, પુજનનું મૂળ ગુરૂપાએ;
 મંત્ર મૂળ ગુરૂ વાક્ય છે, મૂળ મોક્ષનું ગુરૂ કૃપાએ;
 ગુરૂ કૃપા વાંછીત ફળ થાય, હરી રૂઠે તો ગુરૂ કરે સ્હાય;
 ગુરૂ કોપે કંઈ નહીં ઠેકાણું, અધિક આશ્ચર્યથી કો નવ જાણું.—સેવો ૬૭
 ક્રોધી ગુરૂ તો નૃસિંહજી, કામી હોયે તો કૃષ્ણજીને કહિયે;
 દોલ દાખે તો વામનજી, પણ હરિ સાચા એમ લહિયે;
 લહિયે એ પારખેદાખે જો દુકૃત, તોપણ માનિયે તેથકીગલ;
 જોણે સાંપી આપ્યા જીગદીશ, તેનો ઝણી સદા છે એ શીશ—સેવો ૬૮
 ભોજન વસનની ચિંતા કરી, વૈષ્ણવે ના થાવું ઉદાસ;
 વિશ્વંભર પુરે વિશ્વને, તે કેમ ભૂલે નીજ દાસ;
 દાસ આશ પૂરે સહુ વણ માગે, વણ કહો સાલ્ય કરે અનુરાગે;
 હરી ભજન કાંઈ નવ રહે ખાંમી, નથી અજ્ઞાણ અંતરજામી.—સેવો ૬૯
 અજ્ઞા ગુલમ્હેરી જળ વસે, પંક્ષણી રટે મુખ હરીનામ;
 ખાનપાન માટે નવ કરે, છૂટે મુખથી સુંદર શ્યામ;
 શ્યામે વિચારી કર્યું તેહને સૂખ, ચરણી ચરવા કર્યાં મોરનાં મૂખ;
 પુંછે વદન કર્યું ઊંટની ગ્રીવા, શ્રીહરી યુક્તિ કરી જળ પીવા.—સેવો ૭૦
 અજગરને અનાયાસ હરિ આપે, આહાર આનન મિળાવી;
 શકરખેરને સાકર, સાગર ખેટમાં છે મીળાવી;
 મેળવે ચાતકને જળસ્વાતી, ગિરિશૃંગ વૃક્ષ પોખે કાઈ ભાતી;
 સ્ત્રીસ્તને પય કર્યું પોખવા બાળ, તે તૂંને નહિ ભૂલે ભજ ગોપાળ.—સેવો ૭૧
 ભક્ત મનોરથ સરવ પુરે પ્રભુ, કડીણ, સરળ, ગુરૂ નાહાના;
 પુર્યાં તેહનું તેહનું નામ કહું, તૂં પુંછેશ કહાના કહાના;
 કહાન ગયા કૂંબજપતી થાવા, પારથપત્ની થયા જળ પાવા;
 પુરી પુત્ર થૈ અદીતીની આશ, પાંડવકાર્ય કર્યાં થઈ દાસ.—સેવો ૭૨
 છડીદાર ઉચ્ચેનના થયા, દ્વારપાળ બળી ભૂપ;
 નરસૈયાના બાપનું શ્રાધ સાચું, સેના માટે નાપીકરૂપ;
 રૂપ માહાર દામાજી સાંરૂં, નામાનું છાપરૂં છાંયું ચારૂં,
 વારી વહું ત્રીલોચન ઘેર, મીરાંબાઈનું પીધું ઝેર.—સેવો ૭૩
 ધંધે રૂં પ્રભૂ જગતનું, કેમ કરે કુંડૂ નીજ દાસ;
 જે કરશે હરી તે ભલું તાહરૂં, તૂં ધર દહ વિશ્વાસ;
 વિશ્વાર રાખ કલ્પના મૂક, સેવા સમરણમાં નવ ચૂક;

નહિ મળે ફરી અવસર આવો, હરિ ભજી લો મનસા દેહ દહાવો.—સેવો૦ ૭૪
 દુઃખ થાયે હરી સેવતાં, તે સૂધાસમૂં પરમાણો;
 વિષય ભોગનું મુખ છે, તે વીખ સરખું સહુ ગણો;
 જાણો જેમ ખસ ધસતાં મીઠી, ક્ષણ પછી આગ ઉઠ અંગીઠી:
 એસડ પીતાં કટુક તર્ત લાગે, રોગ ગયા પછી આનંદ જાગે;—સેવો૦ ૭૫
 શ્રી ગીરીવરધર સેવતાં, ભય રાખવો ભૂપતિમાન;
 આળકસમ વાત્સલ્યતા, ધરવો સ્નેહ તે જર સમાન;
 જર સમાન પ્રીતિ પ્રભુ લાગે, તો દુઃખ જનમ જનમનાં ભાગે;
 પ્રેમપીયુષ પીધું તે જાણે, નથી સ્વાદ કોઈ એહ પ્રમાણે;—સેવો૦ ૭૬
 જે પ્રતિકુળ પ્રભુ સેવતાં, તેને તજ્યે ના વળિગીયે વ્યથી;
 જનુની જન પતિ પુત્ર ભ્રાત, ગુરુ છોડ્યા જદપી સંમતી;
 સમરત તાત તજ્યો પ્રહલાદે, ભરત માત મૂકી હરિસ્વાદે:
 પત્ની ઋષીપત્ની, ખીલીપણુ ભ્રાત, ગુરુ ના ગણ્યા બળિએ સાક્ષાત;—સેવો૦ ૭૭
 દેવ પીતૃને મનુષ્ય રણ, લાંલગી માણસને કહેવાય;
 જ્યાં લગી સરવાતમા, એવા શ્રીકૃષ્ણ શરણે ન જાય;
 શરણ ગયે સરવે રણ ધૂટે, ચિત્રગુપ્તનું લેખું તૂટે;
 કાળ કરમનો ભય નહીં તેને, શીશ ધણી સમ્રથ હરિ જહેને—સેવો૦ ૭૮
 કરતું અકરતું અન્યથા કરું, સમ્રથ શ્રી હરિ રાય;
 ના થાવાનો કરે પદારથ, થાનારો મટી જાય;
 મટી ગયું જે વસિષ્ઠે વિચાર્યું, તે સમે વન જે સમે રાજ ધાર્યું;
 બ્રહ્માના મુત એ ત્રીકાળના જ્ઞાની, ઇચ્છાયે વચને તેનું પણ હાની;—સેવો૦ ૭૯
 સહસ્ર ભૂજપતિ રાખશે, તેને હણશે શૂં એ ભુજવાળો;
 તેજ પુરુષ જ્યારે મારશે, ત્યારે કોઈ નથી રાખનારો;
 રખવાળો રીપૂ છે નહિ કોઈ, સધળી વસ્તૂ શ્રીકૃષ્ણથી હોઈ;
 કરતા હરતા એક શ્રી વ્રજરાય, એના કર્યા વીના કોઈ ન થાય.—સેવો૦ ૮૦
 કર્યું થાય શ્રીકૃષ્ણનું, કોથી ઘટે નહીં લેશ;
 તેજ પ્રમાણે સૂખ, લાલાલાલનો સંશે રે'શ;
 રેસ રહે નહીં તે સમે સૂધ, જેવું હોનાર તેવી થાય બૂધ;
 થાનાર તે તો રહેજે પણ થાય, તૂં કરતા નથી શીદ પસ્તાય—સેવો૦ ૮૧
 હરિ જંત્રી તૂં જંત્ર છે, જેમ વાળે વળડે જેમ;
 કાષ્ટપૂતળી નૃત્ય કરે, સુત્રધાર નચાવે તેમ;

તેમ વિધિનીષેધ સહુ હરિ હાથે, તૂં મૂરખ તાણી લે શીદ માથે;
 વિચાર જો જીવનું કર્યું હોય, તો દુખી જગતમાં થાય ન કોય—સેવોં
 જેની રચના જોધને, ઘણો મોહ ઉપજે છે મન;
 તે કરતામાં કમી શી હશે, તૂં જોની વિચારી જન;
 જન થશે પૂર્ણ મનોરથ તારો, ઘાટે શૂં મોહો તૂં જો જડનારો;
 તેને મળે પુરણાનંદ થાશે, લવ વૈભવ તૃષ્ણા તટ જાશે—સેવોં
 કરવા પ્રસન્ન ચાલ કૃષ્ણને તો, અળગૂં અભીમાન નાખ;
 શીઘ્ર દયા કેશવતણી, ઇચ્છે તો દીનતા રાખ;
 રાખ દીનતા એકજ કરીને, કરવા કૃપા મન થાશે હરીને;
 ખોતેર લક્ષ કોટીએ ના સર્થ કામ, દીનતા એક બંધાયા દામ—સેવોં
 શીળાશુદ્ધિ શાળીગ્રામમાં, હરિસ્વરૂપ તે ધાતુ પ્રમાણે;
 મનુષ્ય લહે ગુરૂદેવને, ભક્તિભાવ વૈષ્ણવમાં આણે;
 આણે માહાપ્રસાદ પ્રતી અંન, હરિચરણોદક પ્રીછે જન;
 અન્ય વર્ણાશ્રમ લહે હરીનામ, ઇલાદીકતાં નર્કમાં ઠામ—સેવોં
 નિગમ ચાર ખટ શાસ્ત્ર, અષ્ટાદશ પૂરાણ ચૌદ વિદ્યાય;
 વ્યાકરણ નવ ખત્રીશે લક્ષણ, ભણે ચોસઠે કળાય;
 કળા રાગ છત્રીસે ગાય, વીસદ કીરતી ચક્રવર્તી રાય;
 પણ નથી ભક્તિ જો નંદકુમાર, તો સહુ ધૂળ મળ્યું ધિક્કાર—સેવોં
 એમ કરી સહુ વિદ્યા ભણિયો, મહાપંડિત કહાવ્યો જગત;
 પણ તેનો સાર સમજ્યો નહીં, ન થયો ભગવતનો ભકત;
 ભક્તિ વીના શ્રમ એ પ્રજા સાર, જેમ રાસલ વહે ચંદન ભાર;
 જેમ અહીંમણી દુતી મેળવે આહાર, તેમ તે ઉદર ભરે ધિક્કાર—સેવોં
 સ્પર્શમણીનાં પુરવીજે, રચ્યું ચીંતામણીમય ધામ;
 કટપવૃક્ષની વાડ ગાયો ઘણી ઘેર, કામદુર્ગા જેનું નામ;
 કામદુર્ગા અક્ષેપાત્ર અતૂલ, નવનિધ અષ્ટમાસિધ અનુકૂળ;
 પણ નથી વલ્લભ જો પ્રજનાથ, તો એટલું મળે ધસવા હાથ—સેવોં
 કૃષ્ણ કિરતન નહિ કર્યુંમાં, તે શ્રવણ રાફડા કહિયે;
 નિરખ્યા ના જોણે નેત્ર ભરી, કેકીપીછ ચાંદલા ન લહિયે;
 લહિયે દાદ જીભ્યા હરિ નવ જોલે, કર પદ સેવારહીત શય તોલે;
 વૃક્ષ જીવન સ્વાસ ધમણ સમાન, ગ્રામશૂક્રસમ છે ખાન પાન—સેવોં

ગજ દરપણું જોનાર તું, સહામું દીસે જેવું તુજ પાસે;
 દુષ્ટને દુષ્ટ સાધૂને સાધુ, ભવ આ દૃષ્ટિમાં ભાસે;
 ભાસે તે સહુ નીજમાં છે જાણો, દોષરહિત દુનિયા પરમાણો;
 એવે વીવેકે જો રહેવાય, રાગદ્વેષ નહિ કો થકી થાય—સેવો ૯૦

જીવ સરવ હરિઅંશ છે, ત્હેના વિચિત્ર ભાતી સ્વભાવ;
 સર્વથી હજિમળિ ચાલિયે, એ તો છે સંજોગ નદી નાવ;
 નાવ તરંગ નદી એમ જાણો, કોથી બગાડે એ દિવસનો પ્રાહણો;
 સહુને સદા એક સ્થળ નથી રહેવું, કટુવચન માટે કોઈને નકહેવું.—સેવો ૯૧

કાંઈ પ્રભુ પાસે ન માગીયે, માગે પસ્તાવો થાય;
 બિદાસી આવે નાથને, વ્યાપાર સરીખું જણાય;
 દેખાય એવું માટે રમે જાઓ, સેવો શ્રીકૃષ્ણ ધરી સ્નેહ સાચો;
 વણુ માગેએ આપે સહુ સ્વામી, નથી અબળણ્યા અંતરજામી.—સેવો ૯૨

દાસીના સુતના સહુ પીતા, રાણી સુતનો એક રાંચ;
 ભક્તિઅંશ શ્રી કૃષ્ણ સેવે, ને માઈક સરવને ધાય;
 ધાયે તોયે કર સાહે ન કોય, કામ પડે ત્યારે અંતે રોય;
 આવાગમનમાં સદા અથડાય, કો કાળે હરિવીના ગત્ય ન થાય—સેવો ૯૩

નહાનો પદારથ મોટો દેખાડે, ને પાકને દાખે કાચો;
 ઉગ્ર હોયે તેને અણુ બનાવે, ને જુદો મનાવે સાચો;
 સાચો ભાસે એજ માયાનું રૂપ, એણે કીધા વશ રંકને ભૂપ;
 એને જીત્યાનો છે એક ઉપાય, સાચું શરણ લો શ્રીમજ્જરાય.—સેવો ૯૪

માયા છે ઘંટી ખીલ હરી, ત્હેમાં જીવ ચરાચર અંન;
 જે પડયું તે પીસાય છે, તૂં જોની પ્રગટ લોચન.
 લોચન જો એક વચ્ચે છે તેહ, ખીલ સમીપ રહે છે જેહ;
 જે આણું ત્યાંથી ખસ્યો કણ આઘો, તે તતકાળ દળાવવા લાગો—સેવો ૯૫

પરવારી સહુ કામથી, કોઈ મૃત્યુ ન પામે જન;
 આ કીધું આ કરવું છે, એમ કરતાં આવશે અંત;
 અંત આવ્યો હરી ક્યારે ગાશ, ચેત ચેત નહિ તો પસ્તાસ;
 મર્ણુ નહિ આવે કાનમાં કહિને, જશે ઓચિતું અંધારું થઈને—સેવો ૯૬

ઉત્તર વચન તે માનવું, પૂરવનું નહિ પરમાણુ;
 છેલ્લું રચ્યું શ્રી ભાગવત, સહુ પ્હેલાં રચ્યાં છે પૂરાણ;

પૂરાણ પ્રથકપ્રથક કર્યાં વ્યાસે, તોયે રહેતું ઉર ભરિયું ઉદાસે;
 મર્મ અતાવ્યો નારદમિત્ર, સૂખ થાશે રચો ભકિત ચરિત્ર-સેવો ૯૭
 પુષ્ટીપથ પ્રભૂ શ્રી વલ્લભકુળ, જૈયે તહેને શરણ;
 નામનિવેદન મરિયાદા ધરી, સેવીયે શ્રી ગીરિધરણ;
 શ્રી ગિરધર ગુરૂ વૈષ્ણવ પ્યાર, ધરી ગતી કર માર્ગ અનુસાર;
 મનુષ જનમનો એ છે સાર, જે માને તે પામે પાર-સેવો ૯૮
 મહામંદમતી જીવ કળીના, સર્વ શાસ્ત્ર ક્યાં ખોળે;
 માટે સકળ સિદ્ધાંત સાર, શોધી કીધો છે ટોળે;
 ટોળે કરાવ્યો પ્રભૂ મતી દીધી, નિજ જનજાણીને કરૂણા કીધી;
 ભકિતપોષણ ધર્યું ગ્રંથનું નામ, કથે શણે સરે સર્વનું કામ-સેવો ૯૯
 એકસો ને એક ચંદ્રાવળા, એ ગ્રંથ તણા છે સાર;
 પ્રતિપદ શુભ સિદ્ધાંત ભર્યું છે, વાંચીને કરજો વિચાર;
 વીચારતાં વલ્લભ હરિ થાશે, સરવે કલેશ સમૂળા જાશે;
 આચરણકરતાં આનંદની હેલી, ભકિત શ્રીકૃષ્ણની કરજો બહેલી-સેવો ૧૦૦
 મહાનદી શ્રી નર્મદા, તપ ચંદીપુરી ધામ;
 માતી નાગર સાઠોદરો, ભટ દયાશંકર નામ;
 નામ વલ્લભી વૈષ્ણવદાસ, ગુરૂ પ્રતાપે ગ્રંથ કર્યો પ્રકાશ;
 શીખે સાંભળે જે જન ગાય, તેને મન વાંછીત ફળ થાય-સેવો ૧૦૧
 (૨)

૩કિમણિ વિવાહ.

મીઠું ૧ હું.

પ્રથમ શ્રી ગુરૂપદ પરણમું પ્રીતે, શ્રીકૃષ્ણરૂપ હૃદે ધરું રે;
 શ્રી ૩કિમણીજીનો વિવાહ સંક્ષેપે, પદબંધ પ્રેમ ધરી કરું રે. ૧
 શ્રી ભાગવતદશમસ્કંધ મધ્યે, ત્રેપનમાં અખ્યા વિષેરે;
 શુકજી કહે સુણો રાય ૩કિમણીજીનું, હરણ કયું દારિકાંધીશેરે. ૨
 વૈદ્રલ દેશ વિક્ષાતરે રાજજી, કુંદનપુર ત્યાં કોડામાણૂરે;
 રાજ રૂઢી બીમકરાય ભૂપતજી, ભાગ્ય શું વર્ણવું તે તાણૂરે. ૩
 પુત્ર પાંચ તેમાં જ્યેષ્ઠ રૂકમૈયો, પુત્રી છે એક શ્રી રૂકિમણીરે;
 પ્રગટ્યા છે શ્રી મહાલક્ષ્મીજી પોતે, ગુણ શા શકું હું તેના ભણીરે. ૪

કન્યાકાળ કુંવરીજીને આવ્યો, માતપિતા બંધુ ધારિયુંરે;
 રૂપ ગુણે સમોવડ સહ રીતે, શ્રી કૃષ્ણવર એ વિચારિયુંરે. ૫
 કુટુંબ સહોદર સહુકો ભાવ્યું, એક રૂકમૈયાને ન ગમ્યુંરે;
 અરે ગોવાળ કેમ વરે મારી ભગની, કન્યા દીધી ત્યાં કરું ન હુંરે. ૬
 દમઘોષનો સુત શીશુપાળ રાજા, કુળવંત છે જગ નામનારે;
 તેની સંગે મારી યેન પરણાવું, સમરથ કો સમે કામનારે. ૭
 એમ કહીને તતકાળ ઊઠ્યો, વેગે કહાવ્યું શીશુપાળનેરે;
 લગન ઉપર જન લાઇ વેહેલા આવે, લાવે સંગે બહુ ભૂપાળનેરે. ૮
 સુણી એમ સનમના થઇ સહુ ઉઠ્યા, ઉઘમ માંડ્યો વેહેવાતણારે;
 સુણી રૂકિમણિજીને તો ઝેર લાગ્યું, ઉર પરિતાપ થયો ધણારે. ૯
 જે જે દેશથી જે દ્વિજ આવે, સહુને પુછીને નિશ્ચે કર્યુંરે;
 સરવે કહ્યું નહીં કો કૃષ્ણ તોલે, સાંભળીને ચિત ત્યાં ઠયુંરે. ૧૦
 નારદે પણ કહ્યું સહુ ગુણ પૂરણ, એક શ્રી કૃષ્ણ નિશ્ચે કરીરે;
 એમ સુણીને દેહ આત્મા પોતાનો, મનથડી અરધો શ્રીહરીરે. ૧૧
 અંજ ના ભાવે ને નિદ્રા નાવે, કેહેવાય નહિ દુઃખ કોઇનેરે;
 નાથ સંભારે ને નિશ્વાસ મુકે, રાત દિવસ કહાડે રોઇનેરે. ૧૨
 એવામાં જાત લાઇ શીશુપાળ આવ્યો, સાથે છે રાજા બિજા બહુરે;
 કાશીરાજ દંતવક્ર જરાસંધ, શાલ્ય સહિત સેન્યા સહુરે. ૧૩
 સામા જઇને ભુપે સનમાન કરીને, લાવિ ઉતાર્યા છે બાગમાંરે;
 આવ્યો છે પણ કોડે પણ જશે માથે બોડે, ધિક્કાર ધટ એના ભાગમાંરે. ૧૪
 દુષ્ટ આવ્યો સુણીને કુંવરીજીને, તાલાવેલી લાગી તનમાંરે;
 કયમ કરું કોહોની સંગે હું કહાવું, ધારે વિચારે છે મનમાંરે. ૧૫
 એવામાં એક આશ્રિત દ્વિજ ધરતો, આવ્યો દેખી ધાર્યું ચિત્તમાંરે;
 સાન કરી તેડ્યો સક્રમારી, આવો ગુરૂ એકાંતમાંરે. ૧૬
 તેડી બેસાડીને કર્યો મનસૂબો, પત્ર લખીને એક આપીયુંરે;
 દ્વારામતીપતીને જઇ આપો, કેહેજો દુઃખ જેહેવું વ્યાપીયુંરે. ૧૭
 ત્રણ દિવસમાં છે લગન તે કેહેજો, વેહેલા વળજે પેખું પંથનેરે;
 અંખીકા પૂજી પાછી વળું સાંથી, મુજને હરે કેહેજો કંથનેરે. ૧૮
 શિખવી સંદેશો ને વિપ્ર વળાવ્યો, વાડવ ચાલ્યો વેગેકરીરે;
 વાત છે ગમતી તે એક દિવસમાં, દ્વારિકાં દેખાડી શ્રી હરીરે. ૧૯
 નિરખંતો નમ્ર શોભા દ્વિજ ચાલ્યો, જોતાં પ્રસન્ન ધણું થયોરે;

- પૂછંતો પૂછંતો હરિ મેહેલે આવ્યો, દારે આવીને ઉભો રહ્યો. ૨૦
- પ્રભુજીને કહાવ્યું પ્રતિહાર સાથે, કહો કાંઈ પ્રાદાણ આવિયારે; ૨૧
- આજ્ઞાજ્ઞે હોય તો મેહેલ મધે આવે, પત્ર કાંઈએકનું છે લાવિયારે. ૨૧
- દારપાળે સંભળાવ્યું શ્રી પ્રભુજીને, પત્રની વાત ત્યાં સાંભળીરે; ૨૨
- નાથ કેહે લાવો તે દિજ રખે ખાળો, અંતરજનમી પામ્યા રળીરે. ૨૨
- સાંભળી વચનને સેવક દ્રોહ્યા, ભટજીને ભુવનમાં લાવીયારે; ૨૩
- દેખી પ્રભુ સિંહાસનથકી ઉઠ્યા, દિજવર ત્યાં પધરાવીયારે. ૨૩
- અર્ધપાદ સહિત પુજા કરી વિધિયે, વંદન કીધું વિશ્વંભરેરે; ૨૪
- ભોજન કરાવીને તંબોળ આપ્યું, પોરાડયા ચારુ સજ્જનપરેરે. ૨૪
- પાસે યેઠા એક શ્રીહરી પોતે, અવર નહિ કો તેણે સમેરે; ૨૫
- હસ્ત જોડી શ્રીહરિ એમ યોડ્યા, ધન ભાએગ પધાર્યા તમેરે. ૨૫
- તમ સરિખા મુનિવર માહા દુરલભ, સંતોષી સંત નપોનીધીરે; ૨૬
- એમ વિનય વીવેક મધુર વચનેથી, આગતા સ્વાગતા બહુ કીધીરે. ૨૬
- કહો ઋષી કારણ પધાર્યાનું, હોવાં કાણ દેશથકી આવિયારે; ૨૭
- વૈદ્રભદ્રેશ વીશે અમો વસીએ, પત્ર આપ્યો એક લાવિયારે. ૨૭
- તે આદર સહિત લીધું પત્ર પ્રભુજીએ, ખારીનું છે ઉર ચાંપિયુંરે; ૨૮
- જોતાં અશ્રુનાં બીંદુ માંહે દીઠાં, વિરહમુદ્રા જાણે છાંપિયુંરે. ૨૮
- પ્રીત પ્રીયાની દેખી નેત્ર ભરીયાં, ગદગદ કંઠ થયા ધણુંરે; ૨૯
- પત્ર આપ્યું પાછું ભટજીના કરમાં, વાંચો તમોને અમો સુણુંરે. ૨૯
- વાંચે છે વિપ્ર શામ ધરે શ્રવણે, પ્રથમ લખ્યું એમ પ્રેમદારે; ૩૦
- સ્વસ્તિશ્રી દ્વારીકાનગ્રીના નાયક, રાજરાજેશ્વર છો સદારે. ૩૦
- ત્રીભોવનનાથ અનાથના બંધુ, સમ્રથ ચતુર ચિંતામણીરે; ૩૧
- કુંદનપુરથકી લખીતંગ તમ પદ, પંકજકિકરી રૂક્મિણીરે. ૩૧
- પ્રાણપતી અભીવંદન તેનાં, અગણિત સેવામાં લાવજોરે; ૩૨
- જત અત્ર રાખીછું તેમ રહીછું, કુશળ સહિત વેહેલા આવજોરે. ૩૨
- અપરંચ એજ લખ્યા કારણ છે, સહુ ગુણનીધીમાં સુણ્યા હરીરે; ૩૩
- તે થકી ચિત મહારં તમમાં લોભાણું, મનથકી હું તમને વરીરે. ૩૩
- આપ કેહેશો કુળવંત કન્યાને, ના ઘટે કેહેવું સામું કંથને રે; ૩૪
- તે પણ સલ લોકીકની રીતે, પણ ના હોય તમ પંથને રે, ૩૪
- હું તો તમારી સદા છું વીચારો, તે માટે મન તમમાં ઠરે રે; ૩૪
- પણ કીરતી સુણી વિશ્વમાં વનીતા, કાણ એવી જે તમને ના વરે રે. ૩૫

માટે સો વાતની એકજ કહું છું, આહાવે સમે રખે ચૂકતા રે;
ત્રણ દિવસમાં છે લગ્ન પારવતીજી, પુણું લાંથી રખે મૂકતા રે. ૩૬
તેડયો રૂકમૈયાનો શિશુપાળ આવ્યો, બિજાં સહુને તમો લાવતા રે;
એ છે સિહનો ભાગ શીયાળ ના પામે, જોજો આળસ ઉર લાવતારે. ૩૭
આળસ કરશે જો જીવન માહારા, તો માહારા પ્રાણ નિશ્ચે જશે રે;
જન્મો જનમ તમને નહિ ભૂલૂં, જ્યારે મળશે સુખ લાંહાં થશે રે. ૩૮

વલણ.

સુખ થશે પ્રીતમજીરે, જ્યાર એહેશે હાથ;
દાસી ભણી દયા કરજો, પ્રભુ દીનાનાથ. ૧
તમો સમોવડ હું નથીરે, માહારા અંતરજામી;
જેવી તેવી પણ શરણુ, આવી હું સ્વામી. ૨

મીઠું ૨ જી.

વળતા શુકજી પછી એમ બોલીઆ, સાંભળ ભુપતીરે;
એહેવું સાંભળી પ્યારીનું પત્ર, વીકળ થયા પતીરે. ૧
પ્રભુ કહે શું કહીએ રે ભૂદેવ, અમારી પણ એ ગતીરે;
એ રાજકુમારી માટે, નિદ્રા નથી આવતીરે. ૨
અમો પણ પત્ર વાટ જોતા હતા, વિલંબ નથી કસીરે;
એહેવું કહીને ઉઠયા તતખેવ, ચિંતા મન વસીરે. ૩
કહું સારથીને રથ લાવ, માહરો શીઘ્રે સજ કરીરે;
કેહેતામાં લાવ્યો તતકાળ, આરૂઠ થયા હરીરે. ૪
માંહે બ્રાહ્મણને પણ બેસાડ્યો, ચતુર શિરોમણીરે;
તમોપાખે ત્રિયાને કાણ, કેહેશે જઈ વધામણીરે. ૫
એવું કહી રથ લાંચિ બેડાવિયો, વાયુવેગે કરીરે;
ચોડીવારમાં પોહોતો તાંહે, જાંહાં છે કુંદનપૂરીરે. ૬
નગ્ર દીઠું ને બ્રાહ્મણ મોકલ્યો, જઈકેહો વધામણીરે;
હાવાં લાંહાં પણ થાય શુકન, શ્રીઅંગે રૂકિમણીરે. ૭
વામ ઊરને બાહુ પ્રરકી આંખડી, જોધને વિચારતાંરે;
એહેવામાં દીઠો આવતો વિપ્ર, વિમાસણુ ધારતારે. ૮
બોલ્યો ગોરજી બાધજી વધામણીછે, પ્રભુ આવિયારે;
એહેવું સાંભળી હરખ ના માય, બોલ્યાં પ્રાણ લાવિયારે. ૯

- મુનિ કેહે પુર સમીપ પધારયા, પછી મુને મોકલ્યોરે;
કાહવ્યુંછે હાવાં રેહેજે પ્રસન્ન, દિવસ આવ્યો ભલોરે. ૧૦
- પછે બહુ ધન વિપ્રને આપીર્જી, તે પણ કહું કથીરે;
પધરાવ્યા છે પ્રાણજીવન, તેસમ તો કશું નથીરે. ૧૧
- પછે પ્રેમસું કીધો પ્રણામ, શ્રી જગદંબા રૂકમણીરે;
દીધું આશિષ પ્રસન્ન થઈ ઝૂપી, ચાલ્યા મંદિરભણીરે. ૧૨
- હાવાં દ્વારિકામાં કેમ નિપન્યું, તે પણ કહું કથીરે;
બળદેવજી કહે પ્રભુ ક્યાંહાં, પધાર્યા દીસતા નથીરે. ૧૩
- પછે બખર થઈ જે પોતે તો, પધાર્યા કુંદનપુરીરે;
સુણી હળધર થયા તૈયાર, સેન્યા સહુ સજ કરીરે. ૧૪
- જાણ્યું બંધવ એકલો કુંભકે, પુઠે પોતે પળ્યારે;
બહુ શીઘ્રતાએ બળભદ્ર, પ્રભુને આવી મળ્યારે. ૧૫
- પછે બખર પધાર્યાની ભીમક, રાજાએ સાંભળીરે;
સામા આવી કર્યું સનમાન, પ્રીતેથી હળીમળીરે. ૧૬
- પછે પધરાવ્યા પુર માંહે, ઉતાર્યા તે સ્થળેરે;
જાંહાં ધાર્યો હતો જાનીવાસો, થયું તે ઈચ્છાબળેરે. ૧૭
- કીધું પુજન બહુ વીધી કૃષ્ણનું, રામનું પણ કર્યુરે;
ધણાં આપ્યાં આલુષણે વસ્ત્ર, રાજાનું મન ઠર્યુરે. ૧૮
- કીધી આગતાસ્વાગતા બહુ વીધી, ને રાયજી વળ્યારે;
સમાચાર જાણી પુરલોક, સહુ જોવા મળ્યારે. ૧૯
- જોઈ સ્વરૂપ સુધડતા શ્રીકૃષ્ણની, મોહ પામ્યું સહુરે;
આતો વર છે શ્રીરૂકમણી જોડ, જોડું શોભે બહુરે. ૨૦
- અમારા કાંઈ સુકૃત હોય તે, આવિને આહાં પ્રજોરે;
તેથકી પણ આ વર રૂકમણીને, નિશ્ચે મજોરે. ૨૧
- હાવાં નગરીમાં ઘેર ઘેર તોરણ, કદળી સ્તંભ છેરે;
પુર શોભા કહિ નવ જાય, વેવા આરંભ છેરે. ૨૨
- હાવાં કન્યાને પિઠિ ચોળાય છે, મંગળ ગવાય છેરે;
પેલે શિશુપાળે ચોળી છે રાખ, પીઠી કેહેવાય છેરે. ૨૩
- હાવા અંગિકા પુજવા કન્યા ચાલ્યાં, ત્યાં શોભા બણીરે;
મધ્ય ચરણ ચાલે છે આપ, વીટી વળી સ્ત્રી ધણીરે. ૨૪
- દેશ દેશના ભુપ આવ્યા તે સરવે, સાથે સજ થયારે;

ઉઘાડાં ધર્યાં છે ખડ્ગ, શસ્ત્ર પાંખી રહ્યારે.	૨૫
કન્યા પારવતીજી પુન્યાં, ગોરાણી પુન્યવિયારે;	
કર્યું ધુપદિપ નૈવેદ્ય, તંબોળ ધરાવિયારે.	૨૬
પુષ્પમાળા ધરિ કરિ આરતીને, પાચે લાગિયારે;	
મુજને મળજે શ્રીકૃષ્ણ ભરથાર, એ ફળ માંગિયારે.	૨૭
ચુર પતીને મુખદ્વારે યોલિને, ઉમયાયે એમ કહ્યુંરે;	
તુને ઇચ્છાવર મળશે તે, કારણ જાણે સિદ્ધ થયુંરે.	૨૮
સુણી એવું વળ્યાં સુકુમારી, સખીકર કરગ્રહીરે;	
તે સમે નથી શોભાતો પાર, તે કેમ શકું કહીરે.	૨૯
લાંખી વાસુકી સરખી છે વેણુ, સચિકણુ સામળીરે;	
અર્ધચંદ્રકારે છે કપોળ, નાસા જાણે શુક વળીરે.	૩૦
કોટી શશી ને સુરજ ઝાંખા પડ્યા, મુખ એનું નિરખતારે;	
દંત પંગત કુંદ કળી પુષ્પ, વરખે છે હરખતારે.	૩૧
મોહોટી અણિઆળી ચંચળ આંખડી, ત્રાજકું શોભીએરે;	
રદેકર કટી સીંહ સમાન, હરીમન લોભીએરે.	૩૨
ચાલે મંદગતી ગજ સરખડી, નૂતન વસ્ત્ર છેરે;	
શોભે નખશિખ આબ્રણુ, અલદુષ્ટ ઉર સહસ્ર છેરે.	૩૩
હાવાં પ્રાણુપતી દીઠા સનમુખ, નીરખવા કારણેરે;	
વામ હસ્તે જિંચા કીધા કેશ તે, લટકાને વારણેરે.	૩૪
એવી શોભા જોઈને મુરચિત, થયા સહુ જન ભૂપતીરે;	
પ્રભુ જોતાં સહુ સ્ત્રીજનની, પણ થઈ એ ગતીરે.	૩૫
પછી તે સમે તારણી નેત્રવડે, નાથ તેડીઆરે;	
પ્રભુજી કેહે સમો છે હાંક, કેહેતાં અથ્થ ખેડીયા રે.	૩૬
નીજ રથ દંડગ્રહી ઉભાં રૂકમણી, રથ ત્યાંહાં આણ્યો સહીરે;	
પ્રભુએ પોતાના રથ માંહે, ખેચી લીધાં કરગ્રહી રે.	૩૭
પાસે બેસાડીને રથ હાંક્યો, આનંદ અતિ થયો રે;	
જે જે શબ્દ કરે સુરીજન, રૂકમણીકર હરી ગ્રહો રે.	૩૮

વલણુ.

હરી ગ્રહોં કર જાણીનેરે, હરખ્યાં સરવ સ્વજન રે;
પેલા રાજઓની મુરછા વળી, થઈ ગયાં શ્યામ વંદન રે. ૧

અરે આ શું થયું, કૃષ્ણે કર્યું કન્યા હરણુ રે;
શું મોહોડું કાઠને દેખાડીશું, આ થકી સારું મરણુ રે. ૨

મીઠું ૩ બું.

વળતા શુક્ર તે વાણી એમ ઉચર્યા, સાંભળ પરિક્ષિત રાય;
હાવાં ત્યાર પછી કયમ નીપજ્યું, તુજને કહું તે કથાય;
જે જે બોલો શ્રી રૂકમણીનાથની.

વર કન્યા તો આગળ પધારીયાં, પુઠળ સેન્યા બળરામ;
પાછળ શત્રુનું દળ દીઠું આવતું, ઉભા રહ્યા તેણે ઠામ-જેજે ૨
માનભંગ થયારે સરવે ભૂપતી, તેણે ધારી એ બુદ્ધ;
પાછાં વળતાં તો નાક જાય છે, કન્યા લો કરી બુદ્ધ-જેજે ૩
આવ્યા બાણનો મેહ વરસાવતા, રીસે બળતા સહુ થાય;
જદવ સેન્યા ઢાંકી લીધી શરવડે, દાંત પીસતા જાય-જેજે ૪
વળતા જદવ બુદ્ધને વીર્યા, વીંધ્યાં સહુનાં શરીર;
સેન્યા મારી સુવાડીરે સાથરે, નાહા વીર મુકી ધીર-જેજે ૫
રૂકમણી બોલ્યો શિશુપાળસું, સાંભળ માહારૂં પણ એક;
જે હું રૂકમણી પાપે પાછો ફરું, પુરમાં પેસું નહિ છેક-જેજે ૬
ખીજે મારગે કૃષ્ણ પુરે પળ્યો, બકતો બકતો બહુ જોર;
ઉભો રેહ ઉભો રેહ ક્યાંહ જાય છે, માહારી ભગતીના ચોર-જેજે ૭
એવું કહી ત્રણ બાણ ત્યાંહ મુકીયાં, છખીલે છેઘાં તતકાળ;
દેખી પાંચ ફેક્યાં ખીજાં પાપીયે, તે પણ ભાગ્યાં શ્રીગોપાળ-જેજે ૮
પછે શ્રીકૃષ્ણે ત્રણ શર છોડીયાં, છેઘૂં સારથીનું શીશ;
રથ ભાંગ્યો ધનુષ ત્રોડી નાખિયું, એહેવું કીધું શ્રી જગદીશ-જેજે ૯
ખીજું કાંડડ ગ્રહ્યું તે પણ કાપિયું, ત્રીજાંની પણ એ ગત્ય;
વળતો ખડગ ચરમ લઈ દ્રોડિઓ, રીસે દાંધ્યો છે અત્ય-જેજે ૧૦
પ્રભુએ પણ વિદાધર ખડ્ગ કાહાડીયું, સામા ધસ્યા કરી ક્રોધ;
જેહેવે મસ્તક છેદે છે શ્રીહરી, કીધો રૂકમણીએ રોધ-જેજે ૧૧
એ ના ઘટે નાથ ચતુરશિરોમણિ, અપજશ જગતમાં થાય;
જેવો તેવો પણ ભાધ એ માહારો, સાળો તમારો કહેવાય-જેજે ૧૨
પ્રભુએ ધાર્યું જે રાણી રૂસે નહી, ધાર્યું માંડ પણ થાય;
માર્યાં સરીખો કહેવાય રહે જીવતો, એહેવો રચવો ઉપાય-જેજે ૧૩
ડાઢી મુજ મુંડીને પટા પાડીયા, સન્ને કરીને શ્રીનાથ;

રથની સાંગી પુઠળ લટકાવી, વસ્ત્રે બાંધ્યા બેહુ હાથ-જેજે ૧૪
 એહેવે બળભદ્ર પુઠળથી આવીયા, જીતીને સહુ રાય;
 દીઠા રૂકમૈયાને રથે બાંધીઓ, ધણું લજવાતો જાય-જેજે ૧૫
 હાં હાં આ શું કર્યું ભાઈ ના ઘટે, આશો કીધો કદૂપ;
 એહેને મરણથકી અધિકું થયું, એ છે અહંકારી ભૂપ-જેજે ૧૬
 રૂકમણીજીને રૂકું મનાવવા, કીધો વચન વિવેક;
 છોડી મુક્યો રૂકમૈયાને હળધરે, બંધે બંધવ હસે એક-જેજે ૧૭
 પછે રૂકમૈયો પુરમાં પેટો નહી, વાસ્તું ભુજ કછ શેહેર;
 પણ લીધાનું ફળ એ પટા પડ્યા, જવાયું નહી ઘેર-જેજે ૧૮
 હાવાં શિશુપાળની શી શોભા થઈ, થોડી સરખી હું કેહેશ;
 ઠાલો ચાલ્યો તે નાક છેદાઈ ગયું, અંગે પીડી મુખે મેશ-જેજે ૧૯
 નગારાં ને નીશાન સંતાડ્યાં, મુખે પડી ગયા શોષ;
 સહુકો સમસાનીઆ સરખા સનમન્યા, જાણે મુખો દમધોષ-જેજે ૨૦
 જરાસંધે ત્યાંહાં આસનાવાસના કરી, હું પણ હાર્યો સતરવાર;
 તોહે મેં કાંઈ દુખરે નોતું ધર્યું, એહેવો ધારવો વિચાર-જેજે ૨૧
 અરે હાવાં દ્વારામતી પ્રભુ પોહોંઆ, સેન્યા સહિત બળરામ;
 સામા ઉગ્રસેન આવ્યા શોભા ભર્યા, પધરાવ્યા નિજધામ-જેજે ૨૨
 જ્ઞેશી તેડાવ્યા શ્રી વસુદેવજી, લગ્ન લીધું શુભ સાર;
 લખી સ્વજન સરવને કંકાતરી, તેડાવ્યાં તેણીવાર-જેજે ૨૩
 મોહોટો મંડપ રચ્યોરે શોહામણો, વાળાં વાળે અપાર;
 મંગળ ગાન કરે સરવે માનની, થઈ રહ્યો થેષકાર-જેજે ૨૪
 વરકન્યાને પીડી ચોળાય છે, ગોત્રજ દેવ્યા પૂજય;
 વૃદ્ધ શ્રાદ્ધ કીધું છે વસુદેવજી, દેવકી હરખ ન માય-જેજે ૨૫
 વરવધૂને મંડપમાં પધરાવ્યાં, વિગ્ર કરે વેદ ગાન;
 કોઈએક કન્યાનાં માત પિતા થયાં, તેણે દીધું કન્યાદાન-જેજે ૨૬
 હસ્તમેલાપ થયો ને મંગળ ફેરા ફર્યાં, કીધા સર્વ પ્રકાર;
 લાડકોડ રીતેભાતે શ્રી હરી આરોગ્યા છે કંસાર-જેજે ૨૭
 સહુને કંસાર ભોજન કરાવ્યાં, સતોખ્યા સહુ જન;
 એહેન ભાણેજ પુજ્યને પોંખ્યાં, હરખ્યું સહુકોનું મન-જેજે ૨૮
 કુળની રીતે છોડ્યા પછી દોરડા, આનંદ વરત્યો અપાર;
 રાણી રૂકમણી પરણ્યાં શ્રીકૃષ્ણજીને, થઈ રહ્યો જ્ઞેષકાર-જેજે ૨૯

કવિજનને કૃપા કરી શ્રી હરી, કીધાં દુખ સહુ ભંગ;
 અંગ સહિત આપી પ્રેમલક્ષણા, ભક્તિ નીત સતસંગ-જેજે ૩૦
 ગુર્જરદેશમાં શ્રી નર્મદાજી તટ, ચંદીપુર ચાણ્યામ;
 ત્યાંહાં શ્રી શેષશર્ધ પ્રભુ વસે, ત્યાંહાં કવિનો વિશ્રામ-જેજે ૩૧
 જ્ઞાતિ વિપ્ર નાગરે સાદોદરો, ભટ દયાશંકર નામ;
 વૈષ્ણવ વલ્લભી શ્રી ગુરૂ પ્રતાપથી, ગાયા ગુણ ધનશ્યામ-જેજે ૩૨
 ત્રણ મીઠી શ્રીકમ્પીણીહરણ કથું, એક સો પંદર પદ સાર;
 શ્રી ભાગવત અનુસારે સંક્ષેપે કહું, જે મહિમા હેનો અપાર-જેજે ૩૩
 જે કો ગાએ શિખે ને સાંભળે, પુરે મન વાંછિત કામ;
 પ્રેમે પાઠ કરતાં મળે શ્રીહરી, એમ કહે દયારામ-જેજે ૩૪

વલણ.

દયાશંકર કહે કથારે, સુંદર સાર ચરીત;
 અવલુથી સુખ હોય સહુને, પતિત થાય પવિત્ર.
 કરતા હરતા શ્રી મહા પ્રભુરે, હું તો કેહેવઉં માન;
 સુણુજેભણુજે ભાવ ધરીને, થાશે સહુ સુખ પાત્ર.

સત્યભામા વિવાહ.

ચોપાઈ.

પ્રથમે પ્રણમું શ્રીગુરૂના પાય, સમરૂં શ્રી ગોવરધનરાય;
 કૃપા કરો જાણી મુજ દાસ, પુજ રૂઢિયામાં પૂરો વાસ. ૧
 શુભ મતિ દ્યો જન ગુણ ગાય, શ્રી સત્યભામાનો વિવાય;
 શ્રીમદ્ભાગવત લયું રે આનંદ, જેમાં રસનિધી દશમસ્કંધ. ૨
 તેનો છાપનમો અધ્યાય, શ્રીમાંતક મણીનો મહિમાય;
 તેમાં હરિ સતભામા લગ્ન, સુણતાં થાય સહુનું મન મગ્ન. ૩
 શુકજી કહે સાંભળ રાજન, તે તુજને કહૂં થઈ પરસન;
 સોળ સહસ્ર અષ્ટ પરણ્યા નાથ, કયહું પો'ળા નથી કીધા હાથ. ૪
 કયહુંછળ બળ કહિ ચોરી કરી, રીતસહીત હાં પરણ્યા શ્રી હરી;
 એ વિવાહમાં એક બીજે થશે, તે જાણવંતી પરણી લાવશે. ૫
 શ્રી દ્વારામતી નગ્નમોઝાર, ઉગ્રસેન શુભ મતિ નૃપ સાર;
 વસે જાદવ ત્યાં છાપન કોડ, તહિ જુગમાં કો તેની જોડ. ૬

- નદવ એક સત્રાજીત નામ, કન્યા સતભામા તેને ધામ;
પ્રભાકર તેહનો ઇષ્ટદેવ, કરે સત્રાજીત તેની સેવ. ૭
- પ્રસન્ન થયો કરી કરુણા ધણી, સુરજે આપ્યો શ્રીમાંતક મણી;
દિવ્યમાન તેજસ્વી અપાર, કનક ઝરે નીત ચોવીસ ભાર. ૮
- નીતપ્રત્યે પૂજન તેનું કરે, ખહાર જાય તો કંઠે ધરે;
એક દિવસે કંઠે ધરી મણી, સત્રાજીત આવ્યો સભા ભણી. ૯
- દૂર થઈ દેખી સહુ જન, થયા ચક્રિત પોતાને મન;
કાંતિ જોઈ ધણો કરિયો વિચાર, સૂર્ય આવે છે સભામોઝાર. ૧૦
- કૃષ્ણ કેહે દિનકર નવ હોય, હશે સત્રાજિત નદવ સોય;
જાણુ કર્યું રાજને સહુ, આવે છે રવી તેજસ્વી બહુ. ૧૧
- એવું કહેતામાં આવ્યા ત્યાંહ, રાજ્યસભા રાજે છે જહાંહ;
આસન આપ્યું આદર કરી, ક્ષણ એક પછી બોલ્યા શ્રીહરી. ૧૨
- સુણો સત્રાજિત માહારી વાત, જેથી જશ વાઘે વિક્ષાત;
સૂર્યભક્તિ તમે કરી ધણી, મોટું ભાગ્ય પામ્યા આ મણી. ૧૩
- હવે એ ભેટ ભૂપને ધરો, કહ્યું હમારું જો તમે કરો;
મણી શોભે એ રાજદ્વાર, આપણને સેવાને અધીકાર. ૧૪
- એવું વચન બોલ્યા જીગદીશ, સુણી સત્રાજિતને ચડી રીશ;
ગર્વે ભર્યું કહ્યું એક વચન, સુણતાં સભાસહિત રાજન, ૧૫
- મણી માગ્યો શું લજ્જા પરહરી, સુરજ સેવ્યા છે મેં શ્રમ કરી;
એવું કહિ આવ્યો નીજ ધામ, મણી પધરાવ્યો પૂજને ઠામ. ૧૬

વલણ.

- પૂજા ઠામ પધરાવિયો, મણી શ્રીમાંતક જેનું નામરે;
પછી આગળ કથા કયમ થઈ, તે કહે જન દયારામરે. ૧૭

ઢાળ.

- શુકદેવ વાણી ઓચર્યા, સાંભળ પરીક્ષત રાય.
એ જાંબુવંતી શી રીતે પરણ્યા, તેનો કહું મહિમાય; ૧
- બ્રાત સત્રાજીતનો, તેનું પ્રસન્ન એવું નામ.
વંત ગયો મણી ધરી કંઠે, તુરી મૃગયા રમવા કામ; ૨

રાગ ધોળ.

- રમતાંસિંહ મળ્યો એક વાટેરે, અશ્વ સહિત હણ્યો મણી માટેરે;
મણી સિંહ લઈ લાથી ચાલ્યોરે, તેને જાંબુવાને આવી ઝાલ્યોરે. ૧

રીંછરાજે હુણ્યો સિંહ ઠામેરે, મણી લેઈ ગયો નીજ ધામેરે;
 કન્યા નંખુવતી હતી ધરમારે, આપ્યો રમવા મણી તેના કરમારે. ૨
 એકઠા રહી એણે ઠામેરે, કહ્યું નિપજ્યું જે એને ધામેરે;
 ઘેર આવ્યો નહીં જ્યારે બ્રાતરે, સત્રાજીતે ઊરાડી વાતરે. ૩
 મરાવ્યો કૃષ્ણે માહારો ભાષરે, મણી લીધો એવા અન્યાધરે;
 એવું કલંક ચોટ્યું જુહું હરિનેરે, સહુકો વાત કરે ફરી ફરીનેરે. ૪
 કૃષ્ણ કહે સાંભળો સહ જનરે, નિશ્ચે કરિયે ચાલો સહ વનરે;
 સરવે ચાલ્યા જોતા તૂરીચણુરે, આગળ દીઠા પામ્યા બેહુ મર્ણુરે. ૫
 ડંખ દીસે વ્યાધના અંગેરે, દાખ્યા કૃષ્ણે હતા જે કો સંગરે;
 ત્યાંથી ચાલ્યા વ્યાધનપદપૃષ્ટેરે, વ્યાધ પ્રાણુરહીત પડ્યો દૃષ્ટેરે. ૬
 ત્યાંથી રીંછનાં પગલાં દીઠારે, તેતો ગિરીની ગુફામાં પેઠારે;
 ત્યાંથી ચમક્યા સરવે ભય પામીરે, પેઠા કંદરામાં અંતરજનમીરે. ૭
 જખુવતીને દીધું દરસનરે, મણી લેતાં કીધું રૂદનરે;
 એટલે જખુવાન આવ્યો ધાઈરે, જુદ્ધ કીધું સંગે જદ્ધારાઈરે. ૮
 મુષ્ટિ પ્રહારે વઢ્યા બેઝ બળિયારે, સતાવિસ દીવસ વીતી વળિયારે;
 જખુવાન થયો ગતીભંગરે, હરિને પ્રહારે ચૂરણ થયું અંગરે. ૯
 સાંભરંચું વચન કહ્યું રઘુનાથેરે, કૃષ્ણ થઈ વઢીશું તુજ સાથેરે;
 તે સાંભળી લજ્જા મન પામ્યુંરે, કીધું સ્તવન ચરણ શીર નામ્યુંરે. ૧૦
 ગ્લાની પામ્યો ધણો થયો અન્યારે, માટે પરણાવી પોતાની કન્યારે;
 જખુવતિકર હરિકર થાપ્યોરે, સસરે મણી પેહેરામણીમાં આપ્યોરે. ૧૧
 સજ્જેડે આવ્યાં શ્યામસદનરે, જોઈ હરખ પામ્યા સહ જનરે;
 સત્રાજીત સભામાં તેડી લીધોરે, જોતાં સર્વ મણી કર દીધોરે. ૧૨
 વીતી વાત તે સરવે જાણીરે, સભામાંથી ઊઠ્યો લજ્જા પામીરે;
 પસ્તાતો આવ્યો પોતાને ઘેરેરે, કીધું સમર્થ સાથે વેરરે. ૧૩

વલણ.

સમર્થ સાથે વેર કીધું ને, કરવો કોણ ઉપાયરે;
 પ્રભૂ રોસ મૂકી પ્રસન મુજપર, કોણ રીતે થાયરે. ૧૪
 જો સમંધ જોડું સાંકડો તો, જાય મનનું ઝેરરે;
 પુત્રી પરણાવું પ્રેમથી તો, જમાત્ર આવે ઘેરરે. ૧૫

રાગ ધનાસરી.

- વળતા શુકળ તે વાણ એમ ઓઝર્યા, સાંભળ પરીક્ષત પુન્ય પવીત્રજ; ૧
- સત્યભામાનો વિહિવાહ મળ્યો માધવસાથે, સુંદર કહું તે તુજને ચરીત્રજ. ૨
- પેહેલાં કૃતવર્મા અકુર સતધન્વા, ત્રણેને દીધી હૂતી વિહિવાની આશજ; ૩
- સત્રાજીતે પોતાને મન નિશ્ચે કરીને, ઘેર તેડાવ્યા માહા મુનીજનજ. ૪
- પધારે મુની કુંકુમ કચોલે ભરીને, વસુદેવકેરે ભૂવંનજ; ૫
- કરજે તિલકને કહેજે શ્રીકૃષ્ણને સુખેથી, મુખે સતભામા અર્પી ઉલ્હાસમાંજ. ૬
- વસુદેવને કહેજે ઘેર ગણેશ ખેસાડે, કરે લગ્નસગ્નધ એક માસમાંજ; ૭
- એવું સાંભળી રૂપી રળિયાત થયા ને, વસુદેવને મંદિર આવિયાજ. ૮
- વરને તિલક કરી સમાચાર કહેજે જે, સત્રાજીત વેહેવાઇએ કાહાવિયાંજ; ૯
- વસુદેવજ હરખ્યા સુણી દેવકીજ હરખ્યાં, અપરમાતા આનંદ સર્વ અતિધણંજ. ૧૦
- હરખ્યા ઉગ્રસેન સાથ સ્વજન સકળ, સાંભળી લગ્ન હરીતણંજ; ૧૧
- સરવે ટોળે મળી રળિયાત થઇ આવ્યું, સત્રાજીત વેહેવાઇશું હળિમળિંજ. ૧૨
- ગજઉપર મેહેલી સરવે સફેરા વેહેચી, નય દ્વારકાં પામ્યું રળીજ; ૧૩
- ગજનંદ શુભ ખેસાડયા મંદિર મુહુરત કીધું, ઠાર ઠાર લખી કંકાતરીજ. ૧૪
- અષ્ટમાસિક નવેનિક્ક આવીને ખેઠાં, સમો જાણીને સેવવા શ્રીહરીજ; ૧૫
- વિશ્વકર્મા આવ્યારે સર્વે સાલવી સાતે, ચિત્ર વિચિત્રના મંડપરચીજ. ૧૬
- પ્રભુને પીઠી ચોળવા મંદિર માનુની જાય, લાવે લાડકાં લાડુ સ્વજનજ; ૧૭
- જેવો વહાલો ખિરાજે તેવાં શોભે સતભામા, શોભા સમોવડ બંને ભુવનજ. ૧૮
- આવ્યાં લગ્ન દુકાંતે સહુકો નોતર આવી, સહુકોને ઉતારા આપિયાજ; ૧૯
- જેહેને જેમ જોઇયે તેમ તેને રીતે પોહયે, એવા અધિકાર સેવકને સાંપિયાજ. ૨૦
- આવ્યા પાંચે પાંડવ કુટુંબ સરવે સજોડે, દેશદેશના ભૂપતી આવિયાજ; ૨૧
- આવ્યાં શીવ પાર્વતીજ ગંગાસહીત, સાવિત્રી શચી ધન્ધ્ર સંગે લાવિયાંજ. ૨૨
- આવ્યા નારદ શારદ સનકાદીક મુન્ય, ધર્મ વરણ સૂર્ય ને ચંદ્રજ; ૨૩
- આવ્યા નવકુળનાગ ને અષ્ટકુળ પર્વત, આવ્યા શિષ્ય સહસ્ત્ર મુનીંદ્રજ. ૨૪
- આવ્યા ધ્રુવ પ્રહ્લાદ નવયોગી વિભીષણ, બળિ વિદુર સુદામા શુકદેવજ; ૨૫
- આવ્યા સાગર સલીતા ને યક્ષ કિન્નર, ગાંધર્વ આશ રાખે કરવા સેવજ. ૨૬
- અંગ વંગ કલંક કૌકટ માધવ માંડે, મચ્છ કુંતલ વૈરાટ શુરસજ; ૨૭
- ઇલાદિક દેશના આવ્યા સરવે નરેશ, જાણી સ્વામી સેવકનો સંબંધજ. ૨૮
- આવ્યાં સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળનાં જે પ્રાણી, જે કોઇ હુતા સ્વજન હરિદાસજ; ૨૯
- સાખેલા થઈ સહુકો આવિયા, વસુદેવજકેરે અવાસજ. ૩૦

મણી સુવર્ણમય શોભે આબ્રણ અંગે, સહુકો દીસતા ઝાકઝમાળજી; ૩૧
 સહુકો સાથ થઈ સુખમાં વિહીવા મ્હાલે છે, વૃદ્ધ યૌવન ને વળિ ખાળજી. ૩૨
 શુભ માસ દિવસ શુભ વાર નક્ષત્ર યોગ, પૂરણ ગૃહ નક્ષત્ર સારજી; ૩૩
 લક્ષ ઘડિયાલાં લક્ષપત્રી લક્ષ આવ્યાં, વિપ્ર વસુદેવકેરે દ્વારજી. ૩૪
 પ્રેમે પગરણ માંડ્યાં ગોત્રદેવ્યા બેસાડ્યાં, વૃદ્ધશ્રાદ્ધ કીધું વસુદેવજી; ૩૫
 ગૃહશાંતિક કીધું વાડવ વેદ મંત્રેથી, આશીરવચન ભણીને તતખેવજી. ૩૬
 સર્વ લક્ષને દહાડે કારજ કરવું તે કીધું, એટલે વરઘોડાની વેળા થઈજી; ૩૭
 ખાનપાન કરીને જન સજ થઈ છે, સર્વે શોભા ન જાય મૂખે કહીજી. ૩૮

વલણ.

મુખ શોભા ક્યમ વરણવું, રચના રચી છે અપારરે;
 જન દયો કહે ગુરૂ કૃપાથી, કાંઈએક કરે ઉચ્ચારરે. ૩૯

ધોળ.

વળતા શુકદેવ વાણી એમ ઓચરે, સાંભળ પરીક્ષત ભૂપ;
 જદવપતિની જનમારે, શોભા વાધી છે અતીરે અનૂપ;
 વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવવિઠ્ઠલેશનો. ૧
 વાનેધાલી વરરાયનેરે, ચોળી કરાવ્યું સ્નાન;
 અંગવસ્ત્ર કરી પીતાંબર પેહેયું, કરે માતુની મંગળ ગાન;
 વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવવિઠ્ઠલેશનો. ૨
 કંઠે રાજે સુવર્ણ સાંકળી, મોટી મુક્તાશ્ણનીરે માળ;
 હરીને હસ્તે કનક કડાં સાંકળારે, કટીમેખળા શોભે વિશાળ;
 વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવવિઠ્ઠલેશનો. ૩
 કાને કુંડળ શોભે વાડ વેળિયું, ફેસર અરચા કીધી છે સાર;
 હરિને ભુજે ખાનુબંધ ખેરખારે, ચરણે નેપુરનો ઝણકાર;
 વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવવિઠ્ઠલેશનો. ૪
 નખ શીખ આબ્રણ પેહેરિયાં, ઉપર ઓઢી અનોપમ શાલ;
 ખુપ વાળીને આંજી આંખડીરે, કાજળ ટપકું કીધું છે ગાળ;
 વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવવિઠ્ઠલેશનો. ૫
 મીઠળ ખાંધ્યું કર દક્ષણેરે, ગોત્રજને લગાડયા પાય;
 પાન મુદ્રા શ્રીશ્ણથકીરે, પોસ ભરાવી જદવરાય;
 વરઘોડો દ્વારકેશનો જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવવિઠ્ઠલેશનો. ૬
 પુષ્પમાળા ગજરાં બેહેરખાં, ચાડ મોજડી પેહેરી બે ચણ;

- ખેહેની સન્નેડે લૂણુ વળાવે, અન્ને ચઢી આવે અશરણાશરણુ;
વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવ વિઠ્ઠલેશનો. ૭
- લગામ ગૂહી કુંતાજી રહ્યારે, વીરે મનાવ્યું મન;
મોહાડ બાંધ્યો છે માતા દેવકીરે, રમણ દીવો ગૃહો થઈ પરસન;
વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવ વિઠ્ઠલેશનો. ૮
- ચાલે સરવે ચતુરાધીરે, વરની સાથે સાળેલાની હાર;
હસ્તી ઘોડા રથ પાલખી, આગળ ભૂપતી ચાલે અપાર;
વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવ વિઠ્ઠલેશનો. ૯
- પોતપોતાના બનાવથી ચાલે, સર્વેકો જેમ જેનું મન;
શીવ બ્રહ્માદીક ચાલ્યા હળીમળીરે, પહેરી ઓઢીને પ્રસન વંદન;
વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવ વિઠ્ઠલેશનો. ૧૦
- કોંતલ અંશ ગજ ચાલે ધણા, અળગારે ચાલે અસવાર;
મંગળ ગાય પૂઠે માનનીરે, નહિ પાયદળ જનને પાર;
વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવ વિઠ્ઠલેશનો. ૧૧
- ગુણીજન ગાન કરે ધણું, કરે અપ્સરા વાળિ નૃત્ય;
વાજ્ર વાજે વિધવિધતણારે, ઊટે નોખત ગડગડે અલ;
વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવ વિઠ્ઠલેશનો. ૧૨
- આતસખાજી ઊટે ધણી, ધ્યજ પતાકા વિશાળ;
પ્રગટ કીધી છે કોટી દીપીકારે, સૌકો દીસતાં ઝાઝમાળ;
વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવ વિઠ્ઠલેશનો. ૧૩
- ત્રિલોક સુંદર નાથને શોભા સહિત, જુએ સહુ લોક,
અકિત થયું છે સહુકો દેખતારે, જ્યાંહાં ત્યાંહાં ઊભાં છે થોકાથોક;
વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વરઘોડો વિઠ્ઠલેશનો. ૧૪
- વાજતે ગાજતે આવિયા, સહુકો જનીવાસાને ઠામ,
મામે ઊતાર્યા કેડે લઈરે, વરઘોડેથી સુંદર શ્યામ;
વરઘોડો દ્વારકેશનો, જુઓ જુઓરે જગતના લોક, વૈભવ વિઠ્ઠલેશનો. ૧૫

વલણ.

- સુંદર શ્યામ પધરાવિયા, બેસાડ્યા શુભ આસનરે,
વરરાજને વીટીને, બેઠું સરવ સ્વર્ગનરે. ૧૬

ઢાળ.

શુકદેવ કહે સુણો પરિક્ષિતરાય, દેવજે લઈ દારા કન્યાને ઘેર જાય;
 દેવજે આપી વળી ગીત ગાતી નારી, કન્યાની માયે કરી કલુવાની તૈયારી. ૧
 ગાજતે વાજતે આવ્યારે જનીવાસે, મોડ મેહેલ્યો તે લાડકડી ભાસે;
 પીરસે કલુવો વરરાજની સાળીજ પ્રીતે, જમો જમોરે જમાઈડા ગોરી ગાય ગીતે. ૨
 આરોગી ઉઠ્યા તે કલુવો સારંગપાણી, વરજા આવી માંડવે સમો જાણી;
 વરરાજને પોખ્યા લાડકડીની માતે, ઝુસર મુસળ ત્રાક રવાઈ રીતે ભાતે. ૩
 ઇડી પીડી શરિયો સંપુટ વાલુ ઝડાકે, સાસ્યે તાણ્યૂં ચૂક કૃષ્ણનૂં નાકે;
 રીતે પ્રીતે પ્રભૂ માહેરામાં આવ્યા, સુંદર સ્વરૂપ જોઈ સહુને મન લાવ્યા. ૪
 મહોટો મંડપ રચ્યો બહુ સહુ સુખ પામી, અદ્ભુત રચના રચી છે નહિ કંઈ ખામી;
 સુંદર વાજત્ર વાજે થાય થૈકાર, ગર્ગાચાર્ય આદે કરે વેદોચાર. ૫
 નવડાવી કન્યાને શણગાર સજાવ્યા, મીઠળ ખાંધી ગોત્રજને પ્રણામ કરાવ્યા;
 માહેરામાં મામાજીએ પધરાવીરે કન્યા, કૃષ્ણ કંથ સંગે ખેડાં લાયગધન્યા. ૬
 શું વખાણું વદન સતલામાનું રૂપ, ઉપમા દેવા નહિ એહેવી અનૂપ;
 કોટી વિશ્વતાણું એ સુંદરતાનું પાત્ર, ચંપક વરણું છે તંત્ર જાણે કુંદનગાત્ર. ૭
 અતિવેણુ લાંબી છે સચિ કણ કાળી, વાસુકી આદી મણીધર નાખૂંરે વાળી;
 તેસું ગોપ્રણે વ્યાસ ધુધરડીરે ધમકે, મોહ પામે મોટા મુનીવર મન ચમકે. ૮
 શીશકૂલ સૈંથામધ્યે સિંદુર શોભે, દામણી મોહોણું બાલે સુમન લાલે;
 વાંકી લૂકટી ધનુસાકાર સોહિયે, અણીયાળાં લોચન હરિનું મન મોહિયે. ૯
 તેહની ચંચળતા ખંજન મીનથી આજી, નેત્ર નિરખીને કમળ કુરંગ રહ્યાં લાજી;
 નાસીકા શુકચંચૂ સરખી રસાળી, તેપર શોભે મુક્તાભરી જે ઉમણુ વાળી. ૧૦
 જુગલ શ્રવણે ઝાલ મણીનીરે ચળકે, તેની ઉપર ઝૂમ પાનડીઓ ઝળકે;
 મુખડું જાણે શરદ પુનમનો ચંદ્ર, અધર ઉપર મોહોણું તે માન્ય દેવેંદ્ર. ૧૧
 ચિત્તુક ત્રાજૂડે ચિત ચળે મુનીરાય, મંદ હાસ્ય કરે મોટા યોગી લોભાય;
 રાતે રંગે રાજે દાડમ ખીજસા દંત, તુસી તનમનીયું વ્યાસ ચોરે ચંત. ૧૨
 ચંપકળી ચીણમાળા અરી શોભા દળિયા, મુક્તામાળ ઓપે ઉરસોનાં સાંકળિયાં;
 નાજુક હરતમાં શોભે સુવર્ણ મઢ્યો ચૂડો, મણી જડીત બજેઠે દીસે કર રૂડો. ૧૩
 કંકણ ચૂડી કનક વાંકાં વાંકડવેલાં, હેમમાહે તે આબ્રણ અતિ શોભેલાં;
 કેસરીના સરખી કન્યાનીરે કટી, કટીમેખળા શોભે હીરાનીરે જટી. ૧૪
 અણુવટ વિધુવા તે વ્યાસરે ઠમકે, નેપુરેકરી ધચુંમલ ધુધરી ધમકે;
 પગની પાનીસુધી પેહેયું પાનેતર સાંઝે, લગની લુણુ ઓવારે શોભા સહુ ચાંઝે. ૧૫

અંગોઅંગ મધુરતાનો પાર નથીરે, ન કેહે કોઈ નખ શીખ શોભા કથીરે;
કવી કેહે શું કહું મુજમાં મતી થોડી, સતભામા શ્રીકૃષ્ણ ભલે મળી જોડી. ૧૬

વલણ.

જોડું ભાવે ભક્તને વળિ, સહુકો દે આશીશરે;
ચિરંજીવ સદા સુખી રહેરે, સન્નેડે જુગદીશરે. ૧૭

ઘોળ.

શૂકળ કેહે સૂણ રાયરે, લગન શી રીતે થાયરે;
દૂધ ઘોયા પાય, જે વર કન્યા તણારે. ૧
સ્વસ્તિવાચન કીધું રે, અંતરપટ દીધુંરે;
સરવે કારજ સીધું, કાંઈ ન રહી મણારે. ૨
મંગલગાનજ ગાતારે, મંગળાષ્ટક ભણતારે;
લગનઘટી ત્યાં શુભ, હસ્તમેળાપ થયારે. ૩
પીતા સત્રાણતેરે, વેદ શાસ્ત્રની રીતેરે;
કન્યાદાન દીધું, તન તાપ ગયારે. ૪
અંતરપટ પાછું લીધુંરે, નેત્રે કાજળ કીધુંરે;
પાલવગાંઠણ કીધું, કાળીકંઠી ધરીરે. ૫
તંબોળ ચાખણ કરિયારે, મંગળ દેરા કરિયારે;
સરવે કારજ સરિયાં, વર પામ્યા હરીરે. ૬
ઊઠ્યાં બેહુ પરણીરે, શોભા ન જાય વરણીરે;
કોણ જન્મની કરણી તે, આવી ફળીરે. ૭
ચાર ચતુરા બોલાવીરે, હરખ ધરીને આવીરે;
જુગતે જોડું વધાવીને, પાછી પ્રરીરે. ૮
પેઠાં મંદિરમાંહેરે, નમિયાં ગોત્રજ બંહેરે;
વૃદ્ધ હુતા તે સહુ નીરખી તે, દુખ વામિયારે. ૯
વર કન્યા સન્નેડે સહુરે, જાનીવાસે આવ્યારે;
વામાએ વધાવ્યાં લાડકડી, પીહેર પોત્યારે. ૧૦
વેહેવાણુ વેહેવાણો મળી, હળિમળીસોહેણાં લીધારે;
કંકુએ પીટ્યા કપોળ, વીનોદશૂરે. ૧૧
ત્રણ દિવસ મન ભાવ્યારે, ભોજન કરાવ્યારે;
જે કો જાન અવાસ ઉતરે, પ્રમોદમુંરે. ૧૨
મુહુર્ત જોઈ શૂભ સારરે, વર કન્યા ભુકતે કંસારરે;

હરખ ત્યાંહાં થયો, અપાર છેરે. ૧૩
 પીરસે સાસુજીરે, સતભામાં કરેરે;
 કોળિયો લઇ, કંથને જમાડે છેરે. ૧૪
 હરીહઠ કરી પાછી લઇને, આરોગ્યા પ્રભૂરે;
 હરી જમાડે હરીવદનીરે, જમે નહીં હઠ લઇ બેઠાં. ૧૫
 ચોણુ અરીસો લેઇ, આરોગીયારે;
 પરસ્પર પીક છાંટેરે, રંગ રાતો ચોળરે. ૧૬
 પીતાંબર પાનેતર બંધે, રંગે ભીનારે;
 બંધે રૂપે, સર્વો પરીરે. ૧૭
 સજ્જન સરવે, હરખ્યારે;
 તેહ સમે કા નિરખ્યારે, ધન લાયગ તેહનૂરે. ૧૮
 કાકા મામા શેષ માસી, ચાંદો સહુ કાઢ કરતારે;
 કર મુદ્રાઓ ધરતાં, બેહુને કન્યા રીતેરે. ૧૯
 ભગનીના ન હોયેરે, કાકા મામા સોયેરે;
 મળ્યા વિવેક જોઇ, વાસુદેવ સત્રાજીતેરે. ૨૦

વલણુ.

સત્રાજીત વસુદેવ પ્રત્યે, જોલ્યા વિનય વચનરે.
 ગૌરવભોજનનું નિમંત્રણ છે, સર્વ સહીત સ્વજનરે; ૨૧
 હેવું સુણી વસુદેવ વદિયા, ઘણી રૂડી વાતરે.
 તમે શિષ્ટે કરો મન મનોરથ, જશ વાધે વિક્ષાતરે. ૨૨

ધોળ.

સદન સત્રાજીતનો સોહેલોરે, સુભગ ગૌરવ નોતરે ઘેર,
 વિનય વિવેક કાહાવ્યું વસુદેવનેરે, આજ કરજો હમ ઊપર મેહેર; સદન. ટેક.
 આઘ શ્રીકૃષ્ણ સહોદર સાથસુંરે, સરખા સુહૃદ કુટુંબ પરીવાર,
 પ્રાહાણ પડોશી સ્નેહી સંગે લાવજોરે, સમંધી આદે સરવે બહેવાર. સદન. ૧
 એ સહુ સમેત સુખેથી પધારવુંરે, પાવન કરવા માહારૂં ધામ,
 વિપ્રસાથે આમંત્રણ એમ કહાવિયુંરે, બહેવાળ્યે કરીને પરણામ. સદન. ૨
 વાજતે ગાજતે વસુદેવ સાંચર્યારે, પ્રભૂ આવે લઈ સહુ સાથ,
 આદર સહીત ઊડી આસન આપીયારે, સત્રાજીતે જોડી જુગ હાથ. સદન. ૩
 ભોજનઅર્થે તાંતાં જળ સર્વનેરે, સમોવડ ખીજાં સરખાં નીર;
 અંગે ફૂલેલ પરીકર કરકરેરે, લાંહાં પ્રથમ તો શ્રી જદુવીર. સદન. ૪

- કરી અંગવસ્ત્ર અનુપમ અંગમારે, પ્રીતાંબર પેહેરી ઉભા મોરાર;
કેસરી તીલક કીધાં ભાળે શોભતાંરે, છબીઉપર જાઉં બલીહાર. સદન. ૫
- એજ રીતે કર્યાં જન સહુ જનનેરે, બેઠા પંગતે શોભા અપાર;
વરનું સુખાસન મધ્ય માંડયું હારમારે, બીજા રાજ વાસુદેવ કુમાર. સદન. ૬
- આસપાસ બેઠી જન જાદવતણીરે, બીરાજ્યા વચમાં યાદવેંદ્ર;
તે સમે શ્રીકૃષ્ણ એ વિધે શોભિયારે, જેમ તારામંડળ મધ્યે ચંદ્ર. સદન. ૭
- નખ શીખ આબ્રણ હરી આપે સર્વનેરે, શોભા શી કહું છે નહિ પાર;
ઉત્તરેનાદીક સર્વે બેઠું સુખમારે, વિવેકે જેને જયમ અધિકાર. સદન. ૮
- તેજ રીતે બેઠું મંડળ મોહોલાતાણૂંરે, વસ્ત્ર ભૂષણ ઝાંઝમાળ;
સાથરૂં થઈને ભોજનને બેઠું સદ્ગરે, સ્ત્રી પુરૂષ વૃદ્ધ યૌવન બાળ. સદન. ૯
- ચોકી ચાર એક શ્રીવરરાજનેરે, પ્રીતે મુક્યા છે પ્રીસણહાર;
કનકની થાળમાંહે મણી જડીરે, તેહેની સંગે વાડકા બે ચાર. સદન. ૧૦
- થાળમાં જડીત વાડકી કંચણીરે, ચારે મેર ચમચા છે ચાર;
ગામતીજળ ભર્યું પાત્ર સોહામણૂંરે, પાસે મુકયું છે દેવ મોરાર. સદન. ૧૧
- એમ સર્વને કટોરા ને થાળિયોરે, જ્યાંહાં જોઈએ ત્યાં હેમનું હેમ,
પીરસણ ચાલ્યું હાવાં શાક પાકનુંરે, કંઈએક વરણવું તે ધરી પ્રેમ. સદન. ૧૨
- પ્રથમ પરવળ ગલકાં ને તુરીયારે, કારેલાં કંટોલાં ને વંતાક;
વાહલોળ પાપડી લીલવા તમતમારે, આંબવાનું અનોપમ શાક. સદન. ૧૩
- સકરેકોહોળામાં સીંધ ગવારનીરે, ચીલડાં ને ચોળી ભલી સાર;
કાચા કેળાં બીલીકૃળ ને બીડાં ભલાંરે, દુધીયાં તળ્યાં દેઈ વધાર. સદન. ૧૪
- મેથી તાંદળજાંની ભાજી ભલી બનીરે, સુવા લુણીનો સ્વાદ અપાર;
હિંગ હળધર મરી મેહેલી તળ્યારે, કાંઈએક સાકમાં તુપ છે સાર. સદન. ૧૫
- પંડોળાં પીરસ્યાં ભુજ કાળું કાંચલેરે, ખાટું કીધું છે વડીઓનું શાક;
ભરત વધાર્યું મસાલો ભેળી કરીરે, તીખાં રાપતાં તો ટાળે ધાક. સદન. ૧૬
- વાલ વટાણા ચોળા હિંગ તેલમારે, કીધાં ભજ્યાં ભોજન અનેક;
મેલી મેળવણી કરી સુંદર સૌ ભલેરે, ચાર ચટણીમાં અંત વિવેક. સદન. ૧૭
- વેસણ મેહેલી તળ્યાં પત્રવેલીયારે, તીખાં તાતાં તમતમાં સાર;
દાળ સણંગના અંકુર અનુપ છેરે, વસ્તુ ખાટી તીખી કોઈ ખાર. સદન. ૧૮
- ઉજવળ પાપડ પીરસ્યા સોહામણારે, જાણે પુનમ ચંદ્ર આકાર;
લાલ ચખકસી કોઠીમડાં કાચલીરે, શું શું કહું વિધિ કીધી અપાર. સદન. ૧૯
- બોળકેરી ને કાકડકેરાં કરમદારે, ગરમાળ ને રાયતી ચીરી ચાર;

- મેથીયાં લીંબુ પીળાં ખાસાં ખારિયારે, હળધર આદુ બીલીબીલ સાર. સદન. ૨૦
ખાળં છે તાળં જલેખી નેધયેવતીરે, ગળ્યાં ઘેઅર છે લલાં સ્વાદ; મોહન મોદક છે મોતીચૂરનોરે, સેવેયાનો કાણુ કેહે સ્વાદ. સદન. ૨૧
લાખણસાધ લાડૂ ખુરમા ખરારે, દીઠે દહીતરાં પામીયે રીઝ; મગજ ઘસાંદળ મગદળ મેહેલીયારે, લાડુ ચાડ ચારોળીનાં બીજ. સદન. ૨૨
ખટમડાં ખાસાં કેસરિયાં બરાબર બન્યારે, ઊર રેડયાં અનોખમ ઘત; સખડી અમૃતપાક તવા પૂરિયારે, કપુર નાડી કામળ મેહેલી મસ. સદન. ૨૩
મોઠ મઠડી ઠોર મનોહર લાડુવારે, મેવાની છુટી ખુંદી છે સાર; ચંદ્રકળા સુતરેણી સોહામણીરે, સફરપારાનો સ્વાદ અપાર. સદન. ૨૪
પેડા બચ્ચી સરવોરા ને ખુરમારે, ગુંબાપુરી કચોરી છે સાર; બહેકે બિરંજ મલાઈ શ્રીખંડ છે રે, દૂધપાક બાસુદી કંસાર. સદન. ૨૫
સેવ સીરો સુંવાળી ને ચૂરમૂરે, વડાં વેડમી ને રસ પોળી, આરમું લેહ્યે રાયણ રાતી રસલરીરે, પીરસે સાકરધૂત માંહે ચોળી. સદન. ૨૬
કીધી કામળ તે ગોરી ગોળપાપડીરે, માલપુડા ને પુડા વિશાળ, પેચ પડિયા માંહે છે ખાંડ ખોખલેરે, છે સળ બહુ સુંદર રસાળ. સદન. ૨૭
દુધ કઢામાંહે સાકર મેહેલીનેરે, કેસર કસ્તુરી બેહેકે બરાસ, સર્વ સામગ્રી ધત્યાદી તે ઘણીરે, તેની ચોદસ ફેલી છે સુવાસ. સદન. ૨૮
મધુ મેવા પકવાન મીઠાધનારે, નેધ ગણતાં ન આવે પાર, ખટરસ બીજાં ન હું વર્ણવી શકુંરે, સરવે વસ્તુમાં સ્વાદ અપાર. સદન. ૨૯
સુંદર પિરસ્યા છે ફૂર કમોદનારે, પીલીદ્રંમક દાળ તે માંજા, ગૌરીનાં ધૂત તેમાં તાવેલાં તર્તનારે, હેવો સ્વાદ મજે નહીં ક્યાંહ. સદન. ૩૦
કીધી કઢી વડીની તીખી તમતમીરે, પીતાં ખાસી ટળે નહીં આશ, લયણ જીરૂ લેખી દહીં છે ખટમડુંરે, વાળ્યો આંક વધારેલી છાસ. સદન. ૩૧
હાંસી કંતુહલ કોટી કૌતુક કરેરે, સામાસામી સંગંધી વેહેવાઈ, આનંદહેલી થઈ ગઈ તે સ્થળેરે, શોભા સરવે શકું કયમ ગાઈ. સદન. ૩૨
એ વિધી આરોગી ઉઠ્યા શ્રીહરીરે, શુદ્ધ આચમન કીધાં પખાલ, બીડાં તંબોલી આરોગી અભીનવીરે, રસિયાજીને અતીસં રસાળ. સદન. ૩૩
પાન પુગીફળ લવંગ એલાયચીરે, મૃગમદ ચૂનો ખેરસાલ, કરપૂર તજ તમાલપત્ર જાવંત્રી છે રે, જયફળ આદે વસ્તુ અપાર. સદન. ૩૪
એ વિધી એમ સંતોષિયા શ્રીહરીરે, સત્રાજીત નમ્યા પ્રભુજીને પાય, પ્રસન્ન થઈ સહુ સંગે પધારિયારે, નીજ મંદીર શ્રીયદુરાય. સદન. ૩૫

ગૌરવ ભોજન એ શ્રીકૃષ્ણનું, જે કે શીખે સાંભળે ને ગાય,
દાસ દ્યો કેહે ગુરના પ્રતાપથી, તેહેને મનવાંછીત ફળ થાય. સદન. ૩૬

વલણ

સત્રાજીત વસુદેવજી તે, મળી બેઠા સંગરે;
નિરવિદ્ધે વેહેવા થયો ને, રહ્યો સહુનો રંગરે. ૩૭
હવાં કરવી રહી પેહેરામણી, તે આજ છે અનુકુળરે;
વસુદેવ કેહે વિષણુ સારું, આનંદ હોય અતુલરે. ૩૮

રાગ ચોપાઈ.

શુકદેવ કહે સૂણો રાય, કેહેવી રીતે પેહેરામણી થાય;
વસ્ત્ર ગાંઠડા દ્રવ્યની થેલી, બહુ લાવી સભામાં મેહેલી. ૧
આભૂષણ હીરા રત્ન ને મણી, મુક્તામાળ શકે કોણ ગણી;
કુંમકુંમ ભરી કનકની થાળ, નાખી નીર આલેપ આગાળ. ૨
ત્યાંહ સ્પર્શસ્પર્શ જોવાઈ, ડાહ્યાડી પીલે પ્રીતે મૂખ શાહી;
સહુ જનૈયાને થાપારે દીધ, રંગે રાતા સર્વને કીધ. ૩
વરને પોહોંચે વસ્ત્ર અતૂલ, આભ્રણ નખ શીખ આપ્યાં અમૂલ;
વસુદેવને કનકનો મુગટ, ભારે મૂલનાં પાંચે પટ. ૪
આભ્રણકેરો કોઈ પાર ન જાણે, બળીલદ્રને તેજ પ્રમાણે;
પાંડવ સર્વ પેહેરામણી સારી, ઘટે તેમ આપ્યાં રૂપ વિચારી. ૫
કાકા મામા માસી સહુ, વસ્ત્ર પાખ્યાં મનગમતાં બહુ;
ઉત્તરેનને સહુ થકી ઝાઝાં, આપ્યાં હીરા મણી જાણી રાગ. ૬
જ્યાંહાં જેવો સમંધનો ઠોર, ત્યાંહાં તેમ વસ્ત્ર આભૂષણ મ્હોર;
મોતીમાળાનો વરસાદ વરસ્યો, સહુકો પાખ્યા ન મળે તરસ્યો. ૭
માતુનીઓનું મંડળ પોખ્યું, અંબર આભૂષણ એવે સંતોખ્યું;
પીયળ કાહ્યાડીને અક્ષત ઝોડે, અંબર આપે તે પેહેરે ને ઝોડે. ૮
દેવકીજીને દસગુણા ચીર, જર ઝાઝો ને થોડું હીર;
વસુદેવની સરવે રાણી, સહુને આપ્યું અધિકાર જાણી. ૯
કુંતાજીને તો ભારે પટાળી, તેહેની ઉપર તેહેવી ચોળી;
સોલદ્રને જરકસી સાડી, લાંબી પ્હોળી તેવી મૂલે ધાડી. ૧૦
રેવતીજીને સાળૂ રોતો, સુંદર શોભીતો મૂલે માતો;
દ્રૌપદીજીને ધરચોળું લાવ્યું, મોઢા મૂલનું તેવું આવ્યું. ૧૧
કાકી મામા માસી ફેઈ ભગની, મનગમતાં પાખ્યાં સહુ મઝની;

સ્ત્રીમાંડળ સરવે કોઈ હરખ્યું, ઇચ્છ્યું પામ્યાં ધાર્યું તેવું નરખ્યું. ૧૨
 આવ્યા હતા જે મ્હોટા ભૂપ, સંતોખ્યા વીવેકે જેવું રૂપ;
 હસ્તી રથ બહુ સૂખપાળ, આભૂષણ વસ્ત્ર મોતીમાળ. ૧૩
 દાસી દસ કીધી અરપણ, મોકલવા પુત્રીને સદન;
 જે કોઈ માંડવે આવ્યા જન, કીધું પ્રસન્ન સર્વેનું મન. ૧૪
 સસરે આવ્યો જમાત્રની ભણી, કરમાં મેહેલ્યો શ્રીમાંતક મણી;
 કૃષ્ણે આપ્યો પાછો તતખેવ, તમો સેવ્યા છે સૂરજદેવ. ૧૫
 માટે રાખો તમારે અવાસ, એવા સહસ્ર હમારી પાસ;
 થઈ પેહેરામણી સારી રીતે, રંગે ચોળ ઉઠ્યાં સહુ પ્રીતે. ૧૬
 દ્વારે કુમકુમ થાપારે દીધા, ધાર્યાં તેહેવા મનોરથ કીધા;
 વેહેવા ઉત્સવ સહુને ભાવે, વર કન્યાને માંડવે વધાવે. ૧૭
 શોભા દેઈ વસુદેવજી ઉઠ્યા, વર કન્યા લઈ ધણું ત્રુઠા;
 કન્યા વળાવી સત્રાજીતે, સરવે જન સન્નેડે પ્રીતે. ૧૮
 વાજતે ગાજતે સહુ ઘેર આવ્યા, પોહોંકી મંદિરમાં પધરાવ્યા;
 છોડ્યા દોરડા કુળની રીતે, ભણ્યાં વચન વીનોદનાં પ્રીતે. ૧૯
 મોહોન્નેજી વહુજીને કરતાં, આભૂષણ એકે કુમકુમે ધરતાં;
 વહુ લાગ્યાં સહુ વૃદ્ધને પાગે, દીધી આશીશ રોહો સૌભાગે. ૨૦
 સહુને કંસાર ભોજન કરાવી, રીતે ભાતે નોતર વળાવી;
 અંખીકાને વધમણાં દીધાં, કૃષ્ણચરણ કારજ સહુ સીધ્યાં. ૨૧
 કવિ કેહે માંગૂં કરજોડ, મુજને ભક્તી દો શ્રીરણછોડ;
 તમંપર પ્રેમ અચળ સત્સંગ, એટલું આપો મુંને શ્રીરંગ, ૨૨
 એ શીખે સાંભળે વેહેવા, પામે મનકામનારૂપી મેવા;
 નદી નર્મદાતટ એક ગામ, ચા૩ ચંડિકાગ્રામ છે નામ. ૨૩
 નાગર સામોદરા બ્રાહ્મણ ભક્ત, શ્રીવલ્લભ પદ્મમળ આસક્ત;
 હરિજન દયાશંકર નામ, તેણે વેહેવા ગાયો સતધામ;
 શ્રોતા વક્તા સરવે જન, જે શ્રીકૃષ્ણ સર્વેને મન. ૨૪

વલણ.

જય શ્રીકૃષ્ણ સરવે કહો, થયો સંપુર્ણ વેહેવાંયરે;

નિર્મળ ગુણ શ્રીનાથના, જન દયાશંકર ગાયરે.

પ્રેમરસ ગીતા.

પદ ૧ હું. રાગ રામઘી.

પ્રથમ હું પ્રણમું શ્રીગુરના પાયળ, માંગલ્યરૂપ શ્રીવલ્લભરાયળ;
શ્રીવિઠ્ઠલ ગિરિધરલાલળ, જેને સમરે થૈયે ન્યાહાલળ. ૧
અષ્ટ સખાને કરું પ્રણામળ, શ્રીકૃષ્ણ ગુણકેરાં ધામળ;
મુજ રૂઢિયામાં પુરો નિવાસળ, શુભ મતિ અતિ જયમ થાય પ્રકાશળ. ૨

હાળ.

થાય પ્રકાશ તો વર્ણન કરું, પ્રેમરસગીતા તણું;
વ્રજવનિતા ઉદ્ધવતણું, જેમાં ઉત્તર પ્રતિ ઉત્તર ધણું. ૩
એક સમે ઉદ્દેગી સરખા, અવલોકી વ્રજનાથને;
પૂછીયું ત્યાંહાં તે સમે, ઉદ્ધવે જોડી હાથને. ૪
કોહો પ્રભૂ અભિપ્રાય શો ચિત, ઉદાસી સરખું થયું;
કૃપા કરી નીજ દાસને, હોય કારણ જોધે તે કહ્યું. ૫
શ્રી વિઠ્ઠલજી વદા વળતું, શું કહું અથથી તે કથા;
શ્રીગોકુળના ભક્તનો સ્નેહ, વિસરતો નથી સર્વથા. ૬
લોકે વેદની લાજ તજી, મુજમાટે દુષ્ણ સરવે સહ્યું;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભ, તેણે ઉદ્ધવસું કહ્યું. ૭

પદ ૨ જું. રાગ રામઘી.

પ્રીત ત્યાંહાંની શું વદન વખાણેજી, ન બને કહેથી મન મારું જાણેજી;
શિવ બ્રહ્માદીકે નવ જીતાયુંજી, તે હું એમના ગુણને ગાણેજી. ૧
હાણું નહિ વિસરે વ્રજની કીડાજી, બ્યાપી રહી તે પ્રેમની પીડાજી;
ભક્ત નથી કોઈ અન્ય એવાજી, જિત્યો અજિત્ય હું કરીને સેવાજી. ૨

હાળ.

સેવા પ્રીતે વરા કર્યો, બહુ તે કહો કેમ વીસરું;
અરુણી એનો થાશ નહીં હું, કોટી કલ્પે કહું ખરું.
તે પણ મહારે વીજોગે અતી, દુઃખ ધરે છે તે લહું;
અંતરગતવીના એહ પ્રેમની, વાત કોણુથકી કહું.
અંતરગત તો એક છો તમો, અહિયાં રાખું કે મોકલું;
તો એમ મૂજને ભાસે છે તમો, વ્રજ પધારો તો ભલું.

તમવણુ ગુણ ગોઠ કોને કહિયે, અવરનું કારણ નથી;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભે, વચન એમ કહ્યાં કરી.

પદ ૩ જું. રાગ રામઘ્રી.

નંદ યશોદા આદે અશેષજી, તેમને કરી આવો યોગ્ય ઉપદેશજી;
અધ્યાત્મક બ્રહ્મ બતાવોજી, વ્રજવાસીના શોક સમાવોજી. ૧
મોર મુગટ નિજ કુંડળ સંગેજી, પીત વસન સોહે આબ્રણ અંગેજી;
પ્રભુએ પેહેરાવ્યાં આણુંદ આણીજી, નિજ રથ આપ્યો નિજ જન જાણીજી. ૨

ઢાળ.

જાણી નિજ જન સજ કીધા, મોકલવા નિજ વ્રજભણી
રથઆરોહણ કીધું ઓઢવે, આજા માગી પ્રભૂતણી. ૧
પધાર્યા ધરી મોદ મનમાં, સાંજ સમે પોંહોત્યા જઈ;
જ્યાંહાં ત્યાંહાં સદન સદન પ્રત્યે, ગૌદોહન શોભા થઈ. ૨
નામ લઈ લઈ વચ્છ ગઉનાં, ગ્યાળ જોત્યા ઉમંગમાં;
વેણુનાદ વીશાળ વાજે, મનોહર સૂખ ઘોષમાં. ૩
જોતાંરે જોતાં આવિયું એમ, નંદરાયનું આંગણું;
નિરખી રથ નંદ યશોદા ધાઈ, આવિયાં હરખ્યાં ધણું. ૪
રૂપ રથ રસિયાં સહ જોઈ, જુગલ મોહ પામી મતી;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભને, મળવા આતુર છે અતી. ૫

પદ ૪ જું. રાગ રામઘ્રી.

જાણ્યું જે આવ્યા જુગજીવનજી, આવ્યાં સમીપે દીઠું વદનજી;
ઓળખ્યા જે ઉદ્ધવ હરિના દાસજી, બાહો થયા પ્રસંન અંદર ઉદાસજી. ૧
મળિયાં ઉદ્ધવ ને યશોદા નંદરાયજી, ઉદ્ધવ ઉભયને લાગ્યા પાંચજી;
કર ગ્રહી લાગ્યા મધ્ય સદનજી, આસન આપીને કર્યું પૂજનજી. ૨

ઢાળ.

પૂજન કરી ચરણે નમ્યાં, ભોજન કરાવ્યાં લાવતાં;
જોત્યાં સૂખ થયું ને થશે, આજ ઓધવજી તમો આવતાં. ૧
વાતો કરી વાહાલાજીકેરી, હળીમળી સુખદુઃખતણી;
કોહોની આગળ કહિયે જઈને, એકડી થઈ છે ધણી. ૨
કોહો ઉદ્ધવ કૃશણ છે એ, બ્રાત બે હળધર હરી;
કોહો ક્યારે અહિં આવશે, કંઈ વાત આવ્યાની કરી. ૩
કેહેછે જે કૃષ્ણે કંસ માર્યો, સાંભળી સુખ પામિયાં;

બંધન છૂટયાં દેવકી વસુદેવનાં, દુઃખ સરવે વામિયાં. ૪
આજ એક ગોકુળવીના, આનંદ આપે જગતને;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણવલ્લભ, પીડે પ્રેમીભક્તને. ૫

પદ ૫ મું. રાગ રામઝી.

મધુપુરમાં થયું સહુને સૂખજી, ભાગ્ય હમારે હમને દુઃખજી;
માત પીતાની ભાગી ભૂખજી, દુર્લભ હમારે થયું એનું મૂખજી. ૧
કહાન કુખરીએ હમને વાહ્યાંજી, એમ કહેતામાં નેત્ર ભરાયાંજી;
રૂદે રૂંધાયું નવ્ય ખોલાયજી, વિન્નેગનું દુઃખ ઊર ન સમાયજી. ૨

ઢાળ.

સમાય નહીં દુઃખ ઊરવિષે, દંપતિ અતીવ્યાકુળ થયાં;
એવું અવલોકીને ઉદ્ધવે, વચન સુખદાયક કહ્યાં. ૧
સાંભળો શ્રીકૃષ્ણે તમને, કાહાવ્યું છે તે કહું હવાં;
તમ સરખાં હીતકરણુ નથી, વિશ્વમાં કોઇ થયાં. ૨
કાહાવ્યું છે પ્રણામ તમને, ઘણુંકરી ધનશ્યામજે;
થોડા દિવસમાં આવશે, નથી ગોઠતું તમો વણુ મજે. ૩
જે દિવસના ગયા મથુરા, વ્રજવીના નથી ભાવતું;
માતા તમવીના કહાન કહી નથી, મૂજને કો ખોલાવતું. ૪
ક્ષણુ ક્ષણુ સુખ સાંભરે, માલાડ પાળ્યાં તમો અતી;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણવલ્લભે, કાહાવ્યું તમને યશોમતી. ૫

પદ ૬ હું. રાગ રામઝી.

કહુંછું તમને સુણો નંદરાયજી, રૂડી રાખજો ધોળી ધુમરી ગાયજી;
ક્ષણું વિસરે નહિ હેત તમારુંજી, તમો પ્રતિપાળણુ કર્યું ઘણું હમારુંજી. ૧
આધવજી કેહે સુણો મારી વાતજી, ભાગ્ય તમારું બહુ વીક્ષાતજી;
પુત્ર તમારા કાહાવ્યા પરીબ્રજજી, નેતી નેતી કેહે જેને નિગમજી. ૨

ઢાળ.

નીગમ નેતી નેતી કહે જેને, શીવજીમાં ગતી નવ પ્રજે;
શેષ નીશદીન ગાય ગુણને, ન ખોળ્યો મુનીજનને મજે. ૧
જેણે સરજ્યું આ વિશ્વ સધળું, પાળીને સંહારશે;
રહ્યા વ્યાપી પૂર્ણ સધળે, જ્યાં જોશે ત્યાંહાં હશે. ૨
સ્થાવર જંગમ જુઓ કો સ્થળ, એ વીના ખાલી નથી;
ભાજો નિજ ધરમાં એ વ્યાપક, અંતરજામી સર્વથી. ૩

તેથકી પુત્ર ભાવ છોડો, જાણો ઇશ્વર એહ છે; ૪
ભાગ્ય મોહું જાણજો ને, તે પુરુષથી સ્તેહ છે.
સરવે સાધન કળ્યાં તેહેને, વાહાલા જોને હરી થયા;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભ, તેહેની તમપર બહુ મયા. ૫

પદ ૭ મું. રાગ રામઘી.

સાંભળ્યાં ઉદ્ધવકેરાં વચનજી, તેથી ઇયોનું ન માન્યું મનજી;
આશ્ચર્ય સરખું હમને ભાસેજી, પરિબ્રહ્મ સ્ખળી ઉલ્લાસેજી. ૧
ખોલ્યાં ઉદ્ધવમું વાયક વળતાંજી, પુત્રધિયોગે અંતર ખળતાંજી;
સાંભળો હરિજન તમને શું કહિયેજી, પરમેશ્વર હમો હેને કયમ લહિયેજી. ૨

ઢાળ.

લહિયે કયમ પરિબ્રહ્મ એને, સાક્ષી મન પૂરે નહીં;
ચરિત્ર એવાં સાંભળો એમ, ઇશ્વરે કીધાં ગૃહી. ૧
એક સમે પયપાન કરવા, આવ્યા હરી આનંદ ભર્યા;
દેખી માહારો અરીસો ને, થઈ ઉદાસ પાછા ફર્યા. ૨
દીધું એણે એહનું પ્રતિગિય, મૂજ ઊરે આરસી;
રીસાવ્યા તે માટે મોહન, મુગ્ધ હવામાં બાકસી. ૩
ના ના નહિ ધાવું હવાં, તૂજ પાસે ખીજો બાળ છે;
એવો ભોળો પુત્ર માહારો, આધવ એ ગોપાળ છે. ૪
પરમેશ્વર એમ કેમ કરે, આધવ વિચારો અંતરે;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભ, ન હોય ઇશ્વર એ બ્રાંતરે. ૫

પદ ૮ મું. રાગ રામઘી.

સાંભળો આધવ પૂરણ પવિત્રજી, પુત્ર માહારાંનાં પરમ ચરિત્રજી;
જ્યારે હૃતો એ અતિસે અલ્હેતોજી, ઘેલાં ઘેલાં વાયક બહુ મને કેહેતોજી. ૧
માડી મારી વહુ ક્યાં મુજને દેખાડોજી, એહેવી વાતો કેહેતો એ આડોજી;
વડનાં માંઝાર દેખી આવતો દોટેજી, બય પામી વળગતો કોટેજી. ૨

ઢાળ.

કોટે વળગતો કુંવર માહારો, છોડવ્યો ધૂટે નહીં;
તે સુત માહારો ક્યાંહાં ગયો, ઓ દૈવ હું જાઉં કહી. ૧
સ્પષ્ટિક મણીના સ્થંભમાં, પ્રતિગિય પોતાનું નિરખતો;
તેહેની સંગે રમવા માટે, હૈયામાં ધણું હરખતો. ૨
માખણ આપે તેહેને હઠ કરી, વળગી સ્થંભ હેઠું પડે;

ઐ મા ઐ ખાતો નથી કહી, શ્યામ તે માટે રહે. ૩
 એકવાર દધીનું પાત્ર લાગ્યું, વાંક એ એથી થયો;
 તે માટે મેં બાંધ્યો અનુબળે, રાંક થઈ બેસી રહ્યો. ૪
 તે સુખ હેનું સાંભરે, ઝોતમાં મુજ હૈયું બળે;
 દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભ, મળે તો બળતર ટળે. ૫

પદ ૯ મું. રાગ રામગ્રી.

એમ પરસ્પર હરિગુણ ગાતાંજી, વાર નવ લાગી રજની જાતાંજી;
 વાહાલા વાત ન આવે પારજી, રાત્રી રહી પાછલી ઘટી આરજી. ૧
 મહિંડું વલોવે વ્રજની બાળાજી, ગાય ગોવિંદગુણ અતીસેં રસાળાજી;
 નામધુની કોઈ ગાય મુખે ગીતજી, ચિંતવે અહરનીશ નાથને ચિત્તજી. ૨

ઢાળ.

ચિત્ત ચિન્તન કરે નિશદીન, રસીકવરનાં રૂપનું;
 ઉદ્ધવે વ્રજ આસક્ત દીઠું, સરવે શ્યામસ્વરૂપનું. ૧
 ધન ધન લાયગ ગોપીનું જોઈ, ચક્રીત ઓધવજી થયા;
 કૃત કૃત્ય છે એમ કેહેતા, સ્નાનને અર્થે ગયા. ૨
 એટલે અજવાળું થયું, સદૂ બાળા નીકળી બારણે;
 દેખી રથ નંદદ્વારે મળી, સહુકો પુછવા કારણે. ૩
 પરસ્પર પૂછે સખી, એ કાણ છે રથનો ધણી;
 શું અકૂરિયો ફરીરે આવ્યો, એકવાર તો ગયો છે હણી. ૪
 હોય એ દુશ્મન તો કરો શિક્ષા, ગોકુળથી કાઢાડો પરા;
 હોય દયાના પ્રભુ પ્રાણુવલ્લભ, કદાપી નિશ્ચે કરો. ૫

પદ ૧૦ મું. રાગ રામગ્રી.

એવા અબળા વિચાર વિચારેજી, એટલે સ્નાન કરી ઓધવ પધારેજી;
 દુરથકી દીઠા શ્રીહરીના જનજી, કાન્તિ કરણામય પ્રસન વદનજી. ૧
 દંભરહીત દુંગરહિત વિકારજી, પ્રેમદાએ પરખ્યા કો ભગવદી સારજી;
 એટલે ઓધવજી આવી નમ્યા પાપજી, હરિસ્મરણ કરતાં ગોપીને ગમ્યાયજી. ૨

ઢાળ.

ગમ્યા ગોપીને ઓધવજી, ભગવદી બણીને ભાવિયા;
 મોકલ્યા કૃષ્ણે તમ કને, સંદેશ કાંઈએક કહાવિયા. ૧
 શ્રીકૃષ્ણે મુજને મોકલ્યો, તમપાસે સત્ય કહું છું કથી;
 નિશદીન પ્રભુની પાસે રહું છું, મૂજથી કાંઈ અંતર નથી. ૨

કાંઈ સંદેશો પણ કહાવિયો છે, સહુ એકાંતે બેસો કહું;
 પ્રભૂ કહ્યા પ્રમાણે કરું અમો, આધીન આજ્ઞાને લહું. ૩
 સુણુતામાં સર્વ પ્રસન્ન થઈ, એકાંત સ્થળમાં આવિયાં;
 પ્રાણપતીને પ્રીય જાણીને, ઓઢવને ત્યાંહાં લાવિયાં. ૪
 ઉતારી અંબર રચું આસન, બેસાડ્યા હરીજનને;
 દયાના પ્રભૂ પ્રાણવલ્લભ, પીડે છે ધણું મનને. ૫

પદ ૧૧ મું. રાગ રામઘ્રી.

કહો ઓધવ રૂડા છે નંદલાલજી, સેવા કરે છે કાંઈ આણીને બહાલજી;
 કહો ક્યારે આવશે ગોકુળ ગામજી, માત પીતાને મળવા કામજી. ૧
 રૂવે છે બિચારાં નિશ ને દીનજી, ઉદર ભરી નથી ખાતાં અંનજી;
 પુત્ર પુત્ર કરી નિત્યે પોકારેજી, તેમની ઉપર દયા જો કોઈ વિચારેજી. ૨

ઢાળ.

વિચારે જો કોઈ દયા તો, વાહલાજીનું દુઃખ ટળે;
 હમારે હેમાં કાંઈ નહીં પણ, જોઈ સદા અંતર બળે. ૧
 એક સખી કેહે ઘેલી થઈ, ગયા સમજી શીઘ્ર પાછા ફરે;
 જોણે સગપણ સુવર્ણ છોડ્યું તે, પ્રીત પીતળસું કરે? ૨
 હમારે કાજે હમે નથી રે કેહતાં, રખે એમ સમજતા;
 હેને હમારે સંબંધે શો રે, એ હમારા ક્યારે હતા? ૩
 કોઈ અણુસમજણમાં સ્નેહ કર્યો એણે, હવાંબહુ પરતાય છે;
 ગોપીનાથ કહી કોઈ બોલાવે છે, ત્યારે ધણું લજવાય છે. ૪
 વ્રજ સંબંધી વાંસળી આદીક, વસ્ત્ર જે કાંઈ છે સહ;
 દયાના પ્રભૂ પ્રાણવલ્લભ, દેખી લાજે છે બહુ. ૫

પદ ૧૨ મું. રાગ રામઘ્રી.

ગરજડે કયલું ગોકુળ હતું સારુંજી, મતલબ વીના હાવાં થયું અકારુંજી;
 માણી રસ કમળને મધૂકર ઝુકે જેવુંજી, કરે નહિ પ્રીત જ્યારે કોઈ શું કેહેવુંજી.
 મતલબી જનતણી એવી રીતજી, ગરજ થતાં લગી પાળે પ્રીતજી;
 પારધીની પટે એણે ભોળવીને મારીજી, સાધી નિજ મતલબ દયા વિચારીજી.

ઢાળ.

વિચારી નહિ દયા ઉદ્ધવ, નિર્દય નંદકુઅર ધણું;
 પારધી પણ એ થકી રે સારો, કાંઈએક તેનું ભલાપણું. ૧

મોહ પમાડી મારે પશુ પક્ષી, ખખર ભેઈ પાસે જઈ;
મરી ગયું કે જીવે છે ભેજી, વસે એની શી થઈ? ૨
જીઓ તેવું પણ નવ કર્યું ને, મારી મુખ ભેયું નહીં;
વ્યાધથી પણ વધ્યો નિર્દય, એહવો નવ્ય દીઠો કહીં. ૩
આગળથી આવા નહિ ભે, એહને હમે જાણતાં;
તો હમે છેક છેલાઈને આટલે, લગી કદી નવ્ય આણતાં. ૪
પાણી પીઈ ધર પૂછવું એ, એમાં હમારું મૂરખાપણું;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભે, ચતુરપણું કીધું ધણું. ૫

પદ ૧૩ મું. રાગ રામઘ્રી.

ના રહ્યું કહેવાનું તો શું કહિયેજી, અંતર પોતાને દાઝીને રહિયેજી;
રસના ડસે અતી મારે ધવાયજી, દુઃખ વ્યાપે તોયે પોકાર ન થાયજી. ૧
કૂપની છાયા તે સમે કૂપમાંહેજી, મૂંગાનો મનસુઓ જઈ કેહે ક્યાંહેજી;
એ દુઃખ એવું તે મુખ શું વખાણેજી, પ્રીતની પીડા તે અનુભવી જાણેજી. ૨

ઢાળ.

જાણે તે સાચું કહે બાકી, સરવે કો ચેષ્ટા કરે;
માટે કાઢને કેહેવું નહીરે, કહેથી મૂરખ ઠરે. ૧
દોષ નથી એમાં કાઢનો એણે, જાણી ભેઈ સધળું કર્યું;
ઉતારી વનકૂપમધ્યે, વર્તી વાહાડે તેમ ધર્યું. ૨
ભોગ મનના ભાવતા, મધૂપૂરીમાં ઇહિને મળે;
ભોગવે લલી ભાતથી શીદ, પારકે દુઃખે બળે. ૩
ચક્રાર તલપે ચંદ્રને, પણ ચંદ્રનાં મનમાં નહીં;
એમ મોહનનાં મનમાં નથી, અમે એ માટે બળિયે અહીં. ૪
આધવ હરીને આ ઘટે આંહાં, ભેવું નહિ પામ્યું હૂરી;
જીઓ દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભે, આ હમારીગતિ કરી. ૫

પદ ૧૪ મું. રાગ રામઘ્રી.

આધવજી કહે સુણો વ્રજની નારીજી, નગણા નથી કાંઈ ગિરવરધારીજી;
સ્વ પર નથી હરિને સર્વ સમાનજી, લકતને આપે અલય પદ દાનજી. ૧
સાક્ષી સર્વનાં અંતર જાણેજી, વસ્યા સચરાચર સર્વ ઠેકાણેજી;
ઘંટમાં નાદ જ્યમ પુષ્પમાં સુવાસજી, એમ અખિલમાં વસ્યા અધિનાશજી. ૨

ઢાળ.

અવિનાશ એમ વસ્યા સધળે, વિભેગ તેનો ન સંભવે;
 તમે વિવેકી યમ ક્યમ કહો એ, અજ્ઞાની હોય તે લવે. ૧
 પદ્માસન વાળી કરી, નાસાગ દુષ્ટી રાખીયે;
 ચિત્ત એકાગ્ર કરીને મુન્ય, ધરી સોહમ ભાખીયે. ૨
 પ્રાણાયામ અભ્યાસ કરીને, રાજ્ય માર્ગે આલીયે;
 ત્રિકુટી ભેદી ગગન ચઢીને, પ્રહ્લાનંદ સુખ મહાલીયે. ૩
 પોતામાં પોતાનો આત્મા, રામ નિત્યે દેખીયે;
 ભેગ મારગે ઝાંખતાં, પરીપ્રહ્લ પાસે પેખીયે. ૪
 એ ભેગનો ઉપદેશ તમને, ઉદ્ધારે હરી કહાવીયો;
 દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભે, કૃપા કરીને બતાવીયો. ૫

પદ ૧૫ મું. રાગ રામઝી.

વ્રજવનિતા કહે મુણો હરિનંનહ, લાવ્યા વધાર્ધ સહુ થયાં પ્રસંનહ;
 કૃપાયે કરી પ્રભૂ ભેગ બતાવ્યોહ, તમે અધિકારી તે માટે લાવ્યોહ. ૧
 આપો રખે અન્યતે, રાખો તમે બાંધોહ, ગુરૂ એલા તમે બંધે સાંધોહ;
 પ્રીતે પચેલાં અમે વ્રજવાસીહ, ભેગ તે તમે જઈ સાધો કાશીહ. ૨

ઢાળ.

કાશી જઈ તમે ભેગ સાધો, હમારે નથી કામનો;
 હમારે એક આસરો છે, અચળ સુંદર સ્યામનો, ૧
 હમારો જિર રત્નેહ ભર્યાં સાંધાં, ભેગ બિચારો ક્યાંધાં હરે ?
 પાદુવાં ખાઈ પ્રેમનારે, અથરાઈને એળે મરે. ૨
 નંદનંદન નગદી નાણું, પ્રગટ દુષ્ટે ભેગધી;
 ભેગ જનમાં પડ્યા શીદ, યથા તે દીન બોધી. ૩
 પ્રતિવ્રતાનો નહીં ધરમ, તજિ એક પતિ બીજો લગે;
 દિવસે તે વ્યભાચારીણીરે, બીજો ગૃહી પહેલો તજે. ૪
 સત્તાએ બુઝો બોધવ, તમારે તે સાર છે;
 દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભ, હમારે આધાર છે. ૫

પદ ૧૬ મું. રાગ રામઝી.

ધવહ મુગીએ રત્નેદની રીતહ, પ્રાણુ નજે પણ છોંટ ન પ્રીતહ;
 હ કહે હહીં સાન અપવાસહ, નહ નિમ્ન ભક્ષણ ખાય ન ખાસહ. ૧

હારીલ કાઠી ગ્રહી નવ્ય મૂકેજી, પ્રાણ તજે પણ ટેક ન ચૂકેજી;
ચાતક કરે જળ સ્વાતીનું પાનજી, કૂપ સરિતા સહુ એર સમાનજી. ૨

ઢાળ.

૯૪૯.

એર સરીખું સ્નેહ પાખે, સ્નેહ તે અમૃત ખંડે;
જેહેને જે સુખ ટકયું મન તે, પ્રાણ ગયે ન કરે પડે. ૧
પ્રીત કેરી રીત ઓધવ, શીખવી નવ્ય આવડે;
સદા તે સાચી નિભેરે, જૂઠી તો દીઠી પડે. ૨
દાદુર મીન એક ઠોરનાં તેને, વારી તે બહાલું સહુ;
પ્રણ સમો આવે પરીક્ષાયે, પ્રીતપ્રીતમાં ફેર બહુ. ૩
જળવિના દાદુર પંકમારે, પડી રાખે જયમ દેહને;
જુઓ મચ્છ જળથી વિછરતાં, તજે પ્રાણ ધન્ય એહને. ૪
સાની પ્રેમી ખેમાં ઓધવ, જોવો અંતર એટલો;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણવલ્લભ, જાણે તેહને તેટલો. ૫

પદ ૧૭ મું. રાગ રામગ્રી

૯૪૯.

એમ પરસ્પરનો મળ્યો સારજી, હળિમળિ કરિયે વાત વિચારજી;
મેહનું પ્રગટ જળ પી જાયે સૂખેજી, વસુધામાં વારી ના આવે મૂખેજી. ૧
ભૂખ્યો ભોજનતણે ધ્યાને નંદરાયજી, સર્કેરા સમરે ના મુખ મીઠું થાયજી;
કાષ્ટનાં અગ્રીએ શીત ન નાહાસેજી, મોટા થયે યશ ન પ્રકાશેજી. ૨

ઢાળ.

પ્રકાશે, યશ ક્યાંહાં થકી, એમ પ્રગટપાખે સહુ વૃથા;
જૂઓ આંખો મીઝી આનંદ શો એ, જોગ તો જૂઠો પૃથા. ૧
અજીઠા સરખા જોગને શું, પાથરીએ કે ઓઢીએ;
પ્રલક્ષ પાવક પરહરી શીદ, પથ્થરમાં શીર ફેડીએ. ૨
ઓધવ ડહાપણ બહુ હરીનું, હમને પત્રીકા જોગની;
કુખ્જાદીક શું કંથજીરે, માણે મોજ સંભોગની. ૩
એમ કરવું ફૂતું લારે, પ્રથમથી શીદ પાળીયાં;
કચહું કહેવાનું નવ્ય રહ્યું ભૂંડા, બિડ્યાં શીડ્યાં બાળિયાં. ૪
આ અસારત કરી લોકમાં તારી, છાપ શીરથી નવ્ય મટે;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણવલ્લભ, આવડું કરવું નવ્ય ધટે. ૫

પદ ૧૮ મું. રાગ. રામગ્રી.

મારવાંધાર્યાં હૃતાંજ્યારે મનમાંહેજી, સારેશીદ રાખ્યાં મળતાં વનમાંહેજી;
 ધરીને ગોવરધન શીદને જીવાડ્યાંજી, આ દુઃખથી ભલાં મર્ણુ પમાડ્યાંજી. ૧
 કેટલી વાતો તે પ્રગટ કહેવાયજી, ગાગરમાં નવ્ય સાગર સમાયજી;
 ખળી તો રહ્યાં હુતાં પ્રેહેની આગેજી, ખીજ્યાં ઘણાં જોગ લવણને લાગેજી. ૨

ઢાળ.

લાગે લવણજેમ દાખ્યામાં તેવો, સંદેશો હરી કાહાવિયો;
 એવામાં એક મધુપુર ભણીથી, ભ્રમર ભમતો આવીયો. ૧
 તે કરે ગુણુ ગુણુ શબ્દ મધૂરો, અડે અખળા અંગને;
 કારણુ સમજી કામિની કેહે, મરમ વાયક ભંગને. ૨
 અલ્યા મધુપ અડમાં આધો રેહે, ઇતખારતહારે ન આણીયે;
 તૂં કાજો છે તે હોશ કપટી, વીત્યું માટે જાણીયે. ૩
 તેં ખગાડ્યાં બહુ કમળ કોમળ, ભમરા તું પીમળે ગયો;
 ઉડી ગયો આનંદથી પછી, જ્યાંહાં તું સુખીયો થયો. ૪
 તહાં ચંપે ચીત માન્યું નહીં, પેલા અડ સાથે મન ઠર્યું;
 દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભે, તહારી પેઠે સરવે કર્યું. ૫

પદ ૧૯ મું. રાગ. રામગ્રી.

અલ્યા તૂં તો મથુરામાં અહોનીશ ભમતોજી, શોકયના કૂચઉપર રમતોજી;
 કુંમકુંમ લેપ પ્રસાદી પુષ્પની માળાજી, હમને તે પ્રગટે ઊરમાં જવાળાજી. ૧
 હમને ન ભાવે અલ્યા કરની તું અળગૂંજી, હમો તો એક પ્રેમરસને વળગૂંજી;
 મધૂપને મીઠે કરી કહી મરમની વાણીજી, કહ્યું સરવે હેત વખાણીજી. ૨

ઢાળ.

વખાણી ઘણી વાત ભલી, ભમરાને કેહ છે ભામની;
 તૂં થાકની શીદ ગુણુગુણુ કરેછે, શોક સંગી શ્યામની. ૧
 અમો આગળ કેહશો મા કાંઈ, કારજ તારું નહીં સરે;
 એ જશની આતુર હોય સાંહાં, કંથને સતું નવ્ય કરે. ૨
 એવાં વિધવિધ વાયક કહ્યાં કોટીક, પ્રેમમાં ભીજ્યાં અતી;
 જોગ સાંહાં અંખો પડ્યોરે, મોહ પામી ઉદ્ધવની મતી. ૩
 જ્યાંહાં સમુદ્ર ઊલટયો સ્નેહનો, સાંહાં જોગ કૂપનું શૂંગળું ?
 ઉદ્ધવ કેહે સહુ છોડીને હું, ચરણુ ગોપીનાં ભમું. ૪

ગુરૂ થવા આવ્યા હતા પણ, શિષ્ય થયા શ્યામાતણા;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભ, હમને બહાલા છે ધણા. ૫

પદ ૨૦ મું. રાગ રામઘ્રી.

ઉદ્ધવજી કહે સુણો વ્રજની નારીજી, કોઈ નથી પામ્યું દશા તમારીજી;
શેષ ને શંકર ભક્તમાં પવિત્રજી, તે પણ ન કળે તમારું ચરિત્રજી. ૧
હું તો હરિ પાસે માગું એહજી, નિશ્ચે કહુંછું ન આણું સંદેહજી;
આ વ્રજમાં ક્યાં લધુ આણું જાતજી, જેમાં નહીં દ્વીજપણાની વિક્ષાતજી. ૨

ઢાળ.

વિક્ષાત નહીં તરૂને તણો, મુને જન્મ આપ્યો શું શ્રીહરી;
વ્રજવાસી મુજપર પગ ધરો હું, પાવન થાઉં નિશ્ચે કરી. ૧
પાણુ ભેડી પરણામ કીધો, ઓધવ અબળા સર્વને;
જ્ઞાની મટીને થયા પ્રેમી, ગાળી દીધો ગર્વને. ૨
પછી પ્રેમ આણી પ્રેમદાયે, ઉદ્ધવને કરૂણા કરી;
સહુ દેખાડ્યાં સ્થળ રમણનાં, કથી લીલા જેવી કરી હરી. ૩
હાં ગીરી ધર્યો, હાં ચીર હર્યો, હાં નાગ નાથો નટવરે;
હાં રાસક્રીડા કરી હમંસું, રસીકવર એ ગીરીધરે. ૪
સ્થળે સ્થળે શર લાગે છે ઓધવ, કહ્યું મૂખે નવ બળે;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણુવલ્લભ, આવે તો દુખડાં હણે. ૫

પદ ૨૧ મું. રાગ રામઘ્રી.

ગોપી કહે સુણો ઓધવ ભ્રાતજી, કહેજે હમારી સહુ પ્રભૂને વાતજી;
ફરી ફરી વીનતી એ કહેજે હમારીજી, જ્યમ લમ બહેલા આવે વ્રજમાં વિહારીજી. ૧
પ્રાણુ ટક્યો છે કહેજે એક તમ આશેજી, કહેજે કહાવ્યું છે તમારી દાસેજી;
નંદ યશોદા સહુ એમ કહાવેજી, ઓધવજી કહેજે હરી વ્રજ વેલા આવેજી. ૨

ઢાળ.

આવે વ્રજ એમ કહી સરવે, ભેટ સામગરી ધણી;
મોકલી હરીને લઈ ઓધવ, પધાર્યાં મથુરાભણી. ૧
મળ્યા આવી મથૂરાનાથને, પ્રણામ કીધો પ્રીતશું;
સમાચાર કહ્યા સરવે જેમ, ભકતે કાહાવ્યા રીતશું;
માહારાજ વ્રજવાસીતણો, રનેહ કેમ કહું મુખે કથી;
તેમાં ગોપીકાનો પ્રેમ તે તો, કહેવા કોઈ સમ્રથ નથી.

ફરી ફરી એમ કહ્યું છેજે, બહેલા વ્રજ પ્રભૂ આવીયે;
કૃપા કરી શ્રીકૃષ્ણજી એ, અરજ મનમાં લાવીયે. ૪
ધણું વખાણે વ્રજનારને ઓધવ, મન ગયું છે ગળી;
દયાના પ્રભૂ પ્રાણવલ્લભ, પ્રત્યે કહે છે વળી વળી. ૫

પદ ૨૨ મું.

જે ગાય શીખે તે સાંભળે તેને, પ્રસન્ન થાય વ્રજનો ધણી;
પ્રેમલક્ષણા લક્ષિત રે આપે, આશ પૂરે તે મનતણી. ૧
એ પ્રેમરસ ગીતાતણા, એકવીસ પદ પ્રેમે કર્યો;
એક એક પદમાં ચરણુ નવ નવ, સુંદર સ્નેહચક્રી ધર્યો. ૨
શ્રીનર્મદાતટ ઉપરે એક, ચાડ ચંડીગ્રામ છે;
શ્રીશેષસાઈ સમીપે કવિ, જન કર્યો વીસરામ છે, ૩
ન્યાતી નાગર વૈષ્ણવ વલ્લભી, દયાશંકર નામ છે;
ગાઈ પ્રેમરસગીતા, ગુરૂ પ્રતાપે હરી ધામ છે. ૪
પાંચ તુક છે અધીક અંતે, બે શતમાં ખટમાં ખટ નુન્ય છે;
શ્રોતા વક્તા શ્રીકૃષ્ણ બોલો, અધિક સહુથી પુન્ય છે. ૫

(૧-૨)

રસિયાજીનાં મહિના.

ગરબી.

શ્રીગુરૂ દેવ વલ્લભને ચરણે લાગૂંરે, રસિયાજી;
તેર માસ હરિગુણ ગાવા મતિ મારૂં હો, રંગ રસિયાજી. ૧
કારતક માસે કેમ ગયા હો મૂકીરે, રસિયાજી,
પ્રાણજીવન પ્રભૂ શી વાતે હૂં ચૂકી હો, રંગ રસિયાજી. ૨
ચૂકી તોપણ દાસી દોષ સમાવોરે, રસિયાજી,
મહારા સમ જો મનમાં કાંઈ લાવો હો, રંગ રસિયાજી. ૩
અઅળા જન અમો અવગુણુકેરી ખાણુરે, રસિયાજી,
તોપણ નાથ નિભાવો આલો પાણુ હો, રંગ રસિયાજી. ૪
જેવી તેવી કિંકરી કહાવું તમારીરે, રસિયાજી,
દાસ દયાના પ્રિતમ લો સુધ મહારી હો, રંગ રસિયાજી. ૫
માગસર માસે મળવા મન અકળાયરે, રસિયાજી,
પ્રીતતણી પીડા કંઈએ ન કહેવાય હો, રંગ રસિયાજી. ૧

ખિડયું શિડયું પણ અંતર ભડકે લાગેરે, રસિયાળ,	
કાળજી છેદી કંદ્રપનાં શર વાગે હો, રંગ રસિયાળ.	૨
વિરહ વિકળ થઈ કળ ન પડે નિશદિનરે, રસિયાળ,	
તાલાવેલી લાગી મ્હારે તંન હો, રંગ રસિયાળ.	૩
દુખદાવાનળ પ્રગટ્યો ક્યમ રહેવાયરે, રસિયાળ,	
ધીરજ રાખૂં પણ કહાંલગી રહેવાય હો, રંગ રસિયાળ.	૪
નિશ્ચે પ્રાણુ જશે તલપી હવાં આવોરે, રસિયાળ,	
દાસ દયાના પ્રીતમ પ્રાણુ બચાવો હો, રંગ રસિયાળ.	૫
પોષ માસે રોસ રૂદેથી મૂક્યારે, રસિયાળ,	
અખળાના આધાર અવસર ચૂક્યા હો, રંગ રસિયાળ.	૧
ધણું પ્રગટ શૂં કહિયે સમજી લેજ્જેરે, રસિયાળ,	
વિજેગ પાપે અવર ડંડ કાંઈ દેજ્જે હો, રંગ રસિયાળ.	૨
સ્ત્રીને દુખ નહિ પતિ જો શસ્ત્રે મારેરે, રસિયાળ,	
તેથી કષ્ટ ધણું તે મન ઉતારે હો, રંગ રસિયાળ.	૩
એથી અદકૂં હાવાં તે શૂં કહિયેરે, રસિયાળ,	
ચતુરશિરોમણી ચતુરાનૂં દુખ લહિયે હો. રંગ રસિયાળ.	૪
આ જોખનમાં આવી સુખને માણોરે, રસિયાળ,	
દાસ દયાના પ્રીતમજી તક જણો હો, રંગ રસિયાળ.	૫
માહા માસે તો મ્હારા સમ ઘેરે આવોરે, રસિયાળ,	
આ રતમાં દીપંતી લે સુખલહાવો હો, રંગ રસિયાળ.	૧
પ્રથમ અમો એમાં કંઈએ નવ લહેતારે, રસિયાળ,	
શિખવી સમજવી શૂં મ્હેલ્યાં બહેતાં હો, રંગ રસિયાળ.	૨
બહાલા થઇને વેર શું વાટયું આવુંરે, રસિયાળ,	
આવડું શિદ કયું, જ્યારે દૂતું જવું હો, રંગ રસિયાળ.	૩
પ્રેમપંથમાં કાંટો કપટી ન સારોરે, રસિયાળ,	
પ્રથમથકી પોખી હાવાં શૂં મારો હો, રંગ રસિયાળ.	૪
વિરહવન્દીમાં ધીકું છૂં નિશ દાહાડોરે, રસિયાળ,	
દાસ દયાના પ્રીતમજી મુને કહાડો હો, રંગ રસિયાળ.	૫
ફાગણુ કેસૂ પૂલ્યાં હૂં કરમાણીરે, રસિયાળ,	
આ વનમાળી પિયૂ સીચ્યું ન પૂરું પાણી હો, રંગ રસિયાળ.	૧

- વસંતઋતુ તો સહુને જાણી લાગેરે, રસિયાજી, ૨
તમપાખે મુને બાણુ રહેમાં વાગે હો, રંગ રસિયાજી.
- અખિલ ગુલાલ ને કેસરના રંગ ઘોળીરે, રસિયાજી, ૩
વિલાસસુખ નવ લીધું મુજ ઉર હોળી હો, રંગ રસિયાજી.
- સુખની રત્ન સોઢની સંગે સોહિયેરે, રસિયાજી, ૪
હુસકલડે રોવું તો હમારે જોઈએ હોં, રંગ રસિયાજી.
- પ્રથમથકી પ્રભુ શૈં નવ નાખ્યાં મારીરે, રસિયાજી, ૫
દાસ દયાના પ્રીતમ આ ગતિ ધારી હો, રંગ રસિયાજી.
- ચૈત્રે ચંદ્ર કિરણ સહુને સુખકારીરે, રસિયાજી, ૧
એકલડીને લાગે તેહ કટારી હો, રંગ રસિયાજી.
- સુખકારી હૂતા તે સહુ દુઃખ દે છે રે, રસિયાજી, ૨
જોઈજોઈ સંભારી સુખ આંસુ જોછે હો; રંગ રસિયાજી.
- કરે કાય શૂં કર્મતણો એ દોષ રે, રસિયાજી, ૩
વક્રવદન નિજ લાં શો દર્પણદોષ હો; રંગ રસિયાજી.
- આ દહાડા ક્યાં મુક્યા હતા સંતાડીરે, રસિયાજી, ૪
જોખન અવસર આવ્યો આખ્યા કહાડી હો, રંગ રસિયાજી.
- તમો કહેતા તે અમો માનતાં સાચૂં રે, રસિયાજી, ૫
દાસ દયાના પ્રીતમ કીધું કાચૂં હો, રંગ રસિયાજી.
- વૈશાખે વ્રજ સૂનું સઘળું દીસેરે, રસિયાજી, ૧
જન ઝાઝા પણ કોને મન જઈ હીસે હો, રંગ રસિયાજી.
- સરવે સરવર સૂકાં ચાતક લેખેરે, રસિયાજી, ૨
ચંદ્રવિના જગ ચક્રાર ઉજડ દેખે હો, રંગ રસિયાજી.
- વિત્યું હોય તે એ સાચૂં પરમાણેરે, રસિયાજી, ૩
પીડ પ્રસૂતાની શૂં વંઝા જાણે હો, રંગ રસિયાજી.
- વિરહવેદના ધણી કઠિણ સહુ દુઃખથીરે, રસિયાજી, ૪
વેઠે તે જાણે ન કહેવાય અમુકથી હો, રંગ રસિયાજી.
- સ્નેહતણો ધા મગ્નમથકી ન રૂઝાયરે, રસિયાજી, ૫
દાસ દયાના પ્રીતમથી સુખ થાય હો, રંગ રસિયાજી.
- જેઠ માસે સહુ સરોવર સૂકાં કહેછેરે, રસિયાજી, ૧
મુજ લોચનધારા નવ સૂકી જોછે હો, રંગ રસિયાજી.

- ગ્રીષ્મઋતુને તાપે સહુ અકળાયેરે, રસિયાળ,
પવન પુવારાથી તે સઘ સમાયે હો, રંગ રસિયાળ. ૨
- ગ્રીષ્મતાપ તે દીપ વાયુથી વામેરે, રસિયાળ,
વિરહવન્દી આ પવને વૃદ્ધી પામે હો, રંગ રસિયાળ. ૩
- પય ઉભયું તે છાંટે નીર સમાયેરે, રસિયાળ,
તાતૂં તેલ મળે અપ્પ ભડકો થાય હો, રંગ રસિયાળ. ૪
- પ્રેમપાવકની પિડ સહુ દુઃખથી અળગીરે, રસિયાળ,
દાસ દયાના પ્રીતમ તમને વળગી હો, રંગ રસિયાળ. ૫
- અપાડ માસે અતિ ઉંડું દુઃખ સાલેરે, રસિયાળ,
પંખીડાં પણ મળિને માળા ધાલે હો; રંગ રસિયાળ. ૧
- કહોને કહિયે ને કહે અદેખાં ઠરિયેરે, રસિયાળ,
અંતરઆગે ઢાંક્યાં ધીકી મરિયે હો, રંગ રસિયાળ. ૨
- કીડો કાષ્ટ જ્યમ ખોખુ કરે ખાઈ ખાધૂંરે, રસિયાળ,
તમ વિરહકીડે કાળ જ કરડી ખાંધું હો, રંગ રસિયાળ. ૩
- ઉપરથી તન સાંડે સહુ કાઈ દેખેરે, રસિયાળ,
ભીતર ભડકો પ્રાણ પોતાનો પેખે હો, રંગ રસિયાળ. ૪
- જે જાણે તે મૂરખ કહે એ વાતરે, રસિયાળ,
દાસ દયાના પ્રીતમ દુઃખ સહુ ભાત હો, રંગ રસિયાળ. ૫
- શ્રાવણ માસ સરવડે વરસ્યો મંદરે, રસિયાળ,
પાવસઋતુ શોભા થઈ વૃંદાવંદ હો, રંગ રસિયાળ. ૧
- વૃક્ષે વળગી વેલ છુટે નવ છોડીરે, રસિયાળ,
દેવે મ્હારી બેલ તો નાખી તોડી હો, રંગ રસિયાળ. ૨
- એક દિવસ આપણુ લાં વાતે વળગ્યારે, રસિયાળ,
ધન વરસ્યો ભીજ્યાં પણ ન થયાં અળગાં હો, રંગ રસિયાળ. ૩
- મેં પણ શીત સહેવાઈ નહીં ધણું કાંપીરે, રસિયાળ,
ત્યારે તમે મુજને લઈ રૂદ્યાશું ચાંપી હો, રંગ રસિયાળ. ૪
- સંભારી તે સુખ કાળજડું ફાટેરે, રસિયાળ,
દાસ દયાના પ્રીતમ શામાટે હો, રંગ રસિયાળ. ૫
- પુરુષોત્તમ માસે આશા તો મ્હારીરે, રસિયાળ,
પુરો પુન્ય થશે જીઓ મન વિચારી હો, રંગ રસિયાળ. ૧

- આતુર જન સંતોષો કરિ સનમાનરે, રસિયાજી,
અધરામૃત પાષ આપો જીવતદાન હો, રંગ રસિયાજી. ૨
- આ એક માસ તો પુન્યદાનનો દહાડોરે, રસિયાજી,
પ્રભુ પધરાવી સેવા કરે કર ટાહાડો હો, રંગ રસિયાજી. ૩
- અવર દેવ સેવ્યાની શ્રદ્ધા છે નહિરે, રસિયાજી,
પુરુષોત્તમ પરણીને અવર ધટે નહિ હો, રંગ રસિયાજી. ૪
- પ્રાણ જશે તોય તંમવીના નહીં ભળિયેરે, રસિયાજી,
દાસ દયાના સ્વામી એમ સમજિયે હો, રંગ રસિયાજી. ૫
- ભાદરવો ભડ વરસે ચપળા ચમકેરે, રસિયાજી,
એક સમે હું આવી પાયલ ઝમકે હો, રંગ રસિયાજી. ૧
- હું બીની સુણી ધન વરસ્યો આકાશેરે, રસિયાજી,
પીતાંબર હોરાડી લીધી પાસે હો, રંગ રસિયાજી. ૨
- સધળું સુખ કાંઈ પ્રગટ નથી કહેવાતુરે, રસિયાજી,
વિકળપણે કાંઈકહું છું નથિ રહેવાતૂ હો, રંગ રસિયાજી. ૩
- પાલવ પાથરી કાલાવાલા કરિનેરે, રસિયાજી,
પાગે લાગી કહું છૂં પ્રીકરીને હો, રંગ રસિયાજી. ૪
- ત્રેહદુખ નથી રહેવાતૂ હાવાં આવોરે, રસિયાજી,
દાસ દયાના પ્રીતમ શૂં તલસાવો હો, રંગ રસિયાજી. ૫
- આર્થિન આવ્યો સદા માસ સુખકારીરે, રસિયાજી,
વામ આંખલડી ફરકેછે કાંઈ મહારી હો, રંગ રસિયાજી. ૧
- રાસરમણની ઋતુ આવી તમો જાણોરે, રસિયાજી,
લાલ બિહારી લાલીનાં સુખ માણો હો, રંગ રસિયાજી. ૨
- શરદ પુનમની નિશે પૂર્ણ શશી પ્રગટશેરે, રસિયાજી,
તમથી રમતાં સહુદુખ મહારાં મટશે હો, રંગ રસિયાજી. ૩
- કરુણાનિધિ છો માટે કરુણા કરશેરે, રસિયાજી,
બહાલાની વિનતી રૂદેમાં ધરશે હો, રંગ રસિયાજી. ૪
- આનંદ ઊપનો ઊરમાં વાલમ વળિયારે, રસિયાજી,
દાસ દયાના પ્રીતમજી મુને મળિયા હો, રંગ રસિયાજી. ૫

EXCELLEN

દાણ્યાતુરી.

૧૦૭

દાણ્યાતુરી. ✓

ગરબો.

- મારગ મૂકાની કહાના કહુંછું કયારની જ્ને;
રોકી રાખી છે મુને તે કુણીવારની જ્ને, માં ૧
મારે માથે મટુકી મહીતણી તપે જ્ને;
વેળા વીત્યા પછે ગોરસ માંડ નહીં ખપે જ્ને. માં ૨
મુને એકલડી જાણીને ઘેરી છે અહીં જ્ને;
તમારા મનતણા વિચાર હું જાણું સહી જ્ને. માં ૩
આહું અવળું હેરોછો તે હું જાણું સદ્ જ્ને;
મેં તો તમ સરીખા ઠગારા દીઠા બહુ જ્ને. માં ૪
ચાળા મનના મૂકી હુંથી રેજ્ને પાંસરા જ્ને;
મારે પાલવડે ના વળગો પ્રીતમ રોહો પરા જ્ને. માં ૫
આધા રોહો અડશેમાં ગીરધારી ઘેલા માથશો જ્ને;
જે કાંઈ લાગોછો તે અરથ નહીં શરે કરો જ્ને. માં ૬
મેં તો સાંભળ્યુંતું જે ડાહ્યા છો ધણું જ્ને;
તેવું દીદું મેં તો ડાહ્યાપણુ આજ તમતાણું જ્ને. માં ૭
માણસ હોએ તે તો માને વેણમાં જ્ને;
નીરલજ હોએ તે ના ના કહેતાં આવે કને જ્ને. માં ૮
નીરલજ ટેવ તે તો તમમાં દીસે છે શામળા જ્ને;
ધણી આવડે છે અખળા ધુત્યાની કળા જ્ને. માં ૯
આળ પરનારીસું કરશે તે કેમ છાજશે જ્ને;
મારો મા કાંકરી મટુકી મારી ભાગશે જ્ને. માં ૧૦
ડરાવી ડરશે તે તમારી કો ખીજ હશે જ્ને;
ચાળા હુંથી કરે જ્નેવા સરીખડું થશે જ્ને. માં ૧૧
લાડેકવાયા હશે તે તમારા નંદને જ્ને;
આહાં કો સાંખશે નહીં તમારા ફંદને જ્ને. માં ૧૨
દાણુ તો મહીમંડળમાં હોએ નહી જ્ને;
એ તો રીત હમો આજ અલોખી લહી જ્ને. માં ૧૩
પ્રીતડીની રીતે કહો તો પાઊં મહી જ્ને;
દાણુનો કરીને દોકડો આપું નહીં જ્ને. માં ૧૪

- આતુર જન સંતોષો કરિ સનમાનરે, રસિયાજી, ૨
અધરામૃત પાષ આપો જીવતદાન હો, રંગ રસિયાજી.
- આ એક માસ તો પુન્યદાનનો દહાડોરે, રસિયાજી, ૩
પ્રભુ પધરાવી સેવા કરૂં કર ટાહાડો હો, રંગ રસિયાજી.
- અવર દેવ સેવ્યાની શ્રદ્ધા છે નહિરે, રસિયાજી, ૪
પુરુષોત્તમ પરણીને અવર ધટે નહિ હો, રંગ રસિયાજી.
- પ્રાણુ જશે તોય તંમવીના નહીં ભજિયેરે, રસિયાજી, ૫
દાસ દયાના સ્વામી એમ સમજિયે હો, રંગ રસિયાજી.
- ભાદરવો ભડ વરસે ચપળા ચમકેરે, રસિયાજી, ૧
એક સમે હું આવી પાયલ ઝમકે હો, રંગ રસિયાજી.
- હું ખીની સુણી ધન વરસ્યો આકાશેરે, રસિયાજી, ૨
પીતાંબર હોરાડી લીધી પાસે હો, રંગ રસિયાજી.
- સધળું સુખ કાંઈ પ્રગટ નથી કહેવાતુરે, રસિયાજી, ૩
વિકળપણે કાંઈકહું છું નથિ રહેવાતૂ હો, રંગ રસિયાજી.
- પાલવ પાથરી કાલાવાલા કરિનેરે, રસિયાજી, ૪
પાગે લાગી કહું મૂં પ્રરીફરીને હો, રંગ રસિયાજી.
- પ્રેહદુખ નથી રહેવાતૂ હાવાં આવોરે, રસિયાજી, ૫
દાસ દયાના પ્રીતમ શૂં તલસાવો હો, રંગ રસિયાજી.
- આશ્વિન આવ્યો સઘ માસ સુખકારીરે, રસિયાજી, ૧
વામ આંખલડી ફરકેછે કાંઈ મ્હારી હો, રંગ રસિયાજી.
- રાસરમણની ઋતુ આવી તમો જાણોરે, રસિયાજી, ૨
લાલ બિહારી લાલીનાં સુખ માણો હો, રંગ રસિયાજી.
- શરદ પુનમની નિશે પૂર્ણ શશી પ્રગટશેરે, રસિયાજી, ૩
તમથી રમતાં સહુદુખ મ્હારાં મટશે હો, રંગ રસિયાજી.
- કરુણાનિધિ છો માટે કરુણા કરશેરે, રસિયાજી, ૪
બહાલાની વિનતી રૂદેમાં ધરશે હો, રંગ રસિયાજી.
- આનંદ ઉપતો ઊરમાં વાલમ વળિયારે, રસિયાજી, ૫
દાસ દયાના પ્રીતમજી મુને મળિયા હો, રંગ રસિયાજી.

(૧-૨)

EXCELLENT

દાણુચાતુરી.

૧૦૭

દાણુચાતુરી. ✓

ગરબા.

મારગ મૂકોની કહાના કહુંછું ક્યારની જ્ને;
 રોકી રાખી છે મુને તે કુણીવારની જ્ને, માં ૧
 મારે માથે મટુકી મહીતણી તપે જ્ને;
 વેળા વીત્યા પછે ગોરસ માંડે નહીં ખપે જ્ને. માં ૨
 મુને એકલડી જાણીને ઘેરી છે અહીં જ્ને;
 તમારા મનતણા વિચાર હું જાણું સહી જ્ને. માં ૩
 આહું અવળું હેરોછો તે હું જાણું સહ જ્ને;
 મેં તો તમ સરીખા ઠગારા દીઠા બહ જ્ને. માં ૪
 ચાળા મનના મૂકી હુંથી રેજ્ને પાંસરા જ્ને;
 મારે પાલવડે ના વળગો પ્રીતમ રોહો પરા જ્ને. માં ૫
 આધા રોહો અડશોમાં ગીરધારી ઘેલા માથશો જ્ને;
 જે કાંઈ ભાળોછો તે અરથ નહીં શરે કરશો જ્ને. માં ૬
 મેં તો સાંભળ્યુંતું જે ડાહ્યા છો ધણું જ્ને;
 તેવું દીદું મેં તો ડાહ્યાપણુ આજ તમતણું જ્ને. માં ૭
 માણસ હોએ તે તો માને વેણુમાં જ્ને;
 નીરલજ હોએ તે ના ના કહેતાં આવે કને જ્ને. માં ૮
 નીરલજ ટેવ તે તો તમમાં દીસે છે શામળા જ્ને;
 ધણી આવડે છે અખળા ધુત્યાની કળા જ્ને. માં ૯
 આળ પરનારીસું કરશો તે કેમ છાજશે જ્ને;
 મારો મા કાંકરી મટુકી મારી ભાગશે જ્ને. માં ૧૦
 ડરાવી ડરશે તે તમારી કો ખીજ હશે જ્ને;
 ચાળા હુંથી કરે જ્નેવા સરીખડું થશે જ્ને. માં ૧૧
 લાડેકવાયા હશે તે તમારા નંદને જ્ને;
 આહાં કો સાંખશે નહીં તમારા ફંદને જ્ને. માં ૧૨
 દાણુ તો મહીમંડળમાં હોએ નહી જ્ને;
 એ તો રીત હમો આજ અલોકી લહી જ્ને. માં ૧૩
 પ્રીતડીની રીતે કહો તો પાજિ મહી જ્ને;
 દાણુનો કરીને દોકડો આપું નહીં જ્ને. માં ૧૪

- હજી પ્રીતડીની રીત નથી આવડી જો; રહ્યા ગોવાળામાં ચારી જાણી ગાવડી જો. માં ૧૫
- ✓ પ્રીત રીત તે તો નિગમ ચારમાં નથી જો; વાલા લાગોછો તેમાટે કાંઈ એક કહું કથી જો. માં ૧૬
- સ્નેહશાસ્ત્રમાં એક શ્રીજની સ્ત્રી સુખાણુ છે જો; ✓ મોટા પંડિતને પણ એ વાતો અજાણુ છે જો. માં ૧૭
- આતુર થઈને મારી પાસે ઉભા રોહો હરી જો; • પોથી પ્રેમની તે પઢવી શીખવું ખરી જો. માં ૧૮
- પ્રીત કરવી તારે રીશ તો ન રાખવી જો; • વેળાએ જોઈએ તે વિધિએ વાણી લાખવી જો. માં ૧૯
- વદી વાણીને તે નીલાવ કરી જે શકે જો; • વિકટ દુરઘટ પ્રેમપંથવિશે ટકે જો. માં ૨૦
- ✓ સદા સર્વદા સચેત રહેવું શામળા જો. ✓ સુરત સંગ્રામ જીતવાની આરત એ કળા જો. માં ૨૧
- ✓ પ્રકટ પ્રીતડી ન કરીએ આ સંસારમાં જો; ✓ વાત કહીએ તે પણ આખના અણુસારમાં જો. માં ૨૨
- ✓ નેહ નયનના કટાક્ષમાં જણાવીએ જો; ✓ દુરીજન દેખતાં બહાલાને ન ખોલાવીએ જો. માં ૨૩
- ઓછા માણસ સાથે સંદેશો ના કાઢાવીએ જો; ✓ વાંકું ખોલે તેથી બહડતાં ન ફાવીએ જો. માં ૨૪
- ✓ સામું જોતાં સ્નેહ પરખી લઈએ નેનમાં જો; ✓ વાત અંતરની તે સમજી લઈએ વેણમાં જો. માં ૨૫
- પ્રથમ પેહેલો તો સ્વભાવ તેનો પરખીએ જો; • તે પ્રમાણે વચનરૂપી જળ વરસાવીએ જો. માં ૨૬
- ✓ જેમું કામ તેની વૃત્તિ માફક ચાલીએ જો; ✓ એ રીતે તો પક્ષી ગગનતણાં ઝાલીએ જો. માં ૨૭
- હાજી હાજી સરખી મોહોની એકા નહીં જો; • અમૃત સરકરાનો તે રસના મધ્યે છે સહી જો. માં ૨૮
- પ્રીતડીનું કામ રીઝવ્યા થકી થશે જો; • ખીજવેથી તો મૂળગું લાગી જશે જો. માં ૨૯
- પાકી પ્રીત બાઝ્યાવિના ન રીસાવીએ જો;

- ✓ દોષ દેખીએ પણ મુખે નહીં લાવીએ જો. માં ૩૦
- ✓ જેમ તેમ કહ્યું કાનું હૃદે ન આણીએ જો;
- દુષ્ટે દેખીએ પણ વિચારે પ્રમાણીએ જો. માં ૩૧
- ✓ જે કોઈ જોલે તેનું હારદ સમજ લીજીએ જો;
- ✓ વીવેક વિચારે ઘટે તે ઉત્તર દીજીએ જો. માં ૩૨
- જોહું વચન તેથી કદાપી ન જોલીએ જો;
- છીદ્ર કા સમાનું સમોએ નવ જોલીએ જો. માં ૩૩
- વિના વિચારે જે સુહૃદસંગે લડે જો;
- નીચે તેને પાછળથી પસ્તાવવું પડે જો. માં ૩૪
- રનેહી સંગે ઝાંઝું ખેંચી નવ ઝાલીએ જો;
- ✓ જેવો સમો તેવી વિધિ માફક ચાલીએ જો. માં ૩૫
- ✓ કુટિલ આગળ આપ આતુરતા ન દાખીએ જો;
- ✓ સામી હોય તેવી રીતે રીત રાખીએ જો. માં ૩૬
- ✓ મ્હોડે મીઠું જોલે તેથકી નવ રીઝીએ જો;
- ✓ સાચા રનેહી વિના મનડું નવ દીજીએ જો. માં ૩૭
- ✓ કપટી હોય તેથી સાચું નવ ભાખીએ જો;
- ✓ ✓ લોભે લલચાઇયે નહિ નાઠાખારી રાખીએ જો. માં ૩૮
- ✓ ✓ ✓ પાકા પ્રેમીને તો પ્રાણ માગ્યો આપીએ જો;
- જુઠા સંગકેરાં વચન નવ અલાપીએ જો. માં ૩૯
- સાચા જુઠાની પરીક્ષા પ્રથમ કીજીએ જો;
- સાચું નિવડયા પછી દગો ના દીજીએ જો. માં ૪૦
- ✓ રનેહી સંગે ઝાઝી મોટાઇ ન રાખીએ જો;
- ✓ છોટું હોએ તોપણ સમોવડાઇ દાખીએ જો. માં ૪૧
- ✓ સમા પરમાણે વિવેક ન ચૂકીએ જો;
- ✓ ટેક પોતાની તે અંતરથી ન મૂકીએ જો. માં ૪૨
- ✓ વિના વિચારે એક ડગલું નવ દીજીએ જો;
- ✓ સમો પડે કાચું હૃદે નવ કીજીએ જો. માં ૪૩
- ✓ સાત ગળણે ગાળ્યા પછી જોલ જોલીએ જો;
- ✓ જોલ્યા પછી દુખ થાય નવ ડોલીએ જો. માં ૪૪
- ✓ વખત વીતી પછી વેચાથી મળે નહીં જો;
- ✓ પય ન થાએ કદાપિ જે થઈ ગયું મહી જો. માં ૪૫

- રસ પ્રેમનો તે શીશ સાટે માનવો જો;
 - ગરજ રાખે તેને દુઃખ દોષ ન આણવો જો, માં ૪૬
 - પ્રીત કંદાપી કાષ્ઠચક્રી ન જોડીએ જો;
 - બની ભવિષ્યથી તો પ્રાણ ગએ નવ તોડીએ જો. માં ૪૭
 - પ્રીત રીત એ લાગે તો લેખું નહીં જો;
 - ત્રુટે પળમાં પાછળ શુદ્ધી કંઈ દીસે નહીં જો. માં ૪૮
 - કાળી કરતૂરી પણ ગુણ ધણો ગ્રહીએ સદા જો;
 - ગતાં ઈંદ્રવાણથી મોહીએ ના કદા જો. માં ૪૯
 - સત સ્નેહ સેવા પેહેલ સંતોષ છે જો;
 - વશીકરણ વિઘાતણાં એ કોશ છે જો. માં ૫૦
 - પારા સરખો પ્રેમ જૂગતે ઝાલજો જો;
 - વિખરતાં લાગે ન વાર ચેતી ચાલજો જો. માં ૫૧
 - ખોલતાં મૂલ મનુષતાણું કીજો જો;
 - મુખે કહીએ નહીં પણ ચિત્તમાં ચેતી લીજો જો. માં ૫૨
 - બુદ્ધિ પ્રમાણે વચન સડિ પડે બકી જો;
 - દુખ માનીએ ન બીજું લાવે કાંઠાંચકી જો. માં ૫૩
 - પ્રીતડી ના પાકે અતી ઉતાવળપણે જો;
 - ધીરજ રાખીએ તો કારણ સર્વ આવી બને જો. માં ૫૪
 - વિવેક વાતમાં તો દુધ દોણી બેહુ રેહે જો;
 - ગોળ ખાધએ પોતાનો ચોરી પર શું લેહે જો. માં ૫૫
 - સમો સમજે ચંચળ થઈ તે ચોદીશ ફરે જો;
 - દુરી જન નકારા તે તેહેને શું કરે જો. માં ૫૬
 - ચતુર આગળ દુષ્ટ યુગલનું ચાલે નહીં જો;
 - પવન સહુને ડોલાવે ગીરી હાલે નહીં જો. માં ૫૭
 - ડાહ્યા હોએ તેનું એટલું ડાહ્યાપણું જો;
 - લક્ષણવંત લેહેજો થોડામાં કહું ધણું જો. માં ૫૮
 - મારા સમ જો મારા વચનથી રીસાવતા જો.
 - કાણું એક ચાલે નહીં છો ધણું ભાવતા જો; માં ૫૯
 - દંધીનાં દાણનાં વેચાણમાં છું તમતણી જો;
 - હું તો જાણુંછું જુગજીવન માયાનાં મણી જો. માં ૬૦
 - હમો અબજા આતુર વચન મુખેથી ન કાઢાડીએ જો;

- ✓ હૈકું દેખાડાતું હોએ તો દેખાડીએ જો. માં ૬૧
 -આસંગા વિના કે આવડું જોલે નહીં જો;
 -આસંગો તે પ્રીત વિના ના હોયે કહીં જો. માં ૬૨
 ✓સાવધાન પ્રીત પાળજો કહૂં કથી જો;
 - મોતી મંત ને કાચ ત્રુટયાં સંધાતાં નથી જો, માં ૬૩
 - પ્રીત બાંધી અતી સેજ લુબ્ધ થઈ રહી જો;
 -દયાના પ્રીતમજીસું દાણચાતુરી કહી જો. માં ૬૪

Exe E L E NT.

ચેતવણી.

૫૬.

- ચેત ચેત મન ચપળ થઈને, કૃષ્ણ કૃપાનિધી ભજનીરે;
 આ જૂઠી બાળ જગતતણી છે, તેથી મમતા તજનીરે, ચેત૦ ૮૬
 શું મુરખ મિથ્યા મહાઈ કેહે છે, તાહાઈ તેં સહુ જોયુંરે;
 આ અમૂલ્યક હીરો હારીને તે, પથ્થરમાં ચિત પ્રોયુંરે. ચેત૦ ૧
 આ ડાહ્યાપણ તાઈ મળ્યું ધૂળમાં, ચુલે પડી ચતુરાધરે;
 તું સેવા સમરણમાં નવ સમજ્યો, અંન બગાડયું બાધરે. ચેત૦ ૨
 તેં હેતે હરિસેવન ના કીધું, સંતોખ્યા નહિ સાધૂરે;
 આ ધીક પડ્યો તારો જનમારો, વણસાડયું તે બાધૂરે. ચેત૦ ૩
 અલ્યા તૂં તાહારી જનનીને શે ના, પથ્થર પડીઓ પેટરે;
 જે લોક પખાલત વસ્ત્રજ વાડ, તુજને નાખી હેઠરે. ચેત૦ ૪
 તોપણ કેહેનું કારણ સરતૂં, પણ તૂં તેથી માઠોરે;
 કોઈને કામ કયલું ના આવ્યો, કિંચિત કયલું ના ગાંઠોરે. ચેત૦ ૫
 આ જનમ દિવસથી જરા લગી તેં, કુત્સિત કૃત બહુ કીધારે;
 આ માતપિતા આદેઅતિ સજ્જન, જનને દુખ બહુ દીધારે. ચેત૦ ૬
 તું પાપથકી બીહીનો નહીં પાપી, વદો ન જૂઠાં પાખેરે;
 કોટી જીવ કલપાવે મૂરખ, જૂઠી ખૂરી સાખેરે. ચેત૦ ૭
 વદવું નહીં તે વદે સુખેથી, ના બાવું તે બાએરે;
 તું તાહારા મનમાં મદમાતો, ના જીવું તાંહાં જાએરે. ચેત૦ ૮
 આ વિષયતણું કૃત વાહાલું કીધું, મનથી માન્યું કીકરે;
 વેદ શાસ્ત્રનું વચન ન માન્યું, ધરી ન હરીની બીકરે. ચેત૦ ૯

કપટ કરી લોકાને લૂટ્યા, પીડ પોતાનો પોખ્યોરે;
 નવ દીન ઉપર દયાજ આવી, પરઆત્મા બહુ દોષ્યો. ચેત૦ ૧૦
 તું વેળુવ વેગે ત્રાહાતો લીડે, જ્ઞાનઉપદેશ સતાવેરે;
 પોતાનું મન પથ્થર સરખું, તેહેમાં દોષ ના લાવેરે. ચેત૦ ૧૧
 દગો કરતાં દોષ ગણે નહીં, લાવ્યો જન્મ ત્યમ લૂંટીરે;
 જો પરમારથ કણુ જતો દેખે, હાઈડુ ભાંગે ધૂટીરે. ચેત૦ ૧૨
 એમ કપટ કરી છળ ભેદ રચીને, પર પીત ધરમાં ધાલ્યુંરે;
 એમ કરતાં મૃત્યુ આવ્યું, તેથી કપટ ન ચાલ્યુંરે. ચેત૦ ૧૩
 પછી જન્મ કીંકરે ગરદન ગ્રહીને, કાલાડ્યો ધરની બાહારે;
 લેઈ ગયા જન્મપૂર અપાટી, દેતા માર અપારે. ચેત૦ ૧૪
 ત્યાં જઈ ઉભો રાખ્યો ધર્મ આગળ, શી આજ્ઞા છે સ્વામીરે;
 જે વિધિ કહો તે વિધિ દુખ દહયે, બોલ્યા મસ્તક નામીરે. ચેત૦ ૧૫
 પછે ધર્મરાયે ત્યાં તું જનને પૂછ્યું, કેહ કમાઈ શી કીધીરે;
 તું ગયો હતો હરિ સમરણ કરવા, કયમ થઈ નહીં સિદ્ધીરે. ચેત૦ ૧૬
 ત્યાં જોઈને કેહેતાં ચિત્ર વિચિત્રે, કાલાડ્યું તાહાં પાનુંરે;
 તે વાંચતાં મનમાં લજવાણો, જોઈવું તાહાં ગાનુંરે. ચેત૦ ૧૭
 તે સાંભળી ત્યાં ધરમ સભામાં, સરવે ડસીયા દંતરે;
 ભાધ આહાવો નિરલજ કોઈ ન દીઠો, કદી ન આવ્યો અંતરે. ચેત૦ ૧૮
 પછે ક્રોધ કરી ધર્મ રાજ બોલ્યા, નાજો કુંભીપાકરે;
 એ નફ્ટ છવને શી શીખામણ, ન મજે જેહેને નાકરે. ચેત૦ ૧૯
 ધરમે એમ કહ્યું તાહારે તું, બોલ્યો જોડી પાણુરે;
 મેં જખ મારી હું હાર્યો સ્વામી, દીન વદો તું વાણુરે. ચેત૦ ૨૦
 હવાં મનુષાદેહ એકવાર મુજને, આપો શ્રી મહારાજરે;
 હું હવાં હરિસમરણ નહિ ભૂલું, અન્ય કરિશ નહીં કાજરે. ચેત૦ ૨૧
 એમ કોટી કાલાવાલા કરતાં, કૃપા કરી ધર્મ ભૂપરે;
 જોજો ના ભૂલેશ કહી આપ્યું, મનુષાદેહ સ્વરૂપરે. ચેત૦ ૨૨
 તું એમ કરાર કરી આવ્યો છે, તે તું સેં નવ બાણુરે;
 તું હવાં જઈ ઉત્તર શો આપીશ, હરિગુણ મુખ ના આણુરે. ચેત૦ ૨૩
 તું ફેકટ પ્રજેત સીદ થાએ છે, કહ્યું માનની માહાંરે;
 હું સાચું કહું સમજ હરિ ભજ, શીદ બગાડે તાહાંરે. ચેત૦ ૨૪
 આ જે દેખે છે તે સહુ જોડું, સાચું હરીનું નામરે;

તે વણુ દામે લૂટી લે તેહેને, નથી દ્રવ્યનું કામરે. ચેત૦ ૨૫
 આ સુખ સંપત ધર ધરણી દેખી, સીદ હરાયો હીરે;
 આ તું મા જાણીશ ઝાળું જીવીશ, આળ્યું ટાડે મીડરે. ચેત૦ ૨૬
 તું હ્રદયકી નથી હેત ધરીને, ભજતો વૈકુંઠનાથરે;
 તો પાછળ પસ્તાવું પડશે, ને ધસવા પડશે હાથરે. ચેત૦ ૨૭
 ભાઈ આ મનુષાદેહ મોંઘો છે, મળશે નહીં વારેવારે;
 જો આ અવસર ચુક્યો તો નિશ્ચે, લક્ષ ચોરાસી તાહારે. ચેત૦ ૨૮
 ત્યાંહાં ખર સૂકર ગંડકે ગૃધ્રવ, જાતીમાં જઈ અવતરશેરે;
 ત્યાંહાં પ્રભુસ્મરણ કરવાની ગત્ય નહીં, ચાહારે ખાણુ રડવડશેરે. ચેત૦ ૨૯
 તે માટે મહાઈ કહું કરીને, ગોવિંદના ગુણ ગાનીરે;
 આ માયા મમતા મૂકીને તૂં, તાહાઈ ચેતી જોનીરે. ચેત૦ ૩૦
 તું આવ્યો તાહારે શું લેઈ આવ્યો, જાઈશ કહે શું લેધરે;
 તું બીજું તાહાઈ શુંજ બતાવે, તહારી છે નહીં દેહીરે. ચેત૦ ૩૧
 માહાઈ માહાઈ કરીને મૂરખ, મુઝો તું દોડીરે દોડીરે;
 પ્રથા વિટંબણુ શીદ કરે છે, સંગ ન આવે કોડીરે. ચેત૦ ૩૨
 ભાઈ તહારે કીધે વત્તું ઝોણું, લેશ માત્ર નહીં થાયરે;
 એ કરતા હરતા બીજો છે, તું વચ્ચે શીદ અથડાયરે. ચેત૦ ૩૩
 લખ્યું ન મિથ્યાં થાય કદાપી, ભાગ્ય વિશે છે જેહરે;
 તે હેની મેજે વણુ માંગ્યું, આવી મળશે તેહરે. ચેત૦ ૩૪
 તે માટે કોટી કલપના કાહાડી, ગાની શ્રી ગોવિંદરે;
 એ દાસ દયાના પ્રભુને ભજતાં, થાશે અખીલાનંદરે. ચેત૦ ૩૫

ભક્તવેલ.

૫૬.

પ્રથમ પ્રણામ કરું, હું શ્રી ગુરુનાથને;
 મન ક્રમ વચન કરી, જોડી જુગ હાથને. ૧
 સુણો શ્રીગીરીવરધારી, તમો માહારી એક વિનતિ;
 મેં એજે અવતાર ખોયો, પ્રભુ હાવાં માહારી શી ગતિ. ૨
 રખડો ચાહારે ખાણુ, અખીલ બ્રહ્માંડમાં;
 માંઘો મનુષા દેહે આવ્યો, તેમાં ભરતખંડમાં. ૩

- જેહેને દેવ સરીખા ઇછે, તેહેને પણ ના જડે;
તેહેવો તે મુને મળ્યો, પ્રભુ તમારી કૃપાવડે. ૪
- તેવો સમો આવ્યો તોહે, હરી ભજવા ન શીખ્યો;
રંક જમ પારસ મળ્યો, પણ કોટે બાંધીને ભીખ્યો. ૫
- બાલાપણ બાપજી મેં, ખોયું અજ્ઞાનમાં;
મારી યુવાવસ્થા તો વીતી, વિષયના ધ્યાનમાં. ૬
- વૃદ્ધપણ આવી ગયું, તોહે તૃણના ન તુટી;
હોકે સહુ હળવો પાડે, મરું તોહે માયું કુટી. ૭
- ધણા ભવ કલેશ પામ્યો, તોહે મમતા ન ભાંગી;
મારે હૈએ વૈરાગ્ય ન આવ્યો, પ્રભુ તમથી લેહ ના લાગી. ૮
- કરતાં એમ મૃત્યુ આવ્યું, સંગી કોઈ ત્યાંહાં ન થયું;
આગળ જે નીપતું તે તો, મુખે નવ જાય કહ્યું. ૯
- એવા અનેક ફેરા, હું આવ્યો ને ગયો;
પણ તમોને ભજ્યા વિના, મારો છુટકો ક્યહું ન થયો. ૧૦
- હું માયાના પાશ તોડી, સેવું તમને શ્રીહરી;
એવું બળ હુંમાં નથી, કહું છું કરગરી. ૧૧
- જાણી દીન કૃપા કરો, વહાલા પોતાનું વરદ જોઈ;
તો કામ થાય માફ, નહીં તો મરેશ રોઈ. ૧૨
- માહારાં કુકૃત સહુ તે, જાણી જોઈ માફ કરો;
વહાલા પોતાનો દાસ જાણી, મારા સહુ તાપ હરો. ૧૩
- છો પતિતપાવન, પ્રભુ અધમ ઉધારકારી;
દયાળુ દીનબંધુ, શરણાગતવચ્ચલ હરી. ૧૪
- હે ગોપીજન વલ્લભ વહાલા, તમો કૃપાના સાગર કાઢાવો;
ધણાને કૃપા કરી, માટે કરું છું દાવો. ૧૫
- સ્થંભથી પ્રગટના, પ્રભુ પ્રહ્લાદની પીડા કાપી;
ધ્રુવજીના તાપ ટાળ્યા, અવિચળ પદવી આપી. ૧૬
- વળી ચંદ્રહાસ્ય ઉગાર્યો, ફેડી વિષ વિષયા કરી;
સંકટથી દ્રૌપદી રાખી, પૂર્યા બહુ ચીર હરી. ૧૭
- તળાતો તેલ કઢાથી, સુધનવા રાખીયો;
બળતાં બગબાળ ઉગાર્યાં, ગજ ઘંટ નાખીયો. ૧૮
- ગ્રાહે ગ્રહેલો હસ્તી, મુકાવ્યો કષ્ટથી;

શિવજીની સાહાય કીધી, તમે પ્રકાસુર દુષ્ટથી.	૧૯
રાખ્યું પણ લીધમકેરું, વાંડવનાં લાડ પાળ્યા;	
સુદામાનું દાળીદ્ર ફેડ્યું, અન્નમેળ પાપ બાળ્યાં.	૨૦
અહલ્યાનો શ્રાપ ટાળ્યો, વિદુરનું ગમતું કીધું;	
જયદેવની સ્ત્રી જીવાડી, તમે મીરાંનું ઝેર પીધું.	૨૧
નામાનું છાપડું છાહ્યું, ત્રિલોચન નીર ભર્યું;	
દાસ દામાજી માટે, માહારનું રૂપ ધર્યું.	૨૨
નરસંઘ્યાને હાર આપ્યો, પૂર્યો બહુ ક્રોડજી;	
મુક્યું ઘર બોઢાણા માટે, તમે રણછોડજી.	૨૩
સેના સાડ નાપીક થયા, જણાવ્યું જક્તને;	
મંધરાતે બનાત ઓરાડી, માધવદાસ લક્ષ્મણને.	૨૪
તુળશીની ટેક માટે, થયા કૃષ્ણ રામજી;	
ધનાનું ક્ષેત્ર નીપાવ્યું, બીજવણુ શામજી.	૨૫
કુંતાજીની લક્ષ્મિ દેખી, થયા આધીન હરી;	
પ્રાણ ઉત્તરાના રાખ્યા, પરીક્ષિત સાહાય કરી.	૨૬
સાંદીપન ગુરૂની પત્ની, દેવકી માત કાહાવી;	
એ બંધેને પુત્ર આપ્યા, મૃત્યું પામેલા લાવી.	૨૭
ઉદ્ધવ અરજીન બંધેને, જ્ઞાન ઉપદેશ્યું હરી;	
પારથને પાણી પાચું, સુભદ્રાનું રૂપ ધરી.	૨૮
રાજ ઉગ્રસેનને આપ્યું, પ્રભુ છડીદાર થયા;	
બળી રાજાને મંદિર, દ્વારપાળ થઈને રહ્યા.	૨૯
વ્યાસનો તાપ ટાળ્યો, નારદને મેળવી;	
હિરણ્યાક્ષ દુષ્ટને મારી, મુકાવી પૃથ્વી.	૩૦
કુઅન્નની કામના પુરી, રંગે રમવાને ગયા;	
બ્રાહ્મણને કન્યા અપાવી, સાક્ષી ગોપાળ થયા.	૩૧
રજસ્વલા અશુચીપણું, પ્રેમે થયું ભંગજી;	
ગણીકાનો મુકુટ લીધો, માગીને શ્રીરંગજી.	૩૨
ઋષીપત્નીનું ભોજન, જમ્યું જહુવીરજી;	
પીધું શ્રુતદેવ કેરું, નારાયણ નીરજી.	૩૩
કરમાનો ખીચડો ખાધો, સખરીના બોરજી;	
ઉચિષ્ઠ આહીરનું ખાધું, શ્રીનંદકીશોરજી.	૩૪

રમાથી અધિક આપ્યું, તમે સુખ ગોપીને;	
તેહેને ગમે તે કૃત કીધાં, મરજનદા લોપીને.	૩૫
અંગે ગળ્યા ગોપ ઉગાર્યા, સરપે ગળ્યા નંદજી;	
ગીરીધારી વ્રજ ઉગાર્યું, વ્યાપ્યો આનંદજી.	૩૬
જટાયુની દહનક્રિયા, કરી રધુરાજજી;	
વિભીષણ સુગ્રીવ ખંનેને, અપાવ્યું રાજજી.	૩૭
અંબરીષનો ભાર ઉતાર્યો, આપે અવતાર ધરી;	
લીલથી ભરત ઉગાર્યો, દેવીને પ્રેરણા કરી;	૩૮
વામન થઈ ભીક્ષા માગી, ઈન્દ્રનું ગમતું કીધું.	
અમરને અમૃત પાપું, મોહની રૂપ લીધું.	૩૯
પુંડરીક વચન માટે, ઈટે આસનજી;	
વાલ્મીક મોટો પતિત, કીધો પાવનજી.	૪૦
આપ છાયામાં સુતો, પવન કુમારજી;	
આ તપમાં ઉભા રહ્યા, ધડી જે ચારજી.	૪૧
કપટે પયપાન કરાવ્યું, બકી ગોપાળજી;	
તેહેને ગતી માતાની આપી, એહેવા દયાળજી.	૪૨
પારથી અહીં સિત્તાણો, માંહેમાં ત્રણ મારી;	
કરતાં એમ સમરણ, હરી પક્ષી લીધાં ઉગારી.	૪૩
તુકારામ તમને વહાલો, સ્વદેહે સ્વધામ લીધો;	
પીપાને દારિકા દાખી, મુદ્રા દેઈ સાચો કીધો.	૪૪
જયમલની લજ્જા રાખી, રઘદાસનું શ્રીફળ લીધું;	
રાખ્યું પણ કપીર કેરું, આપે સદાવ્રત દીધું.	૪૫
જ્ઞાનસોપાનની વ્રતી, મુક્તાબાઈ ભક્ત ભાવી;	
દાસની કીરતી કરવા, માટીની ઝોત ચલાવી.	૪૬
શ્વપચ મોહનાની ખાંધે ચઢ્યા, પ્રભુ પ્રીત બાણી;	
ગદાધરદાસકેર પાંચે ભોગ પીધું પાણી.	૪૭
ત્રિપુરદાસ ભક્તકેરી, છીટેથી સીત સમી;	
ભક્તના પ્રલના ભારે શ્રીમસ્તક રહ્યું નમી.	૪૮
સૂરદાસનો નીમ નીલાવ્યો, કીર્તન પૂરાં કર્યાં;	
કૃષ્ણદાસનાં કોડ પૂર્યાં, પદ ત્રણ આપે ધર્યાં.	૪૯
દાસ આશકરણ માટે, યુદ્ધ કરવાને ગયા;	

જન પદ્મનાભ સાર, ખેવડીયા આપ થયા.	૫૦
એહેવાં જનદુઃખ હયાં, ધણાં શ્રીનાથજી;	
તેહેમાં એક અધિક દયો, જાણી ગ્રહો હાથજી.	૫૧
શીખે ને સાંભળે, ગાયે ભાવે ભક્તવેલજી;	
તેહને પ્રભુ પ્રસન્ન થઈ, કરે સુખરેલજી.	૫૨

—:૦:—

ચાતુરીનો ગરબો.

સર્વે કામ છોડિને પરથમ, ગુરૂ ગોવિંદને ભજીએજી;	
સકળ કામના જેથી સીદ્ધિ, વારે તેહેને તજીયે; શિક્ષા શાણાને.	૧
મૂળથી મ્હોટી સંગ્રે કરિયે, નીચ સંગત પરહરિયેજી;	
સંગ્રહ તેને વશ મન રેહે છે, જેથી તરિયે મરિયે.	શિ૦ ૨
હર પ્રકારે પ્રીત મૃદુ વાણી, મ્હોટા જન તે જાણેજી;	
નિર્દય આપસ્વારથિ જુઠા, તે નીચા પરમાણે.	શિ૦ ૩
ખરી મેહેનતનું દ્રવ્ય જોડીયે, નીચ નજર ના કરીયેજી;	
પાછળથી પસ્તાવો ઉપજે, હાંસીથી તો ડરિયે.	શિ૦ ૪
સાહસ કર્મ ન કરીયે કદાપિ, ડરીયે હરિ જગને મારેજી;	
ઉતરેલું જળ મોતીનું ન ચડે, વળતું કોટી પ્રકારે.	શિ૦ ૫
રીતે ચાલતાં દુષ્ક પડે તો, ભલું સુખ અનીતે કુર્કુજી;	
એસી નાવ જુડે નહીં કેહેવત, તરી ઉતરો તોહે ભુકું.	શિ૦ ૬
વિના વિચારે કામ કરે તે, પાછળથી પસ્તાયેજી;	
બગડી બુંદ જે હોય ન સધરે, મળે ન જે તક જાયે.	શિ૦ ૭
કોનું કાડિને ખરચ ન કરીયે, દાટી ના સહિયે દુષ્કજી;	
જેવી સંપત તેવું ભોજન, સદા પામિયે સુખ.	શિ૦ ૮
પૂર્વે પૈર તાંહાં સ્નેહ ન કરીયે, પૂર્વે મિત્રસૂ વેરજી;	
મિત્ર કોક દીન ગુંજ પ્રકાશી, શત્રુ ના ધૂટે એહેર.	શિ૦ ૯
આપ વખાણુ અવરની નિંદા, પર પત્નીસું હાસ્યજી;	
અતી ભાષણુ કટુ જીભ ચલાવે, મ્હોટમપણનો નાશ.	શિ૦ ૧૦
સુખ આવે છાકી નવ જઈએ, -દુઃખ આવે નવ ડરીયેજી;	
આપણથી અધિકાંને જોધને, ગરવ કલેશને હરિયે.	શિ૦ ૧૧
લોભી જન ધનવડે સાધિયે, ગરવી જોડી પાણુજી;	

મુરખનું મન ગમતું કરિયે, પંડિત સાચી વાણુ.	શિ૦ ૧૨
હરિ ગુર સાહેબથી સાચા રહીયે, સ્ત્રીસું જીવું કહીયેજી;	
મોટાં આગળ કોઈ સમે પણ, મુખે મ્હોટાં નવ થઈયે.	શિ૦ ૧૩
રીત નભે નહીં રંદાકેરી, વાંસલે વરવું થાયેજી;	
કરવતની કક્ષા ગ્રહી રાખો, ઉભે લોક સુખદાયે;	શિ૦ ૧૪
કેવળ સ્વાસ્થકૃતી વાંસુલાની, સહુ પરમારથ રંદોજી;	
કરવત બેપાસ સરખું છાંડે, રેહે ધર રેહે હરિબંદો.	શિ૦ ૧૫
લાખ ગમાવી સાખ રાખજો, સાખે મળશે લાખજી;	
લાખ ખરચતાં સાખ નવ મળે, સાખ ગયે સહુ ખાખ.	શિ૦ ૧૬
મળી રહેજ પોણી નવ તજીયે, દુર મોદિક અભિલાષેજી;	
જિછંગ સુત અળગો કેમ કરિયે, ઉદરગર્ભની આશે.	શિ૦ ૧૭
સામાને શોભા આપેથી, આપણે શોભા આવેજી;	
પતિસુખ શોભા સ્ત્રીને કરે જેમ, સ્ત્રીને પતિ દરશાવે.	શિ૦ ૧૮
જે કરતાં પરિણામે હાણી, તે કારણ ના કરવુંજી;	
આપણી પોંચ પ્રમાણે સધળે, સમજી ડગલું ભરવું.	શિ૦ ૧૯
જેથી પ્રીત વધ્યાની ઇચ્છા, તે ધર ત્રણથી ડરીયેજી;	
વિવાદ ધન વેહેવાર પરોક્ષે, વામા વાત ના કરિયે.	શિ૦ ૨૦
માતપિતાસું હેત ધરિયે, કદા ન ધરીએ દોષજી;	
નાગરવેલ વણુસે જેમ દળ વણુસે, જે પોંચું શતકોશ.	શિ૦ ૨૧
કૃષ્ણવિના કાઠથિઠી કદાપિ, જરપ્રીત ના કરીયેજી;	
ગળે પડી છુટે નહીં કેમે, પાપતાપ પચી મરિયે.	શિ૦ ૨૨
થોડું બોલ્યામાં સુખ શોભા છે, બહુ બોલે પત જાયેજી;	
ચો કાઠીનો ચાલો ભાળે, સત ના પાછળ થાયે.	શિ૦ ૨૩
કામ વિવેકે કરિયે કદાપી, કંઈ પડ્યું તે માંહેજી;	
તે પછી હરી ઇચ્છા એમ લેહેવું, હરખડવું નહીં તાંહે.	શિ૦ ૨૪
પાણુ વાણી ને દૃષ્ટી દઢ, રાખી સધળે જઈએજી;	
મોહોટમ આવે માન પામિયે, કહિં દુખિયાં નવ થઈએ.	શિ૦ ૨૫
જે ભાવે જે પુછે તેને, તેહેવો ઉત્તર દઈએજી;	
ભાપણુમાં ભિતરનું હારદ, સેજે સમજી લઈએ.	શિ૦ ૨૬
જે વિના ચાલે ના તેની, મરજી રાખી રેહેવુંજી;	
સમો આપણે સમજી લેવો, ભૂલ્યું બગડ્યું સેહેવું.	શિ૦ ૨૭

તન મન વસન સુવિમળ રાખિયે, આળસ ક્રોધ ન કરવોજી;	
પરદુઃખ દેખી પ્રસન ન થાવું, પાખંડ ધર્મ ન ધરવો.	શિ૦ ૨૮
મ્હોટા જનની અદ્ય રાખવી, બાળને શિક્ષા દેવીજી;	
ગુરૂન સેવા દયા દીનસું, સ્ત્રીને વસ કરી લેવી.	શિ૦ ૨૯
દિવસે વાત વિચારી કરિયે, નીસ વિવેકે છાનીજી;	
કોઇ સમે કોઈ કહેવું સાંભળે, ઉપજે મ્હોટી હાણી.	શિ૦ ૩૦
મ્હોટા સાથે નવ બગાડવું, નીચ ભલાઈ ન સારીજી;	
નૃપ યોગીનો નહીં આસંગો, ક્ષણમાં કરે ખવારી.	શિ૦ ૩૧
નમી ભીતપર ના લો બારી, નવ ઠરવું તે હેઠજી;	
ભગ્નિ ભૂષ્ટ તન કળી ખસતાવો, વણ સ્વારથની વેઠ.	શિ૦ ૩૨
જાન જુગારી તસકર વ્યસની, વિશ્વાસે નવ રહેવુંજી;	
વેહેવારે વેપારે લગ્યા, ન ધરવી સસટ કેવું.	શિ૦ ૩૩
હરીવીના કયલું લુખ્યાઈ ન જાવું, જૂઠું સર્વ સમજવુંજી;	
કાળજપેટો પચક લાગશે, ભગવતભજન ન તજવું.	શિ૦ ૩૪
જે જે વાતે મીઠું કડવું, આપણને જેમ લાગેજી;	
તેજ પ્રમાણે સમજી લેવું, સહુને સુખ દુખ જાગે.	શિ૦ ૩૫
દંપતીવચ્ચે દૂત ના થાવું, કુડી સાખ ન ભરવીજી;	
ના કરીએ અરી કેરી ચુગલી, અધરમપક્ષ ન કરવી.	શિ૦ ૩૬
માણસ જોઈને કામ પાડીએ, મુરખ મિત્ર ન કરીયેજી;	
હઠ ના કરવી ખોટી વાતે, કૂરને દ્રેષે મરિયે.	શિ૦ ૩૭
દીન સગાને દઈ ન માગવું, દે ધણું માગે વાળીજી;	
દાનો દુશ્મન ગુણે મારીએ, શકે ન ઉચું ભાળી.	શિ૦ ૩૮
મરમ વચન કોઈને નવ કહિયે, સુણતાં તે સંકોચજી;	
વાટે જતાનું કષ્ટ કાપિયે, જ્યાહાંલગી આપણી પોહોંચ.	શિ૦ ૩૯
મધુરી વાણી વદિએ સહુથી, ઉદર રાખીએ ઊંડુંજી;	
મળ્યા મનુષને પ્રાણ આપિયે, કોનું ન કરીયે ભુંડું.	શિ૦ ૪૦
કૃતિ ઉપર ના ભુલી જઈએ, ગુણ સધળેથી લેવોજી;	
અંનદાતાને આધિન રહેવું, લાલચ દગો ન દેવો.	શિ૦ ૪૧
મ્હા મ્હોટું કંઈ સંકટ આવે, શ્રીહરી શરણે જાવુંજી;	
હીંમત રાખી બિપાય કરવો, પ્રાણ મુક્ત ના થાવું.	શિ૦ ૪૨
મુરખથી કહીં મમત ન કરવો, ગાંઠ ગોંદડે દેવીજી;	

અણી ચુકાવી કામ કહાડવું, આગળ વણસે કેવી.	શિ૦ ૪૩
કદળી દોલ કુટીલ જન કાંડી, કુટ્યા વણ ફળ નાપેજ;	શિ૦ ૪૪
દુષ્ટની સામા સાધુ ન થાવું, થાતાં અતિ સંતાપે.	શિ૦ ૪૫
કામ કપેચું કાંઈક આવે, ધીરાં થાવું જાણીજ;	શિ૦ ૪૬
જલદ થયાથી જોખમ લાગે, પથ્થર ઉપર પાણી.	શિ૦ ૪૭
જેવો સમો વિધિ પણ તેવી, કરતાં કારજ થાયજ;	શિ૦ ૪૮
એક રીતે અટકી નવ રેહેવું, રોગ પ્રમાણે ઉપાય.	શિ૦ ૪૯
અગમ વિચારી સરવે કરવું, ગણત કહીં ન રેહેવુંજ;	શિ૦ ૫૦
સહુનું વચન વિચારી જોવું, રોમ રોમ ચિત્ત દેવું.	શિ૦ ૫૧
ગુણવંતને ઇતરાઈ ના કરવી, વૃદ્ધપણે લાલાઈજ;	શિ૦ ૫૨
ગુમાન ગરજ સમે નવ ધરવું, ભાગી જાએ ભલાઈ.	શિ૦ ૫૩
પરધર જઈને દુઃખ ના રોવું, કોઈ ન થાયે વિભાગીજ;	શિ૦ ૫૪
પાછળથી પસ્તાવો ઉપજે, ભાર જાય સહુ ભાગી.	શિ૦ ૫૫
પરધરમાં અચાનક ન જાવું, વાત કરી નવ હસવુંજ;	શિ૦ ૫૬
ગુંજ કરતાં હોય જે જણા ત્યાં, વણ તેજ્યા નવ ધસવું.	શિ૦ ૫૭
કૌતકમાં કુમક વણ સજ્જન, દુરીજન સાથ ન વઢવુંજ;	શિ૦ ૫૮
ગજ એવાનો સામન લઈને, બકરી બંધન ચઢવું.	શિ૦ ૫૯
રીતે પણ ખોટાની સાથે, વાદ ન કરવો વાતેજ;	શિ૦ ૬૦
ખરાબ ઠામે પથ્થર નાખી, છંટાવું નિજ હાથે.	શિ૦ ૬૧
ઉલટી કૃતિ ઘેલાની ગ્રહિયે, દાસ દક્ષ ના થયેજ;	શિ૦ ૬૨
સર્વ ઠામથી ગુણ ગ્રહી લેવો, એમ ચતુરતા લહિયે.	શિ૦ ૬૩
કલેશની ઉપર કલેશ રાખવો, ક્રોધની ઉપર ક્રોધજ;	શિ૦ ૬૪
મન મોહ મદ મચ્છર ના ધરવો, મનને કરવો બોધ.	શિ૦ ૬૫
આ જોવાર ચાતુરીની શિક્ષા, ધરશે ઊરમાં રાખીજ;	શિ૦ ૬૬
ભવ સુખ હરી પદ શુભ કીર્તિ, આખરના અભિલાખી.	શિ૦ ૬૭
પચ્ચી પચાસનું ખત ના લખીયે, અંતે આવે એકજ;	શિ૦ ૬૮
ગજે પડે કોઈ ગુલામ માણસ, હાણિ વાત વિવેક.	શિ૦ ૬૯
સકળ ચાતુરી એક વચનમાં, કહું છું સહુ સાંભળજેજ;	શિ૦ ૭૦
હરી ગુરૂ હરીજન સેવી સમરી, જનમ મરણથી ટળજે.	શિ૦ ૭૧
આશ્રમ ચાર વિષે ગૃહસ્થાશ્રમ, એક વાતથી મ્હોટોજ;	શિ૦ ૭૨
શ્રી હરિની સેવા બની આવે, માટે નહિ તે ખોટો.	શિ૦ ૭૩

મત ભાવે આશ્રમ માંડો, મારે નહિ લેવા દેવાજી;
દયો કહે મહારે તે મોટો, કરે કૃષ્ણની સેવા. શિ૦ ૫૯

(૨)

મીરાંચરિત્ર

મીરાં મન મોહનસુ માન્યું;
વરિયા વરિયા શ્રીગીરધરલાલ, જાણે જગ નથી કંઈ છાનું. ટેક.
જેમલ રાઠોડની દિકરીરે સુણો, મીડતા એનું ધામ;
રૂપગુણ કાંઈ સમોવડ નહીં, રૂંઠું ધર્યું મીરાંબાઈ નામ. મીરાં૦ ૧
જેશીએ વાંચી જનમોતરીરે, તેમાં લખ્યું નીકળ્યું એહ;
વરસે વિશ્વભરનાથનેરે કરશે, નંદકુંવરસું નેહ. મીરાં૦ ૨
ઉદ્યોતપુરનો રાણો રાજ્યોરે, તે સાથે કરી છે સગાઈ;
પરણાવીને વળાવ્યાં સાસરે કંઈ, લૌકીક રીતે મીરાંબાઈ. મીરાં૦ ૩
દેવીને દેવા વધામણારે આલ્યાં, વરકન્યા સહુ જન;
રાણે પારવતીજી પુજ્યારે, મીરાંનું તો મોહનમાં મન. મીરાં૦ ૪
સાસુ કહે સૌભાગ્ય વધેરે વહુ, નમો શક્તિને પાય;
મીરાં કહે મસ્તક માંડે નહીં નમે, વિના એક શ્રીગીરીધરરાય, મીરાં૦ ૫
સાસુ કહે સામું ખોલી આજથીરે મારે, નથી એ વહનું કામ;
પુત્રને કહ્યું એહેને રાખો પરી એક, ન્યાંડે રચાવો એનું ધામ. મીરાં૦ ૬
એવું સુણીને મીરાં મગ્ન થયારે, ભલું થયું ભાગ્યો જંગળ;
સાધુની સંગે દીનરેન નિર્ગમથું સુખે, સેવીશું ગાઇશું ગોપાળ. મીરાં૦ ૭
નંદાનંદન સાથે ન્યારાં રહારે મીરાં, હરીજન આવે ધણા ધેર;
નિલ લજન કથા કીરતન ઓચ્છવ, હરીને લડાવે કરે લેહેર. મીરાં૦ ૮
નણદર આવી મીરાંબાઈની પાસે લાભી, આ શો માંજો જિતપાત;
સાસરે રાણાજીનું કુળલજળવ્યું વહુ, મહીયેર લજળવ્યાં માતતાત. મીરાં૦ ૯
અંબર આબ્રણ પેહેરો અનુપમ, સજ્જે સુંદર શણગાર;
મેહલે પધારો રાણાજીતણેરે રમી, રીઝવી દયો ભરથાર. મીરાં૦ ૧૦
છાપા તીલક આ શી તુલશીની માળા, નાચો ખુંદો વેરાગીને વેશ;
સંગ મુકી દો સાધુ સંતનોરે, રાણાજી તો કરે સુણી કલેશ. મીરાં૦ ૧૧
મીરાં કહે રે બાઈ કલેશ ટળવાનો, એકજ છે ઊપાય;
કેહજો રાણાજીને સાધુને સેવે પ્રેમે, નૃત્ય કરીને હરિ ગાય. મીરાં૦ ૧૨

વળી સોનું રૂપું પેહરે શું સુધર્યું, કહાડી નાખો એ ડાકડમાળ;
 છાપા તીલક ધરી સાધુમાં બેસો, આ લો પેહેરે તુળશીની માળ. મીરાં ૧૩
 તમો પણ જાઓ શીઘ્ર સાસરેરે બાઈ, વૃથા વટાજો શાને દેહ;
 મનગમતા મોહનવર સાથે તમો, સરવ તજીને કરો સ્નેહ. મીરાં ૧૪
 કેહેજો તમારી માતનેરે વૃદ્ધ, થયાં ગોવિંદ ગુણ ગાયે;
 હરીવના કોટી દેવ સેવશે તોયે, જનમ મરણ નહીં જાયે. મીરાં ૧૫
 સુણી એમ છણકતી ખીજતીરે બાળા, આવી બંધવની પાસ;
 આ ભાઈ ભાભી કહેછે થાઓ વેરાગી સહુ, મુકીદો રાજ અવાસ. મીરાં ૧૬
 એવું સુણીને આવ્યો રોષ રાણાને પ્રેયો, સેવક મીરાંને અવાસ;
 લાવો ખખર છે શા રંગમારે, કોણે કોણે બેઠું છે એની પાસ. મીરાં ૧૭
 અનુચરે આવી એમ કહ્યું જે નથી, ત્રીજું માણસ આ વાર;
 રાણીજી સાથે કોઈ પુરૂષ બીજો છે, ધરમાં થઈ રહી છે શૈકર. મીરાં ૧૮
 સુણતામાં રાણો થયો રાતડોરે ખેંચી, ખડગ ધાયોછે તેણીવાર;
 પેટા મીરાંને મેહલે એકલોરે કોઈ, આવે નાં ધાઈ દીધાં દ્વાર. મીરાં ૧૯
 આવી જોયું તો મીરાં એકલીરે, પ્રભુએ એને ના દીધું દરશન;
 પુછ્યું મીરાંને પેલો પુરૂષ ક્યાં છે તાહારે, લાગ્યું છે જેસું લગન. મીરાં ૨૦
 ક્યાં છે પુછો શું રાણા રોશમારે, તે તો સધળે વસેછે ભરપૂર;
 ધ્યાનમાં જીવે જોગી પ્રેમી પ્રલક્ષ દેખે, રહેછે દુષ્ટથકી દૂર. મીરાં ૨૧
 કહાડી નાખોજી આ કલેશ કપટ સંગે, નિર્મળ કરો મન;
 પ્રેમભંકિતએ પરબ્રહ્મ ભજો તો તમને, થાય તેહનાં દરશન. મીરાં ૨૨
 એવું સુણીને આગ લાગી ધણીરે પણ, ભાવ ન આવ્યોરે ભૂપ;
 ક્રોધ કરીને શસ્ત્ર વાવરે એહવે, દીઠાં મીરાંનાં બે રૂપ. મીરાં ૨૨
 તોહો મુરખ સમજ્યો નહીંરે, મન સાથે ના કીધો વિચાર;
 બીજું ખડગ એણે ખેંચીયુરે ત્યારે, હરિયે દેખાડી મીરાં ચાર. મીરાં ૨૪
 છોલો પડ્યો પાછો ફર્યોરે રાણો, આવ્યો પોતાને ઘેર;
 વિષનો પ્યાલો મીરાંને મોકલ્યો પીજો કહાવ્યું, રાણાએ આણી ઝેહેર. મીરાં ૨૫
 લીધો મીરાંએ મનમગ્ન થઈનેરે પ્રભુને, દેખાડી કર્યું વિષપાન;
 અમૃત સરીખું થઈ ગયુંરે એને, સમરથ ધણી ભગવાન. મીરાં ૨૬
 મીરાંબાઈ આવ્યાં પ્રાંદાવનમારે પ્રેમે, નિરખ્યા શ્રી વ્રજરાય;
 શ્રી જમુના પયપાન કર્યું ને કરી, જીવ ગોંસાધને શિક્ષાય. મીરાં ૨૭
 હરીજન જાણી મીરાં મળવાનું કહાવ્યું તેણે, કહાવ્યું ના જોઈ સ્ત્રીનું મુખ;

મીરાં કહે સાંઠે થયું સવાં મુજને, પરપુરૂષ જોએથી દુખ. મીરાં ૨૮
 આજલગી હું એમ જાણતી જે વ્રજમાં, કૃષ્ણ પુરૂષ છે એક;
 વંદાવન વસી હજી પુરૂષ રહ્યા છો તેમાં, ધન્ય તમારો વિવેક. મીરાં ૨૯
 એહેવું સુણીને જ્ઞાની પામીઆરે, જીવગોંસાઈ મળ્યાછે સામાં ધાઈ;
 હળીમળી હરીની વાત કરીને આવ્યાં, મેવાડ દેશ મીરાંબાઈ. મીરાં ૩૦
 કરી તઇયારી આલ્યાં દ્વારીકાં, પ્રેમે નિરખ્યા શ્રીરણછોડ;
 વાસ પુરીને પ્રભુની પાસે રહ્યાં સદા, પોંચ્યા છે મનનાં કોડ. મીરાં ૩૧
 પાછળ પસ્તાવો રાણાને થયોરે, ગયું ઉતરી મનનું ઝેહેર;
 મુખે માગે તે આપું તેહને જે કોઈ, લાવે મનાવી મીરાં ઘેર. મીરાં ૩૨
 ઉપરા ઉપરી તેડાં મોકલ્યાંરે, આવીને લાગ્યા સહુ પાએ;
 માજી પધારો મેવાડમાં વેહેલાં, રાણાજી તો અંન ન ખાએ. મીરાં ૩૩
 જ્યારલગી તમો રેહેશે દ્વારીકાંરે, સાંહા લગી કંઈ અપવાસ;
 આગ્રહ દેખી મીરાં વિદાય માગવાને, આવ્યાં શ્રીપ્રભુજીની પાસ. મીરાં ૩૪
 હરીએ હકીકત સાંભળીને હસી, ચાંપી હૃદય સાથ;
 શ્રીકૃષ્ણસ્વરૂપમાં સમાઈ ગયાંરે મીરાં, જે જે શ્રીદ્વારકાંનાથ. મીરાં ૩૫
 ચરિત્ર એ મીરાંબાઇનુંરે જે કો, શિખે સાંભળે ને ગાએ;
 પ્રેમલક્ષિત તેહેને મળે ને તુઠે, દયાનો પ્રીતમ વ્રજરાએ. મીરાં ૩૬

(૨.)

Excellent

પ્રેમ પરીક્ષા.

ગરબો.

૧. એધવજી છે અળગીરે, વાત એક પ્રેમતણી;
 કોઈ અનુભવી જાણેરે, કહેતાં તો નાવે બણી.
૨. પ્રસૂતાની પીડા રે, વંઝા તે શું જાણે?
 જાણ્યું કેમ આવે રે, માણ્યાને પરમાણે.
૩. મૂંગે સકર ખાધીરે, ગુગાને સ્વપ્ન થયું;
 સરવે મન જાણેરે, ખીજાને ન જાય કહું.
૪. ઘાએલતાં દુખનેરે, કાયર તે શું પ્રીછે;
 અજ્ઞાની લહે નહીંરે, રતીની ગતી શી છે.
૫. નીમ સરવે નાસેરે, જ્યારે પ્રેમ તે વ્યાપે;
 નિદ્રા જેને આવેરે, તે ઉત્તર ક્યમે આપે.

આશક માશુકમારે, રૂપ ગુણ શા દેખે?	
જેવું ભાસે છે તેહને રે, અવર તેવું નવ પેખે.	૬
જેનું ચિત જ્યાંહાં ચાંદુરે, તેને તેથી સુખ થાયે;	
શો છે સ્વાદ અગ્નિમારે, ચકાર ભાવે ખાયે.	૭
રીત પ્રીતની એવીરે, તેનું સુખ તે જાણે;	
અનુભવથી અજાણ્યુરે, એના અવગુણ આણે.	૮
નેહ સુખથી ન વાધેરે, દેખી દુઃખ નવ ધટે;	
જેમ વૃક્ષને વળગીરે, વેલી તો ફરી ના લટે.	૯
શીખે સાંભળે ગાયેરે, ઓધવ ગત પ્રીતતણી;	
કરવી નથી પડતીરે, એની મેળે આવે બણી.	૧૦
પ્રીત બાજે તો સ્હેજેરે, છુંટે ન પછે છોડી;	
મચ્છને દુઃખ દેછેરે, ગળ્યા પછે અકોડી.	૧૧
સાચી પ્રીત તેં પ્રાણ લેરે, સાધારણ થાય પરી;	
દાદુર જળવણુ જીવેરે, માછલડાં તો જાય મરી.	૧૨
મોહાટી મનની મોહનીરે, ખીજી પ્રીતથી ન મળે;	
પણ જડ જુઓ લોહુરે, ચમકને દેખી ચળે.	૧૩
છીપ રહે સાગરમારે, ધ્રુવ સ્વાતી જુંદતણી;	
જુઓ દ્રષ્ટી ચકોરનીરે, અચળ રહે છે ઈંદુભણી.	૧૪
લજ્જા સુધ યુધ સામ્રથરે, પ્રેમીજનમાં ન ટકે;	
મધુકર વાંસ કોરેરે, કમળ ભેદી નવ શકે.	૧૫
મૃગ સ્હેજે મરે છે રે, પલાયણુ અભ્યાસી;	
રાગ અનુરાગપાશેરે, બાંધ્યું ન શકે નાસી.	૧૬
દૃષ્ટિ પ્રીતની માટેરે, પતંગ દીપકમાં બળે;	
જાય પ્રાણ પોતાનોરે, તોયે સ્નેહીને મળે.	૧૭
રહે યાત્રક તરસ્યુરે, સદા બાર માસ લગી;	
પીએ સ્વાતીનું વારીરે, અવર પરસે ન ડગી.	૧૮
વિખના વસનીનેરે, સાકર પણ સુખ ના કરે;	
પય પાણીથી ઉત્તમરે, મીન તેમાં નાખે મરે.	૧૯
જેનું મન જેસું માન્યું રે, તેને સૂખ તેથી મળે;	
તેવિના તેથી સાં રે, નાવે તેની આંખ તળે.	૨૦
જે વૈરાટનાં લોચનરે, ઈંદુ ભાનુ ભેદ કરો,	

Exe

Exe

કંજ કરમાય ચંદ્રે રે, કુલે રવી મેહ વસ્યો.	૨૧
કંઠે વળગી ના છૂટે રે, એ પ્રેમતણી ફાંસી,	૨૨
કાચો માટે ફૂટે રે, સૂણી જગની હાંસી.	
છે અગમ પંથ સ્નેહનોરે, ઓધવજી તે નથી દીઠો,	૨૩
લાં લગી જ્ઞાન ગોઠેરે, જોગ પણ છે મીઠો.	
જોગ તો તેને જોધ્યે રે, જેનું મન જગમાં ભમે,	૨૪
તે તો અચળ હમાઈ રે, ચિત રસિયામાં રમે.	
જેનું મન માને રે, જોગ સૂણેથી ગૃહો,	૨૫
અમો તો એહ માગું રે, પ્રીતમજીસું પ્રીત રહો.	
તમારા તો હરિ સધળે રે, અમારા તો એક સ્થળે,	૨૬
તમો રીઝો ચાંદરણેરે, અમો રીઝું ચંદ્ર મળે.	
ઈંદ્રને અવલોકી રે, ચક્રોરનું ચિત્ત ચળે,	૨૭
તે પ્રકાશને પેખી રે, તેને સંતોષ વળે.	
હેવાં વચન સુણીને રે, ઓધવજીની બ્રાંતી ટળી,	૨૮
જોગ જંજળ છૂટી રે, ગયું મન સ્નેહમાં મળી.	
અભીમાન મૂકીને રે, ઓધવ ગોપી પાય પડયા,	૨૯
કહું દયાનો પ્રીતમજી રે, નિશ્ચે એક તમને જગ્યા.	

(૧-૨)

ચોરાશી વૈષ્ણવ.

ઘોળ.

શ્રીગુરૂ યુગપદ્મમળરજ હું, વંદુ તે ધરિ નેમ;	૧
દુખહરણ સુખ થશે નીધિ વળી, દાયક ભક્તિ પ્રેમ.	
શ્રીવલ્લભ શ્રીવિકૃલ પ્રભૂ, શ્રીકૃષ્ણપુરણ કામ;	૨
ચોરાશી માહાભક્ત તેહેનાં, કરે વરણવ નામ.	
સાંજે તું સ્મરણ કર્યાંથી, અધ દુઃખ કલેશ પ્રણાય;	૩
પુષ્ટિપંથ પ્રભુ પ્રસન્ન હોયે, માહા પતીત પાવન થાય.	
મનવાંછિત ફળ સિદ્ધ પામે, ગાતાં એ અભિધાન;	૪
શ્રીમહાપ્રભુજી નિગ્ગનંદનું, કરે તેહેને દાન.	

ઢાળ.

શ્રીદામોદરદાસ હરશાનીરે, કૃષ્ણદાસ મેધન વદે વ્રાણીરે. ૧

આશક માશુકમારે, રૂપ ગુણ શા દેખે ?	
જેવું લાસે છે તેહને રે, અવર તેવું નવ પેખે.	૬
જેનું ચિત જ્યાંહાં ચોંટુંરે, તેને તેથી સુખ થાયે;	
શો છે સ્વાદ અગ્નિમારે, ચક્રાર લાવે ખાયે.	૭
રીત પ્રીતની એવીરે, તેનું સુખ તે જાણે;	
અનુભવથી અજાણ્યુંરે, એના અવગુણ આણે.	૮
તેહ સુખથી ન વાધેરે, દેખી દુઃખ નવ ધટે;	
જેમ વૃક્ષને વળગીરે, વેલી તો ફરી ના લટે.	૯
શીખે સાંભળે ગાયેરે, આધવ ગત પ્રીતતણી;	
કરવી નથી પડતીરે, એની મેળે આવે બણી.	૧૦
પ્રીત બાજે તો સહેજેરે, છુટે ન પછે છોડી;	
મચ્છને દુઃખ દેછેરે, ગળ્યા પછે અકોડી.	૧૧
સાચી પ્રીત તે પ્રાણ લેરે, સાધારણ થાય પરી;	
દાદુર જળવણુ જીવેરે, માછલડાં તો જાય મરી.	૧૨
મોહાટી મનની મોહનીરે, બીજી પ્રીતથી ન મળે;	
પણ જડ જુઓ લોહુંરે, ચમકતે દેખી ચળે.	૧૩
છીપ રહે સાગરમારે, ધમ્મજ સ્વાતી ખુંદતણી;	
જુઓ દ્રષ્ટી ચક્રારનીરે, અચળ રહે છે ઈંદુલણી.	૧૪
લજ્જા સુધ ભુધ સામ્રથરે, પ્રેમીજનમાં ન ટકે;	
મધુકર વાંસ કારેરે, કમળ ભેદી નવ શકે.	૧૫
મૃગ સહેજે મરે છે રે, પલાયણ અભ્યાસી;	
રાગ અનુરાગપાશેરે, બાંધ્યું ન શકે નાસી.	૧૬
દૃષ્ટિ પ્રીતની માટેરે, પતંગ દીપકમાં બળે;	
જાય પ્રાણ પોતાનોરે, તોયે સ્નેહીને મળે.	૧૭
રેહે ચાત્રક તરસ્યુંરે, સદા બાર માસ લગી;	
પીએ સ્વાતીનું વારીરે, અવર પરસે ના ડગી.	૧૮
વિખના વસતીનેરે, સાકર પણ સુખ ના કરે;	
પય પાણીથી ઉત્તમરે, મીન તેમાં નાખે મરે.	૧૯
જેનું મન જેસું માન્યું રે, તેને સૂખ તેથી મળે;	
તેવિના તેથી સાફ રે, નાવે તેની આંખ તળે.	૨૦
એ વૈરાટનાં લોચનરે, ઈંદુ લાનૂ ભેદ કશો,	

Exe.

Exe.

કંજ કરમાય ચંદ્રે રે, પુલે રવી મેહ વર્યો.	૨૧
કંઠે વળગી ના છૂટે રે, એ પ્રેમતણી ફાંસી,	
કાચો માટે ફૂટે રે, સૂણી જગની હાંસી.	૨૨
છે અગમ પંથ સ્નેહનોરે, ઓધવજી તે નથી દીઠો,	
ત્યાં લગી જ્ઞાન ગોઠેરે, જોગ પણ છે મીઠો.	૨૩
જોગ તો તેને જોધ્યે રે, જેનું મન જગમાં ભમે,	
તે તો અચળ હમારૂં રે, ચિત રસિયામાં રમે.	૨૪
જેનું મન માને રે, જોગ સૂખેથી ગૃહો,	
અમો તો એહ માગું રે, પ્રીતમજીસું પ્રીત રહો.	૨૫
તમારા તો હરિ સધળે રે, અમારા તો એક સ્થળે,	
તમો રીઝો ચાંદરણેરે, અમો રીઝું ચંદ્ર મળે.	૨૬
ઈંદ્રને અવલોકી રે, ચંદ્રારનું ચિત્ત ચળે,	
તે પ્રકાશને પેખી રે, તેને સંતોષ વળે.	૨૭
હેવાં વચન સુણીને રે, ઓધવજીની બ્રાંતી ટળી,	
જોગ જંજળ છૂટી રે, ગયું મન સ્નેહમાં મળી.	૨૮
અભીમાન મૂકીને રે, ઓધવ ગોપી પાવ પડ્યા,	
કહું દયાનો પ્રીતમજી રે, નિશ્ચે એક તમને જાણા.	૨૯

(૧-૨)

ચોરાશી વૈષ્ણવ.

ધોળ.

શ્રીગુરુ યુગપદકમળરજ હું, વંદુ તે ધરિ નેમ;	
દુખહરણ સુખ થશે નીધિ વળી, દાયક ભક્તિ પ્રેમ.	૧
શ્રીવલ્લભ શ્રીવિઠ્ઠલ પ્રભુ, શ્રીકૃષ્ણપુરણ કામ;	
ચોરાશી માહાભક્ત તેહેનાં, કરું વરણવ નામ.	૨
સાંજે તું સ્મરણ કર્યાંથી, અધ દુઃખ કલેશ પળાય;	
પુષ્ટિપંથ પ્રભુ પ્રસન્ન હોયે, માહા પતીત પાવન થાય.	૩
મનવાંછિત ફળ સિદ્ધ પામે, ગાતાં એ અભિધાન;	
શ્રીમહાપ્રભુજી નિજનંદનું, કરે તેહને દાન.	૪

ઢાળ.

શ્રીદામોદરદાસ હરશાનીરે, કૃષ્ણદાસ મેઘન વદે વાણીરે.

શંભરવાળા દામોદરદાસરે, જેનો કનોજમધ્યે નિવાસરે.	૨
પદ્મનાભદાસ હરિભક્તરે, તુળશી પ્રભુ પ્રેમઆસક્તરે.	૩
વહુ તહેની કહિયે પારવતીરે, સુત રૂઢનાથદાસ સૂમતીરે.	૪
રત્નેપાર્થ વૈષ્ણવ ક્ષત્રાણીરે, સેવ્યા શ્રીવલ્લભ રતી આણીરે.	૫
વૈષ્ણવ શેઠ પુરૂષોત્તમદાસરે, જેનો કાશીપુરમાં નિવાસરે.	૬
પાર્થ રૂકમણી પુત્રી તેહેનીરે, સેવા અતૂલીત કહી એહેનીરે.	૭
શેઠનો સુત ગોપાળદાસરે, સેવા રમરણુથી હુલાસરે.	૮
રામદાસ હરીરંગ રાતારે, ગદાધરદાસ જગ વિખ્યાતારે.	૯
વેણીદાસ માધવદાસ ભાઈરે, હરીવંશ પાઠેક સુખદાઈરે.	૧૦
વૈષ્ણવ કહિયે એમાં ક્ષત્રાણીરે, ગોવિંદદાસ ભલા લો વખાણીરે.	૧૧
જંગનધાપન સેવ્યા મોરારીરે, દાસ નારાયણ બ્રહ્મચારીરે.	૧૨
માહાવનની વૈષ્ણવ ક્ષત્રાણીરે, જીઆદાસ સુરી લો જાણીરે.	૧૩
ક્ષત્રી વૈષ્ણવ દેવકપૂરરે, શેઠ દિનકર પ્રેમી પૂરરે.	૧૪
મુકુંદદાસ મહા વૈષ્ણવ મોટારે, ક્ષત્રી પરભુદાસજ લોટારે.	૧૫
પ્રભૂદાસ ભાટ હરીજનરે દાસ પુરૂષોત્તમ ધનધનરે.	૧૬
ત્રિપુરદાસ વૈષ્ણવ કાયસ્તરે, પુરણાનંદ રસિક રસમસ્તરે.	૧૭
ભગવેંદ્રદાસ પ્રજાપત્યરે, ગોસાંધદાસ સેવ્યા હરી અત્યરે.	૧૮
માધવદાસ કાશમેરમાં વાસરે, વાસડાના ગોપાળદાસરે.	૧૯
પથા રાવળની અતી સેવારે, પુરૂષોત્તમ જ્ઞેશી હતા તેવારે.	૨૦
જગન્નાથ જ્ઞેશી જેના બ્રાતારે, વળી વૈષ્ણવ તેની માતારે.	૨૧
જ્ઞેશી નરહરી હરિના દાસરે, રામદાસ ગુજરાત નિવાસરે.	૨૨
દેવગોવિંદ હરિસ માતારે, રાજ માધવ દેવ બેહૂ બ્રાતારે.	૨૩
ઉત્તમ શ્લોકદાસ સેવા ભારીરે, સેવક શ્રીજીના કહેતાં મેંતારીરે.	૨૪
ધશ્વરદાસ દેવ રસ મગ્નરે, હરીજનસું ચિત લગ્નરે.	૨૫
વૈષ્ણવ છકડા વાસુદેવદાસરે, સેવા અર્થે રહેતા પ્રભૂપાસરે.	૨૬
કૃષ્ણદાસ ગદી સુખકંદરે, બાબાપેણી રહીત દુખદંદરે.	૨૭
એ ઉભય નાયેક ખવાસરે, તેનું નામ તે જાદવદાસરે.	૨૮
થાનેશ્વરના વિપ્ર જગતાનંદરે, સેવ્યા હરી અતી આનંદરે.	૨૯
બ્રાહ્મણ એડલની વૈષ્ણવ બાઈરે, આનંદદાસ વિશંભરદાસ ભાઈરે.	૩૦
વૈષ્ણવ ક્ષત્રાણી પ્રભૂ પ્રીતરે, રામદાસ મીરાંના પ્રોહીતરે.	૩૧
કૃષ્ણદાસ ખવાસણી જાણીરે, જેની માની શ્રીવલ્લભે વાણીરે.	૩૨

ખોલામીશર શ્રીવલ્લભવરનારે,	રામાનંદ પંડિત થાનેશ્વરનારે.	૩૩
વિષ્ણુદાસ છીપા રસપૂરરે,	જીવણુદાસ તે ક્ષત્રી કપૂરરે.	૩૪
સારસ્વત દ્વીજ ભગવાનદાસરે,	જેનું ચિત્ત સદા પ્રભૂ પાસરે.	૩૫
વૈષ્ણવ ભગવાનદાસ ભીતરિયારે,	શ્રીજીની સેવામાં ઠરિયારે.	૩૬
અચ્યુતદાસ સનોડીયા કહિયેરે,	ગોડ વિપ્ર અચ્યુતદાસ લહિયેરે.	૩૭
સારસ્વત વળી અચ્યુતદાસરે,	નારણુદાસ અંબાલે વાસરે.	૩૮
નારણુદાસ ભાટ મથુરાનારે,	નારણુદાસ લુવાંણા ઠાનારે.	૩૯
ક્ષત્રાણિ ગોરજ શંભરાધરે,	સાસુ ને વહુ બે વૈષ્ણવ રાધરે.	૪૦
શીહાનંદનાં ક્ષત્રી સારરે,	વૈષ્ણવ એડલનો એક સુધારરે.	૪૧
એક વૈષ્ણવ હરિ ગુણ ગાતારે,	દામોદરદાસની માતારે.	૪૨
શીહાનંદ ક્ષત્રાણીનો વાસરે,	કવી લઘૂ પુરૂષોત્તમદાસરે.	૪૩
કવીરાજ ભાટ ગુણ ગાવેરે,	ગુપાળદાસ ધટોડાના કહાવેરે.	૪૪
જનારદનદાસ વૈષ્ણવ ક્ષત્રીરે,	ગુરૂ સ્વામી બ્રાહ્મણ હરી મૈત્રીરે.	૪૫
કનૈયા ક્ષત્રીશાળ પ્રકાશારે,	વિપ્ર એડીઆના હરીદાસારે.	૪૬
આળકૃષ્ણ બાદરાયણુદાસરે,	સેવા સમરણુતોજ અભ્યાસરે.	૪૭
સેવા સમરણુમાંહે સુખણુરે,	માણેકચંદ સિંધુપાડે ભવાનરે.	૪૮
માણેકચંદ સિંધુપાડે ભવાનીરે,	નરોબાઈ હરી મન માનીરે.	૪૯
નરહર સનાથી હરીભક્તરે,	જેની હરિપદ નીરમળ મતરે.	૫૦
ગોપાળદાસ કહિયે જટાધારીરે,	વસી બ્રીજમાં સેવ્યા ગીરધારીરે.	૫૧
સંત પોખ્યા સ્વસ્ત ને ચુનારીરે,	કૃષ્ણદાસ સોંપી પરને પારીરે.	૫૨
આગરે ચોપડાળું સતદાસરે,	સુંદરદાસ સેવ્યા અવિનાશરે.	૫૩
પટેલ માવજી બીરજો સહીતરે,	પતિ પત્નિ પ્રભુપદ ચિતરે.	૫૪
ગોપાળદાસ રોડાના કહાવેરે,	સેવે શ્યામ તે હરખે હુલાવેરે.	૫૫
સુરદાસ શિરોમણી ભક્તરે,	ગાઆ શ્રીગીરધર જાણે જક્તરે.	૫૬
સર્વોપરી દાસ પરમાનંદરે,	ગાયા ગુણનિધિ બાળમુકુંદરે.	૫૭
કુંભનદાસ માહારસ કુંધરે,	સખા ભાવે સેવ્યા શ્રીગોવિંદરે.	૫૮
સુત કૃષ્ણદાસ ગેહેવારે,	છોડ્યા પ્રાણ ન છોડી સેવારે.	૫૯
કૃષ્ણદાસ કહિયે અધીકારીરે,	ગાયા સેવ્યા શ્રી રાસબીહારીરે.	૬૦
ગાયા વૈષ્ણવ એ ચોરાશીરે,	શ્રીવલ્લભ ચરણ નિવાસીરે.	૬૧

વલ્લભ.

સકળ તત્વનું તત્વ છે એ, સારમાં એ સાર;

શંભરવાળા દામોદરદાસરે, જેનો કનોજમધ્યે નિવાસરે.	૨
પદ્મનાભદાસ હરિભક્તરે, તુળશી પ્રભુ પ્રેમઆસક્તરે.	૩
વહુ ત્હેની કહિયે પારવતીરે, સુત ર્ધનાથદાસ સૂમતીરે.	૪
રત્નેખાઈ વૈષ્ણવ ક્ષત્રાણીરે, સેવ્યા શ્રીવલ્લભ રતી આણીરે.	૫
વૈષ્ણવ શેઠ પુરૂષોત્તમદાસરે, જેનો કાશીપુરમાં નિવાસરે.	૬
ખાઈ ર્કમણી પુત્રી તેહેનીરે, સેવા અતૂલીત કહી એહેનીરે.	૭
શેઠનો સુત ગોપાળદાસરે, સેવા રમરણુથી હુલાસરે.	૮
રામદાસ હરીરંગ રાતારે, ગદાધરદાસ જગ વિખ્યાતારે.	૯
વેણીદાસ માધવદાસ ભાઈરે, હરીવંશ પાઠેક સુખદાઈરે.	૧૦
વૈષ્ણવ કહિયે એમાં ક્ષત્રાણીરે, ગોવિંદદાસ ભગા લો વખાણીરે.	૧૧
જંગનધાપન સેવ્યા મોરારીરે, દાસ નારાયણ બ્રહ્મચારીરે.	૧૨
માહાવનની વૈષ્ણવ ક્ષત્રાણીરે, જીઆદાસ સુરી લો જાણીરે.	૧૩
ક્ષત્રી વૈષ્ણવ દેવકપૂરરે, શેઠ દિનકર પ્રેમી પૂરરે.	૧૪
મુકુંદદાસ મહા વૈષ્ણવ મોટારે, ક્ષત્રી પરભુદાસજ લોટારે.	૧૫
પ્રભૂદાસ ભાટ હરીજનરે દાસ પુરૂષોત્તમ ધનધનરે.	૧૬
ત્રિપુરદાસ વૈષ્ણવ કાયસ્તરે, પુરણાનંદ રસિક રસમસ્તરે.	૧૭
ભગવેંદ્રદાસ પ્રગ્મપત્રરે, ગોસાંધદાસ સેવ્યા હરી અલરે.	૧૮
માધવદાસ કાશમેરમાં વાસરે, વાસડાના ગોપાળદાસરે.	૧૯
પથા રાવળની અતી સેવારે, પુરૂષોત્તમ જ્ઞેશી હતા તેવારે.	૨૦
જગન્નાથ જ્ઞેશી જેના બ્રાતારે, વળી વૈષ્ણવ તેની માતારે.	૨૧
જ્ઞેશી નરહરી હરિના દાસરે, રામદાસ ગુજરાત નિવાસરે.	૨૨
દેવગોવિંદ હરિરસ માતારે, રાજા માધવ દેવ ખેહૂ બ્રાતારે.	૨૩
ઉત્તમ શ્લોકદાસ સેવા ભારીરે, સેવક શ્રીજીના કહેતાં મેંતારીરે.	૨૪
ધશ્વરદાસ દેવ રસ મગ્નરે, હરીજનસું ચિત લગ્નરે.	૨૫
વૈષ્ણવ છકડા વાસુદેવદાસરે, સેવા અર્થે રહેતા પ્રભૂપાસરે.	૨૬
કૃષ્ણદાસ ગદી સુખકંદરે, બાળાપેણી રહીત દુખદંદરે.	૨૭
એ ઉભય નાયક ખવાસરે, તેનું નામ તે જાદવદાસરે.	૨૮
ચાતેશ્વરના વિપ્ર જગતાનંદરે, સેવ્યા હરી અતી આનંદરે.	૨૯
બ્રાહ્મણ એડલની વૈષ્ણવ ખાઈરે, આનંદદાસ વિશંભરદાસ ભાઈરે.	૩૦
વૈષ્ણવ ક્ષત્રાણી પ્રભૂ પ્રીતરે, રામદાસ મીરાંના પ્રોહીતરે.	૩૧
કૃષ્ણદાસ ખવાસણી જાણીરે, જેની માની શ્રીવલ્લભે વાણીરે.	૩૨

ખોલામીશર શ્રીવલ્લભવરનારે,	રામાનંદ પંડિત થાનેશ્વરનારે.	૩૩
વિષ્ણુદાસ છીયા રસપૂરરે,	જીવણુદાસ તે ક્ષત્રી કપૂરરે.	૩૪
સારસ્વત દ્વીજ ભગવાનદાસરે,	જેનું ચિત્ત સદા પ્રભૂ પાસરે.	૩૫
વૈષ્ણવ ભગવાનદાસ ભીતરિયારે,	શ્રીજીની સેવામાં ઠરિયારે.	૩૬
અચ્યુતદાસ સનોડીયા કહિયેરે,	ગોડ વિપ્ર અચ્યુતદાસ લહિયેરે.	૩૭
સારસ્વત વળી અચ્યુતદાસરે,	નારણુદાસ અંબાલે વાસરે.	૩૮
નારણુદાસ ભાટ મથુરાનારે,	નારણુદાસ લુવાંણા ઠાનારે.	૩૯
ક્ષત્રાણિ ગોરજ શંભરાધરે,	સાસુ ને વહુ બે વૈષ્ણવ રાધરે.	૪૦
શીહાનંદનાં ક્ષત્રી સારરે,	વૈષ્ણવ એડલનો એક સુધારરે.	૪૧
એક વૈષ્ણવ હરિ ગુણુ ગાતારે,	દામોદરદાસની માતારે.	૪૨
શીહાનંદ ક્ષત્રાણીનો વાસરે,	કવી લધૂ પુરૂષોત્તમદાસરે.	૪૩
કવીરાજ ભાટ ગુણુ ગાવેરે,	ગુપાળદાસ ધટોડાના કહાવેરે.	૪૪
જનારદનદાસ વૈષ્ણવ ક્ષત્રીરે,	ગુરૂ સ્વામી બ્રાહ્મણ હરી મૈત્રીરે.	૪૫
કનૈયા ક્ષત્રીશાળ પ્રકાશારે,	વિપ્ર ઓડીઆના હરીદાસારે.	૪૬
બાળકૃષ્ણ બાદરાયણુદાસરે,	એવા સમરણુનોજ અભ્યાસરે.	૪૭
સેવા સમરણુમાંહે સુખણરે,	માણેકચંદ સિંધુપાડે ભવાનરે.	૪૮
માણેકચંદ સિંધુપાડે ભવાનીરે,	નરોબાઈ હરી મન માનીરે.	૪૯
નરહર સનાથી હરીભક્તરે,	જેની હરિપદ નીરમળ મતરે.	૫૦
ગોપાળદાસ કહિયે જટાધારીરે,	વસી બ્રીજમાં સેવ્યા ગીરધારીરે.	૫૧
સંત પોખ્યા સ્વસ્ત ને ચુનારીરે,	કૃષ્ણદાસ સોંપી પરને પારીરે.	૫૨
આગરે ચોપડાળું સતદાસરે,	સુંદરદાસ સેવ્યા અવિનાશરે.	૫૩
પટેલ માવજી ખીરજી સહીતરે,	પતિ પતિ પ્રભુપદ ચિતરે.	૫૪
ગોપાળદાસ રોડાના કહાવેરે,	સેવે શ્યામ તે હરખે હુલ્લાવેરે.	૫૫
સુરદાસ શિરોમણી ભક્તરે,	ગાયા શ્રીગીરધર બાણે જક્તરે.	૫૬
સર્વોપરી દાસ પરમાનંદરે,	ગાયા ગુણુનિધિ બાળમુકુંદરે.	૫૭
કુંભનદાસ માહારસ કંધરે,	સખા ભાવે સેવ્યા શ્રીગોવિંદરે.	૫૮
સુત કૃષ્ણદાસ ગેહેવારે,	છોડ્યા પ્રાણ ન છોડી સેવારે.	૫૯
કૃષ્ણદાસ કહિયે અધીકારીરે,	ગાયા સેવ્યા શ્રી રાસખીહારીરે.	૬૦
ગાયા વૈષ્ણવ એ ચોરાશીરે,	શ્રીવલ્લભ ચરણ નિવાસીરે.	૬૧

વલ્લભ.

સકળ તત્વનું તત્વ છે એ, સારમાં એ સાર;

પાઠ કરતાં માત્રમાં, વશ થાય નંદકુમાર.	૧
શ્રી વલ્લભ શ્રીવીઠલ પ્રભુને, જે પ્રસન્ન કરવા આહે;	
નથી અન્ય ઉપાય તે, આ ભક્તનાં ગુણ ગાયે.	૨
શ્રી આચારજી માહાપ્રભુનાં, અંતરંગ એ ભક્ત;	
મુજ ઉપર કરુણા કરો, શ્રીવલ્લભ પદ આસક્ત.	૩
એ ત્રેણુવતી ચરણ રજની, છે મુજને ઘણી આશ;	
ગાય ગુણ હરિદાસના, દયારામ દાસનો દાસ.	૪

—ૐૐૐૐૐ—

(૩)

વલ્લભનો પરિવાર.

રાગ ભેરવ.

પ્રથમ પ્રભાત શ્રી ગુરૂ, વલ્લભનું લો નામ,	
પુરુષોત્તમ પુરણકામ, શ્રી માહાલક્ષ્મી પતિજી;	
શ્રી લક્ષ્મણ રાજકુમાર, શ્રી અવલંબાજી,	
પુત્ર ઓદ્ધાર શ્રીવલ્લભ પ્રાણ, આધાર ચરણ રાખો રતિજી.	૧
શ્રી ગોપીનાથ વિધામ, એ છે પુરણ પુરૂષ પ્રમાણ,	
જોગી જનને ધ્યાને, ધરવા દોહોલારેજી;	
વ્યાપક વિશ્વાધાર, સુખદાયક નંદકુમાર,	
અક્ષર બ્રહ્મ અખંડ તે, ક્યાંહાંથકી સોહોલાજી.	૨
શ્રી ગોવર્ધન ઓધારણ, શ્રી રાધિકા રમણ,	
એ ત્રજણુવતી સુખકર્ણ, સ્વીસુખ માનજોજી;	
શ્રી રૂક્મિણીરમણ, પદ્માવતી પ્રાણજીવન,	
શ્રી વિકૃલ તન મન તે, અધિકા જાણજી.	૩
કૃષ્ણ પ્રિયે શ્રી યમુનાજી, માહારાણીનું નામરે;	
એ સરવે સુખનું ધામ, શ્રી કાલિંદજી કહિયેજી;	
શ્રી નવનિત પ્રિયા લાલ, શ્રી મથુરાનાથ કૃપાળ,	
શ્રી વિકૃલનાથ દયાળ, દયાસમુદ્ર લહિયેજી.	૪
શ્રી દ્વારિકાનાથ શ્રી ગોકુળપતિ, ગુણપત ગુણ ગાત.	
એ અનાથનાથ, શ્રી ગોકુળચંદ્રમાજી;	
શ્રી મદનમોહનજી, મનમથ મદનસદનરે;	
શ્રી ગાળકૃષ્ણજીનાં વદનતણી, શી ઉપમાજી.	૫

- શ્રી ગીરધરજી ગુણવંત, જેનો કોઈ ન પામે અંતરે,
શ્રી રાણી ભામ્યની વહુજીને, આનંદદાયક ભાવિયાજી;
જે જે શ્રી ગોવિંદ, એ છે પૂરણ પરમાનંદરે,
શ્રી ભામ્યની વહુજીના, ચિત્ત વિશે લલા ભાવિયારે. ૬
- શ્રી બાળકૃષ્ણ રસરૂપ એ છે, સ્વરૂપતણાજ સ્વરૂપરે,
એ કમળાંકંત અનંતની, ઉપમા કો નહીંજી;
શ્રી ગોકુળેશ શુભ નામજીની, માળા રાખે દામરે,
શ્રી પાર્વતીપતિ કામના પૂરણ, છો સહીજી. ૭
- શ્રી રઘુપતિ તેજભંડાર, એમના ગુણજશનો નહિ પારરે,
શ્રી જનકી જીવનપ્રાણ, ભક્ત ચિંતામણીજી;
શ્રી જદુપતી જીગજીવન, તેહેનાં પ્રપુલ્લીત પ્રસન્નવદનરે,
શ્રી માહારાણી વહુજી ધન, જે શીર એ ધણીજી. ૮
- શ્રી ધનશ્યામજી એ ગાવાને, પુષ્ટી પથ પૂર્ણ ચાહારે,
શ્રી કૃષ્ણાવતિ વહુજીનાં, નામ રૂદે વસોજી;
રૂક્મણી સતભામા શોભા યમુના, કમળારે એ,
દેવકી બેટીજી, સહીત સમરિયેજી. ૯
- શ્રી દામોદરદાસ, માહાપ્રભૂ પદપંકજ પાસરે,
સુરદાસ જગત પ્રકાશ, પરમાનંદદાસ છેજી;
અતી અનિનકુંભનદાસ, રાધે કૃષ્ણદાસ રસરાસરે,
એ ચારે મુક્ત, શ્રી વલ્લભચરણ નિવાસજેજી. ૧૦
- લીલા શ્રી ગિરિવરધારી લ્યો, ચાર જીથ સંભારીરે,
એ વૈષ્ણવ લેભે વિચાર, વસ્તુ અશેષછેજી;
શ્રી ગોવરધન શ્રી ગોકુલધન, શ્રી મથુરામન આનંદરે,
શ્રી વૃંદાવન વખાણો, વ્રજ સહુ દેશનેજી. ૧૧
- ચોરાશી સંભારો વૈષ્ણવ, બસે બાવન ધારોરે,
શ્રી વલ્લભી શ્રષ્ટી વિચારો, ક્ષણ પલ દિનવ્રતજી;
શ્રી વલ્લભનો પરિવાર, સહુ સૃષ્ટીશિરોમણ સાર,
સમરો સહુ વારંવાર, ઘડી પળ નેમસુંજી. ૧૨
- હું માગું વ્રજરાજ, મુજને એ સમરણ નિત થાયરે;
જેહેના દયારામ જશ ગાય, નહિ ઘડી પળની તૃપ્તીજી. ૧૩

શ્રીકૃષ્ણસ્તવનમંજરી.

૫૬.

નંદકુંવરજી નિજ જન જાણીરે, કૃપા કરો.

બરદ પોતાનું ઊરમાં આણીરે, કૃપાકરો. ટેક.

- છો શ્રીજી શરણાગતવત્સલ પતિતપાવન સ્વામી;
 દીનદયાળ દયાનિધી, અધમોદ્ધારણ અંતરંગમી;
 અનાથબંધું કરુણાસિંધૂ પૂરણ, કરી ન ખામીરે. કૃપા૦ ૧
- આરતવાનને બળિ બળ અતુલિત, વિશ્વભર વનમાળી;
 ઉદાર અવધી સહજ કૃપાકર, સેવા સાધન ટાળી;
 આપ સમો મળમાસ કર્યો, કેવળ શરણાગત ભાળીરે. કૃપા૦ ૨
- અગમેળ સુત ભાવ સમરતાં, કીધો વૈકુંઠવાસી;
 શુક ભણાવતાં ગુણકા તારી, કેવળ પાતિકરાશી;
 દુઃખ પારધી સ્વદેહ સ્વર્ગે, મોકલિયો અવિનાશીરે. કૃપા૦ ૩
- મહાપદ મિથ્યાવાસુદેવને, આપ્યું આપ વિચારી;
 માતની ગતિ પામી પૂતના, પાપણી શીશૂહત્યારી;
 એ અદ્વલતા તમવણ કયહું, દીડી ન સુણી ગિરધારીરે. કૃપા૦ ૪
- આદ્યકવિ વાલમીક અવળું, રામનામ અલાપે;
 નિજ બળગતી આપી ગીધને, જે તન ભર્યું પાપે;
 ચૈદ્ય કંસ આદિક અતિ બળ પ્રભુ, તાર્યા પ્રબળ પ્રતાપેરે. કૃપા૦ ૫
- ભક્તાધિન ભક્તવત્સલ છો, વેદ પુરાણે ગાયા;
 જ્યાંહાં જ્યાંહાં સંકટ સંત પડ્યું ત્યાં, અતિ આતુર થઇ ધાયા;
 દુઃખ સહી પણ જન સુખ કીધું, શું વર્ણવું પ્રજરાયારે. કૃપા૦ ૬
- જન અવગુણ મન વસે ન વિકૃલ, અંતરમાં અતી પ્રીતી;
 જયમ સુતના અપરાધ ન ભાસે, અબળાને એ રીતી;
 દોષતણા ગુણ સમજે સામા, વિદુર ત્રિયાની નીતીરે. કૃપા૦ ૭
- સ્વરૂપમાત્ર સંભારે, સંકટવેળા પણ કેા પ્રાણી;
 તદ્દપિ સાલ કરો સામળિયા અનુકંપા ઊર આણી;
 ગુપ્ત નથી એ પ્રગટ વાત છે, નિગમાગમ્ય વખાણીરે. કૃપા૦ ૮
- કપોત બાળક ત્રણ રીપુથી, રાખ્યાં કુંજબિહારી;
 વળિ ખગ-ઈડાં ઉગાર્યા, ગજધંટા ઢાંકિ ગિરધારી;

અપકવ રાખ્યું એક ભાંડ, શીશુ જીવાડ્યાં મંજરીરે.	કૃપા૦	૯
નીર કદામાં મેડકી બાળક, જળ રેડતાં આભ્યું;		
તેની માત દુખી થઈ હરિ સમર્યા, તપ્યું ન નીર તપાભ્યું;		
અરભક ઊઘાર્યું માત મેળભ્યું, સાચું બરદ કહાભ્યુંરે.	કૃપા૦	૧૦
શ્વાન પારધી અનળ જળ, ચોદિશ ચો ઘેરી હરણી;		
હરિ સમરતાં વારિદ વાયું, પ્રેર્યાં સીંચી ધરણી;		
તુટે ફંદ એ મુઆ પરસ્પર, કથા પુરાણે વરણીરે.	કૃપા૦	૧૧
ઈશ્વરપણું અળગું મુકી જયમત્યમ, નિજજન સુખ આપ્યું;		
ના કરવાની કૃતિ પણ કીધી, એવું હેત હેદે બ્યાપ્યું;		
કિચિત કહી દાખ્યું સાંભળિયે, મોટા જન અલાપ્યૂંરે.	કૃપા૦	૧૨
માહાર રૂપ ધરી દામાજીનૂ, દુઃખ કીધું હરિ હાની;		
નણુંદ થઇ સૂવાવડ કીધી, ચોખ્ખામેહલ ત્રિયાની;		
સેના સાંઝે નાપીક થઈ નૃપ, મુંડન ધરી ન ગ્લાનીરે.	કૃપા૦	૧૩
માધવદાસતણાં મળમુત્ર, પખાળ્યાં થઈ પ્રભુમાતા;		
માંસ તોળવા કર્યું કાટલું, સદન કસાર્થ ખ્યાતા;		
ચર્મવસ્ત્ર રોહિદાસતણે ઘેર, પેહેર્યાં હળધર બ્રાતારે.	કૃપા૦	૧૪
જનીનાં છાણાં વણિયાં, દળણૂ દળિયું દેવ મોરારી;		
ભાંડપાત્ર ગોરા કુંભારનાં, ઘડિયાં ગિરિવરધારી;		
નામદેવનું છાયું છાપડું, વહું ત્રિલોચન વારીરે.	કૃપા૦	૧૫
દ્વારપાળ બળિ ચોપદાર, ઉગ્રસેન સારંગપાણી;		
પાંડવનાં દાસત્વ કર્યાં, બહુ વેદે વાત વખાણી;		
કુખ્જકાંત પત્ની પારથની, થઈ પ્રભૂ પાયું પાણીરે.	કૃપા૦	૧૬
પંચાળીનાં પટકુળ પૂર્યાં, જનનું સંકટ કાપ્યું;		
ધ્રુવજી બાળક દુખિયો લહી, દામોદર દરશન આપ્યું;		
ચંદ્રહાસને વિષ કરી વિષયા, રાજ અચિતભ્યું થાપ્યૂંરે.	કૃપા૦	૧૭
પ્રહ્લાદનું વચન પ્રતિપાદ્યું, ભિષ્મપ્રતિજ્ઞા રાખી;		
અંબરીષનું મહાત્મ વધાર્યું, દ્વિજને નીચો નાખી;		
હાર હુંડી મોસાળાદિક, નરસૈયાનાં જગ સાખીરે.	કૃપા૦	૧૮
ગોપીજનના નાચ નચાવ્યા, નાચ્યા ગિરિવરધારી;		
કરમા ખીચ વિદુરની ભાજી, જમીયા બહાલ વિચારી;		
જુઠાં ફળ સખરીનાં શ્રુત-દેવનું આરોગ્યા વારીરે.	કૃપા૦	૧૯

એવાં અનેક કારણ, ભક્તતણા કીધાં ભગવંત;
 પાવન થાવાને મેં ગાયા, હું નથી ભક્તિવંત;
 પતિત પાવન કર્યા ધણા, હવે દોની મુજપર ચંતરે. કૃપા૦ ૨૦
 ઉત્તમ અધમ અધમને ઉત્તમ, આપ કરો શી વાર;
 જોવો તેવો સદા તમારો, હું છું નંદકુમાર.
 રૂઠો ત્રુઠો કરો ચાહો તે, અવર નથી આધારરે. કૃપા૦ ૨૧
 અખીલ દોષતણો દરીયો છું હું, શૂભ કૃતિ સ્વરૂપ ન મહારી;
 કોટી કલ્પે ગતી ધટે નહિ, જોતાં ન્યાય વિચારી;
 તો તરાય મેં કેવળ પ્રમેય, બળ તારો ગિરધારીરે. કૃપા૦ ૨૨
 શિવ વિધિ શેષ સરીખા ભેદ, ન જાણે જેને વેદ સમસ્ત;
 કોણમાત્ર ત્યાંહાં અલ્પ જીવ હું, માહાજન મોઢી વસ્ત;
 શ્રીગુરુવક્ષલ સાંધ્યો કહાન, વિચારી આલો હસ્તરે. કૃપા૦ ૨૩
 નથી માંગતો ચક્રવર્તિપદ, સ્વર્ગસિદ્ધ ચોમુક્તિ;
 પ્રપંચ વિસ્મૃતીપૂર્વક શ્રીજી, આપો નિજ આસક્તિ;
 સુંસંગ સંતત સુદહ, પ્રેમલક્ષણા અહીતુકી ભક્તિરે. કૃપા૦ ૨૪

કાત્યાયનીનો ગરબો.

જીરે એક સમે વ્રજકન્યકાજી, મોહી જોઈ કૃષ્ણસ્વરૂપજી;
 મન ઈચ્છા સહુને ઉપનીજી, વરવો વર એ અનૂપજી. ૧
 કાંઈ સાંધન સખજી કીજીયેજી, તો એ કંથ પમાયજી;
 કહિ કાત્યાયની વ્રત આચર્યુંજી, વરવા શ્રીવ્રજરાયજી. ૨
 માર્ગશીર્ષ માસ પ્રતિપદાજી, વ્રત આરંભતો દિનજી;
 સહુ પ્રાતઃકાળ કુમારિકાજી, ઉઠી આનંદ મેંનજી. ૩
 સામગ્રી પૂજનની ગ્રહીજી, કરતિ હરિગુણ ગાનજી,
 સખી ટોળે મળી સહુ સંચરીજી, કરવા જમુનાસ્નાનજી. ૪
 શ્રી માહારાણીમાં નાહીનેજી, પેહેચીં પવિત્ર પટકૂળજી;
 કરી પૂજી દેવી પ્રત્યમાજી. કાલિદોષે કુલજી. ૫
 જલ કુંકુમ અખીલ ગુલાલજી, પુષ્પમાળ ધરી માથજી;
 ધૂપ દીપ ભોગ તાંબોળ આપીયાંજી, પ્રેમે લાગ્યાં પાયજી. ૬
 કરજોડી કહે સહુ કન્યકાજી, સુણો કાત્યાયની માતજી;

- માહા યોગેશ્વરી સુત નંદનાજી, મુજ પતી કરો સાક્ષાતજી. ૧૭
કરે જાપ સર્વ આ મંત્રનોજી, વળતાં આવે ધામજી;
હવિષ્યાન જમે અવની સુવેજી, ધ્યાન સદા ધનશ્યામજી. ૮
એમ એક માસ પૂરો થયોજી, આવ્યો છેલ્લો દિનજી;
રત્યકુળ પામ્યાં ફેરી થઈજી, એવું જાણ્યું જીગજીવંનજી. ૯
ગોપસંગે ગાયો કરી ચાલતીજી, પ્રભૂ આવ્યા જમુના તીરજી;
જળક્રીડા કરે નમ્ર કન્યકાજી, હરિ ચઢ્યા કદમ લઈ ચીરજી. ૧૦
અખળા અંબર દીઠાં નહીંજી, ચમકી ઊંચું લાખ્યુંજી;
દીઠાં વસ્ત્ર વૃક્ષની ડાળમાંજી, પાસે નટવરરૂપ નિહાળ્યુંજી. ૧૧
બાંહે જોડી બાલા કરગરેજી, પ્રભૂ ટાઢે કંપે તંતજી;
અમો સર્વ તમારી કિંકરીજી, પટ આપો પ્રાણજીવંનજી. ૧૨
શ્રીકૃષ્ણ કહે સુણો સુંદરીજી, તમો નીરાવરણ ક્યમ ન્હાયાંજી;
વ્રતભંગ થયું ફળ શું મળેજી, ઉલટાં દોષે ભરાયાંજી. ૧૩
જો ફળ ઈચ્છો પાપ ટાળીનેજી, તો આવો સર્વ બહારજી;
સૌ લજ્જા મૂકી મન ઘો. મનથકીજી, કરો સૂર્યને નમસ્કારજી. ૧૪
જેમ નાથે કહ્યું લયમ સહુ કર્યુંજી, ફળ પામવાની આશેજી;
જોઈ પ્રેમ પ્રસન્ન પ્રભૂજી થયાજી, વર આપ્યો કૃપાનિવાસેજી. ૧૫
જાઓ રાસ રમશો મુજ સંગમાંજી, પતિ તમારો થાશજી;
એમ કહી સહુ અંબર આપિયાંજી, પુરી અખળાની આશજી. ૧૬
એમ કહી કૃષ્ણ ગૌ ચારવા ગયાજી, ગોપીઆવ્યાં સહુ ઘેરજી;
જે ગાય શીખે ને સાંભળેજી, તેહને દયાનો પ્રીતમ કરે મેહેરજી. ૧૭

(૩)

પંદર તિથિ.

ગરબો.

- સુણો ઓધવજી, પ્રેમતણો પંથ અગમ તમો શું જાણો;
સ્નેહસાગરતૂં, નથી પીધું પય ત્યાં લગી જોગ વખાણો. ટેક.
જીઆ પ્રતિપદ યશ જેનો મીઠો, તે પુરૂષ અમો માન્યો દીઠો;
કહાં યોગ. કરે તે ઉર ખેઠો; સુણો ઓધવજી. ૧
બિજ વાવ્યું સ્નેહ સુખછે જાણી, ઉગ્યું આનંદ વૃક્ષસિંચે પ્રેહપાણી;
ફળ્યું ત્યારે લણ્યું કુખજા રાણી; સુણો ઓધવજી. ૨

બાળ લીલા.

ગરબો.

કુંવરને વારોની વ્રજરાણી. ટેક.

- સહુ વ્રજનાર મળીને, આવી શ્રી યશોદાજીને ધામરે;
લાડકવાયો પુત્ર કર્યો, કયમ, વસિયે ગોકુળ ગામ. કુંવરને૦ ૧
- એક કહે જળ હરવા જઈ ત્યારે, ધરમાં પેસે ગિરધારીરે;
માનશે નહિ પણ માડી કહું તમે-સાંભળોને ગતિ મહારી. કુંવરને૦ ૨
- સ્વાસ્થ્યું સંતાડ્યું હોય જે મહારં તે, ક્ષણમાં શોધી કહાડેરે;
પોહોંચે નહિ તો પિંડો માંડે ને, તેથી ન પોહોંચે તો પાડે. કુંવરને૦ ૩
- ત્યારે માતાજી એમ બોલ્યાં તમે, ચતુર થઈ કાં ચૂકારે;
જ્યાં એની દૃષ્ટ પડે નહિ વસ્તુ, ત્યાં અંધારે મૂકા. કુંવરને૦ ૪
- યશોદાસું વિનતા કહે વાણી, મુકી જ્યેં અંધારા માંહેરે;
એને શી ચિંતા થાય અજવાળું, જઈ ઉભો રહે નાંહે. કુંવરને૦ ૫
- કૃષ્ણમાત ત્યારે એણીપેરે બોલ્યાં, ઘેલી ગોપી શીદ શોચેરે;
મહિ માખણુ જિંચું શીકે મૂકા, ત્યાં બાળક નહિ પોહોંચે. કુંવરને૦ ૬
- તવ બોલી એક બાળા આવો, હું શીકાની ગલ દેખાડૂરે;
શાણા સુતના જુઓ પરાક્રમ, થાય અંતર ટાહાડૂ. કુંવરને૦ ૭
- લાકડી લઈ ઉખળપર ચઢિને, શિકેથી લઈ સહુ ખાયરે;
સખાને આપે તેથી વધે તો, માંકલડાંને પાય. કુંવરને૦ ૮
- માતા કહે એ બળથી ન પોહોંચે, એવું જિંચું તમે બાંધારે;
મટુકીતણું મુખ વસ્ત્રે બાંધી, સોય દોરડે લઈ સાંધો. કુંવરને૦ ૯
- હજૂ તમે પણ લક્ષણ લાડવાયાનાં, ન જાણો માતરે;
ધરમાં ગરીબ એ બારણે બીજે, વીતે તે જાણે વાત. કુંવરને૦ ૧૦
- એક સખાની ખાધે ચઢીને, અતિ જિંચું પણ ચાખેરે;
તેથી ન ફાવે તો દોહોણી કરે કાંણી, ધાર તળે મુખ રાખે. કુંવરને૦ ૧૧
- ત્યારે માજી કહે બાળકને, હું કહી રીતે બાળૂરે;
મહી માખણુને મુકી મજસમાં, દોની ત્રિયા તમે તાળૂ. કુંવરને૦ ૧૨
- એક કહે માંડિ એમ કરે તો, થાય છે બમણું જનરે;
ખાવા ના પામે ત્યાં ખીજ દેગાળો, ભાંજે પાત્ર બહુ કહાન. કુંવરને૦ ૧૩
- કાંઈ ન ચાલે તો છોડે વાછરડાં, વેળા વના ધવરાવેરે;

- સુત બાળકને જઘને જગાડે, ચોહોટિયો દેઈ રડાવે. કુંવરને ૧૪
 એવું સાંભળીને કહે રાણીજી, દેશ શિખામણ બાધરે;
 મંદિરમાં પેઢો દેખો તો, લાવજો એહને સાઈ. કુંવરને ૧૫
 અરે માત મેં એક દિવસ તો, સંતાઈ આવતો હૈયોરે;
 પેશી સદનમાં ખાવા વહુંધ્યો, એટલે જઘને ઘેર્યો. કુંવરને ૧૬
 મેં કહ્યું ચોર આજ આવ્યો દાવે, નહિ જાવા દઉં ગ્રેહશરે;
 મરડી મુંછ એણે કહ્યું મુજને, હું જશ તું જોઈને રેહશ. કુંવરને ૧૭
 કરી કળા એકતો મહિ ભરિયું મુખ, એટલે જઈ મેં ઝાલ્યોરે;
 કર્યો કોગળો માહારી આંખમાં હું, ચોળાવા રહી એ ચાલ્યો. કુંવરને ૧૮
 એક કહે મેં ઝાલ્યો હુતો આજ, તોપણ એ નવ ગાંઠ્યોરે;
 ત્રોડી મુજ મુકતાફળ માળા, હું વિણવા રહી બહાલો નાઠો. કુંવરને ૧૯
 એટલામાં એક અખળા આવી કહ્યું, જુઓ લાવીધું ઝાલીરે;
 છોડો ઉઘાડે તો પુત્ર પોતાનો, લજવાણી પડી ઠાલી. કુંવરને ૨૦
 એવું જોઈ જસોદાજી બોલ્યાં, હાંવાં સાચાં સહુ હોસોરે;
 માહારો લાલ માહારાધરમાં પોઢ્યો, આવશે જગી તો જોશો. કુંવરને ૨૧
 એવું કહેતાં પ્રભુ આંગણે આવ્યા, નિદ્રામાંથી ઊઠીરે;
 જશોમતી કહે જુઓ આ મારોબાળક, યુવતિ સર્વ તમે જૂઠી. કુંવરને ૨૨
 પ્રેમકટાક્ષે કરી સહુ કામની, સામું શ્રીકૃષ્ણે જોયુંરે;
 લોટપોટ થઈ ગઈ સહુ લલના, પ્રીતમમાં મન પ્રોયું. કુંવરને ૨૩
 સાહામાં સાહામી લોચન મળતાં, કરી સમસ્યા છાનીરે;
 સર્વે કહ્યું આવજો મારે મંદિર, મોહને લીધું માની. કુંવરને ૨૪
 ગોપી ગોવિંદની ગત ન્યારી, શું જાણે સંસારરે;
 હૈયે હેત ને વઢે વદનથી, કાણુ લહે તેનો પાર. કુંવરને ૨૫
 શીખે સાંભળે ગાય એ ગરબો, શ્રીકૃષ્ણ બાળચરીત્રરે;
 કહે દયો પ્રભુ પ્રસન થાય તેને, પતીત થાય પવીત્ર. કુંવરને ૨૬

:o:

(૨)

Excellent.

ત્રેહવિલાસ.

ગરબો.

આધવ અલખેલાને કહેજો, જ્યમ હમો કાહાવિયેરે લોલ;
 હવાં તો હઘ થઈ છે નાથ, કે ગોકુળ આવિયેરે લોલ. ૧

- કોટી કલ્પસમી પળ જાય, દિન કેવડો કહુંરે લોલ; ૨
માસ વરસ એમ વીતે વાલમ, દુઃખ કેટલું સહુંરે લોલ.
હાવાં નથી સહેવાતું નાથ, કે કહું કરગરીરે લોલ;
પાડો પડું છું પ્રાણજિવન, કે પાલવ પાથરીરે લોલ. ૩
તાલાવેલી લોગી તન કે, મન તમમાં ભમેરે લોલ;
બોલ્યું વેણ બિજા કોનું પણ, અમને ના ગમેરે લોલ. ૪
નથિ મુને ખાનપાનનું ભાન, કે નિદ્રા ના મળેરે લોલ;
આઠે પોહોર વિચારે જાય, કે કાળજડું બળેરે લોલ. ૫
વ્યાકુળ થઈ છું પ્રીતમ પાખી, કળ ન પડે ક્ષણૂરે લોલ;
એ દુઃખ કોઈને નવ કહેવાય, કે અકળાઈયે ધણૂરે લોલ. ૬
અનુભવી જાણે એ દુઃખ બાકી, સહુ ઘેલાં કહુંરે લોલ;
પીડા પ્રીતતણી વ્યાપી ત્યાંહાં, ડાહ્યાપણ નારહુંરે લોલ. ૭
કાતુડે કાળજડું કાર્ય કાંઈ, સૂઝે નહીંરે લોલ;
પ્રેમ કટારીનો ધા પાકય, ચઢ્યો રૂઝે નહીંરે લોલ. ૮
ક્ષણ ક્ષણ ત્રેહુબાણે છુંદાય, કે રૂઝ કહો કયમ વળેરે લોલ;
મલમ મળેજો મોહન મેલાપ, કે દુઃખ સહુ ટળેરે લોલ. ૯
આધવજી કુંજનું સુખ સઘળું, કયમ શકીએ કથીરે લોલ;
પળલીલા પ્રગટ કરી કાંઈ, કેહેવાતી નથીરે લોલ. ૧૦
અબળા અંતરની અલિલાખા, નાવે કહેણમારે લોલ;
પીયુજ પુરણ કરતા તેહ, શું વરણું વેણમારે લોલ. ૧૧
આધવ સ્નેહતણું દુઃખ સગપણથી, અધિકું ધણૂરે લોલ;
અનુભવીનું અંતર જાણે, મુખડે શું ભણૂરે લોલ. ૧૨
અણમળતાંસું એક ગિરત, જોખમ જીવનૂરે લોલ;
કાને કહિયે થયું અમારે, કરતવ દૈવનૂરે લોલ. ૧૩
આધવ આ દુઃખથી ધણું સારું, મરણ આવી બનેરે લોલ;
જીવ તો જાય તરત પણ અટક્યો, આશ આવ્યાતણેરે લોલ. ૧૪
આગળથી નવ સમજ્યાં એમ જે, પીડા પ્રીતમારે લોલ;
આ તો આનંદ સાટે બિદેગ, દીઠો રતિ રીતમારે લોલ. ૧૫
નથી એ કષ્ટતણો ઉપાય, કે બહાલાજી વીનારે લોલ;
માટે કેહેજો જ્યમ લ્યમ આવે, હરિ ભૂલી ધુનારે લોલ. ૧૬
અબળાજન અમો અવગુણ ખાણ, શું તમો નથિ જાણતારે લોલ;

ગુણસાગર છે ગિરધરલાલ, રખે ઊર આણુતારે લોલ. ૧૭
હૈયાનું હાર્દ સમજે છે, શૂં કહિયે કંથીરે લોલ;
જાણીતા થઈને દુઃખ દોષો, એ ઘટતું નથીરે લોલ. ૧૮
પ્રેમતાણી પોથીનો પાર, ઉધવજી ના મળેરે લોલ;
જેમ તેમ કરજો એહ ઉપાય, કે વાલમજી વળેરે લોલ. ૧૯
સંદેશામાં શી શી વાત કહો, અમે કહાવિયેરે લોલ;
માટે દાસ દયાના પ્રીતમજી, ઘેર આવિયેરે લોલ. ૨૦

(૧-૨)

મનપ્રબોધ.

કંકો.

કંકા કોટી કારજ છાડીનેરે, લજિ લો શ્રી કૃષ્ણ કૃપાળ;
નહિ તો પાછળ પરતાવો થશેરે, આવી જશે અચાનક કાળ. ૧
ખૂખ્યા ખોટું સહુ શ્રીહરીવિનારે, આદે મધ્યે અંતે દુઃખરૂપ;
અતુલવી વાત કહું છું જરીરે, માટે સમરો શ્યામસ્વરૂપ. ૨
ગંગા ગુર હરી હરીજન એકછેરે, રખે રાખો મનમાં બ્રાંત;
સેવો સાચે સ્નેહે વિવેકશુંરે, સરવે શાસ્ત્રનું એજ સિદ્ધાંત. ૩
ધધ્ધા ધડી લાખેણી જય છેરે, જે તું જાણી શકે તો જાણ;
હરિ લજવાનો અવસર નહિ મળેરે, ફરી થાય છે મોહોટી હાણ. ૪
નજા નિર્ભયપદ નંદલાલનૂરે, એ થકી સહુ ઓછું જાણ;
પક્ષ રાખીને વચન વદતો નથીરે, મુંતે માતપિતાની આણ. ૫
અચ્ચા ચતુર તુંતે સારે કહુંરે, ચીતચરણ ચતુરભુજ રાખ;
નિત સેવા સ્મરણ સતસંગમારે, રહી કૃષ્ણ શ્રીકૃષ્ણ તું લાખ. ૬
છંછા છેલછખીલા લાલશુંરે, શીઘ્રે જોડો સાચી પ્રીત;
કરતવ કાંઈ પછે તાહારે નથીરે, તાહરી સરવે વાતે જીત. ૭
જળજળ જગજીવન જાણ્યા નથીરે, જાણ્યું સરવે તોયે તું અજાણ;
પ્રેમે પુરૂષોત્તમ પૂજ્યાવિનારે, થયે પંડિત નહિ કહ્યાણ. ૮
ઝંઝા ઝપટ કરી હરી ગાઇલેરે, ફરી મળવો નથી આ દીન;
રંકતે લંક મળી જ્યમ લુટવારે, તેમ તુંતે મળ્યું એ ધન્ય. ૯
ટકા ટોપી તીલક માળા ધરીરે, તોયે તજ્યાં નહીં કપટ કુટેવ;
વૈષ્ણવવેશ ધરી વાહી વિશ્વનેરે, ક્ષણું કીધી નહીં હરિસેવ. ૧૦

- ઠંડા ઠાલાં થાથાં સંસારનારે, કુટે કંઠ્યે ન આવે પાર;
અમુલ્ય અવસર એળે જાયછેરે, વેહેલો ભજી લે નંદકુમાર. ૧૧
- ડંડા ડાહ્યો હ્યોં સંસારમારે, તેણે શું સર્વ તાં કામ;
માર ખાતાં મોહોડું ભાગી જશેરે, માટે ભજી લે સુંદરશ્યામ. ૧૨
- ઢંડા સુંઢણ કે શ્રીહરી ગાધલેરે, ક્યાંહાં લગી ઢણકારો આ ઢેર;
થાક્યા જમકિંકર તુંને ઝુડતારે, તોયે તું નવ થાક્યો નરોર. ૧૩
- રેણા રાજપાટ ધણાં ભોગવ્યારે, ધણાં ભોગવ્યાં નકેનાં દુઃખ;
જાણે તો બાકી કાંઈ રહી નથીરે, હાવાં તો હરી ભજ થાય સુખ. ૧૪
- તત્તા તું ત્હાં ચેત્યો નહીરે, શીખ્યો સર્વ અવરતે કાજ;
સુખજી જ્ઞાન બતાવે અન્યતેરે, તુમાં અંધારું ઝાઝ. ૧૫
- થથ્યા થાવર જંગમ સર્વમારે જાણી લેજે શ્રીહરિનો અંશ;
મન ક્રમ વચને દયા સહુપર ધરેરે, રખે કરતા કોઈનો ધ્વંશ. ૧૬
- દદા દોષ સર્વ નીજમાં લહેરે, જાણો સાહામાં સર્વને શુદ્ધ;
અન્યનો અંતરગુણ નાણિયેરે, એ છે ભવ તરવાની બુદ્ધ. ૧૭
- ધદ્ધા ધિકધિક ધનદંગ જાણુજેરે, ધિક વિદ્યા ધિક સ્ત્રી ધામ;
સરપ સુધડતા ધિક વૈભવ સહુરે, તાહારાં જો ન લજ્યા ધનશ્યામ. ૧૮
- પપ્પા પોથાં ભણી પંડિત થયોરે, ધણું પૂજ્યો જગમાંહે;
જગતના પૂજ્યને તે પૂજ્યા નહીરે, અલ્યા તાં ઠેકાણું ક્યાંહે. ૧૯
- ફફા ફેરે પડ્યો અવતારનોરે, જ્યારે ગાયા નહીં ગોવિંદ;
એળે ખોયો દુર્લભ દેહ માનવીરે, તાં ઊંધું કર્મ મતિમંદ. ૨૦
- ખખ્યા બાપ ત્હારો ત્રિભુવનપતિરે, જેને ઘેર ત્રિલોકનું રાજ;
પુત્રપણું જાણવી જો સેવો પિતારે, વિના સારે સર્વો સહુ કાજ. ૨૧
- ભભ્ભા ભક્તિ કરી ભગવંતનીરે, તેનું ધન ભાયગ ભવમાંહાય;
ઈશિ અનંત કોટી બ્રહ્માંડનારે, સદા રહે તે જન લાંહ. ૨૨
- મમ્મા મોટાથી મોટું નાણુંરે, કળીમાં શ્રીકૃષ્ણનું નામ;
સાધન સરવેતણું એ શિરોમણીરે, શ્રમવિના મળે ધનશ્યામ. ૨૩
- ચયા ચત્ને પ્રયત્ને નાશજેરે, તમે દુષ્ટસંગથી દૂર;
ભાવ ભક્તિ હરી ભુલાવશેરે, ક્ષણમાં ચાવી કરશે ચૂર. ૨૪
- રડો રસિકશિરોમણી શ્યામસુંરે, તુંને લાગે જો સાચો રંગ;
સેહેજે સર્વ સુખ આવી મળેરે, ત્હાં દુઃખ સર્વ થાય ભંગ. ૨૫
- લલ્લા લોક તથા પરલોકમારે, સુખ શ્રીહરિ સમરેથી થાય;

- કૃષ્ણકૃપા પાખે કાંઈ ના બનેરે, બીજા કરિયે કોટી ઉપાય. ૨૬
 વળા વાત સિદ્ધાંતની મુણ કહુંરે, બાણે સહુથી વડો વિશ્વાસ;
 તે ધ્રુવ જોહેને શ્રીહરી ઉપર થયોરે, તે તો શિરોમણી હરિદાસ. ૨૭
 સરસા સાર સર્વનો એ છે રે, કરવો સાચો સદા સતસંગ;
 નીચ નીર અતી નગર ગલીતણુંરે, જુઓ ગંગ મળે થાય ગંગ. ૨૮
 હું હાથ ધસીશ પાછળથીરે, નિશ્ચે પળપળથી મા પસ્તાશ;
 પાય લાગી કહું પાલવ પાથરીરે, ભજી લે શ્રી અવિનાશ. ૨૯
 ક્ષયા તુને અનેક વાતની એક કહુંરે, જેથી થાય અતી આણંદ;
 કોઈ પ્રાણીને કલપાવીશમાંરે, નિશ્ચિન ગાજે તું ગોવિંદ. ૩૦
 કકો અલૌકિક મન પ્રબોધનોરે, જે કોઈ શીખે સાંભળે ને ગાય;
 કહે દયો દાસ શ્રી વલ્લભદેવનોરે, તેહેનાં સહુ કારણ સિદ્ધ થાય. ૩૧

અકળ કળા.

ગરબો.

- હરી તાહારી અકળકળા ન કળાયરે,
 મોટા સમ્રથ જેમાં બહવાયા. હરી. ટેક.
 ભુલ્યા હળધર તાલી ગણુતારે, દાખી લીલા તે ના બાણે ભણુતારે;
 વહરવું દીસે છે ઝાઝું છણુતાં. હરી તાહારી. ૧
 ભુલ્યાં લક્ષ્મી આપ અરધંગરે, છળ્યાં રૂપ દેખી નરસંધરે;
 કળે કોણુ નવા નિત્યે રંગ. હરી તાહારી. ૨
 છળ્યા શંકર મોહની છેકરે, ન રહ્યું જ્ઞાન ધીરજ વિવેકરે;
 તારી માયાથી બચ્યો તું એક. હરી તાહારી. ૩
 ભુલ્યાં ઊમિયા રામલીલા જોધરે, અલ્લભામની શોધે ન રોધરે.
 સીતારૂપ ધરી પત ખોઈ. હરી તાહારી. ૪
 સુરાસુર મળીં સિંધુ વરોળોરે, ત્યારે ગણેશ મંદ્રાચળ બોલ્યોરે;
 શીકા કાં પડિયા કચ્છપરૂપે તોલ્યો. હરી તાહારી. ૫
 પ્રગટાવ્યા છે પ્રારથના કરિનેરે, વળી ગર્ભ સ્તુતી કરી કરીનેરે;
 તે અલ્લા ગયા વાછરૂ હરીને. હરી તાહારી. ૬
 ભૂલ્યા નારદ નૈષ્ઠિક અલ્લયારીરે, હરી રૂપે વરવા માંગ્યું નારીરે;
 જ્ઞાની પામ્યા ત્યાં આખ્યાં મોરારી. હરી તાહારી. ૭

ભૂલ્યા ગરૂડ નાગ પાસ ભાળીરે, ભુષંડીજીએ ભ્રમણા દોળીરે;
કલ્હો મોહન પોતાનો વાલી. હરી તાહારી. ૮
ભૂલ્યા જનક વસિષ્ઠ માહા જ્ઞાનીરે, મુઆ શ્રાપી પરસ્પર ધ્યાનીરે;
જુઓ દ્વૈત ઠૂંક્યાં હાની. હરી તાહારી. ૯
શિક્ષા પામ્યો છેલ્લ વરસાવીરે, માંગ્યું પારીજત ના આપ્યું લાવીરે;
પ્રહાર પામ્યો ત્યારે શુદ્ધી આવી. હરી તાહારી. ૧૦
ભૂલ્યા શુક્રાચારજ થઈ શાણુરે, હરી જાણી ભૂલ્યા ગત્ય બહાણુરે;
ધર્મરોધ કરે થયા કાણા. હરી તાહારી. ૧૧
અજમેલ વેળા કહી દીન વાણીરે, ગુરૂ સુત ન આપ્યો આણીરે;
જમતે જૂડ્યો ત્યારે જોડયા પાણી. હરી તાહારી. ૧૨
રામાનુજ ભૂલ્યા ઈશ વખાણીરે, અટક્યા સ્વામીથી હઠ વેદ વાણીરે;
નાખ્યાં દુર કર્મ ઝટ જાણી. હરી તાહારી. ૧૩
ઝાંઝૂં છણુતાં તો નિંદા ભાષેરે, અન્યાશ્રીતને અવળું ભાસેરે;
સૂધું સમજતાં સંઘે નાસે, હરી તાહારી, ૧૪
તારી માયાનું બળ છે અપારરે, કાંહાને કહિયે ભૂલ્યો સંસારરે;
તાહારે શરણે આવ્યો નિસ્તાર. હરી તાહારી. ૧૫
હરીજન માયાથી ન મોહોવાયરે, હંકારેથી આખડિયું ખાયરે;
દયો દીનતાએ હરી ગાય. હરી તાહારી. ૧૬

(૩૦)

મોહનીસ્વરૂપ.

ગરબો.

મકળ કળા શ્રીઅવિનાશનીરે, તેહનો પાર ન પામે કોય;
શેવ સરખા જેમાં ભૂલા પડારે, તેથી કોણ વડેડે હોય. અં ૦ ટેક.
મેક સમે સુણોશ્રી માહાદેવજીરે, આવ્યા વૈકુંઠ વિજયની પાસ;
રશન કરી હરીનાં હર યોલીયારે, એક ચરિત્ર જેવા ચિત આશ. અં ૦ ૧
|| ત મિસે મિસે કાહાડી માહાદ્રજીરે, પ્રભુ સમુદ્ર મથાવ્યો જેવાર;
યાંહાં તમે મોહનીરૂપ કોહો કયમ ધર્યુંરે, સુર અસુર છળ્યા શે પ્રકાર. અં ૦ ૨
મેજ ધર્યા છે માહારે બહુ દીનનીરે, મુને દેખાડોને તેહ સ્વરૂપ;
મેવાં વચન શિવજીતણાં સાંભળીરે, વળતા યોલ્યા ત્રિભોવનભૂપ. અં ૦ ૩
પ્રાંભળો શંકર વાત વિવેકનીરે, તેહ છે મોહની માયાનું અંગ;

તે નિરખ્યાની ધ્વજા રખે રાખતારે, તે તો ધ્યાન ધીરજ કરે ભંગ. અં ૪
 ત્યારે માહાદેવે માધવને કહ્યુંરે, ના ના હું નહીં ચળું લગાર;
 જાણું છું માટે કદાપી નહિ ભૂલુંરે, દેખાડો મુને હાંસ અપાર. અં ૫
 એહેવું કહ્યું શીવે ત્યારે હસ્યા હરીરે, ભલું દેખાડીશું કોઈ દિન;
 એમ પરસ્પર બેહુ જણા બોલતારે, ત્રીજું રૂપ ધર્યું મોહન. અં ૬
 એક અનુપમ પુષ્પની વાટિકારે, તેની મધ્યે દીડી એક નાર;
 સુંદર સોળ વર્ષની સુંદરીરે, શ્યામા સ્વરૂપતણો ભંડાર. અં ૭
 ચંપકવરણું તન ને ચપળ ધણુંરે, સામુદ્રિકલક્ષણ પૂર્ણ;
 ગુણગંભીર ગોરી ગરવે ભરીરે, કરે મહામુનીના મન ચૂર્ણ. અં ૮
 જરકસી કારતો સુંદર સાલુડોરે, જેમાં ઝીણો કસુંખી રંગ;
 અનુપમ રીતે આઢ્યો અલખેલિયેરે, જેમાં ભાસે ગોરું સહુ અંગ. અં ૯
 વેણી લાંબી સિખ શેષ સરીખડીરે, ફેણ મણી જાણે છે શીશકૂલ;
 સેથો સિંદુરે પૂચો છે સોહામણોરે, ઉપર દામણી દીપે અમૂલ. અં ૧૦
 મોતીજડિત મનોહર ચોહોટણુંરે, મૃગમદની દીલી ચિતચોર;
 સુંદર ભાળ વિશાળ બિરાજતુંરે, મદમાતીનું જોખનજોર. અં ૧૧
 ભૂકુટી કમાન સમાન છબીલડીરે, રતનાળાં લોચન રસકૂપ;
 દીર્ઘ અણિયાળાં ચપળ મન હર્યુંરે, છે કટાક્ષ કટારીનું રૂપ. અં ૧૨
 નાસિકાવાળી જુમણ જુમે જુમખેરે, વેસર મુકતા છે લંચુસી સુંદાળ;
 અરૂણ અધરની ઉપર સુંદર લળકતુંરે, જોતાં જોગી ચળે તતકાળ. અં ૧૩
 મંદ મધુરું મધુરું હાસ્ય કરેરે, ઝગકે દાડમખીજસા દંત;
 કુંદનીરેખા બે દંતમાં દીસતીરે, ચળકારામાં ચોરે ચંત. અં ૧૪
 ચાંચ ચિખક મધ્યે છે હરું ટપકલુંરે, બીજૂં ગાત્ર ત્રીજૂં અદભાલ;
 તણ બિંદુની શોભા હું સ્ત્રી કહુંરે, ત્રાજૂંદૂ ત્રિલોકી મનગળ. અં ૧૫
 જૂલ જુગલ મણીજડિત કનકતણીરે, કર્ણકૂલ પાનડીઓનો જૂમ;
 ચોટલો ગોફણો ગોરીને ધમકતોરે, ઘણો ધુધરીકેરો ધચૂમ. અં ૧૬
 કોટી સુરજ સરખા વદને આવારિયેરે, સુંદર મુખડું રૂપનિધાન;
 અલકની લટ ઝુકી રહી ગંડપરે, મધુરું મધુરું કરતી ગાન. અં ૧૭
 રંગ તંબોળ ચોટયો મુખ ચોલસારે, મૃગાનયણીનો વાંકો મોડ;
 જરકસી બુદ્ધાની છે કાળી કંચુકીરે, કસી કસીને પ્હેરી કરી કોડ. અં ૧૮
 તુશી તનમનિયાં હેમની હાંસડીરે, માંદળિયાં અરીસાં ચિનમાળ;
 ચંપકળી ચંદનહાર ચોસેરનોરે, મુક્તારૂળ માળા વિશાળ. અં ૧૯

કંકણસહિત કનક કર ચૂડલોરે, મનગઠ જવ ને બન્નેઠાનીસાથ; અં ૨૦
વાંક વીંટી બાબુબંધ બેરખારે, છલ્લા આરસી રહી છે હાથ. અં ૨૦
સિંધસમાન કટે કટીમેખળારે, પાયે નેપુરનો ઝણકાર; અં ૨૧
સાંકળાં કંઠાં કાંબી અણવટ વીછુવારે, નહિ નખશીખ શોભાનો પાર. અં ૨૧
અલબેલી આંખ આંજ અનૂપમ બનીરે, પુષ્પહાર કંઠે ગજરા પાણ્ય; અં ૨૨
ભાલ ગુલાલ બેંદો મહાવર પાનીયેરે, મેંદી હથેળીમાં જાણ. અં ૨૨
ક્રીડા કંદ્રપ કર કુસુમની કામનીરે, ગૃહી લીલા કરે તેની સંગ; અં ૨૩
ઑલે ઊછાળે પૂઠે ફરે પ્રેમદારે, તેહને મિષે નચાવે છે અંગ. અં ૨૩
મંદ સુગંધ સમીર સિત વહેરે, શશી ઉદિયો રવી પામ્યો અસ્ત; અં ૨૪
તે સમે શિવજ્યે દીઠી એ સુંદરીરે, ચાલ્યા હરીથી છોડાવીને હસ્ત. અં ૨૪
મોહની જોતાં મોહ્યા માહાદેવજીરે, પૂછ્યું નહિ પ્રભુને જે એ કાણ; અં ૨૫
ભુલી ગયા શુધ બુધ શરીરનીરે, લાગ્યાં નેનકટાક્ષ મોહબાણ. અં ૨૫
સમજ્યા નહીં જે એ કહી તે મોહનીરે, એવો વ્યાપો છે અંગ અનંગ; અં ૨૬
પુષ્પના બાગમાં પેઠા બળે કરીરે, લજ્જા મુકી દ્રોહ્યા કરવા સંગ. અં ૨૬
એવામાં વાયૂ વાયો ત્યાં વેગે કરીરે, ઉડ્યું વસ્ત્ર દીઠું સહુ શરીર; અં ૨૭
ત્યારે તો આતુર અતી મળવા થયારે, રૂપ જોતાં રહી નહીં ધીર. અં ૨૭
દ્રોડતાં અંબર રહ્યું કચહુંરે, નથી તોપણ શરીરનું ભાન; અં ૨૮
એમ વિકળ પ્રેહવિહળ થઈ ગયારે, લાગ્યું મોહની મળવાનું તાન. અં ૨૮
જેર કરે તોયે જીવતી ઝંઝાય નહીરે, કહાડે હરી તોહે આવે ન હાથ; અં ૨૯
પાસ દેખે પણ સ્પર્શ થતો નથીરે, બહુ શ્રમીત થયા સ્ત્રીસાથ. અં ૨૯
એવામાં આવી ગઈ ઘટ વૃક્ષનીરે, તેવામાં આવ્યો વળી પવન; અં ૩૦
વિનતાનાં વસ્ત્ર ગયાં સહુ નીસરીરે, અતિ લજ્જા પામી સ્ત્રી જન. અં ૩૦
વામા ત્યારે વૃક્ષઓથે ઉભી રહીરે, શંકર સમીપે આવ્યા ભરવા બાથ; અં ૩૧
ભાવસું ભેટતાં રૂપ પ્રગટ કર્યૂરે, મુખ જોયું તે વૈકુંઠનાથ. અં ૩૧
માધવ જાણી ઉમાપતિ લાગિયારે, હરિ જોલ્યા હસીને વચન; અં ૩૨
મોહનીરૂપ જોયું મહાદેવજીરે, સુણી શિવે કર્યું નીચું વદન. અં ૩૨
વળતી તો જ્ઞાન આણી ભોળે ભાળિયૂરે, પ્રભુ માયા તમારી અપાર; અં ૩૩
અકળ ગતી તમારી તમો લહોરે, બાકી કોઈ ન પામે પાર. અં ૩૩
ગરબો એ ગાય શીખે ને સાંભળેરે, તેને માયા ન પીડો કો વાર; અં ૩૪
વલ્લભી વૈષ્ણવ જન દયાશંકરેરે, ગાયા જશ જગદીશના સાર. અં ૩૪

અપરાધક્ષમાસ્તોત્ર.

પદ-રાગ લાવણી.

શ્રીગુરૂ શ્રીગોપીજન વક્ષલ, પ્રાણજીવન પ્રભુ માહારા,
 કરગરી કરજોડીને કહું છર્જી, વંદું ચરણ તમારા;
 હું અપરાધી કોટી કલ્પનો, શરણ પડ્યો શિરનામી,
 તે અપરાધ ક્ષમા કરિયે, શ્રીકૃષ્ણ કૃપાકર સ્વામી; ૧
 કામી ક્રોધી લોભી મોહ ગર્વ મત્સરજ ભરિયો,
 દુષ્ટ દુર્મતી દુઃસંગી છું, અખિલ દોષનો દરિયો;
 થયા નથી છે હું નહીં સરખો, થવા નથી અધિનામી; તે અં ૨
 ચોર ગુસ્તદપગ મધૂપાની, બ્રહ્મત્યાદીક કરતો,
 સંગી સહિત માહા પાપી પંચય, તેનો હું પણ ભરતો;
 આતતાષ્ટ આધેતિત પામ્યા, પણ મુજ કર્તા સ્વામી; તે અં ૩
 નિર્દય ખગ પાખંડી જૂઠો, મિત્રદ્રોહી કટુભાષી,
 સાધુ દીનને પીડાકારી, દુર્વ્યસની કાલી રાખી;
 અધર્મ કુકર્મી ભયો અવિદ્યા, શું કહું અંતરયામી; તે અં ૪
 શ્રીગુરૂ શ્રીહરિ સંતની સેવા, કદા કરી નથી પ્રીતે,
 શ્રીભાગવત શ્રીગીતાજી, આધૈ ન શ્રવણ શુભ રીતે;
 હરિગુણગાન નામ રટણ નવ, પ્રપંચ પ્રીત વિરામી; તે અં ૫
 સંપત સમરણ પૂજન વંદન, સર્વ દાસત્વ ન કીધું,
 આત્મનિવેદન કૃષ્ણ ધ્યાન ના, ચરણ કમલ ચિત દીધું;
 વિના જ્ઞાનથી પ્રેમલક્ષણા, ભક્તિ સ્વપ્ને પામી; તે અં ૬
 પરોપકાર કર્યો નહિ કો દિન, પરનિંદા બહુ કીધી,
 પરધન પરપત્નીમાં પ્રીતી, મતી ન સુપંથમાં દીધી,
 શિશ્નોદર આદિપોષણ બહુ રૂચી, રહી નિરંતર જામી; તે અં ૭
 વર્ણાશ્રમના ધર્મ ન સાધ્યા, હરિભક્ત દીન નવ નમિયો,
 હરિ અસમર્પિત અભય અધર્મનું, ઉચિષ્ટ જાતે જામિયો.
 અસદ અલાપ અહર્નિશ અશુચી, નીચની કરી ગુલામી; તે અં ૮
 ચિત્તે વચ્ચે કાર્યે કર્મે, જ્ઞાને ભજને દૃષ્ટ,
 દોષ કાશ બહુ તેથી ભયો હું, તમથી બહિરમુખ ભૂષ્ટ;
 જે દુઃખ નેકે વિશેષે છે, મુજ વૃત્તિ સદા તે સ્વામી; તે અં ૯
 જન પ્રભૂમતિમાં મોહ વસે, અપરાધ અનંત તમારા,

નાનાવિધિના કીધા કેશવ, હજૂ ન ફૂડીત ધારા;
 તે કૃત જે મેં કીધાં કર્મે, ત્રાસ નરકાંતરગામી; તે અ૦ ૧૦
 જપ તપ તીરથ ધર્મ નિયમ વ્રત, યોગ યજ્ઞ સુદાન,
 કીધાં નથી નીગમાગમ ચિંતન, ભક્તિ વિવેક ન જ્ઞાન;
 નહીં સંત સંગાદીક કોઈ સાધન, માયામયી સકામી; તે અ૦ ૧૧
 પુષ્કરાદી નથી તીરથ કીધાં, શ્રીગંગાદીક નથી નાહાયો,
 ક્ષેત્રધામ હરી ભક્તદરશણુ, આતુર થઈ નથી ધાયો;
 પરદુઃખ સુણી દેખી નવ દાધ્યો, કંટકરૂપ હરામી; તે અ૦ ૧૨
 શ્રદ્ધાએ બ્રહ્મભોજન ન કીધાં, પિતૃશ્રાદ્ધ ન સાર્યો,
 રંક આતિથ્ય નિરમુખ વાળ્યા, આતુર દુઃખ ન નિવાર્યો;
 માનભંગ કીધાં સજ્જનનાં, કયલું ન થયો હું પ્રણામી; તે અ૦ ૧૩
 પુજ્ય પુજ્યા નવ સંત સંતોખ્યા, સેવ્યા નહીં ભૂદેવ,
 શ્રીતુળસી ગોપી બળ પૂજન, દીન દાવા નહીં ટેવ;
 મિષ્ટવદિ સત્કાર ન સધજે, જદખી સમર્થ દામી; તે અ૦ ૧૪
 હવાં સહજ કૃપા કરી શુભમતિ, અખંડ દ્યો સતસંગ,
 સ્નેહભક્તિ દો ભજન કરાવો, પ્રપંચપ્રીતિ ભંગ;
 એકવાર કહો દાસ દયા તૂં, માહારો સદગુણગ્રામી. તે અ૦ ૧૫
 કરજોડી આ સ્તોત્ર દીન થઈ, પ્રભૂ સન્મુખ જે ભણુશે,
 તેહના સહુ અપરાધ ક્ષમા કરી, હરિ નીજ સેવક ગણુશે;
 સદા પ્રસંન દયા પ્રભૂ રેહેશે, બ્રહ્મધામના સ્વામી; તે અ૦ ૧૬

(૨)

પારણું.

માતા જસોદા ઝૂલાવે પુત્ર પારણે,
 ઝૂલે લાડકડા પુરષોત્તમ આનંદભેર;
 હરખી નરખીને ગોપીજન જાયે વારણે,
 અતિ આનંદ શ્રીનંદાણને ઘેર; માતા જ૦ ૧
 હરિનાં મુખડાં ઉપર વાર કોટિક ચંદ્રમા,
 પંકજ લોચન સુંદર વિશાળ કપોળ;
 દીપકજ્યોતિ સરખી દીપે સુંદર નાસીકા,
 કોમળ અધર અરણુ છે રૂડા રાતાચોળ; માતા જ૦ ૨

અપરાધક્ષમાસ્તોત્ર.

પદ-રાગ લાવણી.

શ્રીગુરૂ શ્રીગોપીજન વલ્લભ, પ્રાણજીવન પ્રભુ માહારા,
 કરગરી કરજોડીને કહું છર્ણ, વંદૂ ચરણ તમારા;
 હું અપરાધી કોટી કલ્પનો, શરણ પડ્યો શિરનામી,
 તે અપરાધ ક્ષમા કરિયે, શ્રીકૃષ્ણ કૃપાકર સ્વામી; ૧
 કામી ક્રોધી લોભી મોહ ગર્વ મત્સરજ ભરિયો,
 દુષ્ટ દુર્ભતી દુઃસંગી છું, અખિલ દોષનો દરિયો;
 થયા નથી છે હું નહીં સરખો, થવા નથી અધિનામી; તે અં ૨
 ચોર ગુરૂતલ્પગ મધૂપાની, બ્રહ્મત્યાદીક કરતો,
 સંગી સહિત માહા પાપી પંચય, તેનો હું પણ ભરતો;
 આતતાષ્ટ આધેતિત પામ્યા, પણ મુજ કર્તા સ્વામી; તે અં ૩
 નિર્દય ખગ પાખંડી જૂઠો, મિત્રદ્રોહી કટુભાષી,
 સાધુ દીનને પીડાકારી, દુર્વ્યસની કાલી રાખી;
 અધર્મ કુકર્મી ભયો અવિદ્યા, શું કહું અંતરયામી; તે અં ૪
 શ્રીગુરૂ શ્રીહરિ સંતની સેવા, કદા કરી નથી પ્રીતે,
 શ્રીભાગવત શ્રીગીતાજી, આદ્યે ન શ્રવણ શુભ રીતે;
 હરિગુણગાન નામ રટણ નવ, પ્રપંચ પ્રીત વિરામી; તે અં ૫
 સંપત સમરણ પૂજન વંદન, સર્વ દાસત્વ ન કીધું,
 આત્મનિવેદન કૃષ્ણ ધ્યાન ના, ચરણ કમલ ચિત દીધું;
 વિના જ્ઞાનથી પ્રેમલક્ષણા, ભક્તિ સ્વપ્ને પામી; તે અં ૬
 પરોપકાર કર્યો નહિ કો દિન, પરનિંદા બહુ કીધી,
 પરધન પરપત્નીમાં પ્રીતી, મતી ન સુપંથમાં દીધી,
 શિશ્નોદર આદિપોષણ બહુ રૂચી, રહી નિરંતર જામી; તે અં ૭
 વર્ણાશ્રમના ધર્મ ન સાધ્યા, હરિભક્ત દીન નવ નમિયો,
 હરિ અસમર્પિત અભય અધર્મનું, ઉચિષ્ટ જાતે જામિયો.
 અસદ અલાપ અહર્નિશ અશુચી, નીચની કરી ગુલામી; તે અં ૮
 ચિત્તે વચ્ચે કાર્યે કર્મે, જ્ઞાને ભજને દૃષ્ટ,
 દોષ કોશ બહુ તેથી ભયો હું, તમત્રી બહિરમુખ ભૂષ્ટ;
 જે દુઃખ નરકે વિશેષે છે, મુજ વૃત્તિ સદા તે સ્વામી; તે અં ૯
 જન પ્રભૂમતિમાં મોહ વસે, અપરાધ અનંત તમારા,

નાનાવિધિના કીધા કેશવ, હજૂ ન ફૂડીત ધારા;
 તે કૃત જે મેં કીધાં કર્મે, ત્રાસ નરકાંતરગામી; તે અ૦ ૧૦
 જપ તપ તીરથ ધર્મ નિયમ વ્રત, યોગ યજ્ઞ સુદાન,
 કીધાં નથી નીગમાગમ ચિંતન, ભક્તિ વિવેક ન જ્ઞાન;
 નહીં સંત સંગાદીક કોઈ સાધન, માયામયી સકામી; તે અ૦ ૧૧
 પુષ્કરાદી નથી તીરથ કીધાં, શ્રીગંગાદીક નથી નાહાયો,
 ક્ષેત્રધામ હરી ભક્તદરશણુ, આતુર થઈ નથી ધાયો;
 પરદુઃખ સુણી દેખી નવ દાધ્યો, કંટકરૂપ હરામી; તે અ૦ ૧૨
 શ્રદ્ધાએ બ્રહ્મભોજન ન કીધાં, પિતૃશ્રાદ્ધ ન સાર્યાં,
 રંક આતિથ્ય નિરમુખ વાળ્યા, આતુર દુઃખ ન નિવાર્યાં;
 માનભંગ કીધાં સજ્જનનાં, ક્યહું ન થયો હું પ્રણામી; તે અ૦ ૧૩
 પુણ્ય પુણ્યા નવ સંત સંતોખ્યા, સેવ્યા નહીં ભૂદેવ,
 શ્રીતુળસી ગોપી બળ પૂજન, દીન દાવા નહીં ટેવ;
 મિષ્ટવદિ સત્કાર ન સધળે, જદપી સમર્થ દામી; તે અ૦ ૧૪
 હવાં સહજ કૃપા કરી શુભમતિ, અખંડ ઘો સતસંગ,
 સ્નેહભક્તિ દો ભજન કરાવો, પ્રપંચપ્રીતિ ભંગ;
 એકવાર કહો દાસ દયા તું, માહારો સદગુણગ્રામી. તે અ૦ ૧૫
 કરજોડી આ સ્તોત્ર દીન થઈ, પ્રભૂ સન્મુખ જે ભણુશે,
 તેહના સહુ અપરાધ ક્ષમા કરી, હરિ નીજ સેવક ગણુશે;
 સદા પ્રસન્ન દયા પ્રભૂ રેહેશે, બ્રહ્મધામના સ્વામી; તે અ૦ ૧૬

(૨)

પારણું.

માતા જસોદા ઝૂલાવે પુત્ર પારણે,
 ઝૂલે લાડકડા પુરુષોત્તમ આનંદભેર;
 હરખી નરખીને ગોપીજન જાણે વારણે,
 અતિ આનંદ શ્રીનંદાજીને ઘેર; માતા જ૦ ૧
 હરિનાં મુખડાં ઉપર વાર કોટિક ચંદ્રમા,
 પંકજ લોચન સુંદર વિશાળ કપોળ;
 દીપકજ્યોતિ સરખી દીપે સુંદર નાસીકા,
 કોમળ અધર અરુણ છે રૂડા રાતાચોળ; માતા જ૦ ૨

મેઘશ્યામ કાંતી ભૂકૂટી છે વાંકડી,
 ખીટળિયાળા લાળ ઉપર ઝુમે કેશ,
 હસતાં દંતૂડી દીસે બેઠું હીરાકણી,
 ભેતાં લાજે કોટિક મદન મોહનવેશ; માતા ૪૦ ૩
 સિંહ નખ જડેલું સુવર્ણ શોભે સાંગલું,
 નાળુક આબ્રણ સધળાં કંચન મોતીહાર;
 ચર્ણઅંગુઠો ધાવે હરજી બે હાથે ગ્રહી,
 કાંઈ બોલાવે તો કરે કિલકિલાકાર; માતા ૪૦ ૪
 લાલ લલાટ કીધો કુમકુમકેરો ચાંદલો,
 શોભે જડિત જાણે મરુત મણિની માળ;
 જનની જુગતે આંજી અણિયાળી બેહુ આંખડી,
 સુંદર કાજળકેરું ડપકું કીધું ગાલ; માતા ૪૦ ૫
 સરવે સોનાનું જડિત મણિમય પારણું,
 ઝુલાવે રમઝુમ વાળે ધુધરીનો ધમકાર;
 માતા વિધવિધ વચને હરિગુણ ગાયે હાલડાં,
 ખેંચે કુમતિયાળી રેશમદોરી સાર; માતા ૪૦ ૬
 હંસ કારંડ ને કાકિલ પોપટ પારણે,
 બપૈયા ચક્રાર ને કાંઈ સારસ મેના મોર;
 રમકડાં મૂક્યાં રમવાને મોહનલાલને,
 ધમધમ ધૂધરા વળડે નંદકિશોર. માતા ૪૦ ૭
 મારા કહાનાની સમાણી કન્યા લાવશું,
 મારા લાલને પરણાવિશ મોટે ઘેર;
 મારો જાઓ વરરાજ થઈ ઘોડે બેસશે,
 મારો કહાનો કરશે સદાય લીલાલ્હેર; માતા ૪૦ ૮
 મારો લાડકવાયો સખામાં રમવા જશે,
 સારી સુખલડી હું આપીશ હરિને હાથ;
 જમવા વેળા રમઝુમ કરતો ઘેર આવશે,
 હું તો ધાઈને ભેટાડિશ રૂઢ્યા સાથ; માતા ૪૦ ૯
 જેનો શેષ શંકર સરખા પાર પામે નહીં,
 નેતી નેતી કહે છે નિગમ વારોવાર;
 તેને નંદરાણી હુધરાવી ગાયે હાલરાં,

નથી નથી એના લાગ્યતણે કંઈ પાર; માતા જ૦ ૧૦
 વ્રજવાસી સૌ સરવેથી સુભાગી ધણાં,
 તેથી નંદ જસોદાકેડું લાગ્ય વિશેષ;
 તે સરવેથી ગોપીજનનૂં લાગ્ય અતીધણું,
 જેની કરે પરીક્ષા બ્રહ્મા શિવ ને શેષ; માતા જ૦ ૧૧
 ધન્ય ધન્ય વ્રજવાસી ગોપીજન નંદ જસોમતી,
 ધન્ય ધન્ય વૃંદાવન હરિકેરો જ્યાં છે વાસ;
 સદા જુગલકિશોરે ત્યાં લીલા કરી,
 સદા બલિહારી જય છે દયારામ દાસ; માતા જ૦ ૧૨

(૧)

રાધિકાનું સ્વપ્ન.

ગીત-ધોળ ૧ લું.

માતાજીરે આજ આનંદ મારે અંગેરે, શ્રીકૃષ્ણ પરણ્યા મારે સંગેરે. ટેક.
 માતાજીરે આજ સપન એવું દીઠુંરે, અમૃતથી લાગે મુજને મીઠુંરે; આ૦ ૧
 માતાજીરે જાણે વૃષભાન મુજ તાતેરે, બ્રાહ્મણ મોકલ્યો પરભાતેરે; આ૦ ૨
 માતાજીરે તમેજાણે નંદધેર વીવા કીધોરે, મેં જાણે હરિવર માગી લીધોરે; આ૦ ૩
 માતાજીરે રૂપવંતો ગુણવંતો હું નરખુંરે, હૈડામાં એને જોઈ હરખુંરે; આ૦ ૪
 માતાજીરે તમે જાણે જમાઈ તેડ્યો જમવારે, હું દેખી લજવાણી ગદ્ગદમવારે, આ૦ ૫
 માતાજીરે તમે જાણે લગ્ન મારાં લીધારે, સગાં સંબંધી ભેળાં કીધારે; આ૦ ૬
 માતાજીરે બારણિયે તોરણું અંધાયરે, માનની મંગળ ગાયરે; આ૦ ૭
 માતાજીરે સગાં સંબંધી મળી. આવ્યારે, લાડકાલાડુ સર્વે લાવ્યારે; આ૦ ૮
 માતાજીરે જાણે નટવર ચઢિયા વરઘોડેરે, આવીને ઉભાં તારે ટોડેરે; આ૦ ૯
 માતાજીરે તમે પોખી પધરાવ્યા પ્રીતેરે, માંડવો શોભ્યો રૂડી રીતેરે; આ૦ ૧૦
 માતાજીરે મને જાણે હરિસંગે પધરાવીરે, મેં જાણ્યું માયરામાં હું આવીરે. આ૦ ૧૧
 માતાજીરે કંથે કંસાર જમાડ્યો રીતેરે, મેં પણ પ્રેમજીને જમાડ્યા પ્રીતેરે; આ૦ ૧૨
 માતાજીરે વૃષભાનજી મુજ તાતેરે, પેરામણિ આલી લલી લાતેરે; આ૦ ૧૩
 માતાજીરે તમે જાણે કુળની રીત કરાવીરે, મુજને સાસરિયે વળાવીરે; આ૦ ૧૪
 માતાજીરે જશોદા સાસુને પાયે લાગીરે, એટલે હું અગ્રકીને જાગીરે; આ૦ ૧૫
 લાડકડીરે તારું સપન જે કોઈ ગાંશેરે, દયાનો સ્વામી પરસન થાશેરે; આ૦ ૧૬

(૨)

એવું જોતાં જસોદાયે અમને ધરમાં તેડયારે;
 બન્યો ખેસાડયાં છે પોતાને ઉછંગ; માતાપ્રત્યે૦
 નંદજીને કહ્યું જુઓ જોડી કેવી શોભેરે;
 નંદે નિરખ્યાં હમને રાખી બેઠેને સંગ; માતાપ્રત્યે૦ ૭
 રોહિણીજી આદે આડોશી પાડોસી સહુ આવ્યારે;
 સહુ કહે એ કહાનને કન્યા જુગતી જોડ; માતાપ્રત્યે૦
 ઉપનંદે કહ્યું કહાવો વૃષભાનનેરે;
 ધરીત છે એ વાત રખે કરતાં મોડ; માતાપ્રત્યે૦ ૮
 નંદરાણીયે રૂદયાશું અમને ચાંપીયારે;
 મેવા મિઠાઈ આપી જોયા મારા હાથ; માતાપ્રત્યે૦
 રોહણીજીયે મા મુજને હેતે ચુંબન કીધુંરે;
 વળિ હું અહિ આવી સખિયો મારીસાથ; માતાપ્રત્યે૦ ૯
 એવું સાંભળીને કીર્તિયે વૃષભાન તેડયારે;
 સાંભળો આ સહુ માંડી કીધી વાત; માતાપ્રત્યે૦
 વૃષભાને કહ્યું મૂજને પણ એતો ગમ્યુંરે;
 નંદજીને હું બે સમોવડ વિખ્યાત; માતાપ્રત્યે૦ ૧૦
 વર્ષ બે એક રાધા છે મોટી એટલુંરે;
 બાકી તો સઘળી હજીતી મળતી રીત; માતાપ્રત્યે૦
 કીર્તિજી કહે તેની નહિ ચિંતા આવી મળશેરે;
 પણ છે પુત્રીની દયાપ્રીતમશું પ્રીત; માતાપ્રત્યે૦ ૧૧

—□□□□□□□□□□□□—

(૨)

પંદરતિથિ.

પડવે પ્રાણજીવન પાખે, ધીરજ નવ રેહે રાખે;
 અનુભવી લહે ન બજો પાખે, મધુપ શ્રી માધવને કેહેજો. ૧
 બીજે સહુ પ્રીજની બાળી, તલખે ત્રિલંગ લલિતે ટાળી;
 પ્રીત કરી દીધી પાળી, મધુપ શ્રી માધવને કેહેજો. ૨
 ત્રીજે તાપ ધણે તનમાં, વેહજવાળા પ્રગટી મનમાં;
 કળ ન પડે રજ નીશદિનમાં, મધુપ શ્રી માધવને કેહેજો. ૩
 ચોથે ચિત ભૂધરમાં ભમે, અન્યનું બોલ્યું પણ ન ગમે;
 એ દુઃખ ઔષધથી ન સમે, મધુપ શ્રી માધવને કેહેજો. ૪

માગે ગોવિંદ ગોપી ના કેહે, મારા રાજ; હોજીરે પામો જોરમો હમસાથ; કે હું. ૪
 બોલી લલીતા લાલસું, મારા રાજ; હોજીરે રચીએ વેહેવાનો ખેલ; કે હું. ૫
 કન્યા રંગીલી રાધીકા, મારા રાજ; હોજીરે વર થઈ કરો તમો કેતી; કે હું. ૬
 સુણતાં મોહન મન માન્યું, મારા રાજ; હોજીરે સરવે થયા રસરૂપ; કે હું. ૭
 સમજી સખા શરડી ગયા, મારા રાજ; હોજીરે સખીઓએ માંડી ધામધૂમ; કે હું. ૮
 મનોહર મંડપ બાંધીયો, મારા રાજ; હોજીરે રચ્યો વેહેવાઈનો ધામ; કે હું. ૯
 કોઈકીરત વ્રજભામ થઈ, મારા રાજ; હોજીરે કોઈ જસોદા નંદ નામ; કે હું. ૧૦
 ગણેશગોત્રને બેસાડીઆ, મારા રાજ; હોજીરે કરી સહુ લક્ષ્મી રીત; કે હું. ૧૧
 કેટલીક તો તરણી બદરણી, મારા રાજ; હોજીરે ગીતો ગાયો ધરી પ્રીત; કે હું. ૧૨
 પીડી યોગી વરકન્યા મારા રાજ; હોજીરે બેઠ્ઠને સજ્જ્યા સણગાર; કે હું. ૧૩
 દેવકલૂવો દારા કરે, મારા રાજ; હોજીરે સાસુએ પોંક્યા મોરાર; કે હું. ૧૪
 વરવહુ પધરાવ્યાં માહેરાં માહે, મારા રાજ; હોજીરે ચોરી રચી નવરંગ; કે હું. ૧૫
 બ્રાહ્મણ થઈ લણે પુલી, મારા રાજ; હોજીરે આનંદ બહુ સહુઅંગ. કે હું. ૧૬
 શુભ લક્ષ્મી મુહુરત સમે, મારા રાજ; હોજીરે થયો જુગલ હસ્તમેલાપ; કે હું. ૧૭
 મંગળ ફેરા દંપત કર્યાં, મારા રાજ; હોજીરે મીટ્યા સરવે પરીતાપ; કે હું. ૧૮
 રાધીકાકૃષ્ણ આરોગીઆં, મારા રાજ; હોજીરે કોડે કરી કંસાર; કે હું. ૧૯
 રીતભાતે કીધો ચાંદલો, મારા રાજ; હોજીરે વામા વધાવાને ચાર; કે હું. ૨૦
 લાડી વળાએવાં સાસરે, મારા રાજ; હોજીરે કીધી રતી રસકેલી; કે હું. ૨૧
 આનંદસાગર ઉછળ્યો, મારા રાજ; હોજીરે વળી છે માહા રંગેલી; કે હું. ૨૨
 હળી મળી પૂછે સાહેલીયો, મારા રાજ; હોજીરે કેહેની ગમ્યો વર એહ; કે હું. ૨૩
 શામા સુણી નીચું જોઈ હસ્યાં, મારા રાજ; હોજીરે પ્રગટ કહે શું ઉપનો નેહ; કે હું. ૨૪
 કુળની રીતે છોડ્યા દોરડા, મારા રાજ; હોજીરે ગાયા વાંકાં રસગીત; કે હું. ૨૫
 ક્ષણ ક્ષણ હેત હૃદયે વધે, મારા રાજ; હોજીરે ચોરે પરસ્પર ચીત; કે હું. ૨૬
 એમ સદા વંદાવનમાં, મારા રાજ; હોજીરે ખેલે જુગલ સ્વરૂપ; કે હું. ૨૭
 એછે પ્રાણજીવન દયાદાસના, મારા રાજ; હોજીરે આનંદ મંગળરૂપ; કે હું. ૨૮

હનુમાનગરડસંવાદ.

(લાવણી.)

એક સમે હનુમાન ગરડ બેહુ એકસ્થળ મળિયા;

કોઈ કોઈના ગાંજ્યા ન જાય, એમ અકેકપે બળિયા.

ટક.

નિકટ દારીકા શ્રીકૃષ્ણતણો એક બાગ હતો ચારુ;
 એકી સાંહાં ગરૂડ કરતા પતીને પ્રિય સારુ.
 હરિષ્ચંદ્ર હનુમાન સાંહાં એકદા સુધા ભરમા;
 આવી અચાનક રૂળ ભક્ષી તરુ ક્ષેંકયા સાગરમાં;
 તણ વિવેક વાટિકા બિગાડી, ગરવ ધણો લાવી;
 જોઈ અનીતિ વિહંગમપતિએ, હસ્ત ગણ્યો આવી;
 જોઈ સમોવડ સુભટ વિકાર્યા, વૃક્ષચક્રી પળિયા; કાષ્ઠં એં ૧
 ગરૂડ કહે અલ્યા ઉભો રેહેજે, છે અનુચર કાહાનો;
 વિના કહે એમાં કેમ પેઠો, બાગવિશે છાનો;
 એ વાડી શ્રીકૃષ્ણતણી છે, એહેની તને દુહાઈ;
 નિકળ બહાર કે શિક્ષા કરી, હું કહાડીશ કર સહાઈ;
 એમ સુણી કપિરાય કોપિયો, રીસ ધણી આણી;
 રેહે અળગો શ્રીકૃષ્ણહીમાયતી, વિચારી વદ વાણી;
 શ્રીરામદૂત તે હજી નથી દીઠા, શ્રવણે નથી સાંભળિયા; કાં એં ૨
 શ્રીરામદૂત જાણ્યા ઠાંકયા રોહો, શું જાઓછો કૂલી;
 અહીરાવણના પ્રતિહારનો, માર ગયા ભૂલી;
 શ્રીકૃષ્ણદાસથી હાર્યા માટે, ધ્વજપર પડયું રેહેવું;
 મનમાં જાણોછો પણ પ્રુદ્યા, માટે પડયું કેહેવું;
 જાણ્યું બળ વાલિનાં ભયથી, વસ્ત્રા હતા વનમાં;
 કુંભકરણ ગળી ગયો હતો, વળી વિચારી લો મનમાં;
 ત્રણ તાત ને માત કુંવારી, એવા કુંજોર કળિયા; કાં એં ૩
 અરે ગરૂડ તહારા જશ કહું હું, સાંભળિ રહે છાનો;
 શોકતણી દાસી તહારી મા, તું તે સુત કાહોનો;
 ભાઈ બિચારો એક પાંગજો, નહિ કંઈ ઠેકાણું;
 સુરજતણો સારથી થઈને, ભટકે નિશ વહાણું;
 જોરમાઈ પણ ભાઈ પોતાનો, તેહેને તૂં મારે;
 વાહાલાનો વેરી તૂં તેવો, સ્વામી પણ તહારે;
 માતપિતા બંધનમાં પેતે, આહિરમાં ભળિયા; કાં એં ૪
 ગરૂડ કહે કપિ તહારે પતિએ, જશ જાજો કીધો;
 પરણી સ્ત્રી એકલી અબજાને, બહારવટો દીધો;
 સહિત પ્રેમદા પુત્ર પોતાના, બ્રાહ્મણે પાળ્યા;

દયારામકૃત કાવ્યસંગ્રહ.

નત્ર સર્વ વૈકુણ્ઠ વસાવ્યું, આપ તાત ટાળ્યા; -
 બહાલ ધરી એક વિનતા આવી, વરવાને કાળે;
 તે નારીનું નાક છેદાંવ્યું, ત્હારે રધુરાળે;
 જુઠાં ફળ સવરીનાં ખાધાં, પવિત્ર પણ ચળિયા; કાં એ ૫
 મહારા પતિનાં લક્ષણ કહે ત્હારે ઘેર શો ટોટો;
 તુજ પતિ આહિરડાંનું એહું, ખાઈ થયો મોટો;
 મારી પૂતના અબળા જાતી, જેનું પય પીધું;
 વચ્ચ પ્રલંબ બક અજગર માર્યો, અધટિત કૃત કીધું;
 ભિક્ષુક બ્રાહ્મણને ઘેર ભિક્ષા માંગીને જમિયો;
 વણપરણી બહુ અબળા સાથે રંગે પણ રમિયો;
 વ્યભિચારી વ્રજનાથ, રધુવર એક પતિ પાણિયા; કાં એ ૬
 મુજ પતિને બહુ સ્ત્રી પણ સહુને સુખલીલા દાખી;
 ત્હારા પતીને એક પ્રેમદા પણ ન શક્યો રાખી;
 રધુનંદન રામાનો રસિયો, નથી તે પણ ભેયો;
 મહેલાં માટે હે સીતે, હે સીતે કરી રાયો;
 મોટો અધરમ વણ વાંકે વાળી વાનર તાડ્યો;
 ક્ષત્રી થઈ બ્રાહ્મણની વિનતાને પગ અરકાડ્યો;
 બ્રાહ્મણકેરું દૈવત લીધું, એમાં શું રળિયા; કાં એ ૭
 ત્હારે કૃષ્ણે સહુનાં આબ્રણ ઉતારાવી લીધાં;
 વ્યંડળનો રથ હાંક્યો, પાંડવ દાસપણાં કીધાં;
 શિશુપાળની ગાળો ખાધી, પરાક્રમી પૂરા;
 કાળયવનથી રણમાં નાઠા, જાણ્યા બહુ શૂરા;
 ત્હેની આસા હું નહીં માનું, એમ કહું જ્યારે;
 પ્રેયો દૂત પ્રભુની પાસે, વિહંગપતિ ત્યારે;
 શ્રીકૃષ્ણે કહાવ્યું, રામ આણુ દો, દેતામાં હળિયાં; કાં એ ૮
 હરીશ કહે શ્રીરામ ક્યહાં છે, મુજને દરશાવો;
 વિહંગમ કહે દ્વારામતીમાં, મુજસંગે આવો;
 જહુનાયક રધુનાથ થયો, રુકમણિ જાનકી ભેડે;
 પવન પુત્ર પરણામ કરીને, સ્તવન કરે કોડે;
 એજ કૃષ્ણ શ્રીરામ થઈ, માર્યો લંકાભૂપ;
 જુગલ નામ પણ જેતાં દીસે, ઉભય એક રૂપ;

હજ્યા મળ્યા હનુમાન ગરુડ, સંદે સહુના ટળિયા; ક્રો. એ. ૯
 એ વાણીવિલાસ કર્યો, નથી નિંદા ઉચારી;
 ઊર અવળું ભાસે અંતર જોતાં છે સ્તુતિ ભારી;
 ઉપાસનાની ટેક ખતાવી નથી ગાયું અવળું;
 ભક્તવત્સલનો ભેદ સમજશે, તે લહેશે સવળું;
 એ રામ કૃષ્ણ મુજને પ્રિય હોજો, પ્રાણુજીવન મહારા;
 સદૈવ એના નિર્મળ જશ, મુજ વદન વહે ધારા;
 દાસ દયાના પ્રીતમ, શ્રીસીતાવર સામળિયા; ક્રો. એ. ૧૦.

(૨)

શ્રીશેષશાઘનું ધોળ.

શ્રી નર્મદાજીવટ ઉપરે, ચારુ ચંડીરે ગ્રામ;
 મહિમા વખાણું સ્થળતણો, સમોવડ વૈકુણ્ઠ ધામ. ૧
 એક સમે સુરવીનતી, સાંભળીનેરે શ્રીનાથ;
 ક્રોધ કરીને ઊઠિયા, ચક્ર ધરી નિજ હાથ. ૨
 તલમેઘ અસુરને મારિયો, ફેડ્યો દુષ્ટનો ઠામ;
 ચક્ર સુદર્શનનું વપૂ, તેથી દીઠુંરે શ્યામ. ૩
 શંખલી સલિલ ગુચ્છી ધણું, આવી પખાળ્યું તેમાંહે;
 ચક્રતિર્થ તે દિવસથકી, સહુ ક્રોધ કેહેછેરે ત્યાંહે. ૪
 તે દિનના દીનોનાથ, ખીરાજે છે ચંડીયપૂર;
 નિજ જનને સુખ આપવા, દુઃખ અધ કરવાને દૂર. ૫
 શોભા શી વરાણું શ્રીઅંગની, નખશીખ સુંદર રૂપ;
 શંખ ચક્ર ગદા પદ્મ ધરી, પોઢ્યા લવનારે ભૂપ. ૬
 મસ્તક જરકસી ઢળકતીરે, પાંપેણ ઉપર પાધ;
 કેસરી તિલક સોહ્યામણું, ઊર ભૃગુલાંછન ડાધ. ૭
 નાસિકાએ નથ વેસર, કુંડળ ઝળકેરે કાન;
 ચીખુક ચારુ ને વારુ વેળિયું, શોભે છે ભીનેવાન. ૮
 શોભે ગળે ગલુખંધ ને, હેમ મુકતાફળ માળ;
 ખાંહે બાજુખંધ ઘેરખા, કનક કડાં છે રસાળ. ૯
 પીતાંબર કટીમેખળા, નેપુર રાજેરે પાય;
 અંગોઅંગ અતી માધુરી, મનમથ મંન લોભાય. ૧૦

ચરણસેવા કમળા કરે, શેષ ઉપર કર્યું સેન;	
શાંત સ્વરૂપ શ્રીનાથનું, કરૂણા ભરેલાં બે નેન.	૧૧
શ્રીશેષશાઈ જલશાઈ, નારાયણ એમનું નામ;	
લોક પિતા શ્રીમહાલક્ષ્મીપતી, શ્રીહરિ પુરણ કામ.	૧૨
નટવર નંદકુંવર, પુરુષોત્તમ શ્રીવજ્રાય;	
નિર્મળ યશ એહવા નાથના, જન દયારાંકર ગાય.	૧૩

૩

શ્રીનાથજીનું વર્ણન.

ગરબો.

મોહન મધુરાકૃત શ્રીનાથજી, નટવર - નંદકુંમાર;	
મોહ પામે સહુની મતી શ્રીનાથજી, નિજ જન પ્રાણુઆધાર.	૧
મોર મુગટ મણીએ જડયો શ્રીનાથજી, કુંડળ લળકે કાન;	
મનોહર મોતી વેસરતણું શ્રીનાથજી, શોભે છે ભીનવાન.	૨
મનમોહન મધુરાકૃતિ શ્રીનાથજી, નટવર નંદકિશોર;	
મોહ પામે સહુની મતી શ્રીનાથજી, વ્યાતુર ચિતના ચોર.	૩
લલિત ત્રિલંગી છેલડા શ્રીનાથજી, મદન મનોહર રૂપ;	
આનંદધન અલખેલડા શ્રીનાથજી, અખિલભોવનના ભૂપ.	૪
જીવન ગોપીજનતણું શ્રીનાથજી, રસિયા જનના રાય;	
નિરખે સુખ પામે ધણું શ્રીનાથજી, મન મોહે લોભાય.	૫
મોર મુગટ મણીએ જડયો શ્રીનાથજી, પ્રભા લગ્નવે હંસ;	
કળક અલક ભૃગટી અડયો શ્રીનાથજી, મુકતાક્ષ અવતંસ.	૬
તિલક સુભગ કેસરતણું શ્રીનાથજી, કુંડળ લળકે કાન;	
મનોહર મોતી વેસરતણું શ્રીનાથજી, શોભે છે ભીનવાન.	૭
શોભા સલુણા વારિજવદનની શ્રીનાથજી, વારું શરદ શશી ક્રોડ;	
કાંતિ લગ્નવે કાટી મદનની શ્રીનાથજી, નહિ જુગમાં કાંઈ જોડ.	૮
તે ઉપર લટકે લટ અલકની શ્રીનાથજી, માહા સરોજ અળીઆળા;	
મોહની ધણી છે મધુર મલકની શ્રીનાથજી, અધર અરુણ છે રસાળા.	૯
ભૃગટી કમાન બાણ નેન છે શ્રીનાથજી, મોહ પામે રતિરાજ;	
કિંવા સારંગ રસ અંત છે શ્રીનાથજી, પામે કમળદળ લાજ.	૧૦
નિરમળ કાંતિ કપોળમાં શ્રીનાથજી, કુંડલનાં પ્રતિબિંબ;	

દસન વસન લાલ ચાળમાં શ્રીનાથજી, અડીયનું મુકત ૫૭ ળિંચ.	૧૧
કીર ચંચૂ સમ નાસિકા શ્રીનાથજી, બ્રમે ગ્રહ બાણે ભક્ષ;	
હીરકણી ચિયુકની વાસિક શ્રીનાથજી, ઊંશતા ઉદયો પ્રત્યક્ષ.	૧૨
દંતપંગત કુંદની કળી શ્રીનાથજી, તાંબૂળ કોઈ એક અરૂણ;	
કંઠે કુંભુશી રેખાવળી શ્રીનાથજી, ચીત ચળાવતી પુન.	૧૩
હસવું મંદ મદનફંદ છે શ્રીનાથજી, રસિયા જનચિત ચોર;	
મધુર વચન મોહફંદ છે શ્રીનાથજી, હરમદ ધીરજ ભેર.	૧૪
કંઠે કૌસ્તભમણી ઉદીતી ધણી શ્રીનાથજી, ઊર બ્રગુલાંઠન વામ;	
કંચનમાળ મોતી રતી યની શ્રીનાથજી, વૃંદાવન અભિરામ.	૧૫
પીતાંબર કટીમેખળા શ્રીનાથજી, શોભા નહિ કોઈ તૂલ;	
વળે અંગદમણી નીરમળાં શ્રીનાથજી, મુદ્રિકા જડીત અમૂલ.	૧૬
મોહના મોરલી કર ગ્રહી શ્રીનાથજી, તીલ કમળ એક હસ્તે;	
વ્રજવિનતા મોહવાઈ રહી શ્રીનાથજી, સ્વરૂપાનંદ મન મસ્તે.	૧૭
નેપુર ચપળ ચાર ચરણમાં શ્રીનાથજી, ધુધરીનો ધમકાર;	
લાલ ધણો છે હેનાં શરણમાં શ્રીનાથજી, પરમાનંદ લંડાર.	૧૮
અષ્ટદંશ ચિહ્ન પાયતળ વિશે શ્રીનાથજી, પ્રગટ કહું સુણુ નામ;	
થિરાજે ચિત નિરમળ વિશે શ્રીનાથજી, જન મન પૂરણ કામ.	૧૯
સ્વત શત કોણુ જાંબુ જવ પવી શ્રીનાથજી, ઊરધ રેખા દેખાય;	
ધ્વજઅંકોશ કમળ કવી કહે શ્રીનાથજી, એ નવ દક્ષણ પાય.	૨૦
મચ્છ ત્રિકુણુ ધનુષ ઈંદ્રનું શ્રીનાથજી, કમળ આકાશ અભિરામ;	
ધેનુ પદ હર ળિંચ ચંદ્રનું શ્રીનાથજી, એ સાતે પદપામ.	૨૧
જામો જરી પટકો ભરજરી શ્રીનાથજી, અબ્રણુ અંત અનૂપ;	
પ્રતીઅંગે ચિત માધુરી શ્રીનાથજી, સ્વરૂપતાણુંજ સ્વરૂપ.	૨૨
તેવાં વામઅંગે લાનું નંદની શ્રીનાથજી, શ્રીરાધા શુભ નામ;	
વસ્તુતા કૃષ્ણચંદચંદની શ્રીનાથજી, શ્રીવિઠલ પ્રિયપ્રાણુ.	૨૩
વલ્લભ શ્રીવલ્લભતણા શ્રીનાથજી, શ્રીવિઠલ પ્રિયપ્રાણુ;	
પુષ્ટીશ્રીદીને પ્રિય ધણા શ્રીનાથજી, જેમ રતીને પંચગાણુ.	૨૪
નિલ કરે મન નિરમળે શ્રીનાથજી, ચેતન ચંદ્રિકાનું ગાન;	
તેહેને વિનાશ્રમથી મળે શ્રીનાથજી, સદા રહે ઊર ધ્યાન.	૨૫
પાપ પરિતાપને પ્રલે કરે શ્રીનાથજી, પૂર્ણ કરે મનકામ;	
અખિલ અમંગળને હરે શ્રીનાથજી, વસવા દે નિજ ધામ.	૨૬

ધન સરવસ્ત ભક્તજનતણા શ્રીનાથજી, લોચનના શણુગાર;
દયાપ્રીતમજી સોહામણા શ્રીનાથજી, જીવન પ્રાણ આધાર.

૨૭

જહાલાજીના મહિના.

કારતક માસે મુકી ગયા કંથરે, સખી મુને;
હું તો જોઈશું પીયૂજનો પંથરે, પજે પજે;
ત્રેહ વાઘે ગાતાં ગુણગ્રંથરે, રાધા કહે;

સહિયર માહારીરે, વાલમજી ઘેર ના આવ્યાજી; સખી૦ ૧

માગસર માસે મંદિર ખાવા ધાયરે, સખી મુને;
મુને ક્યહુંએ કશું ન સોહાયરે, વહાલા વિના;

માહારે પલક કલ્પસમ થાયરે, કાંને કહું; સખી૦ ૨

પોષ માસે પીયુજ પરદેશરે, સખી મહારા;
હું તો એકલડી ક્યમ રેહેશરે, આ રલમાં;

માહારું જોયન બાળેવેશરે, ફૂલ્યું જોની; સખી૦ ૩

માહે મન મળવા અકળાયરે, અલખેલાને;
ઢાંકયું ધીકે કાળજ ના કહેવાય, દુખ કાઢને;

માહારાં રાત દિવસ રોતાં જાયરે, વાહાલાવિના; સખી૦ ૪

ફાગણ અખીલ ગુલાલે રંગ રોળીરે, કેસર ઉડે;
સામળિયાવિના સુંની પડે ટોળીરે, સાહેલીની;

માહારે હૈયે પ્રગટી છે હોળીરે, ત્રેહ અગ્નિની; સખી૦ ૫

ચૈત્રે ચંદ્રચંદ્રિકા ફૂલી રહીછેરે, વૃંદાવનમાં;
વેલ વૃક્ષલતા રહી ઝુલીરે, જમુનાજીમાં;

માહારે જોવાનું સુખ ગયું ઉઘીરે, પ્રીતમ પાંખે; સખી૦ ૬

વૈશાખે વ્રજ સૂનું સહુ લાગેરે, જહાલાવિના;
મુને ત્રેહનાં બાણ બીર વાગેરે, કાંને કહું;

માહારું એ દુઃખ કાઢથી ન ભાગેરે, કૃષ્ણવિના; સખી૦ ૭

જેઠ માસે જવાળા ધણી લાગેરે, કાલજડામાં;
જહાલાજીએ સોકય કરી છે સોભાગીરે, સુણુતાં સખી;

આષણે સર્વ ઠયી નિર્ભાગીરે, નટવરવિના; સખી૦ ૮

અષાઢ માસે ગગન ધન ગાજેરે, સરવ સુણા;

એકના કરમાં કોળિયોરે, પીતી ચાલી એક નીર;
 એક છોર રડતાં મેહેલી ગધરે, ચાલી જમનાને તીર. વાગે૦ ૯
 એકના સ્વામીને મન આમળો રે, જાવાં દીધી નહીં નાર;
 કરજોડી કેહેછે કામનીરે, મને જાવાદો નિરધાર. વાગે૦ ૧૦
 સંગમાની પોંતી સરવે ભામનીરે, પછી બેઠો ધસવા હાથ;
 રીસ તજીને રીસાળવેરે, દીન ગઈ દીનાનાથ. વાગે૦ ૨૧
 સરવે પેહેલી જઈ તે મળીરે, તેની દેહ પડી ધરમાંહે;
 મોહનજીનાં અંગમાં જઈ મળીરે, થાય અચરજ સહુ ત્યાંહે. વાગે૦ ૧૨
 કુળનો ધર્મ નથી જો નારીઓરે, જાઓ પોતાને કામ;
 ધન ધન તમારી રીતનેરે, મેલ્યાં ધરનાં તે કામ. વાગે૦ ૧૩
 આપણા ધરના તે કાજ ન મુકીઓરે, આવી કરીશું કાલ;
 વચન વાહાલાજીનું સાંભળીરે, ગોપી જોડ્યાં સહુ બહાલ. વાગે૦ ૧૪
 હાવાં કેમ જઈએ મંદીર ફરીરે, હમે તજીશું તંન;
 દેખી ગોપીજનની પ્રીતસુંરે, હરખ્યા શ્રી ભગવંત. વાગે૦ ૧૫
 હાવાં આવો આપણુ સહિ મળીરે, રમીએ રુડો રાસ;
 એકએક ગોપી વચ્ચે નાથનેરે, નીરખે રુડી પેરે પાસ. વાગે૦ ૧૬
 માંહોમાંહો ભરાવી બાથનેરે, કહો કેમ જઈએ ઘેર;
 વચમાં લીધા વળી નાથનેરે, રૂપ જીએ રુડી પેર. વાગે૦ ૧૭
 વમાસે શ્યામ ને શ્યામનીરે, જિરની ત્રૂટી છે માળ;
 વાંધી શર્દુનેમની રાતડીરે, કીધી શ્રી રે ગોપાળ. વાગે૦ ૧૮
 લીલા દેખી કુંજધામનીરે, પવન થયો ગતીભંગ;
 દેવતા વૃષ્ટી કરે પ્રસંન થઈરે, દેખી પ્રજનો ઉમંગ. વાગે૦ ૧૯
 અક્ષાદિક જાણે જોઈએ જઈરે, લીલા ગોકુળચંદ;
 જેમ અભ્રવિશે જોપાઈ છે રે, તારા વચ્ચે જેમ ઈંદુ. વાગે૦ ૨૦
 એ રાસલીલા જે ગાયે ને સાંભળેરે, તે પામે નિજધામ;
 પાતક સરવે સમાવજોરે, કેહે જન દયારામ. વાગે૦ ૨૧

(૨)

બાળલીલા.

ગરબો.

સજ્જન સાંભળોરે, હરિની બાળલીલા કાંઈ ગાશું,
 કોટી કલ્પનારે, પતિતપણાથી પાવન થાશું.

ધર્શિર અખિલતણારે, જોહેનું કરે શેષ શિવ વંદન, ભક્તવત્સલ પ્રભૂરે, માટે થયા નંદના નંદન.	૨
ગોકુળ ગામમારે, નિલ યશોમતીઘેર આનંદહેલી, કાલાં તોતલાંરે, સુતનાં વચન સુણી થાય ઘેલી.	૩
મોહન મુરતીરે, સેહેજે દીકૃથી મોહ લાગે, તે હરી હઠ કરીરે, મા મા કહીને માંખણ માગે.	૪
પાગે લંગરીરે, છમછમ કરતો છખીલો ચાલે, લટકે લાડકોરે, રંગત લાકડલી કર જાલે.	૫
કટી કંદોરકોરે, ચરણ ધરતાં ખમખમ બોલે, લટકે કૂમતૂંરે, શોભા નહિ કોઈ તેહની તોલે.	૬
પોહોચાં સાંકળારે કરમાં કંચનકંકણ શોભે, પોહોચી બેહેરખારે, બાબુબંધે બહુ મન લોભે.	૭
ઉરપર સાંગલુંરે, સિંહનખ શોભે સુવરણ મઢિયો, મણી મુક્તાતણીરે, માળાઓ જઈ નાભી અડીયો.	૮
મોહન મુખડૂંરે, શરદપુનમ શશીચક્રી બહુ સારં; નિરમળ નાસિકારે, મોતી લળકે મોહું મન મારં.	૯
આંજ આંખડીરે, માજ ગાલ નજરિયું કીધું; લિલવટ લાલનૂંરે, શોભે કુંમકુંમ બિંદુ દીધું.	૧૦
કુંડળ કાનમારે, પદ્માં પ્રતિબિંબ કપોળે ઝળકે; જુમણ વેળિયુરે, મોતી ભરિયું લટકે લળકે.	૧૧
મુખપર જૂમતારે, હરિને ખિટળીયાળા કેશ; છબિ ધનશ્યામ છેરે, મનમોહન પ્રભૂ બાળક વેશ.	૧૨
મુખ દધી લેપયુરે, નિરખે ઉર ભરી આવે બહાલ; પરમ આનંદનોરે, સાગર શ્રી નવનીતમ્રિયા નંદલાલ,	૧૩
એવો લાડિલોરે, ઠમકે ચાલ ઠમકતી ચાલે; મહીકું વલોવતારે, ગોવિંદ ગોળી ને રવૈ જાલે.	૧૪
બોલે તોતલુંરે, ઠણઠણતો કાનડ થાય કાલો; માડી ધવડાવનીરે, હઠ કરી કેહતાં લાગે વાહાલો.	૧૫
પાહનો બિલયોરે, કોકા દૈને કંઠ લપટાવે; શિરશુદ્ધી કરીરે, બિછંગે લઇને ધવરાવે.	૧૬
ગોવિંદ ધુટડેરે, દૂધ પીયે જસોદા મુખ જુએ;	

પુત્રકારી કરીરે, જનુની આંખનાં આંસું લુએ.	૧૭
તમ થયા પછેરે, માણ વિવિધ રમકડાં આપે;	
ખેલે આંગણમારે, ગોપીજન લઈ રૂઢ્યા આંપે.	૧૮
બાળક વેશ છેરે, પણ મુખ છાંનું સહુને આપે;	
કાઠને કહે નહીરે, અબળા જન આનંદ ઉર વ્યાપે.	૧૯
લેતી ભામણારે, નિરભે શિશુ માટે મુખ ચૂમે;	
ઘેર જવાય નહીરે, લલચ્યું લાલ વિશે મન ધૂમે.	૨૦
રમતાં આંગણેરે, કરદમ વળગ્યો છે શ્રીઅંગે;	
એહેકે બરાસથીરે, ઝાઝી ફેલી છે હરી સંગે.	૨૧
એહવા રજ ભર્યારે, વછનું પૂંછ ગ્રહી ફરે પૂઠે;	
પડી જવાય છેરે, ગોપી હસી પડે વળી ઊઠે.	૨૨
વ્રજની સુંદરીરે, લાલચ માખણતણી ખતાવે;	
અંતર પ્રેમથીરે, પ્રભુને થૈથૈ થનક નચાવે.	૨૩
બાળચરિત્રનોરે, આનંદ એવો વ્રજજન માણે;	
વ્રજવાસીતણારે, ભાયગનો પાર કાઠ ન જાણે.	૨૪
તેતી નિગમ કહેરે, અગમ અગોચર સહુથી અજાણે;	
તે પ્રભૂ પ્રેમથીરે, આહિરડાંને આવી વળગ્યો.	૨૫
ક્રીડા અવતાર ધણેરે, શિરોમણી વ્રજલીલા વ્રજરાણો;	
દાસ દયાતણેરે, પ્રાણજીવન ધન એ પ્રભૂ જાણો.	૨૬

(૧-૨)

પ્રબંધ.

ભગવન્નામાવળી.

શ્રીગુરૂદેવ, શ્રીમદ્વલ્લભવર, વાગધીશ, મહાપ્રભુ પુરુષોત્તમ, શ્રીગોસ્વામી, વિકૃદેશ શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર, ગોપીજનવલ્લભ, વર્જેન્દ્ર, વ્રજજીવન, વંદાવનચંદ, રસિકવર, શ્રીગોવર્ધન-ધરનધીર, બળભદ્રવીર, કંદર્પકાંટિ, લાવણ્યકળાનિધિ, પુરણુચક્ષુ, પુરણાનંદ, પરમાનંદકંદ, હરિ લલિત ત્રિભંગી, સદ્ગુણસાગર, નટવરનાગર, સરસ સનાતન, સદ્ગાનંદ સચ્ચિદાનંદ, આનંદધન અનુપમ, અનંતકાંટિ બ્રહ્માંડભૂપ, રસરૂપ, રાધિકારમણ, રાસરસમય, મનોહર મદનમાત્રમદનવર, ત્રિલોકસુંદર, હરિશ્ચર, ભગવાન્ ભક્તવત્સલ, સર્વેશ્વર કેશવ, કમલ-નયન કમલાવર, યમુનાપ્રાણ, પ્રેષ્ટલલિતાદિકલલના પ્રાણજીવનધન, ચંદ્રાવલિ મુખચાર, ચંદ્રમાચકાર, વ્રજજીવન વનમાલી, મરદનકાળી, નંદકિશોર, યશોદાનંદન, મુરલીધર,

ઋષિકેશ, રામપ્રિય, દેવકીનંદન, વસુદેવાત્મજ, વાસુદેવ, વરદરાજ, અચ્યુત નારાયણ પ્રભુ, અનંતવિભુ, ગોવિંદ ગદાધર, ગરુડધ્વજ ગોપાલ, ગોકુલાધીશ, ગોપિકાપ્રાણનાથ, પુંડરિકાક્ષ, માધવ દામોદર, પદ્મનાભ, મધુસૂદન મુરારિ, મુકુંદ શ્રીજી પિતાંબર, વૈકુંઠ વંશધર, વિશ્વંસર, વૈકુંઠનાથ, જગદીશ જનાર્દન, જગન્નાથ, શ્રીપતિ સર્વોત્તમ, વિષ્ણુ ત્રિગુણપર, તુલશીવલ્લભ, બાલકૃષ્ણ ધરણીધર ધર્મી, દીનાનાથ શરણાગતવત્સલ, પતીતપાવન, અધમોદ્ધારણુ, દીનબંધુ, સ્મૃતિભાત્રસકલસંતાપપાપહર, અવતારી આનંદરૂપ શ્રીરામચંદ્ર, શ્રીધનશ્યામ, સુંદરનવનિતપ્રિય, મથુરાધીપ, વિકૃત્તેશરાય, શ્રીદ્વારિકેશ ગોકુલેશ, ગોકુલચંદ્ર મહનમોહન, નાથ હરિ અનાથબંધ, કર્ણાસિંધુ, અતિગંભીર ઉદાર, અકળ અજ અપાર, અંતરયામી, પ્રાણપતિ, પરમદયાળુ, મહાપતિ પ્રવીણ, સર્વ શક્તિપતિ સર્વાત્મા પ્રભુ, પુષ્ટીપથેશ્વર, શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર, તવદાસોહ, પાહિ પાહિ પ્રભુ નમો નમો, જય દયાનાથ ત્વાંજય જય જય જય જય જય ૧.

ગરબી સંગ્રહ.

ગરબી-૧.

મહિયારી મીળી ચાલી મહિ વેચવા, મધ્ય શ્રીરાધા રૂપતણો લંડારજો;
ગોપીજન કોણ કોણ સંગે હતાં, તે સરવેનાં નામ કહું ઉચારજો. મં ૧
લલિતાજી ચંદ્રલગા ચંદ્રાવળી, ચંપકલતા વિશાખા વિરજા વૃંદાજો;
રત્નપ્રભા વિમળા ને વ્રજમંગળા, નૃલકળા ને રત્ના નાગરી નંદાજો. મં ૨
રતીકળા રસિકા રસિયા નારજો, લદ્દા શ્યામા કાવેરી ને હીરાંજો;
છબીધામા કલહંસા મધુમાધવી, માલતી મોહન કેતકી ને રત ધીરાજો. મં ૩
સુચરીતા કૃષ્ણા કમળા સૂરભી, ચિત્રામણી વિકુંડલા સુંદરી રંગાજો;
કુમોદની હંસાળી ને મનોરમા, મધુરક્ષણ ને વીણા પ્રેમદા ગંગાજો. મં ૪
એ આદી સખી ચાલી સહુ સમજણી, મનમાં મોહન મળ્યાતણો વિચારજો;
કોહો સજની કેમ કરવું કાંઠાં ચાલવું, કોહો આજ કાંઠાં મળશે નંદકુમારજો. મં ૫
કોઈ કહે દાણધાટીમાં દેખશું, કોઈ કહે કદંમખડી ભેળાં થઈશુંજો;
કોઈ કહે શ્યામ ધાટ હશે શામળો, કોઈ કહે હમે આજ બંધીબટમાં જઈશુંજો. મં ૬
એવામાં શ્રી ગોવરધનની તળેટીમાં, અંતરબાળીએ કીધો મોરલી નાંદજો;
ગાય મીશે ગિરી ચઢ્યા ગોપાળજી, સમજણ પડવા લાગ્યા કીધો સાદજો. મં ૭
દૂરથકી સુણી વાલમની વાંસળી, લાગી તાલાવેલી ટળ્યું સર્વનું ભાનજો;
સર્વ સખી તે ધારે ગોવરધનગીરી લણી, મનમાં આતુરતા ને પ્રગટ્યું ગુમાનજો. મં ૮

આવી તાંહાં સહુ જહાં અલખેલાજી હતા, સામાંસામી મળ્યા નેહનાં નેણજો; મંદહસે મન મોહું બંનેતણું, રસ વધવાને ખોલ્યાં વાંકા વેણજો. મં ૯
 પ્રભુ ખોલ્યા સાંભળજો સહુ ગોપિકા, સાંભળં શ્રીવૃખભાનસુતા અલખેલીજો; રેહે ઉભી દાણુ લાગે અહીં દંધીતણું, જાયે ધસી શું જોખન મદની છકેલીજો. મં ૧૦
 એમ સુણી લટકે ખોલ્યાં લાડલી, ગુમાને ગળ્યા છેક છક્યા શું ખોલોજો; વાત કરે આધા રહી અલખેલડા, પાસે આવી પાલવડો ના ઝાલોજો. મં ૧૧
 કાહાન કેહે તું સાહ મારો છેડલો, હું મુકું તોએ તું ના મુકેશજો; હું અડક્યો સાટે તું અડ મૂજને, હું હાર્યો રાધા તું ઝીતી ઠરેશજો. મં ૧૨
 મરમતણી વાણી સુણી સ્વામિની, ભલી ખતાવી હારજીતની વાતજો; બહુ ભોળા થઇને નેન નચાવિયાં, અધર હસીને ચોંટી દીધી ગાલજો. મં ૧૩
 એમ કરી છડી આડી કરી છેલડે, રસ્તો રોકી ઉભા નટવરલાલજો; રાધાજી હાવાં ઉત્તર આપશે, સુણશે પ્રીતમ દયારામનો સ્વામજો. મં ૧૪

ગરબી-૨.

મારગડો મેહેલો મોહન લાલજી, આધા રોહો અલખેલા ન કરો આળજો; વાંદું છું સકણા રેજો સામળા, નહિતર મારા મુખની ખાશો ગાળજો. મારં ૧
 હરિ ખોલ્યા અખળા થા મા આકળી, આખંતાંમાં અમકી શું થાય લાલજો; ખોલ ખરું ગોરસનું શું થાય છે, મૂલ આપીને લઈશું તારો માલજો. મારં ૨
 છાનારોહ શાણુપણું સમજૂ સહુ, કાલજડામાં કપટ વચન તો ઠીકજો; કોહો શાને મુખ લોહું આ છેડલે, જુઓ રંગ લાગો તંબોળની પીકજો. મારં ૩
 સુણુ સ્યામા સેહેજે રંગલાગ્યો હશે, અમો ન સમજું કપટ વચન કંઈ રહાડજો; આ લે તું ખા ખીટી પ્યારી પાનની, સામા માહારે મુખડે રંગ લગાડજો. મારં ૪
 એમ સુણી લટકે ખોલ્યાં લાડલી, બ્રગુટીમાં રચિહાસ્ય મધુરું ભાસેજો; આધા રોહો અડશે મા ઊરમાળને, મુકા મટુકી મહી માંડું દોળાશેજો. મારં ૫
 કાહાન કેહે દંધી મોંધું તે કેટલું, મુખડે માગીશ તેટલું આપીશ ધન જો; કેહે મુજને લે બાધો મહી મૂલમાં, પણ તુજ ગોરસપર લલચ્યું માહારું મનજો. મારં ૬
 એમ સુણી રાધા ખોલ્યાં રીજમાં, વાલમજી વેચાવનું તો નથી સેહેલજો; મહી પીતાં મોહન થાશે માહરા, કરિશ ગમે તેમ રાખીશ મારે મેહેલજો. મારં ૭
 સમ સાચા ખાતાં શાક્ષી કોણુ હશે, કપટીનો તે શો હમને વિશ્વાસજો; પ્રભુ ખોલ્યા શાક્ષી વ્રજમંડળ સહુ, ગોવરધનના સમ હું તારો દાસજો. મારં ૮
 એમ સુણી રાધા ખોલ્યાં લાલસૂ, વનમાં સ્ત્રી રોકા તે તો જોડુંજો; થાઓ ડાહ્યા લાલા હવે મોટા થયા, નથી ખીતા કપડું કંસનું રાજજો. મારં ૯

કહાન કેહે કંસનું ધહાં શું ઉપજે, પ્રદાવનમાં રાગ નંદાનંદજે;
રેહે ઉભી આણુ તમોને તેતણી, રીજવશે મુજને તો જવા દેશજે. માર૦ ૧૦
મરમતણી વાણીએ રીઝયાં રાધિકા, મન ગમતું ગોરસ ગોવિંદને પાયું જો;
અલિહારી દયો એ જુગલ સ્વરૂપને, પરમ પવીત્ર ચરિત્ર ગોવિંદનું ગાયું જો. માર૦ ૧૧

ગરબી-૩.

(૨)

ઝોરો આવતી સલુણા પ્રભુ શામળા જો;	
શિખ્યો આવડી કાંઠાં સ્નેહશાસ્ત્રની કળા જો.	ઝો૦ ૧
મંત્ર મોહની રાખી છે તાહારી વેણમાં જો.	
વશીકરણ વિદ્યા વસાવી છે નેણમાં જો.	ઝો૦ ૨
મંદ હસવું તાં કામણુ ટુમણું ભર્યું જો.	
ચટકવાળી ચાલ તેણે માહરું મન ઠર્યું જો.	ઝો૦ ૩
ભુરકી નાખવાની વિદ્યા બ્રહ્મટીમાં ભરી જો;	
તહારી કટાક્ષ કટારી પડે સાંસરી જો.	ઝો૦ ૪
જુલમી જાદુવાળું રૂપ રસીક તાહરું જો;	
જોતાં અંગ શીતળ થાયે માહરું જો.	ઝો૦ ૫
માહરો પ્રાણ તુંમાં પ્રેવાયો નિશ્ચિન રહે જો;	
માહરા કાલજડાનું દરદ કાં તું નવ લહે જો.	ઝો૦ ૬
માહારાસમ તુંને દેખું તારે જીવતી જો;	
તાહરા વીજોગનું જાન મુને રેહેતું નથી જો.	ઝો૦ ૭
એથી અધીક તો તને હવે શું કહું જો;	
માહરું ચાલે તો મંદિરમાં રાખી રહું જો.	ઝો૦ ૮
અખળા આતુર જોસાવે દોડી તને જો;	
ચતુર હોય તે તો પળમાં પરખે પ્રીતને જો.	ઝો૦ ૯
તું થા માહરો પ્રીતમ હું થાઉં તાહરી જો;	
વાહલા વાત કરતો રખે એ બાહરી જો.	ઝો૦ ૧૦
આપણુ સમાણું માટે સંદેહ આવે કોઈને જો;	
ચાલતાં લગી તો ડગલાં ભરીએ જોઈને જો.	ઝો૩ ૧૧
અલિલાખ એહવો ઉપજ્યો છે મૂળને જો;	
નવલ જોખન આ લે અર્ધું તુજને જો.	ઝો૦ ૧૨
રસિક વચન સુણી પ્રેમ પ્રગટ્યો નાથને જો;	
નેત્ર નચાવીને તાળી લીધી હાથમાં જો.	ઝો૦ ૧૩

હું તું માટે તથાપું છું સદા સુંદરી જો;
 તું તો પ્રાણુધારી ચિંતા મારી તે હરી જો. ઓ. ૧૪
 પરસ્પર ખંતે આતુર હરખ્યાં ધણાં જો;
 જુગલ રૂપનાં લે દાસ દયો લામણાં જો. ઓ. ૧૫

ગરબી-૪.

(૧-૨)

સાચું માનની, રૂપાળી રાધિકા જો;
 સકળ સદ્ગુણનું ધામ રહિત બાધિકા જો. સાચું માનની. ૧
 તારા કલ્પા પછી મનની કહું છું વાતડી જો;
 મારે ઠરવાનો એક હામ તારી જાતડી જો. સાચું માનની. ૧
 રાત્ર દિવસ ધ્યાન તાં મારા મનમાં જો;
 નિદ્રા થાતાં તને દેખું છું સ્વપ્નમાં જો. સાચું માનની. ૨
 મારી રસના રાધારટણ મૂકતી નથી જો;
 તારે રૂપે માં મનકું લીધું છે મથી જો. સાચું માનની. ૩
 મદન મનોહર હું મુજ ચિત્ત તું ચોર છે જો;
 લોચન તારાં વદન ચંદ્રનાં ચક્રોર છે જો. સાચું માનની. ૪
 તાં સર્વ મીઠું લાગે મુને માનની જો;
 હુંજગજીવન મુજ જીવન સુતા બ્રહ્માનની જો. સાચું માનની. ૫
 પીત વર્ણ તારે માટે પીતાંબર ધરું જો;
 શ્યામા માટે તારા અંજનનું ચિત્તન કરું જો. સાચું માનની. ૬
 કમળ ધરું તારા મુખનાં થવા ધ્યાનને જો;
 રાખું વાંસળી કરવા તારા ગુણગાનને જો. સાચું માનની. ૭
 તારા નેત્રના સમ નિરખવાના સૂખને જો;
 આતુર થયો ધણું મોહો તારા મૂખને જો. સાચું માનની. ૮
 મકરકુંડળ ચપળ કંઈક તારાં નેત્રસાં જો;
 શંખ ચક્ર ગદા કંઈ કંઈકુર જસાં જો. સાચું માનની. ૯
 એવો દુર્લભ જૂં મળતો નથી કોઈને જો;
 તારે આધન થયો છવું મૂળ જોઈને જો. સાચું માનની. ૧૦
 એવી બહાણિ છાં પણ કહેતાં આવડતું નથી જો;
 વાણી કાળજાંતી અંતે કહું છું કથી જો. સાચું માનની. ૧૧
 મારે તારે મળી જોતો એક પ્રાણ છે જો;
 જુડું કહેતો નથી વેદમાં પ્રમાણ છે જો. સાચું માનની. ૧૨

ભુષણ જગતનું હું તું મારો શણગાર છે જો;
આપણુ યેનો દાસ દયાને આધાર છે જો. સાચું માનની. ૧૩

ગરબી-૫.

(૧-૨)

સાંભળ વચન મહારં કૃષ્ણ કહે કામની જો,
તેં તો મંત્ર મારં લમાવ્યું છે લામની જો. સાં ૫૦ ટેક.
બધી વિશ્વને નમાવે છે તૂં માહરી જો,
મને પીડે પ્રેમરૂપી માયા તાહરી જો. સાં ૫૦ ૧
શેષ શંકર સરવ માયામાં વસી રહ્યા જો,
તારા પ્રેમમાં બહાવાયો હતો સર્વથા જો. સાં ૫૦ ૨
તારા સ્નેહ આગળ તું મુજને દેખે નહીં જો,
જેમ શૂર સામો શૂર ન દેખે સહી જો. સાં ૫૦ ૩
તું તો રાતદિવસ વિસરતી મને નથી જો,
મહારા હૈયાનું દુઃખ કોની આગળ કહું કથી જો. સાં ૫૦ ૪
નિદ્રા નાવે મને ભોજન નથી લાવતું જો,
દુઃખ પ્રેમિની આગળ કંઈ છૂં છતું જો. સાં ૫૦ ૫
માતા જસોદા કહેછે જમતો નથી જો,
બાપ શું છે તને દુઃખ મને કહે કથી જો. સાં ૫૦ ૬
એવું સાંભળી હૂં તેના સામું જોઈ રહું જો,
મારી માત આગળ હૈયાનું હેત કયમ કહું જો. સાં ૫૦ ૭
તારા જેવી બીજી જુગમાં કો નવ મળે જો,
સત્ય માનજે તૂં મારં કહું નવ લહે જો. સાં ૫૦ ૮
પરમેશ્વરે રૂપ તુજને શીદ આપિયું જો,
આપી તનહૂં હમારં સંતાપિયું જો. સાં ૫૦ ૯
તારં વદન જોઈ લખ્યો હું તો લામની જો,
મોહ પમાડ્યો તેં મુજને ગજગામની જો. સાં ૫૦ ૧૦
દયા આણીને નમેરા નવ થયે જો,
ચતૂર હોય તેને ઝાઝું મુખ શું કહિયે જો. સાં ૫૦ ૧૧
વિધાત્રીએ એવું મુજને શીદ આપિયું જો,
તારા રૂપમાં ત્રૈલોક નથી વ્યાપિયું જો. સાં ૫૦ ૧૨
મનમાં બાણ છે કે કેવા મનાવેછ મુજને જો,

એવો રિસાવીશ જે પગે લગાડીશ તુજને જો. સાં ૫૦ ૧૩
 ખેરી નવનવા શણુગાર સાથ હિડિએ જો,
 ડાહ્યા થઈને હમોને નવ પીડિએ જો. સાં ૫૦ ૧૪
 તહારાં ચરિત્ર તે સર્વ મુને જાણુ છે જો,
 પ્રાણુ એ જુદા તે એક સમાન છે જો. સાં ૫૦ ૧૫
 તું તો ધણી સારી લાગે છે મુને પ્રેમદા જો,
 જુદાગિરી તું રખે કરે હુથી સદા જો. સાં ૫૦ ૧૬
 એવું સાંભળીને રાધાજી ચરણે નમ્યાં જો,
 રસિક વચન જોત્યાં નાથનાં ધણાં ગમ્યાં જો. સાં ૫૦ ૧૭
 મધુર વચન જોલી વહાલાને ગોપી હસી જો,
 દયા પ્રીતમની પ્રીત રૂદેમાં વસી જો. સાં ૫૦ ૧૮

ગરબી-૬.

(૧-૪)

સુણો સામળા, હું તમમાટે ઘેલી થઈ જો,
 માણસકેરી જોળમાંથકી ટળી ગઈ જો. સુણો સામળા ટેક.
 મન વિચારમાં હું પ્રતકારી સરખી ફરું જો,
 જોલું ચાલું તેમાં ના મળે કાંઈ પાધરું જો. સુણો ૧
 સાસરેથી જાજી પીયર ત્યાંથી સાસરે જો,
 એટલે લાગ્યું હોય લમચિત્ત કાંઈ નવ ઠરે જો. સુણો ૨
 એવી થઈ તોયે તમારા લેખામાં નથીજો,
 એક જોળખે ના, એક તો મરે મથીજો. સુણો ૩
 આવડા નમેરા થતાં નથી લાજતાજો,
 ચઢ્યું બહુ ગુમાન આગળ આવા નવ હતાજો. સુણો ૪
 નંદ્યશોદાને પખે તો નથી ગયાજો,
 કોણ જાણે હાવા કોણ સરીખા થયાજો. સુણો ૫
 પરમેશ્વરથકી તો કાંઈ બીહીને ચાલિયેજો,
 મોટા થઈ ગુમાન આવડું ન ઝાલિયેજો. સુણો ૬
 વિધાત્રામાં પણ વિવેક દેખું ના કરોજો,
 આખો રૂપગુણસંહાર આવડો ઠરસોજો. સુણો ૭
 ખેલાં કહેતા મને તું તો મારો પ્રાણુજો,
 વહાલા વિચારો તે જોલનાર કાણુજો. સુણો ૮

પારકી શી પીડા અર્થ આપણો સર્વોન્ને,
 વીતી વેદના ને વૈદને ક્યોં પરાન્ને. સુણો. ૯
 હું પણ જાણું છું ગિરધારી ગરજ છો ધણાન્ને,
 સ્વાર્થ સાધતાં તો રાખતા નથી મણાન્ને. સુણો. ૧૦
 હુંએ રીસાવું પણ મન નથી રીસાવતુંન્ને,
 માટે તમોથકી વઢતા નથી ફાવતુંન્ને. સુણો ૧૧
 હોય મારવી તો મારો મુને હાથથીન્ને,
 પ્રેહાશિમાં બાળિ મારો તે ધટતું નથીન્ને. સુણો ૧૨
 એવું સાંભળીને મદનમોહજી હસ્યાન્ને,
 આતુર જાણી ધણું હૃદય ભીડવા ધસ્યાન્ને. સુણો ૧૩
 આપ્યો સુખતણો સમૂહ દુઃખ ટાળિયુંન્ને,
 પોતાની કરીને પ્રેમદષ્ટે ભાળિયુંન્ને. સુણો ૧૪
 ઇચ્છાથી અધીક સુખ મળ્યું પામે નમીન્ને,
 દયાના પ્રભૂ પ્રસન્ન થયા શી કમીન્ને. સુણો ૧૫

ગરબી-૭.

(૨)

સાંભળરે તૂ સજની મહારી, રજનીક્યાં રમી આવીજી;
 પરસેવો તુંને ક્યાં વળ્યો, તારી ભમ્મર કહાં ભીજાણી, સાચું બોલોજી. ૧
 વનમાં ફૂંતો લુલી પડીને, અતીસે મૂઝાણીજી;
 પરસેવો મને તાં વળ્યો, મારિ ભમ્મર ત્યાં ભીજાણી, સાંભળ સજનીજી. ૨
 કાલ મેં તારી વેણ ગુંથીતી, છૂટી ક્યમ વિંખરાણીજી;
 એવડી ઉતાવળ શી પડી જે, બુલડી નવ બંધાણી, સાચું બોલોજી. ૩
 કાળો તે ભમરો શિરપર બેરો, ઉરાડતાં સેર છૂટીજી;
 જ્યમ ત્યમ કરીને બાંધતાં, વચમાંથી નાડી તૂટી, સાંભળ સજનીજી. ૪
 આ ચોળી અતલસની પેરી, સઘઅરે વખાણીજી;
 ચોળીની કસ કહાં તૂટી, તૂં આવડી કહાં ચોળાણી, સાચું બોલોજી. ૫
 હૈયું માઈ દુખવા આવ્યું, વાએ કરીને કાંપ્યુંજી;
 પીડા ટળવા કારણે, મેં કજે કરી દબાણું, સાંભળ સજનીજી. ૬
 આવડાં પુષ્પ કહાંથી વાટે, તુજને કાણે આપ્યાંજી;
 એવો રંગરસિયો કુણ મળિયો, પ્રેમ કરીને થાપ્યાં, સાચું બોલોજી. ૭
 સુરજકળાએ હું જાતી ફૂતી, વાટે મળ્યા વનમાળીજી;
 સમખાઈને મુને તેણે આપ્યાં, તેની પ્રતિજ્ઞા પાળી, સાંભળ સજનીજી. ૮

એવો રિસાવીશ જે પગે લગાડીશ તુજને જો. સાં ૦ ૫૦ ૧૩
 પ્હેરી નવનવા શણુગાર સાથ હિડિએ જો,
 ડાહ્યા થઈને હમોને નવ પીડિએ જો. સાં ૦ ૫૦ ૧૪
 તહારાં ચરિત્ર તે સર્વ મુને જાણુ છે જો,
 પ્રાણુ એ જુદા તે એક સમાન છે જો. સાં ૦ ૫૦ ૧૫
 તું તો ધણી સારી લાગે છે મુને પ્રેમદા જો,
 જુદાગિરી તું રખે કરે હુંથી સદા જો. સાં ૦ ૫૦ ૧૬
 એવું સાંભળીને રાધાજી ચરણે નમ્યાં જો,
 રસિક વચન બોલ્યાં નાથનાં ધણાં ગમ્યાં જો. સાં ૦ ૫૦ ૧૭
 મધુર વચન બોલી બહાલાને ગોપી હસી જો,
 દયા પ્રીતમની પ્રીત રૂદેમાં વસી જો. સાં ૦ ૫૦ ૧૮

ગરબી-૬.

(૧-૨)

સુણો સામળા, હું તમમાટે ઘેલી થઈ જો,
 માણસકેરી ઓળમાંથકી ટળી ગઈ જો. સુણો સામળા ટેક.
 મન વિચારમાં હું ફટકારી સરખી ફરું જો,
 બોલું ચાલું તેમાં ના મળે કાંઈ પાધરું જો. સુણો ૦ ૧
 સાસરેથી જાળી પીયર ત્યાંથી સાસરે જો,
 ચેટક લાગ્યું હોય સમ ચિત્ત કાંઈ નવ ઠરે જો. સુણો ૦ ૨
 એવી થઈ તોયે તમારા લેખામાં નથીજો,
 એક ઓળખે ના, એક તો મરે મથીજો. સુણો ૦ ૩
 આવડા નમેરા થતાં નથી લાજતાજો,
 ચઢ્યું બહુ ગુમાન આગળ આવા નવ હતાજો. સુણો. ૪
 નંદ્યશોદાને પળે તો નથી ગયાજો,
 કોણ જાણે હાવા કોણ સરીખા થયાજો. સુણો. ૫
 પરમેશ્વરથકી તો કાંઈ બીહીને ચાલિયેજો,
 મ્હોટા થઈ ગુમાન આવડું ન ઝાલિયેજો. સુણો. ૬
 વિધાત્રામાં પણ વિવેક દેખું ના કરોજો,
 આખો રૂપગુણહંડાર આવડો ઠરસોજો. સુણો. ૭
 પ્હેલાં કહેતા મને તું તો મારો પ્રાણુછેજો,
 બહાલા વિચારો તે બોલનાર કાણુછેજો. સુણો. ૮

પારકી શી પીડા અર્થ આપણો સર્વોન્ને,	
વીતી વેદના ને વૈદને ક્યોં પરાંન્ને.	સુણો. ૯
હું પણ જાણું છું ગિરધારી ગરજ છો ધણાન્ને,	
સ્વાર્થ સાધતાં તો રાખતા નથી મણાન્ને.	સુણો. ૧૦
હુંએ રીસાવું પણ મન નથી રીસાવતુંન્ને,	
માટે તમોથકી વઢતા નથી ફાવતુંન્ને.	સુણો ૧૧
હોય મારવી તો મારો મુને હાથથીન્ને,	
ત્રેહાશિમાં બાળિ મારો તે ધટતું નથીન્ને.	સુણો ૧૨
એવું સાંભળીને મદનમોહજી હસ્યાન્ને,	
આતુર જાણી ધણું હૃદય ભીડવા ધસ્યાન્ને.	સુણો ૧૩
આખો સુખતણો સમૂહ દુઃખ ટાળિયુંન્ને,	
પોતાની કરીને પ્રેમદષ્ટે ભાળિયુંન્ને.	સુણો ૧૪
ધન્યાથી અધીક સુખ મળ્યું પામે નમીન્ને,	
દયાના પ્રભૂ પ્રસન્ન થયા શી કમીન્ને.	સુણો ૧૫

ગરબી-૭.

(૨)

સાંભળરે તૂ સજની મહારી, રજનીકયાં રમી આવીજી;	
પરસેવો તુંને ક્યાં વળ્યો, તારી ભમ્મર કહાં ભીજાણી,	સાચું જોલોજી. ૧
વનમાં ફૂંતો ભુલી પડીને, અતીસેં મૂઝાણીજી;	
પરસેવો મને તાં વળ્યો, મારિ ભમ્મર ત્યાં ભીજાણી,	સાંભળ સજનીજી. ૨
કાલ મેં તારી વેણુ ગુંથીતી, છૂંટી ક્યમ વિખરાણીજી;	
એવડી ઉતાવળ શી પડી જે, જીલડી નવ બંધાણી,	સાચું જોલોજી. ૩
કાળો તે ભમરો શિરપર ઘેરો, ઉરાડતાં સેર છૂટીજી;	
જયમ ત્યમ કરીને બાંધતાં, વચમાંથી નાડી તૂટી,	સાંભળ સજનીજી. ૪
આ ચોળી અતલસની પેરી, સઘનિરે વખાણીજી;	
ચોળીની કસ કહાં તૂટી, તૂં આવડી કહાં ચોળાણી,	સાચું જોલોજી. ૫
હૈયું માંડે દુખવા આવ્યું, વાએ કરીને કાંપ્યુંજી;	
પીડા ટળવાં કારણે, મેં કળે કરી દબાણું,	સાંભળ સજનીજી. ૬
આવડાં પુષ્પ કહાંથી વાટે, તુજને કાણે આખ્યાંજી;	
એવો રંગરસિયો કુણુ મળિયો, પ્રેમ કરીને થાખ્યાં,	સાચું જોલોજી. ૭
સુરજકળાએ હું જાતી ફૂતી, વાટે મળ્યા વનમાળીજી;	
સમબાધને મુને તેણે આખ્યાં, તેની પ્રતિજ્ઞા પાળી,	સાંભળ સજનીજી. ૮

સૂધાથકી સ્વાદ છે એનો અતીધણો, મુને લાગેછે સાકર કરતાં ગળી; હોજીરે ૧૦ ૨
 ચટકા વાગો તે ઝેરી ડંખથી ન ઉતરે, ઝેરી ઝાંઝિ છે તે કરતાં વળી; હોજીરે ૧૦ ૩
 ધરકારજ મૂને કાંઈ નવ સૂઝે, લોક કહેછે ચિતથી ગઈ ચળી. હોજીરે ૧૦ ૪
 દાસદયાનો સ્વામી પ્રેમનોપયોધી મળ્યો, પ્રીતડી પુરવતણી ફળી; હોજીરે ૧૦ ૫

ગરબી-૧૧.

(૧-૨)

વારૂં છું વાલમ વળી વળી,
 હોજીરે વેણ મા વાસો મારે આંગણે. ટેક:-
 મુજ સાસુ કહેછે વહુઅર જાઓ વેણ વાંગી,
 મારી નહુંદ જેઠાણી વાંકૂ ભણે; હોં વેં વાં ૧
 નિર્લજ હોય તેને લાજ નવ લાગે,
 પણ મૂજને તો લોક ઘેલાંમાં ગણે; હોં વેં વાં ૨
 ખીજવે સરવ મુંને કહાન આવ્યા કહીને,
 મહારો ભાર ગયો સંગ તમતણે; હોં વેં વાં ૩
 દાસ દયાના પ્રભુ પ્રીછજો તમારે મહારે,
 એમ કરો તારે કયમ બણે? હોં વેં વાં ૪

ગરબી-૧૨.

(૩)

માને તમારૂં તે તો ઘેલડી, છળિલા, કહું માને તમારૂં તે તો ઘેલડી. ટેક.
 શાને કાજે મને કહાવ્યું દુતી સાથે, શોધવી હુતી જ્યારે છેલડી; છં ૧
 હું શું જાણું જે મોંડે મીઠા હૈયે જૂઠા, જાણે જે હોંય મંત મેલડી; છં ૨
 ખરે પ્રભાતે મારે દ્વારે શીદ ઉભા, આધા રોહો દેખશે સાહેલડી; છં ૩
 ચણજ વીના શીદ જોખમ જોધયે, જાઓ જ્યાં કીધી રંગરેલડી; છં ૪
 અધધડીનો પણ અંતર પડશે, વળગાડી લાવ્યા શે ન બેલડી; છં ૫
 સીંચવી નહોતી તારે રોપી શીદ રસિયા, પ્રથમથકી જહાલવેલડી; છં ૬
 આજ પછી કાંઈ કહેવું નથી માહરે, સૂખે કરો કસોલી કેલડી; છં ૭
 દયાના પ્રીતમજી ધણા કહેવાઓ છો ચતૂર પણ, ઝાળખો નહીં એરંડો સેલડી; છં ૮

ગરબી-૧૩.

(૨)

વાંકું મા જોશો વરણાગિયા,
 જોતાં કાળજમાં કાંઈ કાંઈ થાય છે, જીરે, વાંકું ટેક.
 અણિયાળી આંખે વાલમ પ્રાણ મારો પ્રોયોછે,
 મોહન મુખડું જોઈ મનડું મોહાયછે જીરે, વાંકું ૧

મંદ મીઠી હંસણી તે તો મોહનીનો ફંદછે,
તેમાં પઢ્યા પછી કેલું નીકળાય છે જીરે, વાંકું ૨
નખશીખ લગી રૂપરસિક મધુર મનોહર,
જ્યાંહાં જોઈયે ત્યાં આંખ ઠરી જાય છે જીરે, વાંકું ૩
નાસીકાનું મોતી ઝુમી રહ્યું છે અંધરપર,
તે તે મનડા મારામાં ઓડાં ખાય છે જીરે, વાંકું ૪
અખળા જન મ્હોય તે તો કૌતક કહેવાય નહીં,
તેમાં કામ જેવા ફૂટડા જોવાય છે જીરે, વાંકું ૫
નટવર નાગર રસિક મુગટમણી,
જગનમોહનરૂપ શાસ્ત્રમાં ગાય છે જીરે, વાંકું ૬
દયાના પ્રીતમ મીઠી મોરલી સુણીને હવે,
વણમૂલે સરવ વેચાય છે જીરે, વાંકું ૭

ગરબી-૧૪.

(૧-૨)

આવોની લાલ વરણાગિયા, હોજીરે, આવોની લાલ વરણાગિયા. ટેક.
રાતાં રાતાં લોચનદીસે છે રસીલાં, કેઈ સોહાગણુ સંગ જાગિયાજી રાજ, આં ૧
મંતની માનીતીને મળીરે આવિયા, આજ થયાછો સોહાગિયા હોજી રાજ, આં ૨
ધાયલનીપટે ધૂમોછો તેહનાં, નેનતણાં શર વાગિયાં હોજી રાજ, આં ૩
માન મૂકાવ્યું છે પાગપડી તેહના, એ અલતાના ડાઘ લાજે લાગિયા હોજી રાજ, આં ૪
દયાના પ્રીતમ મ્હારા મંતના સંદેહ સહુ, ખરેખરા આજ લાગિયા હોજી રાજ, આં ૫

ગરબી-૧૫.

પ્રેમની પીડા તે કોને કહિયેરે, હો મધુકર, પ્રેમની પીડાતે ટેક.
થાતાં ન જાણી પ્રીત જતાં પ્રાણ જાયે,
હાથનાં કીધાં તે વાગાં હૃદયેરે; હો મધુકર ૧
જેને કહિયે તે તો સરવે કહે મૂરખ;
પસ્તાવો પામી સહિ રહિયેરે; હો મધુકર ૨
ધીકાંયે હાક્યાં રાતદિવસ અંતરમાં;
ભૂખ નિદ્રામાં નવ લહિયેરે; હો મધુકર ૩
દાધા ઉપેર લૂણ દીધું એ દામોદરે;
સોઝલડી સુણિને કોળજ દહિયેરે; હો મધુકર ૪
અખળાનો અવતાર તે પરાધીન;
રંક કલ્પીયે પણ કહાં જાયેરે; હો મધુકર ૫

સ્નેહનો દઝાડ્યો ધણો મર્ણથકી માઠો;
 શું કરિયે વાઢ્યાં તે વહિયેરે; હો મધુકરં ૬
 દયાપ્રભૂ આવે તો પ્રસિદ્ધ સૂખ થાયે;
 દુઃખ દીધું નંદજીને છેયેરે; હો મધુકર. ૭

ગરબી-૧૬.

(૧-૨)

પ્રીતડીની રીત અતી અટપટી, ઓધવજી છે, પ્રીતડીની રીત. ટેક.
 થાવાનો ઉપાય પણ જવાનો જડે નહી, વજરેહેણે જટી તે જટી; ઓં ૧
 પ્રીત ના કહેવાય તે તે સ્વાસ્થ સમજવો, ચાર દિવસ પ્રગટી ને મટી; ઓં ૨
 પીડાની ભરેલી પ્રીત તોયે કરે પંડિત, દુઃખ પામે તોય ચ્હાય ના ધટી; ઓં ૩
 કહ્યા સમજ્યામાં ન આવે એ વસ્તુ તો, ગણેજેને હોય વીતતી વટી; ઓં ૪
 દયાના પ્રીતમ વીના પ્રીત તેજ પીડા, ધરમ લાજ ખોય ને મરે ખટી; ઓં ૫

ગરબી-૧૭.

(૨)

શ્યામ રંગ સમીપે ન જવું, મારે આજથકી શ્યામરંગ. ટેક.
 જેમાં કાળાસ તે સહુ એકસરખું, સરવમાં કપટ હશે આહવું; મારેં ૧
 કસ્તુરીની ખીંદી તે કંઈ નહીં, કાજળ ના આંખમાં અંજવું; મારેં ૨
 કોકીલાનો શબ્દ સૂણું નહીં, કાગવાણી સકુનમાં ન લાવું; મારેં ૩
 નીલાંબર કાળી કંચુકી ના પેહેરે, જમનાનાં નીરમાં ન નહાવું; મારેં ૪.
 મરકટ માણી ને મેઘ દુષ્ટે ના જોવા, ગંજૂ વંત્યાગ ના ખાવું; મારેં ૫
 દયાના પ્રીતમ સાથે મુખે નીમ લીધો, પણ મન કહેજે પલક ન નીલાવું; મારેં ૬

ગરબી-૧૮.

(૨)

આવોની માહરે ઘેર માણુવા, હોજરાજ આવો માહારે ઘેર માણુવાં ટેક.
 પ્રેમરસ પ્યાલો તે પીવા ને પાવા, જોખન તૂરીને પલાણુવા, હોજરાજ આવોં ૧
 પડતી રાતે પધારજો પ્રીતમ, કોઈ નથી એહું જાણુવા, હોજરાજ આવોં ૨
 માહારી શેરીના છે સંતસાધૂ, પરની ન વાત જોશે છાણુવા, હોજરાજ આવોં ૩
 પ્રભાતે જાતાં કોઈ પુછશે તો કહીશું, તેડયાતા વલોણું તાણુવા, હોજરાજ આવોં ૪
 સર્વ તજે પણ સમો સંભાળે, રસીયા તે પરમાણુવા, હોજરાજ આવોં ૫
 રાજની રૂપાળી છબે ચિત્ત માહારે ચોર્યું, સમસ્થ નથી વખાણુવા, હોજરાજ આવોં ૬
 ધણાદીની આશ મારા મનમાં દયા પ્રભૂ, મહારે મહોલે એકવાર આણુવા, હોજરાજ આવોં ૭

ગરબી-૧૯.

(૧-૨)

કીયે કામે મોહની ન જાણીરે, મોહનજી કીયે. ટેક.
 ભગુડીની મટકમાં કે ભાળવાની બટકમાં, કે શું મોહની ભરેલી વાણીરે, મોહનજી

ખીટળિયાળા કેસમાં કે મદનમોહન વેશમાં, કે મોરલી મોહનની છાણીરે, મોહનજી
મુખારવિંદમાં કે મંદહાસ્યદંદમાં, કે કટાક્ષ મોહની વખાણીરે, મોહનજી
કે શું અંગઅંગમાં કે લલિતા ત્રિલંગમાં કે શું અંગધેલી રી સ્યાણીરે, મોહનજી
અપળ રસિક નેનમાં કે છાની સેનમાં, કે જોળનનું રૂપ કરે પાણીરે, મોહનજી
દયા પ્રીતમ પોતે મોહની સ્વરૂપ છે તંન મન ધન હું લૂટાણીરે, મોહનજી

ગરબી-૨૦.

(૧-૨)

શોભા સલૂણા શ્યામની, તું જોતે સખી, શોભાં ટેક.

કોટી કંદર્પ લગ્નવે એહેનું મૂપકું, શીડી પડે છે કળા જામિની, તું જોતે ૧

સદગુણસાગર નટવરનાગર, બધીહારી એહેના નામની, તું જોતે ૨

કોટી આભૂષણનું એરે ભૂષણ, સીમાં છે અભીરામની, તું જોતે ૩

જે એને જાણે તેને તો એ સાર સર્વનો, ખીજ વસ્તુ નથી કામની, તું જોતે ૪

અનૂપમ એ અલખેલો રસીયો, જીવનમૂળી દયારામની, તું જોતે ૫

ગરબી-૨૧.

(૩)

મૂકને માહરા સમ માનુની, તું એહેવી હઠ, મૂકને માહરા. ટેક.

જેરે સાચું તે તો નજરે રે દીઠું, જૂડી તે વાત સુણી કાનની. તું ૧

આવડી આધીન તુને પ્રીત હોય પરથી, આનમાન વાત અનુમાનની. તું ૨

પ્રસન થયાતું વેણુ સાંભળીશ જરે, સુદ્ધિ થાશે ખાનપાનની. તું ૩

દયાનો પ્રીતમ કેહે હું સમખાઇ કહું છું, તું વસ્તૂ માહારા કામની. તું ૪

ગરબી-૨૨.

મર્મનાં વચન શું બોલેરે હો, માનુની, તું મર્મનાં વચન શું બોલે. ટેક.

માહરે તો આ ગોઠુળિયાંમાં, કોઇ નથી તાહારે તોલે. હો માનુ ૧

જાણી જોઇને વાંકા વચન બોલીને, માહારું કામજ કાળજી શીદ છોલે. હો માનુ ૨

મન માહારું તુજવિના ત્રીભોવનમાં, કોઈને દેખીને ના ડોલેરે, હો માનુ ૩

રસની ભરેલી તાહરી આંખડી દેખું છું, ચારે પ્રાણ મારેછે બોલે. હો માનુ ૪

દયાનો પ્રીતમ કહે હું તારો ને તું મારી, હાવા અંતરનો પ્રેમશે ન બોલે. હો માનુ ૫

ગરબી-૨૩.

(૩)

રાતલડી કોહોની સંગે જાગ્યા, ધાએલ છોજ, નેનખાણુ કોઇનાં વાગ્યાં. ટેક.

વાંકલડું તમ સામું કેધયે જોયું, મોહન છો કંઈ મોહિનીયે મોહું;

કંઈ પ્રાણ પ્યારી કરી ચિત પ્રોયું.

રાત ૧

લલા લગવંત વચનના સાચા, કોહોની કાલે કેવી વધ્યાતા વાય;

તુરતના તુરત દેખાયા કાચા.

રાત ૨

જુઠાસું તંત ન કરવો આંજો, બોલ બોલી શક્તા નથી કંઈ સાંજો;	
જુઠા સમ ખાતાં લગાર ન લાંજો.	રાત૦ ૩
હારના ચિન્હ દે છે ઊર દેખા, અધરપર દીસે છે અંજનરેખા;	
મળી મળી જાય છે નેત્રની મેખા.	રાત૦ ૪
જેમું રમ્યા રજની લાગી તે અમેલી, ભુલે તેનું નામ જવાય છે બોલી;	
તેનાં સમ તમને કહો દિલ બોલી.	રાત૦ ૫
શ્રમીત છો આવો લગારેક પોહોડો, પલોડું પાએ મટે શ્રમ થોડો;	
આંગણુલે ઊભા આળસ શીદ મોડો.	રાત૦ ૬
રાખ્યું મુખ પ્રસન્ન હૃદમાં દાંધી, જશે ખરી વસ્તુ અમુલિક લાધી;	
સમજણી શ્યામા લીધું કામ સાધી.	રાત૦ ૭
સામાસામી નેન નેહનાં મળિયાં, છુટ્યું માન સુખસિંધુમાં ભળિયાં;	
દયાના પ્રીતમ બેહુ પલંગે ઢળિયાં.	રાત૦ ૮

ગરબી-૨૪.

(૨)

પ્રીતલડી જીવણુજીની તોડી, નટવર નવલી કાહોની સંગાથે જોડી.-ટેક.	
નેનમાંથી નાથજી નીર સુકાણાં, હૃદયામાંથી હેતલડારે ચોરાણાં;	
કેશવરાય મનજી ક્યાંહારે પોરાણા.	પ્રિતલડી. ૧
ચતુર હોય તે ચતુરાર્થ જણાવે, ઉપરથી વાત મિડીરે ખતાવે;	
હૃદયામાંનું તુરત જણાયામાં આવે.	પ્રિતલડી. ૨
શાને કાજે શામ થાઓ આશિયાળા, હમે નથી કેહેતાં ગોરા કે કાળા;	
જેવાં બિયાં હોય તેવા પડે છાપા.	પ્રિતલડી. ૩
ગંજોછોજી જીવણુ રસની ગીતિ, પરાંણે ન થાયે મોહી તમ પ્રીતી;	
દયા પ્રિતમ ભણે નીત નીતી.	પ્રિતલડી. ૪

ગરબી-૨૫.

કંઈ સંગે લપટાણા, વાલમજી કંઈ સંગે લપટાણા.	ટેક.
આજે કંઈ નેત્ર ઉઝગરો દીસે, લપટ થયા લાલ કો ભારે અતીસે.	
કે ઘણું સૂતા છો ભારે રીસે, વાલમજી કંઈ સંગે લપટાણા.	૧
આજના ચેહેન દીસે કંઈ અંગે, રાતલડી રમ્યા છો પેલીની સંગે;	
મારા સામું જોઈને હરોને ઉમંગે, વાલમજી કંઈ સંગે લપટાણા.	૨
મોટા થયા જુઓને મન વિચારી, ધુરતવિદ્યા બાણી મેં સરવત મારી;	
તમે વરા ટીધી આ વગની નારી, વાલમજી કંઈ સંગે લપટાણા.	૩

ઊઠી નીત બોલ કોના કોના સહિયે, વ્રીજના લોકોને શું ધણુંકહિયે;
કહે છે ફૂળ લગ્નવ્યૂં નંદને હૈયે, વાલમજી કઈ સંગે લપટાણા. ૪
જ્યારે હોય તમને ગરજ હમારી, લારે ધાઈ આવો મંદિર ગિરધારી;
હમો નહિ લોભી ધુતારણુ નારી, વાલમજી કઈ સંગે લપટાણા. ૫
સ્નેહ સગપણથી હું તમને બોલાવું, વારેવારે કોને મળીને તેડાવું;
બહાલા માન ક્યાંયકી આવડું આવ્યું, વાલમજી કઈ સંગે લપટાણા. ૬
હમો તમ સાથે કદી નહીં બોલું, અંતરની વાત કદાપી ન બોલું;
નાથ રખે જાણો જે મુજ મન ભોળું, વાલમજી કઈ સંગે લપટાણા. ૭
જાઓને ઘેર વાટ પેલી જીએ છે, દેખી મારે અંતર ઊરગ ડસેછે;
ઉત્તર દયારામનો પ્રભુ કરે છે, વાલમજી કઈ સંગે લપટાણા. ૮

ગરબી-૨૬.

(૨)

તાહારે પ્રેમે હું મોહ્યો, રાધીકે, તારા સરખો પ્રેમ કહીં ના જોયો;
માનની તારે પ્રેમે હું મોહ્યો. ટેક.
હજી પણ હેતરસ તારો મેં પીધો, અજીતધૂં તદપી તેં જીતી લીધો;
અન્ય હતી પણ અર્થ કોઈનો ના સીધ્યો. રાધીકે ૧
કહ્યામાં ન આવે રૂપ પ્યારી તાહારે, જેનાપર કોટી રતીરૂપ વાર;
તાહારે રૂપે લોભી રહ્યું મન મારે. રાધીકે ૨
સોચના શીદ કરે છે તું ઠાલી, ગોપી સહુ તાહારે સંબધે વહાલી;
તાહારે મેહેલે આવું તેડયા વીના ચાલી. રાધીકે ૩
રૂપ માહારે નથી યોગીહદે વસતૂં, તારે રૂપ મુજ મનથી નથી ખસતૂં;
મોહું મુખ દેખુ વદન તારે હસતૂં. રાધીકે ૪
આંખ અણીયાળી તારી ઉર સળકે, કાળજડું કોરાએ વચનને ભળકે;
કહું કેમ મુખ મેંદ મધુર તું મળકે. રાધીકે ૫
રાધે રાધે અચળ જપે મુજ વાણી, આતુરતા અંતરથી ન જાએ વખાણી;
કેહેવી વાહાલી છે કોઈથી જાએ ન જાણી. રાધીકે ૬
અનંગવિષ મુજ તુજ સંગ હરે છે, લોચન મારાં તુજ મુખ દેખી ઠરેછે;
સ્મરું તાહારે મન માહારે ન વિસરેછે. રાધીકે ૭
તું તે હું ને હું તે તું વેદમાં વાણી, મોટા ભાગ્યવાળા શકે કોઈ જાણી;
જીગલ છખી દાસ દાએ ઊર આણી. રાધીકે ૮

ગરબી ૨૭.

(૨)

શ્યામા તું તો સીદને રીસાવીરે, કાંઈએક કારણ મુજને કેહેની;

શીદ મૌન્ય ગૃહીને રહી છેરે, ઉત્તર વા પ્રતિઉત્તર દેની, શ્યામા. ૧
 રીસે નેત્ર થયાં છે રાતાં ને અધર ડસે છે દંતેરે;
 ભૃગુટી કમાન સમાન કરી છે, ક્રોધ કરે છે ચંતે. શ્યામા. ૨
 શું બહાલે તૂંધી બહાલ ઉતાર્યું કે, પ્રીત અવરસું કીધીરે;
 કે કાંઈ તાહરું વચન ઉથાપ્યું, આવડી હઠ તેં લીધી. શ્યામા. ૩
 કે કાંઈ વાંકુ વેણ કહ્યું કે, કીધી સમોવડ તાહારીરે;
 આવડું માન ધરી તૂં બેડી, સલ કહે સખી માહારી. શ્યામા. ૪
 પાણુ ભેડી પરણામ કરીને, બાઈ કહાવ્યું છે તહારે કંથેરે;
 ભે તમે દુઃખ હમારે દાઝો તો, પગ ધરજો આ પંથે. શ્યામા. ૫
 નયણે નીર ભરે છે નટવર, મુખે જખે રાધા જપરે;
 દયાના પ્રીતમને મળને, માતુની, સમે સર્વ સંતાપ. શ્યામા. ૬

ગરબી-૨૮.

(૩)

હાવા હું સખી નહીં બોલુંરે, કદાપી નંદકુંવરની સંગે;
 મુને શશીવદની કહી છેરે, સારની દાઝ લાગી છે અંગે. હાવાં. ૧
 ચંદ્રબિંબમાં લાંછન છે વળી, રાહું ગળે ખટમાસેરે;
 પક્ષે વધે ને પક્ષે ઘટે કળા પુરણ, નિત્ય તે નવ પરકાશે. હાવાં, ૨
 તે કરતાં ચંદ્રવદની કહી તો ઠર્યાં, હું ને ચંદ્ર એકરાસેરે;
 સારે મુજ મુખ પાખે શું અટક્યું, છે ભેશે ચંદ્ર આકાશે. હાવાં. ૩
 નહિ તો શિવને સમીપ રાખશે ને ભાળે ચંદ્ર દેખાશેરે;
 પ્રસન્ન થઈ પાસે રેહેશે નહિ તો, કહેવાય નહીં નિજ દાસે. હાવાં. ૪
 એવડો શ્રમ પણ શીદ કરે જુઓ, ચંદ્ર પોતાની પાસેરે;
 વામ ચરણમાં ઈંદુ અચળ છે, શીદ રેહે અન્યની આશે. હાવાં. ૫
 દયાના પ્રીતમને કેહે સખી જુઓ, શશીમુખ સરખું સુખ પાસેરે;
 કાટી પ્રકારે હું નહીં આવું, એવા પુરૂષની અડાસે. હાવાં. ૬

ગરબી-૨૯.

(૧-૨)

લલિતા કહે સુણો સ્વામીરે, હઠિલિ હઠ ન તજે હું હારી;
 કહ્યું એતો કાઠનું ન માનેરે, આપ મનાવો પોતાની પ્યારી. લલિતા. ૧
 સામ દામ વિધિ ભેદ વાહાલા મેં, વિવિધ પ્રકારે કીધારે;
 એકા વીધી માહારી નવ ચાલી, ત્યારે પગ પાછા મેં દીધા. લલિતા. ૨
 હું પાગ પડી તૃણ દંત ધરીને, હરિ હરિ કહ્યું મેં જ્યારેરે;
 વાંકું વદન કરી રામાયે, વચન કહ્યું એક ત્યારે. લલિતા. ૩

ચંદ્રમુખી મને શીદ કહી ક્યમ, ચંદ્ર સમોવડ જાણીરે;
જે જાણી તો શીદ જુરો છો, ચંદ્રથી લો સુખ માણી. લલિતા૦ ૪
કહેતામાં કારણ મેં જાણ્યું જે, માનનો મર્મજ એહરે;
ચતુરશિરોમણી એની ઉપર, કરિયે ઘટે કાંઈ જેહ. લલિતા૦ ૫
કહ્યું કોઈનું એ નહિ માને, હાવાં કોટી પ્રકારે;
દયાના પ્રીતમ મુને એમ સુઝે છે, થાશે કારજ આપ પ્રધારે. લલિતા૦ ૬

ગરબી-૩૦.

(૩)

ધ્યારી મનાવાને કારણરે, મોહને મનમાં મત્ય વિચારીરે;
પ્રભુજી પોતે પધાર્યારે, સુંદર રૂપ સુંદરિનું ધારી. ધ્યારી, ૧
નવસક્ત વરસમાં નૌતમ જોખન, સ્વરૂપતણો લંડારરે;
અંગઅંગપ્રતિ અમિત માધૂરી, શૂં વણું શણગાર. ધ્યારી, ૨
પીળી પટાળી પેહેરી પ્રેમદા, માલ કંચુકી કાળી રે;
મુનીજનને મન મોહ ઉપજાવે, એવી આંજી આંખ અણિયાળી. ધ્યારી. ૩
નખશીખ શોભા ક્યાં લગિ વરણું, આબ્રણનો નહિ અંતરે;
અનુપમની ઉપમા શી આપું, પાર ના પામે અનંત. ધ્યારી. ૪
એહવે અદ્ભુત વેશે રામા, રાધા સમીપે આવ્યારે;
ચક્રીત થઈ ભૃષુભાનનંદની, ભાવ સહીત બોલાવ્યા. ધ્યારી. ૫
ક્યાંહાં રોહો છો સખી ક્યાંહાં જાવું છે, શું છે તમારું નામરે;
ભુલ્યાં સરીખાં શું શોધો છો, કોહો કાનું છે કામ. ધ્યારી, ૬
સામળી સખી છે નામ અમારું, વસિયે અમો નંદગામરે;
જેવાને અર્થે જાણું અમો, નટવર સુંદર સ્યામ. ધ્યારી. ૭
કામની કહે કાંઈ કપટે હું ખાણું, તે નહિ તો એ નિશ્ચે જાશેરે;
મુજ કરતા રૂપે છે રૂડી, દેખતા લાલ લોભાશે. ધ્યારી. ૮
શ્યામા કહે સખી એ કારજ તમો, ભુલે કદાપી ના કરશેરે;
મળતાં મોહન ભુરકી નાખશે, તે પૂઠે પૂઠે ફરશે. ધ્યારી. ૯
આપણુ સાચો સ્નેહ કીજીયે, લીજીયે પરસ્પર કોલરે;
તમો કહો તે અમો કહું તમો, પાળો અમારો બોલ. ધ્યારી. ૧૦
ફરી બોલ્યા ના સમ ખાંધા ને, વચન પરસ્પર લીધુંરે;
પોતપોતાનાં મનમાં ડુલે જે, ચતુરપણું મેં કીધું. ધ્યારી. ૧૧
શ્યામ કહે સખિ માણું તમો, શ્યામ સમીપે ન જોશેરે;
સખી કહે હું પણ એ માણું તમો, તે ઉપર મા રીસાશે. ધ્યારી. ૧૨

ના કહાના સમ ખાધા ને, પાળો વચન થઈ રાજરે;
 એમ કંઠી નીજ રૂપ પ્રકાશ્યું, જોતાં જીવતી લાજ. પ્યારી. ૧૩
 પ્રભુએ પ્રેમદા પ્રસન્ન કરીને, પ્રેમે આલિંગન દીધુંરે;
 વિયોગતાપ દાળ્યા અધરામૃત, બન્યો. પરસ્પર પીધું. પ્યારી. ૧૪
 છુટ્યું માન એકરસ થઈ પોઢ્યાં, આનંદ જીર ન સમાયરે;
 એ દંપતીની દાસી થવાને, દાસ દ્યો ગુણ ગાય. પ્યારી. ૧૫
 ધરી તું જે' ગરબી-૩૧.

બહાલો મારો કુંજમા વાંચ છે વાંસલીરે લોલ, નાદે વેધી છે મહારી પાંસલીરે લોલ. ૧
 હું તો સુણતાં ભૂલી સહ આતુરીરે લોલ, મળવા થઈજી અતી આતુરીરે લોલ. ૨
 તાલાવેલી લાગી છે માહારા તંનમારે લોલ, ગોઠતું નથી કંઈ ભુવનમારે લોલ. ૩
 મારું ચિત્ત ચોહટે નહીં ધરકામમારે લોલ, પેહું છે મંત્ર ધનશ્યામમારે લોલ. ૪
 સખી મુને મોહન લાગે છે ઘણો મીઠોરે લોલ, અવર એહવો તો નથી દીઠોરે લોલ. ૫
 સખી હાવાં તો મળી સુખ માહાલિયેરે લોલ, મહીડું વેચ્યાને મસે ચાલિયેરે લોલ. ૬
 ધન દાહાડો તે અવતાર મારે લોલ, રમીયે શ્રીનંદકુમારમારે લોલ. ૭
 વાહાલો મળતાં સહ સુખ આપશેરે લોલ, સેહેજે સંતાપ સહ કાપશેરે લોલ. ૮
 સામજો સાગર ઉલ્લાસનોરે લોલ, પ્રાણજીવન દયા દાસનોરે લોલ. ૯

ગરબી-૩૨

(૩)

શ્રી જમૂનાજીના ઘાટમારે લોલ, રાકી રાખી છે મુને વાટમારે લોલ. ૧
 નણદલ સૈયરના સાથમારે લોલ, તાળી મા દેશો માહારા હાથમારે લોલ. ૨
 માહારો પાલવ પાણુ શું સાહોછોરે લોલ, ડાહ્યા થૈ કાં ઘેલા થાઓછોરે લોલ. ૩
 બહાલા વાત કહું તે ધરો ધ્યાનમારે લોલ, સમજી જાઓને પ્રભૂ સાનમારે લોલ. ૪
 વાટમાં વાત નહીં કીજીયેરે લોલ, દુરીજન લોકથી બીહીજીયેરે લોલ. ૫
 સૈયર સાથ સહ જાયછેરે લોલ, મૂકા વાહાલાજી વિલંબ થાયછેરે લોલ. ૬
 માહારો પ્રીતમ પાલવ મૂકીયેરે લોલ, ચતૂર થઈને કયમ ચૂકીયેરે લોલ. ૭
 સાસુડી માહરી જાણશેરે લોલ, ભવનું મેહુંજી મૂને થશેરે લોલ. ૮
 બોલબાણુ જેદાણી મુને મારશેરે લોલ, શત્રૂનું કામ પીયૂ સારશેરે લોલ. ૯
 દાસ દયાના પ્રભૂ નરહરીરે લોલ, તંન મંનથી હું તમને વરીરે લોલ. ૧૦

ગરબી-૩૩

(૩)

માન્યો મનનો મોહનવર પામીયાં જોરે,
 અમો વેદના વેહેની સહ વામીઆં જોરે. માન્યો. ૧

- રંગી રસીઓ છખીલો છેલડો જોરે,
નાગર નંદનો કિશોર અલખેલડો જોરે. માન્યો. ૨
- જેહને જોવા જોગેશ્વર દેહ દમે જોરે,
તે તો અમમું અખંડ રંગે રમે જોરે. માન્યો. ૩
- જેહનેનિરખી મન્મથ મુર્છીત થયો જોરે,
લાલ તે હમગિપર લટુ થઈ રહ્યો જોરે. માન્યો. ૪
- અનંત કોટી બ્રહ્માંડનો જે રાજ્યો
કેશ કામનિના ગુંથતાં ન લાજ્યો જોરે. માન્યો. ૫
- વશ શેષ મહેશ જો નાવિયો જોરે,
અમો અખળા તે નાચ નચાવિયો જોરે. માન્યો. ૬
- જેહનું દરશન જ્ઞાની સ્વપ્ન નવ લહું જોરે,
તેણે ઋણી છૂં તમારો અમને કહું જોરે. માન્યો. ૭
- અમારૂં પદ કો ન પામ્યું કોટી લાખમાં જોરે,
અમારે ઓછું રહું શું અભિલાખમાં જોરે. માન્યો. ૮
- જીવન જગતું અમપાસે આપો આપછે જોરે,
કેવળ પ્રેમ પુરૂષના પ્રતાપ છે જોરે. માન્યો. ૯
- મુંડી અમને ઓધવ ક્યાંહું જાય ના જોરે,
બોલ્યું અમારૂં તમો પરખાય ના જોરે. માન્યો. ૧૦
- અમો જેને વિયોગે આંસૂ પાડિયે જોરે,
ઉધવ કોહો તો તે પુરૂષ દેખાડીએ જોરે. માન્યો. ૧૧
- ધડી બેમાં વાંસલડી વાગશે જોરે,
વાહલો અમપાસે આવી કાંઈ માગશે જોરે. માન્યો. ૧૨
- એમ કેહેતાં સહુ મને મગ્ન થઈ ગઈ જોરે,
ઉધવ જોય છે ને પ્રેમસમાધી થઈ જોરે. માન્યો. ૧૩
- મિથ્યા શીદ હૂં પુલુંહું જ્ઞાનગાયમાં જોરે,
હરી દીસે છે હીયાના હાથમાં જોરે. માન્યો. ૧૪
- પરમ પ્રાણુધારી એ અવિનાશની જોરે.
એ છે સર્વસ્વામીનીઓ દયા દાસની જોરે. માન્યો. ૧૫

ગરબી-૩૪.

(૨)

વાંસલડી વાળે, સાંજે આજ વાંસલડી વાળે;
વાત માહારી લુલી મા જાળે; સાંજે આજ વાંસલડી.

ટેક.

જે જ્યમ કરવું હોયે જે રીતે, તે તો ગીત વીશે ગાજો.	સાંજે૦	૧
કોઇને ના કેહેશો કદી કોઇ પુછે તો, સમ જુગતે ખાજો.	સાંજે૦	૨
નંદ જસોદાજી તો છે ભોળાં, તેહેને વીવેકે વહાજો.	સાંજે૦	૩
આપ તો સદા સુખીછો પણ, આજ સુખ માહારં ચાજો.	સાંજે૦	૪
માહારા દોષ ના વિચારશો વાલમ, દીનઅંધુ થાજો.	સાંજે૦	૫
દયાના પ્રીતમ જણી દાસી પોતાની, પ્રેમ પૂરણ પાજો.	સાંજે૦	૬

ગરબી-૩૫.

(૨)

માણીગર આવો, મહારે મોહોલે માણીગર આવો,	ટેક,
વહાલા શાને લોચન લલચાવો, માહારે મોહોલે.	
ધણા દિવસની ગવાઉં છું જૂઠી, તે આજ લખયે લહાવો.	માહારે. ૧
ના નવ્ય કેહેશો કયાંહાં કોહો મળશે, પૂરી અવસર આહાવો.	માહારે. ૨
મનમાની મોજો માણીશે, ફરી તો નહિ પ્રાવો.	માહારે. ૩
જ્યારે ત્યારે પણ હું છું તમારી, સીદને તરસાવો.	માહારે. ૪
અધરસુધારસ સુખનો સાગર, આજ પીયો ને પાવો.	માહારે. ૫
રસીકરાય છે દયાના પ્રીતમ, માટે માહારો દાવો.	માહારે. ૬

ગરબી-૩૬.

(૨)

આવ્યા વાહાલો પૂલી અલખેલી, પ્રેહેદુખ નાખ્યું છે રેલી,	
આવ્યા વાહાલો ફૂલી અલખેલી	ટેક.
શ્યામ સુંદરવરતું મૂખ નીરખીને, ગોપીકા થઇ ઘેલી.	આવ્યા વાહાલો. ૧
અંતર અગ્ની હોલાવ્યો પ્રેહે, થઇ આનંદની હેલી.	આવ્યા વાહાલો. ૨
ત્યમ પુલી જ્યમ પામે રંક, માહા રતન મણી થેલી.	આવ્યા વાહાલો. ૩
માહલક્ષ્મીજીને દુર્લભ વસ્તૂ, તે પ્રેમે થઈ સેહેલી.	આવ્યા વાહાલો. ૪
દયાના પ્રીતમજીની સંગે રમતા, વાધી વહાલતણી વેલી.	આવ્યા વાહાલો. ૫

ગરબી-૩૭.

(૩)

આંખ ભરો માં અલખેલડારે, લાડલી લાવું;	
એક મુહુરત ખેલી મહારાજ, શીદ સંતાપ કરોછો.	લાડલી લાવું. ટેક.
વાંક તમારો કદી હોયે તોયે, લાડલી લાવું;	
નહિ તો નામ ધરું ન લલીતાય, શીદ સંતાપ કરોછો.	લાડલી લાવું. ૧
લાલ લોચન શીદને કરોછ, લાડલી લાવું;	
ગિંડા નીસાસા મૂકશોમાં નાથ, શીદ સંતાપ કરોછો.	લાડલી લાવું. ૨
એક વાતડીમાં વિવહલ કરીને, લાડલી લાવું;	

- સોપૂં હાથ તમારો હેને હાથ, શીદ સંતાપ કરોછો. લાડલી લાવું. ૩
- લટુ કરી લગાડું લત લાલજીરે, લાડલી લાવું; એક બુટ્ટી મુઢાહૂં બુઢીરૂપ, શીદ સંતાપ કરોછો. લાડલી લાવું. ૪
- સઘળો કાળજી કાહાડી કાળજીતણોરે, લાડલી લાવું; એવું કારજ કરું અનૂપ, શીદ સંતાપ કરોછો. લાડલી લાવું. ૫
- મર્મ માલમ છે મુને માનનોરે, લાડલી લાવું; વીના કહે સરવ પ્રજરાય, શીદ સંતાપ કરોછો. લાડલી લાવું. ૬
- એમ કહીને સખી સંચરીરે, લાડલી લાવું; લાગી દયાપ્રીતમજીને પાય, શીદ સંતાપ કરોછો. લાડલી લાવું. ૭

ગરબી-૩૮.

(૧-૨)

- લલિતાજી આઘ્યાં પ્રેયીં લાલનારે, માનુની મનાઘ્યાં;
આવી પાગ કર્યો છે પરણામ, વીનય વીવેકસુંરે, માનુની મનઘ્યાં-ટેક.
કાણુ જાણે શું કહું કાનમાંરે, માનુની મનઘ્યાં;
જેથી રેંશનું રહું નહીં નામ, વીનય વીવેકસુંરે, માનુની મનઘ્યાં. ૧
- શ્રમ પડ્યો નહીં સ્વરૂપમાંરે, માનુની મનઘ્યાં;
ક્ષણમાં ક્ષીણ કર્યું છે ગુરમાન, વીનય વીવેકસુંરે, માનુની મનઘ્યાં. ૨
- જગવી આતુરતા ઊલટીરે, માનુની મનઘ્યાં;
લાગી લાલલક્ષ ટળ્યું બીજું લાન, વીનય વીવેકસુંરે, માનુની મનઘ્યાં. ૩
- પધરાવી લાઘ્યાં પ્રેમે કરીરે, માનુની મનઘ્યાં;
પ્રીયાં ખેસાડ્યાં પ્રીતમજી પાસ, વીનય વીવેકસુંરે, માનુની મનઘ્યાં. ૪
- આનંદ સાગર ઉછળ્યોરે, માનુની મનઘ્યાં;
વાધ્યું સૂખ થયું દુઃખ નાશ, વીનય વીવેકસુંરે, માનુની મનાઘ્યાં. ૫
- હળ્યાં મળ્યાં હરખ્યાં ઘણારે, માનુની મનઘ્યાં;
જેમ રિદ્ધ પામે માહા રંક, વીનય વીવેકસુંરે, માનુની મનઘ્યાં. ૬
- દાસ દયાનો પ્રીતમ પરસન થયોરે, માનુની મનઘ્યાં;
પછે રતી રસ પોઢ્યાં પરીયંક, વીનય વીવેકસુંરે, માનુની મનઘ્યાં. ૭

ગરબી-૩૯.

(૨)

- વળતાં વહાલમાંરે, નચાઘ્યાં લલચાઘ્યાં લોચન;
પરખી આંખડીરે, હજુ હરી મળવાનું છે મન. ૧
- નયણે નોતર્યાંરે, સાને સમજાવ્યા સજી પેર;
રમીશું રાતડીરે, આવજો અલખેલાજી ઘેર. ૨

કહેજો માતનેરે, ગાય એક ખોવાણી છે આજ;	
જઈછું શોધવારે, ખાંધજો પાણી પેહેલી પાજ.	૩
સાસરિયાંધરી, માહારો અવાસ છે એકાંત;	
સંચરજો સુખેરે, રખે કંઈ લય ધરતા ભગવંત.	૪
બહેલા પધારજોરે, ખેડી જોશ તમારો પંથ;	
રખે કંઈ અટકતારે, માહારા કામળુગારા કંથ.	૫
રાખીશ દીવડોરે, માણીશો મનમાની મોજ;	
જાશે જીવડોરે, જીવણ જૂઠા પડશો તોજ.	૬
મુખ તારે થશેરે, જારે ઉર લપટાવી લપટાઈશ;	
જીવ્યું સફળ થશેરે, જારે હું અધરામૃત પી પાછશ.	૭
એમ કહી કામનીરે, હરખે આવી પોતાને ધામ;	
પ્રીતમ દયાતણારે, આજ મને મળીયા પૂરણ કામ.	૮

ગરબી-૪૦

(૨)

મુણ સાહેલડીરે, માહારે નંદકુંવરસું નેહ;	
ઝાઝૂ શું કહૂંરે, માહારે પ્રાણજીવનધન તેહ.	૧
હાર હૈયાતણારે, માહારાં કાળજડાંની કાર;	
મસ્તકના મણીરે, માહારાં ચિતડાંકરા ચોર.	૨
ઉર લપટાવીએરે, એપર આવે એહેવું બહાલ;	
સહિયર શું કહૂંરે, મ્હોહું સાસરિયાંનું સાલ.	૩
આજ મુને એકલોરે, મારગ જાતાં મળિયો કાહાંન;	
મુખ જોલ્યો નહીંરે, કીધી આંખલડીમાં સાન.	૪
હું સમજી ગઈરે, મુજને તેડી વૃંદાવન;	
કહે સખી કેમ કહૂંરે, તાળાવેલી લાગી તંન.	૫
શા મસે સંચરે, મુજને સૂઝે નહિ કંઈ પેર;	
જાઈ જો વણ કહેરે, આવી ઉત્તર દિગ શો ઘેર.	૬
એક ઉપાય છેરે, જો તું આવે મુજ સંગ;	
જઈએ મહી વેચવારે, રમિએ રસિયાજીસું રંગ.	૭
એક બે અન્યો મળીરે, ચાલ્યાં સહિએરે કેરે સાથ;	
હોંસ હૃદયાતણીરે પોંચી, મળ્યા દયાના નાથ.	૮

(૩)

ગરબી-૪૧.

હું શું જાણું જે વહાલે મુજમાં શું દીઠું,
વારેવારે સામું ભાળે, મુખ લાગે મીઠું; હું શું જાણું જે-ટેક.
હું જાણી જળ ભરવા લાં પુઠે પુઠે આવે,
વગર ઘોલાવ્યો વહાલો બહેલડું ચડાવે; હું શું જાણું જે. ૧
વહું ને તરછોડું તોયે રીસ ન લાવે,
કાંઈ કાંઈમીધે મહારે ઘેર આવી ઘોલાવે; હું શું જાણું જે. ૨
દુરથકી દેખી વહાલો મુને દોડયો આવી દોટે,
પોતાની માળા કહાડી પેરાવે મહારી કોટે; હું શું જાણું જે. ૩
મુને એકલડી દેખી લાં મહારે પાવલે લાગે,
રંક થઈ કાંઈ કાંઈ મહારીપાસ માગે; હું શું જાણું જે. ૪
મુને જ્યાં જ્યાં જાતી જાણે, લાં એ આગે આવી ઢૂંકે,
એની દયાનો પ્રીતમ મહારી કેડ નવ મૂંકે; હું શું જાણું જે. ૫

ગરબી-૪૨.

(૨)

રાધે તું પ્યારીને બીજું અવર ન કોઈ,
જેને જગત મોહું તે તો તુંને રહ્યો મોહી; રાધે તું. ૧
ગોકુળની ગોરી સદ્દ એની પુઠે ભમે છે,
તેરે વહાલાને તહારી ગાળો ગમે છે; રાધે તું. ૨
વ્રજવામા સહુને એ નાક ધસાવે,
તેરે વહાલો તાહારે ઘેર વણતેડયો આવે; રાધે તું, ૩
હું પણ જાણું એહેનું મળવું ક્યાંથી,
ક્ષણું એક અળગો ન થાય તારે ત્યાંહાંથી; રાધે તું. ૪
તેં વશ કીધો રાધે દયાનો પ્રભૂજી,
હું નવ જાણું તેં તે કઈ ગોર પૂજી; રાધે તું. ૫

ગરબી-૪૩.

(૩)

શીખ સાસુજી દેછેરે, વહુજી રોહો ઢંગે; આવડો શો આસંગોરે, સામળીઆ સંગે. ૧
વાટે ને ઘાટેરે, વળગો છો વાતે; કહ્યું કોઈનું ન માન્યુંરે, દીઠું મારી જાતે. ૨
વહુવાર માણસરે, ડાંહ્યા બહુ થાશો મા; જળ ભરવા એકલડારે, આજ પછી જાશે મા. ૩
અલખેલો આ શેરીએરે, આવે વહુ તમ માટે; તમો તેને કાજેરે, જવો જમના ઘાટે. ૪
ચતુરાધયો તમારીરે, સરવે હું જાણું; કો દાડો નથી કેહેતીરે, આજ મૂખે આણું. ૫

સાસરીયાંમાં રેહેવુંરે, ત્યારે એમ નવ કરીયે; તમો તો થયાં નિરલજરે, હમો લાજ મરીયે. ૬
હું તો મુખે મુખે કહું છુંરે, લોકો પૂઠળ કહે છે; અડોશી ને પડોશીરે, મસે મેહેણા દે છે. ૭
વિવેક વાત કરતારે, વહુજ દુઃખ નવ ધરશો; દયાના પ્રભુ કેરીરે, સંગત હવે નવ કરશો. ૮

ગરબી-૪૪.

(૨)

એહવાં વચન સુણીનેરે, વઘાં વળતાં વહુજ; ગંગાજળ સરખારે, હો સાંભળો સાસુજ. ૧
જેના મનમાં જેવુંરે, તેવું તે તો દેખે; સારાં ને નરતારે, પોતા સરખાં પેખે. ૨
કોહો છો તેવાં હોશોરે, ત્યારે એમ સૂઝે છે; દોષ પ્રભુમાં શો દોષોરે, જેને જગ પૂજે છે. ૩
હવે વાંક ન માહારોરે, કહું છું કહ્યા પૂઠી; એહમાં કોઈ નથી સાચુંરે, એ ગત સરવે જૂઠી. ૪
જેમ ખુંદી ખમ્મું છુંરે, નચાવી નાચું છું; તોએ પૂઠના મુકીરે, તારે જાઓ સાચું છે. ૫
હયાં તો નીત જમ્મશુંરે, સામળીઆની સંગે; વૃંદાવન ધાટરે, સદા રમીસું રંગે. ૬
મન ભાવે તો બોલજોરે, સેહેવાએ તો સેહેજો; ચાલે તે કરજોરે, ગમે તેવું કેહેજો. ૭
તમારા કહ્યા ઉપરરે, જાઓ નિશ્ચે કરવું; દયાનો પ્રભુ ભજવોરે, કોઈથી ન ડરવું. ૮

ગરબી-૪૫.

(૩)

સામું જો નંદના છોગાળા, માંડે ચીત ચોરણવાળા. ટેક.
નંદ છોગાળા કામણગાળા, મોહું તે બાળાવંદરે વાલમ. સામું ૧
તાહારી હસણી મંદના ફંદમાં ઘેરી, માર્યાં નેનતણાં તે લાલારે વાલમ. સામું ૨
દીનદયાળ પુરાણી પુકારે, ઓલા પુરાણી ઠાલારે વાલમ. સામું ૩
મુને ધાએલ કરીને ગડબડતી મેલી, ન જાણ્યું જીવશે ક્યમરે વાલમ. સામું ૪
મારી તો મુખ દેખાડતો જા, તુંને મારા ગળાના સમરે વાલમ. સામું ૫
મારો ચંદ્ર તે ચોથો જંપતો છે નહીં, વણુ જોએ મુખ ચંદ્રે વાલમ. સામું ૬
મારાં કાલજનું દુઃખ કોય ન જાણે, જાણે જે વીતતું હોયરે વાલમ. સામું ૭
જણવેથી જંજળ વધે પત જાય, કો પીડ ન ખોયરે વાલમ. સામું ૮
મારી આંખના લાવ્યા મનના માન્યા, મારાં કાલજડાંની કોરરે વાલમ. સામું ૯
હું પીડની મારી પોકારું દયાપ્રભુ, ખીજું શું માંડે જોરરે વાલમ. સામું ૧૦

૫૬. રાગ-હલારી-૪૬.

(૨)

લાડીલા લાલ બીહારીજી, મને લેહ લાગી તમારીજી. ટેક.

રાજ મોહનસુખ જોઈને, કાલજમાં કંઈ કંઈ થાય;

મારા ચિતની ચેતવણી મેં, મુખડે નવ કેવાય. લાડી ૧

છેલ છબીલા છોગાળાજી, નટવર નંદકુમાર;

વાંકું જોતાં અલખેલી આંખની, અણીયો કાલજખાર. લાડી ૨

હું નાનકડી કેતાં ના ફાવું, મુખડે મોટા યોગ્ય;
રાજ છો ચતુર મારા દરદનું, કરજો નેનનમાં તોલ. લાડી૦ ૩
દો દકાર દુઃખ વસી મન મધે, પ્રવીણ પ્રાણ આધાર;
આપ લકાર લખો તમે ટાળી, નહિ તો લખેશ રકાર. લાડી૦ ૪
મુણી આતુરતા વ્રજવિનતાની, દયા પ્રીતમ રસપુંજ;
રતિરસસાગરમાં લેઈ યોળી, વૃંદાવનની કુંજ. લાડી૦ ૫

ગરબી-૪૭.

(૩)

ઊભા રોહો તો કહૂં વાતડી, બિહારીલાલ, તમમાટે ગાળી છે મેં જાતડી, બિં ૧
જે દાહાડે મળ્યાતા વ્રંદમાં, બિં તે દાહાડાની તાલાવેલી તંનમાં, બિં ૨
વેદના વિરહની તે ક્યાંહાં ભાખિયે, બિં ભિતરનો ભડકો તે ક્યાંહાં દાખિયે, બિં ૩
પ્રટકારી સરખી પ્રેં વંનમાં, બિં કળ ના પડે રજની દિનમાં, બિં ૪
ઘેહેલી ઠરી ધૂં સહુ ગામમાં, બિં ચિત ચોહાટતું નથી ધરકામમાં, બિં ૫
કેમ કેહેવાય જેવું દુખ તંનમાં, બિં તાલાવેલી લાગી મારા મંનમાં, બિં ૬
ક્ષણેક્ષણે ભણુકારા પડે કાનમાં, બિં પ્રાણ પ્રોવાયો છે તમે તાનમાં, બિં ૭
વિકળતાની વાત કહે ના બને, બિં ધરમાં જઈ ને જોઈ આંગણે, બિં ૮
આતુરતા એહેવી કહાંલગી સહૂં, બિં છો ચતુરશિરોમણી તાંહાં શૂં કહૂં, બિં ૯
પ્રીતડી કીધી તો હવે પાળીએ, બિં આતુર શરણે આવ્યાને ન ટાળીયે, બિં ૧૦
તમારે હું સરખી હજારો હશે, બિં માહારા તો પ્રાણ તમવિના જશે જો, બિં ૧૧
બોલ્યું પણ બીજાનું ગમે નહીં, બિં લાલચલાગા નયણાં તો જઈએ કહીં, બિં ૧૨
નખશીખલગી છો સ્વરૂપ ગુણ ભર્યાં, બિં આવડા રૂપાળા તે કોણે કર્યાં, બિં ૧૩
હશેાછો મધુર વાંકૂ જોઈને, બિં કટાક્ષ કટારીએ નાખ્યાં પ્રોઈને, બિં ૧૪
વાંસળી વળડે તેહેમાં વેહે, બિં અખળાને જોતાં વિવેક કેમ રહે, બિં ૧૫
દરદી હોએ તે જાણે દરદમાં, બિં અવર દુખ એહેની આગળ ગરદમાં, બિં ૧૬
કહેનાર કેહશે પણ છો ધણી, બિં દયાના પ્રીતમ, હું દાસ તમતણી, બિં ૧૭

ગરબી-૪૮

(૧-૨)

નંદલાલ સાથે લાગ્યું છે લગન જો, ઘેલી કીધી મને ગોવાળિયે જો. ટેક.
એની કટાક્ષે કોયું છે મહાં કાળજુંજો, કામણુગારાં રસિક રતનમય લોચનજો. ઘેલી. ૧
કોટી કંદ્રપસરીખી છખી શોભતી જો, કોટી હરે શશીતેજ તે વદન જો. ઘેલી. ૨
હેનું સર્વ સાંઝે લાગે શું વખાણિયે જો, પુર્ણ પ્રેમરસમય એનું તન જો. ઘેલી ૩
વશીકરણ વિદ્યા ભરી એની વાંસળી જો, ચોરે ચિત્ત થાય વ્યાકુળ મુજ મંન જો. ઘેલી ૪

મુને ગીરધારી વણુ ગમતું નથી જો, કોને દાખૂં અંતરની અગન જો. ઘેલી ૫
માહારી સૈયરો કહેતી તે હું નવ માનતી જો, એ તો મોહનીસ્વરૂપ છે મોહન જો. ઘેલી ૬
હું તો સાસરેથી પિયરત્યાથી સાસરે જો, કંઈ કળ ન પામે મોહનપાપે મન જો. ઘેલી ૭
લાગી તાલાવેલી પ્રકારી સરખી ફરે જો, નાવે નિદ્રા કાંઈ ભાવે ના ભોજન જો. ઘેલી ૮
હુંતો પાથે લાગીને પાલવ પાથરે જો, મેળવે દાસ દયાના સ્વામિન જો. ઘેલી ૯

ગરબી-૪૯

(૨)

ઉભા રોહો અલખેલા ક્ષણું સંજોગ, ડાહ્યા છો પુછું એક વાતડીજી;
મહારાં તનમાં ચેટક કે કાંઈ રોગ, કેમ ગળે છે મહારી જાતડીજી. ૧
સમાવિના ક્યમ પૂછું નંદકુમાર, વિચાર મુજને બહુ દીનનો રહેજી;
નિજ નટવર હું નાનકડીસી નાર, કોઈ એક તમને કાંઈ ઘેલું કહેજી. ૨
માટે મોહન મળ્યા એકલા આજ, વૃંદાવનમાં કોઈ ખીજું નથીજી;
હું પણ કહું છું મૂકી મનની લાજ, મહારું અંતરદુઃખ સઘળું કથીજી. ૩
જાલા એ મુને નોહોતો પેહેલો રોગ, હવડાં પ્રગટયો દિન દસખારમાંજી;
નિદ્રા નાવે ભાવે નહિ કંઈ ભોગ, ક્યહું પડે નહિ કળ મન વિચારમાંજી. ૪
પ્રટકપ્રટક કાળજકું માહારું થાય, રાતદિવસ તન ધીકધીકતું રહેજી;
જોકું દુઃખ અતિસેં પણ નવ સમજાય, કોઈ વૈદ એ દુઃખમાં ના લહેજી. ૫
તેમાં એક વળી અચરત મુણુજો આજ, મુજને તો કાંઈ કારણ ના જડેજી;
તમ મુખ દેખું ત્યાંહાંલગી નહિ સંતાપ, ક્યમ હશે એ સમજણ ના પડેજી. ૬
જાણું છું મુજ ચિતનું ચેટક જેહ, તમને દેખીને નિશ્ચે હરેજી;
માટે રાજ મટાડયું મટશે તેહ, હા દીહસો ભરાંસો મન ધરેજી. ૭
એ દુઃખ ટાળો કહો તે કરે ઉપાય, નાડ જુઓ કે તયણે પારખોજી;
સુઘડ શિરોમણી છો તમે રસિયારાય, મારા સમ જો જાણી ના લખોજી. ૮
વચન મુણીને સમજ્યા સુંદરશ્યામ, કર ગ્રહી નાડી જોઈ નારીતાણીજી;
કૃણુ અડે કર પ્રગટયો પૂરણ કામ, જ્યમ હાડી જોઈ પ્રેત પડે ધૂણીજી. ૯
થયું રોમાંચિત થરથર કંપે કાય, એવી દેહદશા જોઈ છેલડેજી;
અતિ આતુર મન મુખથી નવ કહેવાય, સમજી અંક ભરી અલખેલડેજી. ૧૦
છછયું સુખ આપ્યું અધરામૃતપાન, રસિયે કાંઈ મણા રાખી નહીંજી;
દયા પ્રીતમજી આપ્યું જીવતદાન, વેહવેદના નાસી ગઈ કહીંજી. ૧૧

(૧-૨)

ગરબી-૫૦.

ઠહાલાજીને કેહજો મધુવત મહારા સમ છે,
વ્રજ પધારો એકવાર, મુખડું નિરખિએ રે લાલ;
ઠહાલાજીને ગમશે નહિ એકલાં કેહજો,

લાવે સંગ કુખળ નાર, નરખીને હરખિએ રે લાલ. મુખ૦ ૧

ઠહાલાજીને કેહજો રાખે ડર રખે, ગોકુળ ગમાર ગોપ નીશ્રદ્ધ;
રાણીજીને ઓઝણ પડદો છે આંહિ, રાખિશે જેમ નહિ લાગે દ્રષ્ટ. મુખ૦ ૨

ઠહાલા તમો ગુણનિધિ સદગુણસાગર, મહોયા જોઈ કુખળ ગુણઅંગ;
ઠહાલાજી રે તેની જાંખી હમને કરાવો, થાએ જન્મ ફળસંગ. મુખ૦ ૩

ઠહાલાજી માનીતીની મરજી જોઈ, હમો કરશું આપની ટેહલ;
ઠહાલાજી મન ઉઠે તો મધુરપુર જાજો, રેહેશો લાનારે મહેલ. મુખ૦ ૪

ઠહાલાજી રે ધર દહાડાથી જાણ્યું નહિ, તે થયો અતિશે અનર્થ;
ઠહાલાજી રે હાવાં ખરખર લાં શો વિત્યા, વ્રજ વસ્યા દિન વ્યર્થ. મુખ૦ ૫

મધુકર કુખળને પણ કેહજો, પિયૂને ધણું લડાવે લાડ;
અલી એ રલને જોટલું જાત કરીશ તે, હમે માનીશું પાડ. મુખ૦ ૬

મધુકર દયાપ્રીતમને કેહજો, એ સુખ સુણી હરખ ન માય;
પણ હમો અદ્વૈતાગ્ય આહીરણી, ધણું સુખ જોવા નહીં અવાય. મુખ૦ ૭

ગરબી-૫૧.

(૨)

મોહનલાલજી રે મહારા જીવન પ્રાણજીવન;

હું બલીહારી, રાજ ઘણી ખંમા.

દાસી તમતણીરે, તમને સોંપ્યું તનમન ધન. રાજ૦ ૧

મનના માન્યા છોરે જીવુંછું હું શ્રી મુખ જોઈ;

પીયરે સાસરેરે, ઠહાલું તમ સરીખું ન કોઈ. રાજ૦ ૨

ચકોર ચંદ્રનેરે, ધ્રુવે ત્યમ તમને મુજ નેણ;

કેહવા ઠહાલાજીરે, કેહતાં આવડતું નથી વેણ. રાજ૦ ૩

રસિયા રૂપાળારે, નટવર નાગર નંદકિશોર;

સદગુણ સાગરછોરે, મીઠાબોલા ચિતના ચોર. રાજ૦ ૪

એક વિધ આજી રહોરે, તો કાંઈએક વાર મન;

પુરણ સહુ વાતેરે, કોહો કેમ છુટે લાલ લગન. રાજ૦ ૫

સુણો હું દેખુંરે, પિયુજી તમવણ સહિ સંસાર;

ધ્યાલો જોરનેરે, પાઓ તોએ તમથી ન ખસે ધ્યાર. રાજ૦ ૬

હરખું છું ધણીરે, માહારો હરજી આલો હાથ;
 પ્રીત નિલાવજોરે, નિત્ય ન માંગું બિન્નૂ નાથ. રાજ૦ ૭
 ટહાડક અંતરનીરે, માહારા પ્રાણજીવન આધાર;
 પ્રીતમ દયાતણારે, માહારા લોચનના શણગાર. રાજ૦ ૮

ગરબી-પર. (૩)

આઠ કુવા ને નવ વાવડીરે લોલ, સોલસેં પનિહારીની હાર;
 માહારા વાલાજી હો, હાવાં નહિ જાગીં મહિ વેચવારે લોલ. ટેક.
 સોના તે કેડેં માહાડેં બેહડહુરે લોલ, ઉઢેણી રત જડાવ; માહા૦ ૧
 કેડ મરડીને ઘડો મેં ભર્યોરે લોલ, તુટ્યો માહરો નવસરહાર; માહા૦ ૨
 કાંઠે તે ઉભો કાહાનજીરે લોલ, ભાઈ મુને ધડુલો ચહડાવ; માહા૦ ૩
 હું તુને ધડુલો જો ચહડાવુંરે લોલ, થાય માહારા ધરકેરી નાર; માહા૦ ૪
 તુજ સરખા ગોવાળિયારે લોલ, તે તો માહારા બાપના ગુલામ; માહા૦ ૫
 તુજ સરખી ગોવાળણીરે લોલ, તે તો માહારા પગની પેજર; માહા૦ ૬
 દયાના પ્રીતમ પ્રભુ પાતળારે લોલ, તે તો માહારા પ્રાણના આધાર; માહા૦ ૭

ગરબી-પડ. (૩)

વૃંદાવનમારે બંસીબટને ચોકય, મનના માન્યા રાજ
 મુને મળ્યા દુરથી દેખીરે, બળવા લાગી સોકય. મન. ટેક.
 સંગ કોઈ નહોતુંરે, આસપાસ નહિ કોઈ,
 ભર જોખનમારે, જીવણ મુજને જોઈ. મન૦ ૨
 મુજને પુછ્યુંરે, એકલડી કયમ આજ,
 હું નવ બોલીરે, કરી ધુંધટ ધરી લાજ. મન૦ ૩
 હડીલે હસીનેરે, આલ્યો માહારો હાથ,
 ના ના કેહેતારે, બળિયે ભીડી બાથ. મન૦ ૪
 ચુંબન કરિતેરે, કર્યું અધરામૃતપાન,
 થઈ હું પરવશરે, ગઈ માહારી સુધ ને સાન. મન૦ ૫
 રસિક રૂપાળા રે, નટવર નંદકુમાર,
 મીઠું બોલીરે, ઘણો દેખાડ્યો પ્યાર. મન૦ ૬
 મંદ હસીનેરે, માર્યાં લોચન બાણ,
 તેહ સમાનુંરે, સુખ દુખ પ્રીછે પ્રાણ. મન૦ ૭
 નખ શીખ વ્યાપોરે, મનમથ કંપે કાય,
 મુખડે ના કહુંરે, મન તો મળવા ચહાય. મન૦ ૮

હા ના કરતારે, ભરી અલખેલે અંક,
અધર ઉઠાવીરે, લાગ્યા કુંજ નિશંક. મન૦ ૯
કુવલયદલનીયે, સિદ્ધ હતી પર્યંક,
તે હું પામીરે, જ્યમ રિદ્ધ પામે રંક. મન૦ ૧૦
સુંદર વરનીરે, સંઘે રમી લાંહાં રંગ,
બહુ સુખ પામીરે, જીત્યો અજિત અનંગ. મન૦ ૧૧
પ્રથમ સમાગમરે, પ્રાણજીવનની સાથ,
તન ઘેર આવ્યુંરે, મન રહ્યું મોહનનાથ. મન૦ ૧૨
તેહ દિવસથીરે, કાળજ કોર્યું કહાન,
દયા પ્રીતમનેરે, મળવા નિશ્ચિન ધ્યાન. મન૦ ૧૩

ગરબી-૫૪.

(૨)

નંદનો નંદન છખીલો છોગાળોરે;
સખીરે એની અણિયાલી આંખ્ય, કાળજ કોરરે; નંદનો૦ ટેક.
મારું મન મોહ્યું છે એ અલખેલેરે;
અલિહારીજી, ખંમાજી ખંમાજી ખંમાજી ખંમા; નંદનો૦ ૧
નટવર નાગર સલુણો સામળિયોરે;
સખી એહતું હસવું છે મંદ જીલમી જોરરે; નંદનો૦ ૨
અંગોઅંગ માધુરી મનોહર મોહનમારે;
કેહની કેમ વિસરે એ નંદકિશોરરે; નંદનો૦ ૩
વ્રજપતિ વહાલો નથી એ જે જનનેરે;
સખી તેનું વજ્રથકી કાળજી કોરરે; નંદનો૦ ૪
સખી મુંતે વિક્રળ કરી છે એની વાંસલિયેરે;
ખુખી જેની ખસતી નથી નિશ્ચોરરે; નંદનો૦ ૫
આવડો રૂપાળો એને સખી કાણે કીધો હશેરે;
નેણ મારાં એનાં મુખચંદ્ર ચકોરરે; નંદનો૦ ૫
નેહનો નિભાવણ એ પ્રીતમ પાતળિયોરે;
હું તો એને જાણું છું જીવનની દોરરે; નંદનો૦ ૭
દયાનો પ્રીતમ આવે અખંડ મ્હારે કાળજે ચડ્યોરે;
સખી એતો ચતુરાનાં ચિત્તડાનો ચોરરે; નંદનો૦ ૮

ગરબો-૫૫.

ગરબો રમવાને ગોરી નીસર્યોરે લોલ,
 રાધિકા રંગિલી અલિરામ વ્રીજવાસણીરે લોલ;
 તાળી દેતાં વાગે ઝાંજર ઝૂમખારે લોલ. રાધિકાં ૧
 સંગમાં સાહેલી બીજી છે ઘણીરે લોલ,
 કાંઈકે કહું તેનાં નામ વ્રીજવાસણીરે લોલ;
 પેટામાં તાળી દેતાં વાગે ઝાંજર ઝૂમખારે લોલ,
 ગિડગિડ તામ્છુમ્છુમ્છુમ્ખાજે ધૂધરાંરે લોલ. તાળિ. ૨
 ચંદ્રભાગા ને ચંદ્રાવળી રે લોલ;
 ચંપકલતા ચારૂ રૂપ; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ.
 લલિતા વિશાખા વ્રીજમંગળારે લોલ,
 માધવી ને માલતી અનૂપ; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ. ૩
 મન્મથમુદા ને મનઆતુરી રે લોલ,
 હંસા હરસા ને હીરા નામ; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ.
 કેતકી પ્રગલ્ભા પ્રેમમંજરી રે લોલ,
 એ આદે સખી સુખધામ; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ. ૪
 વિવિધ વાજ્ર વાજે છંદમાં રે લોલ,
 તાલ સ્વરે મળી કરે ગાન; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ.
 લોલ કહેતાં તે અધર અરુણપ્રતાપરે લોલ,
 લટકે નમી મેળવે સહુ માન; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ. ૫
 ખેલ મચ્યો તે વૃંદાવનમાં રે લોલ,
 બંસીબટ ચોક રસરૂપ; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ.
 ગરબો જોવાને ગિરધર આવિયા રે લોલ,
 મોહ્યા નિરખી શ્યામાનું સ્વરૂપ; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ. ૬
 શ્યામ મોહ્યા તેમ શામની રે લોલ,
 વાપ્યો ખેલુ અંગમાં અનંગ; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ.
 લલિતા લઈ મેળવ્યાં નીકુંજમાં રે લોલ,
 રસભર્યો રમાડાં રતિરંગ; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ. ૭
 આનંદસાગર તાંહાં ઊછળ્યો રે લોલ,
 મગન થયાં લાડલી ને લાલ; વ્રીજં તાળીં ગિડગિડ.

પરમ પવિત્ર એ ચરિત્રને રે લોલ,
દાસ દયો ગાઈ થયો નિહાલ; વ્રીજ૦ તાળી૦ ગિડગિડ. ૮

ગરબી-૫૬.

(૨)

માનીતી તું છે મોહનતણી, હો વાંસલડીરે,
તુને વાહાલમ કરે છે ધણું વાહાલરે, હો વાંસલડીરે;
મીઠો આવડો શો સોહોર, મોહો નંદનો કીસોર, હો વાંસલડીરે,
તાંડે આવડું શું જોર, ભુંડી કાલજકું માકોરરે, હો વાંસલડીરે.

પીયે અધરામૃત પિયૂતણું તું, હો વાંસલડી,
હમારે સોક્યસરીખું તું સાલરે, હો વાંસલડી. મીઠો૦ ૧

વાણ વાણ ને વીહવળ કર્યો, હો વાંસલડી,
તું તો પીડે હમારા પ્રાણ રે, હો વાંસલડી;
મુણુતાં પડે છે હૃદયે સાસરાં, હો વાંસલડી,
તાહારા ટલિકારાથી મોહોળાણુ રે, હો વાંસલડી. મીઠો૦ ૨

જેર ધણું છે તારી અપટમાં, હો વાંસલડી,
ભલાં તુંથી ભાલા તરવાર રે, હો વાંસલડી;
એકીવારે તું હણી નાખની, હો વાંસલડી,
ઓ ભુંડી થોડે થોડે મા માર રે, હો વાંસલડી. મીઠો૦ ૩

પતિવ્રતાનાં પણ મુકાવ્યા, હો વાંસલડી,
તે તો છોડાવિયાં સતીયોનાં સત્ય રે, હો વાંસલડી;
વનવન કુંજકુંજ ફેરવ્યાં તેં, હો વાંસલડી,
તેં તો સહુની કરી છે એવી ગત્ય રે, હો વાંસલડી. મીઠો૦ ૪

ગરજે ગુમાન ભરી આવડી, હો વાંસલડી,
તું તો જોની વિચારી તાહારી જાતરે, હો વાંસલડી;
જોતાં તું કાષ્ટકેરો કરકડો, હો વાંસલડી,
તુને આજ મળી છે ઠકરાત રે, હો વાંસલડી. મીઠો૦ ૫

ગતવિહીણાં તેં ઘેહેલાં કર્યો, હો વાંસલડી,
તેં તો લગાડ્યું લાલસું લગન રે, હો વાંસલડી;
ચોરની સંગે શીખી ચોરવા, હો વાંસલડી,
વાહાલે માખણુ ચોર્યું ને તેં તો મન રે, હો વાંસલડી. મીઠો૦ ૬

માન ન રાખ્યું માનનીતણું, હો વાંસલડી,
તેં તો સહુને કર્યો પાએનામ રે, હો વાંસલડી;

દયાના પ્રીતમની દાસી તું ખરી, હો વાંસલડી,
તેડે સહુને બેડી તું તો ઠામ રે, હો વાંસલડી. મીઠો ૭

૫૬-ગરબી-૫૭.

(૧-૧)

ઘેલી કીધી છે, ઘેલી કીધી નંદલાલા, તં તો ઘેલી કરીરે;

ઐ ગિરિધારિયા તં તો ઘેલી કરી. ટેક.

કાણુ જાણે કે તુમાં કામણુ છે કે, તાહારી છખી છે કામણુભરીરે, હો ૧
સાહામાને શિક્ષા દેતી શાણી, સ્વાધીન રેહેતી અતિ કુળલાજ ધરી;
તં મુને પરવશ પાડી પાતળીયા, માહારી સુધબુધ સરવે હરીરે, હો ૨
અમૃત સરખી તાહારી સહુ કેહેછે વાણી, સુણી મેં તો જવાય જે મરી;
મંદહસણી વાંકી ચીતવણીમાં તં, વાહાલમ છાની દીધી છે છરીરે, હો ૩
કાણુ ચોધડીએ તુમાં ચિત ચોહટ્યું તે, માહારી પાસે ન આવ્યું ફરી;
પ્રેમને બાણે પ્રોઈ દયાના પ્રભુ, તાહારી તો ગરજ સરીરે, હો ૪

ગરબી-૫૮.

(૨)

ધણી ગજબીરે, ગિરધારી ધર માર્યુંરે આંખ તમારી;
સાસું જોતામાં, કાલજ કોર્યૂં માંરે મદનકટારી; ધણિ ગજબીરે. ટેક.
હુંતો આજલગી મદ મન ધરતી, સહુ ચતુરાની ચેષ્ટા કરતી;
મને આજ લગી જોતી ધરતી. ધણિ ગજબીરે. ૧
હુંતો નથિ સમજતી મન મોહ્યામાં, એ જાહ તમારા જોયામાં;
મુને નાખી છે દુખદરિયામાં. ધણિ ગજબીરે. ૨
હવે તમપાએ ક્યમ સહેવાશે, ઢાંક્યાં ધીક્યાં ક્યમ રહેવાશે;
મેં એ દુઃખ કેને કહેવાશે. ધણિ ગજબીરે. ૩
એવું સુણી દશા દીડી બીજી, આ દયાના પ્રીતમ ઉપર રીઝી;
પ્રેમાનંદ મગન થયો બીજી. ધણિ ગજબીરે. ૪

ગરબી-૫૯.

(૨)

કાલજ કોર્યૂં તે કેને કહિયેરે, ઓધવ છેલછખીલડે. ટેક.
વેરી હોયે તો વઢતારે કાવિયે, પણ પ્રાણુથી ખ્યારો એને લહિયેરે; ઓધવ ૧
ધીકીયેઢાંક્યાં તે કહે નવ શોભિયે, ડાહ્યાં શું વાહ્યાં નહાને છબિયેરે; ઓધવ ૨
સોડનો ધાવ માર્યો સ્નેહી સામળિયે, કિયા રાજને રાવે જાછિયેરે; ઓધવ ૩
કળ ન પડે કાંઈ પેર ન સૂઝે, રાત્ર દિવસ ઘેલાં રહિયેરે; ઓધવ ૪

કાંઈ વસ્તુમાં ક્ષણ ચિત્ત ન ચોંહોટે, અલખેત્રો આવી ખેઠો હૃદયેરે; ઝોધવ૦ ૫
દયાના પ્રીતમજીને એટલું જઈ કેહેજો, ક્યાંસુધી આવાં દુઃખ સહિયેરે; ઝોધવ૦ ૬

ગરબી-૬૦.

રસીયાજી તમે ક્યાં રમી આવ્યા રાસ, તમારાં નિદ્રા ભરિયાં નેણ છે જી;
કઈ પિતતાએ કર્યાં તમારા વાસ, કે એહેવા મિઠડાં કોહોનાં વેણ છે જી. ૧
કોહોને મંદિર તમે જઈ આપ્યાં સુખ, કે કોણે આલીંગન દીધાં બહાલમાં જી;
પ્રભૂ કપોળે કજળીનાં નીશાન, કે ટપકું તંબોલનું ગાલમાં જી. ૨
અગર ચંદન પ્રભૂ રેલાયાં લેલાટ, અવળાં સવળાં આભ્રણ પેહેરિયાં જી;
પિતાંબર પ્રભૂ પલટી રહ્યાછો ક્યાંહે, કોહોનાં ઝોડી લાવ્યાછો લેહેરિયાં જી. ૩
મુજપર કીધાં સોકલડીનાં સાલ, કે ચહુટે વાતો ચાલશે જી;
દયાપ્રીતમ કરજોડી ખાય છે સંમ, રાધા તમથી બહાલું ખીજું કો થશે જી. ૪

ગરબી-૬૧.

(૨)

નંદનંદન અલખેલડોરે, એહનાં વાલાં લાગે છે વેણ; સાંભળ સહી મહારી,
ધેલું કીધું ગોકળીયુંરે, એહનાં કામણુગારાં નેણ; સાંભળ સહી મહારી. ટેક૦
નટવર સુંદર સામજોરે, મન ગમતો મોહનલાલ;
રૂદયાસરસો લેઈ લપટાવું, મુને એવું લાગે છે વાહાલ. સાંભળ૦ ૧
તાલાવેલી લાગી તંનમારે, મેહવન્હિ દહે મારી દેહ;
કાહાની આગળ કહિયે જઈરે, ઊંડું અંતરનું દુઃખ એહ. સાંભળ૦ ૨
ભુલી વિધાતા ચતુર થઈ કે, મારા કર્મતણો એ વાંક;
નંદકુંવર માહારા કંથ થવાનો, એને સેં ના લખિયો ટાંકય. સાંભળ૦ ૩
મુખડે કહેતાં લાજિયેરે બાઈ, હેડે પુરૂં હેત;
એ નટવર હોત નાવલોરે, તો મનગમતું મુખ લેત. સાંભળ૦ ૪
કાણુ ઉપાય કર્યા થકીરે, માંડે એ કારણ સિદ્ધ થાય;
કયા દેવને સેવ્યાથકીરે, બેહેની પુરૂષોત્તમ પરણાય. સાંભળ૦ ૫
કુંવારો છે હજી કહાન કુંવરરે, મુને એટલડી છે આશ;
પાયે લાગું સખી તાહરરે, તું તો જ મુજ માતાપાસ. સાંભળ૦ ૬
વાત વિવેકે પ્રીછવીરે, રૂડો વિઠ્ઠલ વર તું બતાવ;
કેહેજો સુંદર એ સામજોરે, માટે તું પુત્રી પરણાવ. સાંભળ૦ ૭
જો પરણાવશે પાતળિયોરે, ધછિત વર એ અવિનાશ;
પ્રસન્ન થશે પરમેશ્વર બાઈ તહારી, હું વણ મૂલે દાસ. સાંભળ૦ ૮

સખી હું સમજૂંછું તૂને, કૃષ્ણ વર્ણનાં કાઠ;
નિશ્ચે તૂને પરણાવિશ, દાસ દયાનો પ્રીતમ રણછોડ. સાંભળ૦ ૯

ગરબી-૬૨.

(૩)

બોલી એમ કિરતી કુમારીરે, છાની એક વાત છે મહારીરે. બોલી૦ ૮૬૦
સાંભળ લલીતા સાહેલીરે, કહું તુંને લજ્જા મેહેલીરે. બોલી૦ ૧
અંશીબટ ચોકમાં દોઢારે, મોહનવર લાગ્યો છે મીઠારે. બોલી૦ ૨
સંધ્યાના સમયમાં બેઠારે, જોતામાં કાળજડામાં પેઠારે. બોલી૦ ૩
રસિક છે રંગીલો રૂપાળારે, ચિત મહાં ચોરણવાળારે. બોલી૦ ૪
મંદ હસી મુજ સહામુંજેયૂરે, કટાક્ષથી કાળજ પ્રોયૂરે. બોલી૦ ૫
ત્યારની હું થઈશું ઘેલીરે, તેને મુને મળવ સાહેલીરે. બોલી૦ ૬
સૈયર તારે પાગે લાગૂરે, મોહનજીનું મળવું માગૂરે. બોલી૦ ૭
લલીતા કહે છે સુણ સાહેલીરે, બણીકણી તૂં થા અલબેલીરે. બોલી૦ ૮
ચાલ બેઠ તૂં માહારી સંગેરે, રમાડું રૂપાણાશું રંગેરે. બોલી૦ ૯
દયાપ્રભૂશું જઈ મળિયેરે, અન્યો સુખસીંધૂમાં ભળિયેરે. બોલી૦ ૧૦

ગરબી-૬૩.

રોક્યો પનઘટ રસિયા રાજ, પાનિડાં કેમ ભરિયે. ૮૬૦
પીડે લોકડીયાંની ઘણી લાજ, પાનિડાં કેમ ભરિયે;
આજ ચિતની ચેતવણી છે, ખીજું મુને ભાસે મારા રાજ; પાનિડાં ૧
મારા અંગ ઉપર નાચે નેણ, પાનિડાં કેમ ભરિયે;
કરે ચંચળ ચોરવાનું ચિત, મુને ભાસે મારા રાજ; પાનિડાં ૨
કવેળામાં નાનકડી નારય, પાનિડાં કેમ ભરિયે;
આવે આગ્રિતાં દુરિજન કાય, ઘણું ખોટાં મારા રાજ; પાનિડાં ૩
ઘેલાં કહાડયાની તમને છે ટેવ, પાનિડાં કેમ ભરિયે;
હજી છોકરવાદી નથી ધૂટી, થયા મોટા મારા રાજ; પાનિડાં ૪
ધાર્યું થાશે ધીરજ રાખો આપ, પાનિડાં કેમ ભરિયે;
સમો સાંપડે સહુ સૂખ હોશે, ધિરજ રાખો મારા રાજ; પાનિડાં ૫
તોપણ લાજ આજ તજીને કહિયેજી, પાનિડાં કેમ ભરિયે;
હમો સરવે છોયે તમારી દાસી, રખે તરસો મારા રાજ; પાનિડાં ૬
માળાપે અવર કર આપીજી, પાનિડાં કેમ ભરિયે;
હમો મનઘટી નિશ્ચે તમને પરણી, એમ જાણો મારા રાજ; પાનિડાં ૭

આજ કાલજડાનું કહીં નાખ્યુંજી, પાનિડાં કેમ ભરિયે;
હવાં રાજને રૂચે એમ રંગરસ, માણો મારા રાજ; પાનિડાં ૮
રીઝ્યો દાસ દયાનો સ્વામી સુણતાંજી, પાનિડાં કેમ ભરિયે;
હૈયે હેતનો, સાગર ઊઘળ્યો, ઊર ચાંપી મારા રાજ; પાનિડાં ૯

*ગરબી-૬૪.

(૧-૨)

નંદકુંવરજીનું પ્રાણજીવન ધન, રાધા રંગીલી મૃગયાનેણીરે લોલ;
અખિલાનંદદાયક અલખેલો છેલો, તુંતો તેને સુખદેયણીરે લોલ. નંદ ૧
કીરતીકુમારી બૃષ્ણભાનહુલારી, પ્યારી શેષ મહેશની માતારે લોલ;
તે ગિરધર તારાં ચરણ સેવે, જેનાં સેવે ચરણ શિવ ધાતારે લોલ. નંદ ૨
શ્રી માહાલક્ષ્મીની અંશ વિભૂતી, જગમુંદરી શિવાદીક ન્યારીરે લોલ;
ક્યાંહાંલગી વાર્ણ રૂપ રૂપાળી રાધા, તે કમળા તે કળા ત્હારીરે લોલ. નંદ ૩
વેદ સરીખા જેનો ભેદ ન જાણે, મોટા મુનીવર વંછે પદરેણુરે લોલ;
તેણે તુંને કરી હાર હૈયાનો, મણી મુકુટ લોચનનું ધરેણુરે લોલ. નંદ ૪
ચક્રાર ચંદ્ર ફણી મણી જખ જલ, ઉપમા શું દેઈ પડ્યું કાચુંરે લોલ;
પાસે બેઠી છે પીયુ પ્રતીત નમાને, જાણે સ્વપ્ન હશે કે આતે સાચુંરે લોલ. નંદ ૫
જેહેવીપ્રીતમજીને પ્યારી પ્રીયાજી, તેહેવા પ્રીતમજી છે તુંને પ્યારારે લોલ;
અકેકના છો તમો પ્રાણ પરસ્પર, તેણુન લીનના તારારે લોલ. નંદ ૬
અમૃતથી અધિકી રસકીડા, સદા વૃંદાવનમાં કરિયેરે લોલ;
ભાંમણાં લઈ લલીતાદિક કહે છે, અમો રસ રૂદયામાં ભરિયેરે લોલ. નંદ ૭
અખંડ અવિચળ રાજો આ જોડી, અમો જીવિયે જોઈ નિશ દાહાડોરે લોલ;
નિજઅળથી નિજ જાણી દયાને, આપો પ્રેમ જુગલપદ ઘાડોરે લોલ. નંદ ૮

ગરબી-૬૫.

(૩)

ઘેલી મુને કીધી શ્રીનંદજીના નંદે; ઘેલી મુને ૦ ટેક ૦
સખીરે હુંતો જમનાજી ગઈહૂતી પાણી,
લાંહાં મેં નંદકુંવર દીઠો ને લોભાણી,
એ પણ મારા અંતરની વાત ગયો જાણી. ઘેલી મુને ૧
જહાલાજી હુંપે વાંકી નજરવડે જોયું,
સાહેલી મ્હાંરે ત્યારે તો અધિક મન મોહ્યું,
કાળજ મ્હાંરે કુટિલ કટાક્ષે પ્રોયું. ઘેલી મુને ૨

* કવિ નર્મદાશંકરે ૧૮૫૦ માં છપાવેલા દયારામકૃતને ૨૮૬ પૃષ્ઠે ને ૨૯૦ પૃષ્ઠે આ ગરબી છપાયેલી છે તે બેવડાઈ છે, માટે આ આવૃત્તિમાંથી ૨૯૦ માં પૃષ્ઠવાળી ગરબી કહાડી નાંખી છે.

બહાલ વશીકરણભરી મીઠી વાણી,
 સુણી હુંતો મૂલવિના રે વેચાણી,
 બાણે મન પ્રીતપીડા બળ ના વખાણી. ઘેલી મુને૦ ૦
 સખીરે એની અબેલી આંખ અણિયાળી,
 રૂપ રસ રંગની ભરેલી રતનાળી,
 ભુરકીની ભરેલી વાંકી બ્રગુટી મેં ભાળી. ઘેલી મુને૦ ૪
 સખી એનું મુખકું મદન મોહકારી,
 અંગોઅંગ માધુરી મનોહર ભારી,
 મંદમંદ મધુરે હસી મુને મારી. ઘેલી મુને૦ ૫
 નટવર એ નખશીખ કામણભર્યો છે,
 આવડો રૂપાળો એને કાણે કર્યો છે,
 મેં તો મારા મનથકી એને વર્યો છે. ઘેલી મુને૦ ૬
 સખી એની મોરલીમાં મોહની ભરી છે,
 તેણે મુને ઘણી પ્રેહવિકળ કરી છે,
 સખી મારી સુધ યુધ એણે હરી છે, ઘેલી મુને૦ ૭
 કાળજાતું દરદ નથી કાઢને કહેવાતું,
 લાગી લાલ રોમરોમ નથી મેં રેહેવાતું,
 કર કરો ઉપાય હવે નથી મેં સહેવાતું. ઘેલી મુને૦ ૮
 તાલાવેલી લાગી તરફકું છૂં મેં મરાસે,
 કેમે કરી મેળવે મોહન સુખ થાશે,
 લાજને લગાડ પરી, જિવ મહારો જાશે. ઘેલી મુને૦ ૯
 વિરહવન્દિમાં બળે છે સમગ્ર ગર્ભ સાહેલી,
 ખાન પાન ભાન કશું નથી લાજ મેહેલી,
 રખે એની થાય અવસ્થા છેલી. ઘેલી મુને૦ ૧૦
 એવે સમે દયાના પ્રીતમગ્ર પધાર્યા,
 અંક ભરી કુંજસદનમાં સધાર્યા,
 આખો આનંદ પ્રેહતાપ સહુ નિવાર્યા. ઘેલી મુને૦ ૧૧

ગરખી-૬૬.

(૩)

ઉભા રોહો તો કહું એક વાત મારા બહાલા, મરડી જાઓ છો જ્ઞાને મુખરેછ;
 વચન દીધું તે પળ્યું નથીરે બહાલા, હું જાણું છું લાગું તેનું હૃદયરેછ. ૧

મારી અરજ શુભો તો કહું એક મારા બહાલા, વિચારો નથી મારો વાંકરેજી;
હું વહવારૂ બાળેવેશ મારા બહાલા, અબળા માણસ ધણું રાંકરેજી. ૨
સાસરિયાં મુને સહુ સાચવેરે બહાલા, પરણ્યો ના મુકે મારી પુંકરેજી;
કે સાસુડી ધણી સેહેતાન મારા બહાલા, નણંદી આગળ ન નભે જીકરેજી ૩
જળ જળિં તો જોડે થાય મારા બહાલા, ગોરસ વેચતાં સહિયર થોકરેજી;
માટે ટાહાકું નાંખ્યું છે તક વિનારે બહાલા, આપણે ડરવુંરે દુરિજન લોકરેજી. ૪
હરિ માંડે રૂપનું ગુમાન રખે જાણતારે બહાલા, તે આપની આગળ તો નથી તેહરેજી;
તન મન સોખ્યું છે તે દિવસનું રે બહાલા, દીધી છે નજર નેહરેજી. ૫
ભાણે ભોજન નથી લાવતુંરે બહાલા, નીંદ્રા ન આવે કરે સેનરેજી;
હું ઢાંકી ધીકુંછું રાત દિવસ મારા બહાલા, આપને વિયોગે નથી ચેનરેજી. ૬
બીજી કસર તો કાંઈ નથી રે બહાલા, સમો જો મળે તો સુખ થાયરેજી;
એજ વિચાર આ આઠ પેહર મારા બહાલા, મનકુંરે માહારં ના કહ્યું જાયરેજી. ૭
પણ તે તો આવી છે તક આજ મારા બહાલા, પિયુડો પોહોચે છે પરગામરેજી;
મહારી નણંદી વળાવી આજ સાસરેરે બહાલા, ગોરસ વેચ્યાનું અગત કામરેજી. ૮
માટે સંજએ વેહલા આવજોરે બહાલા, આપણ મળીશું બંસીબટ ચોકરેજી;
સંગે સખા ન કોઈ લાવશેરે બહાલા, હું પણ નહીં લાવું સહીયર શોકરેજી. ૯
તેજ પ્રમાણે મળ્યા બેહુ જણારે બહાલા, પુરણ અલિલાખ રમ્યા રંગરેજી;
પ્રસન થયા જીવન દયાતાણારે બહાલા, જીતીઓ અજિત જે અનંગરેજી. ૧૦

ગરબી-૬૭.

(૨)

નેણુ નચાવતા નંદના કુંવર પાધરે પંથે જા,
સુંદરી સામા જોઈ વીઠલ વાંસલડી મા વાહા. ગુમાની પાધરે પંથે. ટેક
બહાલા તારું નિર્લજ ઘીટમાં નામ પડ્યું, તું કાંઈ ડાહ્યો થા;
કોણ પુત્રી પરણાવશે, તારાં દેખી લક્ષણ આ; ગુમાની પાધરે ૧
પનઘટ ઉપર પાલવ સાહારાં, એ તે કાંહાંતો ન્યાય,
કામનીમાં શું કામ, આજથી અવિવેક તે શા; ગુમાની પાધરે ૨
હળવા રહિ હશી બોલ્યા, તાહારું અધરામૃત પા,
તો માહારું મન માને શ્યામાં, એકવાર કહે હા; ગુમાની પાધરે ૩
આવ હોરો એક વાત કહું, તુંને કાનમાં કાનુડા,
શીદ હઠીલા અટકે, હું તો તાહારી છું સદા; ગુમાની પાધરે ૪ (૩)

ગરબી-૬૮.

આવો અલખેલારે બહાલા, કહોને તમે ક્યાંહાં ગયાતા નંદલાલા. આવો ૧
 સાચૂં કાહોનીરે અમને, અધરા સમ સામળિયા તમને. આવો ૧
 કાહોને કહાંનીરે સંગે, રજની રમી આવ્યા છો રંગે. આવો ૨
 સંગી થયાછોરે કહાના, દેખી મુને જાઓછો છાના. આવો ૩
 જિંધે ઘેરાણારે ડોલો, મોહન ખોલાવ્યા નવ ખોલો. આવો ૪
 લોચન જવાય છેરે મીચી, જોઈને રહ્યાછો દુઃખે નીચી. આવો ૫
 કેશ લપટાણારે ભાલે, કાજળ કાંહાં લાગ્યું છે ગાલે. આવો ૬
 રાતી રેખ કપોળે શી છે, શીદ લાજોછો બહુ શોભી છે. આવો ૭
 કંકણના રત્ન દીસે પીઠે, શિદ સંતાડો આનંદ થાય છે દીઠે. આવો ૮
 હારનાં ચિન્હ હૃદયમાં પડ્યાં છે, ક્યમ ઢાંક્યાં રહે તંનમાં જડ્યાં છે. આવો ૯
 સાચા ક્ષણેક્ષણે ક્યાંહાં થાશે, ડગલે ડગલે સમ શા ખાશે. આવો ૧૦
 સજ્જન હશે તે રાખશે છાનૂં, લોક તો કેહેશે મનનૂં માન્યું. આવો ૧૧
 જગત રહે નહીં જોરે બાંધ્યું, કાટ્યું ગગન ક્યમ રેહેશે સાંધ્યું. આવો ૧૨
 બાલમ માનો કે ના માનો, એહનો હું મરમ લહું છું છાનો. આવો ૧૩
 સુખ દેખો ત્યાંહાં સુખિયા થાજે, તમારું મન માને ત્યાંહાં જાજે. આવો ૧૪
 વાતડી ગઈ છૂંરે પામી, કહો તો કહું દાસદયાના સ્વામી. આવો ૧૫

ગરબી-૬૯.

(૧-૨)

શ્રીગુરુ ગોવિંદનેરે, પાયે લાગું પુરો આશ;
 પ્રેમ પરિતાપનેરે, વચને ગાશું બારેમાસ. ૧
 કેહે સખી ક્યમ કરૂંરે, કારતગમાસે મુંડી કંથ;
 કાંઈ સૂઝે નહીંરે, નિશદિન જોઈ પ્રભૂનો પંથ. ૨
 માગસરે મહારૂંરે, મન મોહન મળવા અકળાય;
 ઢાંક્યાંધિકિયેરે, કાઢને પીડા નવ કહેવાય. ૩
 પોષે પ્રભૂ વિનારે, માહારે મુખડે પડીયા સોપ;
 હું સમજૂં નહીંરે, મૂંડી શા દીઠા મુજ દોષ. ૪
 માહે મહા મોટૂંરે, માહારે મન બ્યાપ્યું વેદ દુઃખ;
 તાતાં તેલમારે, જ્યમ જળ લમ પ્રભૂ પાખે મુખ. ૫
 પ્રાગણ કૂલિયારે, કેમુ ઉઠે અખીલ ગુલાલ;
 ઉલટું અંગ બજેરે, જોઈને વિના શ્રીગિરધરલાલ. ૬

ઐત્રે ચીતડૂંરે, ચોહોટૂં ચરણુ શ્રીગોકુળરાય;	
પ્રેમ જડિયે જડયૂંરે, નહિ ઉખડિયે કાઈ ઉપાય.	૭
વૈશાખે મુનેરે વ્રજપૂર લાગે વસતૂં વંન;	
શેહેર સરીખડૂંરે, વન લાગે હોય જુગજીવંન.	૮
જ્યેષ્ઠે આળ પડીરે, તાપે તલખેછે સહુ કાંય;	
મુજ પ્રેહતાપનોરે, કાટીમો એ અંશ ન હોય.	૯
આશ અસાહનીરે, હૂતી પણ નાબ્યા અવિનાશ;	
સહુ પ્રેમદાતણારે, પિયૂં વેર આબ્યા આતુર્માસ.	૧૦
શ્રાવણુ સરવડેરે, વરસે વૃક્ષે વળગી વેલ;	
રસિયે બહાલમેરે, ત્રોડિ બાળપણામાં બેલ.	૧૧
પુરુષોત્તમ માસેરે, પુરુષોત્તમ ભજ્યાનો ભાવ;	
ક્યાંહાંથી કહાડિયેરે, તે તો સોકલડી લે લ્હાવ.	૧૨
ભાદરવો ભલોરે, વરસે બોલે ચાત્રકમોર;	
નંદકુંવર વિનારે, લાગે બાહાસરીખા સોર.	૧૩
આસો માસમાંરે, રાસ રમવાનું બહુ મન;	
દયાનિધિ વિનારે, તપ્યું રાધા રાણિનું તન.	૧૪

ગરબી-૭૦.

(૨)

એક વૃંદાવનમાંહે નિકુંજના મહેલમાં,	મારા રાજ;	
હોજીરે જુગલકિશોર ચરિત્ર પ્રેમરસ ગેલમાં,	મારા રાજ.	૧
સોળ કળા શશી ઉદયો ફૂલી રહી જામની,	મારા રાજ;	
હોજીરે જોડે રહી સખી જોય લલીતાદીક કામની,	મારા રાજ.	૨
એક સજ્જનમાં બેહુ જણા રંગભર રાજ્યાં,	મારા રાજ;	
હોજીરે શોભાનણો નથી પાર કામરતી બીરાજ્યાં,	મારા રાજ.	૩
કરવા માંઝ્યા છે શણગાર પરસ્પરપેં નવા,	મારા રાજ;	
હોજીરે રાધા થયાં નંદલાલ મોહનજી રાધા થયા,	મારા રાજ.	૪
સાડી ચોળી પેહેરી સામજે તે મન લોભિયો,	મારા રાજ;	
હોજીરે પેર્યું પીતાંબર પાગ શ્યામાશિરપેચ શોભીયો,	મારા રાજ.	૫
સેંથો આડ શીશફૂલ દામોદર દામણી,	મારા રાજ;	
હોજીરે તિલક તોરા શિરપેચ ધરે બાળા બહુ બણી,	મારા રાજ.	૬
નટવર નથને એકત્ર ઝૂકે રૂપ ગોરીયું,	મારા રાજ;	
હોજીરે હેમની અને હાંસડી હરિને હાંસે ધરી,	મારા રાજ.	૭

નેપુર અણુવટ વિધુંઆ પીયજના પાગમાં, મારા રાજ;
 હોજરે કટીમેખળા વેળિયું વાંસળી રાગમાં, મારા રાજ. ૮
 અદલખદલ ઈસાદિક આભૂપણ અંખાર કીધલા, મારા રાજ;
 હોજરે વિવિધ માણ્યો રસ આલિંગન દીધલાં, મારા રાજ. ૯
 શ્રીરાધારૂપે ધર્યું માન મોહન પાગે લાગિયા, મારા રાજ;
 હોજરે હસતાં પરસ્પર જાય સંધે મનના ભાગિયા, મારા રાજ. ૧૦
 વિપરીત રમણ રૂડી રીતે મનભરી માણીયાં, મારા રાજ;
 હોજરે આવ્યું એકકને સુખ હાસ વીતેથીજાણિયાં, મારા રાજ. ૧૧
 પ્રેમેભર્યાં જોહુએ પોઢિયાં અતીસે આનંદ થયો ઉરમાં, મારા રાજ;
 હોજરે ગુણ ગાઈ સુખરૂપ દયો બલહારી ગયો, મારા રાજ. ૧૨

પદ-રાગ ભેરવી-૭૧.

(૨)

ગિરધારીજી તતથૈથૈ નાચે, વ્રજનારીસંગ તતથૈ નાચે. ૮૬૦
 રાગ તાલ સ્વર ગ્રામ મુર્છના, તાન માનમેં લેઈ;
 સારિગમપધની નિધપમગરીસા, ઉપજ અનોઠી દેઈ. તતથૈં ૧
 વીણા વાંસળી ઝાંઝ ડક, સારંગી કરતાલ મૃદંગમેં લેઈ;
 સંગીતનૃત્યગત અકલિત અનુપમ, ઉપમા દેજી કેઈ. તતથૈં ૨
 શેષ સરિખા જોનો ભેદ ન પામે, નેતિ નેતિ નિગમ વદેઈ;
 દાસ દયાનો પ્રભૂ રાસ રમે તે, વ્રજવાસીનાં પ્રેમસ્નેહી. તતથૈં ૩

પદ-રાગ ભેરવી-૭૨.

(૩)

કાળજ કોર્યું મારા રાજ કયમ કરિયે, ચિતકું ચોર્યું મારા રાજ ક્યેમં ૮૬૦
 રાજના રૂપની સેહેજે સમાવી, એહેમાં તે કાંઈ નહીં સુઝેરે કાજ, મારાં ૧
 બહાલાને ભામે હમે વિંહળ થૈયે, તે પેલા દુરિજનિયાંને મનદાઝ, મારાં ૨
 દુઃખદરિયામાંથી હમને ખૂડતાં રાખો, બાંધો આપ નામની પ્યાજ, મારાં ૩
 મળવા મોહનવર વેદ સહીત કુલ, લોકડિયાંની તજી લાજ, મારાં ૪
 અંતરના અલિલાખ હમારા, પૂરો દયા પ્રીતમજી આજ, મારાં ૫

પદ-રાગ ભેરવી-૭૩.

(૩)

સખી પુછીજો, અલી પુછીજો, શેં રસિયો રિસાવ્યોરે,
 મનથી રિસાણો છે કે શોકયે સમજાવ્યોરે. સખીં ૮૬૦
 સાન કરી તેડ્યો માહારી પાસે ના આવ્યોરે,
 સામુંજો ન જોયું ધાઈને મેં રૂદ્યે લપટાવ્યોરે. સખીં ૧

સુણ માહારી સજની શો વાંક હશે માહારોરે,
આટલા વનાંમાં કિયો કાહાડ નિસ્તારોરે. સખી૦ ૨
વાંકલદું જોતામાં શું આંખલડીનો ખુણો ખુંચ્યોરે,
અધર પીતાં શું હદેને શ્રમ પોહ્યોચ્યોરે. સખી૦ ૩
ભુજ પાશે ભીડતાં કંકણકણ ગડિયારે,
કે શું એને કાળજડે કઠોર કુચ નડિયારે. સખી૦ ૪
કે શું કટી કૃસ અંક ભરતાં ન પ્રવીરે,
કે શું મ્હોટી મન માની, નાહાની નજરે હું નાવીરે. સખી૦ ૫
કાચનાં કાનસમાં દીપક જેવો ચળકેરે,
સુંદરીનાં વેણમાં તેવો રતીરસ ઝળકેરે. સખી૦ ૬
સુણી એહવું આવી ભેટયા રસિક બિહારિરે,
વચને વેચાતો તે લીધો મુને પ્રાણપ્યારીરે. સખી૦ ૭
દયાનો પ્રીતમ પ્યારો પ્રેમ રસ ભોગીરે,
તેહેને વશ ક્યમ કરે જ્ઞાની મુની જોગીરે. સખી૦ ૮

પદ-રાગ રામકળી-૭૪.

ગરજ સવાદી ના થઈયે મારા બહાલા, ગરજ સવાદી ના થઈયે,
શરણાગત કર ગ્રહિયે મારા બહાલા, ગરજ સવાદી ના થઈયે. ટેક૦
તમ માટે લાજ તજ લોકોમાં ગવાણી, વાહાલાં તે વેરિડાં કીધાં,
તેનું સદ્વાલાડું સખણુંરે આપ્યું, વણવાંકે અબોલડા લીધા. મારા૦ ૧
સગારે સમંધી મુને પેચ્ય પેચ્ય પીડે, સખળ સંતાપે પીયુડો માહારો,
તે દુખડું હું ના ગણું જો હોય, મિટચ મેળાવો તમારો. મારા૦ ૨
જે તમ માટે મેં સહુ કાઈ મુંકયું, તેજ તમે મુને મુંકી,
તે અગની અધીકા મારે અંગે, બહાલવેલડી સુકી. મારા૦ ૩
તે કાંટો ઉર અંતર સળકે છે, દેખી મુને ચિતવોછો આડું,
દયાના પ્રીતમજી હું કહીં પેરચ જીવું, પેલી શોકલડીનું શું હેતગાડું? મારા૦ ૪

પદ-રાગ રામકળી-૭૫.

(૨)

જળ જતાં આજ ઘુંઘટડામાં, મોહનનું મુખ દીઠુંરે,
અમૃતરસ પણ એથકી શીકા આઈ, એહેવું લાગ્યું છે મુને મીઠુંરે. જળ૦ ટેક૦
એહેને પણ કાંઈ નથી રે અગાણ્યું, મુને સાન કરી સમજાવીરે,
ચાંપી રહે કરી હેત જણાવ્યું મુને, સાહામા તે નેન નચાવીરે. જળ૦ ૧

શું કહું સુખ દુખ તેજ સમાનું, શર સ્નેહતાણાં ઉર વાગ્યાંરે,
મનમાં આવે તેમ મુખે ક્યમ કેહેવું, પેલા દુરિજન દૈત્યસા લાગ્યાંરે. જળ૦ ૨
રસિયો રૂપાળો ચતુર કો એવો નથી, અવર મેં નિશ્ચે ભાળ્યુંરે,
ધન ભાગ્ય જેણે દયાના પ્રીતમ સંગ, મનગમતું સુખ માહાલ્યુંરે. જળ૦ ૩

પદ-રાગ રામકળી-૭૬.

(૨)

તાહારા સમજે તારણી તું મને સહુથી લાગે વાહાલીરે;
વણતેજો તાહારા મંદિરમાં, જે હું આવું ચાલીરે. તાહારાં ટેક૦
વાહાલ વિના વિખાણુ કંઈ ગમે નહીં મુને દીધુંરે;
પ્રીતલડીનું વાંકું વચન તે લાગે મુજને મીઠુંરે. તાહારાં ૧
પ્રેમને પાશે બંધાયો કેમ શકું હું નાહાસીરે;
નાચું હું નચાવ્યો તાહારો સહુ વેદની હાંસીરે. તાહારાં ૨
જેગીજનના ઊરમાં હું તો જાણે ને ના જાણેરે;
ચિત્ત ચોર્યું તે પ્રેમદા તે આઘો ક્યાંહાથકી થાજેરે. તાહારાં ૩
સ્નેહ સરીખું વશીકરણ મળે નહીં કંઈ બીજુંરે;
દાસદયાનો પ્રીતમ કેહે હું એક હેતથી રીઝુંરે. તાહારાં ૪

પદ-રાગ રામકળી-૭૭.

(૩)

આવ આહારા અલખેલડા એક વાત કહું હું છાનીરે;
છાનામાના આવજો તમે માહારે મંદિર ચાલીરે. આવ૦ ટેક૦
ચેતવણી તાહારા ચિતની હું તો સરવે જાણુંરે;
શું કંઈ જે સમો ન મળે માટે મુખ નવ આણુંરે. આવ૦ ૧
ક્રાંસ નથી મુને શાવતું કાંઈ છે આજનો દહાડોરે;
મન માન્યું સુખ માહાલીશું હાથ કરીશું ટહાડોરે. આવ૦ ૨
તાહારું મુખ જોતાં મન માહારું ધણું થાય છે ટહાડુંરે;
કેહે તો તુજને કાળજીનું માહારું કાડીને દેખાડુંરે. આવ૦ ૩
આસંગા વિના આવડું કાંઈ ખેંચી નવ જોલેરે;
દાસ દયાના પ્રીતમજી નહિ કો તમારી તોલેરે. આવ૦ ૪

પદ-રાગ રામકળી-૭૮.

(૩)

ક્યાંથીને પધાર્યો પ્રીતમ પાછલીને રાતેરે;
કહું નથી કોઈ પણ દીધું છે માહારી જાતેરે. ક્યાંથીને ૧
પાછલીને રાતે પધાર્યાં તે પણ હું જાણુંરે;
સાથે એક સખી હુતી સમજ્યાનું ઠેકાણુંરે. ક્યાંથીને ૨

જ્યારે તમે આવ્યા ત્યારે જસોદાજી જગ્યારે;
જુઠાં નેત્ર મીઝ્યાં માતા મુખડું જોવાને લાગ્યારે. ક્યાંથીને૦ ૩
સુણી એમ હસી યોલ્યા દયાપ્રીતમ કેહેવુંરે;
સખી એતો સ્વપ્ન થયું લાન રહ્યું એહેવુંરે. ક્યાંથીને૦ ૪

પદ-રાગરામત્રી-૭૮

(૩)

મોહોલે પધારે માહારા રાજ, માણીગર મોહોલે પધારા;
વાહાલ વધારે વ્રજરાજ, માણીગર મોહોલે પધારે. ટેક.
કરી રાખી છે એકઠી, ધણા દિવસની ગોઠ;
રાજ મળે તો કીજીયે, આવી રહી છે માહારી હોઠ. માણીગર૦ ૧
હું પણ દાસી રાવલી, બાંલગ્રહાની લાજ;
જોખન લહેરે જાય છે, માણોને માહારા રાજ માણીગર૦ ૨
હું સરખી બહુ આપને, માહારે તો એક આપ;
રેહેવાતું નથિ રાજવણુ, કોને કહું પરિતાપ. માણીગર૦ ૩
સેજ સમારી પુલડે, આનંદ ઊર ન સમાય;
પ્રાણજીવન સાંઠાં પોહોડશો, હું તો તળાંશીશ પાય. માણીગર૦ ૪
પ્રીતમ દાસ દયાતણા, શ્રી વ્રજરાજ કુમાર;
ધણા દિવસની હોંસ છે, પુરો પ્રાણઆધાર. માણીગર૦ ૫

પદ-રાગરામત્રી-૮૦.

(૧-૨)

લોચન મનનોરે, કે અગડો લોચન મનનો;
રસિયા તે જનનોરે, કે અગડો લોચન મનનો. ટેક.
પ્રીત પ્રથમ કોણે કરી, નંદકુંવરની સાથ;
મનકેહે લોચન તેં કરી, લોચનકેહે તારે હાથ. અગડો લોચન. ૧
નટવરનિરખ્યા નેનતેં, સુખઆવ્યુંતુજ ભાગ;
પછિ બંધાવ્યું મૂળને, લગન લગાડી આગ. અગડો લોચન. ૨
સુણુ ચહ્નું હું પાંગળૂં, તૂં માહારે વાહન;
નિગમ અગમ કહ્યું સાંભળ્યું, દીઠા વના ગયું મન. અગડો લોચન. ૩
ભણું કરાવ્યું મેં તને, સુંદરવર સંજોગ;
મને તજી તૂં નિત મળે, હૂંરહું દુઃખવિજોગ. અગડો લોચન. ૪
વનમાં બહાલાજી કને, હુંય વસુંછું નેણ;
પણુ તુંને નવ મેળવે, હૂં નવ ભોગવું એન. અગડો લોચન. ૫
ચહેન નથી મન કયમ તને, ભેટે શ્યામશરીર;

દુઃખ માહારે જાણે જગત, રાત્ર દિવસ વહે નીર. અગડો લોચન. ૬
 મન કહે ધીકું હદે, ધુમ્ર પ્રગટ સાં હોય;
 તે તુજને લાગેરે નેન, તેહથકી તૂં રોય. અગડો લોચન. ૭
 એ બેહુ આબ્યા બુદ્ધીકને, તેણે ચુકચો ન્યાય;
 મન લોચનનો પ્રાણ તૂં, લોચન તૂં મનકાય. અગડો લોચન. ૮
 સુખથી સુખ દુખ દુખથી, મન લોચન એ રીત;
 દયા પ્રીતમ શ્રીકૃષ્ણશું, બેહૂં વડેથી પ્રીત. અગડો લોચન. ૯

૫૬-રાગ ખટ-૮૧

(૧-૨)

જાઓજી જાઓજી જીવણ જુઠા છો મેં જાણ્યા, કાલે શું જોડ્યાને શું કીધું; રે જાઓં ટેક
 આખી રાસની ઉજાગરી રાખી, માહારું તન મન શીદને સતાપ્યું રે;
 દાઝયા ઉપર લુણ દેવાને મુને, આ દરશન શીદ આપ્યું. જાઓજી. ૧
 આજ પછે માહારું નામ ના લેશો, જાઓ મન માને સાં માહાલો રે;
 મહોટેરે પ્રભાતે માહારે દ્વાર શીદ ઉભા, જાઓ શો ગોરંભો ઠાલોરે. જાઓજી. ૨
 વણજવિના જોખમ શીદ જોધએ, ચાલો ઉભા ન રહેશો મહારી પાશે રે;
 દયાના પ્રીતમ વાહાલા મનમાં વિચારો, જુહું ખાચે તે મીઠાની આશેરે. જાઓજી. ૩

૫૬-૮૨

(૨)

તમારો તમારો પ્યારી, મનમાને તે કાહોની,
 નથિ ચૂકચો પણ ચકચો છું, મુને દંડ ગમે તે દોની. તમારો ૧
 ધુનેગાર જાણી મુજને, બે લુજપાશે બાંધોરે,
 તેથી અધિક કરો તો મુજપર, નેનજાણુ બે સાંધોરે. તમારો ૨
 નહાશી જઈશ જાણો તો મુજને, ઉરકિલ્લે ચઢાવોરે,
 કાહો તો ધીજ પતીજ કરું, શિવપિંડી હાથ ધરાવોરે. તમારો ૩
 કહો તો અધરા સમ ખાઉં પ્યારી, શીદ કરો સંતાપરે,
 સાચો છર્જી સાચો છઉં, જાંકૂ જોડું તો બે આપરે. તમારો ૪
 એમ સુણી હસી જોડ્યાં શ્યામા, આવડું ક્યાં લણી આવ્યારે,
 હેત ધરી હંડામું લીધા, મંદિરમાં પધરાવ્યારે. તમારો ૫
 પ્રેમસહિત પર્યંકે પોડ્યાં, ઉમંગ્યો રતિરસ લારીરે,
 એ જુગલપતણી લીલાપર, જાય દ્યો બલિહારીરે. તમારો ૬

૫૬-રાગ સારંગ-૮૩.

(૧-૨)

મધુવ્રત દેહજેરે મોહનને એટલું, સુખ્યું તે દિવસનો હરખ ન માય;
 બાગ્ય મોહું કન્યા પામ્યા કંસની કીંકરી, પૂર્ણ પુણ્યવિના એવું કોને નય થાય. મધુ. ૧

રે મથુરાના વાસી સહુ કુળજનાં સગાં, કિંકરીનું કુળ મ્હોટું કેહવાય;
પરણ્યા પેહેલાં ધોલીયે પેહેરાવી પેહેરામણી, દરજી માળી પુલ્યા તે સમંધી એના થાય. મધુ. ૨
એનું મન માન્યું ત્યાં તો વેદવિધી થઈ, રે સાસરિયે પધાર્યારે સુંદરસ્યામ;
ઉદ્ધવજી અણુવરીયું થઈ પુઠેરે ગયા, રસિયોજી રીઝ્યા જોઈ રૂપનું ધામ. મધુ. ૩
એશું વહાલેરે હમને ન લખી કંકાતરી, રે ભલું એક ગામ વસ્યાનો વેહેવાર;
દયાપ્રભુને કરવો ઘટે હમારે ચાંદલો, તે મોકલવાને પ્રાણ ક્યાં છે તૈયાર. મધુ. ૪

પદ-રાગ રામકળી-૮૪.

(૩)

ઓહોરા આવોની જિંચું ભાજોની રંગીલા રસમાતા;
છપ્પતા છપ્પતા શાને પિયુજી જાઓ લજવાતારે. ઓ. ૧
ખીહીતા શીદ જોલો કાંઈ કેહેવું નથી માહારે;
હું તો ધણી રાજી જેમાં સુખ છે તમારે. ઓ. ૧
પરદુઃખે જાગ્યા છો પિયુજી પરઉપકારી;
શો હું પાડ માનું જે સંતોખી શોક માહારી. ઓ. ૨
શોકલડી મહારી જાણીને તમે ધણા રીઝો;
એથકી આનંદ માહારે હાવાં કીયો ખીન્ને? ઓ. ૩
જોઈને આ સુખ ઊર હરખ ન સમાયે;
પણ ભાગ્ય ઓછું મારે જોવા નહિ જીવાયે. ઓ. ૪
સુણી એહેવી વાણી જ્હાલે રૂદે ભીડી ધાઈ;
દયાના પ્રીતમને જીર પ્રીત ઉભરાઈરે. ઓ. ૫

પદ-રાગ સારંગ-૮૫.

(૩)

ઉધવજી વિચારોરે અંતર આપણે, પણ સમજે શી દેવીરે શીખ,
જોવા કરકંકણુ જોધયે શીદ આરસી, હોય વિચાર તો પાસે પરીખ. ઓ. ૧
તમારો તો હરિ વ્યાપક સર્વત્ર છે, સારે કાહો અધિક ને ઓછા ક્યાંહ;
નિત ઉઠી જાઉંછું જાઉંછું શીદ કરી રહ્યા, એવડુંશું ડાટ્યું છે મધુપુરીમાંહ. ઉ. ૧
ભ્રમરછે લોભી ગંધ કમળ ને કેતકી, દુરથકી લાવેછે સુગંધી ગૃહી વાય;
તેટલેથી હૃદય રંજન ન થાતું હોયતો, શિદને ઘેરાય શીદ કંટકમાં જાય. ઉ. ૨
દશેદીશા દિશે ઉઘાત ઈંદુતણો, પણ જ્યાંલગી અખ્રને ઓથે ચંદ;
સાગર કમોદીક ફૂલેતો પુલજો, પણ ચિત્ત ચક્રારને ઉપજો આનંદ. ઓ. ૩
વિચારો તો મનને સેહેજ રહ રૂપની, કાણુ જાણે વદન વપુને શું વેર;
વ્યાપકની સાથે કરી કહો કોને વાતડી, વાતડી વિના તે શી સુખની લહેર. ઉ. ૪

ત્યાર લગી દયાના પ્રીતમ નથી ઓળખ્યા, જ્યારલગી સલ નથી સાકાર;
રૂપરસ પ્રેમનીપીડા તે ત્યારે પ્રીછશે, અનુભવ થાશે ઓધવ કાઢવાર. ઉં ૫

૫૬-૮૬.

(૨)

મુને અંગોઅંગ લાગી લાલ, કાળજ કોઈ કાપેરે.
મારૂં વ્રેહદુઃખ સહું નવ જાય, કાળજ કોઈ કાપેરે. ટેકો
મુને રોમરોમ વીછી વળગિયા, લાગી નખશીખ તાલાવેલ;
પ્રાણનાથજી પ્રભાતે પધારશે, મારા હૃદયમાં મારી સીલ. કાળજ ૧
પીયજીખેલાં તૂં તો ક્યમ નથી જતો, નેહે મારા પાપી પ્રાણ;
મોહનવર તો મધુપૂરી વસશે, પછી તારો જીવન કોણ. કાળજ ૨
અરે દૈવ મને શીદ સરજી, શીદ આપ્યો અખળાનો દેહ;
શૈં ન કરી મુંને મુરખ થાત, નહીં નંદકુંવરજીસું નેહ. કાળજ ૩
ક્યાંહાં જઈયે સખી કોણુને કહિયે, ને કરિયે કવણ ઉપાય;
પાયે પડું કોઈ એવું કરેરે, બહાલાજીનો વિન્નગ ન થાય. કાળજ ૪
અરે વૃદ્ધ ગોપકોઈ કેમ નથી વારતા, મૂઠ સરવડા અખળ;
અરે વિધાતા વિધન પાડ હેવું, પીયુજી ના કરેરે પ્રયાણ. કાળજ ૫
ચાલો સખી મરણદારે મૂંઝી, રોકીએ રસિયો રાય;
તેથી ન માને તો પડો ચક્ર વચ્ચે, મારીને જાય તો જાય. કાળજ ૬
પ્રેમ પીડાતી ને મન અલિલાખી, ને વ્રજલલના વ્રજભૂપ;
પરિરંભણ કરતાં સહુ પ્યારીને, રદે રોખું નીજ રૂપ. કાળજ ૭
હરિરથધ્વજરજ પણ રહી ઉડતી, ધરણી ઢળી સ્ત્રીજનન;
દયાપ્રીતમ શ્રી ગોવરધનધર, દીધું સકળ હૃદે દરશન. કાળજ ૮

૫૬-રાગ સોરઠ-૮૭

(૧-૨)

કામણ દીસે છે અલખેલા તારી આંખમારે;
ભોળું ભાખ મારે, કામણ દીસે છે અલખેલાં ટેકો
મંદ હસીને ચિતડું ચોરૂં, કુટિલ કટાક્ષે કાળજ કોરૂં;
અદપડિયાળી આંખે ઝિલું આંખ મા રે; ભોળું ભાખ ૧
નખશીખરૂપ ધણૂં રઢિયાળું, લટકયું સઘળું કામણગાળું;
છાતાં ખંજન રાખે પંકજ પાંખમારે; ભોળું ભાખ ૨
બહાલ ભરી રસવરણી વાણી, તારણીનું મન લેછે તાણી;
ભૂગુટીમાં મટકાઈ ભુરખી નાખ મા રે; ભોળું ભાખ ૩

દયાપ્રીતમ નિરખેજે થાયે, તેમં મુખડે નવ કહેવાયે;

આ વિનતી આતુરતા આવડુંસાંખ મા રે; ભોગું ભાંખ ૦ કા ૦ ૪

પદ-રાગ સોરઠ-૮૮.

(૧-૨)

તેં તો ઘટઘટમાં ધર કીધું, વાલમ વરણાગીયારે,

કાળજ કોરાણું કંદ્રપનાં શર વાગિયારે; તેં તો ઘટઘટ ૦ ટેક.

રોમરોમ રસિયો તૂં વસિયો, ભવવૈભવ સેજે તૂં ખસિયો;

વિરહેના અંગારા અંગે જાગિયા રે, તેં તો ઘટઘટ ૦ ૧

માત પિતા મૈયર સંતાપે, સાસરિયાં અતિ આરત આપે;

દુરિજન દુશ્મન સહુકો પુઠે લાગિયારે; તેં તો ઘટઘટ ૦ ૨

કહાન કટાક્ષ કરી તૂં ભાલા, તેમાંનું કંઈ નાહિ, હસિ રાંલા;

તે સાચું સમજી પી લે લોક અભાગિયારે; તેં તો ઘટઘટ ૦ ૩

દયાપ્રીતમ પ્રીત કરી ના ફાવી, વણ વેપારે જોખમ આવી;

કહ્યું ના માને પ્રાણ થયા અનુરાગીયારે; તેં તો ઘટઘટ ૦ ૪

પદ-રાગ સોરઠ-૮૯.

(૧-૨)

રૂડા દીસોછો રાજેશ્વર મંદિર, આવતારે, રૂડા દીસોછો ૦

જરકસી હરી જામો પહેરી, માથે બાંધી પાધ સુનેરી,

રૂડો રેંટો હોડી મન લલચાવતારે; રૂડા દીસોછો ૦ ૧

હૈયે હાર ગુલાબી ફેરે, ચિતડું રોકી રાખ્યું ચોરે,

ગજરા કાળૂ બાળૂ મુજ મન ભાવતારે; રૂડા દીસોછો ૦ ૨

કનકછડી સુંદર કર લઈને, ગજગતિ ચાલે હળવા રહીને,

ચિતડું ચોરી મીઠું મીઠું ગાવતારે; રૂડા દીસોછો ૦ ૩

દયાપ્રીતમનો નાથ વિહારી, જઈ તુજ વદનકમલપર વારી,

હેતેશું બોલાવી તાપ સમાવતારે; રૂડા દીસોછો ૦ ૪

પદ-રાગ કાફી-૯૦.

(૩)

ચતુરા ચેટકં એવું જાણીરે, એણે કંઈ વેળાનું કામણ કયું; છે ચતુરા. ટેક.

બોલીને મધૂરી વાણી, મ્હારું મન લેછે તાણી;

નિરખ્યાવના નહિ રહું નંદલાલને, જેમ ચંદ્ર જોઈ ચંકાર શું ચળ્યું. છે ચ ૦ ૧

મળ્યા હેને એમ ન કીજે, પોતાનો કરીને લીજે;

તું તારા ધિરજથી ગુણ જાણુરે, નૈણામાં આવી અંબુજ ઠયું. છે ચ ૦ ૨

પ્રીત કરીને પ્યારા, શું રોહોછો નૈણાંથી ન્યારા;

વછોડ્યાં બહાલાં બુદાં નહિ થાયરે, જેમ સરિતાનું નીર સાગરમાં ભળ્યું. છે ચ ૦ ૩

સાર લગી દયાના પ્રીતમ નથી ઓળખ્યા, જ્યારલગી સસ નથી સાકાર;
રૂપરસ પ્રેમનીપીડા તે ત્યારે પ્રીછશે, અનુભવ થાશે ઓધવ કોઈવાર. ઉં ૫

૫૬-૮૬.

(૨)

મુને અંગોઅંગ લાગી લાલ, કાળજ કોઈ કાપેરે.
મારૂં વેહદુઃખ સહું નવ જાય, કાળજ કોઈ કાપેરે. ટેક૦
મુને રોમરોમ વીંછી વળગિયા, લાગી નખશીખ તાલાવેલ;
પ્રાણનાથજી પ્રભાતે પધારશે, મારા હૃદયમાં મારી સીલ. કાળજ૦ ૧
પીયજીખેલાં તૂં તો ક્યમ નથી જતો, નેહ મારા પાપી પ્રાણ;
મોહનવર તો મધુપૂરી વસશે, પછી તારો જીવન કોણ. કાળજ૦ ૨
અરે દૈવ મને શીઠ સરજી, શીઠ આપ્યો અખળાનો દેહ;
શેં ન કરી મુને મુરખ થાત, નહીં નંદકુંવરજીસું નેહ. કાળજ૦ ૩
ક્યાંહાં જઈયે સખી કોણને કહિયે, ને કરિયે કવણ ઉપાય;
પાયે પડું કોઈ એવું કરેરે, બહાલાજીનો વિભ્રમ ન થાય. કાળજ૦ ૪
અરે વૃદ્ધ ગોપકોઈ કેમ નથી વારતા, મૂઠ સરવકો અખળ;
અરે વિધાતા વિધન પાડ હેવું, પીયુજી ના કરેરે પ્રયાણ. કાળજ૦ ૫
ચાલો સખી મરજદારે મૂંઝી, રોકીએ રસિયો રાય;
તેથી ન માને તો પડો ચક્ર વચ્ચે, મારીને જાય તો જાય. કાળજ૦ ૬
પ્રેમ પીડાતી ને મન અલિલાખી, ને વ્રજલલના વ્રજભૂપ;
પરિરંભણ કરતાં સહુ પ્યારીને, રહે રોધ્યું નીજ રૂપ. કાળજ૦ ૭
હરિરથધ્વજરજ પણ રહી ઉડતી, ધરણી ઢળી સ્ત્રીજનન;
દયાપ્રીતમ શ્રી ગોવર્ધનધર, દીધું સકળ હૃદે દરશન. કાળજ૦ ૮

૫૬-રાગ સોરઠ-૮૭

(૧-૨)

કામણ દીસે છે અલખેલા તારી આંખમારે;
ભોળું ભાખ મારે, કામણ દીસે છે અલખેલાં ટેક૦
મંદહસીને ચિતડું ચોર્યું, કુટિલ કટાક્ષે કાળજ કોર્યું;
અદપડિયાળી આંખે ઝિણું આંખ મા રે; ભોળું ભાખ૦ કાં ૧
નખશીખરૂપ ધણૂરઢિયાળું, લટક્યું સઘળું કામણગાળું;
છાનાં ખંજન રાખે પંકજ પાંખમારે; ભોળું ભાખ૦ કાં ૨
બહાલ ભરી રસવરણી વાણી, તારૂણીનું મન લેછે તાણી;
ભૂગુટીમાં મટકાઈ ભુરખી નાખ મા રે; ભોળું ભાખ૦ કાં ૩

દયાપ્રીતમ નિરખેજે થાયે, તેમં મુખડે નવ કહેવાયે;

આ વિનતી આતુરતા આવડુંસાંખ મા રે; ભોળું ભાંખ ૦ કા ૦ ૪

પદ-રાગ સોરઠ-૮૮.

(૧-૨)

તેં તો ઘટઘટમાં ધર કીધું, વાલમ વરણાગીયારે,

કાળજ કારણું કંદ્રપનાં શર વાગિયારે; તેં તો ઘટઘટ ૦ ટેક.

રોમરોમ રસિયો તૂં પસિયો, ભવવૈભવ સેજે તૂં ખસિયો;

વિરહેના અંગારા અંગે જાગિયા રે, તેં તો ઘટઘટ ૦ ૧

માત પિતા મૈયર સંતાપે, સાસરિયાં અતિ આરત આપે;

દુરિજન દુશ્મન સહુકો પુઠે લાગિયારે; તેં તો ઘટઘટ ૦ ૨

કહાન કટાક્ષ કરી તૂં ભાલા, તેમાંનૂં કંઈ નાહિ, હસિ રાંલા;

તે સાચું સમજી પી લે લોક અભાગિયારે; તેં તો ઘટઘટ ૦ ૩

દયાપ્રીતમ પ્રીત કરી ના ફાવી, વણુ વેપારે જોખમ આવી;

કહ્યું ના માને પ્રાણુ થયા અતુરાગીયારે; તેં તો ઘટઘટ ૦ ૪

પદ-રાગ સોરઠ-૮૯.

(૧-૨)

રૂડા દીસોછો રાજેશ્વર મંદિર, આવતારે, રૂડા દીસોછો ૦

જરકસી હરી જામો પહેરી, માથે ખાંધી પાધ સુતેરી,

રૂડો રેટેા હોડી મન લલચાવતારે; રૂડા દીસોછો ૦ ૧

હૈયે હાર ગુલાખી ફેરે, ચિતડું રોકી રાખ્યું ચોરે,

ગજરા કાળૂ ખાળૂ મુજ મન ભાવતારે; રૂડા દીસોછો ૦ ૨

કનકછડી સુંદર કર લઈને, ગજગતિ ચાલે હળવા રહીને,

ચિતડું ચોરી મીડું મીડું ગાવતારે; રૂડા દીસોછો ૦ ૩

દયાપ્રીતમનો નાથ વિહારી, જાહેં તુજ વદનકમલપર વારી,

હેતેશું બોલાવી તાપ સમાવતારે; રૂડા દીસોછો ૦ ૪

પદ-રાગ કાફી-૯૦.

(૩)

ચતુરા ચેટકં એવું જાણીરે, એણે કંઈ વેળાનું કામણુ કયું; છે ચતુરા. ટેક.

બોલીને મધૂરી વાણી, મ્હાંડે મન લેછે તાણી;

નિરખ્યાવના નહિ રહું નંદલાલને, જેમ ચંદ્ર જોઈ ચક્રોર શું ચળ્યું. છે ચ ૦ ૧

મળ્યા હેને એમ ન કીજે, પોતાનો કરીને લીજે;

તું તારા ધિરજથી ગુણ જાણરે, નૈણામાં આવી અંબુજ ઈયું. છે ચ ૦ ૨

પ્રીત કરીને પ્યારા, શું રોહોછો નૈણાંથી ન્યારા;

વછોડ્યાં બહાલાં બુદ્ધાં નહિ થાયરે, જેમ સરિતાનું નીર સાગરમાં ભળ્યું. છે ચ ૦ ૩

તેણે કરી આનંદ પામી, મળ્યો દયારામનો સ્વામી;
એવાં પુણ્યે પૂરણ પામી પારરે; મનકું તો જાણે વિઠલસૂં વળ્યું. છે ચૃ. ૪

પદ-રાગ કાફી-૯૧.

(૧-૧)

રૂપાળી રાધા તારૂં તનરે, સેહેજે તે સુંદરતાનું ભર્યું; છે રૂપાળી રાધા. ૦ ટેક.
વિના અંજન દીસે આંખડલી આંજરે, સલૂણી શ્યામા;
રંગ્યાવના રકત દસન વસનરે, બળખિંબ સુધા માનનું ભર્યું; છે રૂપાળી. ૧
વિના સુગંધ બહેકે શ્રીઅંગ તહારે, સલૂણી શ્યામા;
વિના સકળ ગુણ રૂપ નિધાનરે, અનુપમ્ય કાંઈ ચિતકુ હર્યું; છે રૂપાળી. ૨
વિના અંગરંગ દીસે કનક લતા સુરે, સલૂણી શ્યામા;
વિના માહાવરચરણ અરુણરે, બિંદુ કપાળે અજબ કર્યું; છે રૂપાળી. ૩
દયાનો પ્રીતમ પ્યારો વિશ્વનૂં મોહનરે, સલૂણી શ્યામા;
તે મોહો મોહો મદનગોપાળરે, લટુ કરીને મનકું હર્યું; છે રૂપાળી. ૪

પદ-રાગ કાફી-૯૨.

(૨)

કાનુડો કામણુગાળોરે, સાહેલી આ તો કાનુડો કામણુગાળોરે. ટેક.
કાનુડો કામણુગાળો, રસભર્યો ને રૂપાળો;
આ શું આંખડલીનો ચાળોરે; સાહેલી આ તો કાનુડો. ૧
રંગ રાતો મદમાતો, વાંસલડીમાં ગીત ગાતો;
નેણાંશૂં કરે છે વાતોરે; સાહેલી આ તો કાનુડો. ૨
ભરવા હું ગઈ પાણી, પ્રેમ પીડા ભરી આણી,
ઘેલી થઈ હું આવી શાણીરે; સાહેલી આ તો કાનુડો. ૩
તેં કહ્યું તે મેં નહિ માન્યું, આજે મારી જાતે નાણ્યું,
આવકું મેં નોતું જાણ્યું રે, સાહેલી આ તો કાનુડો. ૪
જેની તાહારે પાયે લાગું, બહાલા વીના ઘેલું લાગું,
દયાનો પ્રીતમ માગૂંરે, સાહેલી આ તો કાનુડો. ૫

પદ-રાગ અંબાયત્રી-૯૩.

(૨-૧)

ગિરધારીયા ગુમાનીરે, વાહાલાજી તેં તો મને મારીરે,
મંદહસણી તાહારી વંકવિલોકણી, તેથી કાંઈ સારી છે કટારીરે. ગિર૦ ટેક
ઘૈર્ય વિવેક હરે સર્વેના આંખ્ય એહેવી છે કામણુગારી. ગિર૦ ૧
કળ ન પડેરે મને કાછરે ટુકાણે, શી વલે થશે હાવાં માહારીરે. ગિર૦ ૨
હું વહુવાર સાસિરિયા વેશ, શી ગતી તેં તો મહારી ધારીરે. ગિર૦ ૩

મોહની મુરત તાહારી ચિતડામાં ચોંટી, વિસરે નહિ તે વિસારીરે. ગિર૦ ૪
દયાના પ્રીતમ પ્રીત કરી તે નિભાવિ લો, લાજતજી કહુંછું હુંતો ત્હારીરે. ગિર૦ ૫

પદ-રાગ કાલિંગડો-૯૪. (૩)

સખી હું તો જાણતી જે સુખ હશે સ્નેહમાં; સખી હું તો. ટેક.
હું શું જાણું જે પ્રાણ પરવશ પડશે, અગ્નિ ઉઠશે આખી દેહમાં-સખી. ૧
પીડા પામે પરો થશે નવ ભાવે, ભપૂડો એહવો જે કાંઈ એહમાં-સખી. ૨
રૂપને ગુણ સહુ તે તેમાં દેખે, મન માન્યું જેનું જેહમાં-સખી. ૩
સ્વાધિન પરાધીન કરી નાખે, નેહ વિના એહ બળ કેહ મા-સખી. ૪
હુંદુઃખી ય્હાં ને બહાલો વિકળ લહાં છે, સુખી ના મળે કોઈએહમાં-સખી. ૫
દયાનો પ્રીતમ સદા સમીપ વસે તો, ભીજી રહું આનંદ મેહમાં-સખી. ૬

પદ-રાગ કાલિંગડો-૯૫. (૩)

રાંક માહરી રાધાને દગો એણે દીધોરે, રાંક૦ ટેક.
ફાંદામાં નાખીને એણે ફાંસીરે દીધી,
પારધીની પેરે ધીરવીને જીવ લીધોરે; રાંક૦ ૧
મંદ હસીને વાહાલે વંક વિલોડી,
પ્રાણ પ્યારીજીનો પોતાને વશ કીધોરે; રાંક૦ ૨
દુઃખે દીધાં કહિયે એહનું પણ રાધા લોચન,
જાણુ ભવોભવ કાળજકું વીધોરે; રાંક૦ ૩
દયાના પ્રીતમ એહવા તો એહવા રેહજેરે,
કપટ કરીને એણે પ્રેમ રસ પીધોરે; રાંક૦ ૪

પદ-રાગ બિહાર-૯૬. (૨)

હો માહનારે મુને માયા લગાડી, મન મોહું ગિરવરધારીલાલ. ટેક.
મોહની મોરલીએ ચિત ચોરી લીધું માહાં, મુને સુતી જગાડી. મુને. ૧
અલખેલિ આંખની અણીએ પ્રાણ પ્રોયા, કીધી ધાયેલ ધાડી. મુને. ૨
કાળજ કાહાડી લીધું કમણગારા, નેહનેન દેખાડી. મુને. ૩
વૈદ વાહાલાજી મારા રોગનો તું છે, કોહોને દેખાડું નાડી. મુને. ૪
હાંકી ધીકું છું તારા વિરહની આગે, પ્રીતમ પાડતી ટાહાડી. મુને. ૫
સાવજ સરખી કીધી સલૂણા, તે માણસમાંથી કાહાડી. મુને. ૬
મન મધુકર માહરો મૂકતો છે નહિ, તાહરા રૂપની વાડી. મુને. ૭
દયા પ્રીતમ મીઠું બોલી મંદ હસી, મોહના ફંદમાં પાડી. મુને. ૮

(૨)

પદ-રાગ જંગલો-૯૭.

એટલું તું માંડે કહ્યું માન, હો પ્યારીજી, એટલું તું માંડે કહ્યું માન;
 તેડે ગિરધારી તને કુંજનો બિહારી; પ્યારી એટલું તું માંડે ૦ ટેક.
 આતુર છે ધણા અલખેલોજી, ઉભા કુંજમાં પંથ પેપે,
 હો પ્યારી, વિવિધ કુસુમ તારી સેજડી સમારી; પ્યારી એટલું તું માંડે ૦ ૧
 દયાના પ્રીતમજી પ્રાણપ્યારીને, નથી કોઇ પ્યારી હો તુજ સરખી;
 હો પ્યારી, સાચું કહું કરજોડી પાલવ સાહી; પ્યારી એટલું તું માંડે ૦ ૨

પદ-રાગ ખંભાયચી-૯૮.

મનડાના માન્યા મોહન માહારે મોહોલે આવો,
 માહારે મોહોલે આવો, કહાના શીદ તરસાવો; મનડા ૦ ટેક.
 રીત તો વિચારો નરનારી પૂઠે ડોલે, ગુમાન ભરેલી ગોરી બોલ્યાવિના ના બોલે;
 તે સામી આતુર થઈ જાય કહોને તમ તોલે. મનડાના ૦ ૧
 તમારા વિરહને દરદે વિકળ ફરે છૂં, આતુર છો વિચારો આતુર વિનતી કરે છૂં;
 દયાના પ્રીતમ હું દર્દિ નિશ્ચે મરે છૂં. મનડાના ૦ ૨

પદ-રાગ સોરઠ-૯૯

(૨)

રંગ ભર આવે સલૂણો છેલ, પ્રીતે પધરાવું મ્હારે મેહુલ. ટેક.
 એક તુંને આપું અનુપમ વસ્ત, નથી જેની ઉપર કોઈનો દસ્ત;
 તે ચાખે ચતુર થાશ મદમસ્ત. રંગભર આવે. ૧
 જેથકી તું અજીત તોયે જીતાશ, આતમારામ પણ મારે વશ થાશ;
 એવો મીઠો અદભુતરસ તુંને પાશ. રંગભર આવે. ૨
 નથી દીઠો રાની વેરાગી મુની જોગી, સરવ કોઈ એ રસના છે વિજોગી;
 એક તુંજ લાલ્યો તે રસ ભોગી. રંગભર આવે. ૩
 જે પીતાં ન એછો રહે એકા અભિલાખ, શીકા બીજા લાગશે રસ લાખોલાખ;
 તે વેળાનાં સુખમાં મન તાંડે સાખ. રંગભર આવે. ૪
 જેની ઉપર વાંચે અમૃત સુખસ્વર્ગ, ચોવારીને નાખું અમૃત આનંદ અપવર્ગ;
 જેને ન અનુભવ્યો અહાદિક ભર્ગ. રંગભર આવે. ૫
 જેને મનકામના કશી નહી નર્મ, એક મને વહાલો છે વહાલો મારો પર્મ;
 દયાપ્રીતમને વિરલા જાણે એને મર્મ. રંગભર આવે. ૬

પદ-રાગ સોરઠ-૧૦૦.

ચાલ ઝહેલી અલખેલી પ્યારી રાધે;
 તને તારો કાન બોલાવે, તને ધનશ્યામ બોલાવે;
 તને તારો પીયું બોલાવે, સરસ સમય સાધે સાધે; પ્યારી રાધે. ચાલ ઝહેલી. ટેક
 નથી તુજ સમા કોઈ અખિલ વિશ્વવામા;
 શયી સાવિત્રી ઉમા રામા;
 તે પણ નહિ સમોવડ અવર કોણ કામા;
 ત્હારી તૂલના, ત્હારી તૂલના, એક તુંજ, કે પ્રજભૂપ;
 તું તદ્રૂપ, ગુણ સ્વરૂપ; વાસક્રૂપ, અખ્ય યૂપ;
 સકૃત રૂપ, બેહુ અનૂપ, ગતિ અગાધે અગાધે; પ્યારી રાધે. ચાલ. ૫
 કેસરિ આમિષ તજી તૃણ કેમ ખાય;
 સ્વાતિ સલિલ વણ ન ચાતક તરસ જાય;
 વન વિશાખા અગ્રજન સીપ ચ્હાય;
 એ દષ્ટાંત, એ દષ્ટાંત, અર્થ આણુ, ધ્યાન ગાન;
 મુકી માન, પ્રિયતમ કહાન, દે રસદાન, અધરપાન,
 ભાગ્યવાન, નેકા આન, તૂં સમાન, સુતા ભાન;
 તજિ ઉપાધે ઉપાધે; પ્યારી રાધે. ચાલ ઝહેલી અલખેલી. ૨
 સલિલહીન મીન જીવે ન કોય;
 જપવિહિન થયું જગડે તે તોય;
 તડિત મેઘ મેઘ તડિત વણ ન સોય;
 કરિ જો વિચાર, કરિ જો વિચાર, વાર વાર, એજ સાર;
 માર્યા માર, ધારધાર, સહુ શૃંગાર, મકર, વાર, નંદકુમાર;
 પ્રાણુઆધાર, ને ઉરહાર, કર અખાધે અખાધે; પ્યારી રાધે. ચાલ ઝહેલી. ૩
 એમ કહિ પતિ અતિ રતિસ્મૃતી કરાવી;
 સજ્જવ્યા શૃંગાર જેમ તેમ સમજાવી;
 લાવી લલિતા પટરાણીને પધરાવી;
 સાંપી શ્યામા, સાંપી શ્યામા, સુંદરશ્યામ, કરિ પ્રણામ, વળી વામ;
 કુંજધામ, પુરણકામ, નિગમ યામ, સૌ વિશ્રામ, તે ગુણગ્રામ;
 કથે આમ, દયારામ, હર્ષ વાધે વાધે; પ્યારી રાધે. ચાલ ઝહેલી. ૪

પદ-રાગ સોરઠ-૧૦૧.

ચાલ ચપળા બૃખુલાનની દુલારી; ટેક.
 તુંને ધનશ્યામ બોલાવે, તુંને પ્યારે લાલ બોલાવે,
 તુંને તારે પિયુ બોલાવે, પ્રાણકેરી પ્યારી પ્યારી; ચાલ ચપળા. ટેક.
 રૂઢ્યા તંત્રદોષ વિપ્ર છે શામાટે;
 નહી ત્રિયા વર્ષ માસ રહે ઉચાટે;
 હરિરિપુપતિ જુએ છે તહારી વાટે;
 તે માટે ચાલ શ્યામા, ગુણગ્રામ, બહુનામ, સ્નેહરામ,
 મંનકામ, પ્રિત વિચારી વિચારી; ચાલ ચપળા, બૃખુલાનનીં ૧
 બ સખી હાવા નહિ બોલું તુજસાથે;
 ચંદ્રમુખી કલંક દીધું માહારે માથે;
 એવા નાથને ક્યમ લિડું ભરી બાથે;
 કે સૂણ સુતાલાન, વાલીવાન, અતિધ્યાન, મુકી માન, કર હ્રદે, વારીવારી; ચાલ૦ ૨
 હારે એમ કહી કરી જમતેમ સમજાવી;
 સજ્જા શૃંગાર કંચુકી કાળી;
 કટાક્ષમાત્રમાં પુરૂષ નાખે ઢાળી;
 કે એટલું, જોઈ પ્રકાશ, તુજનાશ, કુંજઅવાસ, દાસદયાના, મોરારીમોરારી; ચાલ૦ ૩

પદ-રાગ વેળાવળ-૧૦૨.

(૩)

રસિએ વળડી રંગ વાંસળી, પાંસળી માહારી પ્રોઈ;
 વિકળ કરી મુને વાલમે, વાંકી દૃષ્ટેરે જોઈ. રસિ૦ ૧
 સખી પનઘટઉપર હું પડી, મહારી કાચારે કાંપે;
 ભેદ ન સમજે કા ભામની, લેઈ લેઈ રૂઢ્યાશું ચાંપે. રસિ૦ ૨
 કોઈ કહે અખંતર તો અડચું, કોઈ કહે કાળેરે કરડી;
 એક સખી સમઝી ગઈ, લાલ લેહેરે રે મરડી. રસિ૦ ૩
 તેણે કહ્યું, સરદો સહું, એક મંત્ર હું પાસે;
 સંભળાવું એના શ્રવણમાં, વિખૂં બિતરી જાશે. રસિ૦ ૪
 તેણે કહ્યું મારા કાનમાં, હું છૂં શ્યામની સંગી;
 નિશ્ચે હું તેને મેળવું, સુણી બિડી ઉમંગી. રસિ૦ ૫
 સરવે વખાણી તે ત્રિયાં, વિખડું તે વાળ્યું;
 દયાના પ્રીતમ તેણે મેળવ્યા, માંડે વેલદુઃખ ટાળ્યું. રસિ૦ ૬

(૧-૨)

પદ-રાગ સોહણી-૧૦૩.

મુને કાંઈ કાંઈ કાંઈ કહે છેરે;
લાલ તમારો લાડકવાયો માટે, આળ સરવ કોઈ રહેછેરે. મુને૦ ૧
મુજ મારગ રોકી મોહનજી, આડો આવી રહેછેરે;
લોક દેખતાં કુંવર તમારો, માહારો પાલવ આવી ગ્રહેછેરે. મુને૦ ૨
મુજ મુખ દેખી વાહાલો નેન નચાવે, મધુરં મધુરં હસીદે છેરે;
પનઘટપર પ્રિતમ દયાનો, મારી બલૈયાં લે છેરે. મુને૦ ૩

પદ-રાગ સોહણી-૧૦૪. (૩)

લાલ તમારો લાડકવાયો, મુને કાંઈ કાંઈ કહે છેરે;
હારે મારો મારગ રોકી, જિભો રહે છેરે. લાલ૦ ટેક૦
ગોકુળથી મથુરામાં જતારે, મારાં દાણુ દર્ધીનાં શાને લેછેરે. લાલ૦ ૧
વૃંદાવનની કુંજગલીમાં, હારે મારો પાલવ શાને ગ્રહે છેરે. લાલ૦ ૨
મુજ સામું જોઈને બહાલો નેન નચાવે, મુને સાન કરી સમજાવેછેરે. લાલ૦ ૩
દાસ દયાના સ્વામી અંતરજામી, મારા રૂદ્યા કમળમાં રહેછેરે. લાલ૦ ૪

પદ-રાગ કાફી-૧૦૫. (૩)

હાવાં નહીં મુકુરે, મોહનજી માનો ખરી;
ક્યાંથી મજો છોછારે, ઝા અલખેલાજી પ્રી. ટેક૦
ધણે દહાડે માહારે હાથે ચઢ્યા છો, મન ગમતું મુખ લેશ;
ખટપટ મુકીદો ખુશી થઈને, ગમશે ત્યારે જાવા દેશ;
જો જોર કરી જાશેરે, હું તતક્ષણ જઈશ મરી. હાવાં૦ ૧
જો કહું તે જગજીવન છો, માહારે નથી અન્યનું કામ;
પ્રેમપયોધી પાતળીયા, મારાં પ્રેહ-દુખના વિશ્રામ;
આજું કેહેવું શાનેરે, જાજો તન તાપ હરી. હાવાં૦ ૨
તન મન માહારે તમસું બાંધ્યું, પ્રભુ હાવા શું કહું વિશેષ;
માહારા ભાગ્યેગમાં છો તમે ભુધર, એ લખ્યો વિધાતાએ લેખ;
ડરં ન દુરીજનથીરે, લજ્જા મેં તો મુકી પરી. હાવાં૦ ૩
આતુર જનની આશ પુરવી, ચતુરનું લક્ષણ એહ;
દાસ દયાના પ્રભુ હું છું તમારી, મેં તો તમને સોંપી દેહ;
પુરો કોડ મનનારે, અમપર મેહર કરી; હાવાં નહીં મુકુરે, મોહન૦ ૪

૫૬-૧૦૬.

મહારા બહાવારે લાગોછો વાહાલા, પીયું પ્રાણજીવન નંદના લાલા;
 બીજા વાહાલા તે કહેવાના ઠાલા. મહારા બહાલા ૧
 બહાલા બહાલ સરીખુંનથી કાંઈ મીઠું, અમૃત પણ એહવું નવ દીઠું;
 હેત સ્વાર્થનું તે તો અજીઠું. મહારા બહાલા ૨
 મીઠી વસ્તુ સઘળી પ્રેમ તજે, તેહને ભોગવ્યા પછે સંતોષ વળે;
 પ્રેમરસ પીતાં તૃણા ન ટળે. મહારા બહાલાલા ૩
 જ્ઞાનાદિકે તમે વશ ન થાઓ, મોક્ષાદિકે દેહે અળગા બાઓ;
 બહાલા બહાલથકી તમે બંધાઓ. મહારા બહાલા ૪
 પ્રીત રીતમાં પંડીત શું જાણે, અનુભવથી અબળયા અવગુણ આણે;
 એને જે જાણે તે નિલ માણે. મહારા બહાલા ૫
 મુખે દીઠે મહારી આંખ ઠરે, તે મનકું ધીરજ નવ ધરે;
 હુખી જળ માછલડી તરસે મરે. મહારા બહાલા ૬
 તંત થાકો કાચે મન રખે થાકો, નાથ સુખી કરવાને નિત ચિત તાકો;
 નિત્ય નિરખું પણ તૃપ્તી નહિ આંકો. મહારા બહાલા ૭
 મહાઈ મન રેહેજો તમસું લાગ્યું, મહાઈ તન મન રેહેજો તમ પાસે માગું;
 દયા પ્રીતમજી દેજો એ માગું. મહારા બહાલા ૮

રાગ-સિંધભેરવી-૧૦૭.

(૨)

માડી નંદનો કુંવર મારી ક્રેડે પડ્યોરે,

માડી નંદનો કુંવર મારી ૦ ટેક.

મુજ મુખ દેખી વહાલો નેન નચાવે;

મિષેમિષે આવે મારે અંગે અડ્યો.

માડી નંદ ૧

મુને પણ એ વીના બીજો જોવો ગમે નહીં;

નિશદ્દિન આવે મહારે કાળજે ચડ્યો.

માડી નંદ ૨

મને એમ સુઝે માડી એને વડે તો;

જોડું શાસે જાણે મણીકુંદને જડ્યોરે.

માડી નંદ ૩

દયાપ્રીતમને મહારી પ્રીત પુરવ જાણે;

હો માડી વર એ વિધાતા મારે માટે ધડ્યોરે.

માડી નંદ ૪

રાગ-સિંધ ભેરવી-૧૦૮.

(૨)

નંદનો કુંવર પરણાવ;

રે હો માડી મુને નંદનો કુંવર પરણાવ.

ટેક.

ઠેલો થા નહીં તો કોઈ વેવા કરી જશે;
મારી સખીઓની સાથે કાંઈ કહાવરે. હો માડીં ૧
મહારા પિતાને કહી કુમકુમ કચોળે ભરે;
ઠેલો ઠેલો વિખને બોલાવરે. હો માડીં ૨
રૂપવંતો ને ગુણવંતો ન એવો કોઈ;
તુંને દાખું જો ગોકુળિયામાં આવરે. હો માડીં ૩
અખંડ એવાતન વરેથી, મારાં જનમાક્ષર જોવડાવરે. હો માડીં ૪
શ્રીરાધાનાં વચન સુણી કીરતીજ હૃદયે ચાંપી;
એમજ કરીશે ખેટા આવરે. હો માડીં ૫
મેં પણ દયાનો પ્રભુ તારો વર ધાર્યો;
જેની તું કાંઈએક ધીરજ મનમાં લાવરે. હો માડીં ૬

૫૬-૧૦૯.

(૨)

વિઠલ વાંકલકું મા ઝાંખરે, તારી નેણુ કટારી છે. વિઠલં ટેક.
નવ આવે સમોવડ આંખને, કાંઈ કટારડી સારી છે;
તે તો હરી હણે તારી આંખ, મળ્યાને મારણહારી છે. વિઠલં ૧
રતનાળી રસની ભરી, કાંઈ કામણુગારી છે;
દયા પ્રીતમ હું ક્યમ જીવું, મને જીવતી મારી છે. વિઠલં ૨

૫૬-૧૧૦.

(૨)

વિઠલ વાંસલડી મા વાસરે, મહારું કાળજ કાંપે છે. વિઠલં ટેક.
એના ટહુકા સુણતાં તનડામાં, વેહવહિ બ્યાપે છે;
મદનની પીડી માનનીને, શીદ સંતાપે છે. વિઠલં ૧
ડાઘ લાગ્યો છે હૈડામાં, શીદ રાગ અલાપે છે;
એકીવારે હણીનાખ, દયા પ્રભુ શીદ અદાપે છે. વિઠલં ૨

સારંગની હોરી-૧૧૦.

(૨)

સખી આ જોની લાલે ગુલાલે મારી આંખ ભરી. ટેક
આંખ ભરી મેં નવ જોવાયું, લારે રહી ડરીને;
મનમાન્યું તે કીધું એણે, વળગા ઝૂમી કરીને. સખી. ૧
મે વાર્યો ને વાલમ ના માન્યું, સમજી રસ ના લીધો;
એક દિવસમાં સહુ સુખ સાંત્યું, જગત લવાડો કીધો. સખી. ૨
ઉર મુખ ઠાંક્યું ક્યાંહાં લગી રહેશે, દુરિજન ગુરજન જોશે;
કાલે રમવા નહિ જવાય મેં, લારે શી ગત હોશે. સખી. ૩

સખી કેહે ચિંતા તજચિતથી, આપણુ નિત્યે જૈશું;
 કહેનારાં કહિને શું કેહેશે, નફફટ નિર્લજ થૈશું. સખી. ૪
 જે સુખને પદ્મા તરસે છે, તે તું રહેજે પામી;
 જખ મારે છે જગત માણુ તું, દાસ દયાના સ્વામી. સખી. ૫ (૩)

સારંગની હોરી-૧૧૧.

મુજને અડશે મા, આધા રોહો અલખેલા, છેલા અડશે મા. ટેક.
 અંક ભર્યાના સમ ખાઓ તો, અધરતણો રસ પાઈ;
 કહાન કુંઅર કાળા છે અડતાં, હું કાળી થઈ જાઈ. મુજને૦ ૧
 તું મુજ અડતાં, શ્યામ થાશ તો, હું ક્યમ નહિ થાઉં ગોરો;
 ફરી મળતાં રંગ અદલાખદલી, મુજ મોરો તુજ તોરો. મુજને૦ ૨
 કાળી થયાનું કામ નથી પણ, લગન લોકમાં ઠરશે;
 લઘુ વયમાં લાંછન લાગ્યાથી, ખીન્ને વર ક્યમ વરશે. મુજને૦ ૩
 મારે ખીજ વરનું કામ શું છે, હું વર તું વહુ ધન્ય;
 જેહેનું લાંછન તેને વરિયે, તેહમાં ન મળે અન્ય. મુજને૦ ૪
 સુણી એમ હરિવદની હસી ભેટયાં, પ્રતિઉત્તર ના દીધો;
 હોળીની હાંસીમિથે દયાપ્રીતમ, ખેએ આનંદરસ લીધો. મુજને૦ ૫

સારંગની હોરી-૧૧૨.

(૨)

લોકડિયાં દેખે છે લાલ, આંખોમાં ઉડે ગુલાલ;
 મુખડાંની ખાશો ગાળ, આ તે શું કયૂં. ટેક.
 આડે દહાડે જોર ન ફાવ્યું, આજ હોરીનું ટાણું;
 ઘણાં દિવસની ગુલ રીસની, આજ ઊકેલો જાણું. લાલ આ તે૦ ૧
 જે કેહેશે તે હા છે હાવાં, નવ માનું તે ચૂકી;
 એરા આવો કહૂં કાનમાં, મારા સમ ઘો મૂકી. લાલ આ તે૦ ૨
 શું કંઈ જો આવી સાંકડે, માંડે જોર ના ફાવ્યું;
 દયાપ્રીતમ મુને કાયેર કરીને, તોખા ખત લખાવ્યું. લાલ આ તે૦ ૩

વસંત-૧૧૩.

(૩)

નવ કીજેરે નવ કીજે, નવ કીજેરે આળ;
 મારા તે મુખની માહાવણ, ખરી ખાશો ગળી ખાંડસી ગાળ. નવ૦ ટેક.
 જ્યમ જ્યમ વાંડે વિહવા, લમ તમને, તમને જલુ તાન,
 વેચાતાં લીધાં વસંતમાં, અતી કરવા હમારાં અપમાન;
 છેલછખીલા નંદના, નવ કીજે. ૧

જ્યાં લગી સામળા સાંખી રાખું છૂં, રાખું ધૂંરે લાજ,
 આજ આજ્યું તુંને આવડું, ગોવાળા ગોવાળિયાને રાજ, છેલ ૨
 હારે બહાલા સાસુડીની સુળી, ઘણો નણુદીનો, નણુદીનોરે ત્રાસ;
 માથે તે મેહેણાં લોકના, રેહેવું પરણ્યાનીરે પાસ. છેલ ૩
 મક્ત ગુલાલ મળ્યું તને કેસુડી, કેસુડીનો રંગ;
 ઢંગ વિના ધાઈ ધાઈને, અરજો છો અખળાનુંરે અંગ. છેલ ૪
 હમો અખળાનાં લલાં નથી, સખળા છો, સખળા છોરે શ્યામ;
 દયાના પ્રભૂ સામળા, સમજ્યાનું એ કામ. છેલ ૫

વસંત-૧૧૪.

(૩)

ક્યમ ભરિયેરે, ક્યમ ભરિયે,
 જળ જમનાનું નીર, નંદકુંવર કેડે પડ્યો, કેમ ૦ ટેક.
 હું તો આથાં લઈ આવી રહું સામો આવે,
 સામો આવેરે, સામો આવે, નંદજીનો લાલ. નંદકુંવર ૦ ક્યમ ૦ ૧
 હારે બહાલો પાકી મારે પીચકારીયો, આવી વાગે,
 આવી વાગેરે આવી વાગે, આવી વાગે, મારાં તનડામાં તીર. નંદકુંવર ૦ ક્યમ ૦ ૨
 કે મુને રોળી ચોળી ગુલાલમાં, વણસાડ્યાં,
 વણસાડ્યાંરે વણસાડ્યાં, મારાં ચોળીને ચીર. નંદકુંવર ૦ ક્યમ ૦ ૩
 હાવાં હરાયા તે દીન હોરીતણા, એ હરાયા,
 એ હરાયારે, એ હરાયા, નંદજીનોરે લાલ. નંદકુંવર ૦ ક્યમ ૦ ૪
 કે મુને દાસ દયાના સ્વામી મળ્યા, તેણે દીધાં,
 તેણે દીધારે, તેણે દીધાં, મુને ધારણીધીર. નંદકુંવર ૦ ક્યમ ૦ ૫

પદ-૧૧૫.

(૩)

આ તે શું અલખેલા છેક, કાંઈ નથી ધરતા વીવેક,
 આવડો શો કરો અવિવેક-ગોકુળમાં રેહેવું. ટેક.
 એમ કોઈનો ના લીજે અંત, કાંઈએક ડહાપણ રાખો ચંત;
 સદા કાળ સહી નહિ રેહે વસંત-સંભારી લેવું. આ તે ૦ ૧
 શીદ કરો છો આવડાં વાનાં, હાવાં કંઈ છો નહિ ન્હાના;
 આવજો મંદિર છાનામાનાં-છે કાંઈ કેહેવું. આ તે ૦ ૨
 હેતે ન હત આખડલી દીડી, વાત કહી તે લાગી મીડી;
 દયા પ્રીતમ મુકી વસીડી-લેવું ને દેવું. આ તે ૦ ૩

સખી કેહે ચિંતા તજચિતથી, આપણુ નિત્યે જૈશું;
 કહેનારાં કહિને શું કેહેશે, નક્કટ નિર્લજ થૈશું. સખી. ૪
 જે સુખને પદ્મા તરસે છે, તે તું સહેજે પામી;
 જખ મારે છે જગત માણુ તું, દાસ દયાના સ્વામી. સખી. ૫ (૩)

સારંગની હોરી-૧૧૧.

મુજને અડશે મા, આધા રોહો અલબેલા, છેલા અડશે મા. ટેક.
 અંક લયાંતા સમ ખાઓ તો, અધરતણો રસ પાઊં;
 કહાન કુંઅર કાળા છો અડતાં, હું કાળી થઈ જાઈ. મુજને૦ ૧
 તું મુજ અડતાં, શ્યામ થાશ તો, હું કયમ નહિ થાઈ ગોરો;
 ફરી મળતાં રંગ અદલાબદલી, મુજ મોરો તુજ તોરો. મુજને૦ ૨
 કાળી થયાનું કામ નથી પણુ, લગન લોકમાં ઠરશે;
 લધુ વયમાં લાંછન લાગ્યાથી, ખીજો વર કયમ વરશે. મુજને૦ ૩
 મારે ખીજા વરનું કામ શું છે, હું વર તું વહુ ધન્ય;
 જેહેનું લાંછન તેને વરિયે, તેહમાં ન મળે અન્ય. મુજને૦ ૪
 મુણી એમ હરિવદની હસી ભેટ્યાં, પ્રતિઉત્તર ના દીધો;
 હોળીની હાંસીમિષે દયાપ્રીતમ, ખેએ આનંદરસ લીધો. મુજને૦ ૫

સારંગની હોરી-૧૧૨.

(૨)

લોકડિયાં દેખે છે લાલ, આંખોમાં ઉડે ગુલાલ;
 મુખડાંની ખાશો ગાળ, આ તે શું કર્યું. ટેક.
 આડે દહાડે જોર ન ફાવ્યું, આજ હોરીનું ટાણું;
 ઘણાં દિવસની ગુલ રીસની, આજ ઊકેલો જાણું. લાલ આ તે૦ ૧
 જે કેહેશે તે હા છે હાવાં, નવ માનું તે ચૂકી;
 એારા આવો કહું કાનમાં, મારા સમ ઘો મૂકી. લાલ આ તે૦ ૨
 શું કરું જો આવી સાંકડે, માંડે જોર ના ફાવ્યું;
 દયાપ્રીતમ મુને કાયેર કરીને, તોખા ખત લખાવ્યું. લાલ આ તે૦ ૩

વસંત-૧૧૩.

(૩)

નવ કીજેરે નવ કીજે, નવ કીજેરે આળ;
 મારા તે મુખની માહાવજ, ખરી ખાશો ગળી ખાંડસી ગાળ. નવ૦ ટેક.
 જ્યમ જ્યમ વાંડે વિહવા, લ્યમ તમને, તમને બહુ તાન,
 વેચાતાં લીધાં વસંતમાં, અતી કરવા હમારાં અપમાન;
 છેલછખીલા નંદના, નવ કીજે. ૧

જ્યાં લગી સામળા સાંખી રાખું છૂં, રાખું ધૂંરે લાજ,
આજ આખું તુંતે આવડું, ગોવાળા ગોવાળિયાને રાજ, છેલં ૨
હારે બહાલા સાસુડીની સુળી, ઘણો નણુદીનો, નણુદીનોરે ત્રાસ;
માથે તે મેહેણાં લોકના, રેહેવું પરણ્યાનીરે પાસ. છેલં ૩
મફત ગુલાલ મળ્યું તને કેસૂડી, કેસૂડીનો રંગ;
હંગ વિના ધાઈ ધાઈને, અરજો છો અખળાનુરે અંગ. છેલં ૪
હમે અખળાનાં લલાં નથી, સખળા છો, સખળા છોરે સ્યામ;
દયાના પ્રભૂ સામળા, સમજ્યાનું એ કામ. છેલં ૫

વસંત-૧૧૪.

(૩)

ક્યમ ભરિયેરે, ક્યમ ભરિયે,
જળ જમનાનું નીર, નંદકુંવર કેડે પડ્યો, કેમં ટેક.
હું તો આયાં લઈ આઘી રહું સામો આવે,
સામો આવેરે, સામો આવે, નંદજીનો લાલ. નંદકુંવરં ક્યમં ૧
હારે બહાલો પાકી મારે પીચકારીયો, આવી વાગે,
આવી વાગેરે આવી વાગે, આવી વાગે, મારાં તનડામાં તીર. નંદકુંવરં ક્યમં ૨
કે મુને રોળી ચોળી ગુલાલમાં, વણસાડ્યાં,
વણસાડ્યાંરે વણસાડ્યાં, મારાં ચોળીતે ચીર. નંદકુંવરં ક્યમં ૩
હાવાં હરાયા તે દીન હોરીતણા, એ હરાયા,
એ હરાયારે, એ હરાયા, નંદજીનોરે લાલ. નંદકુંવરં ક્યમં ૪
કે મુને દાસ દયાના સ્વામી મળ્યા, તેણે દીધાં,
તેણે દીધારે, તેણે દીધાં, મુને ધારણધીર. નંદકુંવરં ક્યમં ૫

૫૬-૧૧૫.

(૩)

આ તે શું અલખેલા છેક, કાંઈ નથી ધરતા વીવેક,
આવડો શો કરો અવિવેક-ગોકુળમાં રેહેવું. ટેક.
એમ કોઈનો ના લીજે અંત, કાંઈએક ડહાપણ રાખો અંત;
સદા કાળ સહી નહિ રેહે વસંત-સંભારી લેવું. આ તેં ૧
શીદ કરો છો આવડાં વાનાં, હાવાં કંઈ છો નહિ ન્હાનાં;
આવજો મંદિર છાનામાનાં-છે કાંઈ કેહેવું. આ તેં ૨
હેતે ન હત આખડલી દીડી, વાત કહી તે લાગી મીડી;
દયા પ્રીતમ મુકી વસીડી-લેવું ને દેવું. આ તેં ૩

સખી કેહે ચિંતા તજચિતથી, આપણુ નિત્યે જૈશું;
 કહેનારાં કહિને શું કેહેશે, નકકટ નિર્લજ થૈશું. સખી. ૪
 જે સુખને પદ્મા તરસે છે, તે તું રહેજે પામી;
 જખ મારે છે જગત માણુ તું, દાસ દયાના સ્વામી. સખી. ૫ (૩)

સારંગની હોરી-૧૧૧.

મુજને અડશે મા, આઘા રોહો અલખેલા, છેલા અડશે મા. ટેક.
 અંક ભર્યાના સમ ખાઓ તો, અધરતણો રસ પાઈ;
 કહાન કુંઅર કાળા છે અડતાં, હું કાળી થઈ જાઈ. મુજને ૧
 તું મુજ અડતાં, શ્યામ થાશ તો, હું ક્યમ નહિ થાઉં ગોરો;
 પ્રી મળતાં રંગ અદલાખદલી, મુજ મોરો તુજ તોરો. મુજને ૨
 કાળી થયાનું કામ નથી પણ, લગન લોકમાં ઠરશે;
 લધુ વયમાં લાંછન લાગ્યાથી, ખીજો વર ક્યમ વરશે. મુજને ૩
 મારે ખીજા વરનું કામ શું છે, હું વર તું વહુ ધન્ય;
 જેહેનું લાંછન તેને વરિયે, તેહમાં ન મજે અન્ય. મુજને ૪
 સુણી એમ હરિવદની હસી ભેટયાં, પ્રતિહિતર ના દીધો;
 હોળીની હાંસીમિથે દયાપ્રીતમ, ખેએ આનંદરસ લીધો. મુજને ૫

સારંગની હોરી-૧૧૨.

(૨)

લોકડિયાં દેખે છે લાલ, આંખોમાં ઉડે ગુલાલ;
 મુખડાંની ખાશો ગાળ, આ તે શું ક્યૂં. ટેક.
 આડે દહાડે જોર ન ફાળ્યું, આજ હોરીનું ટાળ્યું;
 ઘણાં દિવસની ગુલ રીસની, આજ ઊકેલો જાળ્યું. લાલ આ તે ૧
 જે કેહેશે તે હા છે હાવાં, નવ માનું તે ચૂકી;
 આરા આવો કહૂં કાનમાં, મારા સમ ઘો મૂકી. લાલ આ તે ૨
 શું કહે જો આવી સાંકડે, માફ જોર ના ફાળ્યું;
 દયાપ્રીતમ મુને કાયેર કરીને, તોખા ખત લખાવ્યું. લાલ આ તે ૩

વસંત-૧૧૩.

(૩)

નવ કીજેરે નવ કીજે, નવ કીજેરે આજ;
 મારા તે મુખની માહાવળ, ખરી ખાશો ગળી ખાંડસી ગાળ. નવ ૦ ટેક.
 જ્યમ જ્યમ વારં વિઠલા, લ્યમ તમને, તમને બહુ તાન,
 વેચાતાં લીધાં વસંતમાં, અતી કરવા હમારાં અપમાન;
 છેલછખીલા નંદના, નવ કીજે. ૧

જ્યાં લગી સામળા સાંખી રાખું છું, રાખું ધૂંરે લાજ,
આજ આવ્યું તુંને આવડું, ગોવાળા ગોવાળિયાને રાજ, છેલ ૨
હારે ળહાલા સાસુડીની સુળી, ઘણો નણુદીનો, નણુદીનોરે ત્રાસ;
માથે તે મેહેણાં લોકના, રેહેવું પરણ્યાનીરે પાસ. છેલ ૩
મક્ત ગુલાલ મળ્યું તને કેસૂડી, કેસૂડીનો રંગ;
ઢંગ વિના ધાઈ ધાઈને, અરજો છો અળળાનુરે અંગ. છેલ ૪
હમો અળળાનાં લલાં નથી, સળળા છો, સળળા છોરે શ્યામ;
દયાના પ્રભૂ સામળા, સમળ્યાનું એ કામ. છેલ ૫

વસંત-૧૧૪.

(૩)

ક્યમ ભરિયેરે, ક્યમ ભરિયે,
જળ જમનાનું નીર, નંદકુંવર કેડે પડ્યો, કેમ ૦ ટેક.
હું તો આથાં લઈ આઘી રહું સામો આવે,
સામો આવેરે, સામો આવે, નંદજીનો લાલ. નંદકુંવર ૦ ક્યમ ૦ ૧
હારે ળહાલો પાકી મારે પીચકારીયો, આવી વાગે,
આવી વાગેરે આવી વાગે, આવી વાગે, મારાં તનડામાં તીર. નંદકુંવર ૦ ક્યમ ૦ ૨
કે મુને રોળી ચોળી ગુલાલમાં, વણુસાડ્યાં,
વણુસાડ્યારે વણુસાડ્યાં, મારાં ચોળીને ચીર. નંદકુંવર ૦ ક્યમ ૦ ૩
હાવાં હરાયા તે દીન હોરીતણા, એ હરાયા,
એ હરાયારે, એ હરાયા, નંદજીનોરે લાલ. નંદકુંવર ૦ ક્યમ ૦ ૪
કે મુને દાસ દયાના સ્વામી મળ્યા, તેણે દીધાં,
તેણે દીધારે, તેણે દીધાં, મુને ધારણુધીર. નંદકુંવર ૦ ક્યમ ૦ ૫

પદ-૧૧૫.

(૩)

આ તે શું અલખેલા છેક, કાંઈ નથી ધરતા વીવેક,
આવડો શો કરો અવિવેક-ગોકુળમાં રેહેવું. ટેક.
એમ કોઈનો ના લીજે અંત, કાંઈએક ડહાપણુ રાખો અંત;
સદા કાળ સહી નહિ રેહે વસંત-સંભારી લેવું. આ તે ૦ ૧
શીદ કરો છો આવડાં વાનાં, હાવાં કંઈ છો નહિ ન્હાના;
આવજો મંદિર છાનામાનાં-છે કાંઈ કેહેવું. આ તે ૦ ૨
હેતે ન હત અખડલી દીડી, વાત કહી તે લાગી મીડી;
દયા પ્રીતમ મુકી વસીડી-લેવું ને દેવું. આ તે ૦ ૩

નીતિ-ભક્તિઘોળ.

ધન સરવસ્વ સદા મહાઈં છો હે શ્રીનાથજી,
 સહજે સધળાં કારણ સુધારો દીનાનાથ;
 વિવિધતાણા અપરાધ ક્ષમા કરો દુઃખ હરીદાસના,
 સહાય નિરંતર કરો છો ઝાલો જેહનો હાથ. ધન સર૦ ૧
 પ્રસન્નપાણક દીનજનભયહર સહજ સ્વભાવ છે,
 આનંદ મંગળકારી હરી અશુભ ઉચાટ;
 નેત્ર પલકનીપેરે નિજજન રક્ષક છો સદા,
 કંઠણાકર અંતરજ્ઞ જીઓ નવી નિત વાટ. ધન સર૦ ૨
 નિઃસાધનના સાધન નિર્ધનના ધન શ્રીહરી,
 જનની જનકની પેરયે વસે ન નીજ જન દોષ;
 અવગુણના ગુણ ભાષે ભૂત્યતાણા ભગવંતજી,
 અયોગ્ય યોગ્ય કરીતે આપો આનંદ કોષ. ધન સર૦ ૩
 મહાપ્રભૂ અશરણુશરણુ અનાથનાથ દીનખંધુછો,
 પતિત પાવન અધમોદ્ધારણુ પુષ્ટિપથેશ;
 કેવળ નિજ કંઠણાખળનિજસમ નિજજનને કરો,
 ચિતા કોઈ વાતની રેહેવા દો નહિ લેશ. ધન સર૦ ૪
 વિધી વિપત્તિ સંકટછેદક આધિવ્યાધિના,
 પાણુ માગે સહુ સુખ દો વિભુજન પુરણકામ;
 આત્માસાતનું અવળું સવળું સર્વ કરો સદા,
 અખંડ ભકત હૃદયમાં નિવાસ સુંદર શ્યામ. ધન સર૦ ૫
 નિજજન બુદ્ધિપ્રેરક પ્રાણજીવનજી આપ છો,
 તે વિધિ કરો જે વિધિ ગમતી હોય;
 કરતા હરતાપણું નિજમાં તો જંત્રીની તરે,
 જન લહી જંત્રસરીખો દોષ ન માનો કોય. ધન સર૦ ૬
 નિજજન સહુ સુખ ભુકતાવો અલેપ રાખો સદા,
 જ્યમ રસના ન અડે ચીગટ પંકજપાન;
 કાંઈએક ભીતી રખાવો ઉપજવવા મન દીનતા,
 જેથકી કૃપાવૃદ્ધિ નિજજન ઉપજે નહિ અભિમાન. ધન સર૦ ૭

ત્રિકાળ સત્ય સંકલ્પ સત્ય ગિરા કો વિધે કહી,
 કૃપા કરો ત્યાંહાં પાત્ર કુપાત્ર રહે ન વિચાર;
 ઉદાર અવધી સદ્ગુણસાગર ધણું ગંભીર છો,
 જન ધણું ચુકયો તદ્દપી કૃપા ચળે ન લગાર. ધન સર૦ ૮
 જનનું વણસે કશું ન તે પણ જન તમો કરો,
 સરવ ધૃશ્વરાત્મા નાગર નંદકિશોર;
 માયા કાળ કરમખળી દુઃસ્વભાવ ચાલે નહીં,
 એહવો પ્રબળ કરો જન દમે નહી ખટ ચોર. ધન સર૦ ૯
 માહાંડે સઘળું બળ છો આપ એક શ્રીનાથજી,
 હું છૂં સકળ ધરમ સહુ સાધન સદ્ગુણહીન;
 સેવા સમરણ નથી સત્સંગ અવિદ્યાએ ભર્યો,
 સદ્જન દુઃખદ વિષય રતિ સકળ પાપ કરી પીન. ધન સર૦ ૧૦
 કામળ નિર્મળ હૃદય કરો માહાંડે કંઠાનિધિ,
 નિત્ય નિરંતર જીગલકિશોર કરો ત્યાંહાં વાસ;
 પ્રપંચ વિસ્મૃતિ નિજ આશક્તિ ભક્તિ અહિતુકી,
 આપો સતત સેવાવ્યસન કહી નિજ દાસ. ધન સર૦ ૧૧
 મુજને સાચો સંત કરો ગુરૂ ભગવંદી ભાવ ઘો,
 ભાવે ભાળું એહેવાં લક્ષણ આપો નાથ;
 માહારા મુગટમણી લોચનનાં ભુષણ શ્રી હરી,
 જન્મ મરણ દુઃખ ટાળો ઝાલો નિજ લહિ હાથ. ધન સર૦ ૧૨
 શ્રીમાહાપ્રભુકૃળ સાંપ્યો છું સંબંધ વિચારિને,
 શ્રીજી સહજે કરિયે મુજપર કંઠાદૃષ્ટ;
 સઘળાં શિદ્ધ દયાનાં કારણ તતક્ષણુ થૈ જશે,
 સહુ સુખ થાશે સઘળાં ભાગી જશે કષ્ટ. ધન સર૦ ૧૩

ઘોળ-૧.

(૩)

શ્રીગુરૂદેવ મન અભિલાષ જે માહારા પુરશે, તે દિન ક્યારે આવશેરે;
 શ્રીજી મળવામાં પ્રતિબંધ છે જેને ચુરસો, તે દિન ક્યારે૦ ટેક૦
 પ્રપંચ ધટ્ટી કૃષ્ણ આશક્તિ થાશે,
 પુષ્ટભક્તિ દૃઢ પ્રેમરસ પીયુષ પાશે; તે દિન ક્યારે૦ ૧
 નટવર રૂપરસમાં મન માછલડું રમશે,
 શ્રીરાધાપદ પંકજમાં મુજ મતિ મધુકર ભમશે; તે દિન ક્યારે૦ ૨

શ્રીગોકુળ શ્રીવૃન્દાવનવાસી નિરાંત રોહો શું,
 ગોપીજન જુથમધ્યે રમતાં જુગલને જોશું; તે દિન ક્યારેં ૩
 જન્મમરણકાળ કર્મની કાંસી દળશે,
 નિત્યે સત્સંગ સેવા સ્મરણમાં મન ગળશે; તે દિન ક્યારેં ૪
 હરિના સહુ વલ્લભ મુજને કિંકરી કરશે રીઝી,
 દયા તું દાસી મહારી કહી કર સાહસે શ્રીજી; તે દિન ક્યારેં ૫ (૨)

ધોળ-૨.

સાંભળો સહુકો આ છે શિખામણ સારી, જોહને પ્રસંન કરવા હોય શ્રીગિરધારી. ૧
 દેવને દુર્લભ મોંઘો મનુષ્યા દેહ આવ્યો, હરિ ના ભજ્યા તેણે એજે ગમાવ્યો. ૨
 સદ્ગુણ તો થાય છોડે માયા આશક્તિ, રાત્રદિવસ કરવી શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ. ૩
 નવધા ભક્તિ તો સહુ સાધનમણી કહિયે, પ્રેમલક્ષણા તે તો સર્વોપરી લહિયે. ૪
 તે તો શ્રીગુરૂ વૈષ્ણવ પ્રસન્ન જો થાય, તેની કૃપાએ પ્રેમ ભક્તિ પમાય. ૫
 તે ભક્તિ આવે તેનું લક્ષણ આવું, સાંભળો સહુકો તેહની રીત ખતાવું. ૬
 હસ્તવડે તો કરે શ્રીકૃષ્ણ સેવા, ચરણ દ્રોડાવે હરિનાં દર્શન લેવા. ૭
 નેત્રે તો નિરખે નંદકુંવરનું રૂપ, કૃષ્ણ કથામૃતે પુરે કર્ણના કૂપ. ૮
 નાસા પ્રસાદી સુંઘે તુળસીની દામ, રસના રટે રસિક શ્રીકૃષ્ણ નામ. ૯
 ચિત ચિતનકર સુંદર સ્થામ, સર્વાંગે કરે પ્રભુને ડંડ પ્રણામ. ૧૦
 આત્મનિવેદી હરિસું દાસત્વ રાખે, તન મન ધન જીવન બહાલાપર વારી નાંખે. ૧૧
 ભગવદી જન સહુને બંધુ સરખારે જાણે, સર્વ પ્રાણીની ઉપર કરણા બહુ આણે. ૧૨
 પરઉપકાર પ્રીતિ આઝેરી લાવે, કદાપિ કાષ્ટનું હૃદયે ના દુખાવે. ૧૩
 માન અપમાન હાની વૃદ્ધિ સમજાણે, જે નીપજે તે શ્રીહરિની ઇચ્છા પ્રમાણે. ૧૪
 અંતઃકર્ણ નિર્મળ વાણી સત્ય જ જોલે, પુરુષોત્તમ પાખે કયલું મન ના ડોલે. ૧૫
 હરિ ગુરૂ હરિજન એક વિવેકે જાણે, પારકું સુખ દેખી મન દુઃખ ના આણે. ૧૬
 દીનતા રાખે ન કરે નીજનાં વખાણુ, પ્રેમભક્તિ આવ્યાનું એજ પ્રમાણુ. ૧૭
 પ્રભુની પ્રસાદી ખાનપાનમાં લાવે, માયા વિષેમાં ઇંદ્રીઓ ના દ્રોડાવે. ૧૮
 એ રીતે શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ જો કરિયે, તો ભવસાગર નિમિષમાં તરિયે. ૧૯
 એ શિક્ષા સાર ધોળ લાવે જે ગાશે, તેહને દયાનો પ્રભુ પ્રસન્ન થાશે. ૨૦

ધોળ-૩.

(૨)

શ્રીમદ વલ્લભ કરુણારસ સમુદ્રથી, નિર્મળ રત્ન નિકળ્યાં દશચાર;
 ક્રિયાં ક્રિયાં તેહ વિવેકે વરણ્યું, સાંભળજો સહુ દૈવીજીવ નરનાર. ૧

પહેલું તે રત્ન શ્રીનવનીત પ્રિયે, બિહુનું શ્રીમથુરેશ નિર્મળ નામરે;
ત્રીજું તે રત્ન શ્રીવિકૃલેશ રાયજી, ચોથે શ્રીદ્વારિકેશ પુરણ કામરે. ૨
પાંચમું રત્ન શ્રીગોકુળનાથજી, છઠું શ્રીગોકુળચંદ્રમાજી કહિયેજી;
સાતમું તે રત્ન શ્રીમદ્દનમોહનજી, આઠમે શ્રીબાળકૃષ્ણજી લહિયેજી. ૩
નવમું તે રત્ન શ્રીનટવરરાયજી, દશમે શ્રીજમુનાજી મહારાણીજી;
એકાદશમું રત્ન શ્રી ગિરિધરરાયજી, બારમે શ્રીગોવર્ધન લો બાણીજી. ૪
તેરમે શ્રીદામોદર શેષહી સંગે, ચૌદમે શ્રીગોકુળસેહે વ્રજરે;
ચૌદ રત્નમાળા મધ્યે એક દુગદુગી, મધ્યે માતી લળકે ગોપીનાથરે. ૫
એ માળા કંઠે ધરી સુંદર શોભિયા, ચિંતામણી શ્રીવિકૃલેશરે;
એ માળા જે ગાય ને સાંભળેરે, બલિહારી બાવ દયો દાસરે. ૬

ગરબી-૧.

(૩)

ત્રિલોક સુંદર મુગુટમણીરે, તમે રસિયા રાધાનાથ, મારા વાલાજી;
શરણાગતવત્સલ શ્રીજી, તમે ઝાલો માહારો હાથ, નંદલાલાજી. ૧
શ્રી વલ્લભનું રૂપ ધરી, તમે પ્રગટ કર્યો પંથ પુષ્ટ, મારા વાલાજી;
કેવળ કરુણાબળ, શરણાગત તાર્યા જે બળ દુષ્ટ, નંદલાલાજી. ૨
જે મોંઘી મુક્તિ મુનીજનને, તે તો સદાવ્રત્તને ઠામ, મારા વાલાજી;
મોક્ષ નહીં સ્ત્રી શુદ્ધને, તેને આપ્યાં વૈકુંઠધામ, નંદલાલાજી. ૩
મહી સાટે મુક્તિ આપી, અહો ભાજી માટે લક્ષિત, મારા વાલાજી;
મહા પ્રભુદાસ જલોટાદાસ, ગદાધરદાસ અતુલિત શક્તિ, નંદલાલાજી. ૪
પુષ્ટસૃષ્ટિ નિજ ઇચ્છા વશ નહિ, કાળ કર્મનું જોર, મારા વાલાજી;
આધક કર્મ કર્યો સાધક, જયમ વળાવા ચોર, નંદલાલાજી. ૫
શ્રી મહાપ્રભુ મારગ અગમ્ય, જ્યાંહાં શિવ બ્રહ્મા ન પ્રવેશ, મારા વાલાજી;
આપ અનુગ્રહથી પ્રાપ્તી, નહીં સાધન નહીં બળ લેશ, નંદલાલાજી. ૬
દૈવીજીવને પુરણ કૃપા કરી, બર્દ પોતાનું જોઈ, મારા વાલાજી;
સેહેજ ઐષ્ટક નિઃસાધન, નહીં શાસ્ત્ર નિયામક કોઈ, નંદલાલાજી. ૭
પુષ્ટ પંથનો પ્રતાપ, વરણીકે શકે ન શેષ અતૂલ, મારા વાલાજી;
દાવો દયાનો તેથી, તમપર સોંપ્યો વલ્લભકૂળ, નંદલાલાજી. ૮

ગરબી-૨.

(૩)

શ્રી વૃંદાવન સુખકારીરે, સમરે નાહાસે સહુ પીડા;
જ્યાંહાં શ્રી રાધા ગિરધારીરે, સદા કરે છે રસકીડા. ૧

જ્યાંહાં રસમય ગિરિ ગોવરધનરે, રસમય શ્રી જમના રાણી;
 રસરૂપ વૃક્ષ ને વેલોરે, પૃથ્વી રસમય લો જાણી. ૨
 રસરૂપ ચંદ્રમા અચળિતરે, રસમય છે દિવસરેણી;
 રસરૂપ સર્વ સામગ્રીરે, યુગલ રૂપને મુખદેણી. ૩
 જ્યાંહાં ખટરતુ સદા વસેછેરે, જોહેને ઈચ્છા તે થાયે;
 છે સર્વ સમય હરિસ્વાધિનરે, દિવસ રાત પણુ થઈ જાયે. ૪
 જ્યાંહાં પ્રવેશ નહિ કોઈ પરનોરે, નવ ચાલે કોઈની માયા;
 ગોપી પણુ તે સહુ ગોવિંદરે, જ્યમ કાંઈ સ્વરૂપ અને છાયા ૫
 જ્યાંહાં પુરૂષ એક પુરૂષોત્તમરે, બાકી સરવે વ્રજનારી;
 તેમાં લલિતા મુખ્ય સખી છે રે, મધ્ય બેહુની અધિકારી. ૬
 જ્યાંહાં જુગલ કિશોર રમે છે રે, નવરસલીલા નિલ નવી;
 અનુભવિનું અંતર જાણેરે, શકે વર્ણવી કેમ કવી. ૭
 જ્ઞાતીની ગતિ નવ પોહિયેરે, પ્રેમરસ પ્રેમીને જરે;
 જ્યમ દૂધ સિંધણીકેરે, સિંધણુસુત હોય તો જ ઠરે. ૮
 એ પ્રેમ પરમ આનંદરસરે, રખે વિખચર સમ આણે;
 એમાં શુક મુનિ ને શિવ છાકયારે, તે શું કામી જન જાણે. ૯
 જોણે કામને મોહ પમાડયોરે, તે પ્રભૂ કામવશ ક્યમ થાયે;
 કૃષ્ણ રસક્રીડા ગાતાંરે, કામરોગ ઉરથી જાયે. ૧૦
 માહા અધમઉદ્ધાર કરવારે, ભૂતળ લીલા કરી નાથે;
 જ્યમ ધૃત વિપજવરવાળાનેરે, તે જ અમૃત ઔષધ સાથે. ૧૧
 હોય જીવની અવળી બુદ્ધિરે, માટે એ શિક્ષા ભાખી;
 સમજી અનુભવતાં નિર્મળરે, થાશે શ્રી ભાગવત સાખી. ૧૨
 એ ભાવે હરીરસ ગાતાંરે, મુણતાં હરિ વાહાલા થાશે;
 ભજે દાસ દયાના પ્રીતમરે, સહુ મુખ સહેજે થઈ જાશે. ૧૩
 (૨)

ગરબી-૩.

ગિરિવરધર ગોવિંદરૂપ;
 એક ગિરિવરધરગોવિંદરૂપ, જુગલનાં ચરણકમળ ગોપી;
 જ્યમ પ્રતિબિંબસંગ ખેલે બાળક, એમ લિલા ચોપી. એક ૧
 કાશીમાં મુક્તિ ને શ્રી ગોકુળ વહાલે, પ્રેમવેલ રોપી. એક ૩
 વ્રજવિનતાને વશ થયા વિકૃલ, વેદવચન લોપી. એક ૩

શુદ્ધ ચિત્તે પ્રેમરસ ના પીધો, શું થયું પહેરે ટોપી. એકં ૪
દયાપ્રભુ લીલાએ મુખ મરડ્યું, તેને કાળસેના કોપી. એકં ૫

ગરબો-૧.

(૩)

મોહોટાનું વચન સુખધામ, કૃતી રીતે કરિયે;
તે કરે આહાય તે કામ, આપણુ તો મરિયે. મોટાં ટેક.
પરનારી ક્રીડા કરી કૃષ્ણે, તે તો આપણે થાયરે;
ઉર્ધ્વરેત અગની પીવો, ગોવરધન કેમ ધરાય. કૃતી રીં ૧
શિવ અર્ધાંગે ઉમિયા રાખે, પણ આપણને બીહિવૂરે;
લમ કરિયે જો કામ બાળિયે, બણે હળાહળ પીવું. કૃતી રીં ૨
રુધિર માંસને ભોગે લવાની, આપણુ હઠિયે લાંથીરે;
સિંહ ચઢી દાનવ દળવા એ, કાઢિયે તે બળ ક્યાંહાંથી. કૃતી રીં ૩
ખરું ખોટું પણ પુત્રી લાંછન, બ્રહ્માને કહેવાયરે;
તે જોઈ લમ કરિયે પણ આ, સૃષ્ટિ કેમ રચાય. કૃતી રીં ૪
ચંદ્ર ઈંદ્ર ગુરુપત્ની રમિયા, લમ કરવું તો સુલભરે;
અંડ પ્રકાશ અમી વૃષ્ટી, નગપાંખ્યો છેદન દુર્લભ. કૃતી રીં ૫
અગ્નિ ભક્ષણુ સર્વ કરે પણ, કોઈ કહે નહિ મેલોરે;
તે જોઈને તૂં તેમ કરિશ તો, સરવે કહેશે ઘેલો. કૃતી રીં ૬
કલેશ પ્રિય નારદને છે જોઈ, રખેતું ઘેલાં કહાડેરે;
તેહેનો સંગ ભવભયભંજન ને, તહારો સંગ ભવ પાડે. કૃતી રીં ૭
અસુર પ્રતિગ્રહ સુરાપાન, શુક્રાર્ય નવ જોશોરે;
દિવ્ય દુતી મૃતસંજીવન, વિદ્યાવેળા પછિ રોશો. કૃતી રીં ૮
ગંગામધ્યે મુની પારાશર, હીમરકન્યા ભોગીરે;
વ્યાસ પ્રગટ મછગંધા, મૃગમદગંધા કરિ એ યોગી. કૃતી રીં ૯
કુંતા કૃષ્ણા પંચપતી પણ, સતી શિરોમણી કહાવેરે;
તેહેનું જોઈ સ્ત્રી અન્ય કરે તો, નિશ્ચે નર્કમાં આવે. કૃતી રીં ૧૦
શંકરસ્વામીનું જોઈ શિષ્યે, સ્વપચના ટુકડા બાધારે;
સીસું નવ પીવાયું સંગે, થયા બહિર્મુખ બાધા. કૃતી રીં ૧૧
પુત્રીતાણી બે પુત્રી કશ્યપ, થઈને પીતામહ વરિયારે;
તેહેનો દોષ આપણે ના જોવો, તે ધર હરિ અવતરિયા. કૃતી રીં ૧૨
જ વનીરાખી જગન્નાથ પંડિત, તે તો સહજ બની આવેરે;

બાવન સીદી ગંગા ચઢાવી, તે તો વેવલાં વિણાવે. કૃતી રી૦ ૧૩
 મેહેતે અનામીકને ઘેર ઓચ્છવ, કીધો તે નવ ભેધયેર;
 હરિયે હાર મેહેતાને આપ્યો, તે વેળા પત ખોધયે. કૃતી રી૦ ૧૪
 માટે પ્રમાણુ વાટે ચાલવું, લજવા ગિરિવરધારીરે;
 મ્હોટાની ગતિ મ્હોટા જાણે, દયા દીનતા સારી. કૃતી રી૦ ૧૫

ગરબી.

(૩)

જિવ જાણી લે, જરખીત જુગદીશ વિના નવ સારી;
 મન માની લે, પુછી જો અનુભવિ હોય જે નરનારી. જિવ૦ ટેક.
 એમાં ડાહ્યા ઘેલા થઈ જાયે, વણતેડા તે પૂછળ ધાયે;
 ના ગણે જગમાં હાંસી થાયે. જિવ જાણી લે૦ ૧
 તેની લજજા સ્વધર્મ સહુ જાયે, તે નપ્પટ નિર્લજ કહેવાયે;
 શું કરે મનમાં બહુ દુખ થાયે. જિવ જાણી લે૦ ૨
 જે પાંચ લોકમાં પંકાયે, જેનું બુદ્ધિબળ કદર્યું નવ જાયે;
 તે પણ સ્નેહીને વશ થાયે. જિવ જાણી લે૦ ૩
 રહેનું વિકળ ચિત્ત સહુથી થાયે, તેહને વિચારમાં વાહાણું વાયે;
 તે કલેશ કોઈને ના કહેવાયે. જિવ જાણી લે૦ ૪
 થઈ જાય તેજ યશની હાની, તેનિ નિંદા કરે સહુ મનમાની;
 તોયે ન છુટે પામે ગ્લાની. જિવ જાણી લે૦ ૫
 તેહેને ભોજન ના ભાવે ભાણે, તેહેની મનપીડા કોઈ ના જાણે;
 તેહેના સર્વકોષ અવગુણુ આણે. જિવ જાણી લે૦ ૬
 કોઈ શિક્ષા દે તે શર લાગે, વિખવેણુ અમૃત સ્નેહનાં લાગે;
 તે જાણે જેને અનુભવ જાગે. જિવ જાણી લે૦ ૭
 એવો પ્રેમ જેને પ્રભુસું લાગે, તેહનાં સરવે દુખ સેહેજે લાગે;
 દયો કરગરી કૃષ્ણ પાસે માગે. જિવ જાણી લે૦ ૮

ગરબી.

રૂપાળા શ્રીરણુછોડ છેજી રાજ, રૂપાળા શ્રીરણુછોડ છે. ટેક.
 રાત્રદિવસ મન ભમે રસિયાર્મા, નીરખવાનાં ધણાં કોડ છેજી; રા૦ ૩૦ ૧
 શ્રીશંકરપણુ શિવજીનું સર્વસ, ઉપનિષદોતી ચોડ છેજી; રા૦ ૩૦ ૨
 ઉપમા દેવા નથી કોઈ બીજું, એ અલખેલો અન્નેડ છેજી; રા૦ ૩૦ ૩
 એહને મૂકીને બીજાને ભજે જે, તેહમાં મેરૂ જેવડી ખોડ છેજી; રા૦ ૩૦ ૪

ડોકારના ઠોકાર નથી વાહાલા તે, સ્વાન વૃષભની જોડ છેજી; રાં ૩૦ ૫
પ્રગટ સૂરજ છે સંસારમાં દયા પ્રભૂ, દેખેનાં ઓળખે તે ઘોડ છેજી; રાં ૩૦ ૬

ગરબી.

(૩)

ધન્ય જેણે હરી ગૂણ ગાયા, સંસારમાં, ધન્ય જેણે હરિગુણ. ટેક.
અધા સંસારમાં તે નર જીયો, બાકી સહુ જાણે બહવાયા; સં ૧
જમના ઝપેટાથી નવ ચેલા, ધૂળ મળ્યું ડહાપણુ લા; સં ૨
હાથી ઘોડા સૂખ પાળે ખેશે શૂં થયું, શૂં થયું મેળવી ઘણી માયા; સં ૩
કંઠ સાહી તુંતે કહાડશે પલકમાં, દૂર રેહશે સર્ગાં વીત જયા; સં ૪
દયા જપો નિલ નામ નંદકુંવરનું, સફળ થશે તહારી કાયા. સં ૫

ગરબી.

(૩)

સરવના શિરોમણી શ્રીનાથજીરે લોલ,
આપના સ્વરૂપ વિશે સર્વ, મારા બહાલાજી હો; સર્વ સેવ્યા મેં તમોને સેવતારે લોલ,
સંગકો ભુપણ આયૂધ છેરે લોલ; સેવામાં રહુ તજી ગર્વ, માં બહાં ૧
અલ્પલોક મુગટ માહારાજનોરે લોલ, સાંખ્ય જોગ કુંડળ જોહુ કરણ, માં બહાં
છત્ર છે વૈકુંઠ ચમર ધર્મ છેરે લોલ, દૈવી ભવ સ્વરૂપ ગીરિધરણ, માં બહાં ૨
ચક્ષુ સુરજ ચંદ્રમા છે મન વીશેરે લોલ, ભૃકુટી જસરાજકેરે એન, માં બહાં
ઉર્ધ્વધો અધર લગ્નય છેરે લોલ, દેહેકાંતી તન કમળનેન, માં બહાં ૩
આ વનમાળ હાસ પેન વીશેરે લોલ, જેની ભક્તિતણો નીવાસ, માં બહાં
કેશ મેઘદીશા શ્રવણને વીશેરે લોલ, વદન વંદની દીશા વાયુપાશ, માં બહાં ૪
પ્રણવ તો જનોઈ પ્રાણનાથજીરે લોલ, પીતાંબર સ્વર છંદ, માં બહાં
શ્રી વચ્છાંછન માહાલક્ષ્મીરે લોલ, જીવન નવ કૌસ્તુભ સાક્ષાત, માં બહાં ૫
વેદ ત્રણ તત્વ છે ગરુડજીરે લોલ, મોરલી સ્વરૂપ માહાદેવ, માં બહાં
છે ખટ ઈશ્વર વળી કમળમારે લોલ, મુદ્રીક વરદાન છે અભેવ, માં બહાં ૬
ચપ્પ તેજ શર સલીલ શંખ છેરે લોલ, કમળ વિશ્વધનુશ કાળસ્થાન, માં બહાં
અલ્પ જોષિકા ને શૃંગી ઈંદ્ર છેરે લોલ, તિલક સૂક્ષ્મશે નરસ્વરૂપ, માં બહાં ૭
નખશીખ આભુષણ સહુ ભક્ત છેરે લોલ, વનસ્પતી રોમાવળી રૂપ, માં બહાં
વિરધ છે સમુદ્ર નદી નાડિયોરે લોલ, પરવત છે પતિધર અસ્ત, માં બહાં ૮
અગણીત અલ્પાંડ રોમરૂપ છેરે લોલ, ઉદરવિશે જગત છે સમસ્ત, માં બહાં
ગોપી રૂપા વેદ મંત્ર છેરે લોલ, રામ શેષ શાસ્ત્ર કરે ગાન, માં બહાં ૯

નિગમ વસુદેવજીને જાણિયેરે લોલ, બ્રહ્મવિદ્યા દેવકીજી માત, માં ૦૬૧૦
ઇલાદીક સકળ સહિત શ્રીહરીરે લોલ, દાસ દયાના પ્રભુ વિક્ષાત, માં ૦૬૧૦ ૧૦

ગરબી.

(૨)

સહુ સાધન બળભક્તિ શ્રીરાધાનાથની, પદ્મપુરાણે વ્યાસે કથા વખાણીજો;
પારવતી પ્રત્યે શ્રી માહાદેવે કહી, તેનું વરણુવ કરિ દેખાડું. વાણીજો. સહુ ૧
પંચ જન્મ લગી ભજે અન્ય અવતારને, હયગ્રીવભક્તી પછે થાય ઉદ્ભવજો;
હયગ્રીવ ભક્તી દશ જન્મ કર્યા પછે, નરસીંહ ભક્તી ઉદે અસ્તુ તવ થાયજો. સહુ ૨
સહસ્ત જન્મ લગિ નરહરિઆરાધન કરે, પ્રગટ થાય શ્રીમન્નારાયણ ભક્તીજો;
કોટી જન્મ લગિ શ્રીમન્નારાયણને ભજે, તવ ઉપજે શ્રી રઘૂપતી આસક્તી જો. સહુ ૩
અનંત જન્મ લગી સેવે શ્રી રામને, તવ શ્રી કૃષ્ણ ભક્તી થાય ઉત્પન જો;
તેમની પ્રાણુવદ્ભલ શ્રી રાણી રાધિકા, તેમના પાદપંકજ પછે લખધે મન જો. સહુ ૪
રોમાંચિત દગ્ધ થાય પદ સેવતાં, પ્રેમલક્ષણા ભક્તી કહાવે તેનું નામ જો;
પણ જીવનું ડહાપણ એમાં નથિ કશું ચાલતું, એ ડૂળ કેવળ કરુણાબળ ધનશ્યામ જો. સહુ ૫
કોટી જન્મ લગી ધ્યાન સમાધી તપ આચરે, કરતાં કરતાં ક્ષીણ પાપ તવ થાય જો;
શ્રી કૃષ્ણ વિશે તે જનની ભક્તી ઉપજે, એક પક્ષ પણ છએ શાસ્ત્ર ગવાય જો. સહુ ૬
અંશ વિભૂતી કળાવેશ શ્રીકૃષ્ણતણા, એ સરવે અવતાર હરી કહેવાય જો;
જયમ દ્વિતિયાથી ચડતી કળા શશીમાં સહુ, તે સૌરા કાષ્ટ શશીમાં સર્વે સમાય જો. સહુ ૭
જુગે જુગે કૃષ્ણાવતાર પણ થાય છે, કલ્પ સાર્વત પુરાણ કૃષ્ણ તે ન્યારા જો;
શ્રી વલ્લભ સેવ્યા શ્રી ભાગવતે ભણ્યા, અલ્પમતી શું જાણે જીવ બચારા જો. સહુ ૮
શ્રીજી જે ભક્તી વશ તે ભક્તી સદા, આપો દયાને નિજ લહી શ્રીદેવ જો;
ભવોભવ મને એવો સાચો સંત કરો, સદા નિરંતર કરું ગોપીપતિની સેવ જો. સહુ ૯

ગરબી.

(૩)

રાધે માધવ મનમાં વસ્યાં, જી જેહને, રાધે માધવ મનમાં. ટેક.
આઠે પ્રહર તે આનંદમાં માહાલે, તે પ્રાણીને પાતીક કશાં જી. જેહને ૧
સૂર્ય સહ આવી મળે સેહજે સહુપે, કલેશ અમંગળ અળગાં વસ્યાં જી. જેહને ૨
કારજ સિદ્ધ થયાં સહુ તેનાં, તિર્થ સહુ તેના પગમાં ધસ્યાં જી. જેહને ૩
પૂર્વજ તેહના વસ્યા વૈદુંમાં, માતપિતા ચૌદલોકમાં લસ્યાં જી. જેહને ૪
જે ભગવતીની નિંદા કરે તેહનાં, નિશ્ચે કર્મ લાહારે ધસ્યાં જી. જેહને ૫
તે ભગવતીનાં દરશણ માનો, દયાપ્રીતંમ શ્રીકૃષ્ણ જસાં જી. જેહને ૬

(૩)

ગરબી.

શરણુ પડ્યોછુંરે શ્રીહરી, નથી માહારે અવર આશ વિશવાસ;
 શ્રીવલ્લભ વરનારે લાડીલા, અનન્ય આપતણો હું દાસ. શં ૧
 નહી કોઈ દેવીરે દેવતા, નહી કોઈ આપ તણા અવતાર;
 ધરતો ગુલામરે રાવલો, મનક્રમવચને નંદકુમાર. શં ૨
 મહારે નથી બળ સાધનરે ધરમનું, નથી બળ લક્ષિત જ્ઞાન વિવેક;
 સેવા સમરણુરે ના મળે, મેં નથી સતસંગ કર્યો ક્ષણ એક. શં ૩
 પણ બાનું તમારુંરે ભેધને, મુજને જગત કહે હરીલક્ષ્મી;
 હું છર્છી જૂઠારે જીવણુજી, નથી માહારું મન તમથી આસક્ત. સં ૪
 તે અંતે ઉઘડીરે વાગશે, પાસું દેશે ભો મહારાજ;
 બળવંત બાનુરે લાજશે, હું નિરલજને શાન્તી લાજ. શં ૫
 પણ એક ભરાંસોરે એ છે, અંતરજભી છો તમે સાક્ષ;
 અરદ વિચારીરે કૃપાનિધે, સહજે કરશે કૃપાકટાક્ષ. શં ૬
 મોઢમ રાખેરે મોટમ ધણી, ઉઘડું પાડે ઓછ જણાય;
 સાચો સંગ્રહ રે સહુ કરે, જુદું ન ભવે જગ જશ ન થાય. શં ૭
 જેહેવો તેહેવો છું હું રાજનો, દીન લહી કરિયે કરુણાનંદ;
 દાસ દયાનીરે વીનતી, કૃષ્ણ કૃપાનિધી ધરજો કાન. શં ૮

ગરબી

(૨)

દરશણુ ઘોનીરે દાસને, માહારા ગુણુનિધિ ગિરિધરલાલ;
 નાથ નિવારોરે ત્રાસને, આપો આપઉપર અતિવાહલ. દરં ૧
 શ્રીનટવરનંદનરે નંદના, ભાવે મુને મદન મનોહર રૂપ;
 ચિતના ચોહોટેરે માહેરું, મુને અનુભવ વ્યાપક બ્રહ્મ અનૂપ. દરં ૨
 જપું નહી અજપારે જાપને, ગમે ના સુણવો અનહદ નાદ;
 યજ્ઞ સમાધીરે ના ગમે, ન ગમે સ્વરગ મુક્તિના સ્વાદ. દરં ૩
 અન્ય ઉપાસનારે ના ગમે, વિના એક પૂરણ પુરુષોત્તમ;
 શીકાં લાગેરે સાધન સહુ, પડી મુને પ્રેમલક્ષિતમાં ગમ. દરં ૪
 મુને શ્રી વલ્લભસુતરે ગુરૂ ગમ્યા, સહુ વિધિ શ્રીકૃષ્ણજી સમાન;
 જીવનાં સાધનરે ન જીવે, વાહલો નિજબળે કરે નિજનંદદાન. દરં ૫
 સરવ તપાસ્યુંરે ફરીફરી, કિંચિત ક્યહું ના દીડું સાર;
 સુખ એક દીડુંરે સરવથી, સેવા સમરણુ નંદકુમાર. દરં ૬

શ્રી માહાપ્રભુનીરે કહાણથી, મુજપર રીઝો રાધાનાથ;
 સમૂળ અવિધારે તો ટળે, હરિજી આલો મુજ હાથ. દર૦ ૭
 શ્રી વૃંદાવનનીરે કુંજમાં, બહાં કરે જુગલકીસાર વિલાસ;
 દાસ દયાનીરે વીનતી, મુને દાસી કરી રાખો નીજપાસ. દર૦ ૮

ગરબી-

(૧-૨)

જે કોઈ જન કલ્યાણ ચાહો તે અસ્ત્રીની સંગત તજજોરે;
 દુઃખ દરીઓ પાપ પુતળી, શાણા સમજી ભજજોરે. જે૦ ૧
 જડ જુદી નીરદે લોભી ને, ગંદી છળ રચનારીરે;
 સાહસ કરતી નીચ હડીલી, સદાકાળ સહુ નારીરે; જે૦ ૨
 સ્વાસ્થ થાતો હોય તદા, અસ્ત્રી પતિ પુત્રાદિક મારેરે;
 ના કરવાનું કરે વિદ્વરતાં, વિધિ નિશિદ્ધિ વિચારેરે; જે૦ ૩
 મન્યા પછી પાછાં પ્રાગ્યે નહીં, જર જશ તપની હાનીરે;
 હરીની વાત હૃદમાં ન આવે, અનુભવી લેજો માનીરે, જે૦ ૪
 પણ ન મળે પરવાર બંહાં લગી, ગમતો પુરૂષ નવ લાધેરે;
 નારદને હરિ કહ્યું પતિવ્રત, તાંહાં લગી અસ્ત્રી સારેરે. જે૦ ૫
 અશીમને અખળા જે સરખી, ગળે પડ્યાં નવ છુટેરે;
 તંત ધંત સુધરમ સહુ વણસાડે, નરકપડે તનકૂટેરે. જે૦ ૬
 પ્રેમદા પુષ્પ સરીખાં સમજો, નીરખે મન મોવાએરે;
 ચોળ્યા પાછળ તેવાં ન રહે, ચિત પસ્તાવો થાએરે. જે૦ ૭
 શણગારી તરવાર ઉપર સારી, અંતર રહે કટારીરે;
 તેમ સુંદર અસ્ત્રી મોહન વચની, કાળજમાંહિ કટારીરે. જે૦ ૮
 કામે દામે ચીત ન ચાહે, સંત સગા વાહાલા જેહનેરે;
 દયો કેહે સાધુ તે સાચો, શ્રીહરી ન તજો તેહનેરે. જે૦ ૯

ગરબી

(૨)

સહુથી સમસ્થ રાધાવરનો આસરો, જેહેના જનને દુલવી શકે નહી કોયજો;
 જમનું જોર ન ચાલે દોષ કરે કદા, ક્ષમા કરે કે હરી ચાહાયે તો જોયજો. સ૦ ૧
 જુહો હરિનો ભક્ત જક્તમાં થઈ પ્રેરે, એહેવાનું પણ માધવ રાખે માનજો;
 ખાનું પોતાનું જોષ પાળે વરદ તે, જ્યમ જડ પ્રોહીતને પોખે છે જજમાનજો. સ૦ ૨
 બીજા સહુ મોહોટા પણ હરિના હુકમમાં, સુર પ્રહા ગણપતિ શક્તિશિવ શેખજો;
 કેશવ કોપે કોઈનું બળ ચાલે નહીં, એ સહુ રહે હરિજન ડરે ન લેશજો. સ૦ ૩

રાવણ હિરણ્યકશ્યપુ, બ્રહ્મ હિમાયતી, દુરજ્ઞેધનને પક્ષ હતો બળરામજ્ઞે;
કોપ્યા કૃષ્ણ તદા સરવે જોતા રહ્યા, હરિજનનું કોષ લઈ શક્યું નહીં નામજ્ઞે. સં ૪
કરણ કુંવર સૂર્યનો અર્જુને મારીઓ, સખળ સુયોધન ભીમે મરણ પમાડ્યોજ્ઞે;
હરિ રાખ્યા સુર ગણશે વિદ્ય થયું નહીં, ચિત્રકેતુ સદ્ય પડ્યો ન અંખા પાડ્યોજ્ઞે. સં ૫
માયા કાળતણો ભય કોઈથી ના ટળે, અભય અચળ કરવા સમરથ નહીં કાયજ્ઞે;
વિના એક શ્રી ગિરિવરધારી લાલજી, કોણ શરણ જતાંમાં સનમુખ જોયજ્ઞે. સં ૬
સેવા કરતાં અવળું પડે અન્ય દેવને, પીળ્યું કાંત્યું પળમાં થાય કપાસજ્ઞે;
કોપી કષ્ટ પમાડે તે વળી લાલમાં, બહુ શ્રમથી કાંઈ ફળ આપે હોય નાસજ્ઞે. સં ૭
શ્રીજીજનના અવગુણ તે પણ ગુણ ગણે, સહજ કરે શરણાગત આપ સમાનજ્ઞે;
સમોવડ કીધો શરણ જતાં મળમાસને, આપી લીધું પુરૂષોત્તમ અભિધાનજ્ઞે. સં ૮
એહેવા કરૂણાનિધી સમરથ શ્રીનાથજી, દાસદયાના પ્રીતમ પ્રાણ આધારજ્ઞે;
એહેને મુંકી અન્યતણો આશ્રય કરે, તે નિર્ભાંગી મૂરખના સરદારજ્ઞે. સં ૯

હરિનામમાળા. છંદ સૈયયા એકત્રીશા. (૨)

ગુરુ ગોવિંદ કૃપાનિધિ કેશવ, કમળનાથ કૃપાળ;
કમળનયન કરૂણાસાગર, શ્રીકૃષ્ણ હરે ગોપાળ;
ગોપીજન વલ્લભ ગિરિધારી, ગોપીનાથ ગોવિંદ;
ગોકુલેશ ગરૂડધ્વજ, ગોવરધનધારી વ્રજચંદ. ૧
ગોકુળચંદ ગદાધર, ગોમતિપ્રીય રમેશ;
નારાયણ નરસિંહ, નિરંજન નિરાકાર નરેશ;
નરકાંતક નરવીર નરોત્તમ, નંદલાલ નરરૂપ;
જગંનાથ જળશાઇ જનાર્દન, જોતિરૂપ જગભૂપ. ૨
જગદાધાર જશોદાનંદન, જગજીવંત જગનેશ;
શ્રી જમુનાવલ્લભ જગવંદન, જુગદીશ્વર જમુનેશ;
ચક્રપાણી ચતુર્ભુજ અચ્યુત, ચિદાનંદ શુભકંદ;
ચતુર્બાહુ ચાણુર તનમર્દન, શ્રીધર પરમાનંદ. ૩
દંયાસિંધુ દામોદર દિનપતિ, દીનાનાથ દયાળ;
દીનબંધુ પ્રભુ દેવકીનંદન, નરપતિ શુરપતિપાળ;
શ્રીપતિ પદ્માપતિ રાધાપતિ, કમળાપતિ ભવેશ;
દધિજન પતિરૂકિમણિ પતિસાગર, સુતાપતિ હૃષિકેશ. ૪
પદ્મનાભ પુરૂષોત્તમ પરિચ્છેદ, પરમપુરૂષ પરમેશ;
પુષ્કરાક્ષ પરમાક્ષ પરમપ્રભુ, મધુસૂદન મથુરેશ;

ધરણીધર અવનીધર ભૂધર, વસુમતિધર મહિધારિ;
 કૌસ્તુભધર પીતાંબરધર, વંસાધર કુંજવિહારિ. ૫
 માધવ મુરમર્દન મધુ મરદન, મતિવિક્રમ સુખધામ;
 મુકુન્દ મેઘવર્ણ મહાબાહુ, જદુપતિ સુંદર શ્યામ;
 રામચંદ્ર પ્રભુ દશરથનંદન, દયાસિંધુ ભગવંત;
 માં પાહિ માં પાહિ પાહિ માં, પૂર્ણાનંદ અનંત. ૬
 અષ્ટોત્તરશત નામ કૃષ્ણનાં, ગણિ ગણિ જે જન ગાય;
 રોગ દોષ દુષ્કલેશ જશે, વળિ પળમાં પાપ પળાય;
 મનવાંછિત પ્રળ તેને મળશે, દયો કહે ધ્રુવ વાણિ;
 કોટિક કારણ તજિને ભજિયે, દૃઢ કરિ સારંગપાણિ. ૭

૫૬.

(૩)

તારે અમૂલ્ય અવસર જયરે, ગોવિંદ ગારે;
 ગોવિંદ ગા, ગોપાળ ગા, ગોપીજન વલ્લભ ગારે;
 જ્ઞેને ક્ષણે ક્ષણે હાનિ થાય, ગીરીવરધારી ગાને. ટેક૦
 મૂરખ તું સમજે નહીં, આયુષ આશ્રું થાય;
 જ્યમ સરોવરની માછલી, સમજે નહીં સલિલ સુકાયરે. ગો૦ ૧
 તેનું તે ભાસે તુંતે, ભોર ખપોર શરીર;
 વહી જાતું જાણે નહીં, જ્યમ નદીઓનું નીર. ગો૦ ૨
 અમુલ્ય લટકું લાભનું, ચેલ્યા તે પામ્યા પાર;
 આર દિવસની આંદની, જાતાં નહિ લાગે વારરે. ગો૦ ૩
 માયાની મધલાલથી, કોણુ ધરાયું તું ધરાશે;
 દુઃખમાં બન્ને જશે, પાછળથી પસ્તાશેરે. ગો૦ ૪
 કાલાં થોથાં કુટતાં, ખુટયું દીપક તેલ;
 મનના મનોરથ રહિ જશે, આર્થિતો તુટી જશે ખેલરે. ગો૦ ૫
 માયા મેવો મીઠડો, જ્યમ જવરમાં ઘીજ;
 હરી રસાયણ ગુણ ધણો, આંધળ જાણીને પીજરે. ગો૦ ૬
 પ્રભુ પાખે હે પ્રાણિયા, કાષ્ઠમાં ગ્રીત કરીશ;
 તાંડે ઢાંક્યું અંતર ધીકશે, ટટળીને તલશિ મરીશરે. ગો૦ ૭
 અંતે આવી પળ નહિ મળે, જ્ઞે કરે કોટિ ઉપાય;
 વિચાર વિઠ્ઠલ વણુ ભજે, પ્રથા વણું સહુ જયરે. ગો૦ ૮

તને અનેક વાતની એક કહું, સમજાઈ માખાપ;
દયા નામ શ્રીકૃષ્ણચક્રી, સમશે સહુ પરિતાપરે. ગો ૯

પદ.

(૨)

હરિ હું શું કરું રે, મારો માયા ન મુકે કેડો. ટેક.
કોટી કલ્પ સુધી એણે લમાવ્યો, ભમું હજી નહિ છેડો;
મુજથી ન છુટે ન આપ છોડાવો, મારો કીયે કાળ ન વેડો. હરિ ૧
સેવા સમરણ કામ કરું, મારો ક્ષણ એ ન છાંડે હેડો;
શું ગળું મારું એ અવિદ્યા જીતી, કરું ચરણ કમળે નેડો. હરિ ૨
આપવિના એના સહુ ચેલા, કોને કહું દુઃખ ફેડો;
દાસી તમારી જાય પ્રેરે સાં, પાછી પ્રેરે જ્યારે તેડો. હરિ ૩
કરગરી કહું છું કૃષ્ણ કૃપાનિધિ, ચરણ પડ્યો ન ખસેડો;
માયાકાળ અસીથી બચે દયો, કૃષ્ણ કૃપાજળ રેડો. હરિ ૪

પદ.

(૨)

હરિ જેવો તેવો હું દાસ તમારો, કરુણાસિધુ ગ્રહો કર મારો. હરિ ૧ ટેક.
સાંકડાના સાથી સામળિયા, છો બગડ્યાના બેલી;
શરણ પડ્યો બળ અમિત કુકરમી, તદપી ન મૂકો ઠેલી. હરિ ૧
નિજજન જીહાની જાતી લજ્યા, રાખો છો શ્રી રણછોડ;
શૂન્ય ભાગ્યને સફળ કરો છે, પૂરો બરદ બળ કોડ. હરિ ૨
અવળનું સવળ કરો મુંદરવર, જ્યારે જન જાય હારી;
અયોગ્ય યોગ્ય પતિત કરો પાવન, પ્રભુ દુઃખ દુકૃતહારી. હરિ ૩
વિનતિવિના રક્ષક નિજ જનના, દોષતણા ગુણ માનો;
સ્મરણ કરતાં સંકટ ટાળો, ગણો ન મોટો નાનો. હરિ ૪
વિકળ પરાધિન પીડા પ્રગળો, અંતરનું દુઃખ બાણો;
આરત બંધુ સહિસ્તું અભયકર, અવગુણ ઉર નવ આણો. હરિ ૫
સરવેશ્વર સર્વાત્મા સ્વતંત્ર, દયા પ્રીતમ ગિરિધારી;
શરણાગતવત્સલ શ્રીજી મારે, મોટી છે આથ તમારી. હરિ ૬

રાગ ખમાચ.

(૨)

હો મનવા, શ્રીહરી શરણે રેહજે;
અવર ઉપાય નથી કંઈ બીજો, કૃષ્ણ કૃષ્ણ મુખ કહેજે; હો મં ૧ ટેક.
અકળ અવિદ્યાની જાળમારે, પડ્યા પડિત શૂર;
જ્ઞાનિ વૈરાગી જોગિ જતીરે, આવી કર્યા ચકચૂર; હો મં ૧

સ્ત્રી એજ મોટી મોહનીરે, બીજું સહુ એતી હેઠ;
 પોહોંચેલાને પણ પાડે પલકમાં, છેલિ સિદ્ધિલગી હેઠ; હો મં ૨
 જ્ઞાન વૈરાગ્ય ગોઠે નહીરે, ન ઉપજે હરિશું હીત;
 જાય વિવેક વિકળ રહેરે, જ્યારે ચતુરાં ચોરે ચીત; હો મં ૩
 ઈંદ્ર ચંદ્ર પારાશર મુનિરે, એકલશંગી મુન્ય;
 શિવ બ્રહ્માદિક ભૂલિયારે, એથી મોટો કોણ અન્ય; હો મં ૪
 મન તો બ્રહ્મ બધી વિશ્વનુરે, નવ રહેવું સ્ત્રીપાસ;
 ધીરાને અંચળ કરેરે, ધાલે સલાનાશ; હો મં ૫
 ચતુરર્ધ સઉની ચૂલે પડીરે, કોઈનું ન ચાલે જોર;
 દયા જગતમાં તે અચે, જેનો કર ગ્રહે નંદકિશોર; હો મં ૬

૫૬.

(૨)

દામોદર દુખડાં કાપોરે, પાવલે લાગું;
 નંદલાલ નિબનંદ આપોરે, એ વર માગું. ટેક.
 વહાલાજી, હું છું પળપળતો અપરાધી;
 ભરેલો આધી વ્યાધીરે; પાવલે લાગું. દામોદર ૧
 વહાલાજી, હું તો તમારા બળથી ઘણો ગાનું;
 બણોછો કહું શું ઝાનુંરે; પાવલે લાગું. દામોદર ૨
 વહાલાજી, હું જેવો તેવો તોયે છું તમારો;
 આધાર અવર નહિ માહારોરે, પાવલે લાગું. દામોદર ૩
 વહાલાજી, માફ જોર નથી, જો તરછોડો,
 શું રૂઠી કરે મોકોડો રે; પાવલે લાગું. દામોદર ૪
 વહાલાજી, શ્રી મુખ પોતાનો કોહોછો માટેલાડું,
 બીજું બળ ક્યાંથી કાઢાડુંરે, પાવલે. દામોદર ૫
 વહાલાજી જનનું માન જગતમાં વધારો,
 ગમે તો ધરમાં મારોરે; પાવલે લાગું. દામોદર ૬
 નૃપનાં ગજ ઘોડા મસ્તી ખોરાને માન મોહોટું,
 મારે ના માન ખોટૂરે, પાવલે લાગું. દામોદર ૭
 દયાના પ્રીતમ પાણી ગ્રહો છે તો નીલાવો,
 મારો દાસપણનો દાવો રે, પાવલે લાગું. દામોદર ૮

(૨)

પદ-રાગ લાવણીના.

- સાંભળ શિક્ષા તું મન મારી, સાચિ કહું એક વાત;
મનુષ્યા દેહ દુર્લભ ભજ હરિને, જ્યાંલગિ તન કુશળાત;
સમો ગયે પસ્તાઇશ પાર કયાં, ચોસ્યાશી અથડાતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ધણું છે, ધરમાં ગોવિંદ ગાતાં. ૧
- ખર અવતાર થશે હરિ ભૂલ્યે, પીઠ લાદશે તારી;
ભૂખ્યો તરસ્યો કોઇ નહિ પૂછે, શીત વૃષા તપ ભારી;
પાછળ માર ધડાધડ પડશે, કાંઇ એક મંદ ચલાતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ધણું છે, ધરમાં ગોવિંદ ગાતાં. ૨
- શ્વાન થઇશિ ભગવાનને ભૂલ્યે, હંકાઇશ ઘેરઘેરે;
મળમૂત્રાદિક ખાનપાન બહુ, કષ્ટ સહિશ શી પેરે;
કહ્યું નહીં આ જન્મ જશે એમ, લાત લાકડી ખાતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ધણું છે, ધરમાં ગોવિંદ ગાતાં. ૩
- ધણું ગંદુ તન વિટવરાહનું, હરિ ન ભજે તો થાશે;
મૂત્ર પરીષની હાર વાસ ત્યાં, તને અડી સહુ નાસે;
નાસે દીઠે જ્ઞાની ભૂડા, જ્યાં ત્યાં ફરે મરાતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ધણું છે, ધરમાં ગોવિંદ ગાતાં. ૪
- કૃષ્ણકીર્તનમાં આળસ આણે, અજ કુર્કટ પડે થાવું;
વણુ વાંકે પાળે ને વેચે, કસાઇ કરમાં જવું;
અકાળમૃત્યુ શસ્ત્રમાર પીડા, અતિશય કંઠ કપાતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ધણું છે, ધરમાં ગોવિંદ ગાતાં. ૫
- હરિ ન ભજે ઇલાદિક અધમ તેનો, ગણુતાં ન આવે પાર;
નરકકુંડની અખંડ આંચનો, કેમ કંઈ ઉચ્ચાર;
કેશવ વણુ કોઇ શકે ન છોડવી, જમકિંકર લઇ જતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ધણું છે, ધરમાં ગોવિંદ ગાતાં. ૬
- દયાપ્રિતમ વિષે રહ્યું ઊંધ્યું, ને ચેત હજી તો ચેતાય;
વિષય સુખ સહુ યોનીમાં ત્યાં, કૃષ્ણ ભજન નહિ થાય;
આ અવસરમાં લે સમરી, પછિ પાર નથી પસ્તાતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ધણું છે, ધરમાં ગોવિંદ ગાતાં. ૭

રાગ-કાશી.

વરિયે તો સામળિયો વરિયે, વરિયે તો પાતળિયો;
 વરિયે તો છખીલો વરિયેરે, ચતુરવર.—૨૬,
 સંસારીનું સગપણ કાચું, પરણીને રંડાવું પાછું;
 એને ઘેર તે પાણી શીદ ભરિયેરે: ચતુરવર. ૧
 સંસાર તો સરવે જૂઠો, શું થાશે રૂઠો કે તૂટો;
 તેહને તુચ્છ જાણી ફરિયેરે. ચતુરવર. ૨
 જેહને પરણે દુઃખ જાય, અખંડ હેવાતણ થાય;
 તેની સાથે પ્રીત ફરિયેરે. ચતુરવર. ૩
 સંસાર તો સરવે ખોટો, પાણી માંહેનો પરપોટો;
 પુટી જશે નાહાનો મોટારે ચતુરવર. ૪
 દયા પ્રીતમકેરે વાહાલો, નાગર નંદલાલો;
 તેહેનો સાલોં કરી મહાલોરે, ચતુરવર. ૫

રાગ-સારંગ.

(૨)

સદા શ્રીકૃષ્ણ સેવોરે,
 સદા શ્રીકૃષ્ણ સેવોરે, સમજી લો સૂધો સિદ્ધાંત;
 વાત કહું તે વિચારમાં લાવો, ભાગો મનની ભ્રાંત. સદા. ૨૬.
 સહુ બરાબર કૃષ્ણ છે, નથી કૃષ્ણ બરાબર કોઈ;
 સાગર છોળ્યો ને વિચાર શાણા સમજી જ્ઞેઈ. સદા. ૧
 વિશ્વ ઈર્ષ્ય હરિ રૂપ એ રીતે સાચું સરવે કાળ;
 ન્યાઈ ન તે ગોપાળથી પણ ન્યારા બરા ગોપાળ. સદા. ૦
 કાયા થઈ કાયા સંબંધે, કાયા માંહે સમાયા;
 કાયાથી છાયા છાયાથી કદિ ન કાયા, કઈ લેહે છાયા. સદા. ૦
 મુખ ઇદ્રિયો થડ ને ડાળાં, એમ હરી સંસાર;
 કૃષ્ણ ભજે દયા કાંઈ ન બાકી, વેદ પુરાણ વિચાર. સદા. ૦

રાગ ગુજરી.

સાચા સંત તે દુઃખ દે તેહેને, પણ સુખ દે મન સાચેરે;
 દોષ ન રાખે કલ્યાણ તેહનું, પ્રભુની પાસે જાયેરે. સા. ૦
 વણ અપરાધે પ્રહ્લાદ પીડયો, હિરણ્યાકશ્યપ અભાગીરે;
 શ્રી નરહરી પાસે પ્રહ્લાદે, તેની પણ ગતી માગીરે. સા. ૦

- ચંદ્રહાસ્યને દૃષ્ટમતિ, વણુ વાંકે કષ્ટ પમાડ્યોરે; સાં ૩
 તેહેનો દોષ ગણ્યો ન, મુવેલો દેવીપાસ જીવાજ્યોરે.
 પાંચ પુત્ર પંચાળીકેરા, અશ્વસ્થામા બળ માર્યોરે; સાં ૪
 ભીમસેન હણુતા હુતા, ધરી દયા દ્રૌપદી વાર્યોરે.
 નારદની મર્યાદ ન માની, કુબેરસુત જે કામીરે; સાં ૫
 શ્રાપમિષે શ્રીહરિ મેળવિયા, હરખ્યા લક્ષિત પામીરે.
 ગોવિંદ સ્વામીને ધુવરાવ્યા, મુતર્યો કુકર પાપીરે; સાં ૬
 તેહેને દંડ કશો નવ દીધો, હરીની લક્ષિત આપીરે.
 નંદદાસને વૃશ્ચિક ડસિયો, વારે વારે ફરિનેરે; સાં ૭
 તેહેને જળના જગમાં છુડતો, રાખ્યો કંચણા કરિનેરે.
 અંબરીષ જે લક્ષ્મી હરીનો, તેને દુર્વાસા ધણું દમિયોરે; સાં ૮
 વર્ષ એક દુઃખ ક્ષુધા ભોગવ્યું, મુનિ સુખી કરીને જમિયોરે.
 જયદેવને લુટી કર કાપ્યા, ઠગે કુપમાં નાંખ્યોરે; સાં ૯
 તે ઠગને નૃપ પાસ પુગવ્યા, મ્હોટો સંશય ભાખ્યોરે.
 વ્યાઘ્રભીતીએ વાનરિયે, પારધી રાખ્યો દુખ સાપીરે; સાં ૧૦
 અતિ અપરાધ સહિત સુખ કીધું, સ્વર્ગ પમાડ્યો દોષીરે.
 હરિજન વનમાં દુષ્ટે લુટ્યો, નાખ્યું અંગ સહુ કાપીરે; સાં ૧૧
 તદપી દોષ તેહેનો નવ માન્યો, પ્રસન્ન કર્યો મણી આપીરે.
 ઠગ વૈષ્ણવને વેશે નારાયણ, દાસતણી સ્ત્રી મારીરે; સાં ૧૨
 પ્રભુ સમજ્યા તદપી ન નડ્યા, સ્ત્રી જીવાડી ગિરિધારીરે.
 સાધુપણું તૂં શીખ વૃક્ષથી, પીડા સહી પર પોષેરે,
 યા પ્રીતમને તે જન વાહાલો, રિપુ રંજે ચિત ચોષેરે. સાં ૧૩

પદ-રાગ-બીલાવલ.

(૨)

- ૧ પતન કરો તોયે પણ, સુખ દુઃખ હાથ હરીનેરે,
 ૨ સેહજે પણ થાશે, હરિભજ ભાવ ધરીનેરે. કોટી પ્રયત્ન ૦ ટેક.
 ૩ હાસને વિષ વિષયા કરી, દૃષ્ટમતી પછે હાર્યોરે;
 ૪ વિચારે મદન મારિયો, કાણે એ મરવો ધાર્યોરે. કોટી પ્રયત્ન ૦ ૧
 ૫ જામેળ સરખાને વણુ શ્રમે, તેજ દેહમાં મુક્તિરે;
 ૬ ધવ પ્રગટ મળ્યા મુસુકુંદને, તદપી જન્મ કહાં મુક્તિરે. કોટી પ્રયત્ન ૦ ૨
 ૭ રીજ ધરે કે કરે ઉતાવળ, કોણ લહે સુખ સેહેમારે;
 ૮ મનુષમાથે પણ કાંઈ નવ સમજે, હરિ સમજે એક એહેમારે. કોટી પ્રયત્ન ૦ ૩

કર્માદિકનું લાહાંલગી બળ હરી, જ્યાંલગી મનમાં નાણેરે;
 નહિ તો કર્ણાધિ ઈશ્વરપદ, શાને વેદ વખાણેરે; કોટી પ્રયત્ન ૪
 બ્રહ્મ શ્રાપ જોતાં વણવાંકે, સહુ યાદવને લાગ્યોરે;
 ઉદ્ધવ વજ્રનાલ, વંચાળ્યા, મન સાંધે સહુ લાગ્યોરે. કોટી પ્રયત્ન ૫
 કર્તું અકર્તું અન્યથા કર્તું, સમર ઈશ કાહાવેરે;
 સર્વેશ્વર સર્વાત્મા સ્વતંત્ર, તેમ કરે જેમ લાવેરે. કોટી પ્રયત્ન ૬
 સુખ થાવા સહુ દુઃખ જતાનો, એજ ઉપાય એક સાચોરે;
 મન ક્રમ વચને કૃષ્ણ ભજો દયા, અવર વિચાર સહુ કાચોરે. કોટી પ્રયત્ન ૭

પદ-રાગ-લલીત.

(૨)

હરિ ભજનથકી, હરી મળે તે સાચું સહુ શ્રુતી ગાયે;
 પણ સ્વતંત્ર છે, દીવસ પ્રયાસ પ્રમાણ ન કાચકી થાયે. હરિ ભજન ૦ ટેક.
 જ્યમ પાક્યા દાવ પાસે ન પડે, પડે સહજ શ્રમે કદી અતીસેં અડે,
 નાખી દીધો કાયર થઈ ક્યમે ન જડે હરિ ભજન ૦ ૧
 કુપ ખોદતાં નિકળે પાણી, કહેવું કેટલે કર કો શકે જાણી,
 જ્યમ ત્યમ જગદીશ ગતી જો નાણી. હરિ ભજન ૦ ૨
 વિધી પ્રજ્ઞી સૂતપા શ્રમ ભાળો,
 જોઈ ધ્રુજ નરસંઘ મેહેતો ન્યહાલો. હરિ ભજન ૦ ૩
 પડવાંગ અબજમેજ ગુણકા જુઓ, પારધી પુતના જોઈ સંદેહ ખુઓ,
 ભય પ્રાચીન બહિસ નૃગ પામ્યો કુઓ. હરિ ભજન ૦ ૪
 મુચકુંદ ભર્તને વિલંબ કરી, ગિરિધારીદી તાર્યા તુર્ત હરી,
 ગમી ગોવિંદને તે વાત ખરી. હરિ ભજન ૦ ૫
 પાંડવ કુળજ મધુપુરી મહાલી, તેને સહેજમાં રીઝ્યા વનમાળી,
 ખીજાં સાધન નીધી રહ્યા ભાળી. હરિ ભજન ૦ ૬
 મેહેજે દુર્લભ જ્ઞાન કદરજને મળ્યું, ગોપી સહજ પ્રેમ મનહરિમા ગળ્યું,
 અવરને એવું ન ફળ શ્રમે ફળ્યું. હરિ ભજન ૦ ૭
 કોઈ સાધન બણે ન પુલ્યા ફરશો, નિઃસાધની હમડીમાં મરશો,
 દયા દીનતાએ હરી મને હરશો. હરિ ભજન ૦ ૮

પદ-રાગ રામઝી.

(૨)

કૃષ્ણ કહેતાં શું ખેસે નાણું, મુરખ તને કૃષ્ણ કહેતાં શું ખેસે નાણું. ટેક.
 મિથ્યા લવરી કરે મનગમતી, નહીં તેનું હામ ને ઠંકાણું. મુરખ ૦ ૧

દામનું કામ નહીં પરીશ્રમ, ગાતાં ગોવિંદ ગુણગાણું. મુરખ ૨
કિંચિત શ્રમ ને લાભ ધણેરો, નહિ કોઈ એહ સમાણું. મુરખ ૩
ખાતો ન હોય તો નખજો કહું તુંને, જોઈએ બશોરનું ભાણું. મુરખ ૪
હરિ ભજતાં તુંને આળસ આવે, ભવ ભટકણુ નિશ વાંહાણું. મુરખ ૫
કો દહાડો તુંને કોલીન થવું જો, કૃષ્ણ કિરતન મુખ આણું. મુરખ ૬
પ્રભુસમરણુવિના ભવ ન તરાયે, હું નિશ્ચે કરીને જાણું. મુરખ ૭
જન દયો કેહે હરિ ભજ મન માહારા, ફરી નહિ મજે આ ટાણું. મુરખ ૮

પદ-રાગ-રામઝી.

(૨)

કૃષ્ણ કરુણા કરી રૂપ નટવર ધરી, કોટી કંદર્પથી અતિરે સારું,
આપો દરશન તો થાઈ પરશન હું, ટમટમે નિરખવા મન મ્હારું. કૃં ૧
ભજન સમરણુતાણું વિર્ય મ્હારે નહીં, જેથી હું તાહરી કાંતિ દેખું,
ઈંદ્રાદિક દેવને દૃષ્ટે આપો નહીં, તે આગળ માહારું કોણ લેખું. કૃં ૨
ભક્તિથી હીન હું દીન દામોદરા, અન્ય એકુ નથી મ્હારે દાવો,
મનતણાં કોડ તે મન વિશે રહિ જશે, નહિ સુણો નાથજી મ્હારી રાવો. કૃં ૩
કર્મ જોશે મ્હારાં તો કશું નહિ બને, દીન લહેશે તો કાંઈક હજશે,
જોટોની ભૂધરા રંક જાણી મને, કાર્ય સરશે ત્હારું બદ પજશે. કૃં ૪
કોટી ભક્ત ભક્તિથી આવી મળિયા શરણુ, શ્રીકૃષ્ણ ગુણ તે ગાતેગાતે,
તેમાં એક અધિક પતીત લખ પાળજો, એમ જાણો દયો ધર્મ ખાતે. કૃં ૫

પદ-રાગ-રામઝી.

(૨)

જેને સહાય શ્રીકૃષ્ણની, તે તો સુખમાં મ્હાલે,
વૈર પડે બાધા વિશ્વસું, કોઈનું કાંઈ ન ચાલે. જેને ૧
દોષના ગૂણ માને હરી, જેહેને કીધા પોતાનો,
બહાલથી વાંક વસે નહીં, એ સ્વભાવજ માનો. જેને ૨
અવળું તે સહુ સવળું ઠરે, માધવની મેહેરે,
ભક્ત ગણે લક્ષણુ વિના, પાંડવની પેરે. જેને ૩
કૃષ્ણ કૃપા થઈ તે થઈ, ફરી જાય ન શીટી,
ભાંતી પટોળ રંગચોળની, જયમ કરતલલીટી. જેને ૪
નિજ જનમતી હરી હાથમાં, ગમતું હોય તે કરાવે,
જંત્રની જુગતી જંત્રીનીજ છે, દોષ શી પેરે લાવે. જેને ૫
સહુ વાતે સમ્રથ હરી, વાણી વેદે અલાપી,
તદપી અહિત નીજ ભક્તનું, હરિથી થાય ન કદાપી. જેને ૬

સત્ય સંકલ્પ શ્રીપતીરે, સદા સત્ય છે વાણી,
તદપી અગાધ ગતી અકળ, કોથી જાયે ન જાણી. જેને ૭
કૃષ્ણ કૃપા ઘણી દેખીને, જનને છાકી ના જાવું,
દયા દીનતા મુક્તાં, પડે ગોચરે આવું. જેને ૮

પદ-રાગ-રામગ્રી.*

(૩)

શ્રી ગોવર્ધનધર લાડીલોરે, સંગે શ્યામા પ્યારી,
જુગલ સ્વરૂપ આ જોઈને, ઠરે આંખડી માહારી. શ્રી ગોવં ૧
અવતાર અન્ય બહુ આપના, સધળે તેજ તમારૂં,
પણ આ રંગીલી જોડીવિના, મન માને ના માહારૂં. શ્રી ગોવં ૨
દીપજ્યોત એક અગ્નિથી, સધળે જુઓ જાગે,
તદપી ચક્રોક્ષુધા જુઓ, એક અગ્નિથી લાગે. શ્રી ગોવં ૩
આગળ ભીતી હતી, લજે ધર પતિવ્રત દુટે;
હાવાં થાઈં ધ્રુવપુતળી, ચીત છોડ્યું ના છુટે. શ્રી ગોવં ૪
થાનાર તેવથી થજે, બાધું બગડીરે જાજે;
પણ દયાની એ દંપતી વિના, મતિ ક્યાંહા ન લોભાજે. શ્રી ગોવં ૫

પદ-રાગ-રામકળી.

(૨)

કર ચિત ચિતન કોઈ પ્રકારે, સદાનંદ શ્રી કૃષ્ણ તણું;
પરમાનંદ હિંદે થાય અંતર, ન રેહે પાપ સંતાપપણું. કરં ૧
સુંદર બાળક રૂપ રસાણું, ચરણ લંગરી વાગેરે;
ઠંઠણતો યશોદા પાલવ ગ્રહી, હઠ કરી માખણ માગેરે. કરં ૨
નાકે મોતી લટે લટુરી, સુંદર મુખપર જુમેરે;
હૈયે હેત વંચું જોઈ જશોમતી, લેઈ લેઈ શ્રી મુખ ચુમેરે. કરં ૩
સુંદર મુખપર દધિ લપટાણું, નિરખે લાગે બહાણુંરે;
નહીં ખાજી બાળો ધાવીશ માડી, જોલે તોતણું કાણુંરે. કરં ૪
કહે ક્યહું ગુણ કરે કામનિશું, દુષ્ટ દુષ્ટ બચાવેરે;
કે વાંસલડી વાતો વિઠલ, ગૌચારી ઘેર આવેરે. કરં ૫
શ્રી ગોપીજનના ધરમાંહે, મનગમતું સુખ મહાલેરે;
કોઈ સમે ચોરી મહી નહાસે, કદા ગોપિકા આલેરે. કરં ૬

* મૂળ પ્રતના પૃષ્ઠ ૩૮૩ મે “પદ-રાગ અસાવરી” થોડા ફેરફાર સાથે બેવડાયણું જણાય છે.

શ્રી વૃંદાવન રાસ મંડળમાં, નાચે જુગલક્રિશોરરે;
ધ્યાદિક લીલાધર દયાને, દયા તું નિશ્ચિત્ત ભોરરે. ૩૨૦ ૭

પદ-રાગ-રામકળી.

(૨)

શ્રીહરિ શરણે રહેજે, હો મનવા, શ્રીહરિ શરણે રહેજે;
અવર ઉપાય નથી કાંઈ ખીજે, કૃષ્ણ કૃષ્ણ મુખ કેહેજે. હો મં ૧
અકલ વિધાના જ્ઞેરમારે, પંડિત પડિયા શર;
જ્ઞાની વેરાગી ને જ્ઞેગિયા, આદે ચાવી કીધા ચક્રચૂર. હો મં ૨
સ્ત્રી મોહોટી મોહનીરે, ખીજું સર્વ એહની હેક;
પોહોંચેલાને પાડે પલકમાં, છેલી સીડી લગી ઠેક. હો મં ૩
અપાર માયાખળ એટલું રે, હોય અળખ્યાં બહુવાય;
જાણીતીને છેતરે, એવી મોહનકેરી માય. હો મં ૪
જ્ઞાન વૈરાગ્ય ગોઠે નહીરે, હરિસું ન ઉપજે હેત;
જન્ય વિવેક વિકળ રહેરે, જ્યારે ચતુરા ચોરે ચિત્ત. હો મં ૫
ચંદ્ર ઈંદ્ર પારાશરરે, એકલશૃંગી મુન્ય;
શિવ બ્રહ્માદિક ભુલીયા, એથી કોણ છે મોટા અન્ય. હો મં ૬
મન તો અસલ આખી વિશ્વનુંરે, તનથી ન રહેવું સ્ત્રી પાસ;
ધીરાને ચંચળ કરે, એ તો ક્ષણમાં બાલે સલાનાશ. હો મં ૭
ચતુરાઈ તાહારી ચુલે પડીરે, કોઈનું ન ચાલે જ્ઞેર;
દયા જગતમાં એમ ખચે, જેનો કર અલો નંદકીશોર. હો મં ૮

પદ-રાગ-રામકળીનું-પ્રભાત.

(૩)

શ્રીદ્વારીકાધીશ છો ક્ષીશ મહારે ધણી, ઈશ નહીં અવર વણુ વિશ્વનાથ;
શ્રીગિરિધરણુ તવ ચરણને શરણુ છું, જન્મને મરણુ હરિ ગ્રહેજે હાથ. શ્રીં ૧
પાપ અણમાપ ત્રય તાપ સંતાપ સૌ, કાપવા બાપ છે નામ તાહારું;
સર્વ સાધન રાજન અભિધન તવ, અન્ય પ્રસન્ન નહિ મન માહારું. શ્રીં ૨
દામ ને ધામ તન વામ શું કામનું, ઠામ વિશ્રામ નહીં શ્યામ પાખી;
તહારો હું દાસ અવિનાશ તુજપાસ રહું, વાસ વૈકુંઠનો છું અભિલાખી. શ્રીં ૩
અચળ તવભક્તિ રસયુક્તિ સતસંગ દો, જગતથી દુર આસક્તિ માહારી;
નિધિ દયા ધરી દયા જન દયા પર દયા, કરછઉં તહારો ગિરિવરધારી. શ્રીં ૪

(૨)

પદ-રાગ-રામકળી.

માહારા શ્રીમાહા પ્રભુજી હું એ વર માંગું, સહજે કૃપા કરી આપો પાવલે લાગું. માં ટેક.
 પ્રિયસહ પ્યારા થઈ પ્રસન્ન રહો રાખો, નિજનો જાણી નિલ શ્રીમુખ દાખો. માં
 ચિત માહારા રાખો સદા તમારે એ ચરણે, અળગો કરી અવિદ્યાથી રાખો સદા શરણે. માં
 આપનું ઉચ્છિષ્ટ સદા માહારે ખાનપાન, નિત્ય જ્યાંહાં સેવા પુજા થાયે ગુણગાન. માં
 અભય નિજનંદ સદસંગ આપે, લીલાસહિત વાસ મુજ ઊર થાપે. માં
 આપને રૂચે નિલ કૃતીરે કરાવો, દોષ માહારો એકે મનમાં ન લાવો. માં
 નિરલિમાન પ્રેમલક્ષણા ભક્તિ, સદા સ્મરુ કૃષ્ણ વ્યસન આસક્તિ. માં
 સદા સહુ સમીપે નાથ નિત્ય પ્રજવાસી, કહાવું પ્રભૂ તમારી અચળ દાસદાસી. માં
 અખંડ આશ્રય મુને તમારો જ હોજો, સેવક દયાને કરુણાદૃષ્ટે નિત્ય જોજો. માં

પદ-રાગ-રામકળી

(૨)

કહો કંઈપેરે કહિયે પ્રભૂ કાયર કે અળિયારે; ટેક.
 નિડર હોતો કાંત કયમ થાઓ કંસદાસીરે; દયાળુ તો કયમ તરસાવ્યાં પ્રજવાસીરે. કં
 બ્રહ્મચારી હો તો કયમ કાહાવો ગોપીકંથરે; કામી હો તો કાલિદી ના આપે સ્ત્રીને પંથરે. કં
 નાગપાશે બંધાયા ને લીલા નાથો કાળીરે; તમને ના કહેવાય કાંઈ નમિયે વાળીવાળીરે. કં
 કાળને કંપાવો કૃષ્ણ ભયંકર એહેવારે; કામને લગ્નવે રૂપ કોહોની કહિયે કેહેવારે. કં
 જુઠા કેહેતાં દોષ લાગે વેદ અવળીતેરે; સાચા છો તો બાંધ્યો કેમ બચારા બળીતેરે. કં
 શાંત શા નૃસિંહરૂપ ક્રોધના ભંડારે; ક્રોધી હો તો સહો કેમ ભૃગુપદ પ્રાહારે. કં
 સધળું તમોમાં છે ને કશું પણ છે નહિરે; એથી પણ અગ્ર કહું પર છો એ બેનીરે. કં
 કાંઈની મન વાણી નવ પોહોંચે, અનિર્વાચી દેવારે; નિશ્ચે ના બોલાય કાંઈ, આહવા છો કે તેહેવારે.
 જેવા છો તેવા છો માહારા સ્વામી આપો સેવારે; દાસ દયો નીજનો જાણો કાંઈ નથી લેવા દેવારે.

પદ-રાગ-રામકળી.

(૨)

કાંઈ નથી જોતા કૃષ્ણ કૃપા જ્યાંહાં કરોછોરે; ટેક.
 કુડિ કૃતી તેહેની સહુ રૂડી માની લોછોરે. કાંઈ નથી ટેક.
 પાંડુસુતે વેદથી વિરહ કર્યાં કર્મરે;
 તમારી પ્રસન્નતાએ ઠર્યાં તે સુધર્મરે. કાંઈ નથી ૧
 વાલી માર્યો બંધુસમંધને પાપેરે;
 તેજ કીધું વિભીષણ સુગ્રીવે જોયું આપેરે. કાંઈ નથી ૨
 કોહો શું સુકી સુર્પનખા નાક તેહેનું કાપ્યુંરે;
 સાધન શું કુઅજ કીધું પતિસુખ આપ્યુંરે. કાંઈ નથી ૩

સેહેજે અરધે નામે ગુણકા વૈકુંઠ પમાડીરે;
 સંત ખીજ પડયા રહ્યા રટતા નામ દહાડીરે. કાંઈ નથીં ૪
 નહિ તેહેનું નહીં, ભાવ્યું તેહેનું સરવે ભાવ્યુંરે;
 વાંક શો હમારો પ્રભૂ તમથી આવ્યું આવ્યુંરે. કાંઈ નથીં ૫
 એહવી દયા દયાઉપર કયારે કરશે હરિજીરે;
 કરણનાં સમુદ્ર મારા પ્રાણપતિ શ્રીજીરે. કાંઈ નથીં ૬

પદ-રાગ-ભેરવી. (૩)

હરી માંડે અંતર શુદ્ધ કરોરે, હરિ મહારી નિર્મળ બુદ્ધ કરોરે. ટેક.
 હરી મુને પ્રપંચ વિસરાવોરે, મુજ મન નિજ છત્રી લોભાવોરે. હરિં ૧
 હરી હું ભાવું એહવો કરોરે, હરી મહારા તનમન તાપ સમાવોરે. હરિં ૨
 હરી મહારી દુરમતિ દુર કરોરે, અંતર ભક્તિભાવ ધરોરે. હરિં ૩
 હરી નીજની લીલા દરશાવોરે, નિશદિન સતસંગતી ભાવોરે. હરિં ૪
 હરી માહાંડે ચિત અરણે રાખોરે, દયો તમારો શ્રીમુખે ભાખોરે. હરિં ૫

પદ-રાગ-ભેરવી. (૨)

નંદનંદન ભજ ભજ મન માહારા, કોટી કલ્પના કલેશ ટળોરે. ટેક.
 જન્મમરણનો ભય જાય ભાગી, યમકિંકર સ્વપને ન દમેરે. નંદં ૧
 આનંદસિંધુ ઉદે થાય અંતર, જે સેવે શ્રીનાથ ગમેરે. નંદં ૨
 બ્રહ્માદિક તહાં ભાગ્ય વખાણે, ઇંદ્રાદિક જર ધૂમેરે. નંદં ૩
 ચારે પદારથ દ્વારે રેહે ઉભા, ચૌદલોક તુંને ચરણ નમેરે. નંદં ૪
 ખાતું શ્રીહિસીરમું ન ધરે, તાંડે ચિત્રગુપ્ત ઉધારે નમેરે. નંદં ૫
 અષ્ટમાસીધ નવેનીધ સંપલ, અનાયાસ તહારી પૂંઠે ભમેરે. નંદં ૬
 નિશ્ચય પદપંકજ પુરુષોત્તમ, જેને શેષાદિક સમાન નમેરે. નંદં ૭
 તે તુજને અરપે દયા પ્રીતમ, નિશદિન તાહારા રૂદિયામાં રમેરે. નંદં ૮

પદ. (૩)

હો સ્વતંત્ર શ્રીજી કરો તમો જે મન ભાવે,
 ઈશ્વરપ્રત્યે જેર કોઈનું નહિ ફાવે,
 શરણ પડયાને માયા પણ અકળાવે. હો સ્વતંત્રં ૧
 નડતું કોઈનું નાથ કરે નહીં વેદ ગાય,
 જિવ અસકયો એ નિજ બળે કશું નવ થાય,
 કોહો તદા જિવ ભુકતે છે કિયે ન્યાય. હો સ્વતંત્રં ૨

શ્રુતિ સ્મૃતિ શાસ્ત્ર સરવ એમ ગાય,
 હરિ સમરતા સદા સકળ દુઃખ જાય,
 તે સતવે ખરૂં પણ દૃષ્ટિમું નવ દેખાય. હો સ્વતંત્ર ૦ ૩
 હરિગુણ ગાતાં કબુદ્ધિ રહે નહિ નામે,
 ગતી ધરડા થયા મોહોવાયક કામ દામે,
 કેહેતાં કાંઈ ફાવતું નથી એણે કામે. હો સ્વતંત્ર ૦ ૪
 રામ રટતાં દેહ તન્યો દશરથ સ્વર્ગે,
 સુખનીસનામાં લાસે ગુણકા ગઈ અપવર્ગે,
 નામ જપતાં છુટયું કપાળ નહિ ભટકે. હો સ્વતંત્ર ૦ ૫
 એક મહારે નાસે હું સરખો નર થાય,
 નિત્ય નિરંતર નામ તમારૂં ધણું ગાય,
 શું કહિયે આધિવ્યાધિ વિષે તે પિડાય. હો સ્વતંત્ર ૦ ૬
 કૃપા કરો છો કોઈએક બ્રહ્માદીકથી જાણ,
 તદપી તેહેને સંતાપે માયા મનમાં બાઝી,
 કાળજ કુટાચું કયાંહાંત્રિગિ હળધર સાણ. હો સ્વતંત્ર ૦ ૭
 તમારો છું એકજવાર કહે કોઈ,
 શ્રીકૃષ્ણ તેહેને આપો અભય બરદ જોઈ,
 તે પણ અધૂતા નથી દેખાતું રહિયે રોઈ. હો સ્વતંત્ર ૦ ૮
 સ્વલ્પ ધર્મ પણ મહારો મહાભયથી રાખે સાચું,
 શ્રીમુખથી બોલ્યા આપ કેવાય કયમ કાચું,
 અભય તદા રહું આપ કૃતિમાં જદપી નાચું. હો સ્વતંત્ર ૦ ૯
 સુણો જાણુવા દયાયે આદરે વખાણે,
 વિશ્વસૃષ્ટિ પાવન થાય તેજ ટાણે,
 સમરૂં તદપી સાધુના સાથી કાણુ જાણો. હો સ્વતંત્ર ૦ ૧૦
 નામે પાપ નાહાસે પાપ નાસે ત્રાસે,
 શ્રીકૃષ્ણ કહું છર્ગી શી પેરે પાપ હુદેમાં વાસે,
 શાથી મળતાં છો નહીં કેમ દોષ મારા ભાસે. હો સ્વતંત્ર ૦ ૧૧
 વેદાદીકનાં વચન સફળ સતવે દાવે,
 પણ ત્યારે જ્યારે તમારા મનમાં આવે,
 કરો આહો તે સર્વેશ્વર શંકા કોહોની લાવે, હો સ્વતંત્ર ૦ ૧૨
 ઘણા શરણાગતનું સાધન સાધ્યું પણ ના જોવું,

નિજબળથી નિજજન બાણી દુઃખ હવે ખોલું,
દયા પ્રીતમજી નહીં શોભે જોવું મહારૂં રોવું. હો સ્વતંત્ર ૧૩

૫૬.

(૨)

હે હરી હું તો હાવાં હાર્યો, જે ગમે તે કરે;
અતીસેં અકળામણનો માર્યો, જે ગમે તે કરે; ટેક.
હરિ હું સહુ શુભ કૃતિથી હીણો, જે અતિશય દૃષ્ટનો પણ ઝીણો. જે ૧
પડી અવિદ્યા મહારી પૂઠે, સુધાર્યોમાં નાખે મૂઠે. જે ૨
ભૂષ્ટ હદે માને નહિ શિક્ષા, જગમાં લજવી વૈષ્ણવની દિક્ષા. જે ૩
ભવઉદ્દેગ અતીસેં પીડે, મૂકવાં ઉચિત કર્મ સહુ મિડે. જે ૪
શરણાગત જોવું મતિ મતિ માઠી, શ્રદ્ધા કાંઈ હતી તે નાઠી. જે ૫
બહુ દુઃખ જે કૃતિ નિશ્ચિન કરિને, જાય મન લાંબું લાં ફરિને. જે ૬
તન જ્યમ વૃદ્ધ થયું મન બાળક, ઉપર ઉજવળ અંતર કાળક. જે ૭
અંતકાળ દુઃખથી કાં પુછજી, સત્ય વચન સમરી જાણું છજી. જે ૮
પ્રભૂ જ્યમ રાખ્યો છે તેમ રહું છું, જે શિર પાડો છો તે સહું છું. જે ૯
જાણું છું કરશો સહુ સારું, પણ વણસમજે ભટકે મન મહારૂં, જે ૧૦
જિવથકી નિવડથકી નિજબળ કશું નથી થાવું, સનેપાતમાંગાંડુંગાવું. જે ૧૧
જેવો શરણ પડયોછું, માહા પ્રભૂ રાખ્યો અટળ અડયોછું. જે ૧૨
મનુષ્ય કોઈથી બહાલ ન હાલે, ગગન પવન સઠ ભરાઈન ચાલે. જે ૧૩
વિનતી દયાની એ ફરીફરીને, પ્રગટ મળ્યું સેવું હું હરીને. જે ૧૪

૫૬.

(૨)

જીવતો મુઓરે, મુર્ખ જીવતો મુઓ;
તેં ભજ્યા નહીં ભગવાન, મુર્ખ જીવતો મુઓ. ટેક.
પેટને અર્થે પાપ કરતાં, દીલમાં ન ડર્યો;
પાડોશીને ઘેર પુણ્ય કરતાં, આડો જઈ પડ્યોરે. મુર્ખ ૧
કુડની માળા કોટમાં ધાલી, કોંધી ગરૂં કર્યો;
ત્યારે મૈથુન કરવા લાગ્યો, અંતર ના ડર્યોરે, મુર્ખ ૨
બહુનામીને ઓળખ્યા વિના, અંતર બહુ પડ્યો;
દયા પ્રીતમ દિલમાં વસ્યો, કારજડો સર્યોરે. મુર્ખ ૩

૫૬.

(૩)

વ્રજ વાહલૂરે વૈકુંઠ નાહ આવું મને ન ગમે ચતુર્ભુજ થાવું;
નંદકુંવર ક્યાંહાંથી લાવું, વ્રજ વાહલૂરે ૧

સોહીયે લલીતા ત્રિવેણીમારે ગીરધારી, સંગે સોહીયે જ્યાંહાં રાધે ખ્યારી;
તેવિના આંખ ન હરે માહારી. પ્રજ વાહલુંરે ૦ ૨

ત્યાંથી શ્રીજમુના ગિરિવર છે એ નહીં, મુંતે અશક્તિ છે ઘણી બેહેની;
તેવીના માહારો ત્રાણ પ્રસન્ન રહે નહીં. પ્રજ વાહલુંરે ૦ ૩

ત્યાંહાં શ્રીવૃંદાવન રાસ નહીં, પ્રજવનતા સંગ વિલાસ નહીં,
વિષ્ણુ વેણુ વાયાનો અભ્યાસ નહીં. પ્રજ વાહલુંરે ૦ ૪

વૃક્ષેવૃક્ષે વેણુકા ધારી, પત્રે પત્રે હરિલુજ ચારી,
હેવા રજુરજુ ધું સંગતિ ભારી. પ્રજ વાહલુંરે ૦ ૫

હેવા વિશ્વશિવ સખીરૂપ થયા, હેવા રજુ રજુ તે રસનારે રહ્યા,
ઉધવ સરખા તે ત્રણ કૃષ્ણ થયા. પ્રજ વાહલુંરે ૦ ૬

સુખ સ્વર્ગનું કૃષ્ણવિના કડવું, મને ન ગમે બ્રહ્મ સદન અડવું,
ધિક જન સુખ પામી પાછું પડવું. પ્રજ વાહલુંરે ૦ ૭

શૂં કરૂં શ્રીજી સહજ પામી, તેહમાં નહિ આપણુ ઓ સ્વામી,
મારે દાસપણામાં હાવે શી ખામી. પ્રજ વાહલુંરે ૦ ૮

પ્રજજન વૈકુંઠ સુખ જોઈ વળી, ન ગમે તો બ્રહ્માંડમાં રે ભલી,
એવા સ્વરૂપાનંદ અતીસે ગળી. પ્રજ વાહલુંરે ૦ ૯

ગુરૂબળે ગોકુળવાસી થઈશું, શ્રીવલ્લભ શરણે નિત્ય જઈશું,
દયા પ્રીતમ સેવી રસ જસ ગાઈશું. પ્રજ વાહલુંરે ૦ ૧૦

પદ-રાગ-હલારી.

(૨)

હરિને ભજે નહિ ને અવર આરાધે, અનન્ય ભક્તિ ન કહાવેરે;
અંતે સહાય કરે શ્રી કૃષ્ણ કો, ત્રાણી આગળથી અથડાવેરે. હરિ ૦
ભજતાં ભગવંત કાંઈ ન રહે બાકી, મૂળનૂં પાણી સધળે પોહોંચેરે;
શાખાઓ છાંટે તરૂંત્પતિ ન થાય, સર્વે પામે સિંચાયેરે. હરિ ૦ ૧
ધેર ગોવિંદ ને અંખાને આરાધેરે, અજગર ગળી પીડા પામ્યારે;
ધૂટયા તો જ્યારે શ્રીકૃષ્ણે છોડાવ્યા, દેવીથી દુખ નવ વામ્યારે. હરિ ૦ ૨
પાંડવને ધેર પ્રભુ પ્રગટ વસ્યા પણુ, શિવાદીકની સેવા શ્રદ્ધા મનમારે;
કુંતીસંબંધે કેશવકષ્ટે પણુ ધાયારે, વિવિધવિધે વિટંબણા વામ્યારે. હરિ ૦ ૩
અભયનો આશ્રય કીધો અમૃત હરિ ભક્તે, દુર્વાસા દુખ દીધૂરે;
એહવા ઇતિહાસ સરળમાં સમજેરે, અન્ય આશ્રય કીધે એવું થાયરે. હરિ ૦ ૪
બહુ ધરનો જંયમ ભુખે મરેરે, ગોળંભા કોઈના ન દેવાયરે;
એક આસક્તિ વિના ચિત નહિ હમારેરે, સેધે ત્યાંહાં સિદ્ધિ સાનીરે. હરિ ૦ ૫ (૩)

પદ.

તારાં સહુ દુખ જાશે, ગોવિંદ ગાની, સેહેજે સહુ સુખ થાશે, ગિરિવરધારી ગાની. ટેક૦
લવના વૈલવનો ચિતમાં ચોહોટો છે રંગ, એના એ ભોગ કરડી ખાશે ભુજંગ. ગિરિં ૧
ધણીરે ગુંચવણીની એ અવિદ્યા જાળ, નાહાસવા ખારી એક શર્ણુ ગોપાળ. ગિરિં ૨
કો સમે મોહ તને કો સમે શોક, એ બેમાં અથડાતો તું તો ઓચિતો ફેક. ગિરિં ૩
જેહેનું તું સુખ માણે તે દુઃખનો ભંડાર, પડતાં પેઞ્જરાં ખાતાં નહિ આવે પાર. ગિરિં ૪
કેવળ કલેશ ભર્યો આ સાગર સંસાર, નાવ તર એક નામ નંદકુમાર. ગિરિં ૫
આવ્યો આવારો પાછો વચમાં વહીજાશ, દયા પ્રભૂને ભૂલે પાછળ પસ્તાશરે. ગિરિં ૬

પદ.

(૨)

મિથ્યા શીદને માથાકુટ માંડી, શ્રીકૃષ્ણ શેં ના ભજે;
તહારા મનથકી દેને સર્વ છાંડી, તો તહારું કામ નીપજે. ટેક૦
તું કહિશ કે મહારે હાથે ધન મેળવી, માહરી કામનાઓ કયમ પુરી થાશે;
તે તો મનુષ્ય આપોઆપ મજૂર, તો ઇશ્વર કયમ ભુલી જાશે. શ્રીકૃષ્ણ ૧
તું કહિશ કે ધંધા વિના ધન કયમ મેળવું, ધન વીના ધર કેમ ચાલે;
તે તો આયુષ્ય સુધી પોહોઆડે પ્રારબ્ધ, મિથ્યા હું પદમાં માહાલેરે. શ્રીકૃષ્ણ ૨
તું કહિશ કે નિવૃત્તિ આગળ ધડી ન બેસાય, માહરી દેહી થાકે છેક માતા;
તું હસ્ત ચરણ તું કરની કારજ, વદને વિકૃલ ગાતાંરે. શ્રીકૃષ્ણ ૩
વિશ્વંભર બધી વિશ્વનું પૂરતો, ખાન પાન અંખર જો વિચારી;
તે પ્રભુથી તું કેમ રહે છે અજાણો, તો ખખર ન લે તાહારીરે. શ્રીકૃષ્ણ ૪
તોહો તાહારું મન ન માને તો, ચારે પોહોર કમાની;
ત્રણ પોહોર નિદ્રા કર નિશ્ચે, એક જામ હરિગુણ ગાનીરે. શ્રીકૃષ્ણ ૫
જે જે વાતના ખાંચા તેં કહાડયા, તે તે માર્ગ ખતાવ્યા;
કેશવ કિર્તન ને ભક્તિ ન ભાવી, તો અઠ્ઠાવીશ તાહારે ભાગ્યે આવ્યારે ચોરાશી. શ્રીકૃષ્ણ ૬
દામ ન લાગે હાડ ન ભાગે, ગાતાં ગોવિંદ ગોપાળા;
પણ દયો કેહે જેને ભક્તિ ન ભાવી, તેહેને લલાટે લખિયા છે કાળારે. શ્રીકૃષ્ણ ૭

રાગ કાલિંગડો.

(૨)

માહારો કર ગ્રહો કેશવરાયરે, માયાદળથી મુંઝાવો;
શરણાગત વત્સલતાણુંરે, બર્દ પાળો માહારો દાવો. માયા. ટેક૦
હૈયાની હોળી કોને કહિયેરે, કોહો તોહો કામ શું થાય;
આપ તો અંતરજામીછો, હરી માહા સમ્રથ સુખદાય. માયા. ૧

કેહેતાં કાંઈ બનતું નથીરે, ઘણી ગુંચવણી ને દુઃખ;
 જેને સોંપ્યો તેને કહાં નથી કર, ઝાલો તો સધળું સુખ. માયા૦ ૨
 કષ્ટ પામીને કાયર થયોરે, નથી માહારે એકુ ઉપાય;
 કાન ધરો તો કહું તો ભૂલું નહિં તો, માહારૂં સખળ વૃત રાય. માયા૦ ૩
 કસા યોગ્ય હું છું નહીંરે, જેહવો તેહવો તમદાસ;
 અકળાયો છું અવિદ્યા દુઃખે, માથે કાળનો મોટો ત્રાસ. માયા૦ ૪
 પ્રસન્ન થાઓ તમો એહવી, કાંઈ નથી મારી પાસે વસ્ત;
 નિજ બળથી નીજનો કરો તો તો, અખિલ કષ્ટ હોય અસ્ત. માયા૦ ૫
 કરગરું કામ આવ્યું કશુંરે, ઉત્તર ન આપને મન;
 પણ વિચારોનેહું કહોને કહું, તમપાપે માહારે કોછે અન્ય. માયા૦ ૬
 દયાના પ્રીતમ દીનાનાથજી માહારી, સામું જીવો એકવાર;
 દાન નિજનંદ કરો પાયો, પ્રેમરસ પ્રાણઆધાર. માયા૦ ૭

રાગ મેવાડો.

(૨)

કેહે કીયે વિહારેરે, જીવ ઝંપ વાળિયોરે, સુખે સુતો મોહ નિદ્રાની માંય;
 જાગી જે વિચારીરે, પુંજી ખોઈ ગાંઠનીરે, કરજ કરી ચાલ્યો ભરીને ભાંય. કેહે૦ ટેક.
 લક્ષ કોટી દેરાંરે, પ્રયોં ચાર ખાણુમાંરે, એકવાર મનુષ્ય કરો કૃપાનાથ;
 રંકને લંક આપીરે, હુંટવા અકરમીનેરે, આવી સાવરણી હાથ. કેહે૦ ૧
 અમુલ્યક અવસરરે, આવ્યો હરીભજનનોરે, જેથી ધૂટે ભવબંધન કર્મપાશ;
 તે મૂંકી તે કીધૂંરે કર્મ ચમારનૂંરે, તેજ તારૂં ધાલ્યું સલાનાશ. કેહે૦ ૨
 મોહ તને મ્હોટોરે, કામને દામનોરે, તો બન્ને કલેશ નર્કકુંડ;
 ફળ તેહેનું હમણારે, જગતની જીતીયોરે, અંતે પાછું નર્ક કલેશ મુંદ. કેહે૦ ૩
 વીતી તો તે વીતીરે, રહી સાંભળતીરે, હરી ભજ ભાવે ભલ્ય થાય ભંગ;
 દયા દયા કરશેરે કૃષ્ણ કૃપાનિધીરે, જ્યમ કરી મુહુરતમાં ખટ્વાંગ. કેહે૦ ૪

પદ-રાગ-સોરઠ.

(૨)

૨૮ શ્રી રાધા રાધાવર ગિરિધારી,
 શું પુરણ પ્રેમ ધરી, પ્રમાદ દુર કરી, આ સમય ક્યાંથી ફરી;
 એવું મન ધારી ધારી; ૨૮ શ્રી રાધા રાધાવર. ટેક.
 પાપ ચતુરવિધી પલકમાં પળાશે,
 ત્રિવિધ તાપ તુર્ત ભરમીભૂત થાશે,
 અભય પરમાનંદ સિંધુ ઉર ભરાશે,

તે વિના જ્ઞાન ધ્યાન ધર્મ, દાનકર્મ, તપ ન ધર્મ, તિર્થસર્મ,
સ્થિતિ હર્મ, અભિદ્યવર્મ, વસ્તુચર્મ, મયીનર્મ, પ્રાપ્તિપર્મ,
શ્રુતિ પુકારી પુકારી, રટશ્રી રાધા રાધાવર. ૧

અવિદ્યા ટળે કૃતાંત કંપ ખાયે,
ભુંડા ભાળ અંક અટળ પણુ ભુસાયે,
વૃંદ વૃંદારકમાં તું પ્રસંશાયે,
માટે એત સ્વદ્વકાળ, ગા ગોપાળ, નંદ્યાળ દિનદ્યાળ, પ્રણતપાળ,
કંસકાળ, મહાકૃપાળ, રૂપરસાળ, શ્રીવનમાળ, હર્ષભાળ,
કષ્ટહારી હારી; રટ શ્રી રાધા રાધાવર. ૨

શેષ એજ નામ રટે પળ ન ભૂલે,
ઉમા શંકર મન મનન કરી ફૂલે,
નારદાદીક આનંદ ડોળ ઝૂલે,
વળિ ચતુર સનતકુમાર, નિગમચાર, શ્રુષ્ટિકાર, ગિરાદાર,
શુકશુંખ્યાર, ધી શ્રંગાર, ધનાગાર, ભા અંખાર, વિદ્યાધાર, સુરસરદાર,
શ્રીમુખકારીકારી; રટ શ્રી રાધા રાધાવર. ૩

વણુ પ્રયાસ મન પ્રપંચ મોહ ત્યાગે,
ધર્મ અર્થ કામ મોક્ષ રક્ષ લાગે,
એવી પ્રેમભક્તિ સહજ હૃદય જાગે,
તદુપરાંત, નિલરાસ, જીગવિલાસ, શ્રી અવિનાશ, આણંદરાસ,
કેલિહાસ, જ્યાંહાં પ્રકાશ, ત્યાંહાં નિવાસ, અનાયાસ, નિપટપાસ,
દયો દાસ, કરે વિહારી વિહારી; રટ શ્રી રાધા રાધાવર. ૪

શ્રીપદ. (૨)

હરિભાવવિના, કેવળ કૃતી કરેથી કાર્ય ન થાય;
જ્યમ અગ્નિવિના, ભસ્મમાં ધૂત હોમે એજે જાય. ટેક.

જીઓ સર્પ સમીર ભક્ષિને રહે, જીઓ ચાત્રક તે પિપાસ સહે;
જીઓ ઉલુક અખંડ ઉન્નત્ય રહે. હરિ ભાવ વિના ૧
જીઓ મીન તીર્થ જળમાં નહાયે, જીઓ ગુણુકા નૃત્ય કરે ગાયે;
જીઓ પ્રાંહણો પોષે શું સુખ થાયે. હરિ ભાવ વિના ૨
જીઓ મૃગઆદિક પશુ વનવાસી, જીઓ ગુનેગાર સેહ છે ફાંસી;
જીઓ કાસદ પણુ જાય છે કાશી. હરિ ભાવ વિના ૩

જુઓ તેલીનો બળદ પરિક્રમા કરે, પત્રગ પેટે ચાલે દંડવત ન કરે;
 જુઓ તપોધન દેવળે દેવળ ફેરી ફેરે. હરિ ભાવ વિનાં ૪
 જુઓ વટ જટાનો બોજ સહે, જુઓ અંધ સદા કર ડંડ ગ્રહે;
 જુઓ ખર તન રાખમાં રોળ્યું રહે. હરિ ભાવ વિનાં ૫
 જુઓ નટવો અબધૂત વેશ ધરે, જુઓ બગલો દૃઢ થઈ ધ્યાન ધરે;
 જુઓ મુક વચન મુખ નવ ઉચરે. હરિ ભાવ વિનાં ૬
 નહિ વૃંદલ વિષયતણી આપદા, ઉભૂં વૃક્ષ ને ક્રોધ મળે ન કદા;
 જુઓ અજગર નિર્લોભી છે સદા. હરિ ભાવ વિનાં ૭
 ભાવે પ્રહલાદને સ્થંભમાંથી મળ્યા, નામદેવને ભાવ ભુતમાંથી નિકળ્યા;
 વણુ ભાવે મંડળીકને કાળ ફળ્યા. હરિ ભાવ વિનાં ૮
 હરિ તેહેવા થાય જેવા નાણે, નિજ ભાવ પ્રમાણે ફળ માણે;
 દયો કેહે જુઓ સર્વ ઠેકાણે. હરિ ભાવ વિનાં ૯

૫૬.

(૧-૨)

LXXC:

ચિત તું શિદને ચિતા ધરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે. ટેક.
 સ્થાવર જંગમ જડ ચૈતનમાં, માયાનું બળ ઠરે;
 સમરણ કર શ્રીકૃષ્ણ ચંદ્રનું, જન્મ મરણ જાય હરે. કૃષ્ણને ૧
 નવ માસ પ્રાણી કૃષ્ણ ચંદ્રનું, ધ્યાન ગર્ભમાં ધરે;
 માયાનું આગણ કર્યું ત્યારે, લક્ષ્યોરાશી ફરે. કૃષ્ણને ૨
 તું અંતર ઉદ્દેગ ધરે, તેથી કારજ શું સરે;
 ધણીનો ધાર્યો મનસૂળો, હર બ્રહ્માંથી નવ ફરે. કૃષ્ણને ૩
 દોરી સર્વની એના હાથમાં, ભરાવ્યું ડગલું ભરે;
 જેવો જંત્ર વગાડે જંત્રી, તેવો સ્વર નીસરે. કૃષ્ણને ૪
 થનાર વસ્તુ થયાં કરે જયમ, કૃષ્ણ ફળ પાણી ભરે;
 જનાર વસ્તુ એણિપેરે જશે, જયમ ગળ કોડું ગરે. કૃષ્ણને ૫
 જેહવું જેટલું જે જયમ કાળે, તે તેહને કર ઠરે;
 એહમાં ફેર પડે નહીં કોઈથી, શીદ કુટારી તું મરે. કૃષ્ણને ૬
 તહાં ધાર્યું થાતું હોય તો, સુખ સંચે દુઃખ હરે;
 આપપણું અજ્ઞાન ફૂળ એ, મૂળ વિચારે ખરે. કૃષ્ણને ૭
 ધાવાનું અણચિતવ્યું થાશે, ઉપનિષદ ઓચરે;
 રાખ ભરેંસો રાધાવરનો, દયા શીદને ડરે. કૃષ્ણને ૮

(૨)

Excellent

પદ.

નિશ્ચેના મેહેલમાં વસે મારો વાલમો, રે વસે વ્રજલાડીલોરે;

જે રે જાએ તે જાંખી પામે જીરે;

ભુલા ભમે તે ખીજ સદનમાં શોધેરે, હરી ના મળે એકે ઠામે રે. નિં ૧

સતસંગ દેશમાં લક્ષિત નગર છે રે, પ્રેમની પોળ પુછી જાનેરે;

વ્રેહતાપ પોળીઆને મળી મોલે પેશજોરે, સેવા સીડી ચડી ભેળા થાજોરે. નિં ૨

દીનતા પાત્રમાં મનમણી મૂકીરે, ભેટ ભગવંતજીને કરજોરે;

હુંભાવ પુંભવનો છાવર કરીતેરે, શ્રીગીરીવરધર વર તમો વરજોરે. નિં ૩

એરે મંડાણનું મૂળ હરી ધચ્છારે, કૃપાવના સિદ્ધી ન થાએરે;

શ્રી વલ્લભશરણથકી સહુ પડે સેલુરે, દૈવીજનપ્રતી દયો ગાએરે. નિં ૪

Excellent

પદ.

(૨)

એક વયોં ગોપીજન વલ્લભ, નહીં સ્વામી ખીજો;

નહીં સ્વામી ખીજોરે, મ્હારે નહીં સ્વામી ખીજો. ટેક.

અવર કોઇનું કામ ન મારે, રીજો કે ખીજો;

કૃષ્ણ કરે પ્રમાણ, કારજ વણસો કે સીજો;

પ્રાણ જાએ પણ અન્ય કૃતીમાં, મન રખે ભીજો. એકં ૧

સુખી દુઃખો જેમ ગમે તેમ રાખે, એના ગુણ ગાઈ;

વિનાં મૂલનો ધર ગુલામ, વેચે તાં વેચાઈ;

એજ ગમ્યો એથી મન માન્યું, ખીજો નવ ચાહું;

એના અતી અવતાર હું કોઇનો, દાસ ન કેહેવાઈ. એકં ૨

કૃષ્ણવિના શિર અવર નમે, તો છે દંડ;

નંદકુંવર વણ નામ જપે તો, જીવ્હા કરું સતખંડ;

અવર દેવની આશ કરે, અધ ભાજે બ્રહ્માંડ;

અંન અમર દરસન દોડે પગ, તો પારું પીડ. એકં ૩

હું ચાતક જળ શ્વાતી શ્રીજી, હું જખ હરિ વારી;

હું હારીલ કાઠી હરી દબવંત, ધારી તે ધારી;

અન્ય ન પતિવ્રત જોને નહીં, તે કહીયે વ્યભિચારી;

શ્રીગુરુ દેવને ભજજો કેહે, દયો સદા ટેક મારી. એકં ૪

પદ.

(૨)

જો વિચારી જીવ તારી શી વલે થશે; શી વલે થશેરે મુરખ, શી ગતી થશેરે. જોં ટેક.

જન અમૂલ્ય જનમ વ્યર્થ ગયો કંઈ હશે.

જુઓ તેલીનો બળદ પરિક્રમા કરે, પત્રગ પેટે ચાલે દંડવત ન કરે;
 જુઓ તપોધન દેવળે દેવળ ફેરી ફેરે. હરિ ભાવ વિનાં ૪
 જુઓ વટ જટાનો બોજ સહે, જુઓ અંધ સદા કર ડંડ ગ્રહે;
 જુઓ ખર તન રાખમાં રોળ્યું રહે. હરિ ભાવ વિનાં ૫
 જુઓ નટવો અબધૂત વેશ ધરે, જુઓ બગલો દૃઢ થઈ ધ્યાન ધરે;
 જુઓ મુક વચન મુખ નવ ઉચરે. હરિ ભાવ વિનાં ૬
 નહિ વૃંદલ વિષયતણી આપદા, ઉભું વૃક્ષ ને ક્રોધ મળે ન કદા;
 જુઓ અજગર નિલોંભી છે સદા. હરિ ભાવ વિનાં ૭
 ભાવે પ્રલહાદને સ્થંભમાંથી મળ્યા, નામદેવને ભાવે ભુતમાંથી નિકળ્યા;
 વણુ ભાવે મંડળીકને કાળ ફળ્યા. હરિ ભાવ વિનાં ૮
 હરિ તેહેવા થાય જેવા નાણે, નિજ ભાવ પ્રમાણે ફળ માણે;
 દયો કેહે જુઓ સર્વ ઠેકાણે. હરિ ભાવ વિનાં ૯

૫૬.

(૧-૨)

LXXC

ચિત તું શિદને ચિંતા ધરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે. ૧૬૬.
 સ્થાવર જંગમ જડ ચૈતનમાં, માયાનું બળ ઠરે;
 સમરણ કર શ્રીકૃષ્ણ ચંદ્રનું, જન્મ મરણ જાય હરે. કૃષ્ણને ૧
 નવ માસ પ્રાણી કૃષ્ણ ચંદ્રનું, ધ્યાન ગર્ભમાં ધરે;
 માયાનું આગળ કયું ત્યારે, લક્ષ્મીરાશી ફરે. કૃષ્ણને ૨
 તું અંતર ઉદ્ભવ ધરે, તેથી કારણ શું સરે;
 ધણીનો ધાર્યો મનસૂણો, હર પ્રહાથી નવ ફરે. કૃષ્ણને ૩
 દોરી સર્વની એના હાથમાં, ભરાવ્યું ડગલું ભરે;
 જેવો જંત્ર વગાડે જંત્રી, તેવો સ્વર નીસરે. કૃષ્ણને ૪
 થનાર વસ્તુ થયાં કરે જયમ, કૃષ્ણ ફળ પાણી ભરે;
 જનાર વસ્તુ અણિપેરે જાશે, જયમ ગજ કોહું ગરે. કૃષ્ણને ૫
 જેહ્યું જેટલું જે જયમ કાળે, તે તેહને કર ઠરે;
 એહમાં ફેર પડે નહીં કોષથી, શીદ કુટાઈ તું મરે. કૃષ્ણને ૬
 તહાં ધાર્યું થાતું હોય તો, સુખ સંચે દુઃખ હરે;
 આપણું અજ્ઞાન ફળ એ, મૂળ વિચારે ખરે. કૃષ્ણને ૭
 થાવાનું અણચિતવ્યું થાશે, ઉપનિષદ આચરે;
 રાખ ભરોંસો રાધાવરનો, દયા શીદને ડરે. કૃષ્ણને ૮

(૨)

Excellent

પદ.

નિશ્ચેના મેહેલમાં વસે મારો વાલમો, રે વસે વ્રજલાડીલોરે;

જે રે જાએ તે જાંખી પામે જીરે;

લુલા ભમે તે ખીજ સદનમાં શોધેરે, હરી ના મળે એકે ઠામે રે. નિં ૧

સતસંગ દેશમાં ભક્તિ નગર છે રે, પ્રેમની પોળ પુછી જાજેરે;

વ્રેહેતાપ પોળીઆને મળી મોલે પેશજેરે, સેવા સીડી ચડી ભેળા થાજેરે. નિં ૨

દીનતા પાત્રમાં મનમણી મૂકીરે, ભેટ ભગવંતજીને કરજેરે;

હુંભાવ પુંભવનો છાવર કરીનેરે, શ્રીગીરીવરધર વર તમો વરજેરે. નિં ૩

એરે મંડાણનું મૂળ હરી ઇચ્છારે, કૃપાવના સિદ્ધી ન થાએરે;

શ્રી વલ્લભશરણચક્રી સહુ પડે સેલુંરે, દૈવીજનપ્રતી દયો ગાએરે. નિં ૪

Excellent

પદ.

(૨)

એક વયોં ગોખીજન વલ્લભ, નહીં સ્વામી ખીજે;

નહીં સ્વામી ખીજેરે, મહારે નહીં સ્વામી ખીજે. ટેક.

અવર કોઇનું કામ ન મારે, રીજે કે ખીજે;

કૃણુ કરે પ્રમાણુ, કારજ વણસો કે સીજે;

પ્રાણુ જાએ પણ અન્ય કૃતીમાં, મન રખે ભીજે. એકં ૧

સુખી દુઃખો જેમ ગમે તેમ રાખે, એના ગુણુ ગાળીં;

વિનાં મૂલનો ધર ગુલામ, વેચે તાં વેચાળીં;

એજ ગમ્યો એથી મન માન્યું, ખીજે નવ ચાહું;

એના અતી અવતાર હું કોઇનો, દાસ ન કેહેવાળીં. એકં ૨

કૃણુવિના શિર અવર નમે, તો છે દંડ;

નંદકુંવર વણુ નામ જપે તો, જીજા કરું સતખંડ;

અવર દેવની આશ કરે, અધ ભાજે બ્રહ્માંડ;

અંન અમર દરસન દોડે પગ, તો પાડું પીડ. એકં ૩

હું ચાતક જળ શ્વાતી શ્રીજી, હું જખ હરિ વારી;

હું હારીલ કાઠી હરી દબવંત, ધારી તે ધારી;

અન્ય ન પતિવ્રત જેને નહીં, તે કહીયે વ્યભિચારી;

શ્રીગુરુ દેવને ભજજે કેહે, દયો સદા ટેક મારી. એકં ૪

પદ.

(૨)

જે વિચારી જીવ તારી શી વલે થશે; શી વલે થશેરે મુરખ, શી ગતી થશેરે. જોં ટેક.

જન અમૂલ્ય જનમ વ્યર્થ ગયો કંઇ હશે.

ચેતના હજુ ન કાળ અચક આવશે; ના ભળ્યા શ્રીકૃષ્ણ કોણ ત્યાંહાં છોડાવશે; જો ૧
છળ કરી અધર્મ દ્રવ્ય મેળવ્યું દુઃખે; પોષ્યું નિજ કુટુંબ કણ પડ્યો ન પરમૂખે;
નિત્ય હાય દૈવ પલક ના કર્યો સુખે; રાધિકારમણ ભળ્યા ન, રહ્યો સ્ત્રી રૂપે. જો ૨
સ્કંધ પંચમે પોકારી નર્કદુઃખ કહ્યું; ત્રાસ ઉપજે સુણેથી કયમ જશે સહ્યું;
માટે હજુ ચેત કૃષ્ણ સેવ કર કહ્યું; ત્યાંહાં તો પછી વાઢ્યું તેહેને જોઈશે વહ્યું. જો ૩
જાણે તું જન્મળી છું તે કયમ ભજન કરું; પણ વિચારી વેઠ સર્વ મનથી કર પડું;
તું રામ નામ રટણ ચીત રાખ આધરું; યજ્ઞતે ઝુંપડેથી ખેચી કાઢાડ્યું તે ખરું. જો ૪
ભજનવિના વાત સર્વ જાણજે વૃથા; મુકી કુથલા ને સાંભળ કૃષ્ણની કથા;
આત્મધાતી તુંજ તાણે ન થા ન થા; દયાપ્રીતમ વિના ગતિ નથી સર્વથારે. જો ૫

૫૬.

(૨)

ભજની શ્રી હરી, કરી સહુ કલ્પના પરી; કલ્પના પરી કરી, સહુ કલ્પના પૂરી. ભ૦ ૧
તાહારી કલ્પનાએ વાત કેહે કરી સરી.
નિત્ય નાણી જોય તોહે શિદ્ધ મથે મરી; આ અમુલ્ય સમય ગયો નહીં મળે ફરી. ભ૦ ૧
જોની દુઃખ મૃત્યુ કોણ માગવાને જાય છે; તે જો સહજ સમય આવી પ્રાપ્ત થાય છે;
તેજ રીતે સૂખ સર્વ શાસ્ત્ર ગાય છે; હું પણ માની તું શિદ્ધ દરદમાં દળાય છે. ભ૦ ૨
જેહેને નીમત નિમ્યું જેહ તેહ ત્યાંહાં જશે; શ્રમે પણ કદા ન કોનું કોઈનું હશે;
ધાર્યું ધણીએ તેજ થયું થાય છે થશે; તું વ્યર્થ વિટંબણ કરેશ તેજ ઉગરસે. ભ૦ ૩
કરવો ઉદ્ધમ કહ્યો છે પણ રૂડો રીતનો; તું તો છેક ભજન ભુલી કરે અનિત્યનો;
એકો અંશ પ્રભુવિષે તુને ન પ્રીતનો; લાજે ના વિચાર ચિત રાખે જીતનો. ભ૦ ૪
રાખ દૃઢ ભરોસો એક નાથજી તણો, જેહથકી લાલ ઉભય લોકમાં ધણો;
વિપ્રિત સુપ્રિત કરશે જાણી જન આપણો; ટેક ધર દયા બણો તે કૃષ્ણથી બણો. ભ૦ ૫

૫૬.

(૨)

સેવની શ્રીકૃષ્ણ રસિક રાધિકાપતિ; રાધિકાપતી ગોવિંદ ગોપિકાપતિ. સ૦ ૧
મહાવાક્ય તત્ત્વમસી મરમી તે તણા મુનીંદ્ર; લીન જેહમાં સ્વરૂપ તેથી પરચતી; તે સ૦ ૧
બ્રહ્માવિષ્ણુ ભવ અનંત અંત ના લેહે અચિન્ત; અર્થ સાધને ન સાધ્ય યોગી ન તું યતી. તે સ૦ ૨
આત્મારામ પુરણ કામ ધામ ધામ વામ ગ્રામ; શ્રેય સદ્ગમ નામ શામ અદ્ભુતાકૃતિ. તે સ૦ ૩
સ્વયંભૂ સ્વતંત્ર ગૃહી સકે ન કોપી મંત્ર તંત્ર; પ્રાપ્ત શુદ્ધ પ્રેમાનન ભક્તિ દીનમતિ. તે સ૦ ૪
લલિતછબી ત્રિભંગીલાલ મદનમોહન અતિકૃપાળ; જેહને નિરખી તૃપ્તિ દયાને નથી થતી. તે સ૦ ૫

૫૬.

(૩)

જે કોઈ પ્રેમઅંશ અવતરે, પ્રેમરસ તેના ઉરમાં ઠરે. ટેક.
સિંહણકેરું દૂધ હોય તે, સિંહણ સુતને જરે;

કનકપાત્ર પાખે સહુ ધાતુ, ફેડીને નીસરે. પ્રેમરસ૦ ૧
 સકરખોરનું સાકર જીવન, ખરના પ્રાણજ હરે;
 ક્ષાર સિંધુનું માછલડું જ્યમ, મીઠા જળમાં મરે. પ્રેમરસ૦ ૨
 સોમવેલિ રસપાન શુદ્ધ જે, આહ્લણ હોય તે કરે;
 વગળવંશિને વમન કરાવે, વેદવાણી ઉચરે. પ્રેમરસ૦ ૩
 ઉત્તમ વસ્તુ અધિકાર વિના મળે, તદ્દપિ અર્થ ના સરે;
 મત્સ્યભોગિ બગલે. મુકતાકળ, દેખિ ચંચુ ના ભરે. પ્રેમરસ૦ ૪
 એમ કોટી સાધને પ્રેમવીનાં, પુરૂષોત્તમ પૂઠ ન ફરે;
 દયાપ્રીતમ શ્રીગોવરધનધર, પ્રેમભક્તિયે વરે. પ્રેમરસ૦ ૫

પદ.

(૧-૨)

હરિ મોટા હરિ મોટા, સહુથી હરિ મોટા હરિ મોટા;
 ખીજા જુઠા સર્વ ગપોટા, સહુથી હરિ મોટા. ટેક.
 હરિ સમાન બુદ્ધિ સહુ સુરમાં, તેજ અસુરમાં ખોટા;
 એક આદિ હરિ સદા સ્વયંભુ, ખીજા સહુના જોટા. હરિ૦ ૧
 માયા કળા અતિ અનાદિ, ખીજા જળ પરપોટા;
 આએપું અવરનું અનીત હરિવણ, માટે સમજો છોટા. હરિ૦ ૨
 શેષાદિક પણ હરિથી હેઠા, વિચારો પંડિત મોટા;
 હરિ માયાકૃત મોહ હીડોળે, સરવે ખાધા જોટા. હરિ૦ ૩
 પ્રતી બ્રહ્માંડે બ્રહ્માદિક સુર, બ્રહ્માંડ અગણિત કોટા;

દયા પ્રીતમ શ્રીકૃષ્ણ ભજનવિણ, નવ છુટે જેમ સોટા. હરિ૦ ૪

પદ.

(૨)

શ્રી લક્ષ્મણભટજનાં ભાવે લીજે ભામણા; તૈલંગ તિલકને વિપ્ર શિરોમણી ભુપજે;
 એજિના સુત શ્રી વલ્લભનાં લઈ વારણા; દ્વિજવર રૂપે પ્રગટયા અનલ સ્વરૂપજે. શ્રી૦ ૧
 ધર્મ ધોરિંધર એ સુત શ્રીવલ્લભ દેવના; પ્રગટ કરવા વેદતણો વિસ્તારજે;
 ગુણ સહોદર ભરિયા શ્રી ગોપીનાથજી; હજી મુસળધર હજીધરનો અવતારજે. શ્રી૦ ૨
 શ્રીગોવરધનધર ધીર વીર બળદેવના; રસના રૂપે કહિયે શ્રીનંદકુમારજે;
 તે પુરૂષોત્તમ પ્રગટયા શ્રી વીઠ્ઠલનાથજી; નિર્ગુણ બ્રહ્મ તે સગુણ સ્નેહી સારજે. શ્રી૦ ૩
 શ્રી વીઠ્ઠલનાથજીના સાતે લાલ સોહામણા; સહુથી મોટા શ્રીગિરિધરજી માહારાજજે;
 શરણ ગયાને સોંપે તે શ્રી નાથજી; કરવા સુંદર સેવા કેરાં કાજજે. શ્રી૦ ૪
 શ્રી ગોવિંદરાયતાણું મન પ્રસન્ન હુલાસમાં; આવે તેને આપે આનંદ દાનજે;
 શ્રી બાળકૃષ્ણજી ક્રોમલ અંગે રસ ભર્યા; કરાવે છે અધર સુધારસ પાનજે. શ્રી૦ ૫

ચેતના હજી ન કાળ અચક આવશે; ના ભળ્યા શ્રીકૃષ્ણ કોણ ત્યાંહાં છોડાવશે; જો ૧
છળ કરી અધર્મ દ્રવ્ય મેળવ્યું દુઃખે; પોષ્યું નિજ કુટુંબ કણ પડ્યો ન પરમૂખે;
નિત્ય હાય દૈવ પલક ના કર્યો સુખે; રાધિકારમણ ભળ્યા ન, રહ્યો સ્ત્રી રૂપેરે. જો ૨
રકંધ પંચમે પોકારી નર્કદુઃખ કહ્યું; ત્રાસ ઉપજે સુણેથી ક્યમ જશે સહ્યું;
માટે હજી ચેત કૃષ્ણ સેવ કર કહ્યું; ત્યાંહાં તો પછી વાઢ્યું તેહને જોષશે વહ્યું. જો ૩
જાણે તું જંગળી છું તે ક્યમ ભજન કરું; પણ વિચારી વેક સર્વ મનથી કર પડું;
તું રામ નામ રટણ ચીત રાખ આધરું; યજ્ઞતે ઝુંપડેથી ખેચી કાઢાડ્યું તે ખરું. જો ૪
ભજનવિના વાત સર્વ જાણજે વૃથા; મુકી કુથલા ને સાંભળ કૃષ્ણની કથા;
આત્મઘાતી તુંજ તાણરો ન થા ન થા; દયાપ્રીતમ વિના ગતિ નથી સર્વથારે. જો ૫

૫૬.

(૨)

ભજની શ્રી હરી, કરી સહુ કલ્પના પરી; કલ્પના પરી કરી, સહુ કલ્પના પૂરીરે. ભ૦ ટેક.
તાહારી કલ્પનાએ વાત કેહે કરી સરી.

નિત્ય નાણી જોય તોહે શિદ મથે મરી; આ અમુલ્ય સમય ગયો નહીં મજે ફરીરે. ભ૦ ૧
જોની દુઃખ મૃત્યુ કોણ માગવાને જાય છે; તે જો સહેજ સમય આવી પ્રાપ્ત થાય છે;
તેજ રીતે સૂખ સર્વ શાસ્ત્ર ગાય છે; હું પણ માની તું શિદ દરદમાં દણાય છેરે. ભ૦ ૨
જેહને નીમત નિર્મ્યું જેહ તેહ ત્યાંહાં જશે; શ્રમે પણ કદા ન કોનું કાષ્ટનું હશે;
ધાર્યું ધણીએ તેજ થયું થાય છે થશે; તું વ્યર્થ વિટંબણ કરેશ તેજ ઉગરસેરે. ભ૦ ૩
કરવો ઉદમ કલો છે પણ રૂડો રીતનો; તું તો છેક ભજન ભુલી કરે અનિત્યનો;
એકો અંશ પ્રભુવિષે તુને ન પ્રીતનો; લાજે ના વિચાર ચિત રાખે જીતનોરે. ભ૦ ૪
રાખ દહ ભરોસો એક નાથજી તણો, જેહથકી લાલ ઉભય લોકમાં ધણો;
વિપ્રિત સુપ્રિત કરશે જાણી જન આપણો; ટેક ધર દયા બણો તે કૃષ્ણથી બણારે. ભ૦ ૫

૫૬.

(૨)

સેવની શ્રીકૃષ્ણ રસિક રાધિકાપતિ; રાધિકાપતિ ગોવિંદ ગોપિકાપતિ. સ૦ ટેક
મહાવાક્ય તત્ત્વમસી મરમી તે તણા મુનીંદ્ર; લીન જેહમાં સ્વરૂપ તેથી પરચતી; તે સ૦ ૧
બ્રહ્માવિષ્ણુ ભવ અનંત અંત ના લેહે અચિન્ત; અર્થ સાધને ન સાધ્ય યોગી ન તું યતી. તે સ૦ ૨
આત્મારામ પુરણ કામ ધામ ધામ વામ ગ્રામ; શ્રેય સદ્ગમ નામ શામ અદ્ભુતાકૃતિ. તે સ૦ ૩
સ્વયંભૂ સ્વતંત્ર ગૃહી સકે ન કોપી મંત્ર તંત્ર; પ્રાપ્ત શુદ્ધ પ્રેમાનન ભક્તિ દીનમતિ. તે સ૦ ૪
લલિતછબી ત્રિભંગીલાલ મદનમોહન અતિકૃપાળ; જેહને નિરખી તૃપ્તી દયાને નથી થતી. તે સ૦

૫૬.

(૩)

જે કોઈ પ્રેમઅંશ અવતરે, પ્રેમરસ તેના ઉરમાં ઠરે. ટેક.
સિંહણકેરું દૂધ હોય તે, સિંહણ સુતને જરે;

કનકપાત્ર પાખે સહુ ધાતુ, ફેડીને નીસરે. પ્રેમરસ૦ ૧
 સકરખોરનું સાકર જીવન, ખરના પ્રાણજ હરે;
 ક્ષાર સિંધુનું માછલડું જ્યમ, મીઠા જળમાં મરે. પ્રેમરસ૦ ૨
 સોમવેલિ રસપાન શુદ્ધ જે, બ્રાહ્મણ હોય તે કરે;
 વગળવંશિને વમન કરાવે, વેદવાણી ઉચરે. પ્રેમરસ૦ ૩
 ઉત્તમ વસ્તુ અધિકાર વિના મળે, તદ્વિ અર્થ ના સરે;
 મત્સ્યભોગિ બગલે. મુકતાફળ, દેખિ ચંચુ ના લરે. પ્રેમરસ૦ ૪
 એમ કોટી સાધને પ્રેમવીનાં, પુરષોત્તમ પૂઠ ન ફરે;
 દયાપ્રીતમ શ્રીગોવરધનધર, પ્રેમલક્ષિતયે વરે. પ્રેમરસ૦ ૫

પદ.

(૧-૨)

હરિ મોટા હરિ મોટા, સહુથી હરિ મોટા હરિ મોટા;
 ખીજા જુઠા સર્વ ગપોટા, સહુથી હરિ મોટા. ટેક.
 હરિ સમાન બુદ્ધિ સહુ સુરમાં, તેજ અસુરમાં ખોટા;
 એક આદિ હરિ સદા સ્વયંભુ, ખીજા સહુના જોટા. હરિ૦ ૧
 માયા કળા અતિ અનાદિ, ખીજા જળ પરપોટા;
 આએપું અવરતું અનીત હરિવણ, માટે સમજો છોટા. હરિ૦ ૨
 શેષાદિક પણ હરિથી હેઠા, વિચારો પંડિત મોટા;
 હરિ માયાકૃત મોહ હીડોળે, સરવે ખાધા જોટા. હરિ૦ ૩
 પ્રતી બ્રહ્માંડે બ્રહ્માંડિક સુર, બ્રહ્માંડ અગણિત કોટા;

શ્રી પ્રીતમ શ્રીકૃષ્ણ ભજનવિણ, નવ છુટે જેમ સોટા. હરિ૦ ૪

પદ.

(૨)

શ્રી લક્ષ્મણભટજનાં ભાવે લીજે ભામણા; તૈલંગ તિલકને વિપ્ર શિરોમણી ભુપજો;
 એજિના સુત શ્રી વલ્લભનાં લઈ વારણા; દ્વિજવર રૂપે પ્રગટયા અનલ સ્વરૂપજો. શ્રી૦ ૧
 ધર્મ ધોરિંધર એ સુત શ્રીવલ્લભ દેવના; પ્રગટ કરવા વેદતણો વિસ્તારજો;
 ગુણ સહોદર ભરિયા શ્રી ગોપીનાથજી; હજી મુસળધર હજીધરનો અવતારજો. શ્રી૦ ૨
 શ્રીગોવરધનધર ધીર વીર બળદેવના; રસના રૂપે કહિયે શ્રીનંદકુમારજો;
 તે પુરષોત્તમ પ્રગટયા શ્રી વીઠ્ઠલનાથજી; નિર્ગુણ બ્રહ્મ તે સગુણ સ્નેહી સારજો. શ્રી૦ ૩
 શ્રી વીઠ્ઠલનાથજીના સાતે લાલ સોહામણા; સહુથી મોટા શ્રીગિરિધરજી માહારાજજો;
 શરણ ગયાને સોંપે તે શ્રી નાથજી; કરવા સુંદર સેવા કેરાં કાજજો. શ્રી૦ ૪
 શ્રી ગોવિંદરાયતણાં મન પ્રસન્ન હુલાસમાં; આવે તેને આપે આનંદ દાનજો;
 શ્રી બાળકૃષ્ણજી કોમલ અંગે રસ ભર્યા; કરાવે છે અધર સુધારસ પાનજો. શ્રી૦ ૫

શ્રી ગોકુળનાથ જણાવે જુગતે જીવને; એવા પોતે કહીયે પરમ કૃપાળજે;
 શ્રી રઘુપતીજી રૂડલા નયણે નીરખતાં; વદન સદનની ભુલે લેશે સંભાળજે. શ્રી૦ ૬
 જ્ઞેયા સરખા દીસોછો જઠુનાથજી; જે છે વાહાલો અખળાનો આધારજે;
 દેખી દૈવી જીવ સદા ધનશ્યામજી; ઉપર રેડે અમૃત રસની ધારજે. શ્રી૦ ૭
 એ સાતે લાલનો વંશ સદા સંસારમાં; પ્રગટ વિરાજે પુરુષોત્તમ પરીબ્રજજે;
 દયો દાસ અધમ છે તે આઘનો; એ શું જાણે શ્રી વલ્લભ કુળનો ભર્મજે. શ્રી૦ ૮

૫૬.

(૩)

શું કહીયે શ્રીજી શરણ પડ્યાને સંતાપો,
 એ મહોટું કૌતક, દુષ્ટ વિમુખ સુખ આપો. શું કહીયે૦ ૧
 વ્રજનો પરિકર અતિ વલ્લભ તેહને વ્રેહમાં બાળ્યો,
 વૈષ્ણવવૈરી અતિ વિષયી વાસવ તેહને પાળ્યો. શું કહીયે૦ ૨
 વણ પાપે પ્રહ્લાદને પીડ્યો જકત જાણે,
 અસુર પાપી ક્રોધ ના પીડ્યો તે પ્રમાણે. શું કહીયે૦ ૩
 પોતાના કીધા પાંડવ સાધૂને સંતાપ્યા,
 અતિ ખળ દુરિનન કૌરવને સઘળા વૈભવ આપ્યા. શું કહીયે૦ ૪
 હરિશ્ચંદ્રને વિશ્વામિત્રે બહુ દુખિયો કીધો,
 તે કૌશિકને દંડ તમે કરો ના દીધો. શું કહીયે૦ ૫
 માધવ તુળસીદાસ વ્યાધીનું દુખ ના ખોયું,
 પાપપૂતળું પારધી પામ્યો કરું ના જ્ઞેયું. શું કહીયે૦ ૬
 દરશનલોભી અંગદ તેહેને દુસેહે કાહાડ્યો,
 નિદક શત્રુ શિશુપાળને વૈકુંઠ પમાડ્યો. શું કહીયે૦ ૭
 દોષ કોશ કળિ તેહેને રાજ્યાસન દેવું ભાળ્યું,
 ધર્મધામ પરિક્ષિત તેહને રાજ મુકાળ્યું. શું કહીયે૦ ૮
 અન્નમેળ ગુણિકા વસ્યાં જે વૈકુંઠ ગમે છે,
 બહાલો વૈષ્ણવ હનુમાન ભુતળમાં ભમે છે. શું કહીયે૦ ૯
 નિજ દુષ્ટદાયક અઘાસુર તેહનું તેજ પીધું,
 પિતા પોતાના દશરથ તેહેને ના નિજપદ દીધું. શું કહીયે૦ ૧૦
 પાપપૂતળી પુતના ઉપર દયાભાવ લાળ્યા,
 શુક મુનિ સરખા સાધૂ વૈકુંઠે ના વસાળ્યા. શું કહીયે૦ ૧૧
 સહિત જંતુ સ્વાન પાપી માહાપદ લીધો,

નિજસમ ઉદ્ધવ તેહેને ભૂતળમાં મૂકી દીધો. શું કહિયેં ૧૧
સંત પીડ્યાની ટેવ તમને પડી છે,
કોણ જાણે રૂડી વસ્તુ તેમાં શી જડી છે. શું કહિયેં ૧૨
તમને ઠપકો દેતાં કાળજડું માહારૂં ધૂળે,
દયો કેહે મને બહુ દુખમાં હરિ ભજવા નવ સૂળે. શું કહિયેં ૧૩

પદ.

(૩)

હરિ સેવા, હરિ સેવા; માગું હરિસેવા હરિસેવા; મુને દો દેવાધીદેવા. માં ૧
ઇહ લોક તથા પરલોકે, એના એ એહેવા;
ધરમ અરથ ને કામ મોક્ષ, તેથી નહીં લેવાદેવા. માં ૨
રૂએ ન તમને જેહ પદારથ, મુને હજો વિષ જેવા;
તમને પ્રીય જે તે સેહેજે, હુંથી બનજો તતક્ષેવા. માં ૩
અવર માગું નીજ સંગી સંગત, જાંહાં ભક્તિરસમેવા;
દયા દયાને એજ કરો, મન નિશ્ચળ તમપદ રેહેવા. માં ૪

પદ.

(૩)

અધરો દિવસ એક આવશે, અલખેલા શ્રીજી; સાંહાં શુધ લેજો માહારી. ટેક.
તે વેળા સર્ગાં વાહાલાં સહુ રેહેશે અળગાં;
જ્યારે જમના કીંકર ઝપટાવશે, અલખેલા શ્રીજી. સાંહાં ૧
અવસરે આવી કર સાહસો નહીં કૃષ્ણજી તો;
દુશમનનો દાવો ફાવશે, અલખેલા શ્રીજી. સાંહાં ૨
દોષ દેખી જો દીનાનાથ આસરસો તો;
તે સમે કોણ છોડાવશે, અલખેલા શ્રીજી. સાંહાં ૩
કુપુત્ર કરા અવગુણ ઢાંકે શોભા પિતાની;
પ્રકાશે પોતાને લખવશે, અલખેલા શ્રીજી. ત્યાંહાં ૪
જેહેવો તેહેવો પણ દયો કાહાવ્યો તમારો પ્રભુ;
તમવીના કોણ નીલાવશે, અલખેલા શ્રીજી. ત્યાંહાં ૫

પદ.

(૩)

હાવાં તો હરીને ભજોરે ભજોરે મન, હાવાં તો હરીને ભજો. ટેક.
આવીને કુચો કર્યો તે સંસારસુખ, હાવાં એહમાં નથીરે મજોરે મજોરે; મન ૧
સાર્ધ ગધને સપેતી આવી જુઓ, કાંઈતો લાલાધથી લજોરે લજોરે; મન ૨
વૃદ્ધ નકામો જાણી સહુ તુને હાંકેરે, તોહે તૂળ્યા ન સંતજોરે તજોરે; મન ૩

ટાણું ટળી જશે પછી પસ્તાશોરે, માટે કાંઈ વેહેલા સમઝોરે સમઝોરે; મન૦ ૪
કાળ કંપે તે જમનું જોર ન ચાલે, દયા એવી સળાઈ સળોરે સળોરે; મન૦ ૫

પદ.

(૨)

શામ સેવીયેરે ગોવિંદ ગાખ્યે, કોરી કથનીથી શું થાય. શા૦ ટેક.
વિષતાણું વખાણુ કરે, કોઈ કહે ન મરાય;
તેલ છોટું ધૂત મોટું કહે, પિંડ પુષ્ટી ન પમાય. શા૦ ૧
લ્યાંહાં લગી લાભ શો મોહોટી, મીડી વસ્તુ મુખે ગાય;
ગુણુ ને સ્વાદ તો સારે પામે, જ્યારે ખણુસે ખાય. શા૦ ૨
સહુકોને શિખામણુ દે ને, આપ ચાલે અન્યાય;
શિખ્યને સ્ત્રીનો દોષ બતાવે, પોતે લાગે પાય. શા૦ ૩
લખી અંગારા દારૂમાં ચાંપે, ક્યમ ન લાગે લાય;
કહેણી તેવી દયા રેહેણી મળે નહીં, ક્યમ રીઝે વજરાય. શા૦ ૪

પદ-રાગ-કાશી.

(૩)

હરીને ભજતારે, વારે તેહેને તરત તજો;
અતી રતી આણીરે, શ્રી રાધાવરને ભજો. હરીને૦ ટેક.
હરી હીતકારણુ માત મૂકવી, તાતતણું નિજ નાર સસ્વામ;
સખાતણી નિજ સમિપ ન રેહેવું, આચારજ ગુણુધામ;
સર્વ કાંઈ છાંડીરે, ભજનની લેવી મઝો. હરીને૦ ૧
જનુ ભરથ જનક પ્રદહાદે, તજ્યો વિલીધણુ બ્રાત;
ઉગ્રસેન સુત, પતિ રૂપિપત્ની, બળિયે ગુરૂ સાક્ષાત;
શાસ્ત્ર તેહને સાખીરે, તોયે તેમાં નવ સમજ્યો. હરીને૦ ૨
જે પ્રતિકુળ હોય શ્યામ સેવતાં, તેને ન વળગવું અર્થ;
અવસર એજે જાય આપતણો, માહા દુર્લભ વણુ અર્થ;
સમજો સવારારે, વિટંબણા સહુ વરજ્યો. હરીને૦ ૩
ચપળાના ચમકારા મધ્યે, મુકતા પ્રિયું જેમ;
મનુષાદેહમાં હરિ ભજવા તે, જાણી શીઘ્રતા તેમ;
દયા દ્યોતી ડંકારે, લૌકીકથકા શાને લજો. હરીને૦ ૪

પદ-રાગ ભીમપલાસી.

(૩)

હું જુહો જગદીશ, લજ્યા માહારી રાખેથી રેહશે;
છો સમ્રથ ધણી શીશ, લજ્યા માહારી રાખેથી રેહશે.

ટેક.

જગત તો ભક્ત કહે જોષ આહાનું, લક્ષણ જોતાં હું કીસ. લજ્યા૦ ૧
 શરણાગતની લાજ લાગશે, જો નહીં સાંભળો ચીસ. લજ્યા૦ ૨
 પ્રભુ હું પાખંડી છું પૂરો, માળા તિલક તો મીસ. લજ્યા૦ ૩
 દુષ્ટ સ્વભાવીક જીવ સદા હું, તમે ગોકુળાધીશ. લજ્યા૦ ૪
 સંધૂ સલીલ સંસારને પાયું, કર્યું મુધા અતિ વીષ. લજ્યા૦ ૫
 વિનતી વિના રક્ષક નિજ જન જયમ, રક્ષક નેત્રની મીષ. લજ્યા૦ ૬
 માહા પ્રભુ માતપીતા સંભાળો, હું બાળક છું બીસ. લજ્યા૦ ૭
 મહા સહિષ્ણુ સદા ભયભંજન, શરણુ પડ્યા અજઈશ. લજ્યા૦ ૮
 સદા ભૂખંડાર મૂરખ છું, આપ લક્ષણ બત્રીસ. લજ્યા૦ ૯
 ખોટા ખતના દામ દાશને, આધ્યા હરી મધ્યદીસ. લજ્યા૦ ૧૦
 દયો અધમ પણ માહાપ્રભુ સાંધ્યો, નહીં બને રાખે રીસ. લજ્યા૦ ૧૧

પદ-રાગ કાલિંગડો.

(૩)

જેહેવો છું તેહેવો હું તમારો હે શ્રીજી;
 બરદ વિચારી બાંધ બાંધોની રીઝી, જેહેવો છું તેહેવો. ૧
 દોષના કોષ દેખી જાશે મા બિહિજી;
 ગુરૂ સોંધ્યો પાળો દયાને, કરૂણારસ લીજી, જેહેવો છું તેહેવો. ૨

પદ-રાગ કાફી.

(૩)

ભટકતાં ભવમારે, ગયા કાળ કોટી વહી;
 હઘ થઈ હાવારે, રાખો હરિ હાથ ગ્રહી. ભટકતાં ૦ ટેક.
 આવ્યો શરણુ ત્રિતાતનો દાધ્યો, શીતળ કીજે શ્યામ;
 કરગરી કહું છું કૃષ્ણ કૃપાનિધિ, રાખો ચરણે સુખધામ;
 કરૂણા કટાક્ષે રે, કીલમીષ કોષ દહી. ભટકતાં ૦ ૧
 જો માહારાં કૃત સામું તમે જોશે, તો ઠરશે બરાબરી;
 રત્ન ગુંજ ક્યમ હોય સમતોલ, હું તો રંક ને તમે હરી;
 માટે મન મ્હોટું રે, કરો મુને રંક લહી. ભટકતાં ૦ ૨
 આશા ભર્યો આવ્યો અપિનાશી, સમર્થ લહી તમપાસ;
 ધર્મધોરિધર તમ દારેથી, હું ક્યમ જાળી નિરાશ;
 નીજનો કરી દ્યોરે, ના તો મુને કેહશે નહીં. ભટકતાં ૦ ૩
 અર્જ સાંભળો અનાથ જનની, શ્રવણે શ્રીરણુછોડ;
 એકવાર સનમુખ જુઓ સામળા, પ્હોંચે મારા મનના કોડ;
 હસીને બોલાવો રે, દયા તું મ્હારો કહી. ભટકતાં ૦ ૪

ટાણું ટળી જશે પછી પસ્તાશોરે, માટે કાંઈ વેહેલા સમઝોરે સમઝોરે; મન૦ ૪
કાળ કંપે ને જમનું જોર ન ચાલે, દયા એવી સળાઈ સળોરે સળોરે; મન૦ ૫

પદ.

(૨)

શામ સેવીયેરે ગોવિંદ ગાધ્યે, કોરી કથનીથી શું થાય. શા૦ ટેક.
વિષતાણું વખાણુ કરે, કોઈ કહે ન મરાય;
તેલ છોટું ધૂત મોટું કહે, પિંડ પુષ્ટી ન પમાય. શા૦ ૧
લાંહાં લગી લાભ શો મોહોટી, મીઠી વસ્તુ મુખે ગાય;
ગુણ ને સ્વાદ તો સારે પામે, જ્યારે ખણસે ખાય. શા૦ ૨
સહુકોને શિખામણુ દે ને, આપ ચાલે અન્યાય;
શિખ્યને સ્ત્રીનો દોષ બતાવે, પોતે લાગે પાય. શા૦ ૩
લખી અંગારા દારૂમાં ચાંપે, ક્યમ ન લાગે લાય;
કેહેણી તેવી દયા રેહેણી મળે નહીં, ક્યમ રીઝે વજરાય. શા૦ ૪

પદ-રાગ-કાશી.

(૩)

હરીને ભજતારે, વારે તેહેને તરત તજો;
અતી રતી આણીરે, શ્રી રાધાવરને ભજો. હરીને૦ ટેક.
હરી હીતકારણુ માત મૂકવી, તાતતણું નિજ નાર સસ્વામ;
સખાતણી નિજ સમિપ ન રેહેવું, આચારજ ગુણધામ;
સર્વ કાંઈ છાંડીરે, ભજનની લેવી મઝો. હરીને૦ ૧
જનુ ભરથ જનક પ્રદહાદે, તજ્યો વિભીષણુ બ્રાત;
ઉગ્રસેન સુત, પતિ રૂષિપત્ની, બળિયે ગુરુ સાક્ષાત;
શાસ્ત્ર તેહને સાખીરે, તોયે તેમાં નવ સમજ્યો. હરીને૦ ૨
જે પ્રતિકુળ હોય શ્યામ સેવતાં, તેને ન વળગવું વ્યર્થ;
અવસર એળે જાય આપતણો, માહા દુર્લભ વણુ અર્થ;
સમજો સવારારે, વિટંબણા સહુ વરજ્યો. હરીને૦ ૩
ચપળાના ચમકારા મધ્યે, મુકતા પ્રેયું જેમ;
મનુષાદેહમાં હરિ ભજવા તે, જાણી શીઘ્રતા તેમ;
દયા દોની ડંકારે, લૌકીકથકા શાને લજો. હરીને૦ ૪

પદ-રાગ ભીમપલાસી.

(૩)

હું જુહો જગદીશ, લજ્યા માહારી રાખેથી રેહશે;
છો સમ્રથ ધણી શીશ, લજ્યા માહારી રાખેથી રેહશે.

ટેક.

એવા નર ગયા ઉડી, પછાડી ધુળની મૂડી.	૧૬
સંગું તારા સૂખનું એલી, રેસે નાણાની થેલી.	૧૭
અલંકાર અળગા રહેશે, કાષ્ટમાં પુંકી દેશે.	૧૮
કંદેરો તો છોડી લેશે, પછાડી રડીને રહેશે.	૧૯
દયારામ દાસ કેહે છે, ભજે તેનો તોલ રહે છે.	૨૦

પદ.

(૨)

ગાજે ગાજેરે ગોવિંદ ગુણ નત્યે ગાજે.	ટેક.
હસ્ત વડે કરજે હરિ સેવા, ચરણે, હરિદરશન ધાજેરે.	ગાજે૦ ૧
નેત્રે નિરખજે નંદનંદનને, હરિજસરસ શ્રવણને પાજેરે.	ગાજે૦ ૨
ધ્રાણુને પુષ્પપ્રસાદી તુળશી, પ્રભૂનો પ્રસાદ સાધુ સંગે ખાજેરે.	ગાજે૦ ૩
નમન કરે શિર હરિહરિજનને, તીર્થનાં તિર્થમાં નિત નહાજેરે.	ગાજે૦ ૪
મન મધૂવ્રત પદ્મમળે રાખે, દાસદાસ હરિનો થાજેરે.	ગાજે૦ ૫
સત સંગ વીના પલક યોદ્ધામાં, દુષ્ટ સંગથકી દુર જાજેરે.	ગાજે૦ ૬
દેહધરી સહુપર દયા રાખે, હરિ ગુરુ હરિજનસમ રહાજેરે.	ગાજે૦ ૭
સાચો સ્નેહ રાખ કૃષ્ણ સાથે, છળકરી વિશ્વને મા બહાજેરે.	ગાજે૦ ૮
એ શિક્ષા દયો કહે આવે તો, વણુશ્રમે વૈકુંઠ જાજેરે.	ગાજે૦ ૯

શ્રી-પદ.

(૩)

સર્વ તજીને ભજીલે ભજીલે શ્રી ગોવિંદને,
 જે નારાયણ નોધારાનો આધારજીને;
 ભાગે સંકટ કુડારે સંસારનાં,
 તેનાં નામ થકી તો ઉતરિયે ભવપારજીને. સર્વ તજીને૦ ૧
 અપમાને વચને ધ્રુજ વન સાંચર્યા,
 નારદજીયે દીધો છે ઉપદેશ જીને;
 જ્ઞાન દૃષ્ટિ વૈરાગ્ય તે મનમાં આણિયાં,
 હરિ ભજીયા તેણે જમ બાલે વેશજીને. સર્વ તજીને૦ ૨
 દૈત્ય પુત્ર પ્રહલાદજીને આગે થયા,
 લાગ્યો છે કંઈ પિતા પુત્રનો વાદજીને;
 સ્તંભથી પ્રગટયા રે નૃસીંહરૂપથી,
 શ્રીમાંહા પ્રભુજીયે દીધો તેને સાદજીને. સર્વ તજીને૦ ૩
 લાખાગ્રેહમાં પાંડવને વળિ આવિયાં,
 ભક્તજનને દીધો છે ઘણી ધીરજીને;

પદ-રાગ કાશી.

(૧)

કૃપાસિંધુ કહાવોરે, કૃપા મુને કયમ ના કરો;
 આંવડી શી અડખીરે, રંકપર રાજ્ય ધરો. કૃપાસિંધુ ૦ ટેક.
 અનેક લક્ષ્મણ પૂર્યાં મનોરથ, મન ઇચ્છા તત્કાળ;
 એક મુને ટાળ્યો તેમાંથી, તે ના ઘટે ગોપાળ;
 બળેદને છે બટોરે, દાસને કરતાં પરો. કૃપાસિંધુ ૦ ૧
 દોષ દયાનિધિ કયાં લેગી જ્ઞેશો, મારા ગણતાં નહિ આવે અંત;
 છો સંકુમાર શ્રીમત યશો, મારે લુલી લુલી જુઓં ભગવંત;
 બંધેને ગુણ થાશેરે, એજ ઉપાય ખરો. કૃપાસિંધુ ૦ ૨
 મારી આશા પૂરણ કરતાં, નાણું નહિ બેશે નાથ;
 છો ઉદાર અતિ અંતર જામી, હું ધૂં દીન અનાથ;
 સમુદ્ર નહી ખુટેરે, બિંદુ એક કરતાં વરો. કૃપાસિંધુ. ૩
 પ્રમાણ મુકી બળ પ્રભય ધરો, સીધે માહારાં કાજ;
 હું કહું છું તેની કેહણ વિચારો, તમે મન સમઝો મહારાજ;
 દયાનાં દુઃખ કાપોરે, રંગીલા રૂદયામાં ધરો. કૃપાસિંધુ, ૪

પદ.

(૨)

સીતાપતી રામની સેવા, જાણો મન મીઠા મેવા. ૧
 કમાઈ શી કમાયો, ગિરધરલાલે ના ગાયો. ૨
 બેઠાં બેઠાં ફેરવ્યું નાણું, ન જાણ્યું રાત ને વહાણું. ૩
 માળા તને ન ગમે દીડી, નીંદા તને લાગે મીડી. ૪
 ડહાપણે તો ડાટ વાળ્યો, ધર્મનો માર્ગ ટાળ્યો. ૫
 ચતુરાઈ ચૂલે પડી, હરી ભજવાની આ ધડી. ૬
 જ્ઞેખનીયું અટક્યું લટકું, ધડી એક ચારનું ચટકું. ૭
 જવાનીના જોરમાં માતો, હીડે છે રંગમાં રાતો. ૮
 કાંયા તારી કાચનો કુંપો, હીડે તારે દેશનો સૂળો. ૯
 પરપોટો ફૂટી જાશે, શી ગતી તાહારી થાશે. ૧૦
 આવ્યો તારે લાલ લેવા, જાશે લારે મૂળગું ખોવા. ૧૧
 આવ્યો લારે બાંધી મુકી, જમડા લેશે લુંટી. ૧૨
 કહું છું તો કર્મ ફૂટયા, કરી લે અધૂરા પૂરા. ૧૩
 રાવણ સમ લંકાપતી, મેદોદરી રાણી સતી. ૧૪
 પવન ઘેર લારે પાણી, નવે ગ્રહ બાંધ્યા તાણી. ૧૫

પદ.

એહવા શ્રીહરિને શૈં નવ ગાય, શાહાને અથડાય;
ભજતાં શ્રીકૃષ્ણ સર્વ સુખ થાય, અવસર વહી જાય. એહવા શ્રીહરિને ૧
જેહેને પૂતના દુખ દેવા આવી, સ્તન વિષ લપટાવી;
તેહેને જતુની પદ દીધું ધાવી, ઊર કંચળા લાવી. એહવા શ્રીહરિને ૨
જેણે માહા ગરલ મીરાંનું પીધું, ધ્રૂવ ધ્રૂવપદ દીધું;
ખળિનું જેણે દારપાળપણું કીધું, અમરીષ દુખ લીધું. એહવા શ્રીહરિને ૩
દામાજી માટે માહાર કહાવ્યા, જનતાપ સમાવ્યા;
સેના સાર નાપિક થૈ આવ્યા, નવ દાસ દુખાવ્યા. એહવા શ્રીહરિને ૪
હરિ નીજ લિખ્મ પ્રતિજ્ઞા રાખી, જન વસતા દાખી;
નામાનું છાંયું છાપડું પરપાખી, પ્રીયાહત અલિલાખી. એહવા શ્રીહરિને ૫
મૂંઝી પ્રભૂતા પરી લધુતા લીધી, ભૂલ ભૂલતા કીધી;
થઈને દીનબંધુ અભયતા દીધી, અવગુણતા પીધી. એહવા શ્રીહરિને ૬
જેહનો વિધિ વેદે ભેદ ના જાણે, પદમા શીર નામે;
સ્તવતાં શિવ શેષ ક્ષણ ન વિશરામે, સમરે દુખ વામે. એહવા શ્રીહરિને ૭
નથી રે નથી કૃષ્ણ સમો પ્રભૂ કોઈ, નિશ્ચે કર્યું જોઈ;
ભૂલ્યા તે અંતકાળ ગયા રોઈ, કહું શ્રુતી વચન દોહોઈ. એહવા શ્રીહરિને ૮
નથીરે નથી એમાં એક પક્ષની ખામી, સર્વે ગુણધામી;
ભજરે એવા દાસ દયાના સ્વામી, પ્રભૂ અંતરજામી. એહવા શ્રીહરિને ૯

પદ.

(૩)

શું જાણે વ્યાકર્ણી વસ્તુને, શું જાણે વ્યાકર્ણિ;
મુખ પર્યંત ભર્યું ધૃત તદપી, સ્વાદ ન જાણેવર્ણિ. વસ્તુ ૧
સુંદર રીતે શાક વધાર્યું, ભોગ ન પામે ભરણી;
અંતરમાંહે વસે અગ્નિ વસે પણ, આનંદ પામે નઅરણી. વસ્તુ ૨
નિજ નાભિમાં કસ્તુરી પણ, હર્ષ ન પામે હરણી;
દ્યો કહે ધન ડાટયું ધણું, જ્યમ ધનવંત કહાવે નિર્ધણી. વસ્તુ ૩

પદ-રાગ અસાવરી.

કરો માહારા મર્મનો ઉત્તર જાણી, પુછૂ પંડિત જુદાભિમાની. ટેક.
હરીએ કરી એક શી વસ્તુ, હરીનું નવ્ય જાણોજી;
હરીનાં ધરમાં શું નથી શું ના, નીપજે વિશ્વનો રાણો. કરો ૧

સમરણ પેહેલાં આવ્યા છો તમે સદા,
 ભક્તજન ઉગાર્યા પાંચે વીરજો. સર્વ તજીને ૪
 સુદામાનું દારિદ્ર જાણ્યું ધણું,
 મુષ્ટી એકે તાંદુળ આરોગ્યા માહારાજજો;
 એમ દાસ દયાનો પ્રભુજી કરૂણા કીજીયે,
 ભક્તજનનાં કીધાં કાટીધા કાજજો. સર્વ તજીને ૫

૫૬-રાગ કેદારો.

(૩)

મહારૂં ઢણકતું ઢોર ઢણકેછે સહુ નગ્રમાં, સીમખેતર ખણું કાંઈ ન મૂકે;
 ના જતું જાય ત્યાંહાં ના ખાવું ખાય તે, રખડવું નિત્ય તેહેમાં ન ચૂકે. મહારૂં ૦ ૧
 વાળી લાવું ઘેર ને ઘોતૂં માંડૂં ગળ્યું, લીલું નીરંછ પણ તે ન સુંધે;
 પહેલાં રાડાંઓ ધાસ કહ્યું કુસકા, માર ખાઈને પણ તેજ દુંગે. મહારૂં ૦ ૧
 હેડલો હોડેરડો મહારો માન્યો નહીં, થયું હરાકું હાવાં હું તો હાયોં;
 વસ મહારે નથી તદપી મહારૂં કહાવ્યું, માટે રહું છું લયભીત ચિતાનો માર્યો. મહારૂં ૦ ૨
 હે ગુરૂ આ ગોપાળ મેં અરધ્યું એ આપને, વશ કરી રાખો નિજપાસે માંગું;
 સાધૂપણું શીખવી વૃંદાવન ચારજો, કલેષ મહારા ટળે પાય લાગું. મહારૂં ૦ ૩
 હે રૂપીકેશ એ કલેશ મુજ મનતનતણા, આપ ટાળો કરો શુદ્ધ સાચું;
 સમરણ સેવન બને અહરનિસ આપનું, અચળ આનંદ માણે એહ જાચું. મહારૂં ૦ ૪
 મનમતી બગડતાં સર્વ કાંઈ બગડિયું, ડરવું બહુ નાથજી દયા આણો;
 જનદયાના પ્રિતમ શ્રીગોવરધનધરણ, કરૂણાદષ્ટે જુઓ નિજનો જાણો. મહારૂં ૦ ૫

૫૬.

(૧-૨)

મેં શ્રીકૃષ્ણજી વર્યા રાધિકેશ એક મેં શ્રીકૃષ્ણજી વર્યા. ટેક.
 કદ્ય સારસ્વત પ્રગટ પૂરણ સ્વયમેવ,
 શ્રીભાગવત ગાય સેવે શ્રીવલ્લભદેવ. મેં શ્રીકૃષ્ણજી ૦ ૧
 ત્રિગુણપર પ્રધાન પુરુષ કાળાક્ષર ઇશ,
 સર્વેશ્વર સર્વાત્મા કોણ જોહને શીશ. મેં શ્રીકૃષ્ણજી ૦ ૨
 મન ક્રમ વચ લાંહાં જન મન તેમનો આધાર,
 તેમને સમંધે સમે સહુનો સત્કાર. મેં શ્રીકૃષ્ણજી ૦ ૩
 નિંદા નહિ સ્તવન અન્ય આશ નહીં ત્રાસ,
 દેવ દેવી સરવ લહૂં મુજ પ્રભૂના દાસ. મેં શ્રીકૃષ્ણજી ૦ ૪
 પુરુષ એક દયાપ્રીતમ અવર સરવ વામ,
 લજે વામનું શું સરે કોહો કામ. મેં શ્રીકૃષ્ણજી ૦ ૫ (૩).

સોંગ વીરતી બળ પંકજ, બુઝો પાણી નવ પરસે;
 રસના ચીગટ નવ અડે, ઝોજ અનળનું દરસે. શાણારે૦ ૫
 મેઘ મિત્ર મહિમા થકી, મોર વૃશ્ચક ચવે;
 અબળા અનંગ પ્રભાવથી, બળી અનર ન ચાવે. શાણારે૦ ૬
 સુવર્ણ શુક શશાંકનું, શ્યામતા નવ લાગે;
 જલ બલ જખ ઉલ્લં ચઢે, પાણું નવ લાગે. શાણારે૦ ૭
 માયા કાળે કંપે સહુ, પ્રભાદીક ભય ધારે;
 થોડામાં કહું તે બહુ, હરી ભક્તથી હારે. શાણારે૦ ૮
 ઉત્તમ અધમાશ્રમથકી, ઓશિયાળા થાયે;
 પ્રગટ વસ્તુને પ્રમાણ, સેહેજે સમજાયે. શાણારે૦ ૯
 અલ્પ જીવ હરિ આસરે, હરિસમ બળ દાખે;
 દૃઢ આશ્રય શ્રીજીતણો, દયા શેં નવ રાખે. શાણારે૦ ૧૦

Excellent

૫૬.

(૨)

✓ હરિ તુને પ્રસંન તે કયમ થાયે, તાહરા મનનું કપટ ન જાય;
 તાહરા દીલનો છળ નવ જાય, પ્રભુ તને પ્રસંન તે કેમ થાય. ટેક.
 હરિકીર્તન હરિનામ રટણમાં, અતિસે આળસ તાહારે;
 ડાચાકુટ લવ પરનિદામાં, આખો દિવસ ન હારે. હરિ૦ ૧
 પ્રભુનું પૂજન કરતી વેળા, કાયા તાહારી કંપે;
 ગંજી સોકટાં ફૂટતાં, આઠે પોહોર ન અંપે. હરિ૦ ૨
 પ્રભુનું ચંદન નવ ધસાય, તુજ શ્રમથી શરીર બગડે;
 ફૂંડી ફૂટકે મરી મસાલે, ભાવે ભાંગ તું રગડે. હરિ૦ ૩
 એકાદશી ઓચ્છવનું જગરણ, અતિ અધરૂં તે લાગે;
 ભવાઇ કે ગુણિકાનૃત્ય નારિસંગ, જામિની આખી જાગે. હરિ૦ ૪
 જે પૈસાની ગુરૂસેવા બતાવે, લાં ગણગણતું બોલે;
 ધરની સ્ત્રી સેજ માગે ધરેણું, સારે હરખ મગન થઇ ડોલે. હરિ૦ ૫
 ખોટાં મોતી કાચ કીડીયાં, ભગવત ભૂષણ ધાલે;
 સોનું રૂપું મણી મુક્તાવિનાં, સ્ત્રીસુતને ના ચાલે. હરિ૦ ૬
 હરિના ભક્તને લુખું સુકું, વેઠ વળગી હોય જાણે;
 સગાં સંબંધી ઘેર પ્રાહાણા આવે, મિષ્ટાન્ન પ્રીસે પ્રાહાણે. હરિ૦ ૭
 જગ દેખે તાંહાં જગને જેસે, બાકી નાહાય નાં ખાવા;
 ગળાં કાપે કયમ થાયે ગળગળો, એ વૈષ્ણવતા વાહવા. હરિ૦ ૮

શ્રીહરી નામ માને ને નવ તારે, ધર્મ પાપ થાય કહાનેજ;
 પાપ તે ધર્મ રૂપ કહાવે કયહાં, જુઠો જાણી સાથી સાધ જાણે. કરો ૨
 હાર પોતાનો કોણ નવ જાણે, ક્યાંહાં થાવો ધર્મ અધર્મજ;
 પ્રેત ઉદ્ધારના પરભક્ત કહાવ્યા, હરિભક્ત હોય કાં નર્મજ. કરો ૩
 સંગીત, ક્રિયામાણ, પ્રારબ્ધ; એ ત્રણમાં કોણ છે આદીજ;
 દેહ પ્રથમ કે કર્મ પ્રથમ, હોતાં સંભવે નહિ જે અનાદીજ. કરો ૪
 કરવું જીવ કરે કે ઈશ્વર કરે, નિશ્ચે બતાવો કોયજ;
 જીવનું કર્યું થાય તો, હરિમાં ન્યૂનતા હોયજ. કરો ૫
 હરી કરી મૂક્યું છે તે ખરું, કે કરશે તે ખરું બહુ કેહેનીજ;
 અકથ અકળ ગતી દયાપ્રીતમ, ન્યારી સર્વની કહેણીજ. કરો ૬

પદ-રાગ-કેદારો.

(૩)

હે નાથ હું શું કરું, ચલન માહારું ન કશું, બુદ્ધિ પ્રેરક તમો શોચ મહારો;
 મન પવન અઅધ જે, રોક્યાં કહો કેમ રહે, એ જેની રોકણી કર તમારો. હે ૧
 ના જવું જાય ભાં, મનની પ્રકૃતિ, અવળચંડી જેવી રીત એહની;
 મંત્ર ડાકણીતણો, એની મેજે આવડે, ભુલે ભુલાય ના સ્મૃતી તેહની. હે ૨
 કાપે કુતર્ક સહુ, શુભ મતિ ઘો સદા, સંત સાચો કરો સહેજ શ્રીજ;
 કલેશ સધળા હરો, યુગલ મુજપર ઠરો, હરિ અવિદ્યા ટળો પ્રગટ રીજ. હે ૩
 સ્ફુટ કરી શૂં કહું, કશું અજાણ્યું નથી, જાણી સંતાપો શું કૃપાસિંધુ;
 દીનનાં દુઃખ હણો, જન દયો તમ તણો, બરફ કેમ વીસરું દીનબંધુ. હે ૪

પદ-રાગ સોરઠ.

(૩)

શાણુરે સમજણુ એહવી રાખો,
 પાત્ર આ રીતે ઓળખી તેથી તેહ ભાખો. શાણુરે ૦ ટેક.
 હરીના હિમાયતી હરી સરખા, તેને નાહના ના જાણો;
 જેને આશ્રય હોય જેહનો, તેહેને તેહને તેહેવા પરમાણો. શાણુરે ૦ ૧
 નાહનાને નાહના મોટે મોટા, એવી આશ્રયની રીત;
 વેદે પણ વરણન કર્યું, સાંભળો ધરી પ્રીત. શાણુરે ૦ ૨
 મધ્યમ દેવના દાસનું, વર્ણુ બળ ભેજે;
 અમીત બળ ધણૂં તેથકી, હરીજન મન પ્રોજે. શાણુરે ૦ ૩
 ચંદ્રસું પ્રીત ચક્રારને, અગ્નિ આપણે છે ચારે;
 અમૃત જડીના ભેરથી, નોળ નાગને મારે. શાણુરે ૦ ૪

શ્રી ભાગવત એકાદશમાં ભાખ્યું, શ્રી મુખે અવિનાશે;
લક્ત પુકળે ફરું પદરજ માટે, જકત પવિત્ર થવાની આશે. માટે૦ ૩
માયા કાળથકી સહુ કાઈ કંપે જેહને, મસ્તકે પગ ધરિયા;
એવા હરિજન દયા પ્રસંન થયા જેહને, સકળ અર્થ સરિયા. માટે૦ ૪

પદ.

(૩)

નામ સાર છેરે નામ સાર છે, જીહા જપોતી શ્રીકૃષ્ણનામ સાર છે. ટેક.
દામ ના લાગે ને હાડ ના ભાગે, જાવું પડે નહીં વંન;
ખાતાં પીતાં ખુખી કરંતાં, તપવું ના પડે તંન. નામ૦ ૧
સકળ ધરમ સકળ સાધન, નામેથી સુકળ થાય;
એકો ઉપસ્કર એન ના જોઈયે, સેહેલું સેહેજે ગવાય. નામ૦ ૨
એથી ચોવિધિ પાપ ને પાપ ત્રિવિધના, સઘ સમૂળાં જાય;
કાપ અવિદ્યાનો ભય ભાગે, કામાદિક પળાએ. નામ૦ ૩
ત્રણ કરમને ચારે વિધિઝણ, છૂટે દુખ સંસાર,
અષ્ટમાસિધ હાજર, હાથમાં મુકતી ચાર. નામ૦ ૪
રાધા કૃષ્ણ વસે હૃદયમાં બુદ્ધી કદા નહીં વક,
સંધે ફરે નિત રક્ષણ કરવા, ચતુરભુજનું ચક્ર. નામ૦ ૫
જપ તપ તીરથ ધરમ નેમ વ્રત, જનમ અનેક સધાય,
તેનું ફળ એ કોઈએક જનમે, નામે પ્રીતી થાય. નામ૦ ૬
કદાપિ કુત્સિત કરમ બને તો, જમ ના પુછે જવાપ,
કીરતન સુણવા કેશવ ઉભા, પાસે બાળે પાપ. નામ૦ ૭
ચાર તથા ખટ અષ્ટાદશ, ઇતિહાસનો એ સિદ્ધાંત,
બાવન ઉપનિષદ બોલે પછે, બ્રહ્મ જે રાખે બ્રાંત. નામ૦ ૮
પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિ પ્રગટે, પુરૂષોત્તમ પમાય,
આઠે પ્રહર આનંદમાં વીતે, દયા ગુરજન ગાય. નામ૦ ૯

પદ.

(૩)

તું તો સાચો રેહેજે જન, શ્રી ગીરીવરધરલાલ સંગે સાચો રેહેજે જન;
તું તો સાચો રેહેજે સંગી સલના ગોપાળ,
સમજ સમજ મન તું તો સાચો રેહેજે; ટેક.
છળવાને સંસાર શીદ મરે છે મથી,
એ અંતર જામીને કશું અજાણ્યું નથીરે; તું તો સાચો ૧

આ કરવું આં ના કરવું, એમ સહુને શિક્ષા દે છે;
 તેમાનું તૂં કાંઈ નથી કરતો, અનુચિત કરમ કરે છે. હરિં ૯
 અંતતો છળ અન્ય ન લેહે, પણ જાણે અંતરજ્ઞમી;
 એ તો સાચાના સંગી છે, દાસ દયાના સ્વામી. હરિં ૧૦

પદ.

(૨)

શ્રી વલ્લભ વિઠ્ઠલ શ્રીજી સ્વામી, સામળિયા વાહાલા;
 સધળું સમજેછો અંતરજ્ઞમી; નંદલાલારેં ૧
 ભય તો લાગે છે મુજને ભારી, સામળિયા વાહાલા;
 અંતકાળે શી વળી થાશે માહારી; નંદલાલારેં ૨
 સેવા સમરણ ભાવે ના કીધું, સામળિયા વાહાલા;
 રંક સાધુને દુઃખ દીધું; નંદલાલારેં ૩
 હીણો સાધન સહુ ધરમે, સામળિયા વાહાલા;
 પરીપૂરણ છૂં કુકરમે; નંદલાલારેં ૪
 જકત જાણે છે સંત સાચો, સામળિયા વાહાલા;
 પાખંડી પૂરો તમથી કાચો; નંદલાલારેં ૫
 શ્રી ગુરૂ સાંધો તે વિચારી, સામળિયા વાહાલા;
 તે સમે લેજો શુદ્ધ માહારી; નંદલાલારેં ૬
 બાહિ અહ્વાની લાજ ધરજો, સામળિયા વાહાલા;
 પીડા ના પામું એહેવું કરજો; નંદલાલારેં ૭
 માહારાં મન, મુખ, લોચનમાં આવી રેજો, સામળિયા વાહાલા;
 દોષ ન જોશો દરશણ દેજો; નંદલાલારેં ૮
 શ્રી મુખ જોલ્યા તે સાચું કરજો, સામળિયા વાહાલા;
 તે સમે દુઃખ દયાનાં હરજો; નંદલાલારેં ૯

પદ.

(૩)

જેહેના સમોવડ કોઈ ના કેહેવાય, એવા હરિજન મોટા;
 જેના જશ જગદીશ મુખે ગાય, એવા, હરિજન મોટા. ટેક.
 અનંતકોટી અહ્લાંડ જેને ઉદરે, એવા વેદે હરી ભાખ્યા;
 તે હરિને રાધે કમળ મેં નિશ્ચિન, હરિજન જુઓ રાખ્યા. માટેં ૧
 શિવ અહ્લા પદ્મા જેનો પાર ન પામે વંદે, સેહેસ શ્રેણાધારી;
 તે હરિ વશ કરી રાખ્યા હરિ ભક્તે જેહને, પતિપતિવૃતા નારી. માટેં ૨

શ્રી ભાગવત એકાદશમાં ભાખ્યું, શ્રી મુખે અવિનાશે;
ભક્ત પુઠેને ફરું પદરજ માટે, જકત પવિત્ર થવાની આશે. માટે૦ ૩
માયા કાળથકી સહુ કોઈ કંપે જેહને, મસ્તકે પગ ધરિયા;
એવા હરિજન દયા પ્રસંન થયા જેહને, સકળ અર્થ સરિયા. માટે૦ ૪

પદ.

(૩)

નામ સાર છેરે નામ સાર છે, જીહા જપોની શ્રીકૃષ્ણનામ સાર છે. ટેક.
દામ ના લાગે ને હાડ ના ભાગે, જાવું પડે નહીં વંન;
ખાતાં પીતાં ખુખી કરંતાં, તપવું ના પડે તંન. નામ૦ ૧
સકળ ધરમ સકળ સાધન, નામેથી સુકળ થાય;
એકા ઉપસ્કર એન ના જોધયે, સેહેલું સેહેજે ગવાય. નામ૦ ૨
એથી ચોવિધિ પાપ ને પાપ ત્રિવિધના, સઘ સમૂળાં જાય;
કાપ અવિદ્યાનો ભય ભાગે, કામાદિક પળાએ. નામ૦ ૩
ત્રણ કરમને ચારે વિધિત્રણ, ધૂટે દુખ સંસાર,
અષ્ટમાસિધ હાજર, હાથમાં મુકતી ચાર. નામ૦ ૪
રાધા કૃષ્ણ વસે હૃદયમાં બુદ્ધી કદા નહીં વક્ર,
સંધે ફરે નિત રક્ષણ કરવા, ચતુરભુજનું ચક્ર. નામ૦ ૫
જપ તપ તીરથ ધરમ નેમ વ્રત, જનમ અનેક સધાય,
તેનું ફળ એ કોઈએક જનમે, નામે પ્રીતી થાય. નામ૦ ૬
કદાપિ કુત્સિત કરમ અને તો, જમ ના પુછે જવાપ,
કીરતન સુણવા કેશવ ઉભા, પાસે બાળે પાપ. નામ૦ ૭
ચાર તથા ખટ અષ્ટાદશ, ઇતિહાસનો એ સિદ્ધાંત,
બાવન ઉપનિષદ બોલે પછે, બ્રહ્મ જે રાખે બ્રાંત. નામ૦ ૮
પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિ પ્રગટે, પુરુષોત્તમ પમાય,
આઠે પ્રહર આનંદમાં વીતે, દયા ગુરજન ગાય. નામ૦ ૯

પદ.

(૩)

તું તો સાચો રેહેજે જન, શ્રી ગીરીવરધરલાલ સંગે સાચો રેહેજે જન;
તું તો સાચો રેહેજે સંગી સત્યના ગોપાળ,
સમજ સમજ મન તું તો સાચો રેહેજે; ટેક.
છળવાને સંસાર શીદ મરે છે મથી,
એ અંતર જામીને કશું અળણ્યું નથીરે; તું તો સાચો૦ ૧

તુંથડી નહીં થાય કર્શી અધિક ન્યૂન પરત,
કાળજની કુંચી સહુની શ્રી હરી તે હસ્ત; તું તો સાચો ૦ ૨
ધરમ જશે ધન નહીં મળે, અનમના જગતાત,
વટલીશ ને ક્ષુધીર રેહેશ ખગડશે બેહુ વાત; તું તો સાચો ૦ ૩
દયા પ્રભુ પ્રસન્ન રહેતાં જે મળ્યું તે લાખ,
અવરથી કરું ન બને, બન્યું પણ રાખ; તું તો સાચો ૦ ૪

પદ.

(૩)

સાધુ શ્રમ ના કરશેરે, કાટી પ્રયત્ને ગરધવ થશે નહીં ગાય,
માટે શ્રમ ના કરશેરે, કંઠણ બોલી કાળજ બાળે;
હરી ભજન ભુલાય, માટે શ્રમ ના કરશેરે. ટેક.
કામળાકેરી કાળક સોમણ, સાબૂથી ના બાય,
શ્વાનની પૂંછડી થાય ના સુધી, કરે અનેક ઉપાય. માટે ૦ ૧
કુલક્ષણથી સીથળ પડ્યો, પુરૂષ પુરૂષ થાય,
પણ વંદલ મરદ હોય ન કદા, સોમણ પારો ખાય. માટે ૦ ૨
કસ્તુરી ક્યારે વાવો તોહે, લસણ તો ગંધાય,
ગોશડ આખડી માનતા માને, વાંઝણી ક્યંડિના વ્યાય. માટે ૦ ૩
ફળે ના પુલે ન નેતર, સૂધા જે સીંચાય,
આડે પ્રહર બિકાળીયે તોહે, કાંકણું ના બકાય. માટે ૦ ૪
વાંસ એરડો થાય ન ચંદન, મળીયાચળને વાય,
જેહેને કાજે જે સરળ્યા છે, તે તેહેમાં લોભાય. માટે ૦ ૫
પરાપુરવથી પ્રભુના છે તે તો, પ્રભુતણા ગુણ ગાય,
દ્યો દુષ્ટને ડાખા મુકી, ભજે શ્રી વૃજરાય. માટે ૦ ૬

પદ.

(૨)

ફૂલ્યો શું ફરે છે રે, ભૂલ્યો ભવકૂપર્મા પડ્યો,
મનુષ્ય દેહ મોંધીરે, ખોયો મણી હાથે ચડ્યો. ટેક.
શું સંપત્તિ ધણી મેળવી, શું થયું મોટે ધરખાર,
નિશ્ચલ થઈ હરીને ભજે નહીં, ભુંડા ધિક તારો અવતાર,
ધિક તારું જીવ્યુંરે, દૈવે તને શાને ધડ્યો. પુલ્યો ૦ ૧
ડાહ્યો થઈ દુનિયામાં ફરેછે, તેણે શું સીધ્યું તારું કાજ;
જમની કચેરી છતવી કઠણ છે, નથી રહેવાની તારી લાજ;

ડાહાપણ તારે તારે, જ્યારે જમને કરે ન ચડ્યો. પુટ્યો ૦ ૨
 વાંકી મુછ ઉપર વાટ ઉડીરે, નર્કની વાટે તું ઠર્યો,
 મિથ્યા જનુની ભારે મારી, એવો જન્મ ધર્યો ન ધર્યો;
 માટે જોની જાગી રે, અવસર આવી અડ્યો. પુટ્યો ૦ ૩
 સમજ મન મારારે કહું છું, મોહમાયા મમતા તજ,
 સ્મરણ કર પરબ્રહ્મ પુરૂષોત્તમ, રાધાકૃષ્ણ હરી ભજ;
 દ્યો એવું જાણેરે, તે સર્વથી સરસ પડ્યો. પુટ્યો ૦ ૪

પદ.

(૨)

ગર્ભવાસ રાખ્યોરે, કિરપા તને બહુ કરી;
 સદા સુખ આપ્યુંરે, તેને કેમ ગયો વિસરી. ગર્ભ. ૨૬૩.
 દશ પંદર સુધી પુરણ પાળ્યો, પરણાવ્યો બહુ પેર,
 તોયે એકે ઘડી ઇશ્વર ન ગાયા, મનમાં ન આણી કાંઈ મેર;
 વિશે વલ્લો પૂરોરે, હૈયામાં ન લાવ્યો હરી. ગર્ભ. ૧
 વરણાગીમાં વાંકો હીડેછે, પચીસ થયાં પરમાણુ,
 છેલાઈમાં તું છાકી ફરેછે, અહંકાર ને અભિમાન;
 ત્રીશે મોહો સ્ત્રીનેરે, ઘણા ઘણા નેહ ભરી. ગર્ભ. ૨
 નાત જાતમાં નામ જ કાઢ્યું, કુબુદ્ધી જાત કોર;
 ધનને કાળે ધુતતો ફરે છે, જેમ હરાયું ઢોર;
 આળીશે તું આલીરે, છતમાંહિ રહ્યો છરી. ગર્ભ. ૩
 ઘરઘંધામાં ઘેલો ફરે છે, ગાયા નહિ જગપાળ,
 પરાક્રમ તારાનો પાર ન આવે, પુઠે બહુ થઈ જંગળ;
 પચાસે જઈ પોહ્યાંચ્યોરે, ટૂંકાણે ન ઘેરો ઠરી. ગર્ભ. ૪
 દયા દાન ને પુણ્ય ન લાવ્યો, જ્ઞાન ને ગરીબાઈ,
 અહંકારમાં તું ગયો અદ્રુણાતો, લોભ લાલચમાં લેવાઈ;
 સાઠે બુદ્ધી નાઠીરે, તારણ કંઈ ન આવ્યું તરી. ગર્ભ. ૫
 સિતેર થયાં તારે શુદ્ધ ના રહી, ભાગ્યો પોતાનો ભાર,
 કુટુંબ કબીરો કોઈ નવ માને, તોયે ન મેલે અહંકાર;
 સુમારણ ન આપ્યોરે, ડગલું નવ મેલ્યું ડરી. ગર્ભ. ૬
 એંસી થયા ત્યારે આંખે ન સૂઝે, થરથર ધુળે તારી કાય,
 કાયામાં કંપવાયુ પ્રગટ્યો, તોયે ભજવ નહિ થાય;
 મુરખ નવ ચેત્યોરે, માયાએ તને લીધો ઘેરી. ગર્ભ. ૭

ધરડો થયો ત્યારે ગતજ ભાગી, ગાયા નહીં પરબ્રહ્મ,
 દાન પુણ્યનું નામ ન જાણ્યું, સમજ્યો નહીં કાંઈ મર્મ,
 માંડે માંડે કરતોરે વર્ષ નેવું ગયાં વરી. ગર્ભ ૦ ૮
 કુકર્મના બહુ બંધન છુટવા, આપ્યો મનુષ્ય અવતાર,
 સોણે વર્ષે તારી અવધજ આવી, ભર્યો ભુંડાઈતો ભાર;
 ભૂલ્યો બાધા ભવમાંરે; ફેગટનો ફેરો ફરી. ગર્ભ ૦ ૯
 ઇશ્વરને અંતર નવ ધાર્યા, જાણ્યા ન જુગદાધાર,
 અંત્ય સમે જ્યારે બાંધીને આણ્યો, પડ્યો કરશે પોકાર;
 દારણુ દુઃખ દેખીરે, રોશે બહુ નયણાં ભરી. ગર્ભ ૦ ૧૦
 સત્ય પુરૂષે સિદ્ધિમાં જોયું, તાંડે પાનું પુસ્તક નિરધાર,
 ખાતાંમાં ઘણી ખોટજ દીડી, નાખો નફેમોઝાર;
 પાપી એ છે પુરોરે, પૂછો એને ખોટી ખરી. ગર્ભ ૦ ૧૧
 કાયર થયો ત્યારે કાલાવાલા, કરવા માંડ્યા અપાર,
 હરી હવે ભજન નવ ચુકું, તાંડે એકવાર કોડોને બહાર;
 દાસ દયારામનારે, હરી હાથે ઝાલો ફરી. ગર્ભ ૦ ૧૨

૫૬.

(૨)

માહારે અંત સમય અલખેલા,	મુજને મૂકશે માં;
માહારા મદનમોહનજી છેલા,	અવસર ચૂકશે. માં ૧
હરિ હું જોવો તેહવો તમારો,	મુજને મૂકશે માં;
શ્રીગુરૂ શ્રાપે ગ્રહો કર માહારો,	અવસર ચૂકશે. માં ૨
માહારા દોષકોષ સંભારી,	મુજને મૂકશે માં;
શરણાગતવત્સળ ગીરીધારી,	અવસર ચૂકશે. માં ૩
હરી માહારે ધરમ નથી કોઈ સાધન,	મુજને મૂકશે માં;
નથી સતસંગત સમરણ આરાધન,	અવસર ચૂકશે. માં ૪
શ્રીપતી સર્વાત્મા સર્વોત્તમ,	મુજને મૂકશે માં;
માહારા પ્રાણજીવન પુરૂષોત્તમ,	અવસર ચૂકશે. માં ૫
સમરથ કર્ણાસિંધુ શ્રીજી,	દયાને મૂકશે માં;
માહારે આથ નથી કોઈ બીજી,	અવસર ચૂકશે. માં ૬

૫૬.

(૨)

માયા કાળ કરમ ભય ભારી, શ્રીજી; સાલ કરે; બાંહ ગ્રહાની લાજ વિચારી. શ્રીજી ૦ ૧
 મુજને સંગી મળ્યા બહુ બાધક શ્રીજી; આપ કૃપાવિણ કોઈ ન સાધક. શ્રીજી ૦ ૨

વિષય વિષે ચિત્ત જાય નિરંતર, શ્રીજી; ખજે ન તદપી કલેશાભ્યંતર. શ્રીજી ૩
 કહેણી મોહોટી કરણી ખોટી, શ્રીજી; કૃપા વિના શ્રમ મિથ્યા કોટી. શ્રીજી ૪
 કદી તનં ખાળ્યું મન નથી ખળતું, શ્રીજી; રેહે છે હૃદય અહરનીસ ખળતું. શ્રીજી ૫
 હરી વંદુ તદપી ઉર ગંદું, શ્રીજી; આપ વખાણું પરને નંદું. શ્રીજી ૬
 દોષ મુરખતાદિક સહુ ટાળો, શ્રીજી; માહારૂં મન તમ ચરણે વાળો. શ્રીજી ૭
 દુરમતી દુષ્ટ સ્વભાવ નીવારો, શ્રીજી; અયોગ્ય છું તદપી ભવ તારો. શ્રીજી ૮
 શ્રી વલ્લભની કહાણુ વિચારી, શ્રીજી; દાન નિબનંદ છો કર ધારી. શ્રીજી ૯
 માહારી વિનંતી હૃદયમાં ધરીને, શ્રીજી; જનની જઠર મા દેશો પ્રીતે. શ્રીજી ૧૦
 સહુ મુજ પાપ તાપ ભય ફેડો, શ્રીજી; કરૂણા બળ નિજ નિકટે તેડો. શ્રીજી ૧૧
 દગ શ્રુતિ હૃદય તપે નિજ મળવા, શ્રીજી; હાવાં ન દો દયાને બળવા. શ્રીજી ૧૨

પદ.

(૨)

હે હરી હું તો હાવાં હાર્યો, જે ગમે તે કરો; અતિસેં અકળામણુનો માર્યો. જે ૧
 હરિ હું સહુ શુભ કૃતીથી હીણો, જે અતિસેં અદૃષ્ટનો પણ ઝીણો. જે ૨
 પડી અવિદ્યા મારી પૂઠે, જે સુધારામાં નાખે મુઠે. જે ૩
 ભ્રષ્ટ હૃદે માને નહીં શિક્ષા, જે જગમાં લજવી વૈષ્ણવની દિક્ષા. જે ૪
 ભવ ઉદ્દેગ અતિસેં પીડે, જે મુક્યાં ઉચિત કરમ સહુ મીડે. જે ૫
 શરણાગત જોઈ કૃતી મતિ માડી, જે શ્રદ્ધા કાંઈ હતી તે નાડી. જે ૬
 તદપી મન મળવા અવિનાશી, જે સહુને સુણુતા આવે હાંસી. જે ૭
 બહુ દુખ નીશદીન જે કૃતી કરીને, જે જાયે મન તાંહાંનું તાંહ ફરીપ્રીતે. જે ૮
 તન જેમ વૃદ્ધ થયું મન બાળક, જે ઉપર ઉજવળ અંતર કાળક. જે ૯
 અંતકાળ દુખથી કાંપું છું, જે સલ વચન સમરી અંપું છીં. જે ૧૦
 પ્રભુ જેમ રાખોછો તેમ રહું છું, જે જે શિર પાડો છો તે સહું છીં. જે ૧૧
 બાણું છું કરશે સહુ સાડું, જે પણ પણ સમજે ભટકે મન માડું. જે ૧૨
 જીવથકી નિજબળ કશું નથી થાવું, જે સનેપાતમાં ગાંડું ગાવું. જે ૧૩
 જેવો તેવો શરણુ પજો છું, જે માહા પ્રભુ શાંખ્યો અટળ અબો છું. જે ૧૪
 મનુ સહુકથી વ્યહાસ ન હાલે, જે ગગન પવન શઠ ભરાઈ ન ચાલે. જે ૧૫
 વિનતિ દયાની એ પ્રીપ્રીતે, જે પ્રગટ મળ્યું સેવું હરીને. જે ૧૬

પદ.

(૨)

શિરમણી સાધન દીનતા સાચી, દીનતા સાચી એક દીનતા સાચી. ટેક.
 સહુ સાધનબળ મનથકી નાસે, આપણની યોગ્યતા નવ ભાસે;

નીજના દોષ સ્પુરે ગુણ ગોવિંદ મનક્રમ વચ અભિમાન,

એક આશા કરૂણાદૃગ પ્રભુપદમતી રાચી. શિ૦ ૧

એક નહીં નહીં ઉપાય કોઈ ખીજે, રાધીકારમાણ હૃદયકી રીજે;

ખોહોતર લક્ષ નામ કહું કામ શામ બંધાયા દીન ભાલ,

પ્રાપ્તી યદા માત વ્યાસનંદન વાંચી. શિ૦ ૨

સકળ પદારથ કૃષ્ણસદન શોભે, નવલ ભેદ નથી કોઈ જેથી નાથ લોભે;

નુનતાનું એક એજ દીનતામાં પ્રભુપાશ માટે પ્રસિદ્ધ હોએ પ્રત,

પ્રપંચ દીનભાવ પરી વૃદ્ધ છે અવર વાત કાચી. શિ૦ ૩

દીન દયાળ હરી વેદ વખાણે, સાધને સાધનથી સરવ બાણે;

નીજનાં બળ ઉપર જળનીધી તએ નહીં તદપી કરવું સરવપણ અગર,

રેહેવું દયારામ સદા હરી રૂચી સમ નાચી. શિ૦ ૪

પદ.

(૩)

સાચું તે સગપણુરે, મજ સમજ મન શ્યામતાણું;

બાકી સહુ જીર્ણુરે, કશું નથી કામતાણું. ટેક.

માત તાત સુત બ્રાત ને ભગની, સગાં સહોદર સોય;

કુળ કુટુંબ સખા ગોત્ર ને જ્ઞાતી, એહેમાં તારે તે છે નહીં કોઈ;

સગું એ તો સરવે રે, સુખ ને દામ તાણું. સાચું તે૦ ૧

જનુની જનક એવાં કર્યાં કેટલાં, તેં જેટલી ધરી દેહ;

દહેણાદેણીનો સંબંધ તૂટ્યો, સારે મુકી ગયાં તેહ;

કોઈએ ના બતાવ્યું રે, ઠેકાણું વીશરામતાણું. સાચું તે૦ ૨

જેની આ હરિવણ હેત ધરીને, કાણુ આપે મનુષ્યવતાર;

પશુ પક્ષી ફેડીને આપ્યો, તને ભજનંતણો અધિકાર;

ભજે તેને આપરે, પદ નીજ ધામતાણું. સાચું તે૦ ૩

અણું આસક્તી કયલું મા રાખીશ, માયા મનથી છોડ;

નિશ્ચિત થઈ સહુ શોક તણને, પ્રીત પ્રભુજસું જોડ;

દયા દિનરજનીરે રટણુ કર રામતાણું. સાચું તે૦ ૪

પદ.

મનજી મુસાફરરે, ચાલો નિજ દેશભણી;

મુલખ ઘણાં જોયારે, મુસાફરી થઈ છે ઘણી. ટેક.

સ્વપુર જવાનો પંથ આવ્યો છે, રખે ભુલતા ભાઈ;

ફરીને આં મારગ મળશે નહી, એહેવી છે અવળાઈ;
 સમજતે ચાલો સુધારે, નાં જશે ડાખા કે જમણી. મનજી ૧
 વચે પ્રાંશીઆ વાટ મારવાને, ખેઠા છે ખેચાર;
 માટે વળાવા રાખો ખે ત્રણેક, ચારે તેનો નહી ભાર;
 મળ્યો છે એક ભેદીરે, કહેલી ગતિ સહુ તેતણી. મનજી ૨
 હાવાં માલ વોહોરો તો વોહોરો શેઠના નામનો, થાય નાં કંપહું અટકાવ;
 આપણો કરતાં જોખમ આવે, ફાવે ધણીનો દાવ;
 એટલા સાફરે નાં થાવું વોહરતના ધણી. મનજી ૩
 જો જો જુગથકી જાવું છે, કરજો સંભાળીને કામ;
 દાસ દયાને એમ ગમે છે, હવાં જઈએ પોતાને ગામ;
 સુઝે છે હાવાં હેવું રે, અવધ થઈ છે આપણી. મનજી ૪

પદ-રાગ-દેશ.

(૧)

સાચા સગા સમર શ્રીગીરિધર, કોઈ સમે નવ મૂકે;
 આકૃતવેળા સહુ રેહે અળગું, કોઈ નવ આવે હૂંકરે. સાચાં ૧
 સહુથી વાહાલ ધણું માતાનું, વેદ પુરાણે વાંચું;
 ગંદે રોગે તેહેનું હેત પણ, મેં દીધું છે લાંચુરે. સાચાં ૨
 પુત્ર પિતાનો આત્મા કાહાવે, લખ્યું વેદને પાને;
 અન્યાય નળ અતિસેં કેહે તારે, તે પણ કરડે કાનેરે. સાચાં ૩
 પુત્રિ પુત્ર જેન ને બંધુ, તું જાણે મુજબેલી;
 માંડે તાંડે તત ક્યાંથી, તે પણ મૂકે ઠેલીરે. સાચાં ૪
 સહુથી વાહાલી ધરધણિઆણી, જે માટે સહુ છોડે;
 પુરુષારથ પૈસો ન હોય, તારે તે પણ કરડા મોડેરે. સાચાં ૫
 તેમ પત્નીને પતીપણ સ્વારથ, સરે તાંહાંલગી પાળે;
 કદા કુરૂપણી ટળી કામથી, પછે સામું નવ ભાળેરે. સાચાં ૬
 કોઈથી સાચો સ્નેહ હોય, જેનો વિશ્વાસ ન ધૂરે;
 કુવચન કપટ લોભ દેખાડે, ચારે તેહેનું હેત પણ દુટેરે. સાચાં ૭
 સાતી જગજનં રાજ્યનાદી, કોઈનું હેત મન રખે ધારે;
 ચોરી હસા અન્યાય થાએ કદી, સરવે જુતીઓ મારેરે. સાચાં ૮
 ધનમાં પણ ધણું ન સાંડે, પરિણામે દુખદાતા;
 પ્રાણ ખોય કે પ્રેત કરે કદી, કુળે શુદ્ધ પિતુ બ્રાતારે. સાચાં ૯

એ સરવે અવસ્થામાં થાય સંગી, વાત કહું છું વીતી;
અરે દયા તું તે પ્રભુ મૂકી, શીદ કરે ક્યહું પ્રીતીરે. સાચાં ૯

પદ-રાગ કલ્યાણ. (૨)

શ્રીજી સાર સરવતો છે છે છે,
શ્રીજી શ્રીભૂખુલાનંદની એક વસ્તુ છે નથી બે બે બે. શ્રીજીં ટેક.
પ્રાપ્તિ અનન્ય ભક્તિથકી તેહેની, તે શ્રીગુરુ જારે દે દે દે,
દીનભાવથી દાસપણું ગ્રહી, એક આશ્રિત થૈ રે રે રે. શ્રીજીં ૧
દુષ્ટ સંગથી દુર પળાવું અહિસ જપોલદી ભે ભે ભે,
તે સહૂ મૂળ દયા સદજનની, શ્રીગુરુ પદરજ શિર લે લે લે. શ્રીજીં ૨

પદ. (૨)

જેનું ધન્ય ભાગ્યે ભવમાં જેણે વ્રજમંડળ જોયું;
જેણે વ્રજરજમાં તન લોટયું તેણે જનમ મરણ ખોયું. જેનું ટેક.
શ્રીવૃંદાવન રાસરમણ સ્થળ, જેણે નહીણે નીરખ્યું;
તેના ભાગ્યે માંકેટલુંજ સુખ છે તે કાષ્ઠએ ન જાય પરખ્યું. જેણે ૧
શ્રીજમુનાજળ સ્નાન પાન સેહેજે, તેહેને તુતતુતતુત મળિયું;
કદાપિ કુશ્રિત કર્મ બને તોએ જમપુરી જાવું ટળિયું. જેણે ૨
ચોરાશી કોશની પરીક્રમા કીધી તેને ચોરાશી નથી ભમવું;
વન ઉપવન જોઈ આનંદ આવ્યો તેને હરિસંગ ઠર્યું રમવું. જેણે ૩
શ્રી ગોવરધન શ્રીમહારાણી જેણે પ્રેમ ધરી પૂજ્યા;
તેહેના એકોતરે શત પેહેડી પ્રાણી તેને હરિના ચરણ સૂઝ્યાં. જેણે ૪
સંખ્યા સમયાં જેણે શ્રીનંદાનંદન શ્રીગોકુળ વસીને;
દયાનો પ્રીતમ તેહેને પ્રેમે પોતાનો કરી હાથ ગ્રહે હસીને. જેણે ૫

પદ.

વદન કમળ જોયું જેણે એકવાર, શ્રીનાથજીનું વદન કમળ જોયું;
કોટી કલપનું મેલું થયલું મન, એક પલકમાં ઘાયું. જેણે
મનષાદેહ તેહેનો સફળ છે, જનમ મરણ દુખ ખોયું. જેણે
મેવાડ દેશમાં ખીરાજે મારા વાલમો, જેમાં શેષ શંકરે ચીત પ્રોયું. જેણે
કમળ એક સ્તવ્યોક જગમોહન જોયું, રચ્યું એક તેણે બાકી રોયું. જેણે
દયાના પ્રીતમજીનું પ્રીત નથી જેહેને, માતપિતા નામને વગોવ્યું. જેણે

પદ.

વૈષ્ણવ નથી થયો તુંરે, શીદ ગુમાનમાં ધ્રુમે;
હરિજન નથી થયો તુંરે. ટેક.
હરિજન જોઈ હૃદયું નવ હરખે, દ્રવે ન હરિ ગુણ ગાતાં;
કામ ધામ ચટકી નથી પટકી, કોધે લોચન રાતાં. વૈં ૧
તુજસંગે કોઈ વૈષ્ણવ થાએ, તો તું વૈષ્ણવ સાચો;
તારા સંગતો રંગ ન લાગે, તાંહાં લગી તું કાચો. વૈં ૨
પરદુઃખ દેખી હૃદે ન દાઝે, પરનિદા નથી ડરતો;
વાહાલ નથી વિઠ્ઠલસું સાચું, હઠે ન હું હું કરતો. વૈં ૩
પરોપકારે પ્રીત ન તુજને, સ્વાસ્થ છુટ્યો છે નહીં;
કેહેણી તેહેણી રેહેણી ન મળે, કાંહાં લખ્યું એમ કેહેની. વૈં ૪
લજવાની રૂચિ નથી મનનિશ્ચે, નથી હરિતો વિશ્વાસ;
જગતતણી આશા છે જાંહાંલગી, જકતગુરુ તું દાસ. વૈં ૫
મનતણો ગુરુ મન કરેશ તો, સાચી વસ્તુ જડશે;
દયા દુઃખ કે સુખ માન પણ, સાચું કહેવું પડશે. વૈં ૬

પદ.

(૨)

હૃદે આ રૂપ રંગીલું રાખો, શ્રીકૃષ્ણનામ સતત સુખ લાખો. ટેક.
મોર મુગટ ઢલકતો શિર શોભે, મકરાકૃત કુંડલ મન લોભે;
તિલક સુકેસર, નાસિકા સુખેસર, કોટિચંદ્ર મરદન;
મંદ ચંદન વંદન, સદન સુધારૂપ રસીક ચાખો. હૃદે ૧
પીતાંબર રસના કટિ બ્રાજે, કૈસ્તુલ ઉરપર વૈજયંતી ખિરાજે;
ભુજ અંગદ કર કંકણ મુદ્રિકા, નેપૂર પદતળ સુલક્ષણ;
ખટદશ શિવ શીમ સદા હૃદે એવું દ્રખી જાંખો. હૃદે ૨
નટવર નાગર લલિત ત્રિલંગી, મદન મનોહર રસિક રાસરંગી;
ગુણેલહિષ પીછકૃત વસંત છેલ, અલખેલા મંદસ્મિત કુટીલેક્ષણ;
કમળનયન મધુરી મોરલી, ગાન વિશ્વ શાખો. હૃદે ૩
સર્વેશ્વર સર્વાત્મક સ્વામી આત્મારામ, સ્વયંભુ અંતરજામી;
કોટિ બ્રહ્માંડ પતિ અવતારી, તે દયા તુજ પ્રીતમ પ્રાણ ધ્યાન;
લાગ્ય તન મન ધન વારી વારી નાખો, હૃદે આ રૂપ રંગીલું રાખો. હૃદે ૪

(૩)

એ સરવે અવસ્થામાં થાય સંગી, વાત કહું છું વીતી;
અરે દયા તું તે પ્રભુ મૂકી, શીદ કરે ક્યહું પ્રીતીરે. સાચાં ૯

પદ-રાગ કલ્યાણ.

(૨)

શ્રીજી સાર સરવનો છે છે છે,
શ્રીજી શ્રીભૂખુલાનંદની એક વસ્તુ છે નથી બે બે બે. શ્રીજીં ટેક.
પ્રાપ્તિ અનન્ય ભક્તિથકી તેહેની, તે શ્રીગુરુ જારે દે દે દે,
દીનભાવથી દાસપણું ગ્રહી, એક આશ્રિત થૈ રે રે રે. શ્રીજીં ૧
દુષ્ટ સંગથી દુર પળાવું અહિસ જપોલહી ભે ભે ભે,
તે સહૂ મૂળ દયા સદજનની, શ્રીગુરુ પદરજ શિર લે લે લે. શ્રીજીં ૨

પદ.

(૨)

જેનું ધન્ય ભાગ્યે ભવમાં જેણે વ્રજમંડળ જોયું;
જેણે વ્રજરજમાં તન લોટયું તેણે જનમ મરણ જોયું. જેનું ટેક.
શ્રીવૃંદાવન રાસરમણ સ્થળ, જેણે નહીણે નીરખ્યું;
તેના ભાગ્યે માંકેટલુંજ સુખ છે તે કાષ્ટએ ન જાય પરખ્યું. જેણે ૧
શ્રીજમુનાજળ સ્નાન પાન સેહેજે, તેહેને નુતનુતનુત મળિયું;
કદાપિ કુશ્રિત કર્મ બને તોએ જમપુરી જાવું ટળિયું. જેણે ૨
ચોરાશી કોશની પરીક્રમા કીધી તેને ચોરાશી નથી ભમવું;
વન ઉપવન જોઈ આનંદ આવ્યો તેને હરિસંગ ઠર્યું રમવું. જેણે ૩
શ્રી ગોવરધન શ્રીમહારાણી જેણે પ્રેમ ધરી પૂજ્યા;
તેહેના એકોતર શત પેહેડી પ્રાણી તેને હરિના ચરણ સૂઝ્યા. જેણે ૪
સેવ્યા સમયાં જેણે શ્રીનંદાનંદન શ્રીગોકુળ વસીને;
દયાનો પ્રીતમ તેહેને પ્રેમે પોતાનો કરી હાથ ગ્રહે હસીને. જેણે ૫

પદ.

વદન કમળ જોયું જેણે એકવાર, શ્રીનાથજીનું વદન કમળ જોયું;
કોટી કલ્પનું મેલું થયલું મન, એક પલકમાં ઘોયું. જેણે
મનપાદેહ તેહેનો સફળ છે, જનમ મરણ દુખ જોયું. જેણે
મેવાડ દેશમાં ખીરાજે મારા વાલમો, જેમાં શેષ શંકરે ચીત પ્રોયું. જેણે
કમળ એક રત્નએક જગમોહન જોયું, રત્ન એક તેણે બાકી રાંધું. જેણે
દયાના પ્રીતમજીસું પ્રીત નથી જેહેને, માતપિતા નામને વગોવ્યું. જેણે

૫૬.

વૈષ્ણવ નથી થયો તુંરે, શીદ ગુમાનમાં ધુમે;
હરિજન નથી થયો તુંરે. ટેક.
હરિજન જોઈ હૃદયું નવ હરખે, દ્રવે ન હરિ ગુણ ગાતાં;
કામ ધામ ચટકી નથી પ્રટકી, કોષે લોચન રાતાં. વૈં ૧
તુજસંગે કોઈ વૈષ્ણવ થાયે, તો તું વૈષ્ણવ સાચો;
તારા સંગનો રંગ ન લાગે, તાંહાં લગી તું કાચો. વૈં ૨
પરદુઃખ દેખી હૃદે ન દાઝે, પરનિદા નથી ડરતો;
વાહાલ નથી વિઠલસું સાચું, હૃદે ન હું હું કરતો. વૈં ૩
પરોપકારે પ્રીત ન તુજને, સ્વાસ્થ છુટ્યો છે નહીં;
કેહેણી તેહેવી રેહેણી ન મળે, કાંહાં લખ્યું એમ કેહેની. વૈં ૪
લજવાની રૂચિ નથી મનનિશ્ચે, નથી હરિતો વિશ્વાસ;
જગતતણી આશા છે જાંહાંલગી, જક્તાગુરુ તું દાસ. વૈં ૫
મનતણો ગુરુ મન કરેશ તો, સાચી વસ્તુ જડશે;
દયા દુઃખ કે સુખ માન પણ, સાચું કહેવું પડશે. વૈં ૬

૫૬.

(૨)

હૃદે આ રૂપ રંગીલું રાખો, શ્રીકૃષ્ણનામ સતત મુખ લાખો. ટેક.
મોર મુગટ ઢલકતો શિર શોભે, મકરાકૃત કુંડલ મન લોભે;
તિલક સુકેસર, નાસિકા સુખેસર, કોટિચંદ્ર મરહન;
મંદ ચંદન વંદન, સદન સુધારૂપ રસીક ચાખો. હૃદેં ૧
પીતાંબર રસના કટિ બ્રાજે, કૌસ્તુભ ઉરપર વૈજયંતી બિરાજે;
ભુજ અંગદ કર કંકણ મુદ્રિકા, નેપૂર પદ્મળ સુલક્ષણ;
ખટદશ શિવ શીમ સદા હૃદે એવું દ્રખી જાખો. હૃદેં ૨
નટવર નાગર લલિત ત્રિભંગી, મદન મનોહર રસિક રાસરંગી;
ગુણેલહિષ પીછકૃત વસંત છેલ, અલખેલા મંદરિમત કુટીલેક્ષણ;
કમળનયન મધુરી મોરલી, ગાન વિશ્વ શાખો. હૃદેં ૩
સર્વેશ્વર સર્વાત્મક સ્વામી આત્મારામ, સ્વયંભુ અંતરજામી;
કોટિ બ્રહ્માંડ પતિ અવતારી, તે દયા તુજ પ્રીતમ પ્રાણ ધ્યાન;
ભાગ્ય તન મન ધન વારી વારી નાખો, હૃદે આ રૂપ રંગીલું રાખો. હૃદેં ૪

(૩)

પદ.

વૈષ્ણવ નથી થયો તુરે, શીદ ગુમાનમાં ધુમે;
હરિજન નથી થયો તુરે. ટેક.
હરિજન જોઈ હૃદયું નવ હરખે, દ્રવે ન હરિ ગુણુ ગાતાં;
કામ ધામ ચટકી નથી પ્રટકી, કોઈ લોચન રાતાં. વૈં ૧
તુજસંગે કોઈ વૈષ્ણવ થાયે, તો તું વૈષ્ણવ સાચો;
તારા સંગતો રંગ ન લાગે, તાંહાં લગી તું કાચો. વૈં ૨
પરદુઃખ દેખી હૃદે ન દાઝે, પરનિદા નથી ડરતો;
વાહાલ નથી વિકલસું સાચું, હૃદે ન હું હું કરતો. વૈં ૩
પરોપકારે પ્રીત ન તુજને, સ્વાસ્થ છુટ્યો છે નહીં;
કેહેણી તેહેવી રેહેણી ન મળે, કાંહાં લખ્યું એમ કેહેની. વૈં ૪
લજવાની રૂચિ નથી મનનિશ્ચે, નથી હરિતો વિશ્વાસ;
જગતતણી આશા છે જાંહાંલગી, જક્તગુરુ તું દાસ. વૈં ૫
મનતણો ગુરુ મન કરેશ તો, સાચી વસ્તુ જડશે;
દયા દુઃખ કે સુખ માન પણ, સાચું કહેવું પડશે. વૈં ૬

પદ.

(૨)

હૃદે આ રૂપ રંગીલુ રાખો, શ્રીકૃષ્ણનામ સતત સુખ લાખો. ટેક.
મોર મુગટ ઢલકતો શિર શોભે, મકરાકૃત કુંડલ મન લોભે;
તિલક સુકેસર, નાસિકા સુખેસર, કોટિચંદ્ર મરદન;
મંદ ચંદન વંદન, સદન સુધારૂપ રસીક આખો. હૃદે ૧
પીતાંબર રસના કટિ બ્રાજે, કૈસ્તુલ ઉરપર વૈજયંતી બિરાજે;
ભુજ અંગદ કર કુંકળુ મુદ્રિકા, નેપૂર પદતળ સુલક્ષણ;
ખટકશ શિવ શીમ સદા હૃદે એવું દ્રખી જાંખો. હૃદે ૨
નટર નાગર લલિત ત્રિલંગી, મદન મનોહર રસિક રાસરંગી;
~~ગુણેલક્ષિ પીઠકૃત વસંત છેલ, અલખેલા ગંતરિયન પ્રીલેક્ષણ;~~
કમળનયન મધુરી મોરલી, ગાન વિશ્વ શાખો. હૃદે ૩
સર્વેશ્વર સર્વાત્મક સ્વામી આત્મારામ, સ્વયંભુ અંતરજામી;
કોટિ પ્રહ્લાદ પતિ અવતારી, તે દયા તુજ પ્રીતમ પ્રાણુ ધ્યાન;
લાગ્ય તન મન ધન વારી વારી નાખો, હૃદે આ રૂપ રંગીલું રાખો. હૃદે ૪

(૩)

સતસૈયાનું શુદ્ધિપત્રક.

સતસૈયાના ૨૮૫ દુહા સુધીમાં જે અગત્યની અશુદ્ધિ રહી ગઈ છે, તેની શુદ્ધિ નીચે આપી છે. એ અશુદ્ધિમાં 'હે' ને સ્થાને 'હૈ'ની શુદ્ધિ તથા જૂઠા પડેલા શબ્દોની તથા ખીજી નાહની નાહની અશુદ્ધિ આપવામાં આવી નથી, તે વાંચનાર સુધારી લેશે.

દુહાનો અંક.	ટીકાનો અંક.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૫	૦	ખંધન	ખંદન
૦	૫	સ્વેહ	ખેહ
૦	૬	લિખિહો	લખિહો
૦	૧૦	સ્વમાવતા	સ્વમાવતો
૩૨	૦	અધમુધરન	અધમુદ્ધરન
૩૭	૦	રોષ	દોષ
૪૨	૦	ધરમે	ધરમે
”	૦	આપેકો	આપકો
૪૬	૦	ખહાં	યહાં
૦	૪૬	સતને	તને
૫૨	૦	પરિગ્રહ	પરિગ્રહ
૦	૫૨	પરિગ્રહ	પરિગ્રહ
૫૩	૦	ક્યો	ક્યો
૫૪	૦	ઠરે	ઠરે
૫૫	૦	દિખે	દિખે
૫૬	૦	હરિયે	હરિયે
૬૨	૦	બહે	બહે
૦	૫૮	સહજશીલ સીજે	સહજશીલ, સીલ જે૦
૦	૬૩	ગુર	વાગુર
૦	૬૭	સુતરના	સુતરના
૭૩	૦	લાલકર	લાયકર
૭૪	૦	સકુચં	સકુચૈ
૦	૭૭	પાણુઘટ	પનઘટ
૦	”	પાણુ	પન
૮૬	૦	રતિ રૂઝમે	રતિરૂઝમે

દુહાનો અંક.	ટીકાનો અંક.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૧૧	૦	બલી	બેલી
૦	૧૧૧	અવિલંબન	અવલંબન
૧૧૯	૦	ઐચ્યો	ઐચ્યો
૦	૧૨૩	કોની પેઠે કે જેમ એક લાકડે રસોઈ	કોની પેઠે કે જેમ એક હાથે તાળી વાગી કે એક લાકડે રસોઈ થઈ
૧૨૯	૦	કૌતિક	કૌતિક
૦	૧૩૧	પ્રેમ રસને તો અનેમ જ	પ્રેમ રસને તો એ નેમ જ
૧૩૫	૦	ભગન ભગન ફલ જગન	ભગન ભગનફલ, જગન
૧૩૭	૦	સહુ	સખ
૧૩૯	૦	પય પુંડરિકની	પય પુંડરિકની
પૃષ્ઠ. ૩૦૮		અનન્યાલંકાર	અનન્યાલંકાર
૧૪૪	૦	મો ને;	મો નેન;
૧૪૬	૦	ભિન્ન હોહિ	ભિન્ન ન હોહિ
૧૫૪	૦	બૂકાસું રજ	બુકા સુરજ
૧૫૬	૦	પય સુરત	પિયસુરત
૦	૧૫૬	સુષ્ટ	સુષ્ટ
૧૫૯	૦	અહિસમા, ૦	અહિસ મા, વાં છે
૧૬૮	૦	બન ૦ વગેરે.	બન બિહિન જયો મીન અસુ, બિન જખીહુ લાખિ લેહુ ત્યો, કં કુસ્વપ હો નય.
૧૭૦	૦	શ્રુતિ	શ્રુતિ
૧૭૧	૦	ઠાંકિય	ઠાંપિય
૧૭૩	૦	લેહુ દુહૈ	લેહુ દે
૦	૧૭૧	ખક	ખરક
૦	૧૭૩	સહતા	હસતા
૧૭૭	૦	કે ઉર	કૈઉર
૦	૧૭૯	ઉસાર	ઉસાસ
૧૮૧	૦	અંગુનવતી ઉરપે હરી	અંગુનવતી ઉરપે ધરી
૧૮૨	૦	ઝિહ્ન કામો	ઝિહ્ન કા મો
૧૮૪	૦	પેં રતિ અતિ ક્રતાસું	પેં રતિ અતિ ક્રમતાસું
૦	૧૮૪	અન્ય સંભોગ દુઃખિત	અન્ય સંભોગ દુઃખિતા
૧૮૬	૦	કાહુપ્રી બાંહિ બાંહિ	કાહુકિ બાંઈ બાંહિ
૧૮૭	૦	આઈ બચી	આઈ બંચી
„	૦	રતિપતિ પ્રાનકા	રતિ પ્રતિપ્રાન કા

ટુંહાનો અંક.	ટીકાનો અંક.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૮૯	૦	આકપાત સ્ત્રી ફલ ધરચો, } મુરલી બનકે પ્રાન	આકપાત શ્રીફલ ધરચો, } મુરલી બનકે પ્રાન
૧૯૦	૦	રહે ધ્રુતિ દેહ તહુ	રહે દુતિ દેહ તહુ
૧૯૧	૦	ભુક્ત વગેરે	મુક્ત મુક્તિલો મિલી
૧૯૨	૦	રુચિ ન	રુચિ નહિ
૧૯૩	૦	જરાબર, કનકલતા સો	જરાબર કનકલતાસો
૧૯૪	૦	ભૂખન ન	ભૂખનભૂખ ન મોહિ કરે, ભૂખનભૂખન દાન
૧૯૬	૦	ખંસપ્રદ્ધિ	ખંસપ્રદ્ધિ સોભાસદન
૧૯૭	૦	અલિ તનો	અલિ ઇતનો
૦	૧૯૭	પ્રભુનો પાન	પ્રભુનો પાન જે
૦	૧૯૮	મારા અન્ય	મારા આય કહેતાં જે આયુરદા
૨૦૦	૦	બહુડયો	બહુચો
૨૦૪	૦	લિયે	લિયે ચાર બડ જમફલ
૦	૨૦૪	ભટ્ટ	ભટ્ટ
૨૦૮	૦	કનનનમે	કનનનમે
”	૦	ભાવન	ભાવ ન જન
૦	૨૦૬	સંકેતન	સંકેત ન
૦	”	કાગગોલ કન્યાએ	કાગગોલક ન્યાયે
૨૦૯	૦	દાર	ડાર
૨૧૦	૦	જન	જન
૦	૨૦૯	શરીરકા	શરીર
૦	૨૧૧	મળ્યું	ઠળ્યું
૨૧૭	૦	અલિ	ચલિ, કહાં? ખોલે, કોન? પિય, ક્યો? તો બિનકલ નાંહિ; ધનિ હે ઋચિ
સો. અં.			
૨૨૦	૦	જ્યધપિ	જ્યધપિ મનહૈ નપુંસક.
૨૨૨	૦	જેસબ	જ્યૌ સબ મનિકો શિરમની, ચિતામનિ
૨૨૩	૦	તયો	તયો ધામ
૨૨૫	૦	બહુ સુનિ	વહ સુનિ
૨૨૭	૦	સાતિય સુખ	સો તિયસુખ
૨૨૯	૦	સ્નેહી	સ્નેહી દૈ કે સ્નેહ લૈ
૨૩૨	૦	સકે	સકે નહી, ઓધ ઠરી તહુ

હુહાનો અંક.	ટીકાનો અંક.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૦	૨૩૧	તું હુત૦	તું દ્રુત૦
૦	૨૩૨	હરાનો	હરાહનો
૦	૨૩૫	હું તે	હવું તે
૨૪૯	૦	ધોસ;	ધોસ;
૦	૨૪૮	પ્રગલ્ભાસક્તા	પ્રગલ્ભાસક્તા
૦	૨૫૦	માનમતિ	માનવતી
૦	૦	આન જે મૂખ	આનન જે૦
૨૫૪	૦	અભિષિધ૦	અભિ ણિધ૦
૦	૨૫૩	મૂકાય	મૂકયા
૦	૨૫૪	એવાં	એલી
૦	૨૫૫	છોડું ?	છોડે ?
૨૫૬	૦	મહાવર તું	મહાવર ! તું
૨૫૮	૦	કુચ્ચસે બચ અખિ૦	કુચ્ચસે બચ, અખિ ઓઠ ભોં,
૦	૨૬૩	જુગલરૂપને૦	જુગલરૂપપર૦
૦	૨૭૪	સૌભાગ્યતાની૦	સૌભાગ્યની.

આ શિવાય કેટલાકે સ્થાનમાં અનુસ્વર વધારે છે, તે સુધારી લેવામાં આવશે.

દયા રા મ કૃ ત કાવ્ય સંગ્રહ.

ભાગ ૨—હિંદુસ્તાની.

સ ત સૈ યા*

મંગલાચરણ.

કુહા.

શ્રીગુરુ અલ્લલ દેવ અરુ, શ્રી બિહુલ શ્રીકૃષ્ણ;
પદપંકજ અંદન કરું, દુખહર પૂરન તૃણ. ૧
અલ્લલતે દુર્લલ કહા, સખહી જાકે હાથ; *
જંગલમે મંગલ કરે, આખા બિહુલનાથ. ૨

* એ સતસૈયાની ઠીકા કવિએ પોતે જ ગુજરાતીમાં (હિંદુસ્તાનીમાં નહીં) કરેલી જણાય છે પણ તે પુરાણીઓની ઢબ પ્રમાણે અને લાંબી લાંબી હોવાથી સર્વ લોકથી સમજાય તેવી નથી અને તે ઠીક કરવાની તથા તેમાં મારી તરફનો ઉમેરો કરવાની હાલ મને કુરસદ પણ નથી, માટે તે આ પુસ્તકમાં છાપી નથી. ગ્રંથની સમાપ્તિએ કુહા છે કે, 'યથામતિ યહ ગ્રંથકો, કીનો અર્થ પ્રકાશ; દીન દાસ રનછોરને, કરનાખલ અવિનાશ'. એ રણછોડ અને કવિ દયારામનાં પદ ગાનારો રણછોડ એ બે એકજ હોય તો એ રણછોડ સાથે પડેલા પ્રસંગ ઉપરથી હું કહી શકું છું કે, એ રણછોડનામાં સતસૈની જેવી ઠીકા મારા જોવામાં આવી છે તેવી ઠીકા કરવાની શક્તિ હોય એમ મને લાગતું નથી. એમ ધારું કે પોતાના શિષ્યનું માન વધારવાને માટે અથવા ગ્રંથકારે પોતાના ગ્રંથની ઠીકા પોતે કરવી એ, કવિના મનમાં અવિવેક જેવું લાગ્યું હશે માટે, ઠીકા કરેલી તો કવિએ પોતે જ પણ ઠીકાકારનું નામ રણછોડનું રાખેલું.

નં ૯૧૦

૧. પ્રથમ કવિજન મંગલાચરણ કરે છે. દયારામ કવિ વધેલી વૈષ્ણવ છે, તે માટે તેમને પ્રથમ પ્રણામ કરે છે કે, હે શ્રી ગુરુ! હે શ્રી વલ્લભાચાર્ય! તદાત્મજ હે શ્રી વિહુલ! હે શ્રીકૃષ્ણ! તમે ચારે એક સ્વરૂપ છો; માટે સર્વના ચરણ કમલને સાથે વંદન કરું છું. તે કેવાં ચરણ કમલ છે: દુઃખ માત્રનાં હરનાર ને સર્વ તૃષ્ણાને પૂર્ણ કર્તા છે (કાર્યર્થ:).

શ્રુતિ નેતી મન ગો અગમ, ત્રિગુન અક્ષરાતીત;
 સો શ્રી ગોપીનાથકોં, અભિવંદન અગનીત. ૩
 સરવેશ્વર સર્વાત્મ પ્રભુ, હરિ ઇશ્વર ભગવાન;
 કીજે કૃપાકટાક્ષ મમ, આત્મસાત કરિ દાન. ૪
 શ્રી રાધાબર જાહિ બસ, તાપદ પુષ્કરખેહ;
 બંધન કરિ માગૂં સદા, તાપેં નૂતન નેહ. ૫

ભગવદ્સ્તુતિ વિજ્ઞપ્તિ.

દુહા.

લખિહોં આપ જી આપ પન, આપ નેન ગોપાલ;
 તોં કા પાપ પ્રતાપ મો, હરિ હરિહોં દુઃખજલ. ૬

૨. વળી કહે છે,—શ્રી વલ્લભ કૃપાદાન કરે ત્યારે કોઈ પદાર્થ દુર્લભ નથી; ને શ્રી વિકૃલ-
 નાથ બાવો તો જંગલમાં પણ મગલ કરે એટલે કે શૂન્ય ભાગ્યવાલા સરણાગતને પણ સુભાગ્યવાન
 કરે (ઇતિ ભાવંજેયં).

૩. શ્રુતિ, જે વેદ, તે જેને નેતિ નેતિ કહે છે ને મન તથા ગો જે વાણી તેને પણ
 જે અગમ્ય છે, ને ત્રિગુણ જે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ ને શિવ, તથા અક્ષર બ્રહ્મ ને તેજોમય થકી પણ
 પર છે, એવા જે શ્રીગોપીનાથજી પુરાણપુરુષોત્તમ તેમને અભિવંદન, જે પ્રણામ તે અગણિત
 કરે છું. (ઇત્યર્થંજેયં).

૪. હે સર્વના ઇશ્વર, હે સર્વના આત્મા, હે સર્વના પ્રભુ જે સ્વામિ, હે હરી કહેતાં જે દુઃખ-
 પાપના હરનાર, હે ઇશ્વર, ઇશ્વર કહેતાં કરતુમ અકરતુમ અન્યથા કરતુમ જેવા સમર્થ, ને હે ભગ-
 વાન, કહેતાં શો અર્થ જે ષટ્ ઐશ્વર્યવાળા તે ક્યાં—તેનાં નામ, (ઐશ્વર્ય, વીર્ય, યશ, શ્રી, જ્ઞાન,
 વેરાગ્ય, એ છ) એ સંપૂર્ણ જેમાં હોય તેને ભગવાન કહીએ. એના હે શ્રીકૃષ્ણ! મુજને આત્મસાત
 જે યોતાનો કરીને તમારી કૃપા કટાક્ષનું દાન કરો. (ઇત્યર્થં).

૫ શ્રી જે શોભા તે સહવર્તમાન એવાં જે શ્રી રાધિકાજી તેમના વર જે સ્વામી શ્રીકૃ-
 પજી, તે જેને વશ હોય એવા જે ભગવદ્દી, તેમનાં પદ પુષ્કર જે ચરણ કમલ, તેની સ્વેહ જે
 રજ તેને નમસ્કાર કરીને, તેમની જ ઉપર સદા નવો સ્નેહ માગું છું. (ઇત્યર્થ:).

૬. લિખિહોં એટલે જોશો. તમે જો તમારાપણું કહેતાં તમારી મોટમ અથવા આપ-
 પણ કહેતાં યોતાનું પણ જે બદ્ધ પતિતપાવનાદિક તે જો જોશો, તો હે આપનયન! આપ તે શું?
 અદ્ભુત: જાત આપ. આપ જે જળ તેથી ઉદય થયું માટે આપ. આપનયન કહેતાં, હે કમલનયન
 ગોપાલ. ઇહાં કમલનયન ગોપાલ સંબોધન દીધું, તેનું કારણ એ છે જે, કમલદલ લાલ છે ને લાલ રંગ
 પ્રીતિનો છે, એટલે પ્રીતનાં ભરેલાં નેત્ર છે એના, ને ગોપાલ તે ગૌના પાલક. ગો એવું નામ શરી-
 રનું, તથા મનનું, તથા વાણીનું પણ છે, તેના પાલક ઠર્યાં, ત્યારે મારા કાચિક, વાચિક, માનસિક,
 ગાંધે પાપનું બળ તે કોણ માત્ર છે? શા માટે કે યોતાની પ્રજુતા જોશો, વા બદ્ધ જોશો, વા ગોપા-

ત્રૂઠોં મો સિર કર ધરોં, રૂઠોં ઘો ઊર લાત;
 પેં નિજ ઓરનપેં નહીં, યહ જાચૂં જગતાત. ૭
 કૃતિ સો હે પ્રભુ દેખિહોં, તહૂં ન ચિંતા મોહિ;
 નિહચે મો તુમ દીઠિતેં, દૂખ ન ભૂખ ન હોહિ. ૮
 ત્રૂઠોંગે પ્રભુ રૂઠિહોં, તોંદ્ર કષ્ટ ન સોખ;
 કોધ તિહારો સુદ્ધ હમેં, દેગો ફલ બર મોખ. ૯
 અપને અપને સીલકો, સખકો કરત નિભાવ;
 તુમ કૃપાલ હમ જીઉ તો, સહજહિ દુષ્ટ સુભાવ. ૧૦
 સાધન સાધિ ન હોં સકયો, તાકો મોહિ ન તાપ;
 મરહી હિય હરિ બરદક્ષી, સાધન સાધ્ય ન આપ. ૧૧

લપણું જોશો, વા નેત્ર આરકતતાભાવ વિચારશો. એ સર્વમાં એક ભાવ પણ જોતાં, મારાં પાપ જોતાં નહીં ને હરી છો માટે મહા દુઃખની જાળ જે સમૂહ તેને હરશેજી. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં)

૭. હે જગત્ પિતા, એવા જે શ્રી કૃષ્ણજી, જે તમે પ્રસન્ન થાઓ તો મારે માથે હાથ મૂકો, ને જે કદાપિ મારો અપરાધ જોઇ, અપ્રસન્ન થાઓ, તો મારા હૃદયમાં પાટૂ મારે, તેની ચિંતા નથી; પણ જે કરે તે આપને શ્રી અંગેથી કરો, ખીન કોઇ પાસે કશું ના કરાવશો એટલું માગી લેઉં છું. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૮. હે શ્રી પ્રભો! જે તમે મારી સામું જોશો તે લેશ મારે ચિંતા નથી; શામાટે કે! મને એટલું નિશ્ચે છે જે તમારી દૃષ્ટિ પડ્યા થકી મારાં દૂષણ હશે તે પણ ભૂષણરૂપ થઇ જશે. જેમ તમે પારધી સામે કૃપા દૃષ્ટિ કરી ત્યારે તે મહા પાપી હતો, પણ સ્વદેહે સ્વર્ગમાં ગયો, ત્યારે તેનાં પાપ તે પુણ્ય થઇ ગયાં એ નિશ્ચે. બાકી પાપીનો સ્વર્ગવાસ સંભવે નહીં. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૯. હે શ્રી પ્રભુ! તમે મારી ઉપર પ્રસન્ન તો થશોજી, પણ કદાપિ જે કોપશો તો એ પણ મારે કંઇ શોચ નથી. શા માટે કે તમારો ક્રોધ છે તે પણ વરદાન તુલ્ય છે. કહેશો જે કેમ? તો જીવ્યો: મહા મોટા દુષ્ટ રાજા તથા અસુરને પણ તમે ક્રોધ કરીને માર્યાં તોએ મોક્ષ આપ્યો; માટે અમને પણ તમારો ક્રોધ તે પણ શ્રેષ્ઠ ફલ, મોક્ષ તો આપશે જ, તોએ ચિંતા નથી. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૧૦. નાથ! પોતપોતાનાં શીળ કહેતાં સ્વભાવ, અથવા આચરણ તેનો સર્વ કોઇ નિભાવ કરે છે; માટે તમારો તો સેહેજે જ કૃપાળુતાનો સ્વભાવ છે તે નિભાવશો, ને અમો દોષવાન છીએ તોએ કૃપા કરશો, કેમકે અમારો જીવનો પણ સ્વાભાવિક દુષ્ટ ભાવ છે. તેવું પ્રમાણ:—શ્લોક:—
 जीवा स्वभावता दुष्टा, दोषामावाय सर्वदा ॥ એવું વચન શાસ્ત્રનું છે. માટે તમે તો જાણો જ છો જે, એ જીવને દોષ ભાવવાળો મેં જ સરજ્યો છે, તે એથી દુષ્ટતા કેમ છૂટેશે? એવું વિચારીને અમારા દોષ તમારા મનમાં નહીં આવે, ને તમારો કૃપાલ સ્વભાવ છે, તે અમો જીવ સદોષને પણ પોતાની કેવલ કૃપા બળે પવિત્ર કરશો જ, એવો મુને દૃઢ વિશ્વાસ છે. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૧૧. હે શ્રી પ્રભો! હું મારી કાયરતાએ કરીને સાધન સાધી ન શક્યો, તેનો મને પરિતાપ પણ નથી. શા માટે કે મને તમારા પતિતપાવન અધમ ઉદ્ધારણાદિક ખર્ચનું બળ છે તેણે કરીને,

શ્રુતિ નેતી મન ગો અગમ, ત્રિગુન અક્ષરાતીત;
 સો શ્રી ગોપીનાથકોં, અભિવંદન અગનીત. ૩
 સરવેશ્વર સર્વાત્મ પ્રભું, હરિ ઇશ્વર ભગવાન;
 કીજે કૃપાકટાક્ષ મમ, આત્મસાત કરિ દાન. ૪
 શ્રી રાધાબર બહિ બસ, તાપદ પુષ્કરખેહ;
 બંધન કરિ માગું સદા, તાપે નૂતન નેહ. ૫

ભગવદ્સ્તુતિ વિજ્ઞપ્તિ.

કુહા.

લખિહોં આપ જી આપ પન, આપ નેન ગોપાલ;
 તોં કા પાપ પ્રતાપ મો, હરિ હરિહોં દુઃખખલ. ૬

૨. વળી કહે છે,—શ્રી વલ્લભ કૃપાદાન કરે ત્યારે કોઈ પદાર્થ દુર્લભ નથી; ને શ્રી વિકૃલ-
 નાથ બાવો તો જંગલમાં પણ મગલ કરે એટલે કે શૂન્ય ભાગ્યવાલા શરણાગતને પણ સુભાગ્યવાન
 કરે (ઇતિ ભાવંજેયં).

૩. શ્રુતિ, જે વેદ, તે જેને નેતિ નેતિ કહે છે ને મન તથા ગો જે વાણી તેને પણ
 જે અગમ્ય છે, ને ત્રિગુણ જે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ ને શિવ, તથા અક્ષર બ્રહ્મ ને તેજોમય થકી પણ
 પર છે, એવા જે શ્રીગોપીનાથજી પુરાણપુરુષોત્તમ તેમને અભિવંદન, જે પ્રણામ તે અગણિત
 કરે છું. (ઇત્યર્થંજેયં).

૪. હે સર્વના ઇશ્વર, હે સર્વના આત્મા, હે સર્વના પ્રભુ જે સ્વામિ, હે હરી કહેતાં જે દુઃખ-
 પાપના હરનાર, હે ઇશ્વર, ઇશ્વર કહેતાં કરતુમ અકરતુમ અન્યથા કરતુમ જેવા સમર્થ, ને હે ભગ-
 વાન, કહેતાં શો અર્થ જે ષટ્ ઐશ્વર્યવાળા તે ક્યાં—તેનાં નામ, (ઐશ્વર્ય, વીર્ય, યશ, શ્રી, જ્ઞાન,
 વેરાગ્ય, એ છ) એ સંપૂર્ણ જેમાં હોય તેને ભગવાન કહીએ. એવા હે શ્રીકૃષ્ણ! મુજને આત્મસાત
 જે પોતાનો કરીને તમારી કૃપા કટાક્ષનું દાન કરો. (ઇત્યર્થં).

૫ શ્રી જે શોભા તે સહવર્તમાન એવાં જે શ્રી રાધિકાજી તેમના વર જે સ્વામી શ્રીકૃ-
 પાણી, તે જેને વશ હોય એવા જે ભગવદી, તેમનાં પદ પુષ્કર જે ચરણ કમલ, તેની સ્વેદ જે
 રજ તેને નમસ્કાર કરીને, તેમની જ ઉપર સદા નવો સ્નેહ માગું છું. (ઇત્યર્થ:).

૬. લિખિહોં એટલે જોશો. તમે જો તમારાપણું કહેતાં તમારી મોટમ અથવા આપ-
 પણ કહેતાં પોતાનું પણ જે બદ્ધ પતિતપાવનાદિક તે જો જોશો, તો હે આપનયન! આપ તે શું?
 અદ્વિત્ય: જાત આપ. આપ જે જળ તેથી ઉદય થયું માટે આપ. આપનયન કહેતાં, હે કમલનયન
 ગોપાલ. ઇહાં કમલનયન ગોપાલ સંબોધન દીધું, તેનું કારણ એ છે જે, કમલદલ લાલ છે ને લાલ રંગ
 પ્રીતિનો છે, એટલે પ્રીતનાં ભરેલાં નેત્ર છે એવા, ને ગોપાલ તે ગોના પાલક. ગો એવું નામ શરી-
 રનું, તથા મનનું, તથા વાણીનું પણ છે, તેના પાલક ઠર્યાં, ત્યારે મારા કાચિક, વાચિક, માનસિક,
 ગમે પાપનું બળ તે કાણુ માત્ર છે? શા માટે કે પોતાની પ્રભુતા જોશો, વા બદ્ધ જોશો, વા ગોપા-

ત્રૂઠોં મો સિર કર ધરોં, રૂઠોં ઘો ઊર લાત;
 પેં નિજ આરનપેં નહીં, યહ જાચૂં જગતાત. ૭
 કૃતિ સો હે પ્રભુ દેખિહોં, તહૂં ન ચિંતા મોહિ;
 નિહચે મો તુમ દીઠિતેં, દૂખ ન ભૂખ ન હોહિ. ૮
 ત્રૂઠોંગે પ્રભુ રૂઠિહોં, તોંદ્ર કષ્ટુ ન સોખ;
 ક્રોધ તિહારો સુદ્ધ હમેં, દેગો ફલ બર મોખ. ૯
 અપને અપને સીલકો, સખકો કરત નિભાવ;
 તુમ કૃપાલ હમ જીઉ તો, સહજહિ દુષ્ટ સુભાવ. ૧૦
 સાધન સાધિ ન હોં સકયો, તાકો મોહિ ન તાપ;
 મરદી હિય હરિ બરદકી, સાધન સાધ્ય ન આપ. ૧૧

લપણું જોશો, વા નેત્ર આરક્તતાભાવ વિચારશો. એ સર્વમાં એક ભાવ પણ જોતાં, મારાં પાપ જોતાં નહીં ને હરી છો માટે મહા દુઃખની નળ જે સમહ તેને હરશોજ. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં)

૭. હે જગત્ પિતા, એવા જે શ્રી કૃષ્ણજી, જે તમે પ્રસન્ન થાઓ તો મારે માથે હાથ મૂકો, ને જો કદાપિ મારો અપરાધ જોઇ, અપ્રસન્ન થાઓ, તો મારા હૃદયમાં પાટૂ મારો, તેની ચિંતા નથી; પણ જે કરો તે આપને શ્રી અંગેથી કરો, ખીન કોઇ પાસે કશું ના કાવશો એટલું માગી લેઉં છું. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૮. હે શ્રી પ્રભો! જે તમે મારી સામું જોશો તે લેશ મારે ચિંતા નથી; શા માટે કે! મને એટલું નિશ્ચે છે જે તમારી દૃષ્ટિ પડ્યા થકી મારાં દૂષણ હશે તે પણ ભૂષણરૂપ થઇ જશે. જેમ તમે પારધી સામે કૃપા દૃષ્ટિ કરી ત્યારે તે મહા પાપી હતો, પણ સ્વદેહે સ્વર્ગમાં ગયો, ત્યારે તેનાં પાપ તે પુણ્ય થઇ ગયાં એ નિશ્ચે. બાકી પાપીનો સ્વર્ગવાસ સંભવે નહીં. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૯. હે શ્રી પ્રભુ! તમે મારી ઉપર પ્રસન્ન તો થશોજ, પણ કદાપિ જો દોષશો તો એ પણ મારે કંઇ શોચ નથી. શા માટે કે તમારો કોઇ છે તે પણ વરદાન તુલ્ય છે. કેહેશો જે કેમ? તો જીઓ: મહા મોઠા દુષ્ટ રાજ તથા અસુરને પણ તમે કોઇ કરીને માર્યાં તોએ મોક્ષ આપ્યો; માટે અમને પણ તમારો કોઇ તે પણ શ્રેષ્ઠ ફલ, મોક્ષ તો આપશે જ, તોએ ચિંતા નથી. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૧૦. નાથ! પોતપોતાનાં શીળ કહેતાં સ્વભાવ, અથવા આચરણ તેનો સર્વ કોઇ નિભાવ કરે છે; માટે તમારો તો સેહેજે જ કૃપાળુતાનો સ્વભાવ છે તે નિભાવશો, ને અમે દોષવાન છીએ તોએ કૃપા કરશો, કેમકે અમારો જીવનો પણ સ્વાભાવિક દુષ્ટ ભાવ છે. તેનું પ્રમાણ:-શ્લોક:-
 જીવા સ્વભાવતા દુષ્ટા, દોષાભાવાય સર્વદા ॥ એવું વચન શાસ્ત્રનું છે. માટે તમે તો નજીવો જ છો જે, એ જીવને દોષ ભાવવાળો મેં જ સરજ્યો છે, તે એથી દુષ્ટતા કેમ છૂટશે? એનું વિચારીને અમારા દોષ તમારા મનમાં નહીં આવે, ને તમારો કૃપાલ સ્વભાવ છે, તે અમે જ સદોષને પણ પોતાની કેવલ કૃપા બળે પવિત્ર કરશો જ, એવો મુને દૃઢ વિશ્વાસ છે. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં.)

૧૧. હે શ્રી પ્રભો! હું મારી કાયરતાએ કરીને સાધન સાધી ન શક્યો, તેનો મને પરિતાપ પણ નથી. શા માટે કે મને તમારા પતિતપાવન અધમ ઉદ્ધારણાદિક બર્દનું બળ છે તેણે કરીને,

શ્રુતિ નેતી મન ગો અગમ, ત્રિગુન અક્ષરાતીત;
 સો શ્રી ગોપીનાથકો, અભિવંદન અગનીત. ૩
 સરવેશ્વર સર્વાત્મ પ્રભુ, હરિ ઇશ્વર ભગવાન;
 કીજે કૃપાકટાક્ષ મમ, આત્મસાત કરિ દાન. ૪
 શ્રી રાધાબર જાહિ બસ, તાપદ પુષ્કરખેહ;
 બંધન કરિ માગૂં સદા, તાપે નૂતન નેહ. ૫

ભગવદ્સ્તુતિ વિજ્ઞપ્તિ.

હૃદા.

લખિહોં આપ જી આપ પન, આપ નેન ગોપાલ;
 તોં કા પાપ પ્રતાપ મો, હરિ હરિહોં દુઃખગલ. ૬

૨. વળી કહે છે,—શ્રી વલ્લભ કૃપાદાન કરે ત્યારે કોઈ પદાર્થ દુર્લભ નથી; ને શ્રી ચિકુલ-
 નાથ બાવો તો જંગલમાં પણ મગલ કરે એટલે કે શૂન્ય ભાગ્યવાલા શરણાગતને પણ સુભાગ્યવાન
 કરે (ઇતિ ભાવંજેયં).

૩. શ્રુતિ, જે વેદ, તે જેને નેતિ નેતિ કહે છે ને મન તથા ગો જે વાણી તેને પણ
 જે અગમ્ય છે, ને ત્રિગુણ જે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ ને શિવ, તથા અક્ષર બ્રહ્મ ને તેજોમય થકી પણ
 પર છે, એવા જે શ્રીગોપીનાથજી પુરાણપુરુષોત્તમ તેમને અભિવંદન, જે પ્રણામ તે અગણિત
 કરું છું. (ઇત્યર્થંજેયં).

૪. હે સર્વના ઇશ્વર, હે સર્વના આત્મા, હે સર્વના પ્રભુ જે સ્વામિ, હે હરી કહેતાં જે દુઃખ-
 પાપના હરનાર, હે ઇશ્વર, ઇશ્વર કહેતાં કરતુમ અકરતુમ અન્યથા કરતુમ જેવા સમર્થ, ને હે ભગ-
 વાન, કહેતાં શો અર્થ જે ષટ્ ઐશ્વર્યવાળા તે ક્યાં-તેનાં નામ, (ઐશ્વર્ય, વીર્ય, યશ, શ્રી, જ્ઞાન,
 વેરાગ્ય, એ છ) એ સંપૂર્ણ જેમાં હોય તેને ભગવાન કહીએ. એવા હે શ્રીકૃષ્ણ! મુજને આત્મસાત
 જે પોતાનો કરીને તમારી કૃપા કટાક્ષનું દાન કરો. (ઇત્યર્થં).

૫ શ્રી જે શોભા તે સહવર્તમાન એવાં જે શ્રી રાધિકાજી તેમના વર જે સ્વામી શ્રીકૃ-
 ષ્ણજી, તે જેને વશ હોય એવા જે ભગવદી, તેમનાં પદ પુષ્કર જે ચરણ કમલ, તેની સ્વેદ જે
 રજ તેને નમસ્કાર કરીને, તેમની જ ઉપર સદા નવો સ્નેહ માગું છું. (ઇત્યર્થ:).

૬. લિખિહોં એટલે જોશો. તમે જો તમારાપણું કહેતાં તમારી મોટમ અથવા આપ-
 પણ કહેતાં પોતાનું પણ જે બદ્ પતિતપાવનાદિક તે જો જોશો, તો હે આપનયન! આપ તે શું?
 અદ્વિત્ય: જાત આપ. આપ જે જળ તેથી ઉદય થયું માટે આપ. આપનયન કહેતાં, હે કમલનયન
 ગોપાલ. ઇહાં કમલનયન ગોપાલ સંબોધન દીધું, તેનું કારણ એ છે જે, કમલદલ લાલ છે ને લાલ રંગ
 પ્રીતિનો છે, એટલે પ્રીતનાં ભરેલાં નેત્ર છે એવા, ને ગોપાલ તે ગૌના પાલક. ગો એવું નામ શરી-
 રનું, તથા મનનું, તથા વાણીનું પણ છે, તેના પાલક ક્યાં, ત્યારે મારા કાચિક, વાચિક, માનસિક,
 ત્રણે પાપનું બળ તે કોણ માત્ર છે? શા માટે કે પોતાની પ્રભુતા જોશો, વા બદ્ જોશો, વા ગોપા-

ત્રૂઠોં મો સિર કર ધરોં, રૂઠોં ઘો ઊર લાત;
 પેં નિજ ઓરનપેં નહીં, યહ જાચૂં જગતાત. ૭
 કૃતિ સો હે પ્રભુ દેખિહોં, તહૂં ન ચિતા મોહિ;
 નિહચે મો તુમ દીઠિતેં, દૂખ ન ભૂખ ન હોહિ. ૮
 ત્રૂઠોંગે પ્રભુ રૂઠિહોં, તોંહ કષ્ટુ ન સોખ;
 કોધ તિહારો સહ હમેં, દેગો ફલ ખર મોખ. ૯
 અપને અપને સીલકો, સખકો કરત નિભાવ;
 તુમ કૃપાલ હમ જીઉ તો, સહજહિ દુષ્ટ સુભાવ. ૧૦
 સાધન સાધિ ન હોં સકયો, તાકો મોહિ ન તાપ;
 મરદી હિય હરિ ખરદકી, સાધન સાધ્ય ન આપ. ૧૧

લપણું જોશો, વા નેત્ર આરકતતાભાવ વિચારશો. એ સર્વમાં એક ભાવ પણ જોતાં, મારાં પાપ જોતાં નહીં ને હરી છો માટે મહા દુઃખની જાળ જે સમૂહ તેને હરશેજ. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં)

૭. હે જગત્ પિતા, એવા જે શ્રી કૃષ્ણજી, જે તમે પ્રસન્ન થાઓ તો મારે માથે હાથ મૂકો, ને જે કદાપિ મારો અપરાધ જોઇ, અપ્રસન્ન થાઓ, તો મારા હૃદયમાં પાટૂ મારો, તેની ચિંતા નથી; પણ જે કરો તે આપને શ્રી અંગેથી કરો, ખીન કોઇ પાસે કશું ના કરાવશો એટલું માગી લેઈ છું. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૮. હે શ્રી પ્રભો! જે તમે મારી સામું જોશો તે લેશ મારે ચિંતા નથી; શામાટે કે! મને એટલું નિશ્ચે છે જે તમારી દૃષ્ટિ પડ્યા થકી મારાં દૂષણ હશે તે પણ ભૂષણરૂપ થઇ જશે. જેમ તમે પારથી સામે કૃપા દૃષ્ટિ કરી ત્યારે તે મહા પાપી હતો, પણ સ્વદેહે સ્વર્ગમાં ગયો, ત્યારે તેનાં પાપ તે પુણ્ય થઇ ગયાં એ નિશ્ચે. બાકી પાપીનો સ્વર્ગવાસ સંભવે નહીં. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૯. હે શ્રી પ્રભુ! તમે મારી ઉપર પ્રસન્ન તો થશોજ, પણ કદાપિ જે કોપશો તો એ પણ મારે કંઇ શોચ નથી. શા માટે કે તમારો ક્રોધ છે તે પણ વરદાન તુલ્ય છે. કેહેશો જે કેમ? તો જીવ્યો: મહા મોટા દુષ્ટ રાજ તથા અસુરને પણ તમે ક્રોધ કરીને માર્યાં તોએ મોક્ષ આપ્યો; માટે અમને પણ તમારો ક્રોધ તે પણ શ્રેષ્ઠ ફલ, મોક્ષ તો આપશે જ, તોએ ચિંતા નથી. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૧૦. નાથ! પોતપોતાનાં શીળ કહેતાં સ્વભાવ, અથવા આચરણ તેનો સર્વ કોઇ નિભાવ કરે છે; માટે તમારો તો સેહેજે જ કૃપાળુતાનો સ્વભાવ છે. તે નિભાવશો, ને અમો દોષવાન છીએ તોએ કૃપા કરશો, કેમકે અમારો જીવનો પણ સ્વાભાવિક દુષ્ટ ભાવ છે. તેનું પ્રમાણ:-શ્લોક:-
 जीवा स्वभावता दुष्टा, दोषाभावाय सर्वदा ॥ એવું વચન શાસ્ત્રનું છે. માટે તમે તો જાણો જ છો જે, એ જીવને દોષ ભાવવાળો મેં જ સરખ્યો છે, તે એથી દુષ્ટતા કેમ છૂટશે? એવું વિચારીને અમારા દોષ તમારા મનમાં નહીં આવે, ને તમારો કૃપાલ સ્વભાવ છે, તે અમો જીવ સદોષને પણ પોતાની કેવલ કૃપા બળે પવિત્ર કરશો જ, એવો મુને દૃઢ વિશ્વાસ છે. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૧૧. હે શ્રી પ્રભો! હું મારી કાચરતાએ કરીને સાધન સાધી ન શક્યો, તેનો મને પરિતાપ પણ નથી. શા માટે કે મને તમારા પંતિતપાવન અધમ ઉદ્ધારણાદિક અર્થનું બળ છે તેણે કરીને,

ભક્ત ન હો સો સાચ પરિ, અધમ પતિતહ મેં ન;
 મો સુધિ અજહ ના લઈ, કેસે પંડજનેન. ૧૨
 બિસર્યો બરદ કીધો હરી, એક બિસાર્યો મોહિ;
 દુહુંમેતે કષ્ટુ તો ભયો, નાંતર મમ ગતિ હોહિ. ૧૩
 કૃપા ન જામે સો પ્રભૂ, દેખે સાધનરાહ;
 તુમ તો કરનાકે નિધી, કયો ન નિવાળ્યો નાહ. ૧૪
 લિહુ છિનાય મન દંડમે, નાથ ઔર નહિ ધત્ર;
 રાખો મો નિજ દૂતકી, ચૌકીમે નિસદિનન. ૧૫

ને વળી તમે કંઈ સાધન સાધ્ય તો છો નહીં, તમે તો કેવલ પ્રેમલક્ષણભક્તિને વશછો, તે તો તમારી કૃપા વિના મળતી નથી, ત્યારે સાધનનો પરિતાપ હું શીદ કરું? તમારી કૃપાએ કરી સર્વ સિદ્ધ થશે; ને તમે મને દીન જાણીને કૃપા કરશો જ. (ઇતિ ભાવાર્થજ્ઞેયં).

૧૨. હે કમલનયન! કહેતાં શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર, હું ભક્ત નથી તેતો સાચું, પણ શું કંઈ અધમ અથવા પતીત પણ હું નથી, જે હજી સુધી પતીતપાવન અધમઉદ્ધારણ બદ્ધ વિચારીને પણ મારી સંભાળ ના લીધી, તે કેમ લેવી ઘટે છે. ઇત્યર્થ:

૧૩. હે શ્રી હરિ, તમને તમારું બદ્ધ વિસર્યું કે એક મુનેજ વિસાર્યો, એ બેમાંથી કંઈ એક થયું જ નહીં તો મારી ગતિ થાય; વાર લાગે નહીં. ઇત્યર્થ:

૧૪. હે શ્રીમહાપ્રભો! જેના હૃદયમાં કૃપા ન હોય તે સ્વામિ, સાધનની વાટ જીએ, ને તમે તો કરુણાના ભંડાર છો, ને કેમ મુને નથી ફલીભૂત થતા? હે સ્વામિ, સાધનની વાટ જોશો તો તમારી કૃપાદુતાને બટો લાગશે. (ઇતિહૈતુ જ્ઞેયં).

૧૫. હે નાથ! મેં અતુચિત કામ કર્યો ત્યારે હું તમારો ચોર ઠર્યો, ત્યારે મારો દંડ લેવો ઘટે તે તો ખરો પણ મારી પાસે દંડમાં આપવાને કંઈ બીજું તો ધન છે નહીં, મારી પાસે તો એક મારું મન રહ્યું છે, તે મારાથી તો અપાશે નહીં, માટે તમે જોરાવરી ખેંચી લો; ને મુને ગુનેગાર છું માટે તમારા નિજ દૂત કહેતાં અંતરંગ ભક્તની મંડળીમાં સદા રાખો. (ઇતિભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૧૬. હે ધનશ્યામ! હું તમારો ગુનેગાર તો સાચો ઠર્યો, પણ દંડ આપવાને તો કંઈ છે નહીં ત્યારે દંડમાં મુને તમારા ધરનો ગુલામ કરીને રાખો. ગુલામ તે શું કે વિના મૂલ્યનો દાસ. ઇતિ જ્ઞેયં.

૧૭. વળી કવિજન પ્રભુને વિનતિ કરે છે જે, હે શ્રી નાથજી, હું જીવ દુષ્ટ છું, તે જો તમારા દરબારથી છુટીશ તો ફરીને પાછી નીચ કરણી કરીશ, ધણી છો માટે સાચું કહું છું. માટે જો બદ્ધેલી ના કરવા દેવી હોય તો મુને કેદ રાખો, કહેતાં તમારા ગુણવડે બાંધો. ગુણ તે દામણાં. તેમાં સિદ્ધાંત અર્થ એ કે, ગુણ કહેતાં તમારા યશ તે વડે મુને બાંધો, ને આપની દૃષ્ટિ તજો રાખો. જેમ ચોરને નજર ચોક્કીમાં રાખે છે તેમ. એ વ્યંગોક્તિ અર્થ છે. (ઇત્યર્થ:).

૧૮. હે કૃષ્ણચંદ્ર! તમને હું મારા હૃદયમાં વસાવવા ચાહું છું. તે કેવા કે લલિત-ત્રિભંગી સ્વરૂપે. લલિત ત્રિભંગી તે કેવા કે સુંદર ત્રણ ઠેકાણે વાંકા. ક્યાં ક્યાં? એક તો ગ્રીવાએ,

ધુનેધાર સાચ્યો ઠયો, તહારો હો ધનશ્યામ;
 હે ન દેનકાં દંડ કધુ, ધરકો કરો ગુલામ. ૧૬
 ધૂંડંગો દરબારતે, ફિરિ કરિહો કૃતિ નીચ;
 ખાંધો અપને ગુનનતે, રાખો દીડી ખીચ. ૧૭
 ચાહુ અસાયે હૃદયમે, ધરું ત્રિભંગી ધ્યાન;
 તાતે રાખ્યો કુટિલ ઉર, હોહિ અસી સોં મ્યાન. ૧૮
 હરિ બિહુલ અધમુદ્ધરન, ઇલાહિક નિજ નામ;
 અર્થ કહા યહ શબ્દકો, કહો કૃપા કરિ શ્યામ. ૧૯

ખીન કટિએ, ત્રીજા ચણું. એવા વાંકા તે મારું હૃદય સુધું રાખું તો તમે વસતાં દુઃખી થાઓ, તે માટે જાણી જોઈને વાંકું હૈયું રાખું છું. કોંની પેઠે? જેમ વાંકું ખડગ હોય તેને વાંકું મિયાન હોય. તે માટે તે વાતનો મારી ઉપર દોષ લાવશો નહીં, પ્રસન્ન થજો. (ઇતિ હારદ્ જોયં).

૧૯. કવિ જન વિનતિ કરે છે, હે શ્રી ધનશ્યામ કૃષ્ણ! તમારું નામ એક તો શ્રી વિકુલ છે, તેનો અર્થ એ છે જે વિ છે તે જ્ઞાન વાચક છે. ને ઠકાર શૂન્યવાચક છે; ને લકાર ગ્રહણ-વાચક છે. એ ત્રણે અક્ષરને જોડતાં એટલો અર્થ નીકળ્યો જે જ્ઞાન શૂન્ય જે જીવ તેને ગ્રહણ કરે તે વિકુલ કહેવાય. ત્યારે હું પણ જ્ઞાનશૂન્ય છું, તે મારું ગ્રહણ કરો, અને જે હરિ નામનું બદ્ધ પાળો તો મારાં દુઃખ પાપને હરો; જે અધમઉદ્ધારણ બદ્ધ પ્રતિપાલન કરવું હોય તો હું પણ ખરેખરો અધમ છું, તે મારો ઉદ્ધાર કરો; અને આઘે લઇને તમારાં નામ, નિરસાધન મહા-પતિત જીવને પણ અનાયાસે કલ્યાણ કરે એવાં બદ્ધનાં બરેલાં ઘણાંએક છે, તેમાંથી એક નામ પણ વિચારશો તો હું ગમે તેવો છું, પણ મારું કલ્યાણ ક્યાં વિના તમારે નહિ જ ચાલે. હે પ્રભો! હું શરણુ આવ્યો છું તે સારુ ને તમે તમારાં બદ્ધ જે કદાપિ જ્યાં પડવા દેશો ત્યારે હું મારે સાધન બળે તરીશ; ખાકી તો તમારા બદ્ધનું સદાવર્ત પ્રગટ છે, ને હું મહેનત કરીને સીદ ખાજી? માટે મને નિશ્ચય છે કે, તમે તમારા નામનું બદ્ધ પાળશો જ, ને મારું કલ્યાણ કરશો જ. હે નાથ, તમે કદાપિ એમ કહેશો જે એમાં મારું બદ્ધ વિચારું તો મારે સર્વ જીવનું કલ્યાણ કરવું જોઈએ, મારાં તો સર્વ છોકરાં છે, તને એકલાને તારું, ત્યારે ખીનું શું દુઃખન છે? એમ કદાપિ કહેશો, પણ તે નહીં સંભવે, શામાટે કે જેમ એક માતાને દશ પાંચ છોકરાં હોય, તેમાં કોઈ સૂતાં હોય ને કોઈ રમતમાં વલૂંધ્યાં હોય ને તેમાંથી એક બે ભૂખ્યાં થયાં, તે માતા પાસે ખાવા માગે તેને માતા પણ તુર્ત ખાવાનું આપે; પણ એમ ન કહે જે સઘળાને સંગાથે આપીશ. એમ ના કહે એ રીત છે. તેમ હું આદે જે જીવ તમારે શરણે આવ્યા છિયે ને કલ્યાણ માગે છે, તેને તમારે પણ આપવું ઘટે છે. ઇતિ અધ્યાહાર. (અભિપ્રાયં જોયં).

૨૦. હે શ્રીભગવંત! મારા અપરાધ તો અનંત છે, તે તમારે ગણતાં તો કોટિ કલ્પે પાર નહીં આવે; આપ ઘણા કૌમલછો તે યાકી જશો, તે માટે એક ઉપાય કરો જે સઘળા દોષ મારા જાણી જોઈને વિસરી જાઓ કે તમારે ગણવા ન પડે, ને મારે ભોગવવા ના પડે, એમાં બંનેને સારું છે. (ઇતિ કારણં જોયં).

અનંત હૈ અપરાધ મમ, કૈસે પૈહોં અંત;
 અમિત હેઉગે ખીસરોં, સકૂમાર ભગવંત. ૨૦
 શ્રીહરિખિન કષ્ટુ કરિ હરી, કહું સકે નહીં કાય;
 કહિ શ્રુતિમેં કૃતિકા કરી, હરિ મો ગતી ન હોય. ૨૧
 દેવી નાંહિ નાંહિ ન દેવ કો, નિજ ઔતારહુ કૌન;
 રાજહુ રાધાકૃષ્ણ જુગ, નિતિ મો સિર ઉરભૌન. ૨૨
 ચિંતા ઉદ્ધિ નિમગ્ન હોં, ભયો ગહે કો હાથ;
 એક તિહારો સરન હૈ, બડવાનલ બૃજનાથ. ૨૩
 પર્યો મનોરથ પોંન હૈ, આપ્રતમધિ મન તૂલ;
 માધો મનિધર તુમ ખિના, ના ટરિહૈ ધનિ ઝૂલ. ૨૪
 શ્રીબલ્લભ બલ્લભ સખેં, સહબલ્લભ મો હોહુ;
 સહજ સદા ઢિગ રાખિયેં, અપનો જની મોહુ. ૨૫

૨૧. હે શ્રીહરિ! શ્રુતિ જે વેદ તે એમ કહે છે કે, હરિ વિના કોઇ, કોઇ કેમણે પણ કંઈ કૃતિ કરી તથા મટાડી શકતું નથી: ત્યારે મારે માથે શું બંધન રહ્યું જે મારું કલ્યાણ થવું નથી? હે પ્રભો! એ વાતે સર્વ કર્તા તો તમે છો, ત્યારે મને કૃપા કરો. (ઇતિરહસ્યં જ્ઞેયં),

૨૨. કવિજન પોતાની અનન્ય ઉપાસનાએ પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છે:-હે શ્રીરાધાકૃષ્ણ! તમ વિના મારે કોઈ દેવી તથા દેવતા તથા તમારા બીજા અવતારનો પણ આશ્રય કરવો નથી ને છે પણ નહીં, તેમ તેમની કૃપા પણ ઈચ્છતો નથી. મારે તો સદા તમે જુગલકિશોર મારે માથે તથા હૃદયરૂપી ભુવનમાં વિરાજે એટલું માગું છું. (ઇત્યર્થઃ).

૨૩. હે શ્રી પ્રભો! પ્રજનાનાથ! હું તો ચિંતારૂપી સમૂદ્રમાં બૂડી ગયો છું; ત્યાં આવીને મારો હાથ ઝાલીને કોઈ બહાર કાઢે એવો સમર્થ પુરુષ આપ વિના નથી. શા માટે કે જળમાં એક વડવાનલ વિના કોઇનું બળ ચાલતું નથી. માટે ચિંતારૂપી સમુદ્રના જળને શોષવાને મારે એક તમારું શરણ છે, તમે કાઢો તો નિકળાય, માટે કાઢો. (ઇતિ પ્રયોજનં જ્ઞેયં).

૨૪. હે માધવ! મહા મનોરથરૂપી આવર્ત વાયુમાં મારું મન પડ્યું છે, તે અધવચનું અધવચ્ચ હુંમાણ કરે છે. આવર્ત વાયુ તે શું કે, લૌકિકમાં સર્વ જોને વંટાળીયો કહે છે, અથવા ભૂતિયો વાયુ પણ કહે છે; તે મધ્યે મનરૂપી તૂલ પડ્યું છે, તે કદાપિ ઠરતું નથી. તે વાયુનું ભક્ષણ તમરૂપી મણિધર જે સર્પ તે વિના કોઇથી થશે નહીં; ને તે વિના એ મનનું ઝૂલવું ટળશે નહીં. માટે માધવ કહેતાં લક્ષ્મીપતિ છો, તે બન્નો અર્થ પૂર્ણ કરો; અથવા સમાવી દો. ખેમાં જે ગમે તે કરો. (ઇતિ અભિપ્રાયંજ્ઞેયં).

૨૫. હે શ્રીવલ્લભ! શ્રી જે મહાલક્ષ્મી વાહાલાં છે જોને એવા, અથવા મહાલક્ષ્મીને વાહાલા છે જે એવા શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર અથવા શ્રી વલ્લભ તે શ્રી વલ્લભાચાર્ય, તે પ્રત્યે કવિ પ્રાર્થના કરે છે:-હે શ્રી વલ્લભ! તમે તમારાં સર્વ વાહાલાં સહિત મને વાહાલા યાઓ, સહજ કહેતાં વિના સાધને, કેવલ કૃપાબલથી-તે શા માટે કે તમે પુષ્ટિમાર્ગના પ્રકાશ કર્તા છો. તે માટે પુષ્ટિમાર્ગ તે શું કે જે માર્ગમાં

લલિત ત્રિભંગી છેલ છબ, નટખર નંદકિશોર;
 શ્રીરાધાસહ મો હદે, ખસો ચિત્તકો ચોર. ૨૬
 મતિ ધરમ રતિ કૃષ્ણ મમ, ગતિ બૃંદાવનધામ;
 કૃતિ સેવા શ્રીનાથ કબ, હોહો રટ હરિનામ. ૨૭
 અસિ માયા મોખર કરો, ચલે ન માયાજેર;
 માયા માયારહિત દિહુ, નિજપદ નંદકિશોર. ૨૮
 ગોકુલ બૃંદાવન લિહુ, મોપે ભુગભવન;
 પલટો મોકો દેહુ ફિર, ગોકુલ બૃંદાવન. ૨૯
 મોખર મેરે પ્રાનપતિ, અતરાજી જો આપ;
 તોં ન પાપ પરતાપ સખ, પુણ્ય હોયગે પાપ. ૩૦
 તુમસોં જૂઠો તહું ખરો, જગત લલો હરિદાસ;
 ખાનો લજિહે નાથ જો, અલિકજનહૂ ઉપહાસ. ૩૧

શરણ આવેલા જીવનાં કાંઈ સાધન જોવાં નહીં, ને કેવળ પોતાની કૃપાના બળ થકી સાક્ષાત્ ભગવદ્દલીલાની પ્રાપ્તિ કરાવે તેને પુષ્ટ પ્રભુ કહીએ, તે તમે છો, માટે મુને પણ પોતાનો જાણીને સદા પાસે સેવામાં, કૃપાકરીને રાખો. (ઇતિ હેતુ જ્ઞેયં).

૨૬. કવિજન પોતાના હૃદયની આસક્તિના સ્વરૂપનું વર્ણન કરે છે. તે કેવું છે: લલિત કહેતાં અતિ સુંદર, ને ત્રિભંગી કહેતાં વેણુનાદ કરવા સમે ત્રણ ઠેકાણે ટેકા, પદ, કટિ, ઝિવાએ એવા, ને છેલ કહેતાં વરણાગિયા એવા; ને નટવર કહેતાં કેવા કે, નટ જે નટુવો તે ઘણો કુટડો હોય છે, તે કરતાં પણ વર નામ શ્રેષ્ઠ કહેતાં ઘણીજ કુટડીજીખીવાળા; ને નંદના બાળક કિશોરાવસ્થામાં એવા; તે શ્રી રાધિકાજી સહવર્તમાન મારા હૃદયમાં મારા ચિત્તને ચોરીને નિરંતર વિરાજે. (ઇત્યર્થબોધનં જાતં).

૨૭. કવિજન પોતાનો અભિલાષ વર્ણન કરે છે જે, મારી મતિ કહેતાં બુદ્ધિધર્મને વિષે રહેશે, ને રતિ જે પ્રીતિ તે શ્રીકૃષ્ણને વિષે રહેશે, ને ગતિ કહેતાં ચાલવું તે પરધામ એવું શ્રીવૃંદાવનનાં વનેવનને વિષે થશે, ને કૃતિ શ્રીકૃષ્ણચંદ્રની સેવાને વિષે પ્રવર્તશે, ને અખંડ રજણ મુખથી શ્રીકૃષ્ણ નામનું થશે, એવી કામના મારા મનમાં છે, તે ક્યારે પૂર્ણ થશે એમ ઇચ્છું છું; તે માટે હે શ્રીજી! કૃપા કરીને તે પૂર્ણ કરો. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૨૮. હે શ્રીહરિ! મારા ઉપર તમે સહાય કરો, નામ કૃપા કરો, જે માયારૂપી અવિદ્યા, તેનું બળ મારા ઉપર ચાલે નહીં, ને વળી માયા જે કપટ તે રહિત, તે વળી માયા કહેતાં જે પ્રીતિ તે, હે નંદકિશોર! તમારા ચરણને વિષે મુને આપો. (ઇત્યર્થ જ્ઞેયં).

૨૯. હે જગજીવન, કહેતાં જગતના જીવનરૂપ શ્રીકૃષ્ણજી! મારી પાસેથી તમે ગોકુળ ને વૃંદાવન લો; અર્થાત્ કે, ગોકુલમાંનું ગો જે ઇંદ્રિયો તેનું કુળ જે જુથ તે તમે લો કહેતાં અંગીકાર કરો. એટલે શો ભાવ કે મારી મુખ ઇંદ્રી તમારા શુભ તથા નામ વર્ણનમાં પ્રવર્તે; ને નેત્ર તમારું જ રૂપ નિરખે; ને શ્રવણ તમારા જ યશ સાંભળે; ને નાસિકા તે તમારી જ પ્રસાદી

દીનબંધુ અધમુધરન, નામ ગરીબનિવાજ;
 યહ સખમે મેં કોન જો, સુધિ ન લેત બૃજરાજ. ૩૨
 કપન હોત ક્યોં કૃપાકર, તનક દેત નહિ ખોટ;
 દીનપાત્ર હો દિહુ દયા, દાન ખાત ઈક કોટ. ૩૩
 સખ સરનાગત સમ કરમ, ભોગ પ્રતતકાખીય;
 બટો હે હરિ બરદો, સ્વજન ગનત સર નીચ. ૩૪

તુલસી પુષ્પની સુગંધી ગ્રહણ કરે; ને હસ્ત તમારીજ સેવાની કૃતિ કરે; ને ચાલુ તમારા દર્શનને અર્થે દોડે; ને મન તમારાજ સ્વરૂપનું ધ્યાન કરે; એમ સર્વ ઇદ્રિયો આપ પ્રત્યે પ્રવર્તે. એ અંગીકારનું લક્ષણ. વૃંદાવન લો કહું છે, તેનો એ અર્થ કે, વૃંદા કેહતાં તુલસીદલ ને વન કેહતાં જળ, એટલે તેનો ભાવ કે, હું જીવ, રંક છું, તે બીજી મનુહાર તો હુંથી ક્યાંથી બની આવશે, પણ એક જળની લોટી ને તુલસીનું પત્ર મારું લો, નામ અંગીકાર કરો, તમે કૃપાળુ છો તે પ્રસન્ન થઈને તેને બદલે પાછું ફરીને તમારું પરમ વહ્નિ સ્થળ એવું શ્રી ગોકુળ ને વૃંદાવન તે દો, કેહતાં પ્રાપ્તિ કરાવો. (ઇતિ અભિપ્રાયાર્થ જ્ઞેયં).

૩૦. એના અર્થ બે છે. કવિ કહે છે જે મારા પ્રાણપતિ એવા શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર મારી ઉપર જો તમારી અતરાજી કહેતાં અપ્રસન્નતા હશે તોહો મને પાપનો પરિતાપ નથી. શા માટે કે તમારી અ(ઈ)તરાજી મારાં સઘળાં પુણ્ય હશે તે પણ પાપરૂપ થઈ જશે, તો મારાં પાપને કાં રહું? હવે બીજો અર્થ:-હે શ્રીજી! તમે જો મારી અતરાજી કહેતાં અતીશે રાજી હશો તો મારાં પાપનો પ્રતાપ કેહતા જે બળ તે નહીં ચાલે! તે શા માટે કે સઘળાં પાપ હશે તે પણ પુણ્યરૂપ થઈ જશે. તમારી ઘણી પ્રસન્નતાએ ફરીને પાપ પુણ્યરૂપ-અભિલાદિકની પેઠે-ને અપ્રસન્નતાએ પુણ્ય પાપરૂપ થઈ જાય તે નૃગાદિકની પેઠે; અર્થાત્ સિદ્ધાંત એ હતું કે કેવળ પ્રભૂની પ્રસન્નતા એ જ ફળ; કાંઈ સુકર્મ કુકર્મનું પ્રમાણ નહીં. હરિની પ્રસન્નતા યાચ તે કરવું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૩૧. હે શ્રીનાથજી! તમેથી તો હું જીવું છું, શા માટે? યથાર્થ ભક્તિનાં લક્ષણ હુંમાં નથી. પણ જગતમાં તો હું પાખંડે ફરીને ભક્તવેશ ધરીને ફરું છું, ત્યારે સંસાર તો ઉપલા ઢોંગ જોઈને સાચો હરિજન બાળે છે; અંતરની વાત તો એક આપજ બાળે છે; હું તો ખોટો તોએ પણ અંતકાલે મારી ઉપહાસ થશે તો તમારું બાનું લાજશે. તે માટે અલિપ્ત કહેતાં જીવું દાસ છું, પણ મારી શોભા રાખ્યે તમારી શોભા છે. કોની પેઠે કે, જેમ કોઈ સમર્થ યજમાન હોય તેને મહા મૂર્ખ પુરોહિત હોય તોએ તેને પાળવો પડે છે; જો મૂર્ખ જાણીને લીખ માગવા દે તો તે યજમાનની શોભાને બટો લાગે, તે માટે પાળવોજ, તેમ મને પાખંડી દાસને પણ તમારે પાળવો પડશે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૩૨. હે શ્રી વ્રજરાજ! તમારું નામ દીનબંધુ છે, તે શું હું દીન નથી, જે મારા બંધુ નથી યતા? ને અધમઉદ્ધારણુ જો છો તો હું અધમ નથી કે મારો ઉદ્ધાર નથી કરતા? ને ગરીબનિવાજ પણ નામ છે, ત્યારે હું શું ગરીબ નથી, જે મારી ઉપર નથી નિવાજતા? નથી

કહત બને ન કષ્ટ સખે, બનત અંતરબંધિ;
બાહિ ગહોં તો તોઉ ખરો, નાંતર ખૂર્યો સ્વામિ. ૩૫
મન અજીત ઉલટોં ચલ્યો, સુનિહો પ્રભુ મમ રાવ;
દગા કિયો પરધાન જ્યો, નૃપ જીતન નહિ દાવ. ૩૬
તારોં મારોં હો ધની, તાકોં મો નહિ સોષ;
પેં કહિયેં ન અશક્યકોં, ખૂર્યોં તેરે રોષ. ૩૭

પ્રસન્ન થતા? એ સર્વ કહ્યા તેમાં હું એકે નથી, જે મારી સંભાળ મુદ્દલ લેતા જ નથી? હે નાથ! માટે લેવી ઘટે છે. (ઇત્યર્થ).

૩૩. હે શ્રી કૃષ્ણ! કૃપાકર તે શું કે, કૃપાની આકર કહેતાં ખાણુ છો; ને આવડા કૃપાણુ કહેતાં બદ્ધ-મૂઢ કેમ થાઓ છો? તનક કહેતાં રજાએક પામું તે મુલ આપતાં બાધી ખાણુમાં નહીં ખોટ આવે. શાસ્ત્રમાં પણ લખ્યું છે જે પાત્રને દાન કરીએ તો દ્રવ્ય કોટીગણું થાય, માટે હું પણ દીન છું તે દયા કરવાનું પાત્ર છું, માટે દયારૂપી દ્રવ્યનું મુને દાન કરો. તમારી એક ખાણુની કરોડ ખાણો થઈ જશે. (ઇત્યર્થ).

૩૪. હે હરિ! સર્વ બહિર્મુખ જીવને અને તમારા શરણાગત જે જીવો તેને પણ કર્મના ભોગ બરોબર ભોગવવા કર્યા, ત્યારે તમારે શર્ણુ આવ્યાને ફેર શો પડે? ભલૂ, અમે તો કર્મ ભોગ સુખે દુઃખે પણ ભોગવી છૂટીશું. પણ વિચારી જીએ, એ વાતે તમારા બદ્ધને બટ્ટો લાગે છે, માટે હે નાથ! પોતાના દાસને નીચ જીવની હારે કર્મ ભોગવાવો છો? પોતાનાં દાસનાં કુકર્મ તો સમૂળાં બાળી નાંખવાં તમને ઘટે છે. (ઇતિભાવાર્થ જ્ઞેય).

૩૫. હે શ્રી કૃષ્ણ સ્વામી! અમારાં જીવનાં કર્મ છે તે ઘણાં અકચિત નીચ છે. તે કંઈ કહેતાં તો ન બને, લજ્યા આવે, માટે શી વિનતિ કરું? વિના કહે આપ તો અંતરયામી છો તે સર્વ જાણો છો; માટે મારા સર્વ દોષ ક્ષમા કરીને મારો હાથ ઝાલો તો ઊગરું, નહિ તો હું ખૂડથો એ નિશ્ચે છે. પ્રભુ છો, ગમે તો ઉગારો. (ઇતિભાવાર્થ જ્ઞેય).

૩૬. હે શ્રી મહાપ્રભો! મારું મન અજિત છે, તે મારા કહ્યામાં રહું નહીં, ને અવળું ચાલ્યું, કહેતાં ન કરવાનાં કામ તેણે કર્યા; ત્યારે હું જીવ ધણી તો ખરો, પણ એકલો શું કરું? સર્વ કર્તવ્ય તો મનને હાથ રહું, ને તે જ બગડ્યું, ત્યાં શો ઉપાય? જેમ કોઈ રાજાને પ્રધાનેજ દગો કર્યો ત્યારે રાજાને જિતવાનો એકે દાવ ન મળે, તેમ મારે થયું છે. મારી ક્રિયાદ સાંભળો ને મન મારે વશ થાય તેમ કરો, જે હું તમારી સેવા કરું. (ઇતિઅભિપ્રાય જ્ઞેય).

૩૭. હે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર! તમે ધણી છો; જો ગમે તો મને તારો ને ગમે તો મારો, કહેતાં બોળો, તેનો મને કંઈ શોષ નથી; પણ અશક્ય કહેતાં અસમર્થ સર્વ રીતે સારું નરતું કંઈએ પણ કરવામાં મારું બળ તો ચાલતું જ નથી. માટે મુને પરાધિનને એમ ના કહેશો જે તું તારે દોષે ખૂડથો; સર્વ કરાવનાર તો તમે છો, પણ મોટાને દોષ કોઈએ દેવાય નહીં. (ઇતિઅભિપ્રાય જ્ઞેય).

૩૮. હે શ્રીકૃષ્ણ ચંદ્ર! દુરસંગને પ્રતાપે કરીને મારું મન, ખુદ્ધિ, સર્વ પ્રપંચાસક્ત થયાં છે, તે અવિદ્યા જિતવાનું બળ કંઈ હુંમાં તે નથી, તે તમે જાણો છો. એ માયા તો

સુમતિ દેહુ મો મન હરિ, સુસંગ નિજ્યે પ્યાર;
 પ્રિરિ ન લજૂં તો દીજ્યે, મો સિર લખ પેઞર. ૩૮
 આપ જરી ઉખરેં કહો, મોતેં માયા કહાન;
 તોં ઉપરે જો હોઉ મેં, તુમહીતેં બલવાન. ૩૯
 કરિહોં નીકી નાથ સંખ, મેરી મો ખિસ્વાસ;
 ભલી કરતહોં જગતકી, હોં તો ધરકો દાસ. ૪૦
 જનૂં કધૂ ન અબિધિ બિધિ, સરન પયોં બૃજરાય;
 આછી લગે જુ આપકૂં, સો કૃતિ લેહુ કરાય. ૪૧
 ભગવતકે ધરમેં ખરન, સિવ સ્વામીકે અંત;
 સો મેં અચર્યોં આપેકોં, રસ શ્રીરાધાકંત. ૪૨

તમારે વશ છે. જો મારી પાસે તમારું ભજન કરાવવું હોય તો મુને બાધ કરે છે તે અવિધાને તમે ટાળીને મુને સુખુદ્ધિ આપો; ને સત્સંગ આપો; ને તમારી ઉપર પ્રીત આપો; ને મારું મન તમે હરી લો; પણ જો કે તમને ન સેવું તો મારા માયામાં લાખ ખાસડાં મારજો. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૩૯. હે કાહાન કહેતાં શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર ! આપ કહો કે તમારી જડેલી જે માયા કહેતાં અવિધા, તે કંઈ મારાથી ઉખડે એ વાત કંઈ સંભવે નહીં; શા માટે કે તે ઉખડે ક્યારે કે જો હું તમથી જોરાવર હોઉં તો એ કામ થાય, તે તો શિવાદિક પણ નથી કરી શક્યા તો હું જીવ કોણ માત્ર છું. માટે જો તમે કૃપા કરીને અવિધા ટાળો તો ટળે. (ઇતિ જ્ઞેયં).

૪૦. હે શ્રી નાથજી ! મારું તમે જે કરશો તે સર્વ સારું જ કરશો, એ મને દૃઢ વિશ્વાસ છે. તે શામાટે કે તમે તો સર્વ જગતવું ભલું કરો છો; તો માંડ કેમ નહીં કરો? હું તો વિના મૂલનો ધરનો દાસ છું, તે મારું તો વિશેષે કરીને રુડું કરશો એ નિશ્ચય. (ઇતિ હેતુ જ્ઞેયં).

૪૧. હે શ્રી પ્રજ્ઞરાજ પ્રભો ! હું તો અવિધિ કહેતાં જે આટલું ના કરવું ને વિધિ કહેતાં આટલું કરવું, એ વેદના કહેલા વિધિનિષેધ એ બંનેમાં હું કંઈ સમજતો નથી, હું તો એક તમારે શરણે આવી પડ્યો છું; તે તમને જેવી રૂઠી લાગે તેવી કૃતિ કરાવી લો, હું તો તમારે આધિન છું. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેયં).

૪૨. હે શ્રી રાધાકાંત તે સ્વામિ, એટલે હે શ્રી રાધિકાના સ્વામી ! પુર્ણપુરુષોત્તમ ! ભવ જે મહાદેવજી તેના ગણ જે પ્રેત, તેનો ધર કહેતાં પેહેલો ને વર્ણ કહેતાં અક્ષર એટલે પ્રે પેહેલો તે લેવો; પ્રેને શીવજીના સ્વામિ એવા જે શ્રીરામ તેનો અંત્ય અક્ષર જે મ તે લીધો એટલે પેહેલો પ્રે ને બીજો મ એ બંને જોડતાં પ્રેમ થયો, ને રસ આગળ કહ્યો છે; એટલે પ્રેમરસ થયો. તે પ્રેમ રસ તમારો મુને અચર્યોં કહેતાં પાગ્યો, એમ કવિ પ્રાર્થના કરે છે. (ઇત્યર્થ જ્ઞેયં).

૪૩. હે શ્રીહરિ ! તમે મુને લો જે સંસાર ને જલધિ જે સમુદ્ર એટલે સંસારરૂપી સમુદ્રમાં નાંખ્યો છે; ને અજ્ઞ જે માયા તે રૂપી ઉખલ જે પાષાણું તે પાગે બાંધીને નાંખ્યો છે; તમારા નામરૂપી દારુ જે લાકડું તે હાથમાં આવ્યું છે; તેણે કરીને એકલું માથું માત્ર જલથી બહાર

ડાર્યો મો ભોજલધિ હરિ, અજ ઉખલ બધિ પાય;
 દાર કર દિય નાઉ નિજ, તર્યો ન બૂર્યો જાય. ૪૩
 દુર્બલ જિઉ અસહાય અનુ, સકત ર શત્રુ અનેક;
 ઇસ ઉપેક્ષા જો કરો, ક્યોંકરિ નિવહે ટેક. ૪૪
 દુખી દાસ સખ બિમુખ સુખિ, ભલભગવંત બિખેક;
 કા ન હોય સુખ તુમ કરો, કા પ્રતિબંધ અનેક. ૪૫
 દેનેહે સુખ સંચ જહાં, તાતે પહાં નહિ કોય;
 પરિ જો દો પ્રભુ દોઉ તલ, કા કધુ અપજસ હોય. ૪૬
 બલિ બિભિખન પ્રહ્લાદ ધ્રુવ, ભજ સભોગ ભગવંત;
 તાતે વિદુર સુદામ દિન, શ્રુતદેવ સુ બડ સંત. ૪૭

રહ્યું છે. પેલા માયારૂપી પથ્થરના ભારે કંઠપર્યંત શરીર તો ખૂડી ગયેલું છે; નહીં બૂઝ્યામાં ને નહીં તર્યામાં, એવો અધસસતો રહ્યો છું; માટે દયાળુ છે, જો દયા આવે તો પગના પથરા છોડાવી દો તો તમારા નામરૂપી શિમલાને અધારે તરીને પાર પડું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય).

૪૪ હે ઇશ કહેતાં શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર ! હું તો જીવ છું, દુર્બળ છું, ને અસહાય છું, એટલે તમ વિના કોઈ પક્ષપાતી નથી; રૂપ તો અણુ કેહતાં ઘણું જ નાનું છે; ને એકલો છું; ને કામકોષાદિક શત્રુ તો માથા ઉપર અનેક છે; તે મધ્યે એક આધાર તો તમારો છે; ને તમે જો ઉપેક્ષા કહેતાં-સાક્ષીની પેઠે જોઈ રહેશો તો મારી ટેક જો પણ, તે કેમ નભશે? પણ કીયું, જે માતાના ઉદરમાં તમારી આગળ પણ કરીને આવ્યા છું, જે એકવાર મુને હવે અહીંથી છોડાવો તો અવતરીને તમારું ભજન જ કરીશ એમ કહ્યું છે તે વચનની ટેક મારી નહીં નીભે, જો તમે સહાય નહીં કરો તો; માટે કરો. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં).

૪૫. હે શ્રી પ્રભો ! તમારા જેટલા દાસ થયા તેટલા સર્વે દુખિયા, ને તમથી વિમુખ તે સર્વ સુખીયા દેખીએ છીએ. રે ભગવન્ત ! એ તમારો વિવેક તે કેવો ? શું કંઈ સારો દેખાય છે ? ત્યારે તમે કહેશો જે એમનાં કર્મનો પ્રતિબંધ કહેતાં અંતરાય નડે છે; પણ એ નહીં સંભવે; શા માટે કે શરણુ આપીને તમારું ભજન કરવા માંડ્યું તોએ કર્મનો અંતરાય રહ્યો, ત્યારે તમારા શર્ણુને ભજનના બળથી શું સર્ચું ? એક કર્મ જ મોટું ઠર્યું; ત્યારે જેટલા હરિજન તેણે સઘળાએ જ દુઃખ પામવાનાં કર્મ કર્યાં છે શું ? એમ તો છેક હોય નહીં, ને કદાપિ કહેશો જે હોય તોએ પણ તમારા શર્ણુને પ્રતાપે મટ્યાં જોઈએ; ને શર્ણુ નથી આવ્યા તે જીવને દુઃખ ભોગવ્યાં જોઈએ. તેને સાટે આ તો અવળું દેખાય છે. વિચારો કે તમ સરખા સમર્થ વણીજો મન થકી સુખ આપનાર થાએ. તો કર્મના કોટિ પ્રતિબંધ હોય તો એ પણ તેનું બળ કાંઈ ચાલે નહીં. માટે હે શ્રીજી ! કરો તો સર્વ થાય. તમથી કાંઈ બળવાન નથી. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૪૬. સતને ત્યાં વૈકુંઠમાં ઘણા સુખ આપવાં છે, માટે અહીં કેઈ પ્રકારનું સુખ આપતા નથી. પણ અહીં ને ત્યાં બંને ઠેકાણે કૃપા કરીને આપો, શું કંઈ તમારો અપજસ થાય; ? એટલે શું કે સામો જશ થશે. હે શ્રીમહાપ્રભો ! સાધુને આ લોકમાં પણ સુખી રાખો તો સારું. (ઇત્યર્થ).

ભક્ત ભક્તિ કિય ભદ્ર તુમ, ઠરિ બ્યૌહારકિ ચાલ; ૪૮
 તામે તારો એક મો, નાતે ધર ગોપાલ.
 ભૂખ ભગો કે ભોગ દો, કે દારો વહ ભાન;
 કહાન કહું હોં કોનસોં, કયોં ન ધરત ખતિ કાન. ૪૯
 તુમસે તારન નિકટ મો, ખૂરત ગહો ન હાથ;
 સાખિ ખનત યહ સમયકા, ભલે ઠરોગે નાથ. ૫૦
 કાલ બ્યાલ ખિખ ખિકલ જિય, કા કરી સેવ સ્તૂત;
 સહજ કૃપા મનિ છુવધયે, અભૂત ઐદ અચૂત. ૫૧
 મો ઉરમે નિજ પ્રેમ અસ, પરિવહ અચલિત દેહ;
 જૈસે લોટન દીપસોં, સરક ન દુરક સનેહ. ૫૨

૪૭. હે ભગવંત! બળી રાજને, વિભિષણને ને પ્રહ્લાદજીને ને ધ્રુવજી આદિ ધણાએક ભક્તને, તમે રાજવૈભવ આપીને, તેમાં તમારૂં ભજન તમે સારી રીતે કરાવ્યું, ત્યારે તે શું કંઈ મોટા ભક્ત ના કહેવાયા? ને દારિદ્રપણામાં રહીને વિદુરજીએ, સુદામાજીએ શ્રુતદેવજીએ તમને ભજ્યા તે શું કંઈ પેલાં કરતાં મોટા કહેવાયા? તે તો છે નહીં. સામા મોટા તો પરમ ભગવદ્દીની ગણતીમાં તે લખાયા છે; આ તો નથી લખાયા. પણ ઈશ્વર સ્વતંત્ર છે, ગમે તેમ કરે. (ઇતિઅભિપ્રાયં જ્ઞેયં).

૪૮. હે શ્રીગોપાલજી! ભક્તે તમારી ભક્તિ કરી, ને તમે તેનું ભદ્ર કહેતાં કહ્યાણુ કર્યું, એ તો વ્યવહાર ઠયો, એમાં કોઈ કોઈને સપાડું ના મળે. એ વ્યવહારમાં કાંઈએક ધર્મ પણ કર્યો નેઈએ. ત્યારે મને એકલાને ધર્મ ખાતે તારો. (ઇતિઅભિપ્રાયં જ્ઞેયં).

૪૯. હે કહાન કહેતાં શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર! મારી ભૂખ જે તૃષ્ણાઓ તે ભાંગી નાંખો, કે પૂરણુ કરો, કે તેનું ભાન ટાળો. હું કે દહાડાનો કરગરું છું, ને મારી વાત કાન નથી ધરતા, ત્યારે હવે હું તે તમ વિના કોને કહું, માટે કૃપા કરો. (ઇતિભાવાર્થં જ્ઞેયં).

૫૦. હે શ્રીનાથજી! તમે મોટા તારણ કરનાર સદા મારી પાસે બિરાજો છો ને હું ખૂંડું છું, કહેતાં ખૂંડવાનાં કર્મ કરું છું, ને મારો હાથ ઝાલતા નથી, એટલે શું જે બુદ્ધિને વારતા નથી. હું ખૂંડું છું એવા સમામાં સાક્ષિવત્ થાઓ છો, તે શું સારા દેખાશે? જે સમર્થ તારો હોય તે તો કોઈ અન્યત્ર પ્રાણીને પણ ખૂંડતાં હાથ આપીને કાઢે; તો તમે તો મારા પરમ વાહાલા છો, તે ખૂંડવા ના દો. (ઇતિભાવાર્થં જ્ઞેયં).

૫૧. હે અચૂત-જે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર! સર્વ જીવ કાળરૂપી સર્પના વિષયકી જેભાન પડેલા છે, તે તે તમારી સેવા કે સ્તુતિ કેઈ રીતે કરશે, માટે તુરત તો તમે અદ્ભુત જે પરમ દયાળુ વેદ્ય છો તે, દીન નાંણીને કૃપારૂપી સંજીવનમણી એઓને અડકાડીને વિષ ઉતારો. એમને ભાન આવશે ત્યારે તમારો પરમ હૃપકાર સમજીને પોતાની મેળે તમારી સેવા સ્તુતિ કરશે, માટે કૃપા કરો. (ઇતિભાવાર્થં જ્ઞેયં).

કબકોં હરિ હરિ રટતહું, કટત ન કર્યો સંતાપ;
હરન બરદ બિસર્યો કિધોં, ડરપે લખિ મો પાપ. ૫૩
ભજન બિના દુખ નાં ટરે, બિકલ બને ન ભજન;
કા કરિયે જ્યોં ત્યોં બન્યોં, તાતેં તુમ ન પ્રસન્ન. ૫૪
નિજસોં સખ સબકોં દિખેં, જોં યહ સાંચી બાત;
તોં મો તુમ કરિહો કૃપા, સમુજિ અમલ જગતાત. ૫૫
ચૂક જીકો ધરમ હૈ, છમાધરમ પ્રભુ આપ;
આયો શરન નિવાજિ નિજ, કરિ હરિયે સંતાપ. ૫૬
પતિતહું કહિ ગો પેં ન મન, તાતેં કરોં ન પૂત;
મેં અલીક નિજ સાંચ કુરુ, સહજ કૃપા અચ્યૂત. ૫૭

૫૨. હે પરિવ્રજ કહેતાં પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર! તમારો પ્રેમ મારા હૃદયમાં એવો અચળ આપો કે કદાપિ ખસે નહીં, જેમ કે લોટણ દીવાને ઊધો ચત્તો ગમે તે રીતે ગરબડાવિએ તોએ પણ તેમાંથી સ્નેહ કહેતાં જે તેલ તે ઢળે નહીં, ને દીપ જલ્ય નહીં તે રીતે. (ઇત્યર્થઃ) ૫૩. હે શ્રીહરી! હું ક્યારનો તમારું હરી એવું નામ રટું છું, ને મારા સંતાપ કેમ નથી કાપતા? તમારા હરી નામનું બરદ તો એવું છે કે, એકવાર શ્રીહરી એવું કહેતાં તેનાં સઘળાં દુઃખ પાપને હરે. તે હરવાનું બરદ શું કાંઈ તમે વિસરી ગયા, કે મારાં ઘણાં મોટાં પાપ જોઈને ખીણીના? માટે વહેલા કૃપા કરો કે બરદને બટ્ટો ના લાગે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયઃ) ૫૪. સઘળાં વેદશાસ્ત્ર ને સદ્ગુણપાદિક એમ કહે છે કે, હરિના ભજન વિના દુઃખ ટળે નહીં, ને દુઃખની વિકલતાએ ભજન તો બને નહીં, ને કદાપિ કંઈએક દુઃખનું માર્યું જદવા તદવા જે સ્નેહ રહિત બન્યું, તો તેથી તમે કાંઈ પ્રસન્ન થતા નથી. હે શ્રી મહાપ્રભો! ત્યારે અમે તે શું કરીએ? માટે સહજ કૃપા કરો. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેયઃ) ૫૫. જગતાત કહેતાં શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર! સર્વને સર્વ કોઈ પોતા જેવું ભાસે, એમ કહેવાય છે, એ વાત જો સાચી છે તો મુને કાંઈ ચિંતા નથી. શા માટે કે તમે સદા નિર્મળ છો, તે મુને પણ નિર્મળ દેખશો. ત્યારે કૃપાળુ છો તે કૃપા કરશો. (ઇત્યર્થઃ) ૫૬. હે શ્રી મહાપ્રભો! ચૂક તો જીવનો ધર્મ જ છે તે થાય, ને ક્ષમા ધર્મ તમારો છે, તેથી સઘળી ભૂલ ક્ષમા કરીને, હું શરણ આવ્યો છું, મને ફરી ભૂત થાઓ. પોતાનો કરીને મારા સર્વ સંતાપ હરો. (ઇત્યર્થઃ)

૫૭. અચ્યૂત કહેતાં હે શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર! હું પતિત છું એ મારી ગો જે વાણી કહે છે, પણ જે મન તે હું પતિત છું એમ માનતું નથી; તે માટે તમે મુને પૂત કહેતાં પવિત્ર નથી કરતા તેમાં તમારો કંઈ વાંક નહીં. તમે તો પતિત પાવન સાચા, પણ હું અલીક જે જૂઠો ઠયોં, તે કેમ જે પતિત તો છું, પણ પતિતતા મનથી મનાતી નથી, કોઈ પતિત કહે ત્યારે તો દુઃખ લાગે, મારું સહજ તો સઘળું ઉધું છે, પણ તમે કૃપા કરો. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮. શ્રીહરીજન તે તમારા દાસ, તેને તમે જે જે સારા પદાર્થ પ્રથમ આપો છો, ને પછી વિસરી જાઓ છો ને વળી તેનાં કરેલાં દુઃકૃત જે ખોટાં કર્મ તે પણ ભૂલી જાઓ છો. તે અમે કેમ જાણ્યું, કે તેનાં તે પદાર્થવડે તમારી સેવા ભક્ત કરે છે, તે પદાર્થ ભક્તના ધરનો માનીને પ્રસન્ન થાઓ છો

બિસરત હરિજન સખ દિયોં, તાકૃત દુકૃત સોહિ;
 લીલ સીલ બિસરન પયોં, ત્યોં જન બિસરોં મોહિ. ૫૮
 હોં નિસઘોસ દયાનિધે, કયોં સંગમ મો આપ;
 વિસ્મૃતિ રશ્મિ તમ જુગમ, યૂયં વયં મિલાપ. ૫૯
 સાધન સાધ્ય ન આપ પ્રભૂ, પ્રેમ તિહારે પાસ;
 દયા ન કરિયતુ દીન લહિ, કહા મિલન અખ આસ. ૬૦

પ્રેમખર્નન ઔર નાયકાખર્નન.

લહી ન અંત અકાસ કહું, ચિતામતી ન મોલ;
 સંખ્યા નાંહિ જીલકી, તૈસેં પ્રેમ અતોલ. ૬૧
 મોહન મન દે હે અજીત, સખ કહિ સાચી ખાત;
 સોજી સદખસ પ્રેમકે, સહજ અતી વહે જાત. ૬૨

માટે; ને દોષ ભૂલ્યા તે એમ જણાય છે કે તેની ઉપર કૃપા કરે છે તે માટે. એ રીતે જોતાં તો મુને એમ સૂઝ્યું જે વિસરવાનો લીલા કહેતાં સહજશીલ સીને સ્વભાવ તે તમને પડ્યો દેખાય છે, તેણે કરીને હું પ્રસન્ન તો ઘણો થાજી છું, પણ એક એ ચિંતા તેમાં રહે છે કે તે સધળું વીસરે છે તેના માંહે મળતા મને પણ રખે વીસરી જતા. (ઇતિભાવર્થ જ્ઞેયં.)

૫૯. હે ઈશ્વર ! દયાનિધે ! હું તો અંધકારનો ભંડાર એવી જે નીશા કહેતાં રાત્રીરૂપ છું, ને તમે તો તેજનો ભંડાર ધોસ જે દીવસ તે રૂપ છે. ત્યારે તમારો ને મારો સંબંધ તે કેમ સંભવે ? તે હોયજ નહીં. જેમ રાત ને દિવસ એકઠા ન બને તે રીતે. પણ તે બંને મળવાનો એક ઉપાય છે કે, રાત્રીરૂપ જે હું, ને મારા દોષ રૂપ જે અંધકાર તે તમે. વિસ્મૃતિ કહેતાં ભૂલી જાઓ ને સૂરજરૂપ જે તમે તે તમારી રશ્મિ જે કીરણ તે રૂપ જે ઈશ્વરતા તેને પણ વિસરો, એટલે ના ગણો; ત્યારે યૂયં કહેતાં જે તમે ને વયં કહેતાં જે હું તે બંનેનો મિલાપ સંભવે. (ઇત્યર્થ :) ૬૦. હે પ્રભો ! તમે સાધન સાધ્ય તો છો નહીં ને પ્રેમથી રીઝો. તે પ્રેમ તો તમારી પાસે રહ્યો. ને મુને દીન જાણીને દયા તો તમે કરતા નથી, ત્યારે હવે તમને મળવાની આશા મુને શી રીતે પડે ? તે માટે દયાળુ છો તે સહજ કૃપા કરો. (ઇત્યર્થ :) ૬૧. જેમ આકાશનો પાર કેમે પણ ન મળે, ને જેમ કાંઈ ચિંતામણીનું મૂલ ના મળે ને જેમ કાંઈ જીવની ગણતી પણ ક્યાંહીં ના મળે. તેમ પ્રેમ છે તે પણ અતુલ્ય પદાર્થ છે; એટલે શું જે પ્રમાણમાં આવે એવો એ પ્રેમ પદાર્થ નથી. (ઇતિ હેતુ : જ્ઞેય :) ૬૨. મોહન જે શ્રીકૃષ્ણજી ને બીજું એક મન, એ બંને કોઈથી પણ જીતાય નહીં એવાં છે; એ વાત સર્વ કોઈ કહે છે, ને સાચી પણ છે. તે જીવો કે એવાં અજીત પણ સેહેજે પ્રેમને વશ અતિશેજી તુર્ત થઈ જાય છે; એવું પ્રેમમાં વશ કરવાનું બળ છે. જે પરમેશ્વરને વશ કરે તે બીજને કેમ છોડે ? (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેયં.)

૬૩. વ્યાધ જે પારધિ, ફંદ જે તેનો ફંદો, તેમાં મુગ પડે છે; પણ તે ફંદામાંય અહેરી જે શિકારનો મારનારો, તે તો કંઈ પડીને બંધાતો નથી. પણ આ પ્રેમનો તો અજળ કહેતાં કોઈ

બ્યાધ ફંદ મૃગ પરતુહૈ, બંધ અહેરી નહૈ ન;
 પ્રેમ અબળ બાગૂરમૈ, પારનહાર બચૈ ન. ૬૩
 ઔર પ્રસંસ લગૈ ન રચિ, કીની અતિ મતુહારિ;
 જૈસિ મનોહર માધુરી, લગૈ પ્રેમકી ગારિ. ૬૪
 લલૌ પ્રેમ જળ જનિયૈ, બિરહ બિકલ તન છીન;
 કધૂ ન કહૂં સુહાય છિનું, દુતિકે હોઈ અધીન. ૬૫
 મોરહો-સખતૈ પ્યારો પ્રાન, પત પ્યારી હૈ પ્રાનતૈ;
 સહિ તાહૂકી હાંન, ચાખૈ પ્રેમપિયૂષ જો. ૬૬
 લોકલાજ કુલ બેદ, ધૂટે સખે બિબેકબલ;
 પરે હદે જળ છેદ, દુસહ પ્રેમકે બાનકા. ૬૭

એક તરેહવાર નવો ગુર કહેતાં પણ ફાંદો છે. તેમાં પાડનારો તે પણ પંડે બચે નહીં એવો પ્રેમ ફંદ છે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૪. બીજાના વખાણુ ને ઘણાં વાનાં ને કંઈ કંઈ સારી સારી ગમતી વસ્તુઓ, અર્પણુ કરે તે સારી તો લાગે, પણ તે મનને હરી લીએ એવી સારી ના લાગે. એવી (જેમ) સ્નેહીના મુખની પ્રેમની ગાળ લાગે તેવી મીઠી તે નાં લાગે. (ઇતિ કારણુ જ્ઞેયં.) ૬૫. પ્રેમ હૃદયમાં આવ્યો તે ત્યારે જાણીએ કે જ્યારે વિરહને દુઃખે વિકલતો થઈ જાય; ને શરીર છેક સુકાઈ જાય; ને એક ક્ષણમાત્ર પણ ક્યાંઈએ કંઈ વસ્તુમાં મન ન ગોઠે; ને દૃતીને અધીન થઈ જાય. (ઇત્યર્થઃ) ૬૬. સર્વ થકી પોતાનો પ્રાણ વહાલો સર્વને હોય, તે પ્રાણ થકી પણ પોતાની પત્ય વહાલી; જે પત્ય રાખવાને કાજે ઘણાએક પોતાનો પ્રાણ પણ ખોય છે, એવી વાહાલી જે પત્ય તેની પણ હાની સહી છે. જે કોઈ પ્રેમ રૂપી અમૃતનો સ્વાદ ચાખે છે, તે એવો પ્રેમરસમાં શ્રેષ્ઠ સ્વાદ છે તેથી. (ઇતિ જીવનં જ્ઞેયં.)

૬૭. લોકની ને કુળની ને વેદની, એ ત્રણે લક્ષણો તથા વિવેકનું સધળું બળ માત્ર તુરત ત્યારે છુટી જાય, કે જ્યારે ન સહેવાય એવો પ્રેમરૂપી બાણનો કાળજમાં છેદ પડે ત્યારે, એકું પ્રેમના બાણનું દર્દ છે. (ઇતિ હેતુઃ જ્ઞેયઃ) ૬૮. પ્રેમની ઉત્પત્તિ ચક્રમકને દ્રષ્ટાંતે કરીને કવિ કહે છે. સામા સામી બેજાણનાં સુંદર નેત્રરૂપી ચક્રમક તે લાગતાંમાં પ્રેમરૂપી આગ પડે, તે સુરતરના સોગડારૂપી રૂ તુરત ઝીલે ને સળગે; પણ તે પ્રેમરૂપી આગ તેમાં ઝાઝીવાર ટકે નહીં. જો ગુણરૂપી દારૂ જે લાકડા પાસે હોય તો દટ જાગે કહેતાં ટકે. (ઇત્યર્થ જ્ઞેયં.) ૬૯; સર્વ એમ કહે છે જે દુરિજનની દૃષ્ટી લાગે છે. પણ મુને પતિત પડતી નથી-કહેતાં અલપ લાગીને ટળી જાય. પણ સત્જન સુંદરજનની દ્રષ્ટી તો એવી લાગે છે કે પ્રાણની સંગાથે પણ નીક કહેતાં મહા જોરાવરીએ જાય છે. એટલે એક અર્થ તો એમ જે પ્રાણ ને દૃષ્ટી બે જોડે ગયાં. જીવતાં ઉતરી નહીં, એ દૃષ્ટી તે પ્રીત જાણવી. પ્રાણ સંગે જોરાવરીએજ

દુહા-ચક્રમકસુ પરસ્પર નયન, લગન પ્રેમ પરિ આગિ;
 સુલગિ સોગઠારૂપ પુનિ, ગુન દારુ દૃઢ જાગિ. ૬૮
 દૃષ્ટી દુરિજનકી લગે, સખ કહિ મો ન પસાય;
 એસી સજ્જનકી લગે, પ્રાનસંગ નિક જાય. ૬૯
 ખીચ અમલકા સમલ ખિચ, દોહુ કલેજો ખાય;
 ડીઠિ અસિતતે સિત ખુરી, કધૂ ન જાહિ ઉપાય. ૭૦
 રતિખિન રસ સો રસહિસો, રતિખિનજનન સુજનન;
 રતિખિન મિત્ર સુમિત્રસો, રતિખિન સખ શખ માન. ૭૧
 પીર ન ન્યારી મેન એ, નારી નારીમે ન;
 અલી અયાનો લિષક એ, ઇશક કિશક સમુજે ન. ૭૨

જાય. તેનો ખીજો અર્થ એમ પણ થાય જે પ્રાણ દેહમાંથી નીકળે છે, તેજે એ દૃષ્ટી જે પ્રીત તે એની પુંઠ મૂકતી નથી. એ માટે એને ભૂત થવું પડે છે, કે તેને સંબંધે અવતાર લેવો પડે છે; એવું સજ્જનની દૃષ્ટીનું બળ છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.) ૭૦. સીત જે ઉજળી દૃષ્ટી, તે અસીત જે કાળી કહેતાં મેલી દૃષ્ટી, તે જે વચ્ચે ખિચ જે ફેર તે શો છે? એ બંને કાળજી કરી ખાય છે. પણ હું તો એમ કહું છું જે મેલી દૃષ્ટી કરતાં ઉજળી ઘણી ખોટી, જે જેનો કાંઈ ઉપાય ના મળે. મેલી ટળવાના તો ઉપાય ઘણા છે; એટલે શું કે પ્રેમ દૃષ્ટી લાગી તે મટતી નથી. (ઇતિ અભિપ્રાય જ્ઞેયં.) ૭૧. સ્નેહ સમાન એકે રસ નથી. એ વિના ખીજ રસ તે રસ કહેતાં ઝેર જેવા જાણવા. તે સ્નેહ વિના જાણપણું જે જ્ઞાન તે જ્યાં ન કહેતાં હાની સરખું જાણવું. સ્નેહ વિના મિત્ર તે મિત્ર કહેતાં અગ્ની જેવો જાણવો. સ્નેહ વિના ખીજું સર્વ કાંઈ હોય તે શખ જે મુડદાં તે જેવું જાણવું, કે જેને અડકવાનું કે જોવાનું મન ના થાય. એટલે શું જે હરિ સંબંધી પ્રીતિ નથી આવી ત્યાર લગી સર્વ વસ્તુ મળી તે પણ વૃથા છે. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેયં) ૭૨. શ્રી રાધિકાજી વનમાંથી શ્રી કૃષ્ણચંદ્રનું નટવરરૂપ જોઈને મોહ પ્રાપ્ત થયાં છે તેથી કામ પીડા જગી છે. તેવાં વિકલ થએલાં પોતાને ઘેર આવીને મુર્ખાવશ થઈને પોહોડયાં છે. ત્યારે કીર્તિજીએ ને વૃષભાનજીએ તો એમ જણ્યું જે કાંઈ રોગનું દુઃખ થયું છે; એમ જાણીને વૈધને નાડિ દેખાડી. તે વૈધ નાડી ઘણીએક વાર લગી ઝાડી રહ્યો છે, પણ કાંઈ રોગ નિશ્ચે થયો નથી. તે સમે એ દર્દના કારણને સમજે છે એવાં શ્રી લલિતાજી તે વિશાખા પ્રત્યે એમ છાનાં માનાં કહે છે જે, અલી ખેહેન! પીડ એ કાંઈ ખીજ નથી, એ તો કામ પીડા છે. તે એ નારી કહેતાં શ્રી રાધાજીની નાડીમાં ક્યાંથી આવે? એ તો અજ્ઞાનો લિષક કહેતાં વૈધ છે, તે ઇશકની કીશક જે દરદ તે એ સમજતો નથી; એ તો આપણે હાથ છે. શ્રી કૃષ્ણની જોડે મેળવીએ તો તુરત સુખ થાય. તે પ્રમાણે ક્યું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.) ૭૩. એક સમે ચંદ્રભાગાજીએ લલિતાજીને પૂછ્યું જે, તમારું મન કેમ હિંડોળ ચડ્યું હોય એમ સ્થિર નથી

લાલ લલી લલિ લાલકી, લેં લાગી લખિ લોલ;
 લ્યાય દૈરિ લય લાલકર, દુહુ કહિ સુન ચિત ડોલ. ૭૩

જઘપિ રવિ આતપ ભયોં, સીતલ લગત સરોજ;
 સુપુર્યો લખિ સો સુધાકર, સમુજ પ્રેમકી ચોજ. ૭૪

નોંધા ખોપ સુગંધિતે, હરિ હરિ મન સુચ પાય;
 દસઠ પંકજ પ્રેમખિન, રોકે કહૂં નહિ જાય. ૭૫

સુખરાસી સુધિ નાં રહી, લખિકેં સુખ સુખરાસિ;
 રસ લેતે રસ ખીખયોં, પનઘટ ભૈ ઉપહાસિ. ૭૬

પનઘટ પનઘટ જય પન, ઘટ પનઘટકો ધ્યાન;
 પનઘટ લાલ ચઢાય દે, અલિ પનઘટ સુખખાન. ૭૭

દેખાતું? ત્યારે શ્રી લલિતાજી તે પ્રત્યે કહે છે ને, હે સખિ! લાલ ને શ્રી કૃષ્ણ, તેને લલી ને રાધાજી, તેની લેહે લાગી છે; ને શ્રી રાધાજીને શ્રીકૃષ્ણજીની લેહે લાગી છે. લોલ કહેતાં ઘણી જ, તેને લખિ કહેતાં જોઈને. વળી બન્ને પાસે હું જઈ છું ત્યારે બન્ને જણાં મને એમ કહે છે ને તેને આણી આપ. રે સખિ! મારા કાળજની લાહે ને આગ તેને લય કર, કહેતાં સમાવ. એવાં બન્નેનાં વચન સાંભળીને મારું ચિત્ત હિંડોળે ચડ્યું છે. ને બન્નેની આતુરતા તો ઘણી છે, ને મેળવવાનો સમય ને સ્થળ તુરત છે નહીં, માટે ને તે પ્રકારે મેળવવાના વિચારમાં ફરે છું. પછી સમો જોઈને મેળવ્યાં, પછી ત્રણેને અત્યંત સુખ થયું. (ઘટિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.) (એ અધરલગ દોહરો છે, એટલે જોલતાં બે હોઠ અટકે નહીં.) ૭૪. જઘપિ સૂરજ આતપ ને તડકો તેનો ભરેલો છે, એટલે શું કે તાપ કરતા છે, તોયે પણ સરોજ ને કમલ, તેને સૂરજ ઉપર પ્રીત છે, માટે દેખીને કુલે છે; ને સુધાકર ને ચંદ્રમા ને અમૃતવૃષ્ટિ કરે છે, પણ તેને દેખીને ખીડાઈ જાય છે, એ મોહુ પ્રેમનું આશ્ચર્ય છે. સમજો કે ચંદ્રની શીતળતાનો, પ્રેમ વિના તાપ લાગ્યો; ને પ્રેમે કરીને સૂરજનો તાપ તે પણ ઠાઠો લાગ્યો. (ઘટિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૭૫. નાના પ્રકારનાં ખોપ ને પુષ્પ, તેની સુગંધી પુષ્પ ઉપર ખેસીને લે છે, ને મનમાં સુખ પામે છે, પણ એક કમળ વિના ક્યહીં હરિ કહેતાં ને કોઈ ભમરો, તે પુષ્પમાં રોકાઈ નથી પડતો. તેમ હરિ ને શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર! તે પણ તે જ રીતે જાણ્યો. જુઓ ધણાં કુલ રૂપી નવ પ્રકારની ભક્તિ તેની સુગંધી રૂપી શ્રદ્ધા તે અંગીકાર કરીને શ્રી હરિ પણ મનમાં પ્રસન્ન થાય છે, પણ કમલરૂપિણી દશમી પ્રેમલક્ષણા ભક્તિ વિના ક્યાંહી રોકાતા નથી. (ઘટિ હેતુ: જ્ઞેય:) ૭૬. કોઈ એક ગોપીજન પનઘટ ઉપર જમુના જળ ભરવા આવ્યાં છે, તે જળને ઘંટો ભરીને માથે મૂક્યો છે, ને પાછાં વળે છે. એવામાં સુખની રાશી ને ઢગલો એવું શ્રી કૃષ્ણચંદ્રનું સુખારવિંદ દીધું એટલે મોહ પામી ગયાં; ને સુખરાશી વળી ખીજવાર કહ્યું છે તેનો અર્થ એ છે ને કવિ જને ઈહાં ન્યાતિપ પક્ષે અર્થ ક્યોં છે. સુખની રાશી ને કુંભ કહેતાં

શ્યામા શ્યામ પુકારતી, શ્યામા રટતે શ્યામ;
 અલી અચંભો આજ બડ, જુગલ જપત નિજ નામ. ૭૮
 પ્યારી પ્રીતમસોં લિખ્યોં, મત ધરિયો મો ધ્યાન;
 તુમ મોસે બહે જાગ્યોગે, કરિહોં કાપે માન. ૭૯
 હરિ હરિવદનીસોં લિખ્યોં, હમ ધ્યાવત તુમ ધ્યાકિ;
 કા ચિંતા હમ તુમ જનૈ, તુમ હમસે બહેજાકિ. ૮૦
 આગીતૈં બેલી બહેં, જલ સીચત કુમલાય;
 સિરકે પલટૈં ફલ મિલૈં, મુખખિન ખાંચોં જાય. ૮૧

ઘડો તેની સુધ ના રહી ને માથેથી પડી ગયો, ને રસ જે બળ તે વીખ્યું કહેતાં ઢળી ગયું; ને વળી રસ કહેતાં જે પ્રેમરસ તે લેતાં એટલે અનણ્યાં લોકોએ તો એમ જણ્યું જે ઘડો લેતાં ના આવડ્યો માટે પડી ગયો, ને પનઘટ ઉપર સર્વ હાંસી કરવા લાગ્યાં. પેલી પ્રેમરસની વાત તો પોતાનું મન જ જાણે છે. એવો પ્રેમરસ મીઠો છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.) ૭૭. અલી કહેતાં સખિ. એક ગોપીજન કહે છે જે, હે અલી! તું મુને રોજ વારે છે, જે તું પણ ઘાટ ઉપર જળ ભરવા ના જઈશ, શ્રીકૃષ્ણ ત્યાં આવે છે માટે લોક દેખતાં કાંઈ નખરું કરશે ને તારી પણ જે લજ્જા તે ઘટી જશે. એમ તું મને કહે છે. પણ પનઘટ ઉપર ગયા વિના મેં તો નહીં રહેવાય. પણ પનઘટ ઉપર જતાં પણ ઘટી જાય તે તો ખરું. પણ ઘટ કહેતાં દ્વેષમાં તો પણ ઘટનું ધ્યાન મુને સદા થયાં કરે છે. તે શા માટે જે, પણ જે પાણી તેનો ઘટ જે ઘડો તે લાલ જે શ્રીકૃષ્ણ તે મારે માથે ચડાવે છે; તે સમે ઘણા એક સુખનું દાન કરે છે. સારે પણ ઘટે તો ઘટવા દે, પણ એ પ્રેમનું સુખ તો નહીં મૂકાય. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેય.)

૭૮. ચંપકલતા સખી ચંદ્રીકા સખીને કહે જે, હે અલી! હું આજ લગી તો રોજ શ્રીરાધીકાળ ને ઘેર જતી સારે દેખતી જે શ્રીકૃષ્ણની આતુરતાયે કૃષ્ણ કૃષ્ણ પોકારતી, ને તે રીતે શ્રી કૃષ્ણ પણ રાધા રાધા રટણ કરતા તે હું સાંભળતી. પણ આજ તો મેં બંને દેખાણે મોટું આશ્ચર્ય દીધું, જે બંને જણાં પોતપોતાનું નામ જપવા લાગ્યાં છે તે તે શું કારણ હશે? ત્યારે ચંદ્રિકા સખીએ કહ્યું જે, એ તો બંને જણાં પરસ્પર એક એકનું ધ્યાન કર્યા થકી તદ્દરૂપ થઈ ગયાં છે. શ્રી શામાળ જાણે છે જે હું તો કૃષ્ણ છું ને મારી રાધા ક્યાં ગઈ જાણીને રાધાનું જ નામ જપે છે. એ રીતે શ્રી કૃષ્ણને પણ જાણવું. એવું કેહીવાર મેં પણ દીધું છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૭૯. પ્યારી જે શ્રી રાધિકાળ, તેમણે શ્રી કૃષ્ણ સ્વામિ પ્રત્યે એમ જણ્યું જે, તમે મારું બ્રહ્મું ધ્યાન ના કરશો. શા માટે જે જેનું ધ્યાન કરે તે તેવું થઈ જાય એવું શાસ્ત્રમાં કહેવાય છે. તે માટે મુને ભય લાગે છે જે તમે કદાપી મારું ધ્યાન કરતાં હું સરખા થઈ જશો તો હું માન કોની ઉપર કરીશ. (ઇત્યભિપ્રાય જ્ઞેય.)

૮૦. (પાછલા દોહારાનો ઉત્તર) શ્રી હરીએ હરિવદની જે ચંદ્રવદની એવાં જે શ્રીરાધાળ, તે પ્રત્યે પાછું એમ જણ્યું જે, અમે તો ધ્યાન તમારું કર્યા વિના રહેવાશે નહીં; માટે

કરેં સહોદરતેં સરસ, દે બિસરાર્ધ યેર;
 પ્રેમી પાની પરસતેં, સુધા સરસ હુઈ ઝેર. ૮૨
 એસો મીઠો નહિ પિયુપ, નહિ મિસરી નહિ દ્રાખ;
 તનક પ્રેમ માધુર્યપે; નોંછાવર અસ લાખ. ૮૩
 દુખ કેં સૂખ સનેહમેં, બિદ્ધન દેહુ જીખાપ;
 જો દુખ તો સખ કરત ક્યો, ક્યો સુખ તો પરિતાપ. ૮૪
 બિખર્ધ બિખ ભચ્છન કરત, બહુત બિગારન મૂખ;
 પેં મન હેં રચ ત્યો સમુજિ, રતિદુખમેંહ સૂખ. ૮૫
 રનિ રઝમેં સુખ સમુઝ મન, પેં કહિ સકેં ન બાક;
 કટુતાઇમેં મિષ્ટતા, જૈસ કરેલા સાક. ૮૬

તમે પણ અમારું ધ્યાન કરજો તેની શી ચીંતા છે? અમે તમે જેવા થઈશું, ત્યારે તમે અમે જેવાં થઈ જશો. જોડું દંપતીનું સાણતન રહેશે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૮૧. એક વેલ એવી છે જે આગ સીંચીએ તેમ તેમ વૃક્ષી પામે; ને તેને જો જળ સીંચીયે તો કરમાઈ જાય. તે વેલનું ફલ એવું મોંઘું છે જે માથા સાટે મળે, ને તે ફળ મોંઘા વિના ખવાય. એવું અનીર વચની ફળ આશ્ચર્યરૂપ કહ્યું, તેનો અર્થ એ છે જે પ્રેમરૂપી તે વેલ જાણવી, ને તેને વધારે એવી પોષણરૂપ આગ તે વિરહ તાપ જાણવો; ને તે કરમાઈ જાય સીંચતાં તે જળને સંજોગ જાણવો. તે વેલનું પરમે આનંદરૂપી ફળ જાણવું. મુખવિના ખવાય એટલે શું જે સમજણે કરીને અનુભવ થાય; ને માથા સાટે મળે એટલે શું જે લોક, કુળ, ને વેદ તેની લગ્ગ ખોવાય; ને પોતાનો પ્રાણવાહાલો ન કરે તે એ પ્રેમરૂપી વેલના આનંદરૂપી ફળને પામે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૮૨. જે કોઈ કમુખો જેના હાથમાંનો પીએ છે, તે તેની જોડે ગમે તેવું વર હોય છે તે મૂકી દે છે; ને પોતાના સગા ભાઈ કરતાં તેને અધિક વહાલો જાણે છે. તેનું કારણ શું? પેલો પાનારો વહાલો જાણી પાય છે, માટે પ્રેમી તેનો પાણિ જે હાથ તેને સંબંધે કરીને ઝેર જે અશીણ તેનું પાણી અમૃત કરતાં અધિક મીઠું માનીને પીએ છે. એ મીઠાશ તે પ્રેમની છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૮૩. એ પ્રેમરસ જેવો મીઠો છે, તેવું બીજું કંઈ મીઠું નથી. કોઈકેહેશે જે નથી કેમ? દ્રાક્ષ છે, સાકર છે, ને અમૃત તો ઘણું જ મીઠું છે. એમ કહે તે અજ્ઞાન છે. એ પ્રેમરસની તનક કહેતાં રોકે પણ માધુર્યતા ઉપર પાછળ કહ્યાં એનાં લખો નોંછાવર કહેતાં ઓવારી નાંખું પણ એ પ્રેમરસની મધુરતા એવી છે કે જે અનુભવી હોય તે જાણે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૮૪. વિદ્વન કહેતાં હે પંડિતજી! હું પૂછું છું તેનો પ્રત્યુત્તર આપો કે સ્નેહમાં તે દુઃખ છે કે સુખ છે? જો દુઃખ કહેશે તો સર્વ કેમ કરે છે? પ્રીતમાં જો સુખ છે એમ કહેશે તો તે પ્રીતવાળાને પરિતાપ કેમ થાય છે? એટલે શું છે એ કંઈએ કહેવાતું નથી. એમાં સુખ ને દુઃખ બંને છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

શ્યામા શ્યામ પુકારતી, શ્યામા રટતે શ્યામ;
 અલી અચંસો આજ બડ, જુગલ જપત નિજ નામ. ૭૮
 પ્યારી પ્રીતમસોં લિખ્યોં, મત ધરિયો મો ધ્યાન;
 તુમ મોસે બહે જાઓગે, કરિહોં કાપેં માન. ૭૯
 હરિ હરિવદનીસોં લિખ્યોં, હમ ધ્યાવત તુમ ધ્યાઉ;
 કા ચિંતા હમ તુમ જનૈ, તુમ હમસે બહેજાઉ. ૮૦
 આગીતૈં જોલી બટૈં, જલ સીંચત કુમલાય;
 સિરકે પલટૈં પૂલ મિલૈં, મુખખિન ખાચોં જાય. ૮૧

ઘડો તેની સુધ ના રહી ને માથેથી પડી ગયો, ને રસ જે બળ તે વીખ્યું કહેતાં ઢળી ગયું; ને વળી રસ કહેતાં જે પ્રેમરસ તે લેતાં એટલે અનણ્યાં લોકોએ તો એમ જણ્યું જે ઘડો લેતાં ના આવડ્યો માટે પડી ગયો, ને પનઘટ ઉપર સર્વ હાંસી કરવા લાગ્યાં. પેલી પ્રેમરસની વાત તો પોતાનું મન જ નાણે છે. એવો પ્રેમરસ મીઠો છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.) ૭૭. અલી કહેતાં સખિ. એક ગોપીજન કહે છે જે, હે અલી! તું મુને રોજ વારે છે, જે તું પણ ઘટ ઉપર જળ ભરવા ના જઇશ, શ્રીકૃષ્ણ ત્યાં આવે છે માટે લોક દેખતાં કાંઈ નખરું કરશે ને તારી પણ જે લજ્જા તે ઘટી જશે. એમ તું મને કહે છે. પણ પનઘટ ઉપર ગયા વિના મેં તો નહીં રહેવાય. પણ પનઘટ ઉપર જતાં પણ ઘટી જાય તે તો ખરું. પણ ઘટ કહેતાં દહ-યમાં તો પણ ઘટનું ધ્યાન મુને સદા થયાં કરે છે. તે શા માટે જે, પણ જે પાણી તેનો ઘટ જે ઘડો તે લાલ જે શ્રીકૃષ્ણ તે મારે માથે ચડાવે છે; તે સમે ધણા એક સુખનું દાન કરે છે. ત્યારે પણ ઘટે તો ઘટવા દે, પણ એ પ્રેમનું સુખ તો નહીં મૂકાય. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેય.)

૭૮. ચંપકલતા સખી ચંદ્રીકા સખીને કહે જે, હે અલી! હું આજ લગી તો રોજ શ્રીરાધીકાળ ને ઘેર જતી ત્યારે દેખતી જે શ્રીકૃષ્ણની આતુરતાયે કૃષ્ણ કૃષ્ણ પોકારતી, ને તે રીતે શ્રી કૃષ્ણ પણ રાધા રાધા રટણ કરતા તે હું સાંભળતી. પણ આજ તો મેં બંને ઠેકાણે મોટું આશ્ચર્ય દીઠું, જે બંને જણાં પોતપોતાનું નામ જપવા લાગ્યાં છે તે તે શું કારણ હશે? ત્યારે ચંદ્રીકા સખીએ કહ્યું જે, એ તો બંને જણાં પરસ્પર એક એકનું ધ્યાન કર્યા થકી તદ્દરૂપ થઈ ગયાં છે. શ્રી રામાજી જાણે છે જે હું તો કૃષ્ણ છું ને મારી રાધા ક્યાં ગઈ જાણીને રાધાનું જ નામ જપે છે. એ રીતે શ્રી કૃષ્ણને પણ જાણવું. એવું કેહીતાર મેં પણ દીઠું છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૭૯. પ્યારી જે શ્રી રાધીકાજી, તેમણે શ્રી કૃષ્ણ સ્વામિ પ્રત્યે એમ લખ્યું જે, તમે મારું આંત્રું ધ્યાન ના કરશો. શા માટે જે જેનું ધ્યાન કરે તે તેવું થઈ જાય એવું શાસ્ત્રમાં કહેવાય છે. તે માટે મુને ભય લાગે છે જે તમે કદાપી મારું ધ્યાન કરતાં હું સરખા થઈ જશો તો હું માન કોની ઉપર કરીશ. (ઇત્યભિપ્રાય જ્ઞેય.)

૮૦. (પાછલા દોહારાનો ઉત્તર) શ્રી હરીએ હરિવદની જે ચંદ્રવદની એવાં જે શ્રીરા-ધાજી, તે પ્રત્યે પાછું એમ લખ્યું જે, અમે તો ધ્યાન તમારું કર્યા વિના રહેવાશે નહીં; માટે

કરેં સહોદરેં સરસ, દે બિસરાઈ ઘેર;
પ્રેમી પાની પરસતે, સુધા સરસ હુઇ ઝેર. ૮૨
ઐસો મીઠો નહિ પિયુપ, નહિ મિસરી નહિ દ્રાખ;
તનક પ્રેમ માધુર્યપે; નોંઘાવર અસ લાખ. ૮૩
દુખ કે સૂખ સનેહમેં, બિદન દેહુ જીખાપ;
જો દુખ તો સખ કરત ક્યો, ક્યો સુખ તો પરિતાપ. ૮૪
બિખઈ બિખ ભચ્છન કરત, બહુત બિગારન મૂખ;
પેં મન હેં રચ ત્યોં સમુજિ, રતિદુખમેંહ સૂખ. ૮૫
રનિ રઝમેં સુખ સમુઝ મન, પેં કહિ સકેં ન બાક;
કટુતાઇમેં મિષ્ટતા, જૈસિ કરેલા સાક. ૮૬

તમે પણ અમારું ધ્યાન કરજો તેની શી ચીંતા છે? અમે તમે જેવા થઇશું, ત્યારે તમે અમે જેવાં થઈ જશો. જોઈું દંપતીનું સાબુતજ રહેશે. (ઇતિ ભાવાર્થે જ્ઞેયં.)

૮૧. એક વેલ એવી છે જે આગ સીંચીએ તેમ તેમ વૃદ્ધી પામે; ને તેને જો જળ સીંચીએ તો કરમાઈ જાય. તે વેલનું ફલ એવું મોંઘું છે જે માથા સાટે મળે, ને તે ફળ મોંઘા વિના ખવાય. એવું અનીર વચની ફળ આશ્ચર્યરૂપ કહ્યું, તેનો અર્થ એ છે જે પ્રેમરૂપી તે વેલ જાણવી, ને તેને વધારે એવી પોષણરૂપ આગ તે વિરહ તાપ જાણવો; ને તે કરમાઈ જાય સીંચતાં તે જળને સંજોગ જાણવો. તે વેલનું પરમ આનંદરૂપી ફળ જાણવું. સુખવિના ખવાય એટલે શું જે સમજાણે કરીને અનુભવ થાય; ને માથા સાટે મળે એટલે શું જે લોક, કુળ, ને વેદ તેની લગ્ન ખોવાય; ને પોતાનો પ્રાણવાહાલો ન કરે તે એ પ્રેમરૂપી વેલના આનંદરૂપી ફળને પામે. (ઇતિ ભાવાર્થે જ્ઞેયં.)

૮૨. જે કોઈ કસુંબો જેના હાથમાંનો પીએ છે, તે તેની જોડે ગમે તેવું વેર હોય છે તે મૂકી દે છે; ને પોતાના સગા ભાઈ કરતાં તેને અધિક વહાલો જાણે છે. તેનું કારણ શું? પેલો પાનારો વહાલો જાણી પાય છે, માટે પ્રેમી તેનો પાણિ જે હાથ તેને સંબંધે કરીને ઝેર જે અરીણુ તેનું પાણી અમૃત કરતાં અધિક મીઠું માનીને પીએ છે. એ મીઠાશ તે પ્રેમની છે. (ઇતિ ભાવાર્થે જ્ઞેયં.)

૮૩. એ પ્રેમરસ જેવો મીઠો છે, તેવું બીજું કંઈ મીઠું નથી. કોઈકેહેશે જે નથી કેમ? દ્રાક્ષ છે, સાકર છે, ને અમૃત તો ઘણું જ મીઠું છે. એમ કહે તે અજ્ઞાન છે. એ પ્રેમરસની તનક કહેતાં રજેક પણ માધુર્યતા ઉપર પાછળ કહ્યાં એવાં લખો નોંઘાવર કહેતાં ઓવારી નાંખું પણ એ પ્રેમરસની મધુરતા એવી છે કે જે અનુભવી હોય તે જાણે. (ઇતિ ભાવાર્થે જ્ઞેયં.)

૮૪. વિદ્વન્ કહેતાં હે પંડિતજી! હું પૂછું છું તેનો પ્રત્યુત્તર આપો કે સ્નેહમાં તે દુઃખ છે કે સુખ છે? જો દુઃખ કહેશે તો સર્વ કેમ કરે છે? પ્રીતમાં જો સુખ છે એમ કહેશે તો તે પ્રીતવાળાંને પરિતાપ કેમ થાય છે? એટલે શું છે એ કંઈએ કહેવાતું નથી. એમાં સુખ ને દુઃખ બંને છે. (ઇતિ ભાવાર્થે જ્ઞેયં.)

પ્યારે મોઝાં તીર દિહુ, પેં જિન દેહુ કમાન;
 કમાન લાગત તીરસમ, તીર લગત પ્રિયપ્રાન. ૮૭
 ફૂલું હોં લખિ લાલકોં, પિધરે ઘેના ગાત;
 સો હિતુ ક્યોં વે દૂર જળ, દુહુકી ઉલટી ખાત. ૮૮
 સહજ સંવારત સરસ છળ, અલિ સો કા સુચ હોત;
 સુનિ સુખ તોં લખિ લાલ મો, મુદ મોહન ચિત પોત. ૮૯

૮૫. અફીણીઓ અફીણ ખાતાં તો મોંદું ઘણું બગાડે છે, તે ઉકાંટા (ઉલાલા) ખાય છે. પણ મનમાં તો ગમે છે. તેમ પ્રીતના દુઃખમાં પણ સુખ છે, એમ સમજવું. (ઇતિ અભિપ્રાયં જ્ઞયં.)

૮૬. રતિ જે પ્રીતિ તેની રૂબ જે પીડા, તે પીડામાંજ સુખ છે. તેની સમજણ એક મનને છે. પણ તે એવું અનિર્વચની છે કે જે વાક જે વાણી તે તેનું વર્ણન કરી શકતી નથી, જે તે સુખ આવું છે. તે કોની પેઠે કે જેમ કરેલાના શાકની કડવાસમાં જ જેમ મીઠાશ છે, પણ કદામાં નથી આવતી તેમ. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞયં.)

૮૭. (આ સ્વક્રીયા વાક્યવિદગ્ધા નાયકા છે.) એક સમયે શ્રી દ્વારિકામાં શ્રી દ્વારિકાધીશ ક્ષત્રિની રીત દેખાડવા માટે મૃગયા રમીને કોઇ એક પટરાણીને મોહલે આવીને ઘોડો ઉભો રાખ્યો. એટલામાં તે પટરાણીજ ધાધને સ્વામી પાસે આવ્યાં. ત્યારે પ્રભુએ ઘોડે બેઠાં બેઠાં પોતાને ખલેથી કમાન તેમના હસ્તમાં આપવા માંડી કહ્યું કે, જે તમે બાંધી રહો, અમે અશ્વથી ઉતરીએ. તે સમયે તેમણે પોતાની પ્રીતિનું લક્ષણ પ્રકટ કરવા માટે ચતુરાઈ વડે ના કહી, જે વાહાલાજી મુને તીર આપો તો આપો, પણ કમાન તો ના આપશો. એ કમાન તો મુને તીર બરેબર લાગે છે, એમ કહ્યું. ત્યારે ચતુર શિરોમણી શ્રી નાથજી તો તુરત તે બોલ્યાનો ભાવ સમજીને તેમની સામુ પ્રેમદષ્ટિએ ભાળીને, મંદ મંદ હાસ્ય કર્યું, ને મધુર વચનામૃતે કરીને એમ કહ્યું જે, તમે તો અમારા પ્રાણપ્રિયા છો, સદા પાસે જ રહેશો, તમારે વિષેથી અમારું મન કદાપિ ઉતરે જ નહીં. એમ કહીને શ્રીહસ્તવડે તેમનો હસ્ત બાંધીને તેમના મેહેલમાં શ્રીજી પધાર્યા. હવે પેલા તીર કમાનનો ભાવ કહીએ છીએ. તીર આપો ને કમાન ના આપશો એટલે તીર એવું બાણનું નામ છે, ને સમીપતાનું પણ નામ છે. એટલે તીરને મિષે કરીને સદા સ્વામીની સમીપતા માંગી, ને કમાન ન આપશો કહ્યું તેનો એ ભાવ જે મારી ઉપરથી મન ઉતારીને મુને અણમાનીતી કદાપિ ના કરશો. તમારો કમાન કહેતાં જે અનાદર તે તો મુને વિચારતાં જ તીર વાગ્યા જેવો લાગે છે, ને તમારી સમીપતા જે તીર તે તો મુને પ્રાણપ્રિય પણ પ્રિય લાગે છે, એમ કહી સમજવું, તે પ્રભુ સમજી ગયા, ને ઘણું સુખ આપ્યું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞયં.)

૮૮. શ્રી રાધિકાજી લલિતાજી પ્રત્યે કહે છે જે, હિતુ કહેતાં હે સખિ! એક વાતનો મુને સંદેહ પડે છે, તેનું તું મને કારણ કહે, કે તે તે કેમ હશે? હું હરી જે શ્રી કૃષ્ણને દેખું છું, ત્યારે ઘણી ફૂલું છુ ને મારાં ઘરેણાંનું શરીર તો પીધરે કહેતાં આગળે છે, જે દુખનું થઇ જાય છે. અને પ્રભુ ત્યારે વેગળા પધારે છે, ત્યારે તો બન્ને ઉલટી રીત થઇ જાય છે. એટલે શું જે હું કુલતી નથી, તેમ ઘરેણું ફૂલે છે, ને એ આગળનું તેમ હું આગળી જાઉં છું, તે.

મો મનકો તુમ મન પ્રિયે, મો તન તુમ તન ચાહિ;
નિરાસ કીજે તોહિકોં, પ્રીતમ જો પ્રિય નાહિ. ૯૦
મનરસ રસ ગંધક મિલ્યો, અપલ અચલતા પાય;
ઔર જતન બહુ બુદિતેં, જ્યોં કબુ ગ્રહો ન જાય. ૯૧
નહિ પ્રમાન હિત હોંનકોં, રૂપ ખરન ગુન કોઇ;
કહાં અમર ઈંધનધુવા, મૃગમદસોં મતિ પોઇ. ૯૨

તે શા માટે? ત્યારે લલિતાજીએ કહ્યું જે એનું કારણ તો હું સમજી ગઈ. તે સાંભળ, તુને કહું કે શ્રીજીને દેખીને તારું મન ફૂલે છે ત્યારે તારા શરીરમાં બળ આવે છે, ત્યારે ધરેણું તો તેનું તે જ, પણ તુને હજીયું લાગે છે, ત્યારે તું જાણે છે જે કાંઈ ઓગળીને ઓછું થઈ ગયું. શ્રીજીને વિચારે દુર્બલ થાય છે ત્યારે તેનાં તે આભૂષણ ભારે લાગે છે, ત્યારે તું જાણે છે જે એ ફૂલ્યાં છે. પણ એમ નથી, એ તો તારી રીત બદલાય છે ત્યારે તુને એમ લાગે છે. એવો પતિ ઉપર તુને પ્રેમ છે તે માટે. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.)

૮૯. શ્રી સ્વામીનીજીને વિશાખાજી એમ કહે છે જે, હે સખી! તારી શોભા તો સેહે-જેજ સુંદર સલુણી છે. તેને તે તું વારે વારે વળી સમારે છે તેથી તેનું એવડું શું સુખ થાય છે? ત્યારે શ્રીરાધાજી બોલ્યાં જે, હે સખી! સાંભળ, મુને તો સુખ એક લાલ જે શ્રીકૃષ્ણજી તેને નીરખીને જ થાય છે, એ શૃંગાર કર્યાથી તો મુને કાંઈ સુખ નથી. એને જોઈને તો શ્રી નાથજીને આનંદ થાય છે. એમાં મુને તો મુદ્દ કહેતાં હૃદય તે વાતનો છે જે મારા હાથનો કરેલો શૃંગાર દેખીને પ્રભૂ પોતે મોહનરૂપ છે, તો એ પણ તેમાં ચિત્ત પ્રોધને એક દૃષ્ટિએ મુજ સામું નિહાળી રહે છે. તે દૃષ્ટિ પ્રેમની મુને ઘણી મીઠી લાગે છે. (ઇતિ અભિપ્રાયં જ્ઞેયં.)

૯૦. (આ પરક્રિયા વાક્ય વિદગ્ધા નાયકા છે.) એક ગોપીકા શ્રી કૃષ્ણને કહે છે જે હે પ્રીતમજી! મારા મનને તો તમારું મન વાહાલું છે, ને મારા તનને તમારું સ્વરૂપ વાહાલું છે. માટે એ બન્નેમાં તમને જે ના વાહાલું હોય, મારું મન અથવા તન તેને તમે નિરાશ કરો. એટલે ચતુરાઈએ કરીને બન્ને વસ્તુ માગી લીધી, જે તમારું સ્વરૂપ ને તમારું મન બન્ને મારી પાસે રાખો. તે શા માટે કે બન્ને એકઠાં રહેવા દુર્લભ છે, માટે માંગ્યાં. કેમકે જે સ્નેહીને વિચાર હોય ત્યારે એકેકનું મન એકેકમાં રહે; ને જે જાણનો સંયોગ થાય ત્યારે બંનેનાં મન પોત પોતાની પાસે આવે. અને વળી બીજો ભાવ એ કે, હે નાથ! તમે મારી પાસે રહો, ને તમારું મન બીજી સ્ત્રીમાં ભ્રમવું હોય તે ના કરવું, મન પણ હુંમાં જ રાખવું. મન હુંમાં રાખીને આપ ક્યાંય બીજીને ઘેર પધારો તે પણ ના કરવું. સ્વરૂપ પણ મારી પાસે જ રાખવું. ને જો કદાપિ મારી પાસે નહીં રહો ત્યારે હું જાણીશ જે મારા તનને ઉદાસ કર્યું, તે મારું રૂપ તમને વાહાલું નથી. ને હુંમાં મન નહીં રાખો ત્યારે હું જાણીશ જે મારા મનને નિરાશ કર્યું, તે મારું મન તમને વાહાલું નથી, એટલે મારી પ્રીત ગમતી નથી. માટે મારું મન તમમાં છે, તે ના ગર્યું માટે બન્ને મુને આપો. પ્રભૂજી માટે માગુંછું, બીજા કોઈથી એ બંને નહીં. (ઇતિ અભિપ્રાયં જ્ઞેયં.)

પ્રેમ પ્રભૂહંતે પ્રથૂ, વિબુધ વિચારી લેહુ;
 કપિસકંધ રઘુનાથ લિય, સીસ ચઢાય સનેહુ. ૯૩
 પ્રેમામૃતકો સ્વાદ કસ, કો કણુ કહ્યો ન જાધ;
 અનુભવિકોં હિય જનનહી, મુક મિસરીકી નાંધ. ૯૪
 પીતાંબર પરિધાન પ્રભુ, રાધા નીલ નિચોલ;
 અંગ રંગ સંગ પરસપર, યો સખ હારદ તોલ. ૯૫
 રહેં પલક ના પ્રથક દુહુ, જિમિ સીતલતા અંબુ;
 અલગ અંગ ખાતે કરત, તહું મિલિ રહ પ્રતિબિંબુ. ૯૬

૯૧. એક તો મન ને એક રસ જે પારો તે બન્ને મહા ચપળ છે. ઘણીએક બુટી જે વનસ્પતિઓ તે વડે પારાને ખાંધે છે, પણ ખંધાતો નથી. તેમ મન પણ ઘણાંએક જાતન ક્ષીએ છિએ તોએ કાલ્યામાં નથી આવતું, એવાં એ બન્ને છે. તે જુઓ કે સહજ ગંધક તેમાં મંદીને મેળવ્યા પછી પારો ચળવા પામતો નથી. તેમ રસ જે પ્રેમ-તેમાં મન પણ પડ્યા પછી સહજમાં સ્થિર થઈ જાય છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૯૨. હેત થવાનું કાંઈ પ્રમાણ ન મળે, જે રૂપ કે ગુણ કે જાતિ બરોબર હોય ત્યાં વાહાલ થાય એવું નિશ્ચય નહીં, ગમે ત્યાં થાય. કોની પેઠે કે જેમ અમરના લાકડાંને ધુમાડો જ્યાં કસ્તુરી હોય ત્યાં જ જાય, અવળો વાયુ હોય તોએ તેની બુદ્ધિ તેમાં પ્રોવાધ છે તે તેણી ગમ જ વળે. (ઇતિ અભિપ્રાય જ્ઞેયં.)

૯૩. એ પ્રેમ પુરુષ પ્રભૂથી પણ પ્રથૂ કેહતાં મોટા છે; વિબુધ જે પંડિત તે વિચારી લો. જુઓ કપીશ જે હનુમાનજી તેણે શ્રી રઘુનાથજીને ખાંધે ચડાવ્યા; ને સ્નેહ જે તેલ તે માથે ચડાવ્યું. એ જુગિત કવિએ શા માટે આણી જે પ્રભૂથી પ્રેમ મોટા કેહતાં સંભવે છે. તે શા માટે કે પોતે પ્રેમને વશ છે, માટે. (ઇતિ જીવન જ્ઞેયં.)

૯૪. એ પ્રેમરૂપી અમૃતનો સ્વાદ કેવો છે, તે કાંઈએ કદાપિ કેહેવાય નહીં, અનુભવી હોય તેનું હૃદય જ જાણે. જેમ મુંગો સાકર ખાય તેનો સ્વાદ મનમાં સમજે પણ મોટે કહેવાય નહીં, તેની પેઠે પેલો પણ કહ્યામાં ના આવે. (ઇતિ કારણ જ્ઞેયં.)

૯૫. પ્રભૂ જે શ્રીકૃષ્ણ તે પીતાંબર પહેરે છે ને શ્રીરાધાજી નિલાંબર નીચોળ જે અંગર તે ધરે છે. તે પરસ્પર બંનેનું કારણ એ છે જે અકેકના અંગનો રંગ તેને ભાવે કરીને. રાધાનો પીત રંગ છે, ને કૃષ્ણના અંગનો નીલ રંગ છે, માટે પરસ્પર બંને એમ જાણે છે જે તેમનું અંગ મારે અંગે લપટાઈ રહ્યું છે; એ પ્રમાણે બીજા સર્વ પદાર્થ અંગીકાર કર્યા છે તેનું હારદ બંનેનું એ પ્રમાણે તોલ કરવું. એટલે બંનેને અતિશે પ્રેમ છે. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેયં.)

૯૬. શ્રીરાધાકૃષ્ણ બન્ને એકાંતે શ્રી વૃંદાવનમાં એક વેહેતને છોટ ઉભાં રહીને વાતો કરે છે, ત્યાં એક માધવી ને બીજી માલતી જે સખિઓ કાંઈએક છોટ ઉભાં છે. તે માલતી પ્રત્યે માધવી કહે છે જે, હે સખિ! તું જો એ જુગલ સ્વરૂપની પ્રીતિ, કે એક પલક માત્ર પણ બન્ને જણ પ્રથક જે જુદાં તે રહેતાં નથી. જેમ કાંઈ જે જળ ને સીતળતા તેની પેર.

યોગ યજ્ઞ જપ તપ તિરથ, જ્ઞાન ધરમ વ્રત નેમ;
 વિહિન વલ્લવી વલ્લલા, કરિ હરિ ઇક પલ પ્રેમ. ૯૭
 બાનિક નટબરલાલકી, લિખત તોપ દિન રેન;
 પાન કરૈ પ્યાસે મરૈ, બનચર લ્યો મમ નેન. ૯૮
 ગલ બાંહી દુહંતહું રટે, કિત પ્યારી પિઉ કીત;
 મિલત પરે ન પ્રતીત યહ, પ્રીતિ રીતી બિપ્રીત. ૯૯
 મુકર મુકર સબ બસ્તુ ભઈ, નયન અયન કિય લાલ;
 દ્રગ પસારુ જિતજિત અલી, તિતતિત લખૂં ગુપાલ. ૧૦૦

તું જો, બન્ને જાણ એક વૈહેતને છેટે ઉભાં છે, તેટલો અંતરાય પણ બન્નેને સ્વરૂપે પરસ્પર સહેવાતો નથી. તે સામા સામી નિર્મળ અંગમાં પ્રતિબિંબ પડી રહ્યાં છે તે જાણે અકેકને ભેટી રહ્યાં હોયની શું! એમ ભાસે છે! એવી બન્નેને ઐક્યતા છે. ત્યારે તો જુદાં થશે; તે પણ નહીં થાય; તે કેમકે પરસ્પર પોતાનું સ્વરૂપ અકેકના હૃદયમાં સાક્ષાત્ સ્થાપન કરશે. માટે એ શ્રી રાધા કૃષ્ણને કો કાળે એકસાણુનો પણ વિયોગ છે જ નહીં. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.)

૯૭. એ પ્રેમનું બળ એવું અતુલ્ય છે કે જોણે પ્રભૂની કૃપાએ જો પામ્યાં પછી તેને યોગ યજ્ઞાદિક સાધન જે ગણાવ્યાં દોહરામાં, તે મધ્યે એકેનું કામ પ્રેમીને છે નહીં. તેનું પ્રમાણ જુઓ: જે વલ્લવી કહેતાં ગોપીજન, તે ઇલાદિક સાધનથી તો વિશેષ રહિત હુતાં, પણ એક પ્રેમને જ સંબંધે કરીને શ્રીકૃષ્ણે અતિશે વાહાલાં કર્યાં. (ઇતિ અભિપ્રાયં જ્ઞેયં.)

૯૮. નટવરલાલ જે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર તેની બાનિક જે શોભા તે જોતાં મારાં નેત્રને રાત દિવસ પર્યંત પણ સંતોષ વળતો નથી. પ્રભુના સ્વરૂપામૃતનું પાન અખંડ કર્યા કરું છું, તોએ પણ તરસે મરું છું. જેમ કંઈ વનચર જે માછલાં તે સદા જળમાં રહે છે, તોએ તરસ્યાનાં તરસ્યાં; તેમ મારાં નેત્રને થયું છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૯૯. શ્રીરાધાકૃષ્ણ બંનેએ પરસ્પર કંઠમાં શ્રીહસ્ત નાંખ્યો છે, ને બંસીવટ તળે બેઠાં છે; તોહે બંને જાણાં એકલાં હોય તેમ એક એકનું એવું રાણુ કરે છે. ઠાકુરજી કહે છે જે પ્યારીજી ક્યાં, ને પ્રિયાજી કહે છે જે પ્રિતમજી ક્યાં; બંને મળેલાં છે તોએ વિશ્વાસ નથી આવતો. એવી પ્રીતની રીત અવળી છે; ઘણી અટપટી છે; કોઈના સમજ્યામાં ના આવે, અનુભવી હોય તે જાણે. (ઇતિ હેતુ: જ્ઞેયં.)

૧૦૦. પ્રેમમંજરી સખિ પ્રત્યે બીજી શ્રીરાધા સહચરીજી તે એમ કહે છે જે, હે સખિ! મારાં નેત્રમાંથી શ્રી ઠાકુરજી અયન કહેતાં સ્થાનક કરીને વિરાજ્યા છે ને મુકર કહેતાં નિશ્ચે ને વળી મુકર કહેતાં દર્પણરૂપ જગતના પદાર્થ સર્વ મારે થયા છે. તેણે કરીને હું દ્રગ કહેતાં નેત્ર, તે બિઘાડીને જ્યાં જ્યાં જોજી છું, ત્યાં ત્યાં ગોપાળ, જે મારા પ્રભુ તેને સવળે દેખું છું. (ઇતિ અભિપ્રાયં જ્ઞેયં.)

૧૦૧. જેને જેની બિપર વાહાલ હોય તેને તેનું સર્વ વાહાલું લાગે, એ સમજણુ સર્વ સંસારને ના પડે. વીત્યું હોય તે જ જાણે. (ઇત્યર્થઃ)

- સોરઠા-જાહિ જાહિ પેં પ્યાર, તોકો સખ પ્યારો લાગે;
સમુઝ ન સખ સંસાર, ખીતી સોહી જાનહી, ૧૦૧
- દુહા-પ્યારો જેસો પ્યાર પ્રિય, તસ પ્રિય નંદકુમાર;
તા પદ પંકજ રજ સદા, હુંહિ મમ પ્રાન અધાર. ૧૦૨
- રૂપ દ્રવ્ય ગુન ઉદય રતિ, પોષક સેવા સંત્ય;
લય પરલગન કિતવ કુવચ, જઘપિ ભઇ દ્રઢ અત્ય. ૧૦૩
- જ્ઞાની તપસિ અનંત પેં, શુદ્ધ પ્રેમી કહું એક;
જેસેં કરિ હરિનયૂહ ત્યોં, સિહ ન હોહિ અનેક. ૧૦૪
- રતિઆરતિ જાનત ન તુમ, મેરી હે પ્રિયપ્રાન;
જસ મો તુમ, તસિકો તુમેં, લગિહું હુમ તખ જ્ઞાન. ૧૦૫
- શ્રીખધામસી હોં તુમે, શિશિરાતપ તુમ મોહિ;
દૈ છુટકાર નિભાવ કિત, યહ પ્રીતીકાં હોહિ. ૧૦૬

૧૦૨. જેવું પોતાનાં પ્રિય જનનું વાહાલ વાહાલું છે, તેવા વહાલા શ્રી નંદકુમાર જેને હોય તે ભગવદીનાં ચરણકમલની રજ મારા પ્રાણનો આધાર એવી પ્રિય મુને થાઓ, એવું કવિજન માગે છે. (ઇતિભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૦૩. રૂપ, દ્રવ્ય ને ગુણ, એ ત્રણ રતિ કહેતાં પ્રીતિ, તેને ઉદય કરનાર જાણવાં; ને સેવા ને સાચાઈ એ બે પ્રિતનાં વધારનાર જાણવાં; ને ખીજાં જોડે પ્રીત કરવી, ને કિતવ ને કપટ રાખવું, ને કુવચ ને કડવું વચન બોલવું, એ ત્રણ અતીશે દ્રઢ સ્નેહ જઘપિ લાગ્યો હોય તેઓ પણ લય કહેતાં નાશ કરે. (ઇત્યર્થ.)

૧૦૪. જ્ઞાની ને તપસ્વી તે તો ધણાએક હોય છે, પણ શુદ્ધ પ્રેમી ને જેને પરમેશ્વર ઉપર સહજ પ્રેમ છે; પ્રયોજન રહિત, એવો પ્રેમી તો કહીએક શોધ્યો, ભાગ્ય હોય તો જ મળે. જ્ઞાની પેઠે કે જેમ કાંઈ કરી કહેતાં હાથી ને હરી કહેતાં ઘોડા તેનાં જ્યૂહ કહેતાં જુથ હોય તે, તેમ સિંહનાં ટોળાં સઘળે નથી હોતાં તેમ જાણવું. (ઇત્યર્થ.)

૧૦૫. (નાયક) એક પ્રજવનિતા શ્રીકૃષ્ણપ્રત્યે કહે છે ને હે મારા પ્રાણપ્રિય! મારી પ્રીતની પીડા તમે જાણતા નથી, પણ ત્યારે જાણશો ને, જેવા મુને તમે વાહાલા લાગો છો, તેવી કોઇ તમને વાહાલી લાગશે ત્યારે તમે મારા દુઃખને સમજશો. (ઇત્યર્થ.)

૧૦૬. એક પ્રજવુંદરી શ્રી કૃષ્ણને કહે છે ને, હે નાથ! શ્રીખ ને જનાણો તેનો ધામ ને તરફો તે જેવી હું તમને લાગું છું, એટલે જાણગમતી; પણ તમે તો મુને શિશિર ઝરતુનો આતપ તે પણ તરફો તેવા લાગો છો; એટલે અત્યંત વાહાલા. હે દેવ! એ પ્રીતનો છુટકો પણ ક્યાં થયો? ને નિભાવ પણ ક્યાં થયો? એટલે તમને હું નથી ગમતી, ને મુને તમે ગમો છો; મારે બરોસો પડતો નથી. (ઇતિમર્મ જ્ઞેય.)

સહિ ન પરે રુઝ બિબિ દ્વંધ, મિલન કઠિન અતિ નેહુ;
 મિતિ મિલાપ નિતિ સુગમ હૈ, નાંતર પ્રીતી લેહુ. ૧૦૭
 સમતા સખ બિબિ નેહ અતિ, તૃપ્તિ ન અચલ મિલાપ;
 દુહુકોં નિર્ભય યહ ત્હરે, પૈયે હૈ હરિ આપ. ૧૦૮
 ફિરિ ફિરિકે વેહી કહે, અરુચ ન હુધ રતિખાત;
 ના નિવટે નૂતન લગે, અનુભોં જની જાત. ૧૦૯
 શશિ ચકોર અરબિંદ અલિ, દિપ પતંગ મૃગ રાગ;
 જિન બિન ચલ્યો ન ક્યોં તજે, જદપિ એક અનુરાગ. ૧૧૦
 કારન કધુ રતિ હોય ધર, ચહિ ફિર રહુ યા જાવ;
 બંડી જખ મંડપ છહી, બહોરન કાંમ લગાવ. ૧૧૧
 રતિસુખ દુખ જાને ન કો, બિન ધક અનુભોંકારિ;
 બિદિત ન પીર પ્રસૂતિ, બંઝા નાગરિ નારિ. ૧૧૨

૧૦૭. હે દૈવ! બિબિ કહેતાં જે ને રુજ કહેતાં પીડા. મિત્રનું મળવું તો દોહડું, ને સ્નેહ તો ધણો, એ જે પીડાઓ સહેવાતીઓ નથી. માટે જો ગમે તો મળવું નિત્ય સેહેડું કર, નહીં તો પ્રીત પાછી લે. (ઇત્યર્થઃ)

૧૦૮ (અભિલાષ વચન) બંને જણાને સર્વ વાતે બરોબરતા-રૂપ, ગુણ, સ્વભાવ, જાતિ, જ્ઞાતિ, પંક્તિ, અવસ્થા, બુદ્ધિ, વિદ્યા, ચતુરાઇ, લક્ષણ, વૈભવ, સામર્થ્ય, જશ, જ્ઞાન, ઐશ્વર્ય, હરીભક્ત્યાદિક સકલ ગુણો બરોબરતા ને બંનેને અતીશે સ્નેહ ને અચળ મેલાપ હોય તોએ જેમાં કોઈ તૃપ્તિ પામે નહીં, ને બંનેને માયા કલાદિક કોઈનો પણ ભય ના હોય, એવી નિર્ભયતા સહીત પ્રીતિ તે તો કૃપા કરીને શ્રીહરી જેને આપે તેને એ રીતે મળે. બાકી તો દુર્લભ. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.) ૧૦૯. જે સ્નેહી મળે ત્યારે ફરી ફરીને તેની તે વાતો કહે, પણ તે પ્રીતની વાતોની અરુચી જેમાં કોઈને થાય નહીં, ને તે વાતો કદાપિ ખુટે પણ નહીં, ને કાણે કાણે નવી લાગે. એટલે શું જે ધણી મીઠી લાગે. એ વાત કોઈ માને નહીં પણ અનુભવ થાય ત્યારે મનાય. (ઇત્યર્થઃ) ૧૧૦. ચકોરને ચંદ્રમા ઉપર પ્રીત છે પણ ચંદ્રને નથી, તેમ કમલ ઉપર ભમરાને છે, તેમ દીવા ઉપર પતંગને છે, તેમ રાગ ઉપર મૃગને પ્રીત છે, પણ રાગને કંઈ છે નહીં; એ પ્રીત કંઈ ઉત્તમ તો નહીં, એકરંગી કહેવાય; પશું શું કરે? પેલાં બિચારાં આરાકથી માથુક વિના રહેવાતું નથી, ત્યારે તેને મૂકે કેમ પાલવે? માટે તેને પ્રીત નથી તોએ પોતાને નભાવવી પડે છે (ઇતિ ગદ્યાર્થ જ્ઞેય.) ૧૧૧. પ્રથમ પ્રીત થવાનું કંઈએક કારણ જોઈએ, જે જેને અવિલંબને કરીને પ્રીત જામે. સારી પેરે જગ્યા પછી પેલું અવિલંબન રહો વા જઓ, પછી તેની કંઈ ચિન્તા નહીં. કોની પેડે કે જેમ કોઇ વેલને માંડવે પંહોંચાડતાં લગી કંઈ સાંઠી, ઝરડું, વાંસડો, કશું જોઈયે; તે માંડવે વેલા પથરાયા પછી લગાવ કહેતાં વળગણુ તે મેલું

સખ મીઠા માશકકો, બિજાની કહિં સાચ;
 સકલ મનોહર લખિ લગે, સસદસ્ત જ્યો કાચ. ૧૧૩
 જ્યાંબિન અમુ ન રહે સુખડ, ઔર હોય તહુ હીન;
 પય પાની તેં મધુર પે, બહાં પરિ જીએ ન મીન. ૧૧૪
 હોત પ્રીતિ નીકી લગે, ફિરિ અરિહોં લેં પ્રાન;
 કુમ્હાનિ નિગલત જખન દુખ, પાછે જ્યોં જિય જાન. ૧૧૫
 દેખિ જીએં પરસિ ન છુટે, માશુક આશક ધન્ય;
 જૈસેં લોહ ચમક લગી, દરે ન લખી ચૈતન્ય. ૧૧૬
 સુખ પાવેં કી દુખ લહે, લગી ડગેં નહિ પ્રીતિ;
 લપટિ વૃક્ષ જિમિ વલ્લરી, છુટી ન કબુ યહ રીતિ. ૧૧૭

રહેવા દઇએ, વા કાઢી લઇએ, તો પછી તેનું કંઈ કામ મળે નહીં. (ઇત્યર્થઃ) ૧૧૨. પ્રીતનું સુખ દુઃખ એક અનુભવના કરનાર વિના કોઇના સમજ્યામાં ના આવે. કોની પેઠે કે જેમ પ્રસૂતા સ્ત્રીની પીડાને ગમે તેવી નાગરી કહેતાં ચતુર સ્ત્રી તે પણ ના જાણે, જે વંઝા હોય તો. (ઇત્યર્થઃ)

૧૧૩. આશક તે કોણ કે જેને આશક્તી લાગેલી હોય તે ને માશુક કહેવાય વા મહે-
 સુખ પણ કહેવાય તે તે કોણ કે જેની ઉપર આશક્તી લાગી હોય. તેનું નામ તે સારું હોય
 વા ખોટું હોય તોએ પણ માશુકનું સર્વ કંઈ સારું લાગે. તેનું દ્રષ્ટાંત કે જેમ હબ્બર દાદરતાનો
 એક કાચ હોય છે, તેમાં જેઇએ ત્યારે સર્વ વસ્તુ માત્ર ખોટી હોય તેપણ મનોહર લાગે તેની
 પેઠે. એ વાત વિજ્ઞાની કહેતાં અનુભવી હોય તે સાચી કહે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૧૪. જે વિના જેનો અમુ જે પ્રાણ તે રહે નહીં તે તેને મોટું જાણવું; ને તે કરતાં
 ખીલે તેથી ઉંચો પદાર્થ હોય, તોએ તેના મનથી તે હીણો જાણવો. કોની પેઠે કે જેમ પય
 કહેતાં દૂધ તે પાણી કરતાં મીઠું છે, પણ તેમાં પડીને કંઈ માંછલે જવાય નહીં, તેનું જીવન
 તો એક જળજ છે. ત્યારે તેના મનથી દૂધ તે જળથી નીચું, ને જળ તે અમૃત થકી પણ
 મીઠું માનવું. (ઇતિ અભિપ્રાય જ્ઞેય.)

૧૧૫. પ્રીત તુરત થતાં તો સારી લાગે, પણ પછી તો શત્રુની પેઠે પ્રાણ લે. કોની
 પેઠે કે જેમ કુંભીની કહેતાં જે પેલી લોઠાની આંકડી તેને ઘઉંની કણક વળગાડીને માછલાં ઉપર
 ઝીણી દોરી બાંધીને નાંખે છે, તેને ગળતાં તો જળ જે માછલું તેને કંઈ દુઃખ થતું નથી; પણ
 પછી પેલી આંકડી ગળે ભરાય કે તે કેમે કરી નીકળતી નથી; તરફડીને જીવ જાય છે; તેવી
 પ્રીતની રીત છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૧૬. માશુકને દેખીને જીવે ને સ્પર્શ થયા પછી પોતાની મેળે છૂટવાનું મન ના કરે,
 ને દેખતા માત્રમાં ધાઇને લપટાય તે આશકને ધન્ય જાણવાં. કોની પેઠે કે જેમ કંઈ ચમક
 પાપાણને દેખીને લોટું મહાજડ છે તે પણ ચૈતન્યતાને પામે છે, ને દોડીને વળગે છે. વળગ્યા
 પછી પોતાની મેળે છૂટવું નથી. એવી પ્રીત તે ઉત્તમ છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

મિડ સુધિભુધિ બલ લખતહીં, માશુક આશક જાય;
 અલિ કોર જ્યોં બંસ કટ, મદુ સરોજ મુરઝાય. ૧૧૮
 સોઈ નેહ નંદલાલખેં, પ્રકટિ ન પાવેં જન;
 જસ અસિ સુરાચિત્રકો, એયોં હોઈ ન મ્યાન. ૧૧૯
 રસિક નેન નારાયકી, અજબ અનોખી રીત;
 દુસમનકોં પરસેં નહીં, મારેં અપનો મીત; ૧૨૦
 રૂપ ભૂપકે રાજમેં, યહ મહાંન અન્યાય;
 નાંમ ન લેં કોં મૂઢકો, ચ્યાતુર મારે જાય. ૧૨૧
 એચત તન આગારદિસ, ચિત રાવરી ઔર;
 જ્યોં ન સકે છુટી ડડતેં, ધુળ પવનકે જોર. ૧૨૨

૧૧૭. સુખ પામે કે દુઃખ પામે પણ લાગી પ્રીત તે ફરી છૂટતી નથી. જેને જેની સાથે પ્રીત લાગી છે તેને તે માશુકની ગતીએ ગતી પોતાની નાણવી. તે કોની પેઠે કે વર્ષા-ઋતુમાં વહ્નરી જે વેલ તે વૃક્ષ સાથે લપટાય છે, તે પછી ફરીને કદાપિ છૂટતી નથી. તેને પછી છાયા, વા તડકો, વા વૃષ્ટી, વા આગ, ગમે તે થાઓ, પણ છુટે નહીં. જે વૃક્ષની ગતી તે વેલની ગતી. (ઇતિ પ્રીતરહસ્યં જ્ઞેયં.)

૧૧૮. મિડ જે લગ્ન ને શુદ્ધ ને બુદ્ધિ ને બળ, એ સર્વ આશકના માશુકને જોતા માત્રમાં જ જતાં રહે. તે કોની પેઠે કે, જેમ ભમરો મહા કોર વાંસડાને કોરીને છીદ્ર પાડે છે, એવો, તે મદુ કહેતાં કામલ સરોજ-જે કમળ તેમાં ઘેરાઈને અકલાઈ મરે છે. તે વેળા પેલાં બળ આદે સઘળાં વાનાં ભૂલી જાય છે, વા સાંભરે છે, તો, પ્રેમને બળે ચાલતાં નથી એવો પ્રેમ બળવાન છે. (ઇતિ હેતુ જ્ઞેયં.)

૧૧૯. નંદલાલ જે શ્રી કૃષ્ણ તેમની ઉપર જે પ્રેમ પ્રગટ થયો તે ફરીને જવા ના પામે; સ્નેહ તે તે જ ખરો, કે જેમ ચિત્રામણના શૂરાનો અસિ કહેતાં જે ખડ્ગ તે એચ્યોં નામ એચેલો તે કદાપિ પાછો મિયાન થાય નહીં, તે રીતે. (ઇત્યર્થઃ)

૧૨૦. રસિક જે પ્રેમીજન તેનાં નેનરપિ નારાય જે બાણ તેની અજબ કહેતાં નવી કોઇ એક તરેહની તે અનોખી કહેતાં અસંભવિત રીત છે કે જીવો દુશ્મનને તો એ બાણ અડકતાં નથી, ને પોતાનો મિત્ર હોય છે, તેને વેધી નાંખે છે. ત્યારે પેલાં બાણથી જીવી રીત લાંની કરી. તે તો મિત્રને મૂકી દુશ્મનને મારે છે-માટે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૨૧. રૂપરૂપી રાજના રાજમાં એ મહાન કહેતાં મોટો અન્યાય છે-જે કોઇ મૂઢતું તો નામજ લેતું નથી, ને ચતુરજન માર્યાં જાય છે. એટલે શો અભિપ્રાય જે મૂરખને કંઈ સમજણ નથી માટે રૂપનો માર લાગતો નથી; ને ચતુરને તો સર્વ વાતની સમજણ છે માટે સુંદર રૂપના મારમાં મરાઈ જાય છે. એ મૂવા તે જીવ્યા, પેલા જીવ્યા તે મૂવા નાણવા-સમજણની રીતે. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.)

૧૨૨. કોઇ એક ગોપીકા શ્રીકૃષ્ણને કહે છે જે હે નાથ! હું તમારી પાસે ઉભી છું, પણ મારું તન તો મુને આગાર કહેતાં જે, ઘર તે ભણી ખેંચે છે, ને ચિત્ત તો રાવરી ઔર કહેતાં

પ્રીતિ નિભાવે દેં સકે, ઇકસું ન નિવહનહારિ;
 દેખી સુની ન કહું બજ, એક હાથસોં તારિ. ૧૨૩
 પ્રીતિ જોરવિ સરલ પે, કરિયોં કઠિન નિભાવ;
 જૈયો જલધીપાર પરિ, બેડી કાગદનાવ. ૧૨૪
 શંકર સમુજિ સનેહપિતુ, તિલ તાતેં લિય સીસ;
 ત્યોંહી નિતિ નોનિત ધર્યો, કર કિસોર બજ ઇસ. ૧૨૫
 જિહ્વિકન્યા પ્રિય બસત વહિં, ધસત ખિસત નહિ નેન;
 પ્રાચી ઓર ચકોર જિમિ, તકિયતું હેં દિનરેન. ૧૨૬
 દુગ્ધ નીર નિજ સમ કિયોં, આદિ બર્યોં બન લાગિ;
 ઉછરી પય પાવક પરી, બુઝ યોં ધનિ અનુરાગિ. ૧૨૭

તમારી ભણી વળગી રહ્યું છે, તે જવા મન કરતું નથી-કોની પેઠે કે જેમ કોઈ ધ્વજ દૃઢ દંડમાં
 પ્રોવાયેલી છે, તે પવનના જોરથી ઉડી જવાનું કરે છે, પણ તે જેમ પેલા દંડથી છુટી શક્તી
 નથી તેમ, -લૌકિકના ભયરૂપિ પવનથી શરીરરૂપ ધ્વજ ધરભણી ખેંચાય છે, પણ તમેરૂપી દેહે
 સ્નેહરૂપ લક્ષ્મીતાએ કરીને તમારી તરફ ખેંચાય છે-એટલે લગ્નલથકી પણ પ્રેમ બળ વિશેષ છે. (ઇતિ
 રહસ્યં જ્ઞેયં.) ૧૨૩. પ્રીત બેની નિભાવી જ નીભે, કોઈએ પણ એક નિભાવી ના શકે. કોની પેઠે કે
 જેમ એક લાકડે રસોઈ ના થાય. થઈ એવું ક્યાંહી દીકું તથા સાંભળ્યું પણ નથી. (ઇત્યર્થઃ)
 ૧૨૪. પ્રીત જોડવી તો સેહેલી પણ નિભાવવી ઘણી કઠણ. તે કોની પેઠે કે જેમ કંઈ કાગળના
 નાવમાં બેસીને જળધી જે સમુદ્ર પાર પડતું જેમ ઘણું કઠણ છે તેમ (ઇત્યર્થઃ)

૧૨૫. શ્રી મહાદેવજી તીલ મસ્તક ઉપર ધરે છે, તેનું હારદ એ છે જે તિલથકી તેલ
 થાય છે, ને તેલનું નામ સ્નેહ છે. ત્યારે તિલ તે એનો પિતા ઈયોં તે સંગંધ માટે-ને તેજ
 રીતે સદા નવનીત જે માખણ તે મ્રજના ઇશ જે નંદજી તેના કિસોર જે પુત્ર તે શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર
 તે કરને વિષે રાખે છે, તે એટલા સારુ કે સ્નેહ એવું ધૃતનું નામ પણ છે, તેનો માખણ પણ
 પિતા ઈયોં. એટલે એનું હારદ શું કે ધી તથા તેલનું સ્નેહ એવું નામ માત્ર છે, તેને સંગંધે
 માખણ તથા તલ તે પરમેશ્વરે, તથા યોગીરાજ શીવજીએ પણ આદર સહીત અંગીકાર કર્યો,
 ત્યારે સ્નેહ તો ઘણો જ વાહાલો ઈયોં. (ઇતિ જીવનં જ્ઞેયં.)

૧૨૬. પોતાનું પ્રિય જે વાહાલું જિહ્વી કન્યા કેહેતાં જે દીશાએ વસતું હોય તેની તે દીશા
 ભણી નેત્ર ધસ્યાંને ધસ્યાં રહે, કદાપિ ખસે નહી-તે કોની પેઠે કે જેમ ચકોરને ચંદ્રમા પ્રિય
 છે, તેનો ઉદય પ્રાચી જે પૂર્વ દીશા ત્યાંથી થાય છે. તે માટે ચકોર તે દિશાભણી રાત દિવસ
 તોંકી રહે છે તેની પેઠે. (ઇત્યર્થઃ)

૧૨૭. એક સાચા સ્નેહની રીત જુઓ કે, પાણી દૂધમાં રેડીએ છીએ તો દૂધ પોતાની
 સજ્જનતા માટે પાણીને પોતાના સરખું કરી નાંખે છે, જુદું પડવા દેતું નથી. એવી પ્રીત જળ
 સાથે કરે છે, પછી તે દુધને અગ્ની ઉપર ચડાવે છે, ત્યારે જળ વિચારે છે જે દૂધે મુને પોતાના
 સરખું કરીને પોતાના બરોબર મૂલ પણ ક્રાવ્યું; ત્યાર માટે એ પંચમ પ્રિય ઈયું; તે એને અગ્ની

મેરે રતિ ઉલટી લઈ, કે રતિ આરતિ નામ;
 માગી રતિમે કોલિ લહિ, દૈ દૈ રતિરઝ ધામ. ૧૨૮
 બડ ક્રાંતિક ઇક એ દિખ્યો, રતિ આરતિહી રૂપ;
 તાંમે હોત પ્રતીતિ સુખ, નિપુન રંક કા ભૂપ. ૧૨૯
 અટપટિ પટિઅતિ રતિગતી, યતિ સતિ મતિ હિત જ્ય;
 ફસે ન નિકસે કો ચતુર, સખ રાગી મુખ હાય. ૧૩૦
 પ્રેમનેમ યહ વહ લહે, દહે મગ્ન નિતિ દેહ;
 બરે બિના દીપહુ ન જ્યો, પાવત પિવન સનેહ. ૧૩૧
 ચાર ચામિકર મન મની, મેનભાય તુછ લાખ;
 તાબિન જપત સ્વાદ શ્રો, ભૂખન રતિ વે ખાખ. ૧૩૨

બાળે છે માટે એ પેહેલું મારે બળવું એમ વિચારીને બળે છે-સ્નેહી માટે; ત્યારે દૂધે વિચાર્યું જે હું માટે મારો સ્નેહી પેહેલો બળે છે, માટે હું એવું કંઈ જે એને બાળે છે તે અગ્ની, તેની ઉપર હું ઉછળીને પડું ને આલવું. હું બળું તો બળું, પણ મારા મિત્રને ટાઢો પાડું-ને તેમ કરે છે, એવી બંનેને પરસ્પર પ્રીત છે. એવા અનુરાગી જે પ્રીતવાળા તે ધન્ય છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૧૨૮. કોઈ એક ગોપીજન શ્રીકૃષ્ણને વિભોગે ત્રિહાનજમાં બળતી કહે છે:-હે દૈવ ! રતી કહેતાં જે પ્રીતિ તે મારેજ ઉલટી પડી કહેતાં તીરરૂપ, કાળજું કોરનારી થઇ-કે રતી તે આરતી જે પીડા તેનું નામજ છે, બાકી મેં તો રતી માગી હતી તે કીડા બાળીને માગી હતી; પણ તે તો મને પીડાનું ઘર રતી આપી. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૨૯. એક એ મોટું કૌતુક જુઓ કે પ્રીત તે કેવળ પીડાનું જ રૂપ છે. તેને વિષે નિપુણ-જે ચતુર-રંક તથા રાજ શું સરવને પણ સુખના પ્રતિતી થાય છે? એ મોટું પ્રીતમાં આશ્ચર્ય છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૩૦. પ્રીતની ગતી તે અતીશે અટપટી છે. કે જેમાં મોટા મોટા ચતી પુરૂષ ને મોટી મોટી સતીઓની પણ બુદ્ધિ હણાઇ જાય છે પ્રીતને વશ તેણે પણ થઇ જવાય છે, ત્યાં વિવેક રહેતો નથી. જે જે કોઈ ચતુર એ પ્રેમના ફંદમાં ફસ્યા તે ફરી નીકળ્યા નથી. ત્યારે કહેશે કે નીકળતા નથી તો એમાં કંઈ સુખ ઘણું હશે. પણ તેતો કંઈ છે નહીં. તે શામાટે કે સઘળા રાગી જે પ્રીતિવાળા તેમને મુખેથી હાય હાય નાકળે છે, ત્યારે સુખ શાનું? ને તેમાંથી નીકળતા નથી ત્યારે દુઃખ પણ ના કહેવાય. પ્રીતની એવી અટપટી રીત છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૩૧. પ્રેમ રસને તો અનેમ જ છે-જે નિત્ય મન ને તન દહે કહેતાં બાળે, તે લહે નામ પામે. બળ્યાવિના એ સ્નેહરસ કોઇએ પીવાતો નથી. તે કોની પેઠે કે જુઓ સ્નેહ કહેતાં જે તેલ તે દીપકે પણ બળ્યા વિના પિવાતું નથી. તે રીતે જાણવું. (ઇત્યર્થ).

૧૩૨. ચાર જે સ્નેહી તે રૂપી રૂઝ જે સોનું, તેમાં મન રૂપી મણી જડવો ને એમાં મેનભાય કેહેતાં કામ ભાવરૂપી તુછ લાખ છે-પણ તે વિના ઘાટમાં નંગ જડત રહે નહીં, તે માટે તુરત એ જોઇએ. બાકી કામમાં કંઈ પ્રીતથી વધતો સ્વાદ નથી ને લાખમાં કંઈ

મોહિ મોહ તુમ મોહકાં, મોહ ન મો કહું ધારિ;
 મોહન મોહ ન વારિયે, મોહનિ મોહ નિવારિ. ૧૩૩
 સોરઠ—બેલાએ ચાતૂર, સખ સઠ છાંડિ સનેહ બલિ;
 તોમે પીર પ્રચૂર, મુખ પ્રતીતિ બડ અચંભો. ૧૩૪
 દુહા—દ્રગન લગન મન મગન પરિ, અગન ગગનલોં બગિ;
 ભગન ભગન ફલ બગન સહિ, હરિસોં સો બડભાગિ. ૧૩૫
 પ્રીતી સો સહરાઇયે, અસુ અનન્ય દ્વે અંગ;
 ગતિ ઇકકી સો ઔરકી, બિમિ કારંડ વિહંગ. ૧૩૬

શોભા નથી—સ્વાદ ને શોભા તો કેવળ સ્નેહમાં ને આભૂષણમાં જ છે. પરિણામે તે બંને શ્રી ગોપીજનની પેઠે તો ભસ્મીભૂત થઈ જાય છે. (ઇતિભાવાર્થ જ્ઞેયં). ૧૩૩. કોઇ એક ગોપીજન શ્રીકાકુરુજી પ્રત્યે અતીશે આસક્ત છે. તે એમ કહે છે જે, હે શ્રી મોહનલાલ ! મુને મોહન તો એક તારા મોહનો જ છે; બાકી મારો મોહ બીજે ક્યાંહી ન ધરીશ. અને મારી ઉપરથી મોહ ન વારીએ—કહેતાં ઉતારીશ ના. ને જો કદાપિ મોહ નિવારણ કરવો હોય તો મુજને હણીને મોહ નિવારણે—કહેતાં ઉતારજે, બાકી મેં જીવતાં તારો મોહ ઉતર્યો તો સહેવારો નહીં. (ઇતિઅભિ-પ્રાય જ્ઞેયં). ૧૩૪. હે સ્નેહ ! તું ધણો ચતુર બનીયો છે અથવા તારી બલિહારી બંદ છું. તેં સર્વ મુખને છાંડીને ચતુર માત્ર જેટલા કોઇથી ના કહેવાય તેટલાને બેલાયે કહેતાં વાહાવાને તારે વશ તેં કર્યાં. તુંમાં તો પીડા પ્રચુર કહેતાં ધણી છે. તેમાં ધણા મુખની પ્રતિતી ઉપજાય છે એ મોટું તુંમાં આશ્ચર્ય રહ્યું છે. (ઇતિભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૧૩૫. હે મન ! દ્રગન જે નેત્ર તેનું લગન જે લાગવું, જેથી ઉપજ્યો એવો જે સ્નેહ, તેનો મગ જે મારગ, તેમાં તું ના પડીશ. શા વાસ્તે કે વિરહાદિક અગ્નિ તે ગગન કહેતાં બ્રહ્માંડ જે તાળવું, ત્યાં લગી લાગશે. ને વળી આઠ ગણ છે તેનું ક્ષણ જે કિરતી તે ભગન થશે, કહેતાં ભાગી જશે. ને વળી જે જગણ છે, તેનું ક્ષણ જે રોગ તે પણ સહી કહેતાં નિશ્ચય પ્રાપ્ત થશે—જનમ મરણાદિક પણ—ને પ્રભુ પ્રાપ્તિનો સંશય, ને બડભાગી કહેતાં બડ જે મોટાઇ ને ભાગી જશે કહેતાં નાશી જશે. હવે એનો બીજો અર્થ કરીએ છીએ;—હવે નેત્રનું લાગવું, તેનો મારગ જે સ્નેહરસ તેમાં મગનપરિ કહેતાં પ્રસન્ન થઇને પડવા, મગ કહેતાં એમાં બહી જ. પણ જો શ્રીહરી ઉપર સ્નેહ કરીશ તો તે મુખરૂપ છે. અગ જે આગ તે તાળવા લગી, હરી સ્નેહી માટે નહીં લાગે. ભગણનું ક્ષણ જે કિરતિ તે ભગન કહેતાં ભંગ નહીં થાય ને જગ જે જગત, તેનું ક્ષણ જે નાના પ્રકારના કલેશ તે નહીં, ને તે બડભાગી કહેતાં મોટા ભાગ્યવાળો બાળવો. માટે હે મન ! તું પણ શ્રીકૃષ્ણ સાથે સ્નેહ કર, સંસારીથી ના કરીશ. (ઇતિદ્વિત્યર્થ હેતુ જ્ઞેયં). ૧૩૬. પ્રીત તે વળાણીએ જે જે સ્નેહીનો અસુ જે પ્રાણ તે અનન્ય કહેતાં ને જીવો ન હોય, એક હોય, ને શરીર બે; એક પ્રાણનું શું કે અગ્નિને દુઃખે દુઃખ ને મુખે મુખ એની એવાં હોય મેળે સહજે થાય—એવી ઐક્યતા હોય. કોની પેઠે કે વા હોય છે તેમ. દુરંડ પક્ષી તે દુરંડ પક્ષી એવાં હોય છે કે પૃથ્વી ઉપર ચરવા ઉતરે ત્યારે જે જે દેહ જાણાય, બંને

બિબાદ અર્થ સમંધતા, તિય રહ જલપ પરાક્ષ;
બઢિયોં ઔર સનેહ કિત, પ્રથમ હોઈ સહુ મોક્ષ. ૧૩૭
મિલતહુ દુખ બિછરતહુ દુખ, સુખ પ્રિય અચલ મિલાપ;
સુન પતંગ સારિંગ જ્યોં, કહાં જુડાવ નિતિ તાપ. ૧૩૮
સોઈ ભાજન પ્રેમરસ, પ્રકટ કૃષ્ણકે ગાત્ર;
પ્રયપુંકરિકની કાન જો, રહિ બિન કંચન પાત્ર. ૧૩૯
મુરઝે મન પછતાય નિતિ, અખ ન કહે સોં ખાય;
અહો પ્રેમખલ પ્રસાદ, ભોરેલોં ભુલ જાય. ૧૪૦

હાથને છેટે જુદાં ચરે, ને તે બંનેને અક્ષી આંખ ને અક્ષી પાંખ ને અક્ષી પગ તે બે મળીને એક પક્ષીની જેરે હોડે. બેનો મળીને એક પ્રાણ એવું કુરંડ-વિહંગ કહેતાં પક્ષી હોય છે. (ઇત્યર્થ).

૧૩૭. જેની સાથે સનેહ વધારવા ચાહીએ તેની જોડે ત્રણ વસ્તુ ના કરવી. એક તો વિવાદ ના કરવો, ને બીજો અર્થ સંબંધ કહેતાં દ્રવ્યનો વ્યવહાર ના રાખવો ને (મિત્રને) ત્રીજો એક, તેની સ્ત્રી સાથે રહ કહેતાં એકાંતે-પરાક્ષ કહેતાં તે પુરુષની ચોરીએ જલપ કહેતાં ભાષણાદિક કરવું નહીં. ને જો કદાપિ કરીએ તો પરિણામે વિષ નિપજે. બીજો નવો સનેહ વધે તો ક્યાંથી, પણ ઉલટો જુનો સનેહ હોય તે પણ મોક્ષ કહેતાં મૂકાય. (ઇત્યર્થ). ૧૩૮. સનેહીને મળતાં પણ દુઃખ, ને વિલેગ થતાં પણ દુઃખ વિલેગે તો દુઃખ હોય પણ મેલાપે દુઃખ તે શું, કે બે સનેહી મળી બેસે છે ત્યાં પણ મનમાં ધડકની ધડક રહે છે, જે વળી હવડાં પાછો વિલેગ થઈ જશે, ઈત્યાદિક બીજા ભય પણ છે. નિર્ભય સુખ તો અચળ મિલાપથી થાય; તે તો નહીં. કોની પેઠે કે જેમ પતંગ-જે સૂરજને-સારિંગ જે ઘોડો એટલે સૂરજના ઉચ્ચિત્રવા ઘોડાને જુડાવ કહેતાં જે ટાઢક તે ક્યાંથી? સદા તાપનો તાપ. અથવા સારિંગ જે દીપક તેનો આરાક જે પતંગ, તેને પણ સદા તાપ જ રહે છે; શિતળતા કદાપિ ના મળે; તે કેમકે દીવાથી વેગળો હોય ત્યારે તો દીપક પોતાનો માશુક છે તે તેના વિલેગનો તાપ રહે છે, ને દીપકનો મેળાપ થાય છે ત્યારે બળી મરે છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૩૯. પ્રેમરસ ઠરવાનું જે પાત્ર તેને જ એક જાણવું, જે શ્રીકૃષ્ણના સ્વરૂપ થકી ઉદય થયું હોય તે જ, બાકી બીજાને જ્ઞાન વૈરાગ્યાદિક રસ પચે, પણ પ્રેમરસ ના પચે. ત્યારે કહેશે કે શ્રીકૃષ્ણથી તો સર્વની જ ઉત્પત્તિ છે, ત્યારે તો સર્વને પ્રેમરસ પચવો સંભવશે. પણ તેમ નહીં સંભવે. શા માટે કે સૃષ્ટિ તો કાચિક, વાચિક ને માનસિક એ ત્રણ પ્રકારની છે. તેમાં જે શ્રીઅંગ થકી પ્રગટી છે તે પુષ્ટ સૃષ્ટિ જાણવી. તેનું વચન:-॥ પુષ્ટિકાણ નિષ્ઠ ॥ ઈલાદિ વચનાત્. વળી-॥ મક્ત શવ્દે ન વિમાગ ॥ ભક્ત એવું વિભાગનું નામ છે. જેનો જે વિભાગ તે પુત્ર જાણવો ને પ્રેમરસ તે હરીરસ, તે માટે પુષ્ટ ભક્તને પચે; ને વળી ભક્ત છે તે શુદ્ધ પાત્ર છે. તેનું દ્રષ્ટાંત: જેમ પુંડરિકની જે સિંહણ, તેનું દૂધ તે તેના બાળકને પચે કે શુદ્ધ પાત્ર કંચનનું હોય તેમાં રહી શકે, બીજા ધાતુનાં પાત્ર તો ફાટી જાય. તેમ અધિકાર વિના છવ તે પણ ફાટે, કહેતાં પ્રેમરસને વિષે દોષ બુદ્ધિ લાવે ને અધોગતિ પામે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

સેવે અતિ પ્રિય છઉ નિજ, તાર્કો જિહાં લગત;
કો કાર્કો એસાનકર, બહાં મન હોઈ મગત. ૧૪૧
પ્રીતી બહાં નીતી નહીં, નીતી બહાં નહિ પ્રીત;
સ્થાનપ અરુ મદછાક જિમિ, નહિ ઇકત કહું રીત. ૧૪૨

અનન્યાલોકાર.

કધૂ ન પ્રિય પ્રિયપ્રાનસોં, સો તુમસોં નહિ પ્રાન;
તુમ પ્યારે ઇક તુમહિસે, નાં પટતર સમ આંન. ૧૪૩
રાજરૂપ રસપાંન સુખ, સમુજતહે મો ને;
પેં ન એંન હેં નેનકોં, નેન નહીં હેં એંન. ૧૪૪

૧૪૦. હે પ્રેમ! તારું બળ મોટું આશ્ચર્યરૂપ છે; જે એકવાર જે જેમાં દુઃખ પામ્યું હોય તે તેમાં ફરીને કદાપિ ભૂર્જપણમાં પડે ને આ તો મોટા પ્રજ્ઞ જે પંડિત તેઓ પણ એકવાર પ્રેમમાં પડીને અકળાય છે, પસ્તાય છે, હવે એ કામ ના કરવું, એમ સમ ખાઈને કહે છે, ને વળી પોતાના સ્નેહીને દેખીને ભમરાની પેઠે ભૂલી જાય છે—એવું સદાજ થયાજ કરે છે. ભમરો નિત્ય કમળમાં ઘેરાય છે, ને અકળાય છે, ને મનમાં પસ્તાય છે, હું એકવાર છુટું તો કમળમાં સાંજલગી કોઈ દહાડો ના ખેંચી રહું, ને વળી ખીજે દહાડે તેની તેજ ગતી થાય છે; એવું પ્રેમનું બળ છે. (ઇતિ જીવન જ્ઞેયં). ૧૪૧. સર્વને અતીશે વાહાલો તો જીવાતમા છે. તેને જ્યાં લક્ષ લાગ્યું હોય ત્યાં એની મેળે મન લાગ્યું—મુડ્યું રહે, તે પોતાના લક્ષની વસ્તુમાં મન રાખીએ તેમાં કાંઈ નેને હેસાન કહેતાં સપાડું નથી કરતા. પોતાના આત્માના સુખ માટે તેમાં મન દેવાય છે, તેમાં કોણુ કોને એ પાડ કરે છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં). ૧૪૨. જ્યાં પ્રીતિ છે ત્યાં નીતિ ના રહે, જ્યાં નીતિ જે પ્રમાણુ બંધાયું ત્યાં પ્રીતિ ન મળે. કોની પેઠે કે જેમ કંઈ સ્થાનપ જે કહાપણુ ને મદ છાક જે દારૂની કેડું, તે જેમ એકડાં ક્યાંહી રહે નહીં—એ રીતે. (ઇત્યર્થ). ૧૪૩. વૃન્દાવનમાં એક પ્રજ્ઞવનિતા શ્રીકૃષ્ણને કહે છે જે:—હે વહાલાજી! સર્વને પોતાના પ્રાણુ જેવું વાહાલું ખીજું કંઈ ના હોય, પણ મુને તો મારો પ્રાણુ તમારા જેવો વાહાલો નથી લાગતો. તમે મુને કેવા વાહાલા છો, તેની ઉપમા ખીજી ભૂમંડળ મધ્યે નથી. તમે વાહાલા તેથી તમે જેવાજ વાહાલા છો. ખીજું કંઈ કહેવાતું નથી. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૧૪૪. એક હંસા નામે ગોપીજન છે તે શ્રીકૃષ્ણજી પ્રત્યે કહે છે જે, હે રાજ! તમારા સ્વરૂપ રૂપી રસ જે અમૃત તેને પાન કરવાનું સુખ, તે તો એકલાં મારાં નેત્રજ સમજે છે, પણ તે નેત્રને વાણી નથી જે કહી દેખાડે, ને સુખને કહેવાપણું છે ત્યારે નેત્ર નથી, જે નીરખીને કહે. એટલે શું જે, ઘણાજ રૂપાળા છો, ને તેમાં વળી ઘણા વાહાલા છો, તેથી મીઠાસનું સુખ કંઈ કલામાં આવતું નથી. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેયં). ૧૪૫. એક ચંદલતા નામે ગોપીજન છે તે શ્રી ઠાકોરજી પ્રત્યે કહે છે જે, હે વાહાલાજી! તમે મુને કેવા વાહાલા લાગો છો, તે કહેતાં મુને આવડતું નથી. લે દૈવે અંતઃકર્ણને વાણી આપી હોત તો તે કહી દેખાડત. એટલે શું કે એ વાહાલતું રૂપ કલામાં આવે એવું નથી. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેયં).

કૈસે પ્યારે લગત હો, કહત ન આવત પીય;
કહે દિખાવત ખાનિ જો, દૈદે હોતી હીય. ૧૪૫

સો હરિરૂપ સમુદ્રમે, મિલ્યો લલન ચિત લોન;
અખસો ભિન્ન હોહિ કણુ, જૈસે આભા ભોન. ૧૪૬

અનલ ભખે શશિરતિ હિતૂ, ચકાર ગિનત ન તાપ;
ભસ્મ હોઈ ભવભાલ લગુ, હુઈ કણુ મિત મિલાપ. ૧૪૭

ઝાં મન ખેલી બહાં ન શ્રમ, પ્રિડ પ્રમાદ અઘભીતિ;
ધન તન જીવન સહજ દે, ભૈ ચિત પ્રીતિ પ્રતીતિ. ૧૪૮

૧૪૬. કેટલાંએક ગોપીજન શ્રીકૃષ્ણનું ઘણું જ કુટુંબ સ્વરૂપ ભેઈને છેક વિકળ થઈ ગયાં છે—અખંડ મન પ્રભુમાંથી નીકળતું જ નથી ને ધરકાળ કંઈ સૂઝતું નથી. ત્યારે તેમનાં સગાં સંબંધી તે ગોપીજનને પીડા દે છે ને કહે છે જે તમે એ કૃષ્ણમાંથી મન કાઢી નાંખો; એમ કહે છે તોએ મન તો નીકળતું નથી, ને કલેશ આપે છે. તેમની ઉપર દયા આણીને કોઈ એક ડાહ્યો મનુષ્ય તેમનાં સગાંને સમજાવે છે જે હવે તમે એમને સીદ ના પાડો છો, પીડા દીધે પણ કૃષ્ણમાંથી એમનું મન નીકળનાર નથી. તેના સ્વરૂપરૂપી સમુદ્રમાં એમના ચિત્તરૂપી લવાણ મળી ગયું છે તે હવે કદાપિ જૂઠું થનાર નથી. જેમ કંઈ આભા કહેતા જે ક્રાંતિ, ને (ભાનુ) જે સૂરજ તે થકી જૂઠી ન થાય તે રીતે, એ પણ જાણજો; એમ કહીને તેમનો કલેશ મટાડયો. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૧૪૭. ચકાર પક્ષી છે તે અગ્નિના અંગારા ખાય છે, તેનું કારણ જાણીએ છીએ. એમ છે કે ચંદ્રમા એને ઘણો પ્રિય છે. તેનો અંગ મિલાપ થવાની આશાએ મરણું કબુલ કરીને પણ અગ્નિ ખાય છે—તાપને ગણતો નથી. એ મનમાં એમ જાણે છે જે અગ્નિ ખાઈને હું બળી ભસ્મ થાઉં, તે ભસ્મ જાણીને ભવ જે મહાદેવજી—તે જો કદાપિ ભાલે કહેતાં કપાલે લગાડે છે; અર્થાત્ ભસ્મરૂપી થઈને પણ કદાપિ પોતાના મિત્રને મળાય તો સારું. શીવજીના લલાટમાં ચંદ્રમા છે માટે, એવી ઇચ્છા કરે છે. એવો મિત્રનો મેળાપનો આનંદ છે. (ઇતિ અભિપ્રાય જ્ઞેયં.)

૧૪૮. જે વસ્તુ ઉપર પ્રીતિ, વિશ્વાસ દ્રઢ હોય ત્યાં મનવેલી થાય ને જ્યાં મનવેલી થયું, એટલે તે કામને વિષે શ્રમ પણ ના લાગે ને પ્રિડ કહેતાં જે લગ્ન તે પણ ના ઉપજે, ને પ્રમાદ કહેતાં જે આળસ તે પણ ના આવે, ને અઘભીતિ કહેતાં પાપની ખીક પણ ના લાગે, ને પોતાનું સઘળું ધન, તથા શરીર, તથા જીવ તજે. જીવારે તે આદિ સર્વ સહજે આપી દે. જ્યાં મન મળ્યું હોય ત્યાં આપતાં લગાર ખટકે નહીં, એવું મનનું લગન છે. (ઇતિ હેતુ જ્ઞેયં.)

૧૪૯. કોઈ એક પુરુષને કોઈ એક સ્ત્રી સાથે વા સ્ત્રીને પુરુષ સાથે હિલગ કહેતાં લગ્ન લાગ્યું હોય, તેને અવરની અરિસ્યા ને તેના વિરહનું દુઃખ તે જો તો એ રનેહનાં મુખ્ય અંગ છે તે હોય જ. કોની પેઠે કે એ રનેહ છે તે અગ્નિરૂપ જાણવો. શિખિ કહેતાં જે અગ્નિ જ્યાં હોય ત્યાં અરિસ્યારૂપ ધુમ્મને વિજેગરૂપ તાપ તે હોય જ. જ્યારે યવચ અગ્નિ થાય છે

ઔર અરિયા બિરહ દુખ, હિલગ અંગ બડ દોષ;
 સિખી ધુમ્ર ઔતાપ બિન, બિમિ કહું કદા ન હોઈ. ૧૪૯
 ઔગુન બલ્લભકો કબૂ, ટિકે નહીં ઉર આય;
 જ્યોં સખ સાગર પેટમેં, રહે ન નિકસી જાય. ૧૫૦
 ઝાં જાહીકા મન મન્યોં સો તોકાં સુખદાય;
 બિચેં ન ગરકિદ સરકરા, દધિબખિ સરિ મરિ જાય. ૧૫૧
 પ્રીયપ્રાન સમ સખ બદેં, મેરે મન અસ નાહિ;
 પ્રિયકી પીર ન સહિ પરેં, અસુરુજ સોસી જાહિ. ૧૫૨

ત્યારે ધુમાડો મટે, તેમ ત્યાં પણ પદ્મ સ્નેહ થાય ત્યારે અન્યની અરિયા મટે, ને જ્યાં લગી સ્નેહરૂપ અગ્નિ હોય ત્યાં લગી વૃહ કહેતાં-વિયોગરૂપી તાપ તે ના મટે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૫૦. જે કોઈ પોતાનું વલ્લભ જે વાહાલું તેનો અવગણુ હૃદયમાં કદાપિ આવે ન નહીં, ને કોઈ સમે જે કાંઈએક આવે તો એ પણ ઝાઝીવાર મનમાં ટકે નહીં. તે કોની પેઠે કે જેમ કંઈ સમુદ્રના પેટમાં શબ જે મુડદું તે રહે નહીં; કેમજે ક્યાંહી એ ગમે ત્યાં બાહેર સાગર કાઢી નાંખે-તે રીતે. (ઇત્યર્થ.)

૧૫૧. સારો પદાર્થ તો સર્વને ગમે, પણ ખોટા પદાર્થને વિષે પણ જેનું મન માન્યું તો તેને તે જ વસ્તુ સુખદાયક જીવનરૂપ છે. તે થકી બીજું સારું જે તેને મેળવીએ તોએ પણ ત્યાં તેને સુખ ન થાય, ઉલટું મૃત્યુ થાય. તે કોની પેઠે કે જેમ કંઈ ગર જે વિષ, તેની કીટ જે અશીશની ગોટ્ટીમાં કીડો થાય છે તે, તેને ત્યાંથી કાઢીને જે કદાપિ શરકરા જે ખાંડ તેમાં નાંખીએ તોએ પણ તુરત મરી જાય. તેમ વળી દૂધી જે સમુદ્ર, તેની જળી જે માછલી, તેને સરી જે નદી તેમાં નાંખીએ તોએ પણ ખારા જળની છે, માટે મીઠા જળમાં પણ મરી જાય. ત્યારે સારાના સંગીને ભૂંડું ન ગમે, એમાં તો સંદેહ જ ન મળે. (ઇતિ અભિપ્રાય જ્ઞેય.)

૧૫૨. એક ગુનપ્રકાશિકા નામે ગોપીજન છે તે પોતાની એક કામલતા નામની સખી છે તેને પાસે રહીને શ્રી કનૈયાલાલ પ્રત્યે કહે છે જે:-હે નાથ! સર્વ કોઈ ધણું વાહાલું હોય તેને પ્રાણુ બરોબર કહે છે અથવા માને છે. પણ મારા મનમાં તો એ હેતુ ઓછું લાગે છે. તે શામાટે જે હું તો મારો અનુભવ જાણું છું, જે મારા પ્રાણને ગમે તેવું દુઃસહ દુઃખ થાય છે તે કષ્ટે કરીને પણ સહું છું; પણ તમે લગારેક કંઈ અનમના સરખા થાઓ છો, તે દુઃખ મને પ્રાણાંત થકી પણ દુઃસહ લાગે છે-સહેવાતું જ નથી; ત્યારે પ્રાણુ કરતાં પણ તમે અતિ વાહાલા કર્યાં તો. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેય.)

૧૫૩. એક રસપ્રકાશિકા નામે ગોપીકા, કદમબંડીમાં એકાંતે શ્રી નટવરલાલજીને મળી છે, તેને આલિંધન આદે લઇને કેટલુંએક રસાનંદ દાન કર્યું. તે તે સુંદરીને ગમ્યું તો ધણું, પણ સ્ત્રી લગ્નનું લક્ષણ જણાવવાને રસોત્પત્તિ થાય એવું વચન જાણે ના ગમ્યું હોય એવું ઉપરથી જણાવીને બોલી:-જે તમે આતે શું કરો છો, આધા રહો, એવું તો મને નહીં ગમે. ત્યારે પ્રભુ બોલ્યા જે આવડી કહાં દુખાય છે? એમાં અમે તુને એવડી શી ખોટી વાત કરી છે, જે તુને અનીતિ

કિત દુલખે હમ કિય કહા, જો તો લગી અનીતિ;
 યાતે દૂનો યાહિ દબ, કરિ તું હમે કરિ જીતિ. ૧૫૩
 ગારિ મંત્ર બૂકાસું રજ, મોહનિ મૂકિ હરીજી;
 જીલમિ તહ ધટિ સાર્ધ ત્રય, સો નહિ લગત મરીજી. ૧૫૪
 રતિ ચહલે માતંગ મન, ફર્યો ન નિકસન પાય;
 બલકરિ નિકર્યો ચહત હે, ત્યોં ત્યોં ધસતહિ જાય. ૧૫૫
 લિખિ પય સુરત સુરત સુરત, સુરત સૂર તનપીર;
 સુર તનહિન સુર તન નહી, સુરતનયા સરિતીર. ૧૫૬

લાગે છે? તે કરતાં જો તુને જે રીતે હેરાન કરી હોય તેની તે રીતે તે થકી બમણું તું મુને કર, ત્યારે તો તારું મન માનશે? ભણું અમે હાર્યા ને તું જીતી દર. એવી વ્યકોક્તિ પ્રભુ બોલ્યા તે સાંભળીને પેલી નાયકા હસીને બોલી જે, તમે ભણું હારવું જતાડવું શિખ્યા દેખાઓ છો? તે સમે બંને જણાં ઘણાં પ્રસન્ન થયાં. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.)

૧૫૪. એક વ્રજમંગલા સખિ પ્રત્યે વિરજા નામે ગોપી કહે છે જે:-હું આજ શ્રી ગીરિ-ધારીજ સાથે હોળી રમવાને ગઇ હતી. ત્યાં મારી ખેલતાં ગતી થઇ તે સાંભળ. તુને કહું કે જેમ કોઇ જાદૂવિધાવાળો મંત્ર બોલીને રજ જેની સામી ફેકે-તે શું? કે મૂઠ મારે તે જેને લાગે તે મરે, તે રીતે મારે આજ થયું. શ્રી વસંતવિહારીલાલજીએ બૂકા કહેતાં જે અખીર-તે તો જાણે રજ, તેની મૂઠ ભરીને મારી પાસે આવીને રસનાં ભરેલાં હળવાં હળવાં બોલીને મુને ગાળ દીધી-તે તો જાણે મંત્ર બોલ્યા ને પેલી મૂઠ મારી ઉપર ફેંકી તે તો જાણે મુને જાદૂની મૂઠ મારી-પણ તે મૂઠ તો ઘણી જીલમી હોય ત્યારે સાડીત્રણ ઘડીમાં મારે, પણ આ તો તે ના થયું, લાગત માત્રમાં જમરી કહેતાં મદનને મારે છેક મુઝા જેવી ઢગલો જ થઇ ગઇ. એ પ્રેમતું સુખ દુઃખ અનિર્વચનિય છે, અતુભવે સમજાય, કહામાં ના આવે. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.)

૧૫૫. રતી જે પ્રીતિ, તેનો ચહલો જે ચેહેબચો, તેમાં મનરૂપી માતંગ જે હસતી, તેમાં ફર્યો તે ત્યાંથી નીકળવા ના પામે. જેમ જેમ નીકળવા માટે બળ કરતો જાય તેમ તેમ પેલા કંપમાં જોડો જોડો ધસતો જાય. તે રીતે એ પ્રેમમાં પડ્યા પછી ગમે તેવો ચતુર હોય તે નીકળવા ગમે તેટલા ઉપાય કરે તેમ તેમ બંધાતો જાય. મૂર્ખ તો એમાં પડે જ નહીં ને ચતુરથી પડ્યા પછી નીકળાય નહી. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.)

૧૫૬. એક ચંદ્રકલા નામે ગોપીજન છે તે શ્રી વ્રંદાવનમાં ચંદ્રની સુરત કહેતાં જે સ્વરૂપાકૃતિ તે એકાંતમાં રસદાન સમય દીઠી છે તેવી, સૂર જે સુરજ, તેની તનયા જે પુત્રી, સરી જે નદી-એવાં જે શ્રીયમુનાજી, તેમની તીરથે લખી કહેતાં જોઇને, સુરત જે રસકીડા, તે સુરત કહેતાં સાંભરી આવી. તે સમય સૂર જે દેવ, તનહીન કહેતાં શરીર રહીત, એવો જે કામદેવ તે પૂર્ણ પ્રગટ થયો. સુરત કહેતાં સુષ્ટ પ્રકારનો રતી જે પ્રીત છે, માટે પતિભાવ પ્રકટ થયેલા, તે કામાવેશે કરીને શૂળના સરખી શરીરમાં પીડા ઉપજી, તેથી છેક બેભાન થઇ ગઇ. તનની

પ્રોષિતભાર્તિકા નાયકા.

બારી બારી બારીયે, બારીલોં દે બારિ;
ફિરી બારી દે બારિ જનુ, બારિદ લોં બનવારિ. ૧૫૭

ક્રિયાવિદગ્ધા નાયકા.

દોઉ અટારી પીઠ દેં, કિએ દરસ આદર્ષ;
મિલિ કર નૈ દૈ ચુટકિ ત્રય, પિય તિય ઉદયોં હર્ષ. ૧૫૮

કેહતાં ઇદ્રિયોના દેવતા ગયા હોય એવી અચેત ચિત્રવત થઇ ગઇ છે. તે સમે પ્રભુ અંતર્યામી છે તે તેનું દુઃખ જાણી, પ્રભુ પોતાના બળે કરીને તેના હૃદયમાં દર્શન આપીને ઇચ્છા મુખ-દાન કર્યું. ઇત્યાદિ હોય. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૫૭. ઉદ્ધવજી પ્રત્યે શ્રી ગોપીજન કહે છે ને;-જીઓ! પ્રભુએ આવી રીત કરી, એમ ના કરવી ઘટે. એવી ને બારિબારિ કહેતાં ને નાની નાની, બારીએ કહેતાં બાળાઓ ને બારિદો કહેતાં વાડીની પેઠે, દે બારિ કહેતાં વારિ ને જળ, તે દે-નામ આપીને, એટલે પોષણ કરીને, પાછી બારી કહેતાં બાળા નાંખી તે કઇ રીતે કે બન કહેતાં ને જળ તે વારિ કહેતાં નિવારણ કરીને, એ જાણે બારી કહેતાં મુખ પછી દુખની વારી આવી; જાણે એટલે શું કે રસદાન કરવું બંધ કરીને જનુ કહેતા જાણે શું કે વારીદ કહેતાં ને દુખની વારી આવી હોય તેમ. અથવા વારિદ કહેતાં ને મેઘ તે જેમ વરસીને પાણું જળ બંધ કરે, તેમ મેઘરૂપ વનમાળીએ કર્યું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૫૮. એક મનમથમોહા નામા ગોપીજન છે, તે પોતાની અટારીએ પીઠ દઇને બેઠી છે, ને તેની સામી અટાલિકાએ શ્રી મદનમનોહરલાલજી પણ પીઠ દઇને વિરાજ્યા છે. તે શા માટે કે એકેકની ઉપર એકેકને વાહાલ તો ઘણું છે ને અન્યોઅન્ય મુખ જોવાની આતુરતા ધણી છે, પણ દુરીજન શુરુજનના ડરથી સામસામું બાળી શકતાં નથી, ને પેલી ગોપીકાને કાંઇ એક વિનતિ કરવી છે, ને પ્રભુ પાસેથી ઉત્તર લેવો છે. તે સમે તેણે વિચાર્યું ને, પ્રભુ તો મારી સામું લોકલાજથી બાળતા નથી-જો બાળતા હોય તો કાંઇએક એણસોર કરીને પણ જાણું-ચતુર છે તે સમજી તો તુરત જાય; તે રીતે પ્રત્યુત્તર પણ જણાવે; પણ પોતે તો પૂઠ કરીને બેઠા છે, ને મોટું દરપણુ લઇને પોતાનું શ્રી મુખ જોયા કરે છે, ત્યારે હવે હું તે શું કરું? તે સમે મનમાંથી વિચારીને એક ચતુરાઈ કરીને પોતે પણ એક મોટું દર્પણુ લઇને મુખ જોવાને મિશે બેઠી; ને પછી દર્પણુ એવી રીતે રાખ્યું ને પોતાના દર્પણુનું પ્રતિબિંબ પ્રભૂના દર્પણમાં પડે, ને પ્રભૂના દર્પણુનું પ્રતિબિંબ પોતાના દર્પણમાં પણ પડે, એ રીતે રાખ્યું; ત્યારે બંને જાણુ અવળાં બેઠાં છે, તોએ પણ એક એકનું મુખ સારી પેઠે દીઠામાં આવ્યું. તે સ્ત્રીની આતુરતા પ્રભુ તો તુર્ત સમજી ગયા ને એને મારું દર્શન કરવું છે, ને કાંઇએક કહે પણ છે, માટે એ ચતુરાઈ કરી છે. તે સમજીને શ્રીજીએ પણ બંનેને જોતાં ઠીક પડે તેમ દર્પણુ રાખ્યું. તે પેલી નાયકા પણ સમજી ગઈ ને મારી આ શુક્તિ પોતે સમજ્યા છે, એવું જાણીને પોતાને ને વિનતિ કરવી હતી તે થોડાએકમાં-શમસ્યા હસ્તવેડ કરી જણાવી. તે શા રીતે કે એ હસ્ત

નોકાં અજ ઈસ અહિસમા, વાંછે પદ રજ કન;
સો તુવ પાય પશ્હોટિળોં, લહિ ફૂલે અલિ મન. ૧૫૯
ઘટી ઘટી ઘટિ કળ ગઈ, અજ આયે પ્રિયપ્રાન;
યત્ન સપત્નિ કરી હરી, જરી ધરી ધરિ લહાન. ૧૬૦
કરી પરી હી કહત મો, સન્ન આએ બલવીર;
આત તાત બધુ બિધુમની, ચિર રહિયે અતિ ચીર. ૧૬૧

જોડીને મસ્તક નમાવ્યું. તેનો ભાવ સમજીને પ્રભુએ સામો પ્રત્યુત્તર દીધો. તે શી રીતે કે ત્રણવાર ચુટકી વગાડી. એટલે તે જોઈને પેલી નાયકાને ઘણો હર્ષ થયો. હવે એનું હારદ શું કે જે હસ્તનો મિલાપ કર્યો તેનો ભાવ એ જે વામ હસ્તને ભાવે વામાંગ જે હું તે દક્ષણ હસ્તને ભાવે દક્ષિણાંગ જે તમે તે તમારો ને મારો મિલાપ થાય તેમ કરો-એ તો જે હસ્ત મેળવવાનો ભાવ. ને મસ્તક નમાવ્યું તે નમન આધીનતાનો ભાવ. હવે તેનો પ્રત્યુત્તર પ્રભુએ ત્રણ ચુટકી વગાડી દીધો તેનો ભાવ એ કે જે વાત ત્રણ ફેરા કહી તે સાચી જાણવી. ને વળી બીજો ભાવ એકે ત્રણ ચુટકીએ કરીને ત્રણ પ્રહર જાણવ્યા, તે કેમકે એક પ્રહર દિવસ બાકી રહ્યો છે, ને અર્ધી રાત્રે પધારીશ. વળી ચુટકીનો ભાવ એકે ત્રુટિકાળ કહેતાં થોડા એકમાં મળીશ. દિવસાંતર નહીં થાય એટલો ભાવ જાણવ્યો. તે સમજીને તે કામીની ઘણો હર્ષ પામી. (ઈતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૫૯. લલિતાજી શ્રી સ્વામિનીજી પ્રત્યે એમ કહે છે જે હે અલી કહેતાં જે સખિ ! તું વિચારી જો કે જે પુરુષની ચરણરજનો એક કણ અજ જે બ્રહ્મા, ને ઈશ જે શ્રીમહાદેવજી, ને અહિષ જે શ્રી શેષજી, ને મા કહેતાં શ્રીમહાલક્ષ્મીજી, તેઓ પણ વાંછે કહેતાં ચહાય છે; એવા જે તારા સ્વામિ શ્રીનાથજી, તે તારા ચણું તલાંસવા, લહિ કહેતાં પામીને, મનમાં પુલે છે, જે મારે આ વસ્તુ ક્યાંથી ? એમ માને છે, એવી તું વાહાલી છે, તે પતિ ઉપરનું માન ધરીને અખોલા લઈ ખેડી છે, તે તુને ઘટવું નથી. (ઇત્યધ્યાહાર. ઈતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૬૦. એક ક્લહંડેસી નામે ગોપીજન છે તેને મંદિર રાત્રીને સમે શ્રી મહનગોપાળલાલ પધાર્યા. એટલામાં ઘડિયાળ વાગ્યું. તે સુંદરી શ્રી ઠાકુરજી ઉપર ઘણી આશક્ત છે, ને પ્રભૂને મળવાને આતુર છે.-તે દેખતાં માત્રમાં પ્રભૂને લપટાઈ ગઈ, આલિંગનાદિક સુખ લઈ દઈને શ્રીમુખ નીરખવા લાગી. એટલામાં સુખનો સમય જણ્યામાં આવ્યો નહીં, પણ ધડીએક વિતિત થઈ ગઈ, એટલે પાછું ફરીને ધડીઆળ વાગ્યું. ત્યારે શ્રીજીએ ગોપીને કહ્યું જે સાંભળ, જો હું આવ્યો તેને એક ધડી થઈ. દુઃખનો કાળ ઘણો પોહોચે ને સુખનો કાળ તો જણ્યામાં ના આવે. એવું સાંભળીને પ્રભુ પ્રત્યે પેલી ગોપિકા ખોલી જે, હે મારા પ્રાણપ્રિય ! તમે તો હવડાં તુરતજ પધાર્યા છો, ને એટલામાં ઘટિ કહેતાં ધડી તે ક્યારે થઈ ? એ તો કંઈ ઘટિ ઘટી, કહેતાં ધડી ઘટી ગઈ. કહેશે જે કેમ ધડી જાય ? પણ મેં નિશ્ચે જણ્યું જે કોઈ એક મારી સપત્નિ જે શોક તેણે ચલ કહેતાં કંઈ યુક્તિવડે કરીને પેલી મોટી ધડી હુતી તે હરી કહેતાં ચોરી, ને તે ઠેકાણે લહાન કહેતાં નાની ધડી મૂકી. તે શા માટે કે આપને મારે મંદિર પધારવા

નિજ ઈષ્ટા પ્રતિબંધ કા, પેં જનિ રખ્યોં અજેસ;
 જ્યોં જ્યોં મેંધી ચિજ જો, ત્યોં ત્યોં મિષ્ટ બિસેસ. ૧૬૨
 રસ નાયક નહિ નાયકા, દુતિહુ ન મિલિ ત્રીસંગ;
 જેસેં ચૂના પાન અરુ, ખેરસારસહ રંગ. ૧૬૩
 જ્યાપેં અપની પ્રીતિ હે, સો અધીન જિહિ નીત;
 તાપેં હિત ચિત દીજ્યેં, તખ પૈયેં વહુ મીત. ૧૬૪
 જિમિ આરતિ તિમિ રતિ ખદેં, અતિયહુહિલગ અનૂપ;
 જ્યોં તચાઈયેં ત્યોં અધિક, જ્યોં અષ્ટાપદરૂપ. ૧૬૫

જાણ્યા હશે, તે ધર્મા ભાવે કરીને; કેમકે ઝટોઝટ ધડીઓ ઘણી વાળી જાય, તો પ્રભુ જાણે જે રાત થોડી છે, એમ જાણીને પાછા પોતાને મેહેલ વેહેલા પધારે તો રોકીને ઝાઝું સુખ ના મળે; તે ભાવે કરીને એમ કયું છે; બાકી એટલામાં ધડી તો થઈ નથી. એવી ધડીઓ જાણીને વેહેલા વેહેલા પધારવાનું ધારતા હશે તો તો નહીં જાને, ઘણે દિવસે મળ્યા છે તે જવા નહીં દેઈ. તે સાંભળીને પ્રભુ પ્રસન્ન થઈને મંદ મંદ હસ્યા, ને કીડાનો આરંભ માંડ્યો. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૬૧. એક ચંદ્રિકા નામા વ્રજસુંદરી છે. તેને મંદિર શ્રી ઠાકોરજી અજવાળી રાત્રીએ પધાર્યા છે. તે સ્ત્રી ઘણો આનંદ પામી છે, તે કલામાં આવતો નથી. પણ મનમાં પ્રાતઃકાળ થયાની ઘણી ઘડ છે, જે હવડાં વહાણું વાશે, ને પ્રભુ પધારી જશે, તેનો શો ઉપાય કરું? એવું જાણીને પોતે પોતાની અગાસીમાં આવીને ચંદ્રમા સામું ભાળી હસ્ત જોડીને પ્રાર્થના કરે છે, જે હે વિધૂ! કહેતાં જે ચંદ્રમા, તમારા વંશમાં મારો નાથ જે બળભદ્રના ભાઈ પ્રગટ થયા છે, ત્યારે તમે તો મારા શ્વસુર કર્યા, ને હું તો તમારી પુત્રવધૂ કરી, ત્યારે મારે તો તમારી લગ્ન કરી નેહ્યે; તમારી સાથે ગોલડું ઘટે નહીં; તોએ પણ અત્યંત વિરહ પ્રેમને દેઈ કરીને, હી કહેતાં જે લગ્ન તે પરી કહેતાં જે વેગળી કરીને કહું છું, જે મારે સદન કહેતાં ઘેર તમારા વંશભાણી પધાર્યા છે, માટે હે તાત! મારી વાત એટલી પુત્રવધૂ જાણીને માનો ને અતિ ચીર કહેતાં ઘણા કાળ સુધી મધ્યેના મધ્યે સ્થિર રહો, જે વેહેલો પ્રભાત ન થાય એવું કરો. એવું કહેતી હતી ત્યારે કોઈ એ ઠેકાણે આ શંકા લાવશે કે સઘળા ગોપીજન તો શ્રી કૃષ્ણને નંદ યશોદા પુત્ર જાણે છે, ત્યારે એ ગોપીએ ચંદ્રવંશી કેમ જાણ્યા? તેવું કારણ એ છે કે એ ચંદ્રિકા સખી છે તે શ્રી ચંદ્રાવળીજીનું નૃત્ય જે શ્રુતિરૂપાઓ, તેમાંની એ પણ શ્રુતિરૂપા છે, માટે સઘળું જાણે છે. તેનું પ્રમાણ શ્રીમદ્ભાગવત દશમસ્કંધ મધ્યે ગોપિકા ગીતમાં શ્રુતિરૂપાઓનું વચન છે. શ્લોક-

॥ નચલુગોપિકાનંદનોમવાનચિલદેહિનામંતરાત્મદક્ ॥

(ઇતિ વચનાત્) ॥ એ શ્લોકનો અર્થ એ છે કે જ્યારે પ્રભુ રાસમાંથી અંતર્યામી થયા ત્યારે શ્રુતિરૂપાઓએ એમ કહ્યું જે, હે ભવાન કહેતાં જે તમે હે નાથ! ખલુ કહેતાં જે નિશ્ચે, ગોપિકા જે શ્રી યશોદાજીના નંદન જે પુત્ર તે નથી. તમે તો સર્વ પ્રાણી માત્રના અંતરયામી

સોરઠા-રતિ આરતિઆગાર, રતિપતિ પિતુખિન જિહિં ભઈ;

પેં રતિ અતિહિ અસાર, ધ્યાર રતિહુ કહાં કૃષ્ણ સોં. ૧૬૬

દુહા-બલ્લભ ખસ્તુ ન ખટક દૈ, ગ્લાનિ ન ભખત ઊચિષ્ટ;

કયૌહું ન ગસ પ્રિયપ્રાનતે, જળજખિ પ્રવર સુધૃષ્ટ. ૧૬૭

બન બિહી તજ્યો મીન અસુ, રહિત હોય દરસાય;

ખીન જખી હુલખી લે હુત્યો, કંકુરૂપ હો જાય. ૧૬૮

મિત ચિત જન્યો અનત દુઃખ, દુસહ ન ધૂટે ખ્યાલ;

મનગતિ બહાં ખરજ્યો ન રહિ, જ્યોં રસના મુખ સાલ. ૧૬૯

છો, ને અમે શ્રુતિરૂપાઓ છીએ, તે જાણીએ છીએ. એમ કહું છે તે પ્રમાણે અહીંયાં પણ જાણવું. પણ તે સ્ત્રીએ પાછી પ્રભુ પાસે આવીને કીડા કીધી. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૬૨. જ્યાં જ્યાં સ્ત્રી પુરુષને સ્નેહ હોય છે, ત્યાં ત્યાં દુરીજન ગુરુજનનો નિંદા લગ્ન-રૂપિ પ્રતિબંધ નહે છે, તે સર્વને દુઃખરૂપ લાગે છે; પણ એતો સુખરૂપ છે. તે શામાટે કે સર્વ વિચારી જુઓ જે સઘળા જીવ તો દુર્બળ પરાધિન છે, માટે પ્રતિબંધ મટાડી શક્તા નથી; પણ હરી જે શ્રીકૃષ્ણ તે તો સર્વ વાતે સ્વાધિન સમર્થ પરમેશ્વર છે; તેની ઇષ્ટાઓ જે પ્રિયાઓ, જે ગોપિકાઓ તેમને પ્રતિબંધ કેમ સંભવે? પ્રભુ ટાળે તો હાથમાં ટળે, પણ મન-નાયજીએ જાણી જોઈને રાખ્યા છે, તે શા માટે? જે પ્રતિબંધે કરીને ક્યાંહી એક લખકો ઝબકો મળાય તેથી મનને પૂરો સંતોષ થાય નહીં; તેથી મન ત્યાંનું ત્યાં વળગ્યું રહે તે માટે; જે તે સ્નેહી ધણું વાહાણું લાગે તે મિઠારાનો સ્વાદ અવ્યક્ત છે. તેનું તે મનુષ્ય સદા પોતાના ધરમાં આવી વસે ત્યારે તેને મળ્યાની પેહેલાંના જેવી આતુરતા તથા મીઠાશ રહે નહીં. તે કોની પેઠે કે કોઈ એક વસ્તુ જેમ મોંઘી લાવીને ખાઈએ, તે જેવી સ્વાદિષ્ટ લાગે, તેવો સ્વાદ તેની તે વસ્તુ સોંધી થાય ત્યારે તેવી સ્વાદિષ્ટ ન લાગે તેની પેઠે. એ પણ જાણવું. જેમ મોંઘું તેમ મીઠું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૬૩. જે કંઈ રસ છે તે કેવલ નાયકમાં નથી ને કેવળ નાયકમાં પણ નથી, તેમ કેવલ દૂતીમાં પણ નથી. એ પ્રેમરસ તો ત્રણે મળીને છે. તે કોની પેઠે કે, જેમ કંઈ ચૂનો તથા પાન ને ખેરસાર જે કાથો, એ ત્રણે મળીને જેમ કંઈ લાલ રંગ નીકળે છે, તેમ તે પ્રેમરસ જાણવો. એક વસ્તુનું નામ રંગ નથી. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.) ૧૬૪. જેની ઊપર આપણી પ્રીત હોય ને તે સદા જેને આધીન હોય, તેની સાથે ચિત દઈને સ્નેહ કપટ રહિત કરીને પ્રસન્ન કરીએ ત્યારે તેના આધ્યાત્મી પેલા મિત્રને સુખે પામીએ. એ મિત્ર મળવાની રીત છે. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.) ૧૬૫. જે પ્રીત દુઃખ પામ્યાથી ઘટી જાય તે પ્રીત કઈ ઉત્તમ નહીં. ઉત્તમ પ્રીત તે કઈ કે પ્રીતિને વિષે જેમ જેમ પીડા પામે તેમ તેમ પ્રીતનો રંગ વધતો જાય. તે કોની પેઠે કે જેમ કાંઈ અષ્ટાપદ જે સોનું, તેને જેમ જેમ તત્વાઈએ કહેતાં તાપ દઈએ તેમ તેમ તાપે તાપે અધિક અધિકરૂપ નીકળતું જાય, તે રીતે પ્રીત હોય તે સરસ જાણવી. (ઇતિ હારદં જ્ઞેયં.)

૧૬૬. રતિ જે પ્રીતિ તે અરતિ જે પીડા તેનું આગાર જે ઘર તે છે. પણ રતિપતિ

નિજ ઇષ્ટા પ્રતિબંધ કા, પે જનિ રાખ્યોં બ્રજેસ;
 જ્યોં જ્યોં મેંધી ચિજ જો, ત્યોં ત્યોં મિષ્ટ બિસેસ. ૧૬૨
 રસ નાયક નહિ નાયકા, દુતિહુ ન મિલિ ત્રીસંગ;
 જેસેં ચૂના પાન અરુ, ખેરસારસહ રંગ. ૧૬૩
 જ્યાપેં અપની પ્રીતિ હે, સો અધીન જિહિ નીત;
 તાપેં હિત ચિત દીજ્યેં, તખ પૈયેં વહુ મીત. ૧૬૪
 જિમિ આરતિ તિમિ રતિ બહેં, અતિયહુ દિલગ અનૂપ;
 જ્યોં તયાધ્યેં ત્યોં અધિક, જ્યોં અષ્ટાપદરૂપ. ૧૬૫

જાણ્યા હશે, તે ધર્મા ભાવે કરીને; કેમકે ઝટાઝટ ધડીઓ ધણી વાગી જાય, તો પ્રભુ જાણે જે રાત થોડી છે, એમ જાણીને પાછા પોતાને મેહેલ વેહેલા પધારે તો શોકને ઝાઝું સુખ ના મળે; તે ભાવે કરીને એમ ક્યું છે; બાકી એટલામાં ધડી તો થઇ નથી. એવી ધડીઓ જાણીને વેહેલા વેહેલા પધારવાનું ધારતા હશે તો તો નહીં બને, ઘણે દિવસે મળ્યા છો તે જવા નહીં દેહ. તે સાંભળીને પ્રભુ પ્રસન્ન થઇને મંદ મંદ હસ્યા, ને ક્રીડાનો આરંભ માંડ્યો. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૬૧. એક ચંદ્રિકા નામા વ્રજસુંદરી છે. તેને મંદિર શ્રી ઠાકોરજી અજવાળી રાત્રીએ પધાર્યા છે. તે સ્ત્રી ઘણો આનંદ પામી છે, તે કલામાં આવતો નથી. પણ મનમાં પ્રાતઃકાળ થયાની ધણી ધડ છે, જે હવડાં વહાણું વાશે, ને પ્રભુ પધારી જશે, તેનો શો ઉપાય કરું? એવું જાણીને પોતે પોતાની અગાસીમાં આવીને ચંદ્રમા સામું ભાળી હસ્ત જોડીને પ્રાર્થના કરે છે, જે હે વિધૂ! કહેતાં જે ચંદ્રમા, તમારા વંશમાં મારો નાથ જે બળભદ્રના ભાઇ પ્રગટ થયા છે, ત્યારે તમે તો મારા શ્વસુર કર્યા, ને હું તો તમારી પુત્રવધૂ કરી, ત્યારે મારે તો તમારી લગ્ન કરી જોઇએ; તમારી સાથે જોડવું ઘટે નહીં; તોએ પણ અત્યંત વિરહ પ્રેમને દર્દે કરીને, હ્રી કહેતાં જે લગ્ન તે પરી કહેતાં જે વેગળી કરીને કહું છું, જે મારે સદન કહેતાં ઘેર તમારા વંશમણી પધાર્યા છે, માટે હે તાત! મારી વાત એટલી પુત્રવધૂ જાણીને માનો ને અતિ ચીર કહેતાં ઘણા કાળ સુધી મધ્યેના મધ્યે સ્થિર રહો, જે વેહેલો પ્રભાત ન થાય એવું કરો. એવું કહેતી હતી ત્યારે કોઇ એ ઠેકાણે આ શંકા લાવશે કે સઘળા ગોપીજન તો શ્રી કૃષ્ણને નંદ યશોદા પુત્ર જાણે છે, ત્યારે એ ગોપીએ ચંદ્રવંશી કેમ જાણ્યા? તેવું કારણ એ છે કે એ ચંદ્રિકા સખી છે તે શ્રી ચંદ્રાવળીજીનું નૃત્ય જે શ્રુતિરૂપાઓ, તેમાંની એ પણ શ્રુતિરૂપા છે, માટે સઘળું જાણે છે. તેનું પ્રમાણ શ્રીમદ્ભાગવત દશમસ્કંધ મધ્યે ગોપિકા ગીતમાં શ્રુતિરૂપાઓનું વચન છે. શ્લોક-

॥ નલલુગોપિકાનંદનોભવાનિલદેહિનામંતરાત્મદક્ ॥

(ઇતિ વચનાત્) ॥ એ શ્લોકનો અર્થ એ છે કે જ્યારે પ્રભુ રાસમાંથી અંતર્યામી થયા ત્યારે શ્રુતિરૂપાઓએ એમ કહ્યું જે, હે ભવાન કહેતાં જે તમે હે નાથ! ખુબ કહેતાં જે નિશ્ચે, ગોપિકા જે શ્રી યશોદાજીના નંદન જે પુત્ર તે નથી. તમે તો સર્વ પ્રાણી માત્રના અંતર્યામી

સોરઠા-રતિ આરતિઆગાર, રતિપતિ પિતુખિન જિહિં ભઈ;
 પે રતિ અતિહિ અસાર, પ્યાર રતિહુ કહાં કૃષ્ણ સોં. ૧૬૬
 દુહા-ખલ્લભ ખસ્તુ ન ખટક દૈ, ગ્લાનિ ન ભખત ઉચિષ્ટ;
 ક્યૌંહુ ન ગસ પ્રિયપ્રાનતે, જળજખિ પ્રવર સુષ્ટિ. ૧૬૭
 ખન ખિહી તજ્યો મીન અસુ, રહિત હોય દરસાય;
 ખીન જખી હુલખી લે હુત્યો, કંકુરૂપ હો જાય. ૧૬૮
 મિત ચિત જન્યો અનત દુઃખ, દુસહ ન ધૂટે ખ્યાલ;
 મનગતિ વહાં ખરજ્યો ન રહિ, જ્યોં રસના મુખ સાલ. ૧૬૯

છો, ને અમે શ્રુતિરૂપાઓ છીએ, તે જાણીએ છીએ. એમ કહું છે તે પ્રમાણે અહીંયાં પણ જાણું. પણ તે સ્ત્રીએ પાછી પ્રભુ પાસે આવીને કીડા કીધી. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૬૨. ત્યાં ત્યાં સ્ત્રી પુરુષને સ્નેહ હોય છે, ત્યાં ત્યાં દુરીજન ગુરુજનનો નિંદા લગ્ન-રૂપિ પ્રતિબંધ નડે છે, તે સર્વને દુઃખરૂપ લાગે છે; પણ એતો સુખરૂપ છે. તે શામાટે કે સર્વ વિચારી જીવો જે સધળા જીવ તો દૂર્બળ પરાધિન છે, માટે પ્રતિબંધ મટાડી શકતા નથી; પણ હરી જે શ્રીકૃષ્ણ તે તો સર્વ વાતે સ્વાધિન સમર્થ પરમેશ્વર છે; તેની ઇચ્છાઓ જે પ્રિયાઓ, જે ગોપિકાઓ તેમને પ્રતિબંધ કેમ સંભવે? પ્રભુ ઠાળે તો ક્ષણમાં ઠળે, પણ વ્રજનાયજીએ જાણી જોઇને રાખ્યો છે, તે શા માટે? જે પ્રતિબંધ કરીને ક્યાંહી એક લખકો જખકો મળાય તેથી મનને પૂરો સંતોષ થાય નહીં; તેથી મન ત્યાંનું ત્યાં વળગ્યું રહે તે માટે; જે તે સ્નેહી ધણું વાહાણું લાગે તે મિઠાશનો સ્વાદ અવ્યક્ત છે. તેનું તે મનુષ્ય સદા પોતાના ઘરમાં આવી વસે ત્યારે તેને મળ્યાની પેહેલાંના જેવી આતુરતા તથા મીઠાશ રહે નહીં. તે કોની પેઠે કે કોઈ એક વસ્તુ જેમ મોંઘી લાવીને ખાઈએ, તે જેવી સ્વાદિષ્ટ લાગે, તેવો સ્વાદ તેની તે વસ્તુ સોંધી થાય ત્યારે તેવી સ્વાદિષ્ટ ન લાગે તેની પેઠે. એ પણ જાણું. જેમ મોંઘું તેમ મીઠું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૬૩. જે કંઈ રસ છે તે કેવલ નાયકમાં નથી ને કેવળ નાયકમાં પણ નથી, તેમ કેવલ દૂતીમાં પણ નથી. એ પ્રેમરસ તો ત્રણે મળીને છે. તે કોની પેઠે કે, જેમ કંઈ ચૂનો તથા પાન ને ખેરસાર જે કાથો, એ ત્રણે મળીને જેમ કંઈ લાલ રંગ નીકળે છે, તેમ તે પ્રેમરસ જાણવો. એક વસ્તુનું નામ રંગ નથી. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.) ૧૬૪. જેની ઊપર આપણી પ્રીત હોય ને તે સદા જેને આધીન હોય, તેની સાથે ચિત્ત દબને સ્નેહ કપટ રહિત કરીને પ્રસન્ન કરીએ ત્યારે તેના આખ્યાયી પેલા મિત્રને સુખે પામીએ. એ મિત્ર મળવાની રીત છે. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.) ૧૬૫. જે પ્રીત દુઃખ પામ્યાથી ઘટી જાય તે પ્રીત કઈ ઉત્તમ નહીં. ઉત્તમ પ્રીત તે કઈ કે પ્રીતિને વિષે જેમ જેમ પીડા પામે તેમ તેમ પ્રીતનો રંગ વધતો જાય. તે કોની પેઠે કે જેમ કાંઈ અણપદ જે સોનું, તેને જેમ જેમ તપાસ્યે કહેતાં તાપ દઈએ તેમ તેમ તાપે તાપે અધિક અધિકરૂપ નીકળતું જાય, તે રીતે પ્રીત હોય તે સરસ જાણવી. (ઇતિ હારદં જ્ઞેયં.)

૧૬૬. રતિ જે પ્રીતિ તે અરતિ જે પીડા તેનું આગાર જે ઘર તે છે. પણ રતિપતિ

નિજ ઈષ્ટા પ્રતિબંધ કા, પેં જનિ રખ્યોં પ્રજેસ;
 જ્યોં જ્યોં મેંધી ચિંજ જો, ત્યોં ત્યોં મિષ્ટ બિસેસ. ૧૬૨
 રસ નાયક નહિ નાયકા, દુતિહુ ન મિલિ ત્રીસંગ;
 જેસેં ચૂના પાન અરુ, ખેરસારસહ રંગ. ૧૬૩
 જ્યાપેં અપની પ્રીતિ હે, સો અધીન જિહિ નીત;
 તાપેં હિત ચિત દીછયેં, તખ પૈયેં વહ મીત. ૧૬૪
 જિમિ આરતિ તિમિ રતિ ખદેં, અતિયહહિલગ અનૂપ;
 જ્યોં તચાઈયેં ત્યોં અધિક, જ્યોં અષ્ટાપદરૂપ. ૧૬૫

જાણ્યા હશે, તે ઈર્ષા ભાવે કરીને; કેમકે ઝટોઝટ ધડીઓ ધણી વાળી જાય, તો પ્રભુ જાણે જે રાત થોડી છે, એમ જાણીને પાછા પોતાને મેહેલ વેહેલા પધારે તો રોકને ઝાઝું મુખ ના મળે; તે ભાવે કરીને એમ ક્યું છે; બાકી એટલામાં ધડી તો થઈ નથી. એવી ધડીઓ ગણીને વેહેલા વેહેલા પધારવાનું ધારતા હશે તે તો નહીં બને, ધણે દિવસે મળ્યા છો તે જવા નહીં દેહ. તે સાંભળીને પ્રભુ પ્રસન્ન થઈને મંદ મંદ હસ્યા, ને કીડાનો આરંભ માંડ્યો. (ઇતિ ભાવાર્થ સૂચ્ય.)

૧૬૧. એક ચંદ્રિકા નામા વ્રજસુંદરી છે. તેને મંદિર શ્રી ઠાકોરજી અનવાળી રાત્રીએ પધાર્યા છે. તે સ્ત્રી ધણો આનંદ પામી છે, તે કલામાં આવતો નથી. પણ મનમાં પ્રાતઃકાળ થયાની ધણી ધડ છે, જે હવડાં વહાણું વારો, ને પ્રભુ પધારી જશે, તેનો શો ઉપાય કરે? એવું જાણીને પોતે પોતાની અગાડીમાં આવીને ચંદ્રમા સામું ભાળી હસ્ત જોડીને પ્રાર્થના કરે છે, જે હે વિધૂ! કહેતાં જે ચંદ્રમા, તમારા વંશમાં મારો નાથ જે બળભદ્રના ભાઈ પ્રગટ થયા છે, ત્યારે તમે તો મારા શ્વસુર ઠર્યા, ને હું તો તમારી પુત્રવધૂ ઠરી, ત્યારે મારે તો તમારી લગ્ન કરી જોઈએ; તમારી સાથે જોલણું ઘટે નહીં; તોએ પણ અત્યંત વિરહ પ્રેમને દેદે કરીને, હી કહેતાં જે લગ્ન તે પરી કહેતાં જે વેગળી કરીને કહું છું, જે મારે સદન કહેતાં ઘેર તમારા વંશમાણી પધાર્યા છે, માટે હે તાત! મારી વાત એટલી પુત્રવધૂ જાણીને માનો ને અતિ ચીર કહેતાં ધણા કાળ સુધી મધ્યેના મધ્યે સ્થિર રહો, જે વેહેલો પ્રભાત ન થાય એવું કરો. એવું કહેતી હતી ત્યારે કોઈ એ ઠેકાણે આ શંકા લાવશે કે સઘળા ગોપીજન તો શ્રી કૃષ્ણને નંદ યશોદા પુત્ર જાણે છે, ત્યારે એ ગોપીએ ચંદ્રવંશી કેમ જાણ્યા? તેનું કારણ એ છે કે એ ચંદ્રિકા સખી છે તે શ્રી ચંદ્રાવળીજીનું નૃત્ય જે શ્રુતિરૂપાઓ, તેમાંની એ પણ શ્રુતિરૂપા છે, માટે સઘળું જાણે છે. તેનું પ્રમાણ શ્રીમદ્ભાગવત દશમસ્કંધ મધ્યે ગોપિકા ગીતમાં શ્રુતિરૂપાઓનું વચન છે. શ્લોક-

॥ નચલુગોપિકાનંદનોભવાનચિલદેહિનામંતરાભિદક્ ॥

(ઇતિ વચનાત્) ॥ એ શ્લોકનો અર્થ એ છે કે જ્યારે પ્રભુ રાસમાંથી અંતર્યામિ થયા ત્યારે શ્રુતિરૂપાઓએ એમ કહ્યું જે, હે ભવાન કહેતાં જે તમે હે નાથ! ખલુ કહેતાં જે નિશ્ચે, ગોપિકા જે શ્રી યશોદાજીના નંદન જે પુત્ર તે નથી. તમે તો સર્વ પ્રાણી માત્રના અંતર્યામી

સારઠા-રતિ આરતિઆગાર, રતિપતિ પિતુખિન જિહિ ભઈ;

પે રતિ અતિહિ અસાર, પ્યાર રતિહુ કહાં કૃણુ સોં. ૧૬૬

દુહા-બલ્લભ બસ્તુ ન ખટક દૈ, ગ્લાનિ ન ભખત ઉચિષ્ટ;

કયૌહુ ન ગસ પ્રિયપ્રાનતે, જળજખિ પ્રવર સુઠિષ્ટ. ૧૬૭

બન ખિહી તબ્યો મીન અસુ, રહિત હોય દરસાય;

ખીન જખી હુલખી લે હુત્યો, કંકુરૂપ હો જય. ૧૬૮

મિત ચિત જાન્યો અનત દુઃખ, દુસહ ન ધૂટે ખ્યાલ;

મનગતિ બહાં બરજ્યો ન રહિ, જ્યોં રસના મુખ સાલ. ૧૬૯

છો, ને અમે શ્રુતિરૂપાઓ છીએ, તે જાણીએ છીએ. એમ કહું છે તે પ્રમાણે અહીંયાં પણ જાણવું. પણ તે સ્ત્રીએ પાછી પ્રભુ પાસે આવીને કીડા કીધી. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૬૨. જ્યાં જ્યાં સ્ત્રી પુરુષને સ્નેહ હોય છે, ત્યાં ત્યાં દુરીજન ગુરુજનનો નિંદા લગ્ન-રૂપિ પ્રતિબંધ નડે છે, તે સર્વને દુઃખરૂપ લાગે છે; પણ એતો સુખરૂપ છે. તે શામાટે કે સર્વ વિચારી જુઓ જે સઘળા જીવ તો દૂર્બળ પરાધિન છે, માટે પ્રતિબંધ મટાડી શકતા નથી; પણ હરી જે શ્રીકૃષ્ણ તે તો સર્વ વાતે સ્વાધિન સમર્થ પરમેશ્વર છે; તેની ઇષ્ટાઓ જે પ્રિયાઓ, જે ગોપિકાઓ તેમને પ્રતિબંધ કેમ સંભવે? પ્રભુ ટાળે તો ક્ષણમાં ટળે, પણ વ્રજ-નાયજીએ જાણી જોઇને રાખ્યો છે, તે શા માટે? જે પ્રતિબંધે કરીને ક્યાંહી એક લખકો બખકો મળાય તેથી મનને પૂરે સંતોષ થાય નહીં; તેથી મન ત્યાંનું ત્યાં વળગ્યું રહે તે માટે; જે તે સ્નેહી ઘણું વાહાણું લાગે તે મિઠાશનો સ્વાદ અવ્યક્ત છે. તેનું તે મનુષ્ય સદા પોતાના ઘરમાં આવી વસે ત્યારે તેને મળ્યાની પેહેલાંના જેવી આતુરતા તથા મીઠાશ રહે નહીં. તે કોની પેઠે કે કોઇ એક વસ્તુ જેમ મોંઘી લાવીને ખાઇએ, તે જેવી સ્વાદિષ્ટ લાગે, તેવો સ્વાદ તેની તે વસ્તુ સોંધી થાય ત્યારે તેવી સ્વાદિષ્ટ ન લાગે તેની પેઠે. એ પણ જાણવું. જેમ મોંઘું તેમ મીઠું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૬૩. જો કંઈ રસ છે તે કેવલ નાયકમાં નથી ને કેવળ નાયકમાં પણ નથી, તેમ કેવલ દ્વિતીમાં પણ નથી. એ પ્રેમરસ તો ત્રણે મળીને છે. તે કોની પેઠે કે, જેમ કંઈ ચૂનો તથા પાન ને ખેરસાર જે કાથો, એ ત્રણે મળીને જેમ કંઈ લાલ રંગ નીકળે છે, તેમ તે પ્રેમરસ જાણવો. એક વસ્તુનું નામ રંગ નથી. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.) ૧૬૪. જેની ઊપર આપણી પ્રીત હોય ને તે સદા જેને આધીન હોય, તેની સાથે ચિત્ત દબને સ્નેહ કપટ રહિત કરીને પ્રસન્ન કરીએ ત્યારે તેના આપ્યાથી પેલા મિત્રને સુખે પામીએ. એ મિત્ર મળવાની રીત છે. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેયં.) ૧૬૫. જે પ્રીત દુઃખ પામ્યાથી ઘટી જાય તે પ્રીત કઈ ઉત્તમ નહીં. ઉત્તમ પ્રીત તે કઈ કે પ્રીતિને વિષે જેમ જેમ પીડા પામે તેમ તેમ પ્રીતનો રંગ વધતો જાય. તે કોની પેઠે કે જેમ કાંઈ અષ્ટાપદ જે સોનું, તેને જેમ જેમ તથાઇએ કહેતાં તાપ દબાવે તેમ તેમ તાપે તાપે અધિક અધિકરૂપ નીકળવું જાય, તે રીતે પ્રીત હોય તે સરસ જાણવી. (ઇતિ હારદ જ્ઞેયં.)

૧૬૬. રતિ જે પ્રીતિ તે અરતિ જે પીડા તેનું આગાર જે ઘર તે છે. પણ રતિપતિ

શ્રીત લોચન લો મીત દે, અપર આત્મ દો દેહ;
સખ ભાંતીસોં એક્યતા, એસો દુર્લભ નેહ. ૧૭૦

ક્રિયાવિદગ્ધા ઔર વાકિવદગ્ધા નાયકા.

ખરક સવારોં કર ભરે, ગોખર છુટ ઊર છોર;
ઐહે ખડ કા ખાલ તુમ, ઠાંકિય નંદકિશોર. ૧૭૧

જે કામદેવ તેનું રૂપ જે પ્રધુમ્ન તેના પિતૃ જે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર તે વિના જ્યાં પ્રીતિ થઇ હોય
યાં સઘળે દુઃખરૂપ છે; શ્રીકૃષ્ણ સાથે હોય તો સુખરૂપ છે. પણ રતિ કહેતાં જે ભાગ્ય
તે અતિ અસાર કહેતાં જે ઘણું ખોટું, તે રતિ કહેતાં જે ચણેલી, તે બરાબરે પણ રતિ જે
પ્રીતિ તે ક્યાંથી હોય? હરીની કૃપાએ મળે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૬૭. કહેવાની મિત્રાઇ તો સઘળે છે, પણ આટલાં લક્ષણ હોય તેની સાચી નાણવી.
જે આપણી અતિશે વલ્લભ જે વાહાલી વસ્તુ હોય તે પણ તેને આપીને હરખાય, પણ લગારે
મનમાં ખટકે નહીં. ને વળી તેનું ઉચિષ્ઠ ખાતાં પણ લગારે મનમાં ગ્લાની જે સૂગ તે ના
આવે. ને વળી ગમે તેવું અઘટિત કર્મ કરે વાં અઘટિત વાણી બોલે, તોએપણ ગસ જે કોઇ
તે તેની ઉપર ના આવે, ને પોતાના પ્રાણુથકી પણ અતિશે પ્રિય લાગે. ઇત્યાદિક લક્ષણ
પરસ્પર હોય તે બે ઇષ્ટ કહેતાં જે મિત્ર તેમની પ્રીત જળ ને જળી જે માછલી તેમના કરતાં
પણ શ્રેષ્ઠ નાણવી. (ઇત્યર્થ.)

૧૬૮. સર્વ કોઈ એમ કહે છે કે જે જળને ને મત્સને એક્ટી પ્રીત છે-મત્સને જળ
ઉપર પ્રીત છે, પણ જળને મત્સ ઉપર નથી એમ કહે છે તે સમજતા નથી. ખાકી સ્નેહ
તો બંનેને પરસ્પર છે. તે જુઓ કે બન જે જલ, તે થકી વિહિન જે રહિત, તે મીન જે
માછલું, તે થતા માત્રમાં અસુ જે પ્રાણ, તે રહિત તુરત થઇ જાય તેમાં સંદેહ નહીં. દરસાય
કહેતાં તે પ્રમાણે પ્રાણ રહિત દીકામાં આવે છે; ને કં કહેતાં જે જળ તે પણ જળી જે
માછલી તે વિના કુરૂપ થઇ જાય. તે કેવું કે પાંચરા (જળમાં થતાં જંતુઓ) પડે ને લીલ
પણ થાય, ઇત્યાદિક કુરૂપતા મત્સને વિયોગે થાય; માટે અન્યોઅન્ય પ્રીતિ નાણવી.
(ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૬૯. સ્ત્રી પુરુષને જર પ્રીત હોય તે બેમાંથી એકનું ચિત્ત ક્યાંહી અનત કહેતાં બીજે
ઠેકાણે લાગે, ને તે વાત પેલું સ્નેહી નાણે ત્યારે તેને દુઃસહ જે ન સહેવાય એવું દુઃખ થાય. તે
પોતાના મનને બરજે કહેતાં ઘણુંએક વારે, પણ તેનો ખયાલ મન છોડે નહીં. ગતી કહેતાં જે
જવું તે ચિત્ત ત્યાંનું ત્યાંજ જાય. તે કોની પેઠે કે જેમ કંઇ રસના જે જિજ્ઞાસુ તે સુખમાં કંઇ
વાગ્યું હોય વા દાંતમાં સાલ કહેતાં જે કંઇ ભરાયું હોય ત્યાંની ત્યાં જીભ વારે વારે જાય, તે
નીકળતાં લગી તેની પુંડ કેમે કરી મૂકે નહીં, તેની પેઠે તે પણ નાણવું. વ્યભિચારમાં પણ હોય,
સ્ત્રી પુરુષમાં પણ હોય. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૭૦. શ્રુતિ જે કાન ને લા... તે બળે છે, પણ તેનું બેવું સાંભળવું ઇત્યાદિક ગતી

વાક્યવિદગ્ધા નાયકા.

ખીર ચલેંગી તૂં ચલે, હમ સખ ભાન સુભોન;
ટર સુનાઈ સખિન મિસ, સુનિ કલ પરિપિયકાં ન. ૧૭૨

ક્રિયાવિદગ્ધા નાયકા.

(૧) રપટયોં પગ ઢિગ કા નહીં, સુનિયેં ગોકુલનાથ;
સાચ કહું સમને સમય, એચ લેહુ દહું હાથ. ૧૭૩

એક છે. તેમ જે મિત્ર હોય ને અપર જે એક આત્મા ને દેહ માત્ર જે હોય, બાકી સઘળી વાતે એક્યતા હોય એવો સ્નેહ તે ઘણો દુર્લભ છે; કંઈકજ હોય. (હત્યર્થ જ્ઞેયં).

૧૭૧. (આ નાયકા ક્રિયાવિદગ્ધા સહુ વાક્યવિદગ્ધા છે) એક ચિત્રલેખા નામા પ્રજ્ઞસુંદરી છે. તે ગાયત્રી ખડ કહેતાં શાળા સમારતી હતી. એટલામાં શ્રી નવનિતપ્રિયાલાલજી, ગોપના બાળક સંગે રમતા રમતા તે ઠેકાણે પધાર્યા. તે સમેનું સ્વરૂપ નિરખીને પેલી ગોપિકાને અત્યંત વાહલા લાગ્યા. પણ સર્વ દેખતાં અંગનો સ્પર્શ કેમ કરાય ને કેમ કરાવાય, ને તે સમે મનતો ઝાલ્યું રહ્યું નહીં, ત્યારે તે ચતુરાએ એક ચતુરાઈ કરી તે શી રીતે કે જાણી જોઈને હૃદય ઉપરથી વસ્ત્રનો ઝેરો છોડી નાખ્યો. પેલો સરડકો વાળે છે તે ખોસેલો કાઢી નાખ્યો; ને પોતાના હાથ જાણી જોઈને છાણવડે ખરડયાં. પછી તેને મિશે કરીને તે બાળા શ્રી ઠાકોરજીને કહેવા લાગી જે, હે નંદકિશોર! તમે લગારેક ચોરા આવો; હું તો ગોશાળામાં સવારું છું ને મારા હાથ તો ગોખરના ભરેલા છે; ને મારા ઉર કહેતાં જે હૃદય ઉપરનો છોર જે છોડો તે છુટીને ઉઘડી ગયો છે; તે બગડે માટે મારે હાથે તો ખોસાય નહીં, ને કોઈએક મોટા પુરુષ આવી પહોંચશે તો હું નિર્લજ્જ કહેવાઈશ; ને તમારી તો મારે લાજ હોય નહીં; તે શાગટે કે તમે તો નાના બાળક છો, માટે મારી પાસે આવીને મારા હૃદય ઉપર મારો છોડો ઢાંકી જાઓ. ને જે તો બાળક પણ નંદકિશોર કહીને બોલાવ્યા તેનું હારદ એ છે કે કિશોરાવસ્થાના સુખનું દાન માગ્યું. તે પ્રભુ સમજી ગયા, ને છોડો ઢાંકવાને મિશે હૃદય સ્પર્ષાદિક સુખ સારીપેઠે આપ્યું ને બને જાણી ધણાં પ્રસન્ન થયાં. અહીં કોઈ સંદેહ કરે કે બાલ્યાવસ્થામાં કિશોરાવસ્થાનું સુખ કેમ અપાય? તે સંદેહ ન કરવો. તે શામાટે કે શ્રી નવનીતપ્રિયાજીની સ્વરૂપ ભાવન માં લખ્યું છે કે પ્રભુ છે માટે એક અવસ્થામાં સર્વ અવસ્થાનું સુખ આપે. (ઈતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં)

૧૭૨. એક કનકલતા નામા પ્રજ્ઞસુંદરી છે તે શ્રી નંદરાયજીના મોહોલ પાસે આવીને ત્યાં એક કાવેરી નામા ગોપીકા રહે છે. તેને ટર કહેતાં હાંક મારી ને તેને મિશે કરીને ઠાકુરજી સાંભળે એમ આવાં વચન કહ્યાં, જે ખીર કહેતાં ન સખી! ચલેંગી કહેતાં તું આવે છે? અમે તો ભાન જે દ્વાદશાદિત્ય ને ભાન જે મંદિર છે. ત્યાં દર્શન કરવા જઈએ છીએ. એમ બોલી, તેને મિશે શ્રી ઠાકુરજીને સંભળાવ્યું. તે સાંભળીને રમીયાજીને પણ કંઈ કલ પડી નહીં. તે સખીના બોલ્યાનું હારદ સમજીને ને શોધવાને મિશે તુરત ધાયા ને સખિએ કહ્યું તે સ્થળે વેઢેલા જઈ પહોંચ્યાં. ને એટલામાં પેલી પ્રજ્ઞસુંદરી પાંચ ખીરે માર્ગે થઈને ત્યાં આવી પહોંચી. ત્યાં શ્રી નંદરાયજીને મળીને નાના પ્રશ્નની રાસકીરી કરીને સર્વ ધણું પ્રસન્ન થયાં. (ઈતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

- (૨) મજ્જત મોહન જમુનજલ, લખિ સયૂષ ચલિ જામ;
મિસ કર મેલી કર નઈ, જયકૃષ્ણા કહિ નામ. ૧૭૪
- (૩) ચપલા ચમક સધન ગરજ, સુનિ ડરિ પ્યારી જાનિ;
લાલ લાયલઈ હિય કસી, બની શંક મુખખાનિ. ૧૭૫
- (૪) સરકે ડર દુરિજાતે, ઈઈ રહે મો પીક;
જક ન પરી બિન લખન મુખ, મુકરમીસ દૈ દીક. ૧૭૬

૧૭૩. એક કમલાક્ષી નામા ગોપીજન છે તે શ્રી ચમુનાના પત્નઘટ ઉપર જળતું ખેડે મસ્તક ઉપર લઇને પાછું જોયું, એટલે શ્રીમજ્જમોહન લાડિલોજી એકલા દીડા ને તે સમે પત્નઘટ ઉપર પણ કોઈ ખીજું મનુષ્ય નહોતું. એવું જોઇને પેલી વ્રજ લલનાએ વિચાર્યું કે સમે તો સારો છે, પણ પ્રભૂને મારી પાસે શી રીતે તેડું? એવું વિચારીને તેણે એક ચતુરાઇતું વચન કહ્યું; પોતાનો પગ જાણી જોઇને જાણે લપસી ગયો છે, એમ સરકાવ્યો. પછી જોલી બે, હે શ્રીગોકુલનાથ! મારો પગ લપસી જાય છે, ને હંચું ચડાવું નથી, ને પડીશ તો મારું ખેડું કુટી જશે, ને માહરી પાસે કોઇ નથી જે મને હાથ આપે. હું કંઈ હસવાને જીતું કહેતી નથી. સાચું કહું છું. આ સમે સમજે, ને વેહેલા વેહેલા મારી પાસે આવીને મારો હાથ જાલીને મને ખેંચી લો, જે મેં ખારણે નીકળાય. પ્રગટ ભાવ તો એટલો ને ખીજો અંતઃકરણનો ભાવ તો એ છે કે એ નાયકને દુરીજન ગુરજનનો પ્રતિજ્ઞા ધણો છે, તે કોઇ સમે પણ પ્રાણુજીવન સાથે કંઈએ પણ જોલાવું નથી ને પરસ્પર અંગ સ્પર્શ તો દુર્લભ છે, ને અન્યોઅન્ય પ્રીત તો ઘણીજ છે. પણ વેગજેથી આંખને આણસારે મળાય તે મળાય, પણ પ્રગટ મળાવું નથી. માટે બંનેને આતુરતા ધણી છે. તેવામાં એટલોએ સમે એકલાં મળવાનો કેમે કરતાં આવ્યો છે, માટે એ સ્ત્રી પગ લપસ્યાને મિશે કરીને પોતાના અંતરની વાત જણાવે છે કે, જો જે મારી સર્વ ઇદ્રિયોના નાથ તો તમે છો, મેં તો ઇદ્રિયો આદિ સર્વ મન થકી તમને અર્પણ કર્યું છે. માટે હે શ્રીગોકુલનાથ, મારી ચિનતી સાંભળો:-સ્પર્શથી પગ એટલે હું તમે લાયક છું, પણ લૌકિકતા ભયને બળે સંસારમાં ફસી જવાય છે, ને દિગ કો નહીં, એટલે શો ભાવ કે મારી પાસે એવી કોઇ ખજાનાર સખી નથી કે હાથ જાલીને કાઢે ને તમને મેળવે. ને ખીજો ભાવ એ કે હવડાં મને સ્પર્શ કરશો તો કોઇ દેખનાર નથી, એવો સમે છે, તે સમજી જાઓ ને હાથ જાલીને ખેંચી લેવાને મિથે સુખદાન કરો, તથા લો. સમે સમજ્યાનો ખીજો અર્થ એ જે મારી આ સોળ વર્ષની અવસ્થા વીતી જશે, તે માટે વેહેલા સમજી જાઓ, એટલે શું કે મને અંગીકાર કરો. એ વાત હું સાચું કહું છું એટલે મન થકી કહું છું. જે હાથ જાલીને ખચી લો, તેનો એ ભાવ કે પાણીગ્રહણ કરો, તે પોતાની સ્ત્રી ચઢ, તે રીતે મારો હાથ જાલીને મને તમારી સ્ત્રી કરો. ખેંચી લો એટલે સંસારના પ્રપંચના ભયથી કાઢીને નિર્ભય-પણે દેવળ તમારી કરી દેયો; પોતાની સત્તાને બળે. એવાં વચન સાંભળીને શ્રીજી અંતરની વાત સઘળી સમજી ગયા, ને પ્રસન્ન થઇને મંદ મંદ સહતા તે સખી પાસે પધાર્યા, ને

ખંડિતા વિદ્યધા નાયકા.

અધિ ગુન ભુજ ધત્સન હતી, દિહુ દુજ સનસી લગાય;

કેં ઉર સુધડ ચઢાય મો, ધિજ હર સિર કર લ્યાય. ૧૭૭

સ્વયંદૂતિકા નાયકા.

જેઠ દુપેરી દુસહ તપ, સુનહુ ખટાઉ છેલ;

પુરતે પર બન સધનમેં, ધરિ ટકિ ગહિયો ગેલ. ૧૭૮

ઘણુંએક સુખ આપ્યું. પેલીએ પ્રાર્થના મનની કરી હતી તે વાતની મંદ મંદ હસીને હા કહી (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૭૪. એક સમયને વિષે શ્રી મોહનલાલજી શ્રીયમુનાજીમાં સ્નાન કરે છે, એવા સમામાં એક રત્નપ્રભા નામે પ્રજસુંદરી પ્રભૂની કૃપાપાત્ર છે, તે ઘણીએક સ્ત્રીઓના જીવ્ય ભેગી કહીંએક જતી હતી; તેણે શ્રી યમુનાજી ભણી સેહેજ બાળ્યું, એટલે પ્રીતમલાલજીને મજ્જન કરતા દીકા; ને પ્રભૂની દ્રષ્ટી પણ તે ચતુરા ઉપર પડી. એટલે પેલી પ્રમદાએ પ્રભૂજીને પ્રણામ કર્યાંવિના જવાયું નહીં, ને જો પ્રણામ કરે તો પેલી અજાણી સર્વ સ્ત્રીઓ સમજી જાય; તે પણ કરવું નહીં. અહીં કંઈ ભુક્તિ કરવી એમ વિચારીને જે હાથ જોડીને જયકૃષ્ણા એવું મુખથી બોલી, ને મસ્તક નમાવ્યું. એટલે પ્રણામજનજીએ તો પ્રણામ માની લીધો, પણ પેલી સંગની સ્ત્રીઓએ પૂછ્યું જે, હે અક્ષી! તારે એ નંદકુંવર સાથે કંઈ રોહ છે કે શું, જે તે જયકૃષ્ણ કહીને પ્રણામ કર્યો? ત્યારે પેલી સખીએ કહ્યું જે. નારે ખાઈ! હું તો એ છોકરાને ઝાળખતીએ નથી, જે કોનો બાળક છે, મેં તો શ્રીયમુનાજીને કૃષ્ણા એવું કહીને પ્રણામ કર્યો, પણ તમે કૃષ્ણ એવું સેહેજે સમજ્યાં હશે; ખાકી હું તો એનું કૃષ્ણનામ એવું જાણતીએ નથી તમે હવડાં કહ્યું, ત્યારે જાણ્યું. એમ કહ્યું ત્યારે પેલી સર્વ સમજીયા તો ખરી, જે એણે વાત ફેરવી. એવું સમજીને હસીને બોલીઓ નહીં. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૭૫. એક સમે પ્રધાનજીમાં જે ચાર સખીઓ સહિત શ્રીલાડિલીજી શ્રી પ્રંદાવનમાં પધારતાં હતાં. એવામાં શ્રી પ્રજરાજ લાડિલોજી શ્રી પ્રંદાવનથી શ્રી ગોકુલ ભણી પધારતા હતા. તે બંનેને અચાનક માર્ગ મધ્યે મિલાપ થઈ ગયો. બંને જણ ઘણો આનંદ પામ્યાં, ને આલિંગન કરવાનું બંનેને મન તો ઘણું થયું, પણ સાથે સખીઓમાં એક જે અજાણી હતી, માટે બંનેને કંઈએક લજ્જા ઉપજી, પણ મન તો આલ્યું રહેતું નથી, ને એવામાં વિજળીના ઝબકારા થઈ રહ્યા છે, ને મેઘની ઘાટા થઈ રહી છે, ને પેલી સાથવાળી સખીઓ ઉતાવળ કરવા લાગી કે વરસાદ આવશે માટે વેહેલાં ચાલો, ક્યાંહી સારી છાયા તળે જઈએ, ને કનહૈયાજી પણ વેહેલા ઘેર પોહોએ. એમ ઉતાવળ કરવા લાગ્યાં ને લગારેક પણ મળાયું તો નહીં. તે સમે આચાર્યીતી એક મોટી મેઘની ગર્જના થઈ, ને ચપલા જે વીજળી તેનો એક મોટો ઝબકારો થયો. એવામાં શ્રીરાધિકાજીએ જાણી જોઈને પેલી ગર્જનાથકી જાણે બીક લાગી હોય એમ કંપારો ખાઈને ભય વિકલ થયાં; તે પ્રભૂ તો સમજી ગયા જે ખારીએ જાણી જોઈને આ ચતુરાઈ કરી છે. તે સમે પોતે

અનુસૂયા નાયકા.

તુટયો સદન સંવારિ કા, સંતન કિયો નિવાસ;

સુચ માન્યો સખ સુન લિયો, લલના કાહુ ઉસાસ. ૧૭૬

પણ સમો સંભાળી લીધો. ચતુર શીરોમણી છે માટે ખીહીશો માં, કહીને ધાધને પોતાના હૃદય સંગાતે દાખી લીધાં-કશીને કહેતાં ભચરડીને. ખીજાં સર્વ સમજ્યાં જે રાધાજી ખીહીનાં માટે હૃદયે દાખ્યાં, પણ એ બંનેને તો શંક જે ભય તે સુખની ખાણ થઇ ગઇ છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૭૬. એક મધુરેક્ષણા નામા ગોપીજન છે તે એક પોતાની અંતરંગ સખી પ્રત્યે પોતાને તે દિવસે વિતેલી વાત છે ને તે કહે છે જે, હે સખી! આજ તો મારે એક વાત થઇ, તે સાંભળ. સાંકડી ગલીમાં હું ને શ્રીકાકેરજી બંને એકેકને વળગીને વાતો કરતાં હતાં, એટલામાં પેલો જોડે આડો રસ્તો છે કેની, ત્યાંથી બે ચાર મનુષ્ય, કોઇ દુરીજન સરખાંજ હતાં, તેને દેખીને ઈક કહેતાં જે મિત્ર મારો વાહાલોજી તો સરકીને કહેતાં ખસીને મારી પીઠને આથે જઇને ઉભા રહ્યા, એટલે મારે તો બે દુઃખ થયાં-કે એક તો દુરીજન દેખે નેનું, ને ખીજું શ્રીમુખ નાં દેખાયું, તે દીકા વિના મુને તો જક જે કલ તે નાં પડી. થોડીએકવાર પણ સહેવાયું નહીં. એટલામાં મેં એક ચતુરાઈ કરી, જે મારી કોટમાં મારો મોટો અરિસો હતો તેમાં મેં મારું મુખ જોવાને મિશે પ્રભૂના મુખાવિંદનું પ્રતિબિંબ માંહે આવ્યું, એમ અરીસો રાખ્યો, ને શ્રીમુખ સામી દીક જે દ્રષ્ટી તે દીધી, ત્યારે રહેવાયું. પેલાં ગયા પછી પોને સન્મુખ પધાર્યા. એવા એ છેજ છળીલોજ ચિતના ચોરનારા છે. લોક ગમે તે કહે, પણ મારે તો એ વિના ક્ષણએક ચાલનાર નહીં. એ નાયકામાં પ્રેમગર્વિતાનું લક્ષણ પણ છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૧૭૭. એક સમે શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર પ્રાતઃકાલને સમે કોઇ એક વ્રજસુંદરીને ત્યાંથી નિશાયે રમીને શ્રીચંદ્રાવળીજીને મંદિરે પધાર્યા છે તે ચંદ્રાવળીજીએ પ્રભૂના શ્રી અંગના ચિન્હ અન્ય સ્ત્રી સંબંધમાં જોઇને રીસ કરીને કહ્યું, જે તમે કોઇ અન્ય સ્ત્રીને ઘેર રાત્રી રમીને આવ્યા છો, ને જીકું સીદ બોલો છો, જે હું તો ક્યાંહી નથી ગયો. એવું સાંભળીને પ્રભુ બોલ્યા જે, હું તો સાચો છું તોએ તમે નથી માનતાં ત્યારે, પ્રાણ પ્રિયા! હું તમારો ગુન્હેગાર ઠયો ત્યારે મુને જે દંડ દેવો ધટે તે દે, પણ રીસાવશો નહી. જો મને બાંધવો ચાહો તો તમારા બે ભૂજરૂપી ગુણ જે દોર તે તૈયાર છે, તેવડે મુને જકડીને બાંધો. ને જો મારવો હોય તો તમારા ઇત્સન જે નેત્ર, તેનાં કટાક્ષ તેરૂપિ બાણ સિદ્ધ છે, તેવડે મારો, ને દુજ કહેતાં જે દાંત ને રૂપી જે સાણુરી, તે તમારી પાસે છે, તેવડે મારા અધરને વિષે લંગાડો, કહેતાં ચીપટીઓ લીડો, ને મુને જો કદાપી કિલે ચડાવી મૂકવો હોય તો તમારું ઉર જે હૃદય તે રૂપ મુઘડ જે સુંદર કિલે તો ઉપર મુને ચડાવી રાખો. ને જો કદાપી મારી ધીજપતીજ લેવી હોય નો. હરજે શ્રી મહાદેવજી, તેમની પીડીસમ આકાર એવા જે તમારા બે દુય ને શીર કહેતાં તેની ઉર મારા હસ્ત ધરાવો. જો હું જીવો હોઇશ તો મેં ધરાશેજ નહી. ને જટ તમે ધરો કહેતામાં હું ધરું ત્યારે તો હું સાચો ખરો. એવાં વ્યંગોક્તીનાં વચન સાંભળીને પ્રિયાજીની રીસ ને તુરત ઉતરા ગઇ, ને મંદ મંદ હસી અત્યંત વહાલ ઉપજ્યું. તેણે કરીને હૃદયે લપટાવી દીધા ને કહ્યું કે તમે સાચા છો, તે તો

ખંડિતા અધિરા નાયકા.

પહેરન પર પલકાન કિય, અલિક સોંહ કિત ખાત;

પેખોં પગિ પલ પીક નિક, સાંચિ કહો કછુ પ્રાત. ૧૮૦

હું જાણું છું, પણ આવડી અટક્યાણી બોલવાની યુક્તિ કય નિશાળે ભણી આવ્યા છે? એમ કહીને પ્રાણુવનજીને મંદિરમાં પધરાવીને ઘણા પ્રસન્ન કર્યા. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં)

૧૭૮. (નાયકા સ્વયંદૂતિકા તેજ વાક્યવિદ્ગદ્યા કહેવાય છે) એક કંદર્પા નામા વ્રજસુંદરી છે. તે જ્યેષ્ઠ મહિતાના મધ્યાનને સમે ચમૂનાજી ભરીને પોતાના ઘર ભણી જાય છે. એવા સમામાં શ્રીનટવરલાલજી એકલાં વન ભણી પધારતા દીઠા. તે જોઇને એ કામનીનું મન મળવા લક્ષ્યાયું. પણ શું કરે, કોઇ ખીજ સખી પણ દૂતવ કરે એવી નહોતી, ને ચિત્ત તો ચલાયમાન થયું. તે સમે એ સ્ત્રીએ અભણી હોય તેમ એક વચન ચાતુર્યતાનું કહ્યું:-સાંભળ બટાફ, કહેતાં હે વાટના જનાર! છેલ કહેતાં વરણગિયા! જ્યેષ્ઠ મહિતાના ખરા બપોર છે, ને તડકો તો ધણો દુઃસહ છે, તે માટે પુરથીપર કહેતાં આ ગામથી વેગળું, સઘન જે વ્રક્ષની ઘટા છે, એવું વન આવશે ત્યાં એક ઘડી માત્ર ટકીને બપોર ગાળીને, ગેલ જે મારગ તે ગહિયો જે, ઝાલજો; નહિ તો કોમળ છે, ને બપોર નહીં ગાળો તો લૂક લાગશે, એવું કહ્યું. એ વચનનું અંતર હારદ એ છે કે, ધડીએક ટકજો એટલે જળનું ખેદું ઘેર પહોંચાડીને હું ત્યાં આવું છું, એમ કહ્યું. તેનો ભાવ તો પ્રભૂ સાંભળતામાં સમજી ગયા, ને કહ્યું જે વાર, એમજ કરીશું. એમ કહીને સખિએ કહ્યું તે સ્થળે જઇને ખેઠા એટલે પાછળથી તે લક્ષના પણ આવી મળી. પછી બંનેજણ મનગમતું સુખ માણીને પોતપોતાને ઘેર પધાર્યા. (ઇતિભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૭૯. (નાયકા અતુરસૂયા.) એક વ્રજસુંદરીને શ્રીકાકુરજી જોડે મળવાનું એકાંતનું સ્થળ કોઇએકનું ભાંગેલું ઘર હોતું. તે ઘરને રામારીને કોઇએક સાધૂ આવ્યા તેણે ગામના લોકને પૂછીને નિવાસ કર્યો, ત્યાં તે વાત સાંભળીને સઘળા લોકે તો સુખ માન્યું જે સાંઝે થયું-કોઇ ચોર ચખાર ભરાઇ રહેશે નહીં. પણ તે વાત સાંભળીને સંકેત સ્થળ જેનું હતું તેણે લીધો ઉસાર કહેતાં નિશાસો મૂક્યો, જે હવે પ્રભૂ સાથે ક્યાં મળાશે. પછી ખીજું સ્થળ પેદા કર્યું ત્યાં મળ્યાં. એટલો અધ્યાહાર. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૦. એક મનોહરા નામા ગોપિકા છે તેને મંદીર કોઇએક સ્ત્રીને ત્યાં રાત રમીને પ્રભૂ પધાર્યા. તે અન્ય સ્ત્રી સંબંધનાં ચિન્હ જોઇને કહે છે કે, હે નાય! પર જે ખીજ, તેની પલિકા જે સજ્જન, ત્યાં પોટવાના અલિક જે જૂઠા, સોંહ જે સમ, તે કાં ખાઓ છો; એટલે શું કરવા ખાઓ છો? જે ના માનો તો દર્પણ લઇને જુઓ કે તમારી પલ કહેતાં આંખોનાં ટોપચાં, તે પીક જે તાંબુલનો રંગ તેમાં પચ્યાં, કહેતાં પચી રહ્યાં છે; નીક કહેતાં સારી પેઠે, તેમાંથી મેં જાણ્યું તો ખંડે, ત્યારે તમે જુહું શીદ બોલોછો? પ્રાતઃકાલમાં તો સાચું બોલો. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૧. એક સુનંદા નામા ગોપાંગનાને મંદિર શ્રી રસિકરાયજી કહીએક રજની રમીને પધાર્યા. તે દેખીને મુખ બગાડીને તે સુંદરીએ કહ્યું જે, આ વેળા અહીં આવ્યાનું શું કામ

ખંડિતા નાયકા.

સખ ઠાંગુનિકે સંગતે, પાવે સખ સનમાન;
અંગુનવતી ઉરપે હરી, ક્યોં ન હોઈ અપમાન. ૧૮૧
ઝિલ્લ ભરે પ્રતિઅંગ પિય, ઝિલ્લ સોંહ કિત ખાત;
નિપટ ઝિલ્લ કામો ગિની, પ્રગટ દુરૈયત આત. ૧૮૨

ખંડિતા ધીરાધીરા.

તોષી મેરી સોંત પિય, મોકાં યહ ઁસાન;
પ્રત્યુપકાર કરોં કહા, ભેટ કરોંગી પ્રાન. ૧૮૩

છે? જ્યાંથી આવ્યા ત્યાં પાછા પધારો, એમ કહ્યું, પણ કંઈ સન્માન ક્યું નહીં. ત્યારે પ્રભૂએ કહ્યું કે ભૂંડી, એમ શું બોલે છે, તારે ઘેર આવ્યા છીયે, કંઈ સન્માન તો કર. ત્યારેતે બાળા બોલી કે, જે કોઈ ગુણવાનનો સંગ કરે તે સઘળે ઠેકાણે સન્માન પામે, તે તો તમે ક્યું નથી, તમે તો અંગુનવતી કહેતાં દોરા વની માળા હદે ધરી છે. પધાર્યા છો એટલે શું કે તેના હારનાં ચિન્હ પડ્યાં છે. હે હરી, ગુણ રહિતનો સંગ કરીએ ત્યારે અપમાન કેમ ન થાય? એવું કહીને રીસ ઉતારીને મેળાપ કર્યો; એટલે શું કે સુખ દાન કર્યું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૨. (ખંડિતા નાયકા.) એક ગુણાભિરામા નામે ગોપ સુતાને મંદિર અલખેલોઈ ક્યહીં રનની રમી આવીને પધાર્યા. ત્યારે તે લલનાએ કહ્યું જે આ વેળા આવાં ચિન્હના ભરેલા ક્યાંથી પધાર્યા? ત્યારે પ્રભૂએ કહ્યું કે અમે તો ઘેરથીજ આવિયે છીએ, જો જુદું બોલતા હોઈએ તો અમને સમ છે. તે સાંભળીને પાછી આ બાળા બોલી જે અમથા ઝિલ્લ કહેતાં કપટના સમ શીદ ખાઓ છો. ઝિલ્લ કહેતાં જે વળી આજસ તેના ભરેલાં સઘળાં અંગ દેખાય છે; એ પ્રગટ વાત દુરૈયત કહેતાં સંતાડો છો તે કેમ નભે? એમ છેક ના સમજું તે શું કંઈ મુને, તમે છેક ઝિલ્લ-નાદાન જાણી પ્રત્યક્ષમાં વાહો છો. પછી તે વાત જાણી જોઈને પડતી મૂકી બંને જણાંઓ મળીને પ્રસન્નતાએ સુખ લૂટ્યું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૩. (અન્ય સંભોગ દુઃખિતા નાયકા.) એક સોનજીહા નામા ગોપાંગના છે. તેને મંદિર પ્રભૂ કોઈ એક મળ સ્ત્રી સાથે નિશાયે રમીને પધાર્યા છે. તેણે વ્યક્રોક્ત કરી, એમ બોલી જે, હે પિઉજી! તમે મારી સોંતી જે શોક્ય તેને તોષી કહેતાં સંતોષ પમાડી, એ વાતનું તો એસાન કહેતાં સપાડું તે મુને છે. પણ હું તમારી રંક દાસી તે એનો પ્રત્યુપકાર શો કરું? જેવો તમે મુને ગુણ કર્યો છે, તેવો તો હું કરી શકીશ નહીં. પણ હું અબજાથી એટલું બની આવશે જે હું મારા પ્રાણ તમને ભેટ કરીશ. એટલે શો ભાવ કે મારી સપત્ની સંગે રંગે રચ્યા છો, માટે હું તમારી ઉપર મરીશ. એવું સાંભળીને પ્રભૂએ વિનય કરીને રીશ ઉતરાવી, હુળીમળીને આનંદ કીધો. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૪. (અન્ય સંભોગ દુઃખિત ધીરા ખંડિતા) એક સુરંગા નામની મજનુંદરી છે, તેને ઘેર પ્રભૂ પાછલી રાતે અન્ય ગોપીજન જોડે રમીને પધાર્યા. તે સમે તે સ્ત્રીએ દીપિકા

ખંડિતા ધીરા.

લાલ લખી છબિ આજકી, અનંદ હર ન સમાય;

પેં રતિ અતિ કતાસું અખ, જાનિ જિયોં નહિં જાય.

૧૮૪

કલહાંતરિતા નાયકા.

હા હા કર હારે હરી, મેં ન મની પરિ પાય;

મોલાયેં અખ લાયદેં, કો દેં લાય લલાય.

૧૮૫

ઉત્કંઠિતા નાયકા.

છાંહિ આંહિ તન છોંહિ પિય, અખ અલિ આવે નાંહિ;

પ્રરકત મો અખિ દાહિની, કાહુકી ખાંહિ ખાંહિ.

૧૮૬

લઇને સઘળું શ્રી અંગ નિહાળ્યું તો નખશીખ લગી અટપટાં વસ્ત્રાભરણ તથા સુરત સંગ્રામનાં ચિન્હના ભરેલા દીઠા. તે સમે તેણે પ્રાણાંત દુઃખ થયું. પણ ધીરજ વડે મુખ ઠેકાણે રાખીને જીવિત વડે વ્યક્રોક્તિ કરી, એમ ખોલી જે, હે લાલ ! તમારી આજની છબી લખી કહેતાં જોઇને મારા હૃદમાં આનંદ તો સમાતો નથી. પણ મુને એમ સૂજે છે જે રતી કહેતાં જે મારું ભાગ્ય, તે ઘણું ઓછું છે. તેથી મેં એ મુખને જોર હવે જવાશે નહીં. એટલે શું કે મુને ઈર્ષા ઘણી આવે છે, માટે હું ઝેર ખાઇને મરીશ, નહીં તો ત્યાં જવું મૂકી દો. એવું સાંભળીને વાહાવાજીએ જેમ તેનું મન માને તેમ મનાવ્યું ને હળીમળીને ખંને જણાં પોઠયાં. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૫. એક સમે શ્રીવ્રજભાનનંદની ગુરુમાન ધરીને ખેડાં છે. તે માન લલિતાદિકથી તો ના છોડાવાયું, ત્યારે પ્રભૂ પોતે આવીને પગે લાગીને ઘણા કાલાવાલા કરીને થાક્યા, તોહે માન ન મૂક્યું. ત્યારે પ્રભૂજી તો પાછા પધાર્યા. ત્યાર પછી શ્રી સ્વામિનીજી નાથને વિરહે કરીને પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યાં. પોતાના મન સાથે એમ કહે છે જે, અરે ! મેં આ શું ખોટું કર્યું કે હરી જે મારા સ્વામિ તેણે હાહા કર કહેતાં દીન થઇને ઘણા કાલાવાલા કર્યા, ને નિદાન મારે પાયે પડ્યા, તોએ મેં માન્યું નહીં, તે ઘણી મુર્ખાઇ કરી; હવે મેં તો મારા પિંડ વિના વરેહે અગ્નીને તાપે બળાય છે; હવે એવું કોણ હોય છે જે લાલને લાવીને આપે. જે તે આવીને મારા હૃદયની લાય લાય દે કહેતાં લાય જે અગ્ની તે બાળી દે, કહેતાં લય કરે. એવો પશ્ચાત્તાપ કર્યો, એટલે પ્રભૂ અંતરજમી છે, તે જાણી ગયા. તે તુરત પોતે પધારીને ઘણે માન્યે મનાવી લીધાં, ને પરસ્પર સુખ લૂટ્યું. સંજોગ કરવા માટે-એટલો અધ્યાહાર. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૬. (નાયકા ઉત્કંઠિતા) એક મનોરમા નામા વ્રજલક્ષ્મી છે તેને, દ્વિતિ પ્રભૂને કહેથી સંસ્તેસદનમાં તેડી લાવી છે, ને ત્યાં લાલજીને પધારતાં ઘણીએક વિલંબ લાગી છે. તે સમે અતીશે આતુરતાએ કરીને તે શામા, સખિ પ્રત્યે કહે છે જે, હે અડી કહેતાં સખિ ! તું કહેતી હતી તેટલી ઊંચાનું પ્રમાણ તો વીતી ગયું ને આતો તન જે શરીર તેની ઊંચા, ઊંચાએ અહાઇ કહેતાં ઇચ્છી; એટલે શું કે ઊંચા બધી શરીરમાં સમાઇ ગઇ, એટલે જે ખરા મધ્યાન

પિય પાંતી આઈ બચી, રચી સચીકી ખાત;
બચિ કચિ રતિપતિ પ્રાનકા, જાત પ્રાનહી જાત. ૧૮૭

રૂપગર્વિતા નાયકા.

અલી અલિક એ ખાત બર, જાત દીકિ પર પાસ;
નિજ નારી મુખ લિખત કબ, મિલત હોહિ અમકાસ. ૧૮૮

ક્રિયાવિદગ્ધા નાયકા.

આકપાત સ્ત્રી ફલ ધર્યો, મુરલી બનકે પ્રાન;
ઢિગ ખહો જોરી સખિપ્રિયા, કંધ છુઠ્ઠાયો કહાન. ૧૮૯

થયા, હવે પિઠજી તો નહીં આવે, ચાલ ઘેર જઈએ. તે શામાટે કે મુને એનું ભવિષ્ય માલમ પડે છે. મારી દહિની કહેતાં જમણી આંખ ફરકવા લાગી છે; ને આ સમે કોઈ એક સ્ત્રીની ખાંહિ, ખાંહિ કહેતાં ડાખો હાથ ફરકતો હશે, જેની બાણી પ્રભુએ પધારવાનું ચિત્ત કર્યું હશે. તે એવો વિચાર કરે છે, એટલામાં પ્રાણજીવનજી પધાર્યા. ત્રણેને ઘણું સુખ થયું, એટલે અધ્યાહાર. (ઈતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૭. એક રતિરૂપા નામા ગોપીજન છે, તે પોતાની સખીઓ પ્રત્યે વાતને પ્રસંગે કરીને નીકળી છે, ત્યારે એમ બોલી જે, હે સખિઓ! તમે હવડાં વાત કરી જે પેલી આપણી પાડોશણ સખી છે, તેના પતિની પાતિ કહેતાં પત્ર, તે આવી તે સ્ત્રીએ વાંચી, ને રચિ કહેતાં પાછી પતિને લખી; એ વાત તે સાચી હશે કે તમે અમથી કહો છો? મુને તો જાણી સરખી લાગે છે. તમે કહેશો જે ના, એ તો વાત સાચી છે, ત્યારે હું જાણું છું જે તે સખીની તેના સ્વામિ જોડે પ્રીત ઘણી કાચી છે, કે તેની જતી વેળા પૂંક જોઈ ને બચી કહેતાં ઉગરી એ ઘણી વાત. બાકી પિઠને વિચેગે જીવાયજ કેમ? પોતાના પ્રાણ પ્રિય જે પતિ તે વેગળા જતાં માત્રમાંજ શું પ્રાણ ન જાય, જે પાછળથી પત્રી વાંચવા લખવા વેળા આવે? મેં તો શ્રીનંદકુમાર વિના એમ ન જીવાય. (ઈતિ રહસ્યં જ્ઞેયં)

૧૮૮. (નાયકારૂપગર્વિતા છે.) એક છળિધામા નામે ગોપ ત્રિયા છે. તે પોતાની સાહેલીઓ પ્રત્યે સહજે એમ વાત કરે છે જે, હે બેનો! તમે કહો છો તે વાત તો મુને જાણી લાગે છે. શી જે પોતાનો બર કહેતાં જે પતિ તેની દીઠી જે દ્રષ્ટી, તે પરસ્ત્રી ઉપર જાય, ત્યારે મનને કલેશ થાય તે તે, હોયજ કેમ? જે તે પુરુષને પોતાની સ્ત્રીનું મુખ નિહાળતાં અવકાશ ક્યારે મળતો હશે? એટલે શો ભાવ કે પોતાની સ્ત્રીનું એવું શું રૂપ હોય કે તેને જોતાં તૃપ્તિ થાય કે કહીં બીજે દ્રષ્ટી નાંખવાની સૂઝ પડે! (ઈતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૯. (દુતી તથા નાયકા પણ બંને ક્રિયાવિદગ્ધાં છે) એક સમે શ્રીવૃષભાનંદનીજ ખાસે, શ્રી ઠાકોરજીના મોકલેલાં શ્રી લલિતાજી સંકેત સ્થળનો સંદેશો કહેવાને આવ્યાં. પણ ત્યાં શ્રી પ્રીયાજી તો બહુ એક સખિઓ મધ્યે વિરાજ્યાં હતાં. ત્યાં ગુપ્ત વાત પ્રગટ કેમ

કૃષ્ણાભિસારિકા નાયકા.

કારી સારી કુહુ છપા, છુપત જત દુમ ઓટ;
દુરિ ન રહે ધુતિ દેહ તહુ, જ્યોં સસિ બદરા ગોટ. ૧૯૦

યોત્સનાભિસારિકા નાયકા.

ચમકી ચહુદિસ ચંદની, ગોરી ધરિ સિત બાસ;
ભુક્ત સક્તિ લોભિલિ ચલી, કુંજ સદન પિઉપાસ. ૧૯૧

જ્ઞાતઅજ્ઞાતયોવના નાયકા.

કટાછ નોક ચુલિ કીધોં, ગરે ઉરોજ કઠોર;
કે કટિ છોટી મે હિતૂ, રચિ ન નંદકિશોર. ૧૯૨

કહેવાય, ને ઉત્તરનેા પ્રત્યુત્તર તો લેવો, તે માટે ત્યાં મધ્યાહ્નએ એક ચતુરાધ કરી. તે એમ કે, શ્રી લાડિલીજ આગળ એક આક્રપાત કહેતાં આક્રડાનું પાન મુકી, તેની ઉપર શ્રીકૃષ્ણ મૂક્યું ને પ્રભૂની મોરલી, બરકોપાત કહેતાં વડના પાનમાં મૂકી. આગળથી સમજને લેતાં આવ્યાં હતાં, તે મૂકીને પછી લલિતાજી બે હાથ જોડીને બિભાં રહ્યાં. તે જોધને શ્રી પ્રિયાજીએ પોતાને ખભે કોટ નમાવીને પોતાનો કાન છુવાયો-જે અરકાડયો. તેનો ભાવ સમજને શ્રીમધ્યાહ્નએ શ્રી કાકુરજી પાસે આવીને પ્રત્યુત્તર કહ્યો જે, તમે કાહાવ્યું તે પ્રમાણે ઠીક છે. એ સઘળી સમ-થ્યાનો ભાવ એ છે કે આક્રડાના પાનમાં શ્રીકૃષ્ણ મૂક્યું એટલે એ જણાવ્યું કે અર્ક જે સૂરજ તેના પાનમાં શ્રીકૃષ્ણ મૂક્યું એટલે શું કે, પાન જે હસ્ત તેમાં શ્રીકૃષ્ણ મૂક્યું. જે વિદાયગારી આપી, એટલે સૂરજ અસ્તાંગત થયા પછી મોરલી જે બંસીબર જે વટ એ ચાર અક્ષર મળે બંસીબટ થયા; જે તમે બંસીબટ પધારજો ને શ્રી કાકુરજી પણ ત્યાં પધારશે. બે હસ્ત જોડ્યા એટલે એ કે ત્યાં મિલાપ થશે, એમ પ્રભૂએ કહાવ્યું છે. એટલું જણાવ્યું ત્યારે પ્રિયાજીએ માથું ખભા ઉપર નમાવીને કાન અરકાડયો એટલે હા કહી, એમજ કરીશ. તે પ્રમાણે ત્યાં મળીને સુખ લુટ્યું એટલો અધ્યાહાર. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં)

૧૯૦. (નાયકા કૃષ્ણાભિસારિકા.) એક સમે શ્રીસ્વામિનીજીને લલિતાજી શ્રીકાકોરજી પાસે નિકુંજમાં પધરાવી જાય છે. તે સમે શ્રી રાધીકાજીએ કાલી સાડી પહેરી છે, ને કહ્યું જે અમાવાસ્યાની છપા જે રાત્રી હતી, ને દુમ જે વૃક્ષ તેની ઓટ જે આથ, તેને આથે આથે સંતાતા જાય છે, તેએ પણ શરીરની ધુતી જે સંતાડી રહેતી નથી, તેની આગળ પાછળ ઉત્તરા ફેલી રહે છે. તે કોની પેઠે, જેમ કઈ ચંદ્રમા, બદરા જે વાદળના ગોટ, જે ઘાડા ગોળમાં ઉઘ્યો હોય તોએ પ્રકાશતો દેખાય તેવી રીતે શ્રી પ્રિયાજીની પ્રકાશતા પણ ફેલી રહે છે. એટલે ઘણાં તેજસ્વી છે. એ રીતે પ્રભૂને નિકુંજમાં જઈ મળ્યાં. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૯૧. (એ નાયકા યોત્સનાભિસારિકા છે.) એક સમે ચૈત્ર માસની પૂર્ણિમાની મધ્યરાત્રી સમે, ગોરી જે શ્રી પ્રથભાનસુતા, શરીરે ઘણાં ગોરાં છે, જરી કિનારીની ઉજળી સાડી પહેરી છે, ને પરિપૂરણ ગાંધરજી ત્યારે દિશાએ ચમકારા કરી રહ્યું છે, તેવા સમામાં એવે

પિય પાંતી આઈ બચી, રચી સચીકી ખાત;
બચિ કચિ રતિપતિ પ્રાનકા, જાત પ્રાનહી જાત. ૧૮૭

રૂપગર્વિતા નાયકા.

અલી અલિક એ ખાત ખર, જાત દીઠિ પર પાસ;
નિજ નારી મુખ લિખત કખ, મિલત હોહિ અખકાસ. ૧૮૮

ક્રિયાવિદગ્ધા નાયકા.

આકપાત સ્ત્રી ફલ ધર્યો, મુરલી બનકે પ્રાન;
ઢિગ ખહો જોરી સખિપ્રિયા, કંધ છુઠ્ઠાયો કહાન. ૧૮૯

થયા, હવે પિઢલ તો નહીં આવે, ચાલ ઘેર જઇએ. તે સામાટે કે મુને એનું ભવિષ્ય માલમ પડે છે. મારી દહિની કહેતાં જમણી આંખ ફરકવા લાગી છે; ને આ સંમે કોઈ એક સ્ત્રીની ખાંહિ, ખાંહિ કહેતાં ડાબો હાથ ફરકતો હશે, જેની બણી પ્રભૂએ પધારવાનું ચિત્ત કર્યું હશે. તે એવો વિચાર કરે છે, એટલામાં પ્રાણુજનનજી પધાર્યા. ત્રણેને ઘણું મુખ થયું, એટલો અધ્યાહાર. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૭. એક રતિરૂપા નામા ગોપીજન છે, તે પોતાની સખીઓ પ્રત્યે વાતને પ્રસંગે કરીને નીકળી છે, ત્યારે એમ યોક્ષી જે, હે સખિઓ! તમે હવડાં વાત કરી જે પેલી આપણી પાડોશણુ સખી છે, તેના પતિની પાતિ કહેતાં પત્ર, તે આવી તે સ્ત્રીએ વાંચી, ને રચિ કહેતાં પાછી પતિને લખી; એ વાત તે સાચી હશે કે તમે અમથી કહો છો? મુને તો જુઠી સરખી લાગે છે. તમે કહેશો જે ના, એ તો વાત સાચી છે, ત્યારે હું જાણું છું જે તે સખીની તેના સ્વામિં જોડે પ્રીત ધણી કાચી છે, કે તેની જતી વેળા પૂંક જોઈ ને બચી કહેતાં ઉગરી એ ધણી વાત. બાકી પિઢને વિયોગે જીવાયજ કેમ? પોતાના પ્રાણુ પ્રિય જે પતિ તે વેગળા જતાં માત્રમાંજ શું પ્રાણુ ન જાય, જે પાછળથી પત્રી વાંચવા લખવા વેળા આવે? મેં તો શ્રીનંદકુમાર વિના એમ ન જીવાય. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં)

૧૮૮. (નાયકારૂપગર્વિતા છે.) એક છબિધામા નામે ગોપ ત્રિયા છે. તે પોતાની સાહેલીઓ પ્રત્યે સહજે એમ વાત કરે છે જે, હે બેનો! તમે કહો છો તે વાત તો મુને જુઠી લાગે છે. શી જે પોતાનો ખર કહેતાં જે પતિ તેની દીડી જે દ્રષ્ટી, તે પરસ્ત્રી ઉપર નય, ત્યારે મનને ક્લેશ થાય તે તે, હોયજ કેમ? જે તે પુરુષને પોતાની સ્ત્રીનું મુખ નિહાળતાં અવકાશ ક્યારે મળતો હશે? એટલે શો ભાવ કે પોતાની સ્ત્રીનું એવું શું રૂપ હોય કે તેને જોતાં તૃપ્તિ થાય કે કહીં બીજે દ્રષ્ટી નાંખવાની સૂઝ પડે! (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૮૯. (દુતી તથા નાયકા પણ બંને ક્રિયાવિદગ્ધાં છે) એક સમે શ્રીવૃષભાનંદનીજ પાસે, શ્રી ઠાકોરજીના મોકલેલાં શ્રી લલિતાજી સંકેત સ્થળનો સંદેશો કહેવાને આવ્યાં. પણ ત્યાં શ્રી પ્રીયાજી તો બહુ એક સખિઓ મધ્યે વિરાજ્યાં હતાં. ત્યાં ગુપ્ત વાત પ્રગટ કેમ

કૃષ્ણાભિસારિકા નાયકા.

કારી સારી કુહુ છપા, છુપત જાત દુમ ઓટ;
દુરિ ન રહે ધુતિ દેહ તહુ, જ્યોં સસિ બદરા ગોટ. ૧૯૦

યોત્સનાભિસારિકા નાયકા.

ચમકી ચહુદિસ ચંદની, ગોરી ધરિ સિત બાસ;
લુકત સકિત લોભિલિ ચલી, કુંજ સદન પિઉપાસ. ૧૯૧

જ્ઞાતઅજ્ઞાતયોવના નાયકા.

કટાછ નોક ચુલિ કીધોં, ગડે ઉરોજ કઠોર;
કે કટિ છોટી મે હિતૂ, રચિ ન નંદકિશોર. ૧૯૨

ફહેવાય, ને ઉત્તરનો પ્રત્યુત્તર તો લેવો, તે માટે ત્યાં મધ્યાહ્નએ એક ચતુરાઈ કરી. તે એમ કે, શ્રી લાડિલીજ આગળ એક આક્રપાત કહેતાં આક્રાનું પાન મુકી, તેની ઉપર શ્રીકૃષ્ણ મૂક્યું ને પ્રભૂની મોરલી, અરકોપાત કહેતાં વડના પાનમાં મૂકી. આગળથી સમજને લેતાં આવ્યાં હુતાં, ને મૂકીને પછી લલિતાજી બે હાથ જોડીને ઊભાં રહ્યાં. તે જોઈને શ્રી પ્રિયાજીએ પોતાને ખસે કોટ નમાવીને પોતાનો કાન છુવાયો-જે અરકાડયો. તેનો ભાવ સમજને શ્રીમધ્યાહ્નએ શ્રી કાકુરજી પાસે આવીને પ્રત્યુત્તર કહ્યો જે, તમે કાહાવ્યું તે પ્રમાણે ઠીક છે. એ સઘળી સમ-થ્યાનો ભાવ એ છે કે આક્રાના પાનમાં શ્રીકૃષ્ણ મૂક્યું એટલે એ જણાવ્યું કે અર્ક ને સૂરજ તેના પાનમાં શ્રીકૃષ્ણ મૂક્યું એટલે શું કે, પાન જે હસ્ત તેમાં શ્રીકૃષ્ણ મૂક્યું. જે વિદાયગીરી આપી, એટલે સૂરજ અસ્તાંગત થયા પછી મોરલી જે બંસીબર જે વટ એ ચાર અક્ષર મળે બંસીબટ થયો; જે તમે બંસીબટ પધારજો ને શ્રી કાકુરજી પણ ત્યાં પધારશે. બે હસ્ત જોડયા એટલે એ કે ત્યાં મિલાપ થશે, એમ પ્રભૂએ કહાવ્યું છે. એટલું જણાવ્યું ત્યારે પ્રિયાજીએ માથું ખભા ઉપર નમાવીને કાન અક્રાડયો એટલે હા કહી, એમજ કરીશ. તે પ્રમાણે ત્યાં મળીને સુખ હુટ્યું એટલો અંધ્યાહાર. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં)

૧૯૦. (નાયકા કૃષ્ણાભિસારિકા.) એક સમે શ્રીસ્વામિનીજીને લલિતાજી શ્રીકાકુરજી પાસે નિકુંજમાં પધરાવી જાય છે. તે સમે શ્રી રાધીકાજીએ કાલી સાડી પહેરી છે, ને કુંજ ને અમાવાસ્યાની છપા જે રાત્રી હુતી, ને દુમ જે વૃક્ષ તેની ઓટ ને ઓથ, તેને ઓથે ઓથે સંતાતા જાય છે, તોએ પણ શરીરની ધુતી જે સંતાડી રહેતી નથી, તેની આગળ પાછળ ઉજશ ફેલી રહે છે. તે કોની પેઠે, જેમ કઈ ચંદ્રમા, બદરા જે વાદળના ગોટ, જે ઘાડા ગોળમાં ઉગ્યા હોય તોએ પ્રકાશતો દેખાય તેવી રીતે શ્રી પ્રિયાજીની પ્રકાશતા પણ ફેલી રહે છે. એટલે ઘણાં તેજસ્વી છે. એ રીતે પ્રભૂને નિકુંજમાં જઈ મળ્યાં. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૯૧. (એ નાયકા યોત્સનાભિસારિકા છે.) એક સમે ચૈત્ર માસની પૂર્ણિમાની મધ્યરાત્રી સમે, ગોરી જે શ્રી વ્રષભાનસુતા, શરીરે ઘણાં ગોરાં છે, જરી કિનારીની ઉજળી સાડી પહેરી છે, ને પરિપૂરણ ચાંદરણું ચારે દિશાએ ચમકારા કરી રહ્યું છે, તેવા સમામાં એવે

મુગ્ધા નાયકા.

અલિ તનો સંકાય કા, અજહુ પરસ પિય પાન;
નહેયે તોહીતે ભલે, સંભાલૂકે પાન. ૧૯૭

વાસકસજ્જા નાયકા.

મલિન નલિન હિય તલ્પ ભો, તલ્પમાલ કુમલાય;
સાજ આજ ખિન કાજ મો, અજહુ ન આયે આય; ૧૯૮

વિપ્રલખ્યા નાયકા.

લખે ન લાલ સહેટ ગૈ, લલના લલિ અનૂપ;
ભો તનુરંગ અનંગ ડર, જાતરૂપકો રૂપ. ૧૯૯

પામી ગદ્ય. ત્યારે તે સમો વીતવા દીધો. પછી ઘડીએક રહીને મધ્યાહ્નએ ખોલાવી જોઈ, તોયે પ્રફુલ્લતાએ ખોલાયું નહીં, ત્યારે મધ્યાહ્નએ કહ્યું જે, હે અલી! સખી! પ્રભૂનો પાન જે હસ્ત તે અડકે તો ઘણીવાર થઈ. ભણું તુરત તો લજવાઈ તો લજવાઈ, પણ હજી લગી આવડો સંકાય શો? મેં તો નિશ્ચે જાણ્યું જે તું કરતાં તો પેલાં સંભાલૂ જે લાગલૂ જેને લાગલૂાડી કહે છે, તેનાં પાન સારાં, કે તુરત અડકીએ ત્યારે મીઠાઈ જાય, પણ ક્ષણેક પછી પાછાં પ્રફુલ્લિત થાય. પણ તું તો બે ઘડી થવા આવી તોએ લજ્જા વેગળી કરતી નથી. માટે હે બેહેન! પ્રીતમ જોડે એવડી શરમ ના રાખીએ. એમ સમજાવીને પ્રભૂ સાથે સમાગમ કરાવ્યો એટલો અધ્યાહાર. (ઈતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૯૮. (નાયકા વાસકસજ્જા) એક સુમંદિરા નામા પ્રજલલના છે, તેને મંદિરે પધારવાનું તેને પ્રભુએ કહ્યું છે; તે સ્ત્રી સજ્જા આદે સધળો સરંજમ સિદ્ધ કરીને કહ્યા કરતાં ઘણીએક વાર સુધી પ્રભૂની વાટ જોઈ, પણ પોતે તો પધાર્યાં નહીં, ત્યારે પેલી સ્ત્રી પરિતાપ પામીને પોતાના મન સાથે કહે છે કે, મારા હૃદયનું નલીન જે કમલ, તે પ્રેહેને તાપે કરીને, મલિન કહેતાં સૂકાઈ ગયું, ને તલપ કહેતાં તરફીને ને વળી તલપ જે સજ્જા તેની ઉપર માલ જે પુષ્પ તે પણ કરમાવા લાગ્યાં. એટલે શું કે પાછલી રાત થઈ ને આજનો સાજ જે સરંજમ તે સધળો મારો નકામે પડ્યો, જે હજીલગી મારા અન્ય કેહતાં જે અચરહારૂપ જે શ્રીનાથજી તે ના આવ્યા. એવું વિચારે છે એટલામાં પ્રભૂ પધાર્યાં, ને સર્વ સુખ થયું, એટલો અધ્યાહાર. (ઈતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૧૯૯. (નાયકા વિપ્રલખ્યા.) એક કલકંડી નામા ગોપીજન છે, તે દ્વિતીના કહાથી, પ્રભૂ સંકેત સ્થળમાં પધાર્યાં છે એવું જાણીને, પોતે ત્યાં ગઈ, ને સહેટ કહેતાં દીકા નહીં. એટલામાં જ તે લલના જે સ્ત્રી તેની શરીરની લાલી અનુપમ હતી તે તલ્કાળ વિરહને તાપે કરીને જતી રહી, ને અનંગ જે કામ ઘણું વ્યાખ્યો, તેનો દર જે ખીહીક તેણે કરીને શરીરનો રંગ જાતરૂપ જે સોનું, તે તદ્દરૂપ પીતવર્ણનું પ્રભૂને વિનંતે થઈ ગયું. એવું દુઃખ થયું એટલામાં પ્રભૂ પધાર્યાં, ને મળતામાં સર્વ સુખ થયું એટલો અધ્યાહાર. (ઈતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

વાક્યવિદ્યુધા નાયકા.

તોંસોં પ્યારી ઓર સખ, સખસિ તૂં નહિ પ્યારિ;
મુનિ અસ રસ હરિ ખચન ખત, ખહુડ્યો ગઈ ખલહારિ.

૨૦૦

પ્રાવચિત ભૂતિકા નાયકા.

કલકિ ન કલ પલકા ન પલ, પલક લગી અલિ મેરિ;
પ્રાનપ્રાન કલ જત મો, પ્રાન જત નહિ ડેરિ.

૨૦૧

આગમપતિકા નાયકા.

કાગદ કા ગદ રાધિકા, કાગ દ્યો ને સોન;
સરકત સરકો કંચુકી, પરસન કો પ્રિયપ્રાન.

૨૦૨

૨૦૦. (નાયકા અત્યંત પ્રેમ મુગ્ધા. એ શ્લેષરસ છે.) એક સમે શ્રી વૃન્દાવનમાં શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર ને શ્રી રાધિકાજી, ને લલિતાજી, એ હભાં છે. તે સમે પ્રભૂએ પ્યારીજીને ચતુરાઈ વડે એક વચન કહ્યું કે, હે શામા! ખીજી સર્વ ગોપીકાઓ છે તે તું થકી વાહાલી છે; તે સર્વ જેવી તું કાંઈ મુને વાહાલી નથી. એવું કહેતાંમાં પ્યારીજીએ મુગ્ધા ભાવ અંગિકાર કર્યો છે, માટે પોતે તો એમ સમજ્યાં કે હુથી કહેતાં, હું કરતાં સર્વ ગોપીયાં વાહાલી છે, પણ હું સર્વ જેવી વાહાલી નથી, એમ પ્રભૂ વચન સમજ્યાં. માટે હરીનાં વચન-રસ જે ઝેર સરખાં લાગ્યાં. ને ખત જે ખેદ તે વાઘ્યો ને પોતાનું ખળ સઘળું હારી ગયાં-ચિંતાતુર થયાં. એવાં નેહને લલિતાજી ખોલ્યાં જે હે શ્રી લાડલીજી! શ્રીજીએ તમને વચન કહ્યાં તે તો ઘણાં આનંદકારી છે. તે સાંભળીને તમને ખેદ કેમ થયો? ત્યારે જેવું સમજ્યાં હતાં તેવું પ્યારીજીએ કહ્યું. ત્યારે મધ્યાજીએ કહ્યું કે, એ વચનનો ભાવ પ્રભૂના હૈયામાં તમે સમજ્યાં તેમ નથી. સાંભળો તે હું કહું: કે તમેથી વાહાલી સર્વ કહી, તે એમ કે તમવડે સર્વ વાહાલી છે; એટલે શો ભાવ કે સર્વ ગોપીઓમાં તમારું તે જ છે, માટે. ને તે સર્વ જેવાં વાહાલાં તમે નહીં એમ કહ્યું, તેનો ભાવ એ કે, તમે તે સર્વથી ઘણાં વાહાલાં છો; પ્રભૂએ તો એમ કહ્યું છે. એમ મધ્યાજીએ જ્યારે કહી સમજાવ્યાં ત્યારે તો પ્રિયાજીને પિંજળનાં વચન, રસ કહેતાં અમૃત જેવાં લાગ્યાં, ને ખત જે હર્ષ તે વાઘ્યો, ને ખલિહારી નહિ એમ ખોલ્યા ને ત્રણે જણુ ધણું પ્રસન્ન થયાં. વિનોદ કરવા માટે વાણીવિલાસ કર્યો. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૦૧. (નાયકા પ્રાવચિત ભૂતિકા.) એકસમે શ્રી દ્વારાવતીમાં શ્રીદ્વારિકાધીશે હસ્તિનાપુર પધારવાનો વિચાર બે દિવસ આગમજ કર્યો છે. તે શ્રી સત્યભામાજીએ નાણું છે ત્યારનું મન પ્રાણેશજીનો વિયોગ થવાનો છે તે માટે વિકલ થઈ ગયું છે. તેવી દશા નેહને તેમની એક સખી છે તેણે પૂછ્યું કે, તમે આવડાં ચિંતાતુર કેમ દેખાઓ છો? ત્યારે શ્રીપટ્ટરાણીજી ખોલ્યાં જે, હે સખી! તુને હું શું કહું? આપે હસ્તિનાપુર પધારવાનો વિચાર કાલનો કર્યો છે, ત્યારની મુને કંઈ કલ પડતી નથી ને રાત્રે પલકા જે શજ્જ તેની ઉપર સૂતી પણ પલ જે નેત્રની પલક, તે એક પલકમાત્ર પણ મળી નથી. હે અલી! મારા પ્રાણના પ્રાણ જે પ્રભૂ, તે તો

પિયૂ પધારે સુનત તિય, સખે ઉઠી સહ નેમ;

એઠ મન નિજનિલય તન, મનિમંડન જીત હેમ. ૨૦૩

લક્ષિતા નાયકા.

સ્થામા લટુ ધનશ્યામ પે, દે ધ્વે છોટ અનાર;

લિયે ચ્યાર ખડ જ્યાંમફલ, કો જિત કરો બિચાર. ૨૦૪

આવતી કાલે પધારવાના છે; ને મારા પ્રાણુ તો હવડાં જવાને તૈયાર થયા છે, નહિ દેરી કહેતાં કંઈ વાર નથી. એવું વિયોગ થવાનું દુઃખ છે. પછી પ્રભૂને પધારવાનું ના હયું ને પાણું સુખ થયું એટલો અધ્યાહાર. (ઇત્યભિપ્રાયં જ્ઞેયં.)

૨૦૨. (નાયકા આગમ પતિકા) એક સમે હસ્તિનાપુરથી શ્રીદ્વારિકાપુર પુરિધરજીએ શ્રી દ્વારીકાજીમાં, શ્રી રાધિકાજી, પોતાનાં પટરાણીજીને પત્ર મોકલ્યું છે. ત્યારે એ ઠેકાણે કોઈ સંદેહ કરે કે અહીં દ્વારિકામાં શ્રી રાધિકાજી કેમ સંભવે? તે ખરું, પણ એનું કારણ એમ છે કે, એ શ્રી રાધિકાજી તે શ્રી વ્રજભાનનંદની નહોય, એતો એમ છે કે ધૂમ્રકેતુ ઋષીના એતો સોળ હજાર બાળક, દંડકારણ્યમાં શ્રી રઘુનાથજીનું વરદાન પામીને ગોંડ દેશને વિષે સઘળી કન્યાઓ અવતરી હતી, ને તે સર્વને શ્રી નંદરાય મૂલ ખરચીને વ્રજમાં લાવ્યા હતા. તે સર્વ કન્યાઓએ શ્રી વ્રજરાજ કુંવરને પતિ કરવા માટે શ્રીકાલ્યાણીજી પાસે વ્રત કરીને એવું માગ્યું હતું, કે નંદ-ગોપના સુત જે શ્રી કૃષ્ણ, તેને અમારા પતિ કરો, હે દેવી! એવું વરદાન માગ્યું છે તે પ્રમાણે કરવા માટે તે સોળે હજારનાં મુખીઓએ શ્રી રાધા સહચરિજી છે. રાસ પંચાધ્યાયમાં પ્રભૂ અંતર્ધ્યાન થયા, તે સમે એક સખીને સંગે રાખી હતી, તે એ શ્રી રાધિકાજી, તે એમને સ્વ-ક્રિયત્વ સિદ્ધ કરવા માટે પ્રભૂએ રાજધાની વિષે દ્વારાવતીમાં પટરાણી કરી રાખ્યાં છે, તેમને પત્ર આવ્યું છે. એવું જાણીને તેમની એક અંતરંગ સખી છે, તે તેમને પૂછે છે જે હે શ્રી રાધિકાજી! કાલે કાગદ જે કાગળ પ્રભૂનો આવ્યો છે, તેમાં વળી કાગદ કહ્યું તે શું કે ગદ્ય જે છાનો સમાચાર કા કહેતાં શો છે? એમ સખિયે પૂછ્યું. ત્યારે પોતે કોઈ સમજે નહીં તે માટે તેને એક સમસ્યાને વચને કરીને સમજાવી, કે કાગદ એ જો સોંન-એટલું કહ્યું એટલે સખી સમજ ગઈ. એટલે-શું કે કાગદ એ કહેતાં કાગડે આપ્યા હતા જે સોંન કહેતાં જે શુકન, તે વ્રાત કાગળમાં છે. એટલું કહેતાંમાં એ સખિ કેમ સમજ કે પેહેલે દિવસ પ્રભૂ આવવાના શુકન એ બે જણે કાગ પાસે માગ્યા, તે આવ્યા હતા, તે માટે, એમ સમજીને કહ્યું જે એ વાત ખરી કે તેં જ્યારે પોતે પાસે આવીને ફરીને હળવાં હળવાં એટલું કહ્યું કે આજ મુને શુકન પણ સારા થયા છે, કે મારી કંચુકીને સર કેહતાં જે સેરો, તે રક્ત કહેતાં વારે વારે ઢીલી પડી જાય છે. તે શા માટે કે પિંડજના પાણુ જે હસ્ત તેનો સ્પર્શ થવા માટે, એવા શુકન મુને ઘણી-એક વાર ફળ્યા છે, માટે સાચું માનજે. એ સાંભળી કરીને બન્ને ઘણાં પ્રસન્ન થયાં. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૦૩. (પિંડ દર્ષણુ અલહાદ વિરહ લક્ષણુ ત્યાગ નાયકા, સ્વક્રીયા.) એક સમે સ્ત્રી દ્વારા-વતીમાં હસ્તિનાપુરથી પ્રભૂ પધાર્યા, ત્યાં સોલ હજાર ને અષ્ટ સ્ત્રીઓના મોહેલ જુદા જુદા છે તે સર્વેના મોહો એક કલાવિચ્છિન્ન તેટલાં રૂપ ધરીને સર્વને મોહોલે પ્રભૂ સાથે પધાર્યા. તે જોઈને અંતરંગ દાસીઓએ પોતાની સ્વામિનીઓને દોડી ખબર કરી. તે સમે શ્રી રુકિમ-

ટચ્યો તાપ ખરખે હરખ, ખિલ્યો અમલ મુખચંદ;

રતિ બદિ દહિ કજ સોતિ હિય, ખેલિ રંગ રસકંદ. ૨૦૫

નાયકા અઘટે-મુખ્ય વાસકસજ્જા નાયકા.

કહાં મુકવલયખ મુગ્ધ હોં, પ્રભુ સંકેત ન આય;

સેજસાજ ખેકાજ લલ, કલ એ ખતિ જહાં જાય. ૨૦૬

છીજી આદે સર્વે રાણીઓ તે સર્વે સાંભળતાં માત્રમાં પોતાના સઘળા નેમ સહિત ઊઠી ઊભી થઈ. એટલે શો ભાવ કે પતિ મળ્યા વિના મારે આટલા આટલા ભોગ ન ભોગવવા; ને પ્રભુ વેહેલા પધારવાને અર્થે જે જે સાધનના નેમ હતા તે પોતે તે સમે ઊઠીયો. તેની જોડે ત્યારથી ઉઠ્યા, કહેતાં મઠ્યા. ને તે સમે સઘળાનાં મન તે તેનીજ નિલય કહેતાં મણિયુક્ત સોનાનાં ઘરેણાં તે ખેડાં. એટલે શું કે સઘળીઓએ સર્વ શ્રંગાર ધારણ કર્યા, ને પતીને મળ્યાં ને સર્વને અતિ મુખ થયું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૦૪. (નાયકા પ્રત્યેક દુતીનાં વચન. વાક્યવિદ્ગદ્યાનાયકા-લક્ષીતા.) એક સમે પ્રાતઃ કાલમાં શ્રી રાધિકાજીને આગસનાં બરેલાં દેખીને હૃદયને વિષે પ્રભૂતા નખકત જોઈને, અમો સમજ્યા છીએ એવું ખ્યારીજીને જણાવવા માટે, જુક્તિ વચને કરીને વિશાખાજી પ્રત્યે લલિતાજી એમ કહે છે જે બદૂ કહેતાં હે સખિ! શામા જે સોળ વરસનાં, એવાં જે શ્રી રાધિકાજી તે ધનશ્યામ જે શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર, તેમની પાસેથી જે નાનાં અનાર જે દાદેમ, તે આપીને મોટાં ચાર જમકળ લીધાં. એ ખેમાં કોણ જાણું, તે વિચાર કરો. એવું સાંભળીને પ્રિયાજી તેમને સમજ્યાં જણીને લજ્જા સહિત મંદમંદ હરયાં. હવે એ વચનનો ભાવ એ છે કે જે નાનાં દાદેમ તે જે કુચ, તે તેમને અર્પણ કરીને ચાર મોટાં જમકળ તે શીતકાળની રાત્રીના ચાર પ્રહર ને કૃષ્ણરૂપ જે પ્રભૂતું સંજોગ મુખ તે લીધું, એવું કહ્યું. તે સાંભળીને ખ્યારીજીના મુખારવિદ સાસું બાળીને હસીને એમ બોલ્યાં જે હે ખ્યારી! જે કૃષ્ણ નાનાં આપીને ચાર કૃષ્ણ મોટાં લીધાં, માટે તમો ધણાં જાણાં છો. તે સમે ત્રણે સમજીને ધણાં પ્રસન્ન થયાં. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૦૫. (નાયકા લક્ષીતા, ખટકતુ વર્ણન.) એક સૂરસેની નામા ગોપીજન છે. તે પ્રાતઃકાલે યમુના જળ ભરવા ગઈ છે. ત્યાં તેને જોઈને તેની સખિઓએ પરીક્ષા કરી, પરસ્પર એમ કહે છે જે આ સૂરસેની સખિ કેટલાએક દિવસ થયાં પ્રભૂતા વિરહના તાપે ઉદાસી મુખે ફરતી હતી તે આજ જુઓ, હે સખિ! એનો તે તાપ આજ ધલ્યો દેખાય છે, ને હર્ષ એના હૃદય-માંથી ઉદય થયો છે, તે નેત્રદ્વારા વર્ષતો જાય છે, ને એનું મુખ, અમલ કહેતાં નિર્મળ ચંદ્ર-માના જેવું પુલ્કયું છે, ને એની ઉપર પ્રભૂની રતી ખેડી કહેતાં પ્રીતિ વધી દેખાય છે, માટે હવે નિશ્ચે, એણે એની સોંતી જે શોક્યો, તેનાં હિય જે હૃદે, તે રૂપી કળ જે કમલ, તે બાળ્યે િખરાં. તે શી રીતે કે રસકંદ જે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર, તેમની સંગે રંગે રમી જે રતિકીડા કરી. હવે એમાં ખટકતુ પ્રવર્તે તે તે એમ કે પાછળ કહ્યું જે ટરચોં તાપ એટલે ગ્રીષ્મ ઋતુને ખરખે હરખ તે વૃષા, ને ખિલ્યો અમલ મુખ ચંદ તે શર્દ, ને બદી રતી કહેતાં રાત મોટી થઈ, તે એટલે હેમંત, ને દહે કજ કહેતાં કમલ બાળ્યાં તે શિશિર, ને ખેલી રંગ તે વસંત ઋતુ-એ ધટ ઋતુ પ્રવર્તી. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

પ્રેમગાર્વિતા નાયકા.

જિતનો તનમર્દન તિયા, તિતો બઢ્યો મન મોદ;

સખ સોતનતે શતશુનો, ઝલક્યો મદ દ્રગકોદ. ૨૦૭

મુહિતા નાયકા.

કહાંન કહી જો કાંનમે, કનનમે કહિ ક્યાં ન;

કા ન કહેતી વહાં અલી, કા ન ન ભાવન જાન. ૨૦૮

૨૦૬. (મુખ્ય નાયકા વાક્યવિદગ્ધા, તેની અંતરભૂત અષ્ટ નાયકાનાં લક્ષણ પ્રગટ થાય છે.) એક લોલાક્ષી નામા વ્રજમુંદરી છે. તે નિંદુરમાં સંકેત સ્થળને વિષે પ્રભૂના ક્લ્યાથી સન્યાદિક સર્વ સરંભમ સિદ્ધ કરીને પ્રભૂની વાટ જોય છે. ત્યાં ઘણીએક વાર વીતી, પણ પ્રભૂ તો પધાર્યા નહીં. તે સમે પોતાની સખિ પ્રત્યે તે સ્ત્રી એમ કહે છે જે, હે સખિ! હું વાટ જોઈ છું, પણ પિઢલ તો નહીં પધારે. મેં જાણ્યું કે કમલના સરખાં નેત્ર એવા જે પ્રભૂ તે ક્યાં ને હું ક્યાં, મુઘ્ધ; માટે પ્રભૂ સંકેતમાં ના આવ્યા, ને સન્યાનો સરંભમ સધળો નકમો પડ્યો, તો વારુ, એ વાત કાલે ત્યાં ગયા પછી થશે. હવે એમાંથી અષ્ટ નાયકા નિકળે છે. પાછળ કહ્યું જે તે પ્રભૂ ક્યાં, એ પ્રોખિતભ્રતિકા; ને કમલના સરખાં લાલ નેત્ર, એટલે ખંડિતા થઈ; ને મુઘ્ધ હું કહ્યું, એટલે કલહાંતરીતા થઈ; ને પ્રભૂ સંકેતન એટલે વિપ્રલખ્યા થઈ; ને કાગગોલ કન્યાએ કરીને એનો એ નકાર આપ જોડે જોડાય ત્યારે તઆય થયું, એટલે સંકેતમાં ન આવ્યાં એ ઉકંઠિતા થઈ ને સહેજસાજને કાજ એટલે વાસકસન્યા થઈ; ને ભલું કાલે એ વાત-એ અહંકારની ખોલીમાં કહ્યું એ સ્વાધિનપતિકા થઈ. વહાં જાય કહ્યું, એ અભિસારિકા થઈ. એ અષ્ટનાયકા. (ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૨૦૭. (નાયકા પ્રેમ ગાર્વિતા.) શ્રીકૃષ્ણચંદ્રની સંગે નિશાએ રતિ કીડા કરતાં પ્રભૂને ઘણાં વહાલાં છે માટે શ્રીસ્વામિનીજનું શ્રીઅંગ અતિશે પ્રભૂએ મર્દન કરી નાંખ્યું છે. જેટલું શરીર મર્દાયું છે તેટલો પ્રિયાજના મનમાં મોદ જે હર્ષ તે વધ્યો છે. પતિનો પ્રેમ ઘણો જાણીને સર્વ શોકચેના કરતાં પોતાના દ્રગ કોદ કહેતાં નેત્રના ખૂણામાં મદ જે ગર્વ તે શત ગણો વા અનંતગણો ઝલક્યો છે. (ઈત્યર્થ:)

૨૦૮. (નાયકા વાક્યવિદગ્ધા નાયકા પ્રત્યે નાયકા વચન અથવા નાયકા સહ વચન.) એક કિશોર નામા વ્રજલલના છે, તેને શ્રીગોકુલમાં પ્રભૂએ એકલી મળી ત્યારે તેના કાનમાં એટલી વાત કહી જે વું મુને કીડારસનું દાન કર. તે વાત સાંભળીને તે સ્ત્રીએ પાછું લજ્જાસંહિત હાસ્ય કરીને પ્રભૂને એમ કહ્યું કે, હે શ્રીકન્હૈયાલાલ! તમે મુને હવડાં જે વાત-કામ કહી, તેની તો હા, પણ અહીં ગામનાં એકાંત વિના તે કેમ અને? હું આજ સવારે કાનન જે વન ત્યાં તમને મળી હુતીજ તો; ને ત્યાં હું એકલી હુતી ત્યારે એ વાત શે ના કહી? ત્યાં થાતજ તો! એમ કહ્યું. તે સાંભળીને પ્રભૂએ પાછું એમ કહ્યું કે, હે અલી! હવડાં અહીં વું મુને તેની “ના ના” કહે છે, તેમ ત્યાં શું “ના ના” ન કહેત? ત્યારે તે સ્ત્રીએ કહ્યું, હે નાય! તમે અમારા સ્ત્રીઓના “ના ના”નો ભાવાર્થ શો છે, તે શું નથી જાણુતા! “ના ના” તે શું કે ના ની ના,

વાક્યવિદ્ગ્ધાસહ ક્રિયાવિદ્ગ્ધા નાયકા.

મહિ દેગી મોહન કલો, દોના દીનો દાર;

માંગ્યો કધુ દીનો કધુ, રીઝે નંદુમાર.

૨૦૯

માનવતી નાયકા.

માંન તજે જન મૌન તજ, માંન ઇતો બચ મોર;

ભેટ કરી લખિ લલન પ્રિય, મોરપંખપદ તોર.

૨૧૦

એટલે હા, એમ જાણવું. ને વળી સ્ત્રીયાના મુખનો નકાર તે તો રતી સમે ધણો રસોદ્ધર્મ છે, તે તો તમે જાણો છો. પણ પ્રભૂને પ્રસન્ન કર્યા. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૦૯. (નાયકા નાયક ઉભય, નાયકા માનવતિ પ્રત્યે દ્વિતિ વચન. વિદ્ગ્ધ વિદ્ગ્ધા.) એક ગતિઉત્તાલિકા નામા ગોપ સુંદરી છે. તે પોતાના મંદિરના દ્વાર આગળ ઉભી છે. તે સમે ત્યાં થઇને શ્રીમદ્દનમોહનલાલજી કહી પધારતા હતા. તે દેખીને તે ગોપીએ ખોલાવ્યા કે, વાહાલાજી! સીદ પધારો છો? તે સાંભળીને અલખેલોજી હસીને ખોલ્યા ને, અમારે તો મીઠું મહી જોઇએ છીએ; તે તારે ઘેર છે? તું આપીશ? એમ કહ્યું. એક બે સખિઓ પાસે હુતી તે માટે પ્રભૂએ ચતુરાર્થ કરી. તે પેલી તો સમજી ગઇ, ને તેનો ઉત્તર પાછો સંભવે એવો તે સમે સમસ્યાએ કરીને દીધો. તે કેમકે, એક દોના કહેતાં પડીઓ ધરમાંથી લાવીને તે દ્વારા ને સ્ત્રી તેણે કંઈ ખોલ્યા વિના પ્રભૂના શ્રીહસ્તમાં આપ્યો. એટલે પેલી પાડોસણો તો એમ સમજી કે આ નંદજીના છઠ્ઠાને મીઠું દહીં પીધાની ટેવ છે તે માંગ્યું, ત્યારે ના ન કહેવાય માટે પીવા સારુ પડીઓ આપ્યો, ને હવે દહીં આપશે, તેથી એ તો એના કામમાં લાગી, એમ જાણીને સર્વે પોતપોતાના ધરમાં ગઇઓ. એટલે પ્રભૂ પણ હસી પ્રસન્ન થઇને તેના મંદિરમાં પધાર્યા. માંગ્યું તો મહી ને ગોરસ, ને આપ્યો તો પડીઓ; ને નંદુમાર રીઝી ગયા, એમ કેમ હશે! એવો સંદેહ સર્વને અહીં આવે. પણ એવું હારદ તો એમ છે કે પ્રભૂએ કંઈ મહી નથી માંગ્યું; મહી ને ગોરસ તે આપીશ; એટલે ગોરસ કહેતાં ને ગો એટલે શરીરકા ને ગો ને ઇદ્રિયો તેનો રસ ને રતિરસ તે તું અમને આપીશ, એમ કહ્યું. ત્યારે તેણે દોના દીનો, એટલે શું કહ્યું કે દોનાદોના તે બે ફેરા ના, તે શું કે, નાના, અહીંયાં કા કૂ અર્થશાસ્ત્રમાં થાય છે તેમ કરીએ ત્યારે બે ના તે નાની ના એટલે હા; એમ તે સ્ત્રીએ કહ્યું. તે ભાવ સમજી પ્રભૂ રીઝ્યા. પણ સમો આવે પ્રભૂને પ્રસન્ન કર્યા. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૧૦. એક સમે શ્રીરાધિકાજી શુભાન ધરીને બેઠાં છે, તે માન દ્વિતીનું જોડાયું તો ના ધૂટ્યું. ત્યારે તે દ્વિતી પ્રભૂને ત્યાં પધરાવી લાવી. તે સમે પ્રભૂએ શ્રીપ્રિયાજીને પાથે લાગીને મોર મુકુટ ઉતારીને ચરણે મૂક્યા. તોએ પોતે ખોલ્યાં નહીં. ત્યારે લલિતાજીએ એમ કહ્યું કે, હે ખ્યારી! તારાં મનમાં ન આવે તો માન રખે તજે; પણ મૌન તો તજ. મારું એટલું વચન તું માન. વાત્ર તે પણ રહ્યું, પણ આંખ ઉઘાડીને લગારેક ને તો ખરી. હે લલના! તારે પગે તારે પિડએ મોર પંખ ને મોર મુકુટ તે ભેટ કરી, કહેતાં મૂક્યો છે એવું કહ્યું, તદપિ ભાજ્યું પણ નહીં. (ઇત્યર્થઃ)

પ્રેમગાર્વિતા નાયકા.

જિતનો તનમદન તિયા, તિતો બઢ્યો મન મોદ;

સખ સોતનતે શતશુનો, ઝલક્યો મદ દ્રગકોદ. ૨૦૭

મુહિતા નાયકા.

કહાંન કહી જો કાંનમે, કનનમે કહિ ક્યાં ન;

કા ન કહેતી બહાં અલી, કા ન ન ભાવન જનન. ૨૦૮

૨૦૬. (મુખ્ય નાયકા વાક્યવિદગ્ધા, તેની અંતરભૂત અષ્ટ નાયકાનાં લક્ષણ પ્રગટ થાય છે.) એક લોલાક્ષી નામા વ્રજમુંદરી છે. તે નિકુંભમાં સંકેત સ્થળને વિષે પ્રભૂના કલાથી સન્ન્યાદિક સર્વ સરંભ સિદ્ધ કરીને પ્રભૂની વાટ જોય છે. ત્યાં ઘણીએક વાર વીતી, પણ પ્રભૂ તો પધાર્યા નહીં. તે સમે પોતાની સખિ પ્રત્યે તે સ્ત્રી એમ કહે છે જે, હે સખિ! હું વાટ જોઈ છું, પણ પિલ્લ તો નહીં પધારે. મેં જાણ્યું કે કમલના સરખાં નેત્ર એવા જે પ્રભૂ તે ક્યાં ને હું ક્યાં, મુગ્ધ; માટે પ્રભૂ સંકેતમાં ના આવ્યા, ને સન્ન્યાનો સરંભ સઘળો નકામે પડ્યો, તો વારુ, એ વાત કાલે ત્યાં ગયા પછી થશે. હવે એમાંથી અષ્ટ નાયકા નિકળે છે. પાછળ કહ્યું જે તે પ્રભૂ ક્યાં, એ પ્રોખિતભ્રતિકા; ને કમલના સરખાં લાલ નેત્ર, એટલે ખંડિતા થઈ; ને મુગ્ધ હું કહ્યું, એટલે કલહાંતરીતા થઈ; ને પ્રભૂ સંકેતન એટલે વિપ્રલબ્ધા થઈ; ને કાગગોલ કન્યાએ કરીને એનો એ નકાર આપ જોડે જોડાય ત્યારે તઆય થયું, એટલે સંકેતમાં ન આવ્યાં એ ઉકંઠિતા થઈ ને સહેજસાજને કાજ એટલે વાસકસન્ન્યા થઈ; ને ભલું કાલે એ વાત-એ અહંકારની ખોલીમાં કહ્યું એ સ્વાધિનપતિકા થઈ, વહાં જાય કહ્યું, એ અભિસારિકા થઈ. એ અષ્ટનાયકા. (ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૨૦૭. (નાયકા પ્રેમ ગર્વિતા.) શ્રીકૃષ્ણચંદ્રની સંગે નિશાએ રતિ કીડા કરતાં પ્રભૂને ઘણાં વહાલાં છે માટે શ્રીસ્વામિનીજનું શ્રીઅંગ અતિશે પ્રભૂએ મદન કરી નાંખ્યું છે. જેટલું શરીર મદન્યું છે તેટલો પ્રિયાજના મનમાં મોદ જે હર્ષ તે વધ્યો છે. પતિનો પ્રેમ ધણો જાણીને સર્વ શોકચોના કરતાં પોતાના દ્રગ કોદ કહેતાં નેત્રના ખૂણામાં મદ જે ગર્વ તે શત ગણો વા અનંતગણો ઝલક્યો છે. (ઈત્યર્થઃ)

૨૦૮. (નાયકા વાક્યવિદગ્ધા નાયકા પ્રત્યે નાયકા વચન અથવા નાયકા સહ વચન.) એક કિશોર નામા વ્રજલલના છે, તેને શ્રીગોકુલમાં પ્રભૂએ એકલી મળી ત્યારે તેના કાનમાં એટલી વાત કહી જે વું મુને કીડારસનું દાન કર. તે વાત સાંભળીને તે સ્ત્રીએ પાછું લગ્નસંહિત હાસ્ય કરીને પ્રભૂને એમ કહ્યું કે, હે શ્રીકન્હૈયાલાલ! તમે મુને હવડાં જે વાત-કામ કહી, તેની તો હા, પણ અહીં ગામનાં એકાંત વિના તે કેમ અને? હું આજ સવારે કાનન જે વન ત્યાં તમને મળી હતીજ તો; ને ત્યાં હું એકલી હતી ત્યારે એ વાત શે ના કહી? ત્યાં થાતજ તો! એમ કહ્યું. તે સાંભળીને પ્રભૂએ પાછું એમ કહ્યું કે, હે અલી! હવડાં અહીં વું મુને તેની “ના ના” કહે છે, તેમ ત્યાં શું “ના ના” નકહેત? ત્યારે તે સ્ત્રીએ કહ્યું, હે નાય! તમે અમારા સ્ત્રીઓના “ના ના”નો ભાવાર્થ શો છે, તે શું નથી જાણતા! “ના ના” તે શું કે ના ની ના,

વાક્યવિદ્ગ્ધાસહ ક્રિયાવિદ્ગ્ધા નાયકા.

મહિ દેગી મોહન કહો, દોના દીનો દાર;
માંગ્યો કધુ દીનો કધુ, રીઝે નંદકુમાર.

૨૦૯

માનવતી નાયકા.

માન તજે જન મૌન તજ, માન છતો ખચ મોર;
ભેટ કરી લખિ લલન પ્રિય, મોરખંખપદ તોર.

૨૧૦

એટલે હા, એમ જાણવું. ને વળી સ્ત્રીયાના મુખનો નકાર તે તો રતી સમે ઘણો રસોદ્ધક છે, તે તો તમે જાણો છો. પછી પ્રભૂને પ્રસન્ન કર્યા. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૦૯. (નાયકા નાયક હભય, નાયકા માનવતિ પ્રત્યે દ્વિતી વચન. વિદ્ગ્ધ વિદ્ગ્ધા.) એક ગતિઉત્તાલિકા નામા ગોપ સુંદરી છે. તે પોતાના મંદિરના દ્વાર આગળ ઉભી છે. તે સમે ત્યાં થઇને શ્રીમદ્દનમોહનલાલજી કહી પધારતા હતા. તે દેખીને તે ગોપીએ ખોલાવ્યા કે, વાહાલાજી! સીદ પધારો છો? તે સાંભળીને અલખેલોજી હસીને ખોલ્યા બે, અમારે તો મીઠું મહી જોઇએ છીએ; તે તારે ઘેર છે? તું આપીશ? એમ કહ્યું. એક બે સખિઓ પાસે હુતી તે માટે પ્રભૂએ ચતુરાઈ કરી. તે પેલી તો સમજી ગઇ, ને તેનો ઉત્તર પાછો સંભવે એવો તે સમે સમશ્યાએ કરીને દીધો. તે કેમકે, એક દોના કહેતાં પડીઓ ધરમાંથી લાવીને તે દ્વારા બે સ્ત્રી તેણે કંઈ ખોલ્યા વિના પ્રભૂના શ્રીહસ્તમાં આપ્યો. એટલે પેલી પાડોસણો તો એમ સમજી કે આ નંદજીના છઠ્ઠાને મીઠું દહીં પીધાની ટેવ છે તે માંગ્યું, ત્યારે ના ન કહેવાય માટે પીવા સારુ પડીઓ આપ્યો, ને હવે દહીં આપશે, તેથી એ તો એના કામમાં લાગી, એમ જાણીને સર્વે પોતપોતાના ધરમાં ગઇઓ. એટલે પ્રભૂ પણ હસી પ્રસન્ન થઇને તેના મંદિરમાં પધાર્યા. માગ્યું તો મહી બે ગોરસ, ને આપ્યો તો પડીઓ; ને નંદકુમાર રીઝી ગયા, એમ કેમ હશે! એવો સંદેહ સર્વને અહીં આવે. પણ એનું હારદ તો એમ છે કે પ્રભૂએ કંઈ મહી નથી માગ્યું; મહી બે ગોરસ તે આપીશ; એટલે ગોરસ કહેતાં બે ગો એટલે શરીરકા ને ગો બે ઇંદ્રિયો તેનો રસ બે રતિરસ તે તું અમને આપીશ, એમ કહ્યું. ત્યારે તેણે દોના દીનો, એટલે શું કહ્યું કે દોનાદોના તે બે ફેરા ના, તે શું કે, નાના, અહીંયાં કા કૂ અર્થશાસ્ત્રમાં થાય છે તેમ કરીએ ત્યારે બે ના તે નાની ના એટલે હા; એમ તે સ્ત્રીએ કહ્યું. તે ભાવ સમજી પ્રભૂ રીઝ્યા. પછી સમો આવે પ્રભૂને પ્રસન્ન કર્યા. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૧૦. એક સમે શ્રીરાધિકાજી શુભાન ધરીને બેઠાં છે, તે માન દ્વિતીયું જોડાયું તો ના છૂટ્યું. ત્યારે તે દ્વિતી પ્રભૂને ત્યાં પધારાવી લાવી. તે સમે પ્રભૂએ શ્રીપ્રિયાજીને પાયે લાગીને મોર મુકુટ ઉતારીને ચરણે મૂક્યો. તોએ પોતે ખોલ્યાં નહીં. ત્યારે લલિતાજીએ એમ કહ્યું કે, હે પ્યારી! તારા મનમાં ન આવે તો માન રખે તજે; પણ મૌન તો તજ. મારું એટલું વચન તું માન. વાર તે પણ રહ્યું, પણ આંખ ઉઘાડીને લગારેક બે તો ખરી. હે લલના! તારે પગે તારે પિછળે મોર પંખ બે મોર મુકુટ તે ભેટ કરી, કહેતાં મૂક્યો છે એવું કહ્યું, તદ્દપિ બાળ્યું પણ નહીં. (ઇત્યર્થઃ)

ક્રિયાવિદગ્ધ નાયક ઐર નાયકા માનવતી.

માન ન એહ ના ટચ્ચો, કા મનપ્રીતિ ખિસારી;

કૈતખ છિકા ખાઈ પિય, દુત નથ પેહેરી ખ્યારિ. ૨૧૧

માનવતી નાયકા.

રાધે છખ પિય હીયમેં, આનનહેં તુવ નામ;

સોઘ ઉલટ દ્રગેતેં ચલેં, સમુઝ સયાંની ખાંમ. ૨૧૨

અથા બ્યથાકોં દેત ખલિ, ખ્યારી પ્રીતમ પ્રાંન;

નહેચેં તેરોં આજ તોં, અમર બેલિસો માંન. ૨૧૩

સ્યામા આનન આરતિય, લખન ન દેતિ સ્યામ;

અખ ન અરિસ્થા ઉર ખસી, તાકે ચિંતા ખાંમ. ૨૧૪

૨૧૧. (એ નાયક નાયકા ઉભય ક્રિયાવિદગ્ધ વિદગ્ધા.) પ્રભૂએ વિચાર્યું કે નમ્યાથી પણ માન ન મળ્યું ત્યારે શું ખ્યારીજીએ કંઈ મારી ઉપરથી મનનાં પ્રીત વિસારી શું? એવી ચિંતા થઈ ત્યારે તે સમે ખ્યારીજી ના બોલે તોએ પણ મનમાં પ્રીત છે કે નથી, તે જણાયામાં આવવા માટે એક ચતુરાઈ કરી કે કૈતખ જે કપટે કરીને પ્રભૂએ જુઠી છીંક ખાધી. એટલામાં શ્રી પ્રિયાજીએ દુત કેહેતાં ઉતાવળી નથ, જે વાળી, તે પેહેરી લીધી. તે દેખીને તુરત પ્રભૂની ચિંતા મટી કે એના મનમાં તો પ્રીત હેયું-માન તો છૂટશે, તેની કંઈ ફિકર નથી. હવે છીંક ખાધાનો ને નથ પેહેર્યાનો ભાવ એટલો છે કે, પ્રભૂએ વિચાર્યું કે હું છીંક ખાધરા ત્યારે મનમાં મારી ઉપર વાહાલ હશે તો મારી આરોગ્યતાનું ચિન્હ કાંઈ જણાવશે, એવું જણ્યું હતું, તેજ પ્રમાણે ખ્યારીજીએ કયું. ને વાળી પેહેરી એટલે એ ભાવ કે મારું સૌભાગ્ય અખંડ રહો, એટલે પિઠલ ચિરંજીવ રહો, એમ ઇચ્છ્યું. પણ માન મળ્યું, ને જુગલસ્વરૂપ મળ્યાં. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૧૨. (નાયકા માનવતી પ્રત્યે દૂતી વચન-વાક્ય વિદગ્ધા.) એક સમે શ્રી રાધિકાજી માનધરીને બેઠાં છે, ત્યાં શ્રી ઠાકેરજી પાસેથી લલિતાજી આવ્યાં છે. તે એમ કહે છે કે, હે શ્રીરાધે! તારી છબી પ્રભૂએ હૃદયમાં ધરી રાખી છે, ને મુખે રાધાનામનું રટણ કરે છે, તેની ઉલટી નેત્રથી ચાલે છે, એમ કહ્યું, તે શું કે રાધા એ અક્ષર ઉલટા વાંચીએ ત્યારે ધારા થાય, તે ધારા આંસુની દ્રગ કહેતાં નેત્રમાંથી ચાલે છે, એટલે તું વિના રૂદન કરે છે. હે ડાહી સ્ત્રી! તું સમજ. એમ કહેતામાં માન મૂકીને પ્રભુને જઈ મળ્યાં. (ઇત્યર્થ:) ૨૧૩. (નાયકા માનવતી પ્રત્યે મધ્યાવચન.) એક સમે શ્રીરાધાજીએ માન ધર્ચ્યું છે, ત્યાં દૂતી મનાવા આવી છે; જે હે ખ્યારી! તું તારા પ્રાણપતિને મિથ્યા વ્યથા જે પીડા તે શીદ દે છે? હું તારી ખલિહારી જાણી, આજ તો નિશ્ચે અમરવેલ જે નમૂનીના વેલા, તે જેવું તારી નથનું માન છે, માટે ખરું જોતાં કંઈ કારણ નથી, એમ કહીને માન છોડાવીને મેળવ્યાં એટલો અધ્યાહાર (ઇત્યર્થ:)

૨૧૪. (નાયકા માનવતી પ્રત્યે મધ્યાવચન) શ્રીરાધા માનવતી પ્રત્યે વિશાખાજી એમ કહે છે કે, હે સ્યામા! તું તો પેહેલી સ્યામ જે તારા પિઠ તેને અન્ય સ્ત્રીનું આનન જે મુખ, તે જોવા ના

માલ્યે કહેતી હાર પિય, પધિયાં કહેતી પ્હાગ;
 વાકે ઉર કહેઆગિ બસિ, કિત અસુયા ગૈ ભાગ. ૨૧૫
 એરી દેરી મત કરે, મેરી કહિ તૂં માન;
 કહા પકયે રસ બઢેગો, માંન આહિ કધુ પાંન. ૨૧૬
 ચલિ કહાં બોલે કોંનપિય, કયોં તો બિન કલ નાહિ;
 ધનિહોં રમિ નહિ મૌલિ રખિ, રાધે વે તુવ છાહિ. ૨૧૭
 રે મન મેરો માન તૂં, રહન ન દેત ધરીબુ;
 પિય મનાય બિનમિલે કા, તોહિ કુખાંન પરીબુ. ૨૧૮
 મન અધીન અલિ રસિક સખ, સો રસિકસ મિલ્યોબુ;
 ગર્વ ધરી ધક હોં રહી, મેરોં કધુ ન ચલ્યોંબુ. ૨૧૯

ફેતી. તારી હવડાં ધર્ષાં કયાં ગઈ જે તે પતિના હૃદયમાં ચિંતારૂપિ સ્ત્રી આવી બેઠી છે, તેને તું કાઢતી નથી? એ અચરજ મોટું છે. એવું સાંભળીને પ્રભૂને જઈ મળ્યાં. (ધૃત્યર્થઃ)

૨૧૫. (નાયકા માનવતી પ્રત્યે દ્વૃતી વચન.) શ્રી રાધા માનમતી પ્રત્યે ચંદ્રભાગાળ કહે છે જે, શ્રીરાધે! તારી રીત તો હું આજ લગી એ દેખતી જે તારા પિંડ જે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર તેમની કોટે પુલની માલા દેખતી ત્યારે તેનું નામ તું હાર કહેતી. પણ સ્ત્રી નામ આવે માટે માળા ના કહેતી. તેજ રીતે પાધડીનું નામ પણ પાધ કહેતી. એમ જેનું સ્ત્રીલિંગે નામ તેનો સંબંધ પતિને શ્રીચંગે તે ન ખમાતો, તે આજ તારી ત્રિહાસિરૂપી સ્ત્રી, પ્રભૂને નખ શિખ લગી રહી છે, તે તે કેમ સહેવાય છે? તે અસુયા જે તારી ધર્ષાં કયાં નાશી ગઈ છે? એવું સાંભળીને પ્રભૂને જઈ મળ્યાં. (ધૃત્યર્થઃ)

૨૧૬. (નાયકા માનવતી પ્રત્યે દ્વૃતી વચન.) શ્રીરાધે માનવતી પ્રત્યે મધ્યાળ કહે છે જે, હે અલી રાધે! દેરી કહેતાં વાર ના કરીશ, મારું એટલું કહું તું માનજે. એ બંનેનું દુઃખ મટે એ માન તે શું નાગરવેલનું પાન છે, કે જેમ જેમ પાકશે તેમ તેમ રસ વધવાનો છે? એ તો થોડુંજ સારું. એમ કહી મનાવીને મેળવ્યાં. (ધૃત્યર્થઃ)

૨૧૭ (શ્રીરાધા માનવતીનાં ને મધ્યાનાં પરસ્પર વચન છે.) પ્યારીજને દ્વૃતીએ કહ્યું જે, તું ચાલ. ત્યારે પ્યારીએ કહ્યું જે કયાં? ત્યારે તેણે કહ્યું જે બોલે કહેતાં તેડે છે, ત્યારે પોતે કહ્યું જે કોણ? ત્યારે તેણે કહ્યું જે તારો પિંડ. ત્યારે પોતે કહ્યું કેમ? ત્યારે તેણે કહ્યું તું વિના કલ પડતી નથી. ત્યારે પોતે કહ્યું, બીજાઓ ઘણીઓએ છે. ત્યારે તેણે કહ્યું, તે કોઈ ઉપર રુચિ નથી. ત્યારે પોતે કહ્યું જે પેલી મૌલી જે મુગટમાં રાખી છે તે ઉપર તો રુચિ છે. ત્યારે તેણે કહ્યું જે તેતો તે તારું મુગટમાં પ્રતિબિંબ દીડું છે, બીજા કોઈ નથી. એવું સાંભળીને આવી મળ્યાં. (ધૃત્યર્થઃ)

૨૧૮ (નાયકા માનવતીનો પોતાના મનપ્રત્યે ઠબકો છે.) એક હરીવદની નામા ગોપી-જન છે. તેણે માન ધર્યું હતું. તેને મનાવવાને કાળે મોહનલાલજી પધાર્યા. તે રૂપ જોતા માત્રમાં તે નાયકાને મને ધીરજ રહી નહીં, ને હસી દેવાયું. પંજી બંને મળ્યાં. એ લઘુમાન જાણતું

સોરઠા-તદપિ લાલસાં લગ્ન, જ્યઘપિ મનહૈં નપુંસકઃ;
ક્યૌં ન માન હૃદિ ભગ્ન, વે નટ્યર હૌં કામિની. ૨૨૦

મિસરી માંન સમાંન, પરસત દરસ કઠોર કહું;
પેં રસરૂપહિ જ્ઞાન, બદન સમુક્રમેં ડારિયેં. ૨૨૧

દુહા-ખિરહાનલ અતિ દુસહ દુખ, અખિલ કષ્ટકા ભોન;
જોં સખ મનિકો શિરમની, ચિંતામની સમ કોન. ૨૨૨

પછી તે સ્ત્રી પ્રભૂ પધાર્યા પછી પોતાના મનને ઠપકો દે છે કે, હે મન! તું મારું માન ધરીએક પણ રહેવા દેતું નથી. પિયુના મનાવ્યાવિના ને મુને પૂછ્યા વિના તું તારી મેળેજ જઈ મળે છે, એ તુને શી કુટેવ આવીને પડી છે? (ઇત્યર્થઃ)

૨૧૯. (નાયક માનવતીતું પોતાની સખિ પ્રત્યે વચન છે.) એક સુગંધરા નામા ગોપી-જન છે, ને ગંગા નામા એક સખી છે, તેણે તેને એમ કહ્યું જે, હે અલી! તું તો કહેતી હતી જે મારે માન ઘણી વાર રાખતું છે, તે, તે તુરત પ્રભૂને દેખતાં માત્રમાં કેમ છોડી દીધું? ત્યારે તેણે કહ્યું જે, રસિક જે ઇદ્રિયો તે તો સઘળી મનને વશ છે, ને તે મન તો જઘને દૃષ્ટિકેશ જે પ્રભૂ તેમને જઘને મળ્યું છે. એકઢી હું જ માન ધરીને ખેસી રહી તેથી મારું કંઈ આલ્યું નહીં; માન મૂકીને મળી જવાયું. (ઇતિ ભાવાર્થે જ્ઞેયં.)

૨૨૦. (નાયક માનવતીતું દ્વિતી પ્રત્યે વચન છે.) એક રસભદ્રા નામે પ્રજ્ઞમુંદરી છે. તેને ગુલાબી નામા એક સખી છે. તેણે તેને એમ કહ્યું જે, હે અલી! તું તો ઘણી ધીરી છે, ને તુરત પિઢને દેખતા માત્રમાં માન કેમ મૂકી દીધું? ત્યારે તેણે કહ્યું જે, અલી! મારાં વાંક તું સીદ કાઢે છે? એ પિઢના રૂપની કુટકાશ તો તું જો, જેને જોતામાં નપુંસક જે મન તેને પણ લગન લાગ્યું છે, તો મારું માન ભંગ કેમ ના થાય? તે નટવરરૂપ છે ને હું એથી કામ અપેક્ષાવાળી કામિની છું. (ઇતિ ભાવાર્થે જ્ઞેયં.)

૨૨૧. (સુધઝ પુરુષ પ્રત્યે કોઈ ધારણ સમજીએ પ્રશ્ન કર્યો તેનો ઉત્તર સુધઝે કર્યો.) કોઈએક રસશાસ્ત્રમાં પ્રવીણ છે, તે પ્રત્યે કોઈએ પ્રશ્ન પૂછ્યું જે, નાયક ઉપર નાયકાને સ્નેહ ઘણો હોય છે, તે નાયકા પણ તેની ઉપર મહા કઠોર એવું માન, રસા ભંગ થવાને કેમ ધરે છે? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, તું કહે છે તેમ નથી; માનતો કેવળ રસાત્મક મીસરી સરખું છે. તે મિસરી જેમ અડકતાં કઠીણ લાગે, પણ મોંમાં નાંખીએ ત્યારે સ્વાદ લાગે, ને ઘણી રસરૂપ જણાયામાં આવે, તેમ માન પણ કંઈએક દીઠામાં કઠોર લાગે, પણ સમજણમાં લાવીએ ત્યારે એનો સ્વાદ માણુમ પડે. માટે માનને પણ રસરૂપ જાણવું. (ઇતિ ભાવાર્થે જ્ઞેયં.)

૨૨૨. (આ વિરહ દુઃખ સર્વોત્કર્ષતા વર્ણન છે.) સર્વ દુઃખ કરતાં વિરહરૂપ અગ્નિતું અતીશે દુઃસહ દુઃખ છે, સઘળા કષ્ટ માત્રનું ભોવન જે ઘર છે. તે જેમ સર્વ મણી માત્રનો શિરોમણી ચિંતામણી છે, તે સમાન કોઈ નહીં, તેમ જાણવું (ઇત્યર્થઃ)

૨૨૩. (પ્રિય વિયોગીજનને અવર જેટલાં સુખ તેટલાં દુઃખ રૂપ છે.) પોતાનું વસ્ત્ર જે વહાયું સ્નેહી, તેને વિયોગે વિરહીને ખીજું સઘણું સુખ હોય તોએ તેની પડે લાગે જે.

બિન બહુલ બિરહિ હિયે, સખ સુખ તાકી નાંઈ;
તયો ધાંમ જિમિ ભેક જયો, લહિ સુય કિનિકન છાંઈ. ૨૨૩

પ્રોખિતભૂતિકા નાયકા.

ખીર બિરહદુખ અતિ દુસહ, જિન દે કો જુગદીશ;
ઝોર કુબટકી કા ચલી, મરણ મન્યો આસીશ. ૨૨૪

તાતી ખ્યાર ન લગી સહે, એસોં જ્યારે ખ્યાર;
અહુ નિજ બિરહાનલ ખરત, બહુ સુનિ મોદ અપાર. ૨૨૫

ખુજવે ઝોર ન પ્રિહઅગન, બિન પ્રિયદરસન તોય;
સખ તખપે કછુ નિજ દિસા, સુનિ વાકી ધટિ હોય. ૨૨૬

જાણું કે જેમ કંઈ ફણી જે સાપ, તે ફેણ માંડીને ખેડો હોય તે ફેણની છાયામાં તડકાનો બળેલો ભેક જે દેડકો. તે નાસીને ખેસે, ને જેવું સુખ પામે તેવું તેને પણ જાણું, એટલે શું કે તડકાના તાપથી દેડકાને પેલી ફેણનીની છાયાનો તાપ ધણો થાય, તેમ વિરહીને પણ ખીજે સુખે સામું ધણું દુઃખ થાય છે. મિત્રના મિલાપ વિના સુખ છે જ નહીં. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.)

૨૨૪. (નાયકા વિરહણીનું સખી પ્રત્યે વચન.) એક બહુલાશ્વની નામા ગોપીજન છે, તે પોતાની એક હરપા નામા સખી છે તે પ્રત્યે એમ કહે છે કે, ખીર કહેતાં જે, હે સખી! વિરહનું દુઃખ તો અતિશે જ દુઃસહ છે—તે હું અનુભવે કરીને જાણું છું, જે જુગદીશ રખે કોઈને આપે. તે શા માટે કે એ આગળ ખીજ કછું તો શું લેખું? મરણને પણ હું તો આશિર્વાદરૂપ માતું છું એવો વિરહ દુઃખદાયક છે. (ઇત્યભિપ્રાયં જ્ઞેયં.)

૨૨૫. (પોતાના સ્નેહીનો પોતાની ઉપર વિરહ તાપ સાંભળે સુખ થાય એ મોટું આશ્ચર્ય-રૂપ છે.) જેને જોનો વાયુ લાગ્યો પણ ન સહેવાય એવું જેની ઉપર વહાલ હોય, એવું જે પોતાનું સ્નેહી, પણ ત્યાં અહો! કહેતાં એક આશ્ચર્ય છે; તે જૂઓ કે કોઈ આવીને એમ કહે કે પેલું તમારું સ્નેહી તમારા વિરહરૂપી અગ્નિએ બળે છે; તે સાંભળીને પોતાને અપાર કહેતાં પારવનાનો હર્ષ થાય. (ઇત્યર્થઃ)

૨૨૬. (પૂર્વોક્ત વિધિ સમજવી.) વિરહરૂપી અગ્નિને ઓલવવાને પોતાના પ્રિયનાં દર્શન-રૂપી જળ વિના ખીજું કોઈ જળ સમર્થ નથી. પણ એ દુઃખ કંઈએક ઘટવાનો એક ઉપાય છે. તે ક્યો કે પોતાને વિરહ તાપનું જેવું દુઃખ હોય, તેવી દિશા તે સ્નેહીની સાંભળીએ ત્યારે આપણું દુઃખ કંઈએક ઘટે. બાકી સઘળું તો તે મળ્યાથી જ ઘટે. (ઇત્યર્થઃ)

૨૨૭. (નાયકા વિરહણી તથા હરિભક્ત વિષે પણ અર્થ લાગે છે. એ શ્લેષ છે.) એક તન-મધ્ય નામા ગોપીજન છે. તેને તેની સખી કહે છે કે, તું નાકમાં મોતીની વાળી પેહેર ત્યારે તેણે કહ્યું જે, પ્રભૂને વિલગે નાકમાં તો મોતી પેહેરવાં ગમતાં નથી, મારું મન તો લાલ જે શ્રીકૃષ્ણ તેમાં લાગી રહ્યું છે. પ્રિય કહેતાં, હે મારી વહાલી! તે ધનશ્યામ મુને મળતા નથી—ત્યાં મથુરામાં શોક્યને સર્વ સુખ આપે છે; તે મુને આગ લાગે છે. હવે એનો ખીજો અર્થ. કોઈએક પ્રેમી ભગવદ્ સ્વરૂપા શક્તિવાળા ભક્તજન છે. તેની પરીક્ષા જેવા માટે પ્રભૂએ સ્વરૂપાંતરે કરીને પોતાના સ્વરૂપવિના ખીજું કળનો લોભ દેખાડવા માંડ્યો, કે ગમે તો સ્વર્ગ લો, ને જો ગમે તો મુક્તિ

અલિ તેરે પાની છુયો, પાંનિ પરસહી લાગિ;
સુહુ સદ્કારી લૈ દહી, અગન હુ તેરી આગિ, ૨૩૫

હે સ્મર હર ધોખે ન હરિ, બિરહી હતિ સર દેખિ;
ગોરેયે ગોરી કહાં, હનિ સુખેન દિગ પેખિ. ૨૩૬

બિરહ દરદ નટસાલસોં, સાલતહે હિય માંહિ;
નિકસેં ઓર ઉપાય ધહ, બિન પિયુ ચુંબક નાહિ. ૨૩૭

બિના બીરહ અનુભોં દધત, અતિ રતિ ઉપજે નાંહિ;
જિમિ બિનુ આતપ તનુ તયેં, મિષ્ટ ન લગે દ્રુમછાંહિ. ૨૩૮

૨૩૪. (નાયકા વિરહિણી.) પ્રભૂનો વિરહાશ્રી હૃદયમાં ધીકી રહ્યો છે. એવા સમામાં બાળા ને શ્રી રાધિકાજી, તેમને એક સખિએ ધનસાર ને કપૂર (તેના) મણકાની દામ ને માળા, તે બરબટ કહેતાં હઠ કરીને કંઠમાં પેહેરાવી. તેણે કરીને એમના હૃદયમાં તો હોલી નેવડે ભડકે ઉઠ્યો—પહેલાં પ્રભૂના સંલોગ સમે એ માળા પહેરી હતી તે સાંભર્યું છે માટે, ને તે અશ્રીનો સંબંધ પેલા કપૂરના મણકાને થયો એટલે સઘળા હારે હારે દીપમાળની પેઠે દીવા થઈ ગયા. તે બાજે એક વચ—ને હોલી તે દીવાળી થઈ છે એવું જાણ્યું (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં)

૨૩૫. એક સમે હેમંતઋતુમાં નિધુમ્ર અંગારાની અંગીઠી તાપવા માટે, કોઈએક સખિએ લાવીને શ્રી પ્રિયાજી પાસે ના ના કહતાં મૂકી—અહિયાં પોતાના શરીરમાં તો ચિહ્નનો વિરહાશ્રી વ્યાપ્યો છે, તે અંગીઠી સ્પર્શી નહીં, ને તે ભાવ સખી તો સમજતી નથી, ત્યારે પોતે એક જળનું ભરેલું પાત્ર પાસે હું તે રેડીને અશ્રી હોલવી નાખ્યો; તેથી દેવતા તો કોયલા થઈ ગયા. તે સમે એક સખિ ચતુર છે તેણે અતિશૌં વિરહનો તાપ છે તે જાણાવવા માટે, ખ્યારીજી પ્રત્યે એક નુક્તિવચન કહ્યું:—જે, હે શ્રી રાધે! તારો પાણી ને હસ્ત તેનું અડકેલું ને પાણી તે આગને લાગ્યું તે માટે તકાળ આગ પણ બળીને કાળી થઈ ગઈ! આગ તો સર્વને બાળે છે, પણ તારા વિરહની આગે તો તે આગને પણ બાળી!—એટલે અત્યંત પ્રેહે તાપ છે. (ઇતિ જીવનં જ્ઞેયં).

૨૩૬. (નાયકા વિરહ સખિ વર્ણન કરે છે.) એક સમે શ્રી સ્વામિનીજીને વિરહે શ્રીકૃષ્ણ-ચંદ્રનું શ્રીઅંગ ચિંતાએ કરી ઉજળું પડી ગયું છે. ને કામની પીડા ઘણી વ્યાપી છે—તે સમે કામ પ્રત્યે એમ વચન કહેવા લાગ્યા ને:—હે સ્મર કહેતાં હે કામ! હર ને શ્રીમહાદેવજી તેને ધોખે, ગોરા જાણીને હરીને બાણ ન માર; એ તો હવડાં પ્રિયાજીનો વિરહ છે, માટે ગોરા લાગે છે—તું ને; ગોરા તો છે, પણ ગોરી ને પાર્વતી તે એ સંગે ક્યાં છે? તે કરતાં બાણ મારવું, હોય તો દિગ કહેતાં પાસે ને ગોરી ને શ્રીરાધિકાજી દેખે તે સમે સુખેન કહેતાં કરારે મારને. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૩૭. (નાયકા વિરહિણી.) એક ચંદ્રિકલા નામના ગોપીજન છે. તે પ્રભૂના વિરહને દુઃખે ઘણી દુખિત છે. તે પોતાની સખિ પ્રત્યે એમ કહે છે ને:—હે અલી! વિરહનું દરદ તે નટસાલ,

પીર બિનાં પ્રીતિ કહું, ચિત્ત ન સુનિ અઘાપ;
તાપ બિહિન ત્રણણા ન જિમિ, બિનત્રણણુ ન સંતાપ. ૨૩૯

બિરહારતિતે રતિ બઢૈ, પેંરુચિ બંદન ન કોય;
ખ્યાસો જખમી જિયેં તહું, લલો ન લાગેં તોય. ૨૪૦

મીત મયોં સુ જિયો જિયો, મયોં અખલ ભો એક;
વાકો મિલિ દૂનો બન્યો, દુઃખખલ બઢ્યો અનેક. ૨૪૧

સોરઠા-પ્રીય પ્રાનસમ દોય, મેરે ભાય ન સખ કહે;
પ્રિય બિહરત દુઃખ હોય, પ્રાન ગયે પાછેં ન સો. ૨૪૨

જે બાણનો ભાગેલો કડકો સળકે, તેમ હૃદયમાં સાલે છે. તે પિહલરૂપી સુંબક, જે ચમક પાપાણુ તે દીઠા વિના તે સાલ નીકળવાનું નથી. ખીબ લાખો ઉપાયથી પણ ના નીકળે. (ધૃતિ, ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૨૩૯. દૈત જે પોતાનું પ્રિય તેના વિરહનો અનુભવ ભોગવ્યા વિના અતીશે પ્રીત ઉપજે નહીં. જેમ કાંઈ આતપ જે તડકો, તેમાં સારી પેઠે શરીર તવાયા વિના કુંમ જે વૃક્ષ તેની છાયા ઘણી મીષ્ટ ન લાગે તેમ. (ધૃત્યર્થ:)

૨૩૯. (વિરહ વર્ણન) પિડા વિના પ્રીત હોય એવું ક્યાંહીં હવાણાં લગી જોયું નથી ને સાંભળ્યું નથી. એટલે શું કે પિડા વિના પ્રીત હોય જ નહિ, જેમ તાપ વિના તૃણા નહીં, ને તૃણા વિના સંતાપ નહીં, તેમ (ધૃત્યર્થ:)

૨૪૦. વિરહની પીડા જેમ જેમ ઝાઝી, તેમ તેમ પ્રીત વૃદ્ધિ પામે, એ ઉપાય સાચો છે. ને પ્રીતની વૃદ્ધિ સારી પણ વધારવાની રુચિ તે દરદને મારે કોઈને રહે જ નહીં-જેમ કોઈ જખમી, જખમ લાગતામાં તરયોં ઘણો જ થાય છે; પણ તે તૃપાનું દુઃખ વેઠે તો જીવે-પણ ન મળે સારે જ રહે, બાકી મળેલું તોય જે જળ તે મરવું કબુલ કરે પણ મૂકે નહિ તેમ. (ધૃત્યર્થ:)

૨૪૧. (વિરહઆધિક્યતાવર્ણન.) બે મિત્ર હોય તેમાંથી જે મૃત્યુ પામ્યો તે તો જીવ્યો ને જે જીવ્યો તે મૃત્યુ પામ્યો. તે શામટે કે એકલો રહ્યો તે નિર્બળ થયો. ને દુઃખ તો પેલા મુવેલા મિત્રનું મળીને બમણું થાય, એટલે તે દુઃખનું બળ તો અનેક ગણું વધ્યું. (ધૃત્યર્થ:)

૨૪૨. સર્વ વ્રજસુંદરી કહે છે જે, હે મધુકર! સર્વ એમ કહે છે જે પ્રાણુસમાન પોતાનું પ્રિયજન છે; પણ અમારે ભાય કહેતાં નસિબમાં તો એમ નથી. તે શા માટે કે વહાલાંને વિયોગે તો દુઃખ થાય છે ને પ્રાણુ ગયા પછી તો તે નથી થવું, માટે પ્રાણુ થકી રનેહી ઘણું વહાલું. (ધૃતિ જીવન જ્ઞેય.)

મિલન પ્રીય પ્રતિબંધ, કારિ ક્રતાંતહુતે દુઃખદ;
 દુગનો અન્ય સમંધ, જસું હિલગ તાંકોં ભયો. ૨૪૩

જિતો ખિરહ સંતાપ, તિતો પ્રેમ પરમાનિયે;
 યહ સનેહકો માપ, સમુઝ લેહુ અનુમાનતે ૨૪૪

ખીરહખ્યથા જસૂં કહું, તપે તાહુકો તન;
 અહો જસે હિય તહું રહે, સીરે મનમોહન. ૨૪૫

ગોપી ગોપીનાથકોં, ખિરહ ઓરહી જાતિ;
 જ્યોં લુહારકી સાંનસી, છિનુ સીતલ છિનુ તાતિ. ૨૪૬

ઘેર કારિ કરજોરિ કહું, હા હા ખૈ ધસિ નાસ;
 મહાખિયોગ મત ચિત્તકોં, દિહુ દયાલ જડ ત્રાસ. ૨૪૭

૨૪૩ (પ્રિય મિલન પ્રતિબંધ કાલાધિક્ષ્ય છે.) પોતાનું પ્રિય છે તેના મિલાપમાં જે પ્રતિબંધ રૂપ છે તે કરોડ ક્રતાંત જે કાળ, તે કરતાં પણ ઘણું દુઃખદાયક છે; ને વળી પોતાનું જે સાથે હિલગ કહેતાં લગન લાગ્યું હોય, ને તેને કહીં અન્ય જડે સંગંધ થયો, તે દુઃખ પેલા દુઃખથી ખમણું છે. તે માટે ચાલતા લગી એ દુઃખ કોઈને દેવું નહીં. (ઇત્યભિપ્રાયં જ્ઞેયં)

૨૪૪ જેટલો વિરહનો સંતાપ તેટલો પ્રેમ જાણવો. પ્રેમ એ રનેહનું માપ છે. એ સર્વ અનુમાન જે શુદ્ધિને વિચારે સમજી લેો. (ઇત્યર્થઃ)

૨૪૫ (નાયકા વિરહણીનો પિયુ પ્રત્યે ઠબકો.) એક દુર્વા નામા ગોપીજન છે, તે પોતાની સખિ પ્રત્યે પોતાના પ્રેહે તાપનું દુઃખ કહે છે ને:-અલી! મારા વિરહની વ્યથા જે પીડા, તેજેને હું કહું છું તે સાંભળતાં તેનું શરીર તપી જાય છે. ત્યારે મારા હૃદયના તાપનું શું કહેવું? પણ અહો કહેતાં એક મોટું આશ્ચર્ય છે, જે તે હૃદયમાં સદા મનમોહન જે નંદલાલ તે વસે છે; તોયે પણ સીરે કહેતાં યાદ રહ્યા; એટલે શો ભાવ કે જે તપતા હોય તો આવીને દર્શન કેમ ન આપે. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.)

૨૪૬ (ભિન્ન વિરહતા વર્ણન) એ સર્વ ગોપીજન ને શ્રી ગોપીનાથજીનો વિરહ છે, તે કોઈ એક જુદી તરેહનો છે. તે કોઈએક વિરહા ભગવદીજ જાણે; કેમકે ભાવાત્મક શ્રીકૃષ્ણ સદા સર્વદા એ ગોપીજનના હૃદયમાં વિરાજમાન છે, ને અત્યંત વિરહવડે-દર્શનની પ્રાપ્તિ થાય ને પાછું વ્યવહારમાં ચિત્ત જાય, ત્યારે જાણે-જે પ્રભૂ પધાર્યા છે. માટે એમને સંયોગ વિયોગ બંને અનુભવ છે તે જેમ લુવારની સાણશીને જળમાં જોળ્યે યાદી ને અગ્નિમાં ઘાલ્યે પાછી તાતી, એ બંનેનો સંગંધ ક્ષણક્ષણમાં થાય છે, એ દ્રષ્ટાંતે એ પણ સમજવું. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં).

૨૪૭ હે દયાળુ શ્રીનાથજી! તમને કોટીવાર હાય જોડીને હાહા ખૈ કહેતાં યટજીને, કાલા-વાલા કરીને, નાક ધસીને એ વિનતિ કરું છું કે, કોઈને પોતાના મિત્રનો મહા વિયોગ, જે કોઈ સમે મળવું જ નહીં, તે ના આપશો-એ દુઃખનો મુને મોટો ત્રાસ છે. (ઇત્યર્થઃ)

ઠારે અંગન લાલ મો, મન ડરપે લલચાય;
આજે એકમસી ન કહ્યું, આઉ જાઉ કાહિ જાય. ૨૪૮

અથ રૂપવર્ણન.

કુહા.

સ્થામા તું જિન જાઈ સર, બિન ધૂંધટ પટ ધોસ;
પરિહે તેરો બદન લખિ, ભોર કોક મુખ સોસ. ૨૪૯
સ્થામા આનન સખિ લખન, ચકોર તરસત નાહ;
માનપરખ કેતો અબ્યો, ટરત ન ધૂંધટ રાહ. ૨૫૦
ધચ્છન સેલ રૂ ભોં અસી, જનુ ગોલક ગહિ ઢાલ;
રાધે તેરે નેનને, કીને લાલ બિહાલ. ૨૫૧

૨૪૮. (નાયકા પ્રશ્નભાસકતા.) એક મંજુકી નામા ગોપીજન છે, તેને દ્વારે કંઈ એક મિશે, દિવસે પ્રભૂ જામા છે, ને ઘરમાં પોતે એકલી છે. તેવો સમો જોઈને તે ઘરમાં ડરપે છે, ને લલચાય પણ છે, ને મન સાથે વિચારે છે કે આ સમે હું શું કરું, લાલ જે શ્રીનંદલાલ, તે તો હું માટે સમજીને જામા છે, ને મારાં વચનની વાટ જાણે છે. પણ મેં આ સમે આવો કે જાણો કંઈ કહેવાતું નથી. આજે એકમ કહેતાં બીજા પડવાની પેઠે એ નાયકાને પ્રેમ તથા લગ્ન બંને સમાન છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૪૯. (પ્રિયામુખ ચંદ્ર સદ્રશ વર્ણન.) એક સમે શ્રી રાધિકાજી ને લલિતાજી એમ કહે છે જે:-હે શ્યામા! તું કદાપિ દિવસે ધૂંધટો ખેંચ્યાવિના સર જે સરોવર તેની તીરે જન જાય કહેતાં રખે જાય. તે શા માટે કે તારું વદન જે મુખ તે ચંદ્રમા સદ્રશ છે. તે દેખીને ભોર જે ભમરા, ને કોક જે ચક્રવા ચક્રવી તેના મુખમાં શોષ પડશે કે શું ચંદ્રમા જાણો, ને રાત્રી થઈ! ને હવે અમારે પ્રિયનો વિયોગ થશે! (ઇત્યભિપ્રાય જ્ઞેયં.)

૨૫૦. (નાયકા માનમતિ પ્રત્યે દ્વિતિ વચન) એક સમે શ્રી વ્રજભાનનંદનીજીએ માન ધર્યું છે, માટે મુખ ઉપર ધૂંધટો ખેંચીને બેઠાં છે. ત્યાં પ્રભૂ પધાર્યા છે. તેમના કહ્યાથી લલિતાજી શ્રી પ્રિયાજી પ્રત્યે એમ કહે છે જે:-હે શ્યામા! તમારું આન જે મૂખ, તે રૂપ ચંદ્રમા, લખન કહેતાં જોવાને, નાહ જે તમારા સ્વામી, તે રૂપ જે ચકોર, તે તરસે છે; ને મુને કહે છે જે માનરૂપી પરવતું જે ગ્રહણતું હજી કેટલુંએક છે; જે મુખચંદ્ર ઉપરથી નીલાંબરના ધૂંધટરૂપી રાહુ ખસતો નથી! એમ કહે છે. માટે ધૂંધટો લઈને પિઠે તમારું સુંદર ચંદ્રમા સરખું મુખ દેખાડો. (ઇતિ રહસ્ય જ્ઞેયં.)

૨૫૧. (શ્રીરાધિકા સુંદરીની નેત્રસૌંદર્યતા વર્ણન.) શ્રીપ્રભાવતી પુત્રી પ્રત્યે ચંદ્રભાગાજી એમ કહે છે જે:-હે શ્રીરાધે! તારાં નેત્ર ધક્કણ જે કઠાક્ષ-તે રૂપિ સેલ જે બંરછિ, ને ભોં જે બ્રહ્મ-તે રૂપ અસિ જે ખડ્ગ, ને ગોળક કહેતાં જે નેત્રના ડોળા વચ્ચે કાળો ચાંદલો છે, તે રૂપ તો જાણે ઢાલ; તે લઈને લાલ જે શ્રીકૃષ્ણ-તેમને તેવડે બેહાલ કર્યા છે. એવાં તારાં સુંદર નેત્ર મારણશક્તિથી ભરેલાં છે. (ઇતિ જીવન જ્ઞેયં.)

લિપટે પિયકો પાનિખિન, પાંતીખિન કહે ખાત;
 અહો સલોને દ્રગ અલી, કરે શશ્વખિનુ ધાત. ૨૫૨
 લલના લોચન સિત અસિત, ગોલક ડોરે લાલ;
 યહ ત્રિણેનિમગ્નજન લહી, મુક્તિ ખિરહ ગોપાલ. ૨૫૩
 અભિખિધ રસ, રતિ, તરલતા, કૃપા ત્રપા રુચિ માન;
 ઇત્યાદિક ગુનસદન શ્રી, લોચન ઉપમા કાન. ૨૫૪
 ખ્યારી તેરો અધરરસ, ક્યો ખિસરે ગોપાલ;
 બેસર નિરમલ મુક્તાહ, જિહિ પરસત ભો લાલ. ૨૫૫

૨૫૨. (એ પણ પ્રિયાજનાં નેત્ર ને કૌતુકતા.) શ્રી કિરતી કુંવરી પ્રત્યે વિશાખાજી એમ કહે છે ને:-હે શ્રીરાધે! તમારાં નેત્રમાં એક મોટું આશ્ચર્ય છે; કે તમારા પિંદ ને શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર, તેમને, તમારાં દ્રગન ને નેત્ર તે, પાણિ કહેતાં હસ્ત વિના, લપટે કહેતાં વળગી જાય છે તેને વાણી નથી, પણ વાત કહી આપે છે, ને એની પાસે એકે હથિયાર નથી તે ધાત પણ કરે છે-એવાં તમારાં નેત્ર છે. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.)

૨૫૩. (એ શ્રીપ્રિયાજનાં નેત્રને ત્રિવેણી રૂપે વર્ણન કર્યું છે.) શ્રીલાડલીજી પ્રત્યે લલિતાજી એમ કહે છે કે, હે લલના! તારાં લોચન સિત કહેતાં ઉજળાં, ને અસિત કહેતાં કાળાં-એ અને રંગવાળાં છે, તે તો જાણે શ્રીગંગાજી ને શ્રીયમુનાજી છે, ને મધ્યે લાલ દોરા છે, તે જાણે શ્રી સરસ્વતીજી છે. એટલે ત્રિવેણી સંગમ થયો, તેમાં નહાતાં મુક્તિ મળે. એ ત્રિવેણીમાં મગ્નજન કહેતાં નહાતાંમાં જ ગોપાલ શ્રીકૃષ્ણ તેણે વિરહથક્કી મુક્તિ લહિ કહેતાં પામી, એટલે શું કે વિરહથી મુક્તિ. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૫૪. (વળી શ્રીપ્રિયાજનાં નેત્રની સૌંદર્યતા અનિર્વચનીય વર્ણન છે.) લલિતાજી કહે છે ને શ્રી કહેતાં, હે શ્રીરાધિકે! તારાં લોચનની ઉપમા તે હું કેને આપું? એટલા ગુણ કાંઈના નેત્રમાં નથી. તે ક્યા ક્યા, તે કંઈએક કહું-કે એક તો અમી ને અમૃત, ને રસ ને ઝેર-તેનો ભાવ એ કે પતિ જોડે અન્ય નાયકનો સંબંધ સહી ના શકે; ને વળી એ નેત્રરસનું પાન પિંદને કરાવતામાં બેભાન કરી નાંખે ઇત્યાદિક ભાવે ઝેર કહ્યું છે, ને વિધ ને વેદકપણું-ખાણી પેકે-ને રતી ને પ્રીતિરસ, ને ક્રીડારસ, ને તરલતા ને ચપલતા, ને કૃપા ને ત્રપા ને લગ્ન ને રુચિ, ને સર્વને ગમે એવાં અતિ સુંદરતા, ને માન ને મદ વિદુર્ણીતતા ઇત્યાદિક ગુણનાં સદન ને ધામ છે, તે તારાં એ નેત્રની ઉપમા તે એ-નેત્રને જ છે. (ઇતિ જીવનં જ્ઞેયં.)

૨૫૫. (શ્રીપ્રિયાજના અધરની આરક્તાનું વર્ણન છે.) લલિતાજી શ્રી પ્રિયાજને કહે છે ને, હે ખ્યારી! તારા અધરનો રસ, તે ગોપાળ ને તારા પિયુ, તેમને કેમ વિસરે? કે વેસરનું મુક્ત ને મોતી, નિર્મળ ને ઉજળું વિકારરહિત છે તે પણ ને અધરનો સ્પર્શ કરતામાં લાલ થઇ ગયું! એટલે લાલ તે અનુરાગી પ્રીતવાળું. તો તેથી ગોપાળ ને ઇદ્રિયોના પાળ તેની પ્રીત કેમ છોડું? એવો તારો અધરરસ છે. (ઇત્યભિપ્રાયં જ્ઞેયં.)

મહાવર તું સાચો ઠયો, પાય ખડન પદધામ;	
સખ ખર ખર નટખરહસો, તો પદ કરત પ્રનામ.	૨૫૬
હરિકૃષ્ણ મુખ નયન હરિ, ક્ય ક્ય કટિ કર પાય;	
હરિ સુખરત ગતિ બેનિ છબ, રાધા હરિ સુખદાય.	૨૫૭
કટિસો મદ રતિ બેનિ અલિ, ચખસિ ખડાઈ ધારિ;	
કુચસે ખચ અખિ ઓઠ ભો, મગ ગતિ મતિહિ બિસારિ.	૨૫૮
ભત્તી - સ્યામા હરિતકી, બિકલ ભયે શ્રીરગ;	
ચલ દલ દુખ સુકુમાર પિય, કરિ કેલી કાભાંગ.	૨૫૯

૨૫૬ શ્રીપ્રિયાજીનાં ચરણારવિન્દની સહજરક્તતા વર્ણન છે.) મહાવર કહેતાં હે અલતા ! તારું નામ મહાવર જે મહાશ્રેષ્ઠ, તે તું સાચો ઠયો. તે શા માટે કે મહા મોટાં જે શ્રીરાધિકાજી, તેમનાં ચરણારવિન્દરૂપી ધામ પાચ્યો. તે માટે તું જે પદ પાચ્યો છે, તે પદ કેવું મોટું છે કે અખિલ બ્રહ્માંડમાં જેટલા વર શ્રેષ્ઠ કહેવાય છે તે સર્વના વર જે ધણી-શ્રેષ્ઠ, અત્રલોક્તા તે નવદર જે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર તે પણ તારું પદ જે શ્રી સ્વામિનીજીનાં ચરણારવિન્દ તેને પ્રણામ કરે છે, તે માટે તું મહાશ્રેષ્ઠ તે ખરો છે. (ઈલંબિપ્રાચં જ્ઞેયં).

૨૫૭. (શ્રીપ્રિયાજી પ્રત્યે મધ્યા વચન. શ્રીઅંગની સૌંદર્યતાવર્ણન આતુર્યતા) શ્રીવંદાવનેશ્વરી પ્રત્યે લલિતાજી કહે છે જે, હે શ્રીરાધે ! તારા પિયુ જે શ્રીહરી તે તુને ઘણા પ્રિય છે, તે માટે તે તારા શરીરના સઘળા અવયવની શોભા સઘળી હરીના સરખી રાખી છે-એટલે હરી સદ્રશ. ને વળી બીજો અર્થ એમ છે કે હરિ કેસો મુખ તે કેમકે, હરિ જે ચંદ્રમા તે સરખું સુખારવિન્દ છે, ને હરી જે મૃગ તેના સરખાં નેત્ર, ને હરી જે જમર તેના સરખા શામક્ય જે કેશ, ને જે ગીરી તદાકાર કુચ, ને હરી જે સિંહ તેના સરખી કટિ, ને હરી જે કમલ તેના સરખા હસ્ત ને ચરણ ને હરી જે નાગ તેના સરખી વેણી જે ચોટલો, ને હરી જે હસ્તી તેના સરખી ગતી જે આલવું, ને હરી જે સોનું, તેના સરખો શ્રીઅંગનો વર્ણ જે રંગ, ને હરી જે કામ તેના સરખી છબી, જે સુરૂપ સુંદરતા; એવી જે તું શ્રીરાધિકા તે શ્રીહરી જે શ્રીકૃષ્ણ, તેમને સુખદાયક છે. (ધર્તિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં)

૨૫૮. (નાયકા માનમતી પ્રત્યે દ્વિતી વચન) શ્રી હકુરાણીજી પ્રત્યે લલિતાજીએ માનસમે આવું વચન કહ્યું કે, જેમાં શિક્ષા ને અંગની સૌંદર્યતાનું વર્ણન બંને થાય. એમ કહ્યું કે હે શ્રી રાધિકે ! તું મદ જે માન ધરે તો તારી કટી જેવું સુક્ષ્મ ધર, ને પિંડ જોડે રતિ જે પ્રીતી કરે તે તું તારી વેણી જેવી વિસ્તારે કર ને તું મોટાઈ તારાં નેત્ર જેવી રાખ, તે શોભશે; ને તારા કુચ છે તેવા કઠોર વચ જે વચન ના બોલીશ; ને તારા હોઠ જે અધર દાદ છે, તેવાં નેત્ર ન કરીશ; ને જેવી તારી ભો જે જાણી વાંકી છે, તેવે મગ જે મારગે ડગલું ના દધશ; ને જેવી તારી ગતિ મંદ છે, તેવી મતિ જે બુદ્ધિ, તે તો વિસારી જ મૂક, જે તે નહિ શોભે (ધર્તિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૫૯. (નાયકા રૂપવતી પ્રત્યે મધ્યા વચન. પ્રાર્થના મિશે નવ વનસ્પતિ નામ વર્ણન છે.

મિલન સમય મંડન ગહા, સું તન ઢપે લગિ સાલ;
 ફિરિ આછે યપુ વરમલોં, તનક દૂર જળ લાલ. ૨૬૦
 રહી મો સંસે થહ સદા, કાપે ભંજો જાંય;
 પ્રિયા તનક તન અતુલ લા, સો કસ રહી સમાય ૨૬૧
 સહજ ગતી સુધી ચલે, તિરછે પર જિય લેન;
 ભે બુધબલકે પદાતી, પ્યારે ત્હારે નેન. ૨૬૨
 ધન્ય રતી તેરી કૃતી, હિય રાધા મુખ સ્યામ.
 અનુરાગિ લહિ રતિપતિ, પિતુ રતિ કરિ કરિ દામ. ૨૬૩

એ શ્લેષાર્થ.) એક સમે શ્રીલાડીલીજને લલિતાજ એમ કહે છે ને, હે શ્રી રાધે ! તું કાલે શ્રી પ્રદાવનમાં સખિઓ સાથે મલપતી જતી હતી, તે તુને જતી શ્રીરંગે-શ્રીકૃષ્ણચંદ્રે તકી કહેતાં તકાસી છે; એટલે જોધને આંખમાં આણી છે. ત્યારથી તારા રૂપનો મોહ લાગ્યો છે, ને વિકલ થઈ ગયા છે, તે માટે તું ત્યાં વેહેલી ચાલ, ને તેમના દુઃખને દળ કહેતાં મડાં નાંખ. તે શી રીતે કે કામાંગકેલી ને પરિપૂર્ણ કામક્રીડા, તે કરીને. તે વાહાલોજ ઘણા સુકુમાર છે, માટે તાપ સહેવાશે નહીં. એમ કહીને પ્રભૂને મેળવ્યા. (ઇત્યર્થ:) હવે એ વૃક્ષબંધ દુહો છે. એમાંથી નવ વૃક્ષનાં નામ નીકલે છે. તે ક્યાં ક્યાં કે, જતી કહેતાં ચમેલી, ને શામાં કહેતાં પાટલ, ને હરીતકી કહેતાં હરડે, ને શ્રીરંગ ને લવિંગ, ને ચલદલ ને પીપળો, ને સકુમાર ને ચપો, ને પ્રિય ને કંઠબ, ને કેલી ને કેલ, ને કામાંગ ને આંખો-એ નવ વૃક્ષનાં નામ (ઇતિભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૨૬૦. (શ્રી પ્રિયાજના શ્રી અંગની સૌંદર્યતા વર્ણન.) એક સમે શ્રી નાગરીજ શૃંગાર સજતાં હતાં ત્યાં પ્રભુની આતુરતા જાણીને લલિતાજએ એક જુક્તિ વચન કહ્યું, તે વાર ન લાગે ને પ્રસન્નતા ઉપજે એવું હતું:-હે શ્રી રાધે ! પ્રભૂના મિલાપ સમે તારે મંડન ને આભૂષણ તે શીદ થયાં જોધએ ! કે તારા શરીરની સુંદરતાને તે તો સામાં ઢાંકે છે ને પિઉને સાલ સરખાં લાગે માટે આ સમે નહીં જોધએ; પ્રભૂ લગારેક વેગળા હોય તે સમે ધરજે. પછી તે સારા શુભકારી કે વરમ ને કવચ તેની પેઠે દુષ્ટ જનની દ્રષ્ટીને બાળે-પણ તારા શ્રીઅંગ ઉપર આવવા ન દે. એમ સમજવીને તાત્કાલ પ્રભૂને મેળવ્યા. (ઇત્યર્થ:)

૨૬૧. (શ્રીનાયકા રૂપવંતી પ્રત્યે મધ્યા વચન.) એક સમે શ્રી પરરાણીજને લલિતાજ, અતુલ શોભા જોધને કહે છે:-હે અલી ! મારી પ્રિયા ! મુને સદા એક સંસાર રહેછે, તે કોની ખાસે જોધને ભણું ? માટે તું મુને કહે કે, તારું શરીર તો અતિશે સૂક્ષ્મ સુકુમાર છે, અને તેમાં આવડી અતુલિત શોભા તે કેમ સમાઈ રહી છે ! તે તું મુને કહે. એવું સાંભળીને લજ્જા સહિત મંદમંદ હસ્યાં. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેય.)

૨૬૨. (શ્રી કૃષ્ણચંદ્રના નેત્રની મોહન શક્તિવર્ણનપર ક્રિયા વચન.) એક નૃત્યકળામાં પ્રજા સુંદરી છે, તે શ્રી કાકુરજના કટાક્ષથી ઘણી શિથિલ થઈ છે, તે પ્રભૂ પ્રત્યે એમ કહે છે ને, હે વહાલાજ ! તમારાં નેત્ર સહજે તો સુધી ગતી કહેતાં પાંસરું ભાળે છે; અને ત્યારે કોઈએકને જીવ લેવો હોય છે, ત્યારે તિરછે કહેતાં વાંકું ભાળે છે; ત્યારે એ કંઈ નેત્ર નહીં, એ તો બુધબળ

કુલહિલાલ પિત ઉપરના, નિલ તનુ નંદકુમાર;
પ્રેમ લપટિ અનુરાગ સિર, માનું મુરતિ શૃંગાર. ૨૬૪
કૃષ્ણસુ રાધા રાધિકા, કૃષ્ણ યથા શબ્દાર્થ;
કયો સંલવતા બિલગતા, કહે બિયોગ સુવ્યર્થ. ૨૬૫
અલી અદરદી હરિ ભયે, બિરહ દરદ હો ચૂર:
કપૂર ન રહિ બિન મિર્ય જ્યો, મિર્ય ન આહિ કપૂર. ૨૬૬
તરસે દુહુ મન મિલનકો, ગલ્લો દોઉ ધન માન;
સહી કોધ મિલયે દુતી, દુહુ પ્રિય લગિ પ્રિયપ્રાન. ૨૬૭

જે શતરંજ, તેનાં પદાતિ જે પ્યાદલ ઠ્યાં, જે ચાલે પાંસરું, અને મારે વાંકું, તેની પેઠે તમારાં નેત્ર કરે છે. (ઇત્યર્થઃ)

૨૬૩. (શ્રીજીની ગુંતમાળાનું વર્ણન) કોઈ એક પ્રજાલકત છે. તે પ્રભૂના શ્રીકંઠમાં ગુંતની માળા છે તે પ્રત્યે કહે છે:—રતી કહેતાં હે ગુંત ! તારી કંતીને ધન્ય છે કે, તું તારા હૃદયમાં તો શ્રી રાધિકાજીને રાખે છે—એટલે અંતરમાં પીળો રંગ તે જાણે શ્રી રાધિકાજી, અને મુખે શામતા છે, તે જાણે શ્રીકૃષ્ણ વસી રહ્યા છે; અને તારું શરીર લાલ છે તે જાણે જીવલરૂપને પ્રીત કરતાં કરતાં પ્રીતરૂપ અરુણતા આવી ગઈ છે; એવી અનુરાગી જે પ્રીતવાળી તુને લાહી કહેતાં જાણીને, રતિપતિ જે પ્રધુમ્ન, તેના પિતુ જે શ્રી કૃષ્ણ, તેણે તુને પ્રીતે કરીને દામ કહેતાં માળા કરી છે. (ઇત્યર્થઃ).

૨૬૪. એક સમે પ્રભૂનું સ્વરૂપ જોઈને તે સમેની શોભા પોતાની સખિ પ્રત્યે એક સખિ કહે છે:—જે નંદકુમાર પોતે અંગે ધનશ્યામ છે, અને લાલ કહુલે (કેસુડો) પાદ ખાંધ્યા છે, અને પીળો ઉપરણો ઓઢ્યો છે, તેણે કરીને કેવા શોભે છે કે જાણે મૂર્તિમાન શૃંગારરસ પ્રેમસ્વપિ વસ્ત્રમાં લપટાઈને અનુરાગ જે પ્રીતિ તે મસ્તક ઉપર ધરી છે. એના ભાવ તો ઘણા છે, પણ થોડામાં સમજવું. (ઇતિ ભાવર્થ જ્ઞેયં.)

૨૬૫, (શ્રીરાધાકૃષ્ણની ઐક્યતાવર્ણન.) શ્રીકૃષ્ણ છે તે જ શ્રી રાધા, ને રાધા છે તે જ શ્રીકૃષ્ણનામ બે, પણ વસ્તુતઃ એ બંને એક છે. તે જેમ શબ્દ અને અર્થમાં બે નામ પણ વસ્તુ એક જ; શબ્દમાં અર્થ અને અર્થમાં શબ્દ; તેમ શ્રીકૃષ્ણમય રાધા, અને રાધામય શ્રીકૃષ્ણ. (ઇત્યર્થઃ).

૨૬૬. (નાયકા વિરહિણી સખિ પ્રત્યે વચન. પિયુને ઉગાંતો.) કોઈએક ગોપીજન શ્રીકૃષ્ણના વિરહાગ્રીથી વિકલ થયાં થકાં પોતાની સખી પ્રત્યે એમ કહે છે જે, હે અલી ! શ્રીહરી તો છેક દર્દ વિનાના થઈ ગયા; અને હું તો સદા વિરહના દર્દમાં ચક્ર્યૂર થઈ ગઈ છું. અને હું વિના તે તો સદા સુખમાં છે, બાકી શું હજી લગી આવે નહીં? હું તો તે વિના નહિ રહી શકું તે નિશ્ચય. જેમ કાંઈ મરિ વિના બરાસ તો રહી શકું નથી; હડી જાય છે તેમ. અને મરીને કબૂર જે બરાસ તે વિના સુખે રહેવું થાય છે; તેની કંઈ વ્યાહતા નથી. (ઇત્યર્થઃ)

૨૬૭. (દંપતી તથા મધ્યાનો પરસ્પર અનિર્વચનીય સ્નેહ વર્ણન છે) એક સમે શ્રીકૃષ્ણચંદ્રે સ્ને

અથ હીરાવેધપ્રકરનખરનનં.

દુહા.

મિનકેતુ રહા કવિ પર્યો, જીવબુદ્ધિ ગહિ મંદ;
 મંગલમય તટ તરનિજ, અસિ ન ભજે પ્રજચંદ. ૨૬૮
 અભય કૃષ્ણ આરાધિ કા, આર દેવકી આસ;
 જામે નહિ બલભદ્રકો, જમના ભાજે ત્રાસ. ૨૬૯
 સાસ ગવાય બઢાય દો, પુત્રબધૂ નિજ પાંચ;
 કૃષ્ણસ્વસાસુત વારિ મો, લ્યો મંગલાત ચલાય. ૨૭૦

રાધિકાજી બંને પરસ્પર રીસાયાં છે, અને ઘન કહેતાં દૃઢ માન ઝાલ્યું છે, પણ બંનેનું મન તો મળવાને પરસ્પર ધણું તલસે છે; પણ માન મૂકાવું નથી. તે અંતરનું હારદ સમજીને લલિતાજીએ બંનેના ક્રોધ સહન કરીને મેળવ્યાં, ત્યાર પછી બંનેના મનમાં લલિતાજી પ્રાણ થકી પણ ઘણાં પ્રિય લાગ્યાં, એ અનિર્વચની કોઈના કહામાં ન આવે, એવી સમજણ છે. અનુભવી જાણે (ઇત્યર્થ.)

૨૬૮. (આ દુહો નવગ્રહબંધ છે.) ગુરુ શિષ્યને કહે છે ને, હે શિષ્ય! તું કવિ કહેતાં જ્ઞાની થઇને મીનકેતુ ને કામ, તેનો રાહ ને માર્ગ તેમાં પરચો; અને અલ્યા! જીવ બુદ્ધિ ને મંદ તે તે જાણી; અને મંગલમય ને કલ્યાણરૂપ તરનિજ, કહેતાં તરની ને સૂર્ય, તેની જ ને પુત્રી, એવાં ને શ્રીયમુનાજી, તેના તટ ઉપર વસીને પ્રજના ચંદ્રમા ને શ્રીકૃષ્ણ, તેમને તે ન ભજ્યા, માટે સર્વ તજીને તેને ભજ. હવે નવગ્રહ તેમાં પ્રવર્તે છે તેનાં નામ. ૧-કેતુ; ૨-રાહા ને રાહ; ૩-કવિ ને શુક; ૪-જીવ ને ગુરુ; ૫-મંદ ને શની; ૬-તરની ને રવિ; ૭-બુદ્ધિ ને બુદ્ધ; ૮-મંગલ; ૯-ચંદ્ર ને સોમ. (ઇત્યર્થ.)

૨૬૯. હે મન! સર્વ વાતે અભય ને નિભય, એવા ને શ્રીકૃષ્ણ તેમને તું આરાધ, ખીજ દેવની આશાએ શું થવાનું છે? જેમાં ભદ્ર ને કલ્યાણ તે કરવાનું બળ તો છે નહીં, અને વળી જેથકી જમનો ત્રાસ તો ભાંગે નહીં, અથવા તેનો ત્રાસ માનીને જમ નાસે નહીં, ત્યારે તે તે શું? એમાં કૃષ્ણ સંબંધી પાંચ નામ છે. ૧-કૃષ્ણ, ૨-રાધિકા, ૩-દેવકી, ૪-બળભદ્ર, ૫-યમુનાજી. (ઇત્યર્થ.)

૨૭૦. હે શ્રી કૃષ્ણ ચંદ્ર! તમારાં સાસુ ને કીર્તિજી તે તમે તમારી, મારી પાસે ગવ-રાવો; અને તમારા પુત્ર ને પ્રધુમ્ન, તેની સ્ત્રી રતિ ને પ્રીતિ, તે તમારે ચરણે, મારી વધારો અને તમારાં સ્વસા ને બેહેન સુભદ્રાજી, તેનો સુત ને અભિમન્યુ તેને વારો કહેતાં અભિમાન ને ગર્વ વા અભિમન્યુ કહેતાં મોટો ક્રોધ, તે મારો કહેતાં નિવારણ કરો, અને તમારા ભાઈ ને બલભદ્ર કહેતાં અત્યંત કલ્યાણ, તેનો મગ ને માર્ગ તેમાં મુને ચાલવા દો. એમાં નવલતા એટલી છે કે કૃષ્ણના દૃઢબંને નામે પ્રાર્થના કીધી. (ઇત્યર્થ.)

શ્રવન અનૂ રાધા કરો, કહે - વિશાખા - બ્રાત;
હસ્તાક્ષર લખિ, જોલિ તો, રોહિનિસુતકે બ્રાત. ૨૭૧

સુનિ કન્યા પ્રખલાનકી, તુલા ન તેરી કાય;
મીનકેતુ દુષ્ટ દેતુ પિય, મિથુન મિલહુ સુખ હોય. ૨૭૨

મે ના કહું ધક શુકલ યહ, નીલકંઠ, દુરગાહુ;
હરિ લલિયે. સારિંગધર, દુગે ન પરબ્રત કાહુ. ૨૭૩

ઈંદ્ર રૂપ અક્ષા શિવ ભજે, તાસું પ્રીતિ કરિ વૃદ્ધિ;
આયુશમાન સુભાગ્ય ધ્રુવ, હરખ નવિન શુભ સિદ્ધિ. ૨૭૪

૨૭૧. (નાયકા દ્વિતી પ્રગલ્ભા.) એક સમે શ્રી સ્વામિનીજી અને લલિતાજી બેઠાં છે, એટલામાં ત્યાં વિશાખાજી પ્રભૂનો સંદેશો અને હસ્તાક્ષર લઈને આવ્યાં; અને સંદેશો કહ્યો. પણ પોતે કંઈએક રીસમાં છે તેથી તે વાત કાને દીધી નહીં, ત્યારે લલિતાજી કહે છે ને, હે શ્રી રાધા! અતુ કહેતાં લગારેક આ વિશાખાજી વાત કહે છે તે શ્રવણ કરો. પછી સાંભળવા માંડ્યું. ત્યારે વિશાખાજીએ કહ્યું ને, રોહિણીના પુત્ર ને બળરામ તેમના બ્રાત ને તારા સ્વામિ શ્રીકૃષ્ણ તેણે તુને તેડી છે-જે ન માને તો તેમના હસ્તાક્ષર લે. પછી માન મૂકીને જઈ મળ્યાં. એમાં પાંચ નક્ષત્રનાં નામ છે. એક તો શ્રવણ, ૨-અનુરાધા, ૩-હસ્તા, ૪-વિશાખા, ૫ રોહિણી. (ઈત્યર્થ:)

૨૭૨. લલિતાજી શ્રીલાલિલીજીને કહે છે, ને હે શ્રી પ્રખલાનુજીની કન્યા ને પુત્રી! તારી તુલાએ કોઈ છે નહીં. મીનકેતુ ને કામ, પિંડને દુષ્ટ દે છે, માટે તમે બે મળો, જેથી સુખ થાય. પછી જઈ મળ્યાં. એમાં ચાર રાશી છે. ૧-કન્યા, ૨-તુલા, ૩-મીન, ૪-મિથુન. (ઈત્યર્થ:)

૨૭૩. કવિજન પોતાના જીવાત્માને કહે છે ને, હે જીવ! એકલો હું નથી કહેતો, શ્રી શુકલ પણ એ જ કહે છે, ને નીલકંઠ ને શ્રીમહાદેવજી, અને દુર્ગા ને પાર્વતીજી, તેઓ પણ એજ કહે છે ને સારિંગ ધનુષ્યના અથવા ને પદ્મ, તેના ધરનાર ને શ્રીહરી, એક તેને ભજીએ, તે પરબ્રત કહેતાં પર ને બીજા કોઈના, બ્રત કહેતાં દાસ તે ન થઈએ. હવે એમાંથી સાત પદ્મીનાં નામ નીકળે છે. એક તો મેનાં, શુક ને પોપટ, અને નીલકંઠ ને ચાસ, અને દુર્ગા ચઢી, અને હરી ને ભ્રમર, અને સારિંગ ને મયુર, અને પરબ્રત ને કોમ્કિલા. (ઈત્યર્થ:)

૨૭૪. કવિજન પોતાના મનને કહે છે ને, હે મન! જેને ઇંદ્ર, અક્ષા, અને શિવજી સરખા પણ ભજે છે, એવા ને શ્રીકૃષ્ણ તેથી તું પણ પ્રીતિની વૃદ્ધિ કર, તેથી તુને ઘણા આયુની, સૌભાગ્યતાની, નિત્ય નવનવા હર્ષની, અને શુભપણાની, ધ્રુવ કહેતાં નિશ્ચે સીદ્ધિ થશે. એમાં એકાદશ યોગના નામ છે. એક તો ઇંદ્ર, અક્ષા, શિવ, પ્રીતિ, વૃદ્ધિ, આયુષ્માન, સૌભાગ્ય, ધ્રુવ, હર્ષણ, શુભ ને સિદ્ધિ. (ઈત્યર્થ:)

૨૭૫. કવિજન કહે છે ને, હે મન! અથવા હે જીવ!-તુને છેક વૃદ્ધાવસ્થા આવી ગઈ છે, તે અશક્તિએ તું ધર્મથી બ્રહ્મ યઈ ગયો છે, અને ઇંદ્રિયો નિકંઠ થઈ. છે અને રહ કહેતાં ને

ભવરસ મન આસક્ત સૌં, વિપતીપદ સદ પાય;
 ખત નિમગ્ન રહે કામના, અદાસ પ્રિય ખન જાય. ૨૮૩
 મેં ન હતી સુરભીસમે, લખતી લાલ ગુપાલ;
 ખિત્યો ભાન રતિરુઝ બદી, કહાંનમિલન વહિ કાલ. ૨૮૪

પ્રોખિતભૂતિકા નાયકા. એર અર્થસૌં મુદિતા નાયકા.

કાજળ ને નામે અહો, કલ નાંહી કછુ એસિ;
 કા ધ્યોં આવે ન સદનમે, ખૂજત હોં કહે કેસિ. ૨૮૫

ચંદ્રમા; અને ખંને શુભ કંચન વર્ણુ છે. અને દ્વિજરાજ કહેતાં દ્વિજ ને પક્ષી તેના રાજ ગરુડજ; અને દ્વિજરાજ ને બ્રાહ્મણ તેના રાજ ચંદ્ર, એ ખંનેને ભગવદ્દાસ જાણીને નમું છું. (ઇત્યર્થઃ).

૨૮૨. (આ હુહાનો અર્થ શ્રીમહાદેવજી તથા મયૂર ખંને પ્રત્યે સંભવે છે.) ગીરિ ઉપર નિવાસ ખંનેનો છે, અને માધોં ને ભગવાન પ્રિય એવા ને શ્રીમહાદેવજી અને માધોં ને મેઘ પ્રિય તે મયૂર; અને નિકટ ત્રિયા ને પાર્વતીજી અર્ધાંગિ છે અને દેલ પારે છે એવા ને મયૂર અને એ ખંનેએ કામ જીત્યો છે; અને એ ખંનેનું નામ નીલકંઠ છે; અને-કાલ ને મૃત્યુ તેનાં કાળ શ્રીમહાદેવજી, અને કાલ ને સર્પ તેનો કાલ મયૂર અને છંખ ને શોભા તેનું ધામ ખંને છે. (ઇતિ દ્વિયાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૮૩. (આ હુહાનો અર્થ ભક્ત તથા અભક્ત એ ખંને પરત્વે સંભવે છે.) ભવ કહેતાં શિવજી, વા કલ્યાણ, તેના રસ ને ભગવદ્ભક્તિ રસ, તેમાં જેનું મન આસક્ત હોય તે વિપતી કહેતાં વિ ને ગરુડજી, વા વિ ને જ્ઞાન, તેના પતિ ને ભગવાન, તેના પદ ને ચરણારવિન્દ અથવા પદ ને વૈકુંઠ ધામ તેને તે તલ્કાળ પામે; અને ખત ને હર્ષ તેમાં ખૂડી રહે, અને વળી ભવ ને સંસાર તેનો રસ ને વિષય રસ તેમાં જેનું મન આસક્ત છે, તે વિપત્તિ ને પીડા તેનું પદ ને નર્ક તેને તે સદા પામે. અને વત કહેતાં ને ખેદ તેમાં ખૂડી રહે, અને પેલાને કામના વ્યાપે નહિ અને અદાસ પ્રિય ખન જાય, કહેતાં અ ને વિષ્ણુ તેના દ્વાર વહાલા થઈ જાય અને પેલાને અદાસ કહેતાં નાદાસ ને બહિર્મુખ તે વહાલા થઈ જાય. (ઇતિ દ્વિયાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૮૪. (નાયકા પ્રગલ્ભા. આ દ્વિયાર્થ છે.) એક કૃષ્ણવેસની નામા ગોપીજન છે. તેણે સવા-રથી ધારી મૂક્યું હતું ને આજ ગાયો ચારીને આવતાં પ્રભૂને મારે નીરખવા છે, પછી પ્રભૂ તો તે સમે પધારી ગયા, તે બીજી સર્વ સખિઓએ તો નિરખ્યા; પણ તે સખિઓ તો તે સમે આવી ન પહોંચ્યાયું-સૂર્ય અસ્તાંગત થયા પછી આવી પહોંચી અને પેલી સખિઓને પૂછ્યું, ત્યારે તે સખિઓએ કહ્યું ને પ્રભૂ તો મંદિરમાં પધાર્યા; ત્યારે તેણે પશ્ચાત્તાપ કરીને આહું વચન કહ્યું ને, હું સુરણી સમે કહેતાં ગાયો આવતી વેળાએ નહોતી; જો હોત તો શ્રીગોપાલલાલજીને લખતી, કહેતાં જોતી. હવે તો ભાન ને સૂર્ય તે વીત્યો, કહેતા અસ્તાંગત થયા. અને રતિ ને રાત પડી અને પીડા તો વધી અને કંહાનનું મળવું તો પાણું કાલે, ગાયો સમે થશે. પછી બીજે દિવસે દર્શન થયાં. હવે એનો બીજો અર્થ એક બંદીનામા ગોપીજન છે તે

જમુનાપરસ ન તૂં કરે, જમુ ના પરસેં પાસ;
અવીનાસ ચરન ન ભજે, ક્યાં ન હોય અખિ નાસ. ૨૮૬
મૈનરિપૂસો રતિ કરી, મૈનતાનસોં તોરિ;
કેસો સમુઝો નહિ કધૂ, તો સિરપેં બડ ખોરિ. ૨૮૭
આત્મા બામ કૃતાંત રસ, બત માયા વૃષ સાર;
હરિ હરિ ધતનો દીજિયેં, કં ભવ બલ અરુ માર. ૨૮૮
કુમારજનક ઉમાપતી, પત્રગધર નિધનેશ;
શંખઅરન શિવનામ ધર, અરનન યહી અજેશ. ૨૮૯

પોતાની એક સખિ પ્રત્યે કહે છે જે, હે સખિ! શ્રીગોપાલલાલજી સુરભી કહેતાં વસંત રમતા હતા, તે સમે હું લખતી કહેતાં જોતી હતી. તે સમે મૈન જે કામ તેણે મને પુષ્પ બાણવડે હંતી કહેતાં હણી; એટલે ખીલોભાન કહેતાં મારું સઘળું ભાન જતું રહ્યું. અને રતિ રુજ કહેતાં પ્રીતની પીડા વધી. તેવી મુને વિકળ દેખીને કાનકુંવર મુને વેહીકલ કહેતાં તેને તે સમે જ એકાંતમાં મળ્યાં, અને બ્રેહે પીડા મટાડી. એવા એ ચતુર સુખદાયક છે. (ઇતિ દ્વિતીયાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૮૫. (નાયકા વિપ્રલબ્ધા તથા સંલગ્ની. દ્વયાર્થશ્લેષ.) એક કોઈ વ્રજ વનિતા છે. તેણે પ્રભુ વિના એક ક્ષણમાત્ર પણ રહેવાતું નથી એવી પ્રીત થઈ છે. અને ઘણી એકવાર થઈ મળાયું નથી, તે બ્રેહેને દુઃખે તે સમે આંસૂ ભર્યાં હતાં. તે દેખીને તેની સખિએ એ વાત સમજ્યા વિના ખીજે ભાવે પૂછ્યું જે, હે સખિ! કા જલ કહેતાં આંખોમાં જલ શું? અહો કહેતાં એ તો આશ્ચર્ય જ તો. કાંઈ કલ ના હોય એવી કંઈ દેખાય છે, તે શું પિયુ તારે ઘેર આવે ના કહેતાં આવતા નથી? હું તને પૂછું છું. કહેની કેમ છે? (અન્ય અર્થ) એક છબિસિંધુ નામા ગોપીજન છે. તે, પ્રભુને સારી પેઠે મળીને સુખદાન ન થતું માટે ક્ષણભાદ્રિક શૃંગાર ધરતી નહીં. પછી સારી પેઠે મેળાપ થવા માંડયો ત્યારે કાળજી આદે સર્વ ધર્યું છે. તેવું દેખીને તેની એક સખિ છે, તે કહે છે જે, હે સખિ! તારાં લોચનમાં આજ કાળજી દેખાય છે, કાલે તો તું કંઈ આવી તરેહ નહોતી, એ મુને તો અચરત લાગે છે-જે શું ખ્યો જે શ્રીકૃષ્ણ પીયુતું તારે ઘેર આવતું થવા માંડ્યું કે શું? હું તુને પૂછું છું; કહેની કેમ છે? ત્યારે તે સખિએ હસીને કહ્યું, જે હે સખિ! તું કહે છે તેમ જ છે. તે પોતે કહીને અને પેલી સાંભળીને બંને પ્રસન્ન થયાં. (ઇતિ દ્વિતીયાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૮૬ (દ્વયાર્થ શ્લેષ) હે જીવ! તું શ્રીયમુનાજીનો તો સ્પર્શ નથી કરતો, એટલે તેં હજી ચમુનાપાન નથી કર્યું; ત્યારે તુને જમનાપાશ જે બાંધવાનાં બંધન તે પરસે કહેતાં કેમ ન વળગે? વળગે જ. અને અવિનાશી જે શ્રીકૃષ્ણ તેમનાં ચર્ણુ નથી ભજતો ત્યારે તારો અખી કહેતાં હેવડાંનો હવડાં નાશ કેમ નહિ થાય? થશે જ. (આનો ખીજો અર્થ) કવિજન એમ કહે છે જે, હે જીવ! તું શ્રીયમુનાજીને પ્રસન્ન કરે તો તુને જમના પાશ ના અડકે. અવિનાશી જે શ્રીકૃષ્ણ તેમનાં ચર્ણુ કહેતાં બંને ચર્ણારવિંદને ભંજ્યાથી અથવા કૃષ્ણના ચર જે સેવક તેથી ન ભજે કહેતાં ન નાસે, એટલે સદા સત્સંગ કરેથી અવિનાશી જે ભગવદ્વસ્તુ કેમ ન થાય! વા અવિનાશ જે કો કાળે પણ વિનાશ નહીં, એટલે દ્વવજી જેવો ભક્ત થાય જ. (ઇતિ દ્વિતીયાર્થ જ્ઞેયં.)

દાંધિસુતધર ભૂધરધરન, ભૂતનોથ પશુપાલ;
સ્માર્ત કહે શંકર ભયે, વૈષ્ણોં. કહે નંદલાલ. ૨૯૦
મનન કરે કેશવકથા, કૃષ્ણનામ નહિ ગાય;
ધન સાધૂકો લે ભજે, સૌ હરિ દરસન પ્રાય. ૨૯૧

૨૮૭. (ચતુર્થાર્થકવિ વાક્યવિદ્વદ્.) કોઇ એક પુરુષ શીવજીને ભજે છે, અને ભગવાન જોડે વૈરભાવ રાખે છે. તેને કોઇ એક સમજી પુરુષ છે તે કહે છે ને, તે, મેં ને કામ, તેના રિપુ ને શ્રીમહાદેવજી તેમનાથી પ્રીતિ કરી છે. અને મેં ન તાત ને પ્રધુમ્નના તાત ને શ્રીકૃષ્ણ, તેમની સાથે તોડી, ત્યારે તું સમજ્યો તે કેવો? કંઈએ નથી સમજ્યો. હરિને નિંદે છે ત્યારે તારે માથે મોટી ખોડ છે. (અન્યાર્થ) મેં નરિપુ કહેતાં કામના રિપુ ને જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, ભક્તિ, પ્રેમ તે સાથે તે રતિ કહેતાં પ્રીતિ કરી, તે તો ઘણું સારું કર્યું. હે જીવ ! અને તે વળી મેં ન તાત ને કામનો પિતા મન, તેથી તોડી. એટલે મનનો સ્વભાવ વિષય પ્રત્યે પ્રેરવાનો છે, તેનું તે ન માન્યું, તે પણ સારું કર્યું. અને કેસોં કહેતાં ને કેશવ, એટલે કે ને બ્રહ્મા, અને શ ને શિવજી, અને વ ને વિષ્ણુ એ ત્રિગુણાત્મ એવા ત્રણેના પણ ઈશ્વર કેશવ ને શ્રીકૃષ્ણ તેને તું સમજ્યો, કહેતાં ઓળખ્યા. એટલે જોણે હરીને નથી ઓળખ્યા, તેને માથે મોટી ખોડ છે. (ઇતિ દ્વિતીયાર્થ.) (હવે એનો ત્રીજો અર્થ.) અભિલેખને જ્યારે ભગવદ્ભક્તનાં દર્શન થયાં, ત્યાર પછી જ્ઞાન ઉદ્ભવે થયું. ત્યારપછી અભિલેખ પોતાના મન સાથે કહે છે ને, મેં નારી ને સ્ત્રી તેનું પૂ ને નર્કદ્વાર, તેથી રતિ ને પ્રીતિ વા કીડા તે કરી. અને મેં ન તાત સોં તોડી, કહેતાં મેં શું મારા પિતાથી નથી પ્રીત તોડી ! એટલે તોડી છે; અને કેશવ ને શ્રીકૃષ્ણ તે મેં થોડા પણ જાણ્યા નહીં ત્યારે, હે જીવાત્મા ! તારે માથે એ મોટી ખોડ, તે તું માર જ ખાય તો. એમ વિચારીને હરીદ્વારા જઈને હરી ભજીને શ્રીહરીને પામ્યો. (ઇતિ તૃતીયાર્થ) (વળી એનો ચોથો અર્થ.) શ્રીપ્રહ્લાદજી પ્રત્યે શુરુપુત્ર ને સંડામર્ક તે એમ કહે છે ને, હે પ્રહ્લાદજી ! તમને સર્વ એમ કહે છે ને, પિતાના શત્રુ તે પુત્રના પણ શત્રુ જાણુવા. તે તમારા પિતાનાં શત્રુ ને વિષ્ણુ તેમની સાથે તમે પ્રીત કરી, અને પિતાની સાથે તોડી છે. એવું તે શુરુપુત્રનું વચન સાંભળી તે પ્રત્યે પ્રહ્લાદજી બોલ્યા ને, શુરુપુત્ર ! મેં ન રિપુસો રતિ કરી, કહેતાં મેં રિપુ જોડે પ્રીતિ નથી કરી. મેં તો મારા પર્મ પ્રિય ને શ્રીકૃષ્ણ તેથી પ્રીતિ કરી છે. અને મેં ન તાતસોં તોડી કહેતા, મેં પિતા જોડે દ્વેષ નથી કર્યો; તેણે સામો મારો દ્વેષ કર્યો છે. માટે અસુર લોક ને અવળું બોલે છે ને એમ કહે છે, તેણે કંઈ સમજ્યું નથી; અને તેને મિશે જો તું કહે છે તો તારે માથે પણ મોટી ખોડ છે. (ઇતિચતુર્થાર્થ તથા ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૮૮ (કવિવાક્ય વિદ્વદ્. અકેક શબ્દનો દ્વાર્ય.) આ દોહામાં કવિજન કહે છે ને, શ્રીહરિ મેં બાર પદાર્થ કહ્યા, તે મુને આપો. અને એના એ શબ્દો પાછા બાર હશે તે શી રીતે, કે આત્મા કહેતાં ધર્મ અને બુદ્ધિ તે આપો; અને આત્માજ અહંકાર તે ટાળો અને બામ ને શિવ ને કલ્યાણ, અને મનોહરતા તે આપો; અને બામ ને કામ અને કુટિલતા તે ટાળો. અને કૃતાંત કહેતાં સિદ્ધાંત તે આપો; અને કૃતાંત કહેતાં કાળ તેને ટાળો. અને રસ ને અમૃત તે આપો; અને વળી રસ ને પ્રેમરસ તેથી આપો; અને રસ કહેતાં વિષ અને વિરુદ્ધ તે ટાળો. અને બત ને હર્ષ તે આપો; અને બત ને ખેર તે ટાળો, અને માયા કહેતાં તમારી કૃપા અને

રસના રસ નાહે કહું, જેસો એસો એહ;
રસ બલ બધત સનેહ વે, રસબલ બધત સનેહ. ૨૯૨
જોબનમેં હરિતેં ભજો, સો વૈભવકી આસ;
બિલગગયો મન માયબત, યહ કરતબ અબિનાસ. ૨૯૩

પ્રીતિ આપો; અને માયા જે અવિંધા અને છળ તે ટાળો. અને વ્રષ જે સુધર્મ તે આપો; અને વ્રષ જે કર્મ તે ટાળો. અને સાર કહેતાં ધર્મ અને ધીરજ તે આપો; અને સાર જે વજ તે સરખી કઠોરતા તે ટાળો. અને કં જે સુખ તેને આપો; અને કં જે કામ તે ટાળો. અને ભવ જે શંકર-જે સુખ કરવાપણું અને કલ્યાણ તે આપો; અને ભવ જે સંસારનું જનમ મરણ તે ટાળો. અને બળ જે ધિરજ અને સુબલ તે આપો; અને બળ જે સાહસ તે ટાળો. અને માર જે અમૃતતા તે આપો; અને માર જે વિષતા તે ટાળો. (ઇત્યર્થઃ)

૨૮૯. આ દુહામાં પાંચ નામ શ્રી મહાદેવજીનાં છે, તેમાંથી નામે નામે ધરખરનન કહેતાં આગલો-પ્રથમનો અક્ષર કાઢી નાંખતા જઘએ સારે એનાં એ નામ વ્રજેશ જે શ્રીકૃષ્ણ તેમનાં થાય. તે કેમજે કુમાર જે સ્વામિકાર્તિક તેના જનક જે પિતા તે શ્રીમહાદેવજી. અને કુ કાઢી નાંખ્યું સારે માર જે કામ જે પ્રધુમ્ન, તેમના પિતા જે શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર. અને હમા જે શ્રી પાર્વતીજી તેમના પતિ શીવજી; અને ઊ કાઢ્યું સારે મા જે લક્ષ્મીજી તેના પતિ શ્રી કૃષ્ણ. અને પન્નગ જે સર્પ ધરતા શિવજી, અને પ કાઢતાં નગ જે ગોવરધન પર્વતને ધર્યો, એવા જે શ્રી કૃષ્ણ. અને નિધનેશ કહેતાં નિધન જે ભૂત પ્રેત, તેના ઈશ જે શિવજી; અને ની કાઢતાં ધનેશ જે ધનના ઈશ શ્રીકૃષ્ણ. અને શંખના સરખા ગૌર જે શિવજી અને શં કાઢતાં ખ જે આકાશ સરખા ધનશ્યામ શ્રી કૃષ્ણ-એમ દ્વિઅર્થ થાય છે (ઇતિ દ્વયાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૯૦. (હરી હર પ્રત્યે એક દોહરાના બંને અર્થ લાગે છે.) દ્વિધિ જે સમુદ્ર સુત ચંદ્રના ધરનાર શિવજી અને દ્વિધિ જે ગોરસ સુત માંખણધર શ્રીકૃષ્ણજી; અને ભૂધર કહેતાં કૈલાશ પર્વત ધર્યાં છે એવા જે શિવજી; અને ભૂધર જે ગોવરધન ધરન શ્રીકૃષ્ણ; અને ભૂત જે ભૂતોના નાથ તે શિવજી; અને ભૂત જે પ્રાણી માત્ર તેના નાથ શ્રીકૃષ્ણ. અને પશુ જે વ્રષભપાલ શિવજી; અને પશુ જે ગાયોના પાલક શ્રીકૃષ્ણજી. એટલે સ્માર્ત અને વૈષ્ણવ બંને સાચા પડ્યા. (ઇતિ દ્વયાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૯૧. ગુરુ શિષ્યને શિખામણ દે છે તે સમે પાસે બે શિષ્ય હતા. તે બંને ગુરુના વચનનો જુદો જુદો અર્થ સમજ્યા; અને તે શિક્ષાથી બંનેને હરિદર્શન થયું. એક તો એ વચનનો અર્થ એમ સમજ્યો જે, મન જે ધ્યાન-વિચાર હરિ કથાનો જ જે કરે; અને નાના પ્રકારનાં નામ પણ કૃષ્ણનાં જ જે ગાય; અને વળી સાધુનું ધન તે પણ શ્રીકૃષ્ણ ગ્રહણ કરીને ભજે, તે શ્રીહરિનું દર્શન પામે. એકે તો એમ સમજીને એ પ્રમાણે ક્યું અને ભગવદ્ પ્રાપ્તિ થઈ. અને બીજો હુંતો તે આ પ્રમાણે સમજ્યો કે, જે કેશવની કથાનું મન ના કરે; અને જે કૃષ્ણનું નામ ન ગાય, અને જે સાધુનું દ્રવ્ય લઇને નાસે, તે હરીનું દરસ જે જોઈ તે ન પામે; એમ સમજી તેટલી વસ્તુ મનથકી મૂકીને પ્રભુ ભજ્યા, તેથી તેને પણ ભગવદ્ પ્રાપ્તિ થઈ. (ઇતિ દ્વયાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૯૨. રસના જે જહા તેના રસ જે વિષ, જે વિષ સરખું વચન, તે સ્વપી વિષ બરોબર ક્યાંહી પણ એકે વિષ છે જ નહીં. તે શા માટે, કે જુદાં કે એક તો વધનાગ, અકીણ, સોમલ

અજ્ઞાની અતરાજિતે, હોષ બત રૂ ગત શોખ;
દરિદ્રકા દારિદ્ર ભર, દોષ મનન રુચિ મોખ.

૨૯૪

સર્પતું વિષ ઇત્યાદિક વિષતું બળ તો બધત કહેતાં વધ કરે છે. તે કારણ કહેતાં સ્નેહ, કહેતાં જે ધત તે. અને તે જિહ્વાના વચનરૂપી વિષ તો ધતરૂપ જે સ્નેહ અને વહાલરૂપી સ્નેહ એ બંનેનું બળ બધત કહેતાં વધ કરે છે, એટલે છેદે છે. તે કેમ કે કટુક વચનવડે ધત ભોજનાદિકનો વ્યવહાર પણ ભાગે, અને પ્રીત પણ ભાગે. (અન્ય અર્થ) રસના જે જિહ્વા તેમાં મિષ્ટ વચનરૂપી રસ જે અમૃત જેવું છે, તેવું અમૃત સાક્ષાદ્કાર પણ નથી, કવિજન એમ કહે છે. તે શા માટે કે આ સાક્ષાત્ અમૃત જે છે તે તો સ્નેહનું બળ બધત કહેતાં વધ કરે છે. તે કહેશો કે કેમ? તે જુઓ કે એ અમૃત માટે ઘણા ઘણાના સ્નેહ ભંગ થયા છે, અને વૈર પડ્યાં છે. તે જુઓ કે ચંદ્ર સૂર્યને અને રાહુને; તથા ગરુડ સાથે ઇંદ્રને, તથા દેવતાને અને દૈત્યને, તથા પરસ્પર માંહોમાંહે પણ અસુરને; ઇત્યાદિક ઘણાં નેય-સ્નેહ ભંગ વૈર થયાં છે, માટે; અને તે મિષ્ટ વચનરૂપી અમૃતે તો સ્નેહનું બળ બધત કહેતાં વધે છે. માટે જે સારું ઇચ્છે તેને સદા મીઠું વચન જે ભાષણ તે કરવું, પણ કદાપિ કટુક વચન ના બોલવું. (ઇતિ દ્વયાર્થ તત્વાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૯૩. આ દોહાના અર્થ તો અનેક થાય છે, પણ ગુરુ શ્રી વલ્લભાચાર્યના પ્રતાપબળથી પાંચ પ્રકટ જોળીને લખ્યા છે. એનો પ્રથમ અર્થ તો એમ છે કે, જે સમે રાસપંચાધ્યાયીમાં પ્રભૂ અંતર્યામિ થયા છે, તે સમે અત્યંત સ્નેહે કરીને ગોપીજન પ્રેહે વ્યાકુલ થયાં છે. માટે પ્રભૂને તુંકારા કરીને એમ કહે છે જે, “જોળનમે હરિ તેં ભળ્યો,” કહેતાં હે નાથ! તારું હરી નામ તો સર્વનાં દુઃખ માત્ર હરવા માટે છે; અને તેથી વળી એમે તો તારા જ કહેવાયાં છીએ; અને વળી અબળા સ્ત્રી મનુષ્ય છીએ; માટે અમારું દુઃખ તો સર્વથા ટાળવું ઘટે. તેને બદલે તું સામું દે છે. તે કેમ છે, કે જોળનમે હરિ તેં ભળ્યો. કહેતાં હરી થઇને અમને જોળનમાં મૂકીને નાહો; સારે હવે અમને સો કહેતાં તે રાસ રમણના વૈભવની શી આશા? સારે તમે કદાપિ એમ કહેશો કે, ના આશા પડતી હોય તો ઘેર જાઓ. પણ તે તો નહીં થાય. તે શા માટે કે “બિલગ ગયો મન માય બત,” કહેતાં અમારું મન તો તારી માયા જે સ્નેહ તેમાં વળગી ગયું છે. એવાં જે એમે તેને બત કહેતાં ખેદ દોહો, તે “યહુ કરતબ” કહેતાં આ કરવું ઘટે છે? તે વળી તમોને જ? માટે હે પ્રાણપતિ! તમારા વિરહનું દુઃખ અભિનાશ કહેતાં હવડાંનું હવડાં નાશ કરીને દર્શન આપો. તે સાંભળીને પ્રભૂ પ્રકટ થયા, ને સઘળું સુખ આપ્યું. (અન્ય અર્થ) સૌભરિ ઋષિ દુઃસંગના ભયથી યમુનાજીના જળમાં પેસીને તપ કરતા હતા, ત્યાં મત્સ્યો સંગ જોઇને હરીચ્છાએ કામ વાસના ઉપની. તેથી માંધાતા રાજની પચાસ કન્યાઓનું પાણીગ્રહણ કર્યું, ને ગૃહસ્થાશ્રમ પરિપૂર્ણ ભોગવ્યો. પછી અંત સમે પશ્ચાત્તાપ થયો કે, મેં તપબળની હાની કરીને આ શું કામ કર્યું? પછી પોતે પોતાની મેળે જ ભવિષ્ય વિચારીને ગુરુભાવે પોતાના આત્માનું સમાધાન કર્યું કે, હે આત્મા! જોળનમે હરિ તેં ભળે, એટલે જોળન કહેતાં જે જળમાં પેસીને હરી જે પરમાત્મા તે ભળ્યો, સારે તુને સંસાર સુખની તૃષ્ણા તો ન જ કરીને સો કહેતાં તે, વૈ કહેતાં નિશ્ચે, ભવ કહેતાં કલ્યાણની જ આશા કરી. અને દુઃસંગનો ભય એવો હતો જે જાઇને જળમાં પેડા, તદપિ વિન્નતી સંગ દોષ લાગ્યો; અને આટલું માયામાં મન વળગી ગયું. તેનો બત કહેતાં

તેરો ધર વિત જન મતિ, તેરો ધર વિતજન;
હરિ હરિ હરિ ભજ્યો ચહ્યો, ક્યો ન હોય હરમાન.

૨૯૫

ખેદ તું ના કર. એ કર્તવ્ય અવિનાશી જે ભગવાન તેમની ઈચ્છા જ ભણ્યામાં આવી. પછી હરી ભજીને પામી ગયા. (ઇતિ દ્વિતીયાર્થ.) (અથ તૃતીયાર્થ) કોઈ એક પુરુષે યુવાવસ્થામાં હરી ભજ્યા. તેને કોઈ મોઠા હરિભક્ત વખાણુ કરીને એમ કહે છે કે, જોખન મેંને કહેતાં યુવાવસ્થામાં તે હરી ભજ્યા, તે સો વૈભવ કહેતાં વૈકુંઠના વૈભવની આશાએ, અને આ વિષયને તેં તુચ્છ જાણ્યો, તુને ધન્ય છે! આ અવસ્થામાં તારું મન માયાથી બિલગ કહેતાં વેગળું થયું, તે ખત કહેતાં મોટો હર્ષ માનવો. પણ એ કર્તવ્ય અવિનાશીનું છે, બાકી એવું થાય જ નહીં. (ઇતિ તૃતીયાર્થ જ્ઞેય.) (અથ ચતુર્થાર્થ.) કોઈએક પુરુષ પોતાના ગુરુમુખથી જ્ઞાનવારતા સાંભળીને અપકવતામાં સંસાર વૈભવ છોડીને તુરત વનમાં હરી ભજવાને ગયા તો ખરો, પણ મન સ્થિર રહ્યું નહીં; તે ધીરો ધીરો પ્રપંચમાં પડી સ્ત્રી આદે સંપાદન કરીને રહ્યો છે. જ્યાં તે ઠર્યાં તો તે ડેકાણે કોઈએક સમયને વિષે પેલા એના ગુરુ હતા તે જ અચાનક આવી ચડ્યા. તેમણે તેને માયામાં ખૂડ્યો દેખી ઠપકો દેવા માંડ્યો:-જે હે મૂર્ખ! તેં જોખનમાં મેહેરી કહેતાં જે તેં આ વનમાં આવીને પાછી સ્ત્રી સાંપડી, ત્યારે સો કહેતાં જે તારે પેહેલો વૈભવ હતો તે મૂકીને તું શી આશાએ ભજ્યો? કહેતાં નાહો? અને અદ્યા તારું વિલગ ગયો કહેતાં વિ જે જ્ઞાન તે તારું લ કહેતાં શું લય પામ્યું? કે શું ગ જે ગગન તેમાં ગયો? કે શું ઉડી ગયું? જે તારું મન માયામાં પડ્યું? તં તો ખત કહેતાં ખેદ કરવા યોગ્ય, ચહ કરતખ કહેતાં એ કામ કર્યું. પણ હવે એનો નાશ કર કહેતાં છોડી દે. અને ફરીને તુને અ કહેતાં જે વિષય તે સંબંધી વિ જે જ્ઞાન તે કહું, તે સાંભળ. પછી તેણે સમજીને હરી ભજ્યા. (ઇતિ ચતુર્થાર્થ જ્ઞેય.) (અથ પંચમાર્થ:) કોઈ એક સતસંગી વિવેકી પુરુષ છે, તેનું મન માયાના બળથી સ્ત્રી દ્રવ્યાદિકમાં લોભાવા માંડયું. પછી તે જ્ઞાન વિચારીને જીવાત્માને શીખામણુ દે છે, જે હે જીવ! આ જોખન હરીને ભજવાનો સમય તેમાં ક્લેષો હરીથી ભાજ્યો કહેતાં નાહો, અને હરિ જે કામ તથા કંચન જે દ્રવ્ય, તે તેં ભજ્યો કહેતાં સ્નેહવા માંડયું, ત્યારે મેં નિશ્ચે જાણ્યું કે ત્યારે તાહારે, ભવ જે સંસાર અને જન્મ માર્ગ તેમાં હજી આશા દેખાય છે. બાકી માય ખત કહેતાં માયાની વાત, વિલગ કહેતાં ભૂંડી, તેમાં તારું મન ગયું તે જાણ નહીં. પણ હે મૂર્ખ મનુષ્ય! જન્મ પામીને હરી ભજવા તે દુર્લભ છે. બાકી ચહ કહેતાં જે આ તું કરે છે, તે એ કર્તવ્ય તો અવિનાશ કહેતાં નથી વિનાશ પામવાનું-જન્મોજન્મ છે જ. માટે વેહલો સમજીને હરીને ભજ. (ઈતિ પંચમાર્થ જ્ઞેય.)

૨૯૪. અજ્ઞાની અતરા, કહેતાં, અ જે વિષયજીને તેનું જ્ઞાન હોય એવા જે હરિભક્ત તેમને, અચરાજી કહેતાં ઘણી પ્રસન્નતાએ કરીને, જીવને ખત કહેતાં હર્ષ પ્રાપ્તિ થાય, અને શોષ તે ગત કહેતાં જાય, એટલે શોષ જે પરિતાપ તે જાય. અને દરિદ્રનું દરિદ્ર જે દરિદ્રતાનો નાશ એટલે સંપત્તિનો ભર, અને મનમાં દોષ નહીં એટલે નિર્મળ મન થાય. અને મોષ જે કલ્યાણ તે ઉપર રુચિ ઉપજે. (ઇતિ પ્રથમાર્થ:) (અથ દ્વિતીયાર્થ:) અજ્ઞાની જે હરિથી વિમુખ, તેની અતરાજી કહેતાં અતિ પ્રસન્નતા વા અ જ્ઞાની જે પેલા વિષયના જ્ઞાનવાળા તેમની અતરાજી કહેતાં અપ્રસન્નતા એ ખત કહેતાં ખેદ થાય. અને શોષ જે મોજા હોય, તે પણ ગત કહેતાં નાશ થઈ જાય;

અથ સંગવર્ણન.

દુહા.

મહિમા બડો સુસંગકો, મૂરખ લહે ન કોય;
 હોત મિલાપ દકારકો, કાગ સુ કાગદ હોય. ૨૯૬
 યોહિ અધમકે સંગતે, બડે છોટપત પાય;
 પરસત નષ્ટ નકાર સદ, યવસુ યવન બૈ જાય. ૨૯૭
 સુધો કુટિલકે સંગતે, દેન સિખે પર પીર;
 દેખહુ મિલી કમાન જ્યો, દોરિ હતત હું તીર. ૨૯૮

અને ઘરમાં સદા દરિદ્રતું દરિદ્ર જ ભરાતું જાય; ને સંપત્તિ મળે નહીં અને દોષરૂપ મન કહેતા મન દોષરૂપ થઈ જાય. (ઇતિ દ્વિતીયાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૯૫. (દ્વયાર્થ શબ્દ શ્લેષ વિના) એક સંસારાસક્ત અને એક હરિઆસક્ત, બે પુત્ર છે; તેમને તેમનો પિતા સમજી છે તે કહે છે:-પ્રથમ પેલા સંસારાસક્તને કહે છે કે, હે પુત્ર! આ ઘરખાર ને વિત્ત કહેતાં જે દ્રવ્ય ઉપર તારું ચિત્ત છે, પણ એ પૈસા ને ઘર તું તારું ના જાણીશ. તારું ઘર તો વિનત કહેતાં તેણી પાસા છે, જે જ્યાં ગયાથી જન હાની છે, એવું જે નફું તે છે, શા માટે કે, હરીથી યુદ્ધિ, હરી કહેતાં ખેંચીને, હરી જે સોનું તથા કામ તેને તે જન્મથી જ ભજવું કહેતાં સેવવું ચહાયું છે; ત્યારે તારું માન જે ગર્વ તે કેમ, હર કહેતાં નાશ ન થાય? એટલે થાય જ. એવો ભય દેખાડીને હરી ભજવ્યા. (ઇતિ પ્રથમાર્થઃ) (અથદ્વિતીયાર્થઃ) પિતાએ એમ કહ્યું ત્યારે પેલા સાધુપુત્રે સાંભળ્યું. ત્યારે પિતાએ એનાં એ વચનનો ખીજો અર્થ કરીને તેને કહ્યું જે, હે પુત્ર! તેરો ઘર વિત્ત જન મતિ કહેતાં તારું ઘર મેં પેલાને બતાવ્યું તેણી પાસા ના જાણીશ, તારું ઘર તો વિત્ત કહેતાં તેણી પાસા છે, તે કેણી પાસા કે જન જે વૈમાન તેમાં બેસીને જવાય છે, એવું જે વૈકુંઠ છે ત્યાં, વા જન કહેતાં જ્ઞાનીઓની ગતી જે બ્રહ્મ લીનતા, વા જન જે રથે બેસીને જવાય છે એવું જે ગોલોક ત્યાં છે; તે શા માટે કે તે તારા જન્મથીજ હરિ, હરિ, હરિ, ભજવું ઇચ્છ્યું છે. ત્યારે તુને હર જે હરીનું માન તે કેમ ના ગાય, એટલે પ્રભૂ સન્માન કરે. (ઇતિ દ્વિતીયાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૯૬. સત્સંગનો મહિમા મોટો છે, પણ કોઈ મૂરખ જાણતા નથી. તે જ્ઞેયો કે દકાર દાન વાયક છે, માટે સન્જન ગણવો. તેનો મિલાપ થતા માત્રમાં કાગ જે કાગડો તે કાગદ કહેતાં કાગળ જેવો ઉજળો થઈ જાય, તે રીતે સત્સંગ જાણવો. (ઇતિ સુસંગાર્થ જ્ઞેયં.)

૨૯૭. ઉપર કહ્યું તેજ રીતે અધમ જે નીચ તેના સંગે મોટા પણ નાનમ પામી જાય; તે કોની પેઠે, કે જેમ કાંઈ જવ એટલો શબ્દ છે, તે મહા પવિત્ર છે; તેની સંગે નિષેધ વાયક જે નીચ વાયક એહેવો જે નકાર તેને જોડતાં માત્રમાં, જવ શબ્દ છે તેનો જવન થઈ જાય છે, જે મહા અપવિત્ર છે. એવો દુઃસંગ ખોટો જાણવો. (ઇત્યર્થઃ)

૨૯૮. જે કોઈ સૂઝો હોય તે પણ કુટિલ જે વાંકો તેના સંગથી ખીજાને દુઃખ દેવું શીખે. તે જેમ કંઈ કમાન વાંકી છે, માટે તેને મળીને તીર પાંસરો છે, પણ સામાને કેતા પર દોડીને હાણે છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

અધમ ઊંચકે સંગતે, સઘ સદ્રશતા પાય;
પત્તન બિથિ ઉદ અસુચિ મિલિ, ગંગ ગંગ બહેનય. ૨૯૯
કલુષ કોરિ મહા ભસ્મ હુઈ, પરસત સુરસરિ ભૂત;
અસ્ત હસ્ત ગોતા લિયે, અગનિત બને ન પૂત. ૩૦૦
દુરિજન સજ્જન અષ્ટનો, પ્રીતિ રીતિ પહિયાન;
દુગને તિગને ચતુસસમ, ધત ઉત હાંનહિ હાંન. ૩૦૧
પ્રાતહિતે દુહુપ્હેર લોં, દુષ્ટપ્રીતિ લોં છાંહિ;
સજ્જનકી ફિરિ સાંઝિ લગ, બહત ધટત ઉત બંહિ. ૩૦૨

૨૯૯. જે કોઈ મહા અધમ હોય તે પણ ઉત્તમના સંગથી તલ્કાળ તેની બરોબરતાને પામે. તે જેમ કંઈ પત્તન જે નગર, તેની બીથી જે શેરીયા, તેનું અસુચિ જે અપવિત્ર, ઉદક જે પાણી, તે શ્રી ગંગાજીમાં મળતા માત્રમાં ગંગારૂપ થઈ જાય છે, તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૦૦. કલુષ કહેતાં જે પાપ, તે કોરી કહેતાં કોટી, મહા કહેતાં મોટાં, તે પણ ભસ્મ થઈ જાય છે, જેમ ભૂત કહેતાં પ્રાણીની સુરસરી જે શ્રીગંગાજી તેનો સ્પર્શ કરતા માત્રમાં જ-એવો મહિમા છે. પણ જે અસ્ત જે હાડકું, તે હાથમાં ઝાલીને ગોતાં જે ડબકિયા તે અગણીત મારે, પણ પૂત જેનો કહેતાં પવિત્ર જેમ ન થાય તેમ દુષ્ટ આચરણ મૂક્યા વિના મોટાં મોટાં સાધનથી પણ પાવન ન થાય; તે મૂકી દીધે તલ્કાળ થાય. (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૦૧. દુરિજનની આઠ સરખી અને સજ્જનની નવ સરખી પ્રીતની રીત જાણવી. કેઈ રીતે કહેતાં આણી પાસ સજ્જનની પ્રીત તે આવી જાણવી કે નવડાને બમણો કરીએ ત્યારે અદાર થાય. એ એકડો અને આઠડો મેળવીએ ત્યારે એકને આઠ નવના નવ અને ત્રણગણે સતાવીશ, તે પણ બેને સાત નવના નવ. અને ચોગણો છત્રીશ, તોએ પણ ત્રણને છ નવના નવ થાય. એમ ગમે ત્યાં લગી ગણીએ તોએ પણ નવજ થાય. એમ સજ્જનની પ્રીત જ્યારે જુઓ ત્યારે તેવીની તેવીજ હોય, પણ ઘટવા પામે નહીં. એવી તો સજ્જનની પ્રીત જાણવી. અને દુરિજન કહેતાં પેલી પાસા આઠ સરખી જાણવી. તે આઠડાની પેઠે દિવસે દિવસે પ્રીત ઘટતી જાય. તે કેમકે આઠડાને બમણો કરીએ ત્યારે સોળ થાય. તે એકડાને છગડાને મેળવતાં એક ને છ સાત થયા. અને ત્રણગણો કરતાં ચોવીશ થાય એટલે ચાર ને બે છ રહ્યા. એ પ્રમાણે ઘટતાજ જાય. એવી દુરિજનની પ્રીત તે ઘટતીજ જાય. પછી છેક મીડું વળી એટલે છેક જતી રહે. સજ્જન અને દુરિજનની પ્રીતની રીત એવી છે. (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૦૨. પ્રાતઃકાળથી તે બપોર સુધી છાયા ઘટતી જાય, તેમ તો દુષ્ટની પ્રીતની રીત જાણવી, અને બપોરથી પાછી સાંજ લગી જેમ વધતી જાય છે, તેમ સજ્જનની પ્રીતિ જાણવી (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૦૩. જેનું હૃદય જિજ્ઞાસુકરસ કહેતાં ઘણાં છિદ્રના ગરબાનો ઘડો હોય તેનું દુઃસંગે થઈ ગયું હોય, તેમાં રસ જે જળરૂપ, સદ્ કહેતાં સત્પુરુષ, તેનાં વચન તે કેમ રહે? નજ રહે, કોટી પ્રકારે પણ નજ રહે. પણ એક ઉપાય થકી રહે, કે જોત દીપ જે તાદ્રસી મોટા ભગ-

હિરદે ઝિઝિયાકરસસો, કયોં ઠરિ રસ સદબેન;	
તદિય પ્રદંસર મગ્ન હુઈ, પુરન રહે નિકસે ન.	૩૦૩
સજ્જન દુરિજન એકસે, કષ્ટુક ખીચ બિય બિય;	
ધક બિહરત અસુ લેત સદ, એક મિલત હુઈ મીચ.	૩૦૪
દૌઉ દેવ પરિ ઉરધ અધ, ગતી ખીચ બડ ખીચ;	
ચઠિ અનંત રજ મરુત મિલિ, હોઈ મીલત કં કીચ.	૩૦૫
ગંગ પાપ શશિ તાપ અરુ, દરિદ્ર કલ્પદ્રુમ નાસ;	
દત્યાદિક આરહૂ હને, મિલત દાસઅબિનાસ.	૩૦૬

અથ ભક્તિપ્રકરન.

સખતે ભક્તિ પ્રતાપ બડ, સખ કરિ લેહુ બિચાર;	
બિમુખ દાસ દસકંધ તઉં, બસ બસ્યો સંસાર.	૩૦૭

વહી, તેનાં પ્રદં ને સભાઓ, તે સ્વપી રસ ને સરોવર, તેમાં મગ્ન કહેતાં ખુડયાંજ રહેવાય ત્યારે ભયોંનો ભયોંજ રહે; પેલું ઉપદેશસ્વપી જળ નિકળવા ન પામે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૦૪. સજ્જન અને દુરિજન બંને બરોબર લાગે છે. પણ કંઈ એક બિય કહેતાં બે વચ્ચે, બિય કહેતાં ફેર છે, કે એક તો બિહરત કહેતાં વેગળું જતામાંજ પ્રાણ લે છે, તે સજ્જન, અને એક તો મળતાંમાંજ મીચ કહેતાં મૃત્યુ થાય છે તે દુષ્ટથી તે દુરિજન. (ઇત્યર્થઃ)

૩૦૫. વાયુ તથા જળ બંને દેવતા છે, પણ જુઓ કે બંનેની ગતિ વચ્ચે ખીચ કહેતાં મોટો ફેર છે. જે મરુત કહેતાં વાયુ તે ઉર્ધ્વ કહેતાં ઉંચી ગતીવાળો છે, તેનો સંબંધ રજ જે ધૂળને થાય છે, ત્યારે આકાશ લગી ઉંચી ચડે છે. તે ધૂળને પાછું કં જે જળ નીચી ગતી વાળું છે, તેનો સંબંધ થાય છે, ત્યારે તે કીચડ થઈ જાય છે. એ દ્રષ્ટાંતે ઉંચની અને નીચની સંગતીનું ફળ જાણવું. જતી જતી ઉંચી નીચીનો કંઈ મેળ નહીં, તેના ઉંચા નીચા લક્ષણનો મેળ જોવો. (ઇત્યર્થઃ)

૩૦૬. શ્રીગંગાજી દરશન કરતામાં પાપ હણે; અને ચંદ્રમા તાપને નાશ કરે; અને કલ્પ-વૃક્ષની છાયાએ જઈએ ત્યારે દારિદ્રનો નાશ કરે. એ ત્રણે અકેકું નાશ કરે, પણ અવિનાશી જે શ્રીકૃષ્ણ તેમના જે દાસ તે તો એ ત્રણે આદે લઈને જેટલાં અશુભ માત્ર તેટલાં બધાંનો મળતા માત્રમાં નાશ કરી નાંખે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૦૭. સર્વ કરતાં ભગવદ્ભક્તિનો પ્રતાપ મોટો છે. તે સર્વ વિચાર કરી લો કે દસકંધ જે રાવણ તે જય નામે વૈકુંઠમાં પ્રભૂનો ભક્ત હોતો, તે શ્રાપ દોષે હરીથી વિમુખતા પામીને પૃથ્વી ઉપર અસુર થઈને અવતર્યો, તદપિ પૂર્વ ભક્તિનો પ્રતાપ જુઓ કે બધો સંસાર જેને વશ વરચ્યો, ત્યારે હરીથી સન્મુખ હોય તે ભક્તના પ્રતાપનો પાર શો! (ઇત્યર્થઃ)

૩૦૮. ધાતા જે બ્રહ્મા, તેમના સૂનૂ જે પુત્ર-જે સપ્ત ઋષિ છે, અને ધ્રુવજી તો ક્ષત્રીના બાળક છે, પણ એ ધ્રુવજીની તે સપ્તઋષિ પરિક્રમા કરે છે; માટે સર્વથકી ગોપાલ જે શ્રીકૃષ્ણ તેમની ભક્તિ જ મોટી (ઈતિ રહસ્યં જ્ઞેયં).

ધાત્રીકે સુતુ સત રૂખી, દ્રુવ છત્રીકે બાલ;
 દેવે યાહિ પરિક્રમા, ભક્તી બડ ગોપાલ. ૩૦૮
 મુનિ માની ભુરિ તપસ્વી, બંદે જગ શબ્દ પાય;
 સો સખરી હરિભક્તકે, અંધીઉદ ઓંધાય. ૩૦૯
 રુદ્રઅંસ અબખંસમનિ, દુર્બાસા તપખાનિ;
 સો નૃપ અંધિખ ભક્તખંડ, ન યે કોધિ બડ માનિ. ૩૧૦
 ગ્યાનિ ભક્તસોં ક્યોં લરત, બિના કિયે અનુમાન;
 કૃષ્ણ આપ ફલ ભક્તિ દે, વાહિ મુક્તિકો દાન. ૩૧૧
 અતિ દુર્લભજ્ઞાની અમૃત, ભક્ત સહજ હરિ પાય;
 નોનિત ધતલોં ભક્તિ પ્રભુ, સાંખ્ય ધુનાક્ષર ન્યાય. ૩૧૨

૩૦૮. મોટા માની મુનીજન, અને ભૂરી કહેતાં મોટા તપસ્વી, જે સર્વ જગત જેના પગ વંદે તે સરખા પણ હરીની ભક્ત જે શખરી જે લીલડી, તેના અંધિ જે ચરણ, તે સંબંધી ઉદક જે જળ, તેમાં ઓધાય કહેતાં નહાય છે; એવો ભગવદ્ ભક્તિનો પ્રતાપ છે. (ઇત્યભિપ્રાયં જ્ઞેયં.)

૩૧૦. દુર્વાસાઋષિ પોતે મહારુદ્રનો અંશાવતાર, અજ જે બ્રાહ્મણ તેનાં વંશના મણીરૂપ અને તપોબળની ખાણ, અને મહા કોધી, અને મહા અભિમાની, તે સરખા પણ અચ્ચરીષ સખના ચાર્ણરવિંદમાં મસ્તક મૂકીને નમ્યા, એવા શ્રી હરિ ભક્ત મોટા છે. (ઇતિ સિદ્ધાંતં જ્ઞેયં.)

૩૧૧. હે જ્ઞાનીઓ! મનમાં વિચાર કર્યા વિના હરિભક્ત સાથે શું કરવા વડો છે? વિચારે કે ભક્તને તો શ્રીકૃષ્ણ પોતાના સ્વરૂપનું દાન કરે છે, એટલે ભક્તને આધીન થઈ જાય છે. અને તમને તો મુક્તિ આપે છે; ત્યારે કોણ મોટું તે વિચારી જુઓ. (ઇતિ ભાવાર્થં જ્ઞેયં.)

૩૧૨. જ્ઞાનીને અમૃત જે મોક્ષ તે પણ ધણું દુર્લભ છે, કે મહા દુઃખે પામવા યોગ્ય છે. અને ભક્ત તો મોક્ષના આપનાર જે શ્રીહરી તેમને પણ સહજ પામે છે, થોડેક શ્રમે; તે જેમ માખણનું ધી કરતાં જેટલો શ્રમ તેની પેઠે. ભક્તિ એ દાસને પ્રભૂ છે, અને સાંખ્યા જે સાંખ્ય યોગ મારગ, જે આત્મજ્ઞાની તેને મુક્તિની પ્રાપ્તી. પણ તે વળી ધુણાક્ષર ન્યાયે છે, કે તે ધુણાક્ષર ન્યાય તે કેમકે ધુણ જે લાકડામાં જીવડો થાય છે, તે લાકડું કોરીને સ્વાભાવિક લાકડાની માંહે અગડા બગડા સરખા કોરીને લીટા પાડે છે, તે મળતો કોઇએક સમે દૈવોગતીથી ભગવદ્ નામના અક્ષર અનુક્રમે જોદાય ત્યારે તે જીવને મોક્ષ સંભવે, તેણું એ પણ કઠીણ જાણવું. માટે સર્વથી શ્રી હરીની ભક્તિ જ મોટી છે. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં.)

૩૧૩. પ્રધાન જે માયા તે ભક્તને પીડતી નથી; તે શા માટે કે શ્રી ભક્તિ મહારાણીજી ભક્તના હૃદયમાં વિરાજે છે. તે માટે જેને જેનો આશ્રય હોય તેને તે રૂપ જાણવા. માટે સ્ત્રીને સ્ત્રીથી મોહ ન થાય; અને યોગ, જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય એ તો ત્રણે પુરુષ છે, માટે તેના આશ્રીતને માયા સ્ત્રી મોહ પમાડે છે, ને બ્રષ્ટ કરે છે; માટે ભક્તિ વિના જ્ઞાનાદિકમાં ક્ષણ થોડું, અને શ્રમ ધણો અને ભય ધણો; માટે સર્વથી ભક્તિ મોટી. (ઇત્યર્થઃ)

પીર પ્રધાન ન ભક્ત દે, સ્વામિનિ ભક્તિ હીય;	
યોગ ગ્યાન ઐરાગ નર, દમે તદાશ્રિત તીય.	૩૧૩
હરિ તુરિ ગણો ન છાંડહી, ચહેં અનાદી ચાલ;	
ભક્ત દ્રગનકોં પિરતહીં, દોઉ તજે તતકાલ.	૩૧૪
ભક્ત બાલ બડ ગ્યાનિ સુત, જુગ્મ જ્ઞાનિ જદુરાધ;	
પેં ન પ્યાર બાછત્ય બહાં, સિસુપેં અતિ અધિકાધ.	૩૧૫
પ્રતિકુલ સાચે ભક્તકોં, સુધ અનુકુલ નિરધાર;	
મનુ વહ તારી ખુલનકી, જન જસ મનિભંડાર.	૩૧૬
દોષ દિખેં નહીં દૈતકો, નાથ ન જૂઠી કોધ;	
બાલિ હત્યો જિહિં પાપ કરિ, બિભિખન સુગ્રીવ સોધ.	૩૧૭

૩૧૪. એક તો શ્રીહરીએ જેનો હસ્ત આલ્યો તેને મૂકે જ નહીં. અને તુરી જે ઘોડો, તે પણ અચકું ભર્યું મૂકે નહીં, પણ તેની આંખમાં આંગળી ઘાલીએ ત્યારે મૂકી દે. તેમ શ્રી હરી પણ પોતાનાં દ્રગન જે નેત્ર, તે રૂપ જે પોતાના ભક્ત તેને પીડીએ તો તત્કાળ મૂકી દે; એવા પોતાના ભક્ત વહાલા છે. (ઇત્યર્થ:)

૩૧૫. જદુરાય જે શ્રી કૃષ્ણ તેમના જ્ઞાની અને ભક્ત અને પુત્ર છે. પણ જ્ઞાની છે તે સમજણો છે માટે મોટો કહેવાય અને ભક્ત તો શિશુ કહેતાં છેક નાહાનો બાળક છે, માટે શ્રી હરી પિતાને તે નાહાનાની ઉપર વહાલ-વાત્સલ્ય ભાવ, પેલા કરતાં ઘણો છે; એટલી ભક્તમાં અધિકતા છે. (ઇત્યર્થ:)

૩૧૬. સાચા સંત તે ભક્ત, તેમને પ્રતિકુળ જે પીડનારાં, તેઓ પણ હું તો જાણું છું જે નિશ્ચે અનુકુળ કહેતાં સુખકારી છે. તે કેમકે, તે ન્યારે પીડે ત્યારે ભક્ત માટે ભગવાનને પ્રતાપ દેખાડવો પડે છે, ત્યારે ભક્તનો યશ પ્રકાશ થાય. ત્યારે પેલાં દુષ્ટ તો જાણે ભક્તના યશનો ભંડાર તેને ઉઘાડવાની તારી કહેતાં કુચી રૂપ ઠર્યો, માટે અનુકૂલ જાણવા. (ઇતિ જીવન જ્ઞેય.)

૩૧૭. હે શ્રીનાથજી! દૈત જે પોતાનું વહાલું તેના દોષ કોઇને ભારે નહીં, એમ કહેવાય છે, તે વાત કંઈ જુઠી નહીં, તે મેં જાણ્યું કે જે પાપે વાળીને તમે માર્યો તેની તે જ કતી સુગ્રીવે તથા બિલીષણે પણ કરી, એટલે કે બ્રાત વધુનો સંબંધ કર્યો, પણ તમને તેમના દોષ ન ભાસ્યા, તે ભક્તિ; માટે એવા ભક્ત વહાલા છે. (ઇત્યર્થ:)

૩૧૮. શ્રીહરીની ભક્તિ વિના દ્વિજ જે બ્રાહ્મણ તે પણ દ્વિજ જે પક્ષી તેના જેવા જના-વર જાણવા; અને ખગ જે પક્ષી છે, તદાપિ જો શ્રીહરીની ભક્તિ સહિત છે, તો ખગ જે સૂર્ય ચંદ્રાદિ દેવ બરોબર જાણવા-કાગ ભુશંડીજી, અને શ્રીગચ્છજી, અને જટાયુ આદિ દેવથી મોટા કહેવાયા, તો બરોબરતામાં આશ્ચર્ય શું! અને સઘળાં ક્રતાંત જે સિદ્ધાંત તે ભક્તિ સહિત જો હોય તો ક્રતાંત જે કાળ તે સરખાં જાણવાં; અને જો પ્રભૂ સાથે આસક્તિ ના હોય તો કં જે સુખ તે તેનાં સઘળાં કં જે અગ્નિ, તે જેવાં જાણવાં. માટે ભક્તિ સર્વથી મોટી. (ઇતિ તત્ત્વ જ્ઞેય.)

દિગ દિગસે હરિ ભક્તિ ખિન, ખગ ખગસે જીત ભક્ત;
 સકલ ક્રતાંત ક્રતાંત સમ, કં કં પ્રભુ નાસકા. ૩૧૮
 સાધુ પરસપદ પરસસો, ઉલટ પરસ ખલ મૂખ;
 પરસ પરસ ફલ નરમ વિત, વ્યયય નરમ સદ્ગુ. ૩૧૯
 અવયવ સખ જન સંત સમ, પરિ પ્રભાવ ન સમાન;
 જસ ધ્રુવ ઉડ ઉડ સકલસો, પે ખલ અચલ મહાન. ૩૨૦
 ગ્યાનિ, બ્રત્ય અસ ઇસકો, કરહુ બિદગ્ધ બિચાર;
 મગ્ન લગ્ન અધર્જિર્ધ ગતિ, જેસે ખરન રકાર. ૩૨૧
 ક્ષતિ નિવાસ, દિપિ, સિંધુ મેં, સુધા નાહિ બિધુમૂખ;
 ગરલ, પાત, અરુ ક્ષાર, ક્ષય, પતિ મૃત કંઠ પિયૂષ. ૩૨૨

૩૧૯. સાધુના પદ કહેતાં ચર્ણુ તેનો સ્પર્શ તે પર કહેતાં જે ઈશ્વરના ચર્ણુ, તેના પરસ કહેતાં ખરોખર જાણુવા; અને ખલના તો મુખનો પણ સ્પર્શ તે ઉલટા, પરસ જેવા, એટલે પરસ એ ત્રણ અક્ષર ઉલટા કહેતાં સરખ થયો, તેના મુખ જેવો છે. અને તે સાધુના ચર્ણુ સ્પર્શનું ફળ તો ઈશ્વર સંબંધી નર્મ કહેતાં મુખ છે; અને વિત કહેતાં તેણી પાસા ખળના મુખસ્પર્શનું ફળ તો વિલય કહેતાં અવળું નરમ જે મરન-મૃત્યુ છે-સર્પ મુખ સરખું, માટે સર્પના મુખમાં વિષ, અને તે ખલના મુખમાં વિષવચન, તે પણ મૃત્યુ કરે. (હત્યર્થ:)

૩૨૦. અવયવ જે શરીરના આકાર હરતચર્ણાદિકના તે તો સર્વ મનુષ્યના ખરોખર. હરિ-ભક્તને, પણ પ્રભાવ જે મહિમા, ભક્તના ખરોખર પેલાં સર્વનો ન જાણવો. તે કોની પેઠે કે, જેમ કંઈ ધ્રુવજનો તારો જોતાં તો પેલા ખીલ સઘળા તારા જેવો દેખાય છે, પણ ધ્રુવજનો જેટલી અચળતા અને મહાનતા જે મોટમ તે પેલા તારાઓમાં નથી, તેમ તે પણ એવું આકાર કતી દેખીને ભૂલવું નહીં. (હત્યર્થ:)

૩૨૧. એક તો જ્ઞાની, અને એક તો બ્રત્ય જે દાસ, તે બંને ઈશ્વરને મન એ રીતે છે, તે વિદ્વદ કહેતાં હે પંડિતો! તમે વિચારી નહો-જ્ઞાની તો ઈશ્વરમાં મગ્ન કહેતાં મળીને રહે છે, અને દાસ તો લગ્ન કહેતાં નહો રહી સમીપે રહે છે, તેની જીત ગતી છે; અને પેલા જ્ઞાની મળી ગયો છે, તેની નીચી ગતિ છે. તે જેમ વરણ જે અક્ષર તેને વિષે જેવો રકાર છે, તો જે રકાર કોઈ અક્ષરમાં મળેલો હોય છે તેવું સ્વપ તળે ફાંકડું કરીને થાય છે; અને જે રકાર લગારેક નહો જોલે છે, તેને રેફ થાય છે, તે અક્ષરના માથા ઉપર થાય છે; તેમ ભક્તને પ્રભૂ માથા ઉપર રાખે છે. (ઇતિ સારાંશ જ્ઞેય.)

૩૨૨. પંડિતોની સભામાં એ પ્રશ્ન નીકળ્યો કે નિશ્ચે અમૃત તે ક્યાં હશે? ત્યારે સર્વ પોત પોતાની યુદ્ધિ પ્રમાણે જોલ્યા:—એકે કહ્યું જે દિવિ કહેતાં સ્વર્ગમાં છે. અને એકે કહ્યું જે સમુદ્રમાં છે; અને એકે કહ્યું જે વિધુ જે ચંદ્રમા તેમાં છે, અને વળી એકે કહ્યું જે સ્ત્રીના અધરમાં છે. એમ પોત પોતાની યુદ્ધિ પ્રમાણે જોલ્યા; ત્યારે તે સમે એક સિદ્ધાંતવાદી પંડિતે સર્વને દૂષણ દઇને નહો પાઝ્યા, અને કહ્યું જે પિયુષ જે અમૃત તે તો એક હરીજનના કંઠમાં જ છે. એ સિદ્ધાંત

બહે સંત ભગવંતે, પે બલ અધિકા દાસ;
 ધગ્યો લોહ જાઈ ન ગલ્યો, જ્યો કધુ સરલ હતાસ. ૩૨૩
 હરિજનકે સુત દુબિધિ જગ, બંદક નિંદાસકત;
 લે ધન સુકત રૂ પાપ રુન, સદા અમલ હે ભક્ત. ૩૨૪
 બ્રહ્મજ્ઞાનતે ભક્તિ બડ, કુરુ કોબિદ અનુમાન;
 નિજનંદિ શુકઆતમા, એંચ્યો હરિગુનગાન. ૩૨૫
 માર, મન્યુ લય લોભ કિય, હરિ ન ભજે ધરિ ટેક;
 મો મન ભયો અધિક તૂં, કિલખ, કુજ, અજગર એક. ૩૨૬

નિશ્ચે ક્યું અને સર્વેને દુષણ એમ દીધાં કે, પાતાળમાં અમૃત છે, તો સર્પના મુખમાં વિષ કેમ છે? અને જો સ્વર્ગમાં છે, તો પાણું પડાય છે કેમ? અને સમુદ્રમાં છે, તો જળ ખારું કેમ છે? અને ચંદ્રમાં છે તો તેને ક્ષયી રોગ કેમ છે? અને સ્ત્રીના મુખમાં છે તો તેનો પતિ મરવો કેમ સંભવે? માટે નિશ્ચે હરિજનમાં જ છે. (ઇત્યભિપ્રાયં જ્ઞેયં.)

૩૨૩. પ્રથમ સંત વધ્યા તો ભગવાનના વધાર્યાથી, પણ ભગવાનનાથી બળ તો દાસત્વં વધતું; તે જેમ કંઈ લોહનો ગોળો તપે છે તો અગ્નીવડે, પણ તેને આલીએ તો બાળ્યા વિના મૂકે નહીં, તે કરતાં હતાશન જે અગ્ની તે આલવો સહેલો કે કંઈ થોડું બાળે; એટલે ભાવાર્થ કે હરિ કરતાં હરિજનનો અપરાધ ઘણો મોટો. (ઇત્યર્થઃ)

૩૨૪. જગતમાં હરીજનના પુત્ર બે પ્રકારનાં છે, કે કેટલાએક નિંદનારા છે, અને કેટલાએક નિંદામાંજ આસક્ત છે, એમ બે પ્રકારના છે. તેમાં એક પિતાના ધનના લેનાર છે, અને એક રૂણના લેનાર છે. પેલા નમન તથા સ્તુતિના કરનાર તો પુણ્યરૂપી ધન લે છે, અને પેલા નિંદક તે પાપ રૂપી કરેલ લે છે. અને હરીજન સદા નિર્મલ નિર્લેપ છે. (ઇતિ હારદં જ્ઞેયં.)

૩૨૫. બ્રહ્મજ્ઞાન કરતાં ભક્તિ મોટી છે, તે કોવિદ કહેતાં હે પંડિતો! તમે ન માનો તો મનમાં અનુમાન કરી જૂઓ કે શ્રી શુકદેવજીનો આત્મા નિજનંદમાં કહેતાં પોતાના આત્માના આનંદમાં મગ્ન થયો હતો. પણ ત્યાં થકી હરીના ગુણગાનને આનંદે ખેંચીને બારણે આણ્યો. તે શી રીતે કે, શ્રી વેદ વ્યાસજીની આજ્ઞાથી, જૈમુનિએ શ્રી ભાગવત દશમસ્કંધના બે શ્લોક પક્ષી રૂપે સંભળાવ્યા. તે ક્યા, અહોવકાંચાસ્તનકાલકૂટં ॥ ઇત્યાદિક શ્રી કૃષ્ણની દયાળતા જાણવી; અને વર્હાપીઠં નટવરવપુઃકર્ણયોઃકર્ણિકારં ॥ ઇત્યાદિક શ્રી કૃષ્ણના શ્રી અંગની સૌંદર્યતા જાણવી. તેણે કરીને પ્રેમાનંદમાં નિમગ્ન થયા; માટે પ્રેમલક્ષણા ભક્તિ મોટી. (ઇત્યભિપ્રાયં જ્ઞેયં.)

૩૨૬. હે જીવ! તે કદાપિ મહાશ્રમ કરીને માર જે કામ અને મન્યુ જે ક્રોધ અને લોભ ઇત્યાદિક જો લય કહેતાં નારા કર્યા તો ખરા, પણ જો એક ટેક ધરીને શ્રી કૃષ્ણને ન ભજ્યા, ત્યારે તું તારે મનથી તો ફૂલ, પણ મારે મન તો કામ રહિત થયો, ત્યારે કિલખ કહેતાં હિંજડો વધ્યો, અને ક્રોધ નથી તો ફૂલ કહેતાં એ વૃક્ષ વધ્યો, અને લોભ તજ્યો તો એકે તું અજગર વધ્યો. એટલે ભક્તિ વિના સધળા શ્રમસાધન પ્રથા છે. (ઇત્યર્થઃ)

કૃષ્ણભજનખિન કર્મ સખ, તનક બ્રહ્મ ફલહાન;
અફલ સફલ શ્રમ સુધરતા, જસ મૃદંગિ ગતમાન. ૩૨૭
નોનિતતેહ મહા મૃદૂ, સદા સંતકો ઊર;
વે પિધરત પાવકપરસ, ચે સુનિ પરદુખ દૂર. ૩૨૮
હરિ હરિજન ખિન કોન અસ, પૂંછે પરચખતોય;
આગિ લગી પ્રતિસદન પુર, કો કાકી રુજ ખોય. ૩૨૯

અથ વાદપ્રકરણ.

દોહા.-નિરાકાર સખકો કહે, પેં પ્રભુહે સાકાર;
જે અવયવ નહિ ઇસ તો, લલો કહાં સંસાર. ૩૩૦

૩૨૭. શ્રીકૃષ્ણનું ભજન જે સેવા તે વિના સધળાં કર્મમાં તો તનક કહેતાં કિંચિત્ પણ બ્રહ્મતા થાય, તો ફલનો નાશ થઈ જાય; તે જેમ કંઈ લગારેક તાલનું માન ચૂક્યાથી મૃદંગીનો સધળો શ્રમ અને ચતુરાઈ તુરત અફળ થઈ જાય તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૨૮. નવનિત જે માખણ તે થકી પણ સંતનું હૃદય સદા ઘણું કોમલ છે. તે શા માટે કે પેહું માખણ તો અગ્નીનો સંબંધ થાય છે ત્યારે વિધરે કહેતાં ઓગળે છે; અને ભગવદીનું હૃદય તો દૂર થકી કોઈનું દુઃખ સાંભળીને તે તાપ થકી ઓગળી જાય; એટલે મતલબ કે ભગવદી અતિ દયાળુ હોય. (ઇત્યર્થઃ)

૩૨૯. એકે શ્રીહરી, અને હરીજન એ બે વિના એવું કંઈ નથી જે, ખીજની આંખોનું જળ લોહોય. તે શામાટે કે જે શેહેરમાં ઘર ઘર પ્રત્યે આગ લાગી, ત્યારે કોણ કોનું ઘર બાલવવા જાય? એટલે શ્રીહરી અને હરિજન વિના સર્વ પોતપોતાની રુજ જે પીડ તેમાં ભરપૂર છે માટે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૩૦. પરમેશ્વરને ઘણાએક એમ કહેછે જે આકાર નથી, એવા નિરાકાર છે. પણ નિરાકાર નથી; પ્રભુ તો સાકાર કહેતાં સદા આકાર સહિત છે. અવયવ જે હસ્ત પદાદિક જે ઈશ્વરને નથી તો આ સર્વ સંસાર ક્યાંથી પાગ્યો છે? પિતાને આકારે પુત્ર હોય તે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, તેને પ્રમાણે જ ભેદએ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૩૧. કેટલાએક બ્રહ્મને ગોલાકાર કહે છે; તેજનો ઢગલો એમ બદે કહેતાં કહે છે, વા માને છે, તે દૂરના રહેનારા નાણાં. પાસેવાળા તો સ્વરૂપ દેખે છે. તેજ પણ તેજસ્વી વિના સંભવે નહીં. તે કોની પેઠે-જેમ કાંઈ સર્વ પૃથ્વિના લોક સૂર્યને વર્તૂલ કહેતાં ગોળા સરખા તેજે-મય કહે છે, તે વેગળેથી દેખે છે માટે. પણ અસ્પૃશ્ય સારથી સૂર્યનારાયણના શરીરની સઘળી સૌંદર્યતા દેખે છે, તે સૂરજ વિના તેજ કોનું સંભવે? તે પણ એ રીતે નાણાં. (ઇત્યર્થઃ)

૩૩૨. પાણી કહેતાં હસ્ત અને પાદ કહેતાં ચરણાદિક નથી, અને ગ્રહે કહેતાં આલે છે, અને ગતી કહેતાં આલે છે, એ રીતે સધળા બદ્દ જે બ્રહ્મ તેને કહે છે. પાણિપાદૈયવનૌગ્રહિત્વા ॥ ઇત્યાદિક શ્રુતે: તે શ્રુતિઓના કહ્યાનો બ્રહ્મ જે રહસ્ય, તે એટલું છે કે હસ્ત નથી અને આલે

- અહા સુ ગોલાકાર યો, બદે નિવાસી દૂર;
અરતુલસે સખ જ્યો કહે, અરુન લખે છળિ સૂર. ૩૩૧
- પાંનિ પાય ન ગ્રહે ગતી, યહ બિધિ સખ કહિ અહા;
પ્રાકૃત નહિ અવયવ અખિલ, આનંદમય શ્રુતિ પ્રહા. ૩૩૨
- સોરઠો.-જો ન રૂપ જગધામ, કયોં સંભવ કરતવ્યતા;
ઝોકાહું બહુસામ, શ્રુતિનિષેધ કરત ન બને. ૩૩૩
- દુહા.-કંઘુ કહે કો કંઘુ કહે, ભિન્ન સકલ કે દેસ;
સો સખ સંભવ જાહિકો, વેહિ પૂરત પરમેસ. ૩૩૪
- ભયો અહતેં જીવ ફિરિ, અહા હોય કહિ મુગ્ધ;
જ્યોં દધિ પયસોં હોત સો, બહુરિ બને નહિ દુગ્ધ. ૩૩૫

અથ નામમહાત્મ.

- દુહા.-ચિત્તભાવ બિનુ ચરસિયા, સહજ પુકારે રામ;
વાકો પદપય પિખત બહુ, લખિ પ્રતાપ હરિનામ. ૩૩૬

છે, અને ચાલું નથી ને ગતિ કહી, એટલે અવયવ જે આકાર તે સધળા છે પણ પ્રાકૃત કહેતાં આયાજનિત નથી, કેવળ આનંદમય છે. ॥ આનંદમાત્રકાપાદમુખોદરાદિ ઇતિરમૃતિ વાક્યત્વાત. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં.)

૩૩૩. જગતના ધામ રૂપ' જે પુરુષોત્તમ તેમને જે રૂપ નથી, એમ કહીએ તો કરતવતા જે કરવાપણું તે ના સંભવે. અને વળી કરતાપણું પણ નથી, એમ કહીએ તો એકોડહં બહુસ્યામ્ કહેતાં હું એક છું તે બહુ થાઉં, એમ પરમાત્માએ કહ્યું; એ શ્રુતિવચન છે, ત્યારે કર્તાપણાનો નિષેધ જેનામાં છે, તે પણ ન બને. માટે રૂપ છે, એ નિશ્ચય. (ઇતિ સિદ્ધાંત જ્ઞેયં.)

૩૩૪. કોઈ કંઈ કહે છે, અને કોઈ કંઈ કહે છે; તે ભિન્ન કહેતાં ભૂદા ભૂદા સમજવાના માર્ગ છે, પણ તે કહે છે તે સધળું જેને વિષે સંભવે છે, તે પૂર્ણ પરમેશ્વર છે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૩૫. અહાથી જીવ થયો તે ફરી અહારૂપ થાય જ નહીં. કેટલાક કહે છે જે થાય. પણ તે મુગ્ધ કહેતાં અજ્ઞાની છે. કેમ જે જેમ પય જે દૂધ તેથી દહી થાય, પણ બહોર કહેતાં ફરીને તે પાછું દૂધ ન થાય, તેમ એ પણ જાણવું. (ઇત્યર્થઃ)

૩૩૬. ચિત્તના ભાવ વિના ચરસિયા કહેતાં કોસીયા તે સમજણ વિના આવ્યા રામ રામ એવો શબ્દ કહે છે. અને કોસ પોતાના પગ ઉપર ઢોળે છે, તે જળ ઘણાએક લોક પીએ છે; એ હરી નામનો પ્રતાપ જૂઓ કે વિના સમજણ પણ ભગવત નામ લે છે, તદ્દપિ તેના પગનું જળ સર્વ પીએ છે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૩૭. જે અંતકાળે પણ હરિ નામ લે છે તે હાર્યો થકો પણ જીવ્યો જાણવો, જે દોષ માત્રને ભાળીને મોક્ષ પામે. તે કોની પેઠે કે, જેમ કાંઈ ગંજીના ખેલમાં આખરી મારે છે તે હાર્યો થકો પણ જીવ્યો કરે છે, અને સધળી ખૂનચો શોખ કરે છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

જીત્યો જો હરિ અંત કહિ, દોષ દહી લહિ મોખ;
 જિમિ ગંજિકા આખરી, હતત ખૂજ સખ સોખ. ૩૩૭
 ખૂરે ખોરે ગ્રાવ સો, સો ભય નાવ કહા ભાવ;
 લખિલે કેવલ નામ શ્રી, રામ પ્રગટ સુપ્રભાવ. ૩૩૮
 ચિત્ત ન રહ્યો ધિર તહુ કહા, રટિયો કીજે રામ;
 બિમન જૈસી જય છુધ, ત્યો વેહ સિધ કામ. ૩૩૯
 કહત લહત હી પિસુન મલ, બલહુ ન હોત પ્રકાસ;
 અસ લખ લખ ભવકેહુ હરિ, ગહત નાઉ પદ નાસ. ૩૪૦
 ટરે ન શ્રીહરિનાંઉસોં, એસો અધ નહિ કોય;
 એસી બસ્તુ ન હોય જો, નલ નિમગ્ન નહિ કોય. ૩૪૧
 બલ જો તો હરિનામ ઇક, દહન પાપકો આહિ;
 કોટિ કલપ કરિ કરનકો, તિતો ઓજ જિય નાહિ. ૩૪૨

૩૩૮. ગ્રાવ જે પાષાણ તે ખૂડે, અને જે વળગે તેને ખોલે, એવો જેનો સ્વભાવ છે, તે સરખા પણ, એક શ્રી રામચંદ્રજીના સુંદર નામના પ્રતાપથી, પોતે તર્યા અને વાનરને તાર્યા, એવા નાવ સ્વપ થયા; તેને ભાવ ક્યાં હોતો? ભાવ વિના પણ હરી નામ તો તારે જ. અહીં તો વસ્તુતા મહાત્મ્ય જાણવું. (ઇત્યર્થઃ)

૩૩૯. જો કદાપિ ચિત્ત ઠેકાણે ન રહ્યું તોએ શું થયું. પણ શ્રીરામ નામ તો રચ્યા જ કરીએ; તેથી કદ્યાણુ આદિ સર્વ કામની સિદ્ધી થાય જ. તે જેમ કંઈ મન વિના પણ ભોજન કરીએ, તદ્દપિ છુધા જાય. (ઇત્યર્થઃ)

૩૪૦. જે પાપની ચાડી કરતાં પિસુન જે ચાડીયો, તે પણ હરી જે લગ્ન તે લહત કહેતાં પામે છે. અને બલ કહેતાં સાહસ કરીને કહેવું ધારે છે, તદ્દપિ પ્રકાશ નથી થતો, એવો તે દુષ્ટ છે, તદ્દપિ કહેતાં તે લગ્ન પામે છે. એવાં અકથિત મહામોઠાં જે પાપ, તે લાખો જન્મનાં પણ લાખો લાખ તે સઘળાં પણ હરી નામનો પદ કહેતાં ચોથો ભાગ પણ ગ્રહણ કરતા માત્રમાં જ, તકાળ નાશ પામી જાય. (ઇત્યર્થઃ).

૩૪૧. શ્રી હરીના નામથી ન ટળે એવું એકે પાપ જ નથી. તે જેમ ન ભને આકાશ તેમાં નિમગ્ન કહેતાં ખૂડે નહીં એવી વસ્તુ એકે ન હોય તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૪૨. એક હરિનામને જેટલાં પાપ બાળવાનું સામર્થ્ય છે, તેટલાં પાપ કોટી કલ્પે કરીને પણ જીવને કરવાનું આજે જે બળ નથી.

૩૪૩. પ્રભૂનો આશ્રય જો નર મૂઝી દે તો તેનું સર્વસ્વ ગયું ને તે દુઃખ પામે; જે એનાં પોષણ કરનાર ને એનાં પ્રિય તેનાં તે જ પ્રાણ લે. જેમ કાંઈ નલિન જે કમલ તેનું ભૂ જે પૃથ્વી, તેથી મૂળ છુટે ત્યારે એનું પોષક જે જળ તે કોહોવરાવી દે, અને જો બારણે પડે તો તેનો પ્રિય જે સૂર્ય તે પણ બાળી દે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

અથ આશ્રય.

દુહા-પ્રભુ ભૂ આશ્રય મુલ છુટિ, નર નલીન દુખ પાય;	
પોખક પ્રિય સુહુ પ્રાન લે, દેત સડાય જલાય.	૩૪૩
લખિ હરિ સુરસો હે ચલી, માય છાય ચલિઆય;	
પીઠિ તાહિ દે જો ગહે, તે વો ભાજી જાય.	૩૪૪
આશ્રે ધન ધનશ્યામ જિહિ, સો કણુ ખનિ ન નિરાસ;	
જલદ અનાવજીહુમ્, યુજવત આતકખ્યાસ.	૩૪૫
રે જન જન જિન ત્રણુ ધર, ધર ધર ધર ધર આસ;	
શૃંગિ શૃંગસાખી હરે, ઉપખનપત્રિ ઉદાસ.	૩૪૬
રટત રામ તજિ અહાર, ઉદ, સતત અજળ ગુલમહેરિ;	
પુચ્છ કરભમુખ કેકિપદ, કિન હરિ કિન સુમરેરિ.	૩૪૭

૩૪૪. સૂરજને દ્રષ્ટાંતે શ્રી હરીની રીતિ જોઈ લે કે સૂરજની સાચું ચાલીને જો કે માયારૂપ છાયા તારી પૂંઠે દોડી આવશે. અને તેમને પીઠ દધને જો ઝાલવા જઈશ તો માયારૂપ છાયા નાસતીજ નશે. માટે ભગવદ્ આશ્રય ન મૂકવો.

૩૪૫. ધનશ્યામ જે શ્રીકૃષ્ણ તેમનો જેને ધન કહેતાં દ્રઢ આશ્રય હોય તે કદાપિ નિરાશ ન થાય, તે જેમ અનાવજી જે વરસાદ મૂળગો ન વરસે, તેવામાં પણ જલદ જે મેઘ તે આતક જે બપૈયા તેની તૃષા તો આલવે જ તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૪૬. હે જન! કહેતાં મનુષ્ય! તું જન કહેતાં મનુષ્યની તૃણા, જિન કહેતા રખે ધરતો. ધર કહેતાં પૃથ્વી તેણે ધર્યા છે, વા પૃથ્વીને જેણે ધરી છે. એવા જે પર્વત, તે પર્વત જેણે ધર્યો એવા જે શ્રી ગોવર્ધનધર શ્રીકૃષ્ણ, તેમની જ એક આશા ધર, તે સઘળી વાતે પૂર્ણ કરવાને સમર્થ છે; બાકી મનુષ્યનું કંઈ ચાલતું નથી. તે જો કે શૃંગી જે પર્વત તેનું શૃંગ જે શિખર તે ઉપર જગ્યા છે; સાખી જે વૃક્ષ તેને એક શ્રી હરીની જ આશા છે. માટે તે સદા હરે કહેતાં લીલાં જ રહે છે, ત્યાં હરી કૃપા વિના ખીજું જળ આઠ માસ તો સંભેવજ નહીં; અને ઉપવન જે વાટિકાઓ તેમાંનાં પત્રી જે વૃક્ષ તે ન સિંચાય તો ઉદાસ કહેતાં કરમાઈ જાય, વા સૂકાઈ જાય. તે શામાટે કે તેને મનુષ્યની જળ સિંચ્યાની તૃણા છે માટે સૂકાય છે. એટલા માટે મનુષ્યની આશા છોડીને પ્રભૂનો જ દ્રઢ આશ્રય રાખવો. (ઇતિ તત્વાર્થ જ્ઞેયં.)

૩૪૭. એક અજળ ગુલમહેરી નામે જળમાં પક્ષી હોય છે. તેનું મુખ સ્ત્રીના સરખું હોય છે, તે અહાર અને ઉદક જે જળ તે તણને મુખે અહર્નિશ રામ નામનું રટણ કર્યા કરે છે. ત્યારે પ્રભૂની દયાળતા જુઓ કે, પ્રભૂએ વિચાર્યું કે ખાવપાન વિના એની દેહ કેમ ટકશે, તેથી પ્રભૂએ એ યુક્તિ કરી છે કે તેને ચાર પગે તો કેંકરી જે મથુર તેનાં મુખ પ્રગટ કર્યાં, જે તે ચાલે ને ચરે, બંને કરે; અને તેને પૂંછડે કરભ કહેતાં જે જીટ તેનું મોઢું જળ ખીવા સારું કર્યું. એવા કૃપાળ જે શ્રીહરી તેમને તું કેમ નથી સમરતો. (ઇત્યર્થઃ)

ચિંતા તું ચિત ક્યૌ કરે, બિશ્વંભર બ્રજપાલ;
સકર સકરખોર કૌં, દધિમધિ દેત દયાલ. ૩૪૮
હરિ આશ્રય ખાતો સુખડ, કેવલ કૃતિહિ ન સંત્ય;
બૈલ દુખી બલિવર્દ સુખ, બિમિ દેખહું દુહ્ન કૃત્ય. ૩૪૯
બડ આશ્રય સોઈ બડોં, બનહુ બદ્ધપિ રંક;
લખિ ચક્રોર બલ ચંદ્રકે, અગત ખાત નિસ્સંક. ૩૫૦

અથ વિવેક શિક્ષા.

મનન કરો કંસારિ છબ, મન ન કરો સંસાર;
હરિ ન વારિ સો છાર વે, હરિ વારિધિ સખ સાર. ૩૫૧
આજ સુ કાલિ ન અખ સુ ધરિ, યહે ચાલ જગખ્યાલ;
નલમેં નલ જ્યૌં પ્રથક પલ, સિત અસીત પિત લાલ. ૩૫૨

૩૪૮. હે ચિત્ત! તું કયા ચિંતા રાને કરે છે? મનપાળ એવા જે શ્રીકૃષ્ણ, તે તો વિશ્વંભર છે, તે તુને શું નહીં પાળે? તું વિશ્વાસ રાખ કે એક સકરખોરા પક્ષીની નતિ હોય છે, તે સાકર જ ખાય છે, અને વળી સમુદ્રની મધ્યે ખેટમાં રહે છે, તેને ત્યાં પણ પ્રભૂ સાકર મેળવે છે, તો તે એક તારી જ સંભાળ નહીં રાખે? (ઇત્યર્થઃ)

૩૪૯. શ્રીહરિનો આશ્રય અને ચાતું તે મોટું, કેવળ કૃતિ જ સાચી એમ છેક નહીં. તે કોની પેઠે કે જેમ બળહની કૃતિ તો બ્રહ્મચારીના જેવી છે, અને તાણ્યા, ખેડ્યા આદિ દુઃખ તો ઘણું પામે છે; અને બલિવર્દ જે સાંઠે તેની કૃતિ તો ગ્રહસ્થના જેવી છે, પણ ચક્ર ત્રિશૂળ હરિહરનું ખાતું છે, અને આશ્રય પણ એક શ્રીહરિનો જ છે. બળહની પેઠે મનુષ્યની આશા નથી, માટે મહા સુખી છે તેમ એ પણ જાણવું. તેનું ભાગવતમાં પ્રમાણ છે: ભરથછ શુદ્ધ ભગવદી હતા, પણ ભગવાનના ખાના વિના રહુણ રાજની સુખપાલ ઉઠાવવી પડી, માટે ત્રણે વસ્તુ જોઇએ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૫૦. જેને મોટાનો આશ્રય હોય, તે કદાપિ રંક હોય, તદપિ તેને મોટો જાણવો. જેમકે કંઈ ચંદ્રમા અમૃતરૂપ છે, તેથી તેનો આશ્રિત જે ચક્રોર તે તેના બળથી અત્રી ભક્ષણ કરતાં લગાર પણ ખીલીતો નથી. (ઇત્યર્થઃ)

૩૫૧. હે જીવ! કંસારિ જે શ્રીકૃષ્ણ તેમના સ્વરૂપનું મનન જે ચિંતવન તે કરો, પણ સંસારનું મન ના કરશો: સંસાર તુચ્છ છે. તે જ્યો કે હરિ ન ધારિ જે મૃગતૃષ્ણાનું જળ, જે ઝાંઝવાં, તેનું જળ છેજ નહીં, પણ જૂઠું દેખાય છે, તેવો તારો માનેલો તુચ્છ સંસાર સુખરૂપ છે; અને હરિ તો સર્વ સારના વારિધિ કહેતાં સમુદ્ર છે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૫૨ જે આજ તે કાલે નથી, અને હવડાં તે ઘડી પછી નથી. એ જગતના તમાસાનો ચાલ છે. તે જેમ કાંઈ નલ જે ભાદરવા મહિનામાં-નલ જે આકાશ તેનો રંગ પળે પળે બદલે; જે લગારેકમાં તો સીત કહેતાં ધોળો, અને લગારમાં અસિત કહેતાં જે કાળો, અને લગારેકમાં પીળો, અને લગારમાં લાલ ઇત્યાદિક, તે રીતે. (ઇત્યર્થઃ)

મનકો ગુરુ જો હોઈ મન, પલટે સઘ સુભાઉ;
હિરા હિરાતે જ્યોં જિંધે, લગિ નહિ ઓર ઉપાઉ. ૩૫૩
લહ સુખ કુમગિ રુ દુખ કબુ, તહ તજિ સુચ સોચ;
ખુરી તરિ ચહરિ સુ સયાન જ્યોં, સાહસ પેર કુપોચ. ૩૫૪
રે મન યોં રહિ ભવ બિખે, ભગવતપથ તૂ લીન;
જિમિ કુપાર મધિ ધાર નિત, યમુના ખેલત મીન. ૩૫૫
કરિ કષ્ટા કિય અમલ ઉર, કૃષ્ણનામ નહિ લેત;
ફલ ન કંધૂ જ્યોં ખોય બિન, ઉગે ન સુધર્યો ખેત. ૩૫૬
તમિ તરુના તમ અસિતતા, કચગત લે સિત પ્રાત;
અખ વે કૃતિ મન બિલગ કરિ, ભજ હરિપદ જલજાત. ૩૫૭

૩૫૩. મનનો ગુરુ જો મન થાય તો તુરત સ્વભાવ બદલાય. તે જેમ કંઈ હીરો છે, તે હીરાથી જ વેધાય, બીજાં શસ્ત્રનો ઉપાય ચાલતો જ નથી તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૫૪. કુમાર્ગી જે અવળા મારગના ચાલનાર તે કદાપિ સુખ પામે, અને સુમાર્ગી જે સુધે મારગે ચાલે છે, તે કદાપિ દુખ પામે, તદ્દપિ તેણે હર્ષશોક ના ધરવો. તે જેમ તરી જે નાવ, તેણે બેસીને પાર ઉતરતાં કદાપિ બુડે, તદ્દપિ તે સ્થાન કહેતાં ડાહ્યું કહેવાય; અને જે સાહસ કહેતાં વગર વિચારે ભરી નદીમાં તરીને કદાપિ પાર ગયો, તદ્દપિ તે પોચ કહેતાં ખોટા અને વળી મૂર્ખ બાણવો, તે રીતે. માટે કદાપિ સમાર્ગે ચાલતાં દુઃખ પામીએ, તદ્દપિ સુમાર્ગે ચાલવું. (ઇતિ વિવેકં જ્ઞેયં.)

૩૫૫. હે મન! તું સંસારસમુદ્રમાં વસીને ભગવાનના માર્ગમાં એ રીતે લીન રહેજે, જેમ કંઈ કુપાર જે સમુદ્ર તેની મધ્યે શ્રી યમુનાજીની ધારા વહે છે, તે ધારામાંનાં માછલાં તે તેની તે જ ધારામાં રમે છે, પણ મૃત્યુની બીણીકે ખારા જળમાં જતાં નથી, તેમ (ઇત્યર્થઃ)

૩૫૬. મહાકષ્ટે કરીને નિર્મળ હૃદય કદાપિ ક્યું, અને જો શ્રીકૃષ્ણ નામ ના લીધું, ત્યારે પેલો સધળો શ્રમ વ્રથા બાણવો; કંઈએ ફળ મળે નહીં. તે જેમ કંઈ સુધારેલું ખેતર હોય પણ તેમાં કંઈએ વાવ્યા વિના ઉગે નહીં, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૫૭. નમી જે રાત્રી, તે રૂપ, તરુના જે જીવાની, અને તમ જે અંધકાર તે રૂપી; ક્ય કહેતાં જે કેશ તેની અસિતતા જે શ્યામતા, તે ગત કહેતાં હવે ગઈ; અને પ્રાતઃકાળ રૂપ સીત જે સુપેતી થઈ; માટે હવે તો તે નિશારૂપી મન વેગળું કરીને, હે જીવ! શ્રી હરિનાં ચર્ણ કમલને ભજ લે. (ઇતિ હેતુ જ્ઞેયં.)

૩૫૮. કુરંગ જે મૃગ, તેણું કં જે જળ, એટલે મૃગ તૃષ્ણાનું જળ, તેના જેવું વૃથા સંસારનું સુખ છે; એટલે જ્ઞેયામાં આવે છે પણ નહીં અને વૃથાજન થાય છે, તેથી પેલો મૃગ દોડે છે, તેથી શ્રમિત થાય છે, તેમ તૃષ્ણા વધતી જાય છે, તેમ તું સમજ લે; અને ન માને તો નેત્રે જો. (ઇત્યર્થઃ)

કં કુરંગ સંસારસુખ, દિખે સહી પેં હું ન;
ભ્રમતેં ભ્રમ તાસોં ત્રણા, અધિક સમુજિ લખિ નેન. ૩૫૮
કમહુ કૃષ્ણધત્સા બિના, ડોલે નહિ ઇકે પાત;
એહિ દ્રઢ ચિત રાખિયો, લાજી આતકી આત. ૩૫૯
બિન બિએક કીજે ન કહુ, તાપેં જો ફિર હોય;
વહ ઇત્સા ભગવંતકી, અપનો દોખ ન કોય; ૩૬૦
બિએક સોં ભાવિ ન ટરે, સોચ કરો મત કોય;
ગુન બિચારકો હૈ ઇતો, પાછેં તાપ ન હોય. ૩૬૧
સીલ સિલીમુખ સુખ ગહૈ, છત્રી માખિ ન રાખિ;
તજિ ગુણ સૌરભ, સાર જિમ, દોખ છહર લુહુ ચાખિ. ૩૬૨

૩૫૮. શ્રી કૃષ્ણની ઇચ્છા વિના કદાપિ પણ એક પાંદડું પણ હાલતું નથી, એ જ ચિત્તમાં દ્રઢ રાખજો; એ લાખ વાતની એક વાત છે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૬૦. વિવેકવિના કદાપિ કંઇએ પણ કરીએ નહીં. તે ઉપરાંત પછી જે થાય તે ભગવતની ઇચ્છા જાણવી; તેમાં કંઈ આપણો દોષ ન માનવો. (ઇત્યર્થઃ)

૩૬૧. વિવેકથી કંઈ ભાવી પદાર્થ તો મટતો નથી; તેમાં તો કોઈ શોચ કરશો નહીં. પણ વિચારનો એટલો ગુણ છે કે, પાછળથી પશ્ચાત્તાપ ન થાય, જે એમ ક્યું હોત તો એમ થાત માટે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૬૨. હે જીવ! તું શીળીમુખ જે ભ્રમર, અને સૂપડું જે તેનો શીલ જે સ્વભાવ, તે ગ્રહણ કર. અને છત્રી જે ચાચણી, અને માખ તેનો સ્વભાવ ન રાખીશ. તે શા માટે કે સર્વ મુકીને ભ્રમરો છે તે સૌરભ જે સુગંધી તે સઘળેથી લે છે, અને સૂપડું પણ સર્વ તુચ્છ પદાર્થ લાગ કરીને સાર કણ રાખે છે; તેમ તું પણ સઘળેથી સાર સાર લે. અને ચાચણી ને માખનો ગુણ તો ઘણો જ ખોટો છે, કે ચાચણી સાર વસ્તુનો લાગ કરીને તુચ્છ ચાળણુ ગ્રહણ કરે છે; અને માખ સારી વસ્તુ સુગંધીનો લાગ કરીને રૂઢિરાદિક ગ્રહણ કરે છે. તેની પેઠે તું સર્વના દોષ ન લઇશ, અને પેલા જે ગુણ તજીશ મા. (ઇત્યર્થઃ)

૩૬૩. મોટાની વચ જે વાણી, તે નફેરીએ કહેતાં ઉચ્ચાપીએ નહીં. સમક્ષ કહેતાં દેખીતી તો પાપ થાય એવી હોય, તદ્દપિ તે અમલ કહેતાં નિર્મલ થઈ જાય. તે જેમ કૃષ્ણ જે અર્જુન, તેણે શ્રીકૃષ્ણની આયસ જે આજ્ઞા તે પાળીને સઘળા કુળનો દ્રોહ કર્યો, તોયે અનધ કહેતાં નિશ્ચય-પાપરહિત રહ્યા. ગીતામાં શ્રીમુખે અર્જુનને અનધ સંબોધન કીધું છે, પણ મોટા તે એક શ્રીહરી કે હરિજેવા સંત હોય તે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયઃ.)

૩૬૪. હે અધમ જીવ! છેક આંખો મીંચીને, એટલે કશું વિચાર્યા વિના શું ચાલે છે, પ્રભુથી તો કંઈ ડરીને ચાલ; મિથ્યા અભિમાન તું શીદ કરે છે, તે હવડાં ચાવી જ નાંખશે. (ઇત્યર્થઃ)

બચ ન દેરિયે બડનકી, અમલ સમલ તહું હોહિ;
 કૃષ્ણ કૃષ્ણઆયસુ કરી, અનધ રહે કુળદ્રોહિ, ૩૬૩
 પ્રભુતેં તો કષ્ટુ ડરિ કહા, નિપટ ચલે દ્રગ મીચ;
 અરે નીચ અભિમાન તજિ, પયોં રીચમુખ ખીચ. ૩૬૪
 બાહ્યો બન 'ધન નાવ નર, ડારે બંકાં વાંહિ;
 નાંતર ખૂરે દોઉ વે, સરિ હરિ દે બચ બંહિ. ૩૬૫
 લોલિ હોષ બસ દામતેં, સ્તબ્ધ ભેરિયે પાનિ;
 જડ અનુષ્ઠિતિકે ચલેં, બિબુધ સલ બદિ બાનિ. ૩૬૬
 દારા, નિંદા, સંપદા, પરજન જિન કરિ પ્યાર;
 પ્યારી સોઈ પ્રાન લે, જેસી ભાટકટાર. ૩૬૭
 બુરે બિચારે ઓરકો, લલો આપકો ચહાઈ;
 રજ ડારે જિમિ સૂરપેં, પરે સુ નિજમુખ આઈ. ૩૬૮
 અતિ હઠકરિ જો પર બુરો-કરે, ન લહિ સુખ સોઈ;
 આઈ નિજકે સાર હતિ, સ્વપકી કચ્ચી હોઈ. ૩૬૯

૩૬૫. વન જે જળ તે નાવમાં, અને દ્રવ્ય નર પાસે, એ બે જ્યારે વધે ત્યારે તે બુરે. તે પાણી અને પૈસો તે જેનું છે, તેને અર્પણ કરે, તો બંને ભગે, ને નાવમાં પાણી ભરાય છે તે પાણું સરી જે નદી, તેનું છે, તે પાણું નદીમાં ઉચેલી નાંખે; અને દ્રવ્ય હરિનું છે તે હરિ નિમિત્ત ખરચે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૬૬. જગતમાં ચાર પ્રકારના જીવ છે, તેને વશ કરવાના ઉપાય ચાર પ્રકારના છે, કે લોભીઆને તો દામ આપીએ ત્યારે વશ થાય; અને સ્તબ્ધ જે અભિમાની જે કોઈને નમે જ નહીં એવા તે તો પાણી જે હાથ તે જોડ્યા થકી; અને જડ જે મૂર્ખ તે તો તેની મરજ માફક ચાલ્યાથી; અને પંડિત તે તો સાચું બોલ્યા થકી વશ થાય. (ઇત્યર્થઃ)

૩૬૭. પારકી દારા જે સ્ત્રી, અને નિંદા, અને સંપદા, એ ત્રણેને કોઈ વહાલી ના કરશે. એ વાહાલીઓ તે જ કોઈ દહાડો પ્રાણ લે, તે જેમ કંઈ ભાટની કટારી તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૬૮. બીજનું ભૂંડું વિચારે અને પોતાનું સારું જે ચહાય, પણ પોતાનું જ ભૂંડું થાય. તે જેમ સૂરજ સામી ઉંચી ધુળ નાંખીએ તે પાણી આવીને પોતાના મોંઢા ઉપર જ પડે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૬૯. અતીશે હઠ કરીને જે પારકું ભૂંડું કરે, તેનું તેથી બમણું ભૂંડું થાય, તે જેમ ચોપ-ટના ખેલમાં પોતાને ઘેર આવેલી પાકી સાર જે સોગડી, તેને હઠ કરીને એટલે પોતાની પાકી સોગડી વડે જો મારે, તો પોતાની પણ કાચી થાય. (તેની પેઠે.)

૩૭૦. જ્યાં મુક્તિ ત્યાં માયા નહિ, અને માયા ત્યાં મુક્તિ નહીં. તે જેમ કંઈ અજવાળું અને તિમિર જે અંધારું તે બંને કદાપિ એકઠાં હોય એવું ક્યાંહી દીકું તથા સાંભળ્યું પણ નથી. (ઇત્યર્થઃ)

૩૭૧. જે વાત પ્રભુને કર્તવ્ય છે તે કોઈ મટાડી શકવું નથી; અને જે પ્રભુને નથી કરવાની વસ્તુ, તે કેમે કરીને પણ કોઈથીએ નહીં થાય, એ-નિશ્ચે. (ઇત્યર્થઃ)

મુક્તી બહાં માયા નહીં, માયા બ્યાં નહિ મુક્ત;
 મુને ન દેખે કહું કબૂ, તેજ તિમિર દૈ યુક્ત. ૩૭૦
 બે કરની પ્રભુ સો કબૂ, મેટિ સકે નહિ કોષ;
 નહિ કરિએકિ કયોંહુ કરિ, કાહ સોં નહિ હોષ. ૩૭૧
 શિશુ, રનભટ, સુરસ્તુતિ, સહદ, વૃપાસીસ નિજ દાર;
 ઇતને થલ દોખ ન કબૂ, બે કીજે તૂંકાર. ૩૭૨
 સુખ કહાં બિના મિલાપ હરિ, હરિ કહાં બિન બ્રહ્માપ;
 તાપ કહાં બિન શુદ્ધ રતિ, રતિ કહાં બિન સદ્ગાપ. ૩૭૩
 બિના સમુઝ બે સુખ કરે, સો સુખ દુખ બહે જાય;
 જાપ દહો લપટયોં ચમકસોં, તખ જ્યોં પરસ છુવાય. ૩૭૪
 કરતા સખકે સ્વયંભૂ, કોન જાકિ સમ સીસ;
 શેશ, રમા, શિવ, બેદ, બિધિ, પતિ સુ અનાદિ ઇસ. ૩૭૫
 બડે નામતે કા લયો, કાજ બડો નહિ હોત;
 કહે અરક સખ આકરું, પેં ન હોત ઉઘોત. ૩૭૬

૩૭૨. એક તો શિશુ જે બાળક, અને સંગ્રામને વિષે ભટ કહેતા યોદ્ધાને, અને સ્તુતિ કરતાં દેવતાને, સુહદ જે પોતાનાં વાહાલાં હોય તેને, અને આશીર્વાદ દેતાં રાજાને, અને પોતાની સ્ત્રીને એટલે ઠેકાણે ટુંકારો કરીને બોલાવતાં કદાપી દોષ નથી. (ઇત્યર્થઃ)

૩૭૩. શ્રીહરિના મેળાપ વિના સુખ ક્યાં, અને હરિનો મેળાપ પ્રેહેતાપ વિના ક્યાં, અને તે પ્રેહેતાપ શુદ્ધ પ્રીતિ વિના ક્યાં, અને સત્પુરુષના વચનરૂપી છાપ હૃદયમાં ચોટયા વિના તે શુદ્ધ પ્રીતિ પણ ક્યાં? માટે સુખનો હેતુ તે એક સત્સંગ જ છે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૭૪. સમજણ વિના જે સુખ કરે, તે સુખ પણ દુઃખરૂપ થઈ જાય. તે જેમ લોહું પોતાના મિત્ર ચમક પાણાને લપટાણું હોય તે સમે જેમ સ્પર્શમણિ અરકાડીએ લારે સોનું થાય, એટલું સુખ તો ખરું, પણ મિત્રનો વિયોગ થાય, એ મોટું દુઃખ; માટે સુખ પણ સમય સમજીને કરવું. (ઇત્યર્થઃ)

૩૭૫. સર્વના કરતા પુરુષ અને પોતે સ્વયંભૂ કહેતાં પોતાની મેળે જ થએલા, અને કોઈ જેની બરાબરી તથા અધિક ન મળે, અને જેને શેષજી, તથા લક્ષ્મીજી, તથા શિવજી, અને વેદ અને બ્રહ્માદિક વંદે છે અને તે સર્વના જે પતિ કહેવાય છે, તે અનાદિ ઇશ્વર જાણવા. (ઇત્યર્થઃ)

૩૭૬. મોટું કામ ન થયું, ત્યારે મોટા નામથી શું થયું? ત્યારે તે નામ તે વ્રથા. તે જેમ આકડાનું નામ સર્વ અર્ક કહે છે, પણ અર્ક જે સૂરજ, તેની પેઠે પ્રકાશ તો નથી થતો ત્યારે એ નામ શા કામનું? (ઇત્યર્થઃ)

૩૭૭. કદાપિ મોટા ગુણ મળ્યો હોય તેને અભિમાન કર્યા વિના પચવે, અને સ્ત્રીના કટાક્ષથી શીથિલ ન થાય, અને સભામાં રાજા આદે સર્વ મોટાનું સન્માન પામે, તેથી ઉલટા પોતાના મનમાં કાતર કહેતાં દીનતા પામે, એવા તો જગતમાં વિરલા કોઈ એક જ હોય. (ઇત્યર્થઃ)

પચાઈ ગુન અભિમાન બિન, તિયદ્રગ અદ્રઢ ન હોઈ;	
કાતર બડ સનમાન લહિ, અસ જુગ બિરલા કોઈ.	૩૭૭
બડે કરે સખ સમુજિરે, ભુલે નહિ કા ઠોર;	
બિધિ બેટીપે ચિત ધર્યો, નહિ કછુ કારન ઓર.	૩૭૮
હોનહાર હુધ સો મતી, પ્રાપ્ત પ્રથમતે હોઈ;	
ઢાંપે ઉરબિન ઉરજહુ, કન્યા જિમિ નર જોઈ.	૩૭૯
હોનહાર હિયમેં બસે, ચિતિ બરહિકે ખસ;	
ચલત અંબુ પ્રતિપલ લખત, પ્રષ્ટ જદપિ નહિ પુતસ.	૩૮૦
કરબિ ખરી બડઝેખરી, કરની કરનિ ન સંત;	
રખલખાનિ મનિ શ્રે લલો, અશિવ કૃતી અરિહંત.	૩૮૧
પ્રાપ્ત કલેસ કુસીલકો, મેટિ સંકે નહિ કોઈ;	
જિમિ અંજનકી અસિતતા, જાય ન કાપે ધોઈ.	૩૮૨

૩૭૮. મોટા હોય તે જે કરે તે સર્વ કામ સમજીનેજ કરે, કોઈ ઠેકાણે પણ ભૂલે નહીં. ત્યારે કોઈ કહેશે કે બ્રહ્માજીએ મોટા થઈને પોતાની પુત્રી જે સરસ્વતીજી તે ઉપર કુદૃષ્ટિ કેમ કરી? પણ બ્રહ્માજીએ કુદૃષ્ટિ નથી કરી. એનું કારણ તો એમ છે કે શ્રીસરસ્વતીજીનું અતિશય સ્વરૂપ જોઈને બ્રહ્માજી ભગવદ્ભક્ત છે, માટે પોતાના મનથી ભગવાનને અર્પણ કર્યું; એટલે બ્રહ્માજીના હૃદયમાં ભગવદ્વાવેશ થઈ ગયો, તે ભગવાન બ્રહ્માના શરીરમાં રહીને સરસ્વતીજી પછવાડે દોડ્યા છે; એમાં બ્રહ્માજીનો કશો અપરાધ નથી. તેમ મોટાનું હારદ કોઈના સમજ્યામાં આવે નહીં, પણ ઠીકજ હોય. (ઇતિ હારદ જ્ઞેય.)

૩૭૯. જેવું આગળ થવાનું હોય તેવીજ બુદ્ધિ એની મેળે પ્રથમથીજ પ્રાપ્ત થાય. તે જેમ કંઈ કન્યા જે નાની બાળકી સાત વરસની હોય છે તેને કંઈ ઉરજ તે પ્રગટ તો થયાં નથી, પણ આગળ થનાર છે માટે પ્રથમથીજ લગ્ન પ્રાપ્ત થઈ છે; તે જેમ કંઈ પુરુષને દેખીને આદર્શીવડે પોતાનું હૃદય સ્થળ સહેજ ઢાંકે છે તેમ. (ઇત્યર્થ:)

૩૮૦. વળી જેવું આગળ થવાનું હોય તેવુંજ હૈયામાં વસે. કોની પેઠે કે જેમ બરહી જે મયૂર, તેનાં વક્ત્ર જે બચ્ચાં, તેની ગતિ ચિત્તિ કહેતાં જુઓ, કે મયૂરનાં બે ચારેક બચ્ચાંને રાજ લોકને ત્યાં તમાસો જોવાને લાવે છે, તેમને એક મોટી પરાતમાં પાણી ભરીને ચલાવી જુએ છે, તે સમે જે દેલ હોય છે તે તો પાંસરી ચાલીજ જાય છે, અને જે મયૂર હોય છે તે તો પાણીમાં પળે પળે પાછું જોતો જોતો ચાલે છે; તે શા માટે કે પિચ્છ આવ્યાં તો નથી, પણ આવવાનાં છે, તે પલળવાની બીક પ્રથમથીજ મનમાં પેડી છે તેમ. (ઇત્યર્થ:)

૩૮૧. મોટાની વૈખરી જે વાણી, તે તો કરવી ખરી, એટલે તે માનવી. પણ તે મોટા સંતની કરણી જોઈને તે પ્રમાણે આપણે ના કરવી. તે જુઓ કે ઋષભદેવજીની કૃતિ તે તો શ્રેય કહેતાં કલ્યાણકારી હતા તે કલ્યાણ પામી, પણ તેમની પેઠે આચરણ હારદ સમજ્યા વિના અરિહંત રાજ્યએ કર્યું, તે તો અશિવ કહેતાં અકલ્યાણ પામ્યા; જેણે જૈન માર્ગ ચલાવ્યો તે. (ઇત્યર્થ:)

દિયો સંતસંતાપ બલ, શુરો દુષસનમાન;
 સુર તચિ બહુ જલદાન દે, ખલ જખ ભખ લે પ્રાન. ૩૮૩
 તેરો તન હરિ લેખિલે, પ્રતિબિમ્બ તો સુર્ત;
 જો કછુ અરપે ઇસ સો, તોહિ મિલે લખિ પુર્ત, ૩૮૪
 ક્રોધ કરે તો ક્રોધપે, નિંદે તો નિજ દેહ;
 દ્રોહ કરે તો અધર્મકો, કરિ તો હરિસોં નેહ. ૩૮૫
 દારુપુતરી જંતશુક, મરકટ પરખસ ખાલ;
 તેસે હરિખસ જકત સખ, કરે કરાચે ખ્યાલ, ૩૮૬
 મરુતદેશ યા પુરટનગ, ભાગ્યમાન ફલ હોય;
 સિંધુ, કૂપ, સરિ કહું ભરો, મિલે પાત્ર સમ તોય. ૩૮૭
 કિયો ભૂત સો અખ લલો, અખ કૃતિ આગે જાનિ;
 ભૈ ભવિસકી તો દિખે, કરલે જો મનમાનિ. ૩૮૮

૩૮૨. ખોટા સ્વભાવથી પ્રાપ્ત થયો જે કલેશ, તે કોઈ મટાડી શકે નહીં; તે જેમ કંઈ અંજન જે કાળજી, તેની અસિતતા જે કાલાશ, તે કોઈથી ઘોવાય નહીં તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૮૩. સંત જનનો સંતાપ દીધેલો પણ સારો; અને દુષ્ટ હોય ને તે સન્માન દે, તે પણ ખોટું. તે જેમ કંઈ સૂરજ ઘણો તપે ત્યારે વૃષ્ટી રૂપ જળનું દાન વેહેલું પ્રાપ્ત થાય છે; અને ખલ જે દુષ્ટ, તે જખ જે માછલાંને ભક્ષણ આપીને પ્રાણ લે છે તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૮૪. તારા શરીરને ઠેકાણે તો તું હરિને ગણુ, અને દર્પણમાં પ્રતિબિંબનું સ્વરૂપ તેનું તે તારું ગણી લે. પછી તું જો કે આ શરીરને જે જે ધરીશ તે તે તુરત પેલા પ્રતિબિંબને પહોંચ્યું દેખીશ. તેમ તું જે વસ્તુ હરિને નિમિત્ત અર્પણુ કરીશ, તે તુને મળી જ જાણુ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૮૫. હે જીવ! તું ક્રોધ કરે, તે તો ક્રોધ ઉપર જ કર; અને નિંદે તો તારા ગંદા શરીરને જ નિંદ; અને જો દ્રોહ કરે તો અધર્મનો જ કર; અને જો સ્નેહ કરે તો શ્રીકૃષ્ણ સાથે જ કર, તો જે અવગણુ તે પણ ગુણરૂપ થઈ જશે. (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૮૬. દારુ કહેતાં જે લાકડું તેની પુતળી, અને જંત, અને પોપટ, અને માંકડું, અને બાળક ઇત્યાદિક પરવશ છે. તેમ શ્રીહરિને વશ સધળો સંસાર છે; તે જેમ તમાસા કરાવે છે, તેમ કરે છે, એટલે કોઈનો દોષ માનવો નહીં. સધળે હરિ પ્રેરક જાણુવા. (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૮૭. મરુત જે મારવાડ દેશમાં કે જાં પુરટનગ કહેતાં સોનાનો મેરુ પર્વત છે ત્યાં જાઓ, પણ ભાગ્ય પ્રમાણે ફળની પ્રાપ્તિ થાય. તે જેમ સમુદ્રમાં કે નદીમાં કે કુવામાં આદે કોઈ ઠેકાણેથી ભરો, પણ પાત્ર પ્રમાણે જ તોય જે જળ તે મળે. (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૮૮. ભૂત કહેતાં પૂર્વે તે જે ક્યું હતું, તેનું હવડાં પાડ્યો છે; અને વળી હવડાં જે કરીશ તે આગળ પામવું છે; અને થવાનું છે તે થાય જ છે, એ અને તુને જોયામાં આવે છે; પછી જેમ તારું મન માને તે કૃતિ હવડાં કરી લે. (ધર્ત્યર્થઃ)

૩૮૯. આ માગણુ આવે છે તે કંઈ માગવાને આવે છે એમ ન સમજ, પણ શિખામણુ

જાતક જાતન નહિ અથે, અથે દેન મનુ સીખ;	
સમુદો પુરવ ન હમ દિયો, સો અળ માગે લીખ.	૩૮૯
નરવિહારવરનન અથે, સો સ્વસ્તિદ શ્રીરંગ;	
જુરિધૂત ત્રિવહિ જિમિ અમી, હોઈ જુરાંકુસ સંગ.	૩૯૦
જે પ્રભુ પ્રિય તો તપ કહા, પ્રિય ન તોહુ તપ વ્યર્થ;	
કપુત કિધોં જિમિ સપુત તહું, સંચયોહિ પિતુ અર્થ.	૩૯૧
ખિન ખિણેક કો ના ફલે, રંક કિધોં હુઈ ભૂપ;	
નારી નવલ જ્યોં નક ખિહિન, લગે મુરૂપ કરૂપ.	૩૯૨
અહાર, ગુડા, ભીતી, વિષય, સકલ દેહિ યહ ચાર;	
નર બર અધિક ખિણેકસોં, જે ન તોસું અનુહાર.	૩૯૩

દેવા આવે છે, જે હમે પૂર્વે નથી આપ્યું, તે હવડાં લીખ માગીએ છીએ; માટે જે તમે પણ નહીં આપો તો તમારી પણ આ ગતિ થશે. (ઇત્યર્થ:)

૩૯૦. મનુષ્યના વિહાર વર્ણન કર્યાથી અકલ્યાણ થાય, એટલે ચિત્ત વિષયી થાય; તે રીતે શ્રીહરિના વિહારમાં ભય ન રાખવો, તે તો નિર્મળ મને વર્ણન કરીએ તો સામું સ્વસ્તિદ કહેતાં કલ્યાણ આપે. તે કોની પેઠે કે જેમ કંઈ જુરી કહેતાં તાવવાળાને ધૂત તે ગર કહેતાં વિષરૂપ છે. તેનું તેજ ધી જ્વરાંકુશની ગોળીને સંબંધે અમી કહેતાં અમૃત રૂપ થઈ જાય છે. તેમ તે વિહાર હરીને સંબંધે કલ્યાણરૂપ થાય, એમ શ્રી ભાગવતમાં કહ્યું છે. (ઇત્યર્થ:)

૩૯૧. જે પ્રભુ વહાલા નથી તો તપ કરે શું થવાનું છે, અને વહાલા છે તો તપ વ્યર્થ છે કેમકે જેને મણી મળે તેને કોડી માટે શ્રમ ધટે નહીં. અને કુપુત્ર વા સુપુત્ર બંનેને કાળે દુઃખ વેડીને પિતાને અર્થ કહેતાં દ્રવ્ય મેળવવું, તે ચોંટી કહેતાં નકામું છે. જે સુપુત્ર હોય તો મેળવીને ખાય, અને કુપુત્ર હોય તો કફલ હરીને સામું હોય તે પણ ખોઈ નાંખે. (ઇત્યર્થ:)

૩૯૨. વિવેક વિના રાંક અથવા રાત કોઈએ પણ શોભે નહીં; તે જેમ સુંદર નવિન ચૌવનવાળી સ્ત્રી, તે વળી ઘણી સુરૂપવાન હોય અને વળી વસ્ત્ર તથા આભૂષણ સહિત હોય, તદ્દપિ તેને એક નાક માત્ર ન હોય તો તે મહા કરૂપી લાગે; તેમ વિવેક વિના સઘળું ખોટું જાણવું. (ઇતિ વિવેક જ્ઞેયં.)

૩૯૩. એક તો અહાર, અને ગુડા જે નિંદ્રા, અને ભીતિ જે ભય, અને વિષય, તે સર્વ દેહી કહેતાં પ્રાણી માત્રને એ ચાર વસ્તુ છે; પણ તેમાં નર જે મનુષ્ય તે વર કહેતાં શ્રેષ્ઠ જાણવો; તે શા માટે કે, એમાં વિવેક એ પાંચમી વસ્તુ અધિક છે, માટે. અને વિવેક નથી તે તો સૂ કહેતાં પેલા સર્વ ખરાબર જાણવો. (ઇત્યર્થ:)

૩૯૪. વિર્ય જે પરાક્રમ તે જેમાં મોટું, તેજ મોટો-બાકી વિગ્રહ કહેતાં શરીર મોટું તે મોટો નહીં. તે જેમ દીર્ઘ કહેતાં મોટો દેહ તો સર્વનાથી કરી કહેતાં હસ્તીનો છે, અને હરી કહેતાં જે સિંહ તે તો નાનો સરખો હોય છે, પણ એક પલકમાં હાથીના પ્રાણ લે છે, ત્યારે કોવિદ કહેતાં હે પંડિત, તમે વિચારી જુઓ કે કોણ મોટું હતું? (ઇત્યર્થ:)

બડો બીર્ય બિગ્રહ નહી, કુર ક્રોધિદ અનુમાન;
દીર્ઘદેહ સખતેં કરી, હરી લેત પલ પ્રાન. ૩૯૪
જન કલંક યોહિ હરિ, જનિ દિવાયે જાત;
કમનિયબંત કુમાર જ્યોં, દેત દિઠાંનો માંત. ૩૯૫
બિન બિબેક બસુ બ્યય કિયેં, શોભા કાઉ ન પાય;
પુંકી બસુરી રસ ન જ્યોં, અંગુરિ બિના લગાય. ૩૯૬
સંપતિ બીપતિ પાયકેં, અસ ગતિ હુઈ બડ છુદ;
જેસે બરખા ગ્રીષ્મ લહિ, છોટ સરી રુ સમુદ્ર. ૩૯૭
બોકો જાહિ અગુન બસ્યો, વે ગુન કર્યોહુ ન માન;
નબદોં નબદોં જ્યોં કહે, નટિ પ્રયતન કેદાન. ૩૯૮

૩૯૫. શ્રીહરી પોતાના ભક્તને કંઈએક ભૂંડું કલંક જાણી જોઈને પણ જગત પાસે દેવરાવતા જાય છે, તેમાં તેને ગુણ છે માટે. તે જેમ કમનીયવંત જે ઘણો સુસ્વપવાન છોકરો હોય, તેને તેની માતા જાણી જોઈને દીઠાંનો કહેતાં નજરીયું, જે કાળું મેશનું ટપકું, તેને ગાલેં કરે છે, તે રીતે. (ઇત્યર્થઃ)

૩૯૬. વિવેક વિના વસુ જે દ્રવ્ય, તેનો બ્યય કહેતાં ખર્ચ ઘણો કરે, પણ તેથી શોભા ન પામે. જેમ વાંશળીમાં ટુંકે કરીને વાયુ ઘણાએક પૂરીએ, પણ વિવેકે તેનાં છિદ્ર ઉપર આંગળી-ઓની ચાલવણી કર્યા શિવાય રસ કહેતાં જે અમૃત જેવો મીઠો નાદ તે ન નીકળે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૯૭. સંપતિ ને વિપતિ બંને પામીને મોટાની અને અતિ છુદ્ર કહેતાં તુચ્છ જનની એવી ગતિ થાય. તે કેવી કે ચોમાસામાં સમુદ્રમાં હજારો નદીઓનું જળ વિશેષ આવે છે, અને ઉષ્ણ-કાળમાં તેટલું નથી આવતું; પણ તે થકી સમુદ્ર કદાપી કુલતો કુલતો નથી, એ તે મોટાની ગતિ છે; અને વૃષાઋતુમાં વિશેષ જલ પામીને તુરત નાની સરી જે નદીઓ, તે ઘણાંક જીવનો બિગાડ કરે છે, ખેંચી નાંખે છે-બૂરાડે છે, ઘસાદિ; અને ગ્રીષ્મ જે ઉનાળો આવે સારે તેમાં જળનું ટીપું મળે નહીં; અને પાછી ધુળ હોડે છે. એવી ચોણું પાત્ર જે છુદ્ર, જે નીચ, તેની ગતિ જાણવી. (ઇત્યર્થઃ)

૩૯૮. જેને જેનો અવગુણ જ આવી વસ્યો તેનો કેમે કર્યો ગુણ ન માને. તે કોની પેઠે કે જેમ નટણી વાંસ ઉપર ચઢીને ઘણાંએક પ્રયતન કરે છે, પણ પેલો કેદાન જે તેના ઢોલનો વગાડનારો છે, તે તેટલા ઉપર પણ નખડું નખડું કહેતાં નમાનું નમાનું એમ કહે છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૩૯૯. શ્રીકૃષ્ણનું નામ વિશ્વંભર છે, માટે હે મન! તુ રંચ કહેતાં રજકો પણ, જિન કહેતાં રખે ચિંતા કરતો, તું હોવો દ્રઢ નિશ્ચય કર જે શ્રી હરીએ ચુગની જે ખાવાનું તે પ્રથમથી સ્થાને પછી ચંચ કહેતાં મોંઢું ક્યું છે. (ઇત્યર્થઃ)

૪૦૦. ગર્થ જે દ્રવ્ય તે વિના પણ સંસાર છેક પ્રથા છે અને અતિશે અર્થ જે દ્રવ્ય તે પણ અમૃતનો આપનાર છે; તે જેમ અન્ન વિના શરીર ટકે પણ નહીં, અને ભ્રશ કહેતાં અતિશે ભોજન કરવાથી પણ મુરછી થાય અને જીવ જાય, માટે સાધારણ જ સારું. (ઇત્યર્થઃ)

નામ બિસંભર કૃષ્ણકો, જિન મન સોચે રચ્ય;	
હેચે ધ્રુવ ધર કરિ હરી, યુગના રચિકે ચંચ.	૩૯૯
ગર્થ ન તો ભવ વ્યર્થ અતિ, અર્થહુ અનૂત દાય;	
જ્યોં તન અન બિનહુ ન રહે, ભ્રશભોજન જિય જાય.	૪૦૦
સો ખદ સો સોખદ ભયે, યહ દિન બિન ન પ્રભાવ;	
ચોર ચોર અનુપાન તેં, ભેષજ જ્યોં હિયભાવ.	૪૦૧
દુખ સુખ પચવન દોહુકો, યેહીહે ઉપચાર,	
અધિકો લખિએ આપ તેં, કલેશ ગરવ સંહાર.	૪૦૨
સહજ લહે સુખરૂપ દુહું, સુંદરિ અર સનમાન;	
બિરસ હોઈ બરબોરિતેં, જેસે અરિકો દાન.	૪૦૩
લઘુતામેં પ્રભુતા બસે, પ્રભુતા લઘુતાભોન;	
દૂખ ધરે સિર વાનવા, તાલખડાઉ કોન.	૪૦૪

૪૦૧. સોખદ જે સુખના આપનાર, તેના તેજ જ્યારે શોષદ કહેતાં શોષના આપનાર થાય ત્યારે દિવસ ફર્યા જાણુવા-વિન કહેતાં તેમનો કંઈ પ્રભાવ જે મહિમા તે નથી. તે જેમ ભેષજ જે ઔષધ તેનો જેમ જૂદે જૂદે અનુપાને જુદો જુદો ગુણ બદલાય છે તેમ. હૃદયના ભાવ પણ દિવસને મેલે બદલાય છે. (ઇત્યર્થ:)

૪૦૨. દુઃખ અને સુખ બંને જેવવાનો એકજ ઉપાય છે કે પોતાના થકી દુઃખીઓ વા સુખીઓ અધિક જોઈએ ત્યારે આપણા કલેશનો અને ગર્વનો સંહાર કહેતાં નાશ થાય. (ઇત્યર્થ:)

૪૦૩. એક તો સુંદરી જે સ્ત્રી, અને એક સન્માન એ બંને સહજે મલ્યાં તેજ સુખરૂપ છે; બાકી જે જોરાવરી કરવા જઈએ તો વિરસ થઈ જાય, કોની પેઠે કે જેમ કાંઈ મલંગ દુકાનેથી લીખ લે છે તેવું. (ઇત્યર્થ:)

૪૦૪. લઘુતા જે નમ્રતા, તેમાં સદા પ્રભુતા જે પ્રતાપ, જે મોટમ, તે રહે છે, અને પોતાની મેળે જે મોટાઈ કરે છે તેમાં સદા લઘુતા કહેતાં જે નાનમ તે રહે છે. તે જેમ દુખ જે દરે તે નાની થઈ છે ત્યારે વાનવા જે ગણપતિ આદે પૂજ્ય, તેણે પણ પોતાને મસ્તકે ચઢાવી છે, અને તાલ જે તાડ તેનાં ખડાઉ જે પાવડાં તે કરાવીને કોઈ પગ તળે પણ નથી ધાલવું-તે હોયો છે માટે. (ઇત્યર્થ:)

૪૦૫. રહસ્ય, જે નાહના જે જાણી જોઈને રહ્યા છે, તેને સર્વ રસની પ્રાપ્તિ થાય છે, અને જે જોઈએ, જે આપ મેળે, દીર્ઘ કહેતાં મોટા થયા છે, તેને કદાપિ કિંચિત્ સુખની પ્રાપ્તિ થાય; તે જેમ કંજ જે કમળ, તેનાં દલ જે પાંખડીઓ, તે મોટી હોય તે છેક છેલ્લી હોય, અને છેક નાહનાથી નાહની તે તે કમલના દોડાને છેક અડીને રહે છે, તેને તેના મકરંદનો સ્વાદ સારી પેઠે સંપૂર્ણ મળે છે, અને પેલાં પત્ર તો કંઈએક સ્વાદ પામે વા ન પામે તેમ. (ઇત્યર્થ:)

૪૦૬. શ્રીહરિને વીસરીને અને માણી સરખું માન તજીને, કોઈ દીન થઈને, હે મહાન્ પુરુષો! જેમ કહીને, કોઈને જાણવાની નીચ બુદ્ધિ રખે કરતા. તે શા માટે કે જેમ વિના માયું

રસ રહસ્યકો મિલતુ સખ, દિર્ઘ પ્રાપ્ત સુખ મંદ;
 ખડ દલ દૂર અદૂર લધુ, લહે કંજ મકરંદ. ૪૦૫
 હરિખિસરી મનિ માન તજિ, જિન મતિ કુરુ કો નીચ;
 મિલિહે ત્યો સુખસંપદા, જ્યો અયાચ દુખમીચ. ૪૦૬
 ઢપે દોખ ગુન પુટ કરે, પરહરિ જન યહ ચાલ;
 લખિ શિવ દુહુ દધિતે લહે, ગરલ ગિલ્યો શશિલાલ. ૪૦૭
 દુખમે દુખ, સુખ સુખનમે, દિનદિન બઢતહિ જાય;
 અપની અપની જાતમે, સખકો જાત સુહાય. ૪૦૮
 ભયો એહિ ધ્રુવ જાહિમે, હરિકો અરુ હરિ મોર;
 બાધક સાધક અહં મમ, સહજ બલાવા ચોર. ૪૦૯
 કરમ કાલ અરુ સીલ, ગ્રહ, કોઠિ ન સુખદુખદાય;
 એકહિ હરિ જ્યો હરમિગિરિ, કહું બસિ મહિ કહિ જાય. ૪૧૦

દુખ ને મીચ જે મૃત્યુ, તે જેમ સમે આવી પહોંચે છે, તેમ સુખ ને સંપદા પણ સમય થશે. ત્યારે અનાયાસે એની મેળે જ આવશે; માટે એક શ્રીહરીનો જ વિશ્વાસ રાખવો. (ઇત્યર્થ:)

૪૦૭. જે હરિજન હોય તે પારકા અવગુણને ઢાંકે અને ગુણને ફૂટ કહેતાં પ્રકાશ કરે. તે જુઓ કે શ્રી મહાદેવજી મોટા ભગવદી છે, તેમનો સ્વભાવ જુઓ કે ગરલ જે વિષ, દોષરૂપ. સમુદ્રતું, અને ચંદ્રમા સમુદ્રનો ગુણરૂપ, એ બંને વસ્તુ સમુદ્રથી પામ્યા છે; પણ વિષ દોષરૂપને ગુપ્ત કરવા માટે ગળી ગયા, અને ચંદ્રને ગુણ પ્રકાશ કરવા માટે પોતે લલાટને વિષે ધર્યો. (ઇત્યર્થ:)

૪૦૮. એવું સધળે દેખાય છે કે જ્યારે દુઃખ આવ્યું ત્યારે તેમાં દિવસે દિવસે દુઃખ જ ઉમેરાતું જાય; અને એ રીતે સુખમાં સુખ પણ ઉમેરાતું જાય; તેનું કારણ એ છે કે, પોતપોતાની જાતમાં જવું સર્વને સારું લાગે તેમ, એ યુક્તિવચન છે. (ઇત્યર્થ:)

૪૦૯. એવું જેને મનથી નિશ્ચય થયું છે કે, હું શ્રીહરીનો છું, અને મારા એક શ્રીહરિ છે; એટલે અહંતા અને મમતા, જે હું ને મારું, એ બે મોટા બાધક સર્વને જન્મ મરણનાં કારણરૂપ છે, તે હરિ સંબંધે સેહેજે સાધક થયાં; એટલે મટાડવાં ન પડ્યાં; જે ચોર હુતાં તે વળાવારૂપ થઇ ગયાં. (ઇત્યર્થ:)

૪૧૦. સુખદુખના કરનાર કોઈ કર્મને કહે છે અને કોઈ કાલને, અને કોઈ સ્વભાવને, અને કોઈ નવગ્રહને પણ કહે છે. પણ મૂળે વિચારી જોતાં સુખ દુઃખના દાયક એ કોઈ નથી, એક શ્રીહરિ જ છે. તેનું દ્રષ્ટાંત કે જેમ કંઈ હરિમી જે, મેશીએ ચઢે, વા પર્વત ઉપર ચઢે, વા વૃક્ષ ઉપર ચઢે, વા હિંડોળે ચઢે, ઈત્યાદિક કહ્યું, પણ ચડે તે પૃથ્વીથી વેગલો જણાય, પણ તેનો ખોજ વિચારી જોતાં પૃથ્વીની ઉપર જ છે. માટે સર્વ મહી કહેતાં પૃથ્વી જ કહેવાય, તે રીતે સર્વનાં પ્રેરક આધાર એક શ્રી હરિ જ છે. માટે હરિ કહેવાય પણ તેની તો આ સર્વ લીલા છે; તેને કાંઈ ગુણ દોષ નથી. (ઇત્યર્થ:)

૪૧૧. બહુજી જે માતા પિતાના કરતાં પણ નિંદાના કરનારને ઘણો સ્નેહ છે એમ કવિ-

માનુ માતપિતાહુતે, નિદિક્કે અતિ નેહુ;
 વે ધોવે મલમૂત્રકર, યહ રસના લખિલેહુ. ૪૧૧
 નિરસ સોઉ રસમાન ખનિ, કિયે જતન અભ્યાસ;
 દેખહુ શ્રીમતે હોત જિમિ, ઉખ અરરી જો કાસ. ૪૧૨
 તજત કુખ્યસન રૂ દેત રુન, સુતા મરત તતકાલ;
 કલેશ પાનઓખદ કરત, પરિ પરિનામ ખુસાલ. ૪૧૩
 ગુનનિકેત, અવદાત, રૂઝ, સહિ કરિ પરદુખ નાસ;
 ઢાંપતહે પરગુણકો, શ્રીહરિદાસ કપાસ. ૪૧૪
 ગઈ સુ ગઈ ગહિલે રહી, હરિગુન મનમનિ પોય;
 મહુરતમે ખટવાંગલો, બહિઝ સહિસી હોય. ૪૧૫

જન કહે છે. તે શા માટે કે તે માત પિતા તો તેનું મલમૂત્ર તો હાથવડે ધૂએ છે, અને એ નિદિક્કે તો જીભ વડે ધૂએ છે. તે ન્હાએ કે નિન્દા કરવી તેના મલમૂત્ર ધોઇને પવિત્ર કરવો; અને પોતાને અપવિત્ર થવું, એ વ્યંગોક્તિ છે. માટે કોઇની નિન્દા ન કરવી. (ઇત્યર્થ:)

૪૧૨. જે કોઇ રસ રહિત પદાર્થ હોય તે પણ ઉપાયનો અભ્યાસ કર્યાથી રસવાન થાય છે, તે જેમ કંઈ શેરડીનું ખીજ ગયું હોય છે, ત્યારે કાસને વાવીને સંચિ છે, અને એમ ફરી ફરીને વાવતાં સીચતાં બારમે વરસ પેલો કાસ નિરસ છે, પણ તેની મીઠી રસિક કહેતા રસવાળી, ઉપ કહેતા શેરડી થાય છે તેમ. (ઇત્યર્થ:)

૪૧૩. એક તો ખોટું વ્યસન પડયું હોય તે મૂકતાં, અને રૂણ આપતાં અને પુત્રી મરતાં, અને ઔષધ પીતાં, તુરત તો કલેશ થાય, પણ પરિણામે ધણી પ્રસન્નતા થાય. (ઇત્યર્થ:)

૪૧૪. કપાસને દ્રષ્ટાંતે કવિજન હરિભક્તના સ્વભાવનું વર્ણન કરે છે, કે હરિભક્ત કેવા કે ગુનનિકેત કહેતાં ગુણના ધામસ્વરૂપ, અને ગુણ જે દોરા તેના ધરસ્વરૂપ કપાસ, અને અવદાત જે ઉન્નવળ એટલે હરિજન તો ઉન્નવળ જે પવિત્ર અને કપાસ રંગે ઉજળો અને બંને રૂઝ કહેતાં પીડા સહીને પણ પારકું દુઃખ ટાળે ને પારકું ગુણ કહેતાં છિદ્ર તેને ઢાંકે; અને પોતે સીત તથા તડકો સહી ખીજને સુખ પમાડે. કપાસ બુડાય, લોઢાય, પીંજાય, કંતાય, વણાય અને વસ્ત્રસ્વરૂપ થાય; અને સીત તડકો સહીને સંત તથા કપાસ એ બંને પરને સુખ આપે એવા છે. અને પારકી જ્ઞાતા કહેતા એખ ઢાંકે. માટે જેને હરિભક્ત થવું હોય, તે મન થકી કપટ રહિત એવો સ્વભાવ અહણ કરજો. (ઇત્યર્થ:)

૪૧૫. જેટલો કાળ હરિભજન વિના વહી ગયો, તે તો ગયો; પણ રહ્યો છે તેટલાને તો સંભાળ. હરિસ્વપી ગુણ જે દોરા તેમાં તારા મનસ્વપી મણિ પ્રોઇને મૂર્છા કહેતાં બે ધડીમાં ખદ્ વાંગ રાખ જેમ હરિ ભજને હરિને પારખો એવું મન લગ્ન કર્યું, તેની પેઠે પું પણ ચેતી લે તો બહિઝ કહેતાં વહી ગયેલી જે વેળા, તેપણ સહી કહેતાં સુદ્ધ જેવી થાય. (ઇત્યર્થ:)

૪૧૬. હરિમરણનો કાળ જે સમય, જે જીવાની, તે તો જતી રહી; પણ તે જે મરણનો કાળ છે, તે તો મટવાનો નથી. પાપે આવ્યો એટલે વૃદ્ધ થયો; તદ્દપિ હજી તારું કાલે, કાલે,

સુમરનકાલ સુ ટર ગયો, સુ મરનકાલ ટરે ન;
કાલકાલ સુમરેં ન હરિ, કાલકાલ સુ થરેં ન. ૪૧૬
જિતોં જતન નિજ તનુ રખન, તિતોં તનુજતન ખ્હોન;
કનકકસ્યપુ ચોંહી પચ્ચો, કરિ હરિ ધારી સો ન. ૪૧૭
જાતી ખરન બિચિત્ર પેં, સખ ઘટ ઇક ધનશ્યામ;
હરિત અરુન સિત પિત અસિત, સખ પરછાયોં સ્યામ. ૪૧૮
સરનિમગ્ન સિર સલિલ અતિ, તાકો તનક ન ભાર;
અપની કરિ ઇક ગગરિ લઘ, લગત ગરિષ્ઠ અપાર. ૪૧૯
સહસા, માયા, નિર્દયા, અસુચિ, અનૃત, જડ, લોભ;
ઇતે દોષ તિય સ્વભાવિક, કયોં ન સંગ તસ છોહ. ૪૨૦

કરવું તો મરવું નથી, એટલે મરવું નથી, ને મરવું જાણતો નથી. માટે હે જીવાત્મા ! કાળના કાળ જે શ્રીહરિ તેમને સમરતો નથી, પણ મૃત્યુ તો આપ્યું તે કરવું નથી; માટે હરિ સમરી લે. (ઇત્યર્થઃ)

૪૧૭. હિરણ્યકશ્યપુએ પોતાનું શરીર રાખવાને જેટલું પ્રયત્ન કર્યું, તેટલું પાછું પોતાના તનુજ જે પુત્ર-પ્રલ્હાદજી, તેમનું તન જે શરીર, તે ખોવા માટે કર્યું, પણ કંઈ થયું નહીં; અમથો પચ્ચો કહેતાં ફૂટી મુઓ; અને સામું અવળું થયું; પુત્રને સાટે પોતે જ મૂઓ; અને પોતાની અમરતા પુત્રને ગઈ. હરિનું ધારેલું એના શ્રમથી યજ્યું નહીં. તેમ જીવનો શ્રમ વૃથા જાણવો, શ્રીહરિ કરે તેજ સાચું. (ઇત્યર્થઃ)

૪૧૮. સર્વ પ્રાણી માત્રની જાતી અને બ્રાહ્મણાદિક વર્ણ, જે વિચિત્રતા કહેતાં જુદા જુદા પ્રકારની છે, પણ સર્વના ઘટમાં ધનશ્યામ જે શ્રીકૃષ્ણ, તે તો અંતર્યામિરૂપ સઘળે એક જ સમજી લેવા. તે જેમ હરિત કહેતાં લીલો, અને અરુન કહેતાં જે લાલ, અને સીત કહેતાં ઉજવળ, અને પીત કહેતાં પીળો, અને અસિત કહેતાં કાળો ઇત્યાદિક રંગના પદાર્થ જુદા જુદા હોય, પણ સર્વની છાયા તે તો એક કાળી જ પડે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૧૯. સર જે સરોવર, તેમાં નિમગ્ન કહેતાં દૂપડી ન્યારે મારીએ ત્યારે માથા ઉપર હજારો મણુ સલિલ જે જળ તે આવે છે; તેના તક કહેતાં લગારેક પણ ભાર નથી લાગતો, અને પોતાની કરીને એક ગાગર લઘએ છીએ પણ તે ગરિષ્ઠ કહેતાં ભારી લાગે છે; માટે પોતાનાપણું છે તે જ દુઃખદાયક છે. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયં)

૪૨૦. એક તો સાહસપણું, જે વગર વિચારે કરવું, અને માયા, જે કપટ, તથા છલ, અને નિર્દયતા, અને અપવિત્રતા અને અનૃત કહેતાં જુદું અને જડ જે મૂર્ખાઈ, અને લોભ, એટલા સાત દોષ તો સ્ત્રીમાં સ્વભાવિક છે; ત્યારે તેના સંગથી લોભ કેમ ન થાય? એટલે માન બ્ધાની થાય જ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૨૧. ધરમી, જે શ્રીહરી તેમના હિત માટે અધર્મ કરે તે પણ ધર્મ જાણવો. અને હરિનું અહિત થાય ને ધર્મ કરે તે પણ અધર્મ થઈ જાય. તે જુઓ કે વસુદેવજીએ શ્રીકૃષ્ણના હિત માટે પોતાનું વચન જે કંસ સાથે ખોલ્યા હતા તે જુદું પડવા દીધું, એ અધર્મ કયો; તે પણ

ધરમીહિત અધરમ ધરમ, અહિત ધરમ સુ અધર્મ;
 બસૂદેવ દસરથ લખો, પાએ સુખ દુઃખ પર્મ. ૪૨૧
 સોભા બડપન સખનકો, જા બિચ સખ બિઆમ;
 એસેહે શ્રીકૃષ્ણજૂ, તાતે, શ્રીજી નામ. ૪૨૨
 જિય બિદૂ દુરિ અકેક, સંગ સુ લેખો હોય;
 નાતર સુન્ય સુન્ય સમ, પરસ કરે નહિ કોય. ૪૨૩
 રે જિય તો ભો કિત ગણો, કયો નયલે અખ બિહિ;
 તૂંજ કયો નિજ મુખતા, જસ કિસ કરસહિ મૂહિ. ૪૨૪
 તૂંહિ અપનપો બિસરિ જિય, ઘોંહી પૈયતુ પીર;
 સપર ગિધાય ગણો ગયો, જ્યો નલિનિકા કીર. ૪૨૫

ધર્મરૂપ થઈ ગયો ને ધર્મ સુખ પામ્યા, અને દશરથ રાજાએ પોતાનું વચન પ્રમાણ પાડ્યું, એ ધર્મ કયો, પણ શ્રી રઘુનાથજીને વનમાં જવું પડ્યું, એ અહિત થયું; માટે જુઓ કે સઘળું અયો-
 ધ્યાનગર વૈકુંઠ પામ્યું, અને દશરથ એકલા સ્વર્ગ પામ્યા; તે પણ પ્રભૂદયાળ માટે. તેનું પ્રમાણ ભરદ્વાજ સંહિતામાં ભગવદ્વાક્ય છે. ॥ મનિમિત્તં કૃતં પાપં અપિ ધર્માય કલ્પતે ॥ મામનાદ્રત્ય ધર્મોપિ પાપં સ્યાત્મત્પ્રભાવતઃ ॥ ૧ ॥ (ઇત્યર્થઃ)

૪૨૨. કવિજન કહે છે જે અમારા પ્રભૂનું નામ શ્રીજી છે, તે એટલામાટે છે કે શ્રી છે તે સર્વની શોભારૂપ છે, અને અંતે જીકાર દેવો તે મોટમનું રૂપ છે. આદેશી, અને અંતે જ, જે નામ દૃષ્ટ્યે તો શોભા અને ઇશ્વરતા પમાય, અને કેવળ નામને કંઈએ નહીં. માટે સર્વની શોભા ને મોટમ તો શ્રીજી એ બે અક્ષરમાં છે; અને સઘળું નામ એ બે અક્ષરમાં રહે છે; એટલે સર્વ શ્રીજીના પેટમાં છે. આદેશી અને અંતે જ એટલા માટે શ્રીકૃષ્ણનું નામ શ્રીજી છે. (ઈતિ કવિ તથા ટિકાકારસ્ય સિદ્ધાંતં જ્ઞેયં)

૪૨૩. જીવરૂપ મીઠું છે તે શ્રી હરી રૂપ અંકને સંબંધે લેખામાં આવે; અને જો હરિ રૂપી અંકના સંબંધે વિના એકલું જીવરૂપી શૂન્ય તે શૂન્ય, જે શ્વાન ફૂતરુ તેની બરોબર જીવને અધમ જાણવો; કોઈ સ્પર્શ પણ નકરે. માટે જીવની મોટાઈ તે શ્રીહરીનો સંબંધ હોય ત્યારે જ જાણવી. (ઇત્યર્થઃ)

૪૨૪. હે જીવ! તું કહે છે જે હું હરી ભજવાને ક્યાં જઈ, સંસારમાં ઘેરાયો છું; પણ તું વિચારી જો કે તુને ભોં જે સંસાર, તેણે ક્યાં બાધ્યો છે? તું તો તારી મૂર્ખાઈએ જકડાઈ રહ્યો છે. તે જેમ કંઈ ક્રીસ કહેતાં જે વાનર, કરસ કહેતાં ઘડામાં, બે ચાર પાંચ સંઘાથે હાથ ધાલીને ચણાનો મૂકો ભરે છે, પછી હાથ નીકળતા નથી ત્યારે પોતાની મેળેજ ઝલાઈ રહે છે તેમ. જો પેલી મૂઠ મૂકી દે તો કોઈના ઝલાયામાં આવે નહિ. પણ મૂર્ખાઈ પોતાની છે. તેમ તુને પણ છે. બાકી મન ચક્રી જ હરી ભજવા જવું હોય તો હવડાં ઉઠીને કેમ નથી ચાલતો—કોઈએ તને બાધતું નથી. (ઇત્યર્થઃ)

૪૨૫. હે જીવ! તું તો ભગવદ્ અંશ છે, પણ તું જ તારું રૂપ વિસરીને દુઃખ પામે છે. જો તું તારું રૂપ વિચારે તો તુને કંઈ બંધન નથી. તે જેમ કંઈ નદીની કહેતાં ભૂંજળીને સંબંધે.

સુગુર્યાનિ ભીંતી જટે, બિન મન થિરત ન પાઇ;
 ઇત ઉત અતિ રુરકત ફિરે, મગરોરાકી નાંઈ. ૪૨૬
 એસે પ્યારે ચાહિયેં, સંતતિ અંખ રુ તાત;
 દહિ તુસાર અહિએલિપત, શત કોસદૂ જરજત. ૪૨૭
 છલો મન્યુ મન જખ લગે, ઊંચ નીચ સમ રૂપ;
 બિમિ કુહુ મહાનિસિ વય દિખેં, સખ સમાન નગકૂપ. ૪૨૮
 પિય અપ્રિય તિય પ્રસવવય, શુકખલિત નરનારિ;
 અસ ધી ઉભય અચલ રહે, તો ન દૂર ગિરિધારિ. ૪૨૯
 જેસો ચિત સમશાન ગત, પ્રાન દેખી કે ઓર;
 એસો નિતિ રહિ હરિ કહે, વહુ ન પરે ભવ ખહેર. ૪૩૦

પોપટ બલાય છે તેમ. તે કેમકે પારધી એક લાંબી દોરી ખાંધીને ભૂંગળીનો સંચો રાખે છે, અને તેને ખાવાનું ખાંધે છે, અને જોડે બીજા કાગળના પોપટ ફરીને ખેસાડે છે; તેથી તેમાં આવીને પેલો પોપટ ખેસે છે, એટલે પેલી દોરી ફરી જાય છે. ત્યારે પોપટ હોયો થઈ જાય છે. ત્યારે ગિધાય કહેતાં ગભરાઈને સપર કહેતાં પાંખોવાળો છે, તદ્દપિ ઉડવું ભૂલી જાય છે, ને પછી બલાઈ પડે છે. તેમ વું પણ બલાયો છે. (ધૃત્યર્થઃ)

૪૨૬. સુંદર ગુરુનાં વચનરૂપી ભીંતમાં જડાયાવિના, તારા મનરૂપી મગ કહેતાં રસ્તાવું રોડું તે સ્થિરતા નહીં પામે. માર્ગના રોડાંને જેમ કંઈ આવવું અને જવું સર્વ ઠોકરે અબડાવે તેમ, હે જીવ! તારું મન પણ ઘણાંનાં વચન સાંભળીને ગડબડવું રહેશે; માટે સદ્ગુરુનાં વચન, મનરૂપી ભીંતમાં જડાવે રાખ. (ધૃત્યર્થઃ)

૪૨૭. સંતતિ જે પ્રજા તેને પોતાનાં માતા પિતા એવાં વડાલાં જોઈએ કે જેમ કંઈ તુસાર જે હીમ, તે અહિવેલી જે નાગરવેલ તેને ખાળે છે, ત્યારે તેનાં પત જે પાન, તે સો કોશ ઉપર ગયાં હોય તોએ ત્યાં બળી જાય છે, એવી પોતાના વેલાની દાઝ છે તેમ. (ધૃત્યર્થઃ)

૪૨૮. મન્યુ કહેતાં જે કૌંધ, તે મનમાં છયો કહેતાં પરિપૂર્ણ ન્યારે વ્યાખ્યા હોય, તે સમે જાય કહેતાં મોટું, અને નીચ જે નાહતું, તે બરોબર રૂપ દેખાય, તે સમે મોટાઈ ભાસે નહીં. તે કોની પેઠે કે જેમ કાંઈ કુહુ જે અમાસ, તેની મહાનિશી જે મંથરાત્રી, તેના અંધારામાં ન્યારે જોઈએ ત્યારે નગ કહેતાં જે પર્વત અને ફૂલો સંઘળું બરોબર લાગે-નૂત્ન રૂપ લાગે નહીં તેમ. (ધૃત્યર્થઃ)

૪૨૯. સ્ત્રીને બાળક પ્રસવતે સમે પિય જે સ્વામિ તે જોવો અકારો લાગે છે, અને સ્ત્રી પુરુષને, શુક કહેતાં વીર્યસ્ખલિત સમે જેવી અકારી લાગે છે, એટલે તે સમે બનેલી વિષય બુદ્ધિ જતી રહે છે. એવી બુદ્ધિ ઉભય કહેતાં બંનેને જો અચલ રહે તો ગીરિધારી જે શ્રીકૃષ્ણ તે કંઈ વેગળા નથી. (ધૃત્યર્થઃ)

૪૩૦. જેવું ચિત સ્મશાનમાં કોઈના પ્રાણ ગયા દેખીને વૈરાગ્યવાન થાય છે, તેવું જો સદા રહે, અને હરી નામ જપે, તો તે બહેર કહેતાં ફરીને, ભવ કહેતાં સંસારના જન્મ મરણમાં ના પડે. માટે હે જીવ! એવો વૈરાગ્ય ચિત્તમાં રાખીને હરી ભજ. (ધૃત્યર્થઃ)

પુત્રજન્મ લખિં જન્મદુખ, તાતમરન ગતિ મર્ન;
 સમુજિ આપકો એહિ બિધિ, સર્ન ગહે ગિરિધર્ન. ૪૩૧
 કછુ દુખ સુખ બહુ સુખ કછુક, દુખ અતિ ક્રતિ સખઠોર;
 પે મત્સરિકા કહું ન સુચ, કલેશ અખે ફિરિ બહોર. ૪૩૨
 ગ્રહબાગુર રચિ કકિ ગયો, મૂર ન અંખ નિકસાય;
 જેસે કીટ કુસીટકો, આપ મુરજિ મર જય. ૪૩૩
 કેકિ પતત્રી પંછ અધમ, શીરા ધરે નંદલાલ;
 તખ નિરવિશઈ જનનકો, પ્રિય કરિ કરે ન ન્હાલ. ૪૩૪
 અરી મીત અધરમ ધરમ, પથ્ય હુઈ મહા ખીખ;
 બિપરિત સુપરિત સખ સદા, જે પ્રસીદ જુગદીશ. ૪૩૫

૪૩૧. હે જીવ ! પુત્રનો જન્મ લેઈને જન્મ સમયનું દુઃખ, અને પિતાનું મરણ લેઈને મરણ સમયનું દુઃખ, એ વિધિએ બંને પોતાનાં સમજીને જો, એ દુઃખમાં ફરીને ના પડવું હોય તો એક શ્રી કૃષ્ણનું જ શરણ ગ્રહણ કર. (ઇત્યર્થઃ)

૪૩૨. કોઈએક કૃતિમાં તો થોડું એક દુઃખ, અને સુખ ઘણું હોય છે; અને કોઈએક કૃતિમાં સુખ થોડું, અને દુઃખ ઘણું, એવું તો સઘળે હોય જ. વિષયાદિકમાં પણ મત્સરી જે અદેખો તેને તો કોઈની અદેખાઈ કરતાં તે સમે પણ કલેશ બળવું, અને તેનું ક્ષણ જે નર્કદ્વાર ત્યાં પણ પાછું દુઃખ છે. ક્યાંહીએને પણ સુચ કહેતાં સતોષ ના મળે; માટે કોઈની ઈર્ષ્યા ના કરવી. (ઇત્યર્થઃ)

૪૩૩. હે મૂઢ જીવ ! ધરરૂપી બાગુર જે ફાંદો, તે તે જ રચ્યો, તેમાં તુંનો તુંજ ઘેરાઈ ગયો, ને હવે નીકળાતું નથી. તે કોની પેઠે કે જેમ કોશોટાનો જીવડો કકિ જે કોશોટા, તે ધર કરીને પોતાની મેળે ગયો, તે માંહેનો માંહે નીકળવાના દ્વાર વિના મુરજીને કહેતાં અકળાઈ અકળાઈને મરી જાય છે તેમ. માટે જે પડ્યા વિનાના હોય તે પડશો નહીં, અને પડેલા સત્સંગ કરજો, એ નીકળવાતું દ્વાર છે. (ઇત્યર્થઃ)

૪૩૪. કેકી જે મયૂર તે પતત્રી કહેતાં પંખી છે, અને પચ્છ જે તેનાં પીછ તે તો તેથી પણ ઘણાં અધમ છે; તદ્દપિ તે નિર્વિષયી જનાવર છે, માટે તેની પીછ શ્રીકૃષ્ણ મસ્તક ઉપર ધરે છે. ત્યારે નિર્વિષયી જન જે પોતાનાં દાસ, તેને પ્રિય કરીને નિહાલ કેમ ના કરે? એટલે પ્રભૂ નિહાલ કરેજી. (ઇત્યર્થઃ)

૪૩૫. જુગદીશ જે શ્રીકૃષ્ણ તે જો પ્રસીદ કહેતાં પ્રસન્ન હોય તો, અરિ જે શત્રુ તે પણ મિત્ર થઈ જાય. તે જેમ મસ્તકગણ જે આગણપચાશ વાયુ જેમ ઇંદ્રને થયા તેમ; અને અધર્મ હોય તે પણ ધર્મ થઈ જાય તે જેમ પાંડવને તથા વાસુદેવજીને થયો તેમ. અને મહા વિષ હોય તે પણ પથ્ય કહેતાં સુખકારી થઈ જાય, તે જેમ પ્રહ્લાદ, ને મીરાંબાઈ આદિને થયું છે તેમ; અને વિપરીત જે અવળું તે પણ સઘળું સુપરીત કહેતાં સવળું થઈ જાય, તે જેમ ચંદ્ર-હાસને વિષની વિષયા થઈ ગઈ તેમ; માટે જેમ પ્રભૂ પ્રસન્ન રહે તેમ કરવું. (ઇતિ શિક્ષાર્થે જ્ઞેયં.)

હોંહોંહોં રાખલ કહે, બોજ ઢોય લહિ પ્રહાર;
 મેન નામહી માત્ર સખ, સ્મરકે બસ સંસાર. ૪૩૬
 કામ, ક્રોધ, મદ, મોહ સો, છુધલોં પ્રકટ રુ શાંત;
 કબ્હ લોભ અકાશલોં, ધાવત મિલે ન અંત. ૪૩૭
 વૂન દુષ્ટ ઉર સરાસન, રસના છુટિ બચ બાન;
 છમા કોટકી ઓટ ગહે, તૂં ઉબરેગો કયોં ન. ૪૩૮
 આસ અગન ખૂજ નહી, કહા ધની ધનકાશ;
 સાંચે ધનિ સો સંત જિહિં, અખુટ ધન સુખ તોસ. ૪૩૯
 દીઠ દિખત સખ જાતહે, ગચે ધન તન છાંડિ;
 રે જિય તું કા અચલ હૈ, બેઠો માયા માંડિ. ૪૪૦

૪૩૬. હું હું હું એ અહંકાર રાખે છે, તે સમજ્યા વિના પણ રાસલ જે ગધેડો, તે કહે છે; તદ્દપિ તેનું ક્ષણ જુઓ કે બોજ ઢોય કહેતાં ભાર વહે છે, તદ્દપિ માર પામે છે; અને સ્મર જે કામ તેનું નામ સહજ સહજે મેંન એવું છે; એટલે મેં કહેતાં જે હુંપણું તે ન કહેતાં નથી, એટલામાં જ સઘળો સંસાર વશ થઈ ગયો છે. માટે અહંકાર તજીને દીનતા રાખવી. (ધત્યર્થઃ)

૪૩૭. કામ, ક્રોધ, મદ, મોહ ઇત્યાદિકનો ક્ષુધાની પેઠે ઉદય થાય, અને તેનું ભક્ષ પામે ત્યારે પાછી શાંતિ પામે. પણ આકારારૂપી લોભનો તો ધરાંતાં કદી પણ અંત જ ના મળે; માટે સર્વથા લોભ તજવો. (ધત્યર્થઃ)

૪૩૮. દુષ્ટના હૃદયરૂપ તો વૂન કહેતાં જે ભાથો, અને તેની જીભરૂપ તો રાસન કહેતાં ધનુષ્ય છે, તેથી કટુક વચનરૂપી બાણ છૂટે છે. તેથી હે સજ્જન! તું શાંને ખીલે છે? ક્ષમારૂપી કોટનું ઓથું લઇશ તો તું કેમ નહીં બચે? એટલે બચીશ; માટે ક્ષમા રાખ. (ધત્યર્થઃ)

૪૩૯. આશારૂપી આગ તો ઓલાઇ નથી ત્યારે ધનનો કોષ જે ભંડાર સાંપડયો, તેણે ધની કહેતાં ધનવાન તે શા ના? કંઈ નહીં. એક સાચા ધનવાન તો સજ્જન છે, કે જેને સંતોષનું સુખરૂપી અખૂટ ધન સાંપડયું છે માટે. (ધત્યર્થઃ)

૪૪૦. દ્રષ્ટીએ જોત જોતામાં ધન અને તન છોડીને ઘણાંએક ગયા, ને અરે જીવ! તું તે શું કંઈ અચલ છે જે માયા બાંધીને બેઠો છે? માટે વહેલો ચેત, ને ભગવદ્ભજન કરી લે; નહિ તો તુને પણ કાળ ઝપેટીને લેશે. (ધત્યર્થઃ)

૪૪૧. જદ્દપિ કોઈ મોટું દુઃખ પામીએ, તદ્દપિ મનથકી દયા ન છોડીએ. તે કોની પેઠે કે તું જોઈ લે કે જિનલગી કહેતાં જે માટે, ભરતજીએ બે જન્મ ધર્યાં, પણ દયા પાળી. (ધત્યર્થઃ)

૪૪૨. અગ જે સ્થાવર અને જગ જે જંગમના જીવ તે રૂપ તો મીચ કહેતાં જે કાળ, તેનું ચલેલું છે. અને અંડ કહેતાં જે બ્રહ્માંડ તે રૂપી, ગોદી કહેતાં તેને બોળો છે; તેમાંથી લઈ લઇને પેલું ચલેલું ખાય છે. તે કેટલુંએક તો તોંડ કહેતાં મોઢામાં છે, અને કેટલુંએક હાથમાં છે, તેમાંથી મીઠિ કહેતાં ઝીણા ઝીણા દાણારૂપ હરિજન, તે તો આંગળીનાં છેટાંમાંથી ગરી પડે છે. એટલે અભિમાન રહિત દીનતાવાળા હરિજન જે ઝીણા તે મૃત્યુના ખાધામાં આવતા નથી. (ધત્યર્થઃ)

દયા ન દિલતે છાંડિયે, જઘપિ પૈયે પીર;
 લખિલે જિન લગિ ભર્તને, ધારે જુગમ શરીર. ૪૪૧
 અગ જગ જિય મિચચખેનો, અંડગોદિતે ખાય;
 કિતો તુંડ કછુ હાથ કન, મિહિ હરિજન ગિરિજનય. ૪૪૨
 નિદે હરિ હરકા ભજે, કિયો પુણ્ય બડ પાપ;
 ભવ પાયે તહું પ્રેત હે, યહ પ્રભુદેષ પ્રતાપ. ૪૪૩
 કરની કરની ચુપ છુપી, તિતની બદ કહિ બેદ;
 સમુઝો સખ અનુમાનસોં, પ્રકટ ન ભાખે ભેદ. ૪૪૪
 અરુનસીખ જનુ ટેરિ કહિ, ચુટકી બજઇ ગુલાબ;
 અરિ અંતક શિર તહું ન કયૌં, હરિજપ કરે સતાપ. ૪૪૫
 સાહસ કબૂ ન કીજિયે, હોઇ પુનઃ પરિતાપ;
 ભયો બિચારે બિનહિ જ્યોં, ગહે છછુંદર સાપ. ૪૪૬

૪૪૩. જેણે શ્રીહરીને નિંધા છે; અને હરજે શ્રીમહાદેવજી તેમને ભજ્યા છે, તેણે પુણ્ય અને પાપ બંને મોટાં કર્યાં—કે ભવ જે શિવજી તેમને પામ્યા તે તો ભજ્યાનું ફળ; અને પામ્યા તદ્દપિ પ્રેત રહ્યા તે પ્રભૂના દ્વેષના પ્રતાપ. એનું પ્રમાણ હરિવંશમાં લખ્યું છે. (ઇત્યર્થઃ)

૪૪૪. જેટલું કામ છાનાંમાનાં સંતાઇને કરવું, તેટલું બદ કહેતાં નીચ એવું વેદ કહે છે. તે તમારાં મનમાં સમજીને અનુમાન કરો. જુદું પાડીને કહ્યું નથી, પણ ચોરી, નિંદા, અન્યાય, મધપાનાદિકે જાણવું. (ઇત્યર્થઃ.)

૪૪૫. અરુનસીખ જે મરઘડો, તે ટેર દે કહેતાં હાક મારીને કહે છે, અને ચુટકી વગાડીને જાણે ગુલાબની કલીઓ કહે છે—કળી ફુલતા તડાક તડાક શબ્દ થાય છે—તે જાણે જણાવે છે કે પ્રાતાઃકાળ થયો, તારે માથે અંતકચરી કહેતાં કાળરૂપ શત્રુ છે, તોએ તું ઉતાવળો જાગીને હરી નામનો જપ નથી કરતો એટલે શું? કે વેહલો વેહલો હરી ભજી લે. (ઇત્યર્થઃ.)

૪૪૬. સાહસ—જે વિના વિચાર્યું કામ કદી કરીએ જ નહીં. તેણે પાછલથી પરિતાપ થાય છે. તે જેમ નિશ્ચે ઓળખ્યા વિના ઉદરને ઘોખે, વગર વિચારે સાપ છછુંદરને આલ્યા પછી, જેમ પસ્તાય તેમ, કે જે ગળે તો મરે, અને મૂકે તો તેનો શબ્દ સાંભળીને આંધળો થાય. (ઇત્યર્થઃ.)

૪૪૭. એક તો કોઇ અન્યાય કરીને ગુનેગાર થયો હોય—રાબના દંડ મારની ખીકે, અથવા કોઇ દરિદ્રી હોય, વા કોઈ કરજવાન હોય, ઇલાદિક દુઃખને મારે જઇને ભગવાનનું એક ખાતું માત્ર જ ધરીને વૈરાગી થઈ જાય, એટલામાં જ પેલાં સર્વ દુઃખ ટળી જાય, તો મને કરીને હરી ગાય તો શું ન થાય? સર્વ થાય. (ઇત્યર્થઃ.)

૪૪૮. કવિજન કહે છે જે, હે છવાત્મા! તું કદાપિ સુખમાં જોડો હોય અથવા દુઃખમાં જોડો હોય, તદ્દપિ તું એમ જ વિચાર્યા કર કે આ કંઈ સદાકાળ રહેવાનું નથી. તે કેમકે પેહેલાં જે સમો હતો તે બદલાયો, ત્યારે આ સમો પણ બદલાશે. એમ ક્ષણ ક્ષણ પ્રત્યે વિચારવું.

ધુનેધાર, દારિદ્ર રુની, ભો ઘેરાગી જાય;
 જોકે જહાંને દુખ ટર્યો, કા ન હોઈ હરિ ગાય. ૪૪૭
 સદાકાલ યહ નહિ રહે, યોં બિચારિ પ્રતિછન;
 હરખ શોખ બ્યાપે નહીં, રહે એક રસ મન. ૪૪૮
 જીવતલોં ભચ્છન અરુ, મરન ટારિ દે તાપ;
 અહાર યોગ રચ્છન મરમ, કરિહોં આયુર આપ. ૪૪૯
 કરનીકે બસ સંગતી, સંગતકે બસ મન;
 મનહિકે બસ રસિક સખ, રસિકનકે બસ તન. ૪૫૦
 આછો અગ્યાની કિધોં, નીકા પૂરન ગ્યાન;
 ખુરો જી સંકરજાતિ સો, જાનહુ ખરો અજાન. ૪૫૧
 દાનો દુસમનહૂ ભલો, ખુરો મીત નાદાન;
 અહિતહુમેં હિત સુઝ કે, લે જડ કો હિતપ્રાન. ૪૫૨

ત્યારે અંતરમાં હર્ષ કે શોક કાંઈ વ્યાપે નહીં; અને તારું મન સદા એકરસ કહેતાં સરખેતું સરખું જ રહે. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૪૯. હે જીવ! તું જીવતા લગી ખાનપાનાદિકની, ને અકાલ મૃત્યુની એ બે ચિંતાઓ ટાળી નાંખ. તે શા માટે કે જેટલાં વરસ લગી આયુરદાને રહેતું સરખું છે, ત્યાં લગી નિર્વાહનો સંચોગ અને મરમ કેહેતાં મરણતું સ્થાનક, જે, જે થયે મરાય, તેનું રક્ષણ પોતાની મેળે એ આયુરદા કરશે-અવધિ પૂરી થતાં લગી. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૫૦. પૂર્વજન્મે ભલ્લી કે ભુંડી જેવી કરણી કરી હોય તેવી જ સંગતી મળે; અને જેવી સંગતી મળે, તેવું મન થાય. અને મનને વશ સધળી ઇદ્રિયો છે માટે તે પણ તેવા જ માર્ગે ચાલે. અને તે ઇદ્રિયોને વશ શરીર છે, તે પણ તેની સંગે જ જાય. માટે ઉત્તમ કરણી જ કરવી, કે જેથી કલ્યાણ થાય. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૫૧. કોઈ પૂરો અજ્ઞાની હોય તે સારો કે શીખવ્યું કામ કરે; અથવા તો પૂરા જ્ઞાનવાળો હોય તે નીકો, કહેતાં સારો, કે સધળું સમજીને સારું જ કરે. પણ સંકરજાતી જે માતા પિતા નહીં નહીં જાતનાં હોય તેથી ઉપજ્યા હોય તે વર્ણસંકર કહેવાય; તેમાં બે ગુણ હોય કે માતા કોઈ શૂદ્રી હોય તેની કંઈક અધમતા, અને પિતા બ્રાહ્મણ હોય તેની કાંઈ ઉત્તમતા-એટલે તે એકે વર્ણમાં નહીં. તે જેવો પેલો દાધાબળી અકલવાળો ભણવો કે જેને કંઈ જ્ઞાન પણ ખરું, અને અજ્ઞાન પણ ખરું, તે મહાદુઃખ દે. માટે ચાલતા લગી તેવાથી કરો અવહાર ન રાખવો. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૫૨. દાનો કહેતાં ડાહ્યો-વિચારવાળો તે દુખમન પણ સારો; પણ નાદાન મિત્ર હોય તદપિ તે ખોટો. તે શા માટે કે સુઝ હોય તે અહિતમાં પણ હિત કરે; અને નાદાન મિત્રના હિતમાં પણ પ્રાણ જાય. તે કોની પેઠે કે જેમ કંઈ નારદજીએ નલકુબર ને મણીશ્રીવ કુબેરના

જતન ક્રિયો સંમ્યક પ્રથમ, સખ કૃતિમાંજ સુખન;
 રુક્યો ન રહિ ફિરિ ગુદમ જ્યોં, બરિ બરિયાન કમાન. ૪૫૩
 સમય સમુચ્છિ સુખકર સુધર, સદા સુખદ ઇક નાહિ;
 ઉષ્ણ સીત સિત ઉષ્ણદા, જિમિ કુપઅપ બરછાહિ. ૪૫૪
 સિમલસુમન, સ્ત્રી, સૈલ લગિ, રમ્ય સમરબત દૂર;
 કૃષ્ણ સુસમ સરવત્ર ઇક, લખિ અસમીપ હજૂર. ૪૫૫
 તનક બુરાઈ તુરત ભલ, જામે શાંત પ્રિનામ;
 કંઠ કાટ કટુ ના કહે, સો ન સયાનો કાંમ. ૪૫૬
 હરિહોનો કરને હરી, હરિ યહુ ખાતે સેલ;
 પેં મનકમબચ હરિ હરિ, બનનોં સો મુશકેલ. ૪૫૭

પુત્રને યમલાન્તુન વ્રક્ષ અવતર્યાં, પણ શ્રી ગોકુળમાં અવતર્યાં; પછી ભગવદ્ સંબંધ કરાવીને કલ્યાણ કરાવ્યું તેમ. એ તો દાના દુષ્મનનું લક્ષણ. અને નાદાન ને સંસારી મિત્ર હોય તે ભગવદ્ જ્ઞાનશૂન્ય હોય તે એકાદશી આદે મહા કલ્યાણકારી વ્રત તે છોડાવીને એકાદશા આદે પ્રેતાત્ત ભોળન કરાવીને હિત કરે છે. પણ તેથી નર્ક પ્રાપ્તિ થાય છે. તે પ્રાણ લીધાથી પણ અધિક દુઃખ દીધું જાણવું. એ તો નાદાન મિત્રનું લક્ષણ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૫૩. કવિજન કહે છે જે, હે સુનાણ પુરુષો, જે કૃતિ આપણે આગળ કરવી હોય તેનું જતન કહેતાં સાધન પ્રથમથી કરી મૂકવું, તે સમ્યક્ કહેતાં સારું છે, પછી તે સમે કરવા જમ્યે તો તે વાત આપણા હાથમાં રહે નહીં, એટલે રોકાય નહીં. તે કોની પેઠે કે જેમ કમાન કહેતાં જે તોપ, તેનો ગુદમ જે ગોળો, તેનું બરિયાન સળગ્યા પછી રોકાય નહીં, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૫૪. જે કોઈ સમય સમજીને સુખ કરે છે, તે સુધડ કહેતાં ચતુર જાણવો. સદા કોઈ એક વસ્તુ સુખકારી નથી. જે કાળે જેવી વસ્તુવડે સુખ થાય તેમ કરવું. તે જેમ કંઈ ફવાતું અપ જે જળ અને વડની છાયા એ ખે સીત કાળમાં ઉષ્ણતા અને ઉષ્ણકાળમાં સીતલતા પોતાને વિષે પ્રકટ કરીને સર્વને સુખ આપે છે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૫૫. એક તો સીમેળ જે સીમલો, તેનું સુમન જે પુષ્પ, અને સ્ત્રી, અને શૈલ જે પર્વત, અને સમર જે સંઘામ, તેની બત કહેતાં વારતા તે દૂર થકી જ રમ્ય કહેતાં સુંદર લાગે, પણ પાસે ગયાથી ખોટાં છે. અસમીપ જે વેગળેથી, અને હજૂર કહેતાં પાસેથી, સર્વત્ર કહેતાં સઘળે જુઓ ત્યાં મુસમ કહેતાં સુંદર તો એક શ્રીકૃષ્ણ જ છે, તેથી પ્રીત કરો. (ઇત્યર્થઃ)

૪૫૬. જે કારણને વિષે તુરત ના બોલ્યાથી પરિણામે ઘણી ભૂંડાશ થવી જાણીએ, ત્યારે તુરત થોડી ભૂંડાશથી તે શાંતિ તે સારું. પણ જેમ કાંઈ નિદાન કંઠ છેદે, અને તુરત મોઢે કડવું વચન ન કહે, તે કાંઈ ડાહ્યું કામ નહીં. (ઇત્યર્થઃ)

૪૫૭. હરિ હોનો કહેતાં આત્મજ્ઞાન વિચારવડે એમ માનવું જ કે હું પણ હરીરૂપ છું, અને હરીને હરી કરવા-એટલે શો ભાવ કે હે શ્રી હરી! હું દાસ છું, અને તમે હરી છો મોટે મારાં સર્વ દુઃખ હરો, એમ માગવું, ઇલાહિક વાક્ય તો હું જાણું છું, જે સેહલીયો જ છે.

ગો પાલન લલચાઈ તું, ગોપાલ ન ચિત ચાહિ;	
ગો પાલન ભૈ નાંહિ અખ, ગોપાલ ન ગહિ ખાંહિ.	૪૫૮
હરિસત્તાસોં ભલ અભલ, કૃતિ સખહીતેં હોઈ;	
પન જિમિ દિનમનિ દીપ લોં, અલગ ઉભય ક્લ સોઈ.	૪૫૯
ચિત્ત એક દ્વે યેંન દે, કોઈ ન લહિયતુ ચહુંન;	
ગંડ પ્રલેખો ગાયબો, દુહુ જસ સંગ બને ન.	૪૬૦
પરદુઃખ દે અસ લેત સુખ, પર સુખ દે અસ દુઃખ;	
પી પાની દે રુધિર વે, લે પય પલટિ પિયૂખ.	૪૬૧
સાધ્ય અસાધ્યહુ હોય કિ, કિયે સમુઝિ અભ્યાસ;	
હરી અતિ અજિતહુ બસ કરે, પ્રેમભજનતેં દાસ.	૪૬૨

પણ મન ક્રમ વચનવડે હરીનું રૂપ થવું, ઘણું કઠિણ છે. તે એટલે હરીના હરીરૂપ થવું તે શું કે, બાલવાત્સલ્યના ભાવથી સેવા કરીને પ્રભૂને સુખી કરવા; અને કંઈ દુઃખી થવા દેવા નહીં. અને પોતાનું કશું દુઃખ પ્રભૂ આગળ કહેવું નહીં. એવું થવું તે ઘણું કઠિણ છે. એ પુષ્ટિમાર્ગની રીત છે. (ધ્યાનર્થઃ)

૪૫૮. ગો જે ઇદ્રિયો, તેમને પાળવાને તું લલચાયા છે, અને વળી ગો જે ધન તેનું પાલણ કરવું, તેની ચિત્તમાં આહેના કર્યા કરે છે. પાણુ માતાના ઉદરને વિષે પ્રભુ આગળ ગો જે વાણી તે ખોલી આવ્યો છે, જે હે પ્રભુ! આ કષ્ટી મુને એક પાર મૂકાવો, હું અવતાર ધરીને તમારે સ્મરન કરીશ, તે વાણી સાચી ના પાડી તો ગોપાળ જે શ્રીકૃષ્ણ તે તારો આંહિ કહેતાં હાથ તે હવેને ફેરે નહિ આવે, માટે સમજને વેહેલો વેહેલો હરી સજી લે. (ઇત્યર્થઃ)

૪૫૯. સારી તથા નરસી કૃતિ તે હરીની સત્તાવડે સર્વથી થાય છે, પણ તે હ્રમ્ય હોતાં
અનોના કૃણ, જે પુણ્ય અને પાપ તે કંઈ હરિને લાગણું નથી!-જેમ દિનમણિ જે સૂર્ય મને
દિપક, તેના પ્રકાશવડે અધુ દીગંત મનમાં આવે તેવાં કર્મ કરે છે; પણ કૃણના લોકમાં
કૃણ નથી. કૃણ તો કર્મના કરતા ભોગવે છે, ને તે તો વેગળાના વેગળા રહે છે. (૪૫૯)

૪૬૦. એક ચિત્ત અને દ્વે એન કહેતાં ખે ઠેકાણે દમને કાઢ સુખ આપે. કંઈ ગાલ ડુલાવવા ને ગાવું, એ ખે કંઈ સાથે ના ખને, તેમ. (ધર્મ્યર્થઃ)

૪૬૧. બીજાને દુઃખ દમને સુખ લેવું તે એવું નાણાં કે તેને
તેલું સાટે પોતાના શરીરનું કંઈક કાઢી આપતાં કષ્ટ થાય તે
સુખ કરીને જે દુઃખ લેવું, તે એવું નાણું કે પય જે દુઃખ
લેવું; એવું આગળ કૃણ છે. માટે કોઈને દુઃખદાઈ થવું ન
સુખ થાય તે કરવું. (ઇત્યર્થઃ)

હારદ સમજને નિત્ય અભ્યાસ કરીએ તો તેપણ હાથ ધરે, પણ તેમના દાસ પ્રેમભજન વડે તેમને વશ કરે

સોરઠો.

જળ તરુવરકી ફૂલ, તળ વાકો ફળ હોત હે;
વે લખિ નર મત ભૂલ, જે ફૂલ્યો તો ફલ ગયો. ૪૬૩

દોહરા.

ગુનિ રિપુ ઓગુનતેં ન મરિ, ગુન અમિ ઓર મિલંત;
દ્રવ મધુ સમ સંજોગ ગર, ત્યોં મનુવે મનિયંત. ૪૬૪
પ્રાકૃત ફલદા ધરમ સો, સુદ્ધ કાંસિ એ માનિ
ખિખ મોદિક દે રાજસુખ, ખહોર કંક અસુહાનિ. ૪૬૫
સોચ પોચ જિય ક્યોં કરે, હરિ કૃતિ સખ સુખદાય;
તુરત ઉલટ સમુઝ ન પરે, અતિહિ ગુમ અભિપ્રાય. ૪૬૬

૪૬૩. તરુવર જે વૃક્ષ તે જ્યારે ફૂલે છે ત્યારે તેને ફળ થાય છે. પણ તે જોઈને, હે નર!
તું ભૂલીને ફૂલીશ નહીં. જે ભૂલીને ફૂલીશ તો ફળ ગયુંજ નાણજે. (ઇત્યર્થ:)

૪૬૪. જે કોઈ ગુણવાન શત્રુ હોય તે અવગણુ કર્યાથી મરે નહીં, એટલે હાર ન પામે. તે
તો ગુણુ કર્યાથી જ મરે. તે કેમકે ગુણુ તો અમૃતરૂપ છે. તે મારે નહીં, પણ પોતાની પાસે
ગુણુરૂપ એક અમૃત તો છે, તેમાં આપણા ગુણુરૂપી ખીનું અમૃત મળતાં વિષરૂપ થયું,
એટલે પોતાનો અંત માન્યો. એટલે શું કે તે શત્રુ સામું ફરીને બોલાય નહીં. બે અમૃત મળતાં
વિષ થાય. તે કોની પેઠે કે જેમ કંઈ ધી અને મધ એ બે અમૃત કહેવાય છે. તે બંને સમાન
મળતાં વિષરૂપ થાય. તે જે ખાય તે મરે, એવું વૈદ્ય શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તેમ. (ઇત્યર્થ:)

૪૬૫. પ્રાકૃત કહેતાં માયા ફળના આપનાર જે ધર્મ તે ખરેખરા કાંસિયા છે. હે જીવ! તું
એમ માનજે. તે શા માટે કે ઝેરના લાડુરૂપ રાજ્યાદિકતું સુખ તે આપીને ખહોર કહેતાં ફરીને,
અસુ જે પ્રાણુ તેની હાનીરૂપ નર્ક પ્રાપ્તિ કરાવે છે તે માટે. (ઇત્યર્થ:)

૪૬૬ પોચ કહેતાં, હે નકારા જીવ! તું શોચના સીદ કરે છે? શ્રી હરીની કૃતિ તો સઘળા
સર્વને સુખદાયક છે. જે કરશે તે સઘળું તારા સારાને જ માટે. તુને તુરત અવળાં લાગે છે તે
શાં માટે કે પ્રભૂતા કર્તવ્યનો અભિપ્રાય અતિશેં જડો છે, તે તારા સમજ્યામાં આવતો નથી. (ઇત્યર્થ:)

૪૬૭. જે ભલો હોય તેને સર્વ ભલું જ ભાસે, તેમ ભૂડાને ભૂડું ભાસે. તે જેમ બધા
હસ્તિનાપુર મધ્યે શોધી જોતાં યુધિષ્ઠિરને કોઈ દુષ્ટ ના જડયો; તેમ સુયોધન જે દુર્યોધન તેને
કોઈ સાધુ ના મળ્યો. (ઇત્યર્થ:)

૪૬૮. સમજન છે તે ધણો કામલ છે, તે દુરીનન જે ક્રોર તે જોડે લીડી કહેતા વઢતાં કદાપિ
પણ જીત ના પામે. તે ન્યાયે વા અન્યાયે પણ તે જ જીતે. તે જેમ કંઈ ચીમડાની કાકડી ઉપર
છરી પડે તોયે કાકડીને કાપે; અથવા છરી ઉપર કાકડી પડે તદપિ કાકડીજ કપાય. (ઇત્યર્થ:)

૪૬૯. જે નીચ હોય તે કાને લાગ્યો સારો નહીં; તે મોઠાંને પણ દુઃખદાયક છે. તે જેમ

અથ શિક્ષા વિવેક.

દુહા—ભલો ભલેકા સખ દિખે, ધુરો ધુરેકો હોધ;
 દુષ્ટ યુધિષ્ઠિર ના મિલ્યો, સાધુ સુયોધન કોધ. ૪૬૭
 સજ્જન દુરિજનસોં મિડી, કબ્જ મિજે ન પાય;
 કયોંહુ ધુરિ ઊંચે નીચે, કકરી કાટી જાય. ૪૬૮
 નીચ ન નીકો શ્રુતિ લગ્યો, બડેહુકોં દુખદાય;
 કીસ તુપક જ્યો કરન લગિ, બિદર ઉઠાવે લાય. ૪૬૯
 પુષ્ટ રહે પર કષ્ટમેં, એહી દુષ્ટ સુભાય;
 આક જવાસા ગ્રીસ્મમેં, હરે ઓર દુખ પાય. ૪૭૦

તુપક જે બંદુક તેને કિસ જે વાંદરો તેને કાને લગાવ્યાથી પોતાના પેટમાં આગ લગાડે છે તેમ. (ધત્યર્થઃ)

૪૭૦. બીજાને કષ્ટ પડે ત્યારે પોતે પુષ્ટ થાય, એવો દુષ્ટનો સ્વભાવજ છે. તે જેમ ગ્રીષ્મ ઋતુ જે બનાબાં તેમાં વનસ્પતિ માત્ર તોપે બળીને સૂકાય, અને તે સમે આકડો અને જવાસો, એ બે હરે કહેતાં લીલા રહે; અને ચોમાસામાં વનસ્પતિ સઘળી સુખ પામે ત્યારે એ બે બળી જાય છે તેમ. (ધત્યર્થઃ)

૪૭૧. જેમાં પોતાનો સ્વાર્થ કંઈ ન મળે, તદ્દપિ પોતે શ્રમ કરીને પણ પારકો બિગાડ કરે, એવા જગતમાં બે જ છે:—એક તો મૂસા કહેતાં બિદર, અને બીજો ગુલામ જે ખ્યાલ, તે. (ધત્યર્થઃ)

૪૭૨. એવો ગુણ મળ્યો કંઈ સારો નહીં; તે કેવો કે કરી જે હસ્તી તેને મુક્તાકળરૂપી; અને આહી જે સર્પ તેને મહિરૂપી; અને ગો જે ગાય તેને ચમરરૂપ પુચ્છ; અને મૃગને કસ્તુરીરૂપ, અને શૂરાને શૂરરૂપ. એવા ગુણવાળાને એ ગુણથી કંઈ સુખ તો છે નહીં, અથવા કોઈએકને છે, તે પણ નહીં સરખું. તે શા માટે કે જે શરીર ચૂર કહેતાં હણાધને પ્રાણીની હાની થાય છે. (ધત્યર્થઃ)

૪૭૩. પ્રિય જે પોતાનું કોઈ અત્યંત વહાલું હોય તેને પોતાના સ્વભાવના મેળે, અથવા કોઈની શીખવણીથી, વા કંઈ અપરાધે, વા દૈવગતિથી કોઈએક રીતે પણ દુઃસહ દુઃખ કદાપિ દેવાઈ જવાયું, અને તત્કાળ તેનો મહાવિયોગ કહેતાં મૃત્યુ થયું, પછી પેલું તેણે દુઃખ દેવાયું હોય, અને તે સજ્જન હોય તો તેનું કદન જે દુઃખ તેની ઉપર અર્થ અર્થ કહેતાં અબ્જ અને અર્થ અરેણુ એટલે અગણીત ક્ષમતા રોગનું દુઃખ પણ વારી નાંખું, એવું પેલું દુઃખ છે; તે કોઈને હોશો જ નહીં. (ધત્યર્થઃ)

૪૭૪. જે પદાર્થ સર્વને સુખદાયક છે, તે દુષ્ટને દુઃખદાયક લાગે છે. જેમ ઝંયોન નિશિ જે આંદરણી રાત્રી તેથી ઝંયોન કહેતાં બધા સંસારને આનંદ ઉપજે છે; અને દસ્યૂ જે ચોર તે તેને જોતાં દુખાય કહેતાં દુઃખ માને છે તેમ. (ધત્યર્થઃ)

સ્વારથખિનહૂ શ્રમ કરી, ઓર ખિગારે કામ;	
એસે જગમેં દોઢહે, મૂસા ઓર ગુલામ.	૪૭૧
એસો ગુન ન મિલ્યો લલો, કરિ, અહિ, ગો, મૃગ, સૂર;	
જાતેં સુખ કછુ હે ન ગુનિ, પ્રાનહાનિ તન ચૂર.	૪૭૨
દિયો ગિયો પ્રિય દુસહ દુખ, તતછન મહા ખિયોગ;	
વારો તાકે કદનપેં, અરખ ખરખ ક્ષૈરોગ.	૪૭૩
સુખદાયક જે સખનકાં, દુષ્ટ લગે દુખદાય;	
હોત ઝ્યોન સુખ ઝ્યોનનિસિ, દસ્યુ દિખત દુલખાય.	૪૭૪
નિખલ હોય બડ બાત કહિ, સો કાહ ન પત્યાય;	
નલ થાંખનકાં કુરરિ જસ, રાખેં ઊંચે પાય.	૪૭૫
ગુનપેં ગુન સખ કરતુ હે, યહ જગ રીત પ્રકાસ;	
પેં ઓગુનપેં ગુન કરે, હરિ કેંધોં હરિદાસ.	૪૭૬
ધન, તિય, નિંદ, કલંકપર, પંગુ, કલીખ, મુખ, અંધ;	
ખિરલા જાનિ હોત જગ, જાકા સતસમંધ.	૪૭૭

૪૭૫. જે કોઈ દુર્બલ હોય તે મોટી મોટી વાતો કહે, પણ તે ઉપર કોઈને પ્રતિતિ ના ઉપજે—કોની પેઠે કે જેમ કંઈ કુરરી જે ટિંટોડી તે પોતાના માળામાં સૂએ છે ત્યારે ઊંચા પગ રાખે છે. તે શું સમજીને કે નલ જે આકાશ તે કદાપિ વૃદ્ધી પડશે તો હું ચંભાવી રાખીશ, તે કોઈના માન્યામાં ન આવે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૭૬. ગુણની ઉપર તો ગુણ સર્વ કરે છે, એ રીત તો સંસારમાં સઘળે પ્રકટ છે; પણ આવગુણ કર્યા ઉપર જે ગુણ કરે, તે તો એક શ્રી હરી કે શ્રી હરીના દાસ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૭૭. પારકું ધન લેવાને તો જે કોઈ જાણી જોઈને પાંગળા થાય છે, અને પારકી સ્ત્રી સાથે તો કિલખ કહેતાં હીજડા સરખા થાય છે, અને પારકી નિંદા કરવાને તો મૂક કહેતાં મુંગા થાય છે, અને પારકું કલંક લેવાને તો આંધળા થાય છે (જાણીને), એવા પુરુષ તો જગતમાં કોઈ એક વિરલા, જેને સંગ સારો થયો હોય તે હોય છે. (ઇત્યર્થઃ)

૪૭૮. દુષ્ટના હૃદયમાંથી કપટ, કદાપિ સત્સંગ થાય તદપિ ટળે નહીં. તે જેમ કંઈ પાહુન જે પાપાણુ, તે હજારો વર્ષ પર્યંત જળમાં નિમગ્ન કહેતાં બૂડચો રહે, તદપિ બારણે કાડીને ન્યારે ઝાંઝીએ ત્યારે અંતરમાંથી અગ્ની નીકળે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૭૯. ખીન્ન સર્વનું અજ્ઞાન તો બુદ્ધ કહેતાં જે પંડિત તે ટાળે. પણ તે પંડિતે પોતાનું પોતાનાથી ન ટાળે. તે ક્યારે ટળે કે તેને ન્યારે કોઈ ખીન્ન પંડિત મળે તેથી ટળે; અને સામાનું જોનાથી ટળે. તે જેમ કંઈ સામસામી બે દીપક ન્યારે મૂંઝીએ ત્યારે બંનેની પછવાડેનું તિમિર જે અંધારું, તે પરસ્પર ટાળે છે.

દુષ્ટ હૃદેતેં કપટ કબુ, ટરે ન સતસંગ લાગિ;
જલ નિભમ નિતિ તહું રહે, પાહન ઉર જસઆગિ. ૪૭૮
હરે ઓર અજ્ઞાન બુધ, તાકેં ફિર બુધ ઓર;
મિલત દીપ જ્યોં પરસ્પર, ટરે તિમિર દુહું ઠોર. ૪૭૯
કરે એક ભલ અભલ કૃતિ, દુઃખ સુખ અતિ જિય હોય;
ભગિરથ અરુ જ્યોં શકૃતિ, ગંગા, હૃત્યા દોય. ૪૮૦
દે સો પાવે વેદ બચ, પેં કયોં કહિયેં સત્ય;
બકિ માધો માહુર દયો, કસ પાઈ સુભ ગત્ય. ૪૮૧
બ્રહ્મ કહે ભગવંતહ, દે ફલ ભાવ પ્રમાન;
હરિયે સરકી બ્યાધ દે, લલો સતન સુરથન. ૪૮૨
સો બડ સૂધે મગ ચલે, કુટિલ ગતી મતિમંદ;
લખિ લેહ શતરંજ જ્યોં, સૂતર ઓર ગયંદ. ૪૮૩
હરિ ન ગડે ઉર બડે સો, એસે જગમેં જાનિ;
સખ જ્યોં કહત બડો ભયો, હોત દીપ જખ હાનિ. ૪૮૪

૪૮૦. કોઈ એક જણ સારી કૃતિ કરે છે, અને એક ભૂંડી કરે છે, પણ તેનાં ફળ જે સુખ દુઃખ તે તો ઘણાએક જીવને થાય છે. તે જેમ ભગિરથ રાજાએ એકલે શ્રી ગંગાજીને ભૂતળ ઉપર આણ્યાં, પણ તેથી ઘણાએક જીવ કલ્યાણરૂપ સુખ પામ્યા. અને શક જે ઇંદ્ર તેણે એકલે બ્રહ્મહત્યા કરી, પણ તેનું ફળ જે દુઃખ તે જળ, તથા વ્રક્ષ, તથા પૃથ્વી, તથા સ્ત્રીજાતી-રજસ્વળાદિક દુઃખ અઘાપિ ભોગવે છે તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૮૧. એ વેદનું વચન છે કે જેનું આપે તેવું પામે. પણ તે કઈ રીતે સાચું કહીએ? જૂઓ કે બકી જે પૂતના, તેણે માધો જે શ્રીકૃષ્ણ, તેમને માહુર કહેતાં વિષ, તેનું દાન કર્યું, ત્યારે તે શુભગતિ કેમ પામી? સંભવે તો નહીં, પણ હરિ ઇચ્છા આગળ કશું પ્રમાણ ન ચાલે. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૮૨. બ્રહ્મ જે વેદ તે એમ કહે છે કે ભગવાન પણ સર્વને ભાવ પ્રમાણે ફળ આપે છે. તેનું પ્રમાણ:-યાદૃશી માવના યસ્ય સિદ્ધિર્મવતિ તાદૃશી॥ ઇત્યાદિ વચનો શાસ્ત્રમાં છે. પણ જૂઓ કે હરિયે કહેતાં હરીને, વ્યાધ જે પારધી તેણે બાણને ચોટ ચાર્ણિવિંદમાં સ્પર્ષ કરાવ્યો, ત્યારે શત્રુ ભાવ ઈયોં. તોએ તે પ્રભૂની કૃપાહુતા જૂવો કે સતન કહેતાં શરીર સહિત, સુરથાન જે સ્વર્ગ તે પામ્યો. માટે હરિ ઇચ્છા બળવાન છે. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૮૩. તે મોટા કે જે પાંશરે મારે ચાલે. અને જે મંદ બુદ્ધિવાળા નીચ હોય તે કુટિલ કહેતાં વાંકી ગતિ કરે. તે કોની પેઠે કે જેમ સતરંજના ખેલમાં ગયંદ જે હસ્તિ તેની ચાલ સુધી અને સૂતર કહેતાં જે જીટ તેની ચાલ વાંકી તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૮૪. શ્રીહરી જેના હૃદયમાં પેકા નથી ને જગતમાં જે મોટા કહેવાય છે, તે એવા વડા જાણવા કે જેમ કંઈ દીપકનો જે સમે નાશ થાય છે, તે સમે સર્વ કોઈ એમ કહે છે જે દીવો વડો કહેતાં મોટા, તે થયો. તેમ જે મોટા કહેવાય તે મૂઝા જાણવા. (ધર્ત્યર્થઃ)

જંબીરરસ હરિજન બચન, છતસોં કષ્ટક કુખાન;
 લગે દુસહ બહાં સકલ તન, સીતલ સુરભિ સમાન. ૪૮૫
 સુખદ સકલ ઇક દુઃખદકોં, પોચ કહે અજાન;
 આજ અખિલ આનંદકર, જ્યોં કુપથ્ય જુરમાન. ૪૮૬
 ગુન સો સખકોં જીઉ હે, અગુને મૃતક સમાન;
 ખિના જિયારી જંત્ર જ્યોં, શીકા રચે ન કાન. ૪૮૭
 કિસખ બડો તિહું લોકમેં, પૈયે દે જુગદીશ;
 જ્યોં પાયે પધરીત્રિયા, ચઢી મરદકે શીશ. ૪૮૮
 સૌભરિકા ઉદવાહ કા, કિત ગુનિકા કિત ગ્યાન;
 પાતપારખદ, શ્રેય બકિ, હરિ ઇત્સા બલવાન. ૪૮૯

૪૮૫. જંબીર જે લીંબુ, તેના રસરૂપ હરીજનનું વચન બાણું. તે કેમકે ક્ષત કહેતાં કંઈ ધાવ તથા ચાંદૂં પરચું હોય ત્યાં લીંબુનો રસ ધણો ચચરે તો ખરો, પણ જે સહન કરે તો રૂનવી દે; અને ખીંબું શરીર તો સુરભી કહેતાં ચંદનના જેવી શિતળતા કરે. જેમ સનજનનું વચન પણ કુખાન કહેતાં કુટેવ હોય ત્યારે દુઃસહ લાગે; પણ જે તે માની લે તો તે કુટેવ નય. અને સુલક્ષણવાળા સધળાંને તો તે વચન મહાસુખકારી લાગે તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૮૬. જે કોઈ સર્વને સુખનું આપનાર છે, તેણે કોઈને પોતાના દોષથી કદાપિ દુઃખરૂપ થવાય તો તેનો દોષ નહીં. તેને કોઈ પોચ કહેતાં નકારું કહે તે અજ્ઞાન બાણું. તે જેમ કંઈ આનંદ જે ધૃત તે સર્વને આનંદ કરે કહેતાં પુષ્ટી કરતા છે; પણ પોતાના દોષ થકી એક જુરમાન કહેતાં તાવવાળાને કુપથ્ય કહેતાં અવગણકારી છે, પણ ખોટું ન કહેવાય તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૮૭. જે સારો ગુણ છે તે સર્વનો જીવરૂપ છે; અને જે કોઈ ગુણ રહિત જીવ છે, તે મૂએલા સરખા બાણું. તે જેમ કંઈ તંબૂરો તે પણ ગુણ જે દોરો તેની જવાબી વિના તે ફિકો લાગે છે-કાને સાંભળવો ગમતો નથી તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૮૮. કિસખ જે સારો હુત્ર તે ત્રણે લોકમાં પણ મોટો છે. પણ જુગદીશ જે શ્રી કૃષ્ણ તે બે કૃપા કરીને આપે તો પામીએ. તે જેમ કંઈ કિસખ એવું નામ માત્ર પાઘડીના તલ્લાનું છે, એટલામાં તે પાચ્યાથી પાઘડી છે તે સ્ત્રીરૂપ છે, પણ મર્દના મસ્તક ઉપર ચઢી બેઠી છે. સારે સાચો કિસખ જેને મળે, તે શું ન કરે! (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૮૯. સૌભરિ ઋષિ જળમાં પેસીને તપ કરતા, એવા દુઃસંગથી ડરતા, તેમને ઉદવાહ કહેતાં લગ્ન, પંચાશ સ્ત્રીઓનું કેમ સંભવે? અને પિંગળા ગુણીકા ક્યાં ને આત્મજ્ઞાન ક્યાં?—સંભવે નહીં, તે થયું. અને જય વિજય પાર્ષદને વૈકુંઠમાંથી પડવું શું, અને બકી જે પૂતના તેનું શ્રેય કહેતાં કલ્યાણ શું? ઘટેજ નહિ, તે થયું. માટે સર્વથી બળવાન એક હરિ ઇત્સા બાણવી. (ધર્ત્યર્થઃ)

૪૯૦. હે શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર! આજ કોઈ એવું સંસારમાં નથી જે તમારા નામને અહાર આપીને વૃક્ષી પમાડે. તમારા નામનો અહાર તો પાપ છે, પણ તમારું નામ વૃક્ષ થાય, એટલું પાપ

આજ ન એસો કૃષ્ણ કો, તમ કરે તુંવ નામ;
અથ અધાયકેં જિયેજોં, પઠ્યા મોં ઉરધામ. ૪૯૦
શુર્યો તારો આપ બલ, તપ તારન સત નામ,
ચાહિ ઉપલ ઉદ્ધર્નકોં, પ્લવ તુમ્યા કોં કામ. ૪૯૧
સાધનબલ હોં તરંગો, પ્રભુ કા તુમ એસાન;
કરિહોં તારન બરદ કા, ડારિ સિધાનો લોન. ૪૯૨
કુશ્વિત કૃતિ જાની બની, એહિ અબિધા જોર;
નટ નારિ બનિ લેત ચોં, જાનહુકો ચિત ચોર. ૪૯૩
જસ જાને હરિ હોઈ તસ, યહ નહોંયે નિસંશ;
ભાવ માન ભાસે સખન, રંગરથળ ગ્રહ કંસ. ૪૯૪

ક્યાંહી છે નહીં, પણ એક મારા હૃદયરૂપી ધામ છે, ત્યાં તમારા નામને મોકલો. ત્યાં અથ જે થાય તે અધામને કહેતાં ધરામને જમશે એટલાં છે; એટલે સદા મારા હૃદયમાં તમારું નામ રહે તે કરો. (ઇત્યર્થઃ)

૪૯૧. કવિજન કહે છે જે તમારું તારણ નામ તે ત્યારે સાચું કે છેક ખૂટેલાને કેવળ તમારે બળે જ તારો ત્યારે, બાકી જે સાધન કરે છે તે તો તરેલા જ છે; તેને શું તમે તારો છો! તે જેમ ઉપલ જે પાષાણ તે બિહ્વન કહેતાં બિહ્વરનારને ધર્યે, પણ તૂંમડાં ના ધર્યે. પ્લવ કહેતાં નાવ તે તો તરેલાં જ છે; તેને કોઈ તાર્યો કહે તે શોભે પણ નહીં; અને સંભવે પણ નહીં તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૯૨. કવિજન કહે છે જે હે શ્રી મહાપ્રભો! હું ત્યારે મારા સાધનના બળથી તરીશ, ત્યારે તમારું એસાન કહેતાં સપાડું શું છે? તમે તમારી પ્રભુતાવડે હું સરખા અધમને નહિ તારો ત્યારે હું તો ખૂડીશ, પણ પછી તમે તમારા તારણ બર્દનું શું કાંઈ લવણ નાંખીને સિધાનો કહેતાં અથાણું કરશો? માટે સહજ કૃપા કરો. (ઇત્યર્થઃ)

૪૯૩. જે અનુચિત કર્મ બણ્યું છે જોણે, તેથી પણ પાણું તે થાય છે. એ તે કેવળ અવિધા જે માયા તેનું જ બળ છે. તે જેમ નટવો સ્ત્રી થાય છે, તેને સર્વ જોણે છે જે પુરુષ છે, તદ્દપિ તે જાણનારાં ચિત્ત પણ ચોરી લે છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૯૪. જેવા જોણે શ્રીહરીને જાણ્યા છે, તેને તેવા રૂપે થઈને ફળે છે. તે જુઓ કે કંસને ઘેર રંગમંડપને ઠેકાણે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર પધાર્યા ત્યાં સર્વને પોતપોતાના ભાવ પ્રમાણે ભાખ્યા તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૯૫. થોડી બુદ્ધિવાળાને પણ સિદ્ધાંતની ઝીણી વાતને પણ દૃષ્ટાંત એ રીતે સમજાવી દે છે. તે જેમ કંઈ ઝીણા અક્ષરને ઉપતત્તન જે ચરમાં, તે વૃક્ષને પણ કુટ કહેતાં પ્રગટ કરીને દેખાડી દે છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૪૯૬. ઉચ્ચ કહેતાં ઉત્તમ અને અબ(વ)ચ કહેતાં નીચ ને મોટું ને નાહાતું, પણ જેનું જે કામ તે તેથી જ બને, કોઇનું કામ કોઇ વડે ન થાય. તે જેમ મોઢી જે મુકુટ તે ઉત્તમ છે, અને પત્તી જે જીતી તે નીચ છે; પણ એનું કામ તેણે અને તેનું કામ એણે ન થાય. અને વળી

કષ્ટ મતિ કુટ સિદ્ધાંત યૌ, દે દ્રષ્ટાંત ખતાય;
 અનુ અચ્છર ઉપનયન જિમિ, દે પુટ બ્રહ્મ દિખાય. ૪૯૫
 જિય, અખય, ખડ, છોટ કૃતિ, ખનિ તાસૌં અનુ ઝોર;
 મૌલી, પનહી, અસિ, છુરી, ભલે સખે નિજ ઠોર. ૪૯૬
 સુલટ ઉલટ દુર્બિન્દસો, ધરમ લઈ કવિ મૂર;
 ખસ્તુ મિય દુહુ યૌ દિખે, દૂર નિકટ ઢિગ દૂર. ૪૯૭
 મ્રડ મન્યુ, બિધિ અપુજ, શશિ, લક્ષ્મ, ક્ષાર કંકાસ;
 એસે સકળ સદોષહૈ, હરિ એકહિ નિરદોસ. ૪૯૮
 અંતરજામીતે કષ્ટ, દુરે ન સત્ય અસત્ય;
 મન મૂંચૌં, મનસુખ ન જ્યૌં, રહિ જાતે ઉતપત્ય. ૪૯૯

અસી જે ખડ્ગ તે મોટું છે, અને છરી નાની છે, પણ ખડ્ગે સાક ન સમારાય, અને છરીએ સંગ્રામ ન જીતાય. તે માટે સર્વ પોતપોતાને ઠેકાણે રડાં છે. (ઇત્યર્થઃ)

૪૯૭. સુલટી અને ઉલટી, દુર્બિન્દને જોયાના જેવો લક્ષ કહેતાં જોવાનો ધર્મ કહેતાં સહજ સ્વભાવજ છે. કવિ જ્ઞાનીને સવળું જોયા જેવો અને મૂર્ખને અવળું જોયા જેવો—તે વસ્તુરૂપ મીઠા જે મૃત્યુ, તે વેગળું છે, તદ્દપિ જ્ઞાની પાસે દેખે છે અને વહેલા વહેલા હરિ ભજે છે, અને મૂર્ખને અવળું જોયા જેવું છે, જે વેગળું દેખાય છે; મૃત્યુ પાસે આવ્યું, તેને વેગળું દેખીને ગાફલ ફરે છે. (ઇત્યર્થઃ)

૪૯૮. મૃડ જે મહાદેવજી, તે મોટા તો ઘણા, પણ તેમાં મન્યુ કહેતાં ક્રોધરૂપ એક દોષ રહ્યો છે. અને વિધિ જે બ્રહ્મા તે પણ મોટા ખરા, પરંતુ તેમના માંહિ અપૂન્યતા દોષ રહ્યો છે. અને શશિ જે ચંદ્રમા તે ઘણા તેજસ્વી છે, પણ તેમાં લક્ષ્મ જે કલંકરૂપ દોષ રહ્યો છે. અને કં જે જળ તેનો કોષ જે ભંડાર એવો જે સમુદ્ર તેમાં ક્ષારતા રૂપ દોષ રહ્યો છે. એમ સર્વ દોષ સહિત છે, માટે ક્રોધના દોષ ઉપર દોષ ના દેવો, ગુણ માત્ર જોવો. કેવળ નિર્દોષ તો એક શ્રીહરી જ છે, માટે એક તેમને ભજવા. (ઇત્યર્થઃ)

૪૯૯. અંતર્યામીથી તો સદા સાચા જ રહેવું. તે થકી સાચું, વા જુહું આપણી મૂર્ખાઈવડે સંતાડી રાખીએ, પણ તે સંતાડયું રહે નહીં. તે તો જાણવ્યા વગર સર્વ જાણે છે. તે જેમ મન થકી મૂંચ્યો કહેતાં સંતાડયો મનસૂણો રહે નહીં; મનસૂણો તે તો મનથકી જ થાય. (ઇત્યર્થઃ)

૫૦૦. જેને ભગવાનનો સંબંધ હોય તે કદાપિ ભૂલી વાત બોલે જ નહીં. તે જેમ ગંડકી જે ગદ્દકી નદી, તેની શિલા જે કસોટી, તેને શ્રી શાક્ષીગ્રામજનો સંબંધ થયેલો છે, માટે તે સોનાની જે જાત હોય તે પ્રત્યક્ષ કહે, કહેતાં દેખાડી દે છે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૦૧. જડ જે મૂર્ખ તે જ્યાં ત્યાંથી વાતનું હારદ સમજ્યા વિના, વાતના રાજ્ય માત્ર લઈ નાસે, તે જેમ કાંઈ પક્ષી માત્રની બોલી સાંભળે તે રીતે બોલી દેખાડે. પણ તેનો શો અર્થ તેનું જે જ્ઞાન તે તો નથી—ચંચોલ નામે વીંચી જે પક્ષી હોય છે તેને. (ઇત્યર્થઃ)

જોકે કૃષ્ણ સમઘ સો, અથા ન બોલે ખાત;
 ગંડકિ સિર જ્યોં કસોટી, કહે કનક જો જાત. ૫૦૦
 જડ હારદ સમુઝે ખિના, લે ભાજત ખતખોલ;
 ભાખા ભાખે સકલ જ્યોં, ખિત વીવી ચડોલ. ૫૦૧
 રચના રંજે જાહિકી, મોહ બહાવે મન;
 પહ કરતામેં કા કમી, ક્યોં ન ભજે હરિજન, ૫૦૨
 જિત માર્યો તાકો અસી, પાર્યો તાકો ધ્રમ;
 તાકી બિધા નિજ પઢી, ભજે વાહિકે અહ. ૫૦૩
 ભર્યો કરસ આનંદ રસ, નયેખિત ઓર લહે ન;
 ભયે ત્રિભંગી તાહિતેં, કૃષ્ણ કૃપાકે એન. ૫૦૪

૫૦૨ જે પુરુષની આ સંસારમાં નાના પ્રકારની રચના કરેલી છે, તે રંજન કરીને મનને મોહ વધારે છે, ત્યારે તું વિચાર કે એનાર, જે શ્રીહરી, તેમાં શી વાતની કમી હશે! એટલે એ થકી કોટી ગણી મોહનતા તેમાં છે. માટે જન જે, હે મનુષ્ય! તું તેને ભજ. (ધ્વન્યર્થઃ)

૫૦૩. એ ચાર વસ્તુમાં કોઈનો વિભાગ નથી જે શ્રમ કરે તેની કહેવાય. જેણે માર્યું તેનું અસિ કહેતાં ખડ્ગ, અને જેણે પાળ્યો તેનો ધર્મ, અને ભણે તેની વિદ્યા, અને જે ભજે તેના ભગવાન. (ધ્વન્યર્થઃ)

૫૦૪. જે કોઈ જળનું ભરેલું પાત્ર હોય તેમાંનું જળ જ્યારે ખીલ પાત્રમાં રેડવું હોય ત્યારે તે કાંઈ વાંકું કાઢ્યા વિના રેડાય નહીં. તેમ શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર પૂર્ણ આનંદરસના ભરેલા કલશ-રૂપ છે; અને પોતે કૃપાનું ધામ છે. માટે પોતાનો આનંદરસ પોતાના ભક્તમાં રેડવા માટે વાંકું ત્રિભંગી સ્વરૂપ કર્યું છે, તે તેટલા જ સારુ. (ધ્વન્યર્થઃ)

૫૦૫. જો કોઈ આપણા કરતાં સમર્થ જોડે વેર પડ્યું હોય, ત્યારે તે વેરીનું જ્યાં બળ ન ચાલે તેનું શરણ લેવું. તે જેમ બામ જે શિવજી તેથી વેર થયું, ત્યારે કામ તેથી બળિયા જે શ્રીકૃષ્ણ તેમનો પુત્ર ભોં કહેતાં થયો. (ધ્વન્યર્થઃ)

૫૦૬. કોઈએક જીવનો સઘળો સુધર્મ સાધન પ્રકાર છૂટી ગયો હોય, તદપિ કિંચિત્ માત્ર પણ પ્રભુ સાથે કોઈ પ્રકારે પણ સંબંધ રહ્યો હોય ત્યાર લગી, પેલા સર્વ (પાપકર્મ હોય તોપણ) સહિત કલ્યાણની આશા રાખવી. ને તેટલો હરિસંબંધ છૂટ્યો ત્યારે સર્વ ગયું જાણવું. તે જેમ કોઈ તરસ્યો મુસાફર વગડાના અતીશે ઊંડા કુવામાં કલશ કહેતાં જળનું પાત્ર, તે જે અરી કહેતાં દોરી, તેણે બાંધીને જળ કાઢવા મૂક્યું, અને દોરી ખૂટી ત્યારે પોતાનાં વસ્ત્ર માત્ર ગાંઠ્યાં, અને છેલ્લા વસ્ત્રનો છેડો લગારેક પોતાની ચપટીમાં રહ્યો છે; અને છેક નીચો વળીને જળ ભરવા લાગ્યો છે, તેને પેલી ચપટીથી વસ્ત્રનો છેડો છુટ્યો નથી ત્યાં લગી સપટ કહેતાં પટ જે વસ્ત્ર તે સહવર્તમાન, દોરી તથા પાત્ર તથા જળપાનાદિક સર્વની આશા છે; અને કદાપિ જો તે ચપટીમાંથી વસ્ત્રનો છેડો છૂટે તો સઘળી આશા છૂટે તેમ. (ધ્વન્યર્થઃ)

૫૦૭. કેવળ નામ મોટું હોય તે નામ કંઈ મોટું નહીં. તે નામનો જે નામી, તેમાં એવા સારો ગુણ હોય જે પ્રણત કહેતાં શરણ આવેલાંને નિહાલ કરી નાંખે, તે મોટો તે જેમ ગોપાળ

સરનો તાકા લીજિયે, જિહ્વિં અરિ ચલે ન ભેર;
કામ ખામતેં જૈર જળ, ભો જ્યોં કૃષ્ણકિશોર. ૫૦૫
સપટ જે હરી કલસ બધિ, ડારિ કૂપ કછુ પાનિ;
બહાલોં આસ અખીલકી, ત્યોં સમંધ હરિ જાનિ. ૫૦૬
નામ બડો નહિ સુગુન બડ, કરે પ્રનતકો ન્યાલ;
કા ગુપાલ ઇડ નંદસુત, ઓર ન ગોપ ગુપાલ. ૫૦૭
અપેય રસસોં રસધિ રસ, રસ ભો મિલિ રસ અંગ;
ફિરિ રસધર મુખ રસ બન્યો, લખિ ફલ ભલ ખલસંગ. ૫૦૮
રસન બસ ન પર શ્રમ ન કછુ, શ્રીશગોત્ર બડગ્યાન;
કયોં ન રટે આયુર ઘટે, કહેં તો બરજે કાન. ૫૦૯

એવું નામ, તે શું કંઈ એક નંદસુત જે શ્રીકૃષ્ણ તેમનું જ છે? ખીજા ગોપનાં નામ શું ગોપાળ ન સંભવે? પણ કૃષ્ણ સમાન કોઈ નથી માટે. (ધૃત્યર્થઃ)

૫૦૮. અપેય કહેતાં ના પીવાયો, ગ્યરસ સો કહેતાં ઝેર જેવું રસધી જે સમુદ્ર, તેના રસ જે જળ તે રસ કહેતાં અમૃત સરખો મીઠો રસ જે મેઘ તેના અંગને સંબંધે થયું. તે પાછું વળી રસધર જે સર્પ તેના મુખને મળીને રસ કહેતાં વિષ થયું. તે લખિ કહેતાં ભે કે સારા, અને ખલ જે દુષ્ટ તેના સંગનાં ફળ બને એવાં છે. (ધૃત્યર્થઃ)

૫૦૯. રસના જે જિહ્વા તે તારી પરવશ નથી, તારે વશ છે, અને વળી કંઈ શ્રમ પણ નથી. અને શ્રીશ જે શ્રીકૃષ્ણ, તેમનું ગોત્ર જે નામ, તે સહુથી મોટું તે તું જાણે છે, તદ્દપિ તું તેનું રટણ કરતો નથી; અને આયુર્દા તો ઘટી આવ્યો, તું મુને કહે કે તે નામ રટતાં તુને બરજે કહેતાં વારે છે કોણ? (ધૃત્યર્થઃ)

૫૧૦. ભૂકું વચન ભખન કહેતાં ભાષણ કરવાનું મોટું પાપ છે. અને વળી ભૂકું કહેતાં ઊચિષ્ટ કોઈ મહાપુરુષનું તે ભખન કહેતાં ભક્ષણ કર્યાનું પુણ્ય પણ મોટું છે. પણ બંનેમાં અકેકો વિચાર રહ્યો છે કે પેલું ભૂકું બોલ્યાનું પાપ તો ખરું, પણ જે પરહિત કહેતાં પરઉપકાર કરવા માટે ભૂકું બોલે, તો ભૂકાનું ફળ જે પાપ તે ઉપર શૂન્ય કહેતાં મીંદું પડે, એટલે પાપ નહીં. અને પેલું ઊચિષ્ટ ખાધાનું પુણ્ય કહ્યું છે તે ખરું, પણ જે પર જે ભગવાન, તેના ભાવ વિના સ્વાદાર્થ વા ક્ષુધાર્થ ખાધું હોય તો તેનું ફળ જે પુણ્ય તેમાં પણ શૂન્ય. (ધૃત્યર્થઃ)

૫૧૧. જે કાર્ય કરે તેનું શુભ કહેતાં હારદ સમજીને ભે કરે તો તે કઠીણ હોય તદ્દપિ સેહેલું, અચિર કહેતાં ચોરાએકમાં થઈ જાય. તે જેમ કંઈ બરતુલ કહેતાં કુંડાલાની પેઠે સાતો તાડ હતા, તે એક તીરે શ્રીરઘુનાથજીએ વેધ્યા. તે તાડ સર્પ ઉપર ઉઘ્યા હતા તેનું રહસ્ય સમજીને તેનું પુંછડું દાખીને સર્પને સૂઝો કર્યો, તેથી તે તાડ સુધા થઈ ગયા ત્યારે વેધાયા તેમ. (રામાયણ) (ધૃત્યર્થઃ)

૫૧૨. રસિક માત્રના રાજ છે અને રાગી કહેતાં પ્રીતિવંત છે વા રાગી કહેતાં નમન કળાવાળા છે અને સુધડ કહેતાં ઘણા ચતુર છે, અને નટવર કહેતાં ઘણા રૂપાળા છે, અને નંદકિશોર કહ્યા એટલે રાજકુંવર છે, અને સદા કિશોરાવસ્થાવાળા છે. એવા જે શ્રીકૃષ્ણચન્દ્ર તે કામિનીઓ,

જૂઠું ભખનકો પાપ બડ, જૂઠું ભખનકો પુન્ય;
પરહિતુ ઇકે પર ભાવખિન, દોઉ ફલમેં સુન્ય. ૫૧૦
ગુહ્ય સમુજિ કૃતિ જો કરે, કઠિન સરલ સુઅચીર;
બરતુલ ખિધ સત તાલ જ્યોં, એક તીર રઘુખીર. ૫૧૧
રસિકરાય, રાગી, સુધર, નટબર નંદકિશોર;
કામિનિકંદા કામજિત, બંધે શિરપર મોર. ૫૧૨
મનખિચાર પલપલ પ્રથક, અકથ સકત કથિ કાન;
જિમિ કુસઅનિ ઉખકની બરન, પલટો અતિ ભાભાન. ૫૧૩
નાથ ઉદર નાહક દિયો, ભલ કર, પદ, શ્રિતિ બાંક;
એક યાહિ લગિ જાત સખ, ધર્મ, તેજ, બલ નાક. ૫૧૪

તેમની સાથે ક્રીડા કરીને, કંદા કહેતા કં જે સુખ તેના આપનાર છે; અને પોતે કામદેવને જીત્યા છે, એ તે મોટું આશ્ચર્ય—અદ્ભુત પરાક્રમ કોઇથી થાય નહીં એવું તે એક પોતે જ કર્યું છે. તે વાસ્તે મસ્તક ઉપર મોરપીછ ધર્યાં છે, તે તો જાણે મોર પીછરૂપી પર બાંધ્યા છે, એટલે શું કે એટલાં લક્ષણ પામીને ઉર્ધ્વરેત કહેતાં સદા જ બ્રહ્મચારી રહે, તે એ પર છોડાવે એમ જાણે ભાસે છે. એવું કામ શ્રીકૃષ્ણ વિના ખીળ કોઇથી થાય જ નહીં. (ઇત્યર્થઃ)

૫૧૩. મનના વિચાર છે તે પલપલમાં પ્રથક કહેતાં જૂઠું જૂઠું થાય છે—સર્વને કહ્યામાં ના આવે એવા તે કોણ કહી શકે? તે જેમ કંઈ કુશ જે ડાઘ, તેની અણીઓ ઉપર ઉપ જે ઝાકળની કણીઓ પડી હોય છે, તે ભાન જે સુરજ, તેની ભજે કાંતી, તે પેલાં બિન્દુ ઉપર પડે છે ત્યારે, બાણ જે રંગ, ઘણા ઘણા બદલે છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૧૪. હે નાથ! તમે મુને હાથ, પગ અને વાણી એ આદે જે સર્વ આપ્યું છે, તે તો ભક્તું કર્યું; પણ એક ઉદર તો નાહક કહેતાં અધટિત આપ્યું છે. તે શા માટે કે એક એજ લગી કહેતાં એ માટે સઘળા ધર્મ, અને તેજ, અને બળ, અને નાક જે આબરુ, આદિ સર્વ બધ છે, માટે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૧૫. મિત્ર જે પોતાની સ્ત્રી તેનો મિત્ર જે ઉપપતિ હોય, તે સહજે શત્રુરૂપ લાગે. ખીજો કરો બિગાડ કર્યા વિના પણ શત્રુ થયો, તેનો જે શત્રુ, તે સહજ મિત્ર સરખો થાય. તે જેમ વાળી અને સુગ્રીવ બે સગા ભાઈને પણ પરસ્પર વૈર પડ્યું, તે સુગ્રીવની મિત્ર જે સ્ત્રી તેનો મિત્ર જે વાળી ઉપપતિ થયો માટે, અને કવિ જે શુક્રાર્ય, અને મયંક જે ચંદ્રમા, એ બેને ક્યાંનું હેત હેતું, પણ બ્રહ્મપતિના બંને શત્રુ, તેથી કરીને મિત્રપણું થયું તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૧૬. જે કોઈ જે ફલનું પાત્ર છે, તે ફલ પામ્યાથી જ તે રીઝે, કાંઈ સારા નરતાનો મેળ ના મળે. તે જેમ કંઈ સ્વક્રીયા જે પરણેલી સ્ત્રી, તે સ્વામીના સ્નેહરૂપી ફલનું પાત્ર છે, તેને તે સ્નેહ વિના કેવળ અર્થ જે દ્રવ્ય તે આપેથી, નરંજી કહેતાં રાજ ન થાય, અને સામન્યા જે ગુણકા તેને દ્રવ્ય વિના કેવળ સ્નેહ કરેથી તે પ્રસન્ન ન થાય, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

મીતમીત સહજહિં અરી, અરિ અરિ સહજહિં મીત;
 બાલી બૈર સુગ્રીવ કાં, કવિ મયંક કહાં હીત. ૫૧૫
 બે જિહિ ફલકો પાત્રહે, તારેં રિઝિયત તેહ;
 સ્વક્રિયા અર્થ ન રંજહિ, સામાન્ય પતિનેહ. ૫૧૬
 તિમિસે અધ મો અમિત કો, યાદસ સુકત ન સંક;
 હરિ રાવરિ ઇકે તિમિગલ, અનૂકાસ પુર રંક. ૫૧૭
 કાસિપ, રાવન, સુયોધન, ધાતાહરખળપછછ;
 સ્વજનદ્રોહિ લહિ હરિહતે, તય ન ભઈ વિન પછછ. ૫૧૮
 અંખ ત્રપા, રૂઝ દેખિતથ, કાહિ ધર્યો જન દેહ;
 ભયો અબગ્રિવઉરજસો, કીજત ના હરિનેહ. ૫૧૯

૫૧૭. હે શ્રીહરી! મારાં પાપ તો મોટાં, તીમી જે વજ તે જેવડાં છે. અમિત કહેતાં અપાર છે. તે કોઈ યાદસ, જે બીનાં જલજંતુ રૂપ, એવાં જે બીનાં સુકીત જે પુણ્ય, તે નાશ પામવાની શંક, જે બીહીક, તે રાખતાં નથી. તેને નાશ પમાડે એવી રાવરી કહેતાં તમારી તિમિગલરૂપ એક અનુકોશ જે કૃપા, તે જ છે. તે પુર કહેતાં આગળ, ત્યાં રંક છે, એટલે નાશ પામી જશે. હવે તિમિ કહું તે શું કે મહાસમુદ્રને વિષે એક યોજન લાંબું, અને સો યોજન પોહોળું એક મત્સ થાય છે, તેનું તીમી એવું નામ કહેવાય છે. તેને કોઈ જળજંતુની બીક ના મળે. પણ તેથી અતીશે મોટું એક મત્સરી, જે મત્સ્ય, તે તેને ગળી ભય છે, તેનું નામ તિમિગલ એવું કહેવાય છે. તેવી તમારી કૃપા મારી ઉપર કરો તો નિષ્પાપ થાઉં. (ઇત્યર્થઃ)

૫૧૮. કાસિપ જે હિરણ્યકશિપું, તેને ધાતા જે બ્રહ્મા, તેની પક્ષ હતી. અને રાવણને હર જે મહાદેવજી તેમની પક્ષ હતી, અને સુયોધન જે દુર્યોધન, તેને બળદેવજીની પક્ષ હતી. પણ સ્વજન કહેતાં પોતાના દાસ પ્રહલાદજી, વિભિષણજી અને પાંડવ તેમના દ્રોહી જાણીને, ત્રણેને શ્રી હરીએ હણી નાંખ્યા. પણ તે સમે તેમની પક્ષ પેલા હિમાયતીઓથી થઈ નહીં, માટે સર્વથી મોટા તે એક શ્રીહરી, તેમનો જ દ્રઢ આશ્રય રાખવો. (ઇત્યર્થઃ)

૫૧૯. હે જીવ! તું શ્રીહરી સાથે સ્નેહ નથી કરતો ત્યારે વિતથ કહેતાં મિથ્યા અંખ જે માતા, તેને ઉદર આવીને, રૂઝ જે પીડા, તે શીદ દીધી? અને ત્રપા કહેતાં લનવી? શીદ મનુષ્યાદેહ ધરીને હરી વહાલ ન કર્યા? ત્યાં તારો મનુષ્યાદેહ અબ જે બોકડી તેની ગ્રીવાના ઉરજ જે આંચળ, તેના જેવો નિષ્કળ જાણવો. માટે હરી ભજો તો સુકળ થાય. (ઇત્યર્થઃ)

૫૨૦. ક્યાંહીએ કદાપિ કનિષ્ઠ જે નાના, તે થકી મહાન કહેતાં મોટું કામ થાય નહીં. તે જેમ આજ લગી સાંભળ્યું તથા દીઠું પણ નથી, જે કુંકના પવનથી જળમાં જતન જે નાવ તે ચાલ્યું હોય. (ઇત્યર્થઃ)

૫૨૧. અની કહેતાં મોટી આકૃતિનું આગમ તે સમે જે ધીર થાય તેને મોટા વીર જાણવા, અને અની જે સેના, તેને જીતે તે તેવા શૂરા ન કહેવાય. તે શા માટે કે એક અણીનો ભય છે, તે ક્રતાંત જે કાળ તેથકી હૂર કહેતાં અતીશે ભયાનક છે, કે જેના ડરથી આપઘાત પણ થાય છે, તદપિ તે

હોઈ ન કહું કનિષ્ઠસાં, કબ્હ કાજ મહાન;
 સુન્યો ન દેખ્યો આજલોં, ફૂંક ચલ્યો જલજન. ૫૨૦
 અનિપેં ધીર સુ ખીર બડ, અનિગિત તસ ન કહાય;
 યહ ભય કૂર કૃતાંતરે, સખ જિહિં જાય ધિધાય. ૫૨૧
 છિનમેં તુષ્ટ અતુષ્ટ છિન, નહિ ચિરતા મન યેન;
 ભૂત કેસિ વહ સંગતી, હુઇ નિદાન દુખએન. ૫૨૨
 ફૂંકર હાર ચખાય બહાં, આવત લખેં ગયંદ;
 ભુસ ભાજે લે સમુજિ યોં, લેગો યહ મતિમંદ. ૫૨૩
 જીત આર સખ જકતહે, હારેકાં હરિ એક;
 મરમ સમુજિકે જોલિયો, એસો ખિરલ ખિમેક. ૫૨૪

તાપ નથી સેહેવાતો. કોઈ એક વિરલાજ સહે છે. બાકી એ ઠેકાણે સર્વ ધિધાય કહેતાં હરમડી જાય છે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૨૨. ક્ષણમાં પ્રસન્ન અને ક્ષણમાં અપ્રસન્ન, અને જેની મન વાણીની સ્થિરતા ન મળે, તેની સંગતી તે ભૂતના જેવી જાણીને ન કરવી. નિદાન કોઈ દિવસ દુઃખનું ઠેકાણું થાય. (ઇત્યર્થઃ)

૫૨૩. (આ અન્યોક્તિ છે) ફૂંકર જે ફૂંકરો તે સૂકું હાડકું જઈ આવતો હોય ત્યાં ગયંદ જે હાથી તેને આવતો દેખીને સામે ભસે તોયે હાથી તો ખસે નહીં, ત્યારે મંદમતિ જે પેલો શ્વાન તે એમ સમજે કે મારું હાડકું લેવાને આવે છે, તેની બીકે પેલું અસ્થિ મોંઠામાં ધાલીને ભજે કહેતાં નાસી જાય. એને બાને એવા મનુષ્યને શિક્ષા છે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૨૪. જેની જીત થાય તેની ભણી તો બધો સંસાર પક્ષ કરે અને હારેલાને તો એક શ્રીહરિજ. પણ તેનો મર્મ જે વાતનું મૂળ સમજીને તેનો ન્યાય તોળીને બોલવું, એવો વિવેક તો કોઈ એક વિરલાને જ હોય છે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૨૫. જે ઠેકાણે જીગદીશ જેને જન્મ આપે છે, ત્યાં તેનો નિભાવ થાય એવું સામર્થ્ય પણ આપે છે. જે જેમ હિમાલયમાં મુષક જે ઉંદર થાય છે, તે હીમનું બરફ ઈયું હોય છે, તે વચ્ચે બીજા જે દર જોદીને તેમાં વસે છે. જ્યાં ટાઢે કરીને કોઈનો બચાવ ન થાય ને હીમમાં ગળી જાય; તેવામાં પણ એની આંચમાં એવી ગરમાઈ મેલી છે જે, આંચને અડકતામાં હીમ ઓગળી જાય છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૨૬. બધા જગતની જન્મોત્તરી જે દહાડેથી રચ્યું, તે દહાડેથી શ્રીકૃષ્ણે કરી રાખી છે. તેમાંથી વિદ્યાતા જે બ્રહ્મા તે અબ્દ જે વર્ષકળ, તે જીવું જેમ કહે છે, તેમ જન્મ જન્મ પ્રત્યે તેટલો ભાવ કાઢીને લખે છે, નવો કલ્પાતો નથી. (ઇત્યર્થઃ)

૫૨૭. મહા દુસ્તર જે કોઈથી ન ટળે એવું જ પણ તકાળ બળી ભસ્મ થઈ જાય, જે શ્રીકૃષ્ણચંદ્રને પોતાના મનથી તે કર્તવ્ય હોય તો. તે ભૂઓ કે દિવ જે બ્રાહ્મણ દુર્વાસાનો શ્રાપ તો સઘળા યાદવ કુળને થયો હતો, પણ શ્રીકૃષ્ણે રાખવા ધાર્યા હતા, ત્યારે એક તો વજનાભ

સાચ ઠરેગો બરદ ક્યોં, અધમુદ્ધર હરિ આપ;
 સુભ કૃતિ નિતિ પ્રતિ પચુંગો, જો ન કરુંગો પાપ. ૫૩૭
 સહજ બિલોકત બદનછળ, લગત કલંક અમંદ;
 મનોં ભયે બ્રજચંદ તુમ, નભીચોથકે ચંદ. ૫૩૮
 હરિકેં સધરી બામતા, ઓર બાસના બામ;
 કરિ મો સુઠિ ઉર બામસો, બસો કૃષ્ણ જહાં બામ. ૫૩૯
 ભવભય હરિ હરિ કરિ સુભવ, દીજે ભવરસપાન;
 મેરો જહૈ ભવ તબ સુફલ, બિનતી કૃપાનિધાન. ૫૪૦
 કામ કૃષ્ણ, તમ જિહા મદ, જનતવ હરિજન મોહ;
 લોભ ભજન મત્સર અધમ, કરિયો કનક જુ લોહ. ૫૪૧

૫૩૭. (એ વિનોદોક્તિ છે.) હે શ્રી હરિ! તમારું અધમોદ્ધરણુ બદ્ધ તે સાચું કેમ કરશે? જો હું સદા શુભ કૃતિમાં મથેલો રહીશ, ને પાપ નહીં કરું, ત્યારે અધમ વિના કેને ઉદ્ધારીને સાચા કરશે? મારી અધમતાએ તમારો યશ વધ્યો, ત્યારે હું તો સામો તમને શુભકારી થયોં, માટે મુને વેહેલી કૃપા કરો. એમ સર્વ જીવની પક્ષે કવિજન પ્રભૂને કહે છે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૩૮. એક ગોપીજન કહે છે જો, હે શ્રીમળચંદ કહેતાં શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર! તમારા મુખારવિંદની શોભા સહેજ પાણુ નિરખતા માત્રમાં જ મોટું કલંક લાગે છે; એટલે લોક કહે છે કે એને કૃષ્ણ સાથે લગન છે. એ શો તમારા રૂપ શુણનો શાખો પડ્યો છે? ત્યારે હું તો જાણું છું જે તમે ભાદરવાની અળવાળી ચોથના ચંદ્રમા થયા છો-તેને જોતાં કલંક લાગે છે, એટલા માટે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૩૯. હે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર! મારી સઘળી બામતા જે કુટિલતા, તેને બામ કહેતાં જે કામ, તેની વાસના હરીને, મારું હૃદય બામ જે શ્રીમહાદેવજી, તેમના જેવું મુચિ કહેતાં પવિત્ર કરીને, ત્યાં વામ કહેતાં સુંદર, એવા જે તમે, પ્રાણે કરીને સદા સર્વદા અચળ વસો. (ઇતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયઃ)

૫૪૦. હે શ્રીહરી! મારો ભવ જે સંસાર તેનો ભય તમે હરીને સુભવ જે સારું-કલ્યાણ કરીને, એટલે જીવનમુક્ત કરીને, ભવ જે શ્રી મહાદેવજી, તેમને પીવાનો રસ જે પ્રેમરસ તેવું મુને પાન કરાવો, ત્યારે મારો ભવ જે મનુષ્ય જન્મ તે સફળ થાય. માટે મારી વિનતિ માનીને કૃપાનિધાન છો, તેથી મને એટલી કૃપા કરો. (ઇત્યર્થઃ)

૫૪૧. કવિજન જીવાત્માને શિક્ષા દે છે-હે જીવાત્મા! તારા કામાદિક પદ્ શત્રુ જે છે, તેમને હું કહું તે વિવેકે પ્રેરણા કરે તો, હે જીવાત્મા! તારે એ ષટ બાધક છે, તેના તે સાધકરૂપ થઈ નય વિવેક રૂપ સ્પર્શ ભણીના સંગ્રંધ વડે ષટ ચૌર લોહા રૂપ, તે કનકરૂપ વલાવા લે, તે શી રીતે જે કામ વાસનાઓ તે શ્રી કૃષ્ણ પ્રત્યે કર; અને તમ જે ક્રોધ તે જિહા જે તારું આળસ તે ઉપર કર અને મદ જે અહંકાર તે તો જનતવ જે દાસત્વ તે ભવ જે પ્રભુ તે ઉપર રાખ. એટલે હું પ્રભૂનો દાસ છું, અને મોહ હરિજન ઉપર કર ને લોભ ભજનનો કર અને મત્સર જે ઇર્ષા તે અવર્મની જે દુર તે કર. (ઇત્યર્થઃ)

જહાં ન કામ ચાતુજીકા, એસો નહિ કો કામ;
કબુ ન બને પકવાન જ્યો, બિના સ્નેહકો હામ. ૫૪૨
ઉત્તમ મધ્યમ અધમકી, કૃપા રીસ અસ ભાઇ;
ગાંઠિ લોમ પ્રતિલોમ જિમિ, પાટ, દુકૂલ, રન્નઇ. ૫૪૩
બ્રહ્મા કૃષ્ણનિસિ સરચિ ઉડ, ઢપે જિગતુ ઝલકાર;
તેસેં કલિબલિ ખલ, અખલ, સાધુ સુગુનભંડાર. ૫૪૪
જ્ઞે મતી પાછે ઉપની, સો કર્યો ભઇ ન બેગ;
એહી ઇત્સા કૃષ્ણકી, જિન મન ધરી ઉદ્દેગ. ૫૪૫
ગુનગનપેં અભિમાન કબુ, હોએ બિન ન રહાઇ;
અગાપાથ ગંભીર જ્યો, ભોરિ ચોહિ પરિન્નઇ. ૫૪૬

૫૪૨. જેમાં ચતુરાઇનું કામ ન મળે એવું જગતમાં કોઈ કામ નથી, નિશ્ચે જ. તે જેમ સ્નેહ જે ધી, વા તેલ, તે વિના કદાપિ ક્યાંહી પકવાન ન થાય, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૪૩. ઉત્તમ, મધ્યમ ને અધમ એ ત્રણેની કૃપા ને રીસ તે બંને એવા-તે કેવા કે પાટ જે રેશમ, ને દુકુળ જે વસ્ત્ર, ને રન્નઇ જે પાતળી ગોદડી, એ ત્રણેને ગાંઠ વાળીએ; તો રેશમની ગાંઠ તો પડી છૂટે જ નહીં. તેમ ઉત્તમની કૃપા ને અધમની રીસ જાણુ. ને વસ્ત્રની ગાંઠ છોડી છૂટે, તેમ મધ્યમની કૃપા અને રીસ. ને રન્નઇની ગાંઠ પોતાની મેળે જ છૂટી જાય, તેમ અધમની કૃપા ને ઉત્તમની રીસ જાણવી. લોમપ્રતિલોમ કહેતાં પાછું અવળા સવળી સમજવું. (ઇત્યર્થઃ)

૫૪૪. વ્રધાક્ષતુમાં અંધારી રાત્રીને સમે સરચિ કહેતાં કાંતિ સહિત છે, એવા ઉડ જે તારા, તેને તો ઢાંકે છે, ને જિગતું કહેતાં જે આગિયો અતિશે મંદ તેજવાળો, તેનો ઝળકારો ઘણો પ્રકટ કરી પ્રકાશ આપે છે. તેમ આજ કલિ કાલે, બળ જે દુષ્ટ, તેનાં બળ પ્રકાશ કરી આપે છે, તે સુંદર ગુણના ભંડાર એવા જે સાધુ તેમને અબળ કહેતાં બલ રહિત કર્યા છે-બળ પ્રકાશ થવા દેતો નથી. (ઇત્યર્થઃ)

૫૪૫. જે બુદ્ધિ ભૂલનું કામ ન કરવાનું કરીને ઉપજી, જે મેં આ શું કર્યું! તે બુદ્ધિ પ્રથમ તે વેળા શે ના ઉપજી? પણ તે સમે ન ઉપજવાથી, એ જ શ્રીકૃષ્ણની ઇચ્છાનુંરૂપ જાણુ. હે મન! તું ઉદ્દવેગ રખે ધરે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૪૬. જ્યાં ગુણનો સમુહ આવીને ભરાયો, તેને તે ઉપર અભિમાન આવ્યા વિના કદાપિ રહે જ નહીં. તે જેમ પગા જે નદી, તેમાં પાથ જે જળ, તેની ઘણી વૃદ્ધિ, ને ગંભિરતા જે ઉડાશ, તે હોય, ત્યાં ચોંહી કહેતાં એની મેળે જ, ભમરીયો જે અમળાટ તે થાય જ તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૪૭. શ્રી હરીનો પ્રસાદ જે કૃપા, તેથી જેમાં ગુણ આવ્યો હોય તે ગુણ જેમ જેમ વધતો જાય, તેમ તેમ મદ્દ જે અભિમાન તે કંઈએ સહજે હોય તે પણ ઘટતો જાય. તે જેમ શાળિ જે ડાંગર ને સુદુમ્બ જે સારાં વ્રક્ષ-કદળી આત્માદિકનાં ફળ-માં જેમ જેમ રસની પ્રાપ્તિ વધતી જાય, તેમ તેમ તે નમે જ જાય, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

હરિપ્રસાદ ગુનવૃદ્ધિ જ્યો, મદ ઇનિતા ત્યો પાય;
 જિમિ સાલી ફલ સદ્ગુમરસ, લહિ તસ નયેહિ જાય. ૫૪૭
 અખ ન કામ કહ્યું રામ કહું, લલો અસ ન કો કાલ;
 કહ્યો સુ અપનો ખરત ગ્રહ, લે યો ગાય ગુપાલ. ૫૪૮
 પરાધીન આશ્રે રહે, વહ કિલ હતેહિ જાઈ;
 જસ ધરાબકો મોહરા, આપને મરત ન ધાઈ. ૫૪૯
 જાકો મૂલ હિમાયતી, રચિતા ધર ઉસ્તાદ;
 હનિ તાકો મહોરા ઉડત, હતત સખલ જ્યો આદ. ૫૫૦
 જૂઠ્ઠ અચન નિજ પરાજય, બલ્લભકો દુઃખ પૂર;
 સખે અરુચ રુચહ કદા, ભંતત રસિક ચતૂર. ૫૫૧
 જે કાહકો સહજ દુઃખ, સો કાહ લે પ્રાન;
 જ્યો જન કરિકો જખમ જુર, ઉલટ સુલટ અનુમાન. ૫૫૨

૫૪૮. હવે મારે કંઈ કામ નથી, હવે હું રામ કહું, એવો સમો પરવારનો કાંઈએ પામ્યો નથી. માટે જેમ ધર બળતાં કાઢી લીધું તે આપણું, એ રીતે ગોપાળ ગાઈ લે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૪૯. જે કાંઈ પરાધિન હોય તેને આસરે જે કોઈ રહે, તે કીલ કહેતાં નિશ્ચે માર્યા ન જાય. તે જેમ શતરંજના ખેલમાં જે મોહારું એરામાં પરચું હોય, ને તેના નેરમાં જે મોહારું બેઠું હોય, તેને મારી લે તોયે પેલે તેની હિમાયત થાય નહીં, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૫૦. જેને મારવો હોય તેના જે મૂલ હિમાયતી-જે હિમાયતીનો હિમાયતી જે હોય, તેનો ઉસ્તાદ ધર કહેતાં પ્રથમ પેદા કરી મૂકવો. પછી તેને મારીએ ત્યારે તેના હિમાયતીએ બળ થાય નહીં. તે જેમ ખુદબળના ખેલમાં ઉડત મારે છે, તે વચમાંથી હીને સજેરા મોહારાને મારે, તેનું બળ રાબને સોડે લાગતાં બાદ કહેતાં જૂઠું પડે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૫૧. જૂઠું વચન ને પોતાનો પરાજય જે હાર, ને પોતાના પ્રિયનું સંપૂર્ણ દુઃખ, એ ત્રણે સર્વને આણુગમતાં તો છેજ, પણ કોઈ સમુ એ ત્રણે સચિ કરતા પણ થઈ જાય છે. એ વાતમાં રસિક અને ચતુર હોય તે જાણે. એટલે શો ભાવ કે કીડા સમે સ્ત્રીના મુખથી નકાર નીકળે છે તે જાણે છે, પણ મીઠો લાગે છે; ને સ્નેહી આપણુ વિરહને તાપે સંપૂર્ણ દુઃખી હોય, પણ તે ગમે, ને પોતાના પુત્રથી પોતે હારે, તે જાણે સરખું છે, માટે ગમે. (ઇતિ ભાવાર્થઃ)

૫૫૨. જે દુઃખ કોઈને સહજ છે, તે કોઈ એકના પ્રાણ લે; તે જેમ જન જે મનુષ્ય, ને કરી જે હાથી, તેને જખમ, ને જુર જે તાવ એ બે અવળાં સવળાં વિચારી લેવાં, કે તાવ મનુષ્યને સહજ છે, પણ તે હાથીના પ્રાણ લે છે. ને જખમ હાથીને સહજ છે, પણ તેથી માણસ મરે છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૫૩. જ્યાં લોભ ત્યાં શોભા નહીં. ને જ્યાં પ્રેમ ત્યાં નેમ નહીં, ને જ્યાં કામવાસના ત્યાં રામ નહીં, ને કુંસંગ ત્યાં ક્ષેમ કહેતાં કલ્યાણ નહીં. (ઇત્યર્થઃ)

લોભા બહાં સોભા નહી, નહી પ્રેમ જૉહં નેમં;
 જિહીં કામ બહાં રામ નહિ, ના કુસંગ જિહિ ક્ષેમ. ૫૫૩
 કાવ્ય દેખિ હુઇ કરામ્લક, કવિકે હિયકી ખાન;
 મૂલ રૂપ પ્રતિનિધી તહું, વેહે જાન્યો જાત. ૫૫૪
 કામ પરો મતિ કાહુસોં, ખિના ભક્ત ભગબંત;
 સખકો નીકે વાંહિલોં, જ્યોલોં કિયો ન તંત. ૫૫૫
 ખડ છોટસોં લરહુ મતિ, દુહું બિધિ દુઃખ જામાહિ;
 જો હારે અપકીર્તિ અતિ, જીતેહ જસ નાહિ. ૫૫૬
 જઠર ખડો ખડ દોખપર, જો નહિ આને ચંચ;
 કાહુ સમયકો ગુન કિયો, ખડ માને જે રંચ. ૫૫૭
 સખ હાંઇ સુખસિતલ હિય, અસિતલ દુઃખ તસ જાન;
 દિસા દેખિએ દોહકી, તોખી ખિરહી આન. ૫૫૮

૫૫૪. જે કવિનું કાવ્ય જોયામાં આવે તે થકી તેના હૈયાની જે વાત હોય તે કરામ્લક કહેતાં હથેળીમાં આમળું દેખીએ તેમ પ્રત્યક્ષ સમન્વયામાં આવે; તે જેમ પ્રતિનિધી જે પ્રતિમા દીકથી તેનું મૂળ રૂપ હૂબહૂ કહેતાં નિઃસંદેહ જાણ્યામાં આવે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૫૫. ભગવાન કે ભગવાનના ભક્ત વિના કોઈ સાથે કામ પડશે જ નહીં. સર્વ કોઈ સારા છે, પણ ત્યાં લગી કે જ્યાં લગી તંત જે મેલાપ તે નથી કર્યો. (ઇત્યર્થઃ)

૫૫૬. જે કોઈ મોટા પુરુષ હોય તે નીચ જોડે વઢશે ના; તે શા માટે કે તેથી હાર્યાથી મોટી અપકીર્તિ છે, ને જીત્યાથી પણ જશ નથી. એમાં ખંને વાતે દુઃખ છે, માટે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૫૭. જેનું મોટું પેટ એટલે ગંભીરતાવાળા તે જ મોટા, કે પારકા દોષ ઘણા હોય પણ એક ચંચ કહેતાં મોઢે ન આણે; ને કોઈ સમાનો થોડોક ગુણ કરેલો હોય તેને મહા મોટો માને. (ઇત્યર્થઃ)

૫૫૮. જેનું હૃદય શીતળ હોય તેને સર્વ ઠેકાણે સુખ છે એમ જાણવું. તે જ રીતે અશીતલ કહેતાં બળતા કાળજવાળાને સઘળે દુઃખ જાણવું. તે ન માનો તો તોખી જે સંતોષી ને વિરહી એ બંનેની દશા જોઈ લો કે, વિરહી સઘળે દુઃખી ને સંતોષી સઘળે સુખી. (ઇત્યર્થઃ)

૫૫૯. એક પોથી, ને પ્રેમદા જે સ્ત્રી, ને લેખણી જે કલમ, એ ત્રણે પારકે હાથ ગયાં એટલે ગયાં જ જાણવાં. ફરી કદાપિ મળે તોએ હોય તેવાંનાં તેવાં સાચુત ન મળે. પોથી તો મરગજી કહેતાં ચોળાઈ જાય, ને સ્ત્રી બ્રહ્મ થઈ આવે, ને કલમ ભાગીને આવે.—માટે સાચવણી રાખવી. (ઇત્યર્થઃ)

૫૬૦. ઉદાસત્વ જે ઉદ્વેગતા, ને સંસાર જે જન્મ મર્ણાદિક દુઃખ બંધન, ભિત જે ભય માત્ર, ને વિયોગ તમારો, ને મદ્દ જે અહંકાર, ને દુરસંગ એટલું હરી કહેતાં હરી લઈને, હે શ્રીહરી ! એ શબ્દ કહ્યા તેમાંથી ધર જે આધ ને વર્ણ જે અક્ષર, તે ભંગ કરતાં જે રહે છે,

પોથી, પ્રમદા, લેખિની, ગદ્ય સુગદ્ય 'પરપાનિ';	
ફિર ક્યુ લહિ તહું મરગજી, બ્રષ્ટ ભગ્ન લિહુ જ્ઞાનિ.	૫૫૯
ગિદાસત્વ, સંસારભિત, બિયોગ, મદ, દુઃસંગ;	
હરિ હરિ ઇતનો ધર રહ્યો, બરન કરત ધરભંગ.	૫૬૦
સાર અસાર ન સમુજ્જિહિ, ગુડ રુ ખોલ ઇકતોલ;	
બહાં સખકો સુનિખો ગુની, ઉચિત ન બદિખો ખોલ.	૫૬૧
જિય પદ બરન અનેક ગહે, મન બન ધોવત બય;	
ચઢ્યો ચિત્ત જલ રંગ જો, સો ફિર જલ ન બહાય.	૫૬૨
મિલિ સજ્જતિ દે સજ્જતિ, એક બિજ્જતિ ન બાસ;	
સભર તૂન સર ઓર દે, સક્ત ધનુ ન સમાસ.	૫૬૩
હરિ ભગતી હી છાંહિ તો, મુક્તિમુક્તિબત પાય;	
હરિ ભગતીહી છાંહિતો, મુક્તી મુક્તી બત પાય.	૫૬૪

તેટલું પાછું આપો. એટલે દાસત્વ, સાર પદાર્થ, ને ત કહેતાં અર્થ, ને તમારો યોગ, ને દ જે દાતાપણું, ને સંગ જે સત્સંગ એટલાં વાનાં આપો. ઉ ૧, સં ૨, લી ૩, વિ ૪, મ ૫, દુ ૬, એ ૭ અક્ષર પ્રથમના કાઢવાથી માગ્યું તેટલું રહે છે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૬૧. જે ઠેકાણે કોઇને સારા નરતાની સમજણ જ નથી, જેને ગોળ ને ઝોળ એકે તોલે છે, ત્યાં ગુણીજનને સૌ કહે તે સર્વ સાંભળી રહેલું, તેમ ધટિત છે. પણ કંઈ વચન ખોલવું ઉચિત કહેતાં યોગ્ય નથી. (ઇત્યર્થઃ)

૫૬૨. જીવ રૂપ વસ્ત્ર, ને ઘણાંનાં વચન રૂપ નાના પ્રકારના રંગ, સાંભળવા રૂપી ચઢાવે ચઢે છે, પણ મનરૂપી બન જે જળ, તેમાં વિચાર કરવા રૂપ ધોયેથી તે રંગ નય છે. પણ તે મનરૂપી જળનો રંગ જે ચઢે છે, તે પાછો મનરૂપી જળે વેહેવરાય નહીં; માટે મનરૂપી પાણીનો જે રંગ તે સાચો. (ઇત્યર્થઃ)

૫૬૩. સન્નતી જે પોતાની જાતીના જ્યાં હોય તેમાં તેવા બે બીજ આવે તો સમાય. પણ વિન્નતી જે બીજ જાતીવાળો એકે તેમાં રહી ન શકે. તે જેમ સભર કહેતાં ભરેલો બાણનો તૂન જે ભાથો હોય તેમાં બીજાં બે બાણ ધાડ્યાં સમાય; પણ ધનુ જે ધનુષ તે વિન્નતી છે, માટે એકલું, તોપણ તેમાં સમાસ ન થાય તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૬૪. હરી જે કંચન, ને તી જે સ્ત્રી, તેનું ભગ, તે હી જે હૃદય, તેમાં છાંઈ રહ્યું કહેતાં વ્યાપી રહ્યું હોય, તો મુક્તિ જે કલ્યાણ, તેની મુક્તિ જે મુકાવાપણું, જે અકલ્યાણ, તેનો બત જે ખેદ, તે પાય કહેતાં પગ આગળ છે, વેગળો નથી. ને જે હરી જે શ્રીકૃષ્ણ તેની ભક્તિ જે પ્રીતી, તે હી કહેતાં નિશ્ચે, છાંહિ કહેતાં જે હાયામાત્ર પણ પડી હોય, તો મુક્તિ જે મોક્ષપ્રાપ્તિ, તે મુક્તી કહેતાં ઘણી એટલે ઘણા પ્રકારની-ચતુર્ધા જીવન મુક્તાદિક, તેનો બત જે હર્ષ, તે પાય કહેતાં પામે. (ઇત્યર્થઃ)

જૂઠં વસ્તુ બહુ તહું ન લલ, નીકી તનકહુ સાંચ;
 અલ્પ અમીકા કામ જિમિ, કરે ન પય મન પાંચ. ૫૬૫
 મો હિય સંશય યહ હરી, સૂઝત નહિ કછુ જુક્ત;
 પ્રેમિ ભક્ત કા દેહુગે, અરિ અસુરે દૈ મુક્ત. ૫૬૬
 કાહુ ન માલુમ કોન બિધિ, તુષ્ટ રુષ્ટ ભગબંત;
 ગિધ, ગુનિકા બૈકુંઠે, ભૂતલ ભટકત સંત. ૫૬૭
 અડ બિબેક બલખીર તુમ, કયોં કહિયે અંધેર;
 અન્નમેલસો હું ન મેં, મુનત ન મેરી ટેર. ૫૬૮
 સુખ દુખ રૂપ અબિદા બુધ, લહિ કહિ સખ સમુગ્રાય;
 અહો માય બલવંત હરિ, ત્રાસેં ફિરિ ફસ બાધ. ૫૬૯
 હરિન હરિન ચરન આકાર, ચિત્ત ચરન આગાર;
 વાકો ફલ સંસાર હે, વાકો ફલ સંસાર. ૫૭૦

૫૬૫. જુઠી વસ્તુ ઘણી હોય તોપણ સારી નહીં ને તનક કહેતાં જરાએક પણ સારી વસ્તુ તે નીકી કહેતાં સારી, તેની બરાબર પેલું ઘણું પણ ના આવે. તે જેમ અમી જે અમૃત તે અલ્પ માત્રનું કામ, પય જે દુધ તે અમૃત કહેવાય, પણ પાંચ માણ રેડે તોએ પેલા બિંદુ માત્ર અમૃતનું કામ પણ ન થાય. (ઇત્યર્થઃ)

૫૬૬. હે શ્રીહરી! મારા હૈઆમાં એ સંદેહ મોટો રહે છે, તેની જુક્તી એકે વિચાર સૂઝતો નથી, કે અસૂર જે શત્રુ રૂપ થયા હતા તેને પણ તમે મારીને મુક્તિ તો આપી છે. ત્યારે તમારા છે પ્રેમી ભક્ત, તેમને તમે શું આપશો? મુક્તિ તો ઘટે જ નહીં, ને એથી બીજું મોટું છે શું? એટલે તમારા સ્વરૂપનું દાન કરવું પડશે, એટલે આધીન થશો. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં)

૫૬૭. એ વાત કોઇને પણ માલમ નથી, જે નિશ્ચે શી રીતે ભગવાનની પ્રસન્નતા છે, અને શી રીતે અપ્રસન્નતા છે, તે જણાવું નથી. કે ગિધ જે મહાપાપી જટાયુ, સંપાતી આદે, ને તેવી ગુણીકા ઇત્યાદિક તો વૈકુંઠમાં સુખ ભોગવે છે, ને બીજા સંત તે તો હજી ભૂતલ ઉપર ભટકે છે એ તે કોણ જાણે કે કેમ છે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૬૮. હે બલખીર જે શ્રીકૃષ્ણ! તમે તો મોટા વિવેકી છો, તમારા દરબારમાં અંધેર તો કેમ કહીએ, પણ અમારી બુદ્ધિવેડે એવું લાગે છે તો ખરું, કે હું સારો તો નથી, પણ અન્ન-મિલ જેવો પણ નથી; જે તેની પુત્ર નિમિત્તની ટેર જે હાંક તે સાંભળી; ને હું તો તમને જ પુકારું છું, તે નથી સાંભળતા, માટે બળતાં બોલાય છે—અપરાધ ક્ષમા કરીને કૃપા કરો. (ઇત્યર્થઃ)

૫૬૯. અવિદ્યા જે માયા તેનું જે સુખ તે કેવલ દુઃખ રૂપ છે એમ બુધા જે પંડિત તે કહે છે, ને પોતે સમજે છે, ને સર્વને સમજાવે છે, ને પોતે ઘણા તેથી ત્રાસ પામે છે, ને પાછા તેમાંના તેમાં ફરી જાય છે; માટે હે શ્રીહરી! અહો, કહેતાં મોટા આશ્ચર્યરૂપ, તમારી માયાનું બળ દેખાય છે. (ઇત્યર્થઃ)

અપુખ્તલેખે બલધી અધિક, પેં જો દે અબિનાસ;
 અિખધર જ્યોં ભરની હને, કેકી જ્યોં કકલાસ. ૫૭૧
 સતત ખેન અનુત કદા, સલ પરે ન પ્રતીત;
 જેસેં માન્યો જાત નહિ, દુષ્ટ કરે કષુ હીત. ૫૭૨
 સુધર સનેહ સનેહ રસ, પરી ન પેરે કોઈ;
 શીન તુચ્છ મહા મૂર્ખ જિય, પેરક દેખે સોઈ. ૫૭૩
 અરજ્યો સજ્જન કીજિયે, માંનિ હેત તામાહિ;
 જ્યોં અિય જલધિ સિકંદરી, કહિ સખ આવન નાહિ. ૫૭૪
 મિલે તું નિતિ પ્રિય જા્ય મન, ક્યોં ન સંગ દ્રગ લેત;
 પાયો વાકોં જાહિતેં, અિસયોં તાકો હેત. ૫૭૫

૫૭૦. હરિણ જે હરણ તેના ચરણના આકાર જેવી જે સ્ત્રીની શુદ્ધેદ્રી, તેમાં ચિત્ત સદા રહે છે; હરિના ચરણ રૂપ જે આગાર કહેતાં ઘર તેમાં નથી રહેતું; પણ બળે કરીને રાખો, નહીં તો પેલાનું કળ તો સંસાર જે જન્મ મરણ વારે વારે થશે; ને આનું કળ તો શં જે સુખ તે સાર કહેતાં શ્રેષ્ઠ પરમાનંદરૂપ થશે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૭૧. વપુ-જે શરીરના બળથી ધી કહેતાં બુદ્ધીનું બળ અધિક છે, પણ જો અવિનાશી જે પ્રભુ તે આપે ત્યારે તે જેમ ભરણી એવું એક જનાવર કાચબાની પેઠે પીઠ કઠણ ને ઉપર આશીવાળા કાંઠા, ને મોંદુ પણ કાચબાની પેઠે બહાર કાઢીને પાછું ખેંચી લે, ને જાત નાની, તે મોટા વિષધર જે સર્પને બુદ્ધિવડે મારે છે. તે કેમકે સર્પનું પૂછડું આર્થીનું મોંઢામાં ધાલીને મોંદુ ખેંચી લે છે, પછી સાપ આકળો થઇને તેની પીઠ ઉપર ફેણ પછાડે પણ તેને કરડાય નહીં, ને પોતે છુંદાઇને મરે છે; ને કેકી જે મોર તેને પણ નાનો સરખો કકલાસ જે કાંચીડા તે ક્લ વડે મારે છે-કે મોર જે ડાળે બેઠો હોય તેની ઉપલી ડાળે છાનો માનો જાડને તાકીને મોરના કાળા ઉપર પડતું મૂકીને પગની ચૂડ લીડીને તેના ડોલા કાઢી લે છે, એટલે તે મરે છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૭૨. સતત કહેતાં નિરંતર, જે જૂઠું વચન બોલતો હોય, તે કદાપિ એકવાર સાચું બોલે તોએ તેનો વિશ્વાસ ન પડે; તે જેમ કોઈ દુષ્ટ હોય તે કોઈ સમે હેત કરે, તોએ પણ માન્યામાં ન આવે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૭૩. સુધર જે ચતુર તેણે તો સનેહ જે તેલરૂપ સનેહ-જે પ્રેમરસ, તેમાં પડીને કોઈએ ન તેરે કહેતાં તરાયં જ નહીં; પણ શીણરૂપ તુચ્છ જે મહામૂર્ખ જીવ એમાં તરનારા દીકા. (ઇત્યર્થઃ)

૫૭૪. જે કોઈ સજ્જન પુરુષ છે તે જે કામ કરતાં વારે તે કામ કરતું નહીં. તેમાં પોતાનું હીત માનીને તેનું વચન પ્રમાણ રાખતું ને જેમ જલધિ જે સમુદ્ર, તે વચ્ચે લંકાના રસ્તામાં જે પડે તે બૂડે, એવું વમળ શ્રીરામચંદ્રજીએ મૂક્યું છે, તે ઉકાણે સર્વને રક્ષણ કરવા માટે સીકંદરી જે સિકંદરશાહ બાદશાહની ક્રામત વડે બેસાડેલી એક પૂતળી છે, તે ત્યાં આવે તે

ખિરહાનલ ઉપચારતે, બહેં અનોખી ચાલ;
 પય પરસત જ્યોં ઉઠત બડ, તપ્ત તૈલતે જવાલ. ૫૭૬
 રૂપખંત તાહું ગુનરહિત, ન ભજ ગુની ખિત રૂપ;
 ઈંદ્રબાયાના અરૂન કા, ઋગમદ અસિત અનૂપ. ૫૭૭
 કહુદ ગુનતે રીઝ્યે, ખિજિ ન દોખ અતિ હોધ;
 મિષ્ટ સોત સાગર અહો, માનત ક્ષાર ન કોષ. ૫૭૮
 સંત ન ભદ્ર અભદ્ર હેં, નિજ મન કીજે ખોજ;
 જેસેં બાધી શત્રુકોં, જીતે તાકે ઓજ. ૫૭૯
 જૈહે જૈભો તો તજ, કે તું તજેગો તાહિ;
 મીત અનિત ન ચિત્ત દે, હરિભજ નિતિ સુખ આહિ. ૫૮૦

સર્વને વેગળેથી હસ્તવડે ના આવશે, ના આવશે, એમ કહે છે. તેમાં હીત માનીને ના કહ્યાનું. દુઃખ કોઈ ઝાઝવાળા માનતા નથી તેમ. (ધ્વર્થઃ)

૫૭૫. કોઈ વિરહી છે, તે પોતાના મન પ્રત્યે એમ કહે છે કે, હે મન! તું તો એકલું નિત્ય રનેહીને જઈને મળે છે, ત્યારે દ્રગ જે નેત્ર તેને સંગાયે તું કેમ નથી લઈ જતું? જે પ્રીતમને તું જે નેત્ર થકી પાશું છે, તેનું જ તુને હેત વિસરી ગયું? (ધ્વર્થઃ)

૫૭૬. વિરહરૂપ અગ્ની, ઉપચાર જે ટાઢકના ઉપાય કર્યાંથી સામો વૃદ્ધિ પામે, એની એવી કોઈ એક અનોખી કહેતાં ભૂદી ગતિ છે. તે જેમ કડકડતા તેલમાંથી પય જે પાણી તે અડકતાં સામી મોટી જવાલા, જે ભડકો, તે ઉઠે છે તેમ. (ધ્વર્થઃ)

૫૭૭. કોઈ એક રૂપવાન હોય તોએ ગુણથી રહિત હોય તો તેને ભજ્યે નહીં, એટલે તેથી મોહાધ્યે નહીં. ને કુરૂપ હોય પણ ગુણવાન હોય તો તેને તજ્યે નહીં. તે જેમ ઈંદ્ર-વાયણું ઉપરથી રંગે રૂપાણું હોય, પણ માંહે ગુણ કશો ના મળે; ને મૃગમદ જે કસ્તુરી, તે રૂપે તો અસિત કહેતાં કાળી, પણ માંહે ગુણ ઘણા છે, માટે સર્વ ચાહે છે, તેમ. (ધ્વર્થઃ)

૫૭૮. કોઈમાં કો એક પણ ગુણ દેખીને રીઝ્યે, પણ ઘણા દોષ હોય તોએ ખીજ્યે નહીં. તે જેમ ખારા સમુદ્રમાં મીઠી સોત જે ધારા શ્રીયમુનાજની દેખીને, સર્વ અહો! કહેતાં આશ્ચર્ય માને છે, પણ સઘળા જળમાં ઘણી ખારાશ જોઈને આશ્ચર્ય નથી માનવું, કે એ તો સદા એવો છે જ. તેમ જીવ પણ સદા દોષનો ભરેલો છે જ, પણ મીઠાશ રૂપ ગુણનું આશ્ચર્ય. (ધ્વર્થઃ)

૫૭૯. સંતજન કોઈને ભદ્ર જે કલ્યાણ ને અભદ્ર જે અકલ્યાણ તે આપતા નથી. તે તેને સારે નરતે ભાવે થાય છે. તે જેમ વાલી કોઈ શત્રુને જીતે તે પોતાના બળવડે નહીં, તેને તેના બળવડે જ જીતે, એટલે શું કારણ કે એને એવું વરદાન હતું જે સામા શત્રુના ઓળ જે બળ તેમાંથી અર્ધું બળ તેને આવે તેમ. (ધ્વર્થઃ)

૫૮૦. આ સંસારના વૈભવ છે, તેમાં તું લોભાઈ રહ્યો છે. પણ એક દિવસ તુને મૂકીને એ જશે, કે એને મૂકીને તું જઈશ. માટે હે મિત્ર! એ અનિત્ય વસ્તુમાં તું ચિત્ત ના દધશ. શ્રીહરીને ભજ, તેમાં નિત્ય કહેતાં સદા સાચું સુખ આહી કહેતાં છે. (ધ્વર્થઃ)

દિયે બોત સંતાપ કબુ, શાંતહુકું હૂઈ રોસ;
 અતિ ધરસનતેં હોત જિમિ, ચંદન ચિનગિ ન દોસ. ૫૮૧
 જોખિમ જૂઠું સદા બની, નહીં સાંચ કબુ આંચ;
 તુરત દિખે કબુ અંત તહું, મનિ મનિ કાચ સુકાચ. ૫૮૨
 અધરમપછછ ન કીજિયેં, તુછછ દિખે નિજ રૂપ;
 બરબટ કહિ કો કૌમુદી, ધૂપ સુ ઠરે ન ધૂપ. ૫૮૩
 કામ પરેતેં સખનકોં, જાન્યો જાચ સરૂપ;
 મોલ જોલ કૃતિતેં મિલેં, રંક, પોચ, બડ ભૂપ. ૫૮૪
 કથની કોરી ન કામકી, કરની રંચહુ સાર;
 હોડે ન દારૂ ડારિયે, લખિ લખ મન અંગાર. ૫૮૫

૫૮૧. બહુ સંતાપ દીધા થકી જે કોઈ શાંત જે અકોધી હોય તેને પણ કો સમય રોષ ઉપજે, તે જેમ અતીશે ધર્યા થકી ચંદનના કાષ્ટમાં પણ ચીનગી જે અગ્ની પ્રકટ થાય છે, પણ તેનો જેમ દોષ નહીં, તેમ સંતનો પણ દોષ નહીં. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૨. જૂઠાં તો જોખમ, જે હાણુ, તે સદા બનેલી જ, છે. ને સાચપણામાં કદાપિ આંચ, જે સંતાપ તે ના મળે, કદા કંઈએક તુરત કાળ બળે દેખાય, પણ નિદાન જૂઠું નભે નહીં. આખર જેમ મણી તે મણી, ને કાચ તે કાચ જ ઠરે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૩. કદાપિ ક્યાંહી પણ સારા માણસને અધર્મની પક્ષ કરવી નહીં. તે શા માટે કે હરી રાજ નહીં. ને તે થકી પોતાનું પણ રૂપ તુચ્છ કહેતાં હલકું દેખાય ને નિદાન તે જોઈ માટે નભે નહીં. જેમ કોઈ સમર્થ હોય તે કદાપિ બરબટ કહેતાં જોરાવરીની રીતેથી કૌમુદી જે આંદરણું તેને ધૂપ જે તડકો કહે, પણ નિદાન તડકો ઠરે નહીં તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૪. કામ કર્યા થકી સર્વતું સ્વરૂપ જણ્યામાં આવે છે, તે કેમકે તેના વચનથી ને કૃતિથી તેનું તોલ થઈ આવે છે, કે આ તો રંક છે, કે પોચ કહેતાં નકારો છે, કે મોટો છે, કે રાજ છે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૫. કથની જે બકવાદ કોરી, કહેતા કરોડો વાતો મોંઢાની કરીએ, તે કંઈ કામની નહીં. તેમાંથી રંચ કહેતાં કંઈએક પણ કરીએ તે સારી; મોટી મોટી વાતોથી કંઈ કામ થતું નથી. તે જેમ કંઈ લગારેકે પણ ખરેખરા અગ્ની વિના લાખો મણુ અંગારા કાગળમાં લખીને દારૂમાં નાંખીએ, પણ તેથી કંઈ ઉડે નહીં તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૬. (એ અન્યોક્તિ છે) ગાન, તાન, ને ચેઈકાર એવા નાટ્યરંભ જ્યાં થઈ રહ્યો હોય છે; તે અચક કહેતાં ઓચિતો જેમ વાજિત્રનો તાર તૂટતાં તલકાળ જે જેમ તે તેમ અટકી જાય છે, તેમ તું પણ સમજ લે. જે સત્યાના કહેતાં, હે ડાહ્યા પુરુષ! આ સંસારનો નાટ્યરંભ તું માંડી બેઠો છે, પણ આ શરીરરૂપી ચંત્રનો પ્રાણાત્મારૂપી તાર તૂટી જશે, ત્યારે સઘળું જે જેમ તે તેમ અટકી જશે; માટે ચેતીને હરી ભન. (ઇત્યર્થઃ)

જે જ્યો તે ત્યો રહેગો, નૃત્ય ગાન થૈકાર;
 સમુઝિ સયાને જંત્રકો, અગ્રક તુટેગો તાર. ૫૮૬
 જો કહિ ગ્રહકો સુખ દુઃખદ, મે કહું વાહિ અયાન;
 રાવન બાધે નોનકું, બિન દુઃખદાયક કાં ન. ૫૮૭
 દુતિ ન દુતિય કો પાતિસી, છાનિ બાતિ કહિ મીત;
 સાચિ અમદી ગંભિર અતિ, સહજ કરે બહુ હીત.. ૫૮૮
 અતિ દુર્લભ જન જન્મ જિય, હરિ ભજિ આયો દાવ;
 બહો ન મિલે હે જોગ યહ, જ્યો લોહા ગત તાવ. ૫૮૯
 સહજ કૃપા હરિ દીન લહી, અભિમાની ન પ્રયાસ;
 કહોંદ્ર ન નગ રહિ નીર જ્યો, સો સર આપુન બાસ. ૫૯૦

૫૮૭. કવિજન કહે છે કે જે ગ્રહને સુખ દુઃખદાયક કહે છે, તેને હું અજ્ઞાન માનું છું. તે શા માટે, કે જે ગ્રહ દુઃખ સુખ આપે એવા સ્વતંત્ર હોય ત્યારે એ નવેને રાવણે બાંધી મૂક્યા હતા, ત્યારે એમાં એમના દુઃખદાયક રાવણને મારી શ્રીરઘુનાથજીએ છોડાવ્યા; ત્યારે એમાં કાં ગ્રહ સુખ દુઃખદાયક માનીએ? માટે સર્વને સર્વ વસ્તુ પ્રભૂની ઇચ્છાએ જ થાય છે. (ઇત્યર્થ:)

૫૮૮. કોઈ દુતી, દુતિય કહેતાં બીજી, એવી પાતી કહેતાં પત્રી જેવી ના મળે, કે આપણી છાની કાળજની ખાતી કહેતાં જે વાત હોય, તે આપણા મિત્રને જઘને કહે. ત્યારે કોઈ કહેશે જે તે તો દૂતીઓ કહે છે જ તો. પણ તે કરતાં આમાં ચાર ગુણ ઘણા મોટા છે, કે અમદી કહેતાં દૂતવત્તું અભિમાન નહીં, ને સાચી કહેતાં જેમ હોય તેમ કહે ને તેનો વિશ્વાસ જ પડી જાય, ને અતિ ગંભીર કહેતાં આપણી વાત કોઈને કહેશે, એવી શંકા મનમાં ન રહે, ને સહજ કહેતાં કાંઈ માગે નહીં, ને ઘણું સુખ કરે. એ ચાર ગુણ દૂતીમાં તો ક્યાંહીએક જવલે જ હોય, વા ન પણ હોય. (ઇત્યર્થ:)

૫૮૯. હે જીવ! આ જન જે મનુષ્ય જન્મ ઘણો મોંઘો છે, તે હરિ હરિ કૃપાએ મળ્યા છે; એ તારે હરિ ભજવાનો દાવ આવ્યો છે, માટે ભજ. બહાર કહેતાં ફરીને એટલો જોગ જે સંજોગ, તે સમો વીલ્યા પછી મળવાનો નથી. તે જેમ લોહાનો તાવ ગયો તે પાછો મળતો નથી તેમ. (ઇત્યર્થ:)

૫૯૦. શ્રીહરીની કૃપા દીન જનને ઘણી મોંઘી છે, પણ સહજે પામે, ને એ અભિમાનીને પ્રયાસ કહેતાં શ્રમ કરતાં પણ નથી મળતી. તે જેમ નગ જે પર્વત તે જિયા થયો છે, માટે તે ઉપર કેમે ક્યું નીર જે પાણી તે ટકતું નથી, ને તે પાણી પાસે સરોવર હોય છે, તેમાં આપુન કહેતાં પોતાની મેળે જઘને વાસ કરે છે, તે નીચું થયું છે માટે, તેમ. (ઇત્યર્થ:)

૫૯૧. જેવો અધમ કૃતિના ફલનો બિશ્વાસ દૃઢ છે, તેવો જે ઉત્તમ કૃતિના ફલને વિષે હોય તો, શ્રીહરીના અંધીઆવિદ્દ જે ચારુકમલ તેને તે આસુ કહેતાં ઉતાવળા લહે કહેતાં પામે તેમાં કશો સંશય ના મળે. (ઇત્યર્થ:)

૫૯૨. જાણી જોઈને પાપ કદાપિ કરીએ નહીં. તે શા માટે કે પાપ પરિતાપ આણી આપે, ને તે પરિતાપની વિકલતાએ પાછું પાપ થાય; તેથી પાછો તાપ; એમ પછીએ શું બધા છૂટવા પામે જ નહીં. (ઇત્યર્થ:)

દિયે બોત સંતાપ કબુ, શાંતહુકું હૂઈ રોસ;
 અતિ ધરસનતે હોત જિમિ, ચંદન ચિનગિ ન દોસ. ૫૮૧
 જોખિમ જૂઠું સદા બની, નહીં સાંચ કબુ આંચ;
 તુરત દિખે કબુ અંત તહું, મનિ મનિ કાચ સુકાચ. ૫૮૨
 અધરમપછછ ન કીજિયે, તુછછ દિખે નિજ રૂપ;
 બરબટ કહિ કો કૌમુદી, ધૂપ સુ ઠરે ન ધૂપ. ૫૮૩
 કામ પરતે સખનકો, જાન્યો જાચ સરૂપ;
 મોલ જોલ કૃતિતે મિલે, રંક, પોચ, બડ ભૂપ. ૫૮૪
 કચની કોરી ન કામકી, કરની રંચહુ સાર;
 હોરે ન દારૂ ડારિયે, લખિ લખ મન અંગાર. ૫૮૫

૫૮૧. બહુ સંતાપ દીધા થકી જે કોઈ શાંત જે અકોધી હોય તેને પણ કો સમય રોપ ઉપજે, તે જેમ અતીશે ઘસ્યા થકી ચંદનના કાષ્ટમાં પણ ચીનગી જે અગ્ની પ્રકટ થાય છે, પણ તેનો જેમ દોષ નહીં, તેમ સંતનો પણ દોષ નહીં. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૨. જૂઠાં તો જોખમ, જે હાણુ, તે સદા બનેલી જ, છે. ને સાચપણામાં કદાપિ આંચ, જે સંતાપ તે ના મળે, કદા કંઈએક તુરત કાળ બળે દેખાય, પણ નિદાન જૂઠું નભે નહીં. આખર જેમ મણી તે મણી, ને કાચ તે કાચ જ ઠરે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૩. કદાપિ ક્યાંહી પણ સારા માણસને અધર્મની પક્ષ કરવી નહીં. તે શા માટે કે હરી રાજ નહીં. ને તે થકી પોતાનું પણ રૂપ તુચ્છ કહેતાં હલકું દેખાય ને નિદાન તે જોઈ માટે નભે નહીં. જેમ કોઈ સમર્થ હોય તે કદાપિ બરબટ કહેતાં જોરાવરીની રીતેથી કૌમુદી જે આંદરણું તેને ધૂપ જે તડકો કહે, પણ નિદાન તડકો ઠરે નહીં તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૪. કામ કર્યા થકી સર્વનું સ્વરૂપ જાણ્યામાં આવે છે, તે કેમકે તેના વચનથી ને કૃતિથી તેનું તોલ થઈ આવે છે, કે આ તો રાંક છે, કે પોચ કહેતાં નકારે છે, કે મોટો છે, કે રાજ છે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૫. કચની જે બકવાદ કોરી, કહેતા કરોડો વાતો મોંઢાની કરીએ, તે કંઈ કામની નહીં. તેમાંથી રંચ કહેતાં કંઈએક પણ કરીએ તે સારી; મોટી મોટી વાતોથી કંઈ કામ થવું નથી. તે જેમ કંઈ લગારેકે પણ ખરેખરા અગ્ની વિના લાખો મણુ અંગારા કાગળમાં લખીને દારૂમાં નાંખીએ, પણ તેથી કંઈ ઉરે નહીં તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૬. (એ અન્યોક્તિ છે) ગાન, તાન, ને ચેઈકર એવા નાટ્યરંભ જ્યાં થઈ રહ્યો હોય છે, તે અચક કહેતાં ઓચિંતો જેમ વાજિત્રનો તાર વટ્ટતાં તત્કાળ જે જેમ તે તેમ અટકી જાય છે, તેમ તું પણ સમજ'લો. જે સત્યાના કહેતાં, હે ડાહ્યા પુરુષ ! આ સંસારનો નાટ્યરંભ તું માંડી બેઠો છે, પણ આ શરીરરૂપી ચંત્રનો પ્રાણાત્મારૂપી તાર વટ્ટી જશે, ત્યારે સઘળું જે જેમ તે તેમ અટકી જશે; માટે ચેતીને હરી ભજ. (ઇત્યર્થઃ)

જે જ્યો તે ત્યો રહેગો, નૃત્ય ગાન ટૈકાર;
 સમુઝિ સયાને જંત્રકો, અચક તુટેગો તાર. ૫૮૬
 જો કહિ ગ્રહકો સુખ દુઃખદ, મે કહૂં વાહિ અયાન;
 રાવન બાધે નોનકું, બિન દુઃખદાયક કાં ન. ૫૮૭
 દુતિ ન દુતિય કો પાતિસી, છાનિ બાતિ કહિ મીત;
 સાચિ અમદી ગંભીર અતિ, સહજ કરે બહુ હીત.. ૫૮૮
 અતિ દુર્લભ જન જન્મ બિય, હરિ ભજિ આયો દાવ;
 બહો ન મિલે હે જોગ યહ, જ્યો લોહા ગત તાવ. ૫૮૯
 સહજ કૃપા હરિ દીન લહી, અભિમાની ન પ્રયાસ;
 કહોંક્ર ન નગ રહિ નીર જ્યો, સો સર આપુન બાસ. ૫૯૦

૫૮૭. કવિજન કહે છે કે જે ગ્રહને સુખ દુઃખદાયક કહે છે, તેને હું અજ્ઞાન માનું છું. તે શા માટે, કે જે ગ્રહ દુઃખ સુખ આપે એવા સ્વતંત્ર હોય ત્યારે એ નવને રાવણે બાંધી મૂક્યા હતા, ત્યારે એમાં એમના દુઃખદાયક રાવણને મારી શ્રીરઘુનાથજીએ છોડાવ્યા; ત્યારે એમાં કાં ગ્રહ સુખ દુઃખદાયક માનીએ? માટે સર્વને સર્વ વસ્તુ પ્રભૂની ઇચ્છાએ જ થાય છે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૮. કોઈ દુતિ, દુતિય કહેતાં બીજી, એવી પાતી કહેતાં પત્રી જેવી ના મળે, કે આપણી છાની કાળજીની બાતી કહેતાં જે વાત હોય, તે આપણા મિત્રને જઘને કહે. ત્યારે કોઈ કહેશે જે તે તો દૂતીએ કહે છે જ તો. પણ તે કરતાં આમાં ચાર ગુણ ઘણા મોટા છે, કે અમદી કહેતાં દૂતત્વનું અભિમાન નહીં, ને સાચી કહેતાં જેમ હોય તેમ કહે ને તેનો વિશ્વાસ જ પડી જાય, ને અતિ ગંભીર કહેતાં આપણી વાત કોઈને કહેશે, એવી શંકા મનમાં ન રહે, ને સહજ કહેતાં કાંઈ માગે નહીં, ને ઘણું સુખ કરે. એ ચાર ગુણ દૂતીમાં તો ક્યાંહીએક જવલે જ હોય, વા ન પણ હોય. (ઇત્યર્થઃ)

૫૮૯. હે જીવ! આ જન જે મનુષ્ય જન્મ ઘણો મોંઘો છે, તે તુંને હરી કૃપાએ મળ્યા છે; એ તારે હરી ભજવાનો દાવ આવ્યો છે, માટે ભજ. બહાર કહેતાં ફરીને એટલો જોગ જે સંજોગ, તે સમો વીસા પછી મળવાનો નથી. તે જેમ લોહાનો તાવ ગયો તે પાછો મળતો નથી તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૯૦. શ્રીહરીની કૃપા દીન જનને ઘણી મોંઘી છે, પણ સહજ પામે, ને એ અભિમાનીને પ્રયાસ કહેતાં શ્રમ કરતાં પણ નથી મળતી. તે જેમ નગ જે પર્વત તે જાએ થયો છે, માટે તે ઉપર કેમે કયું નીર જે પાણી તે ટકતું નથી, ને તે પાણી પાસે સરોવર હોય છે, તેમાં આપુન કહેતાં પોતાની મેળે જઘને વાસ કરે છે, તે નીચું થયું છે માટે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૯૧. જેવો અધમ કૃતિના ફલનો બિશ્વાસ દૃઢ છે, તેવો જો ઉત્તમ કૃતિના ફલને વિષે હોય તો, શ્રીહરીના અંધીઅર્ધિદ જે ચર્ણકમલ તેને તે આસુ કહેતાં ઉતાવળા લાહે કહેતાં પામે તેમાં કશો સંશય ના મળે. (ઇત્યર્થઃ)

૫૯૨. જાણી જોઈને પાપ કદાપિ કરીએ નહીં. તે શા માટે કે પાપ પરિતાપ આણી આપે, ને તે પરિતાપની વિકલતાએ પાછું પાપ થાય; તેથી પાછો તાપ; એમ પછીએ શુંબલા છૂટવા પામે જ નહીં. (ઇત્યર્થઃ)

અધમ કૃતિ મિસ્વાસ ફલ, તસ ઉત્તમ દંઢ હોઈ;
 આસુ અંધિઅરબિંદ હરિ, લહે ન સંસય કોઈ. ૫૯૧
 જાનિ પાપ કરિયે ન કણુ, પાપ તાપ દે લ્યાય;
 તાસું પાપ ફિરિ તાપ યહ, સંખલ તુટન ન પાય. ૫૯૨
 કલિ હરિ નાઉંપ્રભાવ ખડ, તખ ચિત લૂટાલૂટ;
 ઘો ચોડી અહિ લાંબ જ્યોં, દમડેમંદાં ઊંટ. ૫૯૩
 ગુન ગુપાલ સંગત કરે, સો ગુપાલ સદ પાય;
 જ્યોં દેખે વે સહજ સુર, જે આતપમેં જાય. ૫૯૪
 અનુભવિ સચરાચર બિખે, દેખે જુગજીવંત;
 અંજનબિંદા જાહિપે, સો લખિ જ્યોં સખ ધન. ૫૯૫
 હરિ સમંધ બિન જૈખરી, ખરી ખરીસી માંનિ;
 જે હે તોગૌ સારખિ, અખિલ ઇંડય સુખ દાનિ. ૫૯૬

૫૯૩. આ કલિજુગમાં હરી નામનો પ્રભાવ કહેતાં મહિમા મોટા છે, ત્યારે ચોતરફ ચિતની લૂટાલૂટ થઈ છે. ત્યારે નામ મોટું ક્ષણમાં વણુશ્રમે લેવાય, પણ તેટલીવાર મન સ્થિર રહેતું નથી; ને સત્યુગમાં મન સ્થિર રહેતું ત્યારે પ્રભુ મોડા મળતા. એટલે સાપ લાંબો ને ઘો પહોલી એમ કયું. એક દમડે ઊંટ મળે, પણ તે દમડો ક્યાંથી કહે? તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૯૪. જે કોઈ ગોપાળ જે શ્રીકૃષ્ણ, તેમના ગુણની જે સંગત કરે કહેતાં ગાય, તે શ્રીકૃષ્ણને સદ્ધ પામે. તે જેમ આતપ જે તડકા તેમાં જાય તે સેહેજે સૂર્યને દેખે-જેનો જે પ્રતાપ તે તેના પ્રતાપીને દેખાડે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૯૫. જે કોઈ અનુભવી હોય તે સઘળે સ્થાવરજંગમને વિષે જગતના જીવન જે શ્રીકૃષ્ણ, તેમને દેખે-પંચમહાભૂતનો પડદો તેને અંતરાય કરતો નથી. તે જેમ કોઈ અંજનવિદ્યાવાળો હોય છે, તે દોટિયું વા પ્રગટ દ્રવ્ય જ્યાં હોય ત્યાંથી દેખે-પૃથ્વી આદિક પડદો તેને નડે નહીં તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૯૬. જૈખરી જે વાણી, તે જેટલી શ્રીહરીના સંબંધવિના તે સઘળા ખરી કહેતાં સાચી તે ખરી, જે ગંધડી તેના જેવી અયવિત્ર જાણવી. ને જે હરીનો સંબંધ છે તો તે વાણી ગો કહેતાં ગાય સરખી સર્વને ઇચ્છ કહેતાં પૂજવા યોગ્ય મહાસુખની આપનારી જાણવી. (ઇત્યર્થઃ)

૫૯૭. જે કોઈ મોટા ને ઉત્તમ તે તો આગમ જે શાસ્ત્ર, તેમાં લખેલા સાંભળીએ-છીએ. ને અધમ તે તો ચખ જે નેત્ર તેની તીર કહેતાં પાસે દેખાય છે. તે જેમ સિંહ ને હંસ તેને તો ક્યાંહી દેખતા નથી, સાંભળ્યામાં આવે છે, ને કાગડા ને શીયાળ તો ઘણાં અથડાયા કરે છે, તેમ, (ઇત્યર્થઃ)

૫૯૮. હરી તો સઘળે ઠેકાણે વ્યાપી રહ્યા છે, પણ અજ્ઞાનરૂપી ચક્ર વચમાં પડેલો છે, તેણે કરીને દીઠામાં આવતા નથી. તે જેમ સરોવરનું જળ સઘળે પથરાઈ રહેલું હોય છે, પણ

બડ ઉત્તમ આગમ સુને, નીચ અધમ ચખતીર;
 સિંહ હંસ નહિ દેખિયતુ, કાક સ્યાલકી ભીર. ૫૯૭
 હરિ બ્યાપક સખ ઠાંધ પે, ચકઅજ્ઞાન બિચ આહિ;
 છલ્લો કાહિ જ્યોં સર સજલ, લહિ બિદા બલ બાહિ. ૫૯૮
 તન સખ જગકો બદન હરિ, પોખત ઉપજે તોખ;
 સમાધાન પ્રત્યેક શ્રમ, અપ્રલ ઐર બડ દોખ. ૫૯૯
 અટલ આધ આપતિ જખ, ધક હરિસરન ઉપાય;
 પરિ સફરી જિમિ જલ જો, બચે જલિ પદ ધાય. ૬૦
 બુદ્ધિ મિલે ન દામતે, બુદ્ધિતે મિલે ન દામ;
 નાંતર ધનિ જડ કયોં રહે, કયોં દરિદ્રિ ધીધામ. ૬૦૧
 બિન રતિ કા બડનિકટતે, નાં જિગોરિ ગોતીર;
 નિપટ લપટિ સ્તન તહું રગત, લહે દૂર બછ ખીર. ૬૦૨

કાહી કહેતાં જે લીલ, ઉપર છવાઈ રહી છે, માટે દેખાતું તથી. પણ જે વિદ્યા કહેતાં જ્ઞાન બળથી હરી દીઠામાં આવે, તે જેમ હસ્તના બળવડે લીલ વેગળી કરતાં જળ દેખાય, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૫૯૯. સર્વ શરીરરૂપ જગતને સુખ રૂપ હરીને પોષણ કરતાં તોષ કહેતાં સંતોષ ઉપજે ને જે પ્રત્યેક કહેતાં જુદી જુદી ઇન્દ્રિયો અંગરૂપ સર્વ જગત ને જગતના પૂજનીકને જુદાં જુદાં સમાધાન કરવાં જઈએ, તો કોઇને સુખ ના ઉપજે ને શ્રમ સધળો અફળ થાય ને અવિવેક રૂપિ મોટો દોષ થાય, એટલો લાભ! (ઇત્યર્થઃ)

૬૦૦. અટલ કહેતાં એકે ઉપાયથી જ્યારે ન મટે એવી આપત્તિ આવી પડી, ત્યારે તેને મટાડવાનો એક જ મોટો ઉપાય છે કે, હરીને શરણ જવું, તેથી ઉગરાય. તે જેમ સફરી જે માછલી, જે જળમાં ઘેરાઈ પડી હોય છે, તેને ઉગરવાનો ઉપાય બીજો એકે નથી હોતો, પણ જલો જે જળનો નાંખનારો તેના પગના થડમાં તે જળનું મોંઢું હોય છે, તે પગભણી કોઇએક માછલું જાય છે, તે મોંઢે થઇને જળમાંથી નીકળે છે, તે બચી જાય છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૦૧. બુદ્ધિ ક્યાંહી દ્રવ્યથી નથી મળતી ને દ્રવ્ય બુદ્ધિથી નથી મળતું. નહીં તો ધની જે દ્રવ્યવાન, તે જડ કહેતાં મૂર્ખ કોઈ શીદ રહે, ને ધી ધામ જે બુદ્ધિના ધામરૂપ, જે પંડિત, તે દરીદ્રી શીદ રહે? પણ ભાગ્ય વિના મળે જ નહીં. (ઇત્યર્થઃ).

૬૦૨. સ્નેહી વીના મોટાની પાસે રહેથી શું થયું-દુઃખદાયક તો તેને હોઇએ. મોટાં પાસે રહે, પણ તુચ્છ ફળ એવું મળે, જે તેથી અકલ્યાણ થાય. તે જે સ્નેહ હોય તો વેગળેથી પણ સારા ફળની પ્રાપ્તિ થાય. તે જેમ જીગોડી ગાયને સ્તને છેક લપટાઈ રહે છે, પણ દુઃખદાયક છે, ને સ્નેહ નથી, માટે આંચળમાં દૂધ ભર્યું છે તોએ પણ એના મોંમાં તો રક્ત કહેતાં લોહી જ આવે છે. ને વાછરડું સ્નેહવાળું બાંધ્યું રહે છે, પણ તેને તે સ્તનમાંથી દૂધની પ્રાપ્તિ થાય છે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૦૩. પ્રભૂની ગતિ ઘણી અકળિત છે, માટે પ્રભૂને કંઈ કહે બનતું નથી, કે તમે તે નિશ્ચે આવાજ છો, એમ કહેવાય નહીં; તે શા માટે કે જે પુરુષ રામાવતારમાં નાગપાસે બંધાયા, તે

પ્રભુકું કહન બને ન કષ્ટ, બકી ગતિ અકલીત;
 અહિતે બંધે અહિ નથો, યવન ભજે હરજીત. ૬૦૩
 રાખિ સાખિ ગત લાખ કરિ, બહી ન લહિ કો શીર;
 કોટિ જંતન જિમિ ના મીલે, ગયો મુક્તિકો નીર. ૬૦૪
 ભુક્તિ અધિક બલ વિઘતે, જો દૈ દીની હોધ;
 સુરસરિ, અનુભ સુદ્રકી, ના કહિ શકે ન કોઈ. ૬૦૫
 લહેબય ગુન કહેતે, સો ગુનિ કહે ન જાય;
 દીસે જો મનિ દીપસો, વહ જ્યો મનિ ન કહાય. ૬૦૬
 ગુન અનંતમે દોખ અનુ, સો કરિસકે ન બાધ;
 જ્યો ન લોન ડલિકે મિલે, ક્ષીરપયોધી ગાધ. ૬૦૭
 સખ રસ ભોગે સંત કષ્ટ, તહુ રહે નિબપાપ;
 સિનગ્ધ પગી રસના જિમી, અલેપ અગન પ્રતાપ. ૬૦૮

શ્રીકૃષ્ણે મહાબળીઓ કાળીનાગ નાથો, ને વળી સંગ્રામને વિષે તુચ્છ કાળયવનથી નાહા; ને લીલા માત્રમાં શ્રીમહાદેવજીને જીતી લીધા, ઇત્યાદિક આશ્ચર્યરૂપ જેનાં ઘણાં ઘણાં ચરિત્ર છે માટે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૦૪. લાખો રૂપૈયા જવા દઇને પણ સાખ જે સત્યતા તે રાખવી; એ વહી ગયા પૂઠે કોઇ પામે નહીં. તે જેમ મુક્તા જે મોતી તેનું પાણી ગયું, તે કોટિ ઉપાયે ન મળે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૦૫. યુક્તિનું બળ વિદ્યાથકી પણ અધિક છે કે અસંભવ વાતને સંભળાવી આપે તે માટે પણ જો દૈવ જે ઈશ્વર તેણે આપી હોય તો અસંભવ સંભવાવે. તે કેમ જે સુરસરી જે શ્રી ગંગાજી, તેમને ભુક્તિબળવાળો શુદ્ધ-મહાઅધમ, તેમનાં નાહાનાં જોડેન છે, એમ કહે તો તે અનુચિત લાગે; પણ યુક્તિ બળે વિચારતાં સાચું છે. કોઇ પંડિતથી પણ ના ન કહેવાય. તે કેમકે સૃષ્ટિની આદે વિરાટ પુરૂષ ભગવાનના ચાર્ણથી શુદ્ધ થયા, ત્યાર પછી ઘણે કાળે શ્રીવામનજીના ચાર્ણારવિંદથી શ્રી ગંગાજી થયાં, એ રીતે શ્રી ગંગાજી અનુભ ઠરે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૦૬. જે ગુણવાનના ગુણ કોઇના કહ્યાથી નજણામાં આવે, તે કંઈ ગુણી ન કહેવાય; તે જેમ જે મણી દીવાવડે દેખાયામાં આવે તે કાંઈ મણી સાચો ન કહેવાય તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૦૭. જેમાં અગણિત ગુણ ભર્યા હોય તેમાં અનુ કહેતાં કિંચિત માત્ર કદાપિ દોષ હોય તોડે તે તેને બાધ કરી શકે નહીં. તેમ લવણની ડળી જે કાંકરી, તેના મળ્યાથી પયોધી જે અગાધ એવો ક્ષીરસાગર તે ખારો ન થાય તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૦૮. સંત જે મોટા ભગવત્દાસ તે કદાપિ સર્વે રસ ભોગવે તોએ પણ તેને કશું પાપ વળગે નહીં. તે જેમ રસના જે જિહ્વા તેનો દેવતા અગ્રી છે, તેને પ્રતાપે કરીને જીભ સિનગ્ધ જે ચીકણી વસ્તુ તેમાં જે પચી રહે તોએ પણ અલેપ કહેતાં લેપાય નહીં, જોડે ચીક્ટે નહીં તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૧૦૯	ઓછો ને ઉચો બને, નમે ભારિ અભ્રાંત;	
૧૧૦	ના પ્રતીતિ તો લેહુ લખિ, તાકડીકા દષ્ટાંત.	૬૮૯
૧૧૧	બિન અલચ્છ બિધિ લચ્છહુ ન, સુખ સુલચ્છ પરતચ્છ;	
૧૧૨	જ્યો ચોપટ બિન અચ્છબલ, જિતે ન દચ્છ સપચ્છ.	૬૯૦
૧૧૩	સમય સમુદ્ધિ કૃતિ કીજિયે, હકસું હોઇ સુખહાનિ;	
૧૧૪	બાલિ, સુયોધન, કંધદસ, ગત અસુસહ રજધાનિ.	૬૯૧
૧૧૫	મરાલ, બક, પિક, કાક, સમ, બરન કછુક આકાર;	
૧૧૬	પે શુન સમ નહિ ભિન્ન કૃતિ, પય જલ જલપત પ્યાર.	૬૯૨
૧૧૭	મતલબ પ્યારી સખનકાં, બસ્તુ પ્યાર નહિ કોય;	
૧૧૮	જ્યો જૈમુત જીવન સકલ, અરુચ અનોસર હોય.	૬૯૩
૧૧૯	અલપાદર ભલ અલ જિહિ, અલાદર તુછ અલપ;	
૧૨૦	લંકનિવાસિ કરત જસ, કાકચંચુ કં કલપ.	૬૯૪

૬૦૯. જે કોઈ પોતાની મેળે ઉચો થાય તે ઓછો હોય જ, ને જે નર્યો તે ભારે હોય; એ વાતમાં અભ્રાંત કહેતાં સંદેહ નથી. તે કરતાં જે પ્રતીતિ ન આવે તો પ્રત્યક્ષ તાકડી જે ત્રાજવું તેનું દ્રષ્ટાંત જોઈ લો, કે ઓછું હોય તે ઉંચું જાય, ને ભારે તે નમતું રહે તેમ. (ધર્ત્યર્થ:)

૬૧૦. અલચ્છ, જે અદ્રષ્ટ, જે ભાગ્ય, તેના બળવિના લક્ષપ્રકાર કરે, પણ સુખ ન જ મળે. તેનું પ્રત્યક્ષ લક્ષ કહેતાં જે કે, જેમ ચોપટના ખેલમાં અક્ષ કહેતાં પાસાના બળ વિના દક્ષ કહેતાં મહાચતુર હોય તે જીતે નહીં, ને પક્ષ જે પાસા તે સહિત હોય તે જીતે, તેમ. (ધર્ત્યર્થ:)

૬૧૧. સમય વિચારીને સર્વ કામ કરીએ. હઠીલા હોઈએ તોહે પણ જે આપણું ભલું ચાહિયે તો સમય કાળ ફર્યો દેખીએ ત્યારે હક મૂકી દઈએ. નહીં તો સર્વ સુખની હાની થઈ જાય. જે ન માનો તો વિચારી જૂઓ કે અતીશે હકથી મહા સમર્થ હતા તોએ પણ વાળી, દુર્યોધન ને રાવણાદિકની અસુ કહેતાં પ્રાણ સહિત રાજધાનીઓ ગઈ કે નહીં? તેમ. (ધર્ત્યર્થ:)

૬૧૨ મરાળ જે હંસ, ને બક જે બગલો એ બે: ને વળી પિક જે કોકિલા ને કાગડો. એ બેનો ને પેલાં બેનો વર્ણ જે રંગ તે સમ કહેતાં બરોબર છે, ને કાંઈએક આકાર પણ બરો, પણ ગુણની બરોબરતા ન મળે. ખાનપાનાદિકની પણ કૃતિ નહીં નહીં છે; પણ, પય જે દૂધ ને જળ મળેલાં નહીં કરતી વેળા બક હંસની, ને જલપ કહેતાં બોલતી વેળા કોકિલા ને કાગડો પરીક્ષા થાય છે; ત્યાં સમાનતા નભતી નથી, ભગળ નીકળી પડે છે, તેમ. (એ અન્યોક્તિ છે.) (ધર્ત્યર્થ:)

૬૧૩ સર્વ કોઈને પોતાની મતલબ વાહાલી છે, પણ જેવડે મતલબ થાય કહેતાં કામ જે જીવ તે ટકે છે, તે વસ્તુ ઉપર કોઈને વાહલ નથી રહેવું. તે જેમ જૈમૂત જે મેઘ તે સર્વને જીવનરૂપ છે, તોએ પણ અનોસર કહેતાં અવસર વિના એટલે બીજી ઋતુઓમાં માવઠાં થાય છે ત્યારે, વા વૃષાઋતુમાં પણ અનોસર જે નકામો અતિ વૃષ્ટી કરે છે ત્યારે તેનો તે અપ્રિય લાગે છે, તેમ. (ધર્ત્યર્થ:)

જે તેરી કબુ ઓઠકી, ક્યોં હૂ ન બનિહોં બસ્ત; :
 દુખ પ્રયત્ન તજ ઓર કિ ન, ત્યોં પરિહે તો હસ્ત. ૬૧૫
 સ્નેહ સ્નેહસો કૃષ્ણબિનુ, ગુની ગુની સમ બનિ;
 હરખ હરખસોહી સમુઝિ, શોખ શોખ પરમાનિ. ૬૧૬
 જે પ્રપંચ મન તો ન હરી, હરિમેં તો ન પ્રપંચ;
 જેસેં વાયસ દીઠબલ, ઈકે દ્રગ એકે ન રંચ. ૬૧૭
 દુસ્તર થા કલિકાલમેં, ધર્મ ન્યાવ નહિ દાવ;
 નિર્મે હાને નૃપાદિક, જે જેરાવર ભાવ. ૬૧૮
 નહિ કરિએકી ભૈ કબૂ, સોઢિ હુતમતા બનિ;
 ખહોર ન બલ કલ કહાડિયે, બિમિ પાહન નિચ પાનિ. ૬૧૯

૬૧૪. જે ઠેકાણે શ્રેષ્ઠ વસ્તુ હોય, પણ ઘણી થઈ ત્યારે તેનો અદ્ય કહેતાં થોડો આદર જે માન તે મળે છે ને અદ્ય કહેતાં થોડી હોય ત્યારે તેનો આદર ઘણો થાય. તે જેમ લંકના નિવાસી લોક કરે છે તે વિચારો કે કે જે સોનું તે કદ્ય કહેતાં સમર્થ છે, સુખ આપવાને સમર્થ છે, તે ત્યાં ઘણું છે માટે, આદર થોડો કરે છે, ને કાક્યંચુ જે કાચનો ખડીઓ તે ત્યાં થોડો મળે છે, ત્યારે તેનો ત્યાં મણી કરતાં પણ ઘણો આદર કરે છે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૧૫. હે જીવ ! જે વસ્તુ ઈશ્વરે તારે કાળે સરજી છે, તે કદાપિ કેમ કરીને કોઈની નહીં થાય; તે નીશ્ચેન. તેમ ખીજ કોઈની પણ વસ્તુ તે તારા હાથમાં પણ આવશે નહીં. માટે એ વાતનો કલેશ ને પ્રયત્ન જે તે નીમિત્ત પરિશ્રમ, તે સમજીને મૂકી દે. એટલે સુખ માગે ઘણું શ્રમે, પણ પ્રાપ્તકાળ વિના નથી મળતું, ને દુઃખ વણમાચું આવી વળગે છે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૧૬. શ્રીકૃષ્ણવિના જે સ્નેહ તે તો સ્નેહ જે તેલ જેવો, એટલે ચિકાસ લગાડીને મેલા કરે; ને હરિ સંબંધવિના ગુણો કરીને કહેતાં જે ગુણી, ને ગુણી કહેતાં વાધરી તે જેવા બાણવા. હરિ સંબંધવિના જે હર્ષ તે હર્ષના રોગ જેવો એટલે નામ તો હર્ષ, પણ દુઃખનો ભંડાર, હૈયામાં સમજી લેવો; ને હરિ સંબંધવિના શોખ તે શોખ પ્રમાણજે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૧૭. જે મન પ્રપંચમાં રહે તો હરીમાં હોય નહીં. ને જે હરીમાં હોય તો પ્રપંચમાં ન હોય, તે જેમ વાયસ જે કાગડાને દ્રેણીનું બળ, જે જેવાપણું તે એક આંખે ન છે. ડાળીએ જોય ત્યારે જમણીએ નહીં, ને જમણીએ જોય ત્યારે ડાળીએ નહીં. એટલે આંખો તો બે, પણ માંહે જેવાનું તત્ત્વ એક છે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૧૮. દુસ્તર જે ન પાર પડાય એવો આ જે કૃષ્ણકાળ તેમાં ધર્મ ન્યાય થવાનો સમય રહ્યો નથી. રાજા આદે સઘળા ન્યાય પંચાયતના કરનારા તે પણ તે નિશ્ચે ઠરાવે કે જે જેરાવરના મનમાં ગમતું હોય તે રીતે થાય. માટે હરીનો આશ્રય રાખવો. (ઇત્યભિપ્રાયસંજ્ઞયઃ)

૬૧૯. જે ન કરવાનું કામ હોય ને તે જે કદાપિ થઈ ગયું તો તે પણ હુતમતા કરેતાં થવાનું ન હતું એમ બાણજું. ખહોર કહેતાં કરીને પાછું, તેટલા ઉપર બળ કહેતાં સાદસ કર્મ ન

સ શિવ, લ લછમિ, બ્રનેશ ગ, ર રેવિ, મ માધો નામ;
 પંચ ખરન પંચાગ મય, ભજિ ઇક સાલિગરામ. ૬૨૦
 દે પર શોભ અસોભસો, દેત ન લેત સુખનિ;
 જ્યો સો તિય સુખ લહતુહે, જો પ્રિતમ સુખદાનિ. ૬૨૧
 સખ કર પ્રભુ કરતા ન કછુ, દુહુ યહ કહત બનેન;
 અકલ આપ કર્યો કલિસકે, નમન ન મનગતિબેન. ૬૨૨
 ગુનઆભૂષન નમ્રતા, નમ્રત ભૂષન ગૂન;
 લોન મિષ્ટ જિમિ અનતે, અન મિષ્ટ જિમિલૂન. ૬૨૩
 સખ સન્મુખ તખ જાનિયે, જળે કૃષ્ણ સનમૂખ;
 પે વિમૂખ ત્રી હોતહે, અશુભ, દોષ, દૂષ દૂર. ૬૨૪

કરવું. પછી તો કળ કહેતાં બુદ્ધિ વિવેકવડે તે કામ સમારવું. જેમ મોટા પાહણ કહેતાં પથર તળે, પાણિ કહેતાં હાથ આવ્યા હોય તે કળે કરીને કાઢીએ, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૨૦. હે બ્રાહ્મણ! તું પંચાંગ પૂજમાં મન ન બ્રમાવીશ. તે પાંચે મય એક શ્રીશાલિ-
 ગ્રામજ છે, તેને ભજ એટલે તેમાં સર્વ આવ્યું. શ્રીશાલિગ્રામ એ પાંચ વર્ણ કહેતાં અક્ષરતું નામ
 છે, તે પંચાંગ પૂજ માટે છે. તે બેકે પ્રથમ શ્રી તે લક્ષ્મી રૂપ તથા મંગળ સ્વરૂપ, ને સકાર તે
 શિવરૂપ, ને લકાર તે લક્ષ્મીરૂપ કિંવા તેની અંશભૂત શક્તિ, ને ગ તે ગણેશ, ને ર તે રવિ ને
 મ તે માધવ જે વિષ્ણુ, એ પાંચે માંહે જાણવા. જે નામ લેવું હોય તેનો પ્રથમનો અક્ષર કહેતાં બધું
 નામ જાણવું. તેનું વચન શાસ્ત્રમાં છે:—‘નામૈકદેશે નામમાત્રસ્ય ગ્રહણમ્’ इति न्यायात् ॥ (ઇતિવચનતત્વતઃ)

૬૨૧. જે કોઈ પર કહેતાં બીજને શોભા તથા અશોભા આપે છે; પણ તે આપતા નથી,
 તે તો સામા લે છે. આપીને લે છે, તે શા માટે કે શોભા અશોભાની એ રીત છે કે બીજને
 આપ્યા વિના પોતાને કેમે કરી મળે જ નહીં. તે જાણવું કે જેમ તે સ્ત્રી સુખ લહે કહેતાં પામે
 છે, કે જે પોતાના પ્રીતમને સુખદાનની કરનારી, ને તેણે પણ પ્રીતમને રસદાન કર્યા વિના
 પોતાનો રસ પોતે નથી ભોગવાતો, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૨૨. હે શ્રી મહાપ્રભો! તમે સર્વ કર્તા છો, કે કાંઈ નથી કર્તા, એ બંને વાત મધ્યે એકે
 પણ અમારે કહેતાં બનતું નથી. તે શા માટે કે જે કરે તે તો ભોગવે, ને તમારે તો કશું
 ભોગવવાપણું છે નહીં, નિર્લેપ છો; ત્યારે સર્વ કૃતિ કર્તા નથી સંભવતું. ને જો ન કર્તા
 કહીએ તો આ સર્વ રચના એધા તમ વિના કોણુથકા થાય છે? તે તો એક તમે જ કર્તા
 છો, ત્યારે નથી કર્તા કેમ કહેવાય! માટે કાંઈ નિશ્ચે કોઈથી કળી શકતું જ નથી. તે શા માટે
 કે જો કોઈના કળ્યામાં આવતા હો તો આપ અકળસ્વરૂપ સીદ કહેવાઓ! મોટા મોટાની
 પણ મન ને વાણી તેની ગતિ તે તમ લગી પોહોંચતી નથી. માટે તમને કંઈ કહેવાય નહીં.
 વારેવારે નમન જ કરીએ છીએ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૨૩. ગુણ, તે સર્વને ભૂષણ છે, પણ ગુણનું ભૂષણ તે નમ્રતા છે. એવી નમ્રતા મોટી
 તો ખરી, પણ પાછું એનું આભૂષણ પણ ગુણ છે. બાકી જે ગુણ રહિત છે તે તો ઘણાં

તું ખિસલત સંસાર જિય, આયુ જાય નહિ જાને;
 સર સલીલ અતિછિન ઘટે, જ્યો જખ પુરે ન જાન. ૬૨૫
 અલી અદર્દી હરિ ભયે, ખિરહ દરદ હોં ચૂર;
 કપૂર ન રહ ખિનમિચ્ય જયો, મિચ્ય ન ચાહે કપૂર. ૩૩૬
 માને ગિર ગુરુસમ ધરુનિ, પોખે સંતતિ સંત;
 વેસેં જન જિન સંગ કરિ, સ્વાત્મા લહિ ભગવંત. ૬૨૭
 કિરતીબાકી કિરતિપે, અતિ રતિ રતિહે જાહિ;
 તાકી રતિ ખડ રતિપતિ, પિતુરતિ તજે ન તાહિ. ૬૨૮
 સીલ ફિરે નહિ સંગતે, નિલ નિકટ અસિ ઢાલ;
 ધાતક ઇક ત્રાતક લિખોં, દુહુકી ન્યારી ચાલ. ૬૨૯

દીનતા કરતા ફરે છે, તે કંઈ શોભા નથી પામતા. એ તો ગુણ ને નમ્રતા પરસ્પર એકેકતું ધરેલું છે. તે જેમ લવણથી મીઠાશ તે અત્રથી, ને અત્રની મીઠાશ તે લવણથી છે, તેમ. (ઇત્યર્થ:)

૬૨૪. જ્યારે શ્રીકૃષ્ણ સન્મુખ થયા, વા આપણ શ્રીકૃષ્ણની સન્મુખ થયા, એટલે શ્રીકૃષ્ણને શરણ ગયા, ત્યારે સર્વ પદાર્થ સન્મુખ થઈ જાય છે. પણ એક ત્રણ વસ્તુ વિમુખ થાય છે, સર્વ અશુભ, પાપ, ને દુઃખ. (ઇત્યર્થ:)

૬૨૫. હે જીવ! તું તો સંસારમાં માયાના અનિલ મુખના વિલાસમાં એવો મગ્ન થઈ ગયો છે, કે હરિભજન વિના આવરદા વહી જાય છે, તેનું તુને જ્ઞાન નથી. તે જેમ સર જે સરોવર, તેનું સલિલ જે જળ, તે ક્ષણ ક્ષણ પ્રત્યે ઘટતું જાય છે તે, તે સરોવરનાં જળ જે માછલાં તેમના જાણ્યામાં નથી આવતું, તેમ. (ઇત્યર્થ:)

૬૨૬. કોઈ એક ગોપીજન શ્રીકૃષ્ણના વિરહાગ્નિથી વિકલ થયાં થકાં પોતાની સખિ પ્રત્યે કહે છે કે, હે અલી! શ્રી હરી તો છેક દરદ વિના થઈ ગયા, ને હું તો વિરહના દરદમાં ચક્રચૂર થઈ ગઈ છું; ને હું વિના તે તો સદા મુખમાં છે, ને હું તો તે વિના નહીં રહી શકું એ નિશ્ચે. તે જેમ ખરાસ તો મિરી વિના રહી શકતું નથી, હડી જાય છે; ને મિરીને તો કપૂર જે ખરાસ તે વિના મુખે રહેતું થાય છે, તેની કંઈ આહના તેને નથી, તેમ (ઇત્યર્થ:)

૬૨૭. જે કોઈ પાખંડી સાધુ આવાં લક્ષણવાળા હોય તેનો સંગ તું રખે કરતો. તે પાખંડી કેવા કે ગુરુદેવની ગીરા જે વાણી તે સાધુને આદર કરીને માનવી ઘટે, તે તો ન માને ઉલટું તે પ્રમાણે, પોતાની સ્ત્રીનું વચન માને, ઉઘાંપે નહીં ને સંતને કેકાણે પોતાની સંતતિ જે પ્રજા, તેને પોષે, ને પોતાના જીવાત્માને ભગવાનની પેઠે પ્રસન્ન રાખે, પણ ભગવાનને ઓળખે નહી. (ઇત્યર્થ:)

૬૨૮. કીરતી જે શ્રીકીર્તિજી, તેમનાં જ કહેતાં જે પુત્રી શ્રીરાધિકાજી, તેમની કીર્તિ જે યરા, તે ગાવા સાંભળવા ઉપર જેને અતીશે રતિ જે પ્રીતિ તે હોય, તેની રતી જે ભાગ્ય તે ધણ જ મોટું જાણવું. તે શા માટે કે રતિપતિ જે પ્રધુમજી, તેમના પિતુ જે શ્રીકૃષ્ણચંદ્રજી.

કરની કરી સુભોગની, કહે મિમાંસી ખાન;
અન્નમેલ ભુગએ બિના, ક્યો પાયો નિરવાન. ૬૩૦
હીરા લાખન મૂલકો, રંકસું લિયો ન જાય;
તાંતે દયા દયાલ ભલ, દીનો દિયા ખનાય. ૬૩૧
તરસે દુહુ મન મિલનકો, ગલો દોઉં ધન માન;
સહિ ક્રોધ મિલયે દુતિ દુહુ, પ્રિય લગે સમ પ્રાન. ૬૩૨
ચાંતક સ્વાતીખુંદ બિન, અચે આર કણુ નીર;
તહું તૂંતો મન જિન ધરે, આસ મિનાબલખીર. ૬૩૩
નારીનેહ અધીકે પે, સ્વાસ્થ સમલ મિચાર;
રૂપ દ્રવ્ય ગુન આદિ કણુ, નહિ તહું જનની પ્યાર. ૬૩૪

તેમની ઉપર પ્રીતિ તો ઘણાએક ભક્તને હોય છે, પણ આ તો સામી શ્રી કૃષ્ણની રતિ જે પ્રીતિ તે તેને મુક્તી નથી—વારતી કહેતાં એક આણુ માત્ર પણ તેને શ્રી કૃષ્ણ તજતા નથી, એટલે સદા હૃદયમાં બિસજે છે, તે માટે (ઇત્યર્થઃ)

૬૨૯. શિલ જે સ્વભાવ, તે સંગત કર્યા થકી પણ કોઈ કોઈનો ફરતો નથી, તે જેમ અસી જે ખડ્ગ ને ઢાલ, એ સદા પાસેનાં પાસે રહે છે પણ એકને ધાતક કહેતાં મારવાનો સ્વભાવ છે, ને એકને ત્રાતક કહેતાં રાખવાનો સ્વભાવ છે. તે જુઓ કે બધેની જુદી જુદી ચાલ છે, તે સંગથી છૂટતી લાગતી નથી, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૩૦. જેણે જે કરણી કરી, તે તેને નિશ્ચે ભોગવ્યા વિના છૂટે નહીં, એમ મિમાંસી જે કર્મવાદી તે કહે છે. પણ તેનું વચન હરી નામના મહાત્મ્ય આગળ પ્રમાણ પડતું નથી. તે કેમકે અન્નમિલે મહાપાપ કર્યાં, પણ હરી નામને બળે ભોગવ્યા વિના નિર્વાણ જે મોક્ષ, તે પામ્યો, ફરીને દેહ ધર્યો નથી. (ઇત્યર્થઃ)

૬૩૧. હીરા તેજસ્વી—અન્નવાળું કરે એવો ખરો, પણ લક્ષાવધિ મૂલનો, તે સંક લોકે લેવાય નહીં; તેટલા માટે પ્રભુ દયાળ છે, તે તેમની ઉપર દયા વિચારીને ભલ કહેતાં તે હીરાથી પણ ઘણો તેજસ્વી, ને છેક થોડામાં થાય એવો દીવો બનાવી આપ્યો. (સૂર્ય) (ઇત્યર્થઃ)

૬૩૨. એક સમે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર ને શ્રી રાધિકાજી બંને પરસ્પર રીસાયાં છે. ધન કહેતાં દ્રઢ માન ગ્રાહ્યું છે. બનેનું મન તો મળવાને પરસ્પર તરસે છે, પણ માન મૂકાતું નથી. તે અંતરનું હારદ સમજને લલિતાજીએ બંનેના ક્રોધ સહી કહેતાં સમાવી દઈને મેળવ્યાં; ત્યારપછી બંનેના મનમાં લલિતાજી પ્રાણુથકી પણ પ્રિય લાગ્યાં. એ અનિર્વચનીય સમજણ છે, તો અનુભવી જાણે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૩૩. ચાતક જે બપૈયો તે કદાપિ સ્વાતિના ખુંદ વિના બીજું જળ પિએ તો નહી, ને જે કદાપિ પીએ તોએ, હે મન! તું બલખીર જે શ્રીકૃષ્ણ તે વિના કોઈની આશા રખે ધરતો. (ઇત્યર્થઃ)

૬૩૪. સર્વના કરતાં સ્ત્રીનો સ્નેહ અધિક તો ખરો, પણ કાંઈએક સ્વાર્થરૂપ મલે ફરીને

જનનિ જનક ચરુ સહોદર, અખિલ એક સંસાર;
 તા પ્રિતુ અખલા આદિસખ, ચહિયે જિહિ તૈયાર. ૬૩૫
 ઇખદ લગે સુખસમય અતિ, ત્યો દુખ લિલટ પ્રમાન;
 જનનિપરે નહિ અમલ પછ, લાગે સમલ મહાન. ૬૩૬
 બડ અસીસ બડ તપહુતે, કરિલેહુ અનુમાન;
 જનનિજનક જુગ કૃષ્ણકે, તારતમ્ય સુખકાન. ૬૩૭
 સચરાચરમે સમુજિયો, કીનો કૃષ્ણ નિવાસ;
 દિખે ન પેહે ઘંટરવ, ચરુ જ્યો સુમનસુખાસ. ૬૩૮
 અજ્ઞાનલ હરિ રચિ રહે, અલગ આર ઉરઝાધ;
 ફિરિ લયહ નિજ ધન્ય કૃતિ, ઉરનનાભકી નાધ. ૬૩૯

મેલો ખરો. અને માતાનો તો આપણામાં કંઈ રૂપ, ગુણ, દ્રવ્ય આદે કંઈએ પણ ન હોય તોએ શ્રદ્ધે જે વાહાલાજ લાગીએ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૩૫. માતપિતા, ને સહોદર જે સગાં ભાઈ બહેન, એટલી વસ્તુ તે સર્વને બાધા સંસારમાં એકજ છે, તેજ છે; એટલાં કોઈએ બીજા કરાય નહી, ને થવાય નહી. ને એ આદે વિના, સ્ત્રી, સઘળાં વૈભવ, તો બ્યાં ચાહાઈએ ત્યાં તૈયાર મળે, માટે તેમને એટલે સહોદરને દુખવવાં નહી. (ઇત્યર્થઃ)

૬૩૬. ધણેએક સુખનો કાળ સુખ ભોગવતાં વહી જાય, પણ ઇખદ કહેતાં થોડો જણાય. તેમ દુઃખનો સમય લલટો પ્રમાણવો, એટલે થોડીવાર દુઃખ ભોગવીએ, પણ ધણા કાળ ભોગવ્યું હોય એમ લાગે. તે જેમ અમળ પક્ષ જે શુક્લ પક્ષની રાત્રિઓ શોહામણી લાગે માટે જ તે જાણ્યામાં ના આવે, ને સમળ જે કૃષ્ણ પક્ષ તે અંધારી માટે મહાન કહેતાં મોટી લાગે. તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૩૭. મોટા ભગવદીનો આશીરવાદ તે તપશ્ચર્યા કરતાં પણ ધણો મોટો છે. તેતું સુખ અનુમાન કહેતાં વિચાર કરી જુઓ કે શ્રીકૃષ્ણનાં માત પિતા તો દેવકી, વસુદેવ ને યશોદા નંદજી, તે જુગ કહેતાં બંને ખરાં, પણ સુખ પ્રભૂથી મળ્યું, તેમાં તારતમ્ય કહેતાં ચોછા વધતાપણું થયું; ને તેટલા સારુ કે નંદ યશોદાને પ્રભૂતું ધણું સુખ મળ્યું, તે બ્રહ્મા ભગવદીના કેવળ આશિર્વાદ માટેજ, બીજું પૂણ્ય કર્યું ન મળે; ને દેવકી વસુદેવને તેમનાથી સુખ તો થોડું મળ્યું, તે પણ પૂર્વે અતિશે તપ કીધું હતું માટે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૩૮. સચરાચર કહેલાં સઘળા રથાવર જંગમ જે જડ ને ચૈતન્ય જીવ, તેમાં શ્રીકૃષ્ણ અંતર્યામીરૂપે એમ વસી રહ્યા છે, તે તું એમ સમજ લેજે કે, જેમ કંઈ ઘંટામાં રવ જે નાદ રહ્યો છે, ને વળી સુમન જે પુષ્પ તેમાં જેમ સુવાસ જે સુગંધી રહી છે, તે દેખાયામાં બંને ન આવે, પણ નિશ્ચે વ્યાપી રહ્યા છે ખરાં, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૩૯. હે શ્રી હરી! તમારી કૃતિને ધન્ય છે, કે અજ્ઞ જે માયા તે રૂપી જળ તમે રચ્યો છો, ને તેમાં તમે સાક્ષીવત્ થઇને રહ્યો છો ખરા, પણ તોએ તમને તે જળ બંધન કરી શક્તી

અંખાદિકકો આહિ પે, અખલા દોહદ હવ;
 વે રાવે એ તન તજે, પતિપ્રયાન લખિ સઘ. ૬૪૦
 વહ સજ્જન પરવિવર લખિ, યોં રાખે મનમાંહિ;
 જ્યોં જનની જાતવસુત, ગુપ્ય કૂપ જિમિ છાંહિ. ૬૪૧
 પ્રીતિ જીરિ પ્રકૃતિ ન મિલિ, વહ દુહુ પખ દુઃખ પાય;
 રાટી ગંડેરી ચવી, ક્યોં ડારે ક્યોં ખાય. ૬૪૨
 પ્રેમપ્રિયાકે શિર ખશે, વૈષ્ણો જનકે ખીચ;
 તાકોં કુચખિચ રાખિયે, અગ્ન અલગ રહિ મીચ. ૬૪૩
 લોભીકું જસ દામ પ્રિય, કામીકું જસ કામ;
 જે અસ પ્રિય ધનસ્યામ હે, જપિયે તાકો નામ. ૬૪૪

નથી. તમે તો સદા તેથી અલગ જે નિર્લેપ, તેમ રહો છો ને તમ વિના ખીજ સર્વ તેમાં ઉર-
 નઈ કહેતાં ગુંચાઈ પડે છે, ને તે જળ પાછી લય કહેતાં ઇચ્છામાં આવે છે ત્યારે પાછી પી જાયો છો.
 તે જેમ હર્ણનાભ જે કરોળિઓ તે મોંમાંથી લાળ કાઢીને જળ ખાંધે છે, તેમાં સર્વ ગુંચાય છે,
 પોતે અળગો રહીને પાછો ગમે છે ત્યારે તેને ગળી જાય છે, તેની પેઠે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૪૦. અંખ જે માતા તે આદે સર્વ સગાંનો સ્નેહ તો ખરો, પણ પોતાની સ્ત્રીનો દોહદ
 જે પ્રેમ તેથી તો હદ કહેતાં અવધી આવી ચૂકી, એવો કોઈનો પણ નહીં; તે શા માટે કે પુરુ-
 ષના પ્રયાણ જે મરણ સમે, પેલાં સગાં સર્વ રચ્યા કરે, ને આ સ્ત્રી તો પતિનું મૃત્યુ દેખીને
 સઘ કહેતાં તત્કાળ શરીર ત્યાગ અગ્નીથી વા સેહેજે પણ કરે, ને કદાપિ જીવે તોએ મૃતકવત્
 જાણી તે માટે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૪૧. મોટા સજ્જન પુરુષ તેને જ જાણવા કે જે પારકું વિવર કહેતાં છિદ્ર દેખે, તદાપિ
 પોતાના મનમાં એવું સમાવી દે કે જેમ પોતાની માતાનો જરવ દોષ પુત્ર ગુપ્ત રાખે, ને કૂપ
 પોતાની છાયા પોતામાં પાડે, તે આગળ દેવાવા ના દે, પોતામાં જ સમાવી દે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૪૨. જે જાણને પ્રીત તો લાગી, ને અકેકની પ્રકૃતિ તો ન મળી, ત્યારે તે ખંતેને બધી
 વાતે દુઃખ છે, કે બાહેલી પ્રીત છૂટવાનો તો ઉપાય ન મળે, ને રહેતાં સ્વભાવને ફેરે નિત્ય
 કલેશ થાય, એટલે કંઈ કરતાં પાલવે નહીં. તે જેમ રાટલીનો કડકો ને ગંડેરી કહેતાં છોલેલી
 રોરડીનો કડકો એ બંને એકકા કદાપિ ચાખ્યા, તેને પછી થૂંકે પણ કેમ, ને ગળે પણ કેમ; કંઈ
 પાલવે નહીં તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૪૩. પ્રેમની પ્રીયા જે કૃપા તેને શિર કહેતાં ઉપલો અક્ષર જે કં, ને વૈષ્ણવની વચ્ચેનો
 જે પણ, એટલે જે અક્ષર મળતાં કૃષ્ણ થયા. તેમને કુચ બિચ કહેતાં દ્વંદ્વમાં રાખીએ તો અજ્ઞ
 જે માયા, ને મિત્ર જે કાળ તે બંને વેગળાં રહે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૪૪. લોભિઆને જેવું દ્રવ્ય વહાલું, ને કામીને કામના જેવી વાહાલી, તેવો પ્રિય જે
 ધનસ્યામતે છે, તેનું નામ જપિયે તેથી હરી વશ થાય. (ઇત્યર્થઃ)

કારનસે કારજ ન કિલ; પુત્રહુ સખ પિતૃસે ન;	
મનિ અહિસોં; કિત દીપ મિસ; ઉત્ર કંસ, પ્રથુ યેન.	૬૪૫
લલો ગંધ પદતુલસિહરિ, દે સુકાલહુ ત્રાસ;	
અમિબુદ્ધીખલ નકુલ જ્યોં, કરે નાગખલ નાસ.	૬૪૬
હોતહિહરિ પયપાન દિન, જળ મતિ, ગતિ, બચ નાહિ;	
સો અખ તો ક્યોં ભૂલિહે, તૂં સોચત ચિતમાંહિ.	૬૪૭
દુરાચારિ અતિ તહું તરે, કષ્ટ સમંધ જુ મુરાર;	
બહાંલોં મરે ન જિમિ કરી, કર અંગુલ કંખહાર.	૬૪૮
તોહુ સુખકરહી લગે, જે પ્રીતમ દુઃખદાય;	
જ્યોં કેકીકોં કંદ અરુ, કજ કેતકિ ખટપાય.	૬૪૯
પ્યારી પ્યારીસી લગે, સખે ગરીબી દેખિ;	
રૂપવતી ગુણખંતકી, સાચ સવાદ બિસેખિ.	૬૫૦

૬૪૫. એવું કંઈ સઘળે નિશ્ચે ન મળે, કે પિતા જેવા પુત્ર, ને કારણ જેવું જ કાર્ય હોય-એવું પ્રમાણ નહીં. તે જૂઓ કે મણિનું કારણ અહિ કહેતાં સર્પ છે, પણ ક્યાં બરોબરતા સંભવે. ને દીપકથી કાળજ એ પાછું અવળું. કારણથી કારજ ખોટું, ને પેલું કારજ કરતાં કારણ ખોટું. ને પિતા જેવા પુત્ર પણ સઘળે નહીં. તે જેમ ઉત્રસેન સાધૂ ને તેનો પુત્ર કંસ દુષ્ટ, ને વેનરાજ દુષ્ટ, ને તેના પુત્ર પૃથુરાજ ભગવદાવતાર તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૬૪૬. શ્રીહરીના ચાર્ણવિદ સંબંધી તુલસીદલનો સુગંધ જેણે લલો છે કહેતાં પામ્યો છે, તે કાળને પણ ઉલટો ત્રાસ પમાડે છે. તે જેમ નકુલ જે નોળિયો, તે અમૃત બુદ્ધિ સુંઘાના બળ-વડે મોટા સર્પનું બળ નાશ પમાડે છે, એટલે નસાડી દે છે, ને સામો થાય તો તેને મારે છે, તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૬૪૭. હે જીવ ! અવિશ્વાસી ! જે શ્રીહરીએ તુને તારી માતના ઉદરમાંથી પ્રગટ થતા માત્રમાંજ રતનમાંથી દૂધ પ્રગટ કરીને પાન કરાવ્યું, જે સમે તુને કાંઈ બુદ્ધિ નહોતી, ને ગતિ કહેતાં ચાલતાં નહોતું આવડતું, ને વચ કહેતાં બોલીને માગતાં પણ નહોતું આવડતું, તે સમે તારું રક્ષણ કર્યું છે, તે પુરુષ તુને હવે કેમ ભૂલશે, જે તું ચિત્તમાં શોચના કર્યા કરે છે? માટે ના કરીશ. હરી ભજ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૬૪૮. કોઈ જીવ અતીશે દુરાચારી હોય તોએ પણ જે કાંઈએક સંબંધ શ્રીકૃષ્ણનો હોય તો તે તરે-જેમ કરી જે હસતી, તે નદી પાર ઉતરતાં જળમાં બાધો બૂડી જાય, સારે સુંઠે જીવે કરે ને તે સુંઠે જળથકી એક અંગુળ માત્ર બાહરે રહી હોય ત્યાં લગી તે બૂડી મરે નહીં; જીવ્યાની આશા છે, તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૬૪૯. જે પોતાનું પરમ વહાલું હોય તે દુઃખદાયક જે હોય તોએ તે સુખકારી જ લાગે. તે જેમ કેકી જે મોર, તેને કંદ જે મેઘ, તે પીંછ પલાળીને દુઃખ દે છે, ને ખટપાય જે ભમરો

અથ પ્રસ્તાવપ્રકરણ.

દુહા.

ડર્યો ડર્યો હરિ ભ્રમિત મન, હરિમું ધર્યો અમિપાન;
 ડર્યો ચિબુકકુપ થકિ પ્રિયા, તાહી અલય દે દાન. ૬૫૧
 જતે પ્રતાપ પદવિ પ્રભુ, તાસું સુ કબુ ન અરૂન;
 ચિંતામનિ દાનીકું જિમિ, સખ કહુ દીનો નૂન. ૬૫૨
 સલજ નેન આધે ખચન, કહત કહત સકુચાય;
 લલના સમુજિ લચ્છસોં, લિય હિય લાલ લગાય. ૬૫૩
 માનનિ પ્રીતિ પરચ્છકોં, દુતિ ખરને પિય દોસ;
 સુનત લાલ દ્રગ વહે ગયે, માનું રોશકે કોસ. ૬૫૪
 પ્રીતિરૂપ મો કન્યકા, તુંમે ખ્યાહિ મેં કહાન;
 ખરખટ રાખો આપ દિગ, દેહુ છુડાય કુખાન. ૬૫૫

તેને કબુ જે કમળ તે ખીડાઇને દુઃખ દે છે; ને કેતકી જે કેવડો તે કાંટાવડે દુઃખકારી છે, તોયે પણ એ બંનેને વાહાલ છે, માટે સામાં સુખકારી લાગે છે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૫૦. સરવ કોઇને ગરીબી તે તો ખ્યારી જે પોતાની સ્ત્રી, તે જેવી ખ્યારી જે વાહાલી લાગે; મધ્યે જે ગુણવંત હોય તેની નિષ્કપટની ગરીબી તે તો સ્વપવંતી સ્ત્રી જેવી વાહાલી લાગે, તેના જેવી મીઠાશનો સ્વાદ વિશેષ લાગે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૫૧. શ્રીરાધિકાજી પ્રત્યે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર એમ કહે છે કે, હે પ્રિયા! તારી વેણીરૂપ હરી જે સર્પ તેનું ડસેલું, બ્રહ્મરૂપ હરી જે ભ્રમર, વા તેનું ડસેલું, ને હરી જે સિંહની કટિરૂપી તેનું કસેલું, જે પીડેલું; ને વળી હરી જે કુચરૂપ પર્વત તે ઉપર ચઢી ભ્રમણ કરીને શ્રમિત થયેલું એવું મારું મનરૂપ જે મૃગ, તે તારા અધરરૂપ અમી, જે અમૃત, તેનું પાન કરવાને લ્યાંથી ધસ્યું કહેતાં દોડ્યું, પણ થાકે પીડાયલું તેથી વચમાં તારા ચિબુકનો ફૂપ જે હડપચીનો ખાડો, તે ફટી ના શક્યું; માંહે ફસી પડ્યું છે, તેને તું કાઢીને અભયદાન આપ. એટલે તારા સ્વરૂપને મોહે મન પીડાય છે માટે સંયોગ સુખ આપ. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં)

૬૫૨. જે થકી પરમેશ્વરની પદવી જે મારગ તે પ્રાપ્ત થયો જેને, તે તેથી કદાપિ રહ્યું રહિત થાય નહીં. તે જેમ ચિંતામણીના આપનારાને સર્વ કાંઈ આપીએ તે આશું પડે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૫૩. એક મજસુંદરી ક્યાંહી એકલી મળી છે, લ્યાં શ્રીકાકોરજીને પોતાના નેત્રમાં લગ્ન આવી ગઇ છે, તેથી પોતે બાળક છે માટે લજવાતા લજવાતા અર્ધાં અર્ધાં, પૂરાં સમજાય નહીં એવાં વચન કહે છે, ને સંકોચ પામતા જાય છે. તે સમે પેલી સ્ત્રી તે લાલજનો લક્ષ જે દૃષ્ટી, તે જોઇને તેમના હૈયાનું હારદ સમજી ગઇ; ને અતીશે વાહાલા લાગ્યા તેથી મંદ મંદ હસીને વાહાલાજીને પોતાના કળબ સંગાથે લપટાવી લીધા, ને કહ્યું તે રીતે પ્રસન્ન કર્યાં. એ સમાનું સુખ તે શ્રીગોપીજનને પ્રાપ્ત થયું છે. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં)

કારનસે કારજ ન કિલ; મુત્રહુ સખ પિતૃસે ન;
 મનિ અહિસોં, કિત દીપ મિસ, ઉત્ર કંસ, પ્રથુ બેન. ૬૪૫
 લલો ગંધ પદ્મલસિહરિ, દે સુકાલદ્ર ત્રાસ;
 અમિષુદ્રીબલ નકુલ જ્યોં, કરે નાગબલ નાસં. ૬૪૬
 હોતહિહરિ પયપાન દિન, જળ મતિ, ગતિ, અય નાહિ;
 સો અળ તો ક્યોં ભૂલિહે, તૂં સોચત ચિતમાંહિ. ૬૪૭
 દુરાચારિ અતિ તહું તરે, કષ્ટ સમંધ જી મુરાર;
 બહાલોં મરે ન જિમિ કરી, કર અંગુલ કંબહાર. ૬૪૮
 તોદ્ર સુખકરહી લગે, જો પ્રીતમ દુઃખદાય;
 જ્યોં કેડીકાં કંદ અરુ, કજ કેતકિ ખટપાય. ૬૪૯
 પ્યારી પ્યારીસી લગે, સખેં ગરીબી દેખિ;
 રૂપવતી ગુણુઅંતકી, સાચ સવાદ બિસેખિ. ૬૫૦

૬૪૫. એવું કંઈ સઘળે નિશ્ચય ન મળે, કે પિતા જેવા પુત્ર, ને કારણ જેવું જ કાર્ય હોય-
 એવું પ્રમાણ નહીં. તે જૂઓ કે મહિનું કારણ અહિ કહેતાં સર્પ છે, પણ ક્યાં ખરોખરતા
 સંભવે. ને દીપકથી કાળજ એ પાછું આવળું. કારણથી કારજ ખોટું, ને પેલું કારજ કરતાં કારણ
 ખોટું. ને પિતા જેવા પુત્ર પણ સઘળે નહીં. તે જેમ ઉચ્ચેન સાધૂ ને તેનો પુત્ર કંસ દુષ્ટ, ને
 વેનરાજ દુષ્ટ, ને તેના પુત્ર પૃથુરાજ ભગવદાવતાર તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૬૪૬. શ્રીહરીના ચારુરવિદ સંબંધી તુલસીદલનો સુગંધ જેણે લલો છે કહેતાં પામ્યો છે,
 તે કાળને પણ ઉલટો ત્રાસ પમાડે છે. તેજેમ નકુલ જે નોળિયો, તે અમૃત યુદ્ધી સુંધ્યાના બળ-
 વડે મોટા સર્પનું બળ નાશ પમાડે છે, એટલે નસાડી દે છે, ને સામો થાય તો તેને મારે છે,
 તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૬૪૭. હે જીવ ! અવિશ્વાસી ! જે શ્રીહરીએ તુને તારી માતના ઉદરમાંથી પ્રગટ થતા
 માત્રમાંજ સ્તનમાંથી દૂધ પ્રગટ કરીને પાન કરાવ્યું, જે સમે તુને કાંઈ બુદ્ધિ નહોતી, ને ગતિ
 કહેતાં ચાલતાં નહોતું આવડતું, ને વચ કહેતાં બોલીને માગતાં પણ નહોતું આવડતું, તે સમે
 તારું રક્ષણ કર્યું છે, તે પુરુષ તુને હવે કેમ ભૂલશે, જે તું ચિત્તમાં શોચના કર્યા કરે છે? માટે
 ના કરીશ. હરી ભજ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૬૪૮. કોઈ જીવ અતીશે દુરાચારી હોય તોએ પણ જે કાંઈએક સંબંધ શ્રીકૃષ્ણનો હોય
 તો તે તરે-જેમ કરી જે હસતી, તે નદી પાર ઉતરતાં જળમાં બાધો બૂડી જાય, ત્યારે સૂંઠ
 ઉચી કરે ને તે સૂંઠ જળથકી એક અંગુળ માત્ર બાહેર રહી હોય ત્યાં લગી તે બૂડી મરે નહીં;
 જીવ્યાની આશા છે, તેમ. (ધર્ત્યર્થઃ)

૬૪૯. જે પોતાનું પરમ વહાલું હોય તે દુઃખદાયક જે હોય તોએ તે સુખકરની જ લાગે.
 તે જેમ કેડી જે મોર, તેને કંદ જે મેઘ, તે પીંછ પલાળીને દુઃખ દે છે, ને ખટપાય જે ભમરો

અથ પ્રસ્તાવપ્રકરણ.

કુહા.

કસ્યો કસ્યો હરિ ભ્રમિત મન, હરિસુંધરસ્યો અભિપાન;
કસ્યો ચિયુકકુપ થકિ પ્રિયા, તાહી અભય દે દાન. ૬૫૧
જાતે પ્રતાપ પદ્મિ પ્રભુ, તાસું સુ કષ્ટુ ન અરૂન;
ચિતામનિ દાનીકું જિમિ, સખ કષ્ટુ દીનો નૂન. ૬૫૨
સલજ નેન આધે બચન, કહત કહત સકુચાય;
લલના સમુજિ લચ્છસોં, લિય હિય લાલ લગાય. ૬૫૩
માનનિ પ્રીતિ પરિચ્છકોં, દુતિ બરને પિય દોસ;
સુનત લાલ દ્રગ વહે ગયે, માનું રોશકે કોસ. ૬૫૪
પ્રીતિરૂપ મો કન્યકા, તુંમે બ્યાહિ મેં કહાન;
બરબટ રાખો આપ ઢિગ, દેહુ છુડાય કુબાન. ૬૫૫

તેને કજ જે કમળ તે ખીડાઇને દુઃખ દે છે; ને કેતકી જે કેવડો તે કાંટાવડે દુઃખકારી છે, તોયે થાણુ એ બંનેને વાહાલ છે, માટે સામાં સુખકારી લાગે છે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૫૦. સરવ કોઇને ગરીબી તે તો ખ્યારી જે પોતાની સ્ત્રી, તે જેવી ખ્યારી જે વાહાલી લાગે; મધ્યે જે ગુણવંત હોય તેની નિષ્કપટની ગરીબી તે તો રૂપવંતી સ્ત્રી જેવી વાહાલી લાગે, તેના જેવી મીઠાશનો સ્વાદ વિશેષ લાગે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૫૧. શ્રીરાધિકાણ પ્રત્યે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર એમ કહે છે કે, હે પ્રિયા! તારી વેણીરૂપ હરી જે સર્પ તેનું ડસેલું, બ્રહ્મિરૂપ હરી જે ભ્રમર, વા તેનું ડસેલું, ને હરી જે સિંહની કઠિરૂપી તેનું કસેલું, જે પીડેલું; ને વળી હરી જે કુચરૂપ પર્વત તે ઉપર ચઢી ભ્રમણ કરીને શ્રમિત થયેલું એવું મારું મનરૂપ જે મૃગ, તે તારા અધરરૂપ અમી, જે અમૃત, તેનું પાન કરવાને લાંથી ધસ્યું કહેતાં દોડ્યું, પણ થાકે પીડાયલું તેથી વચમાં તારા ચિયુકનો રૂપ જે હડપચીનો ખાડો, તે ફટી ના શક્યું; માંહે ફસી પડ્યું છે, તેને તું કાઢીને અભયદાન આપ. એટલે તારા સ્વરૂપને મોઢે મન પીડાય છે માટે સંયોગ સુખ આપ. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં)

૬૫૨. જે થકી પરમેશ્વરની પદ્મી જે મારગ તે પ્રાપ્ત થયો જેને, તે તેથી કદાપિ રણુ રહિત થાય નહીં. તે જેમ ચિતામણીના આપનારાને સર્વ કાંઈ આપીએ તે આણું પડે, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૫૩. એક વ્રજસુંદરી ક્યાંહી એકલી મળી છે, ત્યાં શ્રીકાકોરજને પોતાના નેત્રમાં લગ્ન આવી ગઇ છે, તેથી પોતે બાળક છે માટે લગ્નવાતા લગ્નવાતા અર્ધા અર્ધા, પૂરાં સમન્વય નહીં એવાં વચન કહે છે, ને સંકોચ પામતા નય છે. તે સમે પેલી સ્ત્રી તે લાલજનો લક્ષ જે દૃષ્ટી, તે જોઇને તેમના હૈયાનું હારદ સમજી ગઇ; ને અતીશે વાહાલા લાગ્યા તેથી મંદ મંદ હસીને વાહાલાજને પોતાના કાળજ સંગાથે લપટાવી લીધા, ને કહ્યું તે રીતે પ્રસન્ન કર્યા. એ સમાનું સુખ તે શ્રીગોપીજનને પ્રાપ્ત થયું છે. (ઇતિ રહસ્યં જ્ઞેયં)

જીવ અંશ હોં આપકો, સીખ્યો કરન કુદૈલ;
 તાત લભોંગે જો નહી, ડારો હઠિ નિજ ગેલ. ૬૫૬
 હરિ હરિ તેરો મન બલી, બલ લિય સ્યાલનિ માય;
 મેરો નાહિ બસાય કષ્ટુ, લિહુ હઠિ આપ છુડાય. ૬૫૭
 દ્વે ઇકતેં તહુ સમ ન કિલ, ઇક અસંત ઇક સંત;
 કાલ તાલુસોં જિમિ ભયો, મહોરા, મહાહુરંત. ૬૫૮
 સકલ મલિન સખ જન્મકે, હર ઇક નામ મુરાર;
 દિખત દીપ અમિતાબ્દકો, જ્યોં નિહાર સંહાર. ૬૫૯

૬૫૪. એક સમે શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર ઉપર રીસાવી, માનધરી, શ્રી સ્વામિનીજી બેઠાં હતાં. ઘણી રીસવડે કેમે ક્યું માન તજ્યું નહીં, ત્યારે તે સમે એમના અંતરની પ્રીતની પરીક્ષા લેવા માટે લલિતાજીએ પ્રભૂના કંઇએક દોષ વર્ણન કર્યાં. તે સાંભળતા માત્રમાં જ શ્રીપ્રીયાજીનાં દ્રગ જે નેત્ર તેમાં દૂતી ઉપર ક્રોધ આવ્યો તેથી લાલ થઇ ગયાં. બાણે રોષનો ક્રોષ જે ભંડાર છે એવાં, એટલે શું કારણ કે પિંડ ઉપર પોતે રીસાવ્યાં છે તોયે પણ તેમનો અવગણ સાંભળી ન શકાયો, એવા અંતરમાં વહાલા છે. (ઇતિ જીવનં જ્ઞેયં)

૬૫૫. આ મારી પ્રીતિરૂપ જે પુત્રી, તે તો મેં તમને પરણાવી. હે કાહાન કુંવર! માટે હવે તેને જ્યાં ત્યાં વળગાવાની કૃપાન કહેતાં કુટેવ પડી છે, તે તમે પતિ થયા માટે ગરબટ કહેતાં જોરાવરીની રીતે પણ તે છોડાવી દઇને તમારી ઢીંગ કહેતાં પાસે રાખો. (ઇત્યર્થઃ)

૬૫૬. હે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર! હું જીવ તમારો અંશ તે તો તમારો પુત્ર ઠર્યો, પણ કુદૈલ કરવા શીખ્યો છું, માટે જો હઠ કરીને પણ તમારા મારગમાં નહીં નાંખ્યો તો મારે તો કંઈ નથી, પણ તમે પિતા છો તે લજવારો. માટે તમારા ભક્તિમાર્ગમાં નાંખો. (ઇત્યર્થઃ)

૬૫૭. હરી કહેતાં સિંહરૂપ, હે શ્રીહરી! મારું જે મન છે તે તો તમારો બળિ કહેતાં વિભાગ છે, તે બળ કહેતાં જોરાવરી કરીને મારી પાસેથી શિયાળણી રૂપ જે માયા તેણે ખેંચી લીધું છે. તે પ્રત્યે મારું તો નહિ બસાય કહેતાં કંઈ ચલણ નથી, માટે તે પાસેથી તમે હલીલા થઇને તે છોડાવી લો, મેં તો તમને અર્પણ કર્યું છે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૫૮. એક કારણ થકી જે કારજની ઉત્પત્તિ થાય, તેઓ પણ તે ગરોબર હોય એવું કંઈ કિલ કહેતાં નિષ્ચે નહીં. તે જેમ કાલ જે સરખ, તેને તાણુઓથી બંને ઉપજે છે-એક તો મોહોરો ને એક માહુર જે વિષ તેનો ભરેલો દાંત-જેને ડંખે મૃત્યુજ થાય, ને પેલો મોહોરો ડંખે વળગાડીએ તો વિષ શોષી લઇને જીવાડે. તેમ એક સાધૂ હોય ને એક અસાધૂ પણ હોય. (ઇત્યર્થઃ)

૬૫૯. સઘળાંનાં સર્વ જન્મનાં જે કંઈ પાપ તે બધાં મોરારી જે શ્રીકૃષ્ણ, તેમનું એક નામ હરી નાંખે, જે ટાળે; તે જેમ અમિત કહેતાં અનંત અબ્દ જે ઘણા વર્ષનું, નિહાર જે અંધારું, કોઈ દેકાણે ભરાયું હોય તે દીવો દેખતા માત્રમાં જ બાધું તત્કાળ સંહાર કહેતાં નાશ પામી નય તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

કહે મિમાંસક ઈસ ના, સુનિ મન જિન ધરિ ખાંચ;
 ઘૂ ઘૂ ધને ન જનહી, તહું જ્યોં સુર હે સાચ. ૬૬૦
 ઘાત લાત સહિ અધમકી, ભોંરિ ટીપ દહિ ગાત;
 અરુ ટકોર દરકે ન તહું, કરસ સરસ તખ પાત. ૬૬૧
 જો જાહિકો અંશ હોઇ, તાહિ ભજે વૈ તેહ;
 અચ ન ચ્યોંખે મહિસિ જ્યોં, મહિસ ન ગોપય તેહ. ૬૬૨
 જો ન બરછિ તરછી ડરે, મરે સુ કરછી માર;
 દુખો બડ ભડ ભિસમસે, કૌરોં કિય બસ અહાર. ૬૬૩

૬૬૦. મિમાંસિક જે કર્મજડ નિરીશ્વરવાદી એમ કહે છે કે કર્મ એ જ ઈશ્વર છે, બીજો ઈશ્વર કોઈ નથી, એમ કહે છે, તે સધળા જૂઠા છે. કર્મની જડતાવડે ભક્તિનું જ્ઞાન નથી, માટે ઈશ્વરને દેખતા નથી. તે જેમ કંઈ ધુ ધુ જે ધુવડ તે ઘણાએક મળીને પોતાના દોષવડે જાણતા નથી, તે એમ કહે છે જે સૂરજ છેજ નહીં; તોએ પણ તે સધળા જૂઠા, ને સૂરજ તો છે. તેમ ઈશ્વર પણ છેજ, એ સાચું. માટે હે મન! તે કહેતાં કર્મ વાદીનું વચન કહેતાં શાસ્ત્ર સાંભળીને તું રખે ખાંચ કહેતા સંદેહ ધર તું. કર્મ તો જડ છે, ને ફળ દાતા તો ઈશ્વર જ છે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૬૧. કરસ જે કુંભજ કહેતાં ઘડો તે રસ જે જળ, તેને પાત્ર કહેતાં મેળ થાય છે ત્યારે, સરસ થાય છે; તે કેમકે કોદાળાના ધાવ ખમીને ખોદાય છે, પછી અધમ જે કુંભાર તેની લાતો ખમીને ખૂદાય છે, પછી ભોંરી કહેતાં ચાક ઉપર મૂકીને ધુમાવે છે, પછી તે ઉપર ધડીને ટપલા મારે છે, પછી અગ્નિમાં નાંખીને તેનું ગાત જે શરીર તે બાળે છે, ત્યાર પછી માથામાં સર્વ ટકોરા મારે છે, તોએ પણ તે સધળું દુઃખ ખમી રહે છે. ને દરકેનાં કહેતાં જ્યારે ફાટો નથી ત્યારે રસ પામે છે. ને જો લગાર ફાટ્યો તો બીજી વસ્તુ યોગ્ય થયો, ને રસની પાત્રતા ગઇ. (એ અન્યોક્તિ છે.) માટે કુંભને દ્રષ્ટાંતે કહ્યું. પણ હરિ ભક્તને એ શિક્ષા છે કે પાછળ કહ્યાં ઈલાદિક દુઃખ સહી રહેશો, ને ફાટશો નહીં કહેતાં સંસારમાં પેસશો નહિ તો રસ જે પ્રેમરસ તેનું પાત્ર પ્રભૂ તેના સંબંધી થશો, બાકી તો તુચ્છ ફળ મળશે. (ઇત્યર્થઃ)

૬૬૨. જે કોઈ જેનો અંશ હોય તે તેને જ વ કહેતાં નિશ્ચયે ભજે. તે જેમ વલ્લૂ, અને મહીષ જે પાડો, તે બે એકઠા બાંધ્યા રહેતા હોય પણ ધાવવા છૂટે ત્યારે ગાય ને ભેંસ બે જોડે હોય તોએ પણ પોતાની પોતપોતાની માતાને જ તે ચોંખે કહેતાં ધાવે, તે તેમના અંશ છે માટે. પરસ્પર હેતુ લાવે જ નહીં. ગાય ભક્તિ ને ભેંસ માયા. એ પ્રમાણે સધળી રીતે સમજ લેજો. (ઇત્યર્થઃ)

૬૬૩. જે કોઈ બરછી, ને તરછી કહેતાં વાંકી જે તલવાર તેના મારથકી પણ ના ડરે, તે પણ કડછીના મારથી મૃતક સરખા થઇ જાય છે. એટલે કડછીનો માર જે ભોજન તે. જીઓ કે, ભિષ્પિતામહ સરખા બડભડ કહેતાં મોટા યોદ્ધા તેવાને પણ કૌરવે આહાર જે ભોજન તેના બળવડે વશ કરી લીધા કે દ્રૌપદીનાં વસ્ત્ર સભામાં દુષ્ટે ખેંચવા માંડ્યાં ને મહાધર્મીય, ને અતિ.

બડ પ્રતાપ સતસંગ લંધુ, અધમોત્તમ જૈ બંધ;
 ગોખરકીટ પ્રસંગ અલિ, ભે હરિ ઉરપદ પાય. ૬૬૪
 બડ અનુ અનુકંપાહુ અતિ, તિતન છોટ અતિ હોષ;
 જ્યો ઉદ અંગુલ જળ બદે, સર કરસમ નહિ હોષ. ૬૬૫
 બાલ લાલ ઈક દીકિતે, અચેતલો દળિ બદ; :
 તરલ હોત સુનિ નાંજિ નિજ, તું નિપટાકી નાંધ. ૬૬૬
 જળ તળ વેસોહિ દિખે, તનુ, દિપસિપ, નદિનાર;
 પે વહ વહન અકુંઠ ત્યો, તેરો આયુ બિચાર. ૬૬૭
 જ્ઞાનાદિકતે અનધ ભવ, હરિ ન સાધ્ય બિનુ રાગ;
 રવિબિનુ જિમિ ન જિવાદિતે, અહર હોષ નિસિ ભાગ. ૬૬૮

અથા એવા લાભ તે ત્યાં બેઠા હતા તે જોઈ રહ્યા. જે અહાય તો કૌરવ સર્વને પોતે એકલા જ આરે, પણ પોતાનો ધર્મ ગયો તોએ અત્રને મારે કંઈ બોલી શક્યા નહી, તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૬૪. સતસંગનો મોટો પ્રતાપ છે કે જે થકી લધુ કહેતાં થોડાએકમાં જ અધમ હોય તે પણ ઉત્તમ થઈ જાય. તે જેમ છાણનો કાંડો, અલી કહેતાં ભમરાને પ્રસંગે ભમરારૂપ થઈને કમળમાં ઘેરાઈને હરિભક્તદ્વારા શ્રીહરીનું ઉર જે દૃઢ્યરૂપ પદ, જે સ્થાનક, તે માળારૂપ થઈને પામે. તે કમળમાં રહે તો પદ જે ચર્ણારવિંદનો સંબંધ પામે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૬૫. મોટાની અનુ કહેતાં લગારેક પણ અનુકંપા જે દયા તે ઘણી જાણવી, ને નાનાની અતિશે દયા હોય તોએ પણ તેટલી ન થાય. તે જેમ ઉદયી જે સમુદ્ર તેનું ઉદ જે જળ તે એક આંગળ માત્ર પણ વધે ને જેટલું જળ થાય, તે ખરોખર સર જે સરોવર તેમાં કર કહેતાં હાય ખરાખર જળ વધે તોએ તેની ખરોખરીનું ના થાય તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૬૬. એક પ્રજાસુંદરી અતિશે લગ્નલું છે, તેને મધ્યાહ્ન એમ કહે છે કે બાળ કહેતાં હે સ્ત્રી! તારી સામી લાજ જે શ્રીકૃષ્ણ તે લગારેક દીઠ કહેતાં દ્રષ્ટી કરે છે, એટલામાં જ તું છે; લગવાઈ કરીને અચેતની પેઠે દુખી જાય છે, એ તે શું? તું કાંઈ મૂર્ખ તો છે નહીં. કોઈ તારું નામ લે છે, તે સાંભળતાંમાં તો તું ક્યાં કહેતાં મડદાં જેવી થઈ જાય છે, એવી તો તું તરલ કહેતાં અપલ છે. પણ લગ્નલ જ ધણી છે, તે નીપટા જનાવરની નાંધ કહેતાં પેઠે, એટલે શું કે તે નીપટા નામે એક જનાવર થાય છે, તેની સાથું બાળીએ એટલામાં અચેત મૂળા સરખું થઈ જાય; ને નીપટા એનું નામ લેતામાં સાંભળીને પાછું સાવધ થાય તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૬૭. જ્યારે જોઈએ ત્યારે એટલાં વાનાં તેવાંનાં તેવાં દેખાય-જાણીએ તેનું તેજ છે. એક તો તનુ જે શરીર, ને દિવાની શીખા, ને નદીનું નીર જે જળ, તે તેનું તે દેખાય, પણ સંધ્યાનું વહન જે એકધાર વહેવું, તે અકુંઠ કહેતાં અખંડ છે. તેમાં તારું આધુધ્ય પણ વળું જાય છે. તું વિચારી જે ને એની દુરી ભવ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૬૮. જ્ઞાનાદિક સાધનવડે અનધ કહેતાં નિષ્પાપ તો યત્રાય, ને ભવ કહેતાં કટ્યાણુ જે શક્તિ તે કદાપિ મળે, પણ રાગ જે રનેદ તે વિના શ્રીકૃષ્ણ સાધ્ય, જે પોતાને વશ તે તો નવ

પદસી પરે પ્રતીતિ કયું, અસત સત સત અસત્ય;
 આરકૂટ કહિ પુરટ સખ, રાય રંક જ્યો ગત્ય. ૬૬૯
 જ્ઞાતી દુરખલ હોઈ ના, બિરહી કળહુ ન પુષ્ટ;
 સાધુ કપટી નહિ કહું, સદય ન દેખે દુષ્ટ. ૬૭૦
 લગત રૂપ બડે ગુનહુતે, કર દેખત અનુમાન;
 કરે જખમિ ગુન જાનિ ધક, રુપિ દુહુ જાન અજાન. ૬૭૧
 કોન નપૂજે તાકુ પ્રિરિ, આહ્વાન અરુ હરિભક્ત;
 રૂપબંત સહુ ગુનિ જિમી, તાપે સખ આસક્ત. ૬૭૨
 ધકિરસં કૃપા કૃપાલ જગ, સહજ ચિત્રતા પાછ;
 અમિકર અમિકર શ્રાવસમ, લિન ઔષધિકી નાંધ. ૬૭૩

થાય. તે જેમ રવિ સૂરજવિના, જીવ જે ચંદ્રમા તે આદે નક્ષત્ર, દીપક મણી, દીપીકાઓ ઇત્યાદિક અનવાળું તો કરે, પણ છેક સમૂળી રાત્રી ખોઇને અહર જે દિવસ તે ન કરી શકે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૬૯. પદ કહેતાં જે અધિકાર, તે જેવો જેનો હોય, નાનો વા મોટો, પણ તે પ્રમાણે તેની સર્વ વાતે પ્રતીતિ સર્વને પડે. તે જે કદાપિ મોટો થઇને નાના જેવું કામ કરે, ને નાનું થઇને મોટાના જેવું કામ કરે, તોયે કોઈ માને નહીં. ને પેલો મોટો કદાપિ અસત્ય કહેતાં ખોટું કરે, પણ એમ મનાય જે સાચું હશે ને પેલા નાનાનું સત્ય તે પણ અસત્ય મનાય. તે જેમ રાજા થઇને આરકૂટ જે પીતળ તેનું આભૂષણ બાદલાઈ પેહેરે, તોપણ સર્વને પુરટ જે સોનાનો વિશ્વાસ પડે, ને રંક કદાપિ સોનાનું ધરેણું પેહેરે તોયે બાદલું જે પીતળનું હશે, એમ સર્વ કહે તેમ (ઇત્યર્થઃ)

૬૭૦. જ્ઞાતી જે અનુભવી આત્મા તે દુર્બળ હોય નહીં, ને જે વિરહી હોય તે કદાપિ પુષ્ટ ના થાય, ને સાધુજન કપટી ન હોય, ને દુષ્ટ સદય કહેતાં દયા સહિત ક્યાંહી દીઠા નથી. (ઇત્યર્થઃ)

૬૭૧. જે સુંદર રૂપ છે તે ગુણ કરતાં મનમાં વિચારી જોતાં મોટું લાગે છે. તે કેમકે પેલું ગુણી જે ગુણવાન તે તો જાની જે સમજી તેને જખમી એટલે મોહિત કરે છે; ને રૂપી કહેતાં જે સુરૂપવાન હોય છે તે તો જાણને ને અજાણને બંનેને મોહિત કરી નાંખે છે. માટે રૂપ મોટું. (ઇત્યર્થઃ)

૬૭૨. આહ્વાનના કુળમાં અવતરીને શ્રીહરીનો ભક્ત થયો, તેને પછી કોણ ન પૂજે! એટલે સર્વ કોઈ પૂજે-તે જેમ કોઈ રૂપવાન હોય ને તે જ ઘણાએક સુંદર ગુણ પામે, તે ઉપર સર્વ કોઈ આસક્ત થાય તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૬૭૩. સઘળા જગત ઉપર કૃપાલ જે શ્રીકૃષ્ણ તેમની કૃપા તો એકરસ કહેતાં સઘળે બરે-બર છે. પણ સહજ કહેતાં પોતપોતાને સ્વભાવે કરીને ચિત્રતા કહેતાં બુદ્ધા બુદ્ધા પ્રકારને પામે છે. તે જેમ અમીકર જે ચંદ્રમા, તેના અમી જે અમૃતરૂપ, કર જે કિરણ, તે સઘળી ઔષધી

હરિજનમેં હરિ જનિલે, હરિજન હરિકેમાંહિ;
 દીપકમેં જ્યો અહિરેં, દીપ અહિમેં આહિ. §૮૬
 હરિહીમે સખ જક્ત હેં, જગમેં હરિ યો માનિ;
 જલનિધિમે સખ બીચિ જ્યો, બીચિ જલનિધિ જનિ. §૮૭

અથ કાઠિણ્યાર્થપ્રકરણ.

દુહા.

કરિભિ, ઉદક, કેહરિ, રમા, રદન, દ્રગન, ખટ નામ;
 અરથ ન તૂટે ખટ મરન, કરો દૂર નહિ કામ. §૮૮
 દૈત્ય મિલતે દુઃખ ટરેં, સ્વજન મિલત સુખ જાય;
 પ્રાન રહે વિખપાનતેં, હરીભજન દુખદાય. §૮૯

૬૮૩. પ્રાપ્તી સમે મોટી વસ્તુને ઓળખતા નથી, તેમને મોટી હાની જાણવી. તે જેમ શ્રીકૃષ્ણ, ને વિષ્ણુ જે ભગવાન સાક્ષાત એ જ છે, એ રીતે વ્રજણી જે ચાદવકુળ તે સઘળા જાણી શક્યા નહીં; તેમને વૈકુંઠ પ્રાપ્તી ન થઈ, એ મોટી હાની થઈ. ઉદ્ધવ અક્ષર આદિ થોડાએકે ઓળખ્યા, તે મોક્ષ પામ્યા તેમ. (ધૃત્યર્થઃ)

૬૮૪. જે અતીશે વધીલ જે વહાલી વસ્તુ હોય, ને તે ઘણી દુર્લભ હોય, તે વસ્તુ લભ કહેતાં પ્રાપ્તી થશે એવું કોઈ મોટા પુરુષ કહે તોએ તે આતુરના મનમાં પૂરી પ્રતીત ના પડે, ને તે વસ્તુ કદાપિ પામે, તોએ તેની અધીરની અધીર મનમાં રહે. જાણે જે આ મારે છાજશે નહીં, ને જતું રહેશે. (ધૃત્યર્થઃ)

૬૮૫. શ્રીહરી, ગુરુ, ને વૈષ્ણવ ત્રણેનાં નામ જૂઠાં, પણ વસ્તુ એક છે. તે જેમ શ્રી ગંગાજીની ત્રણ ધારાઓ છે. સ્વર્ગમાં મંદાકિની, ને ભૂતળમાં ભાગીરથી, ને પાતાળમાં ભોગવતી. એ ત્રણ નામ તો ખરાં, પણ શ્રીગંગાજી તો તેનાં તે જ તેમ. (ધૃત્યર્થઃ)

૬૮૬. હરીજનમાં હરીને જાણી લેજે, ને હરીજનને શ્રીહરીમાં જાણજે. તે જેમ દીપકમાં બહીં જે અગ્ની છે, ને દીપક અગ્નીમાં છે તેમ. (ધૃત્યર્થઃ)

૬૮૭. શ્રીહરીમાં સર્વ જક્ત છે, ને જગતમાં શ્રીહરી છે. તે એમ માનજે કે, જેમ જળ-નિધિ જે સમુદ્રમાં સઘળી વીચી જે છોળો છે, ને છોળોમાં સમુદ્ર છે તેમ. (ધૃત્યર્થઃ)

૬૮૮. કરિભી જે હસ્તી, ને ઉદક જે જળ, ને કેહરી જે સિંહ, ને રમા જે શ્રી લક્ષ્મી, ને રદન જે દાંત, ને દ્રગન જે નેત્ર, એ છ નામ છે, તેનો અર્થ તૂટે નહીં. ને એ છ નામમાંથી અકેકો અક્ષર કાઢી નાંખવો, તેનું કામ નથી. પેહેલા નામમાંથી લી, ને બીજામાંથી ક, ને ત્રીજામાંથી કે, ને ચોથામાંથી ર, ને પાંચમાંથી ન, ને છઠ્ઠામાંથી ન. એટલા વર્ણ જે અક્ષર તે કાઢતાં પણ અર્થ તૂટે નહીં. (“કરી દુક હરિમાં દન ગન” એટલે હરિમાં દુક જે દુષ્ટિ જે પ્રેમ તે કરી દન જે દિવસ ને ગન જે પૂરા કરે તે દુઃખ પામે નહિ.) (ધૃત્યર્થઃ)

૬૮૯. દૈત જે પ્રિય, તે મળેથી દુઃખ ટળેજ. ને શ્વ જે કૂતરાં, તે મળ્યા થકી, જે જન જે જન! સુખ જાય, એટલે કરડે વા અભણવે તેથી; ને વિષ જે જળ તેથી પાણુ રહે, જળનું જીવન,

પાપી તો હરિજન ખરો, પીપા હરિજન નાહિ;
 પાપકરેતે સંતકે, દોષ કરે સખ જાહિ. ૬૯૦
 કપન સોઠ દાતાર હૈ, દાતા કપનસુ અંગ;
 સખ તજિકે વે જાતહૈ, સુ લેચલત બસ સંગ. ૬૯૧
 કોન કોનસો કહું બિબુધ; નિગમાગમકું ખાંચ;
 શ્રીરાધાકે રૂપમે, આશક માશુક પાંચ. ૬૯૨
 રાસીરાસી નહિ પ્રિયા, તેરી જુગમે કાય;
 મદનરાસિપતિકી સુતા, પતિ તુવ છાખ ચિત પોય. ૬૯૩
 બલ્લભ સખ સંસારકો, તા રાસીકી રાસ;
 તારાસી અરિઅરિઅરી, અરિપતકે હમ દાસ. ૬૯૪

એવું નામ છે માટે, ને હરી ને કામ, વા હરી ને કાંચન તેનું ભજન ને સેવન તે દુઃખદાયક
 એ ઉપરથી અવળું પણ શબ્દ સમજે. અર્થ સાચો છે. (હલ્પર્થઃ)

૬૯૦. (એ વ્યંગ્યોક્તિ છે.) કવિજન હરિજનને શિક્ષા વચન કહે છે ને, પ્રથમથી પા કહેતાં
 કોઈને પોષણ કરીને, પી કહેતાં તું તારું પોષણ કરે તો તું હરીજન ખરો; ને પ્રથમ તું પી
 કહેતાં તારું પોષણ કરીને શેષ વધે તેવડે ખીજીને પા કહેતાં પોષે, ત્યાર લગી તું સાચો હરીજન
 નહીં. પા ને પાય-પગ તે સંતના ગ્રહણ કર્યા થકી સઘળા દોષ કર્યા હોય તે નય. (હલ્પર્થઃ)

૬૯૧. ને પુરુષ આ પૃથ્વી ઉપર ધણા કૃપણ છે, તેજ દાતાર છે ને દાતા ને તે કૃપણનું
 અંગ છે, એમ વ્યંગ્યોક્તિએ કરીને કવિ વર્ણન કરે છે. તે શા માટે કે કૃપણ હોય તેને કોડી ખરચ
 નહીં, સઘળું અહીં મૂકીને પોતે ભરી નય, એટલે પેલા દ્રવ્યવડે પારકું કામ થાય; એટલે જાણે
 દાતારની પેઠે થયું; ને પેલો દાતાર છે તે દાનદારા કરીને સઘળું પરલોકમાં પોતાની સંગે લેઈ નય
 છે, અહીં કૃપણની પેઠે જાણે કંઈ રહેવા દેના નથી, એટલે પરમાર્થ તે સ્વાર્થ, ને સ્વાર્થ તે
 પરમાર્થ, એમ વિવેકી હોય તે જાણે. (હલ્પર્થઃ)

૬૯૨. વિબુધ કહેતાં હે પંડિત જન! તમે નિગમ ને વેદ ને આગમ ને શાસ્ત્ર, તે વાંચીને
 કહો કે આભૂષણ વિના કળણ શ્રી રાધિકાજીના રૂપમાં આશક ને માશુક તેનાં પાંચ જોડાં રહ્યાં
 છે, તે ક્યાં ક્યાં? એ પ્રશ્ન. તેનો ઉત્તર બ્રાહ્મણપિકાએ કરીને કે (૧) ભક્તીરૂપી ભ્રમર તે
 આશક ને નેત્રરૂપી કમળ તે માશુક. (૨) નાસિકાસ્ત્રૂપી શુક તે આશક ને અધરસ્ત્રૂપ બિબુધ ને
 ઘણોડું તે માશુક. (૩) ઉદરસ્ત્રૂપી કુમુદ ને પોયણ તે આશક ને મુખસ્ત્રૂપ ચંદ્રમા તે માશુક.
 (૪) કટિસ્ત્રૂપી સિંહ તે આશક ને કુચસ્ત્રૂપી પર્વત તે માશુક. (૫) ગતિસ્ત્રૂપી ને હસ્તી તે
 આશક ને જંઘાસ્ત્રૂપી કદળી તે માશુક. (હલ્પર્થઃ)

૬૯૩. અંતર્લાપિકા. રાશિની ને રાશી તોલા, તે તારી તોળાએ જગતમાં કોઈ નથી. હે
 પ્રિયા! કહેતાં હે શ્રીરાધિકે! તે શામાટે કે મદનની રાશી સિંહ, તેના પતિ ને સૂર્ય, તેમનાં સુતા
 ને શ્રીચમુનાજી, તેમના પતિ ને શ્રીકૃષ્ણ, તે તારી છબિ ને શોભા તેમાં ચિત્ત પ્રોય છે તે
 માટે. (હતિ ભાવાર્થ જ્ઞેયઃ)

કા ખસ્તૂ જાને ન હરિ, કા કરિશકે ન કૃષ્ણ;
 કા નહિ વિનકે નિલયમેં, દિહુ ઉત્તર ત્રી પ્રણુ. ૬૯૫
 નહિ સંજોગ બિજોગ પ્રિય, તિય સો નિતિ મિલજાત;
 સુખદાયક દુખદાય કણુ, બડી અસંભવ ખાત. ૬૯૬
 મિલન ન બિચરન મીતકે, અસ નપુસક હે એક;
 તાબિન ભલ બિરલા કહે, જડ જન કહે અનેક. ૬૯૭
 કહે હરિ દુતી તું ભલી, પેં અતિ ભલ ઇક દૂત;
 લિય બિન પ્યારિ ના ફિરે, એસી કૃતિ અદ્ભુત. ૬૯૮
 અતિ તિયતેં ઇક નર ભયો, અતિ નરતેં ઇક નારિ;
 નારી સેવત હરિ મિલે, નર સેવત જમદારિ. ૬૯૯

૬૯૪. બ્રાહ્મણાપિકાએ કરીને કવિજન પોતાના વિચાર ખતાવે છે. સર્વ સંસારને વહાલું એવું જે સુખ, તેની રાશી કુંભ રાશી, ને કુંભની રાશી જે મીથુન, ને મીથુનની રાશી જે સિંહ, તેનો અરી જે શત્રુ જે મેઘ, ને તેનો શત્રુ જે વાયુ, તેનો શત્રુ જે સર્પ, ને તેનો શત્રુ જે ગરુડ, તેના પતિ જે શ્રીકૃષ્ણ, તેના અમે દાસ છીએ. (ધૃત્યર્થઃ)

૬૯૫. કવિજન બ્રાહ્મણાપિકાએ કરીને સર્વ ચતુર પ્રત્યે ત્રણ પ્રશ્ન પૂછે છે, જે શ્રીકૃષ્ણ પણ ના જાણે, એવી તે કઈ વસ્તુ? ને શ્રીકૃષ્ણ ન કરી શકે એવું તે શું? ને તેમના નિલય, કહેતાં ઘરમાં નથી એવો શો પદાર્થ? એ ત્રણ પ્રશ્ન. તેનો ઉત્તર એ છે કે, શ્રીકૃષ્ણ ન જાણે તે તો પોતાનો પાર, એટલે શું કે પાર છે જ નહીં. આકાશનો અંત નથી તેમ. ને નથી કરી શકતા તે તો એક પોતાના ભક્તનો દ્રોહ, ને તેમના ઘરમાં નથી એવી જે એક વસ્તુ તે દીનતા, કે પ્રભુ પૂર્ણ ને આત્મારામ છે માટે સંભવે નહીં. (ધૃત્યુત્તર શુરપ્રસાદાત્.)

૬૯૬. (બ્રાહ્મણાપિકા.) પોતાના પ્રિયના સંજોગ સમય તથા વિજોગ સમે પણ ના આવે, અને તેમ વિયોગ સમયે વિયોગના દુઃખમાં પણ ના આવે, ને નિત્ય મળી જાય એવી એક સ્ત્રી છે, તે સર્વને સુખદાયક છે, ને કોઈને કોઈએક સમે દુઃખદાયક પણ તે સ્ત્રી થાય છે, એવી મોટી અસંભવ વાર્તા છે. એ પ્રશ્ન તેનો ઉત્તર એ કે, એ સ્ત્રી તે નિદ્રા જાણી. (ધૃત્યર્થઃ)

૬૯૭. (બ્રાહ્મણાપિકા.) પોતાના પરમ મિત્રના મિલાપ તથા વિજોગ સમે પણ રહે નહીં એવો એક નપુંસક પદાર્થ છે; તે કયો કે તે વિના જે હોય તેને ભણું કહીને વખાણે, એવા તો કોઈ એક રસીકજન વિરલા. તે વિનાના જનને જડ કહીને નિંદે, એવા તે અનેક જન છે. તે તે શું એ પ્રશ્ન. તેનો ઉત્તર એ કે, તે તો માન જાણવું. (ધૃત્યર્થઃ)

૬૯૮. શ્રીકૃષ્ણ પોતાની દૂતીને કહે છે, જે તું આ દૂતત્વ કરનારી તો સારી છે, પણ એક હાથી પણ અતીશે સારો અમારો દૂત છે. તે તો શ્રી પ્યારીજીને સંગે લીધા વિના પાછો ફરે જ નહીં; તેમને પધરાવીને જ આવે. એવી તેની અદ્ભુત કૃતિ છે એમ કહું. એ પ્રશ્ન. તેનો ઉત્તર એ કે, તે તો પ્રભુનું મન. (ધૃત્યર્થઃ)

૬૯૯. જાહુ સ્ત્રીઓ મળીને એક નર થયો છે. જાહુ નર મળીને એક નારી થઈ છે. તે

બિધિ ન રચી ઇક સ્ત્રી અનુપ, અદ્ભુત સખ સિરમોર;
 રાધા ત્રિગુણ ત્રિયા નહી, ઉરબસિ આદિક ઓર. ૭૦૦
 બિન સમંધહરિ કાખ્ય સખ, અતિ અદ્ભુત હુ નકામ;
 આરકૂટભૂખન સચિર, પે બિમિ મિલે ન દામ. ૭૦૧
 દુર્ગ, કાખ્ય, કુસમાંહુ, કુચ, ઉખ કઠોર ત્યો સાર;
 તન, મન, બાની, તુલસિદલ, ભલ કોમલ યહ ચાર. ૭૦૨
 બરન થોર અતિ અર્થ સહ, અમલ સરસ સદ હોઈ;
 કૃપા ભારતી કૃષ્ણ વહ, કાખ્ય ન એસી કોઈ. ૭૦૩
 ઉત્તમ કવિકૃતિસે બરન, અધમ કધુક આકાર;
 પે સમાન કહાં આકફલ, નિરસ સરસ સહકાર. ૭૦૪

નારીને સેવે તો શ્રીહરી મળે, ને તે નરને સેવતાં તો જમનું દ્વાર મળે. તે નર નારી તે ક્યાં? એ પ્રશ્ન. તેનો ઉત્તર કે તે નારી તે તુલસીની માળા. બહુ નર જે મણકા તેવડે ભજન કરતાં હરી મળે, ને તે નર તે સ્ત્રીનો ચૂડો, તે બહુ ચૂડીઓ વડે થયો. ચૂડીઓ તે સ્ત્રીઓ. તેમને સેવીએ એટલે શો ભાવ કે સ્ત્રીનો સંગ કરે, તો નર્કનું દ્વાર મળે. (ઇત્યર્થઃ)

૭૦૦. એક વિધિ જે બ્રહ્મા તેણે નથી રચી, એવી એક અનૂપમ સ્ત્રી છે; તે અદ્ભુત કહેતાં પૂર્વે કોઈ એવી થઈ પણ નથી; ને એવી ગુણવાન, ચતુર ને રૂપાળી કે સર્વ સ્ત્રીઓ માત્રની મુકૂટમણી; ને તે શ્રીરાધિકાજી કહેશે, પણ તે તો નથી. ને ત્રિગુણ ત્રિયા કહેતાં સાવિત્રીજી, પાર્વતીજી, ને શ્રીમહાલક્ષ્મીજી, તે પણ ન હોય. ત્યારે કહેશે કે બ્રહ્માની સૃષ્ટિ વિના રૂપાળીઓ બીજી ઉર્વશી આદે ઘણી એક બદ્ધિકાશ્રમપતિ શ્રીનારાયણની રચેલી સ્ત્રીઓ પણ છે, તેમાંની કોઈ હશે. એમ કહેશે, તો તેઓ પણ નથી. ત્યારે તે સ્ત્રી તે કોણ? એ પ્રશ્ન. તેનો ઉત્તર એ કે તે તે શ્રી મોહિનીજી. (ઇત્યર્થઃ)

૭૦૧. શ્રીહરીના સંબંધ વિનાનું જે કાવ્ય તે ઘણું અદ્ભુત હોય તોએ પણ તે નકામું બાણું. હરિગુણના કાવ્યમાં જેવો રસ તેવો તેમાં નથી. તે જેમ આર્કટ જે પીતળ, તેનું ભૂષણ જે ધરેણું, તે સચિર કહેતાં ઘણું સુંદર ઘડયું હોય, પણ તેના સાનાના બેડોળ ધરેણા જેટલા પણ દામ ન આવે તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૭૦૨. દુર્ગ જે કિલ્લો, ને કાવ્ય, ને કુખાંડ જે કોહોળું, ને કુચ જે સ્ત્રીના સ્તન, ને ઉષ જે શેરડી, ઇત્યાદિક વસ્તુને વિષે જેમ જેમ કઠિણતા તેમ તેમ તે સારી. અને તન જે શરીર, ને મન, ને વચન, ને શ્રી તુલસીજીનાં દલ જે પત્ર, એ ચાર આદેમા જેમ જેમ કોમળતા તેમ તેમ તે વસ્તુ સારી. (ઇત્યર્થઃ)

૭૦૩. વર્ણ જે અક્ષર જેમાં થોડો, ને તેમાં ઘણા એક અર્થ ભરેલા, ને અમળ કહેતાં હોષ રહિત, ને સરસ કહેતાં રસ સહવર્તમાન, ને સદ્ય કહેતાં થોડીવારમાં રચના રચે એવું બધું હોય, ત્યારે તે તે શ્રીકૃષ્ણની કૃપાની ભારતી જે વાણી, તે બાણી. એ વિના બીજી શ્રમ કાવ્ય ચતુરાઇની વાણી હોય છે, પણ તે એવી નહીં. (ઇત્યર્થઃ)

૭૦૪. ઉત્તમ કવિના કાવ્યના જેવા વર્ણ જે અક્ષર ને આકાર કહેતાં છંદનો નમૂનો, અધમ કવિ કંઇએક લાવીને પોતાના મનથી ઉત્તમ કવિની બરોબરતા માનીને મૂલે, પણ બરોબરતા

ઓર ઘરન હ સફલ સખ, જો સંજોગ ધનશ્યામ;
 જ્યોં કંસારી મુરારી, મધસૂદન સુઠિનામ. ૭૦૫
 શ્લોક પુરાની સંસ્કૃત, બાંચત સખ ઇતરાય;
 પ્રહય સુફલ ગિરખાન જખ, શ્રોતા લે સમુઝાય. ૭૦૬
 બુધ કહિ ભાખા બાદ જો, સુરખાની ઇક સાંચ;
 તો હમ કહિયો મૂર્ખહે, સાચ ન લાવે આંચ. ૭૦૭
 બેદ બડે ગિરખાનતોં, નારાયનકી ખાનિ;
 અજભાષા ભક્ત તાહિતોં, અજપતિ ભાખ મુખ જાનિ. ૭૦૮
 સમર સમર મન સરસ છખ, નટખર નગધર કૃષ્ણ;
 જસ પદપય હર સર ધરત, અધહર ભર સખ ત્રણ. ૭૦૯

ક્યાંથી આવે, નજ આવે. તે જેમ આકાંક્ષાનું ફળ જે આકાંક્ષાથી તે સહકાર જે આંખો તેનું ફળ જે કેરી, તેને આકારે હોય છે, પણ તે કેરીના આકારથી કશો કલ્યાણનો અર્થ ન થાય. (ઇત્યર્થઃ)

૭૦૫. જો ધનશ્યામ જે શ્રીકૃષ્ણ તેમના નામનો સંબંધ લગારે પણ જે હોય તો તેના સંબંધી ખીજ અક્ષર જેટલા હોય તે પણ સફળ જાણવા; તે જેમ કંસારિ, ને મુરારિ, ને મધુસૂદન, ઇલાહિક નામ અસુરના, પણ હરી સંબંધે સુચિ કહેતાં મહાપવિત્ર થઈ ગયા તેમ. (ઇત્યર્થઃ)

૭૦૬. સર્વ પુરાણી સંસ્કૃત શ્લોક વાંચીને ઇતરાય કહેતાં કુલે છે, ને એમ કહે છે જે અમે સંસ્કૃત વાદ કરીએ છીએ, એ તે સાચો, ને ભાષાવાદ તો ભૂઠો છે, એમ જાણીને ફૂલે છે; પણ તે ફૂલ્યા તો ત્યારે પ્રમાણ કે શ્રોતાજનને દેશ ભાષા બોલ્યા વિના ગિર્વાણ જે સંસ્કૃત વાણી, તેણે કરીને સમજાવે ત્યારે. (ઇત્યર્થઃ)

૭૦૭. બુધ જે પડિત, તે ભાષા જે નાગભાષા ગ્વાલિયરી તેને બાદ જે મિથ્યા છે એમ જો કહે ને સુર ભાષા જે સંસ્કૃત તે એક સાચી છે એમ કહે તો ઠીક છે. પણ અમે તેને ગ્વાલિયરી ભાષાવડે બોલીને એમ કહીએ છીએ જે તે મૂર્ખ છે, ઇલાહિક અપરાધ કહીએ, છીએ, તે સાંભળીને જો મનમાં આંચ જે સંતાપ ન લાવે ત્યારે તે સાચો, બાકી ભૂઠો છે. (ઇત્યર્થઃ)

૭૦૮. ગિર્વાણ ભાષા થકી પણ વેદવાણી ઉત્તમ કે જે શ્રી નારાયણ થકી પ્રગટી છે. માટે ઘણી ઉત્તમ ને એ વેદવાણી થકી તો પ્રજા ભાષા ઘણી ઉત્તમ માનવી, તે શા માટે કે વેદ તો શ્રી નારાયણની નિદ્રાવસ્થામાં શ્વાસોચ્છ્વાસ થકી પ્રગટ થયા છે, ને પ્રજાભાષા તો તે શ્રી નારાયણના પણ કારણરૂપ જે શ્રીપૂર્ણપુરુષોત્તમ, જે શ્રી પ્રજાજન, જે શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર, તેમણે જાણી સમજીને શ્રી મુખે ઉચ્ચાર કરી છે માટે શ્રેષ્ઠ ને સંસ્કૃત તો દેવવાણી છે. (ઇત્યર્થઃ)

૭૦૯. હે મન! તું વારંવાર સમર સમર, નગધર જે શ્રી ગોવર્ધનધર ને નટવર જે નટ મધ્યે વર જે શ્રેષ્ઠ સુરુપવાન, સરસ કહેતાં રસીલી છખ જે શોભાવાળા જે શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર તેમને, જેના ચર્ણારવિદનું પય જે જળ, તે હર જે શ્રી મહાદેવજી સરખા પણ, પોતાના સર જે શીશ તે ઉપર ધરે છે. તે જળ કેવું છે કે અધ જે પાપ માત્ર તેનું હરનાર, ને તૃણા જે કામનાઓ માત્ર તના પૂરનાર છે. (ઇત્યર્થઃ)

કાવ્ય ચાતુર્ય.

અથ એકાક્ષર દુહો.

નૈનૈ નૈની નૈન નૈ, નૈનાં નાંન ન નૂન;
નૌ નાનાને નાનુના, નાનન નૃ નૃ નૂન.

૭૧૦

અથ દ્વયાક્ષર દુહો.

હરી હરી હી હરી હી, હરી હીરા હી હાર;
રહેં રાહ હરિ હર રહેં, હરેં હરેં હ હાર.

૭૧૧

અથ પ્રતિઅક્ષરાર્થ દુહો.

શ્રી શં ક ર ભં આ ગ ગો, ભા ત શ્રે કુ કં ધી સુ;
અ વિ વૈ મા ણુ દ ઘોં મહી, સખ નાયક ગોપીસુ.

૭૧૨

૭૧૦. (એ દોહરો એકાક્ષર છે. માત્ર નકાર આવે છે.) શ્રી રાધિકાજી માન ધરીને બેઠાં છે તે સમે શ્રી લલિતાજી કહે છે ને હે શ્રી પ્રિયાજી! તમે સાંભળો કે-નૈ નૈ-કહેતાં ને નવી નવી ગોપકન્યાઓ, તે-નૈની-કહેતાં નવિન ચૌવનવાળીયો, ને-નૈન-કહેતાં ન નમેલીઓ તે-નૈ-કહેતાં ઘણીએક આવીને શ્રીકાકુરજીને નમિયો, કહેતાં આધીન થઈયો, તોપણ પ્રભુનાં-નૈનાં-ને નેત્ર તે-નાન-કહેતાં તું વિના અન્ય ઉપર-ન-નથી લોભાતાં. બાકી-નૂન-કહેતાં ખોટ સ્ત્રીઓની નથી. માટે-નૌ-નાના-ને કહેતાં હું તુંને ધણા પ્રકારનાં ને ને વિનય, તે કરીને નમું છું; તું-ના તું ના-કહેતાં અણુમાત્ર-ના, ના, ના-કર એટલે પધાર્યાની હા કહે-નાનન-કહેતાં પ્રભુને મુખેથી તું વિના સર્વના અંગીકારની ના નીકળે છે, ને-નૃ-ને મનુષ્ય તેને તારા સુખદાન કરવાનું તો પ્રભુએ-નૃ-કહેતાં ને જળ મૂક્યું છે, એટલે નાજ અપાય એવો નેમ છે. તું સમાન પ્રભુને બીજું તું ને વિત તે-ન-કહેતાં નથી. એવું સાંભળીને પ્રભુને જઈ મળ્યાં. (ધૃત્યર્થઃ)

૭૧૧. (અથ દ્વયાક્ષર.) જીવને શિક્ષા-કવિજન કહે છે ને હે જીવ! 'હરી' ને સોનું, ને વળી 'હરી' ને કામ તે બંને થકી 'હી' ને હૃદયે તે, 'હરી' કહેતાં કાઠી લઇને 'હી' કહેતાં નિશ્ચે શ્રીહરીરૂપી હીરાને જ, હી કહેતાં હૃદયે વિષે હાર કરી રાખ, ને હરીનો રાસ ને મારગ તેને વિષે રહે. તે જેમ હર ને શિવજી રહે છે તે રીતે. હરે હરે કહેતાં હંજવે હંજવે, હુંકાર ને અહંપદ એ બેને હરીને એટલે તેનો નાશ કરીને. એ દોહરામાં હ ને ર, એ મળ્યાં માટે દ્વયાક્ષર. (ધૃત્યર્થઃ)

૭૧૨. (એ દોહરો પ્રતિ અક્ષરાર્થનો છે.) શ્રી ને શોભા, નો શં ને સુખ, ક ને બ્રહ્મા, ર ને અક્ષરબ્રહ્મ, ભં ને નક્ષત્ર, આ ને સતી, ગ ને ગંગા, ગો ને વાણી આદિક, ભા ને કાંતિ, ત ને અર્થ, શ્રે ને કલ્યાણ, કુ ને પૃથ્વ, કં ને સુખ, ધી ને બુદ્ધી, સૂ ને સુંદર, અ ને વિષ્ણુ, વિ ને જ્ઞાન, વૈ ને નિશ્ચે, મા ને શ્રી લક્ષ્મીજી, ણુ ને સીદ્ધિ, દ ને દાન, લૌ ને સ્વર્ગ, મ ને માયા, હી ને લગ્ન, ધલ્યાદિક સર્વના ધણી શ્રી ગોપીનાથજી છે, તે થકી સર્વ મને મળે. (ધૃત્યર્થઃ)

અથ પ્રતિપાદાક્ષર.

કં કં કં કં કં કં કિં, ખં ખં ખં ખં ખાખ; ૭૧૩
ગો ગો ગાગં ગા ગ ગો, લલી લાલ લે લાલ.

અથ પ્રશ્નોત્તર દુહા.

મન ન કરે હરિરૂપ કો, નમન કરે હરિ ધામ; ૭૧૪
કોક શાનિ પ્રિય કામ હે, કોક સ્ત્રી પ્રખ્યામ.
સુતહરિ, હરઅરિ, સિખિ ન કા, મન ઉડ દુજ પતિ કાન;
કરમતાપ ભવ હરન કો, જવાખ મેન, શશિ, ગ્યાન. ૭૧૫
ખિણજી ખરન કો સકલ પ્રિય, સદજન કહા અહીત;
હરિ ન હદે ક્યો જવાપ દે, દયો ભયો અસુચિત. ૭૧૬

૭૧૩. (એ દોહરો પ્રતિપાદાક્ષર છે.) કં જે સુખ, તે કં કહેતાં કંચનનું, વળી કં કહેતાં સ્વર્ગનું, વળી કં કહેતાં કામનું, તે કં કહેતાં અત્રી તે રૂપ જાણવું, ને ક જે બ્રહ્માનું સુખ તે પણ કિં કહેતા શું એટલે નાશવંત છે; ને ખં ચાર વાર કહ્યું તે પેલાં ચારે સુખને વિષે ખ જે શન્ય જાણવું, અંત્યે ખાખ કહેતાં રક્ષા થઈ જવાનું માટે, તેથી તૃષ્ણા ટાળ. હે જીવ! ગો જે યશસ્વત્તે સંબંધી ગો જે વાણી તે તું ગા, ને તેથી ગ જે ગતી તે તારી ગો જે ગોલોક તે વિષે થશે; લલિ જે શ્રીરાધીકાજી ને લાલ જે શ્રીકૃષ્ણ તે થકી એની લેહે લાગશે. તેથી લાલ કહેતાં ભગવતને ત્યાં રસમત્ત રહિશ. (ધૃત્યર્થ:)

૭૧૪. (એમાં જે અક્ષર પ્રશ્નમાં છે તેના ઉત્તર તેમાં જ સમાવ્યા છે.) શ્રીહરીના રૂપને નીરખવાનું મન ન કરે કો કહેતાં કોણ? એટલા અક્ષર પ્રશ્નના. એના એ જ અક્ષરમાં જ ઉત્તર કે મનન જે ચિંતવન તે-તે જ અક્ષર ઉત્તરમાં પણ છે, તે તપાસ હરી કહેતાં કામના તથા કંચન રૂપનું જે ચિંતવન કરે તે હરી નીરખ્યાનું મન ના કરે, ને કોણ નમન જે પ્રણામ તે હરીના ધામરૂપ જે ભગવદી તેમને કરે? ઉત્તર એનો એ કે જે કોઈ હરી જે ઇંદ્ર, તેનું ધામ જે સ્વર્ગ, તેનું મન ન કરે તે સંતને નમે. ને કોઈએ જ્ઞાનીને પણ કામ પ્રિય છે? એ પ્રશ્નનો ઉત્તર એમાં જ કે કોક જે કોક શાસ્ત્ર તેનું જેને જ્ઞાન હોય તેને કામ પ્રિય હોય. ને કોઈ એકને વૃષ કહેતાં વરષ સંક્રાંતિ તેનો ધામ જે વૈશાક માસનો તડકો, તે સ્ત્રી કહેતાં ગમતો હશે? એ પ્રશ્નનો ઉત્તર એના એ અક્ષરમાં જ, એટલે કોક જે ચક્રવા ચક્રવી તેને વૈશાકનો તડકો ગમે છે: સંજોગરૂપી ટાઢકને લીધે લાગતો નથી. રાત્રી પડે ત્યારે વિયોગ થાય છે, ત્યારે ચંદ્ર કિરણ એથી વધતાં તપે છે, તે માટે. (ધૃત્યર્થ:)

૭૧૫. (શાસનોત્તર તે શું કે ત્રણ ત્રણ પ્રશ્નનો ઉત્તર તેનો તે એક હોય તે શાસનોત્તર.) હવે હરી જે શ્રીકૃષ્ણ તેમનો સુત કોણ? ને હર જે શ્રીમહાદેવજી તેમનો શત્રુ કોણ? અને સિખિ જે મયૂર ભત્તી, તેમને એક નહીં તે શું? એ ત્રણે પ્રશ્નનો ઉત્તર એ કે મન જે કામ. વળી મન ને ઉડ, જે તારાગણ, ને દુજ જે દ્વિજ, એ ત્રણેને પતિ કોણ? તેનો ઉત્તર શશિ જે

નો કા, હરિપ્રિય, જન-જિવન, કહા મિષ્ટ, બલ સાપ;

કો કબંધ સુનિ પ્રણે સખ, રસ દે દયો જગ્યાપ. ૭૧૭

અથ ગતાગતબર્નન.

કુહો.

સરસ જલજ કન નક સુ મા, વલ્લવળ સો સો ન;

નવિન નવિન ભા કાલિ કા, જોહિ ન વે સો સો ન. ૭૧૮

અથ ચિત્રકાવ્ય.*

અથ ગોમુત્રગતિ, અધિગતિ, ત્રિપદી અને કપાટબંધ.

કુહો.

રામનામપે પ્રેમ તો, ભઈ ભલી સખ જાનિ;

કામદામપે પ્રેમ તો, ગઈ ફૂલી જખ માનિ. ૭૧૯

ચંદ્રમા તેજ. વળી કર્મ, ને ત્રિતાપ, ને ભવ જે સંસાર, જેને જન્મમાર્ણુ તે ત્રણેને હરન કહેતાં નાશ કરનાર કોણ? તેમનો ઉત્તર એક જ્ઞાન જ. (ઇત્યર્થ:)

૭૧૬. વિષ્ણુરૂપ વર્ણુ જે અક્ષર તે કયો? ઝ તે. અને સર્વને પ્રિય તે શું? તે અસૂ જે પ્રાણુ તે. સદ્ગુરુપને અહિત કહેતાં આણુગમતું તે શું? તે અશુચિ કહેતાં અપવિત્ર પદાર્થ. ને શ્રી હરી હૃદયમાં નથી પધારતા તે શામાટે? તે અસુચિત કહેતાં ચિત્તભ્રમિત અપવિત્ર છે માટે. એ વ્યસ્ત સમસ્ત ઉત્તર, દે દયો કહેતાં કવિ નામ દયારામ તે, તે. વ્યસ્ત સમસ્ત તે શું કે, પદ્મપદ પ્રત્યે અકેક અક્ષર ઉત્તરનો વધતો ગયો ને તે સરવ મળીને છેલા પ્રશ્નનો ઉત્તર પણ થયો. (ઇત્યર્થ:)

૭૧૭. નો જે નવ તે શું? રસ. ને શ્રીહરીને પ્રિય તે શું? તે પણ રસ, કહેતાં પ્રેમરસ. ને જન જે મનુષ્ય તેનું જીવન શું? તે તે મેઘ, તેનું નામ પણ રસ ને સર્વથી મીઠું શું? તે પણ રસ જે અમૃત; ને સાપનું બળ તે શું? તે પણ રસ જે જળ. એમ સઘળાં પ્રશ્નનો અર્થ એક રસ એટલા શબ્દમાં દેઘ દીધો. (ઇત્યર્થ:)

૭૧૮. એક સમે શ્રીકૃષ્ણ પાસે શ્રી લક્ષ્મીજી અને શ્રીરાધિકાજી બંનેને પ્રથમ દિવસે દીઠાં હતાં. બે સખીઓએ દીઠા, તેમાં એક સખિ અજાણી છે તે પૂછે છે કે, લક્ષ્મીજી ક્યાં ને રાધિકાજી ક્યાં? ત્યારે જે જાણે છે તે ખોલી કે સરસ કહેતાં સુંદર સજલ જલજ જે મોતીનો કણ, નક જે નાકે હુતો, સૂ કહેતાં તે તે મા કહેતાં લક્ષ્મીજી, ને વલ્લવ જે ગોપ તેની જ કહેતા પુત્રી જે વૃષભાનુ નંદિની, તે તો તે ન હોય. ત્યારે પેલી અજાણીએ પૂછ્યું કે ત્યારે પેલાં નવી નવી ભા જે શોભાવાળાં-કાંતિ ક્ષણે ક્ષણે દેખાતી હતી, કાલિકા કહેતાં કાલે, શું જે પેલી હી કહેતાં હુતી નહીં, તે તે કોણ? ત્યારે પેલીએ કહ્યું જે તે તે શ્રીરાધિકાજી. (ઇત્યધ્યાહાર જ્ઞયં.) એનો અવળો ભણતાં પણ તેનો તે અર્થ થાય છે માટે ગતાગત.

* આ અને એની નિચેનો કુહો તથા સર્વેયાના અર્થ અસલ ત્રણ પ્રત, જે અમે મેળવી છે તેમાં નથી; તથા એના અર્થ અમારો યથામતિ કીધા છે. એક પ્રત વડોદરાવાળા વ્યાસ પ્રાણશંકર જેની પાસે કવિ દયારામનાં શ્રણા કાવ્યોનો સંગ્રહ છે તેની, બીજી પ્રત જે અમે દભોઈમાંથી કવિ દયારામના ગ્રંથો લખનાર પટેલ ચેલાલાઈ ફૂલભદ્રસની મેલવી હતી તે, તથા ત્રીજી પણ દભોઈમાંથી મેળવેલી, તે ત્રણે પ્રતમાં એના અર્થ નથી.

ગામૂત્રગતિ.

શ	મ	ના	મ	પે	ઝે	મ	તો	ભ	ધ	ભ	લી	સ	ખ	જા	નિ
કા	મ	દા	મ	પે	ઝે	મ	તો	ગ	ધ	કે	લી	જ	ખ	મા	નિ

અન્ધગતિ.

અથ અન્ધ ગતિ.

સતરંજની રમતમાં ઘોડો છે તે અઢી ધર ઉડીને ચાલે છે, તે પ્રમાણે.

ત્રિપદી.

રા	ના	પે	મ	ભ	ભ	સ	જા
મ	મ	ઝે	તો	ધ	લી	ખ	નિ
કા	દા	પે	મ	ગ	કે	જ	મા

રા	મ૨૮	ના	મ૨૦	પે	ઝે	મ	તો
ભ	ધ૨૬	ભ૨૧	લી૨૮	સ૨૩	ખ૩૦	જા૧૫	નિ૩૨
કા	૧૭	મ૨	મ૪	પ૨૧	ઝે	મ૨૩	તો
ગ૨૫	ધ૨૦	ક૨૭	લી૧૨	જ૨૯	ખ૧૪	મા૩૧	નિ૧૬

અથ કપાટખંધ.

રા	મ	કા
ના	મ	દા
પે	ત્રે	પે
મ	તે	મ
ભ	ધ	ગ
ભ	લી	ફ
સ	ળ	જ
જા	નિ	મા

અથ ધનુષખંધ, કુમળખંધ અને હારખંધ.

હુદો.

રામ નામ દ્રમ ધામ દ્રુમ, દ્વેમ પ્રેમ સિમ શ્યામ;

સોમ ધામ તમ આમ ભ્રમ, હોમ કામ ભ્રમ દામ.

૭૨૦

૭૧૯. જો રામ નામ ઉપર પ્રીતિ હોય તો સઘળું ઠીક જ થયું છે એમ નાણું; અને જો કામ એટલે વિષયવાસના અને દામ એટલે પૈસો એનાપર પ્રીતિ રાખી તો સફળ થયલી ને વસ્તુ તેની પાણુ ધૂળધાણી થઈ સમજવી.

૭૨૦. ધર્મનું ધામ એવું શ્રીરામનું નામ છે. સ્વામી જે શ્રીકૃષ્ણ તે પોતે હૃદ એવાં દ્વેમ કહેતાં કલ્યાણ અને પ્રેમ કહેતાં પ્રીતિ, તેના દ્રુમ એટલે કદપવૃક્ષરૂપ છે; આમ્ય એટલે તુચ્છ એવા જે ભ્રમ તે રૂપી જે તમ એટલે અંધકાર, તેના ધામને વિષે સોમ એટલે ચંદ્ર જેવા પ્રકાશના કરનાર છે; માટે હે જીવ! કામ એટલે વિષયવાસના અને દામ એટલે પૈસો એ જે સંખંધી જે ભ્રમ તેને હોમ એટલે ખાળી નાંખ; અને ભગવાનની ભક્તિ કરી જન્મ સફળ કર.

અથ છત્ર અથવા મેરુબંધ.

સવૈયો-મતમયંદ છંદ.

લાભ સવાદ(૧) સળે જસ સેવત શ્રીખર પૂરન સોલ કલા,
દામ ન કામ અયાસ કદ્દર સના જસ ગાત સુસિદ્ધ કલા;
ધન્ય સુભાયગ કહેત હયો જીસિરોમનિ માનત નંદલા,
લાભ સદા સરદાર ધની, સુ સુની ધર દાસ સદા સભલા. ૭૨૧

દુહા.

અતિ શુભ ગુર્જર દેશમધિ, દછન પ્રયાગ રુચીર;
મહા સરિત શ્રીનર્મદા, અતિ સુચિ ઉત્તર તીર. ૭૨૨
નિકટ નિપટ જહાં ચંડિપુરિ, ધ્રિવ્રનકા સુચિ થાન;
જિહીં રાજતહે સદા શ્રી શેષશાયી ભગવાન. ૭૨૩
સો પુરિમધ્ય નિવાસ કવિ, દયારામ હરિદાસ;
ભતિ વિપ્ર સાહોદરા, નાગર ન્યાતિ પ્રકાસ. ૭૨૪
ધર્મ સુ જૈનો બલ્લભી, શ્રી ગુરુદેવ પ્રતાપ;
ક્રિયે સાતસોં દોહરા, કૃષ્ણ સમંધ અલાપ. ૭૨૫

૭૨૧. લાભ અને સવાદ સમજ સઘળા હરિભક્તો સોળકળાએ પૂર્ણ શ્રીવર એટલે લક્ષ્મીના પતિ શ્રીકૃષ્ણને સેવે છે. તે સેવા કરવામાં નથી તો દામ ખેસતો, નથી કાંઈ અયાસ એટલે શ્રમ પડતો; પણ જે રસનાએ શ્રીહરિના જસ ગાયા છે તે જે બોલે તે તરત સિદ્ધ થાય એવી તેમાં શક્તિ આવે છે. દયારામ કહે છે કે નંદના લાભ જે શ્રીકૃષ્ણ તેને શિરોમણિ માને છે તેના ભાગ્યને ધન્ય છે. એવા ભક્તને વિશ્વાસ રહે છે કે આપણા માથે શ્રીકૃષ્ણ જેવો સરદાર કહેતા ધણી છે, માટે હે ઉત્તમ ભક્ત! સદા એવા ધણીની ભક્તિનો લાભ, દ્વારે એટલે ધરને આંગણે ધર કહેતા લઇલે.

૭૨૨. અતિશે શુભ ગુર્જર જે ગુજરાત દેશ, તે મધ્યે દક્ષિણ પ્રયાગ જે શ્રીરેવોરી સંગમ, રુચિર જે સુંદર, તેની સમીપ મહાનદી શ્રીનર્મદાજીનું, અતીશે સુચિ કહેતાં પવિત્ર, એવું જે ઉત્તર તટ તેને વિષે;

૭૨૩. નિપટ જે ઘણુંજ, નિકટ જે સમીપ છે, ચંડીપુરી એવે નામે કેવલ વિપ્રનું પવિત્ર સ્થાનક છે. જહાં સદા શ્રી શેષશાયી ભગવાન વિરાજે છે;

૭૨૪. તે પૂરી મધ્યે છે નિવાસ જેનો, એવા જે કવિજન દયારામ, શ્રીહરીના દાસ, વિપ્ર ભતિ મધ્યે નાગર સાહોદરાની જ્ઞાતી તે, જગતને વિષે પ્રકાશ છે;

૭૨૫. અને મહાશુભ ધર્મ જે શ્રીમદ્વલ્લભી સંપ્રદાય તે છે જેનો, તેણે શ્રીગુરુદેવને પ્રતાપે કરીને આ સતસહી અંથના સાતસોં દોહા કર્યા છે. જેને વિષે શ્રીકૃષ્ણ સંબંધી સઘળો આલાપ, જે બોલવું થયું છે. (ઇત્યર્થ:)

શક અષ્ટાદસ દુહુતરા, શુભ પચ્છ નભમાસ;	
મિતિ શ્રી રાધાઅષ્ટમી, બાર ગુરુ શુભ રાસ.	૭૨૬
તાદિન સંપૂર્ન ભયો, સતસૈયા શુભ ગ્રંથ;	
પદે સુને સીખે સુમતિ, લભ્ય કૃષ્ણપદપંથ.	૭૨૭
પુરુષોત્તમ ગોપીશ શ્રી, કૃષ્ણ મનોહર રૂપ;	
તદ્ પ્રીત્યર્થ સુગ્રંથ યહ, નહિ રિઝવન કો ભૂપ.	૭૨૮
જ્ઞાન ભક્તિ સુખિએક યુત, પ્રેમાદિક પ્રસ્તાવ;	
પૂર્વ ગ્રંથ સમ્મત લલિત, નાગરતા હરિભાવ.	૭૨૯
પિંગળ પદ્ધતિ દ્વિખંડે, રચના રચિત અદોષ;	
તદ્દપિ હોય કષુ સમજિયો, હરિ ગુન જન તજિ રોષ.	૭૩૦
દયા સતસૈયા ગ્રંથ યહ, બિરચિત પરઉપકાર;	
સખ સજ્જન દૂખન તજી, ગ્રહન કીજીયો સાર.	૭૩૧

ટીકાકાર વચન.*

(દોહો.)

યથામતી યહ ગ્રંથકો, કીનો અર્થ પ્રકાશ;

વૈષ્ણો વલ્લભદાસને, કરુના બલ અવિનાશ. ૧

૭૨૬. સંવત ૧૮૭૨ અઢારસે બોહોત્તેરના નભ માસ ને શ્રાવણ તથા ભાદ્રપદનું નામ પણ છે, તે ભાદ્રવાની શુભ ને શુકલ પક્ષ મધ્યે મિતી ને તિથી શ્રીરાધા જયંતી, અષ્ટમી અને વાર બુધ, શુભતાનો રાશી ને ઢગલો તે દિવસે શુભ એવો ને આ સતસહી ગ્રંથ તે સંપૂર્ણ થયો છે.

૭૨૭. તેને ને કોઈ ભણે, વા સાંભળે, વા ગુરુ મુદ્રાથી શીખીને કંઠગ્ર કરે, તેને સમુતી ને સારી બુદ્ધિ તે સહિત શ્રીકૃષ્ણનું પદ ને ધામ તેની પ્રાપ્તિનો માર્ગ, તે લભ્ય કહેતાં પ્રાપ્ત થાય. (ઇત્યર્થ:)

૭૨૮. શ્રીગોપી જનના ઇશ મનોહર ને મનને હરે, એવા ને પૂર્ણ પુરુષોત્તમ શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર, તેમની પ્રીતિ ને પ્રસન્નતા માટે આ સુંદર ગ્રંથ કર્યો છે; કોઈ રાજા રીઝવવાં સારુ નથી કર્યો. (ઇત્યર્થ:)

૭૨૯. આ ગ્રંથને વિષે જ્ઞાન તથા ભક્તિ, તથા સુંદર વિવેક, તથા પ્રેમ, તથા પ્રસ્તાવ, તથા લલિત ને સૌંદર્યતા, તથા નાગરતા ને ચાતુર્યતા, તથા ભગવદ્ભાવ ને પ્રીતિ, ઇત્યાદિક પદાર્થયુક્ત અને પૂર્વ ગ્રંથ ને મોટાં શાસ્ત્ર તેનો સંમત ને પ્રમાણ સહિત આ ગ્રંથ છે. (ઇત્યર્થ:)

૭૩૦. પિંગળ શાસ્ત્રની પદ્ધતિ ને પ્રમાણ રાખવા તે જોઈને આ રચના નિર્દોષ રચી છે. તદ્દપિ ને કદાપિ દોષ હોય તોએ હરીના ગુણ છે, તેમાં બાધ નથી, એમ સમજીને કોઈ મનમાં રોષ રખે ધરતા. (ઇત્યર્થ:)

૭૩૧. દયારામ કવિનો રચેલો આ સતસહી ગ્રંથ પારકા ઉપકારને અર્થે રચેલો છે; માટે હે સકલ સદ્પુરુષો! દૂષણ સઘળું તજીને માંહેથી સાર માત્ર ગ્રહણ કરજો. (ઇત્યર્થ:)

૧ વલ્લભદાસ વૈષ્ણવે અવિનાશી ને ભગવાન તેમની કરુણાના બલથી જેવી બુદ્ધિ ઉપજી તેવો આ સતસહીના ગ્રંથનો અર્થ પ્રકાશ કર્યો છે.

* આ ટીકાકાર વચન અને સતસૈયાની ટીકા કોણે કરેલી છે, તે સંબંધી ખુલાસો પ્રસ્તાવનામાં કર્યો છે.

વસ્તુવૃંદદીપિકા.

હૃહા.

અંદુ શ્રી ગુરુપદકમલ, સકલ સિદ્ધિદાતાર;	
શ્રીમહાપ્રભુ ગોસ્વામિ શ્રી, સહ શ્રીનંદકુમાર.	૧
સખ કલેસ જાતે ટરે, ઠરે સુધી હિય આય;	
પૂરન હુઈ અલિલાખ સખ, અસપદ ગુરુ હરિરાય.	૨
ગમ્ય નહી ગિરવાનકી, આહિં સમુજિ સખ નામ;	
તિનલગિ દયા યથામતી, પુટકિન ખસ્તુ જી ગ્રામ.	૩
નાના દુમરસ પક્ષિ લે, રચન મયુષ આપૂપ;	
બિબિધાગમતે નાઉં ત્યોં, ગહિ ઇહિ ગ્રંથ અનૂપ.	૪
ઇક દે ત્રિયોં કમસહિત, ગુહિ ખસ્તૂ પદ્યઅંધ;	
અંત હોત સખ અર્થકો, શ્રીકૃષ્ણસોં સમંધ.	૫
ઔર ખરનહૂ સપ્રલ સખ, જો સજોગ ધનશ્યામ;	
જયોં કંસારિ મુરારિ અરુ, મધુસૂદન સુઠિ નામ.	૬

એકખસ્તુનામ.

રવની ઇક શ્રીરામ જૂ, ગનનાઇક ઇક દંત;	
શેષ, ચંદ્ર, મન, આતમા, પતિવૃતા ઇક કંત.	૧
સિહનિ, વૃશ્ચિક, કદલિઅન, સુકિત ન પ્રસુત અનેક;	
શુકદષ્ટિ, રવિચક્ર, અરુ, શ્રીપરમેસુર એક.	૨

દ્વેખસ્તુનામ.

દે સુત હે હરિભક્તિકે, જ્ઞાન અવર વૈરાગ;	
તસ દે સુતુ શ્રીરામકે, કુસ અરુ લવ ખડભાગ.	૧
ધર્મરૂપ દે યમ ધરમ, દિપેં શત્રુ ઇક મિત્ર;	
સૂર્ય ચંદ્ર દે અંસ જગ, કિન પ્રભુ પ્રગટિ પવિત્ર.	૨
દે પ્રસિદ્ધ જગ સંપ્રદા, રમારત જૈખનવ નામ;	
નયન, શ્રવન, કર, પદ ઉભય, કિન પ્રભુ દંચન વામ.	૩
શ્રીદી હે દે ભાંતિકી, દૈવિ આસુરી ઔર;	
દે બ્રમ કંચન કામિની, ભુલયે હરિ સવ મોર.	૪

કન્ન, શુકલ દે પક્ષ હે, ઉત્તર દક્ષિણ અયન;
આહ મહિ રાવન દુહુ હતે, કપિસ કવલદ્ધનયન. ૫
બિધિકે બિય પ્રારાદ્ધ હે, રેન દોસ કહે સોય;
અખિલ જુગલકે સિરમની, રાધા માધવ દોય. ૬

ત્રીન અસ્તુનામ.

ત્રીન શિવનેત્ર ઓર દેવનામ.

ત્રીન નયન મહાદેવકે, રવ શશિ અનલ અનૂપ;
ત્રીન દેવ બિધિ, હર રુ હરિ, પર શ્રીકૃષ્ણ સરૂપ. ૧

ત્રીન લોક ઓર ગુનનામ.

લોક ત્રીન હે જનિયે, સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાલ;
ગુન ત્રય તમ, રજ, સત્વ પુનિ, શુદ્ધ સત્વ ગોપાલ. ૨

ત્રીન રામ ઓર બેદનામ.

રામ ત્રીન ઇક દાસરથિ, પરસુરામ, બલરામ;
મૂલ બેદ ત્રયમૃગ, યજુર, સામ ગાનિ ગુન શ્યામ. ૩

ગંગાકી ત્રીન પ્રલાનામ.

ભોગવતી, ભાગીરથી, મંદાકિની સુલ નામ;
ત્રીન પ્રલા શ્રીગંગ મતુ, હરિ જસ ધ્વજ સુખધામ. ૪

ત્રીન નાડીનામ.

નાડિ ઈંગલા, પિંગલા, ત્રિતિય સુસુમના નામ;
કહા દિખાવત બેદકો, બેદ સમરિ ધનશ્યામ. ૫

ત્રીન તાપનામ.

અધિભૌતિક, અધ્યાત્મ અરુ, અધિદૈવિક ત્રીતાપ;
સમુલ જાય જરિ પલકમેં, કૃષ્ણનામ કરિ જાપ. ૬

ત્રીન અગ્નીનામ.

લૌકિક અગ્ની જનિ ઇક, જઠરાનલ પુનિ ઓર;
બડવાનલ યહ ત્રીન હે, કૃષ્ણતેજ સથ ઠોર. ૭

મુખ્ય ત્રીન જવરનામ.

વાત, પિત્ત, કફ ત્રીન જુર, તાતેં ઓર અનેક;
તોકોં છુવેં ન એક જિય, કૃષ્ણનામ રટિ એક. ૮

ત્રિથેની નામ.

ગંગા, યમુના, સરસુતી, મિલત ત્રિથેની સૌધ;
ગંગ ગિરા બડ તહું ન શ્રી, યમુના સમતા કોઈ.

૯

ત્રિકાલ નામ.

પ્રાત ઓર મધ્યાન પુનિ, તિસરો સાયંકાલ;
ગિનત જાત સખ કાલ ભજિ, કાલકાલ ગોપાલ.

૧૮

ત્રીન મુખ્યાવસ્થા.

બાલ્યાવસ્થા બિત ગર્હ, યૌવનહ બહિ જાત;
કા પ્રદ્ધાકો ભરોસો, ભજ હરિપદ જલજાત.

૧૧

શરીરકી ત્રીન અવસ્થા.

અંત અવસ્થા ત્રીન તનું, ભસ્મ, કિકિટ, વિટ જાનિ;
તાકોં તૂં અભિમાન તજિ, ભજિ હરિ સખ સુખખાનિ.

૧૨

ત્રિવિધિ પવન.

મંદ, સુગંધ, રુ સિતલ બહેં, ત્રિવિધિ પૌન સુખરૂપ;
શ્રીવંદાવન યમુનતટ, જહાં બિલસત વ્રજભૂપ.

૧૩

ત્રીન ગ્રામનામ.

ખરજ ઓર મધ્યમ સમુજિ, તિસરો ગ્રામ નિષાદ;
યહ બિધ સમુજે તખ સુફલ, સહ હરિગુનાતુવાદ.

૧૪

ત્રિવિધિ પ્રાનાયમનામ.

પૂરક કરિ કુંભક કરે, પુનિ રેચકબિધિ જાન;
યહ પ્રાનાયમ તખ સુફલ, મનમોહન દૃઢ ધ્યાન.

૧૫

ત્રિસુતાનામ.

મનુજ, આકૃતી પુરજ, પ્રસુતી ઓર અનૂપ;
દેવહૃતિ ધનિ સુત ભયે, કપિલદેવ હરિરૂપ.

૧૬

ત્રિકુટાનામ.

અદિ, મિરચ, પુનિ પીપરી, ત્રિકુટ નાજિ મિલિ યોગ;
તુચ્છ રોગ ધનતેં દરે, હરે કૃષ્ણ ભવરોગ.

૧૭

ત્રિફલાનામ.

હરડે, ખેડે, આંખરે, ત્રિફલા ધનકો નામ;
કહેવેકે પ્રલ ઓદિ પરિ, સાંચે કલ ધનસ્થામ.

૧૮

તોન પ્રીતિહેતુનામ.

રૂપ, દ્રવ્ય અરુ ગુન સમુજિ, પ્રીતિહેતુ તીન;
કૃષ્ણ ન કિલતાકોં મિલે, જો ઇનકે આધીન. ૧૯

તોન સ્નેહાવસ્થાનામ.

પ્રેમાસકતી, વ્યસન યહ, તીન સ્નેહકે અંગ;
કરિ કરુના દે શ્રીગુરુ, તખ બસ બાનિ શ્રીરંગ. ૨૦

ત્રિવિધ નાયકાનામ.

સ્વક્રિયા, પરક્રિય અરુ સમુજિ, સામાન્યા ઇહ તીન;
કૃષ્ણ ન કિલ તાકો મિલે, જો ઇનકે આધીન. ૨૧

ત્રિવિધ પતિનામ.

પતિ, ઉપપતિ, બૈસીક યહ, તીન કહે પતિ જાઈ;
કોઈ રીતિહ રતિ કરિ, પતિ કરિ શ્રીબૃજરાઈ. ૨૨

ત્રિવિધ જીવનામ.

પુષ્ટ રુ મરિયાદા કહે, પ્રવાહિ તિસરે જીવ;
રૂપ, બાનિ પુનિ મનહિતેં, રચે રાધિકાપીય. ૨૩

પુનિ ત્રિવિધ જીવનામ.

બિષધ, મુમુક્ષુ, મુક્ત યહ, ત્રિવિધિ જગતમેં જીવ;
કૃષ્ણકેલિ સખકોં રચે, શુક્યાની સખ સીવ. ૨૪

ત્રિરૂપનામ.

દેવ, પિત્રિ અરુ મનુષરુતં, તિન યહ સખકોં આહિ;
કરી ભાવ સરવાત્મ હરિ, જખ લગ સરન ન જાહિ. ૨૫

ત્રિકર્મનામ.

સંચિત અરુ ક્રિયમાન ગિનિ, ત્રિતિય જાનિ પ્રારબ્ધ;
તુટે ન કણુ યહ સંખલા, ભયગિન મન હરિ લબ્ધ. ૨૬

ત્રિવિધ માનનામ. સોરઠા.

લઘુ, મધ્યમ, ગુરુ માન, ધરેં રાધિકા કૃષ્ણપેં;
દે છુડાય પ્રિય માન, ખેલ, બિનયબચ, પાર્થરી. ૨૭

ચાર વસ્તુનામ.

ચાર બેદનામ. દોહા.

રગ, યજૂર, અરુ શ્યામ ગિનિ, અથબેદ યહ ચાર;
નેતિ નેતિ જિનકોં કહે, વહ શ્રી નંદકુમાર. ૧

ચાર ઉપબેદનામ.

શિષ્યશાસ્ત્ર સો અરથતે, જાનિ લેહું ઉપબેદ;
રંગસો આયુરબેદ સુનિ, પ્રગટ બતાયો ભેદ. ૨
સામબેદ ગાંધર્વ ગુનિ, ગાનકલા બે ગાય;
ધનુરબેદ ભો યજુરતે, પટે જી રધુ યદુરાય. ૩

ચાર પદારથનામ.

ધર્મ, અર્થ અરુ કામ પુનિ, મોક્ષ પદારથ ચાર;
તાકે અંગન વસિ રહે, જ્યાકો પ્રભુપદ પ્યાર. ૪

ચાર પ્રકારકી મુક્તિનામ.

મુક્તિ એક સાલોક્ય હૈ, સામિધ્યહ બખાનિ;
તિસરી સો સારૂપ્ય પુનિ, સાયુજ્ય સુ લાહિ જાનિ. ૫
દુર્લભ મુક્તિ જી ચાર યહ, લાહિ કો બિરલ પ્રયાસિ;
સો ગિરિધરપદપ્રેમબલ, વ્રજજન કીની દાસિ. ૬

ચાર ભાષાનામ.

નારાયનભાષા સુ શ્રુતિ, સુરભાષા ગિરવાન;
ભાષા ભાષા નાગકી, નરભાષા પુટ જન. ૭

ચાર સનકાદિકનામ.

સનક, સનંદન, સનાતન, ચતુરથ સનતકુમાર;
બ્રહ્મચારિ શિક્ષાર્થ સખ, યેહુ કૃષ્ણઆતાર. ૮

ચતુર્વૃત્તનામ.

શ્રીઆસુદેવ, શંકરપત, પ્રભુમન રુ અનિરુદ્ધ;
મોક્ષદ દર ભૂભારકૃત, પ્રગ્ન ધર્મધર શુદ્ધ. ૯

શ્રીહરિકે ચાર ગ્યાયુધનામ.

શંખ પાંચજન, સુરદરશન, ચંક્ર કૃષ્ણકે પાનિ;
ત્રિતિય ગદા કોમોદકી, લિલાપદ સુભ જાનિ. ૧૦

ઈનકે ચાર કાર્જનામ.

શંખ આધીદેવક ઉદક, ચક્ર તેજકો રૂપ;
ગદા સકિત ભગવંતકી, કંજ બ્રહ્માંડમુરૂપ. ૧૧

ચતુરાયુધનામ.

લગ્નિકર સારિંગ યતુપ હે, અરિઆસુદારક જાન;
શન ચંદ્રાક્રવાદક ગરમ, અસિ બિદ્માધર જન. ૧૨

ઈનકે ચાર કર્મનામ.

મહાકાલ દૈવત ધનુષ, ઈંદ્રિ તત્વ હે ખાન;
ચરમ આધિદૈવિક તિમિર, ખડગ વ્યોમ હરિ જન.

૧૩

શ્રીકૃષ્ણકે ચાર રથાર્થનામ.

સૈખ્ય ઔર સુગ્રીવ પુનિ, પુષ્પક હે નામ;
ખેહાર બલાહક કૃષ્ણરથ, યહ ચો તુરિ અભિરામ.

૧૪

ચતુરાંગ સેનાનામ.

રથ, તુરિ, હસ્તિ, પદાતી, યહ ચમુકે ચો અંગ;
સૈન્યા ઐસી અમિતહી, દ્વારાવતિપતિસંગ.

૧૫

ચાર ખરન નામ.

બ્રહ્મન, છત્રી, ઐસ, પુનિ, શુદ્ર ખરન યહ ચાર;
પ્રવર બિપ્ર જવ જનિયે, સેવે નંદકુમાર.

૧૬

ચતુર્વિધ અંતઃકરણ નામ.

મન, ચિત, બુદ્ધિ ઔર ગિન, અહંકાર મિલિ ચાર;
તીન આદિ ધરિ કૃષ્ણપદ, અંત એક સંહાર.

૧૭

ઈનકે ચાર પતીનામ.

મનકે સ્વામી ચંદ્રમા, વાસુદેવ ચિતધશ;
ધાતા બુદ્ધિકે પતી, અહંકાર ગૌરીશ.

૧૮

ચાર અવસ્થાનામ.

જાગ્રત, સ્વપ્ન રુ સુષુપતિ, તુર્યાવસ્થા ચાર;
ચોથી વલ્લભ યોગિકો, જન હરિસેવા સાર.

૧૯

ઈનકે ચાર દેવનામ.

રાજસ તૈજસ પ્રજાકર, પરમાત્મા ક્રમ ચાર;
ચાર અવસ્થાકે પતી, કૌવિદ કહત પુકાર.

૨૦

ચાર ખાનનામ.

અંડજ, ઉદ્ભિજ જાનિ લે, સ્વેદજ ઔર જરાયુ;
નિકસન યહ ચોખાનિતે, હરિખિન અન ન ઉપાય.

૨૧

ચાર આહારનામ.

લઘ્ય, ભોજ્ય પુનિ લેણ હે, ચોખ્ય ચતુર્વિધ આહાર;
હરિ જઠરાનલરૂપ કરિ, પચવત સખ સંસાર.

૨૨

ચતુર્વિધ પાપનામ.

કાચીક, વાચિક, માનસિક, સાંશ્રિક યહ ચો પાપ;
ફિર ન કરે તો સખ દરે, છતુક કરત હરિગપ. ૨૩

ચાર ધામનામ.

બદ્રિનાથ, જગદીશ શ્રી, રામનાથ સુલ ધામ;
સીમ દારિકાંધીસ પ્રભુ, સખ બિધિ પૂરનકામ. ૨૪

ચાર સંપ્રદાયનામ.

બિષ્નુસ્વામિ, શ્રી, મધ્વ પુનિ, નિંબારક યહ ચ્યાર;
જૈષ્ઠોંકે હે સંપ્રદા, કૃષ્ણ મિલનકે દ્વાર. ૨૫

ચાર બાનીનામ.

પરા ચોર પશ્યંતિ પુનિ, ત્રિતિય મધ્યમા બાનિ;
તુર્ય વૈષ્ણવી તમ લલી, બોલે સારિંગપાનિ. ૨૬

ચાર આશ્રમનામ.

બ્રહ્મચારિ રુ ગ્રહસ્થ પુનિ, વાનપ્રસ્થ સંન્યાસ;
યહ ચતુરાશ્રમ તમ લલે, લજન બને આબનાસ. ૨૭

ચાર દસરથ સૂતનામ.

શ્રીરામચંદ્ર, લછમન રુ, ભર્ત, સત્રુધન સાર;
પરબ્રહ્મ શ્રીરામ હે, ત્રી મિલિકે વ્યુહ ચ્યાર. ૨૮

ચાર કલકીપુત્રનામ. સોરઠ.

રાયદત્ત ઇકે જાનિ, વિજય, મુંજ પર પરાજિત;
અન્ય બાહુ ચોમાનિ, પુત્ર કલિકે ચોતાર હરિ. ૨૯

ચાર જયંતીનામ દોહા.

જનમાષ્ટમી સુ કૃષ્ણકી, આમનદ્વાદશિ જાનિ;
ફિર નરસિંહચતુર્દશી, રામનોંમિ સુખખાનિ. ૩૦

ચાર સ્ત્રીજાતિનામ.

પદ્મિનિ, ચિત્રિનિ, સંખિની, હસ્તિનિ જાતિ ચ્યાર;
શુદ્ધ પદ્મિની રાધિકા, નારી નંદકુમાર. ૩૧

ચાર પુરુષજાતિનામ.

સસા રુ મૃગ વૃષ તૃતિય તુરિ, પુરુષ યહી ચો જાત;
સસત્રચ્છન શ્રીકૃષ્ણ સુધ, ચોર સુ કહેવે માત. ૩૨

પુનઃ ચાર નાયકનામ.

અનુકુલ દશિન સુ સઠ અરુ, ધૃષ્ટ સનાયક ચાર;
રામ, કૃષ્ણ, શિવ, કંધદસ, અનુક્રમ સમુજિ બિચાર. ૩૩

ચાર ધર્મચરનામ.

પ્રથમ સુ તપ અરુ સૌચ પુનિ, દયા, સત્ય ચો ચર્ન;
મહા કલિમે એક હુત, કૃષ્ણનાંવ ઉદ્ધર્ન. ૩૪

ચાર દિગ્ગજનામ.

રિષ, વપુહ કરપરાજિત, આમન, દિગ્ગજ ચાર;
હરિપ્રભવ પ્રહ્લાદકોં, ધનતેં તુટયોં ન બાર. ૩૫

ચારવિધ સૃષ્ટિનામ.

સૃષ્ટિ પુષ્ટ, મરિયાદ અરુ, પ્રવાહિ, અસુરી ચાર;
પુરુષોત્તમ પ્રિય પુષ્ટ અતિ, તિનકી હોં બલિહાર. ૩૬

ચાર ઈશનાનામ.

લોકેસના ગૃહેસના, વિત્તસનાહુ આંહિ;
ચતુરથ હેં પુત્રેસના, હરિજન એકહુ નાંહિ. ૩૭

ચાર પ્રલયનામ.

નિત્ય, નિમિત્તિક, પ્રાકૃતિક, આત્યંતિક યહ ચાર;
પ્રલેમેં આવે નહીં, જે જન નંદકુમાર. ૩૮

ચાર યુગનામ.

કૃત, ત્રેતા દ્વાપર પુની, કલિસહ યુગ યહ ચાર;
ધ્યાન, યજ્ઞ, અરચન કઠિન, કલિ હરિનામુદ્ધાર. ૩૯

ચાર યુગપ્રમાણવર્ષનામ.

દિવ્ય અર્ષ શત બાર કલિ, દ્વાપર દુગનો માન;
તિગનો ગ્રહેતારાજ પુનિ, ચોંચુન કૃત હરિધ્યાન. ૪૦

ચોબિધ જીવ બસકરન ચો ઉપાય.

લોલિ હોઈ બસ દામતેં, સ્તબ્ધ જીરેતેં પાનિ;
જડ અનુવૃત્તિકેં ચલેં, બુધ હરિજન સતઆનિ. ૪૧

ચો અંગ બસીકિનામ.

શામ, દામ વિધિ ભેદ પુનિ, દંડ બસીકિ બિધ ચાર;
હરિ કરિ કૌરોં નાહિ મનિ, માન્યો ચોથે પ્રહાર. ૪૨

શ્રીકૃષ્ણકી મુખ્ય ચો પ્રિયાનામ.

શ્રીયમુના, ચંદ્રાવલી, રાધા, સહુચરિ તીનઃ
અરુ રાધા વૃખભાતુળ, જાહિ કૃષ્ણ આધીન.

૪૩

પંચ અસ્તુનામ.

પંચ ભૂતનામ.

ઉરવિ, અનિલ, અપ, તેજ, નભ, યેહિ પંચ મહા ભૂત;
તિહિં તનુકો અભિમાન તણ, ભાજિ ધૃશ્વર અદ્ભૂત.

૧

પંચ તન્માત્રાનામ.

ગંધ, શબ્દ, અરુ રૂપ, રસ, પરસ પંચ તનમાત્ર;
હરિ ઉચિષ્ટ કરિ ભોગ દે, જો જાહીકી પાત્ર.

૨

પંચજ્ઞાનેન્દ્રિનામ.

નાસા, શ્રુતિ અરુ ચક્ષુ ગિનિ, રસના, ત્વક ખં પાંચ;
હરિ સમંધિ બિન બલન લેં, નાજીં જ્ઞાન તબ સાંચ.

૩

ધનકે પંચ દેવનામ.

અશ્વનિકુમાર દિહ્ અરુ, ભાનૂ, અસિ, અનીલ;
ધનકી સત્તા જ્ઞાનગો, ધન સત્તા હરિ કીલ.

૪

પંચ કુર્મેન્દ્રિનામ.

વાક, પાતિ, પદ, ઉપસ્થ રુ, પાયુ કર્મ ગો પંચ;
હરિ હરિ સેવન સમંધી, ભોં ભી રહેં ન રંચ.

૫

ધનકે પંચ દેવનામ.

ગિરા, શક્ર, બામન, બિધિ, યમ ધન પાંચો દેવ;
ધનકે દેવ સુ કૃષ્ણ તિન, કર મન કર બચ સેવ.

૬

પંચ બિધ ગોડ બિપ્રનામ.

ગઉડ, ઉટલ, સારસુત, કાન્યકુબ્જ, મૈથીલ;
ચૌથિ જાતિ દ્વિજ અજમિલ, તાયો નાઉ હરિ કીલ.

૭

પંચ દ્રવિડ દ્વિજ જાતીનામ.

કરનારા ગુર્જર, દ્રવિડે, મહરાષ્ટ રુ તૈલંગ;
શ્રી બલ્લલ, બિટ્લ જહાં, પ્રકટે સ્વય શ્રીરંગ.

૮

પંચ દેવતરુનામ.

મનકામદ, મંદારતરુ, પારિજાત સંતાન;
કલ્પવૃક્ષ, હરિચંદન રુ, રજ હરિપદ ન સમાન.

૯

નિત્ય પંચ હિંસાસ્થલનામ.

ખંડનિ પેશનિ ચુલ્લિ છલ, માર્જનિ જનિત જી દોષ;
હરિ ઉદેશી જો કરે, તો યહ સાધન મોષ. ૧૦

પંચ મહાપાપનામ.

કનકચોરિ, ગુરુતલ્પગૈ, બ્રહ્મધાત, મદપાન;
યહ ચોં સંગતિ મહા અધ, ટરે કૃષ્ણ ગુનગાંન. ૧૧

પંચકલિવર્જનામ. છંદઅરિલ.

અગ્નિહોત્ર, સંન્યાસ રુ, મખ, પશુખંડહેં;
દેવરસુત ઉતપત્તિ રુ, આમિષ પિંડહેં.
સો યા કલિમે નાહિ, કહે અધધામહેં;
(હરિહો) ઉચિત કૃષ્ણ ઈકે નામ, ત્રાનકો નામહે. ૧૨

પંચ પાંડવનામ. દોહા.

ધરમ, ભીમ, અર્જુન અરુ, નિકુલ ઓર સહેદેવ;
સદા પંચ ઈહ પાંડુસુત, કરત કૃષ્ણકી સેવ. ૧૩

પંચામૃતનામ. સોરઠા.

દુગ્ધ, દધી, મધુ માન, પાછે ધૂત પુનિ સરકરા;
યહ પંચામૃતસ્નાન, કરત કૃષ્ણ ઉત્સાહ દિન. ૧૪

પંચયોતિષાંગમન.

તિથી, વાર, નચ્છત્ર પુનિ, યોગ, કરન પંચાંગ;
ખિન ખિચારહ સફલ સખ, કૃતિ હરિજનકી સાંગ. ૧૫

પંચરંગનામ.

અરુન, હરિત, પિત, સિત, અસિત, જનિ પંચ યહ રંગ;
શ્રી પાવે તખહી મિલે, કૃષ્ણ અંગકે સંગ. ૧૬

પંચ અંગુલિનામ.

અંગુષ્ઠસંગ તરજની બધ્યમ અનામિકાહુ;
કનિષ્ઠિકા મિલિ પાંચ સો, હરિ સેવે તવ લાહુ. ૧૭

પંચાંગ પ્રજનીકનામ.

ખિન્નુ, શીવ, શકતી, મુરજ, ગનનાઇકે મિલિ પંચ,
ઐકદ્ધ સાધિગ્રામતે, ઉરિજેન ન્યૂન ન રંચ. ૧૮

પંચ ભગવદ્ગુપ્તનામ.

મૂલ રૂપ શ્રીકૃષ્ણ અલ, દુસરો બ્રહ્મ સ્વરૂપ;
કાલરૂપ રૂ વિરાટ પુનિ, વૈરાજ્યહુ અનૂપ.

૧૯.

પંચ કન્યાનામ.

અહલ્યા, તારા, દ્રૌપદી, સચિ, મંદોદરિ પંચ;
કન્યા કૃષ્ણ પ્રતાપતે, કલંક ન લાગે રંચ.

૨૦.

પંચ જીવન્મૃતનામ.

પરાધીન, નિત પંથિ જડ, દારિદ્રો અરુ રોગિ;
જીવનમૃત ઇહ પાંચ યે, બડ હરિનામ વિયોગિ.

૨૧.

પંચ જ્ઞાનનામ.

અહાર, વિષય, નિદ્રા, રૂ ભય, ક્રોધ સખન યહ પાંચ,
જ્ઞાન ન જો જગદીસ તો, મિટે ન કચુ ભવઆંચ.

૨૨.

પંચ પરવ અવિધાનામ.

મોહ, અંધતામિશ્ર, તમ, મહામોહ તામિશ્ર;
કૃષ્ણશરન ખિન ના ટરે, કહો ઓ કર કામિશ્ર.

૨૩.

પંચ કાવ્યનામ.

માધ, તુર્ય, રઘુવંસ પુનિ, કિરાત ઓર કુમાર;
નૈષધાદિ શ્રમ તબ સુફલ, સમુજે નંદકુમાર.

૨૪.

પંચ રત્નનામ.

ગીતાનામ સહસ્ર અરુ, અનુસ્મૃતી સ્તવરાજ;
ગજેન્દ્રમોક્ષ સપંચતે, શીઘ્ર મિલે બૃજરાજ.

૨૫.

પંચ પુરાણલક્ષણ. છંદ અરિલ.

સરગ અરુ પ્રતિસરગ, અરુ નિરમાનહે;
મન્વંતરકી કથા રૂ, બંસ બખાનહે;
પુરાન લચ્છન વેહી, પાંચ હે માનિયે;
(હરિહી) મહાપુરાન દસ ભાગવત, હરિહી જાનિયે.

૨૬.

પંચ કામખ્યાનનામ. દોહા.

અશોક અરુ અરબિંદ તુત, મલિક સરસોફલ;
યહી સ્મરશર પંચતે, બચે જી હરિ અનુકલ.

૨૭.

પંચ કમલજાતીનામ. અરિલ.

કવલ, કોકનદ રક્ત સુ, ઉત્પલ નીલહૅ;
અસિત ઈંદિવર પુંડરીક, સિત કીલહૅ;
પીત બરન અરબિંદ, કમલકો જાનિયે;
(હરિહી) નિલઉત્પલદલશ્યામ, કૃષ્ણ પહિયાનિયે. ૨૮

મુખ્ય ખટરાગકી પાંચપાંચ સ્ત્રીકે નામ.

લૈરવિ પુનકઃ સ્તેહિ અરુ, અંગાલી લેં જાનિ;
બિલાવલી રાગાંગના, ભેરોંકી પહિયાનિ. ૨૯

માલકોસકી પંચ રાગની નામ.

શુફી, ગંધારી અરુ, માલસરિ ગિનિ સાંચ;
તેજઃ શ્રીધન્યાશ્રિ મિલિ, માલકોસ તિય પાંચ. ૩૦

હિંડોલકી પાંચ રાગનીનામ.

ભૂપાલી અરુ અસંતી, દેવગરી સિંદૂરિ;
પુનિ અહરી હિંડોલકી, પ્રિયા પંચ ગિનિ પૂરિ. ૩૧

દીપકકી પાંચ રાગનીનામ.

સારંગી, મઠમંજરી, ગુજર્જરી, ટોડી ચાર;
મિલત કમોદી પંચ યહ, રાગ દિપકકી દાર. ૩૨

શ્રીરાગકી પાંચ રાગનીનામ.

બૈરાડી, કરનાટિ અરુ, સિંધવિ, ગૌરી નારિ;
સામેરી સહ પંચ ઇહ, શ્રીરાગહિકી પ્યારિ. ૩૩

મેઘરાગકી પંચ રાગનીનામ.

સોરઠિ ઔર કનીયસી, આસાવરિ મદ્દલારિ;
રામગિરી યહ રાગિની, પંચ મેઘકી પ્યારિ. ૩૪

પંચ પ્રિયા પ્રતિ ટાગ યહ, અઠે અઠે સુતુ અલિરામ;
કહિહ અઠે એ બગરમેં, પૂટ કરિ સખકે નામ. ૩૫

સુદ્ધ સકલ યહ રાગની, ગાય સકલ નહિ કોઇ;
કૃષ્ણ બંસિમેં ગાઈ જા, મોહે સિવસે સોઈ. ૩૬

પુરાણાંતરે અન્યોક્તીનામભેદ રાગિની પાંચ પાંચકે નામ.

લૈરવિ, વૈરાડી, પુનિ, મધ્ય માધવી જાનિ;
સિંધવિ, અંગાલી સહિત, લૈરવતિય પહિયાનિ. ૩૭

માલકોસકી પંચ રાગની નામ.

ગોંડી, ટોડી, ગુનકલી, ખંભાયચી કુકભ્ય;
માલકોસધરુની ગિનો, ઝેહી પાંચો શુભ્ય.

૩૮

હિંડોલકી પાંચ રાગની નામ.

રામકલી દેશાખ, અરુ, લલિત, ખિલાવરિ ચ્યાર;
પટમંજરિ મિલિ પંચ યહ, હે હિંડોલકી દાર.

૩૯

દીપકકી પાંચ રાગની નામ.

દેશી, કમોદી, કહાનરો, રાગિની નટકિદાર;
ધહ પાંચો ગિની લીજિયે, હે દીપકકી દાર.

૪૦

શ્રીરાગકી પંચ રાગની નામ.

માલસરી, આસાવરી, ધન્યાસરી અરુ મારે;
બસંતસહ શ્રી રાગકી, પંચ પ્રિયા યહ ચાર.

૪૧

મેઘરાગકી પાંચ રાગની નામ.

ટંકલ, ભૂપાલી, અરુ, દેશકાર મલ્હાર;
ગિની ગુરજરી સુપંચ ધી, મેઘરાગ ગૃહદાર.
યહ જોતીસો રાગિની, મૂર્તિમાન સહકંત;
બસી ગોપિકા ગ્રીવ જળ, રાસ રચ્યો ભગવંત.

૪૨

૪૩

મુખ્ય પંચ વાજિત્ર નામ.

તંતિ, વિતંતિ, ધન, સુખિર, ધન મુત્તમ યહ પાંચ;
બાળે શ્રી બૃજરાયકે, બાળે કૃષ્ણ હરિ આંચ.

૪૪

પંચ ભાવનામ.**અરિસ.**

વિભાવ હે ધક ભાવ, અલંબન બાંનિયે;
ઉદીપન ભાવ રુ, અતુભાવ બખાંનિયે.

સ્થાઇ ભાવ યહ પાંચ, હાવ દસ સંગકે;

(હરિહાં) કીને રાધાકૃષ્ણ, ઝેન રતિ રંગકે.

૪૫

પંચ માતાપિતાનામ.**દોહા.**

જન્મદ, ગુરુ, સંસ્કારકૃત, અન્નદાત, ભયત્રાત;
ત્રિપિતૃ પંચ યહ જનનિ પિતૃ, ધુર શ્રીહરિ બતાત.

૪૬

પંચ ગવ્યનામ.

દુગ્ધ, દધી, ઘૃત, મુત્રગો, ગોમય ગવ્ય બુ પાંચ;
પ્રાશન કરત પવિત્ર સખ ગો ગોળિદમય સાંચ.

૪૭

ખટ બસ્તુનામ.

ખટ રાગ.

દોહડા.

ભેરોં રુ માલકોસહેં, હિંડોલ દીપક નામ;
શ્રીમેધરાગ બંસિમે, ગાવત મેધશ્યામ. ૪૮

ખટ રસનામ.

મધુર, તિકટ, કટુ, અમ્લ અરુ, મોહ, જરા પુનિ નીચ;
ખટ ઉરમી યહ સો જિતેં, હરિ જિનકે હિય ખીચ; ૪૯

ખટ ઉરમી નામ.

હુધા, પિપાસા, શોક અરુ, મોહ જરા પુનિ ખીચ;
ખટ ઉરમી યહ સો જિતેં, હરિ જિનકે હિયખીચ. ૫૦

ખટ પ્રીતલેખન.

જેઓં ઔર જેવાયઓં, દેન લેનકી રીતિ;
સુનતી, કહતી ગુપ્ત ખત, કૃપ્ત કૃપ્ત ઇહ નીતિ. ૫૧

ખટ બિપ્રકે કર્મ નામ. સોરઠા.

દેવોં લેવોં દાન, કરિવોં યજ્ઞ કરાયવોં;
શ્રીનારાયનખાન, સાંગ બેદ પઠિ પઠેં બોં. ૫૨

ખટ મહાશત્રુનામ.

કામ, ક્રોધ, અરુ લોભ, મોહ, ગરવ, માધ્ય ખટ;
બડડેકોં દે છોભ, ટરેં ભક્તિ દહ કૃપ્ત જખ. ૫૩

શ્રીપુરુષોત્તમકે ખટ ઔશ્વર્યનામ.

દોહડા.

પ્રથમૈશ્વર્ય રુ વીર્ય, યશ, શ્રીજ્ઞાન સુ વૈરાગ;
યહ ખટ ગુનિ ગોવિંદકોં સેવેં સો બડભાગ. ૫૪

એ ખટગુન કે ખટરૂપ નારાયણ નામ.

અરિલ.

આદિનરાયન શ્રી, નારાયન ઓરહેં,
મેષનરાયન સૂર્ય, નરાયન બહોરહેં;
બેદનરાયન નર, નારાયન બંનિયેં,
(હરિહાં) પુરુષોત્તમ ખટ ધરમ, રૂપ પહિચાનિયેં. ૫૫

ખટ રતુનામ. દોહા.

ત્રિખમ, વૃષા, અરુ શર્દ રતુ, હિમંત, સિસિર, અસંત;

છહુ ઇહ બૃદાખન સદા, અસ ખરતી ભગવંત. ૫૬

ખટ શકખરતીનામ કલીકે.

યુધિષ્ઠિર હસ્તિપૂર ખસે અવંતી બિહમ ધારાનગ્ર ભયે શાલિવાહનસો જાનિયે;

વિજયાભિનંદન અખ ચિત્રદૂટમે બહેહ નાગાર્જુન તાપાછે રોહિત વાંહાં માનિયે.

બ્રહ્મા કછ કલીકતી શકખરતી ખટ ભાખે તીન ભયે તીન હોં હિહેં સો પહિયાનિયે;

યહ સખે બિભૂતી શ્રીકૃષ્ણદયારામ તહુ બડભાગી ધર્મભૂપ ભક્તમે ખખાનિયે. ૫૭

ખટ ભવસાગરતરનકે નામ.

હરિ, તુલસી, એકાદસી, ગીતા, બ્રાહ્મન, ગાય;

ભવતારન ખટ નાંવ સુનિ, ગરુર કહોં બૃજરાય. ૫૮

ખટ શાસ્ત્રમહાચાર્યનામ. અરિલ.

અજ સુ મિમાંસાચાર્ય, બ્યાસ બેદાંતકે;

શાંખ્ય કપિલ ઐતમ, મુન્યાય અભ્રાંતકે.

વૈશેષિક કાણાદ, પતાંજલ શેષહેં;

(હરિહાં) કૃષ્ણભક્તિ સિદ્ધાંત, સોઈ સરવે સહે. ૫૯

ખટ ઉપશાસ્ત્રનામ. દોહા.

બૈદક, યોતિશ, કોક પુનિ, મંત્ર, ધરમ અરુ નીતિ;

યહ ઉપશાસ્ત્ર પહેં સુદલ, ખટ તખ હરિપદ પ્રીતિ. ૬૦

દેહકે ખટ ચક્રનામ. અરિલ.

પ્રથમાધાર રુ અધિષ્ઠાન, પર જાનિયેં;

મનિપૂરક અરુ અનાહતહુ, પહિયાનિયે.

દ્વિશુદ્ધ અગ્નિયાત્ર, યહી ખટ ચક્રહેં;

(હરિહાં) કૃષ્ણનામ જલ યોગ પંથકા બક્રહે. ૬૧

શ્રષ્ટીકે દુઃખદ ખટ ઇતીનામ. દોહા.

અનાવૃષ્ટિ, અતિ સુલભ શુક, સ્વપર ચક્ર ખટ નામ;

અરી ઉપદ્રવ પ્રજાકોં, દરે હરે ધનશ્યામ. ૬૨

ખટ નાગરનામ. અરિલ.

બડનગરે રુ વિસલ, નગરે સાગ્રોદરે;

કૃષ્ણોરે પ્રખુર, ચિત્રોડે હેં ખરે;

દ્વિજનાગરકી ન્યાતિ, એહિ ખટ સત્યહેં;
(હરિહાં) હરિજન હાટિક ધશ, હિસો ઉતપત્યહેં. ૬૩

ખટ મોઢનામ.

ત્રિષેદી, ચાતુરષેદી, જેઠી જાનિયેં;
તાંદલજે અગિયારસલે, પેહેચાનિયેં;
ઔર ધિનોજે મોઢ, જાતિ, ખટ ચેહિહેં;
(હરિહાં) ખટ એકી કૃતિ તજે, જુ કૃષ્ણ સનેહિહેં. ૬૪

ખટ સ્ત્રીઅવસ્થાનામ.

સતલ્લો કન્યા, ગોરી, દ્વાદસ અરસલોં;
બિસલ્યો કન્યા, ગોરી દ્વાદસ અરસલ્યોં;
પ્રૌઢાલગ ચાલીસ, ફિર બુદ્ધા જાનિયેં;
(હરિહાં) ખટ રંગી તિય સંગિન, હરિપ્રિય માનિયેં. ૬૫

ખટ દરસનનામ. દુહા.

જેગી, જંગમ, સેવડા, અરુ આહન, દરલેસ;
સંન્યાસીસહ તોષિયેં, જાંની જન પરમેસ. ૬૬

ખટ આતતાઘકર્મનામ.

ક્ષિતિ, ધન, તિય, હરિ, સુપ્રહતિ, અનલ ગરલ દેં હૂખ;
આતતાઘ ખટ કરમ યહ, કરેં જુ કૃષ્ણવિમૂખ. ૬૭

ખટ ચક્રવર્તીનામ. અરિલ.

માંધાતા અરુ ધુધુમાર, હેં જાનિયેં;
કાર્તિવીર્ય, પુનિ અજે, પાલ પરમાનિયેં;
ભરતેશ્વર, પુરુરવા, ચક્રવર્તી કહેં;
(હરિહાં) ધનમેં કૃષ્ણ વિભૂતિ, આધક ખડ પદ લહેં. ૬૮

ખટ ખસ્તુ હરિ કૃપાસોં આવે તાકે નામ.

દોહા.

દ્રવ્ય, દાન, સૂરતવ, અરુ, ભોજ્ય રુ ભોજનશક્તિ;
રમનીવર બલ રમન દહ, યહુ ખટ અલ હરિભક્તિ. ૬૯

બ્રહ્માંડકે ખટ આધારનામ. અરિલ.

પૃથિવીનીચે સેષ, કુરમ જ્ઞેનલ રહેં;
તિનકી તરેં વરાહ, ભેક તાતર કહેં;

તાનીચૈ કાલાગ્નિ, રુદ્ર નિરધારહે;
(હરિહાં) તાહિ શક્તિ આધાર, સુ હરિઅધારહે ૭૦

ખટ સાત્વિક પુરાન. દુહા.

વિષ્ણુ, વરાહ રુ ભાગવત, ગુરુડ, નારદી, પદ્મ;
યહ સાત્વીક પુરાન ખટ, મોચ્છદ હરિગુનસદ્મ. ૭૧

ખટ રાજસી પુરાનનામ.

અહ્લ અહ્લવૈવર્તક રુ, મારકંડ અહ્લાંડ;
વામન, ભવિષ્ય, રજ સુદ્ધિવિ, હરિ બિન ભોગ પ્રયંડ, ૭૨

ખટ તામસી પુરાનનામ.

મત્સ, કુર્મ, શિવલિંગ હુત, કંધ તમસ ખટ જનન;
અધોગતી ફલ હરિવિમુખ, શિવબચ પદ્મપુરાન. ૭૩

સપ્ત અસ્તુનામ.

સપ્તરુષી.

અરિલ.

વિશ્વામિત્ર, યમદગ્નિ, ભારદ્વાજહે
ગૌતમ, અત્રિ, વસિષ્ઠ, જ્ઞાનિ સિરતાજહે;
કશ્યપસહ મુનિ સપ્ત, યહી બડ માનિયે,
(હરિહાં) હરિજન ધ્રુવકૂં નિતિ, પરિક્રમ તસુ જાનિયે. ૧

સપ્ત સમુદ્રનામ. દોહા.

લવન, ધક્ષુ, મધુ, ધૃત, દધી, ક્ષીર શુદ્ધ જલસાત;
યહ સખતે હરિગુનાર્નવ, સુચિ અતિ બડવિખ્યાત. ૨

સપ્ત દ્વીપનામ.

જંબુ, શાલમલિ, કુશદ્વિપ, કોચ શાક અરુ પલક્ષ;
પુષ્કર યહ સત જંબુ બડ, કૃષ્ણ પ્રકટ પરતક્ષ. ૩

સપ્ત ઇંદ્રનામ.

અંનુષ્ટુપ, ત્રીષ્ટુપ, અહતિ અરુ, જંકિત, પંકિત, ઉષ્નીક;
ગાયત્રી યહ સખનમે કૃષ્ણ વિભૂતી અધીક. ૪

સપ્ત સ્વરનામ.

બવ, બાલવ, કૌલવ તેતલ, ગિરપુનિ બનજ રુ બિષ્ટિ;
કટ્યાનિ સુ હરિજનનકો, સુદ્ધલઘ્ન સખ સિષ્ટિ. ૫

સપ્ત સ્વરનામ.

સોરઠા.

ખરજ, રિખલ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ, ધૈવતરુ;
નિખાદ, સુરસત સાર, સુદલ કૃષ્ણગુનગાનસહ.

૬

સપ્તપુરીનામ.

કાશી, કાંચી, અવંતિકા, માયા મોક્ષદ જાંનિ;
અવર અયોધ્યા, દારિકા, મધુપુરિ હરિરતિદાનિ.

૭

રામાયનકે સપ્તકાંડનામ. સોરઠા.

બાલ, અયોધ્ય, અરણ્ય, કિસકંદા, સુંદર, પુનિ;
લંકા ઉત્તર ધન્ય, ધન્ય ગાય રઘુનાથ ગુનિ.

૮

શ્રીકૃષ્ણકી સપ્ત મુખ્ય શક્તીનામ.

દુહા.

જ્ઞાન, ભક્તિ, ઇત્સા, કૃપા, પ્રભુતા કાર્યાનંદ;
મુખ્ય સપ્ત યા જાનિયે; શક્તી ગોકુલચંદ.

૯

હરિભક્ત સપ્ત ગોત્રકું તારે તાકે નામ.

છપય.

પિતા પચ્છ ઓષસ, વીસ માતા પુનિ જાંનો;
ત્રિયા સોલ પરમાન, પુત્રિકે બાર બખાંનો;
એકાદશ કુલ ભગિ, પુત્રિકે દસ કિલ લેખોં;
જનનિ સ્વસાકુલ અષ્ટ, સ્પષ્ટ શ્રુતિસંમત દેખો;
ગિન પ્રમાન ઇકશત એકકો, દયારામ હરિજન કલો;
હરિભક્ત હોય જા બંસમેં સપ્ત ગોત્ર તારે લલો.

૧૦

સપ્ત વ્યસનનામ.

અરિલ.

હુતરમન મૃગયા, પલભચ્છન રંગહોં;
મધપાન ગુનકા પર, પ્યારી સંગહોં;
ચોરીસહ યહ સાત, વ્યસન આગમ કહોં;
(હરિહાં.) નથે નાથ બલિવર્દ, સપ્ત સો ચેહિહોં.

૧૧

સપ્ત ચિરંજીવીનામ.

દુહા.

અશ્વત્થામા, વ્યાસ, બલિ, પરશુરામ હનુમાન;
મારકંડ, બિભિછન જી સત, ચિરંજીવી જન કાન.

૧૨

સપ્ત દેવપરવતનામ.

સુમેરુ, હીમાચલ અરુ, ઇંદ્રકીલ, કૈલાસ;
ઉદય અસ્ત મંદરાચલ, અધિપ વર્ચ હરિદાસ. ૧૩

સપ્ત ધાતૂનામ.

ત્વક રુ મેદ મજ્જનિ પુની, અસ્તિ માંસ, શ્રોણીત;
શ્રુક ધાતુ સત તતુ સફલ, જળ હરિસેવન હીત. ૧૪

સપ્ત ધાન્યનામ.

તાંદુલ, વિશ્વામિત્ર અમુ, ગોધુમ દ્વિદલા અન્ન;
દ્વિદલ મુગદ, માંસાન્ન સત, સુચિ જવ હરિ અરપન્ન. ૧૫

અક્ષાંડકે સપ્ત આવરનનામ.

ભૂ, અપ, તેજ, અનીલ, નભ, અહંકાર અરુ માય;
એ સત આત્રન ભેદિકે, યોગિ મિલન હરિ જાય. ૧૬

સપ્ત ચુંબનસ્થલનામ.

અધર, કપોલ, લિલાટ, દ્રગ, ચિત્રુક કંઠ, અરુ હીય;
યહ સત તલ ચુંબન ક્રિયો, કૃષ્ણચંદ્ર બૃજતીય. ૧૭

સપ્ત સુખનામ.

ખાન, પાન, ધર ત્રિયા સુત, નિરોગ સુજસ સુરૂપ;
યહ સત સુખ તાકોં મિલે, જાકું તુષ્ટ અજભૂપ. ૧૮

સપ્ત જાતીકે મોતીનામ.

શુક્તિજ, શંખજ, શુક્લજ, વેણુજ, ક્ષણિજહુ, નામ;
તિમિંગલજ ગજમુક્ત સત, દામ ધરત ધનશ્યામ. ૧૯

સપ્ત નદનામ.

પુષ્કર હે દે છોટ બડ, ભોગાવહ અદભૂત;
ગરડાવહ અર રૂપાવહ, ઢાઢર બિધિકો સૂત. ૨૦
રતનાકર સુત કૃષ્ણકો, જાકી બિરબ માત;
બિન યમુના સખ સરિતપતિ, સો મિલિકે નદ સાત. ૨૧

શ્રીવલ્લભી સંપ્રદાયકે સાત ગાદીપતીનામ.

શ્રીગિરિધર, ગોવિંદ, શ્રી, બાલકૃષ્ણ સુખધામ;
શ્રીગોકુલપતિ, રઘુપતી, યદુપતિ શ્રી ધનશ્યામ. ૨૨

ધનકે સાત સેવ્ય સ્વરૂપકેનામ.

અરિલ.

શ્રીમથુરાધીપ વિકૃદેશ, દ્વારિકાનાથ જળૂ,
શ્રીગોકુદેશ શ્રીગોકુલ, ચંદ્રમા સાથ જળૂ;
શ્રી મદનમોહન, બાલકૃષ્ણ ઠાકર જાને,
શ્રીગિરિધરાદિ સત બાલક, ક્રમ સેવ્ય બખાને.
મથુરાનાથકિ ગોદકે, શ્રી નટવર જ્યૂ જાનિયે,
શ્રીનવનિતપ્રિય જુ દયાપ્રભૂ, શ્રીજી ઉત્સંગ માનિયે. ૨૩

સાત વારનામ.

દુહા.

ભાતુ, ચંદ્ર, મંગલ રૂ ખુધ, ગુરૂ, ભગુ, મંદ્ર ધસાત;
ગિનતગિનત હરિ, ભજનાખિન, ચેતિ જનમ બહિજાત. ૨૪

સાતક્ષોની સૈન્યા પાંડવકી તાકો પ્રમાનનામ.

અરિલ.

અયુત હસ્તિ શત હિ, રથ જાનિયે,
પ્રતિ રથ તુરિ શત તુરી, પ્રતિ નર શત માનિયે;
ધક અક્ષોની અસ સત, પાંડવકોં હતી,
(હરિહોં) હરિકૃષ્ણ તિન આરહકોં, રોકી હતી. ૨૫

અષ્ટ વસ્તુનામ.

અષ્ટ ગન, તથા તિનકેરૂપ, દેવ, ફલ, બરન બંસ, એ પડંગ પ્રત્યેક નામ.
પ્રથમ મગનકો ઉદાહરન.

દોહા.

ત્રિગુરૂ રૂપ ક્ષિતિ દેવતા, શ્રીફલ સ્વેત બરન;
કૃષ્ણ મુખજ દ્વિજ બંસતે, ઉતપત ભયો મગન. ૧

નગનકો ઉં.

ત્રિલધુરૂપ સુર સ્વર્ગ ફલ, યશ ધી ચિત્ર બરન;
હરિબાહુજ કુલ ધનિતે, ઉતપત ભયો નગન. ૨

ભગનકો ઉદાહરન.

ભગન આદિ ગુરૂ ચંદ્ર સુર, ફલ આયૂર પ્રસંસ;
કૃષ્ણાં શુકસોંબરન પિત, ભોં બિદ્યાધર બંસ. ૩

યગનકેા ઉદાહરણ.

રૂપ આદિ લઘુ સલિલ સુર, ફલ આનંદ યગન્ન;
સ્થામરંગ ધનસ્થામદ્ભો, ઐસખંસ ઉતપન્ન. ૪

જગનકેા ઉદાહરણ.

રૂપ મધ્ય ગુરુ સુરજ સુર, રોગદ પીત ખરંત;
કૃષ્ણદાસ પિતૃ પવનકુલ, ઉતપત ભયો જગન્ન ૫

રગનકેા ઉ૦.

રગન મધ્ય લઘુ અવલસુર, ફલખિનાસ કુલકાલ;
રક્ત ખરનહે જાનિ ભક્ષો, ગિરા પ્રિયા ગોપાલ. ૬

સગનકેા ઉ૦.

સગન અંત ગુરુ પવન સુર, ફલ દે દેશ છુડાય;
પવન ખંસ ભો નિલ ખરન, જે સો જાદોરાય. ૭

તગનકેા ઉ૦.

તગન અંત લઘુ દેવ નભ, સુખ્યફલ ખરન સ્વામ;
ઉતપત્તી કૃપ્યાદ કુલ, જ્યોં ટાયોં શ્રીરામ. ૮

એ અષ્ટ ગનકે અષ્ટ ઋષીનકે નામ.

અરિલ.

મ ન ભ ય જ ર સ ત, અષ્ટ ગન સુક્રમ જાનિલોં,
કશ્યપ કવિ અંગિરા, અત્રિ ઋષિ માનિલોં;
ગૌતમ કૃત્મ, રુ કૌશિક, વસિષ્ઠ ક્રમ તથા,
(હરિહાં) હરિ પલકા સેષનેં, ગુરુસોં કહિ કથા. ૯

એ અષ્ટનકે અષ્ટ વાહનકે નામ.

મનભય જર સત બાહન, ક્રમતેં જાનિયેં,
હરિત હંસ તુરિ ડાયન, પદાતિ માંનિયેં;
વરાહ રસારિંગ ક્રમઠ, એહિ અઠ નામ હેં,
(હરિહાં) સેષહિતેં યોં સુખ્યોં, યાન ધનસ્થામહે. ૧૦

અથ દ્વધાક્ષરનામ.

દુહો.

આદિ ન આવન દીછયેં હ, ઝ, ધ, ર, ધ, લ, ધ, ન સોય;
દુગન આદિ અરુ દ્વધચર, હરિજસ દોપ ન કાય. ૧૧

મુખ્ય સરૂપ અષ્ટ નાયકનામ. છરૂપય.

ખિરહનિ પ્રોષિતભૂતિક, ખંડિતા પતિપર રતિ રિસ,
કલહાંતરિતા ખહોર, ધરે દુખ મનિ ન મનૈ ઇસ;
ખિપ્રલખધ સંકેત, ન લખિ પ્રભુ હુમ વિષાદ જિસ,
કયો નહિ અયે સહેટ, કૃષ્ણ ઉતકા ઉર અહે તિસ;
જન દયાનાથ આગમનહિતુ, બાસકસજ્જ સઘ કરી,
પુનિ સ્વાધિનપતિકા કંતબસ, અભિસારિક મિલિબથ હરિ. ૧૨

દોહા.

મક પ્રવાચિતભૂતિકા, આગમપતિકા ઔર;
પ્રોષિતપતિકાને લઈ, સખ ધર નંદકિસોર. ૧૩

પ્રતિરાગ અષ્ટ અષ્ટ પુત્રનામ. અરિહ.

મધુ માધવ દેસાખ, હરખસો જાનિલે,
પંચમ ઔર બિલાવલ, ખટ ચો માનિલે;
લેરો સુત અઠ સપ્તમ, વહ બંગાલહે,
(હરિહા) અષ્ટમ લલિત રુ લલિત, ત્રિભંગી લાલહે. ૧૪

અથ માલકોસકે અષ્ટ પુત્રનામ.

મારુ ચંદ્રકા યસ, મિષ્ટાંગ સુ માનિયે,
બર બર અરુ મેવાડ, રુ ખોખર જાનિયે;
માલકોસ સુત જિમર, ઔર આનંદ હે,
(હરિહા) ધનકો આનંદ, હરિ પરમાનંદહે. ૧૫

હિંડોલકે અષ્ટ પુત્રનામ.

ચંદ્રખિંચ સુમનંદ, બિલાકર રાગહે,
ખિનોદ બર્ધિત અરુ, બસંત બડભાગહે;
સુત હિંડોલ સુદેશા, મંગલ નામ હે,
(હરિહા) મંગલરૂપ નિધાન, સુ સુંદરશ્યામહે. ૧૬

પદ્મકીકે અષ્ટ પુત્રનામ.

કલિંગ કુંતલ, ચંપકલ સુ જાનિયે,
આહુ કુસુમહે લાલ, રાગ પહિચાનિયે;

દીપકસુત યહ સત અઠયોં, ઇક રામહેં,
(હરિહોં) સસ રામ શ્રીકૃષ્ણ, સકલ સુખધામહેં.

૧૭

શ્રીરાગકે અષ્ટ પુત્રનામ.

માલવ અરુ કલ્યાન, ગૌર ગંભીર હેં,
આગર ઔર બિહાગર, ગાવત ધીરહેં;
શ્રીસુત કુંભ રુ ગુન, સાગર મિત્રિ અષ્ટહેં,
(હરિહોં) સાચે ગુનસાગર, ગિરિધારી સ્પષ્ટહેં.

૧૮

મેઘરાગ અષ્ટ પુત્રનામ.

કહાંતર નટકેદાર, ગજાધર હેં કલ્હો,
જાલંધર ટકલ સુ, હાવ ગ્રંથન લલ્હો;
મેઘપુત્ર મિલિ કુંભ, સંકરાભરનહેં,
(હરિહોં) સાંચા સંકરા ભઈ ન, કૃષ્ણ ગિરધરનહેં.

૧૯

રાવણકે અષ્ટ પ્રધાનનામ.

તુંગ ઔર મહાતુંગ રુ, સંખર જાંનિયેં,
અરીદહન જલદામ, જુ કુંધર માંનિયેં;
પુનિ મહેંદ્ર પરધાન, ઔર એક ચૂડ હેં,
(હરિહોં) રામન સુમુખ કર્યો, નાયક બડ મૂંડ હેં.

૨૦

અષ્ટકુલ પર્વતનામ.

સુમેરુ ઉદિયાચલ, અસ્તાચલ જાંનિયેં,
સુવેલશૃંગાર રુ, મહાનિલાદ્રિ માંનિયેં;
ઔર ગંધમાદન, બિધાચલ મસ્તિહેં,
(હરિહોં) હિમાચલ સહ અષ્ટ, પર હરિ અસ્તહેં.

૨૧

અષ્ટાંગ યોગનામ. દોહા.

યમનિમ આસન પ્રનાયમ, ઔર જુ પ્રત્યાહાર,
ધ્યાન, ધારના, સમાધી, હરિરતિ બિન નહિ સાર.

૨૨

અષ્ટ ધાતુસકારણનામ. અરિલ.

રાધા સીસા વિર્ય, જાનિલે ઈંદ્રકોં,
સિવ પારદ સતિ ગંધક, કનક સુચંદ્રકોં;

રવિ રજત હવધરકો, અમર ય માનિયે,
(હરિહાં) મનસીલમાં હરિતાલ, સુ હરિયત્ત જાનિયે. ૨૩

અષ્ટ ગંધનામ.

સિંગરક કસ્તુરી, કેસર કરપૂરે,
અગર તગર ગોરો, ચંદન ચૂરે;
અષ્ટ ગંધ યહ મરડી, ઇકરસ કી જયે,
(હરિહાં) કૃષ્ણ કવચ લખી ધરિ, ઉરકો સુન ભીજ્યે. ૨૪

અષ્ટ ઉપદ્વીપનામ.

સ્વર્ણપ્રસ્થ અરુ ચંદ્ર, શુકલ હે જાનિયે,
આવરતન રમનક, ઉપદ્વીપ અખાનિયે;
મંદર હરિન રૂ પાંચ્ય, જન્ય ઇક નામહે,
(હરિહાં) સિંહલ લંકાપાત, ત્રિલિખન જન રામહ. ૨૫

અષ્ટ વસુનામ. દોહા.

વિલાવસુ, વસુ અર્ક, ધ્રુવ, દોષ, અશ્વિ, અરુ પ્રાન;
પુનિ સુદ્રોન જે નંદહે, કૃષ્ણ જતક જગ જાન. ૨૬

ચલ્લોચ્ચારકે અષ્ટસ્થાનનામ.

ઉર, ત્રિવ, શિર, દ્વિજ, આઠ, નક, તાલૂ, રસના મૂલ;
યહ અઠ તલતે અસ ખરન, કહું જસ હરિ અનુકૂલ. ૨૭

યહ અષ્ટકાજ હરિસદ્રશ હોય તાસૂંહીખતે તાકે નામ. અરિલ.

લવિષજ્ઞાન અરુ તીય, ચરિત્ર નીકે લહે,
દે મિટાય પ્રારબ્ધ, કામના જડ દહે;
કરે વૃદ્ધકો તરૂન, જિવાવે જે મર્યો,
(હરિહાં) સીત જીતે મેટું દુજ, સાપ સુહરિ ઠ્યો. ૨૮

અષ્ટ દિગ્ગજનામ.

એરાવત, પુંડરીક, વામન જાનિયે,
નધુષર કુમુદાજન, પુષ્પદંત માનિયે;
સત્રલોમ સુપ્રતીક, અષ્ટ દિગ્ગજ કહે,
(હરિહાં) હરિસત્તા તે સુંકૂ, ધરા ગંભીરહે. ૨૯

અષ્ટ દિગપાલકી અષ્ટ પુરીનામ. અરિલ.

અમરાવતી અરુ ભોગવતી શુભ નામહે;
 નયનવતી અરુ સિદ્ધવતી અભિરામહે.
 અરુ ગાંધર્વતી, કાંચનવતી જ્ઞાનિયે;
 (હરિહાં) અલકાવતી - ક્રમ યશોવતી પહિચાનિયે.

૩૦

દોહા.

યહ અઠ પુરિ દિગપાલમેં, વિષયાદિક સખ ભોગ;
 કૃષ્ણમિલત ઉપચાર બિન, હરિજન મન સખ રોગ.

૩૧

અષ્ટ કુલ ઉરગનામ. અરિલ.

ધલાપત્ર મુખ ઓર, અનંત સુ જ્ઞાનિયે;
 પદ્મશંકુ અસુકમલ, વાસુકી માનિયે.
 અજીત કરકોટક તક્ષક, અહિ આઠહે;
 (હરિહાં) ધનકો ગરલ ન ચહેં, કૃષ્ણ જો પાઠહે.

૩૨

અષ્ટ દિક્પાલનામ. દોહા.

ઈદ્ર, અગ્નિ, યમ, નૈરુત રુ, બરુન, વાયુ, વિત્તેસ;
 ધશાન અઠ દિક્પાલ યહ, બિભૂતિ આહિ બ્રજેસ.

૩૩

અષ્ટ સાત્વિક ભાવનામ.

સ્તંભ, કંપ, સ્વરભંગ અરુ, બિબરન, અશ્રૂ, સ્વેદ;
 પુલક દીનતા અષ્ટ યહ, હોત કૃષ્ણ શ્રુતિ બેદ.

૩૪

અષ્ટ સિદ્ધિનામ.

અણિમા, મહિમા, ગરિમતા, લધિમા, પ્રાપ્તી, કામ;
 બસીકરન અરુ ધસતા, હરિજન અષ્ટ ન કામ.

૩૫

અષ્ટ વ્યાકરનીનામ. અરિલ.

ઈદ્ર-ચંદ્ર અરુ કાશિ, કાર ઇન જ્ઞાનિલેં,
 પિસલિ શાકટાયન, પાણિનીય માનિલેં;
 અમર જૈન સહ, વ્યાક્રનશાસ્ત્ર પ્રવીનહે,
 (હરિહાં) જો હરિભક્તિ પ્રવીન, એતાપુર દીનહે.

૩૬

અષ્ટ પદ્મવીનામ. દોહા.

અકલ નૈત્ર કર ઔષધ રુ, પુહુપ શબ્દ પુનિ ભાખ;
વસ્તુ પદ્મવી સુધરતા, કૃષ્ણ ભક્તિ બિન આખ.

૩૭

સ્ત્રીકે સ્વાભાવિક અષ્ટ દોષ.

સહસા, માયા, નિરદયા, અસુચિ, અનૃત, જડ, લોભ;
હઠ અઠ દોષ જી સહસ તિય, તજ હરિજન લહિ છોલ.

૩૮

અષ્ટ મહા તીર્થનામ.

અસી કામ્ય અરણ્યકા, પ્રયાગ, શુદ્ધ, પ્રભાસ;
તિર્થ બનારસ દ્વારિકા, દાયક હરિપદ બાસ.

૩૯

ગંજિકાકે અષ્ટ રંગનામ. અરિલ.

સુરખ, બરાત, કુમાસ, ચંગ લલ થોરહે,
તાજ સુપેત ગુલામ, તેગ ધન જોરહે;
હતે આખરી તાકિ, ખૂઝ જ્યોં સોખહે,
(હરિહાં) કહે કૃષ્ણ ઓસાન તાહિ ત્યોં મોખહે.

૪૦

શ્રીહરિકી અષ્ટ પ્રતિમાનામ. દોહા.

શિલા, દારુ, સોવનમઘ, લેખ્યા, લેખ્ય રૂપઠ;
મૃદા, મનિમઘ, મનોમૈ, કૃષ્ણ પ્રત્યમા અષ્ટ.

૪૧

શ્રીજીકે અષ્ટ દર્શનનામ. અરિલ.

મંગલારતી દરસ, દરસ શૃંગારહે,
ગ્વાલ દરસ પુનિ રાજભોગ સુખસારહે;
ઉત્થાપન ભોગ રુ, સંધ્યા દરસહે,
(હરિહાં) સૈન સકરિ હરિ દરસ, કૃષ્ણછબિ સરસહે.

૪૨

અથ કૃષ્ણ અષ્ટ પટરાનીનામ.

શ્રીરુકમનિ શ્રીજાંબવતી લિખ્યાતહે,
શ્રીસતભામા કાલિંદી, જગમાતહે;
મિત્રબિંદ સત્યાશ્રી, ભદ્રા માનિહે,
(હરિહાં) શ્રીલક્ષ્મીજી જી સહ, હરિ અઠ પટરાનિહે.

૪૩

શ્રીકૃષ્ણકે અષ્ટ સખાનામ. છંદપય.

સૂરદાસ સો કૃષ્ણ, તોક પરમાનંદ જાંતો,
કૃષ્ણદાસ સોં અંસુ, કુમન અરજુન બખાંતો;

નંદદાસ હૈં રણલ, ચતુર્ભુજ બિશાલ નામી,
છિત રંગમીહૈં સુખલ, શ્રીદામા ગોબિંદસ્વામી;
યહ અષ્ટ ગોપ ગોપાલકે, સખા હુતે બૃજરાયકે;
ફિર વેહી સખા દયાપ્રભુ, શ્રી બલ્લભશિર નાયકે.

૪૪

શ્રીરાધિકાજીકી લીલામૈં મુખ્ય અષ્ટ સખિનકે નામ. અરિલ.

લલિતા ઓર બિશાખા, ચંદ્રભગા સુની,
સંધ્યાવલિ તુંગભદ્રા, શ્યામા બહુ ગુની;
ભામા તુલસી અષ્ટ, શ્રેષ્ઠ સખિનામહૈં,
(હિંદાં) દયાસ્વામીની શ્રી, રાધા સુખધામહૈં.

૪૫

ઔર ધનકી અંતરંગ અષ્ટ ટેલીનીનામ. કવિત.

ટેહેલ ખવાસીકી શ્રીલલિતા જુ મુખ્ય કરે,
ચંપકલતાકોં સેવા ભોજનકી સાર હૈં;
વનકી જો ટેહેલ તુંગાદેવી સદા કિયેં જાય,
સારિંગાદેવી જુકો ટહેલ સુભંડાર હૈં!
દહેનાં જો જડાવ તાકી સેવઇ સારિંગાદેવી,
આરમમાતાકું સુભગ સેવા સુંગાર હૈં;
વસ્ત્રકી જો ટેલ સોતો કરિયત વિશાખા જુ,
સખે શ્રી ચંદ્રાવલી જુ દીનો અધીકારહૈં.

૪૬

શ્રીજીકોં સાષ્ટાંગ પ્રનામનામ. દોહા.

ઉર, સિર, દૃષ્ટિ, મન, બચન, કર, પદ, જાનૂં અષ્ટ;
ભવ છુવાય હરિ કાનમેં, સો ન લહે ભો કષ્ટ,

૪૭.

શ્રીદેવકીજીકે અષ્ટ પુત્રનામ.

કીરતીમત, સુખેણુ, અરુ, ભદ્રસેન રૂ જુન;
સંમ્ભરદન, પુનિ ભદ્ર શ્રી, રામકૃષ્ણ અઠ તંત્ર.

૪૮

નવ ખસ્તુ નામ.

નવરસ-સ્થાઈભાવ-વર્ણ દેવચતુરાત્મકે શંખલિત નામ.

શૃંગાર સાંગ.

દોહા.

શ્યામ ખરન શૃંગાર રસ, સ્થાઈભાવ રતિ જાન;
સુરતાકે શ્રીકૃષ્ણ હૈં, રસગ્રંથ સુ પ્રમાન.

૧.

હાસ્યરસ સાંગ.

દોહા.

સ્વેત ખરન હૈ હાસ્યરસ, થાઇભાવ હુ હાસ;
શ્રીવામન તસ દેવહૈ, જસ પદ ગંગપ્રકાસ.

૨

કરુનારસ સાંગ.

ધુમ્ર ખરન કરુના સુરસ, થાઇભાવ તસ શોક;
ધરમદેવ જ રક્ષહિતુ, પ્રકટત નાથ ત્રિલોક.

૩

રુદ્રરસ સાંગ.

અરુન રંગ હૈ રુદ્ર રસ, થાઇભાવ હૈ ક્રોધ;
રુદ્ર દેવ જો સખનકો, કરત કૃષ્ણ પ્રતિજ્ઞાધ.

૪

વીરરસ સાંગ.

પીત ખરન હૈ વીરરસ, થાઇભાવ ઉત્સાહ;
ધંદ્રદેવ જોકો મુર્યો, ગરવ સાધકાનાહ.

૫

ભયાનક રસ સાંગ.

અસિત રંગ રસ ભયાનક, થાઇભાવ ભય માન;
કાલ દેવ તસ જાનિયે, જોકે કાલ કહાન.

૬

બિભત્સ રસ સાંગ.

નાલ ખરન બિભત્સરસ, થાઈ જુગુપ્સા જાનિ;
મહાકાલ સુર જો કરે, એક કૃષ્ણભય માનિ.

૭

અદ્ભુતરસ સાંગ.

પીત ખરન અદ્ભૂત રસ, થાઇભાવ આશ્ચર્ય;
મદન દેવ જાતે અચે, કૃષ્ણદાસ જો વર્ય.

૮

શાંતરસ સાંગ.

ચંદ્રખરન હૈ શાંતરસ, થાઈ સમસ્તા ભાવ;
શ્રીહરિ તાકે દેવ હૈ, દયા સુમર લે લહાવ.
પ્રગટ થાઈ સુર ખરનસહ, ખરને નૌ રસનામ;
દસ યો કહિયે પ્રેમરસ, જાકે બસ ધનસ્યામ.

૯

૧૦

નવ નિધિનામ.

અરિલ.

મહા પદ્મ ઇક, પદ્મ રુ, કુચ્છપ જાનિયે,
મકર, મકુંદ રુ શંખ, વર્યનિલ માનિયે;

કુંદસહિત નવનિધિ અતિ, દુર્લભ જક્તકો,
(હરિહાં) સો હિય તુચ્છ લગત, સાચે હરિભક્તકો.

૧૧

નવ અહુનામ.

દોહા.

શનિ, રવિ, શશિ કુજ, બુધ, ગુરુ, શુક્ર રાહુ પુનિ કેતુ;
યહ નૌ અહ તાકું ભલે, સતત નાઉ હરિ લેતુ.

૧૨

નવ નંદનામ.

અરિલ.

ધરાનંદ ધ્રુવનંદ ઔર, ઉપનંદ હે,
અભીનંદ, અમિનંદ, સુનંદ સખુંદહેં;
કરમા ધરમાનંદ, નંદ જૂ જાનિયેં,
(હરિહાં) બડભાગી અદ્વૈત, કૃષ્ણસુત માનિયેં.

૧૩

નવ યોગીનામ.

કવિ હરિ દ્રુમિલરુ આવિર, હોત્ર પ્રભુદ્ધહે,
ચમલ પિરપલાયન કર, ભાજન શુદ્ધહે;
અંતરિક્ષ નિલિ નોં, યોગી યહ જાનિયે,
(હરિહાં) શ્રીપુરુષોત્તમ પરમ, ભક્ત પહિયાનિયે.

૧૪

નવ દુર્ગાનામ.

શૈલપુત્રિ ઇક, બ્રહ્મચારિણી અન્ય હે,
ત્રતિય ચંદ્રધંટા, કુળમાંડા ધન્ય હે;
સ્કંધમાન કાત્યાયનિ, રાત્રિકાલ હે,
(હરિહાં) મહાગૌરી અરુ સિદ્ધિ, દાત્રિ નાંબાલ હે.

૧૫

દોહા.

નવદુર્ગા યહ માનિલે, મહામાયાકો રૂપ,
દાસીદ્ધ સેવે સદા, શ્રીગિરિધર પ્રજભૂપ.

૧૬

નવ ખંડનામ.

અરિલ.

ભરતખંડ હરિવરખખંડ કુરુ જાનિયે,
ભદ્રખંડ ભદ્રાક્ષ, કિપુરુષ માનિયે;
ધંવાવર્ત અરુ કેતુમાલ, ખંડ દેવ હે,
(હરિહાં) ભર્તખંડ તો શ્રેષ્ઠ, બને હરિસેવ હે.

૧૭

નવ શાલિગ્રામચરનામૃત પ્રકારનામ. અરિલ.

શિલા, ચક્ર, ચંદન, તુલસીદલ હોય હે,
તામ્રપત્ર ઘંટારવ, શંખ સુતોય હે;
પુરુષસૂક્ત પુનિ આહ્વાન, બિધિ બેદોક્ત હે,
(હરિહાં) ઘોય પીયે હરિ તહૂં, ભદ્ર પથ ભક્ત હે. ૧૮

નૌગ્રહકે રૂપ નવરતનનામ. છાંયય.

માનિક રવિકો રૂપ રૂ, સસિ મુક્તાશ્લ માનો,
બિદ્રુમ મંગલ બુદ્ધ, રૂપ પત્રાં પ્હેચાનો;
પુષ્પરાગ ગુરુ શુક્ર, બજ સનિ નીલમનીહે,
ગોમેદકસો રાહુ, કેતુ વૈદુર્ય લનીહે;
યહ નોં ગ્રહમય નોં રતનગર, જટિત સઘ સૂખર્નકે,
હે સુહત સુકર અસ નોં ધરા, દયાનાથ ગિરિધરનકે. ૧૯

નવ ધાતુનામ. અરિલ.

તાંબા કાંસા સીસા, લોહા ધાત હે,
તરવા પીતલ જસત, ધાતુ કહિ જાત હે;
રૂપા અરુ કંચનસોં, સબસે સાર હે,
(હરિહાં) યામેં અધિક વિભૂતિ નંદકુમાર હે. ૨૦

નવ કુળ નાગનામ.

પુંડરીક કુમુદાંજન વામન નામ હે,
પુષ્પદંત પુનિ સરવભૌમ વિષધામ હે;
સુપ્રતીક દિગ્યાંજન વાસુકિ નાગ હે,
(હરિહાં) અનંત હરિકો રૂપ ભજત બડભાગ હે. ૨૧

વિરહીકે નવ લચ્છનનામ.

લે ઉસાસ ગંભીર પીત મુખ હાય હે,
સબલ નેન કછુ બચત ન સૂક્ત જાય હે;
લઘુ ભખ નીંદ હરામ ઉદાસી બનિ રહે,
(હરિહાં) ગોપિનાથ બિન ગોપિ ગતી ઐસી લહે. ૨૨

દસ અસ્તુનામ.

દસ વિધાનભક્તિ.

છરપય.

શ્રવન પરીક્ષત કરી, ભક્તિ કિરતન શુક કીની,
 સમરન કરિ પ્રહ્લાદ, રમા પદસેવન ભીની;
 પ્રથુ પૂજન અકૂર, સુ અંદન કપિ કિંકરતા,
 સખ્ય ભક્તિ અરબુન, આતમા બલિ અરપનતા;
 કરિ પ્રેમભક્તિ બૃજગોપિકા, ઐસી કાહસું ન બની,
 જન દયાનાથ બસ કરલિયે, અજિત ઇસ ચૂડામની. ૨૩

શ્રી હરિકે દસ અવતાર સહ માતપિતા, ગુરુ, ક્ષેત્ર,

પ્રાગટ્યકારન એ પડામક નામ. અરિહ.

(હરિહા) પિતા દેવ શંકર માતા શંખાવતી,
 માંધાતા ગુરુક્ષેત્ર હંસ પુર શુચી અતિ;
 હનનહેતુ સંખાસુર પાપી જાનિયે,
 ધાર્યો મીસ શરીર કૃષ્ણને માનિયે. ૨૪
 પુરુવા હે પિતા માન ચંદ્રાવતી,
 સહસ્રાદિત્ય સુગુરુ ક્ષેત્ર શિવપુરપતિ;

(હરિહા) હનનહેતુ અંધકાસૂર ખલ લહતહે,
 ધાર્યો કુમુદ શરીર કૃષ્ણ શ્રુતિ કહતહે. ૨૫
 દેહઅંધલ હે જનક અંબા પદ્માવતી,
 ગુરુ એકાક્ષર ક્ષેત્ર સકલ સરિતાપતી;
 દમન હનન દમકંઠ દૈત્યહિતુ હે કલ્હો,

(હરિહા) ધાર્યો બપુ બ્રાહ્મ કૃષ્ણ શ્રુતિસો લલ્હો. ૨૬
 પિતુ હરિતાક્ષ રુ જનની હે લીલાવતી,
 ઇકાક્ષ ગુરુ અરુ ક્ષેત્ર મરુથલિ શ્રી અતી;
 હિરણ્યકશ્યપ દુષ્ટ હનનકો અર્થ હે,

(હરિહા) ધાર્યો નરહરી દેહ સુ કૃષ્ણ સમર્થ હે. ૨૭
 જનકાદિત્ય રુ માત દેવકન્યા કહી,
 રુષિરાજ ગુરુ ક્ષેત્ર કુશસ્થલી હે લહી;
 બલિ છલિ પદ સિરધારનાર્થ આતાર હે,
 (હરિહા) શ્રીગામન બિગ્રહ ધૃત નંદકુમાર હે. ૨૮

- (હરિહાં) યમદશિ પિતુ માત ત્રેનુકા જાનિયે,
ગુરુ ભાર્ગવ ચરુ રતહર ક્ષેત્ર સુ માનિયે;
વધનહેતુ સહસ્રાર્જુન મૂલ ખિચારહે,
પરશુરામ તતુ ધર સહુ દેવ મુરાનહે. ૨૯
- (હરિહાં) દસરથ તાત માત કૌસલ્યા નામહે,
ગુરુ વસિષ્ઠ જુ ક્ષેત્ર સુ લંકા ઠામહે;
રાવન રાક્ષસ હનન હેતુ ધુર રૂપહે,
પ્રકટે શ્રીરધુનાથ સુ કૃષ્ણ અનૂપહે. ૩૦
- (હરિહાં) વસુદેવ જુ જનક દેવકી માતહે,
ગુરુ મુનિ ગર્ગાચાર્ય સુ જગ ખિક્ષાતહે;
ક્ષેત્ર મધુપુર હનન કંસ આદિક રિપૂ,
અવતારી શ્રી કૃષ્ણ ધર્મો હલધર બપૂ. ૩૧
- (હરિહાં) વત્સરાજ પિતુ ચરુ સાવિત્રી માતહે,
ગુરુ નૌરસ પઠિ કોણ ક્ષેત્ર શ્રુતિ ગાતહે;
ખાપર ખલ હતવેકા ધુરકારજહે,
ધાર્યો બુદ્ધ બપૂ શ્રી જગજીવજહે. ૩૨
- (હરિહાં) યશુધર પિતુ માતંગી સામલી માતહે,
અંતરબેધ પાડલિપુર પ્રકટ કહાનહે;
સ્વાત્મગુરુ નિકલંકી કરત ક્ષિતિહેતુહે,
કલકિ રૂપ ધૃતકૃષ્ણ ધરમકે સેતુહે. ૩૩
- દોહા.

સાંગ એહિ ઔતાર દસ, ઓતારી શ્રીકૃષ્ણ;
જાડી પદરજ આસરે, પુર્ન દયો સગ ત્રણ. ૩૪

દસ વિધિ લક્ષ્મીનામ. અરિહ.

- શ્રી કલત્ર સુત સહોદરાદિ સુ ધામહે,
પશુ મહિ કુંજર કોશ સંમદ્ધિ ગ્રામહે;
યહ દસ વિધિ જો લચ્છમિ કચ્છ પાછયે,
(હરિહાં) તહુ નાશવત્ લહી રતિ તજિ હરિ ગાછયે. ૩૫

દસ હાવનામ.

લાલા વિહરતિ વિલાસ લલિત રુ જાનિયે,
વિચિત્ર નિભ્રમ અભીલાખ પહિચાનિયે;

કુટુંબીત પુનિ દરસ ગુમાન સ દસ કહે,
(હરિહાં) રાધામોહનરતી સમય સખહે લહે. ૩૬

પુનઃગ્રંથાંતરે દસ હાવનામ.

મદન રુ વિભ્રમ વિદ્રુમ વિધાસુ જાનિયે,
કિલકિંચિત વિશ્વોક રુ વિચ્છિત માનિયે;
મુટદાઈત કુટુંમિત રુ યોધક નામહે,
(હરિહાં) યહ દસ હાવ પ્રિયે રાધા ધનશ્યામહે, ૩૭

દસ વિરહઅવસ્થાનામ.

દગરચિ, સ્મૃતિ, અલિલાખર ઉદ્વિગ જાનિયે,
વ્યાધી, પ્રલાપ, પુનિ ઉનમાદ ખખાનિયે;
જડતા ઔર મૂર્છાના તનમયતા કહી,
(હરિહાં) યેહિ અવસ્થા કૃષ્ણખિના ગોપિન લહી. ૩૮

દસ વિધિ આહ્વનનામ.

દેવ, મુનિ, દ્વિજરાજ, વૈશ્યહ માનિયે,
શૂદ્ર બિડાલવ પશુ મ્લેચ્છ પહિચાનિય;
અરુ ચાંડાલ ઈ દસબિધ આહ્વન શ્રુતિ કહે,
(હરિહાં) સખતેં સો દ્વિજ શ્રેષ્ઠ જુ હરિભક્તિ લહે. ૩૯

દસ પ્રાનનામ.

પ્રાણા પાન પુનિ વ્યાન સમાન ઉદ્ધાનહે,
નાગ કુરમ અરુ કકલ દેવદત્તાનહે;
મિલી ધનંજય યહ દસ સખ પ્રિય પ્રાનહે,
(હરિહાં) પ્રાનાધિક પ્રિય ભક્તનકાં ભગવાનહે. ૪૦

શ્રીભાગવતકે દસ લછનનામ.

સર્ગ વિસર્ગ થાન પોષન પુનિ જાનહ,
ઉતી મનવંતર ઇસાન પહિચાનહ;
નિરોધ મુક્ત આશ્રે દસ લીલા સુનો,
(હરિહાં) શ્રીભાગવત શ્રીકૃષ્ણરૂપ કષ્ટહુ ન ઉનો. ૪૧

શરીરકે દસદાર નામ. દોહા.

કરન, ચક્ષુ દેં દ્યાન મુખ, નાલિ આયોં દેં દ્વાર;
દસ સુછિદ્ર તનુગરવ તણ, ભજિલે નંદકુમાર. ૪૨

દસ દિશાનામ.

અરિલ.

ઉત્તર દક્ષિણ પુરવ પશ્ચિમ લેખિયે,
ધસાન અસિ નૈરુત વાગ્યહ દેખિયે;
અધોઊરધસહ દસો દિસ નિરભય સદા,
(હરિહાં) જે હરિ ભજિ ગુન ગાય તાહિ ઓર ન કદા.

૪૩

દસ પ્રકાર તૈલનામ.

કડવા મીઠા તૈલ અલસિકા જાનહી,
ધરંડિયા ડોલિયા કનઝિયા આનહી;
દાને ખોપર ખાખન રોસા તૈલહે,
(હરિહાં) નામ એક ગુન લિખ સુ હરિજન ખેલહે.

૪૪

દસ મહા નાગનામ.

તક્ષક પદ્મ રુ મહાપદ્મ કંકાલ હે,
શંખચૂડ ઔરાવત ગરલ અતોલહે;
કરકોટક મહાગરલ દધો જન દંપતી,
(હરિહાં) સેષરૂપ ભગવંત ચરન ગમ્યકી જી રતિ.

૪૫

એકાદસ ખસ્તુનામ.

એકાદસ રુદ્રનામ.

કુંડલિયા.

મન્યૂ મનૂ મહાન શિવ, મહિત સક્રતુ દુજકાલ,
ઉગ્રરેત ભવ ધ્રુત વૃત્ત, વામદેવ ધૃતિ જાલ;
બામદેવ ધૃતિ જાલ, ગ્યાર ધૃતિ રુદ્ર કહાવે,
મહારુદ્ર સો લિખ, જાહિ સુરભોગ ન ભાવે;
દયાનાથ શ્રીકૃષ્ણખિત, રુચિ કદા ન અન્યૂ,
કહાં કૈલાસનિવાસિ, કહાવે આદિ જી મન્યૂ.

૪૬

ઈનકી સ્ત્રી એકાદસ રુદ્રાની નામ. દોહા.

બૃત્તી ધી ઉશના ઈલા, ઉમા અંબિકા જાનિ;
નિઉત્સર્પિ દિક્ષા સુધા, ઈરાવતિ રુદ્રાનિ.
યહ એકાદસ રુદ્રતિય, લખિ ગિરિધર રસરાસ;
ખિખસ સિથિલ કટિ ગ્રંથિપટ, જલપિ હે પિયુપાસ.

૪૭

૪૮

મહા અંધકારસ્થ અન્ય એકાદશ સદ્રનામ. અરિલ.

અભેદ, અમ્મર, અઝેદ, અકલ સુ નામ હે,
અવીકાશ તપતાક્ષ રુ સઘોવામ હે;
પુનિ અઘોર તત્પુરુષ મહેશ ત્રિલોચના,
(હરિહાં) એહુ ગ્યાર અંશાંશ કૃષ્ણ દુષ્પ્રમોચના.

૪૯

શ્રીકૃષ્ણ પુજવેકે એકાદશ સ્થલનામ. દોહા.

સૂર્ય, અનલ, આહન, ભુ, જલ, ગો, આયુ, નલ, સંત;
સ્વાત્મા પરમાત્મા વિષે, પૂજહુ શ્રીભગવંત.

૫૦

એકાદસ ઈંદ્રિનામ.

જ્ઞાન કરમ સહ ઈંદ્રિ દસ, એકાદસ યોં મત્ર;
સાક્ષિ હોષ હરિ ભજ દયા, કરિ વે સખ અરપત્ર.

૫૧

દ્વાદશ યસ્તુનામ.

દ્વાદશ સૂર્યનામ.

સવૈયા.

ધાતા વિવસ્વાન અર્યમા પૂષા ત્વષ્ટા નામા,
સવિતા ભગ રુ વિધાતાં વરુનક મિત્ર મઠ અભિરામા;
ઔર ઉરુક્રમ મિલિ રવિ દ્વાદસ હરિભૂતિ શ્રુતિ ડોલે,
દયાનાથ શ્રી કૃષ્ણચંદ્રકી આજ્ઞા સોં જગ ડોલે.

૧

પુરાણાંતરે પ્રથમકે દ્વાદસ સૂર્યનામ. અરિલ.

પ્રથમાદિત્ય દિવાકર ભાસ્કર જ્ઞાનિયે,
ઔર પ્રભાકર હરિદશસૂ બખાનિયે;
ત્રિલોક્યલોચન સહસ્ત્રાંશુ રવિહં તપન,
(હરિહાં) પુનિ દ્વાદશાત્મક ત્રિમૂર્તી સૂર્ય સહગન.

૨

દોહા.

યહ જો દ્વાદસ નામ શુભ, સુરકે સુર મુનિ ગાત;
જકી શ્રીયમુના સુતા, શ્રી ગિરધર જામાત.

૩

શ્રીરાધાસેવાતત્પર દ્વાદસ સખીનામ. છંદય.

આચ્છાદકારુ વિક્ષેપકા, યોગમાયા ગિનિ,
કાત્યાયનિ દેવી ખુંદા, શ્રી ચંદ્રાવલિ ભનિ;

અરુ દેવી સંકેત લક્ષીતાં, મિમતિ જનો,
તોં બારી ચોબારી, દેવાં અનંદી માંતા;
યહ દયાનાથ શ્રીકૃષ્ણ પ્રિય, પ્રાન રાધિકાકી સખી,
નિત સેવાતત્પર રહતહે, પુનિત નામ લીજે ભખી.

૪

દ્વાદશ સંકાંતી સોઈ રાસી તાકે નામ. અરિલ.

મેષ વરધ મિથૂન, કરક હે જનિયે,
સિંહ રુ કંન્યા તૂત્રા, સુ બૃશ્ચક માનિયે;
ધંત્ર મકર પુનિ કુંભ, મીન સંકાંતિ હે,
(હરિહા) નહિ જી માસમે સુ. બદ કેશવ કાંતિ હે.

૫

દ્વાદશ હરિ નામાંકિત તિલકનામ. કવિત.

તિલક ભાલ કેશવ ગોવિંદ ગ્રીવ હાથ માધો નારાયણ નાભી કૃષ્ણ પીઠી નામહે,
મધુસૂદન ત્રિવિક્રમ વિષ્ણુ એ દચ્છના ગયાહિ અનુક્રમ બાહુ શ્રુતિ કુક્ષી ઠામહે;
શ્રીધરે ઔ રુષિકેશ બામન વામાંગતસે કંઠ પૃષ્ઠ શ્રીદામોદર જી અભિરામહે;
પાની પ્રક્ષાલનકો માની સિર છિરકી લેહુ બાસુદેવ પાંઠકેયોં કલ્હો દયારામહે. ૬

બ્રાહ્મનકે દ્વાદસ ગુનનામ દ્વે પ્રકારકે. છરપય.

ધરમ સત્ય દમ તપ રુ, તિતિક્ષા અમાત્સર્જહી,
યજ્ઞ દાન ધૃતિ શાસ્ત્ર, અનસુયા ઇહ દ્વાદસ શ્રી;
ઔર પક્ષ શમ રુ, શોચ તપ ક્ષાતિ આરજ્ય,
વિરક્તતા આસ્તિક્ય, સત્ય સંતોષ સુ અર્ણવ;
ગિન જ્ઞાનસહિત વિજ્ઞાન યહુ, દ્વાદસ ગુન દિજ્યુક્તહે,
તહુંહરિપદ બિમુખ નપૂત નિજ, સ્વપચ ભક્ત કુલમુક્તહે. ૭

સખકે પુન્યપાપકે દ્વાદસ સાક્ષીનામ. અરિલ.

પ્રથમ અનિલ અપ તેજ, દિસા સુર બગમહે,
ગાયહુ સંધ્યાકાલ, સુર્ય અરુ સોમહે;
અહરનિશા યહ બાર, સકલ કૃતિસાક્ષ હે,
(હરિહા) ધનદ્રકે અંતરજ, હરિ કમલાક્ષ હે.

૮

શ્રીહરિનામ મહાત્મજ મુખ્ય દ્વાદસ નામ.

બ્રહ્મા નારદ શિવ સનકાદિ કપીલ હે,
જનક ખ્યાસ પ્રહ્લાદ ભીષ્મ શુક કીલહે;

અભિરામ નૃપ ધરમ ભક્ત વર બારહે,
(હરિહાં) જનત નામ પ્રભાવ જી દેવ મોરારહે. ૯

શ્રીભગવદ્દાજ્ઞાર્તે મોહશાસ્ત્ર પ્રગટ કરીકેં જીવકું હરિવિમુખ
કરનારે દ્વાદસ ઋષીનામ.

ઋષિ કણ્ણદ મૃકંદ રુ શક્તિ કપીલ હે,
દુરવાસા ગૌતમ ઉપમંન્યુ કીલહે;
જૈમુનિ યમદગ્રી સવિતા પુનિ બ્રહ્મરપતી,
(હરિહાં) ભારગવ ભૃષ્ટ કરે જય આપસ શ્રીપતી. ૧૦

સ્રોકે દ્વાદસ આબ્રતનામ. ચોપાઈ.

પહિલો આબ્રત હે અસ્નાન, દૂળે ચંદન ચોલી જાન;
તીજે માંગ સીસકે પાટ, ચોથો આબ્રત રચે લિલાટ. ૧૧
પંચમ અંજન લોચન ધરે, ષષ્ટ સુનાગબેલિ મુખ ભરે;
આબ્રત સપ્તમ નાસામોતી, અષ્ટમ કરનપુલ ઉદ્યોતી. ૧૨
નોં આબ્રત માલા ગ્રિવ ધરે, દસમોં ભુજ પોંન કરકરે;
એકાદસ કટિ કંકની છાજે, દ્વાદસ ચરણા ભુખન બાજે. ૧૩
ચહ દ્વાદસ આભૂખનવતી, શ્રીરાધા ગિરધરનિય સતી. ૧૪

દ્વાદસ મેઘનામ. અરિલ.

તક્ષક કંબલ સુતરાં તરુ હિમમાલિહેં,
મહેંદ્ર વજ્રદંટર પુનિ નંદશાલિહેં;
વિષપ્રદ સુખોષ કરકોટક અખરુ બાસુકી,
(હરિહાં) પૃથુશ્ર બાનક બારકેસ હરિ કૌતુકી. ૧૫

દ્વાદસ ગણેશનામ. કુંડલિયા.

ગજાનન રુ ગનપતિ વિકટિ, ભાલચંદ્ર ઇક નામ;
વક્રતુંડ ગજવકત્ર અરુ, હેમદ્રષ્ટ અભિરામ;
હેમદ્રષ્ટ અભિરામ, કૃષ્ણ પિંગાક્ષક જાનો;
ધુમ્રઅરન લંબોદર, સિદ્ધિવિનાયક માનો;
બુદ્ધિ વિનાયક દયા, કૃષ્ણ કીરદા નિત્યાનન;
આદિ પૂજ્ય ભે તિહિ, પ્રભાવ જગમે જીગજનન. ૧૬

ચાર પ્રલેસમયકે દ્વાદસ મેધનામ. દોહા.

આવર્તક, સંવર્તક રુ, પૃષ્ઠક, દ્રોન જુ ચાર;
બરખે જળ ધચ્છા કરે, પ્રલયહિ નંદકુમાર.

૧૭

શ્રી ભાગવતકે દ્વાદસસ્કંદ શ્રીકૃષ્ણકે દ્વાદસ અંગહે તાકે નામ.
નારાયણં.

પ્રથમ ક્ષીતિ પાદ દે, ત્રિ ચાર બાહુ જનિયે;
નિતંબ પંચ ખટ્ટ યોં સુજઠરા બખાનિયે.
સુહસ્ત વામ સમ અષ્ટનોં સતત હે કલોં;
હદે સુદસ્સ યોં ધકાદ સો સુરીરહીં લલોં.
રુપાર યોં સુહસ્ત ઔર દચ્છનો શ્રીનાથકો;
ધ દ્વાદશાંગ કૃષ્ણરૂપ ભાગવત ગાથકો.

૧૮

૧૯

૨૦

દ્વાદસ શિવકે જ્યોતિર્લિંગસ્થલકે નામ. ચોપાઈ.

સોમનાથ સોરઠમેં કહે, મલ્લિકારજુન શ્રી શૈલહે;
મહંકાલ ઉજ્જનમેં આહી, ઊંકાર અમરેશ્વર કહાહી.
હિમવત નાગપૃષ્ઠ કેદાર, લિમશંકર ડાકણાગાર;
બિશ્વેશ્વર બાનારસિ બસે, ત્રંબકેસ ગૌતમીતટ લસે.
ચિતાભૌમી બૈદનાથ બાસી, દારુક બન નાગેસ બિલાસી;
સેતુબંધ રામેસર રાજે, ઘૂષ્મેસર સુસિવાલય બ્રાજે.
જ્યોતિર્લિંગ સિવબાર બખાને, દયાનાથકે ધ્યાની જાને.

૨૧

૨૨

૨૩

૨૪

તેરહ બસ્તુનામ.

ત્રયોદશ ભાગવતનામ. અરિલ.

શુક, નારદ, પ્રલહાદ, પરાશર સંતહે,
રુકમાંગદ, અરજુન, બ્યાસ જુ મહંતહે;
અંબરીષ, શૌનક, બિલિખન રુ બસિષ્ઠહે,
(હરિહાં) લિખ્મ, પુંદરીકાદિક શ્રીહરી ધષ્ટહે.

૧

ત્રયોદશ માસનામ.

મધુ માધો અરુ જ્યેષ્ઠાષાઠ સુ જનિયે,
બિય નલ કુઆર કાર્તિક અગહન માનિયે;

હરિ ચતુર્દશ યુગપર્યંત વટપત્રપર પહોડે તાકે નામ. કુંડળિયા.

અંધક ત્રિપાંકધ બુદ્ધુદ રુ, પુનિ બુદ્ધુદાકારુ,
મનુ મનવંતર માંગલ રુ, ધગન ધમાધર મારુ;
ધગન ધમાધર મારુ, ઔર તાતર્યા તારક,
પુનિ તનામ અનાધિ, અરુત ઘતવતહૂં હે ઇક;
કહે દયો હરિદાસ, જ્યેં હરિ નીદ સમંધક,
વહે પહુડે બટપાંત, નામ યુ, આદિ જી અંધક.

અથ પંચદશ અસ્તુનામ.

શ્રીરાધાજીકે યુગ ચરણારબિંદકે પંચદસ છત્રાદિક ચિન્હ હેં તાકેનામ.

દોહા.

છત્ર પદ્મ જ્વળ કમલ યવ, અંકુશ ઊરધ રેખ;
શ્રીરાધા દચ્છ ચરન, સપ્ત ચિત્ર યહ લેખ. ૧
ગદા કંજ રથ શક્તિ નગ, કુંડલ બેંદી મીન;
શ્રીશ્યામાપદ બામ અઠ, ચિત્રત અધદુષ્પ છીન. ૨

અંગમેં કામબસૈતાકે પંચદસસ્થલનામ. ચોપાઈ.

બસત કામ પૂરુષ તિથ દેહ, તસ બિધિ નામ સમુજિ સુન લેહ;
પુરુષ અંગ દેહોંને જો જ્યેં, તિથકે બામ અંગ સો તથે. ૩
શુકલપક્ષ નખ શિખ ચઢિ જાય, કૃષ્ણપક્ષ વહ મગ અધ આય;
સિત બામાં પદ બામાં ગૂઢ, પ્રતિપદપેં ન બસે મન રૂઢ. ૪
પદતલ દુજ એડી બસિ તીજ, ગુહ્ય ચૌથિ અંધ પંચમિરીજ;
સષ્ટી મદન મદન લંડાર, સપ્તમી કટિ અઠ નાભી ઠાર. ૫
હૃદે નૌમિ કુચ દસમી કામ, જન કક્ષ એકાદશી ઠામ;
દ્વાદશિ ત્રીવ કપોલ ત્રિપદસી, ચૌદસ અધર અનંગ રહિ બસી. ૬
પૂન્યોંકે દિન લોચન કામ, શુભપચ્છ પ્રતિ દિન યહ ધામ;
કૃષ્ણપચ્છ એકમ સિર બાસ, દ્વિજનેં પ્રકરી બહાર નિવાસ. ૭
તિજ આંઠતલ ચૌથિ કપોલ, પૌંચ્યોં કંઠ બસે નહિ લોલ;
ષષ્ટી કક્ષ સપ્તમી કૂચ, આઠ્યો હરિનો નાભી રૂચ. ૮
કટી કંદ્રપદો દસમી દેહેરા, ભગ એકાદસી મદન બસેરા;
દ્વાદશી જંધ ગુહ્ય તેરસી, ચૌદસ એડી મન સુત બસી. ૯

માવસ પદ્મલુ રતિપતિ થાન, અસિતપચ્છ યહિ બિંધી પ્રમાન;
યા રીતી ક્રમ સમુગ્રી એન, ખંડિ ચૂમલી જગદ્ મેન. ૧૦

દોહા.

રતિકેલી અજરાજ સુત, કીની બૃજબધુસંગ;
સાક્ષ રસ ગ્રંથે કિયે, જીત્યો અજીત અનંગ. ૧૧

પંચદસ અરન્યનામ. છંદરોલા.

આદિ ચંપકારન્ય બદ્રિકારન્ય બખાનો, ઔર દંડકારન્ય નિમિષારન્યહુ જાનો;
અવર અરબુદારન્ય રુ પદ્મારન્ય કલોહો, ઔરહુ ધર્મારન્ય રુ પ્રહારન્ય લલોહો. ૧૨
ગુહ્યારન્ય રુ જંબુકારન્ય હેં અભિરામા, પુન્યારન્ય રુ દેવદારકારન્યહુ નામા;
ઔક્ષારન્ય રુ નધુપારણ્ય રુ દ્વૈતારન્યા, સખસિરમનિ શ્રી બૃંદારન્ય કૃષ્ણપ્રિય ધન્યા. ૧૩

ષોડસ વસ્તુનામ.

શ્લોકે ષોડસ શૃંગારનામ. હરિગીત.

કરિ પ્રથમ મંજજન ઔર ચાર ચીર તન ધારન કરે,
ત્રિતિયોં તિલક સુભ લાલ માંગહુ તુર્ય નેત્રાંજન ધરે;
પંચ ચોં શ્રુતિતાંટક ખટયોં મુક્તનથ નાસા ભરી,
સત ચોં સુમેની ગુહી અઠ ચોં માલ પુષ્પાદિક ધરી. ૧
કટિમેખલા શૃંગાર નોં ચોં કર સુકંગન દસ ભયો,
અગ્યાર ચોં કુચ લેપ કુંમકુંમ અંગરાગ સુ પ્યાર્યોં;
નેપુરાદિક પદસહિત મહાવર તેર ચોં યહુ જાનિયે,
ચૌદ ચોં ચંચલ દ્રગવિલોકન પતિવ્રતા પહિચાનિયે. ૨
તંબોલ ચરવન પંચદસ ચોં ચતુરતા મિલિ સોલહે,
શૃંગાર શ્યામા અંગ સંગત ભયે અખિલ અમોલહે;
શ્રીરાધિકા સજિ સોલ પૂરન મિલી નાથ નિકુંજમેં,
ગુન ગાત જુગલકિશોરકે જન દયો આનંદપુંજમે. ૩

અથ પુરુષકે સોલ શૃંગારનામ. છંદ મત્તગચંદ.

ક્ષોર રુ મંજજન અંખર સુંદર તિલક સુભાલ રુ લેપન ચંદન,
કુંડલ કાનન મુકુટ મુદ્રિક કંકન પાન કૃપાન છુરી અન;
આનન ખીરી પન્હૈય સુપાયન ભારતિ તુંડ સુસિલ ગુનગાન,
ચાતુરતા સહ સોલહુ ભાલહિ નાથ દયાસું સમંધ મિલિ તાન. ૪

શ્રીકી સોલકલાનામ.

ચોપાઈ.

સોલકલા સંપૂર્ણ બાની, હંસગતી સો પદ્મિની બની;
 શામ ચાર અરુ ઉજ્જલ ચારી, ખીન ચાર ચારથલ ભારી. ૫
 શામ કેસ અતિહી ધુધારે, જિરહ કરી જિન દેખ સંવારે;
 પુતરી શ્યામશ્યામ તિલ સોહે, કુચ મુખ દેખિ શ્યામશ્યામ મોહે. ૬
 સોહે સ્વેત મંગડી ડંડી, અતહી સ્વેત નયનકી પિંડી;
 ચોકી સ્વેત સ્વેત નખ બંને, જિહિં બિપમા હિરાકી ગિતે. ૭
 નાક અધર કરપદ્મવ છીન, અતિ સકુમાર લંકીકી કીન;
 સુભર ગાલ અરુ સુભર કલાઈ, પીન પયોધર ધુળ તુલ્હાઈ. ૮

દોહા.

સોલ કલા સું પદ્મિની, બરનહિ કેવિદ વેદ;
 જો પાવે રસરીતીકા, સો પાવે યહ ભેદ. ૯
 શ્રી રાધા સો પદ્મિની, કૃષ્ણ લહે યહ ભ્રમ;
 કહિયતુ ઓર સુ કહનકે, લહે ન અલરતિ શ્રમ. ૧૦

શ્રીકૃષ્ણચરન ખટદસ ચિન્હ તાકેનામ. છંદ મત્તગયંદ.

સ્વસ્તિકે અષ્ટ સુકૂન પદીયવ જંબુ ધુળંકુશ-ઉરધરે ખહુ,
 પંકજ એન વ દંડુન પાય ધરે હરિદાઈ સદાશિવ લેખહુ;
 મંદ્રી ત્રિકોન ધનુષ રુ કુંભ રવ ગોપદ સારથ ચંદ્ર સુદેખહુ.
 વામ ચરન સુચિત્ર યહે સત ચિતત સંત બને હરિભેખહુ. ૧૧

શ્રીકૃષ્ણ મહા પ્રસાદાધિકારી પોડશનામ. કુંડળિયા.

શંકર શુક સનકાદિ બલિ, હનૂમાન અકૂર,
 નારદ કપિલ રુ ભિષ્મ ધ્રુવ, અંબરીષ રસપૂર;
 અંબરીષ રસપૂર, બિલીખન ઉદ્ધવ અર્જુન,
 પરમ ભક્ત પ્રહ્લાદ, રુ બિશ્વકસેન તસે પુન;
 કહે દયો હરિદાસ, કૃષ્ણકે ઇતેહિ કિંકર;
 મહા પ્રસાદકે સ્વાદિ, આદિ જો ભાખે શંકર. ૧૨

ગોલોકવાસી શ્રીકૃષ્ણકે પોડશ દ્વારપાલ તાકે નામ. છંદ રોલા.

વીરભાનુ અરુ ચંદ્રભાનુ ઓંર સુર્યભાનુ,
 વસૂભાનુ પુનિ દેવભાનુ શુભ નામ બખાનુ;

શકભાનુ અરુ રત્નભાનુ ગોપનકે નામા,
 સુપારશ્વ પુનિ સુખલ સુદામા અરુ શ્રી દામા. ૧૩
 યહ એકાદસ વલ્લવ ડોઢિનપે રહે ઓપી,
 ઓર પંચ દેહરી વહાં રછકગન ગોપી;
 સેજૂથન નાયકા તાહિકાં કયોં લહું પારા,
 કહૂં પાંચકે નામ પ્રવર સખતેં તો દારા. ૧૪
 ચંપકલતા ચંદ્રિકા ચંદ્રભગા રુ બિસાખા,
 શ્રીલલિતા યહ પાંચ ઓર સાખનકી સાખા;
 શ્રીરાધા મોહનકે વહ સેવક યહ દારી,
 ઇનકો સુમિરન કરત દયા પરમાનંદરાસી. ૧૫

શ્રીરામચંદ્રજીકે ખટદસ સચીવ જો પ્રધાન તાકે નામ. છપ્પય.

સૃષ્ટી વિજઈ જયત, નીતિ પર સુચિર વિનીતા,
 રાધવવર્ધન નિપુન, સુરાષ્ટર પરમ પુનીતા;
 અશોક સદા આનંદ, ધર્મપાલક તત્વેતા,
 મિત્રવીર્ય સુમંત, ચતુર જગમિત્રીજેતા;
 સો અનાયાસ રઘુપતિપ્રસન, ભવસાગર દુસ્તર તરેં.
 પાવેં ભક્તી અનપાયની, રામ સુચિવ સુમિરન કરેં. ૧૬

દક્ષકી પૂર્વરૂપી ષોડસ પુત્રીનામ. છંદ અરિલ.

શ્રદ્ધા મૈત્રી દયા શાંતિ શુભધામહેં,
 તુષ્ટિ પુષ્ટી અરુ ક્રિયા ઉત્તતિ નામહેં;
 બુદ્ધિ મેધા તિતિક્ષા હુખ્હીરુ લહી,
 (હરિહી) મુરતિ સહિત યહ તેર પરમ પત્ની રહી. ૧૭

દોહો.

સ્વાહા અગ્નીકાં દધ, સ્વધા પિત્રિકૂં દીનં;
 સતી દધ મ્હાદેરકાં, જિન રતિ હરિપદ પીન. ૧૮

અગ્નિકુંડમે સોર અગ્નિહેં તાકે નામ. કવિત.

વૈશ્વાનર લોચનીક પાવક ઓમંગલહે સુર્યદુતી મારદ મૃદુ મંગલ કહેહેં,
 ગારસ્પત્ય સુ ઓર બડવાનતેં જો મૈદવાનલ જઠરા કબ્યાદાનલ લહેહેં;
 ક્રોધાનન હૂતાસ વિરહાનલ સોરસો અગની કોફૂં ન જહાં રૂપધારી રહેહેં,
 દયા પ્રભૂ કૃષ્ણજૂ કો ભાવાનલ સિરોમની જગમે બિરલા તાકે તો દહેહેં. ૧૯

ચંદ્રકી સોલ કલા તાકેનામ. સવૈયા.

સ્વેતકલા અરુ મારુત સીતળ કૃષ્ણ રુ રક્ત રુ પીત કહીહે,
 સ્યામ રુ ધુમ્ન રુ કોમલ તામસ રાજસ સત્વહુ જ્ઞાન લહીહે;
 સુમ રુ વીઘ રુ અમ્રત એ ગિન સોલકલા સસિમેંહી રહીહે,
 જાહિ સુખંસ પ્રગટ દયાપ્રભૂ જાકી કલા સખ જગત છહીહે. ૨૦

સપ્તદશ અસ્તુકે નામ.

ગ્રંથાંતરે સપ્તદશ અરજિત અરનકેનામ. દોહા.

ક અ જુ ટ ઠ ઢ થ પ ફ ળ ભમર, બસ હસ ત્રહ જાનિ;
 દીજે નહિ નર કમિત ધર, હરિગુન દોષ ન માનિ. ૧

અષ્ટાદશ અસ્તુનામ.

અષ્ટાદશ પુરાન.

છપ્પય.

બ્રહ્મ બિષ્ણુ શિવ લિંગ, પદ્મ અરુ સ્કંધ પુરાના,
 વામન મીન વરાહ, આગ્નિ પુનિ કુર્મ બખાના;
 મારકંડ બ્રહ્માંડ બ્રહ્મ, વૈવર્તક જાનો,

* * * * *

ધુર રચે સપ્તદશ ખ્યાસને, તહું ટર્યો નહિ હૃદય બત.
 ફિર તખ સુખ ભો પ્રીતમ દયા, રચ્યો કૃષ્ણમય ભાગવત! ૧

ધનકી શ્લોકસંખ્યાકથન.

દોહા.

દસસહસ્ત્ર તેષસ અરુ, ચોષસ ફિર અગ્યાર,
 પચવન સાઠી ઇકાસી, દસ પુનિ ચૌદ હજાર. ૨
 ફિર ચોષસ અરુ પંચદસ, સહસ્ત્ર સહિત શતચ્યાર;
 પુનિ દસ નો દ્વાદસ અરુ, હજાર ફેર અઢાર. ૩
 સાડે ચૌદ હજાર ફિર, પંચળીસ પરમાન;
 ફિર અઢારફિર, અઢારહિ, સંખ્યા શ્લોક બખાન. ૪
 પુરાન ક્રમસહ ચહુ ગિની, સખ સલોક લખ ચાર;
 તામેંતે વી હંસ હવે, હરિરસમય પય સાર. ૫

અષ્ટાદશ ઉપપુરાનનામ.

છપ્પય.

બ્રહ્મ ઓર નરસિંહ બિષ્ણુ શિવ ધર્મ સુ જાનો,
 દૌરવાસ સરુ નારદોક્ત કાપિલ પુનિ માનો;

માનવ અરુ ઔસાનસ્ત ફિર બ્રહ્માંડ બહોરહે,
કાલિકાર વારુન માહેશ્વર સામ્ય વોરહે;
તિન સૌર રુ પારાસર કલ્હો, કુર્મ ઓર ઇક ભાગવત,
યહુ ઉપ પુરાન દસ આઠહે, દયાભક્તિ હરિવર સુમત.

૬

અષ્ટાદસ ભગવદ્પારસદનામ. હરિગીત.

ગિન પ્રથમ નંદ સુનંદ જય અરુ બિજય બુધ રુ પ્રબન્ધ કહે,
ભદ્ર સુભદ્ર પ્રચંડ ચંડ રુ સીલ ઓર સુસિલ લહે;
ફિર વિનિત કુમૂદ અવરહુ પારસદ કુમુદાક્ષહે.
અરુ સુસેનરુ વિશ્વકસેન જુ ભજત નિતિ કમલાક્ષ હે.

૭

મહાભારતકે અષ્ટાદસ પરવ તાકેયનામ. હંદ અડિયલ.

આદિ સભા બન પરબહિ જાંતો, ઐરાટહુ ઉદ્યોગ બખાંતો;
લિષ્મ દ્રોન રુ કરન કલ્હોહે, સદ્ય ગદા સૌકતીક લલ્હોહે.
સ્ત્રી શાંતી અનુશાસન હે ભલ, અશ્વમેધ પુનિ બ્યાસ રુ મૂસલ;
સ્વર્ગરોહનસહિત અઢારા, માહાભારતકે પરવ ઉચારા.

૮

૯

દોહરો.

માહાભારતકે ગિન પુરુષ ઇક, અયવવ દસ અરુ આઠ;
પંચપ્રાનસે રતન પંચ, મિલે કૃષ્ણ પઢી પાઠ.

૧૦

અઢાર ભાર વનસ્પતી પ્રમાન. છંદપય.

દસકોટી દસલચ્છ, સહસ્ત્ર સત્યાસિ મિલાઇ,
દુગને કીજે તાહિ, ભાર ઇક સંખ્યા ગાઇ;
સપ્ત બૃચ્છ અસ ભાર, ચાર અરુ અપ્પલહુ ચારા,
કંટકસહ પુનિ ચાર, બોલ ખટભાર બિચારા;
સુનિભારઅઢારજુ બનસ્પતિ, યા બિધિ સંખ્યા નેરિયે,
હે રામાવલિ ભગવંતકી, દયા જાનિ નહિ તોરિયે.

૧૧

અષ્ટાદસ ભાર સુખરન કરન દાન દેતાથા તાકે પ્રમાન.

સરસોહી ખટ જવ ઇક, તિન જવ ગુંજા જાંતો.
ત્રીગુંજા ઇક બાલ, બાલ સોરહી ગદિયાંતો;
સો ગદિયાંતે સોલ, માન તાકોં પલ કહિયે,
પલ ઉંઢસોં પ્રમાન, હોઈ જળ ધરિ ઇક લહિયે;

ગિન સો ધડિ દસકોંભાર ધંક, અસ અષ્ટાદસ નિતપ્રતિ,
નૃપ કરન કનક દે બિપ્રકોં, તહુ કા કરિ નહિ કૃષ્ણરતિ. ૧૨

અષ્ટાદસ સ્મૃતીનામ. છપ્પય.

મનુસ્મૃતી આત્રે વૈષ્ણવી, હારીતક જામી,
જાગવલિક અંગિરા, સનિશ્વર સ્મૃતિકનામી;
કાત્યાયનિ શાંખિલી, ગોતમિ વસિષ્ઠ દાખી,
સુરગુરુ અસાતપી, પરાસરકૃત મુનિ ભાખી;
આસપાસ ઉદારધી, પરલોક લોક સાધનસોં,
દસઆઠસ્મૃતી જિન ઉચ્ચરી, તિનપદ સરસિજ ભાલસોં. ૧૩

શ્રીરામચંદ્રજીકે સહુચર અષ્ટાદસ પદ્મવાનરકે જૂથપતિનકે નામ.

દિનકરસુત હરિરાજ, બાલધછ કેસરિ ઔરસ,
દધિમુખ દુવિદ મયંદ, રીંછપતિ સનકો પૌરસ;
ઉલકા સુલટ સુષેન, કરીમુખ કુમુદ નીલ નલ,
સરભંગ વૈગવાછ, પનસગંધ માદન અતિ બલ;
યહ પદ્મ અઢારહ જૂથપતિ, રામકાજ ભટ ભીરકે,
શુભ દૃષ્ટિ વૃષ્ટિ મોપર કરો, જો સહુચર રઘુબીરકે. ૧૪

અષ્ટાદસ ખરનનામ. દુહા.

ખરન બેદ યુગ ચાર તિહુ, ત્રીસંખ્યા ત્રીલોક;
ખરન અઢાર સુ યહ કહે, જસ પતિ હરિહર શોક. ૧૫

પુનઃ ગરુડપુરાણોક્ત અષ્ટાદસ ખર્નનામ. છંદ નરાચ.

સુવિપ્ર ક્ષત્રિ જૈશ્ય શુદ્ર ખર્ન ચ્યાર માંનિયે,
રજક ચર્મકાર નદૃ રુ ખરદૃ જનિયે;
રુ કૈવરત્તકાર મેદ ભિલ્લ સાત હેં ગિનોં,
ધ અંત જરુ ખદૃ ઓર ઉપજાતી સો સુનોં, ૧૬
યવન શાસ્ત્રકાર મ્લેચ્છ ઉષ્ટરાદિ પાલહેં,
રુછાગપાલન વકે, પ્રચારક કલા લહેં;
થેહીહેં અઢાર ખર્ન સોસ ખર્ન સંકરા,
ગરુડ સોં દયાપ્રભૂ ગુપાલ વા કહિ ગિરા. ૧૭

વસ્તુવૃંદાપિકા.

અથ વિંશ ઇસ્તુનામ.

શ્રીરધુનાથજીકે ખીસ ચરનચિહ્નામ. છપ્પય.

અંકુસ અંબર ધ્વજ, ઘેનુ પદ શંખ ચક્ર યવ,
અષ્ટકોન, ત્રિકોન સ્વસ્તિક કંદા લવ;
કુલીસ સકલ જવ કંજ, જંબુકલ અરુ અધ ઈંદુ,
ઉર્ધ્વરેખ ધનું ઈંદ્ર, આર ગિન ત્રિસ થોં બિદુ;
યહુ બિસ લક્ષ જુગ મિત્ર અસુખ, હરન જન સુખ કરન,
શ્રી રામચંદ્ર ધારન કરે, દયાનાથ અસરનસરન. ૧૮

મુખ્ય ખીસ જાતીકે મનીનામ. કવિત.

સુરજકાંતિ ચંદ્રકાંતિ સ્ફટિક રુ કંચન મનિ ઈંદ્રનીલ પદ્માગ મહા નીલમનીહે,
ગરુડોદ્ધારકે ભર શિવ હસ્તક સંજીવન મૌકિતક ગંભીર્ય ઔ મની મરકતમનીહે;
મનિક કિશોર સ્પર્શહૃ સ્થમંતક વૈદુર્યમનિ ચિતામનિ દ્યોસ્તુભ હરિ ઉરસોભા બનીહે,
દયા પ્રીતમ ધત્યાદીક મનકેહુ સિરોમની ચૂડામાન મુકુટમની કૃષ્ણ અખિલ ધનીહે. ૧૯

ત્રયોવિંશ ઇસ્તુનામ.

છપ્પય.

ત્રયોવિંશ હુહાજાતિ.

ભ્રમર રુ ભ્રામર સરલ, સેન મંકુક મરકટ લલ,
કરલજાતિ નર હંસ રુ, મદકલ પયોધર રુ બલ;
વારણ ત્રિકલ રુ કત્તસ, મત્સ, સાર્દુલ વ્યાધહુ ગિન,
વ્યાધ બિડાલ રુ સોનક, મુખક સરપ એતે લન;
ગુરુ બાધસ લધુ ચોં ભોર ધર, ગુરુ ધટિ લધુ દેં આંહિહે,
બિધ સેસ કહિ હરીયાંન ક્રમ, દયા નામ ગિન કાઢિયે. ૧

અથ ત્રેવિસ અક્ષોની સૈન્ય લેકે જરાસંધ શ્રોકૃષ્ણકે સામી

લડવેકે આયો હતો સો ક્ષોનીકો પ્રમાન.

રથ ધકધસ હજાર, સાતસોં તાપર સિતર,
ગજકો યહી પ્રમાન, નાંહિ કછું ન્યૂન ન ઉત્તર;
તુરી પેસેટ સહસ્ર, રુ ખટશત પુનિ દસ જાતો,
એક લક્ષ નોં સહસ્રાર્ધ, ત્રય શત નર માંતો;
સુતી અક્ષોની ધક યહ કહી, એંસી તેધસ ભરિકે,
ચાંદ આયો જર અઢાર પ્રભુ, ડાયોં માધોં તોરિક. ૨

ચતુર્વિંશ વસ્તુકે નામ.

શ્રીકૃષ્ણકે ચોઈસ અવતારનામ. છંદઃપય.

આદિ વરાહ સુ યજ્ઞ, પુરુષ કપિલ દત્તાત્રય,
 સનકાદિક સુ મુતી, નરાયન નરધ્રુવ વરદય;
 પ્રથૂ ર્ષભ હયગ્રીવ, મીન કમઠ જુ નરહરિ હરિ,
 વામન મરાલ મનવંત, ગુપ્તા ધનૂવંતરિ;
 મોહનિ ત્રિરામ બુધ ખ્યાસ અરુ, કલકિરૂપ ખટખીસહે,
 દ્વે નારદ મોહનિ હેં કહું, ન દયા કલા બ્રજધંસહે.

૧

દત્તાત્રયકે ચોઈસ ગુનગ્રહન ગુરુકે નામ.

પૃથવી અનલ આકાસ, નીરહુત શસિ રવિ અજગર,
 કપોત સિંધુ પતંગ, હરિન ગજ મધુહા શરકર;
 મધુમક્ષી અલિ મીન પિંગલા કુમારિકા અહિ,
 કિરન પક્ષિ શિશુ ઉરનનાભ, યહ ચતુર્વિંશ લહિ;
 ધનિ સખતેં કેવલ ગુન ગ્રહો, સમુઝી સાર અસારહેં,
 દત્તાત્રય મુતી જન દયાપ્રભૂ, કૃષ્ણઅંસ અવતારહેં.

૨

ચોઈસ ખરસકી એકાદશી નામ. ચોપાઈ.

માર્ગસીર મોક્ષા અરુ સફલા, પૌષ પુત્રદા પુનઃ ખટતિલા;
 માધ જયા વિજયા દ્વે હેં સુન, સિત મરદકી અધમોચનિ પ્રાણ્યુન.
 મધુ લલિતા રુ વરુચિ નિપરા, માધો મોહનિ અન્ય અપરા;
 જ્યેષ્ઠ નિર્જલા યોગિનિ આર, સુરસયનિ કામિકા સુ ખહોર.
 શ્રાવન સુતદા ધરમ પ્રદા, નય પદ્મા રુ ઇંદિરા સદા;
 અશ્વનિ પપાંકુશાર માનિક, પ્રબોધનિ ત્રિસ્પશા સુ કાર્તિક.

૪

૫

દોહડા.

એ ચોઈસ એકાદસી, કરિયેં સખ કરિ હીત;
 અતિપ્રિયવત શ્રીકૃષ્ણકો, અન્ન ન ભખિ ધરિ ભીત.

૬

સપ્તવિંશ અસ્તુનામ.

સત્તાઈસ નક્ષત્રનામ.

ચોપાઈ.

અશ્વનિ ભરનિ પુનિ કૃતિકા મનિ, રોહનિ મૃગસર આરદરા ભાન;
 પુનરવસૂ પુષ અશ્લેષા પુનિ, મધ્યા પૂરવા ઉતરા ફાલગુનિ.

૧

હસ્ત યોર ચિત્ર પુનિ સ્વાતી, વિશાખા જી અનુરાધા પાંતી;
જ્યેષ્ઠા મૂલ એહી ક્રમ જાનો, પુરવ ઉત્તરાષાઢ બખાનો. ૨
શ્રવન ધનિષ્ઠા અરુ સત ભેખા, પુર્વોત્તર ભાદ્રપદહિ લેખા;
રેવતિ મિલ સત્તાઇસ લહિયે, અભિજિત છાની રોહનિભઇ. ૩

દોહા.

સત્તાઇસ નછત્ર યહ, તિયા ચંદ્ર સખ જાની;
પ્રકટે જિનકે બંસમેં, કૃષ્ણ સકલસુખ ખાનિ. ૪

સત્તાઇસ યોગનામ. ચોપાઈ.

વિષકુંભ પ્રીતી આયુશમાન, સૌભાગ્ય શુભનર અતિગંજ જાન;
મુકર મારુ ધૃતિ શલ કહાત, ગંજબદ્ધિ ધ્રુવ પુનિ વ્યાધાત. ૫
હરણુ વજ્રસિદ્ધિ વતિપાત, અરુ ખરિયાંન પરિધ શિવ ખ્યાત;
સાધ સિદ્ધિ શુભ શુકલ રુ બ્રહ્મા, ઇંદ્ર રુ વૈદ્રત એ પરિક્રમા. ૬

દોહા.

એહિ ગ્રંથ જોતીસમેં, કહે સમ્પ્રસિદ્ધ યોગ;
યા પઠિયોં જન તખ સુકલ, મન હરિપદ સંજોગ. ૭

અઠાઇસ અસ્તુનામ.

અઠાઇસ તત્વનામ. છંદ દંડક.

પૃથ્વી અપ તેજ વાયુ વ્યોમ શબ્દ સ્પર્શ રૂપ,
રસોગંધ શ્રોત્ર ત્વચા ચક્ષુ નાસ માનીયેં;
જીવહા બચ હસ્ત લીંગ પાદ ગુદા મહતત્વ,
અહંકાર સત્ત્વ રજો તમે ગુણ જાનીએ;
મન અરુ રે જીવાત્મા તાકે પતી અઠાઇસ,
તત્વનામ એહી પહિચાનીયેં;
જ્ઞાનિનકો સાધન હે રેનઘોસ એ ખીચારા,
દયાભક્તકો ન કૂટ કૃષ્ણપ્રેમ ઠાનીયે. ૧

અઠાઇસ મુખ્ય નાયકોનામ. કવિત.

વાક્યવિદગ્ધા રુ ક્રિયા લચ્છિતા રુ ગોપતાહેં,
અનુસયાના મુદિતા કુલટાહ માનિયેં,

રૂપ પ્રેમગવિતા રુ ગુનગવિતા સુખરી,
દુખિતા સંભોગ અન્ય ધીરા પહિયાનિયે;
આર હે અધીરા અરુ ધીરા અનધીરા ગિન,
મુગ્ધ પ્રગલ્ભા યૌવનાજ્ઞાતાજ્ઞાત જાનિયે;
આદિ પ્રોષિતપતિકા દસ પહિલી ભાખીહે,
કુલટા ના સત્તાઇસ કૃષ્ણકે બખાનિયે.

૨

અઠાઇસ નરકનામ.

છંદ ચરચરી.

અધતામસ્ત્ર હે ઇકતામિસ્ત્ર રોરવ જાનિયે,
મતારા-વ કુંભિપાક ર કાલસુત્ર બખાનિયે;
અસિપત્ર બન અરુ સુરમુખ પુનિ અંધકૂપહ નામહે,
ક્રમીભોજન અરુ સંદંશસો દુખકો ધામહે.

૩

તમભૂમી વજ્રકંટક કૂટ શાહમલી ઓર હે,
પૂયોદરુ વૈતરનિ પ્રાનનિરોધ વિસરમ બહોર હે;
સારપેયાદન રુ લાલાભક્ષ કષ્ટ અતર્ક હે,
અવાચિદય: પાન અરુ ઇકક્ષાર કરદમ નર્ક હે.

૪

રક્ષોગણુ ભોજન પુનિ ઇકશુલેપ્રોત: હે કલ્હો,
દંદશુક અરુ અવતારોધન યર્વાવત્તનહૂ લલ્હો;
સુચીમુખ યહ નર્ક અઠાઇસ રુજલંડાર હે,
દયા એ દુખદહન ઓખદ નામ નં-કુમાર હે.

૫

ત્રીસ અસ્તુનામ.

ત્રીસ લગવદાકે લચ્છન. હરિગીત.

સુકપાલતા નહિ દ્રોહ કાહુરુ સહનશક્તિ અતિ રહે,
નિતિ સત્યભાષન અરિખ્યા નહિ સુખ રુ દુખિ સમતા લહે,
સર્વોપકારક તારુ કામસું ક્ષોભ કમહુ ન પાવહી,
સખ બહાર ઈદ્રવજ્રત મૃદુચિત સદાચાર તજે નહીં.

૧

અરુ સંગ્રહિ નહિ ક્રિયા દષ્ટ દ્રષ્ટયુક્ત અહાર હે,
મન જિતે સ્વધરમ દહ દહાશ્રય સદા નંદકુમાર હે;
અરુ મનનશીલ હરિભજનસાવધ ઉરવિકાર-સકલ દહે,
દિલુ હોય નહિ આપત્તિ લખિકે ઉરમિ ખટ જીતી રહે.

૨

નહિ માન ઇચ્છા અન્ય માનદ દક્ષ બહુ તપ ધોરહે,
હિય નિષ્કપટ પરભદ્ર અતિદય ગરવ લોભ વિરોધ હે;
પુનિ જ્ઞાનસમ્યક અન્ય આશ્રયહિત શરણાગતિ પ્રભૂ,
અચલતિ ભગન સંમ્રન કરે શ્રીકૃષ્ણ લહિ સખતે બિભૂ.

૩

દોહા.

ભગવદ્દિકે લચ્છન કહે, શ્રીમુખ શ્રીહરિ તીસ;
સો સેવત નહોયે મિલે, દયાનાથ ગોપીસ.

૪

બ્રહ્માકે તીસ કલપનામ. મચ્છપુરાણોક્ત.

સ્વેતકદ્વપ નિલલોહિત રુ, બ્રામદેવ હે ઓર;
તતિરથ શૈરવ પ્રાન પુનિ, બૃહત રુ કદ્રંપ બહોર. ૫
પદ્મકદ્વપ ઇશાન પુનિ, વાન સારસ્વત જાનિ;
ઉદાન ગરુડ રુ કુર્મ ક્રમ, વિધિરાકા લો માનિ. ૬
નૃસિંહ અરુ સામાનહુત, સોમ રુ માનવ નામ;
દ્વિર ઉદાન વૈકુંઠ અરુ, લક્ષ્મી હે અભિરામ. ૭
સાવિત્રી પુનિ ધોર ગિન, વરાહ અરુ વૈરાજ;
ગૌરી માહેશ્વર પુનિ, પિત્રી કહૂ સમાજ. ૮
યહુ બ્રહ્માકો માસ ગિન, અસ આયુષત અબ્દ;
સહુ ભજની છતુભંગ જિય, કયો ન રટત હરિશબ્દ. ૯

ત્રીસ અંકગનનામ.

છરખય.

ઇક દસ શત રુ સહસ્ત, અયુત લખ પ્રયુત કોટિ ગિનિ,
દસકોટી પુનિ અબ્જ, ઓર દસ અબ્જ ખરવ ભનિ;
દસ ખરવ રુ પુનિ પદ્મ, બહોર દસપદ્મ ચોંક લહિ,
દસચોંક રુ છક દસ છક, ધ્વજ દસ ધ્વજ સમુદ્ર કહિ;
દસ સમુદ્ર લીલ મદ સલિલ મધઠ, મદ સપઠમ પારમહિ,
દસ પારમ સંખ્યા સંખ્ય દસ, જહાંલો હરિગુન અંત નહિ. ૧૦

રાવનકી ખાસ સેના અક્ષોની ત્રીસકો પ્રમાન. અરિલ.

અયુત હસ્તિ રથ દુગન સુભટ લખ જાનિયે,
તુરિ દસ લખ પ્યાદલ છત્તિસ લખ માનિયે;
રાવન અસ અક્ષોની ચઢ્યો લે તીસકો,
(હરિહાં) સહિત સૈન્ય સો સત્યો ન શ્રમ જગદીસકો. ૧૧

અત્તિસ અસ્તુનામ.

અત્તિસ લચ્છન.

ચોપાઈ.

સુકુલિ જી સીલવંત પરમાન, સતી સૈય સુપરાક્રમિ જન; ૧
 બુદ્ધિવંત ઉત્તમ ઉપહાસ, પરદાર વરજિત પરબાસ,
 માંને લોક બિચારી હોઈ, શાસ્ત્રસિ પરિપૂરન સોઈ;
 સદા સંતોષ બિચિચ્છન ચિતા, સજ્જન સુલપ કામરસ મિતા. ૨
 ઈંદ્રજીત અરુ સુલપ અહારી, ગુરુલક્તી ધરમી દાતારી;
 માતા લક્ત પિતાકી સેવા, પરઉપકારી પૂજહિ દેવા. ૩
 પુરન અર્થ ગુન પૂજહિ ઇસા, અલપ નીંદ લછન અત્તીસા;
 કૃષ્ણકૃપા જાપે સો પાવે, નિજ શ્રમ દયા હાથ નહી આવે. ૪

પુરાણાંતરે અન્યોક્તિવાકી. છંદ નરાય.

લખીત પદ્યનં સુખેતુ નૃત્યગીત તાલયં,
 ગનીતદ્ ભરીત વંશ સ્ત્રીપરિક્ષ આલયં;
 સુસારથં રુ અટ્નં ભ્રમત્ર લેપ રાતુ હે,
 રુ કૃત્ય ચૌર બીલિચારિ જન કૃત્ય ધાતુહે. ૫
 ગતી ઉરદ્ધરંજનં રુ દૃષ્ટિભેદનં અલં,
 સુમલ્લઉર્ધગત્ય રષ્ટ્ર ભેદનં ક્રિયા અલં;
 રુ સાહસા કરંમ ઉન્નમત્ત દાનશરતા,
 દયા સમસ્ત ભૂત અત્ય પ્રાક્રમી સુપૂરતા. ૬

દોહા.

ઇહુ લચ્છન અત્તીસ હે, અવર ગ્રંથકી આનિ;
 પરિપૂરન તામે લહોં, જિન હરિસમતિ સાનિ. ૭

પુનઃ વૃદ્ધ્યાનાખ્યગ્રંથકે. સર્વેયા.

લચ્છન એક હિકે હરિકો બકકો ઇકે ચોં કુરકુદકે લેદ્,
 બાયસકે પુનિ પાંચ સિખો અટ સ્વાનહુસોં તિન રાષભકેદ્;
 ખટ મયૂર સુતીન અહી ગુરુ માતા પિતા ઇકે એક ગહેદ્,
 તીસ અરુ દોય ભયે ગિનિદ્યોં જનનાથદયા જબ પ્રાપ્ત ભયેદ્. ૮

ઈનકે ઉઠાહરણ.

સિંહકે.

ચોપાઈ.

બડ લઘુ કામ કરન જે ચ્હાયોં, તામે ભલો ન આવસ લાયોં;
આરંભાહિ કરનો સુ તતચ્છન, સિખિલે ઇકે યહ હરિકે લચ્છન.

૧

બરકકે લચ્છન.

સખ ઈંદ્રિય ચંચલતા ચારે, દેસ કાલ બલ આપ બિચારે;
સખ કારજ સાધે સખિએક, બકલચ્છન બુધ ગહે યહ એક.

૨

કુરકુટકે લચ્છન.

ગુપ્ત સ્થલ રાખે યુધ કલા, બંધુ બિભાગ દેનેકું ભલા;
ભોજન કરે સહિત નિજ નારી, ગહે કુરકુટલચ્છન યહ ચારી.

૩

વાયસકે લચ્છન.

• ગુપ્ત રતી નિરલજહુ કહાયેં, સમય સમુજિંકે સદન બનાવે;
અભિસ્વાસિ આવસ નહિ રંચ, લે લચ્છન બાયસ યહ પંચ.

૪

સ્વાનકે લચ્છન.

બહુત ખાય અદ્યહુ પરસંન, સતત સનિદ્ર શિઘ્ર ચેતન;
સ્વામિભક્ત શૂર બડ લહો, લચ્છન યહ ખટ સુનસું ગહો.

૫

બરકે લચ્છન.

શ્રમિતહુ બોજ ઉઠાયેં જાહિ, સીત ધામમેં સમુજે નાહિ;
સદા અતોષી યહ ત્રી લચ્છન, ગરબભતેં ગ્રહે હોઈ બિચિચ્છન.

૬

ભોરકે લચ્છન.

બડ સુમરન સબકો પ્રિય ભાષે, ગાઠ કુટુંબમોહ અનુ રાખે;
સમય કાલ સમુજે રિપુ જીતે, ખટ લચ્છન યહ સિખ સિખીતે.

૭

સરપકે લચ્છન.

સવિખ રહેં ધન રચ્છન કરે, ગુરુકી આજ્ઞા સિરપર ધરે;
એહિ સર્પકે લચ્છન તીન, સીખે જે કોઈ હોય પ્રવીન.

૮

ગુરુ માતપિતા મિલિકે.

શ્રીગુરુમાતપિતાકી આજ્ઞા, કેસિહુ હોઈ કરે ન અવજ્ઞા;
સો સખ હિતચ્છત સાધે તૂર્ન, એહી બત્તિસ લચ્છન પૂર્ન.

૯

દોહા.

ઉદાહરન સહ સખ કહે, ઇહુ લચ્છન બતીસ;
પરિપૂરન તામેં ઠરેં, દયા ભક્તિબૃજધસ.

૧૦

અત્તિસ કાવ્યદોષકે નામ. છાંપય.

તજહુ ત્રિવિધ અશ્લીલ, જુગુપ્સા પ્રિડા અમંગલ;
શ્રુતિકટુ દુઃસંધાન, હીનરસ આમ્યનિહિત ભલ;
પંગુ મૃતક સંદિગ્ધ, કિલ્લ પુનરુક્તિ નિરર્થક;
અધિક ન્યૂન ક્રમહીન, વ્યર્થ જતિભંગ અસમર્થક;
અપ્રયુક્ત વિરોધિ દેશપથ, સમય લોક આગમ ખરન;
પુનિ શબ્દ લિંગ અરુ દોષ જે, સખેં કાવ્યશોભાહરન.

૧૧

દોહા.

યહ દૂષન જે કાવ્યકે, કથન કિયે બતીસ;
કહૂં ન આવન દીજિયેં, દોષ ન જસ જગદીસ.

૧૨

અત્તિસ શ્રીરાધાજીકી મુખ્ય સંહયરી-ચોપાઈ.

સુશિલા શિલ્પકલા અરુ રતી, કદંબમાલા યમુના સતી;
ગંગા કુંતી પુનિ જન્હવી, સ્વયંપ્રભા મધુવતિ માધવી.
ચંદ્રમુખી સાવિત્રી સુખા, પદ્મમુખી સુંદરિ સુમુખા;
ઓર અંબિકા પુનિસરસતી, ચંપા પરણા હે ભારતી.
કૃષ્ણપ્રિયા કમલાહ ભતી, શુભરૂપા પદ્મા નદનંદની;
સરવ મંગલા પારિજતા, ગૌરી કલિકા દુરતા ખ્યાતા.

૧૩

૧૪

૧૫

અર્ધ ચોપાઈ.

યહ બતીસ સખી શ્રીરાધા, જકે ગુન સખ રૂપ અગાધા.

૧૬

ચોતિસ અસ્તુનામ.

ખિલિચારિકે ચોતિસ ભાવલચ્છનનામ.-રોડા.

નિરવેદ રુ ગ્લાની શંકા ગરવ રુ ચિત ચિંતા;
મોહ વિષાદ રુ દૈન્ય ઔર અસુયા ગિનિ મિંતા.
સુમ્રત મદ આલસ શ્રમ અરુ ઉનમાદ બખાતો;
પ્રીડા જડતા હર્ષ ધૃતિ ઉદ્વેગહિ જતો.

૧

૨.

આકૃતિગોપન ઓર ચપલતા અપરમાર લય;	
ઉતકંઠા નિદ્રા રુ સ્વપ્ન પુનિ બોધહુ ગિન લય.	૩
ઓર ઉગ્રતા વ્યાધિ વિષાદ પુની વિતરક મતિ;	
બહોર મતી અરુ ક્રોધ ત્રાસ યહ બિભિચારિન ગતિ.	૪

દોહા.

કહે ભાવ ચોતીસ યહ, બસે જાહિકે હીય;	
પલહુ માત્ર બહાં ના ઠરે, કબહુ રાધિકાપીય.	૫

છતીસ ખસ્તુકે નામ.

ખટત્રિંશ વાજિત્રનામ. હુરિગીત.

સુખીન મુરલી અમૃત કુંડલિ જલતરંગ મૃદંગ હે,	
અરુ મદનભેરી નિશાન દુન્દલિ ખંજરી મુરચંગ હે;	
બડ નગારા ઘોસા રુ ધુટકી શૃંગનાર રુ તાલ હે,	
ડક શંખ ઘંટા મહુવરી પુની આલરી કંઠે તાલ હે.	૧
ધુની ઢોલડી મીડીમી ઝાંઝ ગીરીગીરી મંજરા મુરચારીહે,	
શીરી દુધારા સારંગી યંત્રહુ પીનાક સુમનહારી હે;	
મુરમંડલ રુ સરનાઈ તુરહી રબાબ રુ કરનાલ હે,	
યહ બજે છતીસહુ નંદકે જબ જન્મ શ્રીગોપાલ હે.	૨

મુખ્ય છતીસ કામલોગાસન. છંદ અડિયલ.

પ્રથમ જનીલે રતીઆસન હે, અરુ ઉત્તાપ સંજુગાસન હે.	૧
મદનોદીતાસન શીર જાનો, ઈંદ્રાસન ચતુરથ પરમાનો.	૨
શીર લાલસાસન ઇકેલહીયે, વીપરીતાસન ખટ જ્યો કહીયે.	૩
ઓર અંબુજસન લલોહે, રુચીપોસકાસન લલોહે.	૪
હીતાસન રુ મૃગાસન આહી, પરસ્પરાસન ગીનલે જાહી.	૫
ઓય તમાલાસન બન્યો હે, પુની મૃનાલાસન ગન્યોહે.	૬
શુકપલ્લવાસન શીર નામા, મહાખીલાસાસન અભીરામા.	૭
મુરતાસન રુ આલસાસન હે, સંકોચાસન રુચીકર મનહે.	૮
સીથલાસન રુ ગેંડુકાસન હી, કઠીન ઉદરશ્રીદાસન વનહી.	૯
પરસ્પરાસન જાનૂં આસન, સરલાસનમેં કષ્ટ નહી તન.	૧૦
હીડીલાસન લલીત પ્રસંગા, એકંગ્રાસન હે ખડંગા.	૧૧
કાલકંઠ આસન પહેંચાના, ગલકંઠાસન હે રસ સાના.	૧૨

ઉર્ધ્વાસન જઠરાસન જાન્યોં, ઉત્તાનાસન ગ્રંથ બખાન્યો. ૧૩
 પગપદ્મવાસન હેં ઓરે, અમાસન ખંભાસન ખહોરે. ૧૪
 ઉદ્વેગાસન નામ કહાવેં, અધરાસન પૂરન મન ભાવેં. ૧૫

દેહાહા.

યહ છત્તીસ આસનમેં, પ્રખીન સુ જુગલકીશોર;
 શ્રીરાધા મોહન કરે, રતિકેલી નિસિ ભોર. ૧૬

ઉનચાલીસ અસ્તુનામ.

ઓગનચાલીસ રોગનામ. છંદ અડિયલ.

રાજક્ષૈ મુરછી રુ પ્રમેહા, પાંડુરોગ ખીગારત દેહા. ૧
 શોકાવીચ રચીકા રુ જલંધર, વિસ્ફોટિક આક્રરા ભગંદર. ૨
 સનેપાત જુ તેર કહાહી, અતીસાર સંગ્રહતી આહી. ૩
 અરુચી ઉલક રુ હિક્કા સૂરા, સ્વાસ કાસ પુનિ ખાયુ ધનૂરા. ૪
 દદ્રુ કુષ્ટ અનિલ ફિર ઓરેં, મસ્તક નેત્રરોગ ખહોરેં. ૫
 બલમિક રોગ સુગડ ગૂમડ હેં, કંઠમાલ નારુ દુઃખ બડ હેં. ૬
 કરનમૂલ અરુ અપસ્માર હેં, લિંગ રોગકે દુઃખ અપાર હેં. ૭
 સોજા બરન રુજુર દસજાતી, મુત્રકચ્છ રોગકિ જગ ખ્યાતી. ૮
 ગુદમરોગ અરુ વિસ્ત્રચિકા હેં, રક્તપિત્ત રોગ સુ દુખદા હેં. ૯

દેહાહા.

ધત્યાદિક બડ રોગ હેં, કેવલ દુખકે ધામ;
 તાકું પરસી ના સકેં, જા મુખ રતિ હરિનામ. ૧૦

ચાલીસ અસ્તુનામ.

શ્રીભગવાનકે બિખે મુખ્ય ચાલીસ ગુન હેં તાકે નામ. હરિગીત.

દૃઢ સત્ય શૌચ દયા રુ ક્ષાંતી, ત્યાગ અતિ સંતોષહેં;
 અરુ આરજ્ય શમ દમ તિતિક્ષા સામ્ય શ્રુત તપકોશહેં. ૧
 બલ તેજ શૌર્ય વિરક્તિ જ્ઞાનૈશ્વર્ય ક્રાંતિ ધૈર્યતા;
 સ્મૃતિ કૌશલ અપરાધીનતા સ્વાતંત્રતા ગંભીરતા. ૨
 બલ અશ્રય ભગ પ્રાગલ્ભ્ય માર્દવ ઉપરતી કિરતી લહી;
 સહ ઓજ શીલ સ્થૈર્યમાનાસ્તૈક્ય અનહંકૃતિ રહી. ૩

ક્ષિતિ ધર્મ પ્રતિ યહ કથન શ્રીમદ્ભાગવત આગમ કહે;
શુભ ઇલાદિક અતિગુન દયા, પ્રભુ કૃષ્ણ અચલાશ્રિત રહે.

૪

એતાલિસ અસ્તુનામ.

શ્રીમદ્ભાગવતકે એતાલીસ પ્રકરન ઔર બાર સ્કંધકે પ્રકરનનામ. ચોપાઈ.

પ્રથમસ્કંધ ઉત્તિસ અધ્યાય, તાકે પ્રકરન ત્રીન કહાય;	
હીન રુ મધ્યમ ઉત્તમ ફેર, ત્રીન ત્રીન અધ્યા પુનિ તેર.	૧
દસ અધ્યાકો દ્વિતિય સ્કંધ, તામે પ્રકરન ત્રીન સમંધ;	
દે અધ્યાકો તત્ત્વધ્યાન, હૃદય પ્રસાદહુ દેકો માન.	૨
તૃતિય મનન ખટ અધ્યા લહે, તામે દે પ્રકરન ફિર કહે;	
ઉત્પતિ અરુ ઉપપતિ દે નામ, સખ મિલિ પંચ ભયે અભિરામ.	૩
તેતિસ અધ્યા તૃતિયસ્કંધ, પ્રકરન તામે પંચનુસંધ;	
ચતુરધ્યા પ્રકરન અધિકારી, ગુનાતીત અરુ ચાર બિચારી.	૪
તૃતિય સગુનકે ત્રિન અધ્યાય, છતુરથ કાલધ્યાનો ગાય;	
પંચમ તત્ત્વહિ પ્રકરન કહો, સો તેરે અધ્યાકો લહો.	૫
ઇકતિસ અધ્યા ચતુરથ માંનો, તાકે ચો પ્રકરન પરમાનો,	
પ્રથમ ધરમ પ્રકરન સત ખાંચ, દુસરો અરથ સુ અધ્યા પાંચ.	૬
ચારહિકો તિસરો જો કામ, બહેર આઠકો મોક્ષ જુ નામ;	
બ્રહ્મતત્ત્વ ખટ બિસલોં પુજ્ય, પુનિ ઇકતીસ લગ હરિ સાયુજ્ય.	૭
ખટખીસ અધ્યા પંચમ કીન, તાકે પ્રકરન સમુજો ત્રીન;	
ત્રીન અધ્યાકો પ્રકરન દેસ, ઇકઇસ પ્રકરન કાલ અસેસ.	૮
તિસરો સ્વપ્ન સુ અધ્યા દોય, ચોવિસદ્યોં જીવાત્મા સોય;	
પરમાત્મા ફિર લગ છખીસ, અરુ ષષ્ઠમ અધ્યા ઉત્તીસ.	૯
પ્રકરન તાકે ત્રિન શુભ ધામ, ત્રિન અધ્યાકો પ્રકરન નામ;	
પ્રકરન ધ્યાન ચોદકો ઓર, દેકોં અરચન પ્રકરન બહેર.	૧૦
સપ્તમકે પંદ્રે અધ્યાય, પ્રકરન ત્રીન સુ સુનિલે રાય;	
અસદ્વાસના અધ્યા પાંચ, સદ્વાસના પાંચ ફિર સાંચ.	૧૧
તૃતિય સદા સદ્વાસન આંહી, સોહુ પાંચ ન્યૂનાધિક નાંહી;	
અષ્ટમ અધ્યા ચોઇસ સાર, તાકે પ્રકરન ભાષે ચાર.	૧૨
તામસ ચો અધ્યા પરિમાન, સાત્વિક પ્રકરન નોકોં આંન;	
તિસરો રાજસ ફિર નોં જુકતી, ઇક અધ્યા પ્રકરન મુકતી.	૧૩

નવમ સુ અધ્યા ચોઇસ જોય, તાકે પ્રકરન પૂરે દોય;	
સૂર્યબંશમર્યાદા પ્રકરન, ચંદ્ર બંસ પુષ્ટી પ્રકરન અન.	૧૪
બાર બાર દુહુકે અધ્યાય, દશશમ પ્રકરન પંચમ કહાય;	
સત્યાસી અધ્યા હું ભાખે, ત્રીન મતાંતરકે બહે રાખે.	૧૫
સો મિલિ નીછે, અધ્યાગિનો, પ્રકરન જન્મ ચાર ધર બન્યો;	
તામસ પ્રકરન અઠાઇસ લયે, ક્ષેપક ત્રિન સહ પૈતિસ લયે.	૧૬
તિસરો રાજસ પ્રકરન બાંચ્યો, સુહુ અઠાઇસ અધ્યાકો સાંચ્યો;	
ઇકે ઇસકે ઇકિતક ગાયે, તાકે પ્રકરન દોય બનાયે.	૧૭
ચોતિસકો ચતુરથ સાત્વીક, ગુન પ્રકરન પંચમ ખટ નીક;	
એકાદસકે ઇકતિસ ગાયે, તાકે પ્રકરન દોય બનાયે.	૧૮
પ્રકરન જીવન મુક્તિ ધર સાર, ઉત્તિસ અધ્યાલોં બિસ્તાર;	
તામેં દોય ભેદ હું સાંચ, બ્રહ્મભાવ ઇક અધ્યા પાંચ.	૧૯
ફિર ચોઇસ અધ્યા સાયુજ્જ, બ્રહ્મ મુક્તિ દે અધ્યા ધુજ્જ;	
તામેં ભેદ દોય ફિર લાગે, મમતા એક અહંતા ત્યાગે.	૨૦
દ્વાદશ ત્રીદસ અધ્યા ગાયે, તાકે પ્રકરન પાંચ બનાયે;	
લોકાશ્રય પ્રકરન ઇક બોલ્યો, બેદાશ્રય પ્રકરન ફિર બોલ્યો.	૨૧
દોહું દોદો અધ્યાયકે, ભગવદ આશ્રય ત્રય કહિ સકે;	
શબ્દાશ્રય ફિર ત્રિન અધ્યાય, અર્થાશ્રય ત્રણ સુખદાય.	૨૨
દેં ચાલીસ પ્રકરન અદભૂત, તામેં દસ લઘુ અંતરભૂત;	
ત્રીશત બત્તિસ સખ અધ્યાય, ચોર મતાંતર ત્રીન કહાય.	૨૩
શ્લોક સબે દસ આંહ હજાર, સ્કંધ બાર તામે નિસ્તાર;	
છહુતર સહસ્ર અરુલખ પંચ, બરન સકલ મિલિબિચ ન રંચ.	૨૪
શ્રીભાગવત સખ બસ્તુ અનૂપ, દયાનાથ શ્રીકૃષ્ણ સ્વરૂપ.	૨૫

અડતાલીસ વસ્તુનામ.

ભર્ત બંડકી અડતાલીસ મહાનદીનામ. રોલા.

ચંદ્રવસા અરુ તામ્રપર્નિ અવટોદા નામા;	
કૃતમાલા વૈહાયસિ કાવેરી અભિરામા.	૧
બેના પયસ્વિનિ શર્કરાવતિ સરિ બંનો;	
તુંગભદ્રા કૃષ્ણા બેની ભીમરથી માંનો.	૨

गोदावरि निरविंध्या ओर पयोष्णी तापी;	
रेवा और नर्मदा सुरसा नदी आवापी.	३
यर्मन्वति सिंधूर महानदि वेदस्मृति हैं;	
अंधनदः पुनि शैल नदःसरिता सुगनतिहैं.	४
ऋषि कुट्टपा त्रीसामा कौशिकि अरु मंदाकिनि;	
यमुना त्रेरसति दृषदती गोमती नदि गीनि.	५
सूर्य विधवती सुभती सरित सुघोषा;	
ओर चंद्रभागा रु सतद्रूढत-भूषा दोषा.	६
भरु द्वीपा रु पितस्ता असक्ति विश्वा पूनि भडि;	
काश्यपि पयोरणा श्रीगंगा सथ सिरमनि कडी.	७

होहो.

सविता अउतालीसमें, स्वाभिनि हैं श्रीगंग;	
सुहु श्रीयमुना जन्को, धरिसें चरन प्रसंग.	८
श्रीधामन पद पद्म पय, श्रीगंगा जु अजानि;	
दयानाथ श्रीकृष्णकी, श्री यमुना भूषारनि.	९

पंचास वस्तुनाम.

पंचास कोटी योजन पृथिवी नाम.-कुंडलिया.

जलमें कोटी सात छिति, छिनिस नग निस्तार;	
छाही तेर अनस्पती, समद्विप अग्यार;	
सप्तद्विप अग्यार, सथ मिल लक्ष पंचासा;	
तिमिर पीय दसग्यार, सूर्य छत्तिस प्रकासा;	
वह लुव हयों अनंद, प्रगटि प्रलु अजमंडलमे;	
हयों भार छति दुष्ट, कलुक लाये धसि जलमें.	१

पुनि श्रीलागवतोक्त पंचाशकोटि पृथ्वीप्रमाननाम. छथपय.

द्वैकोटी त्रेपन्न, लक्ष पंचास हजारा;	
धृतिनेमें सतद्वीप, सप्तसागर निस्तारा;	
साढे सतअन लक्ष, कोटिधक अकज रही छिति;	
धृत्त्यालिस लक्षकोटी, अकृ हैं कंयनमय धृति;	
यह कोटी साढेआर गिनि, योजन धिकदिसकी मही;	
यों यों द्विधमिलि पंचास के, दयानाथ पालक सही.	२

સાઠ ખસ્તુનામ.

સાઠ સંવત્સરનામ.

ચોપાઈ.

પ્રભવ વિભવ અરુ શુકલ પ્રમોદ, પ્રજાપતી અંગિરા જમોદ;
 શ્રીમુખ ભાવ યુવા અરુ ધાતા, ઈશ્વર બહુધાન જગખ્યાતા. ૧
 પ્રમાથિ બિક્રમ વૃષભ બખાને, ચિત્રભાનુ સુવિભાનૂ જાને;
 તારન પાર્થિવ વય સંવત્સર, યહ બ્રહ્માકી ખીસી ગિનિધર. ૨
 સરવજીત સરવધારી લહે, વિરોધિ વિપરિત ખર પુનિ કહે;
 નંદન વિજય ઓર જય મનમથ, દુરમુખ હિમ બિલ્વ નામહિકથ. ૩
 વિલંબ ૪ મુલકત સોતન ખહોર;

* * * * *

કોધી વિશ્વાવસૂ પરાભવ, સાધારન વિરોધકત પરિધવ. ૪
 પરમારથ આનંદ રાક્ષસ નલ, પિંગાલ કાલ યુકત નામ સુલભ;
 સિદ્ધર્થ ૫ પુનિ રુદ્ર ઉચારા, દુર્ભતિ દુંદુભિ રુધિરોદ્ગારા. ૫

અર્ધ ચોપાઈ.

રક્તાક્ષ ૬ કોધ ન ક્ષય જાનો, એ ખીસી સંકરકી માંતો.

દોહા.

સંવત્સર યહ સાઠ હે, તામે ખીસી ત્રીન;
 સુખકર સધરી તાહિકાં, દયા જુ કૃપનાધીન. ૧

સાઠ દક્ષપુત્રીનામ.

સુગીતિકા.

સપ્ત બિસ પ્રકરન્ત લાખે સપ્તખીસ નચ્ત્ર;
 અખ ધર્મપત્ની દસ કહૂં સખ લેહુ કરિ એકત્ર.
 ભાનુ લંબા કકુલજામી બસૂ વિશ્વા નામ;
 મરુત્પતિ સાધ્યા મહુતા સંકલ્પા અભિરામ. ૨
 ભૂતભાર્યા યુગ્મહે અન્યા સુરૂપા સોઈ;
 પ્રિર અંગિરસ મુનિ અંગના સ્વાધ્યા સતી હે દોઈ. ૩
 હે દઈ દોય કશાશ્વકોં ધીપણા અરચી સ્પષ્ટ;
 મુની કશ્યપ સપ્તદસ દેવસુ સધરી શ્રષ્ટ. ૪
 નાર્ગિ તિનકે અદીતી દીતી દનૂ પ્રિર ઓર;
 કહી કાષ્ટા અરીષ્ટા સુરસા ઈલામુનિ ખહોર. ૫
 કોધવશા તાત્રા ૬ સુરભી તિમીસરમા તેર;
 નહિ નામ હે પુટ ચારકે દેખે પુરાન ધનેર. ૬

દોહા.

સખ મિલિકેં યહ સાઠ લૈ, ગિનિલે કન્યા દક્ષ;
કલેસ હરન પ્રગટે પ્રભૂ, જિનકે મૂખ પરતક્ષ.

૭

તેસટ બસ્તુનામ.

તેસટ બસ્તુનામ.

રોલા.

કખ ગધડ ચછળ ઝમ ટઠડડણ તથદધન પપ્ હુ;
બલમ યરલવ શપસહ અધં રુરુ લૃ એઐ લહું.
ઊઊ દીર્ઘ અકાર ઓર પ્લુત અકાર બનો;
દિરધ રૂ પ્લુત એકાર તસે ઊકાર બખાનો.
ગિનો દિરધ રૂકાર દિરધ લૃકાર કલોહું;
એઐ ઊઆ એહુ ચાર પ્લુતકાર લલોહું.
પુનિહ અણુનમ અનુનાસિક ઇહ પાંચ માંનિયે;
ખિસરગ અરુ અનુસ્વાર ક: પ: દોય જનિયે.

૧

૨

૩

૪

દોહા.

યહ ત્રીસષ્ટી બસ્તુલે, ખ્યાકરન બસ્તુ જલિ;
અકાર ખ્યાપક સખનમેં, કૃષ્ણ વિભૂતી આહિ.

૫

ચોસટ બસ્તુનામ.

શિવતંત્ર ગ્રંથોક્ત ચોસટ કલાનામ. ચોપાઈ.

ગીત વાદ્ય લહિ નૃત્ય સુભેદ, નાટ્ય લેખ્ય રુ વિસેષક છેદ;
તંદુલ કુસુમ વિકારહુ જાન, પુષ્પાસ્તરન બિધી પંહિયાંન.
દસન વસન અંગરાગ નાગર, મનિભોમિકા સુકૃતી ઉજગર;
ઉદક વાદ્ય ઉદ્ધવાત વિચિછન, શયનરચન ચિત્રયોગ લચ્છન.
માદ્યગ્રંથનકી વિકલપ કલા, શેષરા પીડયોજન લલા;
નિપથ્ય યોગ પત્ર કન લંગ, સુગંધ યુક્તિ જાતે સંગ.
ઈદ્રજલ બિધિ ભૂપનયોજન, કૌચુમાર યોગમેં બિચિચ્છન;
પાનકરસ રાગા સખ યોજન, ક્રિડાસૂત્ર સુચિ વામ કરન ગુન.

૧

૨

૩

૪

સોરઠા.

ત્રીત્રશાક આપૂપ, ભક્ત વિકાર ક્રિયા લહે;
કર લાધવી અનૂપ, ખીના ડમરુ બજે જો.

૫

ચોપાઈ.

પ્રહેલિકા પ્રતિમાલા ગુન ગન, દુરવંચક વીધી પુસ્તક બંચન;
 નાટકાખ્યા ઇકા સે દરસન, કાવ્ય સમસ્યાપૂરણ કૃતિ ધન. ૬
 પટિકાએત્ર રુ ખાનવિકલ્પા, તર્કે કર્મ તિક્ષન નાહ અલ્પા;
 ખાસ્તુ બિદ્ય લહિ ધાતુર બાદ, રૂપ્ય રુ રતનપરિક્ષા યાદ. ૭
 મની રાગકો જ્ઞાન અનૂપ, અરુ આકાર જ્ઞાનમેં ભૂપ;
 વૃક્ષાયુરવેદ યોગાનિધિ, મેષ રુ કુરકુટ લાખક યુદ્ધ બિધિ. ૮
 શુકસારિકાપ્રલાપન જ્ઞાને, ઉત્સાદન બિધિ સખ પહિચાંને;
 કેસમારજન કુશલ અનન્ય, અક્ષર મુષ્ટિક કથનહું ધન્ય. ૯
 મ્લેષ તર્કે વીકલ્પ સુજન, દેશ દેશ ભાષા ભલ જ્ઞાન;
 પુષ્પશકટિકા નિમિત્ત જ્ઞાન, મનસા કાય ત્રિયા પહિચાંન. ૧૦
 યંત્રકા માત્રકા ધારન સહે, માત્રકાસુ કંચન બિધિ લહે;
 ગોપન વસ્ત્ર રુ દુત વિશેષા, આકરસન ક્રીડાહુ અસેષા. ૧૧
 વૈનાઇકા રુ ક્રીડા બાલ, વિજયીકી વિદ્યા હુ બિસાલ.

દોહા.

ચોસટ કલા પ્રબીન યહ, દયાનાથ ગિરિધારિ;
 મુતી સાંદીપનકે પટે, મનુષ નાટ્ય બિસ્તારિ. ૧૨

વાસ્તુ અંથોક્ત ચોસઠ યોગિની નામ.-ચોપાઈ.

પ્રથમ યોગિની બિદ્યા ઓર, મહાયોગિની સિદ્ધા બ્હોર;
 ગનેશ્વરી રુ પ્રકાશીશા ગિની, કાલિનિ પુત્રી કાલરાત્રી ભની. ૧
 નિશાયરી હોંકારી જની, સિંભદ્રે વૈતાલનિ માંની;
 કૌમારિ ભિંડિમાલિ લહીયે, ઉર્ધ્વકેશી વિરૂપાક્ષી કહીયે. ૨
 શુશ્કાંગી અરુ નર ભોલિની, ખેકારી વિરભદ્રા ગિની;
 ધુમ્રા કલહપ્રિયા રાક્ષસી, ધોરરૂપા રક્તાક્ષી લસી. ૩
 ભયકરિ ઓર વૈરહારિની, વારાહી ચંડિકાહુ મની;
 મુંડાધારિની ભૈરવિ વહની, ક્રોધ ઓર દુરમુખી કહની. ૪
 પ્રેતવાહિની કંટકા આહી, દીરઘ લંબોષ્ટા ગિનિ તાહી;
 અસ્તિધારિની માલિની યોગિની, કાલાજ્ઞા ચક્રાંગી મોહિની. ૫
 ભુવનેશ્વરી કરકશા કુંડલિ, તોતલા રુ લક્ષા યમદુતિ ભલિ;
 કરાલની અરુ વિશાલાક્ષિની, પુનિ કરકટા બિમાંસ ભક્ષિની. ૬

વ્યાજ્ઞયક્ષની પ્રતભક્ષના, રુધિર ભક્ષના હેં ઇક અના;
રુધિરાંગી પાત લચરી હેં, ભેરુડિ રંઢમાલિનિ ખરિહેં. ૭
દુરમતિ અહંકારિનિ નામા, કંપાંગા ઝિંખા અભિરામા;
લાંગુલ ધારિની યોગિની સહગન, ચતુરષ્ઠિ યહ ભઈ પરિપૂરન. ૮

દોહા.

યા ચોસટ જો જોગિની, ઉમા અતુચરી જાનિ;
સોઈ ઉમા શ્રીકૃષ્ણકી, દયા દાસિ પહિચાનિ. ૯

બોહોતર ખસ્તુનામ.

બાહોતર કળાનામ.

રોલા.

લેખક પઠિત કવિત અંકકલ ગાનકલા હેં, નૃત્યકલા બાજિત્ર ખ્યાકરન છંદ લલા હે. ૧
અલંકાર નાટક સાટક હેં કલ નખછેદન, પત્રછેદ આયુધકલા હેં કલ ગજઆરોહન. ૨
અશ્વારોહન હસ્તિપરિક્ષા અશ્વહુકી અન, રત્નપરિક્ષા ઓર પુરુષલચ્છન સ્ત્રીલચ્છન. ૩
પશુલચ્છન પુનિ મંત્રવાદ અરુ યંત્રવાદ હેં, રસવાદ રુ વિખવાદ પુતી ગંધવવાદ હેં. ૪
વિદ્યાવાદ રુ બુધ્યપ્રકાર રુ રુદ્ધકલામતિ, તરકબાદ સંસ્તૂત બાદ પ્રાકૃતબાદહુ અતિ. ૫
પુનિ પ્રત્યુત્તરકલા દેશભાષા કપટકલા, ઓર ચિત્રવિજ્ઞાન સત્યસિદ્ધાંત નિરમલા. ૬
ઓર કલા વેદાંત ગારુડીવિદ્યા ભાષિ, ઈંદ્રબલવિદ્યા રુ બિનવિદ્યા કહિ રાખિ. ૭
કળા ઓર અચાર્યદાનકી કલ શાસ્ત્રકલ, ધ્યાનકલા રુ પુરાન પુનિ ઇતિહાસ કલાબલ. ૮
દરસન ભેદ કલા બેચરિઅરુ કલાસુ અમ્મર, ગમનકલા પાતાલ ધુરતકલ રોપન તરુઅર. ૯
કાષ્ટધટનકી કલા વાણિજ્ય રુ કરની, કલા ઘટન પાખાન વસીકરન રુ કૃતઅરની. ૧૦
ચિત્રકલા પુનિ ધર્મ ઓર કરમ કળા યંત્રહુ, રસવંતી કળા કજ હસિત કલ પ્રયોગમંત્રહુ. ૧૧
જ્ઞાનકળા વિજ્ઞાનકળા પુનિ પ્રેમકળા હેં, સખ યહ કળા પ્રખીન જગતમેં કો ખીરલા હેં. ૧૨

દોહા.

કળા કથન દુહુતર કરી, સખ સીખ્યો સો જાન;
દયા જાહિકો રેનદિન, કૃષ્ણમિલનમેં મન. ૧૩

ચોરાસી ખસ્તુનામ.

ચોરાસીજ્ઞાતી આલ્પલોકે નામ. રોલા.

દૂં ઉદીચ હેં સહસ્ર અરુ ટોકિલયે આલ્પન;
અરુ ખટ નાગર બડનગરે રુ બિસલનગરે ગિન. ૧

સાઠોદરે પ્રશ્નોરે અરુ કૃષ્ણોરે જાંતો;	
પુનિ ચિત્રોડે એ ખટ જ્ઞાતી નાગર માંતો.	૨
ઓર મોઢ ખટ ત્રિખેદિ ચાતુરખેદિ કહિયેં;	
અગિયારસ લે જોઠીમધ તાંદલજે લહિયેં.	૩
ઓર ધિનોજે એહિ મેવાડે ચોગિન તાહી;	
લટ ચોરાસી ત્રિપાઠિ સાર્થિપરેદૂ આહી.	૪
અરુ શ્રીગોડમાલવી પુનિ નવિન મેડત ખાલહુ;	
ખિડાવાલ દૂં બાલ ઓર લિંતરે વિપ્ર બહુ.	૫
હરિયાંને પુષ્કરને સાંચોરે ગિરનારે;	
ઝારોળે જાંબુઆલપમ શ્રીમાલી ન્યારે.	૬
બોરસદે નાંદોરે ભાર્ગવ મોતાલે લનિ;	
કપિલ ખેદુએ બલાદરે ચોવીસે દુબ ગિનિ.	૭
ઓર ઉદુંબર સોમપરે ગુર્જર અન્નેધરે;	
રાયથલે લાઠેલે ખડાયતે આહિ ખરે.	૮
નાર્મદીક વાયડે કરાઢે અરુ નંદવાને;	
પારાસુર કરેઢે ઓર દધીચે જાંતે.	૯
મિત્રમોઢ હરસોરે રાયકવાલ બખાંતે;	
રોઢવાલ રવિવાલ ગોમતીબાલ રુ માને.	૧૦
દિસાવાલ પુનિ પલ્લિવાલ ગિન ગયા ચાલહું;	
પ્રેતવાલ અરુ ઉનેવાલ વાલહિ ગુપાલહું.	૧૧
ખેટવાલ પુનિ કનોજિયે મથુરિયે સારસુત;	
ગોડ અરુ સનોડિયે શ્રીગંગાપુત્રહુ અદ્ભુત.	૧૨
પુનિ દ્રાવિડ તૈલંગ બિપ્ર મહારાષ્ટ્ર ધન્યહું;	
ગરુડ રુ ગરુડગલિત ગોમિત્રી ગુગલિ અન્યહું.	૧૩
નારદીક નટવરે નાગદે નાહાંપલ નામા;	
સ્થલાદિયે રુ દિસોરે આમેદહુ અલિરામા.	૧૪
કંડોલિયે રુ બિનપરે ભારતિયે ભૂસુર;	
આલિરહિમેં સૂપ દ્વીપારહિયે સખગુર.	૧૫
વૈનાબલે ભાદ્રવે દુરગમને નાગરહું;	
મોહલવડે બિદિચ્ય નામ દ્વીજ સુચિ સાગરહું.	૧૬

દોહા.

ચોરાસી દુજ જ્ઞાતી યહ, ઓર અધિક કહે તેર;
અડ ન્યાતી ભીતર દુજ, તોતે ઇતનો ફેર. ૧૭
બ્રાહ્મન સબ હરિકે તનૂ, કહિ શ્રુતિ આગમન ઓર;
યે જુ ભક્ત ગોપીશકે, સોઈ દયા સિરમોર. ૧૮

ચોરાસી જ્ઞાતકે બનિક જો મહાજન તાકે નામ-છંદ કવિત.

શ્રીમાલિ ઓસવાલ પોરવાલ વેધવાલ, ડીંડૂ ઓ પુઃકરવાલ હરસોરા જાનિયે,
મેડતવાલ પલીવાલ નાગર ખંડેરવાલ, દિસાવાલ નાનાવાલ સૂરાના માનિયે;
સુહડવાલ જે અલવાલ ભાભુ પોરુઆ ઓર, ચોરવાલ ચીચાચિત્રોડા પહિચાનિયે,
ચિતરવાલ કોરટવાલ ગુર્જર સોકતીવાલ, અનતવાલ ગોલવાલ સોનારા ઠાનિયે. ૧
ઓરહે અઠાર ચલ મોઢલાડ કથરોટી, જલહરા ખડાયતા ખંડાયતાહુ ઓરહે,
ખાયડા કપોલ દશોરા રુનાગહડા હે, અખટ બરગમે વાડાકરદ્વીપા બોહોરહે;
ભટેરા રુ હરસઉરા બાબરા રુ પંચગતી, રુ સીકલે રસીર ખંડેરા જોરહે,
ભાજ ઉઠા જિનડા કંબોજરા બઓરાહે, તિસઉરા મધુકરા અધુતિ આનંદોરહે. ૨
બાજહે સિંગોડહુ મડબાલમીક પદ્માવતિ, લોઢી સરવાક રોટ ગજઉડા બનેહે,
તેટલ ઉટાનીમા બધેરા નાસે હરિયા, વિધુધા કડમાયુ જે હરાં ના ભલે ધનેહે;
સાંચોરા નાગોરા ભુંગડા ભાડિયા ઓર, બાગડુ બરભાના કાકલી બનીક બનેહે,
મડહેડા સંડોરા સોરઠિયા મીઠાડા, મહતિયા સહિત માહાજન જ્ઞાતિ ગનેહે. ૩

દોહા.

ચોરાસી જ્ઞાતિ ગિની, મહાજનકી એ માન;
તામેં જાકેં કૃષ્ણ પ્રિય, ઓઈ દયા પ્રિયબ્રાન.

ચોરાસી રતિભોગાસન. ચોપાઈ.

પુરુષાસન રુ સમાસન હે અન, વિપમાસન ખોડી બારાસન;
વિપરીત આસન હે રસ સાન્યો, રકંધ દ્વીપદાસન બખાન્યો. ૧
એક પદ રકંધાસન ઓરે, કક્ષા દ્વિપદાસ ગિનુ બોહોરે;
એક પાદ કક્ષાસન કહિયે, સન્ન સુખાસન હે ભલ લહિયે. ૨
જનૂ જુગમાસન ઇકે આહી, પદવેષ્ટીત કંઠાસન કાહી;
પ્રષ્ટાંગુષ્ઠાસન હે નીકા, નાગપાસ આસન નહિ શીકા. ૩
વીરાસન પદ્માસન પેખો, ચક્રાસન ગૂઢાસન દેખો;
દ્રઢાસન પદ પ્રસ્તારાસન, ગોકરનાસન સુખિ પદ્માસન. ૪

ઝોરહ બસ્યાસન કુંદાસન, જાત પ્રસુતાસન હે રસધન;
 હસ્ત ચરન બદ્ધાસન ખોલ્યો, મુખપ્રખંડાંસન આહિ અમોલ્યો. ૫
 દ્વિતિય ચક્રઆસન હે શુન્ને, કરોટ આસન રસિકે સૂન્ને;
 ઘુંટિઆસન રુ માખ પ્રસ્થાસન, મુખપ્રસ્થાસન યથા સુખાસન. ૬
 શીકાસન કૂચાસન નામા, ઉકટાસન આહિ અભિરામા;
 પદતલ દીપાસન છત્રાસન, મદનસદન સંકાસન ગિન. ૭
 મદપાસન યોનીમુદ્રાસન, ત્રિપદાસન એધોવદનાસન;
 સ્થાનાસન મંચાસન બડ હે, હિંડોલાસનમેં રસ દઢ હે. ૮
 ઝોર પંકજસન્નહુ ગાયો, અધરચુંબનાસન સુનાયો;
 ચંચલ આસન અવરદિપાસન, નાભિ પ્રદિપાસન કહે અંચન. ૯
 જનનુયુગનાસન ઇકે દૂન્ને, પેઠુક આસન અતિ રસ પૂન્ને;
 યોનીસ્થંભાસન પરમાનો, પુનિ અદૃષ્ટાસન પહિયાનો. ૧૦
 વિકટાસન લદ્રાસન ભારી, મુકુટાસન ભ્રમરાસન ધારી;
 મયુરાસન છુરિકાસન કહાંચો, ભૈરવઆસન લલહે ગાયો. ૧૧
 છિદ્રાસન પારેવી કોહ, ચિડિયા શુકી કુલંગી સોહ;
 શ્વાનાસન માંજરાસન હે, ગંધરવી કુરકટિકા ગન હે. ૧૨
 સિંહનિ કસિની હરિની રીતી, અશ્વનિ વાનરિ બકીકી નીતી;
 ભરમિ કોકિમે પુનિ હંસલી, સારિક ગરુરી ચકોરિ લલી. ૧૩
 રાધાકૃષ્ણાસન રસરાસી, સો મિલિ પુર્ન ભયે ચોરાસી. ૧૪
 દોહા.

ચોરાસી આસનકે, પ્રકટ કહે યહ નામ;

દયાપ્રભૂ વૃંદાવિપિન, બિલસે શ્યામા શ્યામ.

૧૫

અથ અનુભવપ્રકાસ અંશોક્ત ચોરાસી યોગાસન. ચોપાઈ.

વીરાસન અરુ નેતીઆસન, પદ્માસન અરુ સુરસિદ્ધાસન;
 મત્સિદ્રાસન અંથ બખાન્યો, ખ્હોર ભૈરવાસન હે ગાયો. ૧
 સિદ્ધાસન અનુસયાસનહે, ગોરખ આસન સોહુ અન્ન હે;
 પરાસન યોન્યાસનનામ, ઝોર ઉદારાસન અભિરામ. ૨
 શ્રોટયાસન સમન્ત્રખી આસન, પુરદાસન ધીડોકાસન ગિન;
 પશ્ચિમતોનાસન ઇકે આહી, આરંભાસન ઝોર કહાહી. ૩
 મહા ભુદ્રાસન ઝોર શિવાસન, યોનીમુદ્રાસન ભાખ્યો અન;
 ભેદગારખાસન સુનીજન અરુ, સાયન્નિ સમાધી આસન રુ. ૪

સૌકાસન સિંહાસન ગનિયે, પુનિ સાંકડાસન હેં ભનિયે;	
ચિંજિન્યાસન હંસાસન અરુ, બ્રહ્મજુરાંકુસાસન હેં બરુ.	૫
અંધાસન દ્વિતિય ભૈરવાસન, ઓર દ્વિતિયરુદ્રાસન બરનન;	
અરુ બજ સિંધારાસન ભનિ, ઓર સૂર્યાસનહ ગીનિ.	૬
પુનિ સૂર્યભેદાસન ભાખ્યો, ભસ્ત્રીકાસન હેં કું રાખ્યો;	
દ્વિતિય અધોરાસન હેં લહિયે, નામ વિયોગાસન ફિર કહિયે.	૭
યોગપયોગાસન ઇક જાનો, ચક્રી આસન બહોર બખાનો;	
મયુરાસન મત્સાસન ગિન મન, મૃગાસન ભેંડગી આસન.	૮
એક સિદ્ધ મુક્તાવલિ સુન્યો, સરસાસન ગ્રંથનમેં ગુન્યો;	
ઉદ્રકપાસન આત્મારામ, મૃતી ભેજિકાસન ઇક નામ.	૯
દ્વિતિય વૃશ્ચિકાસન પરમાનૂં, અજગરઆસન ઓર બખાનૂં;	
સવાસન વિપરિતકરનાસન, હંસ કરમ આસન ગિનલેજન.	૧૦
નડાસન કમડાસન ઓર, ગરલાસન શબ્દાસન બહોર;	
સરલાસન કુંભકાસન અરુ, ચક્રાસન થંભાસન હેં પરુ.	૧૧
વજ્રાસન સન્યાસન લહિયે, વૃશ્ચક અધોર આસન કહિયે;	૧૨

દોહા.

યોગાસન ચોરાસી ભે, ભાષે તિનકે નામ;	
સાધન કઠિન રૂ વહ ન પ્રલ, ભે ભક્તી ધનશ્યામ.	૧૩

ચોરાસી પુષ્પજાતિનામ. રોસા.

કમલ કુમુદ કેતકી કમોદ રૂ કરનિકાર હેં;	
કિમકરેન કરબીર રૂ કુરબક પહોપ સાર હેં.	૧
કંચનલતા કદંબ રૂ કેસર કુસુમ કલંકા;	
કુંભી પુનિ કોકિલ કુંદ કલ્પદ્રુમ સંગા.	૨
હરિચંદન મંદાર પારિજાત સુ અભિરામા;	
સુસમ કૂસ સંતાન સેવતી કનક સુધામા.	૩
સુભાગ્ય મુંદરિ સદા શુભાગ્ય રૂ સદા સુહાગિનિ;	
માધુરિ માધવિ માલતિ મુક્તાપ્રલ વેલિ ગિનિ.	૪
મોતિયા રૂ મલ્લિકા રૂ મૃગમદ ખેલી ઓરે;	
જાતિજૂથિકા રાયખેલી રતનલતા બહોરે.	૫
રસાલ બકુલ રૂ જોલસરી બંધૂક બસંતા;	
ચંદન ચારુ ચમેલિ ચંપક ચોરત ચિંતા.	૬

ચંદ્રલતા ધનસાર નિવારા દેવફૂલ હેં;	
પીતપુષ્પ શૃંગારહાર સુસુખાસ મૂલ હેં.	૭
અશોક અતસી ઇતર બોલિહેં માલ્ય તુસારા;	
ગુલાબ ગુલતોરા ગુલસખ્યા ગંધ અપારા.	૮
ગુલદાબરિ ગુલ અખાસ ગુલાલા ગુલગોટા;	
ગુલબનાર ગુલમેદી ગુલગોટી પુલ છોટા.	૯
મુલખેટી ગુલ નારમાન કુસુમ કહારા;	
કૂળા બકુલ સિખંડી પાડરપોપ સુન્યારા.	૧૦
મલયમાલ્ય રુ કનેર કેસુ કુંદી રુ કરનિકા;	
પ્રિયખાસકઝારિ પયાલ પધુલા પુષ્પબરનિકા.	૧૧

ચોરાસીલગ્ન જીઉકે અવતારગનનનામ. કુંડલિયા.

સ્થાવર ખીસ રુ તીસ પસુ, ક્રમી કીટ અગ્યાર;	
નોં જલજંતુ બિહંગ દસ, મનુષ્યજાતિ લખચાર;	
મનુષ્યજાતિ લખચાર, ચુરાસીલખ યહ કહાવેં;	
તામેં જન બડભાગિ, જનું જો ગોવિંદ ગાવેં;	
કહેં દયો મોહિ પ્યાર, તાહિપર પ્રાન તુછાવર;	
નાંતર સિર પેંજર, પરે તાસોં ભરથાવર.	૧૨

શતબસ્તુ નામ.

શતકોટી રામાયન ત્રિલોકમેં બાંટે તાકી ગનન. કથિત.

કોટી તેતીસ પ્રથમ તેતીસહી લછકેર, તેતીસ હજાર ગીનોં તીનસોં સલોક હેં,
તાપર તેતીસ શ્લોક દિયે દસ બર્ન આર, દેં બરન બટે કેસેં બાંટે ત્રણલોક હેં;
બાટનહારે સંકટ બાંટબેકાંબાંટ ચાહેં, રામ ચેહી અચ્છર દો લિયે નંદ આ કહેં,
દયાકે પ્રીતમજીકો નામકો પ્રતાપ દેખોં, નીલકંઠ તારકહેં તારે જીયથો કહેં.

ઋષભ દેવકે શત પુત્રગનન. દોહા.

એકાસી બ્રાહ્મણ ભયે, દસ પ્રયેત નહિ નામ;	
નોં યોગીસોં હેં, કહેં સેવક સુંદરશ્યામ.	૨

બ્રહ્માકે શતવર્ષ કાલપ્રમાણ કથન. મદનમલ્લિકા.

જલભાનુ દશ્યમાનુ, નામ તાહિકો પ્રમાનુ,	
અન્નુ દ્વી પ્રભાનુ ગીન, ત્રિસરેતુ અન્નુ તીન.	૧

ત્રિસસરેનું ત્રીન માન, ત્રૂટી એક તાકું જનન;	
શત ત્રૂટી બેધ હોય, ત્રીન બેધ લવ્ય સોય.	૨
ત્રીન લવ્ય સો, નિમેષ છન્ન લેખ;	
પાંચ છત્ર હોઈ જગ્ગ્ય, એક કાષ્ટકા સુતગ્ગ્ય.	૩
એસિ કાષ્ટ દ્રસ્ય પાંચ, એક લઘુતાહિ સાંચ;	
લઘુતાસું પંચદ્રસ્ય, એક ધટ્ટિકા સુખદ્રસ્ય.	૪
ધટ્ટિ સાહિસાત નામ, જનિ એક તાહિ યામ;	
આઠ યામ રૈનિ દીન, એક માસ ઘોંસ ત્રીસ.	૫
તાકિમધ્ય પચ્છ દોય, પિત્રિરેન ઘોંસ હોય;	
દીન બીય પિત્રિ જનન, રેતુ એક સો પ્રમાન.	૬
ત્રીન રેતુ ઝૈન એક, અખદ દોયકો બિબેક;	
એક અખદ એક દીન, દેવકો કહે પ્રખીન.	૭
દિવ્ય અખદ શત ખાર, રાજ કલિકો બિચાર;	
દ્વાપરે સુ યાસું દ્વન, ત્રેહતા ગુતો ત્રિગૂન.	૮
કૃત ચોંગુનોહિ ધાર, મેલહે હજારખાર;	
એક ચોકડીઈ જનન, એસી એકુતીર માન.	૯
મન્તુ ઈંદ્રરાજ પૂર, અસ્ય દ્રસ્ય રુ ચતૂર;	
એક ઘોસ બ્રહ્મા લેખિ, શત અખદ અસ્ય પૌખિ.	૧૦

દોહા.

એસે લંબે સત ખરસ, બિધિ આયુર પરમાન;	
તહૂં અલપ માને સદા, જે નર હરિપદ ધ્યાન.	૧૧
તૂં તો છિનુલંગુર દયા, કયોં ન કૃષ્ણગુન ગાય;	
જગ્ગમારનકી ખાત યહ, ડાર્યો મન બલાય.	૧૨

અષ્ટોત્તરશત વસ્તુનામ.

મુખ્ય અષ્ટોત્તરશત છંદનામ. કવિત્ત.

દોહા દંડક અરિક્ષ અડિયલ હિગાહા હે, ગાહા મધુ છપેં ચોપાઈ નગસ્વરૂપિની,
મરહટ્ટી સોરઠા સુગીતિકા રુ હરીગીત, કુંડલીનિ સોમરાજ લેં ગિની;
કુમારી લલીત હંસ મદનમલિકા રોલા, ચતુષ્પદી પદ્મડીકા પાદાકૂલક લની,
નવપદી સમાનકા ઝોં પન્નાવતી ધરતા, આભિર છંદ મધૂભાર હેં મનિ. ૧

વીજયા અમ્રીત ગતી હાકલીકા મરહટ્ટી; તોમર બિસેષક ઓ મેનાવલિ નામહે,
 સિંહાઅવલોકન હે સારંગી તરલનેન, દોધક લુગંગપ્રયાત મોતીદામહે;
 કમલ ઓર કમલાકામની મોહના સોહ, સારદૂલવિક્રીડિત તોટકાલિરામહે,
 સુંદરી સુપ્રિય પુની ચામર ચંચલા ચારુ, વીજેહા વિજય ચરચરી આદી ગ્રામહે. ૨
 માલિની તુરંગ ઓર મોહન હે અનૂકૂલ, ચંદ્રકલા મંદિરા રુ તામરસ જનિયે,
 છંદહે પ્રમાનિકા રુ મતંગચંદ હીરા હે, હરિલીલા લરની માલતિછંદ માનિયે;
 કુસુમબિગ્નિત્રા બ્હોરે દ્રુતવિલાંબિતા ઓર, જગમોહન સ્તગિની મોટનકૂં ઠાનિયે,
 પૃથિવી કલહંસ સોમરાજ હે પુષ્પલતા, તારક સુપદા મનોરમાકૂં અખાનિયે. ૩
 સ્વાગતા વસંતલીલકા વસંતસ્વનીત ઓર, પંકજવાટિકા પુષ્પલતા પુનિ છંદ હે,
 મદનમનોહર મોદક સંજૂતા સંયૂતા, દ્વસસ્વનીતા વાનરછંદ વર્ત્તચંદ હે;
 મહોદર પ્રહસ્ત બ્રહ્મરૂપક રૂપામાલા, પ્રમિતાક્ષરા રુ મેધમાલા મકરંદ હે,
 વિમલા સંદેસચરુ હરિપ્રિયા ગંગોદક, મકરાક્ષા ઓ ગુપાલ આદિ છંદ વૃંદ હે. ૪

દોહડા.

અષ્ટોત્તરશત છંદકે, મુખ્ય કહે યહ નામ;
 ચરન સુકલ તથા કહે દયો, ગુંદે ગુન ધનશ્યામ. ૫

(૩)

ગ્રંથ સમાપ્તિ વર્ણન.

દોહડા.

અસ્તુબુંદ યહ દીપિકા, ધર્યો ગ્રંથકો નામ;
 શાસ્ત્રોક્ત પથ પિંગલસુ, અસ્તુ છંદ અલિરામ. ૧
 તદુપરાંત કથુ ચૂક હુઈ, કબિજન ગુનિ ગિનિયે ન;
 કૃષ્ણસમંધી કથન સખ, દૂષન દેત બને ન. ૨
 જડહુ બુદ્ધિ બડમાન બનિ, સિખત સુનત યહ ગ્રંથ;
 સમુજિ પદે સિદ્ધાંત વહ, લહે ભક્તિ હરિપંથ. ૩
 સ્વારથ પરમારથ બને, પાવે સખકો પ્યાર;
 નિજ મન નિત રંજન કરે, થોરેમે ધનસાર. ૪
 પરઉપકારસું હરિપ્રિયે, તાતે યહ શ્રમ કીન;
 પ્રભુ પ્રસન્ન તથા સખ સુગમ, સુખ હુઈ દુષ્ણ અધંહીન. ૫
 શ્રીગુરુ બલ્લભ લાલશ્રી, ગિરધર પ્રબલ પ્રતાપ;
 પુરન ગ્રંથ કરવાય નિજ, દાસ નિવાર્યો તાપ. ૬
 ઉત્તમ ગુર્જર દેશમધિ, શ્રી નરમદા પુલીન;
 શ્રીશેષશર્ધ પ્રભુ જિહાં, અચલ નિવાસાં કીન. ૭

આમનામ ચંડીપુરી, કવિજન વાંહિ નિવાસ;
 દ્વિજનાગર સાહોદરે, દયારામ હરિદાસ. ૮
 સંમેત અષ્ટાદસ પુત્રી, ચૌચોતર નલભાસ;
 કૃષ્ણજયંતી અષ્ટમી, ચંદ્રચાર શુભ રાસ. ૯
 ત્ર્યંબકમાપતિ તાહિ દિન, ભઈ ઈચ્છા ભગવંત;
 સખકો જય શ્રીકૃષ્ણ હે, જો દે વામે ચંત. ૧૦

વૃંદાવન વિલાસ.

કવિબંધ.

શ્રી વૃંદાવન અસ ધૈર્યે, પ્રીતમ પ્યારી રસ પૈયે. ટેક. શ્રીકૃષ્ણધામ, અલિરામ
 નામ, જન પુરણકામ, બૃજમંડલમધિ, શ્રીવૃંદાવન, ચિદધન અનૂપ, રસરૂપ લાલ, વૃજભૂપ
 કૃષ્ણ, લીલા લલીત, હિતહેતુ ધારિ, જડતાઈ જની, જિન નગ ખગ મૃગ, જહાં લતાકુંજ, તૃન
 વિકૃત જો સો, સખ સોલિત, સતત કાલ, ગુન પ્રભાવ જહાં જહાં, જંતુ અખિલ, અવિરુદ્ધ
 શુદ્ધ, શુચિશુદ્ધિ, સિંહ મૃગસંગ ચરત, વિહરત રત સહમદ, કામ ક્રોધ લય લોલ આદી,
 સખ રિતુ અસંત, આદી સુલસંત, સખ અચલ નિરંતર, બન ગન અગનીત, આનંદ
 અમીત, ફલફૂલહૂ તહું નહીં, યહ અનંદ સુખકંદ, જુગલ મુખચંદનીન, બૃજલલન બૃંદ, તટ
 નિકટ નિપટ, નંદનિ કલિંદ, દુખ દ્વંદનિકંદનિ, ભાતુનંદની, નંદનંદન કેલી અમંદ, વહ
 મંદ બૃંદ, બૃંદારકમેં જ્યો, રમારમન, ત્યો બનનીમે, બૃંદાવન સુદેશ, અતિ અખિલ
 ચૂડામનિ બૃંદાવન, બૃંદાવનસો શ્રી અનંત, મહિમા અંત ન અનંતસો, કછુ છખી
 શ્રીબદન, બરની દુમજાતી, જેતી જહાં, સખ સૂરદુમ સમ, ભુમી રજકન સખ ચિંતા-
 મનિસે, ચિંતીત ફલદાયક, લાયક નાયક, કલ્પવૃક્ષસે તરુબર સખે, હેતુ બૃંદ્ય, પ્રતિ
 બૃંદ્ય, દ્વિભુજ વૃજરાજ રાજ, મુરલીધર નટ્યર, ચતુરચાહુ શ્રીધર, પ્રતિદલદલ, બલ અસ
 દુમગન, વિચિત્ર ભાંતી, અમિત જાતિકે, પારિજાત મંદાર કુંદ, મુચકુંદ કલ્પદ્રુમ, હરી-
 ચંદન, ચંદન કેસર, સંતાન અંબદ્રુમ, કદંબ નિમ્બરુ, અશોકપદ્મવ, માધવ ચંપક, કદલિ
 કેતકી, પીપરિ પીપર, પલાસપાંડલ, પનસબૃંદ્ય, પુનાંગબૃંદ્ય, સાદમલી, તાલતરુ,
 તમાલ શ્રીફલ, ફેંફલ જયફલ, જયપત્રિકા, લૌંગ એલચી, અમર ખિલ્વિકા, દાખલદાંમ,
 ચિરોંજ ચારુ, અરુ મિરચ સૂંઠી, કૃષ્ણાહરીતકી, અરજુન પ્રવાલી, ગુંબવલ્લી નાગવલ્લી,
 અનારપીસ્તાં, જમફલી, કમરખી સીતાફલી, બદ્રિજંબુદ્રુમ, રાયતી બટ, અમ્બીક
 ધાત્રી, વાસા અગસ્ત, અંજીર હિંબર, પારસ પીપર, રતજોતા મલયાગરાદિદ્રુમ, લતા-

ઝહુમી રહી, તાખીચ લધુલધુ બૃક્ષજૈલિ, અતિ સુસુમ કુસુમ, સુતુકમલ કુમુદ, કેતકી
કમોદ, કરનિકર કીમકર, ખીરકુરુબક, કંચનલતા, કદંબ અરુ કેસર, કુસુમ કલંગી,
કુંભી કોકિલ, કુંદ કલ્પદ્રુમ, પારિગત મંદાર સેવતિ, સુભાગ્યસુંદરી, સદા ગુલાબ, ગુલાબ
માધુરી, માધવી માલતિ, મુક્તાવલિ, મોતિયા, માલિકા મૃગમદ, બેશ્વકેવરા, જાતીબૂ-
થિકા, રાયબેલી, અરુ બકુલ બોલસરી, બંદુક બસંત, ચારુ ચમેલી, ચંદ્રખતાચંપક
અતસી ધનસારનિવારા કનકપુષ્પ, શ્રંગારહાર, દાવદિ ગુલતોરા, ગુલઅખાસ ખેરી ગુલસખ્યા,
નાકર્માન ગુલાલા, અરુ કુલ્લાર શ્રીખંડી, મલયમાલ્ય શુભ, સુગંધ ચહુદિશ, સુખ સમૃદ્ધ,
છળિ જુહુ જુહુ મનમોહન વિપીન, હરિરૂપ રાસિરસ, કહો જુ, કહાંલગ ગૈયે; શ્રી-
બૃંદાબન અસ ધર્યે. ૧

અસ સુભગ બૃચ્છ, લચ્છનં લચ્છ, કહું સધન ઝુચ્છ, કહું ભીર પુચ્છ પાંતિ
પાંતિ, અદભૂત ભાંતિ, કહું કહું તરુબર, બર એક જાતિ, પ્રત્યેક ભિન્ન, કહું લીન
છીન, કહું પીન, કહુંક બગમેલકેલિથલ, કહું કે ચોક, અધર્ધ ઝાંક, લત કોક ઝૈન,
પિય કમલ નૈન, સુખદેતુ હેતુ, મનુ ઝૈન મૈન, બને કુંજ ભુવન લખિ, ઉપજે રહેન,
સ્વતસિદ્ધસેન, મનુબિરચિમેન, અસ અમિત ઝૈન, બરનત બૈન ન, બનિ દેખત નૈન,
મનો ઘોસ રૈન, છળિ ઉપમહેન, અસ સદન સદન પ્રતિ, સમીપ સરુવરિ, વારિ સીત,
વારિજ સહિત, અલિગન ભૃમીત, મકરંદ હિત, મલરહિત સહિત, અમિઅમિતદ્રુમલતા પુલિ
પુલિ, તટ ઝુલિ ઝુમિ જલ પદપ પાંતિ, અદભૂત સુહાતિ, ચહું ઓરભોર, કલ સોહોર, હંસ
બરબંસ, શબ્દ શુભ, સારસ ચકોર, ચક્રવાક ચાતક, પારાબૃત કીર, સારિકા કારંડવ
કોકિલાદિ દ્વિજગન, સમય સમજિ, સખ રતિરસ ઉદ્દીપક, અનુકુલ દંપતિ, રસિકરાય,
રાધામોહન, તસ શબ્દ કરત, રવ મધુર મધુર, અતિ જલજ થલજ, જલમિલિત
લલિત, અતિ ભૌર ઉડાવત, પરા ઉડ પર હરત, હિયપરતન કહિછબ, કુસુમ ધરી,
ધુંધરિ કુંજ, સુખ પુંજ ગુંજ, અલિસુમનિ લતની પર, સ્વામિ સુખદ, સુરગાન કરત,
મનુ ઉડત અલિદ જબ, પુષ્પખીલૂ લિત અમૃત કૂંહિ, સુખ ગુંહિત બરબત, મનોહરત
કેલિશ્રમ, ભુમિકનક મનિમય, કોમલ લલ, અમલાદ્રસશી દિખિયત સખ પ્રતિબિંબ
મનો મહિમેહું ઓર, બન કુંજ કુંજ, પ્રતિ કેલિ મદનકે, અખિલ ઉપરકર બનીની
રહે હૈ, ઈંદુ અલોકિક, પુરન સદામધિ, ઉદ્ધર રહતહે, તિનકે શીતલ, સ્વચ્છ કરનિ
કરત કેલિ રહત, બનકટીકે છખીસી, ચારુ ચંદ્રિકા, કુંજ રંધ્રમગ, પ્રસારિ પરત, જબ
સુસુમા કહત, બનત નહીં તાછનું, સીતલ મંદ સુગંધ સુગંધ દવન દુખ, ત્રિવિધી પવન
મન હરન કરત, ઇતશ્રી યમુના ગંભીર નીર, શુચી વહત પ્રેમ, ભરિત લલિત લહરિ,
મલિ મનિ મંડિત, દુહુતીર રચીર જહાં, જગમગાત, તટ ઘાટ શ્રેનિતર, જટિતચામીકર,
રતનમનીમય, ખીટ પર પટિ રહિ, લતા લલિત, ભરિ પુલી ઝુલી ગન કુંજત સારસ,

ગનમરાલ, અરુ બિકસત પંકજ, પંચજાતિકે રક્ત કોકનદ, નીલોત્પલ, પુંડરિક સેત હે,
અસિત ઈંદિવર, પીત બરન, અરવિદ્દ કુલિ રહે, કુસુદ મધુપ મકરંદ મત્તરસ, ગાન
કરત, જહાં સ્નાન કરત, સખ તીર્થ ક્ષેત્ર, પુરી ધામ સરીતસ, પ્રયાગ રાજ નીતિ
ત્રિકાલ શ્રદ્ધા, પુનિત હોનકા, શ્રીચંદ્રવસા, ચર્મન્વતિ, સિંધુ ચંદ્રભાગા, સરસ્વતિ સરજ્યુ,
શેાનભદ્ર, શુરશા શતદ્રુ, શર્કરાવતિ, તામ્રપેણિતનયા, કૃષ્ણા કાવેરી, તુંગભદ્રા, કૃતમાલા ગોદા
વરી, ગોમતિ, ફલગુ ગોમતિ, નરમદા રેવા, ક્ષીપ્રામહિપુર્ણા, વેદિકા વેદવતિ, ક્ષાતા અવટોડા,
વૈહાયસી બેનાં, પયસ્વતી બેનિ, ભીમરથી નિરવિધ્યા, વેદ સ્મૃતિ, નદીય યોગિનિ, મહા-
સુરનદિ, રુષી કૌસલ્યા કૌશિકી, અધન દત્રી, શામામંદકય, નિંદ્ર સદ્વતિ ઓધવતી સુપુર્વતિ,
કાશ્યપી મુદ્ધોષા, પયોરણા, વિશ્વા અશક્તિ અરુ, અરુ બિસ્તાદિનદિ, પતિત પાવની,
સકલ સ્વામિની, ચંદ્રચૂડ શિર જટા જૂટમેં, સતત નિવાસિનિ, અલકનંદની, આત-
તાર્ધ ગુરુતલ્પ ગદ્રાહિ, ગોજ મનિ જનક નૃપસુ અબલા, હનિત સુરાપી, બ્રહ્મહસાદીક,
ઉત્ર પાતકી, સદ્ય શુચી જિનકોં, પય પરસત, હોત બેદ બચન, સો શ્રીગંગા, જાહિ
પુરુષ પદ પદ્મ તોય, તાકે ઔતારી સાર ભૂત, શ્રી મદ પુરાણ પુરુષોત્તમ તિનકી
ચરમ પ્રિયા, પટરાની શ્રી યમુના, મહારાની જયું, રાજત તટ શ્રી, તુલસી બુંદ, માહા
સુગંધી, શ્રી તત્ત્વ ઇલાદીકે અતિ, અકથિત શોભા ચિતિત, ચિત લલચૈયે શ્રી બુંદા-
બન અસ ધૈયે, પ્રીતમ પ્યારી રસ પૈયે. ૨.

સનમાનત, કરિ પરિરંભન ચુંબિ અધરરસ, પીપત પરસ્પર, ઉરોજ મર્દન, રદન
સદન, છતકરજલાત, કટિપટ કંત સિથલિત રતિરસવિલાસિત, પ્રખીન સુંદરી, નખશિ-
ખસુંદર, તરુનિ મનોહર, પ્રીતમ પ્રનય ભરિ, કધુક નામ કહું, શ્રી ચંદ્રાવલિ, લલિતા
લલના ચંદ્રભાગા ચપલા ચંદ્રકલા ચિત્ર ચંપકલતા, ચંદ્રિકા, ચંદ્રલતા ચતુરાસખિ, ચંદ્રા-
નના ચિત્રલેખા, બિમલા બુંદા, જી બિશાખા, વૃજમંગલા, રમા કૃષ્ણા કલકંડિશામા,
કાવેરી કલહંસી કમલા કુરંગાક્ષી, કમલાક્ષી, કામલતા કંદર્પા, રંગા કેતકિ માલતિ
માધવી મુગ્ધામનિ કુંડલા, રંગા ગંગા મનમથમોદા, મનોહરા મલ્લિકા, મોહની મનો-
રમા, રત્નપ્રભા, રૂપા રૂપવિલાસની, રામા રતીકલા, રસલીના સુરસેની, સૌરભા પ્રીય-
તમા, સુભા સરોવરી, સોનજીહી, ઇશ્વરી ઇંદુલેખા, ગુણચૂડા, પ્રેમદા પદ્મા પ્રેમમંજરી,
કિશોરી કનકપ્રભા હંસા વૃત્યકલા, નાગરિવલ્લભા સખ બડભાગિનિ, શ્રી બૃજલાલકે
ચરનકમલ સિર નૈયે, શ્રી બુંદાબન અસ ધૈયે. ૩.

હરિ હિલિ મિલિ, રસનિધિ રાસ રચ્યો, અતિ અદ્ભુત શોભા, સખમનલોભા,
મનોહર મંડલ બિબિધ બિબિધકે, બાંધન બાવત, બીનયાસુરી, અમૃતકુંડલિ જલતરંગ,
સુરમદંગ, ૩૬ મુરચંગ ઝાંઝ, ખંજરી તાલ, મૌચરી ગુટકી, ગિરિગિરિમધુર, મંજિરા તંબુરા,
રખાખ સુરમંડલ સારંગી, ઉપંગસરોદા સપ્તસૂર સહ, તીનગ્રામ મિલિ ઇકધસમુરજાન,

લાગડાટ, ભર સરીગમપધનિ, નિધપ મગરીસા, આરોહી અવરોહી ભેદસેં ગાનકરત
 સખ મધ્ય મનુહર, રાધા મોહન, વેષ્ટિત મંડલ, વૃજ ભક્તનકોં દે લલનાં પિય,
 ઇકઇક અચ્યુત, નૃત્ય કરતહે, મિલિ મૃદંગ, સંગીતસાજ, અદ્ભુત અવાજ, ગતિ થાંગ
 થાંગ, ધિકધાધિલાંગ, ધાધિલાંગ ધિમિકિટ ગિડગિડ થાંગ, કટક ધુંધું, ઉલટસુલટ ગતિ,
 મિલકેં મંજિરા કિટ કિટ કિટ કિટ, કર કર કર કર કર, કર કર કર કર કર, કરતાલ
 તામેં બજત ધૂધરૂ, છુમ છુમ છુમ છુમ, છુમક છુમક છુમ છરરર, છરરરરર છુમ અરપ
 તિરપકર ઉલટ પુલટ રસભેદભાવ, પિયઆહ દિખાવત, હસ્તકભેદ સંગીત શબ્દ, ઉધતટ
 અવધટ, ગતિમુખ રટ લગિ રહી તિગડતથેઈ, આધિલાંગ આધિલાંગ તતથેઈ, થેઈ થેઈ
 થેઈ થેઈ ઉઠિતરંગ, કલગાત ગગનલોં સુરખિતાન, તનિ મિલિ ઝુનક, મંજિર અધીર,
 કંકન કિંકનિ ધુનિ બનિ સુનિ તાર તરલગત મૃદંગ ચંગ ઉપંગ એકસુર, જુરિ રહેં મૃદુલ
 મુરઝ ટંકાર, તારિઝંકાર, યંત્રદેતાર, ભોંર ગુંબર, સખ હિરુકસાર, ફેલિરસરલો દસેં
 દિશ, તૈસિહિ મૃદુપદ પટ કચટક, કંઠતાલ હારકુંડલ લટકનિ, મટકનિ અટકનિ પિયઝૂકત
 ઝલકઝલ, મુકુટ લટક લટા, અલક મલક મૃદુ, થરહરાય, ગતિલેત લાડલીલાલ, સકલ
 બૃજબાલ, રાગનીરાગ, ગાનઅદ્ભુત લાગ, અનુરાગમેરી લખિત શ્રીમંદ પવનસુખરૂપ,
 ત્રિવિધ દ્રુમ વિવર ઉઠત, સુરસનનનનનનન; લગત લટપટઝુકિ ઉડત ભોંર સુર
 ભનનનનનનન; ગુલુચ્છ ધુંધહી, ચલત નૂપુરરવ, ઝનનનનનનન; જ્યાંહાં સદાહી શ્રીનં-
 દધુટા, તરનીજાતટા, ચારુ પનધટા, કંદબદ્રુમધટા, સખ્ય નીકટા, કરિત ખટપટા,
 ખેલોત મરકટા, અજબ હેલછટા, મયુર મુકટા, કુંડળ સુહે જુટા, ઝુકત કચ લટા,
 કેસરી દુપટા, રાજત પિતપટા, ઉપાંબરકટા, ઐસેં બર નટા, ભરિત ઇલટા, બ્રહ્મ
 લટપટા, ધર્મસહખટા, મીત સખગટા, બસત નિજ ઘટા, અધિન નીપટા, બંસી
 છાંહી બટા, રાધે મુખ રટા, રતીરન બટા, મદનમદકટા, રૂપરસદટા, સતી
 નમન છુટા, જ્ઞાનીમાનઘટા, કુલંગન ઢીટા, દિખત ઠટા, બ્રચ્છ સગ છુટા, ચરવત બેતુ
 બજવત ગાવત ગીત દોઈ, મોરચંગ કર ઉપંગ મૌઅરી, મધુરી બજવત સંગીત
 શબ્દ પિપિકાર કરત, પાની ખંજરી ખુંમ ખુંમ ખુંમ, તામેં તારીસો તાલદેત, કોઈ
 બદત બેન મુખ, તત થેઈ તાથેઈ, તીગડ તત થેઈ, થેઈ થેઈ થેઈ થેઈ, તિન બીચ

તૈસિંહિ બાની બોલિ દિખાવત, આવત અસુર ખલ, જાનિ જગતપતિ, મારિ દેત ગતિ
 ઔર હુ લીલા, અનેક ભાંતી, કળહુ કૃષ્ણ મનમોહન લાલ, મધનીશા મધુરિ પુનિ
 મોરલી બાજત, બ્રજસુંદરિકે ગાયનામ, બ્રજરાજ બુલાવત, સુનિ સુનિ આવત, બૃંદાબન
 શ્રી યમુનાતટ જહાં, નવપદ્મવ દ્રુમઘટ બન બેલિ કેલિ, મયલતા લુંમિ પૂલ ફૂલિ જૂમી,
 મકરંદ મધુપ ધુમી, અંકાર કરત મન હરત રસિક રસ, હરત ચંદની, ચહોદિસ છટકી,
 લપટ સુગંધી, બિબિધ પુષ્પકી, છાંહિ રહી છબ, તાહિ સમય શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર, પ્રભુ
 રસિકરાય, છબિ મદનમનોહર, ત્રિલોકસુંદર, લંગલલિત સુ, નટબર નાગર, રૂપ ઉજગર,
 સદ્ગુન સાગર, સર્વોત્તમ કંદર્પકોટિ, લાવણ્ય છેલ, બાંકે બિહારી, નિત નવકિસોર,
 સિરમોર મુગટ પટપીત કાછની, બનિ ઠનિ મનિ બન, જ્યૈન્યતિસગ, નકબેસર, બર
 મુજલ અમલ, ઉજવલ મુક્તાપૂલ લટકત અધરપર, ચિબુક ચારુ ચિતચોર જોર, છબિ
 જુગ કપોલ, કરનન અમોલ, કુંડલ સુલોલ, પરિ ઝાંઈ ડોલ, રતનારે નૈન, રસરંગચૈન,
 બદ્ધે સુસૈન, મનમોહન મૈન, કહતૈ બનૈન, શુભલિલક લાલ, બિચ બ્રગુટીલાલ, મુખ
 કોટિ ચંદ્રછબિ મંદ કરત, નખશિખ અમોલ, આજરન ચરન નેપુર સુલોલ, રવ પીછ
 ગ્લુચ્છ અવતંસ મુક્ત, પ્રતિ અંગ અમિત, માધુર્ય ધીર્ય, હર લલિત લાલ, ઐસૈ
 લખિ મોહિત, કહત સુનત કષ્ટ, લઈ ચિતવત, પ્રચુર પ્રેમભરિ, જાનિ રસિક બર,
 સખ મૃદંગ નવ ધનધોર નાદ મિલિ ધનનનનનનન, ગગન ઠાઠ સુરબિમાન અચલિત
 શબ્દમાત્ર સુનિ, હાવલાવ રસ કટાક્ષ મલકનિ, નૃત્ય ગાનગુન રૂપકુંજ, રતિજલ બિહાર,
 રતિરાસરંગ સુખ મૂર્તિમાન, શૃંગારસાર રસ, કહા બનિ બરનન, અલ્પ જીવમતિ, શેષ
 મહેશ સુરેશ બેદ બિધિ, ગનેસ મતિપતિ, પાર ન પાવત વાંછિત બ્રજરજ, અજહુ ન
 લહિ અજ, શ્રી બૃંદાવન રંગમેહેલ, સુખ સેલછલ, શ્રીકૃષ્ણ રાધિકા, બસત જહાં, અખંડ
 અચલિત, અચલરાસ અચલિત સખ લિલા, નવલ નવલ નિતિ, પ્રેમ પયોધી, ઉમગિ રહો,
 જહાં ઉઠત કેલિ કલ્લોલ લોલ, ચિતહોત ન ચિંતિત, અજા ત્રિગુન, અંત કષિજન,
 એકરૂપ જસ અનૂપ, અકલિત, થકત બાનિ મન, અતર્ક લીલા, પરમપવિત્ર ચરિત્ર
 કૃષ્ણરસ, દયારામનિતિ ગાય ધાય, રતિ બાર બાર બલજૈયે; શ્રી બૃંદાબન અસ ધૈયે. ૪
 (૧-૨)

શૃંગાર.

પદ ૧ લું-રાગ ભેરવી.

આજકો દિન ધનધન મોરી માર્છ, દેખ છેલ છબ કુંવર કનહાઈ.	આજકો. ૮૬.
મંદ મુસકાનિ ચિત મેરો ચોયો, કુટિલ કટાક્ષે કલેજે કોયો.	આજકો. ૧
શ્રીમુખ દેખત સખ સુખ શીકે, મધુર બચન લયે જીવનજોકે.	આજકો. ૨
અજ અજહૂ પદરજ નહિ પાઈ, સો લાલન મોહે લાડ લારાઈ.	આજકો. ૩

લાગડાટ, ભર સરીગમપધનિ, નિધપ મગરીસા, આરોહી અવરોહી ભેદસે ગાનકરત
 સખ મધ્ય મનુહર, રાધા મોહન, વેષિત મંડલ, વૃજ ભક્તનકોં દે લલનાં બિચ,
 ઇકધક અચ્યુત, નૃત્ય કરતહે, મિલિ મૃદંગ, સંગીતસાજ, અદ્ભુત અવાજ, ગતિ શ્રાંગ
 શ્રાંગ, ધિકધાધિલાંગ, ધાધિલાંગ ધિમિકિટ ગિડગિડ થાંગ, કટક ધુધુ, ઉલટસુલટ ગતિ,
 મિલકે મંજિરા કિટ કિટ કિટ કિટ, કર કર કર કર કર, કર કર કર કર કર, કરતાલ
 તામેં બજત ઘૂઘરૂ, છુમ છુમ છુમ છુમ, છુમક છુમક છુમ છરરર, છરરરરર છુમ અરપ
 તિરપકર ઉલટ પુલટ રસભેદભાવ, પિયચાહ દિખાવત, હસ્તકભેદ સંગીત શબ્દ, ઉધતટ
 અવધટ, ગતિમુખ રટ લગિ રહી તિગડતથેઈ, થાથિલાંગ થાથિલાંગ તતથેઈ, થેઈ થેઈ
 થેઈ થેઈ ઉઠિતરંગ, કલગાત ગગનલોં સુરખિતાન, તનિ મિલિ ઝુનક, મંજિર અધીર,
 કંકન કિંકનિ ધુનિ બનિ સુનિ તાર તરલગત મૃદંગ ચંગ ઉપંગ ઐકસુર, જુરિ રહેં મૃદુલ
 સુરઝ ટંકાર, તારિઝંકાર, યંત્રદેતાર, ભોંર ગુંજાર, સખ હિરુકસાર, ફેલિરસરથો દસે
 દિશ, તૈસિહિ મૃદુપદ પટ કચટક, કંઠતાલ હારકુંડલ લટકનિ, મટકનિ ઝટકનિ પિયઝૂકત
 ઝલકઝલ, મુકુટ લટક લટા, અલક મલક મૃદુ, થરહરાય, ગતિલેત લાડલીલાલ, સકલ
 બૃજબાલ, રાગનીરાગ, ગાનઅદ્ભુત લાગ, અનુરાગમેરી લખિત શ્રીમંદ પવનસુખરૂપ,
 ત્રિવિધ દ્રુમ વિવર ઉઠત, સુરસનનનનનનન; લગત લટપટઝુકિ ઉડત ભોંર સુર
 ભનનનનનનન; ગુલુચ્છ ધુધાહી, અલત નૂપુરરવ, ઝનનનનનનન; જ્યાંહાં સદાહી શ્રીનં-
 દધુટા, તરનીજાતટા, ચારુ પનઘટા, કદંબદ્રુમઘટા, સખ્ય નીકટા, કરિત ખટપટા,
 ખેલોત મરકટા, અજબ છેલછટા, મયુર મુકટા, કુંડળ સુહે જુટા, ઝુકત કચ લટા,
 કેસરી દુપટા, રાજત પિતપટા, ઉપાંચરકટા, ઐસેં બર નટા, ભરિત ઇલ્લટા, અલ્લ
 લટપટા, ધર્મસહખટા, મીત સખગટા, બસત નિજ ઘટા, અધિન નીપટા, બંસી
 છાંહી બટા, રાધે મુખ રટા, રતીરન બટા, મદનમદકટા, રૂપરસદટા, સતી
 નમન છુટા, જ્ઞાનીમાનઘટા, ફુલંગન ઢીટા, દિખત ઠટા, અચ્છ સગ છુટા, ચરવત બેનુ
 બજવત ગાવત ગીત કોઈ, મોરચંગ કર ઉપંગ મૌઝરી, મધુરી બજવત સંગીત
 શબ્દ પિપિકાર કરત, પાની ખંજરી ખુંમ ખુંમ ખુંમ, તામેં તારીસો તાલદેત, કોઈ
 બદત બેન મુખ, તત થેઈ તાથેઈ, તીગડ તત થેઈ, થેઈ થેઈ થેઈ થેઈ, તિન બીચ
 નટવર નૃત્ય કરત, બર છુમ છુમ છુમ છુમ, છુમક છુમક છુમ, મધુર મુરલિસુર,
 તનં તનં તં તનનનનનનન, સંગ સન તિયા, બજત બિબિધિ ગતિ, ઐસેં રચિતનિત
 બાલકેલિ, હરિ સુખલ સુદામા, તોકરપલ અર્જુન કૃષ્ણ, અંસુમધુ મંગલ, બિસાલાદિ-
 બલ્લવ બલ્લલ, બલુ બસ્તુ પરરપર, એક એકી અપટિ ખાત, દેહેં કાવત ચોરત, દેત
 બહોર ફિર, લેન દેત હિત હસી હસી ખેલત, મુગ્ધ ભાવ બલ ગંગન પંખિ, ઉડિ
 છાંહિ પરે છિતિ, તાહેં ગહન, કો સંગ સંગ, ફિર જોલિ બિહંગમ, મૃગ પશુઆદીસુ,

औसैं में आय भीखे दयाप्रीतम;
जुगल महा सुख पाये मेरे बालमा. ओंध. ४

पद ४ थुं-राग खेरवी.

मोहे नैना लागिरे,
रतनारी, रतनारी, जतवारी, जहुवारी; मोहे. टेक
हांसी भंद मानुं मदनकी क्षांसी;
चितवनि कामकटारीरे, मोहे नैना लागिरे. १
दयाके प्रीतम तिहारी मोहनी मुरत;
नअसिअलग लगें प्यारीरे, मोहे नैना लागिरे. २

(३)

पद ५ मुं-राग खेरवी.

गिरधारी हयें मेरो हियरा, जसुं जिकल रहतहे जियरा; गिरधारी. टेक.
जिरह अगन जर गयो रगत सख, तन पर्या मेरे पियरा. गिरधारी. १
लितर कलेज काट रह्योहें, कामहरदको कियरा. गिरधारी. २
ओक डिपाय दया प्रलु हरसन, ताजिन क्यौंहु न धियरा. गिरधारी. ३

पद ६ हुं-राग खेरवी.

(३)

हो श्रीनाथज मोपें रहे क्यों रिसाय, मेरे पियु सुखदाय; हो श्रीनाथज. टेक.
हरसकी प्यासी तलपत अभियां, श्रीमुख देहो देभाय. हो श्रीनाथज. १
दोष समुअकें हूरें रहतहों, किंकी कलौ कहां जय. हो श्रीनाथज. २
हांहां करी करज्जेरी नक धस कहुं, अंतरा पसार परू पाय. हो श्रीनाथज. ३
कहा अडाई पैंहों समरथ प्रलू, दीन दासी तरसाय. हो श्रीनाथज. ४
अबल आसपूरक दयाप्रीतम, अय मोहे लेहो अपनाय. हो श्रीनाथज. ५

पद ७ मुं-राग खेरवी.

(३)

हों मरीरे मोहनलाव, मोहनलाव प्रलु मदनगोपाल. टेक.
रोमरोम प्रति अंग लगी मोहे, जिरह अगनकी जाल. हों० १
प्रान जतहें प्रानजवन पिया, अपनै मन यह ज्याल. हों० २
दयाप्रीतम श्री मदनमोहन जु, देहो हरस करो न्याल. हों० ३

पद ८ मुं-राग खेरवी.

(३)

मेरे हियरा कैसैं राधुं समआय. टेक.
नित जरजुं जरजे नहि मानत, समर समर समर दुख पाय. मेरे० १

કહત બને નહીં જો સુખ પાઈ, મો મન જનત કે બૂજરાઈ. આજકો. ૪
 બહોત દિનતકી આશાપૂજ, દયા પ્રીતમ કહી તોસી નહિ દૂજ. આજકો. ૫
 (૩)

પદ ૨ જું-રાગ ભેરવી.

તિહારી ચલી ચશ્મ તલવાર, ધાહેલ મોહે કરડારી;
 પરી નૈન કટારી હિયપાર, ધાહેલ મોહે કરડારી. ટેક.
 લાગે તખ જાને નહીં, અહો રસિક નૈનકે ખાન;
 અખતો હિયખિય ગડિગયે, વાકું ઐયત નિકસે પ્રાન. ધાહેલ. ૧
 રૂપનગરકી ખીચમેં, અહો ચલી ચશ્મતલવાર;
 મૂરખ હેં સો ખચ ગયે, વહાં ચાતુર ખાયો માર. ધાહેલ. ૨
 સહજ મતી સૂધી કરેં, તિર છે પર જિય લૈન;
 ભયે બુદ્ધબલકે પદાતિ, અહો નંદકુવર તેહારે નૈન. ધાહેલ. ૩
 લોહખાન સો કુછ નહીં, વે તો સૂધો ચહાય નિસાન;
 નૈનખાન તિરછોં ચલેં, વે તો લાગત લેવે પ્રાન. ધાહેલ. ૪
 રસિક નૈનકે ખાનકી, અહો અજબ અનોખી રીત;
 દુશ્મનકું પરસે નહીં, વે તો મારે અપનો મીત. ધાહેલ. ૫
 રસિક નૈનકે ખાનકું, લાગત લખેં ન કાય;
 જો મારે સો જાનહી, કે જાને લાગેં સોય. ધાહેલ. ૬
 છેલછખીલે સાંવરે, નટવર નંદકિશોર;
 મૃદુ મુસકાનિ ચિત ચોર લિયો, મેરો ડાયોં કલેજ ફોર. ધાહેલ. ૭
 અંગઅંગ પ્રત માધુરી, નખશિખ છખીં અતોલ;
 દયાકે પ્રીતમ ત્યહારી ખાનક ઉપર, ખીક ગઈ ખિન મોલ. ધાહેલ. ૮

(૩)

પદ ૩ જું-રાગ ભેરવી.

ઝોંધ ટરી નહિ આયે મેરે બાલમા; ટેક.
 માહાનિસિ આગેં આવન કહિ પિયા,
 અઠમીકે ચંદ છુપાયે મેરે બાલમા. ઝોંધ. ૧
 આવનકી આજ સોંત સુજ મેરે,
 બાલમ તિન બરમાયે મેરે બાલમા. ઝોંધ. ૨
 સાજ ંએકાજ પરો આજ પલકા,
 અખ તન બુખન નભાવે મેરે બાલમા. ઝોંધ. ૩

ऐसे में आय भीदे दयाप्रीतम;
जुगल भडा सुष पाये मेरे आलमा. ओंध. ४

पद ४ थुं-राग खेरवी.

मोहे नैना लागिरे,
रतनारी, रतनारी, अतवारी, नहुवारी; मोहे. टेक
हांसी भंद मानुं भदनकी कांसी;
चितवनि कामकटारीरे, मोहे नैना लागिरे. १
दयाके प्रीतम तिहारी मोहनी मुरत;
नभसिअलग लगें प्यारीरे, मोहे नैना लागिरे. २

(३)

पद ५ भुं-राग खेरवी.

गिरधारी हयों मेरे हियरा, नभसुं भिकल रहतहे जियरा; गिरधारी. टेक.
भिरहु अगन नर गयो रगत सभ, तन पर्या मेरे पियरा. गिरधारी. १
लितर कलेज काट रखोहें, कामहरदका कियरा. गिरधारी. २
अेक डिपाय दया प्रलु हरसन, ताजिन कयौहू न धियरा. गिरधारी. ३

पद ६ हुं-राग खेरवी.

(३)

हो श्रीनाथल मोपें रहे कयो रिसाय, मेरे पियु सुषदाय; हो श्रीनाथल. टेक.
हरसकी प्यासी तलपत अभियां, श्रीमुख देहो देषाय. हो श्रीनाथल. १
दोष समुअें दूर रहतहों, किकरी कलौ कहां नय. हो श्रीनाथल. २
हांहां करी करनोरी नक धस कहुं, अंयरा पसार परू पाय. हो श्रीनाथल. ३
कहा अडाई पैंहों समरथ प्रलू, दीन दासी तरसाय. हो श्रीनाथल. ४
अअल आसपूरक दयाप्रीतम, अअ मोहे लेहो अपनाय. हो श्रीनाथल. ५

पद ७ भुं-राग खेरवी.

(३)

हों मरीरे मोहनलाल, मोहनलाल प्रलु भदनगोपाल. टेक.
रामराम प्रति अंग लगी मोहे, भिरहु अगनकी आल. हों० १
प्रांन जतहें प्रांनजवन पिया, अपनै मन यह प्याल. हों० २
दयाप्रीतम श्री भदनमोहन लु, देहो हरस करे न्याल. हों० ३

पद ८ भुं-राग खेरवी.

(३)

मेरे हियरा कैसें राधुं समआय. टेक.
नित अरजुं अरजे नहि मानत, समर समर समर दुष पाय. मेरे० १

મીઠિ મીઠિ ખતિયાં જૂ કહત મોસું, રહે પરધર લલચાય. મેરેં ૨
 દૈયાં દરદકોં કહું અખ કાસોં, કરું અખ કૌન ઉપાય. મેરેં ૩
 શીર દાધેપર લોન લગાવેં, જુઠિ જુઠિ સોગન ખાય. મેરેં ૪
 દયાકે પ્રીતમકું દયા નહિ આવત, તલપ તલપ જિય જાય. મેરેં ૫

(૨)

પદ ૯ મું-રાગ ભેરવી.

ઓ પ્યારીજી, મેરી તુંહી ચિતચોર,
 મેરી તુંહી ચિતચોર, મેરો કષ્ટુ નહિ જોર. ટેક.
 તેરે બિરહદુખ બિકલ રહતહું, તૂં સમજત કષ્ટુ ઓર. ઓં ૧
 જ્યોં નિરખું ત્યોં આરત અધિકી, જૈસેં ચંદ્ર ચંકાર. ઓં ૨
 સહો ન પરત રોવે મત મેરી, સો જિય નિકસેગો ફોર. ઓં ૩
 તુંહી મેરો દ્રગલુખન પ્યારી, તુંહી મેરી જીવન ડોર. ઓં ૪
 થોં કહલાઈ દઈ દયા પ્રીતમ, પુછેં નયન પટ છોર. ઓં ૫

(૨)

પદ ૧૦ મું-રાગ ભેરવી.

પતિયાં પઠાઈં કોઈ મધુપુર જાય;
 કોઈરે ખટાઉ પીયૂ ખખર પહોંચાય. પતિયાં ૦ ટેક.
 તુમરી હમરી યોં બની જૈસી મિરચ ખરાસ;
 મિરચબિના ન ખરાસ રહે, મિરચ ખરાસ ન પ્યાસ. પતિયાં ૦ ૧
 તુમ ચંદા બૃજચંદ હો, હમ ચંકોરનિ બૃજબાલ;
 હમ ઝરે તુમ દરસબિના, તુમ હમબિના ખુશાલ. પતિયાં ૦ ૨
 હમકું પ્યારે આપ હો, આપેં કુબળા પૂર;
 જ્યોં મધુકર પંકજ પ્રિયે, પંકજકું પ્રિય સૂર. પતિયાં ૦ ૩
 તુમ તો આય સકે નહીં, ઔધ ટરી નહીં કહાન;
 દયા પ્રીતમ તુમકો મિલનકું, હું પઠ જાંગી પ્રાન. પતિયાં ૦ ૪

(૨)

પદ ૧૧ મું-રાગ ભેરવી.

રતનારી નેનાં મોહે લોગી, અનિયારી અખિયાં;
 જાસું પ્રગટી બિરહ ઉર આગી, રતનારી અખિયાં ૦ ટેક.
 જખતે દૃષ્ટ પરી નંદનંદન, લોકલાજ કહાં લોગી. રતનારી ૦ ૧

દિન નહિ ચેન રેન નહિ નિદ્રા, ભૂખ બિદા ગર્ધ માંગી. રતનારી૦ ૨
દયાકે પ્રિતમબિન કલન પરત પલ, મતિ મોહન છબિ પાગી. રતનારી૦ ૩

(૩)

પદ ૧૨ મું-રાગ ભેરવી.

ગારી મત દેરે ગુમાનિ છેલા નંદકે, ગારી મત દે; ટેક.
નહિ કો તેરી ચેરી યાર, ગારી મત દેરે ગુમાની. ગુમા૦ ૧
રાજકુંવર રખ અપનો ગોકુલ, છેડે મત નાર ઘેરાની છેલા પાર. ગુમા૦ ૨
મોહની મંત્રસી ગારી બિહારી, તેરી મદનદરદી ખારી. ગુમા૦ ૩
દયાપ્રિતમ મન શુઝે મોહે બહોરી, તેરા જિયાકી સખ જાની. ગુમા૦ ૩

(૩)

પદ ૧૩ મું-રાગ ભેરવી.

મેરે નાથ ગિરધારી, શ્યામ શ્યામની પ્યારી;
મેરે સખ લયો, મોકું સખ મિલ્યો, મેરો ભાગ્ય બડ ભારી. મેરે૦ ટેક.
અખ મેં કૃતકૃત્ય લયો, સંસકૃતિ કલેશ ગયો;
ટયો કાલ કર્મ શક્તે, ગહી આંહિ બનવારી. મેરે૦ ૧
અહો મેં ચિંતામની પાયે, લયે મનોરથ લાયે;
નહીં આશ ડર સુરશક્તિકિ, આદિ બ્રહ્મા ત્રિપુરા. મેરે૦ ૨
જાકું ના ત્રિગુન પરસ કરે, જો હે પ્રધાન પુરુષ પરે;
નહીં ગન્ય મન ગિરા નિગમકી, ગતિ સેસકી હારી. મેરે૦ ૩
ગુરુ શ્રીબલ્લભકે, ગયે, શરન હમ જબકે;
દયાનાથ જીગલકિશોર, સીરપર ધરાયેં સુખકારી. મેરે૦ ૪

(૨)

પદ ૧૪ મું-રાગ ભેરવી.

કોઈ નહીં દિલદાર હમારાવે,
નંદકુંવર એક નટવર બિન, દેખ લિયા જગ સારાવે. ટેક.
યેહી પ્રાનપ્રિય યેહી પરમેશ્વર, યેહી પ્રીતમ પ્યારાવે. કોઈ૦ ૧
દેવનકો દેવ ઇશ ઇશનકો, યેહી જગત ઉજિયારાવે. કોઈ૦ ૨
દયાકે પ્રીતમ ગોપીજનવલ્લભ, વેદ પુરાન પુકારાવે. કોઈ૦ ૩

મીઠિ મીઠિ ખતિયાં જૂ કહત મોસું, રહે પરધર લલચાય. મેરેં ૨
 દૈયાં દરદકોં કહું અળ કાસોં, કરું અળ કૌન ઉપાય. મેરેં ૩
 પ્રીર દાધેપર લોન લગાવેં, જુઠિ જુઠિ સોગન ખાય. મેરેં ૪
 દયાકે પ્રીતમકું દયા નહિ આવત, તલપ તલપ જિય જાય. મેરેં ૫

(૨)

પદ ૯ મું-રાગ ભેરવી.

ઓ પ્યારીજી, મેરી તુંહી ચિતચોર,
 મેરી તુંહી ચિતચોર, મેરો કષ્ટુ નહિ જોર. ટેક.
 તેરે બિરહદુખ બિકલ રહતહું, તૂં સમજત કષ્ટુ ચોર. ઓં ૧
 જ્યોં નિરખું ત્યોં આરત અધિકી, જૈસેં ચંદ્ર ચકોર. ઓં ૨
 સહો ન પરત રોવે મત મેરી, સો જિય નિકસેગો ફોર. ઓં ૩
 તુંહી મેરો દ્રગલુખન પ્યારી, તુંહી મેરી જીવન ડોર. ઓં ૪
 થોં કહલાઈ દઈ દયા પ્રીતમ, પુછેં નયન પટ છોર. ઓં ૫

(૨)

પદ ૧૦ મું-રાગ ભેરવી.

પતિયાં પઠાજી કોઈ મધુપુર જાય;
 કોઈરે ખટાઉ પીયૂ ખખર પહોંચાય. પતિયાં ૦ ટેક.
 તુમરી હમરી ચૌં બની જૈસી મિરચ બરાસ;
 મિરચબિના ન બરાસ રહે, મિરચ બરાસ ન પ્યાસ. પતિયાં ૦ ૧
 તુમ ચંદા બૃજચંદ હો, હમ ચકોરનિ બૃજબાલ;
 હમ ઝરે તુમ દરસબિના, તુમ હમબિના ખુશાલ. પતિયાં ૦ ૨
 હમકું પ્યારે આપ હો, આપેં કુળજ પૂર;
 જ્યોં મધુકર પંકજ પ્રિયે, પંકજકું પ્રિય સૂર. પતિયાં ૦ ૩
 તુમ તો આય સકે નહીં, ઔધ ટરી નહીં કહાન;
 દયા પ્રીતમ તુમકો મિલનકું, હૂં પઠ જીંગી પ્રાન. પતિયાં ૦ ૪

(૨)

પદ ૧૧ મું-રાગ ભેરવી.

રતનારી નેનાં મોહો લાગી, અનિયારી અખિયાં;
 જાસું પ્રગટી બિરહ હોર આગી, રતનારી અખિયાં ૦ ટેક.
 જખતે દૃષ્ટ પરી નંદનંદન, લોકલાજ કહાં લાગી. રતનારી ૦ ૧

દિન નહિ ચેન રેન નહિ નિદ્રા, ભૂખ બિદા ગઈ માંગી.	રતનારી૦	૨
દયાકે પ્રિતમખિન કલન પરત પલ, મતિ મોહન છબિ પાગી.	રતનારી૦	૩
		(૩)

પદ ૧૨ મું-રાગ ભેરવા.

ગારી મત દેરે ગુમાનિ છેલા નંદકે, ગારી મત દે;		
નહિ કો તેરી ચેરી ચાર, ગારી મત દેરે ગુમાની.	ટેક.	
રાજકુંવર રખ અપનો ગોકુલ, છેડે મત નાર ઘેરાની છેલા પાર.	ગુમા૦	૧
મોહની મંત્રસી ગારી બિહારી, તેરી મદનદરદકી ખારી.	ગુમા૦	૨
દયાપ્રિતમ મન શુકે મોહે બહોરી, તેરા જિયાકી સખ જાની.	ગુમા૦	૩
		(૩)

પદ ૧૩ મું-રાગ ભેરવી.

મેરે નાથ ગિરધારી, શ્યામ શ્યામની પ્યારી;		
મેરે સખ ભયો, મોકું સખ મિલ્યો, મેરો ભાગ્ય બડ ભારી.	મેરે૦	ટેક.
અખ મેં કૃતકૃત્ય ભયો, સંસકૃતિ કલેશ ગયો;		
ટયો કાલ કર્મ શૂલતે, ગહી બાંહિ બનવારી.	મેરે૦	૧
અહો મેં ચિંતામની પાયે, ભંયે મનોરથ ભાયે;		
નહી આશ ડર સુરશક્તિકિ, આદિ બ્રહ્મા ત્રિપુરારી.	મેરે૦	૨
બકું ના ત્રિગુન પરસ કરે, જો હે પ્રધાન પુરુષ પરે;		
નહી ગન્ય મન ગિરા નિગમકી, ગતિ સેસકી હારી.	મેરે૦	૩
ગુરુ શ્રીબલ્લભકે, ગયે, શરન હમ જબકે;		
દયાનાથ જુગલકિશોર, સીરપર ધરાયે સુખકારી.	મેરે૦	૪
		(૨)

પદ ૧૪ મું-રાગ ભેરવી.

કોઈ નહીં દિલદાર હમારાવે,		
નંદકુંવર એક નટવર ખિન, દેખ લિયા જગ સારાવે.	ટેક.	
યેહી પ્રાનપ્રિય યેહી પરમેશુર, યેહી પ્રીતમ પ્યારાવે.	કોઈ૦	૧
દેવનકો દેવ ઇશ ઇશનકો, યેહી જગત બિબિચારાવે.	કોઈ૦	૨
દયાકે પ્રીતમ ગોપીજનવલ્લભ, વેદ પુરાન પુકારાવે.	કોઈ૦	૩

પદ ૧૫ મું-રાગ ભેરવી.

મોહેં ઔર ન લાવેરી, લગી પ્રીત પીતપટવારેસું. મોહેં ટેક
કધુ કહો કોઈ કધુ કહો, મન માન્યો નંદુલારેસું;
ધુપ ગયો ચિતમેં છેલછખીલો, નિકસત નાંહિં નિકારેસું. મોહેં ૧
બડે ઔર જો રૂપગુનરાસી, ભયે આધીન વૃજપ્યારેસું;
દયાકો પ્રિતમ મેરે પ્રાણજીવન ધન, હું મોહી દગતારેસું. મોહેં ૨

(૩)

પદ ૧૬ મું-રાગ ભેરવી.

મોહે બાંકે નેન ખંજરસે લગાય ગયોરે,
ઓ લગાયકે ઝમક હિયે લાય ગયોરે; ખુની નેન ખંજરસે લગાય. ટેક.
ગજખી ધાયેલ કર ગયો, દારુદવા ન કોય;
મલમ માલમ મેહેખુબ હરિ, મિલે તખી સુખ હોય. હો લગાય ૧
મિલ બિછરનકી પીરકું, ખીર ન સમઝત કોય;
કહત અયાંતે બાહાવરી, જાંતે લાગી હોયરી. હો લગાય ૨
સહજ ગતી સુધી ચલે, તિરછે પર જિય લેન;
ભયે બુદ્ધિબલકે પદતી, નંદકુંવરકે નેન. હો લગાય ૩
નેન નોક નટસાલસી, સાલતહેં હિયમાંડી;
દયાપ્રીતમ મુખઅમક બિન, દરસન નિકસે નાંહી. હો લગાય ૪

(૨)

પદ ૧૭ મું-રાગ ભેરવી.

કહાંલગિ બરતું મેં આપ બડાઈ, તુમસેં હો તુમ ગોકુલરાઈ.
મેરી ચુકકો અંતર નહિં પ્રભૂ, તુમરી ક્ષમા કોહિ પાર ન પાઈ. ટેક.
હોતુમેરેગુન ઔગુમાન ન સુમમાહા, મેરે દોષ ગિનત ગુનઠાઈ;
અનુચિત કરમ કરત હું મેં નિસદ્દિન, તાપરતુમ મોહે દેતલલાઈ. કહાં ૧
નિજૂપકાર અપકાર દાસકે બિસરત, સીલ રખો સુખદાઈ;
જો જો બિધી જનકું સુખ હોવે, સો બિધિ બરદ ધરેં હિનદયાઈ. કહાં ૨
કોટિક જનની જનકસોં બનેં ન નહિં, ઐસી કરત જન અચ્છલાઈ;
તુમ નિજ જાંન દયાકોં લડાવત, દયો નમન કરિ બલબલ જાઈ. કહાં ૩

(૩)

પદ ૧૮ મું-રાગ ભેરવી.

મારી તારી મોહનતેરી નેનનમેં, જનમેં કિયો જસેરા મેનનમેં. ટેક.
મેરો હિયરો હયોં આવરિકરડારી, સરસ સલુની તહારી નેનનમેં. મારીં ૧
રેનદિન મોહે કલ ના પરતહે, મારોં બિદા મેરે એનનમેં. મારીં ૨
દયાકે પ્રીતમ તહારી માધુરી સીમૂરત, બિકલ કરી મોકું સેનનમેં. મારીં ૩ (૩)

પદ ૧૯ મું-રાગ ભેરવી.

સધન બનમેં રે, સધન બનમેં;
મોહે કિત તેરી લાધરે, સધન બનમેં. ટેક.
સોં મેતો ડરપતહું, સુન પંછિનકે રહોર;
કાંઠાં સંકેત કઠાં વે રસિયા, નટવર નંદકિશોર. મોહે. ૧
તું તો બડી ડરે નહિં આલી, મેં તો છોટી બાલ;
એતેમેં મિલ આયે અચાનક, દયા પ્રીતમ નંદલાલ. મોહે. ૨

પદ ૨૦ મું-રાગ ભેરવી.

રાધા ગોવિંદરે, તુંજ પરે જિયરા ભોંર ભયો;
દુમ મદડોલે, પલ નહી રખોલે બાદલપિયરા. રાધા. ટેક.
ચકઈ મિલન ગઈ અપને પિયાસોં, ચંદ્રકલા ભઈ મંદ;
ઔર મંદ ભઈ જોતી ને ઝાંખેં, ભયે દિયરા રાધા ગોવિંદ. રાધા. ૧
લલિત ત્રિભંગી છબ મદન ગુપાલજીડી, ગિરિધર લાલજીડી;
શ્રુતી જોકો પાર ન પામે, દયો કહે વામેતુ ઉરજો રહેરે હિયરા. રાધા. ૨ (૫)

પદ ૨૧ મું-રાગ દેવગીરી.

પાણીડાં ન જધયોરે, દેખ દેખ ગિરધર મન દુખ પાય; પાની. ટેક.
કોમલ પગમેં ચુંભે કંકરિ, મોપેં સહી ન જાય;
કનકકલસ સિરપર ધરે, તેરી કનક કમર લચકાય. પાની. ૧
રાધારૂપકે આશક રસીકવર, જગમોહન વૃજરાય;
ખરી ધૂપ હેરી ધામ લગે તેરો, નાબુક મુખ કમલાય. પાની. ૨
પ્રસન રહત મુખ નિરખી પરસ્પર, રાધા મોહન દોય;
દાસ દયાકી જીવન જીગલ છખી, ઔર નખૂઝે કોય. પાની. ૩ (૧-૨)

પદ ૨૨ મું-રાગ લલિત.

જોખન રસ ઝલકાય, રસિયા રોપ તજોજ;
ધ્યારે સુખકી બાહાર બોહેજાય, રસિયા રોપ તજોજ. ટેક.

તુમ મધુકર હમ કેતકી, સદા અન્યો સંભોગ;
કંટક દોષ બિચારિયે, તો કેસેં અને રસભોગ. રસિયા. ૧
હમ કપૂર તુમ મીરચ મોહન-રાય તુમ બિન હમ ઉડિ બચ;
હમ બિન તો તુમ સદા સુખી હો, કહી એસો કહા બસાય. રસિયા. ૨
લલિત ત્રિલંગી છેલ છબીલો, નટવર નંદકિશોર;
ભઈ સો ભઈ અબ ખહોત નહીં, આછો જીવતી જનપેં જોર. રસિયા. ૩
પિછલિ બાત પિયા ચિત ના ધરિયે, અબલા હઠિલી હોય;
બિના મૂલકી મેં દાસી તિહારી, યોં કહે દીનો રાય. રસિયા. ૪
દેખી દિનતા રતી હુદેકી, પ્રસન ભયે બૃજરાય;
દયાકે પ્રીતમ હસ દોરી અંકભરી, અધર કપોલ છુવાય. રસિયા. ૫

(૧-૨)

પદ ૨૩ મું-રાગ લલિત.

જાદુકો કહા કામહેં બડ નૈનાં, જ્યામેં બેનબામ બિશ્રામ, હે બડે. ટેક.
કામણુ દૂમણુ મંત્રમોહની, મારત સખકો માન;
બાંકીજો ચિતવની નોક, નેનકી પોયલેત મેરે પ્રાન. હે બડે. ૧
મુખ બિના બોલે પાઉબિનાં ડોલે, કરબિના કરતહેં ધાવં;
અરિક્યું ન પસરે મોર ચીતકું, કોન ચૂકી એ નાવ. હે બડે. ૨
રૂપ ભરે રસરંગ ભરે, મદ જોબનરસ ઝલકાય;
નંદકુવર છેલા પ્રીતમ દયાકે, અબ મોહેં લો અપનાય. હે બડે. ૩

(૨)

પદ ૨૪ મું-રાગ ધનાસરી.

કર મન ઓહિ છેલસોં પ્યાર;
પુરુષોત્તમ પરબ્રહ્મ સનાતન, શ્રીબૃજરાજકુમાર. કર. ૧
ગિરધારી પૂરણુ અવતારી, જાતેં સખ ઔતાર;
દાસ દયાકો પ્રાણજીવનધન, શ્રીરાધા ઉરહાર. કર. ૨

(૩)

પદ ૨૫-મું રાગ ધનાસરી.

કારેનેં ડસી, રે માં, કાનડ કારેનેં ડસી.
નેનનોક હૈડે ડંખ વિરહ દુઃખ વિખ, નખશિખ ગયો હેં ધસી. રે મા. ૧
ઓખદ અંગ નહીં લાગેરી મોકું, કે જડી પાવત હો ધસી. રે મા. ૨
પ્રભૂ મોરા મોહી છોવાવો, સખ દુઃખ જાવેગો નસી. રે મા. ૩

(૧-૨)

તુમ મધુકર હમ કેતકી, સદા બન્યો સંગ્મેગ;
 કંટક દોષ બિચારિયે, તો કેસે બને રસભોગ. રસિયા. ૧.
 હમ કપૂરતુમ મીરચ મોહન-રાય તુમ બિન હમ ઉડિ બય;
 હમ બિન તો તુમ સદા સુખી હો, કહી એસો કહા બસાય. રસિયા. ૨
 લલિત ત્રિલંગી છેલ છળીલો, નટવર નંદકિશોર;
 ભઈ સો ભઈ અબ બહોત નહીં, આછો બુવતી જનપે જોર. રસિયા. ૩
 પિછલિ બાત પિયા ચિત ના ધરિયે, અબલા હઠિલી હોય;
 બિના મૂલકી મેં દાસી તિહારી, યોં કહે દીનો રાય. રસિયા. ૪
 દેખી દિનતા રતી હુદેકી, પ્રસન ભયે બૃજરાય;
 દયાકે પ્રીતમ હસ દોરી અંકભરી, અધર કપોલ છુવાય. રસિયા. ૫
 (૧-૨)

પદ ૨૩ મું-રાગ લલિત.

બાદુકો કહા કામહે બડ નૈનાં, જ્યામેં બેનબામ બિશ્રામ, હે બડે. ટેક.
 કામણુ દૂમણુ મંત્રમોહની, મારત સખકો માન;
 બાંકીજો ચિતવની નોક, નેનકી પોયલેત મેરે પ્રાન. હે બડે. ૧
 મુખ બિના બોલે પાઉંબિનાં ડોલે, કરબિના કરતહે ધાવં;
 અરિક્યું ન પસરે મોર ચીતકું, કોન ચૂકી એ નાવ. હે બડે. ૨
 રૂપ ભરે રસરંગ ભરે, મદ જોબનરસ ઝલકાય;
 નંદકુવર છેલા પ્રીતમ દયાકે, અબ મોહે લો અપનાય. હે બડે. ૩
 (૨)

પદ ૨૪ મું-રાગ ધનાસરી.

કર મન ઓહિ છેલસોં પ્યાર;
 પુરુષોત્તમ પરબ્રહ્મ સનાતન, શ્રીબૃજરાજકુમાર. કર. ૧
 ગિરધારી પૂરણ અવતારી, જાતેં સખ ઔતાર;
 દાસ દયાકો પ્રાણબલધન, શ્રીરાધા ઉરહાર. કર. ૨
 (૩)

પદ ૨૫-મું રાગ ધનાસરી.

કારેતેં ડસી, રે માં, કાનડ કારેતેં ડસી.
 નેનતોક હૈડે ડંખ વિરહ દુઃખ વિખ, નખશિખ ગયો હેં ધસી. રે મા. ૧
 ઓખદ અંગ નહીં લાગેરી મોકું, કૈ જડી પાવત હો ધસી. રે મા. ૨
 પ્રભૂ મોરા મોહી છોવાવો, સખ દુઃખ જાવેગો નસી. રે મા. ૩
 (૧-૨)

પદ ૨૬ મું-રાગ ધનાસરી.

અંસીબાલે તેરે ચાર સખ બૃજ જાને; સિવ અજ જાને; અંસી.

અંસી બજ તા દિનસોં, તેરી દોસ્તી મોહનસોં; અંસીબાલે તેરે ૦ ટેક.

જાદિન આઈ પ્રથમ ગાને, સોં ગન સાખી કરે આલી;

યાહી જૂડી જગત તેરી કા માને. અંસી. ૧

ચોં તેરો મન મિલ્યો મોહનમેં જો, મિસરી પયમો સાને;

દયાકે પ્રીતમ સોંહિ લગકી બતિયા, ઢપી રહી કાકી કાંતે. અંસી ૨

(૩)

પદ ૨૭ મું-રાગ પૂરવી.

આલીરી અંસી મોહનકી બાજેરી. ટેક.

સુન લેરી સુરત ધર સાચેહિ બાજે, લનક ઉઠે જે શ્રીરાધે નામ. અંસી. ૧

તાબિન હોય ન એકધસ મુરછન, સમ સૂર ઓર તિન ગ્રામ. અંસી. ૨

આગેં બજ સો ઓર ગોપકી, અબકે બજૈયા જાને સુંદર શ્યામ. અંસી. ૩

દયાકે પ્રીતમ સખકે સુખદાયક, બૃજ જીવતિન મન પૂરન કામ. અંસી. ૪

(૨)

પદ ૨૮ મું-રાગ પૂરવી.

મદનમોહનકી, ચે મોરલી મદનમોહનકી, બાજત ઓરકી નાહી;

સુનતમેં જિયા હરત જખ મેં, જાતી ચે મદનમોહનકી, બાજત. ટેક.

તાબિન હોઈ ન એકધસ મોરછાન, હાનિ હાનિ સમસૂર તીન ગ્રામ;

દયા કે પ્રીતમ બિના રાધે રાધે,

હાનિ હાનિ ઉમડ ધુમડ સમસૂર તીન ગ્રામ; સાંધી ચે મદનમોહનકી. બાજત. ૧

(૨)

પદ ૨૯ મું-રાગ ગોડી.

કેસેં જાગેં, કેસેં જાગેં, કાહાં રહું નંદશોરરે. ટેક.

આગેં ન ચલતા પાગેં, પીછેં ન પરતહેં, તન મન ધન તુમ ઓરરે. કેસેં ૧

પોઈં ઉડ જસેં છૂટે ન પતાકા, એ ચલત પવન બહુ જોરરે. કેસેં ૨

ઉડત પવન ચિત ગગન તુમ કીના, હોઈં પ્યારાકેરે કર દોરરે. કેસેં ૩

તું કેહે લપટ ગઈ દયાપ્રીતમ, તુમ મેરે ચિતડાકે ઓરરે. કેસેં ૪

(૧-૨)

પદ ૩૦ મું-રાગ ગોડી.

આવો મત મેરી ગલી દિલદારવે.

ટેક.

જો તું આવેગા છેલાં મેરી ગલિયનમેં, મારંગી નેનોંદા મારરે. આવો મત૦ ૧
ચાતુર હોય તો ચેતકે સરકગ, લગેગી નેન તલવાર રે. આવો મત૦ ૨
ધક્કડી અખિયાં ઔરકું લગે નહીં, લગે લગા જ્યાંહાં પ્યાર રે. આવો મત૦ ૩
કહે દયાકે પ્રીતમ તોરી માધુરી મુહુરત, તું મેરો સિરકો સિરદારરે. આવો મત૦ ૪

(૩)

પદ ૩૧ મું-રાગ ગોડીની ટુમરી.

અખ જનેદે, અખ જનેદે, સાંજ પરી ધનશ્યામવે.

ટેક.

હારે દૈયાં મેં દુપેરકી આઈ, ખીત ગઈ જુગ જામવે. અખ૦ ૧
બિધર પરેગી આત હિલગ રહી, મોસું લોગ કરે બદલામવે. અખ૦ ૨
સાસ લરેગી મોસેં પીયુ પુછેગો, કાંહાં કરંગી જય ધામવે. અખ૦ ૩
દયાકે પ્રીતમ કહે તુમ ભોરહી જઈયો, આજ રહો ખિસરામવે. અખ૦ ૪

(૨)

પદ ૩૨ મું-રાગ કલ્યાણ.

ગિરધારીજી અખિયાં સળકે, રંગીલી, રસીલી,

રતનારી, મતવારી, ધાવ કરે કારી, જખેં વાંકડી. ગિરધા૦ ટેક.

મુખ પદ કર ખિનખોલે ડોલે લેં દેં, સખ જગત ન જાને ધરિસી જાંખડી. ગિરધા૦ ૨
દયારામ પ્રીતમજીરી દીડીના અદુતી, સખ ખિધિ મુખી અનોંખડી. ગિરધા૦ ૩

(૩)

પદ ૩૩ મું-રાગ કલ્યાણ.

જાન ગઈરે, જાન ગઈ, શ્રી ગિરિવરધરલાલ તેરા જિયરાકી આત, જાન ગઈ. ટેક.

નેનનકી સેનનમેં સખા સરકાય દિયેં, છેલા ગોપાલ, મેંતો જાન ગઈ;

હારે તેરી ચાતુરીકી ચલગત પેહેચાન ગઈરે; શ્રીગિરિવરધર. ૧

દયાકે પ્રીતમ તોરી માધુરીસી મુહુરત,

દેખત મેરી સુધસાન ગઈરે; શ્રીગિરિવરધર.

૨

(૨૪)

પદ ૩૪ મું-રાગ કલ્યાણ.

પ્રાન જાત મેરો લલિતા બચાય ગઈ;

નંદાનંદનશુરે વૃજ લાડીલેકું લાગિગી મનાયકેરે. પ્રાન જાત. ૧

જે મેં દૂતી આજ તેરી સો તેરો કરું;
કર તેરે ગિરિવર જે અલાયકરે. પ્રાન જાત. ૨
કહિં સો કીની દયા પ્રીતમ મનમોહનસું;
મોહનકું લાગિંગી મેં મોહની મિલાયકરે. પ્રાન જાત. ૩

(૩)

પદ ૩૫ મું-રાગ કાફી જંગલો.

ધર આયે લાલ રીસાય ગયે યેરી મોહે, તખતે કછુ ન સોહાતરી. ધર૦ ટેક.
મદનમોહન પિયા આયે મયા કરી, મદમદ મુસકાતરી. ધર૦ ૧
ધાય મીલી ના હું ઘેરી ગુમાનકી, હસી ન કરી મિલ જાતરી. ધર૦ ૨
કાસું કહું યહ મેરી મુરખતા, મેહી કરી મેરી ધાતરી. ધર૦ ૩
દયાકે પ્રીતમ અખ મોકું મિલાયકે, કોન રખે જિય જાતરી. ધર૦ ૪

(૧)

પદ ૩૬ મું-રાગ કાફી.

માઈ તેરા બાલાકું દેખનકું મેં આચારે. માઈ. ટેક.
ચાહું ન અંખર હમ હૈ દિગંખર, પીતાંખર ચિત ચાહ્યાવે. માઈ૦ ૧
ચાહું નાં ચંદન લગાય તેરે નંદના, હમ તો બિભૂત લગાયાવે. માઈ૦ ૨
ચાહત ન લિચ્છા અજાયક દિચ્છા, પરમાનંદ મેંધ્યાયાવે. માઈ૦ ૩
ચિરંજિવો માઈ તેરા બાલક, મેરે જિય મુખ છાયાવે. માઈ૦ ૪
દયા પ્રીતમ જુકે ચરનપરસ રજ, શંકર શીશ ચઢાયાવે. માઈ૦ ૫

પદ ૩૭ મું-રાગ કાફી.

ભોલે સંકર કૃષ્ણહરસસુચ પાયાહું. ટેક.
ગદગદ કંઠે લયે પુલકીત તનુ, નૈન નીર બહાયાવે. ભોલે૦ ૧
તાંડવ નૃત્ય સુમગન મન, શિંગી નાદ બજાયાવે. ભોલે૦ ૨
જૂઠું ન જાની ગોરાજ જીવન, સો સંકર મુખ લાયાવે. ભોલે૦ ૩
દે આસીસ દયા પ્રભુજીકું, અલખ જગાય સધાયાવે. ભોલે૦ ૪

(૩)

પદ ૩૮ મું-રાગ કાફી.

એરી ભોરી માનરી ચેતી માન લે મોરી; ટેક.
પ્રીર પછતાવેગી મત તરસાવે, પ્રાનપ્રિયા મિલિ દોરી;
તોરે ધ્યાન પીયા તોસે બનેંગે, કયોં દરસેંગી દંપત બેરી;
કરોગી કયા જુગલકિશોરી; માનરી ચેતી માનલે મોરી. ૧

ધ્યારી બીનાં પિયપિય બિનુ ધ્યારી, કહેં રસ કુંહું કુંહું ગોરી;
 છુંટ જનમે રૂઠો બને, કયા કયા બિચારી બહોરી;
 નિપટ બન ગોપકી છોરી; માનરી ચેતી માનલે મોરી. ૨
 તું કેહે તો તોહે હાથ જોરાવું, પૈયાં ખેરાવું તોરી;
 દયા કે પ્રીતમસે ઉઠ ચલ હિલમિલ, છાંડ કલ્પના કોરી;
 મંદ હસી લે ચિતચોરી; માનરી ચેતી માનલે મોરી. ૩

(૨)

પદ ૩૯ મું-રાગ કાફી.

જુઠી ચોરી લગાઈ, મૈયા મોહે જુઠી ચોરી લગાઈ. ટેક.
 કષ્ટકષ્ટ યાકી મેં ગૌન નહી દોહું, તાતે એ ધુન સાઈ;
 યાકે જિયાકી તું નહિ સમુઝત, મેં સમજું મેરી માઈ. મૈયા૦ ૧
 ચલી પરસ્પર સેં નામેની, હિય કષ્ટ મુખ કષ્ટ ગાઈ;
 દયાપ્રીતમ ગોપીહિત હિયકો, લખી મેહેરી મુસકાઈ. મૈયા૦ ૨

(૨)

પદ ૪૦ મું-રાગ કાફી.

હો પિયાજી મોસોં બોલોજી, હો બલિહારી. હો પિયાજી;
 મેરે પ્રાનજીવન ધ્યારા, મોસોં બોલોજી. ટેક.
 ખીરહ ઉદધિ દૂધ અહો બહિયાં, શ્રી બૃષુભાનદુલારી. હો૦ ૧
 જગત દુખી સખ મેરો સરન અહે, હો દુખી સરનતિહારી. હો૦ ૨
 દયાકી સ્વામીની તિહારી કૃપાનેં તોં, પાયો હે નામબિહારી. હો૦ ૩

(૩)

પદ ૪૧ મું-રાગ ખમાયચી.

અખ તો મેં ભઈ તિહારી જી છેલા ગિરિધારી. ટેક.
 આગે કહી તામેંકી ન રહી કષ્ટ, લગિ મોહે નેન કટારી. મેં ભઈ. ૧
 દોષ દેખો જિન સલો ન પરત દુખ, લગન અગન પરબરી. મેં ભઈ. ૨
 દયા કે પ્રીતમ અખ મોહે અપનાયલો, મરુંહું બિરહકી મારી. મેં ભઈ. ૩

(૩)

પદ ૪૨ મું-રાગ ખમાયચી.

યાર ક્યૂ સનોંદા મેરી કયા તકસીર. ટેક.
 કાટ કલેજ મેરા હાજર કીયા, તોખી ક્યું રહેદા દલગીર. મેરી૦ ૧

દિલ જાની તું કયું હુવા બેદર્દી, તું કયું ન જુએદા મેરી પીર. મેરી૦ ૨
દિલભાવે સો કર દયા પ્રીતમ, તેડી રે કદમ મેરા સીર. મેરી૦ ૩

(૨)

પદ ૪૩ મું-રાગ ખમાયચી.

માનું લે ચલના, લલા બંસી બાલે, માનું લે ચલના. ટેક.
નેહ લગા કરવે તું કીત જાંદા, મેરી જાંન, છકાદી દવૈયાં. માનું૦ ૧
રસિયે હોય હુબેર માતે હોય ગમાર, દયાકે પ્રીતમકો નેહ નહીં તો. માનું૦ ૨

(૩)

પદ ૪૪ મું-રાગ કાલિંગડો.

માધરે મોકાં જગાઈ,
મેં તો રોવત રોવત સોઈ નિંદ નેક ન આધરે, માધરે.
મિલે પ્રાનપ્રિતમજી સપનમેં, બિરહ બિસરાધરે;
મેં જાગી કછુ નહીં દેખ્યો, બહુત દુખ પાધરે. માધ૦ ૧
અયે ભર ભર હિયરો, રોમ રોમ લગી લહાય;
હાહા ખાય પાય પરં, ઘો કાઢિ દયાય મિલાયરે;
દયા કે પ્રીતમ બીનાં કહું સાચ જિયો નહિ જાયરે. માધ૦ ૨

(૨)

પદ ૪૫ મું-રાગ કાલિંગડો.

નંદ મેહરસેં લગા હમારા દીલ, ઔર સખનસેં લગા હમારા દીલ. ટેક,
નહિ કોઈ દેવી નહિ કોઈ દેવા, નહિ કોઈ ઔર અવતારા;
પુરણુ પુરુષોત્તમ અવતારા, રાધાપિયુ એક પ્યારા. હ૦ ૧
જડી સીંચત જલ પોહોંચે શીખરલગ, મુખ ઈંદ્રી ધન સારા;
દયાપ્રભૂ પૂજત બસ ચૂગ પૂજા, સાચા મત હમારા. હ૦ ૨

(૩)

પદ ૪૬ મું-રાગ કાલિંગડો.

હો હરિરે, પીયા જાનદે હમકું. ટેક.
ઉમડ ધુમડ બૃંદાબન છાઇલોં, પાત વાત અંજુવા પાડ પાઇલો;
કોયલ બોલે કુહું કુહું, પીયા જાને દે હમકું. ૧
દયા પ્રીતમ ધનધૈર સાંવરો, યાકું રટતચિત ભયો હૈં બાહાવરો. પીયા. ૨

(૩)

પદ ૪૭ મું-રાગ કાલિંગડો-દાદરો.

મોતીવાલે બના મેં પાછરે, હો મોતીવાલે બના. ટેક.
વાકી ખુબી મેરો હિયરા સમુજત, મેરે મુહુંસે બનત ન બનાધરે. મોં ૧
લંગર લીટ ગુમાની રસિયો, મેરે નેનામે રહો સમાધરે. મોં ૨
નંદમેહેરકા લડકા દયા પ્રભૂ, નાવ હે કુંવર કન્હાધરે. મોં ૩

(૩)

પદ ૪૮ મું-રાગ બેહાગ.

નગર સખ સોવેહે, બિરહનિ ઐઠિ રોઈ આલી. ટેક.
બિરહદરદકી અકથ કહાની, બને જો બીતતી હોવેરે. નગરં ૧
કોઈ અસ્તુમેં ચીત ન ચૂને, પિયકોં હિય કે નેનમુખ જોવેરે. નગરં ૨
દયાકો પ્રીતમ અખ મોકોં મિલાય કે, દુસહ દર્દકો ખોવેરે. નગરં ૩

(૨)

પદ ૪૯ મું-રાગ બેહાગ.

શ્યામ મેરે નેનખીચ સમાય રહો, લોક બને હૈ કજરો. શ્યામં ટેક.
જિત દેખું તિત માશુક મોહન, નેનહીસેં મજરો. શ્યામ. ૧
પ્રાન પ્રીતમ મેરે હાર હિયાકે, હાથનકો ગજરો. શ્યામ. ૨
દયાકે પ્રભુકી છબ ચિત ન ચુલી, તાકો ઉરસાયો બજરો. શ્યામ. ૩

(૩)

પદ ૫૦ મું-રાગ બેહાગ.

પીયાબિન દૂબરી, મેં પ્યારા બિના દૂબરી,
મેરો પલપલ દિલ જલ બયરે. પીં ટેક.
પલક પલક ન પરત પલકાપર, અંગન અગન લગી લહાયરે. પીં ૧
રેન દિવસ મોહે કલ નાપડેરે, ધર અંગના ન સોહાયરે;
દયાકે પ્રીતમ બાનાકોહિ હુના બને, લગી મોહે બિરહ બલાય. પીં ૨

(૩)

પદ ૫૧ મું-રાગ બિહાગ.

તાહારે પૈયાં લાગુંરે, તાહારે પૈયાં લાગુંરે ચંદ; આજકી રેન બડી કીજીયે. તાં
યાંહિ રહો સ્થિર બહોત બેરલોં, અબલા અરજ સુની રીઝીયે. તાં
બહોત દિનનકી પ્યાસી મેં પિયાકી, આન અધરસ પીજીયે. તાં
દયાકે પ્રીતમ મેરે મેહેલ પધારે; મે રીસાનાં આગે પાઈ દીજીયે. તાં

પદ ૫૨ મું-રાગ હિંડોલ.

પ્યારી રાધેગોવિંદજીકા હિંડોરડો,
ઝમક ઓટા ધામેં અજથેતો ઝૂલે માકા રાજ હિંડોરડો. પ્યારી૦ ટેક.
કનક ખંભા ત્રિગલ જટીત મની ડંડી ચ્યારે;
ઔર સકલસાજ જટે ધુધરી ધમકાર. રંગ૦ ૧
બિબિધ લાંતિ રચના સોભા બિચિત્ર કુલ;
પવન પરસ બિકસ જાત કુંદ નામની તુલ્ય. રંગ૦ ૨
રંગ ઝુલાવતિ આનંદ મય નવલા બૃજબામ;
ઝૂલત મનમોહસહિત શ્યામા અરુ શ્યામ. રંગ૦ ૩
બુંદાબનસે કુંજગલી શોભા સુખ ધામ;
નિરખ હરખ હિંડોરા ગાવે દયારામ. રંગ૦ ૪

પદ ૫૩ મું-રાગ જંગલો.

અબતો માનુ મિલજાવે નંદલાલ લાલ. ટેક.
મેહેચુખાંદા મિલના સોતે આખંદા, જિવના બિન મિલને સો બિહાલ. અબ.
બિન મેહેરમ કાઈ દઈ ના ઝુએદા, કીસ્કહુવે સેડા હાલહાલ;
દયા પ્રભૂ અબતો નિભાયે બનેંગી, દોસ્તી ઝુરીવે તેડે તાહાલ નાહાલ. અબ.

પદ ૫૪ મું-રાગ જંગલો.

યાર મેં હો તેરી, છેલા બંસિયાલા તું નહિ ઝુજદા દઈહો ગોપાલા. યાર૦ ટેક.
લેડે દેખા તરવારી દેં લોકા દે મેંલે મેંતો સેહેદી;
ધશકાદી મેં જખમી દઈં હું બેહાલ, યાર મેં હો તેરી. છેલા. ૧
દયાકે પ્રીતમ કનહૈયા બે દરદી, નહિ હોના નટખર સોણા;
લોકા જડ દીની માનું તેડેનાલ, યાર મેં હોં તેરી. છેલા બંસી. ૨

પદ ૫૫ મું-રાગ સોરઠ.

થારી નથ ડારો મોતી ઝુમણ લળકે છે,
દેખ મોલો બૃજમોહન પ્યારો, કલેજામેં સલકે છે. થારી નથ૦ ટેક.
બ્રખુલાન દુલારી થારા મુખરી સોભાં, ચંદન સરસ ધની ચલકે છે;
કહિ ન સકે દયો વે બાનક જખ, મંદ મધુરો મુખ મલકે છે. થારી૦ ૧

૫૬ ૫૬ મું-રાગ સોરઠ.

આખ અલળેલી થારી બડી જાદુવારી છે;
ચાર ચપલ તરુન મદ છાકી, રંગિલી કે રતનારી છે. આખ૦ ૧
ન બીનાકે આગે કાંઈ વે બરછી બાણુ કટારી છે;
દયા પ્રીતમ મનમથ મનમોહન, મોહો સો ગિરધારી છે. આખ૦ ૨

૫૬ ૫૭ મું-રાગ સોરઠ.

ગિરધરલાલજીરો મુખચંદ, મદન ગોપાલ અરબિંદ;
હું કળ દેખુંગી આલી. ટેક.
નટવર બાનક આનંદ કંદ, કુટિલ કટાક્ષ મારો ફંદ;
માનું આલે આવે મુંસણી મંદ; હું કળ દેખુંગી આલી. ૧
જીકી મીઠી બોલણી કટે દુખદંદ, ચલત કેસ ઓચાલ ગયંદ;
બજવત માધુરી મોરલી મુકુંદ; હું કળ દેખુંગી આલી. ૨
માકો ચિતચોયો શ્રીનંદનંદ; સળશીકા લાગે લાગે બિન ગોવિંદ;
નિશદિન દયા પ્રીતમજીરો ફંદ; હું કળ દેખુંગી આલી. ૩

૫૬ ૫૮ મું-રાગ સોહણી.

મુખ રાધા મોહન તાયૈયા,

નાચત સળ બિધિ ગમિ બિલાસરૂપ,
રાસ ઉપમા નચૈયા. મુખ૦ ટેક.
સંગીત નૃત્ય અલ અદ્ભુત ગતિ,
ઉલટ; પુલટ કર સારિગમપધની,
નિધપમગરિસા ઉપજ અનોઠી સુંદરસ,
કમલાગ ડાટ સુરઆમ મુર્છના,
તાન રંગ ઉપજન અલાપ લખ,
કોકિલ સુર મુધારસ,

અવ્યક્ત માધુરી, આરોહી અવરોહી યહ લખ છપી લટક,

ચુંલ ઉરહી મન મહીયાં. મુખ૦ ૬

મિલિ બજ મૃદંગ તળ અજળ ગનિ,

ગિડગિડ થાંમ થાંમ હાંમ હાંમ ધાંમકી કચટક.

અવધટ લટપટ પટલટ ધાધીકટ,

ઝાંઝાંસળિ મુખ નાદદાંનિ તુંદિદાંની નત્રાં દાની દાની,

ઉત દીનિ ડીમડીમ ધાકડ કડ કડ, ધીકડ કડ કડ,
ધીત્રાં ધીત્રાં તતદાંની, ગોપી જન સખમીલ,
લલિત ત્રિલંગી લાલ, રસિક મુગુટ મની,
દયાપ્રીતમ રંગરસમય છબિપર, તન મન ધન બલબલ જૈયાં. મુખ૦ ૨

પદ ૫૯ મું-રાગ જંગલાની કુમરી.

મોહનારે મોહની લાહારી બંસી, હારે બર બંસી માંહે,
અધર ધરત જળ વૈસીક અનત બરોચી. કમલરસ હંસી. મોહનારે. ૧
દયા પ્રભુ મદનમોહન તુમ, મોહો બેદ પુરાન પ્રસંસી. મોહનારે. ૨

પદ ૬૦ મું-રાગ જંગલો.

સાંમલડા વે તુહી મેંડા પ્યારા, રેહેનાં નહિ ન્યારાવે;
તેરા મેરા દિલ એકલુ આવે, તુંહી મેંડા પ્યારાવે. ટેક.
અળ કહા બુદાગી વે, દયાકે પ્રિયા પ્યાસીવે;
ક્ષણુદી જંદલગીયાં સારી જંહાંન રૂપી રૂઝી, તો કરેગી ક્યાહો છેલ;
તેરે દિલ યે હુવા હે છેલ. સામલડા. ૧

પદ ૬૧ મું-રાગ જંગલો.

બિર પેંડો પ્રેમકો નોખો કહાવે, જાકો બેદહુ ભેદ ન પાવે. બિર૦ ટેક.
પીરકી ભરી પ્રેમકી ખતિયાં, કાહુ અરુચ ન આવે,
દેખહુ સાચો શ્યામ છેલ જાકું, લાલ બાલ કહિકેં બુલાવે. બિર૦ ૧
અજીત સ્વતંત્ર અચ્યુત બ્રહ્મચારી, નિગમ નેતી નેતી નેતી ગાવે;
સખ સાધન તે રહિત જી અખલા, ઓ થૈ થૈ નાચ નચાવે. બિર. ૨
જગનમેં જાંખે નહિ જગદીશ્વર, એંઠોં આહીરકો પાવેં;
નાથ ન માન્યોં નૃપકોં નિમંત્રણુ, ભાજી બિદુરકી ભાવેં. બિર. ૩
ઓં સહુ કટી ભજિ જાય ભારજી, સુકલમ કટયોં નહિ જાવેં;
કોટી પ્રયત્ન કરો દયાપ્રીતમ, નેહુખીના બસ ના આવેં. બિર. ૪

પદ ૬૨ મું-રાગ સોરઠ.

મ્હોરા મનડાને માના હેં, બિહારિ નંદલાલ. ટેક.
રંગીલી રસીલી નેનાં ચીતખીત સુંભી રહી, સાલત જ્યોં નટસાલ. મ્હારા. ૧
નટવર છબરી લટકે હિયે અટકી, દયાપ્રભુ મદનગોપાલ. મ્હારા. ૨

૫૬ ૬૩ મું-રાગ આસાવરી.

સો તતતતથૈ તાતાથૈયા, રુમકઝુમક નૃત્યત પીય પ્યારી લો;
 સોતતતતથૈયા સો તતત થૈતા ગિડ ગિડદામ તતતતથૈતા. ટેક.
 ધીમી કિટિ કિટિ ધાધિલાંગ, બાજત પખવાજ ઝાંઝ;
 તરરરરર કરરરરર કીરતારિયાં, સો તતતતથૈયા. સો. ૧
 રાસ રચ્યો ચારુ બૃજ બૃદાબન, સંગ લિયે ગોપ દુલાશિયાં;
 દયારામ દંપતિ છબ નિરખ નિરખી, હરખ તનમન ધન વારિયાં. સો. ૨

૫૬ ૬૪-મું રાગ આસાવરી.

સો દગન લગિયાં સો બાજમેરે,
 સ્યામરી સલુની સુંદર મુરત આકી ચીત્ર બન પ્યારિયાં. સો. ટેક.
 ઠમકી ચલત ચંચલ ચપલ મૃદુ મુસકયાંની,
 પીય પ્યારેભુકી નારિયાં સો દગન લાગિયાં, ૧
 ભૂલ ગઈ સુધ બુધ ન બીસારિયાં,
 બસ હે કુંજ બિહારિયાં, દયાદાસ, તલપ તલપ બીસરત નાંહિ, બીસરત
 નહિ, કઠિન પ્રીત કારિયાં. સો. ૨

૫૬ ૬૫ મું-રાગ સોહિણી.

થેં કાણુ મંત્ર સાધ્યો રાધા પ્યારીજી. ટેક.
 દેવારો દેવપેં તું સેવા કરાવત, એસો કોન દેવ આરાધ્યો. રાધા૦ ૧
 સિંધુસુતાકો મિલત નહિ મંત્ર એ, કોન ગુરુ સો થાને લાધ્યો. રાધા૦ ૨
 દયારોપ્રીતમપ્યારોઅજીત થેં જીત્યો, રંગછેજી અબંધથે બાંધ્યો. રાધા૦ ૩

૫૬ ૬૬ મું-રાગ સોહિણી.

નવલ સનેહી ધન સાંમલડો, બદુવારો ધુતારો કષ્ટ કર ગયોરે. નવ. ૧
 દેખ દિવાની છેલ ગુમાની, વનમાલી મુરત ઉર ધારી ગયોરે. નવ. ૨
 જીવનપ્રાનસું જાને હમારો, પર ભુવન ભુવન રસ ભરી ગયોરે. નવ. ૩
 કામનગારી જીમી મતવારી, હસી હેત દેખાઈ ચીત હર ગયોરે. નવ. ૪
 દાસ દયાકો પ્રાનસનેહી, બિજનારી મોરારી બસ કર ગયોરે. નવ. ૫

૫૬ ૬૭ મું-રાગ સોહિણી.

સેહેજરો પ્રેમરસ પાળે, માકા રાજ, આ રસકીધા મેંતો પ્યાસી;
 રાવરા સુખરી ઉડી અલિલાખા, બિન મુલરી મેં દાસી. માકા૦ ૧

ચાર પદારથ મેં નહિ ચાહું, ચાહો મેતો ખાસાદિ ખવાસી;
દયારામ પ્રીતમ મોકી એહિ અરજ હે, બસો દગ બૃજરા બિલાસી. માકા ૨

પદ ૬૮ મું-રાગ સોહિણી.

થારી લેહેરીયાં નોકાં નંદલાલ, ચુંલી માકા હૈયેમેં સધરે ગુમાનીડાણ;
મૃદુ મુસકાની થારી નીકી લાગે છે, અલકે ધુધરવારી લલકે; ગુમાનીડાણ.
થારારે લોહણિયારીનોકાં નંદલાલ, મોહની મુરતથાંકા મનહરલીનો;
મુખ લખી પલક ન પલકે, દયારા પ્રીતમ થાકી છબ પર મોહી;
જીલમી જોબનિયું થાકું ઝલકે; ગુમાનીડાણ. ૨

પદ ૬૯ મું-રાગ મલહાર.

માઈ કેસે કરુ પીયા બસેં મધૂપૂર ગાય, મેરી તો કછૂ લહે નહીં પીર. માઈ ૦ ટેક.
એકે શ્રાવન મેરે આંગન બરખે, દુજો શ્રાવન દગ ટપકે નીર. માઈ ૧
આવનકી આલી અવધ બીત ગઈ, બીકલ ભયો મન ધરે નહિ ધીર. માઈ ૨
કરે ભટુ અબ કબ જયોં મિલેંગે, દયાકો પ્રીતમ બલકો બીર. માઈ ૩

પદ ૭૦ મું-રાગ કેરબો.

જ્યાંનિ હમારા ઔર તુમારા કયા, દિલકા દોપટા બિછાય દિયા. જ્યાંનિ ૦ ટેક
એકે પ્રાન તન દો દેખનમેં, જહાંત જહાંલે રહ્યા ન ઢકયા. જ્યાંનિ ૧
આશુક માશુક દોનો પરસ્પર, મુખ દેખેતેં જાન ટિકયા. જ્યાંનિ ૨
દયા પ્રીતમ તુમ મેરે મેં તુમરી, દીલ દોનાંકારુ છબમેં છકયા. જ્યાંનિ ૩

પદ ૭૧ મું-રાગ મલહાર.

મેં તો મેરો બાલા જોબન દીયો નંદલાલકું,
દિયો નંદલાલકું, વે સાંવરે ગોપાલકું; મેં તો મેરો. ટેક.
બાલપનેસેં મેરો મોહન મીતવા,
કેસેં બચું આલિ કેસેં બરજું ગોપાલકું. મેં તો મેરો. ૧
લંગર દીટ ગુમાની રસિયો,
કયોં કર છોડે વેતો ન્યામત માલકું. મેં તો મેરો. ૨
દયાકો પ્રીતમ ખારો પ્રેમરસ ભોગી,
કોહિ ન જાને વાકે અદભુત બ્યાલકું. મેં તો મેરો. ૩

૫૬ ૬૩ મું-રાગ આસાવરી.

સો તતતતથૈ તાતાથૈયા, રુમક્રુમક નૃત્યત પીય પ્યારી લો;
 સોતતતતથૈયા સો તતત થૈતા ગિડ ગિડદામ તતતતથૈતા. ટેક.
 ધીમી કિટિ કિટિ ધાધિલાંગ, બાજત પખવાજ ઝાંઝ;
 તરરરરર કરરરરર કીરતારિયાં, સો તતતતથૈયા. સો. ૧
 રાસ રચ્યો ચારુ બૃજ બૃદાબન, સંગ લિયે ગોપ દુલાશિયાં;
 દયારામ દંપતિ છબ નિરખ નિરખી, હરખ તનમન ધન વારિયાં. સો. ૨

૫૬ ૬૪-મું રાગ આસાવરી.

સો દગન લગિયાં સો આજમેરે,
 રયામરી સલુની સુંદર મુરત પાકી ચીત્ર બન પ્યારિયાં. સો. ટેક.
 ઠમકી ચલત ચંચલ ચપલ મૃદુ મુસક્યાંની,
 પીય પ્યારેભુકી નારિયાં સો દગન લાગિયાં, ૧
 ભૂલ ગઈ સુધ બુધ ન બીસારિયાં,
 બસ હું કુંજ બિહારિયાં, દયાદાસ, તલપ તલપ બીસરત નાંહિ, બીસરત
 નહિ, કઠિન પ્રીત કારિયાં. સો. ૨

૫૬ ૬૫ મું-રાગ સોહિણી.

થેં કાણુ મંત્ર સાધ્યો રાધા પ્યારીજી. ટેક.
 દેવારા દેવપેં તું સેવા કરાવત, એસો કોન દેવ આરાધ્યો. રાધાં ૧
 સિંધુસુતાકો મિલત નહિ મંત્ર એ, કોન ગુરુ સો થાને લાધ્યો. રાધાં ૨
 દયારોપ્રીતમપ્યારોઅજીત થેં જીયો, રંગછેજી અબંધથે બાંધ્યો. રાધાં ૩

૫૬ ૬૬ મું-રાગ સોહિણી.

નવલ સનેહી ધન સાંમલડો, જદુવારો ધુતારો કષ્ટુ કર ગયોરે. નવ. ૧
 દેખ દિવાની છેલ ગુમાની, વનમાલી મુરત ઉર ધારી ગયોરે. નવ. ૨
 જીવનપ્રાનસું જાને હમારો, પર ભુવન ભુવન રસ ભરી ગયોરે. નવ. ૩
 કામનગારી છપ્પી મતવારી, હસી હેત દેખાઈ ચીત હર ગયોરે. નવ. ૪
 દાસ દયાકો પ્રાનસનેહી, ધિજનારી મોરારી બસ કર ગયોરે. નવ. ૫

૫૬ ૬૭ મું-રાગ સોહિણી.

સેહેજરો પ્રેમરસ પાજો, માકા રાજ, યો રસકીધા મેંતો પ્યાસી;
 રાવરા સુખરી ઉઠી અલિલાખા, જિન મુલરી મેં દાસી. માકાં ૧

ચાર પદારથ મેં નહિ ચાહું; ચાહો મેતો ખાસાદિ ખવાસી;
દયારામ પ્રીતમ મોકી એહિ અરજ હે, બસો દગ બૃજરા બિલાસી. માકાં ૨

પદ ૬૮ મું-રાગ સોહિણી.

થારી લેહેરીયાં નોકાં નંદલાલ, ચુંલી માકા હૈયેમેં સધરે ગુમાનીડાણ;
મૃદુ મુસકાની થારી નીકી લાગે છે, અલકે ધુધરવારી લલકે; ગુમાનીડાણ.
થારારે લોહણિયારીનોકાંનંદલાલ, મોહની મુરતયાંકા મનહરલીનો;
મુખ લખી પલક ન પલકે, દયારા પ્રીતમ થાકી છબપર મોહી;
જીલમી જોખનિયૂં થારું ઝલકે; ગુમાનીડાણ. ૨

પદ ૬૯ મું-રાગ મદહુાર.

માઈ કેસે કર પીયા બસેં મધૂપૂર જાય, મેરી તો કછૂ લહે નહીં પીર. માઈં ૮૬
એકશ્રાવન મેરે આંગન બરખે, દુજો શ્રાવન ઢગ ટપકે નીર. માઈં ૧
આવનકી આલી અવધ બીત ગઈ, બીકલ લયો મન ધરે નહિ ધીર. માઈં ૨
કરે ભટુ અબ કબ જયોં મિલેંગે, દયાકો પ્રીતમ બલકો બીર. માઈં ૩

પદ ૭૦ મું-રાગ કેરખો.

જ્યાંનિ હમારા ઔર તુમારા કયા, દિલકા દોપટા બિછાય દિયા. જ્યાંનિં ૮૬
એકે પ્રાન તન દો દેખનમેં, જહાંન જહાંલે રહ્યા ન ઢકયા. જ્યાંનિં ૧
આશુકે માશુકે દોનો પરસ્પર, મુખ દેખેતેં જાન ટિકયા. જ્યાંનિં ૨
દયા પ્રીતમ તુમ મેરે મેતુમરી, દીલ દોનાંકારુ છબમેં છકયા. જ્યાંનિં ૩

પદ ૭૧ મું-રાગ મદહુાર.

મેં તો મેરો બાલા જોખન દીયો નંદલાલકું,
દિયો નંદલાલકું, વે સાંવરે ગોપાલકું; મેં તો મેરો. ૮૬
બાલપનેસેં મેરો મોહન મીતવા,
કેસેં બચૂં આલિ કેસેં બરજું ગોપાલકું. મેં તો મેરો. ૧
લંગર લીટ ગુમાની રસિયો,
કયોં કર છોડે વેતો ન્યામત માલકું. મેં તો મેરો. ૨
દયાકો પ્રીતમ પ્યારો પ્રેમરસ ભોગી,
કાઉ ન જાને વાકે અદભુત ખ્યાલકું. મેં તો મેરો. ૩

पद ७२ भुं-राग केरवो.

प्रानप्रिया संग क्यो ना बोले आहावरी,
अभुमानजुकी दावरी. प्रानप्रिया. टेक.
क्या दुष्प हे आली क्या दुष्प पावे,
न दुष्पको तेरे हाथ डिपावरी. प्रानप्रिया. १
धाहावलसे धम नहि गीरधर,
युले कलेते जरें नैननके धावरी. प्रानप्रिया. २
दयाके प्रीतमसुं तुं ठिं यल हिलमिल,
अंतरा पसार में तो परं तेरे पावरी. प्रानप्रिया. ३

पद ७३ भुं-राग केरवो.

अनमें गुजरियां लूटी, अहिरियां लूटी,
लूटी लूटी महनगोपाल. अनमें. टेक.
क्यनके कलस होडि लूटे, हरि लूटी अधरकी लाल. अनमें. १
चौर्यो चीत सुध भुध लीनी, करडारी जेहाल. अनमें. २
नको नय सो सज कोडि रोवे, यातें लछं हुं भुशाल. अनमें. ३
दया प्रीतम रस प्रेम लुटारे, डीनी नैननमें न्याहाल. अनमें. ४

पद ७४ भुं-राग केरवो.

नंदके नंदसों नैनां लागी, छेलासों नैनां लागी,
मेरो वाहीपर धार. नंदके० टेक.
कहेनी होय सो कहो मेरी आली, कहो सारी दुनियां;
होय यूकी होनहार. नंदके० १
कृष्ण प्रानभवनधन मेरे, येही प्रीतम येही यार. नंदके० २
दयाके प्रीतमकी में दासी, मेरो येही सरदार. नंदके० ३

पद ७५ भुं-राग केरवो.

मेरे नैनां मोहनपें नय अरज्जे ना रहे.
उसकर देयो कछो न माने आली, करकें कोटी डिपाय. टेक.
मेरे नैनां त्यों त्यों अधिक अधिक ललयाय;
जैसें लोह यमकपर दोरे, तैसें मेरे नैनां मोहनपें नय. अरज्जे. १

દયાકે પ્રીતમ ચંદ્ર ચકાર, ચકદે મેર દીયે બનાય;
હારે કાઠિ ચાહો ચિત બનાય, તેસે મેરે નેનાં મોહનપે જાય. અરસને. ૨

પદ ૭૬ મું-રાગ કેરબો.

અરસાનેકી ડગર બતાદે, મેં ભૂલીરે બતાદે;

પીરે પટકવાલે છેલ; અરસાને. ટેક.
બેહેગઈ સખ સંગકી સાહેલિયાં, મેં તો ભૂલ પરી ગેલ. અરસાને. ૧
બ્રખુલાન ગોપકી મેં બેટિયાં, જનો નંદખાખાબુકે મેહેલ. અરસાને. ૨
દયાકે પ્રીતમકી લઈ અખ બેરિયાં, મેં તો ભૂલ કરું ટેહેલ. અરસાને. ૩

પદ ૭૭ મું.

તુમ દગખાન મત મારો, મોહન હું મરીરે, તું મત મારે. ટેક.
તેનેં ધાયો ધાવ ખીચ મારે, જુલમી ખિચ જાઉંગી નેનવારે,
કા કછૂ નહિં મેહેર ખિચારે; લાલહુ. ૧
કાઠિ જવેં નહીં તેરી મારી, જખ ખડ જલ મરેં બનવારી,
મોહે મદન અંગપર જરે; લાલહુ. ૨
મોહે ચેહેન નહીં દિનરેનાં, કલેજ ચુંભી રહે સલકત સેનાં,
માર ડારી તો મત ખિસારે; લાલહુ. ૩
મોહે મારી ધાવલ કર ડારી, કોનસે કહું દર્દ દિલકા લારી,
દયાપ્રભૂ ખિના કોન ઉખારે; લાલહુ. ૪

પદ ૭૮ મું-રાગ હુમરી.

મેરો પન ઘટ જાઓ તો જાઓ, મેં તો પનઘટ જાઉંગી. ટેક.
નાગર નટ મોહે દેહિયાય ઘટ, જહાં કછુ ઓરહી લાહો;
છુટે નેનસેનકે ધાયે, તાસું ખીનામોલ હું બેચાય ગધરી. મેરો. ૧
બહી પ્રીત જખરી ત્યાહીનમોંપે, લાલનકા અની ચાહો;
મોહકા વિનખિન તન દાહો, મોહન દયાપ્રીતમ મોહે મોહ લઈરી. મેરો. ૨

પદ ૭૯ મું-રાગ હુમરી.

બસી બાજી સો મેરે મન બસ ગધરે, લેજ લેજ ખીરજકે અંગલેમેં; બંસી. ટેક.
નાજી નાજી સો હિયમેં હાજિયરે, રસ હુંટયો રસિકખર જંગલેમેં. બંસી. ૧
રીઝી લીજી દયાપ્રભુ બાતનમેં, ધર આઈ રસિક રસરંગલેમેં. બંસી. ૨

੫੬ ੮੦ ਮੁੰ-ਰੇਘਤੋ.

ਘੰਸੀਓ ਘਨਨੇ ਵਾਲੇ, ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਧਾ ਧੁਰਾਧਾ;
 ਨੀਮਾਨਾਨੁ ਸਤਾਨੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਛਾਧਮੇਂ ਕਧਾ ਆਧਾ. ਟੇਕ.
 ਅਵਲ ਕਟਕੇਂ ਫੋਰੀ ਚਤਿਆਂ; ਫੇਰ ਨ ਘਤਿਆਂ ਘਿਨਵਤਿਆਂ;
 ਗਰੇਮੇ ਕਧੋਂ ਨ ਦੀਨੀ ਕਤਿਆਂ, ਜਧੋਂ ਤਲ ਪਾਨੀਧੀ ਐਸੀ ਲਤਿਆਂ. ਘੰਸੀ. ੧
 ਮੇਰਾ ਜਿਧ ਜਵਾਤਾ ਹੈਂ, ਆਪ ਘੇਲਤਾ ਘਾਤਾਹੈਂ;
 ਛਾਧ ਫੁਨਰ ਦਧਾ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਮਾਧੁਕ ਮੇਹਰ ਨਹਿ ਲਾਤਾਹੈ. ਘੰਸੀ. ੨

੫੬ ੮੧ ਮੁੰ-ਰੇਘਤੋ.

ਐਕ ਘ੍ਰਘਸੁਰਤ ਗਧਰੁ ਗੁਲਝਾਰ ਸਾਂਧਰਾ;
 ਤਾਰਿਕ ਕਧਾ ਕਰੁ ਹੈਂ ਸਧ ਲਾਂਤਸੇਂ ਲਵਾ. ਟੇਕ.
 ਧੰਸ ਘਗਰਧੀ ਝਗਰਮੇਂ ਮੇਰਾ ਧਿਤ ਧੁਰਾ ਧਵਾ;
 ਫੇਹੇਧੀਧੀ ਸਧ ਆਲੰਮ ਧੇਹੇ ਨ ਨੰਫੇ ਲਵਾ. ਐਕ. ੧
 ਫੇਧੀ ਮੁਝੋਂ ਨਿਧਾ ਲਰਤ ਘਸੋ ਐ ਫੁਧ ਫੇਲਾ;
 ਧਿਤਧਨਮੇਂ ਕਧੁ ਟੋਨਾ ਧੀਧ ਕਧੁ ਕਵਾ. ਐਕ. ੨
 ਅਨੰਗ ਆਗ ਲਗੀ ਧੇ ਤਨ ਜਾਤਹੈਂ ਜਵਾ;
 ਭਧ ਜਧਗਾ ਜਰੁਰ ਸੈਧਾਂ ਸਯੰਨ ਨਾ ਮਿਲਾ. ਐਕ 3
 ਘੁਝਟੀਯੋ ਐਸਾ ਦਰ ਘੀਰਹੁ ਹੈਂ ਘਵਾ;
 ਤੋ ਮੈਂ ਓਸੀ ਪਲਕ ਜਧ ਪਕਰਟੀ ਪਵਾ. ਐਕ. ੪
 ਮਿਲਾਯੋ ਫੋਧ ਮੇਹੇਘ੍ਰਘ ਫੁਸਰੀ ਨ ਹੈਂ ਸਵਾ;
 ਦਧਾਫੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਘਿਨ ਮਰੰਗੀ ਕਾਟਕੇ ਗਵਾ. ਐਕ. ੫

੫੬ ੮੨ ਮੁੰ-ਰੇਘਤੋ.

ਮਦਨਮੋਹਨ ਧ੍ਧਾਰੇ ਮੇਹੇਘ੍ਰਘ ਮੇਰਾ ਹੈਂ;
 ਦਿਧਾਰ ਫੁਆ ਜਧਸੇਂ ਦਧਾ ਦਿਲਮੇਂ ਫੇਰਾ ਹੈਂ. ਮਦਨ. ਟੇਕ.
 ਧੰਸਕ ਜਧਮਧੀ ਮਾਰੀ ਲਧ ਮੈਂ ਦੀਵਾਨੀ;
 ਫੋਧਘੇਲਿਨਹਿ ਸਾਹੇਵੀ ਸੋਧੀ ਦਿਲਧੀ ਧੇ ਜਨੀ. ਮਦਨ. ੧
 ਧਯਕਮਧੇ ਓਸੀਪਰ ਆਧ ਮੇਰਾ ਭਧੰਨ;
 ਫੁਧ ਘਵਕ ਸਾਰੀ ਘਾਰੀ ਕਧੁ ਲਗਤਾ ਹੈਂ ਨ ਮੰਨ. ਮਦਨ. ੨
 ਐਕ ਧਾਫ ਮਿਠਿ ਘਤਿਆਂ ਚਤਿਆਂ ਧਾਫ ਘਤਿਹੈਂ;
 ਕਧੁ ਕਹੇ ਮੈਂ ਨਹਿ ਆਤਾ ਨੇਨਾਂ ਲਰਲਰ ਆਟੀਹੈਂ. ਮਦਨ. 3

મતલબકે ગરબ આલંમ જાન કેહેલાતેહેં;
દયા પ્રિતમ બેપરવાહી બલિહાર કેહેલાતેહેં. મદન. ૪

પદ ૮૩ મું-રેખતો.

લગી હે યાદ પ્રીતમકી, તલપ્રકે જિયા જાવેગા;
મુજે સો કહો સૈયાં મેરી, મેરા જાની કય આવેગા. લગી. ૧
લગા મેરે કલેજેમેં ઇસ્કકા, જખમ તો જીલ્મહેં,
દર્દ મેરા મેહેરંમ માલુમ, આલમ સારા બેમાલુમહેં. લગી. ૧
ખીલા ગુલચમન જોખનકા, બેલીકા બહાર જતાહેં,
મુદત તો આલી આયાહેં પર, દિલભરતો હજી ન આતાહેં. લગી. ૨
ઉનોને મુઝે હેમક જુઝી, કીધા કીનો ભરમાયા હેં,
કહેગી કય જુખાં મેરી, દયાકા પ્રીતમ ધર આયાહેં. લગી. ૩

(૨)

પદ ૮૪ મું-રેખતો.

નંદનંદન પ્યારે જી તેરી અખિયાંને મુઝે,
કયા જુઝું તેં કયા કીતા;
તું સાંડે બેનાંને ચોરાય મેરા દિલ લેતા,
તું સાંડી હુઈ દીલભર, તન મન ધન લીતા;
સદા દીદાર દા સખાખ માનું કર્મ મીંતા. નંદનંદન. ૧
તેરી જુદાઈ અખ મેં પલકભર ભી ન સહુંગી,
તેરે બિનમોલ દી જાની બંદી હો રહુંગી;
તેરે બિન કદમ ચોર મુકન સપન મેં ચહુંગી,
તેરી સખ જાનકે મેલી અપને મુખ કહુંગી. નંદનંદન. ૨
ઇસ્ક જખમકા દર્દ જિસકું લગા સોહી જુઝેં,
લગન દા ધાવ ચોર દવા દારુસેં ન રુઝેં;
દિવાની હુઈ તેરે દરસ બિના ન કુછભી સૂઝે,
કરુ પુકાર મેહેર કયો ન આતિ હેં બે તુઝે. નંદનંદન. ૩
તું સાંડે દરદા દારુમિલના હેં તું સાંડા સજન,
યેહિ બંડી દી અર્જ હસ્કેં ટક બતા જા બંદન;
તેરે બિન બિંબ ન મુઝે બહુત સતાતા હેં મદન,
ચખમે હજૂર રેહેનાં દયાપ્રીતમ મુખકે સદન. નંદનંદન. ૪

(૨)

પદ ૮૫ મું-લાવની.- (સાખી.)

ઇસકે મેહેલ મત ધસો કાઈ, દુરહિતે લલાહે, અંતર આલ અગનકીજી;
એડ સયાને પંડીત બને દીવાને, સુઝે ન દેસ અપના, ઐસી હેરીત લગનકીજી. ૧

ધોસા.

પ્રેમકે પંથ નહીં પરનાં, પરે મરનેસેં નહીં ડરના;
લાજકા આઝ દુખા દેના, જહાનમેં બદનામી લેના;
લગન લગ પીધૂ પચ મરિયેં, ન છૂટે નિસદિન જિય જરિયેં;
સોડૂ ખ્યાજશકિત લાગી, દયા લગી હરિસોં બડભાગીજી; રટ તુંહી તુંહી. ૨

પદ ૮૬ મું-લાવની.

લિખુંલ્યાઓપ્રીતમકુંપતિયાં, મેરી ભરઆઈ છતિયાં;
કહાનસું કહું મનકી બતિયાં, પ્રીતમકું પતિયાં. ૧
ટરી આધ તહું નહીં આયે, કાઈ બાલા બિરમાયે;
કિઘાં મેરી સુધ બિસરન પાયે, મોહિ કા છોડી; (૨)
કહું નવલીપ્રીત જોરી, અટલ રતિ અંતરકી તોરી;
મોલબિન દાસી, (૨) મુખ દરસનકી પ્યાસી;
ન છૂટે પ્રેમકંઠ કાંસી, મીન બિન પાની કયોં જીવે; (૨)
સો બિલગાંની, કા જનંત નહિં જની;
કઠિન હોય જૈઠે જૈઠે કતિયાં, પ્રીતમકું લિખું લ્યાઓ પતિયાં. ૧
પિયુ માનસુ હઠે કબુ લીનો, મે તુમકું દુખ દીનો;
લાલસું અબ કા સુધ કીનો, બચન નહિ માન્યો; (૨)
મેં અપનો મત ઠાંન્યો, પ્યારે સો અબ કાસુધ આન્યો;
કૈસી તહું ત્યહારી, (૨) પ્રભુ કીની પ્રાનપ્યારી;
ભૂત તબ ભૂલ્યો ગિરધારી, જાને નિજ ચેરી; (૨)
મોહિ બિરહદરદને ઘેરી, અબ મત કરિયો દેરી;
પ્રાન છુટેગો બલ રતિયાં-લિખું ૨

પિયુ ઔર દરદ જો હોવે, તો જૈદ નારી જોવે;
આપબિન યહ દુખ કા ખોવે, બિરહકી આગી; (૨)
નખસિખા દહન લાગી, આપબિન કા ખુઝવે જાગી;
પ્રાનપતિ પાછહોં; (૨) સરનાગત આઈ;
અનાદી આપહિકી ખ્યાહી, નાથ મેં મરી રે; (૨)

દુઃસહ જૈ પાવક પરી રે, નાંહિ શીકર ધરી રે;
 જિઊંગી અખ મે કોન ભતિયાં, પ્રીતમ. ૩
 યોં કહતહી મૂછાં આઈ, ગલી જાય નહીં ગાઈ;
 પ્રાનપતિ હિય પેખન પાઈ, સકલ સુખ દીનો; (૨)
 પ્રભુ અલિંગન કીનો, અધરરસ પ્યાયો અરુ પીનો,
 રાધિકા મોહન, (૨) નહિ બિયોગ નિત્યે ગોહન;
 બિચિ જલલોં એકરસ સોહન, ચરીત જન લાગી; (૨)
 જે સદા રસ અનુરાગી, દયારામસે બડભાગી;
 નહીં યહ સુખ યોગી યતિયાં; પ્રીતમ. ૪

પદ ૮૭ મું-લાવણી.

પ્રથમ નામ લઉં ગુરુ ગોવિંદકા, આનંદ મંગલકારી;
 ધ્યાન શ્રી ગોકુલચંદકાળ, પ્રથમ ચરનસરોજ ચિત લગાઉં;
 સકલ સંતજનકે યેહિ સિદ્ધાંત શ્રુતિછંદકાળ. ૧

ધોસા.

મેરા પ્રભુ કૃષ્ણચંદ્ર બંકા, જગતમેં હું જિનકા ડંકા;
 અલસિવ સેસ સીસ તોરા, ઉસીપર નહિ કોઈકા જોરા;
 સીસપર મોર મુગુટ રાજે, મધુર ધુનિ મુખ મુરલી બાજે;
 દેખિ મુખ કામ કોટિ લાજે, ગોપિકા મંડલમધ ગાજે;
 નામસોં પાપતાપ જાવે, ધ્યાનસોં મનબંધિત પાવે;
 યહી ટાંકડા મેરા માશુકે, દયો ઉસીપર અખંડ આશુકજી.
 ૨૮ તુંહી તુંહી. ૨

પદ ૮૮ મું-લાવણી.

લગનમગ મત પરિયો ભાઈ રે, લગનકી અગન ધુરી ભાઈ;
 મત પરિયો જરિહો છુઝવનકી દવા ન કો પાઈ. ટેક.
 લગન હે ઐસી સખ ગાઈ,
 રસિક છેલ બૃજરાજ કુંવરબિન, સખકી દુખદાઈ. લગન. ૧
 સોહી લગન કહીન યા મનકી,
 જાકે લીયે સુનો મેરે પ્યારે, લાજ જાય તનકી. લગન. ૨
 ઔર ફિર હાની બડપનકી,

- ધર્મ જાય, જગ હસે, પીર કહિ જાય ન નિસદ્દિનકી. લગન. ૩
- લગે વિખસી સિખ સજ્જનકી,
કહિ ન જાય ચટપટી લગી, રેહે ચાર દરસનકી. લગન. ૪
- લગી સો જાંતે, બેદરદી કહાં પહિચાંતે,
સખ જાંહાન મુરખ જન જાંતે, કંઠે કટુ રહતો ગમ ખાઈ. લગન. ૫
- ખાન અરુ પાન ભાન જાવેં,
દિન નહિ રહેન રેત, દિનમેં નિદ્રા નાં આવે. લગન. ૬
- પ્રાનસોં પ્રિય પ્રિયજન પેષે,
રૂપ સીલ ગુન સખ બિધિ આશુક માશુકમેં દેષે. લગન. ૭
- બિકલ ચિત કામ ન કષ્ટુ સૂઝે,
એક સનેહિ સખસ બિન સખ જગ ઉજડસો બૂઝે. લગન. ૮
- ઉદાસી આવે, બોલ્યો કાહુકો ન ભાવે,
સખ સુખિલિખિદુખિ જિય લાવે, પરે પલપલ દુતિકે પાઈ. લગન. ૯
- પ્રીત પ્રભુસોં એસી લાગે,
બિન સાધન બિન ધર્મ નેમ વ્રત ભવસંકટ લાગે. લગન. ૧૦
- મિલે તો પ્રમાનંદ પાવે,
સુમર સુમર હરિ તરત વહી જગ બડલાગી કહાવે. લગન. ૧૧
- અજહુ અજ એસી રતિ ધ્યાવે,
બિન હરિજન કરુના યહ બસ્તુ કાપેં બિન આવે. લગન. ૧૨
- બને તખ જાનો, હરિ પુર્ન અનુગ્રાહ માનો;
તાહે ભક્તરાજ પહિચાનો, તાસું નહિં દુર યદુરાય. લગન. ૧૩
- પ્રેમ જો જન્મ મર્ન હેતૂ,
સોહિ કૃપ્તપેં ભયો, ભયો તખ ભવસિંધુકેતૂ. લગન. ૧૪
- દોષ કષ્ટુ બસ્તુમેં નાંહી,
તક ખાંડ પય લોન મિલાવેં, બિન બિબેક માંહી. લગન. ૧૫
- સાચે હરિદાસ સરન જૈયેં,
ભવ અરુચ ભગવંત ચરન રુચ, ભક્ત ભજન પૈયેં. લગન. ૧૬
- સીખ યહ સાચી, સખ બેદ પુરાનન બાંચી,
જન દયારામને જાચી, પરી હરિકી જપેં જાઇ. લગન. ૧૭

પદ ૮૯ મું-લાવણી.

યસોમતિ કેહે સુતો મેરે લાલ, ઝૂઝૂ મેં ધરમેં,(૨)
તેરો બ્યાહ હોત નહિં સાખિ ચોર લંગરમેં. ટેક.

બૃખલાન ગોપકી બેટી, સો કલ મેં દેખી,(૨)
ગુન રૂપ સુધર રાધિકા, મેં તોસમ પેખી;
મેરે મન ઉઠ્યો અભિલાખ, બહુરિયાં એસી,(૨)
મેરો સદન સુહે પેં દઈ, કરું મેં કેસી;
મેં પરાખ બહુત મુનવાઈ, રાની કીરતીકું,(૨)
પ્રિર પ્રતિઉત્તર નહિં દિયો બ્રાંતિ રહિ જિયકું;

બડિ પ્રખિન લલિત મેરી લલી,

દેખત ચંપાસી કલી,

ઈતની કહિ સખ કછુ ભલી,

બાન બદ પરમેં, બાન બદ પરમેં; તેરો ૧

એસી માત બાત સુને, બોલે કુંવર કન્હૈયા,(૨)

તું ફિકર હમારી મત કર મોરી મૈયા;

તેં દેખી જિનકી બેટી, જો નીકી લાગી,(૨)

સો દેવેંગે પર પાય, જો દેત ન માંગી;

ચોં કહ નટબર બદ શ્રીબૃંદાવન આવે,(૨)

બૃખલાનનંદની સખિબીચ દેખન પાયે;

ચલી ભૃકુટીકી ચોટ,

તોયોં મદ ધીરજ કોટ,

મુસકાઈ મંદ કરિલોટ,

કરી લોટપોટ દ્રગસરમેં, હાંહાં દ્રગસરમેં; તેરો ૨

બેલાન લાડલી લલિતાદિક ધર લાઈ,(૨)

મુખ દેખી પ્રભાવતી, મુરછિત અતિ દુખ પાઈ;

મેરી બારિ બૃજહિ ઉજિયારિ, એસી કયોં ભઘરે,(૨)

અબ કરું મેં કોન ઉપાય, ભયો કા દઈરે;

લલિતા કહિ કારેનેં ડસી, અસ જિય આવે,(૨)

ભલી કરે ગારુડી કોઈ નંદકો ગાવે;

જાકે હુન્નરકો નહિં તાગ,

ચાહે બૂજે કો બડભાગ,

જિને નાથો કાલીનાગ,
 પેઠી વિખ જરમેં, પેઠી વિખ જરમેં; તેરો ૦ ૩
 તખ યોલી ખિસાખા ખિન-લાલચ નહિ આવે,(૨)
 આવે ખિખડી કાંચલી મૃત્યુનું જિવાવે;
 તખ પ્રભાવતી કહી લલી-કરે લલી મોરી,(૨)
 મેં બાલકૃષ્ણનું ખ્યાહ, દર્શિ સો તોરી;
 સુનિ દોરિ ચંદ્રલાગા, સો લાલ લે આઈ,(૨)
 મન લાઈ બાત સુની, કુંવરી કુંવર ઉઠાઈ;

એસી દેખી કૃતી અદભૂતા,

મન પૂર્વ કહત સંયૂતા,

ધર્યો જનની જનક કર સુતા,

શ્યામકે કરમેં, શ્યામ કે કરમેં; તેરો ૦ ૪

બૃજરાજ કુંવર કહે મોહી કહી તુમ જૈસી,(૨)

બાબા મૈયાકોં નંદગામ કોહો તૈસી;

યોં કહ હરિ બૃજપુર માત-તાલ ઢિગ આવે,(૨)

બૃખલાન તિલકકું તુરત, ખિત્ર પહવાયે;

સુતકી સગાઈ સુન યસોમતી અતિ સુખ બીની,(૨)

બોલિ ધન્ય ધન્ય મેરે લાલ, કહી સો કીન્હી;

તેરો પાર કાજિ નહિ પાવે,

તું સોઈ કરેભે ચ્હાવે,

જન દયારામ જસ ગાવે,

આનંદ ભરમેં, કે આનંદ ભરમેં; તેરો ૦ ૫

(૨)

પદ ૯૦ મું-લાવણી.

નંદમેહેરકા નિડર કન્હૈયા, ચિર ચોરકે કદમ ચઢાળ. ટેક.

કન્યકા કેહેતી સુત બનમાલી, હમ જલખીય ઉધારી;

કુમલ તન કંપે, સીત લગત ભારી, અહો નિર્દય કિસિકા,

દર્દ તું ના બૂઝે, જૈસા લગત તન તૂઝે બિબડા;

એસા સખકું ના બૂઝેળ.

૧

સાખી.

અપને દિલમેં સમઝ નહિ, કહ્યા ન માને ઔર;
હમ અબલા ભરિ લાજકી, સકેં કહા કર ભેર;
સંગી મતલબકા વે બેદર્દી બડા; નંદમેહેરકા નિડર૦ ૨
ઔર ઇક બોલી બૃજકી બાલા,
તે યદુકુલ નંદલાલા;
બે હમસેં મત કરિયે એસા ખ્યાલા,
અહો લંગર બે છતની કહાં સીખ્યો બે લંગરાધ;
સુધે તાત તેરી સુધી માત હૈ, હેં તેરા હલધર ભાધજી.

સાખી.

બેઅદબીકા કામહે, પેહેરી જનકી હાંસ;
સખ મિલ પકર લેજાંયગે, બૃજભૂપનકે પાસ;
કહા કર મેરા વે, તું કહાકું અડા; નંદમેહેરકા નિડર૦ ૩
તખ ઇક બોલી સુનરે પ્રાન પ્રિયા, તનમન તુમકું દિયા;
ચાહોસો કરો સમઝકે આપ પ્રિયા, સુનો બર્દ હમ કિયા,
પ્રીતમ તુમ પાવનકું,
સત્ય બચન ખાવનકું,
ફિર કયા કેહેનાં, ફિર પરતાવનકુંજી.

સાખી.

દિલ અંદરકા માંયના, કહે દિયા સખ સાદ;
મેહેર કરો મેહરંમ મેં, તકસીર કરો સખ માદ;
હુકમકી બંદી દિલ કદમોસેં જડા; નંદમેહેરકા નિડર૦ ૪
ઐસી અજ સુન બોલેરી, કૃપ્ત કહે અહો બૃજનારી;
કબહુ ન આઈ પટ ડારેં, ગુનાહ પઠ પરાંપૂરો જન પૂકારે;
સુને સુંદરી બૃતકા ફલ જો તુમ ચાહો,
નિકલ બહાર સખ આઓ,
જોડ કર સુરજ દેવકું સિર નાંઓજી;

સાખી.

કહાં નાથ સો સખ કીયા, પ્રસન ભયે અવિનાસ,

દીનેં બર તુમ સંગમેં, હમ ખેલેંગે રાસ;
દયાકે પ્રીતમ, દીયે સખકે કપડા; નંદમેહેરકા નિડર કન્હૈયા૦ ૫

(૨).

પદ ૮૧ મું-લાવણી.

ખેતુ મોહનકી, સુન સુધ ના રહીં તનકી. ખેતુ. ટેક.
કોહિ ચલી ઉલટી ધર ઘેહેનાં, કોહિ ઉલટા અંબર પેહેનાં;
હેં કજ્જલ કોહિ એક નેનાં, ડર ધરતી નહિં રેનાં,
સુરતિ બાંધિ બંસિ ધુનકી; ખેતુ. ૧

કોહિ દોહોતી ચલી ઉઠ ગૈયાં, બગદાર્થ ન કોહિ બઝૈયાં,
બરજી ન રહી ધર ભૈયા, તજી સચુક તાતમૈયા,
દોરી આતુર જગજીવનકી; ખેતુ. ૨

સખ આઈ મિલિ નટબરકું, પટકે બર ધર સખ ડરકું;
છોડ દીએ ગયે પતિ સુતકું, કછુ કહી સુતી ગિરધરકું,
બાંન લઈ બાત પ્રભૂ મનકી. ખેતુ. ૩

રચ્યો રાસ શ્રી બુંદાબનમેં, સસી પૂરન ખીલ્યો ગગનમેં;
ખેલે ગોપી ગોવિંદ મગનમેં, હેં પ્રખીન તીરનમેં,
આસ પૂરી સખ નારિનકી. ખેતુ. ૪

તિગડતાથે મુખ બોલે, રસ પ્રેમમદ વહે બોલે;
લે અલાપ પિયુ સમ તોલે, કરે કટાક્ષ અનમોલે,
કરે ક્રીડા આલિંગનકી. ખેતુ. ૫

દે સખીબીચ એક એક રૂપા, પ્રગટયો રસ મચ્યો અનૂપા;
પુરી આસ દાસ રૂપા, જનબચ્છલ એક એક રૂપા,
આસ પૂરન દયાબનકી. ખેતુ. ૬

(૨).

પદ ૮૨ મું-લાવણી.

નાગર નટરે, મિલ જાવો મોહન પ્યારે. ટેક.

તુમ મોહન ખેતુ બજાઈ, કોહો સાંચ ન હમેં છુલાઈ.
હમ સખ તજ ધાઈ આઈ, આપ નિકટરે. મિલ જાવો. ૧

હમ રૂપ સકલ જૂજખાસી, નહિં ખ્યાપકે અલ્લહિપાસી;
 તાહે ક્યો છાંડો અખિનાસી, તુમે અધટરે. મિલ જાવો. ૨
 હમ નિપટ મૂંઢ જૂજખાલા, તુમસોં કિયો ગરવ નંદલાલ,
 સો ક્ષમા કરો જૂજખાલા, હો ઉમ્મર ઘટરે. મિલ જાવો. ૩
 કિયે કુડુંબ સહોદર જેરી, લઈ ખિનામૂલ તુમ ચેરી;
 તુમખિન કોઈ હમેં ન હેરી, ખિચાર હે ઘટરે. મિલ જાઓ. ૪
 ચોં કહ રોઈ સખ બામા, તખ દયા પ્રગટ ધનશ્યામા;
 સખ દયાય લઈ ઉરકામાં, યસુના તટરે. મિલ જાઓ. ૫
 (૩)

પદ ૯૩ મું-લાવણી.

સકલ સખી મુખ તાયૈયા, ઔર સખી મુખ તાયૈયા;
 રમઝુમ રમઝુમ જણણણુ ધુધરુ, બાજે હરિકે પૈયાં. સકલ. ટેક.
 સર્દમાસ પૂનમકા થા, સોલ કલા સસી અજળ ખિલી;
 નંદલાલ અખુલાનનંદની, ઔર સખી સખ સાથ મિલી;
 બુંદાખનકી કુંજગલનમેં, રચી કૃષ્ણનેં રાસલીલા;
 સોલસહસ્ત્ર જૂજકી જૂજનારી, કુંજખિહારી એકીલા; સકલ. ૧
 એક સખી કરતાલ બજાવે, કોઈ કિરતાલ બજાવતી;
 અવાજ નાદ જુમકાર કરે, કોઈ સારંગી સુર સુનાવતી;
 નૃત્ય કરત શૃંગાર સકલ, નેનમેં કાજલ લગાવતી;
 લાલ કંઠ કર ડાયોં સખી, કોઈ તાન માનસોં મિલાવતી; સકલ. ૨
 નૃત્ય કરત સખી હાવલાવસોં, મુખ હસહસ કર દે તારી;
 દો દો સખી મિલ ફિરેં પુદી, રાસરંગ લઈ મતવારી;
 ખાત લેત પ્રભૂ લીએ સખી, દો ખિચખિચ રહે બનમાલી;
 સુરનર સુનિવર દેખ ડંગ ભયે, એસે પ્રભૂ તુમ હો ખ્યાલી; સકલ. ૩
 છે મહિનેકી નિસા બનાઈ, જળ રાસ બાસ સખ સુખ પાઈ;
 સકલ મનોરથ સિદ્ધ ભયે જળ, આપ આપકે ઘર આઈ;
 ચરનકમલકી આસ દયાનેં, રાસ લાવની બનાઈ;
 હરિગુનપાર પાવેં નહીં સુરનર, કેસેં બરનૂં હું લાઈ; સકલ. ૪
 (૨)

પદ ૯૪ મું-રાગ હોરી.

કો ખેલે એસી હોરી, લાલ મેં ના ખેલું તુમસેં હોરી. ટેક.
 કલ કેસરકી પીચકારી મેરો મુખ, તકિતકિકેં અજી તુમ મારી;

મેરી ભીજ ગઘ લઈ સારી, અંગિયાં રંગમેં રસખસ કર ડારી;
 મોહે ઈઈ ઉધારી ગારી, સુનિ મેરે દેવર જોઠ સખ નરનારી;
 મોહે અખીર ગુલાલમેં રારી,
 મોસું ખહોત કરી ખરજેરી;

મેરે સાસનનંદકી ચોરી. લાલ૦ ૧

તુમ ગાવત બળવત આઓ લાલ, મેરે આંગનમેં ધૂન મચાઓ;
 તુમ ખ્યાલ ફાગકે ગાઓ, તાનકી ટોક મેરેપર સખ ટ્યાઓ;
 અજી અપનો જિયકો ભાવ પ્રગટ કરી, નેન સેનમેં ખતલાઓ;
 લાલાજી મેં ચુપકર ચારી જોરી,
 તુમ પ્રગટ કરો ક્યોં હોરી;

મેં બહે ગોપકી છોરી. લાલ૦ ૨

મેરી અંગિયાં કે બંધ તોરે નખનકે ધાવ કીને ઉર હેં થોરે;
 સો ઉધર પરે તન ગોરે બદનપર, ચિન્હ પરે ક્યોં રહે ચોરે;
 તુમ મત જાંતો સખ ભોરે, ગોકુલકે લોક કુટિલ ચકોરે;
 લાલાજી તુમ પ્રગટ કરો પ્રીત થોરી,
 મેરે પ્રાનજિવન તુમ હોરી;

દયાકે પ્રીતમ કહું કરજેરી. લાલ૦ ૩

(૨)

પદ દ્વય મું-રાગ આસાવરી-હોરી.

વોતો હોરીકો ખેલવાર, પ્યારો લંગર નંદકુમાર;
 આલી કૈસે જાગી ભરનકું મેં પનિયાં. ટેક.

ભાવ દિખાવત નેન નચાવત, લેત બલૈયાં મેરી રે;
 ઔર સખિનકોં જાંને દેત, એક રાખતહેં મોહે ઘેરી,
 હાર દેખત મીસ હીયરે, પરસે દેખત હેં સખ દુનિયાં. વોતો હોરી. ૧

ખોલૂં નહીં તખ ગારી સુનાવે, બચન કહે મન ભાંયેરે;
 કૈસી બચેગી બાલા મોસોં, હોરીકે દિન આયે;
 બાબાકી સોં તોકું ન છોકું, તેરે મેરે આય બનિયાં. વોતો હોરી. ૨
 સખી કહે સુન અલી મેરી, બાત માન લે એતીરે;

આખર ચાસું બચેગી નાં મીલી, જોડગો પ્રીતમ દયાકો,
 રસિયો છેલ છગનિયાં. વોતો હોરી. ૩

(૨)

પદ ૯૬ મું-રાગ ખંભાયતી-હોરીનો ખ્યાલ.

આલી હોરીકા છેલ મોહે હુંદત ડાલે. ટક.
કહાલિં છુપછુપ રહું મેરી આલી;
દુર નાતો દેખે મોસું અલખલ ખાલે. આલી. ૧
મોતેં કહે પ્યારી તું મેરે લાયક;
તેરો મેરો રૂપ ગુન સખ સમ તોલે. આલી. ૨
હાથ જોરી હાહા કરી કહે યોં;
મેંતો તોંપે ખેંચેયાં બિન મોલે. આલી. ૩
દયાકે પ્રીતમ દોરી આય લપટ હીચે;
હસહસકેં મેરો ધુંધટ ખોલે. આલી. ૪

(૨)

પદ ૯૭ મું-રાગ ભેરવી-હોરી.

મેં તો રંગી હું રંગીલેકે રંગમેં, નટવર છખ લલિત ત્રિલંગમેં;
મોટું ઓર રંગ અખ નાંહી લગે, ખેડી પ્રાનપ્રીતમ આછંગમેં. મેં તો. ટક.
ચાહો સો રંગો કેસર કુમકુમ, ચાહો શુલાલ પતંગમેં;
મેરો બસન ઇસિકે રંગન રહે, ચટકી દેત અંગઅંગમેં. મેં તો. ૧
સુધર મિલ્યો રંગરેજ અનંગ દુખ ખોયો, દીલ અનંગઅનંગમેં;
અખકે હોરી મેં તો મુકી લાજ ખેલું, પ્રગટ દયા પ્રભૂસંગમેં. મેં તો. ૨

(૩)

પદ ૯૮ મું-રાગ પરજ-હોરી.

હોરી કે દીન ક્યોં બરજો રહેગો,
યા રતમેં મન સખકો ઊસકત, કહા ન કાસોં કહેગો રે. હોરી. ૧
દુરિજનકો ડર આજ ન હમકોં, ગુરુજન કહો હું બહેગો;
દયાકે પ્રીતમ સંગ ખેલે, બડલાગી સો લહેગોરે. હોરી. ૨

(૩)

પદ ૯૯ મું-હોરી.

પ્યારી તેરી સારી બસંતી બનીહું, દેખી પ્રસન લયે ગિરધર પીય,
જરી કીનારી મોર પરે પક્ષવ, રંગકી ચટક ધનિહે. તેરી. ૧
તું અલખેલી રસિકબર બાલમ, ત્રિલુવન મુકુટમનીહે. તેરી. ૨
દયાપ્રભુસંગ રાધે ખેલત ખુલી, રંગરાતી તું બનીઠનીહે. તેરી. ૩

(૩)

પદ ૧૦૦ મું-રાગ જંગલો-હોરી.

કેસે હોરી ખેલું દૈયારે, યાકે રંગીલે નેનાંને માર ડારીરે. ટેક.
 હાંસી મંદ મદનકી પ્રાંસી, ચિતવની કામકટારીરે. કેસે. ૧
 અખીરકી આંધી ગુલાલકી ગરદમેં, ધાય ભરી અંક વારીરે. કેસે. ૨
 દયાપ્રીતમ બિનમોલ કરી બસ, ચે જીતે હું હોરી. કેસે. ૩

(૩)

પદ ૧૦૧ મું-રાગ કાર્તિંગડો-હોરી.

નંદકો નટ નાગરરી ખરજેરી, ખેલેં સખતેં હોરી;
 ખરખટ પનઘટ દે ઉચાય ઘટ, કેહે કછુ નેનન મરોરી. ખેલે.
 તે મેરી ગેદ ચોરાઈ હું પ્યારી, લેત ચૌં અંગિયાં ટટોરી;
 દયાકો પ્રીતમ છેલા લંગર રસિયા, કા સમજું હું ભોરી. નંદ. ૧

(૩)

પદ ૧૦૨ જું-રાગ જંગલો-હોરી.

પ્રોયે પ્રાન બાન રસિયાકે નેન. ટેક.
 કેસેં જાજીરે ધામ, કર લગેં ન કામ, પલ પરેં ન ચેન. પ્રોયે૦ ૧
 હોરી ખેલત હીયે હોરી પ્રગટી, બેહદરદ ગરદકી યા સલકે સેન. પ્રોયે૦ ૨
 મોહની મંત્રસી ગારી બિહારિકી, રોમરોમ જાસું લાગ્યો હું મેન. પ્રોયે૦ ૩
 દયાકે પ્રીતમબિના અલપ કલ્પસમ, કેસે કડુંગી અબ ઘોસરેન. પ્રોયે૦ ૪

(૨)

પદ ૧૦૩ જું-રાગ જંગલો.

જિન જાઓરે આજ કોઈ પનિયાં ભરન. ટેક.
 કોડો મગમેં કાહાન એક એકડું મારત પીચકારી તકતક. જન. ૧
 જોઈ જાવેં, વાકું રંગમેં ભીંજાવેં, તારી દેવાયેં ગાવેં ગારી બકબક. જન. ૨
 દુરહીસેં મેંતો ડર ભાગીરે સૈયા, મુખ અપનો બેર બેર ડકડક. જન. ૩
 પાણી કંપન લાગે, સિસ ધુંનન લાગે, છતિયાં કર લાગી ન્યારી ધકધક. જન. ૪
 દેવનકો દેવ બૂજબાસિનકું હસેહેં બહોત સુની ટકટક. જન. ૫
 રંગીલે પ્રીતમજુકી રંગીલી રસીલી લીલા, રતિપતિહુકી મતિરહી થકથક. જન. ૬

(૨)

પદ ૧૦૪ થું-રાગ હાલેરોં-હોરી.

કેસે હોરી ખેલો પીયાજરે, આજ મોકું જીતો તો જાજી બલિહારી;
 દેખું હોરી ખેલો પીયાજરે. ટેક.

કાલ અચાનક તુમ જીત ગયે, હમ જાને નહીં ગિરધારી;
અબકે આઓતો મરદ કહું લાલા, એસી મારું પીચકારી; પી. ૧
માર ગુલાલ ખલાવરે બના દેજી, તો મેં ખરી બૂજનારી;
આખિ આંજ સારી ચોરી પહેનાયકે, દુસરી બનાજી રાધા પ્યારી; પી. ૨
ફગુઆકે પલટે બંસી છિનાય લજી, હારે કેહેવાજી બનવારી;
દયાપ્રભુ કહો અપને મુખતે, ખરી જીતી બૂખલાનદુહારી; પી. ૩

(૧)

પદ ૧૦૫ મું-રાગ ખમાયચી-હોરી.

અસંત બિહારી મન લે ગયો હો, હોરીકા રસ રસિયો લે ગયો; અસંત.
અધરરસ પેં ગયો હો, મોહની મંત્રસી ગારી માનુ દે ગયો; અસંત. ૧
ખેલમેં લટુ કરી ડારી દયાપ્રીતમ, ગેદકે મીસ છતિયાં છુગયો. અસંત. ૨
(૪)

પદ ૧૦૬ કું-રાગ અસાવરી-હોરી.

નંદમેહેરજીકે મેહેલ મચી ધુમ, રસિયોજી ખેલે હોરી. ટેક.
ઉતતેં આઈ અખુલાનનંદની, સંગ સખિત મિલ ટોરી;
આય અચકે પકરે મનમોહન, એસી કરી બરજોરી. આં ૨૦ ૧
તાલ મૃદંગ ઝાંઝ ડક ખંજરી, બાજે રવાળ ટકોરી;
અખીલ ગુલાલ રંગઝર બરખેં, કેસર ગાગર હોરી. આં ૨૦ ૨
કમલન માર મચ્યોહેં પરપર, મોહન ભાનુકિશોરી;
અસે નિરંતર દયાકે દગનમેં, રસઉન્મત યહ જોરી. આં ૨૦ ૩

પદ ૧૦૭ મું-રાગ અસાવરી-હોરી.

ગોરસ ચાહો તો પીયો મેરે પ્યારે, જો રસ ચાહત સો રસ નહી હેં;
કહા બરજોરી મહિયારી લુટોગે, હોરી ભધ તો કા ધતની અનૈયાં. ગોાં ટેક.
ધતઉત દેખત નેન નચાવત, અંચરા એંચત મોરત બૈયાં;
તિહારે જિયાકી જાની મેં જાની, જાને દો મોપેં પરતહું મેં પૈયાં. ગોાં ૧
દુરિજન ગુરુજનકો ડર મોકોં, ભધહેં અમેર લરેગી મૈયા;
હાંહાં હાં એ કયા છુઆ મત મોકોં, પાત ન આછી યે કુંવર કનહૈયા. ગોાં ૨
પરસત અંગ અનંગ ઉદે લયો, વહ કહદેતહેં નેન બધૈયાં;
દયા પ્રભુ અસંત બૃંદાવન ખેલે, દુહુ રસબસ ભયે કદમકીછૈયાં. ગોાં ૩

(૨)

મોહની મુરત માકો મન હરલીનો, મુખલગી લગત તે પલકે; ગુ ૨
દયારા પ્રીતમ થારી છબપર મોહી, જુલમ જોખનિયો થારો મલકે; ગુ ૩

(૩)

પદ ૧૧૬ મું-રાગ-કાલિંગડો.

બાલપણારો આછો નેહ લમાયોરે, ટેક.
કવલ ભવરી લાના કાંમન લોભી રહ્યો;
થારો હીલનારો માલે દેખાણામાં આયોરે. બાલ ૧
મોહની મુરત થારી ચિતડાંમે ચુલી રહી;
નીત નીરખું છું તો ખી મન ના અધયોરે. બાલ ૨
દયા પ્રભુ થારી બિના મોલરી દાસી;
રિતો કરે છે દનરારો ભાયો રે. બાલ ૩

(૩)

પદ ૧૧૭ મું.

નંદકે નેનો તેરી જાદુવારી,
નેનનકી નોકે આગે ખંજરકા ખપુવા, કયા ખરછી ખી કુછ નહીં કટારી. નંદ ૧
નેનનકી હસની મંદમંદ જોલે, મધુરી તન મોરો ને મીલીમાં કુચારી. નંદ ૨
દયાકે પ્રીતમ તેરી માધુરી મહુરત, અંતરતે દરત ના ટારી. નંદ ૩

(૩)

ભક્તિ.

પદ ૧ લું-રાગ ભેરવી.

હમતો કૃષ્ણ છખીલો ગાવે, નિર્ગુન બ્રહ્મ હમે નહિં ભાવે; હમતો. ટેક.
ગિરિધર ગુન રૂપકે રાસી, બ્રમ જે કોઉ હોય ઉદાસી; હમતો. ૧
જલકુંડા સુખ હોય જલપાના, શ્રવન કહા સુખ સિધુ સમાના; હમતો. ૨
જમે દાસભાવ ઉઠ જાવે, જુગલ નહીં વહાં કાં સુખ પાવે; હમતો. ૩
પાદ આસ સિર છોઈ ડારે, સીસ ગયે પધિયાં કહાં ધારે; હમતો. ૪
દાસ સદા હમ શ્રીજી સ્વામી, માગે દયો ગુરુપદ સિરનામી; હમતો. ૫

(૨)

પદ ૨ જું-રાગ ભેરવી.

દરસન દેના હમે, ડોકાર ડોકારવારે. ટેક.
દરસનકો ફલ ચરન રહે ચિત, માયામેં ન બ્રમે. દરસન. ૧

પ્રપંચ વિસ્મૃતિપૂર્વક નિજ રતિ, લવલય તાકે સમે. દરસન. ૨
મન યહલાવ બસ રહે અંત અબ્ધ, કુતર્ક કલેશ વમે. દરસન. ૩
પ્રેમલચ્છનાલકતી દિજે, દુરશુદ્ધિ ના દમે. દરસન. ૪
દયાકે પ્રીતમ નિત નેનન નિરખું, પલપલ સીસ નમે. દરસન. ૫

(૨)

પદ ૩ ગું-રાગ ભેરવી.

અબ્ધતો યેહી બૃત મેરે, ગિરધારલાલ ધની. ટેક.
શ્રી સેવે શંકરસે ધ્યાવે, ગાવે સેહસ્ર ફની. અબ્ધતો. ૧
સ્વાતિખુંદ છવન ચાતકેકા, ઐસી આય બની. અબ્ધતો. ૨
દયાકે પ્રીતમ ગોપીજનવલ્લલ, ત્રિભુવનમુકુટમની. અબ્ધતો. ૩

(૩)

પદ ૪. થું-રાગ ભેરવી.

માયા તજી લજિ લેહુ મનમોહન, નાતર ફિર પછતાઓગે; જિયારે, માયા. ટેક.
મનુપદેહ દુર્લભ દેવનકું, ફિરકે કહાં પાઓગે. જિયારે. ૧
કાલખ્યાલકે બદન પરોગે, કામદામ લલચાઓગે. જિયારે. ૨
બિન પ્રયાસ પરમપદ પૈહોં, દયાપ્રીતમ ગુન ગાઓગે. જિયારે. ૩

(૩)

પદ ૫ મું-રાગ ભેરવી.

થિર મન રહેજો, તબ હરિ કહુંગો, યોં સમજતસ કુમત્ય. જિયારે. ટેક.
જ્યોં બનેં ત્યોં કહે કૃપ્ત નિરંતર, સોઈ સયાનો અત્ય. જિયારે. ૧
હરિતકરન કબ થિર દલ પીપલ, તૈસી યે મનકી ગત્ય. જિયારે. ૨
ભટકત ચિતહુ ભોજન કિયેતે, છુધા જાતહેં સત્ય. જિયારે. ૩
દેખી લગન ક્યોં બનત બિકલ મન, કાહુંસોં જિય હત્ય. જિયારે. ૪
ત્યોં ક્યોંહું હરિ સત દયા, પ્રભુ માને નિજ ભૂત્ય. જિયારે. ૫

(૨)

પદ ૬ ટું-રાગ ભેરવી.

શ્રીરામકૃષ્ણ ગોવિંદ ગદાધર ગરુડધ્વજ ગોપાલ કહોરે;
કેશવ માધવ હરિ દામોદર, વિશ્વંભર વૃજપાલ કહોરે. ૧
યેહી સારસિદ્ધાંત સખનકો, સમુજત નહિ સોઈ બાલ કહોરે;
દયાપ્રિતમ શ્રીકૃષ્ણનાનામબિન, કોહિ ન તરે કલિકાલ કહોરે. ૨

પદ ૭ મું-રાગ ભૈરવી.

હમ સાકાર ઉપાસી વે, સખ ગોકુલકે ખાસીવે. ૧૬૬.
 ઉઘૌ તુમ અદ્વૈત અક્ષ કહો નિરાકાર ગુનહીને;
 પ્રેમીજનકો પંથ નહીં હમ શુષ્કશાની તુમ ચિહ્ને. હમ. ૧
 મીલવો અરસપરસ ભલ કહિયે, દિલમિલ ખાનિ ખિયારા;
 મુંદે નેન મૃતક ખરાખર, બિદાસ ધ્યાન તુમારા. હમ. ૨
 લલિત ત્રિલંગી છેલ ફાંકડે, નટવર નાથ હમારે;
 નિર્ગુન અક્ષ સો ધામહે ઉનકા, સુમુક્ત સમઝનવારે. હમ. ૩
 અક્ષરૂપકોં જીવ કહત જ્યોં જીવ અક્ષ ઠંઠરાવેં;
 ઐસો જ્ઞાન ખસત ગોકે હિય, કબુ કલ્યાન નહિં પાવે. હમ. ૪
 જગકર્તાકું રૂપ નહિં તો, જગકું કહાતે આયા;
 કારન જૈસા કારજ હોવે, ન્યાયશાસ્ત્રમેં ગાયા. હમ. ૫
 નિરાકાર કેહે દુરનિવાસી, નિકટ અવયવ દેખે;
 તેજેમય રવિ જગત કહત પરિ, અરુનરૂપ કયોં પેખે. હમ. ૬
 રૂપ ખિના કરતત્વ ખને નહિં, દિવ્યરૂપ શ્રીતિ ગાય;
 કરમુખખિન કયોં અંસી અજાઇ, પાર્થિખિન કયોં ખનધાય. હમ. ૭
 તુમ જો જુદે નહિ અક્ષતે, કો અક્ષાનંદ ભોગી;
 ભોગ્ય ભોગતા નહિં તુમરે મન, તખ જોગી કયા રોગી. હમ. ૮
 ઐશ્વર્યાદી ખટ ગુન સંયુત, નિર્ગુન કૈસેં કહિયેં;
 અજા ત્રિગુનપર શુદ્ધ સત્વ હરિ, નિરખત સખ સુખ લહિયેં. હમ. ૯
 ભક્ત નેત્ર ભુષણ માહા, રાધાપર શ્રી કુંજખિહારી;
 દાસ દયાકે પ્રાણજીવન ધન, શ્રી ગોવર્ધનધારી. હમ. ૧૦

(૨)

પદ ૮ મું-રાગ ભૈરવી.

તેરો કિયો કછુ ખનત નહી, તું વૃથા કરત ચિત કાહેકું ચિતા;
 તે તો હુ ભયો કહો દરત નહીં, ખિન રચિ ભગવંતા. તેરો. ૧
 નિજ ખલ પાર ન પાય જહાં જખ ત્યોં હરિકે ખલખિન સખ-જંતા;
 ચિતા અખિલ દોષકી માતા, તાતેં હિય ન ખસનદે સંતા. તેરો. ૨
 જિયકું કરતો પરત નહીં કછુ, પ્રથમ હીતે રચી રાખ્યોં અનંતા;
 ગજ ઉષ્ટર કિયે ઊંચી સુંદિ, શ્રીવા લંબ કરી શ્રીકંતા. તેરો. ૩

કેવલ હોં કરતા માનતહોં, તિનકી મુરખતા નહિ અંતા;
દયા પ્રીતમ જિય પ્રેરી કરાવેં, તિતો હોય સમુઝત મતિવંતા. તેરો. ૪

(૨)

પદ ૯ મું—રાગ ભેરવી.

રાધેકૃષ્ણ રાધેકૃષ્ણ ગાય લેરી હો, રાધેકૃષ્ણ; એરી મેરી રસના રાધેકૃષ્ણ. ટેક.
શ્રીવલ્લભ શ્રીવિકૃલ શ્રીજી, નિશદ્દિન યેહી રટી મહાપદપાયલે. રા. ૧
જપ, તપ, તીરથ, ધર્મ, નેમ, વૃત, નામકો અંસ એ સંસે સરકાયલે. રા. ૨
ધ્યાન, યજ્ઞ, પરિચર્યા ફળફળીકલિ, કિરતનહીતેં ભાગવત વંચવાયલે. રા. ૩
અતિ દુઃસાધ્ય ભક્ત્યાદિક પંથકલી, ચરન શરન ગિરિધર સિર નાયલે. રા. ૪
દયાકીજીવન ભેરી રંગીલી પ્રીતમ પ્યારી, હૃદય કમલમેં તું હિતસોં બસાયલે. રા. ૫

(૨)

પદ ૧૦ મું—રાગ ગોડી.

ઐસે શ્રી ગિરવરધરલાલકોં, સદા કયોં ન ભજે ગુન ગાયહો; ઐસેં ટેક.
પ્રભુ સકલ મનોરથ સિદ્ધ કરે, બિન માંગે જન ચિત ચાયહો.
જમં હિત નિજ દાસકે પ્રભુ સોઈ કરે જિય જાનિ; ઐસેં ૧
વિગરહ બેલી બને પ્રભૂ, દોષકે ગુન લે માનિહો.
સરન આયો હરિ દેખલે પ્રભુ, આર ન કછુ ચિત ચહાય; ઐસેં ૨
પ્યાર કરે સાચો સદા નિત્ય, એકરસ કરુના નિભાયહો.
જાકો સમરન કરતહી સખ, ઉલટિ સુલટ જૈ જાય; ઐસેં ૩
અધર્મ ધર્મ બને બિખ અમૃત, શત્રુ હોય સુખદાયહો.
વાતસલ્યતા અપરાધ હુયે, કરે બને દાસકે દાસ; ઐસેં ૪
અકથ ચુકહુ ચિત ના ધરે, સખ પાપતાપ કર નાસહો.
જૂઠેકોં સાચો કરે પ્રભૂ, જનજસ જગ પ્રગટાય; ઐસેં ૫
આપ્ત આવન દે નહીં કબુ, આઈ તો દેત ઉડાયહો.
હોનહાર હોય અશુભ તોહુ, પ્રભુ સુખ કર ડારે તાહી; ઐસેં ૬
જનકો અવગુન ઉર ન જસે, સદા અભય કરે નિજ આહી.
બલધરમેં બલવીર એક ઔર ન કછુ ચિત આસ; ઐસેં ૭
પ્રતનેહીમેં મહાપ્રભૂ સદા, રહત દાસ લઈ પાસહો.
કોટી અનંત બ્રહ્માંડ જાકે, બ્રમણ કરે પ્રતિ રોમ; ઐસેં ૮
સેષ મહુષ બેદ બિધિ સુર મુનિ, બંદે જાહિ સુર સોમહો.

લલિત ત્રિલંગી નટવર નાગર, મદનમોહન ધૃજરાય;
 રોમરોમપ્રતિ રસન હોય તહું, શકે ન જાકે ગુણ ગાયહો. એસે ૦ ૯
 મહા અંતક અબ્બ ત્રિગુણ ચતુરબુદ્ધ, જુગલ પુરુષ પરરૂપ;
 અંસ કળા આવિરભૂતિ, જાતે સકલ સ્વરૂપહો. એસે ૦-૧૦
 પુરણપુરુષોત્તમ સરવેશ્વર, સર્વાત્મા રતિરાસ;
 શ્રી બ્રહ્મભાનકિશોરી જીવન, જાપે બલિહારી દયો દાસહો. એસે ૦ ૧૧

(૨)

પદ ૧૧ મું-રાગ કાફી.

એક આસરા તેરા, ઓર નહીં કોઈ મેરા વે મોહન. એક ૦ ટેક.
 તેરે ભરોસે સખસેં તોરી, કાહુસેં રખ્યા ન નેહરા;
 દિલ ભાવે સો કરલે પ્યારે, મેં ન કાહુકા ચેરા. એક ૦ ૨
 તોખિ ડરે ન દયા યમકિકર, સહે જ્યોં પાપકા ઠેરા;
 કૃષ્ણદાસકું દોષ લગેં, જ્યુંલું અરુન અંધેરા. એક ૦ ૩

(૨)

પદ ૧૨ મું-રાગ કાફી.

સર્વોત્તમ શ્રીકૃષ્ણ નામહે. ટેક.
 પાપતાપ પ્રલય સખ છિનમેં, નિર્ભયપદ નિજધામહે. સર્વો ૦ ૧
 ઓર કોટી હરિનામ ન ઇનસમ, જદપી અતુલ બલ આદિ રામહે. સર્વો ૦ ૨
 જેસે દુજને ચઢતી કલા સસી, પેં ન કોઈ કહે કિસ હામહે. સર્વો ૦ ૩
 પુરણ કૃષ્ણ સો ઓર પુર્ણમા, શ્રીસહ સરદ પ્રમોદ ધામહે. સર્વો ૦ ૪
 સખ સાધન બલ ત્રિભુવનમેં દયા, પ્રીતમ અભિમત પૂર્ણ કામહે. સર્વો ૦ ૫

(૨)

પદ ૧૩ મું-રાગ ખંભાયતી.

જગ જુઠા વે મેહેરંચાર,
 આપના કોઠિ નહીં મિલિ યાવે; જગ ૦ ટેક.
 ચારી ગિરધારીબિના સખડી ખ્વારી;
 જહાં ગયા જહાં જલિયા જલિયા. આપ ૦ ૧
 દયાકે પ્રીતમ પ્યારે એક વિહારી;
 વેા મલિયા દુઃખ દલિયા દલિયા. આપ ૦ ૨

પદ ૧૪ મું-રાગ ખંમાયચી.

જિયા જનિલે સાચિ બાત, મન માનીલે સાચી બાત;
આપના હરિબિન કોઈ નહીં વે; જિયા જનિલે૦ ટેક.
તું માનત આપના સોઈ સૂપના, તજ લજ દયા શ્રીકૃષ્ણ સુખ હોઈ; જિ૦ ૧
(૩)

પદ ૧૫ મું-રાગ ખંમાયચી ત્રિતાલ.

તિલાનો

ગિરવરધારી મનોહર રામ શ્યામ નટવર નાગર નરહરિ નામ;
નિસદ્દિન ધરિધરિ પલપલ છીન રટિ; ગિરિ૦ ટેક.
હરીદાસ સો મુખ એ ધ્વની, બડલાગી સો આયે બની;
સખ કર્મ ધર્મ તજદે, અંસીધર ચરન સરન મન ધરી દયા. ગિરિ૦ ૧
(૩)

પદ ૧૬ મું-રાગ ખંમાયચી.

સુન મેરી મતી મેના વે, મેનાં મેનાં તુંહી કરતા કેહે નીરજ નેનાવે;
મેં મેનાં નેન તજું દુખ પાવેગી, મેના માન ચિત ચેનાં વે. સુ૦ ૧
મેના કહત યુગે તું સકર અજગલ પ્રી મેં બેનાં;
તેરા પ્રેરક નાથ દયાપ્રભૂ, જ્યો રાખે ત્યો રહેનાંવે. સુ૦ ૨
(૨)

પદ ૧૭ મું-રાગ ખંમાયચી.

સુન મેરા જિયરા હંસાવે, નિસદ્દિન કર પરહંસ પ્રસંસા. સુન. ટેક.
વારી વિષય તજી પી પય હરિસ, જ્યો મરાલ વરવંસા;
નામ મુક્ત તજી જલચર લચ્છન, ફિર તખ બક નહિ સંસા. સુન. ૧
કાકતીરથ તજી બસે માનસરોવર, તો હંસ તીકા અંસા;
દયાપ્રીતમ દંઈતા વાહન તખ, તનસો મન નહિ સંસા. સુન મે૦ ૨
(૨)

પદ ૧૮ મું-રાગ કાલિંગ.

લગન મગ ન પરિયે, હો મેરે જિયરા, લગન. ટેક.
પ્રીત બસતહે પાવકપુરમેં, પેઠતહિં જરિયે. લગન મગ. ૧
રહેન બેચ ચિંતા જો લીની, તાહિતેં ડરિયે. લગન મગ. ૨
દયાકે પ્રીતમ બિના કોઉન જાંને, તલપ તલપ મરિયે. લગન મગ. ૩
(૩)

પદ ૧૯ મું-રાગ કાલિંગડો.

લગન લગી હુ સુખરૂપ ગિરિધારીસોં;
જો મિલિયેં તો મહાસુખ પૈયે, સમર તલપખોં અનુપ ગિરિધારીસોં. લગ. ૧
હરિ બિન ઓર સખે દુઃખદાતા, કહા રંક કહા ભૂપ;
દયાકે પ્રીતમસે દોરતી જુરે તો, તરિયે માહા ભવકૂપ. લગ. ૨

(૩)

પદ ૨૦ મું-રાગ કાલિંગડો.

જ્યાં ગાફલ મત સો જગ, હાં કોઈ નહિ હેરે તેરા તેરા. ટેક.
માત પિતા સુત ધરુની ખંધૂ, ઓર કુટુંબ જોતેરાવે;
સખ અપની મતલબકે બેલી, હે ઉલટા ઉર ચેરાચેરા. કોઈ. ૧
મેહેલ ખળના દુનિયા દોલત, તું માને મત મેરાવે;
દેખત રહેગા કુછ ન ચલેગા, હુંટ જાયગા ડેરાડેરા. કોઈ. ૨
જો તું તેરા લલા આહેતો, હેમક સમજ સવેરાવે;
કમ્પજ હોયગા ફિર કયા હોના, નગર જાયગા ઘેરાઘેરા. કોઈ. ૩
કયોં ઓરનકું અકલ ખતાવે, તેરે ઉર અંધેરાવે;
નહિ હેર કુછ આખર આયા, સફલ કરલે ફેરાફેરા. કોઈ. ૪
લજ લગવંત સંતસંગત કર, ખન સતગુરુકા ચેરાવે;
માયા પટક અટક દયા હરિપદ, કરલે કૃપ્તસું નેરાનેરા. કોઈ. ૫

(૨)

પદ ૨૧ મું-રાગ મેવાડ તથા ધનાશ્રીનો હિંડોલો.

જુલે જુલે શ્રીજીગલકિશોર હિંડોરના, સખ રસકનકે સિરમોર. રંગ જુલે. ટેક.
કંચનરતનજડિત જીગ ખંભુ, પહુલી પિરોજી સોહોં;
ડાંડી ચતુર ચતુરનચિત ચોરત, ચોર સાજ મન મોહોં. રંગ જુલે. ૧
બિબિધ કુસુમ મુકતા મનિ જીમકત, શ્રીહરિયારી ભોમ;
તેસી મનોહર મદ ગરજ ધન, તેસો બિરાજત વ્યોમ. રંગ જુલે. ૨
શ્રીઅંદાખન શ્રીયમુનાતટમેં, જીલ નીકટ નીજ કુંજ;
સધન દ્રુમ ચહૂંઓર પુષ્પન, જૂલે પુંજ અલિગુંજ. રંગ જુલે. ૩
તાલ તમાલ સુ કેસર ફેફલ, શ્રીફલ બિલ્વ પુંનાગ;
દ્રાખ બદામ અનાર ચિરોંજી, અચિલોક્ષ અનુરાગ. રંગ જુલે. ૪
પારિજાત મંદાર કેતકી, કનકલતા અરુ કુંદ;
જાઈ જીઈ ચંપેલી સેવતી, માલતી મલિકવંદ. રંગ જુલે. ૫

ઉલ્લસ ગુલાબ સુભાગસુંદરી, કરનીકા કુસુમ કમોદ;
 મૃગમદલલિકા મુક્તાવલિ, ચંદ્રલતા ચહુ કોદ. રંગ બુલે. ૬
 માધવિ માધુરી હાર શૃંગારાદી, સુમનકી ઉપમા અતૂલ;
 સકલ સરવ શબ્દ કરત, દ્વિજગન અતિ અખિલ આનંદકો મૂલ. રંગ બુલે. ૭
 સારસ હંસ સારિકા સુક પુનિ, કોકિલા આતિક મોર;
 ચક્રવાક કારંડવ આદિ સુ, શબ્દ કરતહે ચકોર. રંગ બુલે. ૮
 જમનાજલ દ્રુમપોહોપ પરસિકે, ત્રિવિધ પવન સુખરૂપ;
 એસે સ્થલમેં ખિરાળે હિંડોરા, બુલત જુગલસ્વરૂપ. રંગ બુલે. ૯
 નખસિખ પ્રતી અંગ અમુલ્યક, આબ્રણ નીલ પીતપટ સાર;
 પાધ કમુંખિ કમુંલી ચોલી, સોભાકે શૃંગાર. રંગ બુલે. ૧૦
 લલિતા પિશાખા ચંદ્રલગાદિક, બુક બુક ઝોટા લેત;
 અમૃત બચન પરસ્પર કેહે, સુન પરમાનંદસુખ લેત. રંગ બુલે. ૧૧
 તાલ મૃદંગ રુ ખિના બાંસુરી, સારિંગી મુરચંગ;
 જલતરંગ સુરમંડલ મહુઅરી, ઝાંઝ ઝાલરી ઉપંગ. રંગ બુલે. ૧૨
 ધ્યાદિક બાજિત્ર બજવત, ગાવત નવલ હિંડોર;
 બૃજલલના સખ નવલ કિસોરી, પ્રચુર પ્રેમકે જોર. રંગ બુલે. ૧૩
 ચહુ સુખ નિત્ય શ્રી બૃંદાબનમેં, નિજ જન દેવે સ્થામ;
 શિવ બ્રહ્માદિક તરસત મનમેં, નંદન નિજ સુખધામ. રંગ બુલે. ૧૪
 નહિં સુરભોગ બ્રહ્મપદ સિદ્ધિ, કૈવલ્ય પદ ન લોભાજિ;
 માર્ગે દયો ચહુ રાધાકૃષ્ણ સદા, એવું પ્રેમ ગુન ગાજિ. રંગ બુલે. ૧૫

(૧-૨)

પદ ૨૨ મું-રાગ જંગલો.

મેરી રસનાં તુંવે રાધાકૃષ્ણ કયોં ન ગાય,

શામ સ્થામા કયોં ન ગાય;

આયુરદા તેરો આય રહોરી,

બહોગ્યરે.

મેરી રસના. ૧ ટેક.

મેરા જીયરાજી વે દુરિજનસંગ મતગય, દુરિજન સંગ મતગય;

યેહી બરો દુખદાયરે,

દયા દીલધર વે દયાનિધિજુકે પાય;

દયાનિધિજુકે પાય,

જો લલો તેરો આય વે.

મેરી રસના. ૨

(૩)

૫૬ ૨૩ મું-રાગ-જંગલો.

શ્રીકૃષ્ણ હરિ રામરામ, રાધે ગિરધારી; શ્રીકૃષ્ણ. ટેક.
 શ્રી વલ્લભ શ્રી બિકૃલ શ્રીજી, કેસવ કુંજબિહારી; કૃષ્ણ હરિ. ૧
 દયાપ્રીતમ ૨૮ નામ નિરંતર, શબ્દલહર સુખકારી. કૃષ્ણ હરિ. ૨
 (૩)

૫૬ ૨૪ મું-રાગ જંગલો.

કેવલ એક ભાવભૂખ ગિરધારી, કોઈ બસ્તુ ના હરિ મન હરરી. કેવલ. ટેક.
 મરુડસોં આસન ડૌસ્તુલ ભૂખન, લચ્છમી ભલના પ્યારી;
 સરસ્વતીપતિ સ્તુતિ કા કરઈ, સદા ધ્યાન ત્રિપુરારી. કેવલ. ૧
 કીરતન શેષ સુકાદી પરમહંસ, સેવે સંતત શ્રીનારી;
 તપ દુર્વાસા અગદાલભ્યસે યોગી શ્રુતિ સ્તુતિ ભારી. કેવલ. ૨
 અઠ્યાસી સહસ્ર શ્રવન મુની સ્મરત રુ સનકાદિક અહ્મચારી;
 જનકાદી જ્ઞાન દાન બલિ પ્રાચિનઅરહીપ યજ્ઞ અપારી. કેવલ. ૩
 નૃગાદી સાધન ધર્મ દેખી તેરે સાધન મદ દે ડારી;
 દયાપ્રીતમ એક પતીપરાધીન, દેખી લે ગોપકુમારી. કેવલ. ૪
 (૨)

૫૬ ૨૫ મું-રાગ સોરઠ.

સુનિયે પુકાર મેરી, ઉબારો અબકી ખેરી. ટેક.
 કરનો સખ નિજ કર રાખ્યો, મોહે કયા બંધનમેં નાખ્યો;
 યહ ન્યાય તો નહિં ગીરધારી, સો કહાં તુમ ચલે હમારી. સુનિ. ૧
 મોહ માયા કે પ્ર ખવાઈ, કહો બિકલ હોય મત બાઈ;
 યહ કૈસી બાત બિચારો, મોહે બિના ધુને કયૌં મારો. સુનિ. ૨
 તુમ પ્રથમ જિય પ્રગટાયે, તબ કરની કહાંતે લાયે;
 ફિર ધરી જાયે સીર જૈસી, અબલેાં ભુગતતહેં તેસી. સુનિ. ૩
 તુમ બડે નિલંગ જિન માનો, યહ હેં દુઃખકો ઉભરાનો;
 દ્યો સરન તિહારે આયો, પ્રભુ અબ ચહિયે અપનાયો. સુનિ. ૪

૫૬ ૨૬ મું-રાગ સોરઠ.

શ્રી ગોકુલપતિ ધનશ્યામા, જય અવધનાથ શ્રીરામા. ટેક.
 રાધાવર કંસ પિડારે, સીતાપતિ રાવન મારે;
 ઈત ઉગ્રસેન નૃપ કીનો, ઉત રાજ્ય બિભીખન દીનો. શ્રી ગોકુલ. ૧

ઘત કૌરવકુલ સંધાર્યો, ઉત નિસિચરસમુદ્ધ હાર્યો;
 ઘત ગોપબાલ સંગ લીને, બન બનચરકો ભૂત કીને. શ્રી ગોકુલ. ૨
 બંસીધર યદુ અધીપા, ધર સર ધનુસ રઘુકુલદીપા;
 ર્ષિકેશસે હલધર વીરા, લઘુમન અગ્રજ રનખીરા. શ્રી ગોકુલ. ૩
 પુષ્ટી મર્યાદસ્વરૂપા, દોહિ પૂર્ત મનોહર રૂપા;
 જન વતસલ ઉદંધી કૃપાકે, પુરુષોત્તમ પ્રભૂ દયાકે. શ્રી ગોકુલ. ૪

(૨)

પદ ૨૭ મું-રાગ સૌરઠ.

ગારે ગારે ગિરિરાજ ધરન ગારે, ગાપિકેશ, રાધિકેશ,
 પ્રાનખ્યારે ખ્યારે; ગારે. ટેક.
 ત્રિગુન અગ્નકાલ અક્ષર પરસ્વામી;
 ઇસિઈસ આત્મારામ અંતરગ્નમી;
 જગત ઉદભવ સ્થિતિ લયકર બહુતામી;
 વિહુપ્રધાન, પુરુષેશ્વર, અચ્યુત, સચ્ચિદાનંદ, સકલરૂપ,
 સકલ અકલ ન્યારે ન્યારે; ગારે. ૧.
 વાણી મન અગમ્ય અનીહરસરૂપા;
 અકલગતી સ્વયંપ્રકાશ શ્રી અનૂપા;
 છખી લલિત ત્રિલંગી નટવર વૃજભૂપા;
 નંદાત્મજ, સ્વોછંગ, લલિત, વૃજભૂપણુ વૃજરમ્ય,
 રંગદે ભારે ભારે. ગારે. ૨
 પૂર્ણ પરમાનંદરૂપ રૂપરાસી;
 આદિ વૃંદાવન રાસરસવિલાસી;
 દયાપ્રીતમ ખ્યારે નિકુંજવાસી;
 પુર્ણાનંદ, પુરુષોત્તમ, અદ્ભુત, આનંદકંઠ;
 મન્મથ મનહરન, બંસીવારે વારે. ગારે. ૩

(૨)

પદ ૨૮ મું-રાગ જોગી આસાવરી.

હે મન માન ખરી, હે-વિશ્વાસ હરિકો સાચો;
 તખ તું ગયો તરી, જિન સાચે કહ્યુ તેરો નહિ કાચો. ટેક.
 હું હરિકો હરિ મોંસ્વામી, બિલુ અચલ ભરાંસો આવેજી;
 બને સો હરી ઇચ્છા ભલ માને, સખ ચિંતા મિટિ જાવે. હે મન. ૧

આસ ત્રાસ બલ પ્રભૂ બિન ઔર ન, તવ સરનાગતિ સાચિણ;
 લોક બેદબિધિ નિરવેષ ન ડરે રહે, પતિ રચિ સમ નાચિ. હે મન. ૨
 આત્માદિક સખ સમરપે, અપનો કષ્ટ ન જાનેણ;
 બને સુટે હેલ કરે પતિલાવસું, ભાગ્ય સુહાગિનિ માને. હે મન. ૩
 અન્યાશ્રય અસમર્પિત લાગે, એક ટેક ગુનગાવેણ;
 હરિગુરુ હરિજન સમાન સમજે, કોઈ જન ન દુખાવે. હે મન. ૪
 દુખ હાનિ ભય પાપ કદા, કામના ન પૂરન હોવેણ;
 અસકય ભક્તાદિક તહું, હરી સરનહીં જોવે. હે મન. ૫
 થહ લોકકી તથા પરલોકકી, ફિકર રંચ નહિ રાખેણ;
 દયાપ્રીતમ શ્રીકૃષ્ણ આપબલ, બિનશ્રમ સખ સુખ દાખે. હે મન. ૬

(૨)

૫૬ ૨૮ મું-રાગ જોગી આસાવરી.

અખ હોં સરન પવોં મેરો કર ધારો હો શ્રીણ;
 તખ મેં જય તયોં નિજ બલસોં તારો હો શ્રીણ. ટેક.
 સાધન ધર્મ સકલ મેં દેખે બહુત કઠિન ફલ શીકાણ;
 શ્રમ છોટો ફલ મોટો જિન મેં સરન તિહારો નીકાણ. તખ. ૧
 અબલ જીવ એક અનેક રિપુ કયોં સુધ સાધન બનિ આવેણ;
 ચિત કલેશ બનિ જઠવા તદવા સો તુમકું કા ભાવેણ. તખ. ૨
 કબકા બહુત કિયો શ્રમ સાધન સુફલ કયુ કોઈ હોઈણ;
 લલિત ત્રિલંગી મોહન મિલાવે સો સાધન નહિ કોઈણ. તખ. ૩
 એક બેર, કોહિ રહે તિહારો, તોહો અભય કર ડારેણ;
 દયો કહે લખ કોટી બેર કહું, હું શ્રીકૃષ્ણ તિહારેણ. તખ. ૪

(૨)

૫૬ ૩૦ મું-રાગ કેરબો.

મીલને, સુદામાણ આયે, સુદામાણ આયે;

જાકર કહિયો સમાચાર. મીલનેં ટેક.
 મુશી એક તાંદુલ લાયે, લીને બગલ છૂપાય. મીલનેં ૧
 ફાટે તૂટે બસ્તર પેને, બંને બાબાબુકે મેહેલ. મીલનેં ૨
 હસહસ પૂછે રાની રુકિમની, કોન દેશ તુમહારો કોન ગામ. મીલનેં ૩
 બાલપનકે મિત્ર હમારે, ભનતે એક ટંકસાલ. મીલનેં ૪
 ફાટી તુટી ઝુંપડી હમારી, ગુન ગાયે દયાલાલ. મીલનેં ૫ (૩)

પદ ૩૧ મું-હુમરી-રાગ બરુએા.

અડતાજડી જોરન લાગ જાદુ જોખનકા;
સમઝત નહીં રસ અનુરાગ જો. ટેક.
જો જાદુને સુરી મું મારે, ચંદા લગાયો ડાઘ. જો. ૧
અજ શિવ એક સંગી પરાસર જારે, એ ભેદુટી આગ. જો. ૨
દયાપ્રભુ રાખે સોહી બચે એક, ચતુર તહુ બડલાગ. જો. ૩

(૨)

પદ ૩૨ મું-રાગ હુમરી.

૩૩

આર નહીં કોઈ દેવી દેવા હૈરે, હમારે નાથ હરી હૈરે. ટેક.
પૂરન ઔતાર અલખેસ નટવર નંદદુલારે;
સર્વેશ્વર સર્વાત્મા સ્વતંત્ર, દયાપ્રીતમ પ્રાનપ્યારે. હમારે. ૧

(૩)

પદ ૩૩ મું-રાગ ખંભાયચી રેખતો.

હરદમ કૃષ્ણ કહે, શ્રીકૃષ્ણ કહે, તું ઝળ્યાં મેરી;
ચેહી મતલબકે ખાતર કરતા ખુશામત મેં તેરી. હરદમ. ટેક.
હહીં આર દૂધ સકર દેતાહું હરવખ્ત તુઝે;
તોભી હરરોઝ હરી નામ સુનાતી ન મૂઝે. હરદમ. ૧
કરે ગુનગાન ગોવિંદકા તું મુખ પરી વે લલા;
નહિં તો મેં એંચ નિકાલુંગા કયા મુખચામ બલા. હરદમ. ૨
ખોઈ જિંદગાની સારી સોઈ ગુના માફ તેરા;
દયાપ્રીતમ ભુલે મત નામ આખર વખ્ત મેરા. હરદમ. ૩

(૧-૨)

પદ ૩૪ મું-કાસીપુરિની લાવની.

કાસિપુરિકિ અતિ સુંદર શોભા કાન સકે ગાઈ.
મોક્ષદેનિ ભવભયહરની સિવ નિજ કર બંનાઈ. ટેક.
બનારસી સપ્તપુરીનાયક ભૂતલતેં ન્યારી,
શેસસિસપર નહિં સંકરને ત્રિસૂલપર ધારી;
પંચકોસી પરમાન કાસીકા મહિમા હે ભારી,

પ્રલેમાં નહિ જાય પુરી રખલેંગે ત્રિપુરારી;
સદાકાલ જ્યાં જાસે જિસેસર ચિતસોં લગિ પ્યારી,
દુખહરની સુખકરની દરસતેં અધ ડારત જારી;
ધર્મ અર્થ અરુ કામ મોક્ષ સખ દાયક શ્રુતિ ગાઈ. મોક્ષદેનિ૦ ૧

ઐસી ખરનાલીતર પ્રાની મરન જો પાવે,
તારક દે શિવ સો જિયકોં પદ પરમ પહુંચાવે;
જન્મ મરન જંજાલ દુઃખ સખ છિનમેં મિટ જાવે,
આવાગમ અંધાર જાલમેં સો ફિર નહિ આવે;
યહ કાસીકો અગાધ મહિમા અગમ નિગમ ગાવે,
અવીમુક્તપુરિ ઐસો જાતેં નામ જગત કહાવે;
કહા ઇતર જન કથા મુનિ સુર મરન સમે અહાઈ. મોક્ષદેનિ૦ ૨

પતિપાવતની નીકટ કાસિ ગંગા ઘેરી ગાજે,
મનિ કુંદન જ્યોં મિલે સંગ ઐસી સોલા છાજે;
ભાગિરથી જલ પરસ કિયેતે ભવસંકટ ભાંજે,
પાન કિયો જળ તોય વાહિકું જમ અતુચર લાજે;
મંજનતેં અધ કોટિ જન્મકે સકલ હોત પ્રાજે,
શ્વેત વારિ મંગલકારી મૈયા ઐસી રાજે;
અલકમંડલિ હરિપાદોદકિ વિજ્યુદેહિ કહાઈ. મોક્ષદેનિ૦ ૩

કાસીકે મહારાજ જિસેસર અનપુરના રાની,
કાલભૈરવ કુટપાલ ઔર છડિદાર દંડપાની;
સાચિ જિનાયક સુધધુધનાયક સખ ગુનકી ખાની,
દુંડિખિનાયકકે દરસનતેં પાવન હોત પ્રાની;
દેવિ સંકટા કરે દરસતેં સંકટકી હાની,
આત્મ જિસેસર આઘ જાસે વા પાવનપુરિ જાંની,
અધિક અમરધુરિ મેદ માંની જાસે વિજ્યુધહિ સખ આઈ. મોક્ષદેનિ૦ ૪

સિદ્ધેશ્વરિ ઔર જિધ્યાખાસની દુર્ગા રૂપરાસી,
પંચગંગાપર બિંદુ માધોં આપ અખિનાસી;
ખડે મુનિ જ્ઞાનિ ધ્યાની જાસે દરસન અલિલાધી,
મનીકર્નિકા તૂટ મઠ સુંદર, જૈઠે સંન્યાસી;
દ્વિજખદનરૂપ સદન કરી સરસ્વતી કાસીમેં જાસી,

ઐસી બિધબિધ શોભા સિવને નિજપુરિ પરકાસી;
 સકત બિલોકન માત્ર જાત સખ મનસા લોભાઈ. મોક્ષદેનિ ૫
 કંઈલાસતે સુખ અધીક ઈસ કાસી નીપાઈ,
 કલ્પદ્રુમ જૈસે તૈસે મનવાંછિત ફલદાઈ;
 કાસીસેવન કરે વાહિકું મુકિત પાન આઈ,
 યહ કારન સખ સિવકાસી સિવકાસી જયો ભાઈ;
 કૃષ્ણ ચરન અભિલાખ દયાને લાવની ગાઈ,
 સિવકાસી ગંગાગુન સંખ્યા કિનહુ નહિ પાઈ;
 શ્રદ્ધાસોં નિત ખાસ ખસેતે હરિહરપદ પાઈ. મોક્ષદેનિ ૬

(૨)

પદ ૩૫ મું-લાવની.

ગફલત ટોટા બડા દિવાના, ક્યોં ગફલતમેં પડા. ટેક
 કર્મફૂટમેં જન્મ ગમાયા,
 ચામદામસેં ચિત ન અધાયા,
 સચ્ચા બેલી કૃષ્ણ ન ગાયા,
 અચક ઝપાટા આય લગેગા, કાલ સીરપર ખડા; દિવાના ૧
 કરતાહે દુખનકા ધંધા,
 અપને હાત જાતા તૂં બંધા,
 એ હેમક દેખ હોત ક્યોં અંધા,
 નીચ મીચતેં ક્યોં ઉબરેગા, મનમોહન નહિં ગડા; દિવાના ૨
 પેટ ભરા પશુકૃતી કર સોયા,
 ખાયા પુરાના નયા ન ખોયા,
 પારસ પાયા ચોંહી ખોયા,
 હરી ભજત ક્યોં કુટિલ જયગા, પાઉં જંજિરા જડા; દિવાના ૩
 ઔર ખાતમેં દિલ નહિં દેનાં,
 નિસદિન સતસંગતમેં રેહેનાં,
 જો જો આય પરૈ સો સેહેનાં,
 દયા નામ રટ કર ચિત ચિન્તન, મનમોહન ફાંકડા; દિવાના ૪

પદ ૩૬ મું-લાવની.

સખ માયા બસ નચે, નાથ કોઈ આપ બચાર્યે બચે. ટેક
કિતેક ચામ દામમે લપટે,
કોઈ કબુ છુટે વેળસ ઝપટે,
માન બડાઈ ધરસ્યા ન ટરે, ભજનાનંદ ન મચે; નાથ. ૧

યોગી તપસી કોધને ફૂટે,
જ્ઞાનિ લાગિ સિદ્ધિને લૂટે;
યહ મમતાતે કોડિ ન છૂટે,
સિદ્ધ ભયે સખ જગ પૂજાયે, કૃષ્ણભક્તિરસ કચે; નાથ. ૨

કિતને પંડિતતાને પકડે,
બુધબલ જાનપને બહુ જકડે,
કંઈ કુલીન ગુનગુમાન અકડે,
રૂપ રાજ્ય કોડિ બુડે બચસનમે, દરસતાપ નહિ તચે; નાથ. ૩

પ્રભૂ અકલ બલતહારી માયા,
કબુ ન છુટે બિન નિજ દાયા,
કથન માત્ર હેં ઓર ઉપાયાં,
દયો જતન તણ સરન પયોં, શ્રીજી એક હિયાસેં જચે; નાથ. ૪
(૨)

પદ ૩૭ મું-રેખતો.

સુનિયે જી હરી હજરત કે બંદેકી અરજિહે,
બેદલ દૂધ સખ સાહી સાહેબકી કયા મરજિહે. સુનિયે. ટેક.

જિસ કામકું ભેગથા સો કુછ ભી ના કીયા,
મેં કયા કરું એકલા કીસીને ન તન દીયા. સુનિયે. ૧

મનાજી સુબેદાર સો દુસ્મનકું જા મીલા,
ઉમરાવ દસો થે સો ઉસકી સંગતેં ચલા. સુનિયે. ૨

માંના નહી કીસીને એક હુકુમ હમારા,
દગાબાજ હુઈ શેજ કીયા કામ નકારા. સુનિયે. ૩

જેરા મેવાસીકાહે કહોગે જી ના કહી,
હુંટા જાતહેં પેશાન તોષા બાતમેં રહી. સુનિયે. ૪

કહે મુજબ દામ ન દરબાર જાયગા,
 ધુનેગારીમેં ગુલામ બહુત માર ખાયગા. સુનિયે. ૫
 દો ખતકા રુકકા લિખકેં મનાજી શિરાવના,
 નહિ તો હજૂર કદમ દયાકૂં ખુલાવના. સુનિયે. ૬
 (૧-૨)

પદ ૩૮ મું.

ગોવિંદ નામકો આધાર,

સાધન ઓર નહિં કામ કલીમેં; રનતેં બેડો પાર. ગોવિંદ. ૮૬.
 જપ તપ તીર્થ ધર્મ નેમ વૃત, સખકો એ શૃંગાર. ગોવિંદ. ૧
 ચાર બેદ ખટ શાસ્ત્ર ચેહી, ઉપનીષદકો સાર. ગોવિંદ. ૨
 તૃષા હોય પીયે યહ અમૃત, તજ આલસ હંકાર. ગોવિંદ. ૩
 યહ ઔસર નાંહિ બહુર મિલેગો, ખરચત લાખ હજાર. ગોવિંદ. ૪
 શુક નારદ શિષ શેષ રટત યહ, યે સખકોં અધિકાર. ગોવિંદ. ૫
 દયાપ્રીતમ કરુના જિનકે પર, તિનકો લાગે તાર. ગોવિંદ. ૬

(૩)

પદ ૩૯ મું-લાવણી.

જાકું રટલહેં બેદ, સેષ સંભૂ મુત, સુરોજ સુરહુકું,
 નારદ સારદ ગુન ગાવેજ;
 કાલકે કાલ ગુપાલલાલ ભજલો, માયાહેં જિનકી દાસી;
 સખ ખલકહું નચાવેજ.

૧

ધોસો.

સુમર સો કૃષ્ણ લાવ ભરમેં, સકલ બસ્તુ જિનકે કરમેં;
 અગનિત કોટિ અંડહસા, તિલક સખ ઈસનકે સીસા;
 રહે સખ ભવમેં ભરપૂરા, પ્રગટ નિજ દાસનકે ઊરા;
 સકલ જિય અંતરકી જાને, કહી નિજ ભક્તનકી માંને;
 પતિતપાવં દીનબંધૂ, અતુલ બલ કરુનાકે સિંધૂ;
 ઉસીકે ચરન સરન રેહેના, દયા નહિં ઓર નામ લેનાજી.
 રટ તુંહી તુંહી.

પદ ૪૦ મું-લાવણી.

સતસંગ સખનકો સાર સુનો ગુનિજન, સુનો ગુનિજન,
 સો મિલે તાહિકું જાકું હરી પરસનજી. ૮૬.

સતસંગતસોં પરતચ્છ મિલે ભગવાન,
 સતસંગતસોં અજ્ઞાની પાવે જ્ઞાન;
 સતસંગતસોં મૂરખહુ પાવે માન,
 સતસંગતસોં જલખીચ તરે પાપાન;
 સતસંગતે પૂટે ચિત્રગુપ્તકે પાન,
 સતસંગતસોં લગે અટલ ઇસિપર ધ્યાન;
 સતસંગતસોં ધર જૈઠે ગંગાસ્નાન,
 સતસંગખિના કહો તરે જગતમે કોન;
 સતસંગતકો બલ ભારી, બલ ભારી,
 અહો ભલા સતસંગ મૂલ સખ ડારી, સખ ડારી,
 અહો ભલા સતસંગડી ગત ન્યારી, ગત ન્યારી,
 અહો ભલા સતસંગ તારે ખિના ધર્મ સાંધન. સો મિલે. ૧

સતસંગ બરાબર કરમકાંડ ન કહાવે,
 સતસંગ બરાબર જ્ઞાન ધ્યાન નહિ પાવે,
 સતસંગ તુલ્ય અષ્ટાંગ યોગહ નાવે,
 સતસંગ બરાબર જપ તપ નહિ શ્રુતિ ગાવે,
 સતસંગ બરાબર તીર્થ નેમ ન બતાવે,
 સતસંગ તુલ્ય વૃત મંત્ર જંત્ર ક્યો આવે,
 સખ સાંધન સિરમની સો સતસંગ સુઢાવે,
 સતસંગ બડો સુન બેદ નિશાન બખવે,
 સતસંગ શાસ્ત્ર બખાને, હો બખાને,
 અહો ભલા સતસંગ પોથિ પુરાને, હો પુરાને;
 અહો ભલા સતસંગ પરતચ્છ પરમાને હો પરમાને,
 અહો ભલા સતસંગ તુલ્ય નહિ સ્વર્ગ મોક્ષ ભૂવન. સો મિલે. ૨

સતસંગ કીયો લોહાને પાર્શ્વમનીકા,
 મિટ ગયો રૂપ નિજ ભયો કનક અતિ નીકા,
 સતસંગ નીચજલ કીયો શ્રીગંગાજીકા,
 ભયો પરસમાત્રમે પાનજોગ સખ જીકા,
 સતસંગતને ભયો કાષ્ટરૂપ અગ્નિકા,
 ભયો સ્વાતિવારિ કરપૂર સંગ કદલીકા,

સખ તરુ ભયો ચંદન સંગ મલયાદ્રિકો,
 સતસંગત બિન સખ કધૂ જાનિયે શીકો,
 સતસંગતસોં કિટ હરિ ઉરપર, હરિ ઉરપર,
 અહો ભલા શીર ચઢ્યો મહા શ્રીસુરપર, મહા સુરપર;
 અહો ભલા બહુરી પયોં ધ્વનિશ્વરપર ધ્વનિશ્વરપર
 અહો ભલા સતસંગ બરાબર રસનહી, કછુસુનલે મન. સો મિલેં. ૩
 સતસંગસોં રાજ રાજ છોડ હોય જોગી,
 સંગતસોં જોગી તજો જોગ બને ભોગી;
 સંગતસોં આહ્લન ઉત્તમ હોય અસુર,
 સંગતસોં અસુર અધીક પુજ્ય ભુસુર;
 જ્યોં કલાલ ધર પય પિયે સુરા સખ કેહે,
 જ્યોં ગૌરીનિકટ મદપાન દુધ સખ લેહે;
 યહ દુષ્ટસંગ સતસંગકિ ગતી બતાઈ,
 દુઃસંગ છાંડકે સતસંગ કરલે ભાઈ;
 સતસંગ સુધાસોં ભારી, હો ભારી,
 અહો ભલા રાહાકી ગત લેહો બિચારી, હો બિચારી;
 અહો ભલા સુસંગ દેહો, મોરારી હો મોરારી,
 અહો ભલા ગાઈ સંગલાવની દયારામ હરિજન. સો મિલેં ૪
 (૨)

નીતિ-વૈરાગ્ય.

પદ ૧ હું.

હરિદાસા હરિદાસા, બનજ હરિદાસા હરિદાસા. ટેક.
 સુધાસિંધુકી સમીપ બસકે, મુંડ રહત ક્યોં પ્યાસા;
 દીન હોત ક્યોં દુખ પાવતહે, બસત પરસકે પાસા. બન ૧
 કામધેનુ સુરદ્રમ ચિંતામનિ, ઇશ્વર અખિલ નિવાસા;
 બિનકું છોડ ઓરકું ધાવે, સો તો વૃથા પ્રયાસા. બન ૨
 મનસાદેહ દુર્લભ છિતુભંગુર, જ્યું જળખીય બતાસા;
 અચળ સત એક સેવા હરીકી, સખકુછ તુરત તમાસા. બન ૩
 સરનાગત વત્સળ ખીટલેશ, ક્યું મન રહત ઉદાસા;
 દયારામ સતગુરુ બતાયા, હે મનમુખા ખાસા. બન ૪ (૨)

પદ ૨ જી.

તું ભજ મન મેરે ગોકુળચંદ્રં. ટેક.
 ગોકુળચંદ્રં ગોપમયેંદ્રં, શ્રીવજ્રાજકિસોરં;
 યશોમતિખાલં મદનગોપાલં, ગોપીજનચિતચોરં. તું ૧
 બ્રંદાવનવાસી રાસવિલાસી, નટવર નંદકુમારં;
 ગિરિવરધરણું ભક્તાભરણું, મદનમહામદમારં. તું ૨
 મધુપુરીભૂપં અકળસ્વરૂપં, શરણાગતપ્રતિપાલં;
 રકિમણિનાથં શ્રુતિગુણગાતં, મહામતિ દીનદયાલં. તું ૩
 રાધારમણું જગતસ્તવનં, સર્વેશ્વર શ્રુતિસારં;
 આત્મારામં પૂરણકામં, દયારામ ઉરહારં. તું ૪

(૨)

પદ ૩ જી-રાગ ખમાચી.

યાં કોઈ નહિ હેરે તેરા, વે તું મતકર મેરા મેરા. ટેક.
 માત તાત સુત ધરણી બંધુ, ઓર કુટુંબ બોહોતેરાવે;
 સખ અપની મતલબ કે બેલી, હે બિલટા ઉર જેરાજેરા. કોઈ ૧
 મેહેલ ખખના દુનીયા દોલત, તું માનત મન મેરા વે;
 દેખત રેહેગા કુછ ના ચલેગા તેરા, લુટા જાયગા ડેરાડેરા. કોઈ ૨
 જો તું તેરા ભલા આહે તો, હંમક સમજ સખેરા વે;
 કુખજ હોએતો ફિર કયા હોના તેરા, નગ્ર જાએગા ઘેરાઘેરા. કોઈ ૩
 કયા અરુનકું અકલ ખતાવે, તેરા ઉર અંધેરા વે;
 નહિ કુછ ડેરી આખર આયા, તેરા સુકળ કરલે ફેરા ફેરા. કોઈ ૪
 ભજ ભગવંત સત્સંગત કર, બન સતગરુડા એરા વે;
 માયા પટક અટક હરીપદ કરલે, કૃષ્ણસૌ નેહેરાનેહેરા. કોઈ ૫

(૨)

પદ ૪ થું-રાગ ધનાસરી.

સુન મેરે મનવા તોતા વે, રટ શ્રી રામકૃષ્ણ ગોપાલા, ટેક.
 ઇસ પીંજરેમે પડા જાએગા ઓર પીંજરે મુખતાલા;
 ચુકા ચુકા કલબલ મત કર મુરખ આયા ખીલાડુ કાલા. સુ ૧
 ખાનપાન ખુશી રખતાવે જીન સખ પીંજરપાળા;
 અખ તું ખુશીકર તેરા ખાવીંદ દયાપ્રીતમ નંદલાલા. સુ ૨

(૨)

પદ ૫ મું-રાગ ભક્તિ ભૈરવી.

ડાકોર ડાકોર નાથ હમારે, હૈયાકે હાર દ્રગતકે તારે.	ડા૦	
અગનિત કોટી અંકડો ઇસા, સેસ મહેસ સખ નાવત સીસા.	ડા૦	૧
મોહની મુરત બસી મનમાંહી, બાકી બોડી બુગતમેં નાહી.	ડા૦	૨
બિન બિનતી સખ બુયકા બને, તાહી કરે બે મન માને.	ડા૦	૩
એક બરો તીરો યા ભાંખો, તાકી સાધન હઆસ ન રાખો.	ડા૦	૪
સદ્ગુરુ સિંધુ લજે વે લાયક, દયા પ્રીતમ ગોવરધન નાયક.	ડા૦	૫

(૩)

પદ ૬ હું -(મરેહીમાં).

પહાવેં ભાગ્ય નરસિંહ મેહેતાયેં, વલ્લભદેવાયેં—૨૬	
જીર્ણાગડવાસી વિપ્રબળિ, નાગરાચી સાતી;	
ભેટીલે ભગવંત અદ્ભુત ભાંતી, અખિલવિશ્વ ખ્યાતી;	
રાસ પાહીલા પ્રત્યક્ષ હરીચા, ઘેજીની દીપિકાખલ પ્રેમાયેં. પાહાવેં ૧	૧
એકઠાં કોણી આલે તીર્થવાસી, પુસલેં વિપ્રાંસી;	
ચેથેં કોણી હુંડી કરિતો ખાસી, ત્યાણી કેલી હાંસી;	
બા તુહી લૌકર ભક્તરાજકડે, મોઢે કોટિક નગરાયેં. પાહાવેં ૨	૨
આલે તો ગોખટી એસી અછકુની મંદીર પુસન,	
કેલેં હરીભજન હરીયેં દર્શન, બસલે સમજૂત;	
ન કળેં કાપટય બ્રાહ્મણાયેં, મહાદુષ્ટ શત્રુ સંતાયે. પાહાવેં ૩	૩
મેહેતાજિસ કળલી સમસ્ત ગોખટ, બોલલે તે મિખટ;	
આલેત તુહી આમુયેં ભાગ્ય શ્રેષ્ઠ, અહાલો સંતુખટ;	
નકા કરું ચિંતા, આહી હુંડી લીહુન દેતોં, વર સામલસાયેં. પાહાવેં ૪	૪
મોજુની ઘેતલે રૂપયે સતસાત, અરપિલે જગતાત;	
હુંડી ત્યાંના લિહુન દિલી કાણાંત, ચાલલે તે પ્રાત;	
ચેજીન દારીકીં દેવા પાહિલે, ગોમતી મંજન મન કમ વાયે. પાહાવેં ૫	૫
પુસલેં મગ નાવ સામલસહાયેં, મીતો હુંડી કરાંચા,	
સામલ કોણી નાંહી સર્વ નગ્રાંત, સર્વ લાણે વાચા;	
ઐકુનિ વચન નિરાશ આલે, વિકલ બોલલે, પત્ર ઠગાયેં. પાહાવેં ૬	૬
વાણી હોહિની પરીબ્રહ્મ આલે, ચૌધાંલા મીળાલે;	
પુસલેં તુહી જુનાગડાહુની આલાં શ્રીકૃષ્ણ લાણાલે;	
હુંડિ દાવી પૈકે ધ્યાવે, આહી સામળ ગુમાસ્તે નરસહાયેં. પાહાવેં ૭	૭

દિલે રૂપેયે સાતશંભર,
 ત્યાવર ઝાલે મગ અદૃશ્ય વિશ્વંભર,
 ભક્તાં સુખકર, યાત્રી આપુલે દામ પાહિલે, ન કળલે ચરિત્ર ચતુર્ભુજનયે. પાહાવેં ૮
 પુત્રાયે લગ્ન કૃષ્ણ કરવીલે, મૌસાળા દીલા;
 વચનાસાઠી પાઉસ પાઠવિલા, પિતૃશ્રાદ્ધ કેલા;
 દિલી દક્ષિણા મોહર સોન્યાચી, વિપ્ર તોપલે યશ ભક્તાચે. પાહાવેં ૯
 પુષ્પાંચી દિધલી માળ અવિનાશી, પાહાતાં સંન્યાસી;
 પાણિ પાળિલે નિશા વૃજવાસી, હોઉનિ સ્ત્રી ખાસી;
 મંડલીક આદિ સારે હરવિલે, કેલે સત્ય વાક્ય દાસાચે. પાહાવેં ૧૦
 મેહેતાજીયે નિંદક નાગર પ્રાર, કેલા અપકાર;
 તેઠ્ઠાં તે સગળે ઝાહલે માહાર, પાહા ચમતકાર;
 ઝક મારુનિ જોડુનિ આલે કર, પડલે પાયી નિંદક હો ત્યાચે. પાહાવેં ૧૧
 એસેં કાટયાવિધિ કેલે કામ, મેહેતાચે ધામ;
 ઝાલે વશીભૂત સુંદરશ્યામ, હણે જન દયારામ;
 કાય સાંગૂ ભક્તી નરસિંહાચી, સખીરૂપ પ્રિય શ્રી કૃષ્ણાચે. પાહાવેં ૧૨

(૩)

પ્રબંધ.

શ્રી રામ કૃષ્ણ ગોવિંદે, હાણા મિળોતી વળ્લુવ વંદે. ટેક.

કેશવ કરુણાલય સુખકંદે;
 નગધર નટવર નંદનનંદે;
 માધવ મુરારિ પરમાનંદે,
 બંસીધર વંદાવનચંદે,

શ્રી રાધિકારમણ, ગોપિકેશ ગુણુનિધિ ગોકુલેશ, ગોપેંદ્ર ગદાધર, ગરુડધ્વજ ગોપાલ ગુણાકર
 ગોવલ્લભ ગોવર્ધનવલ્લભ, નંદલાલ નાગર નટનાયક, લલિત ત્રિલંગી મનોહર મોહન
 મોદાકર મદનાભિરામ અખિલેશ્વર આનંદકંદે, હાણા મિળો ૧.

પ્રભુ પરમેશ્વર પુરણાનંદે,
 પદ્માપ્રિયતમ પદારવિંદે,
 સમૃતીમાત્ર હરતિ દુષ્પદંદે,
 અજ અક્ષરાતીત જગવંદે,

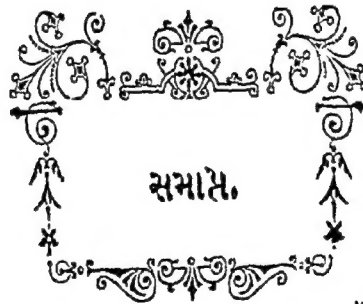
ત્રીગુણાતીત, નિત્ય સર્વાત્મ સર્વજ્ઞ મગ્ન, રતિ રસજ્ઞ, રસમય પૂરણકામ, શ્રે ધામ નામ
રુચિ આત્મારામ, અચ્યુત અદ્વિત અકલિત અપાર, સિદ્ધાંતસાર, પરબ્રહ્મ પરતપર
પદ્મનાભ પરમહંસ પુરુષોત્તમ શ્રી બાલમુકુંદે, હાણા મિળો ૦ ૨.

શેષ મહેશ રટતિ આનંદે,
સનક સનંદન સનસનંદે,
સતત પ્રશંસ સકલ શ્રુતિ છંદે,
ત્યાસી સોડિલા તે મતિમંદે,

હરિનામામઘાં સગળી તીર્થે, નેમ વૃત ધર્મ કર્મ તપ જપ, યજ્ઞ અટ્ટાંગ
યોગ અધ્યયન બ્રહ્મ, શુચિ દાન જ્ઞાન વિજ્ઞાન ધ્યાન, અવધે ઐકિયે નિગમયે
વદની, હા વર દુસરા સમુલ પાપ સતાપ, ભેટાયા હરિ ભેટીયા ઉપાય નાહી, લાવ
કુલાવે શ્રીકૃષ્ણ કીરતનીં વાંપે જાત, નાહીં, અતુલીત પ્રતાપ, દયારામ હાણે લાસાહી મજ
મનાસિ પડિલા કૃષ્ણનામઝ્યા છંદે, હાણા મિળોની વૈષ્ણવ વંદે. શ્રી રામકૃષ્ણ ગોવિંદે. ૬

૩)

42443

દિલે રૂપેયે સાતશંભર,
 ત્યાવર ઝાલે મગ અદૃશ્ય વિશ્વંભર
 ભક્તાં સુખકર, યાત્રી આપુલે દામ
 પુત્રાચે લગ્ન કૃષ્ણે કરવીલે,
 વચનાસાઠીં પાઉસ પાઠવિલા,
 દિલી દક્ષિણા મોહર સોન્યાચી,
 પુષ્પાંચી દિધલી માળ અવિનાશી, પા
 પાણિ પાળિલે નિશા વૃજવાસી, હોઠાં
 મંડલીક આદિ સારે હરવિલે, કે
 મેહેતાજીચે નિંદક નાગર પ્રાર, કેલ
 તેઠ્ઠાં તે સગળે ઝાહલે માહાર, પાહા
 ઝક મારુનિ જોડુનિ આલે કર, પડલે
 ઐસેં કાટયાવિધિ કેલે કામ, મેહેતા
 ઝાલે વશીભૂત સુંદરશ્યામ, હાણે જન
 કાય સાંગૂ ભક્તી નરસિંહાચી, સખીરૂપ

પ્રબંધ.

શ્રી રામ કૃષ્ણ ગોવિંદે, હાણા મિળોની વખ
 કેશવ કરુણાલય સુખકંદે,
 નગધર નટવર નંદનનંદે,
 માધવ મુરારિ પરમાનંદે,
 બંસીધર વ્રંદાવનચંદે,

શ્રી રાધિકારમણુ, ગોપિકેશ ગુણુનિધિ ગોકુલેશ, ગોપેંદ્ર ગદાધ
 ગોવલ્લભ ગોવરધનવલ્લભ, નંદલાલ નાગર નટનાયક, લલિ
 મોદાકર મદનાભિરામ અખિલેશ્વર આનંદકંદે, હાણા મિળો

પ્રભુ પરમેશ્વર પુરણાનંદે,
 પદ્માપ્રિયતમ પદારવિંદે,
 સમૃતીમાત્ર હરતિ દુષ્પદંદે,
 અજ અક્ષરાતીત જગવંદે,

ત્રીગુણાતીત, નિત્ય સર્વાત્મ સર્વજ્ઞ મયે, રતિ રસજ્ઞ, રસમય પૂરણકામ, શ્રે ધામ નામ
રુચિ આત્મારામ, અન્યુત અદ્વિત અકલિત અપાર, સિદ્ધાંતસાર, પરબ્રહ્મ પરાત્પર
પદ્મનાભ પરમહંસ પુરુષોત્તમ શ્રી બાલમુકુંદે, હાણા મિળો ૦ ૨.

શેષ મહેશ રટિ આનંદે,
સનક સનંદન સનસનંદે,
સતત પ્રશંસ સકલ શ્રુતિ છંદે,
ત્યાસી સોડિલા તે મતિમંદે,

હરિનામામઘાં સગળી તીર્થે, નેમ વૃત્ત ધર્મ કર્મ તપ જપ, યજ્ઞ અષ્ટાંગ
યોગ અધ્યયન બ્રહ્મ, શુચિ દાન જ્ઞાન વિજ્ઞાન ધ્યાન, અવધે ઐકિયે નિગમચે
વદની, હા વર દુસરા સમુલ પાપ સતાપ, ભેટાચા હરિ ભેટીચા ઉપાય નાહી, ભાવ
કુલાવે શ્રીકૃષ્ણ કીરતનીં વાંપે જાત, નાહી, અતુલીત પ્રતાપ, દયારામ હાણે સાસાહી મજ
મનાસિ પડિલા કૃષ્ણનામચ્યા છંદે. હાણા મિળોની વૈષ્ણવ વંદે. શ્રી રામકૃષ્ણ ગોવિંદે.

૩)

42443

